Theophanis chronographi... Theophanis vitas. Anastasii bibliothecarii ...

Theophanes (the Confessor), Anastasius (the ...

ΑΝΑΣΣΩΝ ΦΟΙΒΕ ΠΑΡΝΑΣΟΥ ΤΕ
ΚΡΑΝΑΝ ΚΑΣΤΑΛΙΑΝ ΦΙΛΕΩΝ

THEOPHANIS

CHRONOGRAPHIA

RECENSVIT

CAROLVS DE BOOR

VOLVMEN II

THEOPHANIS VITAS
ANASTASII BIBLIOTHECARII HISTORIAM TRIPERTITAM
DISSERTATIONEM DE CODICIBVS OPERIS THEOPHANEI
INDICES

CONTINENS

LIPSIAE

IN AEDIBVS B. G. TEVBNERI

MDCCCLXXXV

LIPSIAE TYPIS B. G. TEVBNERI

ΒΙΟΙ ΘΕΟΦΑΝΟΥΣ

ΒΙΟΣ

ΕΝ ΕΠΙΤΟΜΩΙ ΚΑΙ ΕΓΚΩΜΙΟΝ ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΘΕΟΦΑΝΟΥΣ ΤΟΥ ΤΗΣ ΣΙΓΡΙΑΝΗΣ.

Ὥσπερ λειμὼν εὐανθὴς ποικίλοις ἄνθεσι ποικαζόμενος ὡραΐζει ταῖς ὀδμαῖς τῶν κατ' ἀλλήλων στιβάδων τοὺς ἱστορεῖν βουλομένους καὶ τόπον ἐκ τόπου ἀμείβοντας παλινδρομεῖν ἀναγκάζει καὶ τὴν ἀναχώρησιν ἑκοντὶ παραβλέπειν· τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον καὶ ἡ Χριστοῦ ἐκκλησία. τῇ γὰρ πολυειδεῖ πείρᾳ τῶν ἀπ' αἰῶνος ἁγίων κομῶσα πρὸς θείαν τοὺς ἀκροατὰς ἐποτρύνει δοξολογίαν, καὶ ἑορτὴν ἐξ ἑορτῆς ἐνηχούμενοι χαρμονικῶς τῇ καθ' ἡμέραν ἐναλλακτῇ ἐπωνυμίᾳ ἐπείγονται γέρας αἴσιον κελαδῆσαι. ἐν τούτῳ γὰρ καὶ εὐσεβεῖς προστιθέναι ἑαυτοῖς ἀρετὴν ἐπισπεύδουσιν, καὶ οἱ λίαν ἀσύνετοι ῥᾷστα τῆς ἑαυτῶν πολιτείας κατεγνωκότες εὐσεβεῖν τὴν γνώμην βιάζονται. Οὐκοῦν, ἀγαπητοί, ὅσιον ἄνδρα ἐγκωμιάσαι μοι σπεύδοντι προθύμως τὰς ἀκοὰς ὑποστρώσατε καὶ νουνεχῆ τὴν ἀκρόασιν παρακατάσχετε σήμερον. Τίς δὲ οὗτος; ὁ ἐν ἀσκηταῖς περιβόητος Θεοφάνης, ὁ μέγας τῆς ὀρθοδοξίας ὑπέρμαχος, ὁ τῶν ἀληθινῶν δογμάτων προασπιστής, ὁ προθύμως ἑαυτὸν τοῖς τυραννεῖν ἐθέλουσι παραδούς, ὁ τὴν δυσσέβειαν τοῦ κρατοῦντος ἐλέγξας δογματικαῖς ἐκφαντορίαις, ὁ βίῳ καὶ πράξει καὶ λόγῳ νηπιόθεν κεκοσμημένος, ὁ τὰ δοκοῦντα τερπνὰ παραβλεψάμενος εἰς ἅπαν, ὁ ἐν γάμῳ σωφροσύνην ἀσκήσας, ὁ σκορπίσας πενομένοις τὸν πρόσκαιρον πλοῦτον καὶ δικαιοσύνην ἑαυτῷ θησαυρίσας αἰώνιον, ὥσπερ φησὶν ὁ ἐν προφήταις ψαλμῳδός. Ἐπεὶ τοίνυν μνήμη δικαίου μετ' ἐγκωμίων, μή μου μέμψησθε τῆς προπετείας, ὡς πρὸ τοῦ βίου ἐγκωμιάζοντι· τότε γὰρ ἁρμόδιον πέφυκεν. Ἀλλ' ἐπειδή τισι σοφοῖς καὶ μακαρίοις ἀνδράσι πονέσασι καὶ τὴν τοῦ μακαρίου ἐξ αὐτῆς γεννήσεως ἀναστροφήν τε καὶ διαγωγὴν καὶ τὴν πρὸς θεῖον ζῆλον κίνησιν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὴν ἐν τῷ

Extat haec Theophanis vita edita in actis Sanct. mensis Mart. Tomi II, p. 700. Recognovi adhibitis codicibus Angelico B 3, 6 (A) olim Sfortiano 90 et Laurentiano Plut. IV, cod. 4 (L). — 14 *ὁσίῳ ἀνδρί* A. — 15 *παρακατέσχεται* A. — 22 *καὶ δικαιοσύνην αἰώνιον πορισάμενος* L. *cf.* Psalm cxi, 3. — 24 *μνήμη* *om.* A. — 26 *πονήσασι* L.

μονήρει βίῳ ἄσκησιν καὶ τὴν καθαρὰν πολιτείαν καὶ τὴν ἄκραν ταπείνωσιν καὶ τὴν τῆς ὀρθοδοξίας τράνωσιν καὶ τὴν πρὸς τὰ δεινὰ καρτερίαν ἀριδήλως διηγησαμένοις, ἐπὶ χρυσῷ καὶ μαργαρίταις καὶ τιμίοις λίθοις προσθεῖναι τούτοις οὐχ ἡγησάμην, ἀλλὰ σποράδην ἐκ τῶν αὐτῶν διηγημάτων συλλέξας ὥσπερ τις λιθολόγος εἰς μίαν κατασκευὴν ἀθροῖσαι προεθυμήθην· ὁ γὰρ ἀδυνάτοις ἐπιχειρῶν τοὐναντίον ἀσχημονεῖν ἀνθέλκει τὸν τρόπον. συντόμῳ γοῦν τῇ διηγήσει χρησάμενος ἀμυδράν τινα τῶν αὐτοῦ κατορθωμάτων ὑπόληψιν καταλήσω.

Ὁ μακάριος οὗτος, ἀδελφοὶ καὶ πατέρες, ὁ τῆς Χριστιανικῆς σφραγῖδος ἐπώνυμος, εὐγενῶν γονέων καὶ τῶν ἐν ἀξιώμασι περιβλέπτων γέγονε τέκνον ἐν ἡμέραις Κωνσταντίνου τοῦ Κοπρωνύμου, τῇ ὑποκρυφίῳ δόξῃ ὀρθοδόξως πολιτευσαμένων. ἔδει γάρ, ἔδει ἐξ αὐτῶν τὸν τῆς θεοφανείας ἐπώνυμον γεννητικῶς ἀποστίλψαι φωστῆρα· οὐ γὰρ ἂν ἡμῖν ὁ καθαρὸς οὗτος μαργαρίτης προυτέθειτο, εἰ ἐν ἡμέραις σκότους διαφανῶς οἱ τούτου γεννήτορες τὴν εὐσέβειαν ἀπήστραψαν. μονογενὴς τοιγαροῦν αὐτοῖς ὑπάρχων ὁ μακάριος ἐκπαιδεύεται νηπιόθεν τὰ ἱερὰ γράμματα γραφήν τε πᾶσαν εἰς ἄκρον μυηθεὶς οὐδὲ τῆς ἔξω σοφίας ἠμοίρησεν. ταύτης γοῦν ὅσον τὸ κάλλιστον ἐπιλεξάμενος ἐν νῷ τεθησαύρικεν, ὅσον δὲ τὸ μυθῶδες μακρὰν χαίρειν εἰπὼν παρελογίσατο πρεπόντως. νέου δὲ κομιδῇ τοῦ μακαρίου ὑπάρχοντος καὶ οὔπω τῆς ἡβικῆς ἡλικίας ἐπιλελημμένου, οἱ αὐτοῦ γονεῖς πρὸς κύριον ἐξεδήμησαν, καὶ μένει λοιπὸν μόνος ἐν ὑπερβάλλοντι πλούτῳ ὁ ἅγιος, τάχα τῆς προνοίας οὕτως οἰκονομησάσης, ἵνα μὴ ὁ τῶν γονέων πόθος πρόσκομμα τῆς πρὸς θεὸν αὐτοῦ τρίβου γενήσηται. Κωνσταντίνου δὲ τοῦ δυσσεβοῦς αἰσχρῶς τελευτήσαντος, διαδέχεται τὴν βασιλείαν Λέων ὁ ἐκ μητρικῆς ἐπωνυμίας Χάζαρις ἐπικληθείς. ἐν δὲ τοῖς χρόνοις τῆς αὐτοῦ βασιλείας ἦν τις πατρίκιος ὁμώνυμος αὐτοῦ πάνυ βάρβαρος καὶ θηριώδης τὸν τρόπον καὶ τοῦ τῆς αἱρέσεως σμήνους σύμφρων τε καὶ ἀντιλήπτωρ· ὃς διὰ τὴν τοιαύτην δυσσέβειαν ὁμοτράπεζος τῷ βασιλεῖ καθ' ἑκάστην ὑπῆρχε καὶ φίλος περιδέξιος. καὶ δὴ μαθὼν τὰ περὶ τῆς οὐσίας τοῦ μακαρίου κελεύσει βασιλικῇ συνεργῷ χρησάμενος ζευγνύει τῷ Θεοφάνει τὴν ἑαυτοῦ θυγατέρα. ὅπερ βίᾳ καὶ μόλις, τάχα γε διὰ τὸν τοῦ κρατοῦντος φόβον εἴξαντος τοῦ Θεοφάνους, ἐξήρτυτο τὰ ἐπιτήδεια τῷ γαμικῷ θαλάμῳ. τῶν οὖν αἰσίων τελεσθέντων, ἑσπέρας καταλαβούσης, μόνους ἐν οἰκίσκῳ τερπνῷ τόν τε εὐσεβῆ νεανίαν καὶ

7 ἀσχημονὴν A. — 8 κατορμάτων A. — 9 καταυλήσωμεν L. — 17 ἀ[illegible] ἔστρεψαν Act. Sanct. e coni. — αὐτὸς L. — ἐκπαιδεύται A. — 19 ὅσον [illegible] 22 ἐπιλελειμμένου L. — 28 Χάζαρης A, Χάζαρος L. — 29 αὐτῷ A. [illegible] δέξιος φίλος L. — 34 αὐτοῦ A. — 35 ἐξήρτυντο τοιγαροῦν [illegible]

τὴν εὐκλεᾶ κόρην εἰσάγουσιν, ὡς ἂν αὐτοῖς ἐπιτηδείως ἔχοι πρὸς ἡδονῆς τρόπον. σιγῆς δὲ γενομένης καὶ πάντων ἀφυπνωσάντων νυκτός τε βαθείας διαχυθείσης στραφεὶς ὁ μακάριός φησι τῷ κορασίῳ τάδε· "ὁ μὲν παρὼν βίος, ὦ γύναι, βραχύς, ὡς πᾶσιν εὔδηλον, καὶ ἀδηλίᾳ τοῦ μέλλοντος πλέον κεκρατημένος, καὶ κρίσις ἀδέκαστος τοὺς ἐν τῷδε τῷ βίῳ διαδέξεται εὐθηνοῦντας. τοιγαροῦν καὶ ὁ γάμος οὐκ ἀπόβλητος παρὰ θεῷ, ἀλλ' αἱ φροντίδες τοῦ βίου ἀλλοιοῦσαι τὸν ἔνθεον λογισμὸν οὐκ ἐῶσι καθαρῶς ἀντοφθαλμεῖν πρὸς τὰ μέλλοντα. ἴσμεν δὲ καὶ τὸν ἐν εὐαγγελίοις Λάζαρον διὰ στενοχωρίας τῆς ἐνθένδε τοῦ Ἀβραὰμ τοὺς κόλπους κληρωσάμενον καὶ τὸν ἐν γεέννῃ φλογιζόμενον πλούσιον μηδὲ τῆς πρὸς αὐτὸν τοῦ Λαζάρου ἀφίξεως ἀξιούμενον, καὶ σταγόνος ὕδατος ἐστερημένον καὶ τὸ "ἀπέλαβες τὰ ἀγαθά σου ἐν τῇ ζωῇ σου" ἐγκαλούμενον. καὶ ὁ μακαρισμὸς ὑπόσχεσιν ἀγαθῶν οὐ τοῖς ἐν πλούτῳ κομῶσιν ὑπισχνεῖται, ἀλλὰ τοῖς κλαύσασι νῦν, ὅτι ἐκεῖ γελάσουσιν, τοῖς πτωχοῖς τῷ πνεύματι, τοῖς δεδιωγμένοις διὰ δικαιοσύνην, τοῖς ὀνειδιζομένοις διὰ Χριστόν, καὶ ἁπαξαπλῶς στενὴ καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωήν, πλατεῖα δὲ καὶ εὐρύχωρος ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ἀπώλειαν. οὐκ ἔστιν οὖν ἄνευ θλίψεως ὑπεξελθεῖν ἡμᾶς· εἰ γὰρ ἐν τῷδε τῷ βίῳ χαρμονικῶς διάξομεν, θλίψις ἐν τῷ μέλλοντι διαδέξεται ἡμᾶς. ἀλλ' εἰ βούλει, γύναι, μικρὸν τῇ φύσει κοινωνήσαντες διὰ τὴν τοῦ σοῦ πατρὸς αὐθάδειαν, ἐπάρωμεν ἑαυτοὺς τῆς βορβορώδους ταύτης καὶ συρφετῆς διαγωγῆς καὶ τὸν μονήρη βίον κατασπασώμεθα, ὅπως τῆς αἰωνίου εὐμοιρήσωμεν ἀπολαύσεως." Τί οὖν τὸ εὐσεβὲς γύναιον; οὐκ ἀνένευσε πρὸς ταῦτα· οὐκ εἶπε τὰ μὴ καθήκοντα. „τί τὸ κάλλος τῆς ἐμῆς νεότητος ἠμαύρωσας; τί μου τὴν τύχην ἀπέκλεισας; τί τὴν ἐμὴν χαρὰν εἰς θρῆνον μετήλλαξας; εἰ οὕτως ᾑρετίσω τὰ κατὰ σαυτόν, οὐκ εἶ μόνος ἐν εὐγενέσι νεώτερος. ἔδει γοῦν σε πρὸς τὸν γάμον ἀπαγορεῦσαι καὶ μὴ μαρᾶναί μου τὸ ἐπανθοῦν κάλλος." οὐδὲν τοιοῦτον. ἀλλὰ τί; ὥσπερ τις ἀγαθὴ γῆ τὸν σπόρον δεξαμένη πολύχουν βλαστάνει τὸν καρπόν, οὕτω καὶ τὸ σεμνὸν γύναιον τῇ καλῇ παραινέσει τοῦ μάκαρος στομωθεῖσα ἀσμένως κατένευσε καί φησιν. „οὐκ ἀμύητός εἰμι, γλυκύτατε ἄνερ, τῶν θείων παρα[illegible]ων· καὶ γὰρ ἐν εὐαγγελίοις ὁ σωτὴρ ἡμῶν ἀριδήλως βα[illegible] ...ταλείψει πατέρα καὶ μητέρα καὶ γυναῖκα [illegible] ...δελφὰς καὶ οἰκίας καὶ ἀγροὺς καὶ ἄρη

[illegible] L. — 6 εὐθηνοῦσι A. — 8 ἀλλοιοῦσι τὸν ἔνθ. [illegible] ...θεν L. — 20 εἰ μὲν γὰρ A. — 21 γύναι *om.* [illegible] *e coni.* — 23 συρφετώδους (ώδους *pr. m. in lit.*) [illegible] ...λες L. — 31 βλαστάνει τὸν κάρπον *om.* L. — [illegible] ...?

τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθήσει μοι, οὐκ ἔστι μου ἄξιος. οὐκοῦν, εἰ βούλει, καθαροὺς καὶ ἀσπίλους ἑαυτοὺς παραστήσωμεν τῷ οὐρανίῳ νυμφίῳ Χριστῷ, ἀμώμητον καὶ ἀκηλίδωτον τὸν ἔξω ἡμῶν ἄνθρωπον διατηρήσαντες. τί γὰρ ὄφελος, εἰ πρὸς μικρόν, ὡς ἔφης, συνέλθωμεν; τίς δὲ καὶ ὁ ἐγγυητής, ὅτι οὐ τεκνώσομεν ἐν τῷ μικρῷ τούτῳ, καὶ ἵνα μὴ γένηται ἡμῖν εἰς πρόσκομμα τὸ τεχθέν; καὶ εἰ μὲν ἄρσεν εἴη, μερική τις ἐκκοπή· εἰ δὲ θῆλυ, διπλοῦν τὸ κακόν. χρεία γὰρ ἀναμεῖναι καὶ χρόνους γάμου καὶ λοιπῆς προνοίας. καὶ τὸ τῆς ζωῆς τέλος, ὡς ἔφης, ἐπ' ἀδήλῳ, καὶ αἱ τοῦ βίου παγίδες ἀναρίθμητοι. λανθανόντως οὖν ἐν ἁγνείᾳ βιωσάντων ἡμῶν, εὖ οἶδα καὶ τὴν ἡμῶν ἔφεσιν τὸν θεὸν οἰκονομῆσαι."

Ἐκπλαγεὶς δὲ ὁ μακάριος ἐπὶ τῇ τῆς κόρης δεξιωτάτῃ γνώμῃ χαριέντως πρὸς αὐτὴν εἶπεν· "κύριος ἡμῖν δηλώσει τὸ συμφέρον." δι' ὅλης δὲ τῆς νυκτὸς προσευξάμενοι καὶ τὸν θεὸν ἐπὶ τῷ συμφέροντι προνοητὴν καὶ κηδεμόνα ἐπικαλεσάμενοι, περὶ αὐγὰς τῆς ἡμέρας συνέβη ἀφυπνῶσαι ἀμφοτέρους καὶ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ ὄναρ θεωρῆσαι. ὁρῶσι γάρ τινα ὡραίως ἐξαστράπτοντα πρὸς αὐτοὺς πραείᾳ τῇ φωνῇ λέγοντα· "κύριος ὁ θεὸς τὴν ὑμῶν προαίρεσιν ἀποδεξάμενος ἀπέστειλέ με σφραγίσαι ὑμᾶς τοῦ ἀκεραίους καὶ ἀμωμήτους αὐτῷ παραστῆναι." καὶ κατασφραγίσας αὐτοὺς δι' ὅλου τοῦ σώματος ἄφαντος ἐγένετο. ἀφυπνισάντων δὲ αὐτῶν καὶ τὰ τῆς ὀπτασίας ἀπαραλλάκτως ἀλλήλοις διηγησαμένων καὶ τὸν θεὸν δοξασάντων τὸν εὑρισκόμενον ῥαδίως τοῖς ζητοῦσιν αὐτόν, τὸ λοιπὸν διῆγον σχήματι μὲν ὡς σύζυγοι, πράγματι δὲ ὡς ἀδελφοί. ὢ τοῦ θαύματος· ἔγνω κύριος τοὺς αὐτοῦ· ἢ μόνον γὰρ ἐξεζήτησαν τὸν θεόν, εὐθὺς ἐπίκουρος αὐτοῖς καὶ βοηθὸς πρὸς τὴν ἔφεσιν εὑρέθη. Τί τοῦτο τοῦ κατὰ τοὺς τρεῖς παῖδας θαύματος ἀτιμότερον; ἐκεῖ μὲν γὰρ ἄγγελος τὴν συμφλέγουσαν αὔραν τοῦ πυρὸς εἰς πνεῦμα δρόσου διασυρίζον μεταβαλὼν ἀβλαβεῖς τοὺς παῖδας διέσωσεν· κἀνταῦθα πάλιν ἄγγελος τὴν ὀξύρροπον καὶ φλογώδη τῆς ἡδονῆς ἀκμὴν εἰς σωφροσύνης δρόσον μεταρρυθμίσας ἀσινεῖς τοὺς νέους διετήρησε καὶ πυρὶ χόρτον ἀβλαβῶς συνδυάζειν ἐπετήδευσεν.

Ἐπεὶ τοίνυν τὴν ἐκ γεννήσεως τοῦ μακαρίου μέχρι συζυγίας ἀναστροφὴν ἀποχρώντως ἐδηλώσαμεν, φέρε δὴ λοιπὸν καὶ τῶν αὐτοῦ ἀγωνισμάτων μερικήν τινα κατηχήσωμεν ἔμφασιν ταῖς ὑμετέραις ἀκοαῖς, φιλόχριστοι. τούτων οὕτω θείᾳ νεύσει οἰκονομηθέντων, κατὰ μικρὸν τοῖς πενομένοις τὸν πλοῦτον σκορπίζοντες ἐν ὑποκεκρυμμένῃ ὑπολήψει, μᾶλλον δὲ δι' αὐτῶν ἑαυτοῖς θησαυρίζοντες, λαθεῖν εἰς

2 παραστήσωμεν ἑαυτούς L. — 16 ἀμφοτέρους ἀφυπνῶσαι L. — 17 τῷ αὐτῷ A. αὐτὸ *om.* L. — 21 ἀφυπνωσάντων L. — 25 γὰρ *om.* L. — 27 μὲν *om.* L. — 38 αὐτοῖς L.

τέλος τὸν τῆς κόρης οὐκ ἴσχυσαν πατέρα, δεινόν τε ὄντα καὶ ἀπηνῆ καὶ ἀπάνθρωπον καὶ λίαν ἀνελεήμονα. γνοὺς γὰρ τὴν καλλίστην τῶν νέων ἐμπορίαν ὁ ταλαίπωρος καὶ ἀποτυχίαν μᾶλλον τὸ γνωσθὲν ἢ εὐσέβειαν ἡγησάμενος, εἰσελθὼν ἐν τοῖς βασιλείοις προσανατίθεται τῷ βασιλεῖ τοιαῦτα φήσας· "δυστυχῶ, βασιλεῦ, ἐπὶ τῷ ἀπράγμονι γαμβρῷ μου· σκορπίσας γὰρ κακιγκάκως τὸν ἴδιον πλοῦτον οὐδὲ τῶν τῆς ἐμῆς θυγατρὸς ἐφείσατο πραγμάτων. ἤδη γὰρ καὶ αὐτῶν τὸ πλεῖστον μέρος ἠφάνισεν· καὶ οὐδὲ τέκνου ἡ ἐλεεινή μου θυγάτηρ ἀξιοῦται γονῆς, οἶμαι δὲ διὰ τὸ κατὰ πάντα ταλαίπωρον καὶ ἀπράγμονα εἶναι· ὃν κακῶς ἐγνώρισεν. ἀλλ' εἰ κελεύει," φησίν, "τὸ κράτος σου μικρὸν ἀναπνεῦσαι ἐκ τῆς τοιαύτης ῥαθυμίας τὸ ἐμὸν γῆρας, τοῦτον ἐν δημοσίοις ἀπασχολεῖσθαι πράγμασι πόρρω που κελεύσοις σταλῆναι, μή πως εἰς τέλος τοῖς λίαν ἐστερημένοις καταριθμήσῃ μου τὸ θυγάτριον. πόθεν γὰρ διδαχθεὶς τὴν ἀπονενοημένην ταύτην ἐμπορίαν οὐκ ἐπίσταμαι, ὥσπερ τις ἀνδριὰς χαλκοῦς ἀκίνητος μένει πρὸς ἔφεσιν τῶν τερπνῶν καί, τὸ δὴ χαλεπώτερον, οἷα συμβαίνει πολλάκις τοῖς ἐξεστηκόσι τὸν νοῦν πρὸς ὅτι ἂν αἰτηθῇ τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ ῥᾷστα παρασχὼν ἀποστερεῖται ὁσημέραι τῆς οἰκείας εὐπορίας, μάλιστα τοῖς ψευδῶς πενίαν προσποιουμένοις· ἤδη δὲ καὶ τῶν κεράμων αὐτοῦ οὐκ ἀνθέξεται, εἰ μὴ θᾶττον πενίᾳ περιστιχθεὶς ἱκανὸς γένηται πρὸς τὴν τῶν οἰκείων πραγμάτων ἐπικράτειαν." καὶ δὴ θᾶττον κληθέντος τοῦ μακαρίου πρὸς τοῦ βασιλέως, στέλλεται παρ' αὐτοῦ ἐπὶ τὰ μέρη Κυζίκου πρὸς δημοσίων τινῶν πραγμάτων διοίκησιν. ἦν γὰρ καὶ βασιλικοῦ ἀξιώματος, οὐ τῶν ἐν τέλει, ἀλλ' ὑπηρέτης τῶν βασιλικῶν κεκοσμημένων ἵππων, οὓς δὴ στράτωρας καλεῖν ἡ τάξις εἴθισται. τούτου δὲ τοῦ προστάγματος τῷ μακαρίῳ δοθέντος καὶ χαρᾶς αὐτῷ οὐ τῆς τυχούσης περιχυθείσης, ὡς ἅτε ἀφορμῆς αὐτῷ τῆς ἐκ τοῦ κόσμου ἀναχωρήσεως θεόθεν οἰκονομηθείσης, τὰ πρὸς τὴν ὁδὸν συντόμως ηὐτρέπιστο ἐπιτήδεια· καὶ πρόφασιν μαλακίας προσποιησάμενος τοὺς μὲν αὐτῷ ὑπηρετήσοντας διὰ τοῦ δρόμου πεπομφώς, αὐτὸς ἐν ταχυδρόμῳ πλοίῳ ἐπιβὰς καταλαμβάνει τὸ τοῦ Μεγάλου ποταμοῦ στόμιον, καὶ πλησίον λοιπὸν τῆς ἐκεῖθεν γενόμενος γῆς γαληνοδρομίᾳ τὴν πορείαν ἐποιεῖτο, καταμανθάνων τὰ κρημνώδη τοῦ τῆς Σιγριανῆς ὄρους παράλια. κατὰ οὖν θείαν τινὰ πρόνοιαν καταλαμβάνει τινὰ βαθύκρημνον λόχμην ἀλσώδη τε καὶ ἀντρώδη, καὶ ἀποβὰς ἐν αὐτῇ ἀπὸ τοῦ πλοίου μόνος τῇ δυσχερείᾳ βεβιασμένος ἀνῆλθεν, τοῖς ἄλλοις ἐπιτρέψας ἐν τῷ πλοίῳ ἡσυχῇ

---

1 οὐκ ἴσχυσαν τὸν τῆς κόρης πατέρα L. — 11 ἀνανεῦσαι AL. — 12 ἐν] ἐκ A. — 15 μένη A. — 18 ὡς ἡμέραι A. — 23 τινῶν *om.* L. — 27 ἅτε L, ἄστερος A, ἕτερος Act. sanct. — 31 αὐτὸς δὲ ἐν L. — 33 κρημνώδεα A. — 34 σιαγριανῆς A. — γοῦν L. — 36 ἐναύτῷ A. — ἀπὸ τοῦ πλοίου *om.* L. — μόνος] ἄοινος L. — 37 βεβιασμένως A.

μένειν. διαμαθὼν δὲ τὸν τόπον ἀκριβῶς καὶ ἡσθεὶς διὰ τὸ ἐπιτήδειον εἶναι πρὸς ψυχικὴν ὠφέλειαν, εὐξάμενος δὲ κατ᾽ ἰδίαν καὶ τὸν θεὸν τὸ συμφέρον ἱκετεύσας ἀποκαλύψαι, κεκμηκὼς δὲ ἐκ τῆς ἐπὶ πλείστας ὥρας γενομένης ὑπ᾽ αὐτοῦ γονυκλισίας καὶ μικρὸν καθεσθεὶς ὡς ἐν ἐκστάσει γέγονε καὶ ὁρᾷ γρηγοροῦσιν ὀφθαλμοῖς τὸν προφανέντα αὐτῷ ἐν τῇ παστάδι φωτοειδῆ ἄνδρα τὴν χεῖρα ἐκτεταμένην ἔχοντα καὶ τῷ δακτύλῳ τὸν τόπον ὑποδεικνύντα καὶ πρὸς αὐτὸν λέγοντα· "ὁ μὲν σὸς κηδεστής, ἀλλὰ καὶ ὁ σύμφρων αὐτοῦ βασιλεὺς ἐν ὀλίγαις ἡμέραις τῶν τῇδε τελευτήσαντες ἀναχωροῦσιν, καὶ λοιπὸν παρρησίᾳ τοῖς πενομένοις τῶν ὑπαρχόντων σοι τὴν διανομὴν ποιησάμενος, ἐνταῦθα παραγενόμενος θεῷ εὐαρεστήσεις." τοῦ οὖν μακαρίου διὰ τῆς ἐμφανείας τὰ αὐτῷ συντείνοντα πρὸς ὠφέλειαν συνιέντος καὶ τὰ μέρη Κυζίκου καταλαβόντος, ὡς τάχιστα δὲ τὸ αὐτῷ κελευσθὲν περατώσαντος, εὐθεῖά τις συνήργησεν ἐν Κωνσταντινουπόλει παλινδρομία. καὶ δὴ πρεπόντως ἀπολογησάμενος τῷ βασιλεῖ περὶ τῶν αὐτῷ ἐρωτωμένων, ὑψηλοτέρῳ δὲ βαθμῷ ἤτοι τῶν σπαθαρίων τῷ καταλόγῳ ὑπὸ τοῦ βασιλέως τιμηθεὶς διῆγε τοῦ λοιποῦ προσμένων τὰ τῆς ὀπτασίας εἰς πέρας ἐληλακέναι. ὃ καὶ γέγονεν. μετ᾽ οὐ πολὺ γὰρ ἡμερῶν διάστημα τέλει τοῦ βίου χρησαμένων ἀμφοτέρων, ἤδη λοιπὸν ἀδεῶς τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῖς τοῖς πενομένοις διανενεμηκότες, ἐλευθερίᾳ δὲ τοὺς οἰκέτας ἀποπεμψάμενοι ἐνδύονται λοιπὸν ῥακώδη ἀμφία, καὶ συνταξάμενοι ἀλλήλοις, νουθεσίαις τε τοῦ μακαρίου καταστηρίξαντος τὴν εὐσεβῆ γυναῖκα τηρεῖν τὰς θείας ἐντολὰς καὶ ἀγάπην πνευματικὴν ἐν τοῖς πλησίον κεκτῆσθαι, προσευχήν τε εἰλικρινῆ καὶ ἀρέμβαστον καὶ βίον ἀκαταίσχυντον καὶ ἄκραν ταπείνωσιν, ἀπέλυσεν αὐτὴν ἐν εἰρήνῃ εἰπών· "σῴζουσα σῶζε τὴν ἑαυτῆς ψυχήν." ἀλλοτριοῦνται τοίνυν τῆς πρὸς ἀλλήλους ἀναστροφῆς. ὁποῖον δὲ βίον ἐξήσκησεν ἡ εὐσεβὴς αὕτη γυνή, ἴσασι πάντες οἱ τὴν Βιθυνῶν οἰκοῦντες χώραν, ὅπως ἑκουσίως ἐπράθη καὶ δουλικὴν μετῆλθε τάξιν· γνωρισθεῖσα δὲ παρά τινων ἀπέδρα. τὰ δὲ ἐν Πριγκίπῳ καὶ Καλωνύμῳ αὐτῆς ἀγωνίσματα τίς ἂν καὶ δυνηθείη γραφῇ παραδοῦναι; ἥτις καὶ χάριτός τε καὶ δυνάμεως θείας ἠξιώθη. μέρος δὲ τῶν αὐτῆς κατορθωμάτων ἐν τῇ παρὰ Μεθοδίου τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου συντεθείσῃ περὶ αὐτῆς τε καὶ τοῦ μακαρίου συγγραφῇ πρὸς ὠφέλειαν τῶν ἐντυγχανόντων ἱστόρηται. Ὁ δὲ ἀληθῶς μακαρίτης Θεοφάνης ἐμβὰς ἐν πλοίῳ καταλαμ-

1 διὰ τὸ *om.* A. — 4 γεναμένης A. — 5 ὡς ἐν ἐκστάσει γέγονε καὶ *om.* L. — 11 παραγενάμενος A. — 14 τὸ κελευσθὲν αὐτῷ L. — 15 πρεπ. αὐτοῦ λογισάμενος L. — 16 αὐτῶν L. — 18 τὸν λοιπὸν [χρόνον] Act. Sanct. — ὃ καὶ γέγονε *om.* L. — 22 ἄμφια AL. — 27 σεαυτῆς L. — 32 δυνάμεων θείων A. — 36 καταλαμβάνει *e p.* 9, 2 *in locum alterius verbi irrepsisse suspicor.* προσορμίζει?

βάνει τοῖς τῆς Σιγριανῆς παραλίοις, καὶ δὴ ἐξελθὼν ἀπὸ τοῦ πλοίου βάδην καταλαμβάνει τὸν λοχμώδη κρημνὸν ἐκεῖνον, ἐν ᾧ ἐπὶ πλείστοις τὸ σῶμα καταδαμάσας χρόνοις καὶ τὸ μοναχικὸν περιβαλλόμενος ἔνδυμα καὶ σχῆμα παρὰ Χριστοφόρου, τοῦ διαφανοῦς ἀστέρος, ἤδη λοιπὸν καταφανὴς ἐγεγόνει. οὐ γὰρ ἠδύνατο πόλις κρυβῆναι ἐπάνω ὄρους κειμένη· ἡμέραν δὲ ἐξ ἡμέρας συρρεόντων ἐπ' αὐτὸν τῶν τὴν ἀγγελικὴν ἐφιεμένων πολιτείαν, ἀπετέλεσε τὴν ἔρημον ἐκείνην μοναστήριον, ὅπερ ἕως τοῦ αἰῶνος ἐπανθοῦν ταῖς θείαις ἀρεταῖς καὶ δείκνυται καὶ δειχθήσεται. ἐν αὐτῷ τοίνυν τοὺς πνευματικοὺς διανύσας ἄθλους μύστης τῆς τριάδος γνήσιος ἀνεφάνη καὶ ὀπτασιῶν μεγίστων θεωρητὴς γέγονεν. ἦν δὲ αὐτῷ τὸ διαρκοῦν εἰς κοίτην ψιάθιον εὐτελὲς καὶ τριχίνιον ἐπικάλυμμα καὶ πρὸς κεφαλὴν αὐτοῦ λίθος. οὐκ ἐκαυχήσατο νῆτος ἁπαλότητος εἰς περιβολὴν αὐτοῦ· οὐ κναφεὺς ἐπὶ ἐσθῆτι αὐτοῦ μεμόχθηκεν· οὐχ ἵππος ἢ ἡμίονος πρὸς ὑπηρεσίαν αὐτῷ κεχρημάτικεν· οὐ μαγείρων μαγγανεῖαι τὰ ἐπιτήδεια αὐτῷ χορηγοῦσιν· οὐκ εὐώδης οἶνος ἐλίπανεν αὐτοῦ φάρυγγα, ἀλλ' ἦν αὐτῷ βρῶσις καὶ πόσις ἄρτος τραχύτατος καὶ ὕδωρ βραχύ.

Τοῦ δὲ βασιλέως τέλει τοῦ βίου χρησαμένου, Εἰρήνης δὲ σὺν υἱῷ Κωνσταντίνῳ εὐσεβῶς τὴν βασιλείαν ἡνιοχούσης, προβάλλεται εἰς ἀρχιερέα Κωνσταντινουπόλεως παρά τε τῆς βασιλίσσης καὶ πάσης τῆς συγκλήτου καὶ τῶν λογάδων τῆς ὀρθοδόξου δογμάτων ἀκριβείας μετὰ θάνατον Παύλου τοῦ ἀπὸ πατριαρχῶν μοναχοῦ Ταράσιος ὁ ἁγιώτατος φωστὴρ τῆς ὀρθοδοξίας, σύνοδός τε οἰκουμενικὴ συνηθροίζετο, ἐπικυροῦσα μὲν τὰς πρὸ αὐτῆς ἓξ ἁγίας συνόδους, ἀναθεματίζουσα δὲ Νικήταν καὶ Κωνσταντῖνον τοὺς αἱρεσιάρχας καὶ δολιόφρονας φατριάρχας, Γερμανόν τε τὸν ἁγιώτατον πατριάρχην τοῖς διπτύχοις ἐγγράφουσα καὶ τὴν τῶν εἰκονομάχων σοβοῦσα ματαίαν πλάνην καὶ ὡς ἱστὸν ἀράχνης διαλύουσα. συνήγοντο γοῦν οἱ ἁπανταχοῦ γῆς πατέρες καὶ διδάσκαλοι καὶ οἱ τῶν ἀποστολικῶν θρόνων τοποτηρηταὶ καὶ οἱ τῶν μοναστῶν λογάδες, φημὶ δὴ Πλάτων, ὁ ἀειλαμπέστατος φωστὴρ ἀπὸ τῶν τοῦ Σακουδίονος, Νικήτας καὶ Νικηφόρος, οἱ ἀείμνηστοι πατέρες ἐκ τῆς μονῆς τοῦ Μηδικίου, καὶ ὁ προλεχθεὶς Χριστοφόρος ἐκ τοῦ Μικροῦ Ἀγροῦ. τότε δή, τότε ὥσπερ διαφανὴς ἀστὴρ προσκλήσει τῆς πνευματικῆς ταύτης πανηγύρεως παραγίνεται καὶ ὁ μακάριος Θεοφάνης πρὸς τὴν σύνοδον, βίᾳ μέν, ὅμως δ' ἀπήει. καὶ γὰρ ἦν ἀεὶ ἐπιποθῶν καὶ μεταδιώκων τὴν ἡσυχίαν καὶ πρὸς τὰς ὀχλήσεις ἀπεχθῶς ἔχων. πάντες μὲν οὖν ἥγοντο

1 σιαγριανῆς A. — 2 ἐπιπλείστοις A. — 3 καταδαμάσας τὸ σῶμα L. — 6 ἐπ' αὐτῷ A. — 12 τρίχινον L. *manu corr.* — 13 νῆτος] νήματος L. *m. corr.* — ἁπαλότης L. — 16 χορηγοῦσαι AL. — 17 τραχύτατος] βραχύτατος L. — 26 τε] δὲ L. — 36 ἀπίη A. — διώκων A.

ΒΙΟΣ

ΕΝ ΕΠΙΤΟΜΩΙ ΚΑΙ ΕΓΚΩΜΙΟΝ ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΘΕΟΦΑΝΟΥΣ ΤΟΥ ΤΗΣ ΣΙΓΡΙΑΝΗΣ.

Ὥσπερ λειμὼν εὐανθὴς ποικίλοις ἄνθεσι ποικαζόμενος ὡραΐζει ταῖς ὀδμαῖς τῶν κατ' ἀλλήλων στιβάδων τοὺς ἱστορεῖν βουλομένους καὶ τόπον ἐκ τόπου ἀμείβοντας παλινδρομεῖν ἀναγκάζει καὶ τὴν ἀναχώρησιν ἑκοντὶ παραβλέπειν· τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον καὶ ἡ Χριστοῦ ἐκκλησία. τῇ γὰρ πολυειδεῖ πείρᾳ τῶν ἀπ' αἰῶνος ἁγίων κομῶσα πρὸς θείαν τοὺς ἀκροατὰς ἐποτρύνει δοξολογίαν, καὶ ἑορτὴν ἐξ ἑορτῆς ἐνηχούμενοι χαρμονικῶς τῇ καθ' ἡμέραν ἐναλλακτῇ ἐπωνυμίᾳ ἐπείγονται γέρας αἴσιον κελαδῆσαι. ἐν τούτῳ γὰρ καὶ εὐσεβεῖς προςτιθέναι ἑαυτοῖς ἀρετὴν ἐπισπεύδουσιν, καὶ οἱ λίαν ἀσύνετοι ῥᾷστα τῆς ἑαυτῶν πολιτείας κατεγνωκότες εὐσεβεῖν τὴν γνώμην βιάζονται. Οὐκοῦν, ἀγαπητοί, ὅσιον ἄνδρα ἐγκωμιάσαι μοι σπεύδοντι προθύμως τὰς ἀκοὰς ὑποστρώσατε καὶ νουνεχῆ τὴν ἀκρόασιν παρακατάσχετε σήμερον. Τίς δὲ οὗτος; ὁ ἐν ἀσκηταῖς περιβόητος Θεοφάνης, ὁ μέγας τῆς ὀρθοδοξίας ὑπέρμαχος, ὁ τῶν ἀληθινῶν δογμάτων προασπιστής, ὁ προθύμως ἑαυτὸν τοῖς τυραννεῖν ἐθέλουσι παραδούς, ὁ τὴν δυσσέβειαν τοῦ κρατοῦντος ἐλέγξας δογματικαῖς ἐκφαντορίαις, ὁ βίῳ καὶ πράξει καὶ λόγῳ νηπιόθεν κεκοσμημένος, ὁ τὰ δοκοῦντα τερπνὰ παραβλεψάμενος εἰς ἅπαν, ὁ ἐν γάμῳ σωφροσύνην ἀσκήσας, ὁ σκορπίσας πενομένοις τὸν πρόσκαιρον πλοῦτον καὶ δικαιοσύνην ἑαυτῷ θησαυρίσας αἰώνιον, ὥσπερ φησὶν ὁ ἐν προφήταις ψαλμῳδός. Ἐπεὶ τοίνυν μνήμη δικαίου μετ' ἐγκωμίων, μή μου μέμψησθε τῆς προπετείας, ὡς πρὸ τοῦ βίου ἐγκωμιάζοντι· τότε γὰρ ἁρμόδιον πέφυκεν. Ἀλλ' ἐπειδή τισι σοφοῖς καὶ μακαρίοις ἀνδράσι πονέσασι καὶ τὴν τοῦ μακαρίου ἐξ αὐτῆς γεννήσεως ἀναστροφήν τε καὶ διαγωγὴν καὶ τὴν πρὸς θεῖον ζῆλον κίνησιν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὴν ἐν τῷ

Extat haec Theophanis vita edita in actis Sanct. mensis Mart. Tomi II, p. 700. Recognovi adhibitis codicibus Angelico B 3, 6 (A) olim Sfortiano 90 et Laurentiano Plut. IV, cod. 4 (L). — 14 *ὁσίῳ ἀνδρί* A. — 15 *παρακατέσχεται* A. — 22 *καὶ δικαιοσύνην αἰώνιον πορισάμενος* L. *cf.* Psalm cxi, 3. — 24 *μνήμη om.* A. — 26 *πονήσασι* L.

μονήρει βίῳ ἄσκησιν καὶ τὴν καθαρὰν πολιτείαν καὶ τὴν ἄκραν ταπείνωσιν καὶ τὴν τῆς ὀρθοδοξίας τράνωσιν καὶ τὴν πρὸς τὰ δεινὰ καρτερίαν ἀριδήλως διηγησαμένοις, ἐπὶ χρυσῷ καὶ μαργαρίταις καὶ τιμίοις λίθοις προσθεῖναι τούτοις οὐχ ἡγησάμην, ἀλλὰ σποράδην ἐκ τῶν αὐτῶν διηγημάτων συλλέξας ὥσπερ τις λιθολόγος εἰς μίαν κατασκευὴν ἀθροῖσαι προεθυμήθην· ὁ γὰρ ἀδυνάτοις ἐπιχειρῶν τοὐναντίον ἀσχημονεῖν ἀνθέλκει τὸν τρόπον. συντόμῳ γοῦν τῇ διηγήσει χρησάμενος ἀμυδράν τινα τῶν αὐτοῦ κατορθωμάτων ὑπόληψιν καταυλήσω.

Ὁ μακάριος οὗτος, ἀδελφοὶ καὶ πατέρες, ὁ τῆς Χριστιανικῆς σφραγῖδος ἐπώνυμος, εὐγενῶν γονέων καὶ τῶν ἐν ἀξιώμασι περιβλέπτων γέγονε τέκνον ἐν ἡμέραις Κωνσταντίνου τοῦ Κοπρωνύμου, τῇ ὑποκρυφίῳ δόξῃ ὀρθοδόξως πολιτευσαμένων. ἔδει γάρ, ἔδει ἐξ αὐτῶν τὸν τῆς θεοφανείας ἐπώνυμον γεννητικῶς ἀποστίλψαι φωστῆρα· οὐ γὰρ ἂν ἡμῖν ὁ καθαρὸς οὗτος μαργαρίτης προυτέθειτο, εἰ ἐν ἡμέραις σκότους διαφανῶς οἱ τούτου γεννήτορες τὴν εὐσέβειαν ἀπήστραψαν. μονογενὴς τοιγαροῦν αὐτοῖς ὑπάρχων ὁ μακάριος ἐκπαιδεύεται νηπιόθεν τὰ ἱερὰ γράμματα γραφήν τε πᾶσαν εἰς ἄκρον μυηθεὶς οὐδὲ τῆς ἔξω σοφίας ἠμοίρησεν. ταύτης γοῦν ὅσον τὸ κάλλιστον ἐπιλεξάμενος ἐν νῷ τεθησαύρικεν, ὅσον δὲ τὸ μυθῶδες μακρὰν χαίρειν εἰπὼν παρελογίσατο πρεπόντως. νέου δὲ κομιδῇ τοῦ μακαρίου ὑπάρχοντος καὶ οὔπω τῆς ἡβικῆς ἡλικίας ἐπιλελημμένου, οἱ αὐτοῦ γονεῖς πρὸς κύριον ἐξεδήμησαν, καὶ μένει λοιπὸν μόνος ἐν ὑπερβάλλοντι πλούτῳ ὁ ἅγιος, τάχα τῆς προνοίας οὕτως οἰκονομησάσης, ἵνα μὴ ὁ τῶν γονέων πόθος πρόσκομμα τῆς πρὸς θεὸν αὐτοῦ τρίβου γενήσηται. Κωνσταντίνου δὲ τοῦ δυσσεβοῦς αἰσχρῶς τελευτήσαντος, διαδέχεται τὴν βασιλείαν Λέων ὁ ἐκ μητρικῆς ἐπωνυμίας Χάζαρις ἐπικληθείς. ἐν δὲ τοῖς χρόνοις τῆς αὐτοῦ βασιλείας ἦν τις πατρίκιος ὁμώνυμος αὐτοῦ πάνυ βάρβαρος καὶ θηριώδης τὸν τρόπον καὶ τοῦ τῆς αἱρέσεως σμήνους σύμφρων τε καὶ ἀντιλήπτωρ· ὃς διὰ τὴν τοιαύτην δυσσέβειαν ὁμοτράπεζος τῷ βασιλεῖ καθ' ἑκάστην ὑπῆρχε καὶ φίλος περιδέξιος. καὶ δὴ μαθὼν τὰ περὶ τῆς οὐσίας τοῦ μακαρίου κελεύσει βασιλικῇ συνεργῷ χρησάμενος ζευγνύει τῷ Θεοφάνει τὴν ἑαυτοῦ θυγατέρα. ὅπερ βίᾳ καὶ μόλις, τάχα γε διὰ τὸν τοῦ κρατοῦντος φόβον εἴξαντος τοῦ Θεοφάνους, ἐξήρτυτο τὰ ἐπιτήδεια τῷ γαμικῷ θαλάμῳ. τῶν οὖν αἰσίων τελεσθέντων, ἑσπέρας καταλαβούσης, μόνους ἐν οἰκίσκῳ τερπνῷ τόν τε εὐσεβῆ νεανίαν καὶ

7 ἀσχημονὴν A. — 8 κατορμάτων A. — 9 καταυλήσωμεν L. — 17 ἀπέστρεψαν *Act. Sanct. e coni.* — αὐτὸς L. — ἐκπαιδεύται A. — 19 ὅσον *om.* A. — 22 ἐπιλελειμμένου L. — 28 Χάζαρης A, Χάζαρος L. — 29 αὐτῷ A. — 32 περιδέξιος φίλος L. — 34 αὐτοῦ A. — 35 ἐξήρτυντο τοιγαροῦν τὰ ἐπιτ. L.

τὴν εὐκλεᾶ κόρην εἰσάγουσιν, ὡς ἂν αὐτοῖς ἐπιτηδείως ἔχοι πρὸς ἡδονῆς τρόπον. σιγῆς δὲ γενομένης καὶ πάντων ἀφυπνωσάντων νυκτός τε βαθείας διαχυθείσης στραφεὶς ὁ μακάριός φησι τῷ κορασίῳ τάδε· "ὁ μὲν παρὼν βίος, ὦ γύναι, βραχύς, ὡς πᾶσιν εὔδηλον, καὶ ἀδηλίᾳ τοῦ μέλλοντος πλέον κεκρατημένος, καὶ κρίσις ἀδέκαστος τοὺς ἐν τῷδε τῷ βίῳ διαδέξεται εὐθηνοῦντας. τοιγαροῦν καὶ ὁ γάμος οὐκ ἀπόβλητος παρὰ θεῷ, ἀλλ' αἱ φροντίδες τοῦ βίου ἀλλοιοῦσαι τὸν ἔνθεον λογισμὸν οὐκ ἐῶσι καθαρῶς ἀντοφθαλμεῖν πρὸς τὰ μέλλοντα. ἴσμεν δὲ καὶ τὸν ἐν εὐαγγελίοις Λάζαρον διὰ στενοχωρίας τῆς ἐνθένδε τοῦ Ἀβραὰμ τοὺς κόλπους κληρωσάμενον καὶ τὸν ἐν γεέννῃ φλογιζόμενον πλούσιον μηδὲ τῆς πρὸς αὐτὸν τοῦ Λαζάρου ἀφίξεως ἀξιούμενον, καὶ σταγόνος ὕδατος ἐστερημένον καὶ τὸ "ἀπέλαβες τὰ ἀγαθά σου ἐν τῇ ζωῇ σου" ἐγκαλούμενον. καὶ ὁ μακαρισμὸς ὑπόσχεσιν ἀγαθῶν οὐ τοῖς ἐν πλούτῳ κομῶσιν ὑπισχνεῖται, ἀλλὰ τοῖς κλαύσασι νῦν, ὅτι ἐκεῖ γελάσουσιν, τοῖς πτωχοῖς τῷ πνεύματι, τοῖς δεδιωγμένοις διὰ δικαιοσύνην, τοῖς ὀνειδιζομένοις διὰ Χριστόν, καὶ ἁπαξαπλῶς στενὴ καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωήν, πλατεῖα δὲ καὶ εὐρύχωρος ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ἀπώλειαν. οὐκ ἔστιν οὖν ἄνευ θλίψεως ὑπεξελθεῖν ἡμᾶς· εἰ γὰρ ἐν τῷδε τῷ βίῳ χαρμονικῶς διάξομεν, θλίψις ἐν τῷ μέλλοντι διαδέξεται ἡμᾶς. ἀλλ' εἰ βούλει, γύναι, μικρὸν τῇ φύσει κοινωνήσαντες διὰ τὴν τοῦ σοῦ πατρὸς αὐθάδειαν, ἐπάρωμεν ἑαυτοὺς τῆς βορβορώδους ταύτης καὶ συρφετῆς διαγωγῆς καὶ τὸν μονήρη βίον κατασπασώμεθα, ὅπως τῆς αἰωνίου εὐμοιρήσωμεν ἀπολαύσεως." Τί οὖν τὸ εὐσεβὲς γύναιον; οὐκ ἀνένευσε πρὸς ταῦτα· οὐκ εἶπε τὰ μὴ καθήκοντα. „τί τὸ κάλλος τῆς ἐμῆς νεότητος ἠμαύρωσας; τί μου τὴν τύχην ἀπέκλεισας; τί τὴν ἐμὴν χαρὰν εἰς θρῆνον μετήλλαξας; εἰ οὕτως ᾑρετίσω τὰ κατὰ σαυτόν, οὐκ εἶ μόνος ἐν εὐγενέσι νεώτερος. ἔδει γοῦν σε πρὸς τὸν γάμον ἀπαγορεῦσαι καὶ μὴ μαρᾶναί μου τὸ ἐπανθοῦν κάλλος." οὐδὲν τοιοῦτον. ἀλλὰ τί; ὥσπερ τις ἀγαθὴ γῆ τὸν σπόρον δεξαμένη πολύχουν βλαστάνει τὸν καρπόν, οὕτω καὶ τὸ σεμνὸν γύναιον τῇ καλῇ παραινέσει τοῦ μάκαρος στομωθεῖσα ἀσμένως κατένευσε καί φησιν. „οὐκ ἀμύητός εἰμι, γλυκύτατε ἄνερ, τῶν θείων παραγγελμάτων· καὶ γὰρ ἐν εὐαγγελίοις ὁ σωτὴρ ἡμῶν ἀριδήλως βοᾷ· "εἴ τις οὐ καταλείψει πατέρα καὶ μητέρα καὶ γυναῖκα καὶ τέκνα καὶ ἀδελφοὺς καὶ ἀδελφὰς καὶ οἰκίας καὶ ἀγροὺς καὶ ἄρῃ

---

2 γεναμένης A. — καὶ om. L. — 6 εὐθηνοῦσι A. — 8 ἀλλοιοῦσι τὸν ἔνθ. λογισμὸν καὶ οὐκ L. — 10 ἐντεῦθεν L. — 20 εἰ μὲν γὰρ A. — 21 γύναι om. L. — 22 ἀπάρωμεν *Act. Sanct. e coni.* — 23 συρφετώδους (ώδους *pr. m. in lit.*) L. — 27 ψυχήν L. — μετέβαλες L. — 31 βλαστάνει τὸν κάρπον om. L. — 36 καὶ ἀδελφάς om. L. — ἀρεῖ?

τὸν σταυρὸν αὐτοῦ καὶ ἀκολουθήσει μοι, οὐκ ἔστι μου ἄξιος. οὐκοῦν, εἰ βούλει, καθαροὺς καὶ ἀσπίλους ἑαυτοὺς παραστήσωμεν τῷ οὐρανίῳ νυμφίῳ Χριστῷ, ἀμώμητον καὶ ἀκηλίδωτον τὸν ἔξω ἡμῶν ἄνθρωπον διατηρήσαντες. τί γὰρ ὄφελος, εἰ πρὸς μικρόν, ὡς ἔφης, συνέλθωμεν; τίς δὲ καὶ ὁ ἐγγυητής, ὅτι οὐ τεκνώσομεν ἐν τῷ μικρῷ τούτῳ, καὶ ἵνα μὴ γένηται ἡμῖν εἰς πρόσκομμα τὸ τεχθέν; καὶ εἰ μὲν ἄρσεν εἴη, μερική τις ἐκκοπή· εἰ δὲ θῆλυ, διπλοῦν τὸ κακόν. χρεία γὰρ ἀναμεῖναι καὶ χρόνους γάμου καὶ λοιπῆς προνοίας. καὶ τὸ τῆς ζωῆς τέλος, ὡς ἔφης, ἐπ' ἀδήλῳ, καὶ αἱ τοῦ βίου παγίδες ἀναρίθμητοι. λανθανόντως οὖν ἐν ἁγνείᾳ βιωσάντων ἡμῶν, εὖ οἶδα καὶ τὴν ἡμῶν ἔφεσιν τὸν θεὸν οἰκονομῆσαι."

Ἐκπλαγεὶς δὲ ὁ μακάριος ἐπὶ τῇ τῆς κόρης δεξιωτάτῃ γνώμῃ χαριέντως πρὸς αὐτὴν εἶπεν· "κύριος ἡμῖν δηλώσει τὸ συμφέρον." δι' ὅλης δὲ τῆς νυκτὸς προσευξάμενοι καὶ τὸν θεὸν ἐπὶ τῷ συμφέροντι προνοητὴν καὶ κηδεμόνα ἐπικαλεσάμενοι, περὶ αὐγὰς τῆς ἡμέρας συνέβη ἀφυπνῶσαι ἀμφοτέρους καὶ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ ὄναρ θεωρῆσαι. ὁρῶσι γάρ τινα ὡραίως ἐξαστράπτοντα πρὸς αὐτοὺς πραείᾳ τῇ φωνῇ λέγοντα· "κύριος ὁ θεὸς τὴν ὑμῶν προαίρεσιν ἀποδεξάμενος ἀπέστειλέ με σφραγίσαι ὑμᾶς τοῦ ἀκεραίους καὶ ἀμωμήτους αὐτῷ παραστῆναι." καὶ κατασφραγίσας αὐτοὺς δι' ὅλου τοῦ σώματος ἄφαντος ἐγένετο. ἀφυπνισάντων δὲ αὐτῶν καὶ τὰ τῆς ὀπτασίας ἀπαραλλάκτως ἀλλήλοις διηγησαμένων καὶ τὸν θεὸν δοξασάντων τὸν εὑρισκόμενον ῥᾳδίως τοῖς ζητοῦσιν αὐτόν, τὸ λοιπὸν διῆγον σχήματι μὲν ὡς σύζυγοι, πράγματι δὲ ὡς ἀδελφοί. ὢ τοῦ θαύματος· ἔγνω κύριος τοὺς αὐτοῦ· ᾗ μόνον γὰρ ἐξεζήτησαν τὸν θεόν, εὐθὺς ἐπίκουρος αὐτοῖς καὶ βοηθὸς πρὸς τὴν ἔφεσιν εὑρέθη. Τί τοῦτο τοῦ κατὰ τοὺς τρεῖς παῖδας θαύματος ἀτιμότερον; ἐκεῖ μὲν γὰρ ἄγγελος τὴν συμφλέγουσαν αὔραν τοῦ πυρὸς εἰς πνεῦμα δρόσου διασυρίζον μεταβαλὼν ἀβλαβεῖς τοὺς παῖδας διέσωσεν· κἀνταῦθα πάλιν ἄγγελος τὴν ὀξύρροπον καὶ φλογώδη τῆς ἡδονῆς ἀκμὴν εἰς σωφροσύνης δρόσον μεταρρυθμίσας ἀσινεῖς τοὺς νέους διετήρησε καὶ πυρὶ χόρτον ἀβλαβῶς συνδυάζειν ἐπετήδευσεν.

Ἐπεὶ τοίνυν τὴν ἐκ γεννήσεως τοῦ μακαρίου μέχρι συζυγίας ἀναστροφὴν ἀποχρώντως ἐδηλώσαμεν, φέρε δὴ λοιπὸν καὶ τῶν αὐτοῦ ἀγωνισμάτων μερικήν τινα κατηχήσωμεν ἔμφασιν ταῖς ὑμετέραις ἀκοαῖς, φιλόχριστοι. τούτων οὕτω θείᾳ νεύσει οἰκονομηθέντων, κατὰ μικρὸν τοῖς πενομένοις τὸν πλοῦτον σκορπίζοντες ἐν ὑποκεκρυμμένῃ ὑπολήψει, μᾶλλον δὲ δι' αὐτῶν ἑαυτοῖς θησαυρίζοντες, λαθεῖν εἰς

2 παραστήσωμεν ἑαυτούς L. — 16 ἀμφοτέρους ἀφυπνῶσαι L. — 17 τῷ αὐτῷ A. αὐτὸ *om.* L. — 21 ἀφυπνωσάντων L. — 25 γὰρ *om.* L. — 27 μὲν *om.* L. — 38 αὐτοῖς L.

τέλος τὸν τῆς κόρης οὐκ ἴσχυσαν πατέρα, δεινόν τε ὄντα καὶ ἀπηνῆ καὶ ἀπάνθρωπον καὶ λίαν ἀνελεήμονα. γνοὺς γὰρ τὴν καλλίστην τῶν νέων ἐμπορίαν ὁ ταλαίπωρος καὶ ἀποτυχίαν μᾶλλον τὸ γνωσθὲν ἢ εὐσέβειαν ἡγησάμενος, εἰσελθὼν ἐν τοῖς βασιλείοις προσανατίθεται τῷ βασιλεῖ τοιαῦτα φήσας· "δυστυχῶ, βασιλεῦ, ἐπὶ τῷ ἀπράγμονι γαμβρῷ μου· σκορπίσας γὰρ κακιγκάκως τὸν ἴδιον πλοῦτον οὐδὲ τῶν τῆς ἐμῆς θυγατρὸς ἐφείσατο πραγμάτων. ἤδη γὰρ καὶ αὐτῶν τὸ πλεῖστον μέρος ἠφάνισεν· καὶ οὐδὲ τέκνου ἡ ἐλεεινή μου θυγάτηρ ἀξιοῦται γονῆς, οἶμαι δὲ διὰ τὸ κατὰ πάντα ταλαίπωρον καὶ ἀπράγμονα εἶναι· ὃν κακῶς ἐγνώρισεν. ἀλλ' εἰ κελεύει," φησίν, "τὸ κράτος σου μικρὸν ἀναπνεῦσαι ἐκ τῆς τοιαύτης ῥαθυμίας τὸ ἐμὸν γῆρας, τοῦτον ἐν δημοσίοις ἀπασχολεῖσθαι πράγμασι πόρρω που κελεύσοις σταλῆναι, μή πως εἰς τέλος τοῖς λίαν ἐστερημένοις καταριθμήσῃ μου τὸ θυγάτριον. πόθεν γὰρ διδαχθεὶς τὴν ἀπονενοημένην ταύτην ἐμπορίαν οὐκ ἐπίσταμαι, ὥσπερ τις ἀνδριὰς χαλκοῦς ἀκίνητος μένει πρὸς ἔφεσιν τῶν τερπνῶν καί, τὸ δὴ χαλεπώτερον, οἷα συμβαίνει πολλάκις τοῖς ἐξεστηκόσι τὸν νοῦν πρὸς ὅτι ἂν αἰτηθῇ τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ ῥᾷστα παρασχὼν ἀποστερεῖται ὁσημέραι τῆς οἰκείας εὐπορίας, μάλιστα τοῖς ψευδῶς πενίαν προσποιουμένοις· ἤδη δὲ καὶ τῶν κεράμων αὐτοῦ οὐκ ἀνθέξεται, εἰ μὴ θᾶττον πενίᾳ περιστιχθεὶς ἱκανὸς γένηται πρὸς τὴν τῶν οἰκείων πραγμάτων ἐπικράτειαν." καὶ δὴ θᾶττον κληθέντος τοῦ μακαρίου πρὸς τοῦ βασιλέως, στέλλεται παρ' αὐτοῦ ἐπὶ τὰ μέρη Κυζίκου πρὸς δημοσίων τινῶν πραγμάτων διοίκησιν. ἦν γὰρ καὶ βασιλικοῦ ἀξιώματος, οὐ τῶν ἐν τέλει, ἀλλ' ὑπηρέτης τῶν βασιλικῶν κεκοσμημένων ἵππων, οὓς δὴ στράτωρας καλεῖν ἡ τάξις εἴθισται. τούτου δὲ τοῦ προστάγματος τῷ μακαρίῳ δοθέντος καὶ χαρᾶς αὐτῷ οὐ τῆς τυχούσης περιχυθείσης, ὡς ἅτε ἀφορμῆς αὐτῷ τῆς ἐκ τοῦ κόσμου ἀναχωρήσεως θεόθεν οἰκονομηθείσης, τὰ πρὸς τὴν ὁδὸν συντόμως ηὐτρέπιστο ἐπιτήδεια· καὶ πρόφασιν μαλακίας προσποιησάμενος τοὺς μὲν αὐτῷ ὑπηρετήσοντας διὰ τοῦ δρόμου πεπομφώς, αὐτὸς ἐν ταχυδρόμῳ πλοίῳ ἐπιβὰς καταλαμβάνει τὸ τοῦ Μεγάλου ποταμοῦ στόμιον, καὶ πλησίον λοιπὸν τῆς ἐκεῖθεν γενόμενος γῆς γαληνοδρομίᾳ τὴν πορείαν ἐποιεῖτο, καταμανθάνων τὰ κρημνώδη τοῦ τῆς Σιγριανῆς ὄρους παράλια. κατὰ οὖν θείαν τινὰ πρόνοιαν καταλαμβάνει τινὰ βαθύκρημνον λόχμην ἀλσώδη τε καὶ ἀντρώδη, καὶ ἀποβὰς ἐν αὐτῇ ἀπὸ τοῦ πλοίου μόνος τῇ δυσχερείᾳ βεβιασμένος ἀνῆλθεν, τοῖς ἄλλοις ἐπιτρέψας ἐν τῷ πλοίῳ ἡσυχῇ

1 οὐκ ἴσχυσαν τὸν τῆς κόρης πατέρα L. — 11 ἀνανεῦσαι AL. — 12 ἐν] ἐκ A. — 15 μένη A. — 18 ὡς ἡμέραι A. — 23 τινῶν *om.* L. — 27 ἅτε L, ἅστερος A, ἕτερος Act. sanct. — 31 αὐτὸς δὲ ἐν L. — 33 κρημνώδεα A. — 34 σιαγριανῆς A. — γοῦν L. — 36 ἐναυτῷ A. — ἀπὸ τοῦ πλοίου *om.* L. — μόνος] ἄοινος L. — 37 βεβιασμένως A.

μένειν. διαμαθὼν δὲ τὸν τόπον ἀκριβῶς καὶ ἡσθεὶς διὰ τὸ ἐπιτήδειον εἶναι πρὸς ψυχικὴν ὠφέλειαν, εὐξάμενος δὲ κατ' ἰδίαν καὶ τὸν θεὸν τὸ συμφέρον ἱκετεύσας ἀποκαλύψαι, κεκμηκὼς δὲ ἐκ τῆς ἐπὶ πλείστας ὥρας γενομένης ὑπ' αὐτοῦ γονυκλισίας καὶ μικρὸν καθεσθεὶς ὡς ἐν ἐκστάσει γέγονε καὶ ὁρᾷ γρηγοροῦσιν ὀφθαλμοῖς τὸν προφανέντα αὐτῷ ἐν τῇ παστάδι φωτοειδῆ ἄνδρα τὴν χεῖρα ἐκτεταμένην ἔχοντα καὶ τῷ δακτύλῳ τὸν τόπον ὑποδεικνύντα καὶ πρὸς αὐτὸν λέγοντα· "ὁ μὲν σὸς κηδεστής, ἀλλὰ καὶ ὁ σύμφρων αὐτοῦ βασιλεὺς ἐν ὀλίγαις ἡμέραις τῶν τῇδε τελευτήσαντες ἀναχωροῦσιν, καὶ λοιπὸν παρρησίᾳ τοῖς πενομένοις τῶν ὑπαρχόντων σοι τὴν διανομὴν ποιησάμενος, ἐνταῦθα παραγενόμενος θεῷ εὐαρεστήσεις." τοῦ οὖν μακαρίου διὰ τῆς ἐμφανείας τὰ αὐτῷ συντείνοντα πρὸς ὠφέλειαν συνιέντος καὶ τὰ μέρη Κυζίκου καταλαβόντος, ὡς τάχιστα δὲ τὸ αὐτῷ κελευσθὲν περατώσαντος, εὐθεῖά τις συνήργησεν ἐν Κωνσταντινουπόλει παλινδρομία. καὶ δὴ πρεπόντως ἀπολογησάμενος τῷ βασιλεῖ περὶ τῶν αὐτῷ ἐρωτωμένων, ὑψηλοτέρῳ δὲ βαθμῷ ἤτοι τῶν σπαθαρίων τῷ καταλόγῳ ὑπὸ τοῦ βασιλέως τιμηθεὶς διῆγε τοῦ λοιποῦ προσμένων τὰ τῆς ὀπτασίας εἰς πέρας ἐληλακέναι. ὃ καὶ γέγονεν. μετ' οὐ πολὺ γὰρ ἡμερῶν διάστημα τέλει τοῦ βίου χρησαμένων ἀμφοτέρων, ἤδη λοιπὸν ἀδεῶς τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῖς τοῖς πενομένοις διανενεμηκότες, ἐλευθερίᾳ δὲ τοὺς οἰκέτας ἀποπεμψάμενοι ἐνδύονται λοιπὸν ῥακώδη ἀμφία, καὶ συνταξάμενοι ἀλλήλοις, νουθεσίαις τε τοῦ μακαρίου καταστηρίξαντος τὴν εὐσεβῆ γυναῖκα τηρεῖν τὰς θείας ἐντολὰς καὶ ἀγάπην πνευματικὴν ἐν τοῖς πλησίον κεκτῆσθαι, προσευχήν τε εἰλικρινῆ καὶ ἀρέμβαστον καὶ βίον ἀκαταίσχυντον καὶ ἄκραν ταπείνωσιν, ἀπέλυσεν αὐτὴν ἐν εἰρήνῃ εἰπών· "σῴζουσα σῷζε τὴν ἑαυτῆς ψυχήν." ἀλλοτριοῦνται τοίνυν τῆς πρὸς ἀλλήλους ἀναστροφῆς. ὁποῖον δὲ βίον ἐξήσκησεν ἡ εὐσεβὴς αὕτη γυνή, ἴσασι πάντες οἱ τὴν Βιθυνῶν οἰκοῦντες χώραν, ὅπως ἑκουσίως ἐπράθη καὶ δουλικὴν μετῆλθε τάξιν· γνωρισθεῖσα δὲ παρά τινων ἀπέδρα. τὰ δὲ ἐν Πριγκίπῳ καὶ Καλωνύμῳ αὐτῆς ἀγωνίσματα τίς ἂν καὶ δυνηθείη γραφῇ παραδοῦναι; ἥτις καὶ χάριτός τε καὶ δυνάμεως θείας ἠξιώθη. μέρος δὲ τῶν αὐτῆς κατορθωμάτων ἐν τῇ παρὰ Μεθοδίου τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου συντεθείσῃ περὶ αὐτῆς τε καὶ τοῦ μακαρίου συγγραφῇ πρὸς ὠφέλειαν τῶν ἐντυγχανόντων ἱστόρηται. Ὁ δὲ ἀληθῶς μακαρίτης Θεοφάνης ἐμβὰς ἐν πλοίῳ καταλαμ-

1 διὰ τὸ *om.* A. — 4 γεναμένης A. — 5 ὡς ἐν ἐκστάσει γέγονε καὶ *om.* L. — 11 παραγενάμενος A. — 14 τὸ κελευσθὲν αὐτῷ L. — 15 πρεπ. αὐτοῦ λογισάμενος L. — 16 αὐτῶν L. — 18 τὸν λοιπὸν [χρόνον] Act. Sanct. — ὃ καὶ γέγονε *om.* L. — 22 ἄμφια AL. — 27 σεαυτῆς L. — 32 δυνάμεων θείων A. — 36 καταλαμβάνει e p. 9, 2 *in locum alterius verbi irrepsisse suspicor.* προσορμίζει?

βάνει τοῖς τῆς Σιγριανῆς παραλίοις, καὶ δὴ ἐξελθὼν ἀπὸ τοῦ πλοίου βάδην καταλαμβάνει τὸν λοχμώδη κρημνὸν ἐκεῖνον, ἐν ᾧ ἐπὶ πλείστοις τὸ σῶμα καταδαμάσας χρόνοις καὶ τὸ μοναχικὸν περιβαλλόμενος ἔνδυμα καὶ σχῆμα παρὰ Χριστοφόρου, τοῦ διαφανοῦς ἀστέρος, ἤδη λοιπὸν καταφανὴς ἐγεγόνει. οὐ γὰρ ἠδύνατο πόλις κρυβῆναι ἐπάνω ὄρους κειμένη· ἡμέραν δὲ ἐξ ἡμέρας συρρεόντων ἐπ' αὐτὸν τῶν τὴν ἀγγελικὴν ἐφιεμένων πολιτείαν, ἀπετέλεσε τὴν ἔρημον ἐκείνην μοναστήριον, ὅπερ ἕως τοῦ αἰῶνος ἐπανθοῦν ταῖς θείαις ἀρεταῖς καὶ δείκνυται καὶ δειχθήσεται. ἐν αὐτῷ τοίνυν τοὺς πνευματικοὺς διανύσας ἄθλους μύστης τῆς τριάδος γνήσιος ἀνεφάνη καὶ ὀπτασιῶν μεγίστων θεωρητὴς γέγονεν. ἦν δὲ αὐτῷ τὸ διαρκοῦν εἰς κοίτην ψιάθιον εὐτελὲς καὶ τριχίνιον ἐπικάλυμμα καὶ πρὸς κεφαλὴν αὐτοῦ λίθος. οὐκ ἐκαυχήσατο νῆτος ἁπαλότητος εἰς περιβολὴν αὐτοῦ· οὐ κναφεὺς ἐπὶ ἐσθῆτι αὐτοῦ μεμόχθηκεν· οὐχ ἵππος ἢ ἡμίονος πρὸς ὑπηρεσίαν αὐτῷ κεχρημάτικεν· οὐ μαγείρων μαγγανεῖαι τὰ ἐπιτήδεια αὐτῷ χορηγοῦσιν· οὐκ εὐώδης οἶνος ἐλίπανεν αὐτοῦ φάρυγγα, ἀλλ' ἦν αὐτῷ βρῶσις καὶ πόσις ἄρτος τραχύτατος καὶ ὕδωρ βραχύ.

Τοῦ δὲ βασιλέως τέλει τοῦ βίου χρησαμένου, Εἰρήνης δὲ σὺν υἱῷ Κωνσταντίνῳ εὐσεβῶς τὴν βασιλείαν ἡνιοχούσης, προβάλλεται εἰς ἀρχιερέα Κωνσταντινουπόλεως παρά τε τῆς βασιλίσσης καὶ πάσης τῆς συγκλήτου καὶ τῶν λογάδων τῆς ὀρθοδόξου δογμάτων ἀκριβείας μετὰ θάνατον Παύλου τοῦ ἀπὸ πατριαρχῶν μοναχοῦ Ταράσιος ὁ ἁγιώτατος φωστὴρ τῆς ὀρθοδοξίας, σύνοδός τε οἰκουμενικὴ συνηθροίζετο, ἐπικυροῦσα μὲν τὰς πρὸ αὐτῆς ἓξ ἁγίας συνόδους, ἀναθεματίζουσα δὲ Νικήταν καὶ Κωνσταντῖνον τοὺς αἱρεσιάρχας καὶ δολιόφρονας φατριάρχας, Γερμανόν τε τὸν ἁγιώτατον πατριάρχην τοῖς διπτύχοις ἐγγράφουσα καὶ τὴν τῶν εἰκονομάχων σοβοῦσα ματαίαν πλάνην καὶ ὡς ἱστὸν ἀράχνης διαλύουσα. συνήγοντο γοῦν οἱ ἁπανταχοῦ γῆς πατέρες καὶ διδάσκαλοι καὶ οἱ τῶν ἀποστολικῶν θρόνων τοποτηρηταὶ καὶ οἱ τῶν μοναστῶν λογάδες, φημὶ δὴ Πλάτων, ὁ ἀειλαμπέστατος φωστὴρ ἀπὸ τῶν τοῦ Σακουδίονος, Νικήτας καὶ Νικηφόρος, οἱ ἀείμνηστοι πατέρες ἐκ τῆς μονῆς τοῦ Μηδικίου, καὶ ὁ προλεχθεὶς Χριστοφόρος ἐκ τοῦ Μικροῦ Ἀγροῦ. τότε δή, τότε ὥσπερ διαφανὴς ἀστὴρ προσκλήσει τῆς πνευματικῆς ταύτης πανηγύρεως παραγίνεται καὶ ὁ μακάριος Θεοφάνης πρὸς τὴν σύνοδον, βίᾳ μέν, ὅμως δ' ἀπήει. καὶ γὰρ ἦν ἀεὶ ἐπιποθῶν καὶ μεταδιώκων τὴν ἡσυχίαν καὶ πρὸς τὰς ὀχλήσεις ἀπεχθῶς ἔχων. πάντες μὲν οὖν ἤγοντο

---

1 σιαγριανῆς A. — 2 ἐπιπλείστοις A. — 3 καταδαμάσας τὸ σῶμα L. — 6 ἐπ' αὐτῷ A. — 12 τρίχινον L. *manu corr.* — 13 νῆτος] νήματος L. *m. corr.* — ἁπαλότης L. — 16 χορηγοῦσαι AL. — 17 τραχύτατος] βραχύτατος L. — 26 τε] δὲ L. — 36 ἀπίῃ A. — διώκων A.

ἵπποις, ἡμιόνοις, ἀνδραπόδοις καὶ βερέδοις ὑπηρετούμενοι· ὁ δὲ πατὴρ οἷα πατὴρ σὺν τῷ τριχίνῳ ἀμφίῳ καὶ τῇ ποιμαντικῇ βακτηρίᾳ. καθεσθείσης δὲ τῆς τιμίας συνόδου καίτοι γε ἐν εὐτελεῖ προσχήματι τοῦ μακαρίου θεωρουμένου, εὐσεβείᾳ δὲ ὑπὲρ πάντας ἀποστίλβοντος, οὐ παρελογίσαντο, ἀλλ' ἐπέτρεψαν πρὸς τὴν τοῦ δόγματος δημηγορίαν. ᾔδεισεν γὰρ ἀκριβῶς τὸν ἄξιον τοῦ πνεύματος ἐργάτην. ὁ δὲ δι' ὀλίγων τὰ πολλὰ ῥητορεύσας καὶ διὰ φυσικῶν καὶ γραφικῶν καὶ δογματικῶν ἀποδείξεων τοὺς ἀλαζόνας καὶ δυσφήμους εἰκονομάχους ἐλέγξας τε καὶ ἐπιστομίσας ἀπέδωκε τὸν κόσμον τῇ ἐκκλησίᾳ. ὢ τοῦ θαύματος. τί τούτου μεγαλοπρεπέστερον; ὅμως τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἔνθα βούλεται, πνεῖ καὶ ὅσα βούλεται.

Τούτων οὕτω τελεσθέντων καὶ τῶν πατέρων ἐν τοῖς ἑκάστου τόποις παλινοστησάντων, καταλαμβάνει πάλιν ὁ μακάριος τὸ παρ' αὐτοῦ νεουργηθὲν οὐρανομίμητον μοναστήριον. ὥσπερ γὰρ ἐν οὐρανῷ ἥλιος σὺν ἄστροις δᾳδουχεῖ τὴν σύμπασαν καταγλαΐζων γῆν τῷ φωτὶ τῆς ἐλλάμψεως, τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον ἐξ αὐτῆς ὁ μακάριος σὺν τοῖς κατ' ἐκλογὴν τοῦ πνεύματος αὐτῷ μονασταῖς καὶ συνασκηταῖς τὴν οἰκουμένην καταυγάζων ταῖς μαρμαρυγαῖς τῆς ἰσαγγέλου πολιτείας ἐφαίδρυνεν. διέλαμπε τοίνυν ἡ τῆς ὀρθοδοξίας ἀκτὶς ἐν τοῖς πέρασιν.

Χρόνων δὲ ἱκανῶν διϊππευσάντων ἀναφύεται κατὰ συγχώρησιν θεοῦ ὁ ὁμώνυμος τοῦ προτέρου Λέων, ὅστις παρευθὺ τῆς ἀναγορεύσεως αὐτοῦ τὰς τιμίας καθελὼν εἰκόνας ἠμαύρωσε τὸ τῆς ἐκκλησίας κάλλος, ἐλυμήνατο ὥς τις μονιὸς ἄγριος τὴν τῶν ὀρθοδόξων ὁμήγυριν. καὶ ἦν οἰκεῖον αὐτοῖς τὸ λέγειν· "ὁ θεός, ἤλθοσαν ἔθνη εἰς τὴν κληρονομίαν σου," καὶ τὰ ἑξῆς. τοὺς γὰρ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως προμάχους τε καὶ ὑπερμάχους πατέρας πολλαῖς αἰκίαις καὶ θλίψεσι καθυποβαλὼν κακιγκάκως ἀπώλεσεν, ἐν οἷς καὶ Θεόδωρον, τὸν ὁσιώτατον ἡγούμενον τῶν Στουδίου, ἐλέγξαντα τὴν τούτου ματαιογνωμίαν χρονικῶς αἰκισάμενος ἐξορίᾳ παρέπεμψεν. δολίᾳ δὲ γνώμῃ χρησάμενος γράμμασι θωπευτικοῖς πρὸς τὸν μακάριον Θεοφάνην ᾔτει συμφωνήσοντα τῇ τούτου κακονοίᾳ πρὸς αὐτὸν ἥκειν. Ὁ δὲ μακάριος ἀντιγράφοις ἠμείψατο τοῖσδε· "ἐπίγνωθι, βασιλεῦ, τόν σοι τὴν βασιλείαν χαρισάμενον, δι' οὗ βασιλεῖς βασιλεύουσι καὶ τύραννοι κρατοῦσι γῆς, ὡς θεὸς ὢν ἀπερίγραπτος, περιγραπτὸς τῇ καθ' ἡμᾶς προσλήψει γενόμενος, ὅμοιος ἡμῖν κατὰ πάντα πλὴν ἁμαρτίας κεχρημάτικεν, ὅπως δὲ νεκροὺς ἀνέστησε καὶ τυφλοὺς ὠμμάτωσε

1 καὶ βερέδοις *om.* L. — 11 ὅσα ἂν βούληται L. — 12 ἑκάστου] ἑαυτῶν L. — 15 γῆν *om.* A. — 21 διϊππασάντων A. — 31 χρησάμενος *om.* L. — 32 συμφωνήσαντα L. — 35 περιγραπτὸς *om.* L. — 37 ἀνέστησε καὶ τυφλοὺς *om.* L. νεκροὺς in τυφλοὺς *mut. m. corr.*

καὶ λεπροὺς ἐκαθάρισε καὶ τὰ ἄλλα καθεξῆς τῶν θαυμάτων αὐτοῦ, ὅπως τε ἰουδαϊκῇ παραφροσύνῃ πάθος ὑπέμεινεν ἑκών, καὶ τριήμερος ἀναστὰς εἰς οὐρανοὺς ἀνελήλυθεν, τῆς πρὸς τὸν πατέρα συνεδρίας μηδέποτε χωρισθείς. τῆς εὐαγγελικῆς βίβλου ἡμῖν ἐκδιδασκούσης ταύτην περιπτυσσόμεθα, δι᾽ αὐτῆς τῷ Χριστῷ τὴν τιμὴν ἀπονέμοντες. καὶ εἰ ταύτην περιπτυσσόμενοι οὐκ ἐγκαλούμεθα, ποία ἔγκλησις ἡμῖν τῆς αὐτῆς ἐξηγήσεως τὴν εἰκονικὴν ἀνατύπωσιν μὴ τιμᾶν καὶ ἀσπάζεσθαι; δι᾽ ἧς καὶ οἱ ἐκ βαρβάρων κατηχούμενοι ῥᾳδίως παιδεύονται τὴν ἀλήθειαν; πόσοι τῶν μὴ εἰδότων γράμματα ὡς ἐν ὀφθαλμοῖς τὰ θαύματα βλέποντες τὸν δι᾽ ἡμᾶς παθόντα δοξάζουσιν; ὧν τὴν σωτηρίαν ἐφθόνησας. ποία τῶν συνόδων τοῦτο τὸ δύσφημον ἀνεφώνησεν ἀσέβημα; οὐκ αὐτὸς ὁ Χριστὸς τὴν οἰκείαν ἀχειροποίητον εἰκόνα Αὐγάρῳ πέπομφεν; οὐ τῆς θεοτόκου μορφῆς τὴν ἐκτύπωσιν ὁ ἀπόστολος ἡμῖν Λουκᾶς ἱστορήσας παραδέδωκεν; τί δαὶ φήσοις ἐν ταῖς πατροπαραδότοις διδασκαλίαις; καὶ γάρ φησι Βασίλειος, ὁ τῶν ἀρρήτων μύστης· "ἡ τῆς εἰκόνος τιμὴ ἐπὶ τὸ πρωτότυπον διαβαίνει." φησὶ δὲ καὶ τὸ χρυσοῦν στόμα Ἰωάννης· "ἐγὼ καὶ τὴν κηρόχυτον γραφὴν ἠγάπησα." οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἡ λύρα τοῦ πνεύματος Κύριλλος οὕτω φησίν· "πολλάκις εἶδον ἐπὶ γραφῆς εἰκόνα τοῦ πάθους καὶ οὐκ ἀδακρυτὶ τὴν θέαν παρῆλθον" καὶ τὰ ἑξῆς. εἰ οὖν αἱ προλαβοῦσαι ἓξ ἁγίαι σύνοδοι προσκυνεῖσθαι τὰς ἁγίας εἰκόνας σχετικῶς οὐκ ἀπεκήρυξαν, σὺ σοφώτερος τούτων γίνῃ; ἴδιόν σοι, βασιλεῦ, τὸ πρὸς ὑπεναντίους πολεμεῖν, τὸ δὲ τῆς ἐκκλησίας δόγμα τοῖς πατράσι μελήσει."

Τούτων ἀντιγράφως τῷ βασιλεῖ παρὰ τοῦ μακαρίου σταλέντων, μὴ ἐνεγκὼν ὁ τύραννος τὴν τοσαύτην τοῦ ἀνδρὸς ἔνστασιν, ἀποστείλας τινὰ τῶν ἐν τέλει τὴν μὲν μονὴν ἕως ἐδάφους πυρίκαυστον πεποίηκεν, τοὺς δὲ μοναχοὺς αἰκισάμενος διεσκόρπισεν, τὸν δὲ μακάριον δέσμιον συλλαβόμενος ἦγεν εἰς τὸ Βυζάντιον· καὶ κελεύσαντος τοῦ τυράννου καθειρχθῆναι αὐτόν, ἐν σκοτεινῇ φυλακῇ ἐπὶ πλείστας ἡμέρας διέτριβεν ἐξ ὑπονοίας τοιᾶσδε, ὡς ἂν τὸ εὔτονον αὐτοῦ χαυνωθὲν εὐάλωτον ἔσται πρὸς συγκατάθεσιν. τῇ οὖν προτεραίᾳ ἀγαγὼν ὁ βασιλεὺς τὸν εἰρημένον Θεόδωρον, τῶν Στουδίου ὅσιον ἡγούμενον, καὶ ἐπὶ πλείστας ὥρας δείμασί τε καὶ κολάσεων ὑποθέσεσι καταπτήξειν οἰόμενος, τοὐναντίον δὲ ἐλεγχθεὶς παρὰ τοῦ ὁσίου, ὡς μηδὲ τῆς αὐτοῦ καρδίας ἐπισκοπῆς θεοῦ αἰσθομένης, αἰσχυνθεὶς ὁ

4 ἐκκλησιαστικῆς L. — 5 πτυσόμεθα L. — 6 περιπτυσόμενοι L. — οὐκ] νῦν L. — ἔκκλισις L. — 12 ἀχειροποιήτως A. — 13 Ἀγβάρω A. — θεοτόκου] ἐκ θεοῦ L. — 14 τί δὲ L. — 20 εἰ] τί L. — 22 οὐκ ἐκήρυξεν L *manu corr.* — 24 μελλήσει A. — 29 καὶ *eras. in* L. — 30 ἐν φυλακῇ σκοτεινῇ L. — ἐπὶ πλείστας οὖν ἡμέρας ἐαθεὶς διέτριβεν L.

τύραννος τὴν κατ' αὐτοῦ τῆς ἐξορίας ψῆφον ἀπεφήνατο. τῇ δὲ ἐπαύριον προσέταξεν ὁ βασιλεὺς ἀχθῆναι αὐτῷ καὶ τὸν μακάριον Θεοφάνην. κληθεὶς δὲ παρὰ τῶν συμμυστῶν τοιῶσδε φησάντων, ὡς "οὐ δεῖ τὸ σὸν κράτος ὑπό τινος τῶν ἀμνημονεύτων ἀντιλέγεσθαι καὶ ἐλέγχεσθαι, καὶ μάλιστα αὐθαδεστέρου τυγχάνοντος παρὰ πάντας τοὺς πρῴην τοῦ νῦν ἀχθησομένου, μήπως ὑβρισθῇ τὸ σὸν ἀήττητον κράτος ταῖς ἀντιρρητικαῖς αὐτοῦ αὐθαδείαις καὶ αὐστηρότησιν," τούτου ἕνεκεν πρὸς τὴν ὁρμὴν ἐπισχὼν ἀποστέλλει ἕνα τῶν ἐν τέλει πρὸς τὸν ἅγιον, προστάξας βουνεύροις τριακοσίοις τά τε στέρνα καὶ τὸν νῶτον καταξάναντα ἐᾶσαι πάλιν ἐν τῇ εἱρκτῇ. τῇ δὲ ἐπαύριον ἡ αὐτὴ πάλιν κόλασις τῷ μακαρίῳ γεγονυῖα τὸ εὔτονον αὐτοῦ τῆς πρὸς θεὸν οὐκ ἐχαύνωσεν ἐλπίδος. ἀπειπὼν δὲ ἤδη πρὸς τὴν τοιαύτην ὁρμὴν ὁ πανώλης ψήφισμα κατὰ τοῦ μακαρίου ἐκπέμπει, ἐξορίᾳ αὐτὸν ἐν Σαμοθρᾴκῃ τῇ νήσῳ ἀποστεῖλαι, ἥτις ἐν τοῖς μέρεσι τοῦ τῆς Μαρωνείας πελάγους ἵδρυται, δεινὴ καὶ αὐχμώδης πᾶσι τοῖς πελάζειν βουλομένοις δεικνυμένη. ἐν αὐτῇ δὲ λιμῷ καὶ δίψει καὶ καθείρξει πιεσθεὶς ὁ μακάριος καὶ ἐπί τινας διαβιοὺς χρόνους, τῶν τῇδε μετακεχωρηκὼς πρὸς ἀμείνονα καὶ θειοτέραν εὔκλειαν μεταβέβηκε τὸ πήλινον σῶμα σὺν τῇ ψυχῇ ἀλώβητον διαφυλάξας. οὗ ταῖς μακαρίαις εὐχαῖς στηριχθείημεν, ὦ φιλακροάμονες, Χριστῷ, τῷ φιλανθρώπῳ θεῷ ἡμῶν, ἅμα τῷ προανάρχῳ πατρὶ καὶ τῷ ζωοποιῷ πνεύματι δόξαν καὶ εὐχαριστίαν ἀναπέμποντες νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς σύμπαντας καὶ ἀτελευτήτους αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

---

2 αὐτὸν L. — 4 οὐ δεῖ — τῶν *om.* L. — ἀμνημόνευτον L *manu corr.* — 5 αὐθαδέστερον τυγχάνοντα L *manu corr.* — 6 ἀήττητον ὄνομά τε καὶ κράτος L. — 7 τοῦτ' ἕνεκεν A. — 22 σύμπαντας καὶ ἀτελευτήτους *om.* L.

ΒΙΟΣ ΕΓΚΩΜΙΩι ΣΥΜΠΛΕΚΟΜΕΝΟΣ ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ

ΘΕΟΦΑΝΟΥΣ,

ΤΟΥ ΚΑΙ ΙΣΑΑΚΙΟΥ.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΣΚΕΥΟΦΥΛΑΚΟΣ ΤΩΝ ΒΛΑΧΕΡΝΩΝ.

Οἷόν τι πάσχουσιν οἱ τὴν κοσμικὴν διαπεραιούμενοι θάλατταν ἔμποροι καὶ τὰ μακρὰ πελάγη μειζόνων ἐφέσει κερδῶν διαμείβοντες, ἀπροσμάχῳ μὲν κλύδωνι καὶ κύμασιν ἀλλεπαλλήλοις σφοδροτάτοις καταιγιζομένοις τοῖς πνεύμασι προσπαλαίοντες ζοφώδεσι καὶ θυέλλῃ, μικροῦ δεῖν αὐταῖς ἐλπίσιν ἐνναυαγήσαντες· εἰ γάρ που μικρᾶς αἰθρίας ἐπαυγασάσης ἀστὴρ τούτοις ἐπανατείλῃ χειμαζομένοις σωτήριος, αὐτοὶ μὲν τὴν ψυχὴν λαμπρότητι τοῦ φανέντος ὥσπερ καταυγαζόμενοι τὸ πλεῖστον τῆς ἀθυμίας ἀποσκευάζονται, τὸν δὲ τοῖς οἴαξιν ἐγκαθήμενον προθυμότερον ἔχεσθαι τούτων ἐγκελεύονται· ὁ δὲ τὸ ὄμμα τείνας μετέωρον καὶ ὥσπερ ὁδηγῷ τῷ καταλάμποντι χρώμενος τὸ βλοσυρὸν τοῦ κλύδωνος τέχνῃ καταπαλαίων πρὸς εὐθείας τρίβους πηδαλιουχεῖ τὴν ὁλκάδα· τοιοῦτόν τι καὶ τοῖς τὴν νοητὴν τοῦ βίου διεκπερῶσι θάλατταν καὶ πρὸς τοὺς ἀκύμονας τοῦ μέλλοντος αἰῶνος ἐνορμισθῆναι λιμένας κατεπειγομένοις ἐπισυμβαίνειν εἴωθεν. ἀφράστῳ γὰρ τῶν πειρασμῶν καταντλουμένοις κλύδωνι καὶ βαθυτάτῳ σκότει τῶν δαιμονικῶν κατεσχημένοις περιστάσεων αἱ τῶν θεοφιλῶν ἀνδρῶν ὥσπερ ὑπ' ὄψιν πράξεις τιθέμεναι τῇ μὲν οἰκείᾳ λαμπηδόνι τὸν ἐκείνων σκότον ἀποσκεδάζουσιν, διδασκαλίαις δὲ ταῖς θεοπνεύστοις τὸ τῶν παθῶν καταστορέσασαι κλυδώνιον ἡδίστης γαλήνης κατεμπιπλῶσι καὶ πρὸς τὴν ποθουμένην ῥᾷστα παραπέμπουσι κληρουχίαν τῷ φόρτῳ τῶν ἀγωγίμων ἀγαλλομένους. ἄλλους μὲν οὖν ἄλλοις ἐμπρέποντας ἐφεύροις ἂν κατορθώμασιν, καὶ τὸν μὲν τὸ τῆς ἐγκρατείας στερρὸν αὐτοῖς ἔργοις σαφῶς ὑπογράφοντα, τὸν δὲ τὸ τῆς σωφροσύνης λαμπρόν, καὶ ὅπως ἡ τῆς ἀκολασίας περιγίνεται δεσποτεία μάλα νεανικῶς ἐκδιδάσκοντα, ἕτερον τῶν ἀρετῶν ὡς

---

1 *Edidi hanc vitam e cod. Marciano* 375 Zan. (M.) *denuo excusso, e quo neglegentissime descriptam ediderunt etiam* Goar *et* Classen. — *v* 4 *pr. m. in mg. adscribit* M. — 26 ἐμπρ. ἂν ἐφ. ἂν κατ. M.

ἀρχετύπῳ πίνακι τὴν κτῆσιν διαζωγραφοῦντα τῷ βίῳ, ἄλλον πρὸς τὴν τοῦ βίου παντὸς παιδοτριβοῦντα καταφρόνησιν, καὶ ἄλλον πρὸς τὴν τῆς κενῆς δόξης ὑπεροψίαν κραταιῶς ὑπαλείφοντα. Θεοφάνους δὲ τοῦ θειοτάτου πατρὸς προσομιλήσας ταῖς πράξεσι πᾶσαν ἂν ἰδέαν κατίδοις καλῶν ὡς ἐν εὐθαλεῖ παραδείσῳ φυτουργουμένην.

Ταύτας ἐγκωμίων ὑποβαλεῖν προτραπεὶς νόμοις ἑτοίμως εἶξα τῇ παραινέσει, τὴν ἐκ τῆς ἐκείνου πρεσβείας ἐπικουρίαν καταπιστεύων θηράσασθαι· οὐ πρὸς δόξαν τοῦ θαυμασίου, ποίαν γὰρ οἴσει δόξαν λόγος μακρῷ τῷ μέσῳ τῶν ἐκείνου κατορθωμάτων ἀπολειπόμενος, τοὐναντίον δὲ μᾶλλον τῇ τούτου μνήμῃ καὶ λόγους αὐτοὺς κλεῖσαι καὶ μεγίστην ὑπόθεσιν ὠφελείας τοῖς ἐκμιμεῖσθαι πειρωμένοις πρυτανεῦσαι γλιχόμενος. ἀλλὰ πρὸ τοῦ κρηπῖδα τῷ λόγῳ προστήσασθαι καὶ τοῖς ἱδρῶσιν ἐναθλῆσαι τῶν ἐγκωμίων τῆς ἀπορίας αἰσθάνομαι. βοᾷ γὰρ τὸν εἰς εὐφημίαν προκείμενον πατρὶς καὶ γένος καὶ νικῶσα φύσις καὶ ταύτην ἐκ μεγέθους ἀρετὴ παρατρέχουσα, καὶ πάντων εἰς ἀρχὴν ἀναγομένων, τὴν προσήκουσαν ῥᾳδίως οὐκ ἔστιν εὑρεῖν. πατρὶς μὲν γὰρ νόμοις ἐγκωμίων καὶ τῇ τούτου αἰτίᾳ καθοπλισθεῖσα τὰ πρωτεῖα τῶν ἄλλων ἀπενέγκασθαι φιλονεικεῖ, μὴ τοῦ οἰκείου τὴν στέρησιν καλλωπίσματος ὑπομεῖναι σὺν ὅρκοις καθικετεύουσα· γεννήτορες δὲ πρὸς τούτοις παιδείᾳ τε τῇ τούτου καὶ τροφείοις ἐναβρυνόμενοι κατόπιν ταύτην παραγκωνίζονται· ἀρεταὶ δὲ τῇ ἐκείνου προθέσει .τε καὶ κτήσει μεγαλαυχούμεναι αὐχένα τε γαῦρον ἐπαίρουσι καὶ μέγα τοῖς ἄλλοις βοῶσιν, "πρὸς τὴν ἐκείνου μόνην ἀπιδόντες ἔφεσιν ῥᾷστα τὴν ἧτταν ἐπίγνωτε". τί δῆτα δράσω κριτὴς πραγμάτων ἧτταν οὐ δυναμένων ὑποστῆναι γενόμενος; ἢ δῆλον, ὡς μικρὰ τοῖς προτέροις ἐνομιλήσας, τοῦ δειχθῆναι χάριν ὁποίων ὑπερόπτης γεγένηται τῷ φίλτρῳ πεπεδημένος τοῦ κτίσαντος, ὅλος τῶν ἀρετῶν κατὰ τὴν ἐκείνου γενήσομαι πρόθεσιν.

Ἤνεγκε τὸν θαυμάσιον πατέρα πατρὶς ἡ βασιλείας ἐγκαλλωπιζομένη τῷ ἀξιώματι καὶ τῶν ἄλλων ἁπασῶν ἐπὶ τοσοῦτον ἀνῳκισμένη, ὅσον εἰκὸς τῶν ἀρχομένων τὴν δεσποτεύουσαν. περὶ ἧς πολλὰ λέγειν ἐθέλων τῷ τε πάντα τὸν περὶ αὐτῆς λόγον μακρῷ τῷ μέσῳ παρατρέχειν τὴν αἴσθησιν, καὶ τῷ δῆλα πᾶσι καθεστάναι τὰ περὶ ταύτης λεγόμενα τοῖς ἀνὰ πᾶσαν οἰκοῦσιν ὅσην ἐφορᾷ γῆν ἥλιος, ἀνακόπτομαι. γεννήτορες δὲ οἱ τηλικαύτῃ γονῇ καὶ πατρίδι κατ' ἀξίαν ἐπιγραφόμενοι, πλούτῳ κομῶντες, στρατηγίᾳ λαμπόμενοι, ἀρεταῖς ἁπάσαις δορυφορούμενοι, τῷ φίλτρῳ πάντων μάλιστα κατεστέφοντο, οὐ τῶν θεοφιλῶν μόνον καὶ οἷς ἡ καλοκἀγαθία τὴν φιλίαν προυξένει, οὐδὲ τῶν ἴσοις φαιδρυνομένων τοῖς ἀξιώμασιν, εἰ καὶ χειρίστη

3 ἀρχὴ *mg.* M. — 10 κλεῖσα M. κοσμῆσαι *vulg.* — 29 α´ *mg.* M. — 39 εἰ *vulg.* ἢ M.

συνδεθεῖσι ψυχῇ, οἷς ἡ χρεία τὸ φίλτρον παρείχετο, ἀλλὰ τυράννων καὶ βασιλέων αὐτῶν, οἳ τὸ ὑπερβάλλον τῆς ἀρετῆς ἐκείνων αἰδούμενοι διαφερόντως τὴν φιλίαν ἠσπάζοντο. Ἰσαάκιος καὶ Θεοδότη τούτοις ὀνόματα, εἴ γε καὶ ὀνόματος ὑμῖν μέλει. γίνεται τούτοις τοῦ πολλοῦ καὶ μεγίστου κλήρου διάδοχος ὁ νῦν ἡμῖν εἰς εὐφημίαν προκείμενος, καὶ τῆς μητρῴας νηδύος ἐξάλλεται ἀστέρι ὀπωρινῷ ἐναλίγκιος, τὴν τῆς ψυχῆς ὡραιότητα τῇ εὐπρεπείᾳ καθυποφαίνων τοῦ σώματος. οὐ γὰρ ἐῴκει ἀνδρὸς γεννητοῦ παῖς ἔμμεναι, ἀλλὰ θεοῖο, ἐκ μήτρας ἡγιασμένος κατὰ τὸν μέγαν προφήτην Ἱερεμίαν, καὶ πᾶσι καλοῖς ἀρχῆθεν μέχρι βίου δυσμῶν ἐλλαμπόμενος.

Ἀλλ' ὁ μὲν τούτου γενέτης τῷ χωρίῳ τῶν κακῶν βραχὺ προσβιοὺς, αὐταῖς φροντίσι καὶ στρατηγίᾳ τοῦτο λιπὼν, τὴν ὡρισμένην ὑπῆλθε πᾶσιν ἀποδημίαν, τριετοῦς ἤδη τοῦ παιδὸς τυγχάνοντος. ἡ δὲ τοῦτον . . . . . .

* *ἐκείνην ἐξεικόνιζον ἁρμονίαν, ἐν ᾗ παῖδες οἱ τρεῖς μετὰ τῆς ἁρμονίας τοῦ τυραννικοῦ προστάγματος καταπτύσαντες ἐν μέσῳ καμίνου φλογὸς τὸν παγκόσμιον αἶνον τῷ σεσωκότι προσήγαγον. πάντες δὲ πρὸς τὸ θυμῆρες καὶ φαιδρὸν ἀνειμένοι τὴν ἐπιθαλάμιον ἐκείνην ἐπανηγύριζον εὐωχίαν· ἀλλ' οὐκ ἤμβλυνε ταῦτα νοῦν τοῖς θείοις ἐμμελετῶντα καὶ τὴν προσοῦσαν πρόθεσιν ἐξανύσαι διασπουδάζοντα. νυκτὸς δὴ τῷ κοιτῶνι τῇ συμβίῳ ἅμα προσορμισθεὶς ἐπὶ τῆς κλίνης παρακαθισάμενος ὅλος τε τῶν θείων γενόμενος, στεναγμῷ τὸ προσὸν τῇ ψυχῇ πάθος ὑποσημαίνων, τοιῶνδε λόγων ἀπάρχεται· "ὁ μὲν παρὼν βίος, ὦ γύναι, βραχύς, ὡς πᾶσιν εὔδηλον, καὶ ἀδηλίᾳ τοῦ μέλλοντος πλέον κεκρατημένος· οὐ γὰρ ἐμφανές τινι τῶν πάντων καθέστηκεν, πότε θάνατος ἐπελθὼν καὶ τούτου χωρίσας πρὸς τὸ μέλλον παραπέμψει καὶ κοινὸν δικαστήριον, ἐτασμοῖς ἀκριβέσι τῶν πεπραγμένων ὑποβληθησόμενον. ἐντεῦθεν ἀνέτοιμον ἐνίοτε λαβὼν καὶ πλείστοις φορτίοις ἁμαρτημάτων βαρυνόμενον τῆς τοῦ κτιστοῦ καλλοποιοῦ ὡραιότητος εἰς ἅπαν ἀλλοτριώσας οἴμοι αἰωνίῳ καταδικάζει πυρί· μικρὰ δὲ καὶ δοκήσει μόνῃ τὰ καλὰ κεκτημένος ἀπείροις ἀνιαροῖς περιτειχίζεται ἡδίω ποιοῦσι τὴν τελευτήν. ποῖον δὲ τῶν τούτου καλῶν μόνιμον ἕστηκεν; πλοῦτος, ὁ κακίας μᾶλλον ἢ ἀρετῆς ὑπηρέτης μὴ καλῶς κυβερνώμενος; ἀλλὰ μυρίους τοὺς ἐπιβουλεύοντας ἔχων, πρὶν κατὰ γνώμην κτηθῆναι πολλάκις διόλωλεν. κάλλος σώματος εὐχροίᾳ τε καὶ συμμετρίᾳ μελῶν προσγινόμενον; ἀλλ' ἢ χρόνῳ πυσθὲν ἢ νόσῳ μαρανθὲν διαρρυὲν ᾤχετο. δόξης*

---

8 *γεννητοῦ* M. *corr. vulg.* — 14 *Post τοῦτον folia quaedam interciderunt in codice, quae capitis primi finem, capita secundum et tertium integra capitisque quarti initium continebant.* — 24 *ὁ ἀνὴρ mg.* M. — 30 *κτίστου* M. — 32 *τῆς ζωῆς ἡδίω π.? cf. p.* 25, 11. — 37 *πυσθὲν*] *πεισθὲν* M. *σβεσθὲν edd.*

ἀνθρωπίνης περιπέτεια; καὶ τί ταύτης εὐτελέστερον, ὦ φιλτάτη, μάλιστα πρὸς τὴν ἀΐδιον ἐκείνην, ἣν ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε καὶ οὖς οὐκ ἤκουσεν, παραβαλλομένης. ἣν γὰρ ὁ πρωῒ κτησάμενος οὐκ οἶδεν εἰ μέχρι δείλης ὀψίας παραμενεῖ, πῶς ἂν ταύτην ἐν καλοῖς λογίσαιτο; μικρὸν οὖν, εἰ δοκεῖ, τοῖς τῆς φύσεως λειτουργήσαντες νόμοις, ἡμῶν αὐτῶν καὶ τῶν ἄνω γενώμεθα, πᾶν ὃ μὴ παραμένει τῷ μέλλοντι προσφυῶς ἀποτιναξάμενοι."

Τοιαῦτα μὲν ὁ νέος τῷ σώματι καὶ παλαιὸς τῷ φρονήματι καὶ πολὺ τούτων ἔλεγε πλείονα· ἡ δὲ τοῦ Χριστοῦ ἀμίαντος καὶ ἀκεραία περιστερά, ἡ τρυγὼν ἡ φιλέρημος μᾶλλον καὶ φίλαγνος ἢ φιλόγαμος, ἡ τὸ τοῦ μάρτυρος Μαρδαρίου γύναιον πολλῷ τῷ μέσῳ τῷ εἰς Χριστὸν φίλτρῳ παραδραμοῦσα, ὅσον τὰ χρηστὰ συμβουλεύσασα κοινωνὸς τούτων ὑπῆρξεν ἐν ἅπασιν, τοιούτοις ἀμείβεται λόγοις τὸν σύνευνον· "καὶ πόσῳ μᾶλλον δικαιότερον, ὦ φίλτατε, δι' ὅλου τὸ τῆς παρθενίας τηρῆσαι καλόν, ἢ τῷ πλείστῳ μέρει καταρρυπῶσαι. τίς δὲ τούτων ἐγγυητής, ὅτι τῷ βίῳ λειτουργοῦσι καὶ πρὸς παιδοποιΐαν ἐπειγομένοις τὸ ἄδηλον ἐκδέξεται τούτου, ἀλλὰ μὴ τῶν χρηστῶν ἐλπίδων προαναρπάσαν ματαίας ταύτας ἐναποδείξει; πόσῳ δὲ εὐκλεέστερον τὸν ἐλαφρὸν τοῦ Χριστοῦ ζυγὸν ἐκ νεότητος ἄραντας τοῦ ἑπομένου τούτῳ καταξιωθῆναι μακαρισμοῦ, ἢ πρὸς βραχὺ δῆθεν τοῖς ματαίοις ἐνασχοληθέντας, πῆξιν ἐν τούτοις τοῦ λογισμοῦ λαβόντος, τοῖς χειρίστοις ἐναπομεῖναι." ἔκπληξις εἶχε τῶν λεγομένων τὸν νεανίαν· τὰ γὰρ παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν παραδόξως ἀκήκοεν· καὶ πρῶτα μὲν σὺν δάκρυσι πρηνὴς τῇ γῇ προσκλιθεὶς τὴν ὑπὲρ τούτων εὐχαριστίαν ἀνετίθει τῷ κτίσαντι· ἔπειτα τῷ γυναίῳ προσβλέψας ἱλαρώτερον καὶ συνθήκας πρὸς ταύτην ποιησάμενος ὡς κοινωνὸν ἐν πᾶσι καλοῖς ἕξει καὶ εἰς αἰῶνα τὸν μέλλοντα σὺν αὐτῷ τῆς καλῆς ἐργασίας ἀπάρχεται, καὶ παραυτίκα μονάζοντες ἦσαν ἐν κοσμικῷ πολιτεύματι τὸν ἐκείνων βίον διακριβοῦντες, ξυνωρὶς παναγία, τὰς νοητὰς ἀνατέμνοντες αὔλακας καὶ ταῖς οὐρανίαις σηκοῖς τὸν νοητὸν σῖτον ἐναποτιθέμενοι. ἔτερπον Χριστὸν εὐωδία τούτου γινόμενοι· καὶ τῆς ἐκείνου τῶν μύρων ὀσμῆς ἀντιλαμβανόμενοι τὴν ἐκείνου κατεπλούτουν ἐπιδημίαν.

Τῆς συνήθους γοῦν παρ' αὐτοῖς νυκτερινῆς ἐκτελουμένης συνάξεως, εὐωδίας ὁ οἶκος πᾶς ἀναπίπλαται πᾶσαν συνήθη μακρῷ τῷ μέσῳ παρατρεχούσης καὶ τὴν τοῦ δεσπότου παρουσίαν παραδηλούσης, ὃς τὴν πρόθεσιν τῶν θαυμασίων ἀποδεξάμενος τῇ οἰκείᾳ κατηγλάϊσεν ἐπιδημίᾳ. ὑφαπλώσαντες οὖν ἑαυτοὺς τῷ ἐδάφει τὰς τοῦ ἐλέους

---

2 ἴδεν M. — 8 ἡ σύνευνος mg. M. — 11 τῶ — φίλτρον M. — 31 εὐωδίᾳ τούτου γενόμενοι vulg. εὐωδίᾳ τούτου γενομένου coni. Classen. — 34 ε' mg. M.

ἐπιβλύσαι τούτοις ᾔτουν πηγάς. καὶ δὴ τῆς θείας ἐμφανείας παρῳχηκυίας, τὸν πλοῦτον κενοῦντες τῶν δεομένων ἐνεχείρουν χερσίν, καὶ πρὸς τὴν ἀναχώρησιν ἐνσκευάζεσθαι. ἀντεστρατήγει δὲ τούτοις φθόνος τοῦ κοινοῦ πολεμίου πᾶσι βασκαίνων καλοῖς, καὶ κηδεστὴς ὁ τούτου ἐπ' αὐτοῖς μόνοις τὰς ἐλπίδας τοῦ βίου σαλεύων, ἐπὶ τοσοῦτον χαλεπήνας τῷ πράγματι, ὡς καὶ βασιλέα πρὸς μέγαν ἐξερεθίσαι θυμόν. Λέων δὲ οὗτος ἦν, ὁ τοῦ Κοπρωνύμου υἱὸς καὶ διάδοχος, ὃς τῶν νέων ὑπεραλγήσας καὶ τὸν οἰκεῖον φίλον τιμῶν, ὀμμάτων δεῖξαι χηρεύοντα τὸν νεανίαν, εἰ μὴ τῆς ἐγχειρήσεως ἐκσταίη, σὺν ὅρκοις διηπειλεῖτο· καὶ πρὸς τὴν Κύζικον ἐξαπέστειλεν ἀξιόχρεων ἐγχειρίσας πραγμάτων διοίκησιν, ὡς ἂν τοῖς ματαίοις καὶ τῷ χρόνῳ παραρρέουσιν ἀγεννῶς ἐνασχολούμενος λήθῃ παραδοίη τῶν ἀεὶ ἑστώτων τὴν ἀγλαΐαν. ὁ δὲ ὥσπερ ἕρμαιον τὴν ἔξοδον ἀσπασάμενος ἐπιτυγχάνει κατὰ τὴν ἐπὶ Σιγριανὴν πάροδον γέροντι τὰ πάντα θαυμασίῳ, Γρηγορίῳ τοὔνομα, εἴπερ καὶ ὀνόματος ὑμῖν μέλει, ἄλλοις τε κατηγλαϊσμένῳ χαρίσμασι καὶ προφητείας χάριτι λαμπομένῳ· ὃς πολλοῖς ἱδρῶσιν ἐλευθέραν τῶν παθῶν τὴν ἑαυτοῦ καρδίαν ἀπεργασάμενος πρός τε θεοπτίαν ἐπιτήδειος καὶ πρὸς τὴν τοῦ μέλλοντος κατανόησιν ἐγεγόνει· καὶ τὰ τῆς προθέσεως ἀνατίθησι καὶ τὴν φυγαδείαν ἐν βουλαῖς οὖσαν ὅσον οὔπω καθυποφαίνει. ὁ δὲ συνήθως τῷ παναγίῳ καταλαμφθεὶς πνεύματι, "οὐδὲν δεῖ σοι," φησίν, "τῆς φυγαδείας, ὦ νεανία, μετ' ὀλίγον ἀκωλύτου τῆς ἀναχωρήσεως ἐσομένης. ὁ γὰρ σὸς κηδεστὴς ἅμα τῷ βασιλεύοντι τῆς παρούσης βιοτῆς ἀπωσθέντες πρὸς τὴν ἐκεῖσε μετακομισθήσονται συνοικίαν." καὶ τοῖς συνοῦσι ψιθυροῖς ἐπεφώνει τοῖς χείλεσιν, ὡς ὁ καλὸς οὑτοσὶ νεανίας καὶ μαρτυρίου κομισθήσεται στέφη καιρῷ τῷ προσήκοντι.

Ἦν δὲ τῷ τοῦ γέροντος ἐξυπηρετούμενος ὑποζυγίῳ καὶ ταύτῃ μᾶλλον ἢ τῇ βασιλείῳ τῶν ἵππων ὑπηρεσίᾳ μεγαλαυχούμενος, ἐν ᾗ καὶ διέπρεπεν. τούτου τῇ διδασκαλίᾳ προσμείνας καὶ πατέρων ἑτέρων ἐπισκέψεσιν ἐμβραδύνας, ὠψίσθη τῆς οἴκαδε ὑποστροφῆς καὶ τῷ τυχόντι χωρίῳ σὺν τοῖς συνοῦσιν, ὡς εἶχε σκευῆς, ἐγκατέμεινεν· καύσωνί τε πολλῷ καὶ δίψει σὺν τοῖς ἀμφ' αὐτὸν συνεχόμενος, οὐ δυσχεραίνων τῷ συμβεβηκότι, οὐκ ἀπουσίᾳ τοῦ ὕδατος πρὸς μεταμέλειαν ὑποφερόμενος, οὐ πρὸς ἴασιν τοῦ δίψους τὸν οἰκεῖον δεσπότην ἐκμειλισσόμενος, ἀλλὰ τὰς συνήθεις ἀποδοὺς τούτῳ προσευχὰς ἐπὶ τοῦ προσόντος ἀνέκειτο τάπητος, ὕπνῳ βραχεῖ παραμυθήσασθαι τὸ δίψος ἐθέλων. ἀλλ' ὁ τῶν θαυμασίων θεὸς ἐντρυφῶντα δι' αὐτὸν τοῖς πόνοις τὸν νεανίαν ὁρῶν, μεγάλῳ τιμᾷ τερατουργήματι· ὁ γὰρ

3 καὶ τοῦ πρὸς coni. Par. — 13 ϛ' mg. M. — 26 στέφει M. — 31 ζ' mg. M. — 32 δίψη M, δίψῃ edd.

ἀγνώμονι λαῷ ἐξ ἀκροτόμου πέτρας βλύσας τὰ νάματα πῶς οὐκ ἔμελλεν εὐγνώμονι νεανίᾳ τὰ τῆς χρείας παρέξεσθαι; πλησίον γοῦν οὗπερ ἐπέκειτο τάπητος, πηγή τις θείῳ προστάγματι παραδόξως ἀνέβλυσεν, καὶ θίξει τῷ θείῳ θεράποντι τὴν αἴσθησιν ἐμποιήσασα πρὸς ἐπίγνωσιν ἑαυτῆς διήγειρεν· καὶ τοὺς συνόντας προσκαλεσάμενος τὸ θεοδώρητον ἐπεδείκνυ τοῦ δίψους ἴαμα· καὶ κοίλαις χερσὶν ἀρυσάμενοι τοῦ προσηνοῦς ἐκείνου καὶ θεοσδότου καταπέλαυον νάματος, τὴν προσήκουσαν εὐχαριστίαν τῷ δοτῆρι πάντων καλῶν, ὡς τὸ εἰκός, ἀναπέμποντες. τοῦ μή τινα δὲ δόκησιν ἐμποιῆσαι, ὡς ἀφανείᾳ καλυπτομένη τύχῃ πρὸς τοὐμφανὲς ἥκει ἀθρόον ἀναφανεῖσα, διὰ νυκτὸς ἀπῴχετο, ὡς μηδὲ ἴχνος ἐς τὸ πρωῒ ταύτης ἐμφανισθῆναι. τοῦτο τῆς τοῦ θείου θεράποντος παιδόθεν πρὸς θεὸν ἀγάπης τὸ ὑπόδειγμα τοσοῦτον τὴν τοῦ θεόπτου Μωϋσέως παρατρέχον θαυματουργίαν, ὅσον ὁ μὲν αἰτήσας, ὁ δὲ μὴ τοῦτο πράξας ἔλαβεν· καὶ ὁ μὲν ἀνάγκῃ τῶν γογγυστῶν τὸν οἰκεῖον ἐξεβιάζετο δοῦναι δεσπότην, ὁ δὲ καρτερίᾳ καὶ τῇ τῶν συνόντων εὐχαριστίᾳ τὸν ἴδιον ἐφείλκετο δοῦναι δεσπότην. καὶ οἱ μὲν τὸ δωρηθέν, ἵνα μὴ λέγω Μωϋσέα, κατερρύπωσαν ἀμφιβολίᾳ, ὁ δὲ τὸ δοθὲν τῇ τοῦ καλοῦ προκοπῇ κατεκόσμησεν.

Οὔπω γὰρ τριῶν παριππευσάντων ἐτῶν κηδεστὴς ὁ τούτου ἅμα τῷ βασιλεύοντι τῆς παρούσης ἐκτμηθέντες εὐκλείας πρὸς τὴν ὀφειλομένην παρεπέμφθησαν ἐνοικίαν. Εἰρήνη δέ, τὸ κραταιόφρον ἐκεῖνο καὶ θεοφόρητον γύναιον, τῆς βασιλείας σὺν υἱῷ τοὺς οἴακας ἐγχειρίζεται· εἴπερ χρὴ γύναιον καλεῖν τὴν κατ' ἐχθρῶν καὶ παθῶν ἀρρενωπῷ καθωπλισμένην φρονήματι· καὶ σπένδεται φύσις βροτῶν ἀλλήλοις τε καὶ θεῷ πολυχρόνιον κεκτημένη τὸν πόλεμον· καὶ τῆς κοσμικῆς ἀχλύος εἰς ἅπαν ἐκκαθαρθείσης, πάντα πρὸς τὸ φαιδρὸν μετεβάλλετο. τότε καὶ ἥλιος ὁ πάντ' ἐφορῶν ἡμέραν ἐπῆθεν ὁλοσχερῶς ἐλευθέριον, καὶ τὸ στυγνὸν τῆς κατηφείας ὃ πολλοῖς περιεβέβλητο χρόνοις ἀποδυσάμενος σταθερώτερον ἐξέλαμπεν. τότε τοίνυν τῶν οἰκείων βουλευμάτων ἡ θεοκόσμητος καὶ φίλαγνος ξυνωρὶς ἐν ἐξουσίᾳ γενομένη τὸν προσόντα ποικίλον πλοῦτον τῆς οἰκίας ἐκφοροῦντες πᾶσι τοῖς ἐν χρείᾳ καθεστηκόσι διένεμον· καὶ μία φιλοθέων οἰκία πολλοῖς ὑπηρετησαμένη τὰ πρόσφορα καὶ τῶν τῷ θεῷ προσανεχόντων τὰ φαῦλα διαφερόντως θεραπεύσασα τὸν τὰ ἐκείνων ἰδιοποιούμενον μεγάλως κατέτερπεν· καὶ τἆλλα ὅσα προσῆκε διαπραξάμενοι, ἡ μὲν τῷ κατὰ Πρίγκιπον σεμνείῳ αὐτοῖς κτήμασιν ἐγκατοικίζεται, ὁ δὲ πρὸς τὸν μέγαν ἐπανατρέχει Στρατήγιον, ἐν τῷ κατὰ τὴν Σιγριανὴν πολιχνίῳ τυγχάνοντα, ὃ πάλαι τούτῳ παρ'

10 ἥκει *vulg.* ἠχῇ M. — 19 ή *mg.* M. — 25 κεκτημένοι M, *corr. vulg.* — 27 ἐπίθεν M *corr.* Classen. — 36 Πρίγκηπον M.

αὐτοῦ δεδώρητο ῥᾳστώνης χάριν καὶ ἀναπαύσεως, κἀκεῖσε ταῖς ἐκείνου χερσὶν ἀποκείρεται. μᾶλλον μὲν οὖν ἱερουργεῖται πολλῷ τῆς τοῦ μεγάλου Ἰσαὰκ θυσίας ἱερουργίαν ἱερωτέραν, ὅσον τοῦ ἀκουσίου σεμνότερον τὸ ἑκούσιον, καὶ τοῦ μὴ τετελεσμένου τὸ πέρας λαβόν· κἀκείνῳ τὴν μονὴν αὐτοῖς κτήμασιν ἀναθεὶς (πολλὰ γὰρ ἦν, ἃ ταύτῃ συγκαθιέρωσεν) βουλήσει τούτου καὶ γνώμῃ πρὸς τὴν νῆσον διαπεραιοῦται ἣν Καλώνυμον κικλήσκουσιν, καὶ τὸ προσὸν ἐν ταύτῃ πατρόθεν κτημάτιον μοναστήριον ἐκ τῶν ὑπολειφθέντων δειμάμενος, ἐκ τῆς Θεοδώρου μονῆς ἀθροίσας μονάζοντας, ὃν Μονοχεράριον οἱ εἰδότες ἐπονομάζουσιν (ὅσης δὴ ἀρετῆς ὑπῆρχεν οὗτος ἀνάπλεως καὶ ἡ δημώδης σαφῶς παρίστησι παροιμία), τούτοις τὴν τῆς μονῆς δεσποτείαν δωρησάμενος καὶ τὸν πάντων δοκιμώτατον ἀναδείξας ἡγούμενον, ἀρχέτυπον ὑπακοῆς τοῖς λοιποῖς ἐγνωρίζετο, ταπεινώσει μὲν τοσαύτῃ κοσμούμενος, ὡς μηδενὶ τῶν ἄλλων οἰκτρότητι παραβάλλεσθαι, ἀσκήσει δὲ καὶ χαμευνίᾳ τηλικαύτῃ περιλαμπόμενος, ὡς παρατρέχειν μακρῷ τῷ μέσῳ τοὺς ἅπαντας. τῇ δὲ τῶν θείων βίβλων γραφῇ σχολάζων πανημέριον, ἣν οὐκ ἐκ παιδείας ἀνθρωπίνης, ἀλλὰ πόνῳ διηνεκεῖ καὶ θείᾳ κτησάμενος χάριτι ἀκριβῶς μετήρχετο, παννύχιον τῇ καθαρᾷ προσευχῇ πρὸς Χριστὸν ἐκδημῶν τὸν ποθούμενον, τὴν εὐμένειαν ἐφείλκετο τούτου· καὶ θυμὸν μὲν κατὰ δαιμόνων στρατολογήσας καὶ παθῶν, πραῢς τοῖς πᾶσιν οἷάπέρ τις Μωσῆς ἕτερος καθωρᾶτο. ἐπιθυμίαν δέ, τῶν γηΐνων ἀποστήσας εἰς ἅπαν, μόνοις τοῖς θείοις προσένεμεν· ἀνδρείᾳ δὲ καὶ καρτερίᾳ καὶ τῇ τῶν δεινῶν ὑπεροψίᾳ ὅσῃ κατηγλάϊστο οἱ τελευταῖοι τούτου μάλιστα παρέδειξαν χρόνοι.

Οὕτω δὴ τούτου ταῖς ἀρεταῖς ἐπακμάζοντος, τὴν ἐπίκηρον βιοτὴν ὁ τῆς μονῆς προστάτης ἀφεὶς πρὸς τὴν ἀγήρω μεταβιβάζεται λῆξιν. πάντων δ' ἦν ἐπ' αὐτὸν συνδρομὴ καὶ ἱκετεία, σὺν δάκρυσι προστῆναι τούτων ἱκετευόντων καὶ τῆς σωτηρίας ἡγήσασθαι, ὧν καὶ τὴν ἐσχάτην τάξιν πληρῶν ἀρεταῖς ἐφωταγώγει τούτους καὶ πράξεσιν. ἀλλ' οὐκ ἔπειθον γνώμην τοῖς ταπεινοῖς ἐμμένειν ἐμμελετήσασαν, καὶ ὅσον ἀρετὴ πρὸς ὕψος ἦγε μετέωρον, ἐπὶ τοσοῦτον τούτοις φιλονεικοῦσαν ἐγκαλλωπίζεσθαι. ἀμέλει πάντα παρὰ φαῦλον θέμενος, τὴν ῥάβδον ἐπὶ χεῖρας λαβὼν καὶ τῇ ἐλπίδι Χριστοῦ ᾗ διὰ βίου συνέζη παντός, ἀραρότως θωρακισάμενος ἐπὶ τὸ τῆς Σιγριανῆς ὄρος ἀφικνεῖται· καὶ παρά τινος γεωργοῦ χωρίον ὠνησάμενος ὅπερ ἀνέκαθεν Ἀγρὸς ὠνομάζετο· (ἦν δὲ παρὰ θεοφιλῶν κεκομισμένος τὸ δάνειον, οὐ γὰρ * ψυχῆς ἐκέκτητό τι καὶ τοῦ περικειμένου ῥακίου τῷ σώματι) μύσας τὰς αἰσθήσεις καὶ σαρκὸς ἔξω καὶ κόσμου γενόμενος ἐν αὐτῷ τὴν παροικίαν

---

5 κ' ἐκείνῳ M. — 10 δι' ἀρετῆς M. — 25 θ' *mg.* M. — 36 „*ante* ψυχῆς πλὴν *vel* χωρὶς *excidisse videtur*" Classen.

ἐποιεῖτο τοῦ βίου, τῇ μὲν θεοσδότῳ τῶν χειρῶν ἐργασίᾳ ἐπὶ τοσοῦτον προσκείμενος, ὡς μικρὸν οὔπω παριππευσάντων χρόνων ἀποδοῦναι μὲν τοῖς δεδανεικόσι τὸ ὄφλημα, ἑαυτῷ δὲ τὰ τῆς χρείας ἐκ τῶν χειρῶν πορίζεσθαι. αὐτὸς δὲ ἑαυτοῦ κρείττων ἑκάστης γινόμενος, τῶν ὄπισθεν ἐπιλανθανόμενος, ἀποστολικῶς εἰπεῖν, ἐπηύξει τοῖς ἔμπροσθεν, οὐ τὴν ἐν τῷ καλῷ μονὴν προκοπὴν ἡγούμενος, ἀλλὰ τὸ μὴ προβαίνειν ἐν τούτῳ ζημίαν οὐ τὴν τυχοῦσαν οἰόμενος. συνήργει δὲ τούτῳ χάρις ἐν πᾶσι καλοῖς, ἡ παιδόθεν ἀναπαυσαμένη τούτῳ καὶ διηνεκῶς ἐπιλάμπουσα.

*Καὶ τίς ἂν τούτου τὰς πρὸς θεὸν δι' εὐχῶν ἐκδημίας, αἳ τῶν ἐνύλων εἰς ἅπαν ἀποκαθάρασαι ὄργανον θείων ἐνεργειῶν εἰργάσαντο, κατ' ἀξίαν ἐκφράσαι δυνήσαιτο; τίς δὲ τὸ τῆς σωφροσύνης κάλλος τῆς τούτου καρδίας ἐξειπεῖν ἰσχύσειεν, ἣ τοῖς ἀσωμάτοις συνάπτουσα καὶ θεοῦ δοχεῖον ἐργαζομένη καθαρώτατον πρός τε θεοπτίαν ἀνῆγε καὶ τὸ μέλλον ὡς παρὸν ὁρᾶν παρεσκεύαζεν; τίς δὲ λόγος τῆς ἐκείνου πρὸς θεὸν καὶ τὸν πλησίον ἀγάπης τρανῶσαι φιλονεικήσει τὸ ἀκόρεστον, κἂν πρὸς αὐτὸν αἰθέρα πτεροφυήσας ἐπαναβαίη; τῆς πίστεως τὸ στερρὸν καὶ διπλόης ἁπάσης ἀμέτοχον, τῆς ἐλπίδος τὸ ἄρρηκτον, ᾗ παιδόθεν θωρακισάμενος τὴν τῶν μελλόντων ἀπόλαυσιν ὡς παροῦσαν λογιζόμενος ἐκρατύνετο; ἀλλὰ γὰρ ἀρετὴ φωτοβόλοις πυρσεύουσα χάρισι πολλοὺς ἐκάλει πρὸς μίμησιν. ἀμέλει τὸ ἤπιον Χριστοῦ ζυγὸν ὑποδύντες παιδοτρίβην τοῦτον πρὸς ἀρετὴν ὑπαλείφοντα κατεπλούτουν. τῆς γὰρ τοῦ πλησίον ἀγάπης ἀκριβέσι θεσμοῖς τειχιζόμενος ἐνίκα δι' αὐτῆς τὸ ταπεινὸν τοῦ φρονήματος καὶ προστάτης τούτων ἐδείκνυτο, ὧν πολὺ πλέον [τὸ ταπεινὸν τοῦ φρονήματος] * ἀμέλειαν τοῖς πρὸς ἀρετὴν χειραγωγουμένοις ἀπέτικτεν, ἀλλ' ἀναλογοῦσαν τῇ πρὸς αὐτοὺς στοργῇ τὴν ὑπακοὴν παρείχοντο, τὴν ἀρετὴν αἰδούμενοι.*

Ὅς γε καὶ θείᾳ λαμπόμενος χάριτι καὶ συνιδεῖν ῥᾷστα τὸ δέον οἷός τε ὤν, τοῖς κατὰ Βιθυνίαν ἐνδημῶν μοναστηρίοις καὶ ἑτέροις ἀλλαχόθι προσομιλῶν, τοῖς ἐκείνων τῆς ἀρετῆς λειμῶσι τὰς ὄψεις ἐπαφείς, συνέλεγέ τε ὡς ῥόδα τὰ τούτων ἀγωνίσματα καὶ τοῖς οἰκείοις προσεκόμιζεν, ἀγάπης ἀρίστης καὶ ὑψοποιοῦ ταπεινώσεως ἐν ἑαυτῷ περιφέρων τὰ ὑποδείγματα. ἐγκρατείᾳ δὲ διηνεκεῖ στομούμενος, ἡνίκα φίλων ἐκάλει παρουσία πρὸς μετάληψιν, τὸ τῆς ἐγκρατείας καλὸν ἐν δευτέρῳ τιθέμενος τὴν κυρίαν προυτίμα τῶν ἀρετῶν, χορτάζεσθαί τε καὶ ὑστερεῖσθαι κατὰ τὸν μέγαν Παῦλον εἰδὼς καὶ τῆς κενῆς δόξης δραπετεύων τὴν ἐπικράτειαν. μικροῦ με τῶν ἐκείνου

1 *ἐπὶ τοσούτω* M. — 2 *μακρῶν οὔπω? an μικρόν, οὐ πολλῶν?* — 5 „*ἐπεξετείνετο expectes secundum* Phil. 3 *v.* 15“ Classen. — 6 *μόνην* M. *corr. vulg.* — 38 *ι´ mg.*

καλῶν διέδρα τὸ μέγιστον. τῆς γὰρ κατὰ Νίκαιαν συνόδου συστάσης τὸ δεύτερον, σὺν τοῖς ἄλλοις πατράσιν ἐπ' αὐτὴν ἐκέκλητο. πάντων δ' ἐφ' ἵππων ἐξόχων ἀθροιζομένων καὶ λαμπραῖς γαννυμένων ἐσθήταις, αὐτὸς τῷ συνήθει τριχίνῳ κοσμούμενος ὑποζυγίῳ τε ἐπιβὰς κἂν θηλείᾳ τὴν ὁδοιπορίαν ἀσμένως ἐποιεῖτο. ὡς δ' εἶδον ἅπαντες τὸν τηλικούτῳ πλούτῳ κομῶντα τὸ πρότερον τούτοις νῦν καλλωπιζόμενον, ἐξ αὐτοῦ μᾶλλον ἢ τῶν ἄλλων δρεψάμενοι τὴν ὠφέλειαν εὐθυμίας ἁπάσης ἀνεπίπλαντο. ὁ δ' ἐκθύμως συνασπίσας τῇ ἀληθείᾳ καὶ τὴν πλάνην καταστρεψάμενος, τῇ γενικωτάτῃ τῶν ἀρετῶν καλλυνόμενος ἐπανῄει.

Τούτου τοῖς καλοῖς οἱ τῆς κακίας γεννήτορες βασκήναντες δαίμονες μικρὸν τῆς νυκτὸς ἀφυπνοῦντι ἀνέδην ἐπικωμάζουσιν, καὶ τῆς ὅλης χειρὸς τὸν ἀντίχειρα συὸς δίκην ἀγρίου τοῖς ὀδοῦσι λαβόμενοι δριμεῖαν τὴν ἀλγηδόνα καὶ ἔκτοπον ἐνεποίησαν, τοὺς τῶν ὀδόντων τύπους ἐπαφέντες τῷ μέρει τοῦ σώματος. ὁ δὲ τῷ πρὸς θεὸν ἔρωτι καθηλούμενος καὶ τῆς ἐκείνων μοχθηρᾶς ἐπινοίας ὑπάρχων ὑπέρτερος οὐδ' οὕτως ἐντρυφᾶν τῷ γεγονότι τοὺς βασκάνους ἐνέδωκε δαίμονας· ἀπομυρίσματι δὲ ξύλων τιμίων, ὡς εἶχε σπουδῆς, ἐπιχρίσας χεῖρα τὴν πάσχουσαν ἐλευθέραν παντὸς θᾶττον ἢ λόγος ἐναπέδειξε μώλωπος. ὢ τοῦ θαύματος· χάρις γὰρ θεία διηνεκῶς τοῖς ἐκείνου πόνοις ἐπαναπαυομένη καὶ τρόποις ταπεινοῦ τοῦ φρονήματος ἀποστολικῶν χαρίτων τῇ δωρεᾷ κατελάμπρυνε καὶ ἐξαισίων θαυμάτων τερατουργὸν ἐνειργάσατο. εἰ μὲν οὖν πάντα λέγειν ἐθελήσω ὅσα θεία χάρις τούτῳ δεδώρητο τὴν ἐνοικίαν ἀσπασαμένη τούς τε τῶν ἐγκωμίων ἐπιλυμανοῦμαι νόμους, καὶ ὁ λόγος διαλυθεὶς ὡς ἐν μεγάλῳ πελάγει πλοῖον οἰχήσεται. εἰ δὲ τὰ πλείω παρεὶς ὀλίγων ἐπιμνησθήσομαι, καὶ ὁ λόγος ἕξει τὸ ἀσφαλὲς ὥσπερ ἐπὶ κρηπῖδος ἐρηρεισμένος κἀκ τῶν ῥηθέντων ἀκριβεστάτην ἕξει καὶ τὰ ὑπολειφθέντα τὴν δήλωσιν.

Ἀγρίου δαίμονος ἐπιφορᾷ τις τῶν ἐκεῖσε πολιορκούμενος φρενῶν ἔρημος ἐξαίφνης καθίσταται καὶ τὰς οἰκείας κατεσθίων σάρκας ὡς ἀλλοτρίας βαρὺς ἑκάστῳ τῶν προσιόντων ἐδείκνυτο. δεσμῷ τοῦτον περιβαλόντες πλείονες καὶ πέδαις ἀσφαλισάμενοι φρουρᾷ παρενέβαλον, φύλακας ἐπιστήσαντες· ἀλλὰ μιᾶς ἑσπέρας πρὸς θεὸν ἱκεσίᾳ τοῦ παραλυποῦντος ἀποδείξας ἐλεύθερον, τῶν πεδῶν ἐκπεσόντων ἀθρόον τοῦ σώματος, πρὸς τὸ κυριακὸν σωφρόνως ἐπανιόντα παρέδειξε τὸν πρὶν παραπλῆγα καὶ πᾶσι δυσάντητον. χρεία τις ἐκάλει τὸν ὅσιον πορευθῆναι πρὸς τὸ πολίχνιον, καὶ δὴ πορευθέντος χειμὼν ἐπιπίπτει παράδοξος, κύμασί τε πολλοῖς ἐξογκώσας τὴν θάλατταν καὶ ἄγριον ἀνεγείρας τὸν κλύδωνα τὴν ἐπάνοδον ἀπετείχιζεν.

---

3 *ἐφίππων* M. *corr. vulg.* — 5 *ἴδον* M. — 11 *ια'* *mg.* M.

ὁ δὲ τῇ συνήθει κρατυνόμενος πίστει τῷ τὴν ἰδίαν ἐκπληροῦντι διακονίαν φησίν, "ἄγγειλον τῇ συνδούλῃ χαλάσαι τὸν κλύδωνα καὶ τὰ νῶτα ἡμῖν ὑφαπλῶσαι γαλήνια, ἵνα τὴν οἴκαδε πορείαν ἠρέμα ποιήσωμεν·" καὶ θᾶττον ἢ λόγος ἐπηκολούθει τὸ ἔργον, τὸν Χριστὸν καὶ θεὸν ἡμῶν ὡς ἐν πᾶσι κἀν τούτῳ δεικνύων ἐπαληθεύοντα, μείζονα ποιήσειν τοὺς οἰκείους θεράποντας τοῦ ἰδίου δεσπότου διατεινόμενον. πᾶσι δὴ τοῖς ἄλλοις λαμπόμενος κατορθώμασι τῆς τῶν πενήτων ἐπιμελείας πλείονα φροντίδα τῶν ἄλλων ἐτίθετο· φιλαδελφίᾳ γὰρ πλείστῃ κοσμούμενος τὸν ἐξ αὐτῆς φυόμενον ἔλεον διαφερόντως ἠσπάζετο. καὶ δὴ τοῖς προσιοῦσι χεῖρα κιχρῶν σωτήριον, μησὶ τέτρασι τὸν προσόντα τῇ μονῇ σῖτον, μηδὲ τοῖς οἴκοι δυνάμενον ἐπαρκεῖν, ἀφειδῶς ἐξεφόρει. τοῦ δὴ τὴν διακονίαν διέποντος ἐπὶ τούτῳ δυσχεραίνοντος καὶ μηδὲ τοῖς οἴκοι διαρκεῖν τοῦτον ἐπομνυμένου, πραείᾳ φωνῇ τὸν σῖτον ἀριθμῆσαι διακελεύεται. ὁ δὲ τοῦτο διαπραξάμενος εὗρεν ὡς πρὸ τῆς διαδόσεως, μηδενὸς μεδίμνου τὸ σύνολον ἐπιλείψαντος· ἀλλὰ γὰρ ῥᾷον κύματα θαλάττης ἐξαριθμεῖν ἢ κοτύλῃ πέλαγος ἐκμετρεῖν, ἢ τὰς ἐκείνου τῶν θαυμάτων νιφάδας ἐγκωμίων λόγοις περιλαβεῖν. διόπερ ἄλλοις ἄλλας ἐκφράζειν ἀφεὶς ἐπὶ τὰ καιριώτερα τοῦ λόγου μετελεύσομαι.

Πᾶσι μὲν οὖν τὸ τῆς ἐκκλησίας λήϊον ἤνθει καλοῖς δόγμασι μὲν ὀρθοδόξοις ὡς μάλιστα καταρδόμενον, ἀναλόγοις δὲ τούτοις πιαινόμενον πράξεσιν. καὶ βασιλεῖς μὲν θεοφιλεῖς τούτοις ἢ τῷ προσόντι τῆς βασιλείας ὄγκῳ μεγαλαυχούμενοι διεδείκνυντο, ἀρχιερεὺς δὲ ὁ μέγας τῆς ὑψηλῆς ἐπειλημμένος καθέδρας τὰς τῆς ἀρετῆς λαμπηδόνας γῆν ἐπὶ πᾶσαν, ὅσην ἥλιος ἐφορᾷ, διεπύρσευεν, οἱ δ' ὑπ' αὐτὸν τελοῦντες ἀρχιερεῖς ἀμέμπτως τὴν οἰκείαν ἕκαστος ποίμνην οἱονεί τινα ὁλκάδα πρὸς γαληνίους λιμένας ἐπηδαλιούχει· οἱ δὲ τῶν σεμνείων προστάται, ὧν πρωτοστάτης ὑπῆρχε καὶ καθαρώτατος ἥλιος ὁ θαυμάσιος, τὴν ἐς οὐρανὸν φέρουσαν τοὺς ὑπ' αὐτοῖς ἐκδιδάσκοντες τρίβον, γυμνὸν κτημάτων ἐδείκνυον τὸν πρότερον κακῶς δυναστεύσαντα. ἀλλ' οὐκ ἤνεγκεν ὁρᾶν ὄφις ὁ βάσκανος τηλικούτοις ἐπανθεῖν τὴν ἐκκλησίαν καλοῖς, τὴν δὲ τῶν πολλῶν ἁμαρτίαν συνεργὸν προσκτησάμενος συγχωρήσει θείᾳ τὸ ταύτης κάλλος ἐπιλυμήνασθαι διανίσταται. ἄνδρα γοῦν ἐπιζητῶν τῆς ἰδίας σκαιότητος ἁπάσης χωρητικόν, ἐφευρίσκει πλέον ἢ ἐβούλετο· Λέοντα τὸν ἐξάγιστον, ὃς Ἀρμενίοις τε καὶ Ἀσσυρίοις ἐπαναφέρων τὸ γένος τῶν μὲν ἐπλούτει τὸ ὕπουλον καὶ κακόηθες, τῶν δὲ τὸ θηριῶδες εἰς ἅπαν ἐκμιμούμενος, μᾶλλον μὲν οὖν μακρῷ τῷ μέσῳ τούτους ὑπερβαλλόμενος,

7 ιδ' *mg.* M (ιβ' ιγ' *suis locis* p. 21, 20 *et* 21, 29 *omissa*). — 20 ιε' *mg.* M. — 22 „*Post* τούτοις *fort. excidit* μᾶλλον" Bonn.

θηριωδίᾳ μὲν ἐξενίκα τὸ ὕπουλον, ὑπουλότητι δὲ τὸ θηριῶδες παρέτρεχεν· ἕτοιμος μὲν ψεύσασθαι, δεινὸς δ' ἐπιθεῖναι πίστιν τοῖς ἐψευσμένοις ἀρετὴν ἡγούμενος τὴν ἀπάτην καὶ ταύτῃ κατὰ τῶν οἰκειοτάτων χρώμενος· ὃς τῆς μειλιχίου καὶ πολλὰ τιμησάσης κατεξαναστὰς βασιλείας ἐξωθεῖ μὲν τῆς ἐκκλησίας τὸν παγκόσμιον καὶ ἄδυτον ἥλιον, συνεξωθεῖ δὲ τούτῳ τῶν ἀρχιερέων μικροῦ δεῖν τοὺς ἅπαντας· καὶ τὴν ἀνέκαθεν ἐξ ἀποστόλων ταύτης παράδοσιν παρ' οὐδὲν ἡγησάμενος ἐξορύττει μὲν Χριστοῦ τῆς θείας σαρκὸς τὸ ὁμοίωμα, συνεξορύττει δὲ τῆς τούτου μητρὸς καὶ πάντων ἁγίων τὰ σεπτὰ εἰκονίσματα καὶ τὴν ἐκκλησίαν ψηλαφητοῦ σκότους ἐμπίπλησι πολλῷ τοῦ παρ' Αἰγυπτίοις χαλεπωτέρου. ἐντεῦθεν τῇ ἑλληνικῇ βίᾳ τὴν προγονικὴν ἀναμίξας ἀπόνοιαν ἐλάλει μὲν εἰς ὕψος ἀνομίαν τὸν παλαιὸν ἐκεῖνον Ῥαψάκην ὑπερβαλλόμενος, τὴν πόλιν δὲ θεοῦ, τὴν ἐκκλησίαν φημί, πολλοῖς κατασείειν ἐπεχείρει τοῖς μηχανήμασιν. πολιτεία μὲν οὖν εὐθὺς ἅπασα τῷ τῆς ἐκείνου βίας ἐναυάγει κλύδωνι μηδ' ἀντισχεῖν ἐγχειρήσασα, οἱ δὲ τῷ ὕψει τῶν ἀρετῶν χειραγωγοῦντες τοὺς ἄλλους πρὸς τὰ οὐράνια τοῖς τῆς πονηρίας ἐκείνου παρεσύρησαν κύμασιν, εἰ καὶ μεταμελείᾳ τὴν ἧτταν ἀνεκαλέσαντο· οἱ δὲ τῶν ἐπὶ γῆς καὶ ἑαυτῶν ἀφειδήσαντες καὶ φρενῶν ἀγχινοίᾳ τὴν πονηρίαν ἐκνικήσαντες οἱ μὲν λιμῷ προσεκαρτέρουν, οἱ δὲ μάστιξιν ἀνηλεῶς ᾐκίζοντο, ἔστιν ὅτε καὶ νυκτὶ θαλάττῃ παραπεμπόμενοι.

Τότε δὴ τότε πρὸς πάλην καλεῖται καὶ ὁ θαυμάσιος, οὐ τυραννικῇ καὶ βιαίᾳ χειρί, ἀλλὰ θωπείαις ταῖς ἐξ ἔθους δῆθεν ἐκμαλασσόμενος. "κατ' ἐχθρῶν," φησίν, "ἐκστρατεία μοι πάρεστι, καὶ δέον ταῖς σαῖς εὐχαῖς καθοπλισθέντα πρότερον οὕτω συμμῖξαι τοῖς πολέμοις." ὁ δὲ τὸ τῶν τρόπων κακόηθες ἐπιστάμενος, νεφρῷ πολυχρονίῳ καὶ δυσουρίᾳ τρυχόμενος· (ὄργανα γὰρ διὰ τοῦ φυσικοῦ ὑπονόμου τῇ κύστῃ παραπεμπόμενα, καὶ τοὺς ἐγκειμένους ἐν ταύτῃ διαθρύπτοντα λίθους, τοῖς ἐκτὸς παρεπέμποντο, τὴν ἔξοδον τῷ ὑγρῷ περιττώματι, ὡς δυνατόν, ἀκώλυτον μηχανώμενα.) τούτοις οὖν τρυχόμενος καὶ κλινήρης διὰ βίου ὑπάρχων ἀκατίῳ περαιωθεὶς πρὸς τὴν βασιλίδα πόλιν ἐγκαθορμίζεται. τοῦτο δὴ μαθὼν ὁ ἐξάγιστος τοιάδε τούτῳ διά τινος τῶν οἰκειοτάτων δηλοῖ· εἰς ὄψιν γὰρ ἀγαγεῖν, τὸ στερρὸν οἶμαι τοῦ ἀνδρὸς διενθυμούμενος, ἠρυθρία, "εἰ μὲν πειθήνιος ἥκεις ταῖς ἐμαῖς ἱκετείαις, (χρηστὰς γὰρ ἡμῖν ἐλπίδας τὸ σὸν προσηνὲς ἐντίθησιν) ἴσθι τοσούτων καταπολαύσων καλῶν, ὅσον εἰκὸς ἐπαπολαύειν τοὺς τῆς οἰκείας φιλονεικίας βασιλικὴν συμβουλὴν

---

9 *πάντων τῶν ἁγ.* Classen. — 16 *ἐγχειρίσασα* M. *corr. vulg.* — 31 *μηχανώμενοι* M. *corr.* Classen. — 37 *καταπολαύων* M. *corr.* Classen. — *ὅσων?*

καὶ παράκλησιν ποιουμένους ἐπίπροσθεν· τῆς τε σῆς μονῆς παντοίοις ἐξαιρουμένης χαρίσμασι καὶ τῶν σῶν συγγενῶν τιμῆς μεγίστης καὶ παρρησίας ἠξιωμένων, τὰ πρῶτα τῆς ἐμῆς φιλίας οἴσεις καὶ παρρησίας· εἰ δ', ὃ μηδὲ λογίσασθαι θέμις, τὴν οἰκείαν ἔριν τῆς ἐμῆς ἱκεσίας προτιμησάμενος ὑπερόπτης μὲν τῆς ἐμῆς συμβουλῆς, ὑπερόπτης δὲ τῶν προτεινομένων γενήσῃ καλῶν, ἄκων διαπραξάμενος ἅπερ ἑκὼν οὐ βούλει, σαυτῷ μεγίστης αἰσχύνης καὶ δυσβουλίας ἔσῃ παραίτιος."

Ὁ δὲ θειότατος τῆς εὐηθείας τῶν λεγομένων ἐκμυκτηρίσας τὸν εἰρηκότα τοιοῖσδε λόγοις ἀμείβεται τὸν πεπομφότα· "χρημάτων μὲν καὶ κτημάτων, καὶ ὅσα τῆς παρούσης ἐστὶ καλὰ βιοτῆς, οὐδενὸς ἐν χρείᾳ καθέστηκα· ἃ γὰρ νεάζων ἀπεσεισάμην δυνάμενος χρῆσθαι, τῷ Χριστοῦ κεκρατημένος ἔρωτι, πῶς ἂν γηραιὸς ἐπ' ἀθετήσει τοῦ ποθουμένου προσδέξωμαι; καὶ ταῦτα τῶν ἐπικειμένων νοσημάτων τῷ σώματι ταχεῖαν μηνυόντων τὴν ἔξοδον καὶ τὴν κτῆσιν τούτων ματαίαν ὑπεμφαινόντων· μονῆς δὲ καὶ συγγενῶν θεῷ μελήσει, ᾧ καὶ παρατίθημι τούτους, τῷ κρειττόνως ἐπικουρεῖν δυναμένῳ ἢ βασιλεῖς τε καὶ ἄρχοντες. εἰ δὲ νόσοις καὶ γήρατι θαρρυνόμενος, αἵ με νῦν συνέχουσιν, μορμολύττεις ταῖς ἀπειλαῖς καὶ δειματοῦν ἐθέλεις, καθάπερ σκυτάλῃ τὰ ἀγεννῆ τῶν μειρακίων οἱ παιδευταί, ἀπτέσθω πυρά, ἑτοιμαζέσθω στρεβλωτήρια καὶ πρόθεσιν ἅπασαν ἐκνικῶντα καὶ τρόπους μηχανημάτων παρατρέχοντα, ὅπως εἰδῇς ἐν ταῖς ἐμαῖς ἀσθηνείαις τὴν τοῦ Χριστοῦ τελειουμένην σαφέστατα δύναμιν. αὐτὸς πρὸς τὴν πυρὰν ἐλθεῖν ἐπειχθήσομαι, ὁ γῆς ἐπιβῆναι ὅλως οὐ δυνάμενος, τὴν ἐπικειμένην ἀσθένειαν ἐκνικήσας τῇ προθυμίᾳ."

Ταῦτα μαθὼν ὁ τρισάθλιος κατεπλάγη μὲν τῆς τοῦ γενναίου ψυχῆς τὸ παράστημα· οὐ μὴν ἀπέγνω τὴν νίκην, τῷ γενναιοτάτῳ τῶν παρ' αὐτῷ θαρρῶν ἀθλητῶν, ὃς γοητικαῖς τῷ ὄντι καλλωπιζόμενος μαγγανείαις καὶ σοφιστικαῖς δῆθεν ἐκεκαλλώπιστο τερατείαις, ταῖς Ἑλλήνων οἰωνοσκοπίαις καὶ ταῖς δι' ἥπατος μαντείαις ἐπὶ πλείω μεγαλαυχούμενος ἢ τοῖς μαθήμασιν. οὗτος πρὸς τὸ τῆς ἀσεβείας ἑλκύσας τὸν δύστηνον βάραθρον τὰ πρῶτα παρ' αὐτῷ τῆς δυναστείας ἐκέκτητο. τούτῳ τὸν μακάριον ἐκδίδωσιν ἁλῶναι πάντως τῇ ἴϋγγι τῶν τούτου λόγων οἰόμενος. ἀλλ' ὄνος ᾄδων πρὸς λύραν ἡλίσκετο· καὶ τῇ ἀμάχῳ τοῦ ἀνδρὸς παρρησίᾳ τῶν λόγων καταπλαγεὶς πρὸ συμπλοκῆς τὴν ἧτταν ἠσπάζετο, καὶ τῷ κρατοῦντι διήγγελλεν ὡς κρείττων παντὸς λόγου καὶ ἀπειλῶν ὁ ἀνὴρ καὶ τοὺς ἤδη πεισθησομένους ἐπιμείνας τῷ τόπῳ ἀνακόψει τῆς ἐγχειρήσεως.

---

19 μορμολύττης M, μορμολύττοις *edd.* — 31 τὴν M. *corr. Par.* — 34 ἴυγξ· γὰρ ὄρνεον ἐπάγον φίλτρον *mg.* M. — 37 κρείττω M *corr.* Classen.

ὢ γνώμης ἀδάμαντος στερροτέρας καὶ ἀνυπείκτου πᾶσι τοῖς κατὰ τῆς ἀληθείας μηχανήμασιν. ὢ φίλτρον περὶ τὸν κτιστὴν ἀκόρεστον ὑπὸ μηδενὸς τῶν τοῦ βίου πειρατηρίων διαλυόμενον. ἀλλ' οὐδ' ὣς ἀπέληγε μάχης ὁ τυραννικῆς ὠμότητος ἔμπλεως· τοῖς τῶν Ἐλευθερίου δὲ ἀνακτόροις ἀσφαλεστάτῃ φρουρᾷ παραδίδωσιν, φύλακας ἐπιστήσας, τοῦ μή τινα τῶν οἷς αἰδὼς τῆς φύσεως πρόσεστι παραμυθίαν ἐμποιῆσαι τῷ διὰ Χριστὸν κακουμένῳ. σῶμα μὲν οὖν λιμῷ πολυχρονίῳ τηκόμενον κατὰ μέρος πρὸς φθορὰν ὑπήγετο, καὶ αὐτὴν τὴν ὀξεῖαν τελευτὴν ζημιούμενον· νόσοι δὲ τῆς τῶν ἰατρῶν ἐπικουρίας ἐλευθερίαν εὑράμενοι ἀλγεινότερον ἐπεκώμαζον κατὰ πολὺ τῆς ζωῆς ἡδίω ποιοῦσαι τὴν τελευτήν. ἀλλὰ διάνοια τοῦ πρώτου τῶν ὀρεκτῶν τοῖς παμποθήτοις ἐντρυφῶσα κάλλεσι τὰ τοῖς ἄλλοις μηδ' ἀκοῇ φορητὰ ῥᾷον ἔφερεν. ἔχαιρον ἄγγελοι τὴν μακροῖς χρόνοις τῶν βροτῶν δραπετεύσασαν καρτερίαν ὀφθαλμοῖς αὖθις ἐπανελθοῦσαν ἐπιδεῖν εὐτυχήσαντες, καὶ τῇ τούτου συνηδόμενοι κατ' ἐχθρῶν ἀριστείᾳ τὸ ἐπινίκιον ἐπανηγύριζον. ἔφριττον δαίμονες, ὧν μηδ' ἀκοῇ φέρειν ἠνείχοντο τὰ ὀνόματα, καὶ ὧν προσεπολέμουν τοῖς εἰκονίσμασιν, τούτους αὖθις αὐτοῖς ἐπανατέλλοντας πράγμασι θεᾶσθαι κακοδαιμονήσαντες καὶ βασκανίᾳ διαπριόμενοι τοὺς ἑαυτῶν ὑπηρέτας τῆς ἀσθενείας ἐκάκιζον. Χριστὸς δὲ τοῖς πάντα λόγον νικῶσι τὸν οἰκεῖον ἀριστέα καταλαμπρύνων χαρίσμασι τῷ νικητικῷ κατηγλάϊζε στέφει.

Δυσὶ γοῦν ἔτεσι τῇ ἀτλητοτάτῃ προσκαρτερήσας εἱρκτῇ τῇ Σαμοθράκῃ παραπέμπεται νήσῳ, ὡς νοερῷ προϊδὼν ὀφθαλμῷ τῷ τὴν ὑπηρεσίαν πληροῦντι προδιήγγειλεν· καὶ τρισὶν ἡμέραις πρὸς εἴκοσι τῇ νήσῳ προσβιοὺς ὡς εὐώδης θυσία τῷ κοινῷ δεσπότῃ προσφέρεται καὶ ταῖς ἐκείνου χερσὶ τὸ ἱερὸν καὶ πάναγνον ἐπαφεὶς πνεῦμα πρὸς τὴν πάλαι ποθουμένην ἐπαναφέρεται κληρουχίαν. ἀλλ' οὐδὲ τὸ νικηφόρον τούτου σῶμα καὶ τῇ ψυχῇ σύνδρομον ἐν πᾶσι καλοῖς τῶν κατὰ δύναμιν γερῶν ἀπελείπετο, χερσὶ μὲν θεοφιλῶν ξυλίνῃ κατατιθέμενον λάρνακι καὶ ταῖς προσηκούσαις, ὡς ὁ καιρὸς ἐνεδίδου, γεραιρόμενον ὑμνῳδίαις, ἐξαισίοις δὲ χάρισι παρὰ θεοῦ κλεϊζόμενον. λοιμοῦ γοῦν ἐπικειμένου τοῖς κατὰ τὴν νῆσον κτήνεσι καὶ αἰφνιδίως τῷ θανάτῳ παραπέμποντος, ἄκρᾳ τῇ λάρνακι ὕδωρ ἀπομυρίσαντες (οὐ γὰρ προσψαῦσαι τοῦ θείου κατετόλμησαν σώματος) καὶ τοῖς νοσοῦσιν ἐπιρράναντες, ἐλεύθερα τῆς ἐπικειμένης αὐτοῖς ἐναπέδειξαν λοίμης.

Οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ, καὶ δίκην δίδωσι μίαν ἀντὶ πολλῶν τῶν ἀδικημάτων ὁ τῆς Χριστοῦ ἐκκλησίας ἄγριος μονιός, ἐν ἱεροῖς τόποις,

2 κτίστην M *corr. Par.* — 19 διαπριώμενοι M *corr. Par.* — 30 ιζ' *mg.* M. (ιϛ' *om.*) — 32 τὰ μετὰ πότμον τοῦ παμμάκαρος ἄκη *mg.* M. — 37 ιη' *mg.* M.

εἰς οὓς κακῶς ἐνύβρισεν, ἀσχημόνως καταστρέψας τὸν βίον· καὶ τῆς παχείας ὁμίχλης ἀπὸ μέρους ἐκκαθαρθείσης, ἀχλυώδης τις ἐλευθερίας ἐπανέτειλεν ἥλιος, λεπτοτάτοις ἔτι καλυπτόμενος νέφεσιν. τότε δὴ τότε θαρρήσαντες οἱ τοῦ θαυμασίου φοιτηταὶ λέμβῳ τῇ νήσῳ προσορμίζονται καὶ τὸ ἀοίδιμον ἐκεῖνο καὶ λαμπροτάτας ἀποστίλβον τὰς χάριτας σῶμα σὺν τῇ λάρνακι κομισάμενοι ἐπανάγουσιν εἰς τόπον τινὰ σημείοις ἀπέχοντα τῆς μονῆς δύο καὶ δέκα. ὄνομα τῷ τόπῳ φασὶν Ἱέρεια.

*Ἀλλ' ὁ δοξάζων τοὺς αὐτὸν δοξάζοντας κύριος τῆς μελλούσης δόξης τούτου φανερῶν τὴν κατάστασιν τοὺς ἀνὰ πᾶσαν ἐκείνην οἰκοῦντας τὴν γῆν τῶν τούτου χαρίτων μετασχεῖν ἐνεποίησεν. ἤγοντο γοῦν οἱ νόσοις ἀνηκέστοις πεπεδημένοι, κύματα θαλάσσης ἀπομιμούμενοι, τῶν τούτου καλῶν εὐμοιρῆσαι διασπουδάζοντες· καὶ δαιμονῶντες μὲν βίᾳ τῷ κράτει τῆς ἐξουσίας ἑλκόμενοι, ὀλολυγμοῖς γὰρ καὶ φωναῖς ἐξαισίοις τοῦτο διεσήμαινον, τῇ θίξει μόνῃ τῆς θήκης ἢ καὶ ἀπομυρίσματι τῶν ἐνοχλούντων ἀπολυόμενοι τῷ σεσωκότι δι' αὐτοῦ θεῷ τὴν προσήκουσαν ἀναφέροντες εὐχαριστίαν ἐπανήεσαν. οἱ δὲ κρυφίως τῆς ἐκείνων λοίμης μετειληφότες, τοῖς αὐτοῖς κατανάγκοις εἰς τοὐμφανὲς ἀγομένων, τῶν ἐνοικούντων ἐπιταγῇ τοῦ ἀθλητοῦ δραπετευόντων, ἐλευθερούμενοι διεδείκνυντο. παράλυτοι ταῖς κλίναις μόλις ἐπιφερόμενοι, τῷ τούτου σθένει τὰ μέλη σφιγγόμενοι τοῖς ὤμοις ταύτας ἀναφέροντες σὺν εὐφημίαις ἀπήεσαν. τυφλοί, τῇ παντελεῖ τοῦ σώματος ἀπραξίᾳ πεδώμενοι, ὑφ' ἑτέρων χειραγωγούμενοι τὸν ὄντως χειραγωγὸν ἐπιζητοῦντες ὀφθαλμὸν ἐπήρχοντο καὶ τὸ ποθούμενον ἀμόχθως εὑρίσκοντες ἐπανήρχοντο, τὸ χειραγωγεῖσθαι μετὰ τῆς νόσου δραπετεύσαντες. χωλοὶ τὰ μέλη τοῦ σώματος, ἃ τῇ γῇ προσβαίνειν οὐκ εἴωθεν, ἐπ' ἐδάφους * καθυβρίζοντες ἢ τὰς ἑτέρων χεῖρας δανειζόμενοι πρὸς τὴν ἔλευσιν δορκάδος δίκην ἀλλόμενοι ποσὶν ἀρτίοις ἐποιοῦντο τὴν ἀναχώρησιν. ἀκοῆς δὲ καὶ τοῦ λέγειν ἕτεροι καταδικασθέντες τὴν στέρησιν, τῆς ἑτέρων ὁμιλίας παραδόξως ἐπακούοντες, ὁμόφωνον τὴν εὐχαριστίαν ἐνήργουν. αἱμορροοῦντα γύναια τῇ διηνεκεῖ χύσει τοῦ αἵματος τοῦ ἐμφύτου θερμοῦ τῇ ἀποχωρήσει πρὸς νέκρωσιν ἐπαγόμενα, οὐ κρασπέδου δεσποτικοῦ δουλικῆς δὲ θήκης ἐφαπτόμενα, παραδόξως ἀναξηρανθείσης τῆς ῥύσεως πηγὰς εὐχαριστίας εὐγνωμόνως ἀνέβλυζον. χειρόγραφον μεστὸν μοχθηρῶν πράξεων ἐσφραγισμένον τῇ θήκῃ προσανατεθὲν ὡς μηδεπώποτε γραφὲν τοῖς πᾶσιν ἐγνωρίζετο, καὶ τὴν ἀποστολικὴν ἐξουσίαν ἐθαύμαζον τῆς τούτου θήκης ἐκβλύζουσαν.*

18 *ιθ' mg.* M. — 21 *κ' mg.* M. — 23 *κα' mg.* M. — *πεδούμενοι* M *corr.* Classen. — 26 *κβ' mg.* M. — 30 *κγ' mg.* M. — 32 *κδ' mg.* M. — 35 *κε' mg.* M.

ἀλλὰ τίς ἂν λόγος τῶν τότε πραχθέντων τούτῳ τὸ πλῆθος κατὰ μέρος ἐξειπεῖν δυνήσεται, ὅπουγε καὶ κατ' εἶδος οὐκ εὐχερές; ποῖος δὲ γραφῇ παραδοῦναι, κἂν εἰ δέκα στομάτων καὶ γλωσσῶν εὐμοιρήσειεν.

Ὅλον γοῦν ἐνιαυτὸν τῷ ναῷ τοῦ καλλινίκου Προκοπίου προσκαρτερήσαντες τοῦ μὴ τὴν θεόβρυτον χάριν τοῦ μάκαρος ἀναστεῖλαι τῶν δεομένων, ὀψὲ καὶ μόλις τὴν εὐθὺ τῆς ἐκείνου μονῆς τρίβον ᾔεσαν, τετραμερῶς σφᾶς αὐτοὺς περὶ τὴν θήκην ἐντάξαντες. μέσον γὰρ τῶν πατέρων οἱ πρόκριτοι ὤμοισιν αἰωροῦντες, οἷά τινα κιβωτὸν παναγίαν ἐκόμιζον, οὐ στάμνον ἔχουσαν ἔνδον ἀγνωμόνων τροφῆς φυλακτήριον καὶ πλάκας λιθίνας καὶ τὴν ῥά[βδον] . . . . . μῶν τὸ τοῦ σώματος· ὁ μόνος δείξας ἀρετὴν ἀνωτέραν μώμου παντὸς ἀμβλύνας τε φθόνου κέντρα τῇ φυσικῇ γαληνότητι· ὁ θεσμοῖς ἀγάπης ἐξόχως λαμπόμενος· ὁ πίστει μηδὲν ἀμφήριστον κεκτημένῃ μόνος φραξάμενος καὶ τὰ τῶν ἐναντίων ἐν ταύτῃ καταβαλὼν ὀχυρώματα· ὁ ἐλπίδι Χριστοῦ τῇ ἀρραγεστάτῃ διὰ βίου θωρακισάμενος καὶ τὰ τῶν πολεμίων δι' αὐτῆς βέλη κωφὰ πᾶσιν ἐναποδείξας καὶ μάταια· ὁ ποταμὸς τῶν χαρισμάτων τοῦ πνεύματος· ὁ πᾶσαν καρδίαν ἱλαρύνων ταῖς χάρισιν· ὁ τοῦ τῆς ἐκκλησίας στερεώματος ἄδυτος ἥλιος· ὁ κόρας μὲν αἱρεσιωτῶν ἀμβλύνας τῇ τῶν δογμάτων λαμπρότητι, ψυχὰς δὲ θεοφιλῶν χειραγωγήσας πρὸς πίστιν ἀμώμητον.

Τὸ τῶν ἀσθενῶν ἰατήριον, τῶν πταιόντων τὸ ἱλαστήριον, δίδου μοι τῶν ἐπικειμένων νοσημάτων ἐλευθερίαν ὡς τάχιστα, ἵνα ῥαΐσας φανῶ πάλιν οἰκέτης εὐχάριστος. δίδου μοι τῶν ὁσημέραι προσγινομένων περιστάσεων ἀπολύτρωσιν, ἵνα ταῖς καλλίσταις τῶν πράξεων ἐκδαπανήσας τὸ δύνασθαι δημιουργὸν ἐπιγράψω τῶν κατορθωθέντων σαφέστατα, ἁμαρτιῶν ἀγνοίας καὶ νεότητος παρὰ θεοῦ τῶν ἐμῶν ἀποκοπὰς αἰτησάμενος, ὡς πρὶν ἐκείνου τοῦ τῇ σῇ θήκῃ τὸν χάρτην ἀναθεμένου, λαμπρὸν παραστάτην τοῦ φοβεροῦ βήματος ἐναπόδειξον· τοῦ καθ' ἡμῶν κακίστου φθόνου τὰ κέντρα παραδόξως ἀμβλύνας ἀνώτερον τῆς τῶν βασκάνων διατήρησον λοίμης, ἵν' ἀπρόσκοπον διὰ σοῦ τὴν τῆς σωτηρίας διανύοντες τρίβον τὸ ἐπινίκιον τῆς σῆς σεπτῆς ἀριστείας σὺν εὐθυμίᾳ πανηγυρίζωμεν, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα καὶ τὸ κράτος εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. ἀμήν.

---

5 κϛ' *mg.* M. — 8 ἴεσαν M. *corr.* Par. — 11 *intercidit unum fol. codicis.* ῥάβδον *supplevit* Par. *ex* Ep. ad. Hebr. 9 *v.* 4. — 24 ὁσήμεραι M.

VITA THEOPHANIS

EX OFFICIO FESTI EIUS DIEI DESUMPTA IN EDITIONE

THEOPHANIS PARISINA.

Μνήμη τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Θεοφάνους τοῦ ὁμολογητοῦ, τοῦ τῆς Σιγγριανῆς, τοῦ ἐν τῷ Μεγάλῳ Ἀγρῷ κειμένου.

Οὗτος πατρὸς μὲν ἔφυ Ἰσαάκ, μητρὸς δὲ Θεοδότης. τοῦ δὲ πατρὸς τελευτήσαντος ἐν τῇ ὑπ' αὐτοῦ διεπομένῃ τῶν Αἰγαιοπελαγητῶν ἀρχῇ, ἦν παρὰ τῇ μητρὶ ἀναγόμενος καὶ τρεφόμενος. γενομένου δὲ αὐτοῦ ιβ' ἔτους, ἁρμόζεται γυναικί, καὶ αὐτῇ συνδιάγων ἦν χρόνους η'. πλοῦτος δὲ ἦν ἀμφοτέροις πολύς. συμβούλῳ δέ τινι χρησάμενος ἰδίῳ οἰκέτῃ πόθον ἔσχε πολὺν τὸν τῶν μοναστῶν ὑπελθεῖν βίον. τῆς δὲ μητρὸς τὸν βίον ἀπολιπούσης καὶ πλοῦτον ἄπειρον αὐτῷ καταλελοιπυίας, ὁ κηδεστὴς αὐτοῦ πληρῶσαι τὰ τῷ γάμῳ νενομισμένα τοῦτον ἐξεβιάζετο. καὶ δὴ τῆς κυρίας ἡμέρας καταλαβούσης, καὶ παστὰς ἐπήγνυτο καὶ ὑμέναιος ᾔδετο καὶ τὰ λοιπὰ ἐτελεῖτο. ἐπεὶ δὲ ὁ καιρὸς αὐτὸν τὸν μακάριον καὶ τὴν σύνευνον καταμόνας γενέσθαι ἐκάλει, τὰ τῶν λογισμῶν αὐτοῦ κρύφια ἐφανέρου τῇ νεανίδι, ᾗ τις καὶ συγκατέθετο· καὶ εἴ τι δ' ἂν καὶ βούληται αὐτὸς πράττειν, καὶ αὐτὴ τοῦτο μετὰ προθυμίας διεβεβαιοῦτο ποιεῖν. ὅπερ ἀκούσας ηὐχαρίστησε τῷ θεῷ. ἔκτοτε οὖν ἐποίουν ἀμφότεροι τὰς ἡμερινὰς καὶ νυκτερινὰς εὐχάς. ταῦτα μαθὼν Λέων ὁ δυσσεβὴς βασιλεὺς καὶ ὁ τούτου κηδεστὴς διεκώλυε τοὺς νέους τοῦ σκοποῦ. ἐξαπέστειλε δὲ αὐτὸν ὁ βασιλεὺς πρὸς τὸ τῆς Κυζίκου κάστρον συγχειρίσοντα· ἤδη γὰρ τότε ἐκτίζετο· καὶ ἀπελθὼν ὁ τίμιος παῖς ἐξ ἰδίων ἀναλωμάτων τὴν τοῦ κρατοῦντος δουλείαν πεποίηκε. τῷ δὲ εἰκοστῷ πρώτῳ χρόνῳ τῆς αὐτοῦ ἡλικίας ὅ τε θηριώνυμος βασιλεὺς καὶ ὁ πενθερὸς αὐτοῦ καταστρέφουσι τὸν βίον· καὶ λοιπὸν ἐν ἐλευθερίᾳ οὐ μόνον ὁ νέος ἀλλὰ καὶ ἡ οἰκουμένη γίνεται, Εἰρήνης τὰ σκῆπτρα διαδεξαμένης. ἐπεὶ δὲ κατὰ νοῦν πάντα αὐτῷ γέγονεν, τοῖς ἐνδεέσι καὶ πτωχοῖς τὴν οὐσίαν αὐτοῦ

5 Σιγριανῆς? *cf.* 17, 14; 19, 34. — 9 δωδεκαετοῦς?* — αὕτη *edd.* — 24 συγχειρήσοντα *edd.*

διεσκόρπισε καὶ τοὺς οἰκείους ἐλευθερίᾳ τετίμηκεν· τῇ δὲ τιμίᾳ αὐτοῦ συζύγῳ χρήματα πολλὰ παρασχόμενος ἐν τῇ τοῦ Πρίγκιπος μονῇ ἀπέκειρεν, Εἰρήνην αὐτὴν ἀντὶ Μεγάλους ὀνομάσας. αὐτὸς δὲ τῷ κυρίῳ ἑαυτὸν προσφέρων ἱερουργεῖ ἐν τῇ ἐν τῷ τῶν Σιγγριανιαίων ὄρει κειμένῃ μονῇ, Πολυχρονίᾳ λεγομένῃ. μοναχοῦ δὲ αὐτοῦ γενομένου, οὐδ' ὅλως τὸ ἄρχειν κατεδέξατο, ἀλλ' ἐν τῇ κέλλῃ καθεζόμενος ἐξ οἰκείων χειρῶν τὴν τροφὴν ἐπορίζετο καλλιγραφῶν ἑξαετῆ χρόνον διηνεκῶς ἐν τῇ καλουμένῃ νήσῳ τῆς Καλωνύμου, ἐν ᾗ συνεστήσατο αὐτὸς μονῇ· καὶ πάλιν ἔρχεται ἐν τῷ τῆς Σιγγριανῆς ὄρει. τῷ δὲ πεντηκοστῷ τῆς ζωῆς αὐτοῦ χρόνῳ ἀσθενείᾳ τινὶ παραδίδοται, ἥ τις ἦν λιθίασις κύστεως καὶ νεφριτικῆς ἀκολουθίας σύμπτωμα. ἐκ τούτου λοιπὸν τοῦ χαλεποῦ νοσήματος ἔμεινε διὰ παντὸς τοῦ βίου κλινήρης καὶ ἀκίνητος. μετὰ ταῦτα ἐδέξατο τὰ σκῆπτρα τῆς βασιλείας Λέων ὁ Ἀρμένιος. ἀλλ' οἷα τούτῳ συμβέβηκεν, οὐδεὶς ἀγνοεῖ. τέως δὲ ὁ ἀνόητος καὶ ἀνόσιος πέμπει πρὸς τὸν τοῦ θεοῦ ἄνθρωπον, "ἐλθέ," λέγων, "εὖξαι ὑπὲρ ἡμῶν, ὅτι κατὰ βαρβάρων ἀπέρχομαι." αὐτὸς δὲ διὰ τὸ ἀκίνητος εἶναι ἐκ τῆς ἁμάξης μετετέθη εἰς πλοῖον καὶ ἤχθη πρὸς τὴν βασιλεύουσαν· καὶ τῆς μὲν δυσειδοῦς ὄψεως τοῦ τυράννου οὐκ ἔτυχεν· πλὴν μηνύσει ἐχρήσατο πρὸς αὐτόν, "εἰ κατανεύσεις," λέγων, "τῇ παρακλήσει μου, καὶ σοὶ καὶ τῇ μονῇ σου ἀγαθὰ παρέξω· εἰ δὲ μή γε, ξύλῳ ἀγχόνης σε παραδειγματίσων, καὶ τῶν λοιπῶν εἰς φόβον σε προσθήσω." ὁ δὲ ὁμολογητής· "τῶν δωρεῶν σου," ἔφη, "μὴ κενώσῃς τοὺς θησαυρούς· τὸ δὲ ἀγχόνης ξύλον ἢ καὶ τὸ πῦρ εὐτρέπισον σήμερον· τοῦτο γὰρ ἐφίεμαι διὰ τὴν τοῦ Χριστοῦ μου ἀγάπην." ταῦτα ὁ ἀναιδὴς ἀκούσας παρέδωκεν αὐτὸν Ἰωάννῃ τῷ μάντει περὶ λόγους αὐχοῦντι καὶ τὸ μῖσος τῶν Εἰκονομάχων ἐμπεπλησμένῳ, στρεβλότητι ἀντεπεκκλῖναι αὐτὸν ἡγούμενος. ὃς παραληφθεὶς ἐν τῇ Ὁρμίδι μονῇ Σεργίου καὶ Βάκχου τῇ παρακειμένῃ τῷ παλατίῳ καὶ πρὸς λόγων ἅμιλλαν τῷ μάντει συνελθὼν καὶ τοῦτον ἡττήσας καὶ τῷ περιόντι τῆς σοφίας καταβροντήσας καὶ τὸ ἀμετάθετον ἐνδειξάμενος, τοῦτον ᾐσχυμένον εἰς τὸν μανιώδη τύραννον ἀπέπεμψεν. ἀγροίκου μᾶλλον ἢ ῥήτορος δόξαν ὁ δείλαιος ἀπηνέγκατο. ὃς ἀνελθὼν πρὸς αὐτόν, "κρεῖσσον," ἔφη, "βασιλεῦ κηρῷ μαλάξαι σίδηρον, ἢ πεῖσαι τὸν ἄνδρα μεταθεῖναι πρὸς τὸ σοὶ ἐφετόν." τούτων ἐπακούσας ὁ τύραννος μετάγει τοῦτον εἰς τὰ Ἐλευθερίου ἀνάκτορα καὶ κατακλείει αὐτὸν ἔν τινι οἰκήματι σκοτεινοτάτῳ, καταστήσας καὶ φρουροὺς ὡς μηδὲ διακονεῖσθαι αὐτὸν παρά τινος. οὕτω διετῆ χρόνον τελέσας θλίψεσι

---

2 *Πριγκίπου?* *cf.* p. 30, 28. — 3 *Μεγαλοῦς?* — 4 *Σιγριανιέων?* — 9 *Σιγριανῆς?* — 21 *παραδειγματίσω?* — 22 *προθήσω?* — 28 *ἐν τῇ τῶν Ὁρμίσδου μονῇ* (*cf.* Theoph. p. 225, 22)?

καὶ στενοχωρίαις πιεζόμενος κατήσχυνε κἂν τούτῳ τὸν τύραννον. ἐπεὶ δὲ καθ' ἑκάστην ὑποκύψαι τῇ αὐτοῦ βουλῇ ἠναγκάζετο, μὴ εἴξας ἐξορίζεται ἐν τῇ τῆς Σαμοθράκης νήσῳ. ἡ δὲ πρὸς τὴν ὑπερορίαν ἀπαγωγὴ ταχεῖαν ἔσχε τὴν ἀπὸ τοῦ σώματος ἐξαγωγήν. ἡμέραις γὰρ τρισὶ πρὸς ταῖς εἴκοσι τὴν ἐν τῇ νήσῳ ζωὴν διανύσας ἐκεῖ κατεπαύσατο, ἀπελθὼν ἐν κυρίῳ ὁσίως καὶ εἰρηνικῶς. τί δὲ χρὴ λέγειν ὁπόσης μὲν εὐλογίας τὸν τόπον ἐνέπλησε καὶ ὁπόσων δὲ ἰατρείων ὁ χῶρος ἐκεῖνος ηὐπόρησεν;

THEOPHANIS VITA

EX MENOLOGIO CODICIS BIBLIOTHECAE MESSINENSIS TRANSSCRIPTA.

Μνήμη τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Θεοφάνους τοῦ ὁμολογητοῦ τοῦ συστησαμένου τὴν μονὴν τοῦ Μεγάλου Ἀγροῦ.

Οὗτος ὁ ὅσιος πατρὸς μὲν ἐγένετο Ἰσαάκ, μητρὸς δὲ Θεοδότης. τοῦ δὲ πατρὸς τελευτήσαντος ἐν τῇ παρ' αὐτοῦ διεπομένῃ τῶν Αἰγαιοπελαγητῶν ἀρχῇ, ἦν παρὰ τῇ μητρὶ ἐκτρεφόμενος. δωδεκαετὴς δὲ συνεζεύχθη γυναικὶ καὶ πλοῦτος ἦν ἀμφοτέροις πολύς. τῆς δὲ μητρὸς τελευτησάσης, ἠναγκάζετο παρὰ τοῦ πενθεροῦ πληρῶσαι τὰ συμφωνηθέντα. ἐπεὶ δὲ παστὰς ἐπήγνυτο καὶ ὁ καιρὸς ἐκάλει καταμόνας ὁραθῆναι τῇ γυναικὶ κοινοῦται αὐτῇ τὸ τῆς μοναχικῆς πολιτείας ἔργον καὶ ὅτι βούλοιτο μοναχὸς γενέσθαι· καὶ ἐκείνη ἀγαθοθελῶς ἐπείσθη τοῦ παρθενεύειν. ἀλλὰ ταῦτα μαθὼν Λέων ὁ δυσσεβὴς ὁ εἰκονομάχος παρὰ τοῦ οἰκείου ὁμόφρονος αὐτοῦ ὄντος διεκώλυσε τοὺς νέους τοῦ σκοποῦ, καὶ ἀντιπερισπᾷ αὐτὸν τῇ καστροκτισίᾳ τῆς Κυζίκου. ἀλλὰ τέλει τοῦ βίου χρησαμένου τοῦ βασιλέως καὶ τοῦ πενθεροῦ αὐτοῦ καὶ ἐλευθέρων γεγονότων πάντων, ἔτι δὲ καὶ τῆς οἰκουμένης ἁπάσης, Εἰρήνης τῆς εὐσεβεστάτης Αὐγούστης κρατησάσης, τὴν μὲν οὐσίαν αὐτοῦ διέδωκε τοῖς πτωχοῖς, τὴν δὲ σύζυγον αὐτοῦ ἀπέκειρεν ἐν τῇ τῆς Πριγκίπου μονῇ. αὐτὸς δὲ ἀπεκείρατο ἐν τῷ τῆς Σιγριανῆς ὄρει κειμένῳ μοναστηρίῳ καὶ ἠγωνίζετο. κρατήσας δὲ τῆς βασιλείας Λέων ὁ Ἀρμένιος καὶ διαδεξάμενος τὴν αἵρεσιν τοῦ πρὸ αὐτοῦ ἤκουσε περὶ τῆς ἀρετῆς τοῦ ἀνδρὸς καὶ ἀγαγὼν αὐτὸν ἐν τῇ βασιλευούσῃ καὶ μὴ πείσας συνθέσθαι τῇ αὐτοῦ αἱρέσει ἐν διαφόροις φυλακαῖς τιμωρησάμενος ἐξορίζει εἰς Σαμοθράκην κἀκεῖσε ὀλίγον ἐπιβιοὺς τῷ κυρίῳ τὸ πνεῦμα παρέδωκεν ἐν καλῇ ὁμολογίᾳ.

---

22 *οἰκείου πενθεροῦ ὁμόφρονος?* cf. p. 28, 22. — 23 *καστροκτησίᾳ* cod.

ANASTASII

BIBLIOTHECARII SVMMAE AC APOSTOLICAE SEDIS

CHRONOGRAPHIA TRIPERTITA

CONSPECTVS NOTARVM

C. Codex Cassinensis.
P. Codex Palatinus Vatic. 826.
H. Historiae Miscellae codex Palat. Vatic. 909.
O. Omnium codicum consensum significat.

INCIPIT PRAEFATIO 6 B

ANASTASII

BIBLIOTHECARII SUMMAE AC APOSTOLICAE SEDIS.

Ecclesiasticam, carissime frater et digne Christi levita Iohannes, auctore deo scripturus historiam exigis a me quaedam in Latinum stilum ex Graecis voluminibus transferenda, quo et ipsa quoque proposito inseras operi et intexas. his enim duabus linguis praecipue quae in ecclesia gesta sunt enarrantur. Ego vero propriam inscitiam et sermonis angustiam non ignorans hoc agere tanto tempore merito recusavi, supra me videlicet esse tam arduum conamen procul dubio ratus; sed quoniam ipse te propositum opus melius executurum fore asseveras, si ea, quae in Latinis codicibus inveniri non possunt, prius ex Graecorum fonte haurienda percipias, faciam deo propitio quod hortaris, praesertim cum dei sit quod agendum proponimus, et multis procul dubio causa profectus atque salutis. nec enim tibi tam caro tamque sapienti quicquam negare potero, qui profecto apostoli documento imbutus sapientibus et insipientibus debitor sum. verum quia praecipue necessarium arbitror ea, quae a Theodosio principe iuniore in ecclesia gesta sunt enarrandi, ad cuius videlicet tempora Theodoretus Socrates et Sozomenus Eusebium Pamphili subsequentes libros ecclesiasticae historiae texuerunt, operae pretium duxi ex Georgii summatim quaedam et Theophanis chronographia plura sed succincte carpendi. quorum prior usque ad Diocletianum, posterior vero usque ad Leonem, qui post Michahelem imperavit, patrem scilicet Ignatii, qui adhuc superest habenas Constantinopolitanae tenens ecclesiae, praedicti 7 B
operis sui stilum protraxit. qui autem sunt isti breviter annotabo. horum igitur alter electa monastica vita mundoque con-

1 incipit *om.* P. — 4 karissime O. — 9 hec *ut vid.* P. — 10 tantopere *pr. m. in lit. ex* tanto tempore P. — 12 exsecuturum C exercitnrum P. — asseverans O *corr.* C². — 16 karo O. — 23 carpenda O *corr.* Bekker. — 24 Dioclitianum C.

tempto Christi se levi iugo et suavi sarcinae mancipavit; praeterea contra haereticos incessanti agone desudans multis verberibus, mundi principibus contra ecclesiae ritum saevientibus, diversisque poenis affectus est. sic ergo stigmata Christi in corpore suo portans tam pro fidei suae constantia quam pro multarum virtutum insignibus sanctae memoriae Tarasii regiae urbis praesulis syncellus effectus est. sed, ne multa prosequar, sufficere arbitror ad praeconium eius, quod a sede approbatus sit apostolica, quando scilicet vicarii eius una cum trecentis quinquaginta patribus in Nicaea urbe secundo convenientes universalem synodum celebrarunt, siquidem et laus eius in eodem septimo et sancto concilio repperitur. porro de altero quid dicam? cum et eius conscripta vita, qualiter videlicet amplis patrimoniis venditis crucem suam tulerit, qualiterve secutus Christum abbatis in monasterio Agri functus officio virtutibus fulserit, miraculis coruscaverit et confessor obierit satis aperteque per Byzantium et circumquaque regiones his qui prope et his qui longe sunt clamet. sed et studia eius ad nos usque perlata, quis vel quantus vir iste fuerit sollertibus manifestant. ex horum ergo cosmographiae amoenissimo quaedam decerpam horto, quae amplissimae tui operis mensae oboediens obsecutor apponam; quae nimirum contemnere non debes, sed inter tua saltem secundum sensus virtutem sine fastidio collocare, primo quia tuo sunt elicita frequenti prorsus hortatu, deinde quia inter crebras et assuetas delicias nonnumquam vilium escarum quasi delectabilium requiruntur edulia, tertio quia, donec propositae opus historiae per te ad perfectionem fuerit deo favente perductum, poterit forte nostrum esse desiderantibus aliquantisper in usum, et, qui opima vestra consequi non valuerint, erunt interim his exilibus nostris utcunque contenti. huic sane operi ratum duxi beati Nicephori Constantinopolitani episcopi cosmographiam praeponere, ut scilicet et ex ea possis aliquantula carpere; et, sicubi fortassis hac utendum iudicaveris, tuam non lateat omnino notitiam. obsecro autem caritatem tuam, quae omnia secundum apostolum suffert et non quaerit quae sua sunt, immo per me obsecrat universa Latinorum ecclesia, ut sic scribendae a te inchoetur opus historiae, ut, quae ab ipso Christi adventu in ecclesia gesta sunt et textu ecclesiasticae historiae non iudicantur indigna, nullo modo praetermittas, exceptis his forte, quae
8 B Eusebius Theodoretus Socrates et Sozomenus scripsisse noscun-

2 incensati P. — 16 Bizanzium P. — 19 quaedam *om.* P. — orto O. — 21 contempnere O. — 25 sedulia O, *corr.* C^2P. — 28 valuerunt P.

tur. verum quia quosdam horum mentitos in quibusdam fuisse et quaedam praetermisisse probatur, quemadmodum et sanctus papa Gregorius de Sozomeno apertissime scribit, obsecro mendacia horum veris approbationibus arguas et quae omiserunt nihilominus suppleas.

Accipe itaque hoc, carissime, incompositum opus et nihil meum in hoc prorsus insertum praenosce. et si decessus mei debito praeventus propositum opus ego minus ad calcem perduxero, tu tamen id deperire minime patere, sed in quantum est, qualiter et ubi libuerit utere. porro si forte a me tibi aut ex Graeco transferri aut ex diversis Latinorum conscriptionibus, quae historiae tuae inseras, difflorari desideras, libenter tuis satisfaciam votis. tantum industria tua interim apostolice doctus in nomine domini opus quod hortamur arripiat et quod imminentibus nobis proposuit exequatur. porro sic ego ex his duobus illustribus viris quaedam difflorare proposui, ut paene omnia, quae a supra nominatis historiographis commemorata sunt, a me commemoranda non duxerim; ex civilibus autem gestis quaedam summatim excerpsi, quamvis a Iustiniano principe ac deinceps pauca omiserim eorum, quae ab his chronographis relata sunt. non enim, ut praelatus beatissimus Theophanes se opinari testatur, modicae fructum utilitatis carpit, qui priscorum relegit actus. oro autem omnium caritatem hanc editionem nostram legentium, ut si in ea proficuum quicquam invenerit, decentes gratiarum actiones deo, ex quo est omne bonum, devote persolvat et pro nobis ineruditis et peccatoribus propter dominum orare ne pigeat. porro si quid inhoneste positum repperit, indisciplinationi nostrae hoc imputans veniam donet. gratum enim est deo et acceptum quod ei secundum vires offertur.

Explicit prologus.

---

2 probantur O. *corr. in* P. — 5 karissime O. — 12 industriam tuam C. — 15 ut ecclesiastica paene omnia? — 18 paucam O, *corr. in* P. — 21 karitatem O. — 24 ne] non P.

9 B

Nicephorus ed. de Boor p. 81

INCIPIT CHRONOGRAPHIA TRIPERTITA.

CHRONOGRAPHIA BREVIS

BEATI NICEPHORI

CONSTANTINOPOLITANI EPISCOPI.

Adam, cum esset annorum CCXXX, genuit Seth.

Seth factus annorum CCV genuit Enos.

Enos, cum esset annorum CXC, genuit Cahinan.

p. 82 Cahinan, cum factus esset annorum CLXX, genuit Malelehel.

Malelehel factus annorum CLXV genuit Iareth.

Iareth factus annorum CLXII gignit Enoch.

Enoch factus annorum CLXV gignit Mathusalam.

Mathusala factus annorum CLXVII gignit Lamech.

p. 83 Lamech factus annorum CLXXX genuit Noë.

Noë, cum esset quingentorum annorum, genuit Sem Cham et Iafeth et vixit usque ad diluvium per annos centum. Anno enim sexcentesimo Noë diluvium factum est.

Omnes igitur ab Adam usque ad diluvium pariter anni sunt secundum Septuaginta IICCXLII; quibus et veritas testimonium perhibet et priscae traditiones antiquitus in ecclesiis omnibus traditae.

Post diluvium autem:

Sem, filius Noë, factus annorum C gignit Arfaxad.

Arfaxad factus annorum CXXXV gignit Cahinan.

p. 84 Cahinan factus annorum CXXX gignit Sala.

Sala factus annorum CXXX gignit Heber.

Heber factus annorum CXXXIII gignit Phalec.

Phalec factus annorum CXXX gignit Ragau.

In diebus autem Phalec divisa est terra; unde et nomen Phalec divisionem Hebraeorum voce designat. et hic ante

---

1 tripartita P. — 6 factus est P. — 7 Chainan O, *item v.* 8. — 8 Malalehel P. — 10 genuit P. — 12 CLVII C. — 13 *ϱπη΄ codd. aliquot Nicephori.* — 18 IICCLXII O. *correxi ex Nic.* — 22 Arfaxat P, *item v.* 23. — 23 Cainan P. — 24 Kahinan C, Kainan P. — 26 Phalech P, *item v.v.* 28, 29.

patrem suum moritur; et huius tempore turris constructa est, atque multiplex vox ex una prisca lingua effecta et per singulas gentes linguarum diversitas, quemadmodum divina scriptura dicit, patrata est.

At vero post Phalec:

Ragau factus annorum CXXXV gignit Seruch.
Seruch factus annorum CXXX gignit Nachor.
Nachor factus annorum LXXVIIII gignit Thara.
Thara factus annorum LXX gignit Abram.

Simul ergo ab Adam usque ad Abraham secundum Sep- 10 B
tuaginta anni sunt IIIcccxxIIII, a diluvio usque ad Abraham anni mille LXXXII.

Abraham septuagesimum quintum annum agens divino responso dignus efficitur; et a repromissione, quae facta est ad eum, usque ad exitum filiorum Israhel per Moysen ex Aegypto fiunt anni CCCCXXX, quemadmodum et apo-
stolus testatur "testamentum," inquiens, "confirmatum a p. 85
deo quae post CCCCXXX annos facta est lex non irritum facit ad evacuandam repromissionem." et ipse in exodo concinit Moyses in his quae ait "habitatio autem filiorum Israhel, qua habitaverant in Aegypto et in terra Chanaan ipsi et patres eorum, anni sunt CCCCXXX." per partes vero sic se habet:

Abraham factus annorum C gignit Isaac.
Isaac factus annorum LX gignit Iacob.
Iacob factus annorum LXXXVII genuit Levi.
Levi factus annorum XLV gignit Chaath.
Chaath factus annorum LX genuit Amram.
Amram factus annorum LXX gignit Moysen.
Moyses factus annorum LXXX educit populum ex Aegypto.

Colliguntur vero omnes a primo quidem anno Abrahae usque ad exitum ex Aegypto anni DII, a diluvio autem anni mille DLXXXVII, at vero ab Adam secundum Septuaginta anni mille DCLXXXVIIII, secundum alios autem IIIDCCCXXVIIII.

Porro post haec fit populi dux Moyses in heremo; annos p. 86
agit XL.

Iesus Nave annos XXVII.

---

8 LXXXVIIII P. — 11 IIIcccxxxIIII P. — 18 quae] quo P. — irritam O *corr. vulg.* — fecit P. — 20 concinat O, *corr. vulg.* — 26 gignit P. — 27 Chaab P. — 33 mille quingenti LXXXVIII P. — 34 mille sexcenti LXXXVIII P, *,γχπθ' Nic.*

Seniores annos XXIII.
Philistiim annos VIII.
Gothonihel ex tribu Iuda annos XL.
Philistiim annos XVIII. Post quos:
Aoth de tribu Efraim annos LXXX.
Philistiim annos XX.
Deborra et Barac annos XL.
Madianitae annos VII.
Gedeon annos XL.
Abimelech annos III.
Thola annos XXIII.
Iaher annos XXII.
Ammanitae annos XVIII.
Iepthe annos VI.
Esebon annos VII.
Eglon annos X.
Labdon annos VIII.
Philistiim annos XL.
Sampson annos XX.
Heli sacerdos annos XX.
Samuhel et Saul annos XL.
p. 87 David regnavit annis XL.

Simul omnes ab exitu filiorum Israhel usque ad David anni DCXXX.

Salomon annis XL.
Roboam annis XVII.
Asa annis XL.
Iosaphat annis XXV.

Sub istis prophetabant Michaeas Helias et Helisaeus.

Ioram annis VIII.
Ochozias anno uno.
Godolia mater Ochoziae annis VII.
Ioas annis XL.
Amesias annis XXVIIII.
Azarias, qui et Ochozias, annis LII.

Sub his prophetabant Osee Amos Esaias Ionas Iohel.

Ioathan annis XVI.
Achaz annis XVI.

1 Seniores autem annos xxiii P. — 4 Philistiim annos xviii *om.* P. — 12 Iaber P. — *v.* 22 *om.* P. — 25 annos C. — *v.v.* 32 *et* 33 *om.* P. — 34 Amaesias O. — xxviii C. — 35 qui echozias P.

Ezechias annis XXVIIII.

Manasses annis LV.

Sub hoc Byzantium aedificatum est.

Amos annis XII. p. 88

Iosias annis XXXI; et cessatio principatus annis XXX secundum Septuaginta, secundum Hebraïcum vero annis L. 11 B

Sub his prophetabant Hieremias Sophonias et Baruch.

Iachaz mensibus III.

Heliacim annis XII.

Hiechonias mensibus III.

Sedecias annis XI.

Hunc effossis oculis Nabuchodonosor rex captivum tulit, et templum incenditur post menses quinque a Nabuzarda, cum perdurasset, ex quo constructum est, annis CCCCXXXII.

Simul omnes ab initio regni Salomonis usque ad captivitatem anni CCCCXLVIII.

Post captivitatem autem Iudaeorum in Babylonem et desolationem loci anni LXX, qui complentur secundo anno Darii Persarum regis, qui et populum a captivitate reduxit et templum Hierosolymis renovavit.

Primus Persarum regnavit

Cyrus annis XXX.

Cambyses annis II. p. 89

Darius, filius Hystaspi, annis XXXVI[I].

Huius anno secundo, ut iam dictum est, Hierosolymis renovatum est templum.

Fiunt ergo reliqui Darii anni XXXIIII.

Xerxes Darii annis XXIIII.

Artabanes mensibus VIII.

Artaxerxes Longimanus annis XLI.

Sub hoc quae gesta sunt de Hester et Mardochaeo facta narrantur.

Xerxes alius mensibus II.

Sogdoanes mensibus VII.

Darius alius annis XVIIII.

Artaxerxes Mnemon annis XL.

Artaxerxes, qui et Ocho, annis XXVI.

---

9 Heliachim P. — 10 Iechonias C. — 14 cccc duobus P. — 22 Kyrus C. — 23 Kambyses O. — 24 Histati O. — XXXVII O, *sed* λϛ' *Niceph. recte, cf. vers.* 27. — 28 XXIIII] κη' *Nic.* — 29 VIII] ζ' *Nic.* — 30 Artarxerxes C *hic et infra.* — 36 Nemon P. — 37 Hocho C.

Arses Ochi annis IIII.

Darius Arsami annis VI.

Hoc perempto et destructo Persarum principatu

Alexander Macedo regnavit annis VI, cum iam regnasset, antequam p. 90 peremisset Darium, ut ferunt, annis XII. et mortuus est apud Babylonem annorum XXXV, ut autem alii perhibuerunt XXXVI. regnavit ergo annis XVII, subegit autem barbarorum nationes XXII et tribus Graecorum XIII; et mortuus est in Perside regnans.

Fiunt itaque omnes simul ab Adam usque ad mortem Alexandri anni VCLXVII.

Post mortem autem Alexandri Aegypti et Alexandriae primus rex fuit

Ptolomaeus Lagoi annis XL.

Ptolomaeus Philadelphius annis XXXVIII.

Sub hoc sacri libri, qui apud Hebraeos erant, in Graecam vocem translati et in Alexandriae sunt sub Eleazaro pontifice bibliothecis reconditi.

Ptolomaeus Euergetes annis XXV.

Ptolomaeus Filopator annis XVII.

Ptolomaeus Illustris annis XXIIII.

Quae gesta sunt circa Macchabaeos sub isto facta sunt.

Ptolomaeus Philometor annis XXXV.

Ptolomaeus Iunior annis XXVIIII.

Ptolomaeus Physcon annis XVII mensibus VI.

Ptolomaeus Alexander annis X.

p. 91 Ptolomaeus, frater eius, annis VIII.

Ptolomaeus, ⟨qui⟩ et Dionysius, annis XXX.

Cleopatra Ptolomaei annis XXII.

12 B Tertio anno huius primus Romanorum principatum singulariter optinuit

Gaius Iulius Caesar, a quo Caesares ceteri imperatores appellati sunt, quique regnavit annis IIII mensibus VII.

Post Iulium Romanis imperavit

Caesar Octavianus Augustus annis LVI mensibus VI.

Hinc Antiocheni annos suos connumerant.

Hic quinto decimo anno imperii sui, Cleopatra perempta,

1 Hochi C. — 2 anni P. — 5 peremisisset P. — 12 *sqq.* P *sic:* Ptolomeus Lagoi annis XL post mortem Alex. Aegypti et Alexandriae primus rex fuit. — 20 Filopater O. — 22 Machabaeos P. — 25 Phiscon P. — annis XVI P. — 28 qui *vulg. add. ex Nicephoro.* — 37 hinc P.

Ptolomaeorum principatum destruxit, qui regnaverunt in Aegypto annis CXCV.

Fiunt ergo simul omnes ab Adam usque ad principium imperii Augusti secundum diligentiores chronographos anni VCCCCLVII.

Augustus ergo, ut dictum est, imperavit annis LVI et mensibus VI. porro quadragesimo secundo anno imperii eius natus est secundum carnem ex sancta virgine ac dei genetrice Maria dominus noster Iesus Christus, qui est ante saecula deus, in Bethleem Iudaeae octavo Kalendas Ianuarias, quod est Chyac XXVIIII, id est Decembrio, die XXV. Cyrinus autem per senatus consultum missus in Iu- p. 92
daeam descriptiones fecit patrimoniorum et habitatorum.

Fiunt itaque simul ab Adam usque ad incarnatam profectionem, id est humanationem, domini nostri et salvatoris Iesu Christi secundum omnem diligentiam anni VD.

Post Augustum Romanorum imperator tertius fuit

Tiberius annis XXIII.

Quinto decimo autem anno imperii eius salutarem et evangelicam doctrinam inchoat dominus noster Iesus Christus.

Praeterea octavo decimo anno passus est in Hierusalem pro nobis salubrem passionem, octavo Kalendarum Aprilium, Phamenoth XXVIIII, quod est Martio, die XXV.

Fiunt ergo simul ab Adam usque ad salutiferam passionem ac resurrectionem domini et dei ac salvatoris nostri Iesu Christi anni VDXXXIII.

At vero post Tiberium

Gaius annis III mensibus X. occisus est in palatio.

Claudius mense uno. occisus est Romae.

Nero annis XIII mensibus VIII. fugiens vivum se ipsum obruit.

Hoc Nerone primo persecutionem commovente Petrus et Paulus Romae martyrizati sunt; et Iacobus frater domini, quem Iustum omnes vocabant, a Iudaeis Hierosolymis lapidatus est.

Otho mensibus III. semet ipsum interemit. p. 93

Vitellius mensibus VIII.

Vespasianus annis VIIII mensibus XI diebus XXII. obiit in hortis Salustianis.

---

1 Ptolemaeorum O. — 2 annos P. — 9 genitrice C. — 10 Iudae C. — 12 Hyrinus O. — 14 perfectionem P. — 15 salvatoris nostri Iesu P. — 19 et *om.* P. — 21 octavo decimo] XVIII C, XXXII *lit. fact. ex* XXXIII P, ιθ' *Nic.* — 37 ortis O.

In secundo autem anno imperii huius factum est excidium Hierusalem a filio eius post annos XXXV ascensionis dominicae.

Titus annis II mensibus II. occisus est in palatio.

Dometianus annis XV mensibus V.

13 B Hoc persecutionem agitante Iohannes apostolus datus est ad habitandum in Patmon insulam propter Christi confessionem. post Dometiani vero mortem rediit ab insula et mansit Ephesi usque ad Traiani imperium.

Nerva anno uno mensibus IIII.

Traianus annis XVIIII mensibus VI.

Sub hoc Ignatius deifer apud Romam suscepit martyrium bestiis traditus esca.

Hadrianus annis XXI. obiit in Bebaeis hydropicus factus.

Et iste destructa Hierosolyma Heliam nominavit civitatem.

p. 24 Titus Antoninus, qui cognominatus est Pius, cum filiis Aurelio Vero et Lucio annis XXII mensibus III.

Marcus Aurelius, filius eius, annis XVIIII mensibus XI.

Sub hoc Iustinus philosophus martyrizatus est.

Antoninus Verus annis XII.

Commodus annis XIII.

Helius Pertinax mensibus VI. occisus est in palatio.

Severus annis XVIII.

Sub huius imperio Leonides, pater Origenis haeretici, martyrizatus est, et Hippolytus Romanus scriptor florebat atque Gregorius miraculorum effector et Clemens Alexandrinus.

Antoninus, filius Severi, annis VII. occisus est inter Baeo et Edessam.

Macrinus anno uno. occisus est.

Antoninus Gabalus annis IIII. occisus est Romae.

Alexander Mamaeas annis XIII. occisus est in Mogontiaco.

Maximus annis III. occisus est Aquileiae.

Gordianus annis VI. laqueo ⟨se⟩ suspendit in Africa.

Philippus annis VII. occisus est in hortis Tiberianis.

Decius anno uno mensibus III. occisus est in foro.

Sub hoc sanctus Babylas Antiochiae martyrium sumpsit et alii per diversa loca, nec non et apud Ephesum septem pueri.

5 xv] xvIIII P. — 7 Pathmon P. — 8 Domitianum (*sic*) P. — 23 Severinus P. — 28 interbeo C, interboe P. — 30 Marcianus P. — 33 Aquileia P. — 34 se *om.* O. — 35 ortis O. — 36 phoro C.

Gallus et Volusianus anno uno mensibus quattuor. p. 95

Valerianus et Gaianus annis xv; ex quibus quidem Valerianus occisus est in Perside, Gaianus autem Mediolanii.

Claudius anno uno mensibus viiii. obiit in Sirmio.

Aurelianus annis v. occisus est in Novo Carcere.

Tacitus mensibus vi. occisus est in Ponto.

Sub quo sanctus Charito confessor effectus est.

Probus annis vi mensibus iiii. occisus est in Sirmio.

Carus una cum pueris Carino et Numeriano annis ii.

Et Carus quidem in Mesopotamia moritur, Carinus autem occisus est in civitate Numeria Thracae.

Diocletianus et Maximianus annis xx.

Sub hoc sanctus Petrus Alexandrinus martyrio coronatus est et alii multi per omnem provinciam.

Constantinus magnus annis xxxi.

Vicesimo anno huius imperii facta est prima sancta syn- p. 96 odus cccxviii sanctorum patrum apud Nicaeam urbem Bithyniae anno tricesimo octavo decimo a domini nostri Iesu Christi inhumanatione, porro a pretiosa passione ac gloriosa resurrectione eius anno cclxxxv.

Fiunt ergo ab Adam usque ad Constantini magni mortem omnes ⟨anni⟩ Vdcccxxxvi.

Moritur autem Constantinus annorum lxv, ut aiunt, cum regnasset annis xxxi, relinquens filios tres, Constantem vide- 14 B licet Constantinum et Constantium; et in seniori quidem Roma Constantem imperatorem, in nova vero Roma Constantinum, in Antiochia autem Constantium dimisit.

Hic fecit consulatus decem.

Isti post Constantinum regnaverunt annis xxviiii.

Iulianus annis ii et mense. occisus est in Perside.

Iobianus mensibus viiii. p. 97

Valentinianus magnus et Valens frater eius annis x mensibus viiii.

Sub Valente martyrizatus est sanctus Dorotheus esca traditus in venationem ab Arrianis.

Gratianus et Valentinianus iunior, filii Valentiniani, et cum eis Theodosius magnus annis xv.

4 Syrmio P, *item v.* 8. — 5 annis v] ἔτη ε΄ μῆνας ϛ΄ *Niceph.* — 12 annis xxv P. — 15 Konstantinus P. — 19 a *om.* C. — 22 anni *addidi ex Niceph.* — Vdcccxxxv P. — 26 in novam — Romam P. — 28 consolatus O. — 29 xxviiii] κδ΄ *Niceph.* — 36 Datianus P. — 37 xv] ιϛ΄ *Niceph.*

Porro anno secundo huius imperii secunda synodus CL sanctorum patrum Constantinopoli facta est.

Arcadius et Honorius, filii eius, annis XIII mensibus III.

Theodosius iunior annis XLII mensibus II.

Sub quo Ephesi tertia synodus CC sanctorum patrum facta est, et secunda, quae latrocinalis dicitur, cui praefuit Dioscorus impius.

p. 98 Marcianus et Valentinianus annis XXVIIII.

Sub quo Chalcedone quarta sancta synodus DCXXX sanctorum patrum facta est.

Leo magnus annis XVI.

Leo minor, cum regnasset cum patre anno uno, moritur.

Zeno annis XVII, cum Basilisco II.

Anastasius annis XXVII mensibus IIII.

Iustinus Thrax annis VIIII diebus XXIII.

Iustinianus magnus annis XXXVIII diebus VII.

Sub quo Constantinopoli facta est sancta synodus quinta.

Iustinus, nepos Iustiniani, annis XII mensibus X diebus XX.

Septimo anno imperii huius completus est cyclus unus sancti paschae annorum DXXXII, ex quo dominus noster Iesus Christus crucifixus est, indictione sexta, anno a creatione mundi VLXV.

Tiberius annis V.

Mauricius annis XX mensibus IIII.

Phocas annis VIII. occisus est.

p. 99 Heraclius annis XXXI una cum filio suo.

Tertio anno imperii huius Persa Chosrohes multam partem Romanae reipublicae cepit devastavitque Hierosolymam et venerabilia loca incendit et populorum copias captivavit una cum patriarcha Zacharia et pretiosis lignis et in Persidem duxit.

Anno autem eius duodecimo Chosrohes Persa interemptus est, et captivitas revocata est, et vivifica crux in suis restituta est locis rursus erectis. tunc et Saraceni orsi sunt universitatis desolationem VICXXVI anno, indictione septima.

Constantinus, filius eius, annis XXVIIII. hic in Sicelia interfectus est.

---

2 Constantinopolim P. — 6 latrocinialis C. — 8 annos P. — 11 XV P. — 15 Tharax P. — 22 VLVII P ϛξϛ' *Nic.* — 25 annos P. — 32 duodecimo *om.* P. — 33 captivitates O *corr. in* C. — 34 Sarraceni O. — 35 universitates P. — VICCXVI P. — 37 Constantius O. — XVIIII] κη' *Niceph.* — hinc O.

Sub quo plurima pars reipublicae a Saracenis desolata est.

Constantinus, nepos Heraclii, annis XVII.

Sub quo Byzantium a Saracenis devastatum est, et sexta synodus tertio decimo anno eius facta est Constantinopoli. et contra Saracenos viriliter egit coercens eos ab impetu contra Romanos habito hosque deterruit plurimum.

Iustinianus, filius eius, annis X.

Leontius annis III.

Tiberius, qui et Apsimarus, annis VII.

Iustinianus secundo annis VI. p. 100

Philippicus, qui et Bardanius, annis II. 15 B

Anastasius, qui et Artemius, annis II.

Theodosius anno uno.

Leo Hisaurus annis XXV mensibus II diebus XIIII.

Constantinus, filius eius, ⟨annis XXXIIII mensibus II diebus XXV⟩.

⟨Leo Chazaris annis V⟩.

⟨Constantinus, filius eius,⟩ cum matre sua Heirene annis X mensibus II diebus II.

Horum anno octavo facta est synodus Nicaena secunda CCCL sanctorum patrum.

Constantinus solus annis VI mensibus VIIII diebus VIII.

Heirene, mater eius, annis V mensibus II diebus XII.

Nicephorus annis VIII mensibus VIIII. occisus est in Bulgaria. p. 101

Stauracius, filius eius, mensibus VIII.

Michahel, gener eius, anno I mensibus VIIII diebus XI.

Leo Armenus annis VII mensibus V diebus XV. occisus est in palatio in templo sanctae dei genetricis.

Michahel alius annis VIII.

Theophilus, filius eius, annis XII mensibus III diebus XX.

Theodora, uxor eius, una cum filio Michahel, annis XIIII mense I diebus XXI.

Michahel solus annis XI mense I diebus VIIII. occisus est in palatio sancti Mamantis.

Colliguntur anni sicut inferius annotantur. p. 102

Ab Adam usque ad diluvium anni IICCXLII.

3 sexta] facta P. — 4 Constantinopolim O. — 9 Absimarus O. — 14 II] γ' *Niceph.* — 15 annis — 17 filius eius *ex homoeoteleuto om.* O, *addidi ex Nic.* — 17 Eirene C, Cirene P. — 24 Stauratius P. — VIII] β' *Nic.* — 27 genitricis C. — 28 annis VIII] ἔτη η' μῆνας θ' ἡμέρας θ' *Niceph.* — 29 Theofilus P. — XII] XI P. — 31 dies P. — XXI] κβ' *Nic.* — 32 dies C. — 33 Mammetis P. — 35 IICCLXII P, IICCLII (L *in lit.*) C.

A diluvio vero usque ad turrem Nebroth anni DXXV.

A turre autem usque ad finem Abrahae anni DI.

Simul anni IIICCLXVIII.

Ceterum ab Abraham usque ad exitum filiorum Israhel anni CCCCXXX.

Praeterea ab exitu usque ad aedificationem templi domini anni DCCLVII.

Sane ab aedificatione templi usque ad captivitatem anni CCCCXXV.

Pariter anni IIIIDCCCLXXX.

Porro a captivitate usque ad Alexandrum anni CCCXVIII.

Ab Alexandro vero usque ad Christum anni CCC[X]III.

Simul anni VD.

A Christo autem usque ad Constantinum magnum anni CCCXVIII.

Et a Constantino usque ad Theophilum, in indictione quinta, anni DXXX.

Pariter anni VICCCL.

16 B p. 103

Genealogia Valentiniani Magni.

Hic gignit

Gratianum — Valentinianum imperatorem — et Gallam, uxorem Theodosii magni.

Ex quibus (Valentinianum imperatorem):

Placidia uxor Constantii — et Valentinianus, qui imperavit Romae

Huius et Placillae (Gallam, uxorem Theodosii magni):

Arcadius et Honorius

Theodosius iunior et Pulcheria

ex quo (Placidia uxor Constantii):

Placidia uxor Olybrii, imperatoris Romae — et Eudocia, quam sumpsit Honorichus, filius Gizerichi regis Vandalorum

Eudoxia, uxor Valentiniani. Placidia et Eudocia

2 Abrae P. — 4 ab Abraham] Abrahae P. — 8 IIIIDCCCCLXXX O, *corr* C[2]. — 10 CCCXIII O, τγ' *Nic.* — *v.* 15 *om.* P. — *Genealogiam Valentiniani dedi ex* CP, *nisi quod uxorem Valentiniani* (*v.* 24) Eudociam *appellant ambo et v.* 22 P *omittit* iunior *et v.* 28 P *scribit* Vuandalorum. *Eodem modo in plerisque quos vidi codicibus scriptam inveni. Contra nonnulli codices* (*e. g.* Regii Paris. 5091, 5501, 8947) *sic eam exhibent:* Genealogia Valentiniani magni. Valentinianus gignit Gratianum, Valentinianum imperatores et Gallam uxorem Theodosii magni. Theodosius maior genuit Archadium et Honorium imperatores et Placidiam uxorem Constantii. De Archadio nati sunt Theodosius iunior (minor 8947) et Pulcheria, quae fuit uxor Marciani imperatoris. De praedicto Constantio et Placidia natus est Valentinianus tertius. Mater Theodosii iunioris Eudoxia illa fuit, quae Iohannem Crisostomum exiliavit; uxor autem ipsius Theodosii Eudocia dicta est.

Quae fuerunt Augustae Romanorum. p. 104

Theodora et Helena, uxores Constantii, patris Constantini magni.
Fausta, uxor Constantini magni.
Eusebia Constantii.
Helena, filia magni Constantini, uxor Iuliani praevaricatoris.
Charito Iobiniani.
Severa et Iusta, uxores Valentiniani.
Domnica Valentis.
Galla et Placilla Theodosii magni.
Eudoxia Arcadii.
Eudocia Theodosii minoris.
Pulcheria Marciani.
Verina Leonis magni.
Hareadne Zenonis.
⟨Hareadne eadem Anastasii.⟩
Euphemia Iustini.
Theodora Iustiniani.
Sophia Iustini.
Anastasia Tiberii. p. 105
Constantina Mauricii.
Leontia Phocae.
Flavia, quae et Eudocia, et Martina Heraclii.
Constantini.
Heraclonae.
Constantini.
Iustiniani.
Leontii.
Apsimari.
Iustiniani.
Philippici.
Artemii.
Theodosii.
Maria Leonis.
Heirene Chazara Constantini, Maria et Eudocia.
Heirene Athenaea Leonis.
Maria et Theodote Constantini.
Theofano Stauracii.
Procopia Michahel.

---

12 Pulceria P. — *v.* 15 *addidi ex Niceph.* — 26 Iustiani C. — 37 Stauratii P.

Theodosia Leonis.
Thecla et Euphrosyne Michahel.
Theodora Theophili.
Eudocia Michahel.

p. 106 17 B Et quotquot regnaverunt in decem tribubus Israhel ab annis Roboam, filii Salomonis, regis Iuda, in Samaria usque ad transmigrationem decem tribuum in Assyrios sub Ezechia, rege Iuda.

I. Hieroboam, servus Salomonis, qui unctus est ab Achia propheta eo quod declinaverit dominus eius ad alienigenas feminas et servierit harum diis, annos XXII.
II. Nadab, filius eius, annos II.
III. Baasa. hic dissipavit domum Hieroboam, annos II.
IIII. Hila, filius eius, sub quo Hiu propheta, annos II.
V. Zambri, filius eius, qui occidit eum, menses VII.
VI. Ambri annos XII.
VII. Achaab, filius eius, sub quo Helias propheta clausit caelum et sacerdotes Baal interfecit, annos XXII.
VIII. Ochozias, filius eius, annos II.
VIIII. Ioran, frater eius, quem occidit Hiu secundum verbum domini, sub quo Helisaeus prophetavit, annos XII.
p. 107 X. Hiu, qui unctus est a discipulo Helisaei in dissipationem domus Achaab secundum prophetiam Helia, annos XXVIII.
XI. Ioachaz, quem Azana rex Syriae cepit, annos XVII.
XII. Ioas, sub quo Helisaeus propheta victoriam adversus Assyrios praenuntiavit et operabatur miracula, annos XVI.
XIII. Hieroboam, sub quo Iona propheta, annos XLI.
XIIII. Zacharias, sub quo impleta est prophetia Helisaei. repromisit enim deus per eum Hiu, pro eo quod operatus sit in domum Achaab occisionem usque ad quartam generationem ex ipso futurum qui imperaret Israhel, menses VI.
XV. Serum occiso Zacharia regnavit mense uno.
XVI. Manasem, qui occidit Serum, regnavit annis XII.
XVII. Facehias, filius eius, annos X.

---

11 Ndab P. — 12 annos II *om.* P., ἔτη κδ' *Niceph.* — 14 filius] δοῦλος *Niceph.* — 22 Heliam P, Helie C. — annos XVII P. — 24 Hioachaz C. — accepit P. — 32 Israhel] Hierusalem P. — 33 Seruum P, Seruus C. — 34 Seruum P. — annis II C. — 35 Facihias P.

XVIII. Facee, filius Romeliae, sub quo Esaias et Naum prophetae, annos XXVIII.

XVIIII. Osie, filius Helia, qui occidit Facee, annos VIIII.

Sub hoc Salmanasar Assyriorum rex captivavit
totam Samariam, et regem ipsius et totam terram
Israhel absque Hierusalem ac duabus tribubus, Iuda
scilicet et Beniamin, omnes Israhel deducens capti-
vos in terram Assyriorum, regnante in Hierusalem
⟨Ezechia⟩. eos vero, qui dicebantur Chudsaei, du- p. 108
cens Assyrius de terra sua collocavit in terra Isra-
hel, in Samaria videlicet et reliquis urbibus, quae a
se fuerant desolatae, pro Israhelitis, quos ceperat et
transtulerat in terram suam. Illi autem terram Is-
rahel incolentes serviebant nihilominus et diis suis. 18 B
iratus vero deus leones misit comesuros eos. quo
comperto rex, qui illos transtulerat, causaque cogni-
ta, direxit eis unum ex captivis sacerdotibus Israhel,
qui secum erant, legem docturum. qui solum his,
quae a Mose prolata sunt, acceptis serviebant deo
ab idolis et diis suis minime recedentes. ab his
sunt qui nunc Samaritae appellantur, pentateuchum
Moysi tantum recipientes et minime coutentes Iu-
daeis.

Et quotquot summi sacerdotes fuerunt in Israhel.

I. Aaron, septimus ab Abraham, duos filios dereliquit, Eleazar et Ithamar.

II. Eleazar, sub quo defunctus est Moyses et distributio terrae per sortes facta est a Iesu et tabernaculum testimonii fixum est in heremo.

III. Finees, filius Eleazari, cum senioribus populum iudicans.

IIII. Abiud Mechiozi.

V. Achito, sub quo Samuhel.

VI. Heli ex Ithamar.

VII. Abiathar, qui cum David. p. 109

VIII. Sadoc de domo Eleazar.

3 Osiae C, Oseae P. — Face P. — 5 terram *om.* P. — 7 captivum O, αἰχμαλώτους *Nic.* — 9 Ezechia *add. ex Nic.* — 10 Asyrius P. — 13 autem in terram P. — 15 commesuros P, comessuros C. — 20 minime *om.* P. — 21 pentetheucum P. — 22 coeuntes P, συγχρώμενοι *Nic.* — 25 ab *om.* P. — 26 Hithamar C. — 31 Methiozi P. — 35 Sadoch P. — Heleazar P.

VIIII. Achimaas Azaria Samariae.
X. Azarias, qui propter zelum dei occisus est.
XI. Azarias, qui Ozan ab ingressu in sancta sanctorum prohibuit.
XII. Urias, qui apud Esaiam fidelis describitur.
XIII. Somnas nequam et luxuriosus sub Ezechia rege.
XIIII. Eleacim Sele.
XV. Chelcias, qui sub Iosia rege.
XVI. Soreas, qui in captivitate Babyloniae, quem interfecit Nabuchodonosor.
XVII. Iosedech, quem Hiezechihel Sadoc nominat; hic erat Babylone in captivitate.
XVIII. Iesus, filius eius, qui rediens templum aedificavit.
XVIIII. Ioacim Eliasum.
XX. Iodahe, sub quo Neemias reaedificavit Hierusalem.
XXI. Ionan.
XXII. Iad sub Alexandri Macedonis regno.
XXIII. Onias Simon deo amabilis.
XXIIII. Eleazar, sub quo interpretatae sunt divinae scripturae sub Ptolomaeo.
XXV. Manases Onias.
p. 110 XXVI. Simon, filius eius, cuius meminit Iesus filius Sirach in sapientia sua.
XXVII. Filii Simonis tres, Onias Iason et Menelaus. isti invicem resistentes ab invicem periere; sub quibus et Antiochus mala peregit interficiens Menelaum.
XXVIII. Alcimus alienigena constitutus est ab Antiocho pro Menelao.
XXVIIII. Iudas Macchabaeus et Ionathas et Simon fratres eius.
XXX. Iohannes, filius Simonis Macchabaei.
XXXI. Aristobolus, filius eius, qui et diadema regium sibi imposuit post Alexandram matrem suam.
XXXII. Iohannes, qui et Iohannaeus, et Hyrcanus.

19 B Hunc frater suus expulit. Pompeius vero Romanus consul confugientem ad se Hyrcanum restituit, sub quo Iudaei Romanorum tributarii facti sunt. nam Aristobolus quidem vinctus missus est

---

1 Azariae P. — 7 Heleacim P. — Selae C, Saele P, *Σελοὺμ Nic.* — 8 Chelchias P. — 9 Nabuchonodosor P. — 11 Idsedech P. — Iezechihel P. — 15 Ioade P. — 24 Ionias P. — 25 resistentes ab invicem *om.* P. — 27 Alchimus P. — constitus P. — 28 Machabeus O. — ac Simon P. — 30 sibi imposuit] subimposuit C.

Romam a Pompeio, Hyrcanus vero captivus ductus est a Parthis. Antigonus autem Aristoboli et ipse interfectus est.

XXXIII. Ananelus alienigena, qui constitutus est ab Herode.

XXXIIII. Aristobolus, filius Hyrcani, quem interemit Herodes, gener Ananeli.

XXXV. Ananelus iterum secundo ab Herode constitutus.

XXXVI. Simon Boëthi, socer Herodis.

XXXVII. Matthias Theophili.

XXXVIII. Ioazar, affinis Herodis, sub quo Christus natus est. p. 111

XL. Eleazar Iesus, Osie Ioazar.

XLI. Ananus, sub quo Christus manifestatus coepit praedicationem et signa patrare. Anano vero Gratus Romanus deposito constituit alium, Hismahelum scilicet.

XLII. Eleazar, filius Anani.

XLIII. Simon Caïphas et Ioseph, gener Anani.

Per annum vero unum et solum summi sacerdotes, qui tunc erant, effecti sunt ab his, qui sub Romanis gentem tenebant, cum venale factum fuerit pontificium. Caïphas itaque pontifex anni factus est, quo passio Christi effecta est. Hunc sane removit Vitellius magister militum Romanorum.

XLIIII. Ionathes Anani.

XLV. Theophilus, frater eius, quem deposuit Agrippas.

XLVI. Simon.

XLVII. Ionathan, filius Anani sacerdotio denuo fungentis.

XLVIII. Ionathes Helioneos, qui et Iosepus.

XLVIIII. Ananias, quem vinctum Quadratus Romam direxit.

L. Hismahelus.

LI. Iosepus a Nerone constitutus.

LII. Ananias, qui occidit Iacobum fratrem domini, cuique Paulus dixit "percutiet te deus, paries dealbate". hunc secundus Agrippa removit, in obsidione vero Hierusalem occisus est a contribulibus.

4 constitus P. — 6 Analine C, Analinae P. — 7 constituit O. — 8 XXXVII C. — 9 XXXVIII C. — Mathias P. — 10 XXXVIIII C. — Herodi P. — 11 *numerus* XXXVIIII *omittitur in* P. — Osiae C, *om.* P. — 12 Anastasius P. — manifestatus est P. — 14 Romanorum P. — 17 Kaïphas C. — 18 vero *om.* P. — 21 Caïphax P. — 25 Ionathas P. — 28 Anana O. — 31 Ismahelus O. — 35 opsidione P.

p. 112 LIII. Iesus Damnaei.
LIIII. Iesus Gamalihel.
LV. Matthias, sub quo Romanum bellum inchoatum est.
LVI. Finees, qui, dum impugnaretur civitas Hierusalem a Romanis, promotus est a seditiosis; sub quo Titus capta urbe et templum incendit.

p. 123 Et qui fuerunt patriarchae in Hierusalem a Christo.

I. Iacobus, frater domini, annos praefuit XXVI.
II. Simeon Cleopas, consobrinus eius et martyr annos XXIII.
III. Iustus annos VI.
p. 124 IIII. Zacharias annos IIII.
V. Tobias annos IIII.
VI. Beniamin annos II.
⟨Iohannes annos II.⟩
VII. Matthaeus annos II.
VIII. Philippus annos II.
VIIII. Senecas annos II.
20 B X. Iustus annum I.
XI. Levi annos IIII.
XII. Effrem annos IIII.
XIII. Ioseph annos II.
XIIII. Iudas annos II.
XV. Marcus annos VIII.
XVI. Cassianus annos V.
⟨XVII. Publius annos V.⟩
XVIII. Maximus annos IIII.
XVIIII. Iulianus annos II.
XX. Gaianus annos III.
XXI. Symmachus annos II.
XXII. Gaius annos III.
XXIII. Iulianus annos IIII.
XXIIII. Heli annos II.
XXV. Capito annos IIII.
XXVI. Maximus annos IIII.

---

vv. 1—6 *om.* P. — 3 Mathias C. — 9 Simon P. — dopas C, depas P. — 13 *Post* Beniamin annos II *Niceph. add.* ζ' Ἰωάννης ἔτη β'; *om.* O. *non interrupto numerorum ordine. Sed postea numero* XLI *episcopus non adscribitur.* — 15 Mathaeus O. — *v.* 25 *addidi ex Niceph., cum numerus* XVII *omittatur in* C; *contra* P XVII Maximus *et sic deinceps, sed numerus* XXXVIIII *ante p.* 53, 14 *positus est, qua re a quadragesimo episcopo ordo restitutus est in* P.

XXVII. Antoninus annos V.
XXVIII. Valens annos III.
XXVIIII. Dolichianus annos II.
XXX. Narcissus annos IIII. P. 125
XXXI. Dius annos VIII.
XXXII. Sermanio annos IIII.
XXXIII. Gordias annos V.
XXXIIII. Narcissus secundus martyr annos X.
XXXV. Alexander martyr annos XV.
XXXVI. Mazabanes annos XXI.
XXXVII. Hymenaeus annos XXIII.
XXXVIII. Zabdas annos X.
XXXVIIII. Hermon annos VIIII.

Usque ad hos fuerunt ex paganis imperatores et ab eis persecutiones.

Et quot, postquam Christiani facti sunt imperatores.

XL. Macarius, qui in prima synodo, annos XX.
XLI. . . . .
XLII. Maximus annos VI.
XLIII. Cyrillus, qui pulsus est ab Arrianis. pro eo vero facti sunt tres Arsenius Heraclius et Hilarius. et iterum revocatus a Gratiano in secunda synodo Constantinopoli est repertus. simul annos LXII.
XLIIII. Iohannes annos XVI.
XLV. Paryllius annos XX.
XLVI. Iuvenalis in duobus conciliis, Epheseno scilicet et Chalcedonensi, repertus, annos XXXVIII.
XLVII. Theodosius, qui vocatus a Marciano, et iterum Iuvenalis [annos . . . .] P. 126
XLVIII. Anastasius annos XVIII.
XLVIIII. Martyrius ⟨annos VIII⟩.
L. Salustius, sub quo Romanus episcopus se separavit propter unitorium Zenonis, annos VIII.

1 Antonius P. — 13 Ermon P. — 16 quod O. — 18 *lacunam vacuam relinquunt* O *neque tamen episcopi nomen intercidit, cf. ad. p.* 52, 13. — 20 Kyrillus P, Kirillus C. — vero *om.* C. — 21 Arrenius C Artemius P. — Hilarus P. — 23 XLII C. — 24 X P. — 25 Parillius C, *Πραΰλιος Nic.* — 26 Hepheseno O. — Calcedonensi P. — 28 vocatus] eiectus *vulg. at nihil mutandum, sed Anast. pro graeco ἐκβληθεὶς legit ἐκκληθεὶς.* — 30 XVII P. — *vers.* 31 *om.* C. — annos VIII *om. etiam* P. *addidi ex Nic.*

LI. Helias, qui expulsus est ab Anastasio imperatore, annos XXIII.

LII. Iohannes annos XI.

LIII. Petrus, qui ⟨sub⟩ Iustiniano annos XX.

. . . .

. . . .

. . . .

. . . .

p. 127 Usque ad hunc ex paganis imperatores et persecutores.
Et qui post magnum Constantinum imperatorem.

XVIII. Achillas annum I.

XVIIII. Alexander, qui in prima synodo, annos XXIII.

XX. Athanasius magnus annos XLII.

XXI. Gregorius Arrianus [annos . . .]

p. 128 XXII. Athanasius iterum, qui secundo exul effectus est ab ipso Constantio [annos . . .]

XXIII. Gregorius Arrianus [annos . . . .]

21 B XXIIII. Athanasius similiter tertio, qui episcopatum tenuit per omnes pariter annos XLVI.

XXV. Petrus, qui in exilium deportatus est a Valente, annum I.

XXVI. Lucianus Arrianus annos V.

XXVII. Petrus secundo annum I.

XXVIII. Timotheus, qui in secunda synodo, annos VIII.

XXVIIII. Theophilus annos XXVIII.

XXX. Cyrillus, qui in synodo Ephesena contra Nestorium, annos XXXII.

XXXI. Dioscorus, qui in secunda synodo Ephesena; et depositus est in synodo Chalcedonensi, annos V.

XXXII. Proterius, qui occisus est, annos VI.

XXXIII. Timotheus Helurus, qui exilio missus est, annos II.

XXXIIII. Timotheus alius Leucus annos V.

XXXV. Timotheus iterum Helurus annos II.

XXXVI. Timotheus Leucus annos IIII.

XXXVII. Petrus Moggus annum I.

---

1 expulsus *vulg.*, sepultus O. — 4 sub *om.* O. — Iustino P. — *Post versum 4 complura folia in archetypo interciderunt partem Hierosolymitanorum, Romanos et Constantinopolitanos episcopos omnes et Alexandrinorum partem priorem continentia.* — 16 annos *om.* P, *item v.* 17. — 17 *Immo* Georgius. — 25 XVIII P. — 28 qui *om.* P. — et *om.* P. — 32 Lecus P. — *ἔτη ιε' Nic. et Theoph.*

XXXVIII. Iohannes, qui eiectus est, annos III.
XXXVIIII. Petrus secundo annos VI.
XL. Athanasius annos VII.
XLI. Iohannes annos VIIII. p. 129
XLII. Iohannes alius annos XI.
XLIII. Dioscorus annos III.
XLIIII. Timotheus sub imperatore Iustiniano annos XVII.
XLV. Gabinus annum I.
XLVI. Theodosius annos II.
XLVII. Paulus annos II.
XLVIII. Zohelus annos VII.
XLVIIII. Apolinarius annos VIIII.
L. Iohannes annos XI.
LI. Eulogius annos XXVII.
LII. Theodorus scribo annos II.
LIII. Iohannes Cyprius annos X.
LIIII. Georgius annos XIIII.
LV. Cyrus annos X.
LVI. Petrus annos X.

Et qui fuerunt episcopi Antiochiae a Christo et apostolis.

I. Petrus apostolus annos . . .
II. Euodius annos XXIII.
III. Ignatius deïfer, qui martyrizatus est a Traiano . . . . . .
IIII. Heron annos XX.
V. Cornelius annos XIII.
VI. Heros annos XXVI.
VII. Theophilus annos XIII. p. 130
VIII. Maximinus annos XIII.
VIIII. Serapion annos XXVIIII.
X. Asclepiades annos VIIII.
XI. Philetus annos VIII.
XII. Zebenus annos VI.
XIII. Babylas, qui martyrizatus est a Decio, annos XIII.
XIIII. Fabius annos VIIII.
XV. Demetrianus annos IIII.
XVI. Paulus Samosateus, qui depositus est ut haereticus, annos VIII.

---

8 Gabinus P. — 10 Pauulus P. — 12 *ἔτη ιθ' Nic. et Theoph.* — 14 XVII P. — 21 *ἔτη ια' add. Nic.* — 23 *ἔτη δ' add. Nic.* — 24 Eron P, Neron C.

XVII. Domnus annos II.
XVIII. Timaeus annos X.
XVIIII. Cyrillus annos XV.
XX. Tyrannus annos XIII.

Usque ad hunc ex gentilibus imperatores et persecutores.
Et hi sunt patriarchae post Christianos factos imperatores.

XXI. Vitalius annos VI.
XXII. Philogonius annos VIIII.
XXIII. Paulus annos V.
XXIIII. Eustathius, qui in prima synodo, qui et pulsus est ab Arrianis, annos XVIII.
Post quem Arriani annos VI.
XXV. Eulalius annos III.
XXVI. Euphronius annos VIII.
29 B p. 131 XXVII. Phlacillus, sub quo encaenia magnae ecclesiae Antiochiae, annos XII.
XXVIII. Stephanus annos III.
XXVIIII. Leontius annos VIII.
XXX. Eudoxius annos II.
XXXI. Anianus annos IIII.
XXXII. Meletius confessor a Valente pulsus, annos XXV.
XXXIII. Euzohius Arrianus [annos . . . .]
XXXIIII. Meletius iterum, quando convenit in secunda synodo.
XXXV. Flavianus annos XXII.
XXXVI. Porphyrius [annos . . . .]
XXXVII. Alexander [annos . . . . .]
XXXVIII. Iohannes, qui in tertia synodo Ephesi prius celebrata, annos XVIII.
XXXVIIII. Theodotus annos IIII.
XL. Domnus, qui in latrocinali secunda Ephesina synodo, annos VIII.
XLI. Maximus, qui in Chalcedonensi quarta synodo, quique eiectus est ob culpam, annos IIII.
XLII. Basilius annos II.
XLIII. Acacius, sub quo civitas cecidit, annum I.

3 Kyrillus P. — 9 annos XI P. — 10 Eutathius P. — qui expulsus est P. — ab Arrianis *om.* P. — *v.* 12 *om.* P. — annos *om.* *Niceph.* — 16 annos XII *om.* P. — 18 VIIII P. — 20 Ananius P. — 22 Euzochius O. — 29 Timotheus P. — *vers.* 29 *ante v.* 27 *ponunt Niceph. Theoph.* — 32 Maximinus C.

XLIIII. Martyrius annos XIII.
XLV. Iulianus annos V.
XLVI. Petrus Fullo, qui sub Zenone eiectus est, annos III.
XLVII. Iohannes, qui post tertium mensem eiectus est.
XLVIII. Stephanus annos III. p. 132
XLVIIII. Stephanus alius annum I.
L. Calandio annos IIII.
LI. Petrus Fullo secundo annos III.
LII. Palladius annos X.
LIII. Flavianus, ⟨qui⟩ eiectus est ab Anastasio imperatore, annos XIII.
LIIII. Severus, qui eiectus est sub Iustiniano imperatore annos VII.
LV. Paulus sub eodem annos III.
LVI. Euphrasius, qui in casu civitatis obrutus est, annos V.
LVII. Ephraemius, qui sub Iustiniano, annos XVIII.
LVIII. Domnus annos XIIII.
LVIIII. Anastasius annos XI.
LX. Gregorius annos XXIIII.
LXI. Anastasius secundo annos VI.
LXII. Anastasius alius annos VIIII.

Hae sunt divinae scripturae, quae recipiuntur ab ecclesia et canonizantur, harumque versuum numerus, ut subicitur.

I. Genesis versus IIIICCC.
II. Exodus versus IIDCCC.
III. Leviticus versus IIDCC.
IIII. Numeri versus IIID.
V. Deuteronomium versus IIIC.
VI. Iesus versus IIC.
VII. Iudices et Ruth versus IICCCCL.
VIII. Regnorum primus et secundus versus IICCXL.
VIIII. Regnorum tertius et quartus versus IICCCXXX. p. 133
X. Praetermissorum primus et secundus versus VD.
XI. Hesdras primus et secundus versus VD.
XII. Liber Psalmorum versus VC.
XIII. Proverbia Salomonis versus IDCCVIII.

---

3 qui sub] sub quo P. — annos IIII P. — 7 Kalandio C. — 10 qui *om.* O. — 15 Euphremius O. — 21 haec O. — libri divinae scr. P. — kanonizantur O. — 23 genesi P. — 24 IIDCC C. — 26 *,γφλ' Nic.* — 30 *,ασμ' Nic.* — 31 *,βσγ' Nic.* — 35 Salamonis C. — *,αψ' Nic.*

XIIII. Ecclesiastes versus DCCL.
XV. Cantica canticorum versus CCLXXX.
XVI. Iob versus IDCCC.
XVII. Esaias versus IIIDCCC.
XVIII. Hieremias versus IIII.
XVIIII. Baruch versus DCC.
XX. Hiezechihel versus IIII.
XXI. Danihel versus II.
XXII. Duodecim prophetae versus IIIDCCC.

23 B Simul veteris testamenti sunt libri XXII.

Hi autem sunt novi testamenti.

I. Evangelium secundum Matthaeum versus IID.
II. Evangelium secundum Marcum versus II.
III. Evangelium secundum Lucam versus IIDC.
IIII. Evangelium secundum Iohannem versus IICCC.
V. Actus apostolorum versus IIDCCC.
VI. Pauli apostoli epistolae XIIII versus VCCC.
VII. Catholicae epistolae, Iacobi una, Petri II, Iohannis III, Iudae una, simul VII, versus vero ICCC.

Simul veteris quidem testamenti libri XXII et novi VII, ut supra monstratum est.

p. 134 Et qui veteris sunt, quibus contradicitur et non recipiuntur ab ecclesia.

I. Maccabaici tres versus VIICCC.
II. Sapientia Salomonis versus IC.
III. Sapientia Iesu Sirach versus IIDCCC.
IIII. Psalmi et cantica Salomonis versus IIC.
V. Hester versus CCCVIII.
VI. Iudith versus IDCC.
VII. Susanna versus D.
VIII. Tobet et Tobias versus DCC.

Et quibus novi contradicitur.

I. Apocalypsis Iohannis versus IV.

---

1 DL P, ,ζφ' *Nic.* — 4 Hesaias C. — 7 Iezecchihel O. — 9 ,γ *Nic.* — 11 haec P. — 12 Mathaeum O. — 18 katholicae O. — 25 Salamonis C. — 28 τν' *Nic.* — 29 Iudit C. — IDCCC P. — 33 ,αυ' *Nic.*

II. Apocalypsis Petri versus IIIIDCCC.
III. Barnabae epistola versus ICCCVI.
IIII. Evangelium secundum Hebraeos versus IICC.

Et quae sunt apocrypha veteris.

I. Enoch versus IV.
II. Patriarchae versus IIIIDCCC.
III. Oratio Ioseph versus VC.
IIII. Testamentum Moysi versus IC.
V. Assumptio Moysi versus IIIIC.
VI. Abraham versus CCC.
VII. Elad et Modab versus CC. p. 135
VIII. Heliae prophetia versus CCCXVI.
VIIII. Sophoniae prophetia versus DC.
X. Zachariae patris Iohannis versus D.
XI. Baruch, Ambacum, Hiezechihelis et Danihelis falsa scripta.

Et quae novi sunt apocrypha.

I. Itinerarium Pauli versus IIIDC.
II. Itinerarium Petri versus IIDCCC.
III. Itinerarium Iohannis versus IIDC.
IIII. Itinerarium Thomae versus IDC.
V. Evangelium secundum Thomam versus ICCC.
VI. Doctrina apostolorum versus CC.
VII. Clementis XXXII versus IIDC.
VIII. Ignatii et Polycarpi, Pastoris et Hermae.

1 IIIIDCCC P, ,τ' *Nic.* — 2 ,ατξ' *Nic.* — 4 apocrifa O. — 5 ,δω' *Nic.* — 6 ,ερ' *Nic.* — 7 ,αρ' *Nic.* — 9 ,αυ' *Nic.* — 11 CCCXVI P, υ' *Nic.* — 12 Eliae P. — 13 Sopheniae C. — 15 Iezechihelis P. — 16 apocripha O. — *vers.* 17 *om. Nic.* IIIDCCC P. — 18 ,βφν' *Nic.* — 19 ,βχ' *Nic.*, IID C, IDC P. — *versus* 20—24 *om.* P.

24 B

ABHINC EXCERPTIO

EX CHRONOGRAPHIA GEORGII.

Syncell. p. 566, 11 ed. Bonn. Pompeius bello Hierosolyma percepta Aristobolum quidem vinctum cum filiis Alexandro et Antigono tenebat Romam properans triumphaturus, et aliarum quoque gentium reges et duces. Hyrcano autem, huius fratri, summo commisso pontificio tributarios statuit p. 567, 1 Romanis Iudaeos. qui Romam victor ingressus amicitia iungitur Gaio Iulio Caesari, qui creatus contra Gallos et Britannos praetor dirigitur magnisque proeliis per annos decem Gallos et Britannos Romanis tributarios fecit; qui quingentas civitates possidebant, ut p. 568, 8 Plutarchus scribit Cherronensis philosophus. tunc Crassus succedens Gabinio Syriacum optinuit principatum et contra Parthos, id est p. 568, 18 Persas, exercitum movit. porro Antipater amicos sibi ubique Romanorum potentes muneribus et aliis obsequiis faciebat. inter quos et Aretae Arabum, id est Saracenorum, regi valida sociatus est amicitia propter matrimonium insignis uxoris Arabicae Cypridis, ex qua filios habuit quattuor, Phasailum videlicet et Herodem, qui rex post Hyrcanum extitit Hebraeorum primus alienigena, et tertium Iosepum, et Pheroran quartum, iam tunc Arabibus Iudaeorum, sicut nunc Christianorum, legitima confundentibus.

p. 569, 18 Pompeius igitur Hyrcano summum pontificium roboravit, ipse Romanis Iudaeos tributarios statuit. idem ipse Antipatrum alienigenam, Herodis filium et patrem, Palaestinae ordinavit procuratorem. p. 572, 21 at vero Gaius Iulius Caesar Romam rediens omni parti Pompei p. 573, 7 pepercit, de qua erat Cicero Brutus et Cassius, consulumque princi- p. 573, 13 patum destruxit. tumque Antonius Cleopatrae Arabiam tradidit.

p. 574, 1 Romanorum Gaius Iulius Caesar primus monarchus habetur mundi anno VCCCCLIIII. Gaius Iulius Caesar veniens in Iudaeam post Pompei mortem ab Aegypto roborat summum pontificium

---

8 decretus C[2]. — Brittannos P, *item v.* 9. — 11 Pluthareus P, Plutharchus C. — Chreronensis P. *Χερρονεὺς Sync. cod.* B. — 14 obsequibus P. — 15 Haretae C. — 17 quatuor C. — 18 primum alienigenam P. — 20 legitimam P. — 29 pontificem P.

Hyrcano et Antipatro potentatus divisionem dat; qui dolo Bruti et Cassii occiditur non ferentium Pompei peremptionem neque consulum depositionem. huius heres adoptatus erat Octavianus Caesar, filius p. 574, 20 Attiae, sororis eius, et Octavii. dein patrata victoria venientes Romam p. 575, 14 Augustus et Antonius dividunt cum Helpidio tripliciter totum Romanorum principatum et, ut ita dixerim, totius orbis terrarum; et Augustus quidem Europam sortitur usque ad occiduum Oceanum, Helpidius autem quae circa Libyam sunt omnia, porro Antonius totam Asiam.

Secundus Romanorum monarchus Caesar Octavianus, qui et 25 B Augustus appellatus est. a creatione mundi usque ad initium tertii p. 577, 11 Augusti Caesaris anni, in quo et indictio promulgata est, sicuti beatus Maximus in sermone suo de pascha testatur, anni sunt VCCCCLX. Cicero rhetor et senator Gaïetis Italiae interemptus est, ut autem alii aiunt, veneno sese necavit.

Principatus eorum septem qui apud Pergamum imperaverunt p. 578, 1 cessavit, cum perdurassent CLIIII annis.

Sicut in quibusdam Latinis editionibus fertur, ab Alexandro p. 587, 8 usque ad Augusti tempora fuerunt anni plus minus CCC.

Iudaeorum primus rex alienigena Herodes fuit annis XXXVII. p. 589, 15 qui Ananelum quendam, Iudaeorum qui in Babylone erant summum pontificem, accersiens in Hierusalem summum pontificem constituit et hoc eiecto post modicum constituit Aristobolum summum pontificem, fratrem uxoris suae, filium Hyrcani. et hoc interempto rursus Ananelum post annum provexit.

VD anno mundi devoluto et VDI incipiente facta est incarnatio p. 590, 4 domini et salvatoris nostri Iesu Christi, mense secundum Romanos Martio, die vicesima quinta, secundum divinam editionem, quae per Moysen prolata est, prima die mensis Nisan, qui apud Hebraeos primus creatus est, qua Gabrihel archangelus ei, quae vere est et proprie dei genetrix, totius mundi gaudii optulit evangelia. sic enim et vivificae resurrectionis eius dies eadem prima mensis die concurrit secundum apostolicas traditiones.

Augustus pontifex maximus decretus est. Herodes priscam p. 594, 4; 11 Samariam, cum esset deserta, a fundamentis erexit Sebasten in honorem Caesaris nominans. Herodes templum quod Hierosolymis erat duplex reaedificavit. Herodes priscam Stratonis turrem Cae- p. 595, 1 sariam in honorem Caesaris superaedificans nominavit. idem ipse p. 595, 11 Iudaeorum legisperitos occidit et scriptas genealogias incendit.

---

6 ut ita] vita P. — 11 indictione P. — 20 Ananilum O. — 29 qui O. quae C^2. — 30 genitrix C.

p. 598, 12 Mundi anno VD, divinae vero incarnationis anno primo, pastor bonus pastores primos ad ineffabilium visionem et auditionem per angelos invitavit.

p. 598, 20 Mundi annus erat VDI, Sextus Pythagoricus philosophus florebat. Iudas Galilaeus adversus Romanos simultates agere hortabatur Iudaeos propter descriptionem. Herodes mortuus est, cum vixisset annis LXX; qui Iudaeis inique imperavit annis XXXVII. sub quo et
26 B p. 599, 15 prophetia Iacob adimpleta est. hic primus alienigena praefuit Iudaeis, cum esset Idumaeus Arabs. idem ipse primus alienigenam Iudaeis pontificem constituit Ananelum.

p. 600, 19 Iudaeorum secundus alienigena Archelaus, filius Herodis, cuius anno nono, mundi vero VDVI, Augustus Archelaum quidem, filium Herodis, Iudaeorum gentis principem statuit, alios autem fratres eius quattuor, Herodem scilicet omonymum patri et Antipatrum avo aequivocum Lysaniamque et Philippum tetrarchas exhibuit.

p. 602, 8 Mundi anno VDXIII, divinae incarnationis anno XIII, sub Caesare Augusto sapientes insignes erant Vergilius Salustius Libius Ortensius Terentius Oratius Athenodorus Tarseus et Sitio Alexan-
p. 602, 17 drinus. idem vero Augustus habitatoribus Romanae urbis per facies dinumeratis invenit virorum habitantium eam CXXXI milia triginta septem.

p. 604, 1 Mundi anno VDXX incarnationis divinae annus vicesimus agebatur, quam Matthaeus Lucasque describunt, Matthaeus quidem regiam ex David per Salomonem, Lucas vero ex eodem David per Nathan eius filium referens.

p. 605, 14 Tiberius tertius monarchus Pontium Pilatum praesidem Iudaeae direxit.

p. 606, 2 Mundi anno VDXXXII, divinae incarnationis XXXII, Iohannem Baptistam, dum ab omnibus ut propheta honoraretur, timens Herodes, filius Herodis, ut Iosephus dicit, peremit; ut autem verius evangelista refert, eo quod redargueret eum propter Herodiadem.

Mundi anno VDXXXIII, divinae incarnationis XXXIII, dominus noster Iesus Christus post signa multa et suae divinitatis revelata mysteria sponte ad passionem accessit et crucifigitur feria sexta hora sexta, Martii mensis die vicesima tertia, consulatu Neronis ter; et resurgit Martii die vicesima quinta, cum illucesceret dominicus dies, octavo kalendarum Aprilium, prima die primi mensis, qui Nisan nominatur apud Hebraeos et Christianos. de qua dicitur "in principio fecit

4 Phytagorus O, Pythagoreus *vulg.* Πυθαγορικὸς *Sync.* — philosophus *om.* P. — 6 discretionem O *corr. vulg.* — 12 Augustum P. — 14 quatuor C. — 23 Matheus *bis* O. — 28 VDXXII P. — 29 dum *om.* P.

deus caelum et terram"; et rursus "hic est liber generationis caeli et terrae, in die qua fecit deus caelum et terram." qua ergo die mundus creatus est, ea Christus conceptus et ea ex mortuis resurrexit.

Eusebii Pamphili de hoc ipso. Iesus Christus, filius dei et do- p. 614, 6 minus noster, secundum prophetias, quae de ipso sunt, ad passionem properat anno nonodecimo imperii Tiberii, secundum quod tempus, sicut etiam in aliis gentilium repperitur historiis, per singulas dictiones quae acta sunt enarrabimus. nam sol deficit, Bithynia mota est, plurima Nicaenae urbis ceciderunt; quae omnia concinunt his quae circa passionem salvatoris nostri evenerunt. scribens autem et Phlego, qui Olympiadas super ipsis enumerat, in tertio decimo sermone eisdem verbis asserit haec. "porro quarto anno ducentesimae secundae Olympiadis facta est defectio solis maxima et nox hora sexta diei facta est, ita ut etiam stellae in caelo parerent. terrae motus etiam magnus in Bithynia factus plurima Nicaeae subvertit."

Mundi anno VDXXXIIII, divinae incarnationis anno XXXIIII, prima p. 619, 10 die huius anni, Martii mensis die vicesima quinta, dominus noster ex mortuis tertio die surrexit; quadragesimo vero die resurrectionis suae, id est mense Maio die tertio, assumptus misit apostolis spiritum suum paracletum sancta pentecoste. ceterum, ut Clemens p. 620, 2 scribit, Iacobo Iusto et Iohanni ac Petro post resurrectionem tradidit scientiam dominus, et isti ceteris tradiderunt, ceteri vero apostoli septuaginta. eisdem diebus discipuli interrogaverunt dominum in monte oliveti, si "in tempore hoc restitues regnum Israhel". eodem anno Iacobus frater dei primus episcopus Hierosolymorum ordinatur. duo Iacobi erant, frater dei, filius existens Ioseph, qui dicebatur Iustus, de quo etiam Paulus ait "alium autem apostolorum vidi neminem nisi Iacobum fratrem domini"; qui de pinnaculo iactatus a Iudaeis ligno fullonis sauciatus moritur; et alter, qui capite truncatus est, frater videlicet Iohannis deiloqui.

Iudaeis tertius alienigena praefuit Herodes, filius Herodis, cuius p. 621, 8 tempore Pilatus post simultatem Iudaeorum propter imagines Caesaris corbanan, id est sacrum thesaurum, in aquarum advectionem consumpsit et rursus simultates agere compulit. idem ipse Pilatus Tiberio de Christo referens commovit eum ad amorem dogmatis et fidei Christianae.

---

1 et terram *om.* P. — 2 die *om.* C. — 4 idem Eusebii P. P. — 14 die P. — 15 Nicaeae] manicheae P, manicehae C. — 21 sancta pentecosten C, in sanctam pentecosten P, *corr.* C^2. — 25 olibeti O. — 30 sautiatus P. — 34 corbanam C.

p. 622, 6 Mundi anno VDXXXV, divinae incarnationis anno XXXV, Petrus et Iohannes in templum ascendentes claudum a nativitate curaverunt.

Mundi anno VDXXXVI de Anania et Saphira Hierusalem per Petrum miraculum factum est; et Thaddaeus ad civitatem Edessam mittitur, quae universa usque nunc sine manu factum dominicum characterem colit.

p. 623, 4 Mundi anno VDXXXVII, divinae incarnationis XXXVII, persecutione mota fidelium multi dispersi sunt. Stephanus protomartyr et protodiaconus lapidibus est occisus. Simon magus a Philippo, uno ex septem diaconibus, in Samariam descendente callide baptizatus est.
28 B unde et hi, qui ab ipso usque modo baptizari simulantur, penitus sunt a divinis mandatis et dogmatibus alieni non suscipientes de resurrectione verbum neque visibilem mundum dei esse dicentes omnemque abominabilem turpemque operationem sectantes. his quidem miseris patrem se vocandum tradidit imaginemque Iovis factam nomine adorandam; Helenam autem meretricem, quae cum ipso erat, pro Athena docuit adorari. porro Iudaeis Christum se
p. 624, 15 dicebat esse et non patrem. Pontius Pilatus sub Gaio Caesare, quarto imperatore Romanorum, qui dicebatur Calligula, diversas aerumnas incidens, ut Romanorum aiunt historiographi, suus ipsius
p. 625, 3 factus est interfector. hic et Iulium Canum, unum ex Stoicis philosophis, interfecit.

p. 625, 14 Mundi anno VDXXXVIIII, divinae incarnationis XXXVIIII, Agrippa qui et Herodes, Herodis filius, Iudaeorum quartus alienigena rex, cum sub Tiberio Caesare fuisset custodiae mancipatus propter accusationes adversus patrem prolatas, dein a vinculis dimissus a Gaio Caesare rex Iudaeorum transmittitur. Herodes autem, huius pater, apud Lugdunum Galliae civitatem exilio relegatus extrema egestate una cum Herodiade adultera moritur. puellam vero, quae saltaverat in decollatione Iohannis Baptistae, vivam
p. 626, 16 terra gluttivit. his temporibus Philippus, unus ex septem diaconibus, resistebat Simoni de vico Gittho Samariae; qui etiam dicitur primus ex gentibus eunuchum Aethiopem baptizasse.

p. 627, 5 Mundi anno VDXL, divinae incarnationis anno XL, Petrus princeps apostolorum Antiochena fundata primo ecclesia Romam pergit evangelium praedicaturus, ubi primus usque ad finem suum ecclesiae praefuit. praeterea primam epistolam suam, quae de catholicis

5 Taddeus O. — Adessam P. — 6 dominicum cum char. O, *corr.* C². — 13 non suscipientes — 14 dicentes *om.* P. — 16 imagineque I. facta O, *corr.* C². — 29 Galliae *corr. ex* Galileae P. — religatus O.

est, a Roma misit, ut Eusebius scribit, et Marcum evangelistam, qui tunc Romanis petentibus exposuerat evangelium, ut Clemens et Papias Hierapolitanus episcopus perhibent. alii sane hanc ab Ioppe missam existimant. hoc quoque tempore Pauli et Silae iter in Derbe et Lystris agitur in Phrygia quoque ac Hisauria et Cilicia et Galatia simul et Troade. Pauli rursus et Marci acta, quae Philippis ac Thessalonicae et Beroeae gessere, narrantur. Paulus item Ephesi p. 628, 2
et in Cenchris, Caesariae quoque et Antiochiae, in Italia et Phrygia laboravit. Pauli actus, quos Ephesi proprie gessit. Paulus, quae Troade ac Mileti gessit, Ephesiis commendavit. quae in Hierusalem a Iudaeis gesta sunt contra Paulum; Pauli quae Caesariae contra Felicem et Drusillam. item Pauli quae Caesariae gesserit, vel Iudaei adversus ipsum. Marcus evangelista Aegypto et Alexandriae salutare verbum evangelizabat. Antiochenae ecclesiae primus episcopus Euodius fuit annis viginti.

Mundi anno VDXL, divinae incarnationis anno XL, Claudius imperat. 29 B
Agabi prophetia fame per orbem facta completur. Claudius cives Ro- p. 629, 1
manae urbis describens invenit sexies mille milia DCCCC et XLI milia.

Mundi anno VDXLVI, divinae incarnationis anno XLVI, in diebus p. 630, 1
azymorum dissensione facta in Hierusalem conculcati circa portarum exitus Iudaei perierunt circa triginta milia. tunc et apud Athenienses suprascripta est ara *ignoto deo.*

Iustini philosophi et martyris de sermone primo ad Antoninum imperatorem pro Christianis. post ascensionem domini in caelos proposuerunt daemones homines quosdam dicentes se esse deos; qui non solum minime repulsi sunt a vobis, sed et meruerunt honores. Simonem quendam Samaritanum, qui fuit de castello quod dicebatur Gitthio, qui sub Claudio Caesare per operantem daemonum artem virtutes magicas faciens in urbe vestra regia Roma deus existimabatur et statua a vobis ut deus honoratur in Tiberi flumine inter duos pontes habens superscriptionem Latinam hanc "*Simoni deo sancto.*" et paene omnes quidem Samaritani, pauci autem etiam in aliis gentibus, tamquam primum deum illum confitentes adorant.

Mundi anno VDL, divinae incarnationis anno L, Claudius imperat. Apollonius ex Tyanensibus Italiae Pythagoricus philosophus p. 632, 1
pollet, ita ut hunc ipso quoque Pythagora Philostratus et alii acrioris ingenii fuisse describant. his temporibus visa est avis illa

3 Hieropolitanus C, Hierosolymitanus P. — 5 Hisaurea P. — 6 Marciani P. — 7 Beroea O. — item] in P. — 19 VDXLVII P. — 20 azimorum O. — 22 dei P. — 23 et *om.* P. — 27 quod] qui P. — 28 Gitio C, Gizio P, *Γιτθίων* *Sync. cf.* p. 64, 33. — *v.* 34 Mundi — p. 66, 10 conversi sunt *bis scr. in* P.

Phoenix, quemadmodum scribunt Aegyptii, quae ante DCLIIII annos apparuerat. et Dexippus in hoc concordat.

p. 637, 6 Mundi anno VDLIII, Nerone imperante divinus ei apostolus secundo est praesentatus. denique primo, cum Nero mitior adhuc erga Christianum dogma teneretur, audiens rationem eius dimisit illum spiritu dispensante ad perficiendam praedicationem. secundo vero ipse se postulavit a Caesaria Palaestinae mittendum ad Caesarem et ita demum Neroni astitit et martyrium sumpsit. unde Iudaei, cum vidissent quod in hunc insidias occidendi perficere nequivissent, ad Iacobum fratrem domini perimendum conversi sunt.

p. 644, 2 Mundi anno VDLXIII, divinae incarnationis anno LXIII, Nero imperat. qui super omnia infortunia sua primam contra Christianos persecutionem monstravit, cum videlicet Petrus et Paulus divini apostoli pro Christo martyrii sunt agone coronati, unus quidem deorsum capite, ut ipse sibi elegit, suspensus, alter vero capite sancto truncatus. de quibus Tertullianus Romanus scriptor haec [30 B] inter cetera refert. "hic ergo impugnator dei in primordiis praedicatus in apostolorum occisiones elatus est; nam Paulus apud urbem Romam capite truncatus, Petrus autem eculeo est suspensus." quam historiam credibilem reddit Pauli Petrique narratio, quae usque in praesens in coemeteriis illic positis retinetur. his etiam Gaius historicus, vir ecclesiasticus, similia scribit, qui cum Zepherino episcopo Romano adversus quendam Proculum Cataphrygam disputans dicit "ego tropaea apostolorum habeo, quae ostendam: si enim volueris pergere via regali, quae ad Vaticanum ducit, aut ad viam Ostiensem, invenies tropaea eorum qui hanc stabilierunt ecclesiam." his consona et Dionysius Corinthius scribit indicans, quod per idem tempus martyrizati fuerint, ita dicens "sed et vos habentes commonitionem a Petro et Paulo plantationem Romanae et Corinthiorum ecclesiae coniunxistis. etenim simul adventantes et in nostra Corinthiorum ecclesia docuerunt et per omnem Italiam, atque in hac urbe simul docentes etiam martyrio uno eodemque tempore coronati sunt." secundum idem tempus sub Nerone pollebant Romae poetae Lucanus Ovidius, saturici Iuvenalis et Persius, Se- [p. 645, 10] necasque tragicus, Musonius atque Plutarchus philosophi. Romanorum ecclesiae post Petrum summum Linus extitit praesul.

Mundi anno VDLXV, divinae incarnationis LXV, Nerone turpiter vita soluto septimus Vespasianus a militibus apud Iudaeam

5 tenerentur O, *corr.* C^2. — 12 imperante P. — 15 capite vero ut O, *corr.* C^2. — 29 commonitionem] *νουθεσίαν Sync.*, commotionem O. — 30 coniunxisti P. — 34 Obidius P. — 35 Plutharchus O. — 37 *͵εφξδ´ — ξδ´ Sync.*

imperator Romanorum appellatus est. apud Italiam vero Galba Hiberiae praetor veniens Romam imperat mensibus septem; quem Otho unus ex senioribus interficiens imperat Romae mensibus tribus; quo Vitellius occiso imperat mensibus octo. hinc Sabinum fratrem Vespasiani timore in Capitolium fugientem in templo Iovis peremit et templum subvertit. verum ipse a Dometiano, iuniore Vespasiani filio, protinus interfectus est. Tito namque seniore filio ad debellandos Iudaeos derelicto Vespasianus in Graeciam venit gaudens, ut Graeci fatentur, in his quae audiebat a Tyanensi Apollonio de tempore imperii ac ceteris bonis fortunis, loquens cum eo apud Aegyptum ab Indis et Bragmanis et gymnosophistis illic degentibus redeunte. cum ergo venisset in Helladem, capit refugas civitates. deinque Romam profectus imperavit ornate Neroni resistens et substantias ac iura revocans urbis.

Mundi anno VDLXVI, divinae incarnationis anno LXVI, Antiochiae p. 647, 13
Ignatius episcopus deifer habetur. igitur primus alienigenarum rex Iudaeorum Herodes fuit, qui pueros interfecit, annis XXXVII; Archelaus, filius eius, annis VIIII; Herodes, frater eius, annis XXIIII; Agrippa, qui et Herodes, filius Herodis, qui esca vermibus est factus, annis 31 B
VII; Agrippa, filius eius, qui minor dicebatur, annis XXIII; ad quem usque ab alienigenis detentum regnum Iudaeorum perduravit per annos centum a primo Herode.

Mundi anno VDLXXV, divinae incarnationis anno LXXV, Bebius p. 649, 2
mons sub Tito Vespasiani filio in vertice scissus ignem emisit adeo, ut incenderetur adiacens regio cum civitatibus. Dometianus eunu- p. 649, 20
chizari viros iussit et uxorem nuncupari Augustam; qui post Ne- p. 650, 13
ronem secundus persecutionem intulit Christianis, quorum multi martyrio coronati sunt, ut Brettius scribit; inter quos et Flabia Dometilla, consobrina Clementis Flavii consularis, ut Christiana fugatur ipseque Clemens pro Christo perimitur. huius autem Stephanus quidam ex libertis circa Clementem dominum suum amoris affectu detentus insidiis Dometianum peremit; unde honore a senatu dignus effectus est eo, quod a maximo malo Romanos eruerit.

Mundi anno VDLXXVIII, divinae incarnationis anno LXXVIII, p. 651, 8
quartus post summum Petrum Romanae praeest ecclesiae Clemens, cuius et apostolus in epistola ad Philippenses secunda meminit dicens "cum Clemente et ceteris cooperatoribus meis, quorum nomina sunt in libro vitae." huius epistola fertur ad Corinthios missa,

5 kapitolium O. — 6 Domitiano P. — 7 protinus — filio *om* P. — 9 Tianensi O. — 10 boni fortioris O, εὐδοκιμήσεων *Sync.* — 12 quum O. — 20 XXII P. — 24 sub Tito] subito O, *corr.* C².

quam tota recipit, ut Egesippus testatur, ecclesia. Romae quoque sub Euaresto papa divinitus signa multa et per totum orbem effecta sunt.

p. 654, 18 Mundi anno VDLXXXVIIII, divinae incarnationis LXXXVIIII, Nerva vir mitis sapienter imperium moderatur.

p. 655, 4 Mundi anno VDXC, divinae incarnationis XC, Traianus imperat. Iustus Tiberiensis Iudaeus conscriptor agnoscitur. Tertullianus historice narrat Plinium Secundum quarundam provinciarum gerere praesidatum, et morte plurimos affici Christianos, super quibus haesitans quid esset agendum, Traiano suggerit nil eos morte gerere dignum, nisi quod idolis non immolarent et Christum veluti deum ante lucem surgentes laudarent a malis omnibus abstinentes. ad quem Traianus rescripsit Christianos nullatenus inquirendos.

p. 656, 14 Mundi anno VDXCVI, divinae incarnationis anno XCVI, Iohannem deiloquum et apostolum Heirenaeus et alii scribunt superstitem usque ad tempora permansisse Traiani, cum quibus Papias Hierapolitanus et Polycarpus Smyrnae episcopus auditores eius fuisse noscuntur.

p. 657, 9 Mundi anno VDC, divinae incarnationis anno C, Traianus Lysio
32 B Quinto a Mesopotamia seditiones facientes iussit auferre. at ille pluribus Iudaeorum milibus trucidatis praeses Iudaeae propterea constituitur.

p. 658, 3 Mundi anno VDCVIIII, divinae incarnationis anno CVIIII, Helius Hadrianus imperans Quadrato apostolorum auditori et Aristidi Atheniensi philosopho pro Christianis sibi scribentibus nec non et Serennio clarissimo duci scribenti, iniustum fore sine iudicio Christianos occidi, scribit Minucio Funano proconsuli Asiae neminem occidendum non extante accusatore et crimine.

p. 660, 8 Mundi anno VDCXXI, divinae incarnationis anno CXXI, Hadria-
p. 661, 1 nus apud Athenas moratus illic bibliothecas constituit. Iudaeis vero pessima sorte punitis bellum, quod adversus illos agitabatur, finem habuit excidio Hierosolymis novissime desolatis ita, ut nec lapis
p. 661, 11 super lapidem secundum divinam vocem sit in ea relictus. per idem tempus Favorinus et Polemo rhetor insignes nec non et Herodes Atheniensis et Marcus Byzantius rhetor habebantur. porro post Ioseph Hierosolymorum Iudas ordinatur episcopus, ad cuius secundum annum perduraverunt ex circumcisione episcopi quindecim.

---

1 incipit P. — 5 vitis P. — 13 rescribit C. — 19 anno *ante* C *om.* P. — 23 anno *ante* CVIIII *om.* C. — 27 Minutio C. — 28 exstante C. — 29 anno *ante* CXXI *om.* C. — Hadribanus P. — 30 moratur C. — 34 Polemo] *Πολέμων Sync.* Palemo O. — rhetores C. — 36 ordinatus P.

sub quo videlicet perfectum et extremum factum est civitatis et nationis Iudaeorum excidium. ergo primus ex gentibus Marcus fuit Hierosolymorum episcopus annos VIII.

Mundi anno VDCXXX, divinae incarnationis CXXX, Titus Anto- p. 662, 5
ninus cognomento Pius cum filiis imperat. Iustinus philosophus pro recti sermonis nostri ratione librum apologeticum Antonino porrexit. per tempora sane Hygiini et Pii Romanorum episcoporum usque ad Anicetum Valentinus et Cerdo auctores Marcionis haereseos apud urbem Romam fuisse noscuntur. Arrianus philosophus Nicomediensis praetor agnoscitur, nec non et Maximus Tyrius Apol- p. 663, 3
lonius Stoicus Chalcedonius Basilides Scythopolitanus. isti etiam magistri Verissimi Caesaris extiterunt. Criscus cynicus philosophus Iustino divino philosopho nostro martyrii mortem construxit redargutus ab eo canini latratus.

Mundi anno VDCXL, divinae incarnationis CXL, Pius Romanus p. 663, 15
habetur episcopus, sub quo Polycarpus Romae multos reduxit ab haeresi.

Mundi anno VDCLIII, divinae incarnationis CLIII, Polycarpus p. 664, 20
Smyrnae sacer episcopus pro Christo martyrio consummatur, cum imperarent Marcus Aurelius Antoninus, qui et Verus, Luciusque Aurelius et Commodus. multi quoque apud Gallias legitime pro p. 665, 1
Christo certaverunt, quorum passiones scriptae sunt in memoria posterorum. Melito Sardianensium Lydiae episcopus pollebat, qui p. 665, 10
librum apologeticum pro Christianis Antonino porrexit. Dionysius 33 B
Corinthi episcopus, vir sacer, agnoscebatur. Christianorum orationibus Romanus exercitus apud Quados periturus salvatur. Theophilus Alexandrinus, cuius conscripta sunt et feruntur, nec non et Herodianus grammaticus optimus pollebat, Cataphrygarumque pseudo- p. 666, 6
prophetia orta est.

Mundi anno VDCLXV, divinae incarnationis anno CLXV, Marco Aurelio Antonino imperante Soterichus et Eleuther Romanae praesunt ecclesiae. Galienus optimus medicus pollebat, genere Pergaminus. Iulianus Romae leges promebat. Fronto rhetor Aristides Smyrnaeus sophista Oppianus poeta Atticus Platonicus philosophus erant. Antoninus et Commodus imperatores leges et constitutiones p. 667, 6
bene considerantes renovaverunt.

Mundi anno VDCLXXII, divinae incarnationis anno CLXXII, Com- p. 668, 1
modo imperante Heirenaeus episcopus Lugdunensium divinis verbis

6 pro recti] prorectis C. — 7 Hyginii P. — 8 Martionis P. — 12 Caesares O. — 20 Antoninus — 21 Aurelius *om.* P. — 28 Kataphrygarum O. — 30 anno *ante* CLXV *om.* C.

p. 668, 10 et actibus coruscabat. Commodus honorabilibus ex senatu peremptis etiam Iulianum legislatorem occidit.

p. 669, 3 Mundi anno VDCLXXXV, divinae incarnationis anno CLXXXV, Victor episcopus Romanae floret ecclesiae, Iulius Pertinax imperat. post quem Iulianus vocatus Didius duobus tantum mensibus imperat; qui pro eo, quod pecuniis imperium adeptus fuerat, a principatu deponitur ab amicis Severi, qui mox imperator creatur. quo tempore Clemens, presbyter Alexandrinus, optimus magister in philosophia, quae secundum Christum est, compositor enituit. Pantaenus philosophus ex Stoicis in divino verbo fulget. Africanus histo-
p. 670, 1 ricus Christianus pollet. Musianus scriptor ecclesiasticus agnoscitur. Origenes insensatus apud Alexandriam inania opinatus dogmata sectatur gentilium.

p. 671, 1 Mundi anno VDCXCVI, divinae incarnationis anno CXCVI, Zepherinus episcopus Romanae praeest ecclesiae. Severus Romam veniens Albinum, qui tyrannidem contra Lugdunensium civitatem exercuerat, interemit.

p. 672, 1 Mundi anno VDCCI, divinae incarnationis anno CCI, Antoninus Caracalla imperat cum fratre Geta. dein Macrinus filius Caracallae patre occiso sumit imperium.

p. 674, 9 Mundi anno VDCCX, divinae incarnationis anno CCX, Callistus episcopus Romanae praeest ecclesiae, Antoninus Aurelius imperat.

Mundi anno VDCCXV, divinae incarnationis CCXV, Urbanus episcopus Romanum gerit pontificium, Alexander Mamaeae filius imperat. Hippolytus Romanus, sacratissimus episcopus Portus, valde
34 B decore floruit in philosophia, quae secundum Christum est, multaque animae profutura composuit monumenta tam scilicet in Exaïmeron et in ea, quae post Exaïmeron sunt, in multa etiam prophetarum et maxime Hiezechihelis et Danihelis, quin et in cantica canticorum et in alias diversas veteres et novas scripturas, interea etiam in apocalypsin Theologi, quam in Patmo vidit, et contra Marcionem et ceteras haereses scripsit et de sedecim annorum circulo, qui in paschae ratione observari solet, exposuit canonem, quem intra primum annum concludit Alexandri Mamaeae filii. et ut compendiose dicatur, Theophrates fluvius ecclesiae vivorum effectus est fluentorum ad extremum martyrii coronam indutus. ex hoc etiam

7 qui] quibus C. — 9 Panthenus O (*Πάνταινος Sync.*). — 11 cognoscitur C. — 14 anno *ante* CXCVI *om.* C. — 16 *Ἀλβῖνον Sync.* Labynum O. — 18 Antonius O. — 21 Kallistus C, Kallitus P. — 22 Romae P. — 28 Exaïme P. — 29 Hiezechielis P. — in *om.* P. — 32 Martionem P. — de sede cum O *corr. vulg.* — 33 et posuit P. — 34 condidit P. — 35 *θεοφράδης Sync.*

infelix Origenes conscribendi commentarios in scripturas sanctas fomitem sumpsit, incitante se Ambrosio et affatim, quae in hoc opus essent necessaria, largiente. denique septem notarios velociter et optime scribentes adhibuit; sed et puellas scribendi arte doctissimas ad inenarrabilem ei praestandam alacritatem dictandi. sed in barathrum gentilis prodigiosaeque fabulationis dilapsus restitutionem et praeexistentiam nec non et alia quaedam dogmata praedicavit et ideo a choro sanctorum expulsus est. fertur autem quod Mamaea, mater imperatoris Alexandri, cum esset oppido dei cultrix, locuta sit cum Origene apud Antiochiam degens, quae etiam penes omnes, qui famosi tunc Christianorum magistri habebantur, benignissime ferebatur propter fidem, qua erga Christum flagrabat. Emmaus, Palaestinae castellum, de quo in sacris legitur p. 676, 6 evangeliis, ⟨ab⟩ Alexandro Nicopolis est honorari decreta, legatione fungente Africano, qui historias in quinque libris conscripsit.

Mundi anno VDCCXXVIII, divinae incarnationis anno CCXXVIII, p. 680, 1 Maximinus imperans contra Christianos persecutionem commovit. his temporibus Anteros et Pontianus Romani praesules claruerunt.

Mundi anno VDCCXXXI, divinae incarnationis anno CCXXXI, p. 681, 3 Gordianus imperat. Fabianus episcopus Romanus martyr habetur.

Mundi anno VDCCXXXVII, divinae incarnationis CCXXXVII, Por- p. 682, 1 phyrius Plotini Platonici philosophi auditor habetur. Theopompus philosophus apud Chaeroniam et Nicator sophista penes Athenas pollebat. Philippus imperator adeo in fide Christi proficiebat, ut etiam peccata sua prompte confiteretur, et nocte paschalis festivitatis multitudini inter ecclesiae orationes communicaret. unde factum est ut divinus sermo ampliorem fiduciam sumeret.

Mundi anno VDCCXLIIII, divinae incarnationis anno CCXLIIII, 35 B Origenes gloriatus circumventionis suae verbis et gentilibus fabulis p. 684, 20 tantam amisit coronam non propter inopiam divinae bonitatis, sed propter superbum et suasionis propriae sensum. verum ista Eusebio Caesariensi non ita esse videntur, qui nimirum maiorem omnibus sanctis atque magistris exhibere festinans in sexto ecclesiasticae historiae suae sermone favens ei multis hunc laudibus extulit nesciens quae diceret vel de quibus affirmaret. nimis enim paucorum sacratorum et beatissimorum patrum, qui per idem tempus effulserant, memor, id est Clementis Alexandrini Hippolyti sacerdotis et martyris Africani historici et magni Dionysii Alexandrini nec non

6 baratrum P. — 14 ab *om.* O. — 16 anno *ante* ccxxviii *om.* C. — 17 Maximus P. — 18 Anteros] *Ἀντέρως Sync.*, Antheros O. — 25 promte C. — 28 anno *ante* ccxliiii *om.* P. — 33 in] hi P.

et aliorum, solum huius vana sentientis Origenis provectum, quem a puero subsecutus est, praeconiis effert, usquequo ad martyrii palmam venturus succubuit, et quidem super Fabiano sacratissimo martyre ac Romano antistite seu Babyla Antiocheno et Alexandro Hierosolymitano perpaucis verbis historiam texuit: at ubi ad virum sui sensus pervenit, id est ad Origenem, pluribus hunc laudibus et p. 686, 10 miris declamationibus extulit. verum quamvis Eusebius plurimis Origenis impii praeconiis usus fuerit, sine martyrio tamen passionem eius reliquit et cursum inconsummatum. qui enim perseveraverit in finem, ait dominus, salvus erit, non qui patitur et lassescit. infert autem Eusebius et de beato Dionysio episcopo Alexandrino testimonium Origeni et sociis eius gratiam praestans, quatinus non appareat solus Origenes in martyrio defecisse, sed habere videatur et alios suae defectionis participes.

p. 696, 7 Praeterea per haec tempora Novatus Romanorum ecclesiae presbyter episcopatum indigne desiderans et compos minime factus, eo, quod super aliis pravitatibus et maxime avaritiae tumoris ac amoris privati vitiis deprehensus extiterit, sese ab ecclesia separavit, sub optentu quasi eorum qui Decii tempore in persecutione immolaverant et per paenitentiam in communionem ab ecclesia sunt recepti; auctorque ac haeresiarches eorum qui se mundos per superbiam nuncupabant apparens una cum ipsis pulsus est de paradiso ecclesiae sententia patrum sanctorum LX, qui synodice convenerunt in urbe Roma una cum pluribus presbyteris et diaconibus, qui sci- p. 697, 2 licet abdicato eo una cum inhumanis consentaneis fratres, qui lapsi fuerant, per paenitentiam suscipi decreverunt. porro tanto concilio Cornelius Romanae praefuit praesul ecclesiae; qui etiam scribit ad Fabium episcopum Antiochenum tam quae synodo placuerunt, quam proprie de malignis Novati actibus, dicens "scito autem quod ab 36 B olim desideraverit episcopatum mirabilis iste, occultans praesumptiosum in se desiderium et latenti superbiae velamento cooperiens. ad quam in primordiis idcirco elatus apparuit, quoniam socios ex confessoribus nonnullos habere meruerat. denique Maximus, unus ex presbyteris nostris, et Urbanus, qui secundo ex confessione gloriam consecuti sunt, Sidonius quoque et Celerinus, vir qui omnia supplicia per misericordiam dei perseverantissime pertulerit et firmitate fidei suae infirmitatem carnis corroborans potenter adversarium vicit, considerantes eum et perspicientes calliditatem et

---

1 sententes P. — 3 Faviano P. — 22 una] vana P. — 23 XL C. — 29 propriae O. — Novi P. — 31 se *om.* P.

levitatem, quae inerant ei, peiuria quoque atque mendacia, nec non et excommunicationem eius, reversi sunt ad ecclesiam, et omnia eius artificia et molimina, quae ex multo iam tempore habens subterfugiebat et occultabat se, coram multis confessi sunt, hoc quidem episcopis, illud vero presbyteris et laicis quam plurimis cum luctu non modico manifestantes et resipiscentes, super quibus dolosae malignaeque bestiae parentes ad modicum tempus ab ecclesia recesserunt." et post pauca "impossibilem, frater carissime, conversionem et transmutationem in brevi tempore vidimus super eos effectam. clarissimus enim hic et qui iuramentis terribilibus p. 698, 1 erat solitus affirmare se nullatenus episcopatum desiderare, subito episcopus quemadmodum ex stipite quodam in medium iactatus apparet. iste igitur dogmatista et ecclesiasticae disciplinae patronus cum attrahere ac usurpare episcopatum, qui sibi desuper datus non fuerat, niteretur, duos sibi socios propriae salutis ignaros elegit, quatinus his missis in remotam Italiae partem inde tres episcopos agrestes et simplicissimos ficta quadam circumventione seducere conaretur, siquidem ipse asseverans affirmabat oportere illos Romam occurrere, quo cuncta dissensio, quae facta fuerat, una cum aliis intervenientibus episcopis solveretur. quos pervenientes, sicuti praediximus, circa malignorum molimina et figmenta simpliciores et inclinatos a quibusdam sibi similibus et turbatis hominibus hora decima ebrios et crapulae deditos vi coëgit imaginaria quadam et inani manus impositione episcopatum sibi tribuere. ex quibus tamen unus non post multum remeavit ad ecclesiam lugens et confitens peccatum suum; cui et communicavimus, laico pro eo deprecante universo, qui aderat, populo. ad loca autem in quibus reliqui epi- p. 699, 1 scopi fuerant ordinati successores transmisimus. defensor ergo evangelii nesciebat unum episcopum esse oportere in catholica ecclesia, in qua non ignorabat presbyteros esse quadraginta sex, diaconos septem, subdiaconos septem, acolothos duos et quadraginta, exorcistas autem et lectores cum ostiariis duos et quinquaginta, viduas cum afflictis supra mille quingentas; quos omnes domini gratia et 37 B misericordia nutrit. quae nec tanta et tam in ecclesia necessaria per dei providentiam multitudo nec dives et multiplex numerus cum maximo et innumerabili populo a tanta desperatione ac taedio convertit aut ad ecclesiam revocavit." his inferens post alia dicit "eia nunc cetera prosequamur, quibus operibus vel quibus conver-

4 multis] omnibus P. — 8 impossibile O. — karissime O. — 18 conarentur O. — 22 sibi *om*. P. — 32 hostiariis O.

sationibus fisus episcopatum sibi vindicaverit. an forte pro eó, quod ab initio in ecclesia fuerit conversatus et multos agones pro ea subierit et in periculis multis et magnis propter divinum cultum affuerit? sed non est ita. cui videlicet occasio credendi fuit Satanae adventus in eum et habitatio in illo tempore multo, et ut adiuvaretur ab exorcistis. cum saevum incurrisset languorem cumque mori aestimaretur in lecto, quo iacebat, perfusus est gratia, si
p. 700, 1 tamen dicere oporteat huiusmodi quid gratiae suscepisse. sed nec cetera consecutus est, cum languorem fugeret, quae percipere debebat secundum ecclesiae regulam. sed nec signaculum ab episcopo consecutus est. ergo cum haec adeptus non sit, quomodo quaeso spiritum sanctum adeptus est?" et rursus infert "qui propter formidinem et privatam quandam gratiam tempore persecutionis presbyterum esse se denegavit: postulatus enim atque rogatus a diaconibus, ut exiret e cellula, qua sese coërcuerat, fratribus auxiliaturus et, ut fas presbytero esset, pro viribus periclitantibus fratribus et sollicitudinis indigentibus opitulaturus, adeo parere diaconibus recusavit, ut etiam saeviendo discederet. non enim ultra se presbyterum fore asseverans, cum alterius esset philosophiae amator." dein post pauxillum subinfert "deserta enim clarus iste ecclesia dei, in qua credens meruit presbyteratum per gratiam episcopi, qui ad sortem presbyteratus ei manum imposuit, prohibitus est ab omni clero sed et laicis multis asserentibus non esse licitum clericum fieri eum causa infirmitatis, qui in lecto positus gratiam sit adeptus. verum episcopum poposcerunt, ut hoc sibi de isto solo concederet." his addit Cornelius pravissimam Novati impudentiam asserens. "faciens enim oblationes et dispertiens unicuique portionem et tradens hoc
p. 701, 1 iurare pro benedicere miseros homines cogit, tenens utraque manu manum accipientis et non dimittens, donec iurans haec dicit (illius enim sermonibus utar): "*iura mihi per corpus et sanguinem domini nostri Iesu Christi quod numquam aliquando me derelinquas vel ad Cornelium redeas;*" et infaustus homo non prius gustat quam sibi antea maledicat, et pro eo, ut dicat accepto pane illo: "*amen,*" "*ulte-*
38 B *rius iam non redeam ad Cornelium*" dicit." praeterea Fabio Antiocheno episcopo super Novato claudicanti Cornelius quae praemissa sunt et qualiter eum multi deserentes ad ecclesiam currant necessario scribit. in quibus et de beato Moyse martyre meminit, qualiter ipsum Novatum ante martyrium una cum quinque schismaticis

4 ita est P. — 6 sevum *corr. ex* saevivum C. — langorem P *item v.* 9. — 8 suscepisset P. — 15 e *om.* P. — 17 parare O *corr.* C^{2}. — 23 esset P. — 28 coëgit P. — manu *om.* P. — 29 hoc C. — 36 curant P.

presbyteris eius deprehendens temeritatem ipsius excommunicaverit; additque in epistolae finem catalogum episcoporum qui adversus eum Romae convenerant, per singula nomina et parroeciam faciens mentionem, nec non et eorum, qui, cum ob necessaria obstacula non convenissent, consenserunt tamen propriis litteris divino contra ipsum deprompto iudicio.

Mundi anno VDCCXLVI, divinae incarnationis anno CCXLVI, p. 705, 1 Gallus et Volusianus imperant. Cornelius et Lucius circa horum tempora Romanorum episcopi cruore martyrii florent. cum plurimi Scythae, qui Gothi dicuntur, Histrum fluvium sub Decio transmeassent, Romanorum imperium devastabant: isti Mysos Nicopolim fugientes optinuerunt. Decius autem illos aggressus, ut Dexippus scribit, triginta milibus interfectis in conflictu minuitur ita, ut Philippopolim desertam ab eis factam amitteret et Thraces multi perirent. porro Decius impugnator dei valde ignominiose occiditur apud Abrytum, qui dicitur Forothembroni, una cum filio. Scythae vero cum plurimis spoliis et captivis ad sua reversi sunt. exercitus autem Gallum quendam, qui olim consul extiterat, imperatorem una cum Volusiano Decii filio acclamaverunt; qui et imperant secundum p. 706, 1 Dexippum mensibus XVIII, nihil dignum laude gerentes, secundum alios autem annis tribus, porro secundum quosdam annis duobus; peremptique sunt proditi a proprio potentatu in foro Flamenii nequaquam Decii mores sectati, ut quodam in loco beatus Dionysius Alexandrinus antistes Hermammoni scribit. his temporibus Grego- p. 706, 13 rius magnus et miraculorum patrator in philosophiae, quae secundum Christum est, perfectione fulgebat. cuius condignam Caesariensis Eusebius, nescio qua pro causa, mentionem non facit, praesertim cum irrationabilibus declamationibus impii Origenis moretur, quod agere potius super hoc debuerit, qui per universum orbem terrarum personat divinisque verbis coruscat atque prodigiis, ita ut ipsis etiam daemonibus ut quibusdam mancipiis imperaret per multam ad deum fiduciam et vitae ac verbi munditiam. aestimo autem Eusebium ideo deificae virtutis mirabilis et deiferi Gregorii magnitudinem tacuisse pro eo, quod omnimodis purus et alienus ab Origenis deleramentis et Arrii blasphemiis fuerit, quibus Eusebius erat infectus. qui nec Cypriani, magni Kartaginis Libyae praesulis, p. 707, 1 martyrium scripsit. primus Cypriano dogmatizanti per lavacrum 39 B p. 707, 13 quosdam, qui ex haeresibus convertuntur, purificandos Stephanus,

2 addiditque P. — 3 parro etiam C, parrociam P. — 5 et tamen P. — 6 deproto P. — 12 obtinuerunt O. — 13 in conflictum inuitur O. — 24 Hermanmoni P. — 28 impio P. — 35 plasphemiis C.

qui post Lucium Romanorum moderatus est sedem, restitit utpote novum quiddam praeter ecclesiae consuetudinem introducenti. cui Stephano Dionysius primam suam de baptismate mittit epistolam,
p. 708, 13 in qua inter alia scribit dicens "Syriae sane omnes et Arabia, quibus semper misistis, atque Mesopotamia Pontus et Bithynia et, ut coniunctim asseram, exultant omnes ubique concordia et amore fraternitatis glorificantes deum." praeterea idem magnus Dionysius Alexandrinus antistes de baptismate scribit tam eidem Stephano quam Sixto pontifici et Philemoni presbytero ac Dionysio aeque presbytero, viro rationabili et mirabili, qui et post modicum Romano praeficitur throno.

p. 714, 5 Mundi anno VDCCXLVIII, divinae incarnationis anno CCXLVIII, Valerianus et Galienus imperant. Stephanus Sixtus et Dionysius Romanum pontificium gerunt. Paulus Samosatenus quintus decimus Antiochiae praesul habetur quique pulsus est divino decreto et iudicio sanctorum patrum, cum Artemonis haeresim renovasset.
p. 715, 1 verum post Gallum et Volusianum secundum quosdam Aemilianus sumit imperium. tunc et Scythae rursus Histrum transeuntes Thessalonicam urbem Hillyrici vastaverunt. tunc et Athenienses reaedificavere murum, qui destructus fuerat a Syllae temporibus.
p. 717, 9 Scythae autem cum multis praedis ad propria remearunt. tunc et Heluri cum quingentis navibus per Maeotides paludes ad Pontum navigantes Byzantium et Chrysopolim ceperunt.

p. 720, 11 Mundi anno VDCCLXIII, divinae incarnationis anno CCLXIII, Claudius imperat. Heluri rursus sub isto etiam infeliciter operantur. post Claudium Quintillius optinuit per dies decem et septem et mortuus est.

p. 721, 1 Mundi anno VDCCLXIIII, divinae incarnationis CCLXIIII, Aurelianus imperat, sub quo aiunt Philostratum Atheniensem historio-
p. 722, 12 graphum et Longinum pollere. qui, videlicet Aurelianus, cum persecutionem adversus Christianos movere niteretur, divino fulmine prohibetur fraudeque suorum occisus est in Caenophrurio posito inter Byzantium et Heracliam. post quem imperat Tacitus; quo perempto imperat Philorianus; quo interfecto imperat Probus.

p. 723, 1 Mundi anno VDCCLXX, divinae incarnationis anno CCLXX, tertio anno Probo imperante Anatolius Laodicenus episcopus philoso-

1 Lucilim O, *corr.* P. — 9 Syxto O. — 10 qui] que P. — 12 anno *ante* CCXLVIII *om.* C. — 13 Syxtus C. — 14 Samosetanus C, Samosaetanus P. — quinto decimus O. — 18 tum P. — 19 hyllyrici C, byllyrici P. — 21 cum multis *om.* P. — 22 Moeotides P. — 24 VDCCXLIII — CCXLIII O, *correxi ex Sync.* — anno *ante* CCLXIII *om.* P. — 32 Cenophurio P. — 33 post quem] postque O. — 34 Phylorianus P.

phicis studiis decorus agnoscitur. quarto vero anno eius vaesanorum Manichaeorum exitialis perditio vitae hominum est illata. 40 B

Mundi anno VDCCLXXV, divinae incarnationis anno CCLXXV, p. 723, 11
Carus cum filiis Carino et Numeriano imperat; quorum unus, Numerianus scilicet, cum venisset Antiochiam, voluit intrare in ecclesiam et explorare Christianorum mysteria. at vero sanctus Babylas prohibuit eum dicens "non licet tibi videre divina Christianorum mysteria, cum sis pollutus idolicis sacrificiis;" qui indignatus occidit eum. circa haec tempora Felix Eutychianus et Gaius Romae pontifices extiterunt. porro Numerianus, cum triginta tantum p. 724, 17
diebus regnasset, a socero suo interfectus est, et Diocletianus sumit imperium.

ABHINC HISAACIUS,

QUI ET THEOPHANES.

Mundi anno VDCCLXXVII, divinae incarnationis anno CCLXXVII, p. 6, 4
Diocletianus et Maximianus Herculius imperant, qui Caesares fecerunt p. 7, 2
Constantium et Maximianum Galerium. et Diocletianus quidem filiam suam ad nuptias Galerio dedit, Herculius autem Maximianus Theodoram filiam suam Constantio copulavit, quamquam uterque uxores haberet, quas reppulit ob affectum quo erga imperatores flagrabat. tunc quoque Marcellus episcopus Romae floruit. Diocletianus et Maximianus Herculius persecutionem magnam p. 7, 7; 15
et horrendam contra Christianos excitaverunt et plurima martyrum milia patraverunt diversa tormenta excogitantes et multas nequitias operantes.

Mundi anno VDCCLXXXVIII, divinae incarnationis anno CCLXXXVIII p. 7, 20
Diocletiano imperante Romae praesul Eusebius habetur. qui, vide- p. 8, 15
licet Diocletianus, apud Alexandriam Achilleum interfecit. erat autem cum ipso et Constantinus, filius Constantii, qui, cum adhuc valde iuvenis esset, fortiter agebat in proeliis, quem intuens Diocletianus invidia motus dolo perimere satagebat: deus autem hunc inopinate salvavit et patri restituit. alias autem ita refertur. Con- p. 9, 20
stantino vero filio Constantii in Oriente ac Palaestina degente et cum Christianis sentiente, videns hunc Galerius Maximianus intel-

---

5 ecclesia O. — 10 pontifex P. — 11 a] et P. — 13 Hisaucius C, Isaucius P. — 19 Constantino P. — 26 anno *ante* CCLXXXVIII *om.* C. — 29 Constantini P

lectu animae ac corporis robore atque ingenio circa eruditionem proficere et deprehendens hunc futurum tyrannidis et eius dogmatum destructorem, hunc morti addicere fraude tractabat. at ille
41 B divina providentia fraude cognita, quemadmodum David fuga salutem mercatur et ad patrem suum salvus rediens multas cum illo
p. 8, 21; 31 gratias Christo, qui se salvavit, agebat. circa haec sane tempora Miltiades et deinde Silvester Romanae gerunt ecclesiae praesulatum.
p. 9, 30 porro Theotecnus divinus, cui parens Galerius Maximianus, cum daemonibus immolaret et responsa susciperet, adversus Christianos persecutionem commovit, monitiones salvatoris finxit et ad omnia loca in iniuriam misit et litterarum magistris pueros docere prae-
p. 10, 26 cepit studens, quo derideretur mysterium nostrum. praeterea Constantius in Brettanniis moritur, cum imperasset annos undecim; qui pro se Constantinum pronuntiaverat imperatorem, primogenitum filium suum, in conspectu totius populi praesentibus quoque ceteris filiis suis, Constantini compatriotis, Constantio scilicet et Anaballeno, qui et Dalmatius dictus est, qui nati fuerant ex Theodora, filia Herculii: nam Constantinus ex Helena fuerat, priori Constantii coniuge. ast Constantius, horum pater, nepos erat Claudii impera-
p. 11, 13 toris, ex eius filia genitus. porro Eusebius Caesariensis dicit, quod Diocletianus amens effectus una cum Herculio imperio deposito privatam vitam arripuerit; quorum unus quidem suspendio vitam mutaverit, alter vero, id est Diocletianus, languore prolixo consumptus emarcuerit. ceterum Gelasius, eiusdem Caesariae antistes, dicit quod paenitentia ducti et denuo imperare volentes communi senatus decreto perimuntur. his ergo de medio factis et quae christianitatis sunt sentiente Constantio defuncto, imperium, ut praedixi, optinuere Constantinus Augustus et Maximianus Galerius.

Mundi anno VDCCXCVII, divinae incarnationis anno CCXCVII, Constantinus sacratissimus et christianissimus imperat in Galliis et
p. 12, 1 Brettannia; cum quo per idem tempus pariter imperabant Maximianus Galerius cum duobus Caesaribus Severo et Maximino. Romae autem Maxentius tyrannus iniuste imperans omnia saeva operabatur. tunc et Licinium Caesarem Romani appellaverunt, gratiam Constantino praestantes, cum esset sororis eius Constantiae nuptiis honoratus, quique pietatem christianae religionis fallaciter simulabat. interea Severo mortuo Petrus episcopus Alexandrinus, cum esset in custodia praecepto Maximiani Galerii et Maximini, filii eius,

3 morte O. — 7 Militiades P. — 13 Brettaniis C. — 23 id est] idem P. — langore P. — 33 saeve C.

capite reciso glorioso martyrizatus est; qui Arrium diaconum existentem absque communione fecit, qui et posthac pessimae opinionis haereseos patronus effectus multos a pietate removit. multi vero et alii sub istis tyrannis martyrii pro Christo corona induti sunt, quorum sunt Phileas episcopus Thmueos Aegypti, Peleus et Nilus episcopi Aegypti, Anthemus episcopus Nicomediae, Tyrannio episcopus Tyri, Silvanus episcopus Hemesae et Silvanus episcopus 42 B Gazae, Lucianus presbyter Antiochiae, Zenobius presbyter Sidonis, Pamphilus presbyter Caesariae atque alii innumeri. denique Ga- p. 13, 2 lerius Maximianus omne praecepit Christianorum exterminium fieri, non tantum propter impietatem suam quantum ob rapinam patrimoniorum ipsorum.

Porro Constantinus sexto imperii sui anno in destructionem p. 13, 29 tyrannorum surrexit. Maxentius autem impius facto in fluvio, qui circa urbem Romam decurrit, ex navibus ponte contra magnum Constantinum aciem dirigit, qui Maxentii pavebat maleficia parvulos p. 14, 1 incidentis propter divinationes nefarias. cumque in haesitatione multa consisteret, apparuit ei hora sexta diei pretiosa crux ex luce formata, habens superscriptionem "in hoc vince". astitit autem ei dominus in visione noctis et dixit "utere quod ostensum est tibi et vince". tunc cruce aurea formata, quae est usque in hodiernum diem, iussit, ut ante se portaretur in proelio; factaque congressione superati sunt qui circa Maxentium fuerant, plurimis ex his interemptis. Maxentius autem cum residuis fugiens ponte divina virtute discisso in flumen dimergitur, quemadmodum Pharao quondam cum omni exercitu, ita ut amnis necatis equis cum ascensoribus impleretur. at vero cives Romani, qui hunc poposcerant, ut in suum exurgeret adiutorium, a maligni Maxentii tyrannide liberati civitatem coronant, cum gaudio victorem Constantinum una cum victoriam faciente cruce suscipientes et hunc salvatorem cum laudibus acclamantes.

Mundi anno Vᴅᴄᴄᴄɪɪɪ, Constantinus septimo imperii sui anno, cum divina ope Romam optinuisset, ante omnia corpora sanctorum martyrum colligi et sanctae sepulturae tradi praecepit. et erant Romani triumphalem festivitatem agentes et dominum collaudantes nec non et vivificam crucem per septem dies et Constantinum victorem magnificantes.

Constantini anno nono Maximinus, filius Galerii, insiliens et

5 Phyleas P. — Thimueos P. — 7 Hemisae O. — 9 Pamphilius P. — 14 quo P.

sibimet imperium reflectens turpiter in Cilicia vitam finivit. audiens p. 15, 1 autem Maximianus Galerius, pater huius, Maxentium, filium Herculii, Romae a Constantino per virtutem crucis admersum, timuit et persecutionem quam adversus Christianos agitabat cessare fecit.

Constantinus autem decimo imperii sui anno una cum Licinio Caesare zelo dei ductus castra movit adversus Maximianum Gale- 43 B rium, qui moderabatur Orientem. at ille e contra restiturus cum immensa multitudine aggressus est eos, fisus divinationibus daemonum et maleficis adinventionibus. cumque vivifica crux magnum praecederet Constantinum, tyrannus una cum congressione in fugam versus, dum multitudo caederetur, imperatoriam vestem deposuit et militari circumdatus habitu, paucis ex fautoribus secum comitantibus, a villa in villam fuga clandestina properabat et sacerdotes idolorum et in magicis artibus diffamatos sed et vates eorum collectos, utpote deceptores, occidit.

Interea Constantinus cum undecimum gereret imperii annum et vivum Galerium Maximianum esset aggressurus, divina proveniens ira comprehendit eum: flamma enim de medio viscerum et medullarum succensa cum dolore intolerabili pronum super terram anhelantem prostravit ita, ut uterque oculus eius exiliret et caecus, ut re vera, scelestus relinqueretur. porro, cum carnes eius putrefactae prae immensurabili ossuum incendio caderent, ipse impugnantem deum proiecit animam.

Duodecimo anno imperii sui Constantinus Licinio, qui secum concertare videbatur et dolose christianismum simulabat, segregans partem Romanorum terrae largitus est, appellans eum imperatorem et extorquens ab eo foedera nil se contra Christianos acturum. et hinc tyrannorum gratia dei persecutio conquievit.

p. 16, 1 Mundi anno VDCCCX, divinae incarnationis anno CCCX, quarto decimo imperii sui anno Constantinus totius Romani orbis monocrator effectus omnem curam transtulit ad divina ecclesias erigens et liberaliter has ex ratione publica ditans. iste primam legem scripsit, idolorum templa his tradi, quae Christo sunt deputata. cum eo sane leges proferebat Crispus, filius eius. secundam vero, Christianos solos militare gentibusque ac exercitibus principari, eos autem qui permanerent in idolatria, capitalem subire sententiam. tertiam, duas paschales ebdomadas, unam scilicet ante et alteram

2 Herculi O. — 24 decimo P. — 25 christianissimum O *corr. vulg.* — 29 quarto decimo — p. 81, 4 simulacra = Hist. misc. p. 247, 12 *sqq.* Eyssenh. — 34 proferebant CP. — secunda O, *corr.* C². — 35 eos — 36 sententiam *om.* H. — 37 tertia H.

post resurrectionem, sine labore cuiusquam operis celebrandas. his ita gestis pax profunda et tranquillitas optinuit orbem et exultatio fideles, concurrentibus assidue omnibus nationibus ad fidem Christi et baptizatis ac patria conquassantibus simulacra.

Quinto decimo imperii Constantini anno Licinius coepit contra Christianos persecutionem movere; et primo quidem Christianos, qui erant in palatio, persecutus est, oblivioni tradens destructionem praecedentium tyrannorum et pactorum magno Constantino factorum. in feminas autem furiendo et opprimendo atque Christianos 44 B occidendo minime quiescebat. huic per litteras Constantinus iubens P. 17, 1 ab huiusmodi vaesania recedendum, nequaquam compescuit. hic etiam et Basilea, episcopum Amasiae, et, ut quidam aiunt, etiam sanctos quadraginta martyres et alios multos finire per supplicia fecit.

Sexto decimo anno imperii Constantini Arrius ab insania cognominatus apud Alexandriam haeresim suam in ecclesia manifestavit et schisma operatus est, cooperante sibi maligno adversario, qui non fert videre pacem ecclesiae. factus autem est et terrae motus Alexandriae gravissimus, ita ut caderent domus multae ac populus plurimus interiret.

Septimo decimo imperii sui anno Constantinus comperta Arrii commotione valde tribulatus scripsit Alexandro et Arrio communem epistolam consilium dans nequam commotionem solvendi et ad pacem mutuam redeundi. misit autem et Osium, episcopum Cordubae, Alexandriam contra Arrium et ad Orientem, correcturus Orientales pascha peius quam Iudaei ex antiqua consuetudine celebrantes. reversus autem est ad utrumque inefficax. hoc etiam anno Constantinus Constantem filium suum Caesarem fecit et misit in Gallias.

Octavo decimo sane imperii sui anno, ut quidam dicunt, Constantinus cum Crispo filio suo Romae a Silvestro baptizatus est. quotquot enim in seniori Roma consistunt, usque hodie baptisterium habent in testimonium, quoniam a Silvestro Romae baptizatus est post tyrannorum peremptionem. Orientales autem apud Nicomediam aiunt eum circa mortem ab Eusebio Nicomediensi Arriano baptizatum, ubi et contigit eum dormisse: differebat enim, inquiunt, baptismum sperans in Iordane flumine baptizari. mihi autem P. 18, 1 verius apparet, quod Romae a Silvestro fuerit baptizatus, et quod nominatae constitutiones, quae ad Miltiadem feruntur, ab

2 obtinuit CP. — 11 hinc C. — 35 montem P. — 39 Militiadem P, Melitiadem C.

Arrianis fictae sint, qui gloriam hinc sibi festinant acquirere vel etiam piissimum principem lacerare, dum scilicet ex hoc volunt eum non baptizatum ostendere, quod est irrationabile atque falsissimum. si enim non erat in Nicaena synodo baptizatus, ergo nec divinorum participabatur mysteriorum, nec orabat cum sanctis patribus, quod nequissimum est et dicere et sentire. quidam vero Arrianorum atque paganorum quasi spurio magno detrahunt Constantino, quamquam et ipsi mentiantur. genealogia enim eius regia erat, etiam antequam Diocletianus esset. Constantius enim pater eius nepos fuit Claudii imperatoris et ex Helena priori uxore sua Constantinum habuit magnum. ceterum habuit et filios ex
15 B Theodora filia Maximiani Herculii, quae soror erat Maxentii, qui tyrannidem apud Romanam urbem exercuit quique peremptus est a Constantino apud Molbium pontem, quando et crucis signum vidit in caelo, atque Faustae uxoris magni Constantini: et nemo miretur, si ante baptismum, cum adhuc paganos ritus servarent, duas sorores duxerunt pater et filius. sunt autem generationes eorum sic ut inferius annotantur.

p. 19, 1 CONSTANTIUS MAGNUS

ex Theodora filia Herculii gignit			ex Helena vero gignit
Constantinum, patrem Galli Dalmatii. ex quo fuit Dalmatius iunior Iuliani praevaricatoris frater.	Anaballianum, qui et Gallus.	Constantiam uxorem Licinii.	Constantinum magnum solummodo.

MAGNUS AUTEM CONSTANTINUS

ex Fausta filia Herculii gignit

Crispum, Constantium, Constantinum, Constantem, et Helenam uxorem Iuliani refugae.

Mundi anno VDCCCXV, divinae incarnationis anno CCCXV, nonum decimum imperii sui annum pius Constantinus agebat; qui videns Licinium persecutione solito insanius abutentem et contra benefactorem consilium meditantem, armatur adversus eum per
p. 20, 1 siccam et mare. cumque proelium publicum ageretur, vivus Licinius in Bithynia penes Chrysopolim comprehenditur et Constantini

1 Arriis O. *corr. vulg.* — 5 participatur O, participator *vulg.* — 10 Claudi O, *corr.* C[2]. — ex *om.* P. — 11 habuit et habuit filios et Theod. P. — 12 quae] qui P. — 19 Constantinus O, *corr.* C[2]. — 22 Dalmati C. — 30 anno *ante* CCCXV *om.* C. — 35 Bythia C.

manibus traditur, qui consueta humanitate usus ei vita donata Thessalonicam mittit carceri mancipandum. verum non multo post barbaris mercede conductis futurum erat, ut rebellionem pararet, nisi hoc mitissimus Constantinus praenoscens gladio hunc recidi iussisset. et sic de cetero perfecta freta sunt tranquillitate Christianorum conversationis negotia, per virtutem scilicet vivificae crucis fugatis tyrannis et singulariter optinente divinitus adiuto Constantino Romanum imperium. constitutis ergo pueris suis Caesaribus 46 B optata pace potitus est. erat autem vir per omnia clarus in virtute animae, in acumine sensus, in eruditione verborum, in aequitate iustitiae, in alacritate beneficientiae, in decore vultus, in bellorum virilitate ac felicitate, in barbaricis magnus, in contribulibus insuperabilis; unde et contra omnes hostes victoriam orationibus optinebat.

Mundi anno VDCCCXVI, divinae incarnationis anno CCCXVI, p. 21, 1 vicennalia imperii celebrata sunt Constantini Augusti et facta est sancta et universalis prima synodus CCCXVIII patrum, quorum multi miraculorum erant patratores et coangelici viri stigmata Christi in corpore suo ferentes; pro Romano autem Vitus et Vincentius aderant. haec sancta synodus Arrium et consentaneos eius deposuit, excepto Eusebio Pamphili, qui ad praesens omousii se tenere fidem voce profitebatur. impius itaque Arrius, cum in p. 22, 2 synodo praesens addiceretur, Eusebius Nicomediensis et Theognis et Maris et Narcissus et Theophantus et Patrofilus hunc defendere moliebantur; qui componentes fidei verbum blasphemum synodo porrexerunt. quod cum dirruptum esset, hi, qui fecerunt illud, reversi damnaverunt Arrium, exceptis Secundo Ptolomaidis Aegypti et Theona Marmaricae. quibus cum Arrio repulsis et anathematizatis sanctum symbolum fidei dictaverunt, subscribentes omnes cum augustissimo imperatore; et laude dicta solutus est coetus anno quo Byzantium coepit aedificari. celebrata est igitur sancta synodus indictione duodecima mense Maio die vicesima. quae scripsit epistolam in Alexandriam Libyam et Pentapolim, per quam innotuit eiectionem Arrii Secundi et Theonae. significavit autem et de Meletio, quo seorsum in civitate propria tacitus resideret; eos vero, qui ab ipso manus impositionem acceperant, magis mystica

5 decero C. — tranquillitatem O, *corr.* C². — 7 fugatis *om.* P. — 15 anno *ante* CCCXVI *om.* C. — 19 suo *om.* P. — ferentes *corr. ex* referentes C. — victus P. — 26 *Post* illud P *addit:* nota quod hi qui prius Arrii defensores erant hunc reversi damnaverunt, ut numerus convenientium patrum (pater P) integer servaretur. — 28 anathematis O, *corr. vulg.* — 31 qui P.

sacratione firmandos. scripsit etiam de pascha, id ulterius cum Iudaeis nullatenus efficiendum, sed secundum formam, quae per Italiam custoditur, in dominica die potius celebrandum. similiter et piissimus imperator epistolas scripsit ubique iubentes eadem, quae sancta synodus promulgaverat, et firmantes. praeterea cum impe- 47 B rii sui festivitas vicennalis instaret, omnes patres ad convivium vocat, cum illis pariter convivatus; quos decenter honorans Paphnutii et similium confessorum loca, ex quibus in persecutione oculi fuerant effossi, vel etiam cetera membra truncata osculabatur sancti- p. 23, 2 ficationem ex eis lucrifacere sperans. porro libellos, quos contra invicem quidam porrexerant, igni tradidit iureiurando firmans, si vidisset episcopum moechantem se alacriter hunc operiturum. multa quoque omnibus ecclesiis dona largitus principibus singularum nationum honorare sacerdotes praecipiebat et ita omnes gaudentes absolvit. aedificavit autem Constantinopolim; qua summa liberalitate ditata in illustribus domibus eos, qui ab urbe Roma erant viri rationabiles, collocavit; et ex aliis locis secundum genus eligens et domos magnas eis tribuens, ut habitaretur civitas, egit. tunc etiam et templum sanctae Sophiae et sanctae Heirenae et apostolorum et sancti Mocii et archangeli dei amicus princeps aedificavit. p. 24, 1 tunc funditus templo Asclepii penes Aegas et Veneris in Aphacis sito destructo atque aliis multis eversis horum reditus donavit ecclesiis. tunc multae gentes ad baptismum accesserunt miraculis actae, quae patrata sunt a captivis sacerdotibus, qui fuerant sub Galieno imperatore captivati; et prius quidem ex Gothis et Celtis atque Galatis Hesperiarum partium, qui contra Romanos fuerant nisi, nunc autem et sub victore Constantino plurima multitudo gentium illuminata est ad Christum concurrens. nam et interiores Indi et Hiberes, uti Rufinus scribit, similiter et Armenii perfecte sub ipso crediderunt, per Teridatum regem et Gregorium episcopum suum salutem accipientes. tunc et Dorotheus, episcopus Tyri, qui multa sub Diocletiano mala perpessus exilia et tormenta pertulerat, pollebat numerosa scripta conficiens Latina simul et Graeca, utriusque nimirum dictionis non modicam experientiam consecutus et multarum per ingenium rerum gnarus effectus. hic diligenter etiam super episcopis Byzantii ac multorum aliorum locorum historiam texuit; qui et in synodo repertus est et ad propriam parroeciam remeans perduravit usque ad refugam Iulianum. et quoniam non manifeste, sed occulte per iudices execrabilis vir in Christia-

9 effosi O. — 15—25 = H. p. 250, 17 *sqq.* — 16 in *om.* P. — 22 redditus H. — 37 paroeciam P.

nos debacchabatur, iterum beatus Dorotheus pergit Odyssopolim, ubi et comprehensus a iudicibus Iuliani multisque affectus verberibus in suprema senectute pro Christi confessione suppliciis obiit, cum iam 48 B centum et septem annorum esset.

Mundi anno VDCCCXVII, divinae incarnationis anno CCCXVII, p. 25, 1 Iudaei et Persae videntes christianismum in Perside magis ac magis pollere, detrahunt Symeoni, archiepiscopo Ctisiphontis, apud Saborem Persarum regem, quasi amico imperatoris Romani et Persicorum delatori negotiorum. quamobrem persecutione magna in Perside mota multi pro Christo martyrio sunt adornati; inter quos Heustazades, paedagogus Saboris, et Symeon et super alios multos centum clerici et episcopi una die martyrizati sunt et innumerabilis alia multitudo; ex quibus insignum decem et octo milia martyrum numerarunt tormentis horribilibus et a natura extraneis a Sabore perempta. per idem tempus et beata Helena dormivit in domino p. 27, 10 annorum LXXX multa filio mandans pro pietate quae Christo debetur. sepulta est autem in templo sanctorum apostolorum apud Constantinopolim, quod aedificavit filius eius Constantinus ad sepeliendum mortuos Christianos imperatores. prima vero in eo beata Helena est sepulta monumentis claris et vigiliis honorata. porro sacrae virgines, quarum mensis astans per semet ipsam quasi famula ministrabat, divinis hanc monumentis praedicabant sine cessatione beatam.

Mundi anno VDCCCXVIII, divinae incarnationis anno CCCXVIII, Constantinus, cum vicesimum secundum imperii gereret annum, per virtutem crucis Germanos Sarmatas et Gothos extremae servituti p. 28, 1 subegit. tunc et Eusebius Pamphili symbolum fidei a sanctis patribus apud Nicaeam expositae omnem orthodoxiam habere testatur, scribens suis concivibus et interpretans dicta secundum sensum, Athanasius autem in epistola ad Afros missa testimonium perhibet Eusebio, quod susceperit vocem consubstantialitatis. at vero Theodoretus dicit hunc concordem Arrianorum, Eusebii scilicet Nicomediensis et eorum, qui cum ipso sentiebant, fuisse; unde et depositioni sacratissimi Eustathii Antiocheni consensit. cum quibus et imperatori persuadens, hunc iuste depositum, egit, ut apud Hillyricum in exilium mitteretur.

1 Edissopolim O *corr. vulg.* — 3 obit C. — 11 Euzatades P et Ustazades? *coll. Theoph.: ἐν οἷς καὶ Οὐσταζάδης.* — 16 pro pietate] proprietate O *corr.* C². — 20 manumentis C, mumumentis P. — 21 familia P. — 24 anno *ante* CCCVIII *om.* C. — 27 Pamphyli P. — 31 substantialitatis P. — 33 depositionis O, *corr.* C². — 35 ut] ita P.

Constantini vicesimo tertio anno in imperio percurrente apud Antiochiam octagonum templum coepit aedificari; qui, cum vicesi- 49 B mum et quartum imperii ageret annum, Danubium transiens pontem in eo lapideum fecit Scythasque subegit.

Porro vicesimo quinto imperii sui anno Constantinopolim novam Romam nuncupari decrevit, Marco Romae praesulatum regente. Constantinus praeterea vicesimum sextum imperii sui gerens annum extendit persecutionem suam in destructionem idolorum atque templorum. per idem tempus et Athanasius Alexandrinus antistes habe- p. 29, 1 tur. vicesimo septimo nihilominus imperii eius anno Iulius papa Romanus agnoscitur, mundi anno VDCCCXXIII, divinae incarnationis anno CCCXXIII.

In Oriente fames facta est ita, ut modius frumenti quadringentorum fieret argenteorum, imperante Constantino anno vicesimo octavo; cuius vicesimo nono imperii anno Arrius ab exilio per fictam paenitentiam revocatus et Alexandriam missus non est receptus ab Athanasio.

Tricesimo anno imperii Constantini eius tricennalia celebrata p. 30, 1 sunt; quando stella in caelo apparuit apud Antiochiam interdiu contra orientalem partem fumigans vehementer tamquam ex camino ab hora tertia usque ad horam quintam. Arrius autem cum Nicomediensi Eusebio et sectatoribus suis insurrexerunt cum iuramento libellos orthodoxiae porrigentes imperatori sitienti eorum, quae divisa fuerant, unitatem; et persuaserunt ei mentientes, quod concordarent cum patribus, qui apud Nicaeam convenerant. siquidem his credulus imperator indignatus est adversus Athanasium pro eo quod Arrium et Euxoium non susceperit, qui ab Alexandro depositi fuerant, cum Euzoius diaconus esset.

Porro primum et tricesimum imperii sui annum Constantino agente Eusebius et hi, qui cum ipso erant, inventa occasione adversus Athanasium decertabant utpote contra pugnatorem rectae fidei; cum quibus et Meletiani conveniebant. et primo quidem eius detrahebant ordinationi, quamquam Apollinarius Syrus magna super Athanasii ordinatione testetur; secundo vero de linea veste, qua indui sanctum inimici calumniabantur; tertium super Philumeno, cui aurum multum hunc misisse mendaciter asserebant in insidias imperatoris. accersito autem Athanasio imperator et cuncta falsa

6 praesalatum C. — 11 ignoscitur O *corr. vulg.* — 23 scienti P. — 25 fratribus C. — 26 est *om.* P. — 27 Euxohium C. — 28 Euzonis C, Eozonis P. — 29 primum] proprium O, *corr.* C². — 35 induis P. — kalumniabantur O. — Philomeno P. — 37 falla O, falsa C².

repperiens cum epistola et honore Alexandriam hunc remisit. deinde
Arriani diversis Athanasio apud imperatorem accusationibus dero-
gantes post multa cum iuramento dicere praesumpserunt, quia "mi- p. 32, 8
nitantem audivimus Athanasium et prohibentem frumenti delatio-
nem, quae veniebat ab Aegypto Byzantium." unde et commoto in
iram amico Christi principe egere, ut exilio relegaretur magnus 30 B
Athanasius apud Triberim, Galliae civitatem.

Porro tricesimo secundo imperii Constantini principis anno p. 33, 16
Persae contra Romanos proelium indicaverunt. tunc Constantinus,
cum transisset et in Nicomediensium civitatem contra Persas proe-
liaturus, languore praeventus in pace dormivit. tunc, ut quidam
eorum, qui cum Arrio sentiunt, aiunt, ab Eusebio Nicomediensi
Constantinopolim translato sanctum meruit baptisma percipere; quod
mendacium est, sicut superius est comprobatum: Romae quippe a
Silvestro baptizatus est, quemadmodum et praeostendimus. vixit
autem per omnes dies vitae suae annis sexaginta quinque, cum im-
perasset annis triginta uno et mensibus decem.

Mundi anno VDCCCXXV, divinae incarnationis CCCXXV, cum p. 34, 16
Constantinus magnus et sanctus quievisset, tres filii eius optinue-
runt Romanos, et Orientem quidem Constantius . . . . et Con-
stantinus Italiam. sed et Constantius primo quidem omousio recepto p. 35, 16
postmodum mentis levitate mutatus est, seductus ab Arriano pres-
bytero et Eusebio eunuchorum primo atque Nicomediensi Eusebio.

Tertio itaque imperii Constantii anno Constantinus, filius magni
Constantini, profectus ad partes fratris sui Constantis et bellum
aggressus a militibus interfectus est, et tenuit Constans solus totius
Hesperiae terram. porro Constantius in Oriente gerens imperium
Gallum et Iulianum tradidit erudiendos in villa Demacelle vocata, p. 36, 1
quae iuxta Caesariam est Cappadociae sita. hi duo fratres lectores
facti sunt et ecclesiam aedificare sancto Mamae martyri curaverunt.
verum in parte, qua Iulianum construere contigit, terra quod aedi-
ficabatur nullo modo recipiebat. porro detonsis capillis monasticum
studium simulabat. Constantius autem et Constans leges edide-
runt, Iudaeum non emere servum, alioquin auferri eum et publicis
rationibus tradi. porro si et circumcidere ausus fuerit servum, gla-
dio puniri talia praesumentem.

Mundi anno VDCCCXXXIIII, divinae incarnationis anno CCCXXXIIII, p. 37, 1

6 egerunt P. — 10 et *om.* P. — 13 quo O, corr. C². — 20 Gallias vero Constans *addendum ex Theoph.* — 21 Constantinus O, *corr.* C². — homousio C. — 28 Demacellae C. — 33 edide P. — 35 et si P. — 37 anno *ante* CCCXXXIIII *om.* P.

Iulius Romanum gerit pontificium, Constantius de Assyriis triumphavit, Sabores Christianos regni sui persequitur, Constans vero Francos devastavit. per idem tempus terrae motu ingenti facto Neocaesaria Ponti cecidit excepta ecclesia et episcopio et ibidem repertis viris religiosis. tunc et Paulus confessor ordinatur episco- 51 B pus Constantinopoleos. sane Constantius cum octavum imperii sui gereret annum, Alexandrini Gregorium, qui more latronis super Athanasium insiliit et sedem per sex annos optinuit, occiderunt. sequenti vero anno Dyrrachium Delmatiae a terrae motu corruptum p. 38, 3 est, et Roma per tres dies commota dispendia pertulit. circa haec p. 38, 14 autem tempora Liberius Romano throno praesedit. verum Athanasius et Paulus et quotquot pro rectitudine sermonis abiecti fuerant, Romam ad Iulium confugerunt, et unusquisque de se Iulium docuit; quos ille cum litteris ecclesiis suis restituit. Athanasius autem et Paulus et hi, qui cum ipsis erant, litteris Iulii papae Romani freti p. 39, 4 thronos proprios receperunt. interea terrae motu magno in civitate Biryto Phoenicis facto plurima pars eius corruit ita, ut multi gentiles ingrederentur ecclesiam, se ritum Christianum servaturos more nostro spondentes. hinc insurgentes quidam formas ecclesiae quodammodo fraudantes resecaverunt et locum orationis cognominantes in ipso multitudinem receperunt, cuncta, quae sunt ecclesiae, imitantes, similiter apud nos effecti ut Samaritensium haeresis genti- p. 40, 24 liter penes Iudaeos viventium. ceterum Constantius Liberio scribenti sibi pro omousio et sacratissimo Athanasio iratus mittit et hunc exilio relegari praecepit apud Brettanniam Thracae. tuncque pro illo Felicem consecraverunt, quia diaconus fuit ecclesiae et Nicae- p. 41, 1 num amplectebatur concilium. porro iussione imperatoria synodus congregata est apud Mediolanium Occidentalium quidem trecentorum episcoporum, Orientalium vero valde paucorum. porro soluta est inefficax Occidentalibus non recipientibus molimina, quae adversus sacratissimum Athanasium denuo parabantur. sane Romanis postulantibus coactus revocat Liberium et sedi restituit. Felix vero egressus urbem ulterius minime rediit; cui succedit Damasus. interea Constantius octavo decimo imperii sui anno Gallum, quem Caesarem factum Constantium cognominavit, interfici iubens Iulianum huius fratrem in custodia retinebat. Eusebia vero coniux Constantii hunc postulatum Athenas transmisit; quo cum pervenisset,

---

5 ordinatus P. — 6 cum *om.* O *add.* C². — 8 obtinuit O. — 17 Byrito P. — Faenicis C. — 21 imitanter P. — 25 Bretanniam C. — 26 Nicetum P. — 28 Mediolanum P. — 34 quem] qui P. — 35 iubentis O *corr.* C². — Iulianus P.

studia instituebatur gentilia bonis fundamentis superaedificaturus malitiam et non sicut oportebat ista sectatus.

Mundi anno VDCCCXLVII, divinae incarnationis CCCXLVII, Maximum Hierosolymitanum deposuerunt Acacius Caesariensis et Patrophilus Scythopolitanus, cum essent Arriani, et subrogaverunt pro eo Cyrillum putantes eum habere concordem. tunc et signum crucis apparuit in caelo die pentecostes speciem luminis habens, 52 B extensum a Golgotha usque ad montem Olivarum; in circuitu autem apparentis signi corona erat velut Iris speciem habens. hoc autem p. 42, 1 et Constantio eadem die apparuit. huius autem Cyrilli fertur epistola ad imperatorem Constantium, in qua piissimum eum vocabat. unde quidam ei quasi Arriano derogant dicentes, hunc etiam omousii vocem tacuisse in institutionibus, quas exposuit ad profectum imperitarum plebium ad baptisma propter miracula vivificae crucis accedentium. falluntur autem atque delinquunt: oportebat enim et imperatorem ex simplicitate et non ex affectu versutiis Arrianorum in haeresim subreptum et a paganismo nondum perfecte conversum piissimum dispensatorie dicere ac omousii vocem interim tacere, quae plurimos adhuc turbabat et baptizandos inimicorum contradictione recidebat, ceterum per dictiones vim aequalem significantes omousii vocem exprimere; quod et fecit beatus Cyrillus Nicaenam fidem secundum dictionem aperiens et deum verum filium ex deo vero patre praeconans. porro Athanasius et Paulus mortuo impio Eusebio, qui Constantinopoli praefuerat, iterum Romam ad Iulium descendunt episcopum et ad Constantem imperatorem fratrem Constantii. populus autem Eusebio defuncto Paulum throno Constantinopoleos reddunt dicentes, quod Romam ad Iulium profectus p. 42, 35 fuerit et ab eo cum litteris remeaverit. quo comperto Constantius indignatus iubet Philippo praefecto Paulum insequi et Macedonium restituere throno. praefectus autem populum metuens Paulum Thessalonicam, ex qua ortus fuerat, usus ingenio destinavit. imperator vero etiam tunc Athanasio necem minabatur inferre, quam ille timens fugax denuo Romam perrexit. cui protinus Paulus quoque a Thessalonica veniens sociatur; qui abeuntes Constanti, quae passi fuerant, nuntiarunt, qui condolens sanctis scribit Constantio, ut aut redderet Paulo et Athanasio proprias sedes, aut certe proelium contra se sciret movendum. hortatus autem est eum, quo synodus apud Sardicam fieret; in qua Hesperiarum convenerunt episcopi trecenti, Orientales autem triginta sex. isti Occidentalibus resiste-

5 Patrofilus P. — 6 Kyrillum O. — 9 Hiris O. — 21 homousii C *eraso* h. — 23 Athasius C. — 26 Eusebio *om.* P. — 31 hortus O. — 39 tricenti C.

bant petentes expelli prius Athanasium et Paulum. Osius autem,
Cordubensis episcopus, et Protogenes Sardicensis passi non sunt,
quo minus adessent sancti Athanasius simul et Paulus. tunc Orien-
tales penes Philippopolim convenientes impudenter omousium ana-
thematizavere: qui vero apud Sardicam orthodoxi sunt inventi an-
omoeum anathematizantes rectum apud Nicaeam expositae fidei
terminum firmaverunt. porro reddidere thronos Athanasio et Paulo
atque Marcello Ancyrano confitenti omousium et rationem pro se
53 B reddenti, quod non intellexerint scripta sua hi, qui se accusationibus
impetebant. interea Constantius vicesimo primo anno Romam
p. 45, 5 contra Magnentium dimicaturus venit, ubi ab Eusebia propria uxore
rogatus Iulianum e carcere ductum Caesarem facit et in Gallias
mittit copulans ei ad nuptias sororem suam Helenam, quae et Con-
stantia dicta est.

Mundi anno VDCCCL, divinae incarnationis anno CCCL, facto
magno terrae motu Constantinopolis diruta est. dein mortuo Con-
p. 46, 17 stantio vicesimo quarto imperii sui anno Iulianus monocrator effec-
tus impudenter vivebat atque gentiliter sanguine sacrificiorum
sanctum baptismum diluens et cuncta faciens, quibus daemones
placari suescunt.

p. 53, 21 Mundi anno VDCCCLVI, divinae incarnationis CCCVLVI, Iobia-
nus chiliarchus, vir mitissimus et orthodoxus Christianus, impera-
tor Romanorum ab omni exercitu ac magistratibus atque consuli-
bus in eodem loco terrae Persarum, in quo praevaricator interiit,
nuncupatur; qui recusabat imperium asseverans, non se posse
principari exercitui, qui paganus sub Iuliano sit factus; ad quem
p. 54, 2 omnes unanimiter clamaverunt se Christianos esse. scripsit prae-
terea Iobianus sacratissimo Athanasio immaculatae fidei sibi signi-
ficare in scriptis acribiam; quod et fecit totius orthodoxiae Iobiano
epistolam scribens. unde Iobianus robustior in orthodoxia effectus
his, qui praedicabant omousion, multa donavit et sine tributo ma-
nere constituit.

p. 54, 21 Quo defuncto acclamatus est Valentinianus Augustus a mili-
tibus; qui continuo perveniens ad regiam urbem Valentem fratrem
suum communicatorem sui fecit imperii largitus ei partes Orientales
p. 55, 1 sibi retentis Occidentalibus. interea Valentinianus Augustus Gra-
tianum filium suum Augustum appellavit communicatorem imperii
pariter et consulem ante pronuntiatum, et Valentem fratrem suum
imperatorem. orthodoxi autem accesserunt ad Valentinianum per

12 fecit P. — 16 Constantinopolis] *De Nicomedia eadem refert Theophanes.* — 27 esset P. — 31 manere *vulg.* more O.

Hypatium episcopum Heracliae deprecantes, quo fieri conventum praeciperet super correctione dogmatis omousii. ad quos Valentinianus "mihi" inquit "cum subiecto populo de huiusmodi negotiis curiose agere fas non est. ut ergo videtur vobis sacerdotibus, facite." tunc venientes apud Lampsacum et duobus illic mensibus commorati, novissime irrita facere, quae ab Eudoxio et Acacio Constantinopoli sunt patrata, tenendamque fidem apud Seleuciam expositam decreverunt. sed impius Valens, quae apud Lampsacum gesta sunt, destruxit, et episcopos, qui ibidem convenerant, exilio relegavit. interea Liberius, papa Romanus, et Athanasius et Meletius 54 B et Samosatensium Eusebius, qui Iobiani praecepto ab exilio fuerant revocati, in orthodoxo sermone vigebant nec non et Hierosolymitanus Cyrillus et alii episcopi orthodoxae fidei propugnatores. Arrianis autem praeerat apud Alexandriam Lucius et apud Antiochiam Euzoius, Paulinus autem uni parti orthodoxorum, alteri vero Meletius. quidam sane aiunt quod Domnica, uxor Valentis, persuaserit p. 57, 3 ei tam valenter Arrii sensum sectari. porro alii scribunt, quod, postquam imperaverit, ab Eudoxio baptizatus iuramento firmaverit in ipso baptismate cum Arrio se sensurum et omousion minime recepturum; et sic utrique dena milia persecutionum in orthodoxos commoverunt. mittunt autem et Liberio Eustathium Armenum et Silvanum Tarsensem atque Theophilum Castavalensem repromittentes per ipsos recipere se omousion. qui pervenientes Liberio scriptum pro omousio porrexerunt libellum profitentes, se omnem haeresim aversuros, quae synodo Nicaenae foret adversa; quibus et receptis Liberius communicavit scribensque Orientalibus testimonium illis perhibuit orthodoxiae.

Mundi anno VDCCCLXI, divinae incarnationis anno CCCLXI, concilium Tyanense celebratum est, in quo inventi sunt Eusebius Caesariensis Cappadociae Gregorius Nanzianzenus, pater Gregorii deiloqui, qui et ipse Nanzianzenus appellatur, et Trienus Melitenensis et alii; qui super Liberii litteris exultantes omnibus orthodoxis significaverunt episcopis, quo Tarsum in confirmationem rectae fidei convenirent; quo audito Valens eos convenire prohibuit.

Cyziceni autem Eunomium insecuti sunt tamquam haereticum p. 58, 12 et blasphemum, qui veniens unitus est Eudoxio. erat enim blas-

1 Eraclyae P. — *vv.* 2—10 = H. *p.* 276, 27 *sqq.* — 4 nobis P. — 5 Lapsacum O, item *v.* 8. — 11 Eusebius *om.* P. — *vv.* 16—20 = H. *p.* 277, 17 *sqq.* — 17 sectare H. — 18 imperaverit et ab H. — rebaptizatus H. — iuramento ei firm. H. — 25 sydonicenae C, synodicae ne P. — 28 anno *ante* CCCLXI *om.* C. — 30 Capadociae P. — Nantianzenus O. — 31 Miletenensis P. — 34 eos *om.* P.

phemus et acerrimus praesumens dicere, quia deus de propria sub-
p. 58, 34 stantia nihil nobis amplius novit. porro Valens paganis dedit sacrificia et sollemnitates celebrandi licentiam. pari modo et Iudaeos fovebat et honorabat solos tantum orthodoxos in apostolica insecutus ecclesia.

p. 60, 1 Huius anno imperii nono sanctus Athanasius Alexandrinus migravit ad dominum, cum episcopatum gessisset annis quadraginta sex, ex quibus quadraginta in persecutionibus pro pietate ac periculis vixit. cui successit Petrus, qui Arrianis in multorum hominum caedes grassantibus pulsus Romam fugiens ad Damasum properavit, cuius et erat sensus, quando et horrenda, quae gesta sunt ab Arrianis apud Alexandriam, per epistolam conscripserunt. eodem anno et Basilius episcopus Caesariae factus est, cum Eusebius pie dormisset.

55 B Mundi anno VDCCCLXVI, divinae incarnationis anno CCCLXVI,
p. 61, 5 Ambrosius post Auxentium ecclesiae Mediolanensium praeest. Occidente vero tota trinitatem omousion praedicante postulaverunt quidam Valentinianum et fecerunt synodum in Hillyrico et fidem roboravere Nicaenam. tunc et Gregorius deiloquus Constantinopolitanae praesidere noscebatur ecclesiae pro Basilii et Meletii ac reliquorum pietatis dogmatibus pugnans. et, nisi ante ad urbem Constantinopolitanam invitatus esset, tota nimirum Arrii et Eunomii repleretur illuvie: omnes enim ecclesias ipsi possidebant praeter oratorium Anastasiae martyris. praeerat autem illic Arrianis Demophilus. tunc quoque Gregorius Nysenus et Petrus, fratres Basilii, coruscabant Optimusque in Pisidia et Amphilochius in Iconio. Barsen autem, episcopum Edessae, atque Pelagium Laodiciae utpote orthodoxae fidei propugnatores Valens in exilium misit. Sauromatarum autem gens, quae pusilla et infima est, contra Valentinianum insurgens et ab eo superata legatis missis pacem expostulat. cumque Valentinianus a legatis sciscitaretur, utrum Sauromatae tales et tam vilium corporum omnes existerent, responderunt dicentes quia "meliores eorum hic habes et vides." tum validissime ille clamans ait "atrocia Romanum imperium sustinet ad Valentinianum pertingens, si Sauromatae tales existentes contra Romanos
p. 62, 1 insurgunt." ex animositate autem nimia et manuum plausu vena recisa et plurimo erumpente sanguine in quodam munici-
p. 62, 10 pio Galliae moritur. porro Valens Traianum magistratum contra Gothos misit, qui victus ignominiose reversus est. cui cum Valens

3 solemnitates C. — 8 proprietate P. — 17 totam O. — 22 repletur P. — 27 Hedessae O. — 31 a] e P. — *vv.* 38 — *p.* 93, 2 = H. *p.* 286, 27.

mollitiem exprobraret, respondit "non ego victus sum, imperator, sed tu, qui contra deum pugnas et barbaris nutum eius concilias." Damasus autem Romanus et Petrus Alexandrinus primi p. 62, 21
Sabbatianos condemnaverunt; et impius Eunomius praesumpsit in una mersione baptisma celebrare, non in trinitate sed in morte Christi oportere baptizare dicens, et eos qui in trinitate baptizati erant rebaptizabat.

Per idem tempus et magnus Ephraem in studio et divina p. 62, 33
doctrina fulgebat multos quidem sermones asceticos, plures autem dogmaticos ex divino spiritu emanans. quaedam autem studiorum eius etiam cantanda Syris tradidit per melos pertrahens antiquiores. aiunt itaque trecentas eum myriadas versuum edidisse vere divina sapientia conditorum, in quibus invenies discendam viri virtutem.

Mundi anno VDCCCLXVIII, divinae incarnationis anno CCCLXVIII, Messalianorum haeresis, id est Euchetarum et Enthusiastarum, exorta est. hi psallentes incedunt et manibus plaudunt, quae apud 56 B
David sunt insensate ac velociter excipientes. huius haeresiarchae Dadoes et Sabas et Adelphius extiterunt et, ut quidam aiunt, Eustathius Sebastenus; quibus restiterunt fortiter Amphilochius Iconiensis Litoius Melitanus postmodum autem et Flavianus Antiochenus. praeterea Valens omni ecclesia devastata venit Caesariam ab Oriente contra sacratissimum Basilium insaniens; qui egit, quae et magnus Gregorius in epitaphio Basilii arguit. deinde vero Mavia Sarace- p. 64, 5
norum regina multa mala Romanis faciens pacem quaesivit et Moysen quendam religiosorum in heremo commorantium episcopum dari Saracenis, qui apud se christianizabant, expetiit. imperatore autem alacriter hoc faciente Moyses non . . . . a Luciano Arriano consecrari, sed a quodam episcoporum, qui in exilio fuerant; quod et factum est. hoc suscepto Mavia multos Christianos de Saracenis effecit. aiunt autem, quia et ipsa Christiana erat natione Romana et captiva ducta placuit propter pulchritudinem regi Saracenorum et sic regnum optinuit. scribit vero multa de eadem gente Sozomenus, unde originem ceperit et unde sic nuncupetur et quod tredecim annorum circumcidatur. porro Gothi ab Hunnis impugnati auxilium ab imperatore postulant per Hulfiam episcopum suum Arrianum, qui moratus sub Constantio fuerat cum Eudoxio et Acacio Arrianis. hic Gothos Arrianos esse docuit, qui adunati ferme p. 64, 31

1 mollitiei O *corr. vulg.* — 10 emenans P. — 12 tricentas P. — 28 οὐ κατεδέξατο ὑπὸ Λουκίου τοῦ Ἀρειανοῦ χειροτονηθῆναι *Theoph.* — 38 Gothus P.

p. 65, 7 viginti Graeciae depopulantur provincias. quo audito Valens, cum Antiochiae degeret, venit Constantinopolim. Byzantii vero conviciis illum utpote invalidum et bellorum fugacem accumulabant. Hisaacius autem, sacer monachus, tenens frenum equi Valentis, cum novissime egrederetur in proelium, ait ad eum "quo vadis, imperator, adversus deum pugnans et deum adversarium habens?" quem iratus carceri tradidit mortem illi minatus, si rediret, quemadmodum Michacae quondam Achaab. post egressionem autem eius quidam ex suis confessi sunt, quod praeceperit divinationes fieri de impetu belli, quod sibi imminebat. quo cum Gothis inito superatus fugit in quandam domunculam, ad quam cum barbari pervenissent, domum incendentes ignoranter omnes qui in illa erant cremaverunt. aiunt autem quod divinus Hisaacius in carcere foetoris Valentem, dum cremaretur, divina gratia et animae munditia deprehenderit praedixeritque interemptionem eius his, qui secum erant, antequam p. 65, 29 nuntii advenissent qui gesta proelii nuntiarunt. quo comperto Gratianus Augustus Theodosium Augustum induit et appellavit imperatorem et contra Gothos direxit. Gothos autem vulgo Scythas dici 57 B p. 66, 17 Traianus patricius perhibet in historia sua. erat autem Theodosius orthodoxus et in bellis mirabilis. porro Gratianus et Valentinianus lege data episcopos exilio revocarunt, Arrianos autem persecuti sunt Damaso cooperante, papa Romano.

p. 67, 20 Mundi anno VDCCCLXXIIII, divinae incarnationis anno CCCLXXIIII, p. 68, 21 Theodosius imperat, cuius imperii quinto anno sancta et universalis secunda synodus celebrata est, cui praefuere Timotheus Alexandrinus, Meletius Antiochenus, Cyrillus Hierosolymitanus et divinus Gregorius Constantinopolitanus. hi vero, qui cum Macedonio senserunt, triginta sex episcopi adhortati a patribus dogmata Nicaena suscipere, secundum quod et Liberio repromittentes libellos por- p. 69, 1 rexerant hi, qui circa Silvanum erant Romam transmissi, renuerunt veritati acquiescere, et recesserunt risus omnibus facti, alia sentientes et alia pollicentes, seductorie Liberii epistolas reportantes, testimonium sibi perhibentis orthodoxiae. sancta vero synodus Gregorio deiloquo episcopatum Constantinopoleos roboravit, et hunc invitum in throno locavit utpote multum laborantem et urbem a laesione haereseon liberantem. cumque didicisset quosdam ex Aegypto sapientissimus et beatissimus iste huic rei invidere compositorio sermone

2 convitiis P. — *vv.* 3—10 = H. p. 287, 11 *sqq.* — 7 illum H. — 8 Achab CΠ. — 10 initio O *corr. vulg.* — fuit P. — *vv.* 12—16 = H. p. 288, 6 *sqq.* — 13 Valentem] eius H — foetoris Valentis? — 23 VDCCLXXIIII P. — 29 quod *om.* P. — 30 rennuerunt P. — 31 adquiescere O. — 33 Gregorius O.

ostenso sponte a throno regnantis urbis abscessit; quo thronum refutante Nectarium imperator et synodus provehit, Tarsensem genere et praetorio tunc principantem; qui, licet nondum baptizatus esset, religiosus tamen et vitae venerabilis erat. porro sancta et universalis synodus omousion firmavit, addidit autem et symbolo theologiam spiritus sancti. tunc Gregorius Nysenus in hac et Pelagius Eulogiusque Edesenus et Iconiensis Amphilochius coruscabant cum magno Gregorio et viris praefatis. magnus autem Meletius Antiochenus, postquam synodus est finita, dormivit in pace. ordinatus autem est Flavianus Antiochiae praesul, vivente quoque Paulino, quamquam idem Flavianus praestitis iuramentis firmaverit numquam se manus impositionem episcopatus ullatenus admissurum. iterum ergo turbatio ecclesiam optinebat Antiochenam, aliis quidem Paulino,
aliis vero Flaviano parentibus. apud Palaestinam vero in castello p. 70, 12
Emmaus natus est puer perfectus, ab umbilico et sursum divisus ita, ut haberet duo pectora et duo capita, et unusquisque sensus, et unus edebat et bibebat, et alter non edebat, unus dormiebat et alter vigilabat. nonnumquam vero et simul ludebant ad alterutrum et flebat uterque et percutiebant invicem. porro vixerunt annis ferme duobus; et unus quidem mortuus est, alter vero vixit diebus quattuor
et mortuus est et ipse. Theodosius autem undecimo imperii sui anno p. 70, 31
venit cum Honorio filio suo Romam et locavit eum imperatorem in ea. 58 B

Mundi anno VDCCCLXXXIII, divinae incarnationis anno CCCLXXXIII, p. 71, 33
Nectarius, Constantinopolitanus episcopus, presbyterum prohibuit, qui erat super paenitentiam constitutus, propter peccatum, quod a quodam diacono factum fuerat in ecclesia in mulierem, quae vacabat sub paenitentia: apud Romam vero et in toto Occidente diligenter conservatur usque in praesens, et locus paenitentibus segregatur. Theodosius autem legem scripsit mulierem in diaconissam non promovendam, nisi sexaginta transcenderit annos secundum apostolum.
interea Iohannes Chrysostomus, presbyter existens Antiochenus, p. 72, 14
mirabiles sermones ad commonitionem eorum, qui contra imperiales
statuas agere praesumpserant, edidit. praeterea, cum imperator p. 73, 31
Romam venisset, accessit ad eum episcopus consilio Innocentii Romani pontificis contra Flavianum episcopum Antiochenum. imperator autem ea, quae ad pacem sunt, admonens eos univit post decem et septem annos iubens episcopum de Oriente Romam venire, cum quo et Beroeensis Acacius missus est.

---

7 Hedesenus O. — 8 praefectis P. — 17 unus sedebat P. — 23 VDCCCLXXXIIII P. VDCCCXC C. — CCCXC C. — 26 in melioremque vac. O *corr. vulg.* — 33 cum imperatore P. — 37 veniit P. — 38 Boeroeensis P.

p. 75, 1 Mundi anno VDCCCXC, divinae incarnationis anno CCCXC, Ar-
p. 75, 19 cadius cum Honorio imperat, cuius sexto imperii anno Nectarius moritur. Theophilus autem, episcopus Alexandrinus, cum adesset, Iohannis Chrysostomi prohibere satagebat electionem Hisidorum quendam presbyterum suum, qui sibi ministraverat, dignum episcopatu regiae urbis testificans. imperator autem et tota civitas Iohannem ab Antiochia ad id ab ipso vocatum consecrari voluit. erat enim Iohannes ex clarissimis Antiochensium, patre Secundo et Anthusa matre, genitus. hic cum esset disertissimus ex divina maxime gratia etiam acerrimis gentilium sophistis mirabilis habebatur; unde Libanius circa mortem interrogatus a discipulis, quisnam eruditionem post eum susciperet, ait "Iohannem, nisi hunc Christiani a nobis furati fuissent." eruditus namque est scripturis divinis Chrysostomus apud Carterium quendam abbatem cuiusdam monasterii, encycliis
p. 77, 8 vero penes iam dictum Libanium. Macedonianus autem quidam per huius doctrinam accessit ad ecclesiam, qui propriam uxorem hortatus, ut converteretur et communicaret, vix persuadere praevaluit: illa vero communionem dans ancillae suae, quae erat ex Macedonianis, iussit habere secum. cumque accessisset ad Chrysostomum,
59 B suscepta ex sanctis manibus eius communione hanc se sumere fingens postremo porrexit ancillae et acceptam Macedonianorum communionem ad os affert, et invenit eam lapidem factam. tum deterrita et tremefacta pedibus incurvatur Iohannis temeritatem confitens et sinceriter ad ecclesiam rediens. porro lapis repositus est in vasorum
p. 77, 20 custodiario reservandus. per idem tempus Arsenius, qui magnus ad saeculum fuerat, contemptis omnibus divinam philosophiam apud Aegyptum sectabatur vita et verbo atque miraculis in ordine monachico fulgens.

p. 77, 36 Mundi anno VDCCCXCVI, divinae incarnationis anno CCCXCVI, Iohannes Chrysostomus multus in vita et verbo divinisque charismatibus splendens et circa omnem virtutem districtus existens diligebatur a populo, qui aedificabatur valde doctrinis eius. hi vero, qui luxuriose vivebant, se avertebant ab illo; qui et in bello, quod adversus eum gestum est, cooperati sunt; inter quae contigere et quae circa Eutropium eunuchum gesta sunt, quin et contentio Severiani Gabalensis contra Sarapionem archidiaconum Iohannis, et illud,

---

4 Chrisostomus P. — 5 episcopatu] ep̄m tū P. — 9 dissertissimus O. — 12 Iohannem dixissem? *Ἰωάννην ἔλεγον Theoph.* — 21 perrexit O *corr.* C². — 30 divinusque P. — charismatibus *corr. ex* chrismatibus C. — 33 quod] quo P. — 34 contigeretur C contigerunt P. contigere C² *συνέβη καὶ τὰ Theoph.*

quod actum est de Longis, qui ex Aegypto fugerant propter Theophilum, nec non et illud de litteris Theophili ad Epiphanium. ex quibus omnibus famulus dei Iohannes insidiis appetebatur. interea Epiphanius Cyprius veniens in Ebdomum consecrationes et synaxis praeter Iohannis voluntatem fecit. verum haec Iohanne ob divinam caritatem parvipendente non est placatus, criminationibus Theophili contra beatum Iohannem factis praeoccupatus. sequenti vero anno Iohannes sermonem contra malas mulieres fecit, quo vaesani et veritatis inimici Eudoxiam irritaverunt dicentes, adversus eam habitum fuisse sermonem. at illa dicens ad Arcadium atrocia se a Iohanne fuisse perpessam egit, ut Theophilus accersiretur, quia manifestus erat inimicus Iohannis; qui accedens contra Iohannem insidiatus est et hunc emisit ab urbe. quo comperto populus magnam excitavit seditionem non indulgens pelli Iohannem; inter quos et Eudoxia plorationibus plebis inclinata rogavit Arcadium et misso Crisone eunucho a Praeneto Iohannem reduxit; qui publicam synodum introire minime passus in proastio morabatur. populus autem ad imperatorem vociferatus Iohannem intrare et in throno locare coegit ita, ut Theophilus et qui cum illo erant metuentes de civitate fugerent. tunc sexaginta episcopi convenientes irrita omnia, quae a Theophilo et sociis contra divinum Iohannem acta fuerant, iure constituerunt. porro sequenti anno imperatrix Eudoxia suam p. 79, 4
argenteam statuam faciens statuit in loco qui nuncupatur Pittacia iuxta sanctam Heirenen. urbis autem praefectus cum esset Manichaeus et, quae paganorum sunt, saperet, plausus et choros et sal- 60 B
tationes celebrans tumultusque faciens contristabat pontificem non permittens eum quiete divina officia celebrare: saepe namque turbabat psallentes. verum Iohannes verbis hunc mitigabat, ille vero Eudoxiam contra Iohannem excitavit, quasi contra honorem statuae gereret eius. ergo contra Iohannem iterum odium, iterum ira. ipse autem sermonem edidit, cuius initium est "iterum Herodias saevit." tunc inimicitia consummata imperatricis adversus eum commota est, et iterum depositio et exilium. populus autem ecclesiam incendit multique pro Iohanne periclitati sunt; qui pulsus ab urbe in exilium missus est, ubi et in domino obiit. qui cum esset in exilio, consecratus est Arsacius, frater Nectarii, qui ante Chrysostomum episcopus urbis regiae fuerat. Innocentius autem Romanus non

1 quod] de quo P. — 4 veniens id est in septimum domum consecr. P. — 6 karitatem O. — 11 perpensam P. — 15 Archadium P. — 16 Crissone P. — Pretone P. — 19 erat O *corr. vulg.* — 22 anno *om.* P. — 23 Pittatia P. — 24 perfectus P. — 30 iram P. — 34 per Iohannem P.

communicavit eiectioni Iohannis, sed per litteras clerum consolatus est civitatis et super temeritatibus indignabatur. Epiphanius vero ad Cyprum navigavit, deo nimirum migrationem eius praenuntiante. aiunt autem, quod et Iohanni finem in exilio praenuntiaverit affuturum, similiter et Iohannes Epiphanio praedixerit quam in navi
p. 80, 8 pertulit mortem. eodem anno mortua est et Eudoxia. Arcadius autem, cum se completo quarto decimo imperii sui anno mori cerneret, videns Theodosium iuniorem parvulum esse et considerans, ne a quoquam insidiis appeteretur, hunc imperatorem appellavit et ei curatorem per testamentum fore statuit Hisdigerden, Persarum regem. Hisdigerdes autem Arcadii testamento suscepto paceque sine invidia erga Romanos usus Theodosio imperium conservavit et Antiochum quendam mirabilem atque rationabilem virum ei tutorem et paedagogum mittens haec Romano senatui scribit: "Arcadio dormiente meque curatorem filii constituente, qui suppleat locum meum direxi. ne quis ergo in insidias pueri conetur, ne proelium intolerabile contra Romanos commoveat." Antiochus vero cum imperatore venerat. ab Honorio autem patruo suo et Pulcheria sorore sua Theodosius perite in his, quae Christianorum sunt, erudiebatur, et erat pax inter Romanos et Persas, Antiocho maxime pro Christianis multa scribente; sicque dilatata est in Perside christianitas, Marutha episcopo Mesopotamiae mediante.

p. 80, 25 Mundi anno VCMI, divinae incarnationis anno CDI, Theodosius
p. 81, 17 iunior imperat; cuius imperii anno secundo Atticus, episcopus Con-
61 B stantinopolitanus, Iudaeum quendam paralyticum monens suadens atque baptizans sanum ex lavacro eduxit: secundum deum enim
p. 83, 4 dicitur fuisse provectus. septimo imperii Theodosii anno obeunte Theophilo Alexandrino Cyrillus consobrinus eius pro ipso episcopus ordinatus est. tunc et Hesychius, presbyter Hierosolymitanus, doctrinis effloruit.

p. 83, 25 Mundi anno VCMXII, divinae incarnationis anno CDXII, Theo-
p. 84, 14 dosius imperat; cuius quinto decimo imperii anno Honorius moritur et Iohannes quidam ex imperialibus subscriptoribus Romae imperium arripit legationemque ad Theodosium mittit in imperatorem suscipi deprecans. at vero Theodosius legatis in carcere trusis Ardaburium stratigon mittit adversus eum; quem tyrannus apud Ravennam aggressus inclusit. quo Theodosius agnito Asperem, huius filium, mittit adversus eum. tum deo amabilis imperatoris oratione ange-

12 Romano O *corr.* C². — consecravit C. — 15 me qua P. — 17 cum *vulg.* cui O. — 29 Hesychus C Herychius P. — *vv.* 33 — *p.* 99, 6 = H. p. 318, 30 *sqq.* — 36 stratigon] praetorem H. — 37 includit P. — Asparem H.

lus domini in habitu pastoris apparens deduxit Asperem et eos, qui cum illo erant, et ducit eos per paludem invium, qui Ravennae adiacet, quem deus pervium operatus est quemadmodum Israhelitarum tempore; et transmeantes per aridam apertis portis civitatis inventis tyrannum quidem occiderunt, Ardaburium autem a vinculis absolverunt. sequenti autem anno Maruthas, episcopus Mesopotamiae, p. 85, 9
filium regis Persarum Hisdigerden a daemonio vexatum sanavit. interea Theodosius imperator multa benignitate motus, licet Persas p. 87, 8
potentissime vicerit, parcens tamen Christianis, qui habitabant in Perside, pacem amplectitur; cuius rei gratia mittit legatarios Helionem patricium, quem valde honorandum ducebat, et Anatolium Orientis stratigon. Huararanes autem sciens superationem suam suscipit legationem, et ita persecutio cessavit, quae in Christianos agitabatur. ceterum imperator Theodosius communicatrices habens hymnodiae proprias sorores, quae virginitatem tota vita sectabantur, super huiuscemodi beneficiis deo gratias agens hymnis hunc laudare penitus non cessabat. Sisinnius autem, Constantinopolitanus episcopus, Proclum consecrat episcopum Cyzici; quem Cyziceni non suscipientes monachum quendam praeter votum Sisinnii Dalmatium dictum consecrant. Proclus autem propriam ecclesiam non habens Constantinopoli hortatu Sisinnii doctrinis pollebat, qui eiusdem urbis non multo post ordinatur antistes. sequenti vero anno Philippus, presbyter Sidae, Christianam historiam in triginta et sex p. 87, 27
libris descripsit.

Mundi anno VCMXXIII, divinae incarnationis anno CDXXIII, Si- 61 B
sinnio defuncto Nestorius Constantinopoleos fit episcopus. mox vero p. 88, 1
thronum conscendit, nequam fides eius et perversus in dogmatibus sensus ostendebatur. homiliam quippe de fide protulit syncello suo praecipiens, ut hanc coram ecclesia praedicaret, habentem ita: "dei genetricem Mariam vocet nemo: Maria enim homo erat, et ab homine deum gigni impossibile est". hanc vocem primum reprehendit Eusebius quidam scholasticus imperatricis Constantinopoleos; unde multi Byzantiorum turbati sunt. Nestorius autem verbum firmare festinans vocem, qua dei genetrix dicitur, eiecit, purum hominem dicens dominum. quadam vero dominica die praesidente Nestorio iussus Proclus recitare, homiliam dixit in dei genetricem, cuius

1 Asparem H. — *vv.* 6—14 = H. p. 319, 24 *sqq.* — 6 anno *om.* CP *add.* C[2]. — 9 in Persidem P. — 10 regi P. — 12 stratigon] praetorem H. — 13 suscepit H. — 15 virginitate O. — 21 hortatus O. — 30 genitricem C *item v.* 36. — vocetur O *corr. vulg.* — 31 gignit P. — 34 quam P. — genitrix C.

initium est: "virginalis sollemnitas hodie, fratres." tunc odibilis factus est apud omnes impius Nestorius propter typhum et malam fidem. eodem vero anno terribile miraculum sanctorum septem puerorum Ephesi factum est, resurgentibus eis post CLXXXI annos. porro Cyrillus, Alexandrinus episcopus, compertis Nestorii blasphe- p. 89, 1 miis scribit ei rogans et monens, ut discederet a perversis dogmatibus suis fidemque rectam susciperet. at vero Nestorius ei e contra misit iniurias et blasphemias. tunc Cyrillus scribit Celestino, papae Romano, quae Nestorius praedicaret, et blasphemias, quae sibi scriptae fuerant a Nestorio, ei manifestas exhibuit. tunc Celestinus scribit Nestorio diffiniens ei dierum decem indutias cessandi a blasphemia et paenitendi: quodsi perdurasset in prava opinione, sacerdotii communicator ulterius esse desisteret. scribunt autem similiter Celestinus atque Cyrillus Antiocheno et Hierosolymitano archiepiscopis de Nestorio et haeresi eius. Iohannes autem scribit Nestorio dans consilium recedendi ab haeresi, quin et ad memoriam ducens illud apostoli dicentis: "misit deus filium suum factum ex muliere." cognoscens vero Nestorius, quod patriarchae taliter ecclesiis conturbatis silere minime paterentur, suasit imperatori mittere Cyrillo sacram stigmatibus plenam; quem putans ex his compescere magis erexit. surgens enim scribit imperatori et sororibus huius tam de recta fide quam de sinistra opinione Nestorii, simul et postulans universalem fieri synodum ad examinandum canonice de Nestorio. tunc imperator Theodosius scribit omnibus episcopis, ut absque ulla dilatione post pascha Ephesum convenirent, diffiniens, quia "nullam apud deum vel apud nos excusationis rationem habebit, qui die sanctae pentecostis in concilio inventus non fuerit apud Ephesum." Celestinus autem Romanus scribit Cyrillo 63 B Alexandrino locum suum in concilio retinendi. itaque quinto et vicesimo imperii Theodosii anno apud Ephesum celebrata est sancta p. 90, 1 tertia synodus. omnibus sane antistitibus convenientibus Iohannes Antiochenus et Orientales indicta die et quae ante statuta fuerat minime concurrerunt. porro sexta decima die post praefinitam Iohanne non veniente pervenit Nestorius cum multa iactantia; vicesimaque mensis Iunii die celebrata est synodus, Nestorio Cyrillo et Iuvenali praesidentibus. porro Cyrillo Romani pontificis vices agente et cuncta theologice disputante, dicit Nestorius cum multa iactantia: "ego illum, qui bimenstris et trimenstris factus est, numquam deum nominaverim; et ideo mundus sum a sanguine vestro et ex hoc ad

1 solemnitas C. — 23 kanonice O. — 37 theolicae P. — 38 qui sibi menstris P. — 39 nominaverunt P.

vos nullatenus repedabo;" et his dictis cum sex episcopis, qui voluntarie secuti sunt eum, ⟨abiit⟩. hi vero, qui circa Cyrillum erant, postera die convenientes miserunt tres episcopos vocare illum, et non obaudivit. pari modo secundo et tertio ac quarto a synodo convocatus non venit: sed et illos, qui missi fuerant, iniuriis fecit et contumeliis affici. tunc synodus, iniuriis et ignominia lacessitis episcopis, qui fuerant missi, receptis, sententiam protulit in eum et alienum fore ab omni sacra dignitate decrevit, in faciem ei depositione ipsius transmissa. his ita finitis, venit post tres dies Iohannes, Antiochenus episcopus, sex et viginti secum episcopis habitis; qui, cum didicissent Nestorium iam depositum, scissi a sancta synodo et cum Nestorio considentes deposuerunt, ut opinabantur, Cyrillum et Memnonem Ephesium. Theodoretus sane putans Cyrillum in duodecim capitula offendisse, praeter veritatem narrationem faciens ibidem Nestorii venenum evomuit. Cyrillus vero potenter exurgens pro eisdem capitulis rationem reddidit ea et quae in eis habentur interpretans et ecclesiasticum thesaurum esse demonstrans atque piam intentionem suam omnibus manifestans. itaque Antiochenus Iohannes a concilio tertio vocatus et non obaudiens, ut veniret, sententiam una cum his, qui secum erant, excepit, ut alieni p. 91, 1 forent ab omni ecclesiastica communione, usque dum sese recognoscentes proprium confiterentur excessum. tuncque synodus diffinivit, quae ab Orientalibus in iniuriam sanctissimorum ecclesiae praesulum Cyrilli et Memnonis prolata sunt, utpote sine lege et sine canone deprompta, nullam vim prorsus habere. his igitur omnibus per suggestiones Theodosio imperatori relatis iussi sunt episcopi ex utraque parte ascendere Constantinopolim; qui cum ascendissent, cooperatione dei vicerunt hi, qui ex parte synodi fuerant, firmataque depositione Nestorii Maximianus Constantinopoleos consecratur 64 B episcopus; Orientales vero susceptum Nestorium secum duxerunt. porro quarto Nestorii depositionis anno Iohannes, Antiochenus episcopus, timore dei detentus vidensque multos Antiochenorum viros egregios a Nestorio adulterina pravitate infectos scribit rogans imperatorem, hunc ab Oriente pellendum. imperator autem Nestorium quidem exilio relegavit apud Oasin, praecepta vero mittit Cyrillo et Iohanni sine dilatione . . . . universas ecclesias. Iohannes autem

2 abiit *add. vulg. ex Theoph.*: ἐξῆλθε. *om.* O. — 4 obaudiunt P. — 13 Memnomen P. — Ephesum P. — 15 Kyrillus P. — 24 Kyrilli P. — 26 episcopis O *corr.* C². — 31 anno Iohannes *om.* P. — 35 Osain O. — 36 et ad *inserit vulg.*, commonendas *post* ecclesias *add.* C². *ἀνυπερθέτως ἑνωθῆναι πρὸς τὸ ἀπαλλάξαι τὰς ἐκκλησίας διχονοίας ἁπάσης Theoph.*

accepta praeceptione scribit Cyrillo fidem suam et patrum apud Nicaeam et Constantinopolim collectorum confessionem recipiens etiam, quae apud Ephesum gesta sunt. quibus Cyrillus susceptis scribit Iohanni et Orientalibus epistolam, cuius initium est "laetentur caeli et exultet terra." et in eadem confessione utrisque convenientibus unitae sunt ad pacem atque concordiam, quibus praeminebant, ecclesiae. per idem vero tempus Nonnus regebat Edesenensem ecclesiam, qui primam Antiochenarum mimarum deo dicavit et pro Margaritu meretrice Pelagiam Christo exhibuit. iste ergo exultans super horum concordia scribit Iohanni archiepiscopo monita et verborum magisteria, in quibus et hoc ait "munda ecclesiam, o p. 92, 1 homo dei, a Nestorianis zizaniis et eius impietate." porro impium et blasphemum Nestorium in exilio divinum iudicium subsecutum est, tabefactis omnibus membris eius et maxime lingua, qua consumpta morte praevenit iter, quo ab Oase ad alium locum erat ducendus.

Mundi anno VCMXXVI, divinae incarnationis anno CDXXVI, veniens Valentinianus, filius Constantii et Gallae Placidiae, ab urbe Roma Constantinopolim duxit uxorem filiam Theodosii imperatoris, Eudoxiam nomine, quam sibi Eudocia genuerat, et Romam rediit. sequenti vero anno Theodosius imperator Eudociam uxorem suam Hierosolymam misit gratificos hymnos oblaturam deo; quae plurima dona ecclesiis contulit et adoratis tam sancta cruce quam colendis locis reversa est ad regalia. tricesimo dein imperii Theodosii anno Proclus, episcopus Constantinopolitanus, postulatus ab imperatore p. 93, 1 Theodosio corpus sancti Iohannis Chrysostomi a Comanis ad urbem regiam detulit; et proximo anno post triginta tres annos id coram omni processione una cum imperatore ac imperatrice Pulcheria pompis funebribus publicans in apostolorum ecclesia posuit. et ita eos, qui propter illius depositionem ab ecclesia separati erant, ecclesiae rursus univit. sub hoc sanctae memoriae Proclo terrae motus facti sunt magni Constantinopoli per quattuor menses ita, ut timentes Byzantii extra civitatem in loco, qui dicitur Campus, essent 65 B perseverantes una cum episcopo ad deum precibus et letaniis vociferantes. quadam ergo die fluctuante terra et omni plebe attentius exclamante "ΚΥΡΙΕ ΕΛΕΙΣΟΝ" circa horam tertiam omnibus videntibus contigit a divina virtute sustolli quendam adolescentulum

---

1 Kyrillo P. — 3 Hephesum C. — Kyrillus P. — 7 Nonus P. — gerebat P. — Hedesenensem O. — 11 o *om.* P. — 15 inter P. — *vv.* 20—23 = H. p. 325, 25 *sqq.* — 23 reversus CP. *corr.* C². — 24 postulatum P. — *v.* 30 — *p.* 103, 8 = H. p. 325, 30 *sqq.* — 33 perseveranter P. — 35 ΚΥΡΙΕ ΕΛΕΥΣΟΝ CP Kyrie eleison H.

in aërem et audiri divinam vocem admonentem eum episcopo ac populo nuntiare, ut letanias sic facerent et dicerent: "sanctus deus, sanctus fortis, sanctus immortalis, miserere nobis", nihil aliud apponentes. Proclus autem hac suscepta sententia praecepit populo psallere sic; et statim terrae motus cessavit. porro beata Pulcheria super miraculo una cum fratre supra modum admirata sanxit per universum orbem divinum hunc psallere taliter hymnum; et ex tunc receperunt omnes ecclesiae per singulos dies hunc canere deo.

De cetero imperante Theodosio iuniore Valentinianus non solum Brittanniam et Galliam et Hispaniam salvare nequivit, sed et occidentalem Libyam, quae videlicet regio vocatur Afrorum, amisit hoc modo. duo praetores erant, Aëtius scilicet et Bonifatius, quos Theodosius postulante Valentiniano Romam direxit. cumque Bonifatius p. 94, 1
principatum occidentalis Libyae percepisset, invidia inflammatus Aëtius accusationem facit adversus eum tamquam rebellionem meditantem et optinere Libyam satagentem. et haec quidem Placidiae fatebatur, Valentiniani matri. ceterum Bonifatio scribit quia "si accersitus fueris, accedere noli: incusatus enim es, et te dolose volunt imperatores . . . ." haec suscipiens Bonifatius et veluti proprio servo Aëtio credens accersitus accedere distulit. tunc imperatores Aëtium quasi devotum receperunt. erant autem Gothi tunc et gentes multae ac maximae trans Danubium in Hyperboreis locis inhabitantes, ex quibus rationabiliores quattuor sunt, Gothi scilicet Hypogothi Gipedes et Uuandeli, nomen tantum et nihil aliud mutantes unaque lingua utentes. omnes autem fidei erant Arrianae malignitatis. isti sub Arcadio et Honorio Danubium transeuntes in terra locati sunt Romanorum. et Gipedes quidem, ex quibus postmodum divisi sunt Langobardi et Avares, villas, quae sunt circa Siggedonem et Sirmium, habitaverunt. Hypogothi vero post Alarichum Romam depopulantes in Gallias abierunt et, quae ibidem sunt, optinuerunt. Gothi autem Pannoniam habuerunt primum, dein nono decimo anno imperantis Theodosii iunioris Thracae villas habitaverunt et per quinquaginta et octo annos in Thrace morantes Hesperium quoque optinuerunt imperium. porro Uuandeli Alanis sibi sociatis et Germanis, qui nunc Franci vocantur, ascitis,

1 in aëre C. — admonente P. — 4 hac] ac H. — 5 Pulceria H. — 7 ex *om.* P. — *vv.* 9—21 = H. p. 320, 32 *sqq.* — 10 Britanniam C. — 14 principatum *om.* P. — occidentalem C. — 15 fecit P. — 19 *βούλονται χειρώσασθαι Theoph.* — *v.* 21 — *p.* 104, 2 = H. p. 320, 14 *sqq.* — 22 et gentes aliae multae H. — 23 inhabitantes hyperboreis locis H. — 24 Hipogothi P. Ypogothi H. — Gepides H *item v.* 27. — Uuandali PH. — 26 istis P. — 29 Syrmium O. — Ypogothi P. — 30 Alaricum P. — 34 Hesperium] occidentes H. — Uuandali O. — 35 Halanis H.

p. 95, 1 transeuntes Ninum fluvium Modigisclo duce habito habitaverunt in
66 B Hispania, quae est prima Europae provinciarum ab Hesperio Oceano. Bonifatius autem metuens imperatores Romanos transfretans a Libya in Hispaniam ad Uuandelos venit. cumque Modigisclum invenisset mortuum et filios eius Gonzarin et Gizerichum principatum moderantes, hortatus est, ut Hesperiam Libyam in tres partes dividerent. polliciti sunt unicuique tertiae parti se una cum ipso principaturos, in communi tamen in quemlibet hostem ulturos. in talibus ergo professionibus Uuandeli fretum transmeantes Libyam habitaverunt ab Oceano usque Tripolim, quae est circa Cyrenen. Hypogothi vero surgentes a Gallia tenuerunt etiam Hispaniam. quidam autem senatus Romani, amici Bonifatii, falsam accusationem Aëtii intimaverunt Placidiae ostendentes quoque et Aëtii ad Bonifatium pridem scriptam epistolam, quam ad eos idem miserat Bonifatius. ast stupefacta Placidia Aëtium quidem in nullo laesit, Bonifatio vero verbum cum iuramentis misit exhortatorium. porro Gonthario mortuo Gizerichus Uuandelorum factus est imperator. Bonifatius ergo verbo suscepto contra Uuandelos armatur, exercitu magno sibi veniente tam a Roma quam a Byzantio, cuius Asperis erat magister. inito autem contra Gizerichum proelio superatus est Romanorum exercitus, sicque Bonifatius cum Asperi Romam veniens suspicionem dissolvit, rei veritate monstrata. porro Africa taliter est Uuandelis subacta. tunc et Marcianus, qui postmodum imperavit, cum miles esset et Asperi deserviret, vivus a Gizericho comprehenditur.

p. 96, 23 Mundi anno VCMXXXVII, divinae incarnationis anno CDXXXVII,
p. 97, 26 Romanae sedis Leo pontificium gerit, imperante Theodosio; cuius imperii tricesimo nono anno Proclus Constantinopolitanus moritur, cui succedit Flavianus presbyter et sceuophylax ecclesiae Constantinopolitanae, vir sacer et strenuus. atque Cyrillus Alexandrinus obit antistes, cui subrogatur in sede Dioscorus, qui nullatenus erat didascalicus, sed immitis et ferus.

p. 98, 1 Mundi anno VCMXL, divinae incarnationis anno CDXL, Chrysaphius eunuchus palatium et ipsum imperatorem tenens, cum invideret Flaviani consecrationi, suggessit imperatori, sine malitia

2 est *om.* P. — esperio CP. occidentali H. — *vv.* 3—9 = H. p. 321, 19 *sqq.* — 4 Uuandelos C Uuandalos P Guandalos H *et sic ubique in sqq.* — Guandalos Halanosque H. — Modiisclum P. — 5 Gontharium et Genserichum H. — 8 in comm. tamen] in communionem P. — 9 Guandali Halanique H. — 10 Hyppigothi O. — *vv.* 11—24 = H. p. 322, 8 *sqq.* — 13 placide ostendens P. — 16 Genserichus H *ubique.* — 17 Halanorum Guandalorumque H. — 19 Byzantio] Constantinopoli H. — 21 veritatem monstratam H veritatem monstrata C. — 22 a Guandalis H. — 23 Aspari H. — 28 sceuophilax vasorum custos *mg.* C.

existenti et apud Chalcedonem degenti mandare patriarchae, ut mitteret pro consecratione sibi benedictiones. quo facto Chrysaphius avertens mandavit aureas imperatorem quaerere benedictiones. at 67 B
episcopus renuntiavit non se habere pecunias ad mittendum, "nisi forte quoquam utar," inquiens, "ex sacris vasis." fit ergo ex hoc inter illos, Pulcheria haec ignorante, non modicus maeror. verum haec apud Constantinopolim. ceterum penes Alexandriam Dioscorus confestim Cyrilli cognatos in primordiis suis devastat et horum patrimonia depraedatur, filium autem fratris eius, Athanasium presbyterum, sine culpa deposuit. haec autem faciebat rectae Cyrilli fidei adversatus, cum esset haereticus et ex mollibus ungulis ea, quae sunt Origenis, sentiret. irascebatur autem et Flaviano eo, quod modicum quid opis beati conferret Cyrilli cognatis. cum ergo Chrysaphius esset impius, videre non ferens ecclesiarum concordiam operam dabat, ut conturbaret eas, et diversis modis agebat, ut Flavianum ab episcopatu depelleret, volens Eutyche quendam sensus sui archimandritam ad episcopatum eius provehere. et, quoniam Pulcheria res civiles retinente nihil valuit, primo insidiatur Eudociae insidiarum eius nondum expertae et in livorem eam instigat contra propriam matrem et immittit ei, ut et illi deroget apud imperatorem et tollat ad se praepositum, quoniam praepositus ad dispositionem rerum pernecessarius erat Pulcheriae. imperator autem ab uxore p. 99, 1
molestiis fatigatus mittit ei dicens: "ne te hoc tristem reddat: praepositum enim te habere non est possibile, neque meam sororem bene et perite ac pie omnia disponentem ego repello." inefficax ergo Chrysaphius super hoc effectus ad aliud vertitur instrumentum et suggerit Eudociae, ut molesta imperatori suaderet ei, quo praeciperet patriarchae consecrare illam diaconam, tamquam quae virginitatem elegisset. et diutius Eudocia imperatori molesta persuasit levitati eius. super quo iussus Flavianus ab imperatore tristatus est valde praespiciens futura ex hoc scandala nascitura. et imperatori quidem repromisit, Pulcheriae vero scripsit rogans eam, ne saltem ante faciem eius veniret, "ne cogar" inquit "agere quid eorum quae te contristant." illa ergo ex his quae scripta fuerant intellegens, quod meditabantur, et praepositum Eudociae transmisit et ipsa exiens in Ebdomum siluit. ex hoc itaque imperator et Eudocia valde contra Flavianum tristes effecti sunt, quod suum revelasset

2 quod factum *Fabrot. sed gravior corruptela subesse videtur. coll. Theoph. p.* 98, 14. — Chrysapius O. — 3 aureas *Fabrot.* autem Andreas O. — 9 frater O. *corr.* C². — 19 liborem O. — 21 propositum P. — Pulcheriam O *corr. vulg.* — 23 reddam P. — 25 ac pie] accipies P. — 26 infectus O *corr. vulg.* — 31 prospiciens P.

secretum. porro Eusebius scholasticus, qui primus Nestorium reprehendit, ad episcopatum Dorylaei promotus et de fide cum Eutychi archimandrita disputans invenit eum non recta sapientem; qui cum multum commonens iuvare illum nequivisset, retulit de eo Flaviano episcopo, qui quadraginta episcoporum concilio congregato adducit 68 B p. 100, 1 Eutyche et iuxta omnem consequentiam regularum ecclesiasticarum discutiens inventum subdolum et haereticum deposuit. Chrysaphius autem, huius concors, palatium tenens his cognitis in iram per amplius contra Flavianum accenditur et intimat Dioscoro Alexandrino se in his, quae cordi eius essent, per omnia cooperaturum, si sibi in calumniis contra Flavianum et Eusebium ipse concurreret pro Eutychique satageret. movet autem ad id etiam Augustam Eudociam tristia de Pulcheria contra Flavianum memorans apud illam; et agit uterque, quo imperator sanciret secundum Ephesi congregari concilium, cui Dioscoro praeesse concedunt, mittentes ei exercitum plurimum in auxilium. cumque latrocinali huic concilio praesedisset, non permisit adesse notarium alium concilio, sed suos tantum fecit scribere, quae gerebantur. quaestio ergo cum fieret, exigebatur Eutyches propriam exhibere opinionem; qui respondit dicens: "confiteor ex duabus naturis fuisse dominum nostrum ante adunationem; post adunationem vero unam naturam confiteor." tunc Dioscorus dixit "et nos omnes hoc assentiamur." et lociservatores quidem Leonis, papae Romani, Dioscori videntes impetum, et quod epistolam papae ad Flavianum non permiserit legi neque illam, quam ad synodum miserat, sed despexerit, fugerunt et descenderunt Romam. porro Dioscorus Eutychi sacerdotium reddit, Eusebium vero Dorylaei et Flavianum Constantinopolitanum in promptu deponere habuit, qui et ante depositionem impulsionibus et calcibus p. 100, 1 a Dioscoro summissus tertianus vitam mutavit; et de cetero vi militum et gladiorum episcopi subscribere coacti sunt. Domnus autem, Antiochenus episcopus, postquam vi subscripsit, in se reversus erexit se contra Dioscorum ⟨et⟩ principes, vociferans adversus ea, quae gesta sunt, et impietatem concilium nominans et subscriptionem suam quaerens recipere. his cognitis papa Leo accedit cum lacrimis ad imperatorem Valentinianum simul et ad Augustas petens epistolas Theodosio imperatori pro emendatione patranda eorum, quae apud Ephesum nequiter et irregulariter acta sunt, destinandas;

1 scholastichus P. — 2 Dorilei C *item v.* 27. — 3 mandrita P. — 13 tristitia P. — 19 exiebatur P. — 23 qui de Leonis P. — Romanis P. — 25 quam] quae P. — inpromptum O *corr. vulg.* — 28 qui] que P. — 29 vin (*sic*) P. — 31 vim P. — 32 et *addidi ex Theoph.* — 33 impietate P.

qui rescribit Eudoxiae filiae ita: "hoc dulcedini tuae notum esse volo, quia Flavianus divino iudicio ab ecclesiis eiectus est ut multarum turbationum auctor." porro Dioscorus deposuit et Theodoretum et Hiban et Andream et Domnum Antiochenum et alios Orientales episcopos. Theodosius autem imperator mobilis erat omni vento circumlatus; unde et in chartis non lectis subscribebat. eodem anno Gezerichus Uuandalica multitudine opimus effectus et 69 B se regem vocans terrae ac maris insularumque multarum Theodosium contristabat. sane non multo post resipiscens Theodosius et re- p. 101, 28 cognoscens, se a Chrysaphii versutiis fuisse deceptum, tristabatur super impietate ac iniustitia, quae facta fuerat in Flavianum et reliquos episcopos. et indignatus vehementer primo quidem exulem fecit in insula quadam Chrysaphium, in Eudociam vero valide commovetur hanc omnium malorum causam appellans, quippe quae et Pulcheriam ex imperialibus insecuta sit, simul et improperans ei, quae gesserat circa Paulinum. illa vero desperata rogavit Hierosolymam se dimitti et assumptis Severo presbytero et Iohanne diacono Hierosolymam venit. discens interea imperator, quod isti et in urbe frequenter ad eam accederent et cum ipsa rursus Hierosolymis essent multaque illis largiretur, mittens decollavit eos. tunc imperator beatam Pulcheriam oppido rogans ad imperialia reduxit; quae mox mittens Ephesum asportavit inde corpus sancti Flaviani et cum multo deferens obsequio per medium urbis sepelivit apud sanctos apostolos. interea Attilas Scytha, vir fortis atque superbus, depo- p. 102, 15 sito Bdella seniori fratre solus Scytharum, quos et Hunnos vocant, principatus regno per Thracem discurrit et omnem civitatem et p. 102, 26 castra in servitutem redegit praeter Hadrianopolim et Heracliam, quae quondam Perinthu vocabatur. cogitur ergo Theodosius legationem Attilae mittere, et sex millia librarum ei pro recessu praebens mille librarum annuum tributum persolvere pollicetur. igitur, cum Romana virtus a bello rediisset, quod adversus Attilam fuerat destinatum, non multo post Theodosius moritur. porro beata Pulcheria, nondum cuiquam imperatoris morte comperta Marciano accersito in religione ac pudicitia conversante sene videlicet et idoneo viro, dicit ei: "quoniam imperator mortuus est et ego te elegi tamquam beneplacentem ex omni senatu, da mihi verbum, quo custo-

1 ita *om.* P. — 2 ut] et P. — *vv.* 5—6 = H. p. 330, 6 *sq.* — 5 movilis CP. — 6 circumdatus H. circumiatus P. — sc subscribebat H. — 13 in in Eudociam O *corr.* C². — 21 ad imperaliam P. — *vv.* 24—30 = H. p. 327, 14 *sqq.* — 24 Attila H. — supervus CP. — 25 Bleba H. — 28 Perinthum H. — 29 Hattilae CP. — 31 Hattilam CP. — *v.* 35 — *p.* 108, 3 = H. p. 330, 8 *sqq.*

dias virginitatem meam, quam deo commisi, et pronuntiabo te im-
peratorem"; quod eo pollicente, accersito patriarcha pariter et senatu,
pronuntiavit eum imperatorem Romanorum.

p. 103, 17 Mundi anno VCMXLIII, divinae incarnationis anno CDXLIII, Mar-
cianus pius divino decreto imperator ostensus omnes qui in exilio
erant revocavit. Pulcheria vero perosum Chrysaphium eunuchum
tradidit Iordani, filio Iohannis, qui tyrannidem apud Romanam
p. 105, 13 urbem exercuit; multisque Christo erectis ecclesiis praecipue quae
in Blachernis laudabilis dominae nostrae dei genetricis est in prin-
70 B cipio imperii pii Marciani ecclesiam fecit. porro beatus papa Leo
scripsit Marciano petens, ut, quae praesumpta fuerant a Dioscoro
et Eutychi apud Ephesum in sanctum Flavianum, requirerentur
coram universali synodo; et iussit imperator colligi cunctos epi-
scopos. secundo itaque imperii Marciani anno Chalcedone sancta
quarta facta est synodus mense Octobrio indictione quinta. omnibus
autem episcopis in martyrio sanctae Euphemiae una cum senatu con-
venientibus discussa sunt, quae in prima indictione super Eutychi
gesta sunt et quae apud Ephesum sunt a Dioscoro temere perpe-
trata. queritans autem Dioscorus de his ad ignorantiam gestorum
confugit: sed effugere redargutionem, quae in actis efferebatur, non
p. 106, 1 valens deficiebat, et veritas denudabatur. tunc excusationem non
habens confusus est. hi vero, qui cum eo latrocinali concilio con-
sederunt, redarguebant eum super violentia et necessitate, quam ab
ipso pertulerant, et veniam a synodo postulantes recepti sunt;
quorum unus erat Iuvenalis Hierosolymitanus episcopus. cumque
defecisset Dioscorus non habens excusatoriam rationem, ultra synodo
apparere ausus non est. tunc synodus praesente quoque imperatore
Marciano et senatu sententiam protulit contra Dioscorum et Eutyche
hosque deposuit. imperator autem Dioscorum quidem in Gangris
exilio relegavit, synodum autem laudans dixit: "gratias confiteor
maximas omnium nostrorum deo, quoniam ablata discordia in unam
eandemque confessionem cuncti convenimus"; et amabiliter honorans
sexcentos illos et triginta patres ad sua in pace unumquemque ab-
solvit. porro consecratus est Proterius pro Dioscoro episcopus
Alexandriae.

Mundi anno VCMXLV, divinae incarnationis anno CDXLV, Pul-
cheria beata et pia dormivit in Christo, quae multa bona fecit et
omnia sua pauperibus dereliquit; quae Marcianus, cum multa essent,
alacriter dedit. construxit autem eadem et multa oratoria domosque

3 pronuntiabit CP. — 7 Iordanis P. — 9 genitricis C. — 10 Martiani P. —
12 requirentur P. — 15 octubrio P. — 16 Euphymiae P. — 33 in sua ad sua P.

pauperibus et hospitibus nec non et sepulchra peregrinis aedificavit; inter quae sancti martyris Laurentii templum construxit. at vero p. 107, 6 Theodosius monachus, vir pestifer, cum descendisset cursim Chalcedonensi facto concilio Hierosolymam et didicisset, quod Augusta Eudocia erga Dioscorum a synodo depositum affectu flagraret, coepit clamare adversus synodum quasi rectam fidem subvertentem, et surreptis Augusta et monachis propriis caedibus usus more barbarico archieraticum thronum rapit et homines Augustae ministros habens episcopos promovet per civitates, cum episcopi adhuc essent in synodo. Severianum autem, episcopum Scythopoleos, qui non fuerat eius mala opinione deceptus, a civitate pellens occidit; et excitat persecutionem 71 B contra illos, qui sibi non communicabant, et multos quidem tormentis affecit, quorundam vero domos tradidit igni ita, ut aestimaretur urbs a barbaris capta. necavit autem et Athanasium, diaconum sanctae Resurrectionis, exprobrantem et arguentem eius impietatem et huius sanctum corpus per civitatem pompis circumdans canibus tradidit. Domnus vero, archiepiscopus Antiochenus, in heremum fugit, et Iuvenalis Hierosolymitanus. porro, cum pestilens Theodosius per viginti menses thronum Hierosolymitanum tenuisset, iussus est comprehendi; qui fugiens in montem Sinaeum properavit; quo fuga lapso una cum his, quos ipse provexerat, iterum Iuvenalis thronum suum recepit.

Interea Maximus, Maximi nepos tyranni, Valentinianum peremit p. 108, 22 et Eudoxiae vi sociatus imperium quoque optinuit: per quaeque namque quis peccat, per ea quoque et corripitur. inter haec ergo Eudoxia coartata, nullum fore auxilium a Byzantio Theodosio patre suo et Pulcheria defunctis existimans accersit Gezerichum ad urbem Romam rogans e Maximi tyrannide liberari. magna vero cum classi Gezerichum Romam navigantem Maximus timens fuga usus est; hi vero, qui cum ipso aderant, interemerunt eum. praeterea Gezerichus nemine sibi resistente introivit Romam tertia die Maximi fugae et sublatis omnibus pecuniis et civitatis miraculis in navesque receptis, in quibus erant ecclesiastica cimilia tota ex auro lapidibus pretiosis ornata et vasa Hebraica, quae Titus Vespasiani filius post captivitatem Hierosolymarum Romam detulerat, una cum Eudoxia imperatrice ac filiabus eius in Africam navigavit.

Erat autem Marcianus admodum religiosus et timens deum; p. 109, 23

18 fugit P. — *vv.* 23—36: *cf.* H. p. 337, 23 *sqq.* — 24 vi] viro P. — 26 Eudocia CP. — a Constantinopolim H. — 27 defunctus P. — Genserichum H *ubique.* — 28 e] et O ἐκ *Theoph.* — 29 Gezericum CP.

qui in letaniis Campi pedes excedebat multa egentibus beneficia praestans. quod intuens Anatolius patriarcha et ipse de cetero non phorio portatus secundum morem sed pedes letanias faciens incedebat. Timotheus autem Helurus molimine usus noctu cellas monachorum circuibat unumquemque vocans ex nomine, quo respondente dicebat: "ego angelus sum dicere omnibus, ut abscedant a communione Proterii et eorum, qui Chalcedone convenerunt, et Timotheum Helurum in episcopum Alexandriae provehant."

p. 110, 9 Mundi anno VCML, divinae incarnationis anno CDL, Leo imperat coronatus ab Anatolio patriarcha, Timotheus vero cognomento Helurus Alexandrinam civitatem turbabat. multitudine quippe inquietorum virorum empta tyrannice Alexandriae sedem optinuit et, cum depositus esset, a duobus depositis provehitur. unde omnia scandala penes Alexandriam orta sunt: cunctis enim orbis terrae sacer-
72 B dotibus diffinitionem synodi Chalcedonensis recipientibus, iste scelestus rabie quadam infectus iniuriis appetebat et ordinationes episcoporum faciebat, cum esset ipse inordinatus, et baptizabat, cum presbyter non existeret. beatus autem Proterius sentiens contra se confectum consilium dat locum irae et prima die paschae ad vene-
p. 111, 1 rabile baptisterium fugit. ast ille Antichristi praecursor neque sanctam diem neque colenda loca reveritus mittit et occidit insontem pontificem una cum sex aliis, qui erant cum ipso; et funibus trahentes huius cadaver a sancto lavacro emiserunt et pompose per civitatem portatum postremo etiam igni sine ulla misericordia prodiderunt et cineres eius in aërem consperserunt. eodem anno delatum est corpus sanctae Anastasiae a Sirmio et repositum est in templo eius in porticibus Domnini. Timotheus autem Helurus scripta magni Cyrilli non edita repperiens in multis locis adulteravit, sicuti scribit Petrus, presbyter Alexandrinus. sequenti vero anno Leo imperator iniqua Proterii morte et iniusta Heluri promotione comperta mittens Caesariam linguis mutilatis exilio relegavit eos, qui Proterii neci communicaverant: Timotheo vero scelesto adversi nil intulit iudicium in eum dicens inferre antistitibus convenire. qui litteras ad uniuscuiusque provinciae misit episcopos, ut singuli scriberent sibi proprium sensum, utrum, quae apud Chalcedonem diffinita sunt, sibi placerent, et super Heluri creatione quid dicerent. inter quos

---

1 incedebat P (ἐξῄει *Theoph.*). — gentibus P. — 3 phorio portatorio *mg.* CP. — 18 presbytero P. — 25 comperserunt P. — *vv.* 25—27 = H. p. 340, 6 *sqq.* — 26 Syrmio O. — 27 porticipibus CH. — 28 sicut P. — 30 mortem O. — 32 Timotheos C Timotheus P. — sceleste *ut vid. pr. m.* C.

et sancto Symeoni styliti et Bardae monacho atque Iacobo miraculorum patratori scripsit contestans, ut ita iudicium controversiarum depromerent, ut essent rationem deo cunctorum domino reddituri. qui omnes unanimiter et consonanter et Chalcedonensem synodum p. 112, 1 sanctam esse affirmant et terminum ab ipsa depromptum admittunt, Timotheum autem consonanter reprobant tamquam homicidam pariter et haereticum. satagebat autem et Gennadius apud imperatorem, quo ulcisceretur super his, quae temere fuerant perpetrata; cui e diverso resistebat Aspar Arrianus. porro imperator pius Helurum quidem apud Gangras exilio relegavit: ipse vero et illic coepit conventicula congregare turbationesque patrare, quas comperiens imperator rursus eum in exilium misit apud Chersonam; et consecratus est pro eo episcopus Alexandriae Timotheus alius, cognomento Leucos, qui et Salophacialus nuncupatur, vir orthodoxus et bonus cunctisque prorsus amabilis. interea vasto incendio p. 112, 19 Constantinopoli facto, Marcianus oeconomus ascendens super tegulas sanctae Anastasiae tenens evangelium orationibus et lacrimis illaesam domum servavit. sequenti anno, cum pictor quidam pingere salvatorem secundum similitudinem Iovis praesumpsisset, arefacta est manus eius; quem peccatum suum confessum sanavit 73 B Gennadius. aiunt enim quidam historicorum, quod crispis et raris capillis schema in salvatore magis vernaculum sit. per idem tem- p. 113, 17 pus Leo imperator Zenonem, generum suum, magistratum totius Orientis fecit et Basiliscum, fratrem Verenae Augustae, magistratum Thracae constituit. Zeno autem veniens Antiochiam invenit episcopum in ea sacrum Martyrium. Petrus autem Cnapheus sequebatur Zenonem, cum esset presbyter; qui persuadens Zenoni, ut sibi cooperaretur ad conducendos mercede quosdam Apolinarii sectatores, turbationum dena milia excitat contra fidem et Martyrium episcopum; et anathematizat eos, qui non dicunt deum crucifixum esse, et scindens populum Antiochenum addit in trisagio hymno "qui crucifixus es propter nos". quod ex tunc hodieque apud Theopaschitas dici optinuit. Martyrius autem ad Leonem imperatorem venit et susceptus est cum honore multo studio Gennadii, episcopi Constantinopoleos. rediens autem Antiochiam et inveniens populos dissidentes Zenonemque his faventem coram ecclesia ab-

1 styli P. — columnario, in columna enim quadam morabatur inclausus *mg.* C. — 4 consonanter ad Chalc. P. — 10 Gangas P. — 14 cogn. candidus leucus (*sic*) P. — *v.* 16—25 = H. *p.* 340, 18 *sqq.* — 22 magister P. — 23 magistrum H, *item v.* 24. — 24 Venere P. — 25 Trachae P. — 26 Gnapheus O. — 28 Apolenarii C, Apollinarii P. — 30 anathematizate P. — 33 apud fullo Theopaschitas P (deum dicentes passi *mg.* C). — 34 studii O *corr. vulg.*

renuntiavit episcopatui dicens: "clero non subdito et populo diffidenti et ecclesiae squalenti abrenuntio, servans mihimet sacerdotii dignitatem." quo discedente Petrus Cnapheus in thronum Antiochenum insiliit, qui mox Iohannem quoque promovit Apamenum episcopum, qui erat ex depositione. his vero compertis Gennadius cuncta imperatori exponit et iubet Petrum Cnaphea exiliari. quod audiens Petrus exilium fuga evasit. electione vero communi Iulianus quidam episcopus Antiochiae promovetur.

Eodem anno translatus est apud Alexandriam propheta Helisaeus in monasterium Pauli leprosi; leprosum enim sanavit et leprosum fecit et in ea, quae leprosi erant, translatus est.

p. 114, 19 Circa haec tempora Anthimus et Timocles tropariorum factores
p. 115, 9 agnoscebantur. praeterea Cassius, quaestor Antiochenus atque philosophus, derogatus est apud imperatorem ut paganus; et iussit imperator examinari eum a praefecto praetoriorum Constantinopoli. cumque induceretur in Zeuxippum vinctus retrorsum manibus, dixit ad eum Poseus praefectus: "videsne, o Cassi, in quo habitu constitutus sis?" qui ait: "video et non miror: homo enim cum sim, humanas incurri calamitates. sed iudica in me, ut iudicabas cum me." quibus auditis contio laudavit imperatorem; quo comperto imperator gavisus est et dimisit eum in regionem suam.

p. 118, 19 Mundi anno VCMLXIIII, divinae incarnationis anno CDLXIIII,
74 B cum Eudocia, neptis Theodosii, sedecim annos in Africa cum viro suo Honoricho fecisset et puerum Gilderichum ex ipso genuisset, difficile ferebatur erga maritum, cum esset Arrianus. unde aditu invento fuga lapsa venit Hierosolyma et adoratis venerabilibus locis salutatoque sepulchro Eudociae, aviae suae, ac paucis diebus in sancta demorata civitate mortua est in pace, omnibus sanctae Resurrectioni dimissis.

p. 121, 1 Mundi anno VCMLXVII, divinae incarnationis anno CDLXVII, Basiliscus in Campo acclamatus imperator Marcum filium Caesarem fecit et Zenobiam uxorem suam Augustam coronavit et statim contra fidem proeliatus est, Zenobia maxime incitante illum ad istud, Timotheumque Helurum revocavit per typos et Petrum Cna-

---

3 *mg.* P: deum dicentē *signo addito, ad* Petrum *haec verba adscripta esse. cf. ad p.* 111, 33. — Alexandrinum O, *correxi ex Theoph.* — 8 Antiochenae P. — *vv.* 9—11 = H. *p.* 341, 4 *sqq.* — 12 troantiphonarumpariorum P, antiphonarum *mg.* C. — 15 Constantinopolim P. — 16 indueretur P. — victus P. — 18 sis P. — 20 laudabit O. — 22 VCMLXVII – CDLXVII C. — 24 genuisse P. — 28 resurrectionis O. — *v.* 30 Basiliscus – 32 coronavit = H. *p.* 343, 10 *sqq.* — 31 imperator est acclamatus, Marcum H. — 32 Zenobia] *Ζηνωδίαν Theoph.* — 34 per typos: per formas subauditur edicti *mg.* CP.

phea, qui absconsus erat in monasterio Acoemetensium; et quotquot alii inimici sancti Chalcedonensis erant concilii fiducialiter contra veritatem agebant. Helurus autem congregatis inquietis quibusque Alexandrinis, qui Constantinopoli peregrinabantur, de palatio cum letania venit in ecclesiam vectus asino; qui perveniens in locum, qui dicitur Octagonus, et expavescens pedem contrivit et cum confusione reversus est. Basiliscus autem hunc Alexandriam cum typis contra synodum misit et Petrum Cnaphea Antiochiam contra veritatem confortans utrumque. Timotheus autem Salophacialus, episcopus Alexandrinus, comperiens Timotheum Helurum advenire recessit ad monasteria Canopi. multis autem afflictis Helurus Timotheum laedere non valuit eo, quod diligeretur ab omnibus. cumque ingrederetur Helurus Alexandriam, vociferabantur studiosi eius illud turpe dicentes: "cibasti inimicos tuos, papa". ast sceleratus e contra clamabat: "etiam vere cibavi". hic impius etiam Chalcedonense concilium anathematizabat. Iulianus autem Antiochenus episcopus prae tristitia eorum, quae fiebant, defunctus est, Petrus autem Cnapheus ad sedem perveniens in anathemata et turbationes erupit; hinc caedes hominum et rapinae propter additamentum trisagii factae sunt. praeterea Basiliscus typo generali Chalcedonense abiecit concilium iubens Acacio Constantinopolitano id ipsum facere: sed tota civitas cum mulieribus et liberis in ecclesiam contra Basiliscum conveniens hoc fieri vetuit. porro clero mona- p. 122, 21
chisque Constantinopolitanis pro Chalcedonensi synodo propugnantibus timens Acacius multitudinem cum eis concordare simulabatur; unde coram ambone contra Basiliscum et Zenonem acclamabat. Basiliscus autem compertis his metuens fervorem plebis civitatis exivit iubens senatui neminem loqui cum Acacio; futurum enim erat, ut populus incenderet urbem. Danihel autem, mirabilis sty-
lites, assumptis monachis et populi aemulatoribus exivit contra 75 B
Basiliscum et ei cum multa fiducia disputavit. interea Zeno cum p. 124, 24
Areadne ad regiam perveniens urbem susceptus est a populo ac senatu. Basiliscus vero veniens ad ecclesiam imperiali deposita in divina mensa corona ad baptisterium confugit cum Zenobia, malae
opinionis uxore sua. porro Zeno Petrum Cnaphea avertit eo, quod p. 125, 13
Basilisco concurrerit; decreto autem Orientalis synodi depositus est

1 accoementensium P. — 2 Calcedonensis P. — 8 Cnaphea: fullonem *mg.* P. — 9 Salophatialus P. — 14 studiosi: vocabulum officiorum est *mg.* CP. — 18 Cynapheus P. — 20 trasagii C triasagii P. — Basiliscum P. — 22 ipsum] sum P. — 28 exibit invens O. — *vv.* 31—35 = H. *p.* 343, 12 *sqq.* — 32 Ariathne H. — veniens] fugiens H. — 36 orientali P.

et cum eo Iohannes, qui post tertium mensem eiectus est; et post eum Stephanus vir venerabilis est Antiochiae provectus episcopus. Petrus autem apud Pityussam in exilium ductus, sed educentes decipiens confugit in sanctum Theodorum Euchaïtensium. Timotheus autem Helurus inter haec moritur, pro quo Petrus Moggos introducitur, vir malignus et veritatis inimicus, qui iam depositus fuerat; consecratur autem ab uno episcopo et ipso deposito. in quem irruentes per zelum dei monachi triginta solis diebus latrocinaliter eum optinentem episcopatum repellunt et Timotheum ite-
p. 126, 5 rum Salophacialum iure throno restituunt. Stephanus interea electione communi provectus ad Antiochenum episcopatum a Petri Cnaphei sequacibus quasi Nestorianus criminatus est apud Zenonem. sed hunc Orientalis synodus apud Laodiciam conveniens iussione imperatoris utpote innoxium sedi restituit.

p. 128, 17 Septimo vero imperatoris Zenonis anno, Stephano episcopo Antiocheno dormiente, Stephanum pro eo alterum consecraverunt; quem inimici fidei voto, quo erga Cnaphea flagrabant, in natatorio sancti martyris Barlaae calamis acutis trucidantes in Orontem fluvium proiecerunt furore armantes amentiam. Zeno autem propter illa, quae praesumpta sunt in Stephanum, iussit Acacio Constantinopoleos episcopum Antiochiae constituere, qui ordinavit Calandionem. consecraverant autem et Antiocheni per ignorantiam Iohannem, qui dicebatur Codonatus, quem Calandio in Tyrum, quae primus thronus est Antiochenae dioeceseos, translatum enthronizavit. eodem anno et Alexandriae Timotheus Salophacialus defunctus est, et consecratus est Iohannes Tabennesiotes, vir sanctus et rectorum dogmatum propugnator, qui fuerat Alexandrinae presbyter et oeconomus ecclesiae. porro Hillus patricius cum Leontio et reliquis venit ad castellum Papyrii et educta Verena Augusta in Tarsum Ciliciae fecit eam coronari extra civitatem apud sanctum Petrum.

p. 130, 9 Decimo praeterea Zenonis anno Petri Moggi spudastae per pecunias et seductiones persuasere Zenoni eicere Iohannem Tabenne-
76 B sioten, Alexandrinum episcopum, tamquam praeter votum eius consecratum, et Petrum Moggum iterum reducere Alexandriam. tunc

1 cum eo] *ἀντ' αὐτοῦ Theoph.* — ductus] ducturus O, ducendus C². — 8 triginta] *λϛ' Theoph.* — 10 Salophacialem C, Solaphacialeum P. — thronum P. — 13 iussionem O. — 17 ergo P. — 18 Horontem O. — 21 Kalandionem O. — 22 consecraverunt P. — 23 condonatus P. — Kalandio C, Kalendio P. 24 dioceseos O. — 27 Alexandriae P. — *vv.* 28—31 = H. *p.* 343, 17 *sqq.* — 28 billus P. — 29 Verina CP. — 32 Maggi P. — spudastae: officii nomen *mg.* P. — 33 Zenonis P.

et ENΩTIKON fecit Zeno, ut quidam aiunt, ab Acacio Constantino-
politano dictatum et ubique transmisit. Petro autem Moggo ante
regressum eius in Alexandriam iussit Zeno communicare Simplicio
Romano atque Acacio, qui, videlicet Acacius, scripsit Alexandrinis
suscipere Moggum et Iohannem abicere. Iohannes vero audita
Petri praesentia, licet clerus cum populo exire illum prohiberet,
quae praesumenda erant a Petro considerans sapienter et sine tur-
batione recessit.

Mundi anno VCMLXXVII, divinae incarnationis anno CDLXXVII,
Theuderichus Valamer, cuius multus inter barbaros et Romanos p. 131, 1
est sermo utpote fortis et providi sed nec rationum inexpertis;
penes Byzantium quippe obses quondam traditus optimis magistro-
rum adhaesit, cum pater solus Valamer post Attilae filios dux
esset sub Leonis imperio Gothorum. interea Orientales episcopi p. 131, 20
scripserunt Acacio vituperationes eo, quod receperit Moggum in
communionem; qui parvipendens eos omnes impudenter communi-
care Moggo coacte fecit. at vero qui erant ex regia urbe nec non
et de Oriente deprecati sunt Felicem, Romanum episcopum, signifi-
cantes Acacium esse malorum auctorem. inter quos et Iohannes
Alexandrinus eadem dicens Romam profectus est. Felix autem
synodo in templo summi apostoli Petri facta duos episcopos et
ecclesiae defensorem Constantinopolim misit scribens Zenoni et
Acacio, ut Petrum Moggum tamquam haereticum eiceret ab Alexan-
dria. sequenti vero anno his, qui a Roma missi fuerant, apud
Abydum Zenonis et Acacii voluntate retentis litterisque ablatis in p. 132, 1
carcerem missis, comminatus est Zeno illos occidere, nisi Acacio et
Petro Moggo communicassent. porro Zeno consilio Acacii Orientis p. 132, 18
episcopos cogebat subscribere enotico et communicare Petro Moggo.
responsales vero Felicis Romani conveniens et pecuniis decipiens
Acacio communicare contra quae sibi fuerant imperata persuasit,
quamquam e contra ter contestarentur orthodoxi, primum quidem
hamo circumponentibus funem et unum eorum publice instruenti-
bus, secundum autem in librum immiserunt, et tertium in cophinum
olerum imposuerunt. Felix autem compertis, quae ab apocrisiariis
suis gesta sunt, deposuit eos scribens Acacio depositionem. porro
is, qui hanc deferebat, effugiens eos, qui erant in Abydo, pervenit
ad monasterium Dii. monachi vero Dii dominico die in sacrario
porrexerunt epistolam Acacio. ast hi, qui erant ex parte Acacii,
peremerunt quosdam ex monachis, qui epistolam dederant, quosdam

1 ENATIKON C, 'ENAVATIKON P *corr.* C² *et mg.* P. — genus quoddam scripturae, quod contra fidem composuit *mg.* C. — 5 Maggoim P. — 30 ter *vulg.* praeter O. — 33 holerum O. — apochrisiariis P. — 35 is| his O.

77 B autem punitos carceri tradiderunt. verum Acacius insensate se habuit circa depositionem nomenque Felicis a diptychis abstulit. p. 133, 3 praeterea Calandio, episcopus Antiochenus, asportavit corpus Eustathii magni a Philippis, ubi et exilio retentus dormierat, et cum honore multo huic decimo miliario tota civitas obviam venit. hi vero, qui se ab ecclesia separaverant propter eundem sanctum, rursus uniti sunt post centum annos dormitionis eius. mortuo sane Acacio, cum Phravitas per tres menses episcopatum tenuisset, scripsit Felici, quod ei quidem communicaret, Petro vero Moggo non communicaret. e diverso autem Moggo scripsit, quod ei quidem communicaret, Felicem autem Romanum averteret. verum exemplaribus, quae ad Moggum destinata fuerant ab orthodoxis, Felix, antequam apocrisiarii Phravitae cum synodicis pervenissent, acceptis hos cum inhonestate remisit. defuncto autem Phravita Euphemius presbyter et ptochotrophos Neapoleos tenuit, confestim propriis manibus nomen Moggi delevit a diptychis sicque in eis sedens in throno nomen Felicis inscripsit.

Mundi anno VCMLXXXII, divinae incarnationis anno CDLXXXII, Petrus Moggus mortuus est Alexandriae, pro quo Athanasius consecratus est cognomento Cilites. ast imperator Zeno requie potitus a barbaris ab Antiochena Calandionem pellit ecclesia exulem faciens p. 134, 1 apud Oasin Petrumque Cnaphea constituit. Nestorem autem Tarsensem, Cyrum Hierapolitanum, Iohannem Cyrestensem, Romanum Chalcedonensem, Eusebium Samosatenum, Iulianum Mopsuestinum, Paulum Constantinensem, Manum Hermeniensem et Andream Theodosiopolitanum, sub optentu quidem favoris quasi circa tyrannos exhibiti, sed veritate propter non receptum enoticon e suis abigi praecepit ecclesiis. Petrus autem Cnapheus Antiochiam ingressus multa mala operatus est, anathematismos videlicet synodi Chalcedonensis, irreprehensibilium deiectiones episcoporum, subrogationes et creationes illicitas et his similia, ante omnia trisagio hymno addens "Christe rex qui crucifixus es propter nos." Petrus autem iterum veniens amputavit "Christe rex." porro Xenochias, servus Satanae, dominicam et sanctorum docebat non recipiendam imaginem. cum enim esset natione Persa et fortuna servus dominum suum sub Calandione fugiens villas, quae circa Antiochiam sunt, a fide retrahebat, cum

3 Kalendio O. — eius thatii O. — 19 pro qua P. — 20 Cilices P, herniosus *mg.* P. — 21 Kalandionem O. — 22 Hoasin O. — naphea P. — Transensem C. — 23 Ierapolitanum O. — Calcedonensem O. — 24 Samosetenum O. — 25 Theodosiumpolitanum P. — 27 eneti e suis C eneticom suis P. — 34 decebat O, ἐδίδασκε *Theoph.* — 35 Kalandione O. — 46 retrahebant P.

non esset baptizatus, se clericum esse dicens. hunc Calandio quidem pepulit, Petrus vero Cnapheus episcopum Hierapoleos ordinans Philoxenum mutato nomine nuncupavit. cum autem postmodum eum baptizatum non esse didicisset, "sufficit", inquit, "ei pro baptismate consecratio." Euphemius autem, cum esset orthodoxus, 78 B Anastasium silentiarium, qui post haec abusus imperio est, ab ecclesia pepulit ut haereticum et Eutychis consentaneum; quem et turbas excitantem intuens sedile ipsius, quod erat in ecclesia, subvertit comminatus ei, quod nisi cessasset a talibus, tonderet caput eius et turbis traderet publicandum. questus autem apud Zenonem contra illum optinuit potestatem. sequenti vero anno, quo agebap. 135, 17 tur septimus decimus imperii Zenonis annus, Felix synodicis Euphemii receptis ei quidem tamquam orthodoxo appositus est, episcopum autem illum non recepit eo, quod nomen Acacii et successoris Phravitae de diptychis non emiserit. eodem anno Petro Cnapheo mortuo promotus est episcopus loco eius Palladius, presbyter Seleucensis ecclesiae sanctae primae martyris Theclae, cum quo electus est et Iohannes Constantini atque Anastasius silentiarius, qui male posthac imperavit. nam Zenone mortuo Longinoque fratre ipsius p. 135, 31 ad imperium affectante repulso, Areadnae senatusque consultu ac totius exercitus Anastasius silentiarius pronuntiatus est imperator; qui, cum imperium suscepisset, professionem in scriptis expetitus p. 136, 5 est ab Euphemio facere non commovendi quicquam de ecclesia vel de fide, indignum se Christianis et imperio vocans. vim autem ei faciente imperatrice Areadne atque senatu suscepit propriae manus eius scriptum, quod reciperet in diffinitionem fidei dogmata Chalcedonensis concilii; et ita coronatus Areadnen ducit ad nuptias nondum ante uxori sociatus. porro anno, quo Zeno mortuus est et Anastasius imperare coepit, ab Adam secundum Romanos quidem anni erant quinque milia nongenti nonaginta novem, secundum diligentem vero supputationem Alexandrinorum quinque milia nongenti octoginta tres.

Mundi anno VCMLXXXIIII, divinae incarnationis anno CDLXXXIIII, p. 137, 7 Anastasius imperator Petrum Cnaphea Antiochiam redire ad propriam sedem iubet. sed licet hunc ab exilio revocasset, Antiochiam

---

1 Kalandio O. — 2 Ierapoleos C, rapoleos P. — 3 Philoxenum P. — 4 eum] cum P. — esset P. — 6 silentiarum P. — 9 tendere P. — 15 non emiserit *vulg.* nomen miserit O. — 16 Seleuciensis *vulg.* leucensis O (ἐν Σελευκίᾳ *Theoph.*) — 17 ecclesiae] sedem P. — Theclae] thele P. — eiectus C. — 18 qui male qui posthac P. — *vv.* 19—28 *cf.* H. *p.* 351, 1 *sqq.* — 19 frater ipsius silentiarius ad imp. P. — 20 Ariathne H. — consultum H. — ac *om.* P. — 27 Ariathnen H. — 32 octuaginta C. — 33 anno *ante* CDLXXXIIII *om.* P. — 34 Cniphea C.

tamen abire non passus est, Palladium faciens Antiochiae consecrari. Euphemius autem Constantinopolitanus congregatis peregrinis episcopis sanctum praedicavit Chalcedonense concilium. porro Iohannes Tabennesiotes, cum esset Romae, audiens, quod Anastasius imperaret, venit Byzantium vicissitudines bonas sperans ab eo, quoniam Alexandriae illum fecerat oeconomum, quem et nudum ex naufragio susceptum sustentare curavit ita, ut faceret eum de calamitate nihil omnino sentire. Anastasius autem audiens, quod veniret, fide rupta multaque ingratitudine usus in exilium praecipit destinandum nullatenus ab ipso susceptum. porro Iohannes hoc
p. 137, 26 praenoscens Romam fugiendo salvatus est. interea facta barbaro-
p. 138, 4 79 B rum praedonumque ac intestinorum bellorum turbatione, his Cono, episcopus Apamiae, derelicto throno in armatum et praetorem taxa-
p. 139, 6 tus resistit. imperator autem fatigatus eo, quod bellum protelaretur, fidenter credidit Euphemio episcopo, quod cuperet pacem, et colligi peregrinos praecepit episcopos quasi pro Hisauris rogaturos. Euphemius autem secretum imperatoris Iohanni patricio revelavit, socero videlicet Athenodori, primatis tyrannidis, qui currens hoc imperatori nuntiavit; quae res in irreconciliabilem contra Euphemium inimicitiam imperatorem Anastasium excitavit. unde et Hisaurorum Euphemio congressiones ascripsit. Euphemio vero quidam insidiantes persuaserunt cuidam ante Martyrium gladium contra caput eius incutere. sed Paulus quidam defensorum ecclesiae plagam quidem in capite suo recepit et periclitatus est, insidiatorem vero peremit. iterum ergo in collecta insidiati Euphemium consiliati sunt interimere, qui privato habitu indutus fuga salutem mercatus est. porro Anastasius imperator ab Euphemio professionem suam, de qua
p. 140, 7 praedictum est, violenter extorsit; cuique victis Hisauris mandat per Eusebium magistrum dicens: "orationes tuae, o magne, amicos tuos fuligine contaminaverunt." episcopis ergo peregrinis collectis imperator contra Euphemium queritur; qui faventes imperatori depositionem patriarchae et excommunicationem sanciebant. provehit autem imperator Macedonium episcopum Constantinopoleos, qui tunc sceuophylax erat ipsius ecclesiae. populus tamen propter Euphemium dissidebat et in Hippodromion currens letanias agebat, quamquam nihil proficere valuerit, imperatore male vincere satagente. porro Macedonius nequiter obaudiens Anastasium subscripsit enotico. imperator autem Euphemium in Euchaïtam exulem misit;

8 sentiret P. — 13 episcopos O. — 23 denfensorum C, denfensorem P. — 24 pereclitatus P, pereclytatus C. — 26 inductus P. — 29 fulgine P. — 33 qui tunc sanctae vasorum custos sceuophilax P. — 36 imperator O.

qui verbum petiit per Macedonium accipere, ut illaesus maneret, cum duceretur. iussus autem Macedonius dare verbum et ingressurus in baptisterium ad Euphemium superhumerale a se archidiacono praecepit auferre; et ita purus ad Euphemium ingressus feneratusque pecunias dedit Euphemio, ita ut laudaretur a multis. religiosus enim erat et sacer, quippe qui a Gennadio fuerat enutritus, cuius et fratruelis erat. eodem anno Athanasio, episcopo Alexandrino, defuncto, consecratus est pro eo Iohannes monachus presbyter et 80 B
oeconomus cognomento Hemula. praeterea Macedonius consilio im- p. 141, 19
peratoris unire monasteria regiae urbis sategit, quae scissa fuerant propter enoticon Zenonis; sed non valens consilium dedit imperatori, quo peregrinos episcopos convenire et, quae Chalcedone bene dogmatizata fuerant, in scriptis confirmare faceret. quod et factum est per descriptam actionem. et hortabatur monasteria ad unitatem maximeque Dii monasterium et Basiani et Acoemetensium atque Matronae, quaeque magis scindebantur ab eo, qui recipiebat Zenonis enoticon, et exilia alacriter sustinebant. cum ergo insisterent, consideravit Macedonius magis in propria voluntate dimittere eos, quam persecutionem erigere contra illos. Matrona vero sancta p. 142, 1
adhuc vivens et non communicans una cum religiosis monachabus, quae cum illa erant, propter enoticon Zenonis inopinata multa monstravit, Chrysaorio ecclesiae diacono illam cogente. et alia quaedam Sophia vocata insignisque inter sanctimoniales multa passa magnam patientiam demonstravit. porro Theodericus Afer diaconum habens orthodoxum admodum a se dilectum, qui cum in Arrianismum fuisset conversus Theoderico favens, interemit eum gladio dicens: "si deo fidem non servasti, nec mihi servabis." Palladio vero, episcopo Antiocheno, defuncto, imperator elegit Flavianum, presbyterum et apocrisiarium ecclesiae Antiochenae, quem aiunt dogmatibus Chalcedonensis concilii adversatum. praeterea Olympius quidam Arrianus, dum in Helianensium balneo lavaretur crudeliter blasphemans, miserrime in eo mortuus est, quod in imagine est depictum. Eutychianus vero quidam, primus diaetariorum, muneribus suasus erectam imaginem Olympii deposuit; qui ab illo die dire corpore tabefactus interiit.

Mundi anno VCMXCII, divinae incarnationis anno CDXCII, Festus, p. 142, 28
senator urbis Romae, missus ad Anastasium propter quasdam civi-

13 confirmaret P. — 15 Acaemetensium C. — 16 qui] que P. — 17 eneticon P. — 20 sanctam et adhuc P. — 22 Chrysariorio P. — 24 magna P. — 25 eudoxum P. — 26 Theodorico C. — 28 imperatore O. — 30 Calcedonensis O. — 31 elianensium P. — 32 blasphemas P. — in inmagine O. — 33 dia et ariorum O. — 36 CDXII P. — *v.* 36 — *p.* 120, *v.* 16 = II. *p.* 351, 7 *sqq.*

les utilitates memorias sanctorum apostolorum festivitate maiori petiit celebrari, quod et tenetur usque in praesens. Macedonius autem ad Anastasium, Romanum episcopum, synodicum per Festum
p. 143, 4 mittere volens prohibitus est ab imperatore. porro Festus rediturus Romam pollicitus est imperatori Anastasio persuadere Anastasio papae Zenonis enoticon recipere; quem vivum non repperiens corrupit per pecunias multos et elegit praeter consuetudinem Romanorum episcopum Laurentium quendam, qui ordinatus est ab una parte. orthodoxiores autem consecraverunt Symmachum, unum ex diaconibus. hinc ergo turbationes multae ac hominum strages et rapinae patratae sunt per annos tres, usquequo videlicet Theodericus
81 B princeps tunc Romam tenens, quamquam Arrianus esset, synodo celebrata locali Symmachum quidem episcopum Romae firmavit, Laurentium vero in Nucerina civitate locari praecepit episcopum; qui tamen nullo pacto quiescens, sed seditiones commovens a Symmacho deponitur et in exilium mittitur; et ita simultas cessavit. eodem anno Anastasius removit auri argentique metalla et venationes principatusque, cum venales essent, gratis promovebat.

p. 143, 19 Sequenti vero anno, cum Romanum pontificatum Symmachus, imperium autem Anastasius regeret, Saracenorum incursus in Phoenicem et Syriam rursus effectus est post mortem Agari, Vadicharimo fratre ipsius instar turbinis et adhuc velocius discurrente per loca. hoc etiam anno, id est Symmachi papae primo et imperii Anastasii undecimo, Vulgares per Hillyricum et Thracem discurrunt, prius-
p. 144, 6 quam agnoscerentur. apud Neocaesariam deinde, cum futurum esset, ut fieret terrae motus, miles iter faciens duos milites super eam vidit et alium militem post tergum clamantem: "conservate domum, in qua sepulchrum Gregorii est". cum autem terrae motus factus fuisset, plurima pars civitatis corruit, excepta domo Gregorii thaumaturgi.

p. 149, 25 Mundi anno VCMXCVIIII, divinae incarnationis anno CDXCVIIII, Anastasius quiete potitus a proeliis Macedonium patriarcham evertere ab orthodoxa fide satagebat. multi autem episcoporum Anastasio gratiam praestantes Chalcedonensi resistebant concilio, quorum primus erat Eleusius Sasimensis. quendam autem Manichaeum Syrum simul et Persam Anastasius adduxit a Cyzico in habitu presbyteri, qui aliena ab ecclesiae sanctis imaginibus scribere praesumpsit et fabulosa in palatio Helenianensium voto imperatoris Manichaeis congratulantis. unde et seditio populi facta est magna.

7 multas P. — 11 Theodoricus C. — *vv.* 19—29 = H. *p.* 352, 23 *sqq.* — 24 Thracia H. — 28 sepulcrum H. — 29 excepto O. — thaumaturgi id est miraculorum operatoris H. mirac. operat. *mg.* C. — 35 Tycico C, Ticico P.

tunc et praefectum Anastasius in collectis et letaniis excogitavit p. 150, 1
subsequi: timebat enim orthodoxorum seditiones; et factum est in
consuetudinem. Xenaiam vero Manis consentaneum duxit Anasta-
sius Constantinopolim tamquam sectatorem suum; quem Macedonius
neque communione neque verbo dignum clero monachis et populo
conturbato iudicavit. unde et eum Anastasius ab urbe latenter
eduxit. Macedonius vero Acholium quendam, qui exemerat adversus
se machaeram ex summissione inimicorum suorum, per singulos
menses annonas praecepit accipere super mansuetudine collaudatus.
hoc autem et in egenis sacrilegis egit.

Mundi anno VII, divinae incarnationis anno DI, Anastasius p. 151, 11
imperator Flavianum Antiochenum episcopum coëgit enotico Zeno-
nis subscribere; qui facta synodo episcoporum subdegentium multo- 82 B
rum versuum epistolam scripsit Nicaenam Constantinopolitanam et
Ephesenam confitens synodos; Chalcedonensem autem tacuit. repro-
bavit autem Diodorum subdens capitula quattuor, per quae cum
Chalcedonensi apparet non consonare concilio, maxime vocem dua-
rum naturarum impugnans. aiunt praeterea quidam haec Acacii
Constantinopoleos esse. porro Flavianus secretam epistolam scripsit
Anastasio intentionem eius sectatus; similiter et Xenaias impius,
qui et praesumptiose gerens addidit his capitulis anathema contra
divinissimum Leonem Romanum et synodum ac illis consentientes.
at vero Constantinus, episcopus Seleuciae, sanctam Chalcedonensem
synodum anathematizabat. porro Flavianus ut derogans scripsit
imperatori indicans haec, imperator autem indignatus est adversus
eum Constantinum potius et Xenaiam suscipiens. Heliae vero, epi-
scopo Hierosolymitano, scripsit Anastasius iubens contra Chalcedo-
nensem decernere synodum; qui rescripsit imperatori anathemati-
zans Nestorium Eutyche atque Diodorum et concilium Chalcedonense
recipiens. interea monachi quidam haeretici ducenti venientes ab p. 152, 6
Oriente Byzantium una cum Severo impio contra Macedonium atque
concilium decertabant. hos Anastasius honorifice suscepit ut veri-
tatis inimicos et eos, qui conturbaverant Orientem et hic eadem
operantes. Iohannes vero, Alexandrinus episcopus, duo milia libra-
rum auri dare spopondit imperatori, si perfecte eiceret Chalcedo-
nense concilium. imperator autem Macedonium cogebat apocrisiariis
communicare Iohannis Iohannemque recipere synodum neque reci-
pientem neque proicientem. Macedonius autem restitit dicens, non
illis se communicaturum, nisi confiteantur matrem et magistram

3 a quo manichei *mg.* P. — 9 annos P. — super mansuetudinem P. — 16 Dio-
scorum P. — 20 Xanaias C, Exanaias P. — 29 Liodorum P. — 36 apocrisariis C.

synodum Chalcedonensem. ceterum Deuterius, episcopus Arrianorum Byzantii, baptizans quendam virum nomine Barbarum praeter dominicam traditionem ausus est dicere: "baptizatur Barbarus in nomine patris per filium in sancto spiritu"; et statim lavacrum exsiccatum est. Barbarus vero timore perterritus fugit et omnibus notum fecit miraculum. porro imperator Macedonium, Constantinopoleos episcopum, cogebat anathematizare Chalcedonense concilium, quemadmodum et Helias Hierosolymitanus. ast Macedonius absque universali synodo, quae praesulem Romanum haberet episcopum, impossibile fore hoc se facere fatebatur. unde inimicus ei effectus imperator confugientes ad ecclesiam violenter extrahere iussit et ecclesiis haereticorum intemeritatis diffinitiones concessit; quotquot autem clerici et laici Byzantii erant, apud Severum et Manichaeos Orientales
83 B haereticos vacabant contra Macedonium satagentes. porro deiferi monachi, qui in Palaestina erant, divina moti aemulatione venerunt Byzantium contra Severum et monachos, qui cum eo erant. Dorotheus autem, monachus Alexandrinus, multorum versuum librum
p. 153, 1 edidit pro Chalcedonensi concilio, quem dedit Magnae, uxori fratris Anastasii, cum esset orthodoxus. ipsa vero Anastasio librum optulit sperans per hunc eum fore mutandum; quem cum legisset et praeter votum suum esse repperisset, Dorotheum apud Oasin exilio destinat et librum pro nihilo ducit eo, quod superscriptus esset Tragodia, id est prophetia instantis constitutionis, quemadmodum a magno Basilio aiunt fuisse dictum contra Iulianum. Macedonius autem Flavianum Antiochenum et omnes, qui praesumerent dicere quid adversus synodum, anathematizavit et apocrisiarios Flaviani venientes ad se propter quasdam necessitates anathematizavit et insecutus est. vicesimo sane Anastasii imperii anno synodus apud Sidonem praeparatur. Sotcrichus enim, episcopus Caesariae Cappadociae, a Macedonio consecrandus se in scriptis professus est dogmata Chalcedonensis synodi utpote diffinitionem fidei recepturum. post haec tamen adeo factus est hostis, ut mori velle cerneretur in Oriente cum Xenaia locutus, et ambo pro synodo apud Sidonem efficienda imperatorem petiissent in omnimodam eiectionem sancti Chalcedonensis concilii; quae statuta maturius dissoluta est imperatore ad hoc Eutropium tribunum mittente, qui et dissoluta ea egit, ut Flavianus Antiochenus et Helias Hierosolymitanus una cum episcopis suis

vv. 1—7 *cf.* H. *p.* 352, 13 *sqq.* — 2 Barbas H *ubique.* — 4 in spiritu sancto PH. — 6 episcopos P. — 7 coegebat C. — Calcedonense P. — 14 deifero monaci O — 21 Hoasin O. — 22 tragoedia P. — 24 dictum *om.* P. — 29 Sothericus O. — Caesareae P. — 30 Macedoni P. — 34 petiisset P.

imperatori, quae apud Sidoniam gesta fuerant, scriberent. Flavianus vero tres tantummodo synodos et Zenonis enoticon se suscipere scripsit Chalcedonensis mentionem non faciens. Helias quoque Hierosolymitanus etiam Chalcedonensem se scripsit abicere. Soterichus autem Caesariensis et Xenaias contra Flavianum et Heliam suggesserunt imperatori, quia pro eo, quod nollent expresse contra synodum Chalcedonensem sententiam ferre, convenerunt ad invicem. Anastasius autem iratus incitavit monachos quosdam falsos convenire apud Antiochiam et adversus Flavianum insurgere petentes eum Chalcedonense anathematizare concilium et Diodorum et Theodorum et Iban et Theodoretum; quod et fecit pusillanimus factus p. 154, 1
Flavianus et coram ecclesia eos anathematizavit una cum synodo. eodem anno contra Macedonium imperator agebat; et schismatici cum conductis turbis in Archangelo palatii et in magna ecclesia psallentes in dominico die trisagion addebant in eo: "qui crucifixus es propter nos", ita ut orthodoxi ex necessitate cum plagis eos insequerentur. imperator vero manifeste per schismaticos monachos 84 B
et clericos et Iulianum, Cariae tunc deinde vero Alicarnasi episcopum, et Severum episcopum adhuc monachum impugnabat Macedonium turpibus eum publice summittens iniuriis. multitudines autem cum mulieribus et liberis abbatibusque orthodoxorum monachorum congregatae clamabant: "tempus martyrii, Christiani: ne derelinquamus patrem nostrum", iniuriis lacessere imperatorem satagentes ut Manichaeum et indignum imperio; qui metuens clausit ostia palatii et naves praeparabat ad fugiendum. Macedonium autem, de quo iuraverat non se ultra visurum, tunc rogabat videre multitudines metuens. hoc interea veniente ad eum populus egumenis et monachis protestabatur dicens: "patrem nostrum habemus a vobis." scholae vero laudem dicebant ei, cum transiret. ingressus autem ad Anastasium arguit eum ut hostem ecclesiae; qui simulatus est ei ad horam uniri. verum sequenti anno decepit imperator Macedonium per Celerem magistrum commonitorium faciens ad eum, in quo se primam quidem et secundam confitebatur suscipere synodum, Ephesenam vero et Chalcedonensem dimisit; quod ingens Macedonio vituperium attulit. per hoc enim et enoticon Zenonis recepit, cui etiam consecrandus subscripserat. praeterea Macedo- p. 155, 1
nius abiens ad Dalmati monasterium in eo clericis et monachis zela-

1 Sydoniam C, Synodiam P. — 4 Sothericus O. — 13 scismatici P. — 17 scismaticos C. — 19 impugnabant O, *corr.* C². — in Macedonium P. — 21 et liberis *om.* P. — 22 clamabat P. — 25 hostia O. — fugendum P. — 30 hostem] honoste P. — 37 abiens adalmati C.

toribus, qui ob id scandalizati fuerant, rationem reddidit per declamatorium sermonem, quod susciperet sanctam Chalcedonensem synodum eosque, qui hanc non susciperent, haereticos ⟨haberet⟩; et comministraverunt ei. imperator autem muneribus persuasit consentaneis ipsius, clericis scilicet et monachis, alium episcopum eligendi; quod et Areadnen et magnos ex senatoribus contristabat: diligebatur enim Macedonius propter vitae munditiam et dogmatum rectitudinem, licet deceptus fuerit. instruxit autem imperator duos quosdam nequam accusare Macedonium quasi puerorum amatorem pariter et haereticum et haec porrigere in scriptis praefecto et magistro, similiter autem et contra presbyteros et diaconos orthodoxos. iussit autem Celerem magistrum deponere violenter eum ab episcopio, clamante Macedonio se prompte respondere non solum in praetorio sed et in theatro; multi vero clericorum in carceres missi sunt; qui autem fugere potuerunt apud Romam et Phoenicen sunt dispersi.

85 B Porro impius imperator authenticam chartam concilii Chalcedonensis gestorum per magistrum accipere a Macedonio et dirrumpere satagebat, Macedonius vero signans eam super altare posuit; quam Calopodius eunuchus et oeconomus magnae ecclesiae furto ablatam imperatori detulit. tunc Macedonium noctu educens imperator violenter Chalcedonem misit et inde apud Euchaïtem exilio relegari praecepit, nihil eorum, quae de se obiciebat, quaerere ausus metuens multitudines. postera vero die provehit episcopum Timotheum quendam, presbyterum et vasorum custodem ecclesiae, cognomento Litrobulen et Cilonem propter quosdam actus convenientes nominibus; qui ingressus ecclesias primum imagines Macedonii deponebat et ita faciebat missas; Iohannem vero Alexandrinum in diptychis ordinavit eique synodica scripsit. imperator autem perpendens,
p. 156, 1 quod sine depositione Macedonium et sine iudicio in exilium miserit, misso magistro sistere fecit eum ultra Claudiopolim Honoriadis; sicque illum absentem deponunt, cum idem ipsi fuerint accusatores testes et iudices, praesertim cum iam esset ante iudicium pulsus, et per episcopos mittunt depositionem et presbyterum Cyzicenum. hos cum vidisset Macedonius, priusquam cum illis loqueretur, interrogabat, si susciperent synodum Chalcedonensem; quibus dicentibus: "quis enim es?" tunc ipse ait: "si Sabbatiani vel Macedoniani deferrent mihi depositionem, convenerat me suscipere." et ita reversi sunt inefficaces, idemque pervenit ad Euchaïtem. tunc

3 haberet *add. vulg. ex Theoph., om.* O. — 6 Areadnem C. — 13 ēpō O. — damnante P. — 26 Cilionem C.

et Flavianum festinabat imperator a sede Antiochena eicere et pro illo Severum, manifestum veritatis inimicum, inducere. apposuerunt autem calumniantes, quod ore tantum et non corde synodum anathematizaverit. de cetero et consilium acceperunt iudices, qui missi fuerant ab imperatore, pellendi eum et propter turbationem modicum removendi; quo ad Platanos egresso confestim impium Severum constituit, qui ante monachus fuerat in monasterio schismaticorum iuxta Maiuma Gazae; Flavianum autem apud Petras exilio relegavit, sed et alios nonnullos episcopos ferreis vinculis compeditos una cum presbyteris et diaconibus. Helias vero Hierosolymitanus, dum cogeretur ab imperatore aut Severo communicare aut ab episcopatu repelli, monachis confortantibus illum ab episcopatu proici magis 86 B
elegit, et consecratus est pro eo Iohannes ex staurophylacibus quidam, qui spopondit facere quaecumque vellent: verum consecratus neutrum fecit. imperator autem Anastasius una cum Timotheo, p. 157, 19
scelesto Constantinopolitano episcopo, multa mala monachis clericis ac laicis, qui pro Macedonio proque synodo defensanda perseverabant, ostendit ita, ut apud Oasem Thebaidis multos exilio relegarent: qui Timotheus synodica et Macedonii depositionem singularum episcopis civitatum ad subscribendum transmisit, quorum alii, fortiores scilicet, ad utrumque restiterunt, alii vero utrisque scripturis timore imperatoris perterriti subscripserunt, porro medii depositioni Macedonii non subscribentes Timothei synodicis subscripserunt; quod id ipsum erat, licet eis distare videretur. volens sane Timotheus Severi nomen in diptychis ordinare et Flaviani eicere prohibitus est a populo: Severi namque communionem omnes orthodoxi fugiebant et maxime monachi; quibus cum multitudine rusticorum punitis multos occidit altaria subvertens et sacra orthodoxorum vasa ut sacrilegus conflans. Iuliana vero, illustrissima femina, quae templum dei gene- p. 158, 1
tricis apud Honoratas construxerat, valde pro Chalcedonensi synodo satagebat ita, ut ei nec imperator quidem multas adversus eam versutias adinveniens Timotheo communicare persuadere valuerit. sed nec ipse Timotheus frequenter ad eam pergens hoc ei potuit persuadere. Pompeium quoque, consobrinum illius, et huius uxorem, quae mulier erat ornata et concedendis beneficiis vacans, multis imperator angustiis humiliabat ut zelatores synodi et eos, qui Macedonio largiebantur in exilio, quae necessaria erant. hi vero, qui Alexandriam missi fuerant a Timotheo ad Iohannem Nicaeoten,

3 kalumniantes C. — 6 quoad Platonos P. — 7 scismaticorum C. — 11 ab *ante* episcopatu *om.* P. — 23 scribentes P. — *vv.* 29—37 = H. *p.* 353, 8 *sqq.* — 29 genitricis CH. — 36 augustis P. — 38 Niceotem P.

super ambonem Chalcedonense anathematizaverunt concilium. defuncto autem egumeno monasterii Diu, venit Timotheus ordinaturus egumenum: is autem, qui promovendus erat, dixit non se suscepturum benedictionem a viro, qui Chalcedonensem synodum sperneret. ad haec Timotheus ait: "anathema omni homini Chalcedonense non suscipienti concilium;" et tum ille provehi ab ipso convenit. praeterea Iohannes, archidiaconus Timothei, cum esset Manichaeus, conviciis affecit Timotheum et imperatori quod dixerat indicavit. ast imperator ignominiose ac dire Timotheum in facie conveniens negantem invenit et e contra eos anathematizantem, qui Chalcedonensem synodum recepissent. porro Iohannes Alexandrinus inhibuit Aegyptios ascendere Hierosolymam, ut non communicarent in exaltatione Chalcedonensi concilio. terribilia vero quaedam ab his, qui a daemonio tenebantur, facta sunt Hierosolymis tunc. Anastasius enim
87 B cupiens fieri dux Palaestinae pollicitus est imperatori, nisi persuaderet Iohanni, post Heliam Hierosolymitano episcopo, communicare Severo, dare trecentas libras auri. accepto ergo principatu venit Hierosolymam Iohannemque sibi non oboedientem misit in carcerem. Zacharias vero quidam, princeps Palaestinae, deo amabilis vir, suggessit episcopo zelo divino ductus duci repromittendi, se quae illi placerent acturum, dummodo restitueretur in throno suo; quo se absolvente ac restituente collectis monasteriis in templo sancti Stephani ascendit super ambonem et anathematizavit Nestorium et Eutychea et Severum atque Soterichum pronuntians sanctas et uni-
p. 159, 1 versales quattuor synodos. aderat autem et Hypatius, filius fratris imperatoris, non communicans omnino Severo. hic, cum tunc communicaret Iohanni, auri libras centum dedit sancto Theodosio, qui erat exarchus monasteriorum, ad distribuendum has monachis, qui rectae fidei erant et Chalcedonensis concilii zelo fervebant. imperator autem quosdam ex principibus praecepit in templo sancti Theodori Spharacii super ambonem trisagii additamentum admittere ita, ut multitudines indignatae per diem letaniae illinc egrederentur; quando et Timotheus per commonitorium scriptum omnibus ecclesiis praecepit trisagion in letaniis cum additamento dicendum. quod multi metuentes fecerunt, monachi vero alium psalmum psallendo venerunt. hos autem populus videns clamavit: "bene venerunt orthodoxi"; simultasque multa facta est et incendium domorum

3 his O. — 7 ardiaconus P. — convitiis P. — 10 e *om.* P. — anathemantem O *corr. vulg.* — 17 tricentas O, *corr.* C². — 24 Euthichea C, Eutyche P. — Sothericum P. — 25 at erat P. — 29 fervebat P. — *vv.* 29 — *p.* 127, 15 = H. *p.* 353, 17 *sqq.* — 31 ammittere H. — 36 bene *om.* P.

multarum ac homicidia dena milia, turba vociferante adversus Anastasium et Vitalianum imperatorem petente ita, ut fugeret Anastasius et latitaret ab ipsaque Areadne laceraretur iniuriis utpote multorum causa malorum Christianis effectus. Alamundaro autem principe Saracenorum gentis baptizato Severus duos episcopos macula suae pravitatis infectos direxit ei communicandi. dei autem providentia ille ab orthodoxis baptizatus fuerat, qui recipiebant concilium. cumque Severi episcopi subvertere principem a vero dogmate festinarent, mirabiliter eos arguit Alamundarus huiuscemodi fabula. ait enim ad illos: "litteras", inquit, "accepi hodie, quia Michahel archangelus mortuus est." illis vero dicentibus hoc impossibile fore, ait princeps "et quomodo deus secundum vos nudus crucifixus est, nisi naturarum esset duarum Christus, quandoquidem nec angelus moritur?" et ita cum confusione Severi recesserunt
episcopi. porro Cabades quosdam Christianos, qui erant in Perside, p. 160, 1
poplite enervavit, qui tamen postmodum ambulaverunt.

Vicesimo tertio imperii Anastasii anno Hormisda papa Roma- p. 160, 3
nus pontificium gerit. Vitalianus autem, quem populus imperatorem 88 B
expetiverat, accepta tota Thrace Scythia et Mysia Vulgares habens secum et multitudinem Hunnorum cepit Anchialum et Odyssopolim, comprehendit autem et Cyrillum, magistrum militum Thracae, et pervenit praedas gerendo usque Byzantium; parcens vero civitati apud Sostenium castra metatus est. Anastasius autem desperatione consternatus mittit ex senatu quosdam rogans eum pacisci et iurare una cum senatu, quo ab exilio episcopos revocaret apud Heracliam Thracae. porro Vitalianus addidit, ut et principes uniuscuiusque scholae iurarent istud, sed et Macedonius et Flavianus, qui nequiter pulsi fuerant, suos reciperent thronos similiter et reliqui omnes episcopi, et ita celebraretur synodus, Romano et cunctis episcopis convenientibus, et communi iudicio probarentur, quae adversus orthodoxos sunt praesumpta. itaque, cum haec imperator senatus et reliqui principes populique iurassent et confirmassent ita faciendum,
facta est pax, et ad propria rediit. Hormisda vero, Romanus epi- p. 160, 31
scopus, molestiis fatigatus a Theodorico Vitaliano favente Ennodium episcopum misit et Vitalianum archidiaconum ad synodum celebrandam apud Heracliam. venerunt autem et episcopi ex diversis locis fere ducenti, qui illusi ab iniquo imperatore ac Timotheo epi-

14 moritur] moriturus H. — *v.* 18 — *p.* 128, 27 = H. *p.* 364, 9 *sqq.* — 22 usque *om.* H. — disperatione CP. — 25 quod H. — 27 scolae H. — 32 populi qui P. — fiendum PH. — 35 celebrandum P. — 36 Eraclyam P. — ex] et P.

scopo Constantinopolitano recesserunt inefficaces. impius quippe imperator pacta transgrediens clam intimavit Romano papae, ne veniret: miserat enim Vitaliano sacram, quo transmitteret eam Romam, ut papa proficisceretur ad celebrandam apud Heracliam synodum. omnis autem populus atque senatus in praesentia maledicebat Anastasio tamquam peiuro. porro Vitalianus indignatus adversus Anastasium ob peiurium multa mala exercitibus Anastasii et reliquae rei publicae demonstravit occidens rapiens armis exuens et postremo ad iniuriam eius unumquemque militem uno aereo nummo vendens.

Mundi anno VIviii, divinae incarnationis anno dviii, Hunni, qui dicuntur Saber, transeuntes Caspias portas Armeniam et Cappadociam, Galatiam et Pontum depopulati sunt ita, ut Euchaïtam quoque paene pervaderent. unde et fugiens Macedonius, propemodum periclitaturus salvatus est apud Gangras. quo comperto Anastasius amare illic eum custodiri praecepit mittens, ut aiunt, p. 162, 1 qui eum occideret. defunctus autem apud Gangras positus est in 89 B templo sancti martyris Callinici iuxta reliquias eius multas sanitates efficiens; qui, cum exanimis iaceret, manu fertur se signaculo crucis signasse. Theodorus autem quidam ex his, qui cum eo erant, vidit eum in somnis sibi dicentem "excipe et abiens lege Anastasio et dic: ego quidem vado ad patres meos, quorum fidem servavi, non cessabo autem increscens domino, usquequo venias et in iudicium ingrediamur." eodem anno Alexandriae multi viri et mulieres ac pueri atrociter a daemonibus obsessi repente latrabant. in somnis autem quidam vidit quendam dicentem, quia propter anathematismos synodi patiuntur ista. porro monachi heremi zelo divino moti quattuor contestationes componentes duas quidem ex his miserunt imperatori, unam vero principibus regionis et unam episcopo Hierosolymitano Iohanni protestantes, neque sanctam se Chalcedonensem synodum praevaricaturos neque impio Severo communicaturos, quin et se promptam habere mortem incendentes et sancta loca. sane Thessalonicensi episcopo communicante ob metum imperatoris Timotheo, Constantinopolitano episcopo, quadraginta episcopi Hillyrici et Graeciae convenientes in unum per professionem in scriptis factam, ut a proprio metropolitano discesserunt ab eo, et Romam mittentes Romano communicare in scriptis professi sunt. episcopum vero

---

9 iniurias H. — 17 Callicini C. — 19 qui cum] quem cum H. quem tum P. — 20 signasset P. — 23 in *om.* P. — 26 quapropter P. — 27 heremo P. — 32 promptum O *corr. vulg.* — incedentes O *corr. vulg. ex Theoph.* — 35 per *om.* P. — 36 mittentem P.

Thessalonicensem Theodorus historicus patriarcham nominat irrationabiliter, nesciens qua pro causa.

Vicesimo imperii Anastasii anno Iohanne Nicaeote Alexandrino antistite haeretico mortuo, Dioscorus iunior, Timothei Heluri consobrinus, praelatus est episcopus Alexandriae. cum autem venisset Byzantium pro Alexandrinis apud imperatorem intercessurus propter occisionem filii Calliopii Augustalii ab orthodoxis publice conviciis appetebatur, cum procederet, aestimantibus eum contra rectà dog- p. 163, 1 mata advenisse. ergo, cum ob homicidium intercessisset, cum festinatione discessit. causa vero caedis ista fuit. cum Dioscorus manus impositionem accepisset, recesserunt multitudines rusticorum dicentes, quia, "nisi secundum quod sanctorum continent apostolorum canones fiat, non recipietur episcopus:" principes enim enthronizaverant eum. Dioscorus autem venit ad sanctum Marcum, et venientes clerici induerunt eum secundo et iterum consecraverunt; et ita veniens ad sanctum Iohannem perfecit collectam. cum autem esset illic Theodosius, filius Calliopii Augustalis, et Acacius magister militum, turbae turbatae coeperunt iniuriis afficere Augustalium eo, quod laudaret imperatorem Anastasium. cum vero iurgium motum fuisset, insilientes quidam a sede deposuere filium Augustalis et interemerunt 90 B eum. at vero Acacius magister militum quotquot capere potuit interfecit; et audiens imperator iratus est adversus eos. porro Dioscorus interveniens mitigavit eum. inter Indos vero et Persas castrum est, nomine Tzubdaber, ubi multas pecunias et lapides pretiosos esse Cabades rex Persarum ediscens quaerebat hoc comprehendere. daemones autem loco insidentes prohibebant illud aggredi. omni ergo mota excogitatione magorum suorum deindeque Iudaeorum consilio frustratus credidit per orationem Christianorum, quae fit ad deum, huic dominari; et episcopum quendam Christianorum, qui apud Persas erant, super hoc deprecatus est. qui collecta divinorum celebrata mysteriorum participatus est et accedens ad locum daemones, qui illic inerant, pepulit et sine labore castrum Cuadi tradidit. stupefactus autem super hoc signo Cuades prima cathedra episcopum honoravit, cum usque ad illud tempus Manichaei atque Iudaei praesiderent; porro volentibus baptizari licentiam praebuit.

Vicesimo septimo imperii Anastasii anno vidit idem imperator in visu virum terribilem portantem codicem; qui hunc aperiens et

---

2 pro qua causa P. — 3 vicesimo] κϛ' *Theoph.* — 7 convitiis P. — 20 a sede posuere O. — 24 Zubdaber C, Tzubdaber? — 26 insidenter P. — 28 fit C[2] *in lit.*, fecit P. — 30 collectae O — 31 celebratae C. — *vv.* 36—*p.* 130, *v.* 7 = H. *p.* 355, 27 *sqq.* — 37 in visum H.

p. 164, 1 inveniens nomen imperatoris dicit ei: "ecce propter malam fidem tuam deleo quattuordecim," et delevit eos. expergefactus autem et advocato Adamantio praeposito dixit ei visionem. "et ego," ait ille, "vidi haec ista nocte, quia assistenti mihi imperio tuo porcus magnus veniens et comprehensa praetexta mea proiecit me in terram et interemit." convocato ergo Proculo coniectore edixit ei, quae fuerant visa; qui, quod ambo forent post paululum morituri, praedixit. Timotheo vero, Constantinopoleos episcopo, mortuo, Iohannem Cappadocem, presbyterum et syncellum Constantinopoleos episcopum creaverunt. hic consecratus tertio die paschae apostolicam indutus est stolam. populus autem instantiam multam agebat, ut Iohannes anathematizaret Severum. porro eodem anno mortuus est impius Anastasius, et imperavit pius Iustinus pro eo, vir senior et multum peritus, qui a militibus incipiens usque ad senatum profecit, Hillyrius genere. quidam autem aiunt, quod divino fulmine percussus Anastasius a fulgore perierit.

Mundi anno VIxi, divinae incarnationis anno DXI, anno imperii p. 165, 8 Iustini primo, Vitalianus post mortem Anastasii eidem magno impera- 91 B tori valde familiaris effectus est ita, ut consul appellaretur fiduciamque tantam apud imperatorem haberet, ut etiam Severum praeciperet eici et interimi: nimis enim erat orthodoxus Vitalianus. quo audito Severus fugit et Iulianus Alicarnasi episcopus, Aegyptumque abeuntes hanc conturbaverunt, sermonem de corruptibili et incorruptibili commoventes, dum Alexandriae Dioscorus esset episcopus. episcopi autem et clerici Romam venientes auctoritate ab Hormisda Romano episcopo studio Vitaliani percepta, cum adhuc viveret Iohannes Cappadox, episcopus Constantinopolitanus, sanctam Chalcedonensem synodum in diptychis ordinaverunt una cum aliis sacris tribus conciliis. cum vero Severus impius fuga lapsus esset effectus, Paulus consecratus est Antiochiae, et donavit imperator civitati Antiochenae mille libras auri. sed et ceteris urbibus multam benivolentiam praestitit inhibens quoque et publicas perturbationes. Xenaian vero, qui et Philoxenus dicebatur, episcopum Hierapoleos, cum esset Manichaeus, et Petrum Apamiae cum omnibus ipsius maculae participibus p. 166, 2 exilio relegavit. revocavit autem omnes quotquot iniuste fuerant ab Anastasio exules constituti, sed et Appionem patricium, quem in Nicaena civitate vi presbyterum consecraverat, quem imperator, ut p. 166, 21 revera prudentem, praefectum fecit praetoriorum. sequenti vero

4 adsistente P. — 6 edixit] et dixit H. — fuerat P. — *vv.* 12—16 = H. *p.* 356, 16 *sqq.* — 22 que *om.* C. — 32 Xenahian P, Xenachian C. — 33 Ierapoleos O. — 36 constituti *vulg.* consecuti O.

anno Iohanne Cappadoce, Constantinopolitano episcopo, defuncto, Epiphanius, presbyter ipsius ecclesiae atque syncellus, promotus est; similiter et Hormisda Romano dormiente Iohannes episcopatum suscepit.

Tertio Iustini principis anno bello moto inter Romanos et p. 167, 3 Persas misit idem Iustinus legatos et munera ad Zelicben, regem Hunnorum; et repromisit cum iuramentis se imperatori contra Persas auxilium praestaturum. mittente autem et Cuade repromisit et ipsi. hoc sane Iustinus ediscens tristatus est valde. porro direxit ad Persas Zelicbes viginti milia ad expugnandum Romanos. at vero Iustinus destinavit Cuadi, regi Persarum, legationem pro pace et quasi super alio quodam scribens etiam de Zelicbe significavit, quia "opitulationis iuramenta cum Romanis habet", et quia "munera accepit multa et vult proditor Persarum fieri", et quia "oportet nos, cum simus fratres, ad amicitiam venire et non a canibus istis illudi". tunc Cuades accersiens secreto Zelicben sciscitatus est, si accepisset a Romanis munera hortatus adversus Persas; qui dixit "etiam". et iratus Cuades occidit eum et per noctem missa multitudine Persarum interfecit populum eius suspicatus, quod dolo venissent ad illum; quotquot autem potuerunt fugere, redierunt ad propria. praeterea Euphrasius Antiochenus Chalcedonensem syn- 92 B odum exclusit a diptychis, sed et nomen Hormisdae papae Romani. post haec vero timens quattuor concilia confirmavit.

Quinto anno imperii Iustini Zathus, rex Lazorum, recedens a p. 168, 14 regno Persarum regnante Cabade et Zathum amante, qui etiam illum in regem Lazorum provexerat, venit Byzantium ad Iustinum et rogavit eum, ut fieret Christianus et ab ipso appellaretur imperator Lazorum. at imperator cum gaudio illo suscepto illuminavit eum et filium appellavit. provectus autem imperator Lazorum a Iustino portavit coronam et chlamydem imperatoriam albam. quo comperto p. 169, 2 Cabades, Persarum rex, significavit imperatori Iustino dicens, quia "cum amicitia et pax sit inter nos, quae inimicorum sunt agis et eos, qui sub potestate Persarum a saeculo erant, assumpsisti". qui remisit ei "nos quemquam subiectorum imperio tuo neque assumpsimus neque subvertimus. sed ascendens Zathus ad imperia nostra procidens deprecatus est, ut a scelesto et pagano dogmate impiisque sacrificiis et errore daemonum liberaretur et accederet ad conditorem omnium deum et fieret Christianus. hunc nos baptizantes

vv. 4—20 = H. *p.* 357, 10 *sqq.* — 7 praestaturus O *corr. vulg.* — cum hade C, Chuade P. — 10 Cubadi CP, Chuadi H. — 15 Chuades H. — 17 Chuades Ô. — 19 fugire H. — 20 Eufrasius O. — *vv.* 23 — *p.* 132, 2 = H. *p.* 357, 29 *sqq.* — 24 Kabade O, *item vv.* 30. — 29 clamidem PH, clanidem C. — 32 assumpti P.

absolvimus ad propriam regionem." ex tunc ergo facta est inimicitia inter Romanos et Persas. eodem quoque anno gesta sunt quae circa sanctum Arethan provenerunt.

Sexto imperii Iustini anno Theuderichus Romam tenens et ea, quae Arrii sunt, sapiens coëgit Iohannem papam venire Byzantium ad imperatorem Iustinum et intercedere pro Arrianis, ut non compelleret illos ab haeresi sua discedere. nam et Theuderichus hoc in orthodoxos, qui in Italia erant, facere minabatur. Iohannes vero Byzantium veniens et invitatus ab Epiphanio patriarcha non consensit, usquequo Epiphanio praesideret utpote papa Romanus. qui omnibus quidem episcopis communicavit, Timotheo vero Alexandrino non communicavit. Cabades autem, Persarum rex, filius Perozi, multa milia Manichaeorum cum episcopo eorum Indazaro uno die peremit una cum senatoribus Persis, qui sensus eorum erant. filium p. 170, 1 enim eius, nomine Pthasuarsan, Manichaei a puero instruentes et sui sensus efficientes repromittebant ei dicentes, quia "pater tuus senuit; et, si contigerit eum mori, principes magorum unum fratrum tuorum faciunt imperatorem eo, quod teneat dogma ipsorum. nos autem 93 B possumus per orationes nostras suadere patri tuo abrenuntiare imperio et te promovere, ut ubique confirmes dogma Manichaeorum". qui repromisit hoc facere, si imperasset. cum autem haec Cabades cognovisset, iussit conventum fieri quasi facturus filium suum Pthasuarsan imperatorem et omnes iubens Manichaeos una cum episcopo eorum et mulieribus et liberis adesse conventui, similiter et principem magorum Glonazen et magos et Christianorum episcopum Boazanen dilectum a Cabade utpote medicum optimum. et convocatis Manichaeis ait: "gaudeo super dogmate vestro et volo dare, dum vivo, filium meum Pthasuarsan ut consentaneum vestrum. sed segregate vosmet ipsos ad recipiendum eum." qui freti fiducia semet ipsos segregaverunt. Cabades autem praecipiens exercitus suos ingredi omnes concidit gladiis cum episcopo ipsorum sub conspectu principis magorum et Christianorum antistitis.

p. 172, 30 Mundi anno VIxviiii, divinae incarnationis anno dxviiii, cum terrae motus apud Antiochiam adhuc teneret, Euphrasius episcopus obrutus est a terrae motu et mortuus est; et omnis domus et ecclesia cecidit et pulchritudo civitatis exterminata est: non enim facta est

1 regionem] rationem H. — 3 Harethan O. — 4 Iustini anno] Iustiniano P. — Theodericus P. — et ea quae] et aque P. — 6 Iustinianum O *corr. vulg. ex Theoph.* — 7 discere O *corr.* C². — 8 minabantur O *corr.* C². — *v.* 12 *usque ad p.* 133, 9 = H, *p.* 359, 33 *sqq.* — 12 Kabades O. *item vv.* 21; 26; 30. — 22 Fthasuarsan CP. — 25 Boazanem CP. — 28 Fthasuarsam (*sic*) CP. — 34 teneretur O. — Ephrasius P, Eufrasius H. — 36 cedit C. — pulcritudo H.

talis divinitus ultio in alia civitate per omnes generationes. ast piissimus imperator Iustinus his cognitis plurimum animo doluit ita, ut ablato diademate a capite suo et purpura lugeret in sacco sedens per dies multos adeo, ut in die festo procedens ad ecclesiam non passus sit portare coronam vel chlamydem. porro mense Aprili eius- p. 173, 13 dem quintae indictionis aegrotus imperator Iustinus effectus provexit, dum adhuc viveret, in imperatorem Iustinianum nepotem, qui et coimperavit ei mensibus quattuor. mense autem Augusto eiusdem quintae indictionis Iustinus obiit. eodem anno singulare imperium p. 174, 11 Iustinianus imperator optinuit. rex autem Helurorum, Graetes nomine, p. 174, 27 ad Romanos confluxit et venit Constantinopolim cum populo suo et petiit imperatorem, quo fieret Christianus; qui baptizatum in Theophaniis suscepit eum ex baptismate repromittentem auxiliari ei in quibuscumque voluisset. eodem anno adhaesit Romanis mulier quae- p. 175, 12 dam ex Hunnis, qui dicuntur Saber, barbara, nomine Boazer, vidua, habens secum Hunnorum milia centum. tum et rex Hunnorum, qui p. 175, 24 sunt iuxta Bosphorum, nomine Gorda, accessit ad imperatorem et factus Christianus susceptus est ab imperatore; et multis ei prae- 94 B stitis donis misit eum in regionem ipsius ad Romanas custodiendas res et Bosphorum civitatem, quae pro eo, quod Romanis boves per singulos annos pro pecuniis inferebat, Bosphorus appellata est. locavit autem et numerum militum Romanorum et tribunorum custodire civitatem propter Hunnos et exigere tributa boum. promul- p. 176, 20 gavit autem formam imperator de episcopis et oeconomis et orphanotrophis et xenodochis, ne hereditate possiderent nisi quae, priusquam proveherentur, habuisse probarentur, de quibus et testamentum emittere potuissent. ab hora vero, qua promoveretur, neminem habere licentiam disponendi, sed omnia ipsius venerabilem domum hereditari. et exposuit imperator leges validas contra libidinosos; p. 177, 15 et multi puniti sunt, et factus est timor multus et cautela. renovavit etiam contrarias leges faciens singularem codicem et vocans eum novellas constitutiones, in quibus non permittit principem in locis, quibus praeest, emere possessionem aut aedificare domum aut hereditari extraneam personam, nisi quis sibi cognatus existat.

Eodem anno passa est a divina indignatione rursus Antiochia post duos annos prioris passionis, et factus est terrae motus magnus

1 at H. — 5 clamydem C, clamidem PH. — Aprelis P. — 7 nepotem] sororis suae filium H. — *v.* 10 — *p.* 133, *v.* 20 = H. *p.* 361, 9 *sqq.* — 10 Herulorum H. — 16 milia — Hunnorum *om.* P. — 24 aeconomis C, oeconomiis P, oeconomis *corr. ex* oecomis H. — horphanotrophis CP. — 25 et exenodochis H. — 27 promeretur O, promoverentur *ed. Anast.*

p. 177, 33 et tempestas gravissima. et letaniam faciebant qui remanserant, omnes disculciati clamantes et proicientes se pronos super nives, clamantes: ΚΤΡΙΕ ΕΛΕΙΣΟΝ. apparuit autem in visu cuidam dei cultori homini, ut diceret omnibus residuis quo suprascriberent in superliminaribus suis "CHRISTVS NOBISCVM. STATE". quo facto stetit ira dei. et rursus imperator et Augusta multas pecunias donaverunt in recuperationem et aedificationem Antiochensium civitatis, quam et cognominavit Theupolin. porro duodecimo kalendarum Apriliarum septimae indictionis irruit Alamundarus Zecices, regulus Saracenorum, et depraedatus est primam Syriam usque ad terminos Antiochiae in locum, qui dicebatur Litargum; et occidit multos et incendit exteriora Chalcedonis. et audientes primores Romanorum exierunt adversus eum. quo comperto Saraceni una cum Persis sumpta praeda seu p. 178, 22 captivis fugerunt. praeterea Samaritae et Iudaei in Palaestina imperatorem quendam Iulianum coronantes et arma contra Christianos moventes rapinas et homicidia et incendia operati sunt; quos deus tradidit in manus Iustiniani et interemit omnes et decollavit Iuli- p. 180, 18 anum tyrannum. interea tertio imperii sui anno Iustinianus imperator 95 B. promulgavit, ne militarent pagani nec haeretici nisi soli orthodoxi Christiani, dans illis et indutias usque ad menses tres ad conversionem.

p. 186, 18 Septimo imperii Iustiniani anno facta sunt Vandalica bella, et recepit Belisarius Africam. denique Vandali sub Arcadio et Honorio ad Hispaniam venientes cum Godigisclo, rege suo, ex ea in Libyam transeuntes hanc comprehenderunt. Godigisclo vero mortuo Gizerichus eius principatum suscepit. cui succedit Honorichus, filius eius, regnum adeptus; qui multa mala Christianis, qui in Libya erant, ostendit et arrianizare coëgit et multos occidit et linguas a gutture quorundam p. 188, 25 abscidit, qui etiam dei gratia postea loquebantur. episcopus autem quidam Orientalis partis imperatorem Iustinianum deterruit dicens ex deo sibi visionem factam, iubentem sibi ad imperatorem accedere et postulare, ut Christianos, qui erant in Libya, liberaret a tyrannis. quibus imperator auditis retinere mentem ultra non potuit, sed tam exercitum et naves armis circumdedit et victualia praeparavit Belisariumque in procinctu esse praecepit in Libyam praetorem mitten- p. 189, 18 dum; quem et praetorem imperator principaliter in omnibus statuit.

2 dulciati O discalceati *edd.* — 3 KYRIE H. — ΕΛΕΤΣΟΝ C, ELEISON H. — 8 Theupolim P. — 12 Calcedonis H. — 14 fugierunt O *corr.* C². — 18 tertio namque imperii H. — 19 militaret H. — 20 et *om* P. — 21 = H. p. 364, 1 — sept. deinde imp. H. — Vuandalica H² Vuandilita *corr. ex.* Vandilica P. — 22 Vuandali P. — 24 Godogisclo P. Gogodisclo C. — Gizericus P. — 25 cum P. — 29 *sqq.* = H. p. 364, 2 sqq. — partim P. — 33 circundedit CP. — Bilisarium H. *ubique.* — 34 improcinctu CH. improcinctum P.

erat autem cum eo et Procopius, harum rerum conscriptor. pro- p. 189, 25 ficiscentes autem a regia urbe adierunt Abydum. Belisarius vero curabat, quatinus universus stolus simul navigaret et in praedium idem ipsum diverteret. cumque ad Siceliam pervenisset, misit Procopium conscriptorem Syracusam, si forte inveniret quosdam qui se in Libyam ducerent. ipse vero stolo accepto ad Caucanam properavit villam ducentis a Syracusa stadiis differentem. Procopius ergo Syracusam ingressus escas emit apud Amalasuntham, uxorem Theuderichi, matrem autem Atalarichi regis Italiae, amicitiam erga Iustinianum habentium. consecutus quoque est inopinate virum qui sibi fuerat amicus a puero, quique experimentum habens Libyae locorum et maris tres tantum dies transierant, ex quo Kartagine venerat. et asseverabat omnem securitatem habere illos et haud metuere quemquam eorum, quod adversus se moveretur exercitus ita, ut a quattuor mansionibus maris Gelimer moraretur. hunc ergo assumptum Procopius ad Caucana perveniens Belisario prae- 96 B sentavit. quibus compertis Belisarius transmeavit et exivit in quoddam praedium; aggeremque ac vallum profundum facientes castra metati sunt. ubi et, cum locus inaquosus esset, vallo effosso terra protulit aquam ad omnem utilitatem ⟨tam⟩ animantibus quam exercitibus. sequenti vero die populus ád praedam prorupit. praetor autem his accersitis haec ad eos locutus est: "violentiam quidem inferre alienisque pasci iniustitia est in omni tempore, maximeque nobis in periculis constitutis. ego enim in hoc fisus in hanc vos terram transvexi, ut iustitia et opere bono tam deum placemus quam Afros ad nosmet attrahere procuremus. haec autem vestra intemperantia in contrarium vobis proveniet et aget, ut Afri Vandalis auxilientur. sed acquiescentes verbo meo ementes escas asportate, et neque iniusti esse videamini neque amicitiam Afrorum in inimicitiam convertatis, sed deum potius placare studete. cessate insilire in aliena et lucrum excutite periculis plenum." mittens autem Belisarius electum exercitum urbem sine labore comprehendit. noctu enim ad eam accedentes et una cum introeuntibus plaustris rusticorum ingredientes hanc optinuerunt. et cum dies factus fuisset, tam sacerdotem quam huius primos captantes ad praetorem destinaverunt.

Belisarius itaque Kartagine capta commonebat milites dicens: p. 193, 25

2 Habydum O. — 3 quatenus H. — 4 Syceliam C, Syciliam H. — 8 apud — 10 habentium *om.* H. — 11 experimento P. — 12 ex qua H, ex quo a P. — 15 a *om.* P. — malis O. *corr. edd.* — 20 tam *add.* C² *om* O — quam] et H. 27 Vuandalis PH². — 29 in *om.* CH. — 37 Karthagine C, Cartagine H. — commovebat O *corr. edd.*

"videte, quanta prospera facta sint nobis, quoniam sobrietatem erga Afros ostendimus. videte, honestatem in Kartagine conservate, et ne quis quemquam opprimat nec quicquam ipsius subripiat. cum enim multa mala fuissent a Vandalis, barbaris viris, perpessi, imperator noster ad auxiliandum eis nos misit et ad libertatem donandam." haec commonens Kartaginem introivit et ascendens palatium in Gelimeris solio sedit. ad quem accedunt et negotiatores Kartaginis et quotquot iuxta mare manebant queritantes se rapinam a classibus pertulisse. at vero Calonymum, navium principem, iuramento constrinxit, quatinus omnia, quae rapta fuerant, asportaret et propriis dominis redderet; qui defraudans ex eis et peiurans non post multum vindictam exolvit: nam extra sensus effectus suam
p. 194, 10 ipsius linguam comedens obiit. ita vero praetor sine tumultu urbem possidebat, ut nec iniuriam quampiam inferret homini nec in foro quosquam obserare domum contingeret, sed ementes milites manducabant et laetabantur. eos vero Vandalos, qui ad sacra confugerant, fide praestita educebat. murorum autem civitatis diligentiam exhibebat, cum antea neglegentia ruerent. porro dicebant et vetus verbum Kartagine dictum, videlicet "Gamma persequetur Beta",
97 B nunc esse perfectum: prius enim Gezerichus Bonifatium insecutus
p. 196, 22 est, nunc vero Belisarius Gelimerem. praeterea tot pecunias multitudo repperit, quot in nullo loco umquam esse contigerat. denique Romanorum principatum depopulantes pecunias multas in Libyam transtulerunt, et, cum ipsa regio optima et fecunda esset, pecuniarum reditus eis effecti sunt multi. nonaginta quippe et quinque annis Vandali Libyam tenuerunt, et, cum multas divitias collegissent, in illa die in Romanorum manus omnes divitiae redierunt. in tribus
p. 197, 1 enim mensibus, cum pugnasset Belisarius, id est a kalendis Octobribus usque ad kalendas Decembrias, totam Libyam subdidit. misit autem Iohannem Armenium cum ducentis electis persequi Gelimerem, donec eum vivum aut mortuum comprehenderet; qui praeoccupans Gelimerem comprehensurus erat, nisi res contigisset huiusmodi. Huliares quidam ex Belisarii armigeris erat cum Iohanne; qui vino inebriatus videns avem super arborem insidentem tenso arcu iecit adversus avem. et avem quidem consecutus non est, Iohannem

---

4 Vuandalis PH². — 4 imperator — 5 misit *om.* P. — imp. autem noster H. — 7 at CP. — accedunt et | accedentes O, accesserunt *text.* Anast. accedentes neg. Kart. venerunt *text.* Hist. Misc. — 9 Kalonymum PH, Kolonymum C. — 10 construxit C. — quatenus H. — 12 exsolvit O. — 14 quempiam PH. — 15 quisquam H. — 16 et laetabantur *om.* H. — Vuandalos P. — 20 nun C, num P. — Genserichus (-nse *in lit.*) H. — 22 quod H. — 26 Vuandali P, Vandeli C. — 28 Septembribus H. — 34 avem] autem CP. — arcus CP.

vero retro in cervicem percussit; qui plagatus mortuus est multum luctum tam imperatori Iustiniano et Belisario quam cunctis Romanis et Kartaginensibus derelinquens. taliter Gelimer effugiens illa die ad Maurusios properavit; quem Belisarius persecutus in Papua monte in novissimis Numidiae circumclusit hunc obsidens per hiemem, deficientibus ei omnibus necessariis: panis enim apud Maurusios non fit neque vinum neque oleum, sed far et hordeum immaturum ut irrationabilia animalia comedunt. hos Gelimer incidens scribit ad Faran, quem dimiserat Belisarius ad custodiendum eum, ut mitteret sibi citharam et panem unum et sphongiam. Faras autem haesitabat, quidnam esset hoc, donec qui detulerat epistolam dixit, quia "panem quidem desiderat videre Gelimer non videns panem, ex quo ascendit in montem, sphongiam autem propter oculos non lotos ac per hoc laesos, quatinus hos sinceros sphongia reddat, porro citharam, ut calamitatem ea lamentetur et defleat. his auditis Faras condolens et fortunam humanam deplorans secundum eius scripta faciebat et omnia mittebat, quaecumque Gelimer egebat. praeterea, cum hiemps transisset, metuens Gelimer obsidionem Romanorum et cognatorum misertus filiorum, qui vermes in p. 198, 1
eadem miseria fecerant, dissolutus est mente et ad Faran scripsit, quod fidei verbo recepto ipse et qui secum erant ad Belisarium properarent. quo hunc certum iureiurando reddente assumptis om- 98 B
nibus Kartaginem venit; Belisarius autem hunc gratanter recepit. at vero Gelimer ridendo ad Belisarium introivit. quem alii quidem superfluitate passionis excessisse, quae sunt naturae, delerumque suspicabantur effectum: amici vero huius et sagacem hominem hunc esse cogitabant, et cum fuerit rex et regii generis et virtutem validam pecuniasque magnas habuerit, quoniam in fugam versus est et mala in Papua pertulit et nunc ut captivus ductus est, nihil praeter multo risu digna, quae hominum sunt, arbitratum eum esse perhibebant. Belisarius autem hunc cum principibus omnibus Vandalorum non in dehonoratione custodiebat, ut ad imperatorem Iustinianum Byzantium duceret. Cyrillo vero statim Belisarius cum capite Tzatzonis, fratris Gelimeris, in Sardo insulam misso, quae Cyrnus vocabatur primum, hanc Romanis subegit. in Caesariam

---

3 Kartaginiensibus H. — 9 Pharan H, Farran P. — qui P² *ex* que. — 10 cytharam PH. — 11 Pharas H, Farras P. — 12 quisnam P. — 14 quatenus H. — sphongiam P. — 15 cytharam O. — ut *corr. ex.* aut *in* CP. — 22 quod P. — 29 Pappua C. — 31 cum inprinc. P. — Vandelorum C, Vuandalorum *corr. ex.* Vuandolorum P. — 33 Kyrillo PH. — 34 Tzatzonis] *Τζάτζωνος Theoph.*, Ztatzonis PH., Zatzonis C. — 35 Kyrnus O.

autem, quae est in Mauritania, Iohannem alium destinavit, quae triginta dierum itinere a Kartagine distans penes Gadira et solis occasum iacet. aliumque Iohannem, ex protectoribus unum, in fretum, quod est in Gadiris, et in castellum, quod Septum vocant, direxit. porro in insulas, quae iuxta Oceanum sunt, Maioricam scilicet et Minoricam, Apolinarium destinavit, virum bonum. misit autem et in Siceliam quosdam Afrorum et castrum Vandalorum comprehendere iussit. Gothi vero, qui hoc custodiebant, matri Ata-
p. 199, 1 larichi haec nota fecerunt. quae scribit ad Belisarium, ne idem castrum tyrannide caperet, quousque imperator Iustinianus sciret et, quod sibi esset visum, efficeret. in his ergo Vandalicum bellum finem accepit. verum invidiam, utpote in magna felicitate, fieri contigit etiam in Belisarium: quidam enim derogaverunt ei penes imperatorem, quod tyrannidem meditaretur. ast imperator misso Solomone temptat Belisarii voluntatem, utrum cum Gelimere et Vandalis Byzantium veniret, an manens illuc eos transmitteret. Belisarius autem Byzantium profectus est, Solomone praetore Libyae derelicto. cumque Belisarius Byzantium una cum Gelimere et Vandalis pervenisset, magna praemia percipere meruit, qualibus nimirum temporibus priscis Romanorum praetores in maximis victoriis digni efficiebantur. sexcentis enim annis transactis nemo ad talem pervenit honorem nisi Titus, Traianus et alii imperatores, qui magi-
99 B stratum contra barbaricas nationes optinentes mirabiliter triumpharunt; exuviisque ostensis et ex bello mancipiis in media urbe pompis haec publicavit, (quod triumphum vocant Romani), sic veteri quidem modo sed pedestri incedens e domo sua usque ad Hippodromium. erant autem exuviae quotquot administratorio principis ordini competebant, id est throni aurei et redae, quibus regum uxores vehuntur, ornatusque de lapidibus pretiosis compositus, argenti quoque multa milia talentorum et diversorum imperialium vasorum, quae Gezerichus Romano dispoliato palatio Africam tulit, inter quae et Iudaeorum vasa, quae Vespasiani Titus post captam Hierosolymam Romam detulerat. mancipia vero erant ex triumpho tam ipse Gelimer vestimentum quoddam portans purpureum et co-
p. 200, 1 gnatio eius universa, Vandalorum quoque quotquot valde prolixae

6 Apollinarium H, Apolinarum P. — 7 Secceliam CP, Siciliam HP². — Vuandalorum P. — 8 Atalarici H. — 11 Vuandalum P, Vandalicum *corr. ex.* Vandalium H². — 14 at H. — 15 Salomone O *item v.* 17. — 16 Vuandalis P. *item v.* 18. — 17 Libyae praetore P. — 22 magistrum P. — 26 in domo O. *corr. edd.* — 26 yppodromum H. — 27 erat CP *corr.* C² — 29 compositis H. — 30 imperalium C. — 31 despoliato P. — palatio *om.* P. — 33 Hierusolymam H. — 35 Vuandalorum P. — prolixe statuere P.

staturae ac boni corporis erant. cumque Gelimer in Hippodromium pervenisset et tam imperatorem supra tribunal sedentem quam ex utraque parte vulgus astans vidisset, non quiescebat clamans: "vanitas vanitatum, omnia vanitas." pertingentem autem eum iuxta imperatoris tribunal purpura eius ablata pronum cadere et adorare coëgerunt imperatorem. at vero imperator Gelimeri praedia in Galatia multa contulit et amoena et cum omnibus cognatis suis in his habitare permisit. verum hunc in patricii ordinem non provexit eo, quod ab Arrii secta discedere minime consentiret.

Solomone praeterea rem publicam moderante Maurusii proelium adversus Afros moverunt. porro Maurusii ex gentibus descendunt, quas Iesus Nave ex regione Foenicum a Sidone ad Aegyptum usque habitantes abegit. qui pervenientes Aegyptum et non recepti ab eis ad Libyam veniunt; et hanc inhabitantibus eis, novissimo tempore imperatores Romani terram optinentes hanc Hoen nominaverunt, statuentes titulos duos supra magnum fontem ex lapidibus candidis concavos, habentes litteras Foeniceas dicentes haec: "nos sumus qui fugimus a facie Iesu latronis, filii Nave." erant autem et aliae gentes in Africa primum indigenae habentes regem Asclepium, qui Heraclio p. 201, 1 corregnavit, quem terrae filium esse asseveraverunt, qui Kartaginem condiderunt. Solomon autem a Kartagine sumptis exercitibus contra Maurusios properavit, qui in fugam versi et se in praecipitia p. 201, 28 dimergentes semet ipsos interficiunt. mortua vero sunt in hoc bello Maurusiorum ⟨milia⟩ quinquaginta, Romanorum vero penitus nullus. quin nec ictum quisquam eorum ullum accepit, sed omnes incolumes victoriam consecuti sunt. plurimi vero principum ipsorum Roma- 100 B nis adiuncti sunt, mulierumque atque puerorum tantam multitudinem Romani ceperunt, ut ovis pretio servum Maurusium emere volentibus venundarent. et tunc eis vetus eloquium cuiusdam divinae feminae contigit, quia maledictione multitudo eorum a viro sine barba perit: Solomon quippe a puero eunuchus praeter voluntatem effectus est prae passione genitales partes amittens. porro tota Libya percepta Kartaginem rediit. praeterea vere incipiente missus p. 202, 15 est Belisarius Siceliam Romanis facere tributariam. ubi eo hiemante Romani Libyae contra Solomonem simultates fecerunt hoc modo: acceptis enim interemptorum uxoribus Vandalorum habebant

1 yppodromium H, ippodromio P, ippodromonium C. — 10 Salomone H. — 12 Faenicum C, Fenicum H. — a] ac P. — 15 Oën P. — 17 Feniceas CH, Finiceas P. — 21 Salomon O. — 24 milia *om.* O, *post* quinquaginta *add.* C² — 25 qui C. — incolomes O. — 26 principium P. — 31 Salomon H. *et sic deinceps.* — eunucho P. — pr. voluntate infectus P. — 34 Siciliam HP². — 36 Vuandalorum P.

et agros earum ut suos et solvere imperatori pro eis tributa nolebant. at vero Solomon commonebat eos, ne contradicerent imperatori, sed huic quae deliberata fuissent penitus redderent. ceciderunt autem quidam eorum maximeque Gothorum in Arrii sectam; quos sacerdotes ecclesiae segregabant et nec liberos eorum baptizare volebant. unde et in die festo simultas effecta est. consiliati vero sunt milites Solomonem in templo perimere; qui hoc audito suadere eis recedere a seditione temptabat, quod non post pauca optinuit. p. 205, 24 Belisarius autem Siceliam et Romam ab Ugio detentam et circumquaque civitates accipiens Vitium Byzantium duxit ad Iustinianum cum uxore ipsius et liberis. et misit imperator Narsen cubicula- p. 207, 23 rium Romam cum classe tenendi ea, quae illic habebantur; Solomon autem muris Libyae civitates munivit. et, quoniam Maurusii discesserunt a Numidia victi, Zaben regionem atque Mauritaniam et Itiphin metropolin sub tributo Romanis effecit: alterius enim Mauri- p. 216, 7 taniae Caesaria prima metropolis est. interea Hiberum rex, Zamanardus nomine, Constantinopolim ascendit ad Iustinianum imperatorem cum muliere ac senatoribus suis rogans eum, ut esset Romanorum concertator et germanus amicus. ast imperator huiusmodi proposito eius accepto multis eum et senatores eius munificentiis honoravit. similiter et Augusta uxori eius variata gemmis ornamenta donavit; et dimiserunt eos pacifice ad proprium regnum.

101 B p. 216, 17 Octavo anno imperii Iustiniani passa est a divina indignatione Pompeiopolis Mysiae: scissa enim est terra a terrae motu, et obrutum est medium civitatis cum habitatoribus; et erant subtus terram, et voces eorum audiebantur clamantium, ut sibi misericordia praestaretur; et multa donavit imperator ad educendos et adiuvandos viventesque liberaliter iuvit. eodem vero anno tradidit Iustinianus ad psallendum in ecclesia illud, quod canitur: "unigenitus filius et verbum dei."

Mundi anno VIxxviiii, divinae incarnationis anno dxxviiii, Agapitus Romanae gerit ecclesiae praesulatum, Iustinianus decimum p. 217, 1 imperii agit annum, quando et Epiphanio, episcopo Constantinopoleos, defuncto, Anthimus, episcopus Trapezuntensium, translatus est Constantinopolim. Agapitus autem, Romanus episcopus, hoc anno ascendens Constantinopolim synodum celebravit contra impium Seve-

9 Belisarius — 12 habebantur *om.* H. — 9 Siciliam P[2]. — 10 victum C. — 11 Narsem C. — 12 quae] que P, *om.* C, *add.* C[2]. — *vv.* 12—30 = H *p.* 375, 17 *sqq.* — 12 Salomon CH. — 14 atque] et quae P. — 15 metropolim H. — 19 at H. — 23 Octavo] *nono facta esse refert Theoph.* — 24 obruptum P. — 25 suptus H. — 29 in ecclesiae CP, in ecclesie H, in ecclesia C[2]. *ἐν ταῖς ἐκκλησίαις Theoph.* — 31 VIxxxviiii — dxxxviiii P.

rum et Iulianum Alicarnasensem et ceteros theopaschitas; inter quos et Anthimus ut consentaneus eorum depositus a throno proiectus est et exivit, cum episcopatum optinuisset regiae urbis mensibus decem; et consecratus est pro eo Menas presbyter et xenodochus Sampson ab Agapito, papa Romano. porro Agapitus dormivit Byzantii, et consecratus est pro eo Silverius.

Anno undecimo imperii Iustiniani facta sunt prima encaenia magnae ecclesiae Constantinopoli, Mena patriarcha in regio sedente vehiculo, et imperatore letaniam cum populo faciente.

Anno duodecimo imperii Iustiniani, cum Romae Vigilius esset episcopus, moti sunt Vulgarum duo reges, Vulger scilicet et Droggo, cum multitudine in Lyciam et Mysiam, cum esset magister militum Mysiae Iustinus et Scythiae Baudarius, qui exeuntes contra Vulgares inierunt proelium. et occisus est Iustinus magister militum in bello, p. 218, 1
et factus est pro eo Constantius Florentii. et venerunt Vulgares usque ad partes Thracae et egressus est contra eum magister militum Hillyrici, Hacum Hunnus, quem suscepit imperator ex sacro baptismate; et in medium missis Vulgaribus conciderunt eos et occiderunt multitudines copiosas et receperunt omnem praedam et vicerunt potenter, occisis duobus eorum regibus.

Eodem anno cepit Chosrohes, rex Persarum, magnam Antiochiam Syriae.

Anno tertio decimo imperii Iustiniani sociatus est Romanis Mundus ex genere Gipedum dirivatus.

Anno quarto decimo imperii Iustiniani Chosrohes, rex Persarum, 102 B
quartum in Romanorum terram fecit ingressum; quem Belisarius p. 219, 19 p. 222, 6
rursus ab Hesperiis veniens sapientia sua inefficacem redire coëgit ad propria.

Eodem vero anno Timotheo episcopo Alexandriae mortuo, Seve- p. 222.
rus impius, Antiochenus praesul adulter, et Iulianus Alicarnasseus Alexandriam fuga lapsi de corruptibili et incorruptibili conferentes adversus invicem facti sunt tamquam veritatis extranei; et alter quidem Theodosium, alter vero Gaianum ad Alexandriae promovit episcopatum. et Gaianus quidem tenuit episcopatum anno uno, Theodosius vero duobus. hos autem Iustinianus imperator mittens duxit Byzantium et utrumque separatum custodire praecepit et

4 xenochus O *corr. vulg.* -- 5 Sampso C. — 8 Menna O. — *v.* 10 *sqq.* = H. *p.* 376, 4 *sqq.* — 10 cum — episcopus *om.* H. — Velger P. — 13 Bandarius O, *Βαουδάριος Theoph.* — 15 Constantii P. — 17 Hillyriaci C, Ylliriaci H, Hylliarici P. — Hacum Hunnus] cum Hunnos H. — 21 Cosroae H, Chosroae H². — 25 Chosroes CP, Cosroae H, Chosroae H². — 29 Eodem — *p.* 142, *v.* 3 morabatur *om.* H. — 29 Severinus P.

Paulum quendam, qui putabatur orthodoxus, Alexandriae provexit episcopum. hic memoriam Severi scelesti faciens ab episcopatu ira imperatoris eiectus est et veniens Hierosolymis morabatur.

Anno quinto decimo imperii Iustiniani, mense Octobrio, facta est Byzantii mortalitas; et eodem anno hypapanti domini sumpsit initium, ut celebraretur apud Byzantium secunda die Februarii mensis.

Anno sexto decimo imperii Iustiniani contigit debellare invicem
p. 223, 1 regem Azumitensium Indorum Iudaeorum ex causa huiuscemodi. Azumitensium rex ultra Aegyptum est iudaizans. Romanorum autem negotiatores per Homeritensem ingrediuntur ad Azumitensem et ad interiores partes Indorum atque Aethiopum. negotiatoribus autem secundum consuetudinem ingressis terminos Homeriti Damianus, eorum rex, illos occidit et abstulit omnia ipsorum dicens, quoniam "Romani malefaciunt Iudaeis, qui in regione sua sunt, et occidunt eos." et ex hoc solverunt negotiationem interiorum Indorum Azumiti. et indignatus Azumitensium rex Adad misit Homeriti, quia "laesisti regnum meum et interiorem Indiam prohibens Romanorum mercatores ad nos ingredi". et venerunt in inimicitiam magnam et inierunt bellum in alterutrum. et cum pugnaturi essent, Adad, Azumitensium rex, votum vovit dicens, quia "si vicero Homeritensem, Christianus efficiar, quia pro Christianis pugno". deique operatione vicit potentissime et accepit captivum vivum Damianum regem eorum et regionem ipsorum et regna, gratiasque referens deo Adad, rex Azumitensium, misit ad Iustinianum imperatorem, ut acciperet episcopum et clericos et doceretur et fieret Christianus. et gavisus est super hoc Iustinianus plurimum et iussit eis dari
103 B episcopum quemcumque voluissent; et elegerunt idem legati, cum curiose quaesissent, mansionarium sancti Iohannis magnae Alexandriae, virum venerabilem et virginem, nomine Iohannem, qui sexaginta duorum erat annorum. quo suscepto abierunt in propriam regionem ad Adad, regem suum; et ita crediderunt Christo et illuminati sunt.

p. 224, 1 Mundi anno VIxxxvi, divinae incarnationis anno dxxxvi, imperante Iustiniano anno septimo decimo factus est terrae motus magnus in universo mundo. eodemque anno apparuit quidam ex regione Italorum per villas discurrens, nomine Andreas, habens secum canem

1 paululum O, *corr.* C². — Alexandrinae P. — 4 Octuber H. — 5 ypapanti C, ypopanti C²H. — 8 Iudaeorum *om.* P. — 14 male *et* sunt *om.* P. — 15 interiores H. — 18 in *om.* CP. — 19 invenerunt P. — 20 zumitensium C. — 31 adad ad H, ad odad P, ad ad C. — 33 Mundi — dxxxvi *om.* H. — 35 in *om.* P.

rufum et caecum, qui iussus ab eo faciebat miracula. cum enim staret ipse in foro et turba in circuitu adesset, clam eodem cane deferebantur astantium anuli aurei et argentei ac ferrei et ponebantur in pavimento, quos ille cooperiebat et praecipiebat cani; et tollebat et dabat unicuique suum. similiter et diversorum imperatorum nomismata mixta porrigebat per nomina. sed praesto turba astante, virorum scilicet ac mulierum, interrogatus ostendebat in utero habentes et fornicarios et adulteros et avaros et magnanimos. ostendebat omnem cum veritate. unde dicebant, quia "spiritum habet Pythonis".

Anno imperii Iustiniani octavo decimo diffusum est mare per Thracem miliariis quattuor et cooperuit eam circa partes Odyssei et Dionysopoleos, et multi necati sunt in aquis, et iterum dei praecepto restitutum est idem mare in loca sua.

Anno imperii Iustiniani nono decimo Petrus Hierosolymitanam p. 225, 1
et Domnus Antiochenam regit ecclesiam; et facta est inopia frumenti et vini ac pluvia multa, et factus est terrae motus Constantinopoli magnus, et eversio de sancto pascha; et coepit vulgus a carnibus abstinere mense Februario, die quarta, imperator autem praecepit alia ebdomada carnem apponi; et omnes carnium venditores occiderunt et apposuerunt, et nemo emebat aut edebat. porro pascha factum est ut imperator iussit, et inventus est populus ieiunans ebdomada superflua.

Anno imperii Iustiniani ⟨vicesimo⟩ capta est Roma a Gothis, et papa Vigilius venit Constantinopolim et susceptus ab imperatore cum ingenti honore repromittebat facere unitatem catholicae ecclesiae et anathematizare tria capitula; quique excommunicationem quattuor mensium dedit Menae, Constantinopolitano episcopo, in epitimium. 104 B
indignatus autem imperator contra Vigilium propter epitimium et quia differebat complere, quae videbantur super unitate ecclesiarum, misit, ut comprehenderetur. qui metuens impetum imperatoris ad altare Sergii martyris monasterii Hormisdae confugit. et inde tractus tenuit columnas portantes altare et has evertit, cum esset gravis et corpore grandis. imperator autem paenitentia ductus suscepit papam Vigilium, et rogatus Vigilius a Theodora Augusta suscepit Menan, patriarcham Constantinopolitanum, vicesima nona die mensis Iunii, festivitate apostolorum.

1 faciebant C. — argenti H. — 6 nominismata P, numismata H. — 7 ac] et C. — 9 omnes C. — 10 Phitonis CP, Pithonis H *in lit.* — 11 imperii sui Iustiniani P. — 12 Tracem H. — Odissei O. — 15 Petrus — 16 ecclesiam et *om.* H. — 18 sancta P. — 20 aliae P. — ebdomadae CP, ebdomade H, hebdomada C[2]. — 24 Anno — *v.* 37 apostolorum *om.* H. — 24 vicesimo *om.* O. — 28 Menne O.

p. 226, 4 Anno vicesimo primo imperii eius facti sunt terrae motus magni et pluviae, mortuaque est Theodora Augusta. similiter et sequenti anno facta sunt fulgora et tonitrua ita, ut dormientes ex tonitru laederentur, atque incendia penes Byzantium.

Mundi anno VIxlvi, divinae incarnationis anno dxlvi, imperii p. 227, 1 Iustiniani anno vicesimo tertio legatus Indorum venit Constantinopolim ducens elephantem et ingressus est Hippodromium. Ianuario vero mense suppositum est nomen Menae, patriarchae Constantinopolitani, et praepositum est nomen Vigilii praecellens in diptychis. interea mense Martio exiliit elephans e stabulo noctu et occidit multos, alios vero debilitavit. porro Iunio mense facta sunt encaenia sanctorum apostolorum apud Constantinopolim, et recondita sunt lipsana Andreae Lucae ac Timothei apostolorum, et transiit Menas episcopus cum sanctis lipsanis sedens in carruca aurea imperatoria lapidibus insignita tenens tres thecas sanctorum apostolorum in genibus suis; et ita encaenia celebravit.

Anno imperii Iustiniani vicesimo quarto, mense Aprili, missus est Narsis cubicularius Romam pugnaturus adversus Gothos, qui ceperant Romam, quoniam, postquam eam Belisarius cepit, iterum insurrexerunt et receperunt illam Gothi.

p. 228, 6 Anno imperii Iustiniani vicesimo quinto facta sunt encaenia sanctae Heirenae trans Constantinopolim in Sycis; et exierunt sancta lipsana e magna ecclesia una cum duobus patriarchis, Mena scilicet Constantinopolitano et Apolinario Alexandrino, et sederunt ambo in imperatorio curru retinentes in genibus suis sancta lipsana et venerunt usque ad fretum, et transfretantibus obviam eis occurrit imperator; et aperuerunt eandem ecclesiam sanctae martyris Heirenae. 105 B eodem anno moritur Menas, episcopus Constantinopolitanus, et factus est pro ipso Eutychius, apocrisiarius Amasiae ac monachus monasterii, quod est penes Amasiam, ac presbyter, eadem sane Menae funeris die, cum adhuc iaceret in sacello. mense Augusto tropaea venerunt e Roma Narsis cubicularii et exarchi Romanorum. inito quippe cum Totila bello, rege Gothorum, potentissime superavit et cepit Romam et occidit Totilam et vestimenta eius cruentata cum camilaucio lapidibus pretiosis ornato misit Constantinopolim, et iactata sunt ad pedes imperatoris coram senatu.

Anno imperii Iustiniani vicesimo sexto facta est sancta et uni-

---

3 fulgura C. — dormientem P. — 5 Mundi — dxlvi *om.* H. — 7 hippodromum H. — 7 Ianuario — 10 interea *om.* H. — 8 Menne O. — 17 — *p.* 145, *v.* 5 *om.* H. — 22 Syrtis P. — 25 ingenibus *corr. ex* ingentibus C. — 29 est *om.* P.

versalis quinta synodus contra Origenem vaesanum et Didymum caecum et Euagrium atque gentilis sensus eorum deleramentum et rursus contra capitula. Vigilius autem Romanus convenientibus p. 229, 1 non consedit. dimissus autem multis motis ab imperatore in Hillyrico moritur rediens Romam.

Vicesimo septimo imperii Iustiniani anno factus est terrae motus terribilis Constantinopoli et circumquaque urbibus, qui tenuit diebus quadraginta; et paulatim homines compuncti sunt letaniam agentes et frequentantes atque in ecclesiis commanentes. cumque multa dei misericordia facta fuisset, homines ad peiora dilapsi sunt. fit autem memoria terrae motus huius per singulos annos in Campo letaniam populo faciente.

Mundi anno VIxlvii, divinae incarnationis anno dxlvii, vicesimo octavo imperii Iustiniani anno facta sunt tonitrua et fulgora p. 230, 1 horrenda et ventus Africus terribilis ita, ut caderet crux, quae stabat intra portam Rhesii.

Vicesimo nono imperii Iustiniani anno seditionem concitaverunt Iudaei et Samaritae Caesariae Palaestinae, et facti quasi in ordine Prasinovenetorum irruerunt in Christianos eiusdem civitatis et multos interfecerunt et ecclesias combusserunt Stephanumque praefectum ipsius urbis in praetorio peremerunt et substantiam eius subripuerunt. uxor vero illius ascendens ad urbem adiit imperatorem, qui iussit Adamantio magistro militum descendere in Palaestinam et occisionem exquirere Stephani. qui veniens eorum, quos repperit, alios suspendit, alios decollavit, alios vero debilitavit et publicavit. et factus est timor ingens in omnibus Orientalibus partibus.

Tricesimo imperii Iustiniani anno Pelagius Romanum gerit epi- 106 B scopatum. quo anno mortuus est Timotheus, exarchus monasteriorum et egumenus monasterii Dalmati, et factus est pro eo Anthimus, inclausus eiusdem monasterii. et apparuit ignis in caelo quasi species lanceae a septemtrione usque ad occidentem. p. 231, 1

Mundi anno VIl, divinae incarnationis dl, tricesimo primo imperii Iustiniani anno, factus est terrae motus horribilis valde, qualem nullus hominum memorabat in generatione illa super terram p. 231, 32 effectum: concutiebatur enim terra nocte ac die post decem misericordias dei. at vero imperator non portavit coronam per quadra- p. 232, 2

2 delaeramentum *corr. ex* delaram. P. — 13 Mundi — dxlvii *om.* H. — 14 fulgura C. — 15 qui H. — 17 Iustini H *corr. m.* 2. — 20 combuserunt PH. — 21 diripuerunt H. — 26 partibus orientalibus H. — 27 Pelagius — 30 monasterii et *om.* H. — 31 lance P. — 32 Mundi — dl *om.* H. — 33 est *om.* C. — 35 nocte hac die diebus decem; postea vero cessavit. at vero H. — post decem misericordiae dies? *coll. Theoph.*

ginta dies, sed et sancta Christi nativitate absque illa processit in ecclesia ita, ut etiam prandia, quae ex more fiunt in decem et novem accubitibus, cessare faceret et horum expensas egenis tribueret. eodem anno ingressa est gens Byzantium inopinata eorum, qui dicuntur Avares; et tota civitas concurrit ad visionem eorum, tamquam qui numquam viderint gentem huiusmodi: habebant enim comas retrorsum prolixas valde, vinctas prandiis atque perplexas; reliquus vero vestitus eorum similis erat ceterorum Hunnorum. isti fugientes a regione sua venerunt in partes Scythiae ac Mysiae et direxerunt ad Iustinianum legatos petentes, ut reciperentur.

Mundi anno VILI, divinae incarnationis DLI, tricesimo secundo imperii Iustiniani anno aedificatus est trullus magnae ecclesiae p. 233, 2 Constantinopoli exaltatus plus viginti pedibus in superioribus supra aedificium, quod antea fuerat.

p. 234, 15 Tricesimo tertio imperii sui anno coepit imperator aedificare pontem Agoreos fluminis et convertens eundem amnem in alium alveum volvit arcus mirabiles quinque et fecit eum meabilem, cum antea ligneus fuerit.

Tricesimo quarto imperii Iustiniani anno diffamatum est apud 107 B Constantinopolim, quod mortuus esset imperator: venerat enim a Thrace et neminem videbat. ergo plebes rapuerunt panes subito ex locis, in quibus fiebant et vendebantur; et circa horam tertiam non inveniebatur panis in tota urbe. clausa quoque sunt ergasteria, et susurrabat palatium, quia nemo ex senatu videbat imperatorem eo, quod dolorem capitis pateretur; et ex hoc crediderunt, quod defunctus esset imperator. interea circa horam nonam fecit senatus consilium, et miserunt praefectum et fecerunt lumina in tota urbe, quoniam sanus factus est imperator; et hoc modo erepta est civitas p. 235, 1 a turbatione. postquam autem sanus effectus est imperator, Eugenius, qui fuerat praefectus, detraxit Georgio et Aetherio curatoribus, quasi voluissent Theodorum facere imperatorem, filium Petri magistri. cumque fuisset causa diligenter inquisita et nullatenus comprobata, in iram cecidit imperatoris Eugenius, et domus eius publico est fisco collata; verum ille ad ecclesiam fugiens salvatus est. facta est autem et mortalitas vasta in Cilicia et Anazarbo et Antiochia magna nec non et terrae motus; et congressi sunt adversus alterutrum orthodoxi et Severiani, et multa homicidia facta sunt; et misso imperator Zimarcho, comite Orientis, inhibuit

3 acubitibus P. — 6 viderunt H. — 7 prolixis H. — 11 Mundi — DLI *om.* H. — 14 ante H. — 20 a *om.* C, *add.* C^2. — 30 Etherio O. — 34 verum — salvatus est *om.* H.

inordinatos et multos in exilium misit et publicavit ac membris debilitavit.

Mundi anno VIliiii, divinae incarnationis anno dliiii, tricesimo quinto imperii Iustiniani anno capta est Hobes civitas ab Hunnis; p. 236, 25 et misit imperator Marcellum magistrum militum cum exercitu multo, ut eriperet civitatem.

Tricesimo sexto imperii Iustiniani anno tropaea venerunt a p. 237, 13 Roma Narsis patricii significantia comprehendisse illum urbes munitas Gothorum duas, Veronam scilicet et Brixiam. vicesima vero quinta die Novembrii mensis sero insidias meditati sunt quidam, ut occiderent imperatorem. erant autem Ablabius et Marcellus pecuniarum venditor et Sergius. meditatio autem eorum erat huiusmodi: cum sederit in triclinio sero, priusquam discedendi licentia detur, occidant eum habentes homines suos sibi cooperantes Indos absconditos in Silentiario et in Archangelo et in Curru, ut, cum facta fuerit machinatio, turbationem faciant. porro idem Ablabius etiam aurum accepit a Marcello argenti venditore libras quinquaginta, ut sibi cooperaretur. sed deo volente fisus est Ablabius Eusebio exconsuli, qui erat comes foederatorum, et Iohanni logo- 108 B thetae dicens, quia "hodie vesperi volumus imperatorem aggredi". qui cum hoc nuntiassent imperatori, tenuit eos et invenit illos p. 238, 1 ferentes absconditos gladios. et Marcellus quidem, argenti venditor, spe frustratus et exempto gladio, quem portabat, dedit sibi tres ictus in triclinio comprehensus et moritur, Sergius autem fugit ad Blachernas; quo educto ab ecclesia et interrogato, persuasum est ei confiteri, quod et Hisacius argenti venditor et Belisarius gloriosissimus patricius conscius huiusmodi fuerit machinamenti, et Vitus pecuniarum venditor et Paulus, curator eiusdem Belisarii, consilium scierint. qui comprehensi et traditi Procopio praefecto confessi sunt et dixerunt de Belisario, qui mox factus est imperatoris sub iram; multi vero et fuga usi sunt. interea quinta die mensis Decembrii fecit imperator silentium adducens et patriarcham Eutychium et iubens eorum recitari confessiones. quo audito Belisarius ingenti est maerore gravatus, et mittens imperator comprehendit omnes homines eius et ipsum domi sedere praecepit custodiendum. interea mense Decembrio, vicesima die, facta sunt encaenia Constantino-

3 Mundi — dliiii *om.* PH. — 7 tropaea — 9 Brixiam *om.* H. — 8 patricius CP, *corr.* C². — 10 Novembri C, Novembris C². — 11 Ablavius H *hic et infra.* — 13 discendendi PH *corr. in* H. — 14 habentem PH. — 21 nuntiasset? ὁ δὲ μηνύσας *Theoph.* — 26 Hisaucius P. — 27 fuerint O *corr. vulg.* — Vitus *corr. ex* victus H. — 32 Euticium H. — 36 vicesima die mensis Decembrii H. — facta sunt — *p.* 148, 5 eodem mense *om.* H.

poli magnae ecclesiae secundo. porro vigilia eorundem encaeniorum facta est apud sanctum Platonem, et exivit inde patriarcha Constantinopoleos Eutychius cum letania praesente imperatore sedens in eodem vehiculo et portans apostolicum habitum et tenens sanctum evangelium cunctis psallentibus: "tollite portas". eodem mense captae sunt quaedam partes Africae a Mauritanis insurgentibus adversus Africam ita. Cutzinas nomine quidam ex ipsa gente exarchus Mauritanorum habebat consuetudinem accipiendi a principe Africae, qui per tempus erat, certam quantitatem auri. cum autem venisset,
p. 239, 1 ut acciperet illud, Iohannes princeps Africae occidit eum. porro insurrexerunt filii Cutzinae vindicantes paternum acceptum et erecti contra illam ceperunt eius partes aliquas depraedantes. imperator itaque hoc agnito misit in auxilium Africae Marcianum magistrum militum, nepotem suum, cum exercitu ad pacificandos Mauros; et confluxerunt ad eum, sicque pace potita est Africa. eodem anno
p. 239, 16 imperator quibusdam turbationes Constantinopoli concitantibus pollices abscidit, eorum dumtaxat, qui cum gladiis pugnavere. nona decima vero die Martii mensis admissus est Belisarius patricius
p. 239, 20 receptis omnibus dignitatibus suis. eodem anno venerunt legati Ascelti, regis Ermechionorum, qui positus est intra barbarorum gentem iuxta Oceanum, Constantinopolim.

p. 240, 1 Mundi anno VIℓvi, divinae incarnationis anno dlvi, Iustinianus imperii sui tricesimo septimo anno perrexit causa orationis
109 B ad Myriangelos, id est Germias, urbem Galatiae. Novembrio vero mense introivit Byzantium Arethas patricius et princeps tribus Saracenorum debita deferre imperatori, filiorum suorum debiti gratiam, ut scilicet post obitum suum tenerent principatum tribus suae.

Tricesimo octavo imperii Iustiniani anno Eutychius patriarcha Constantinopolitanus depositus est et in exilium missus a Iustiniano in Amasiam, et factus est pro eo Iohannes ex scholasticis, cum esset apocrisiarius Antiochiae magnae et presbyter eiusdem ecclesiae.
p. 241, 1 eodem anno Iustinianus imperator de corruptibili et incorruptibili dogma commovens edicto ubique alieno a pietate transmisso deo praeoccupante defunctus est, cum imperasset triginta et octo annis mensibus septem et diebus tredecim; et efficitur huius successor

1 vigilia — facta sunt *codd.*, vigiliae — factae sunt *vulg.* *παννυχὶς γέγονε Theoph.* — 12 depraedare H *in lit.* — 18 dimissus H. — 10 perceptis *corr. ex* praeceptis C. — 20 Ascelsti P. — Hermechionorum H. — 22 Mundi — dlvi *om.* H. — 24 Germanias P. — 26 et debiti H. — 28 Tric. octavo imperii sui anno Iustinianus de corruptibili *et q. s.* H.

Iustinus curopalates. eodem anno Theodosiani et Gaianitae apud Alexandriam aedificare coepere conciliabula, et praevalentes Gaianitae episcopum sibi consecraverunt Helpidium, archidiaconum suum; quem imperator vinctum venire praecepit. cumque veniret per Segrin, mortuus est. porro Theodosiani Dorotheum occulte noctu episcopum sibi ordinaverunt, et in unum convenientes tam Gaianitae quam Theodosiani communem episcopum sibi enthronizavere, cuiusdam autem abbatis barbam pelle et carne decoriaverunt. taliter haereticorum amentia gerere consuevit adeo, ut ea, quae paganorum sunt, multotiens operentur.

Mundi anno VIʟᴠɪɪɪ, divinae incarnationis anno ᴅʟᴠɪɪɪ, Iohannes Romanae praeest ecclesiae, Iustinus imperat, nepos Iustiniani, coronatus a Iohanne patriarcha. erat autem natione Thrax, magnanimus atque ad omnia prosper. habebat autem et uxorem, Sophiam nomine, quam et coronavit Augustam. cum autem esset pius, adornavit p. 242, 1 ecclesias, quas Iustinianus aedificaverat, tam videlicet magnam ecclesiam et sanctos apostolos quamque alias ecclesias et monasteria donans eis thesauros et omnem reditum; eratque orthodoxus valde et misit Photinum monachum, privignum Belisarii patricii, dans ei potestatem contra omnem personam et causam pacificandi ecclesias universas Aegypti et Alexandriae.

Secundo anno imperii Iustini Aetherius et Audius ac medicus, qui cum ipsis erat, insidiati sunt eidem imperatori Iustino; qui cogniti interfecti sunt gladio. eodem anno Agatho monachus, frater Apolinarii episcopi Alexandrini, veniens Alexandriam sermones habiturus et Eustochium monachum, qui magnus erat et oeconomus Alexandriae, custodiae mancipavit; qui per tectum fugiens venit By- 110 B zantium, Macario tunc factione pulso ecclesia, et consecratus est Eustochius pro Macario episcopus Hierosolymis.

Tertio imperii Iustini anno accersitis Sophia piissima Augusta pecuniarum venditoribus et notariis iussit deferri cautiones debitorum et breves; quibus lectis accepit breves et praebuit eos debitoribus et reddidit dominis suis et laudata est super hoc magnopere ab universa civitate. Eustochius autem ingressus Hierosolymam odium

1 Iustinus curator palatii coropalates P, curator palatii *sprscr. in* C. — coropalates CP. — 1 eodem anno — 10 operentur *om.* H. — 7 cuiusdamque autem P, cuiusdam C *seq. litura.* — 11 Anno ab incarn. domini quingentesimo quinquagesimo octavo Iustinus imperat *et q. s.* H. — 12 Romanus O *corr. vulg.* — ab Euticio H[2] *in lit.* — 21 pacificans H. — 22 Iustiniani PH, *corr.* H[2]. — Etherius et Avidius H. — 24 Eodem anno — 29 Hierosolymis *om.* H. — 34 Eustochius — *p.* 160, 14 Catharorum *om.* H. — odium habens] ho audienda O, non audienda C[2], *μίσει τῷ πρὸς Ἀ. Theoph.*

habens contra Apolinarium et Agathonem et Macarium novae Laurae monachos excitavit mentiens illos Origenistas. et ideo pulsus est, et iterum restitutus est Macarius in throno suo.

p. 243, 1 Quarto imperii Iustini anno rursus Macarius Hierosolymis praefertur episcopus, et Alexandriae Iohannes habetur antistes.

p. 243, 24 Quinto imperii Iustini anno, cum magnus Anastasius, Antiochenus episcopus, reprehendisset in rescriptis synodicorum Iohannem Constantinopolitanum, qui consecraverat Iohannem Alexandrinum, et hoc consecrato pulsus est ab ecclesia sua per indignationem Iustini, et ordinatus est Gregorius, monachus et apocrisiarius monasterii Byzantiorum.

Sexto imperii Iustini anno Narses cubicularius et protospa-
p. 244, 1 tharius dilectus imperatoris construxit domum Narsis et monasterium Catharorum.

Septimo imperii Iustini anno Romani ac Persae pacem corruperunt, et iterum Persicum renovatum est bellum eo, quod Homeritae Indi legationem ad Romanos miserint, et imperator Iulianum magistrianum cum sacra destinaveri tad Arethan, regem Aethiopum per Nilum fluvium ab Alexandria et Indico mari, qui receptus ⟨est⟩ ab Aretha rege cum gaudio multo, appetente nimirum amicitiam Romanorum imperatoris. enarrabat autem, cum rediisset, idem Iulianus, quod, quando receperit eum rex Arethas, nudus esset habens circum cincturam et in lumbis linea vestimenta auro contexta, circa ventrem vero portabat indumenta scissa cum margaritis pretiosis et in brachiis quinos circulos et aureas armillas in manibus suis, in capite autem pannum gemmatum habentem ex utroque ligamento plectas quattuor et torquem aureum in collo suo; et stabat supra quattuor elephantes stantes et habentes iugum et rotas quattuor et superius ut currum excelsum velatum petalis aureis, ut sunt principum provinciarum currus; et stans supra illos ferebat scutum parvissimum deauratum et duas lanceolas aureas, et senatus eius omnis erat cum armis, canentes modulationes musicas. intro-
111 B ductus ergo legatus Romanorum cum adorasset, iussus est ab eo erigi et duci ad se. cum autem suscepisset imperatoris sacram,
p. 245, 1 osculatus est signaculum, quod habebat pectusculum imperatoris. susceptis autem et donis gavisus est valde. porro, cum legisset

1 Macharium P, *item v.* 3. — Laurae] lauvit P. — 3 restiturus P. — throno] regno P. — 7 in scriptis P. — 7. 8 Iohanni Constantinopolitano P. — 17 indi legionem C, inde legionem P, in dilectionem H *corr. edd.* — 18 magistrum H *in lit.* — 19 est *om.* O *add. vulg.* — 21 redisset H. — 24 indumentis P. — 27 ligamentum P. — 29 ut *ante* currum *om.* H.

sacram, invenit, ut se contra regem Persarum armaret et proximam sibi Persarum perderet regionem et ulterius cum Persis foedera non iniret. protinus ergo collecto exercitu rex Arethas coram legato Romanorum adversus Persas proelium movit subiectos sibi Saracenos praemittens. profectus autem et ipse ad regionem Persarum depopulatus est omnia, quae in partibus illis erant. tenens autem rex Arethas caput Iuliani et dans ei pacis osculum dimisit eum in multa benivolentia multisque muneribus. porro facta est et alia causa quae turbavit Chosrohen. Hunni quippe per illud tempus, quos Turcos dicere consuevimus, legationem dirigunt ad Iustinum per Alanorum regionem mittentes. hoc timens Chosrohes excusationem praetendebat rebellionem Armeniorum in se factam per accessum, quo Iustino adhaeserant; sed et profugos repetebat. impendebat enim Romanorum imperator per singulos annos quingentas libras auri, ut castra, quae loco proxima erant, Persae custodirent, ne ingressae gentes utramque rem publicam destruerent, communibusque sumptibus castella muniebantur. at vero Iustinus pacem dissolvit asserens opprobrium esse sub Persis solvere tributa Romanos. propterea locum magnum hoc Persarum Romanorumque repperit bellum. porro Iustinus Martinum, patricium et cognatum suum, praetorem creans Orientis contra Persas direxit.

Mundi anno VILXV, divinae incarnationis anno DLXV, octavo p. 246, 1
imperii sui anno Iustinus infirmatus est et tristatus adversus Baduarin fratrem suum hunc iniuriis laceravit. novissime vero praecepit cubiculariis pugnis caesum educere illum in conspectu concilii senatorum; erat enim comes imperialium stabulorum. quo comperto Sophia tristata est et questa imperatori, qui se paenituit et descendens ad eum in stabulum introivit subito cum praeposito cubiculariorum. Baduarius autem viso imperatore fugit a loco in locum per superiora praesepis prae timore imperatoris. ast imperator clamabat: "adiuro te per deum, frater mi, expecta me." et cum cucurrisset, tenuit eum et amplexatus deosculatus est illum dicens: "peccavi tibi, frater mi, sed suscipe me ut fratrem tuum primum et imperatorem; ex diabolica enim operatione novi quod factum sit hoc." qui cecidit ad pedes eius et flens ait: "veraciter, domine, potestatem habes. verumtamen in praesentia senatus deformasti servum tuum. modo, domine, his rationem redde"; et ostendebat 112 B

1 contra se H. — 9 Cosroen H, Chosroen PH[2] — 10 Turquos P. — 11 Chosroae H. — 15 proximo P. — 18 obprobrium CP. — 22 Mundi — DLXV *om.* H. — 23 Iustinianus interfectus P. — 25 in conspectum CP. — 30 at H. — 32 currisset P. — 35 et flens ait HP[2], et flens et ait CP. flens et ait C[2]. — 36 habens O *corr.* P[2]. — 37 ostendit P.

ei equos. at vero imperator rogavit eum secum manducare, et pacificati sunt. eodem vero anno factum est bellum circa Sargathon Romanorum atque Persarum magnum, et vicerunt Romani.

p. 247, 3 Nono anno imperii Iustini Hormisda rex Persarum Ardamanen ducem Persarum ordinans misit Romanorum regionem depopulari; qui praeda multa capta reversus est. quo comperto Iustinus consternatus mole calamitatis capti sensus languorem incurrit et pactum facere petit Hormisdae; qui id fieri anno consensit.

Mundi anno VIlxvii, divinae incarnationis anno dlxvii, Iustinus imperator Tiberium comitem excubitorum sibi filium faciens Caesarem appellavit et consessorem suum constituit tam in Hippodromiis quam in diebus insignibus. erat autem imperator pedibus captus ac per hoc magis in lectulo iacens.

p. 248, 1 Undecimo imperii sui anno construxit Iustinus magnum aquaeductum Valentis et largitus est urbi dapsilitatem aquarum.

Duodecimo imperii sui anno Iustinus imperator synagogam Hebraeorum, quae erat Constantinopoli in Chalcopratiis, ablatam ab eis fecit ecclesiam dominae nostrae sanctae dei genetricis; quae magnae proxima est ecclesiae.

Tertio decimo imperii Iustini anno, Iohanne Constantinopolitano defuncto, episcopo Eutychius recepit iterato thronum eundem. at vero imperator infirmatus et pauxillum a languore dimissus advocavit tam pontificem et senatum quam omnes sacerdotes et cives, et adducto Caesare Tiberio palam omnibus appellavit eum imperatorem his sermonibus usus: "ecce deus, qui benefecit tibi. hunc habitum deus tibi dedit, non ego: honora illum, ut tu quoque honoreris ab ipso. honora matrem tuam, quae aliquando tua domina fuit. nosti quod primum eius servus fueris, nunc autem filius. ne gratuleris in sanguinibus; ne communices homicidio; ne malum pro malo reddas; ne in malo inimicitiae similis mihi efficiaris. ego enim, ut homo, culpavi: etenim et culpabilis factus sum et recepi secundum peccata mea, sed causam habebo cum his, qui hoc mihi fecerunt, ante tribunal Christi. non elevet te hic habitus quemadmodum me. sic attende omnibus sicut tibi. scito quis fueris et quis modo existas. ne superbias, et non peccabis. nosti quis fuerim et quis factus extiterim et existam. omnes isti filii tui sunt

7 langorem H. — 9 Mundi — dlxvii *om.* H. — 11 consensorem CP *corr.* C². — yppodromis H. — 17 Constantinopolim O. — in chalco pretiis H. — 18 genitricis CH. — 20 tertio decimo. — 21 eundem *om.* H. — 23 tam Euticium pontificem H. — 28 primus C. — 30 in malum P. — similes CP *corr.* C²P² — 31 et] ut P. — 32 peccata] praecepta P. — 34 adtende PH. — 35 ne] non P.

et servi. scis quod pro visceribus meis honoraverim te. hos cum vi- B 113 deas, omnes qui sunt rei publicae vides. intende militi tuo. ne milites P. 249, 1 suscipias, ne dicant tibi quidam, quia "decessor tuus taliter conversatus est." haec enim dico a quibus passus sum. qui habent substantias, fruantur eis: his vero qui non habuerint, dona." et facta oratione a patriarcha, cum dixissent omnes amen, cecidit Caesar ad pedes imperatoris et dixit ei: "si vis, sum, si vis, non sum." et imperator "deus", ait, "qui fecit caelum et terram, ipse omnia, quae dicere oblitus sum, in cor tuum immittat." porro, cum haec prosequeretur imperator, replebat lacrimis totum collegium. quod cum solutum fuisset, Tiberius dona subditis impertitus est et quaecunque in imperatoriis appellationibus moris existunt.

Mundi anno VIlxxi, divinae incarnationis anno dlxxi, imperare coepit Tiberius redimitus ab Eutychio patriarcha, cum esset et ipse genere Thrax. cumque imperaret, clamabant partes "Anastasia Augusta, tu vincas. salva, domine, quos imperare iussisti." audiens autem Sophia, Iustini coniux, perculsa est animo; volebat namque nubere Tiberio et permanere Augusta; nesciebat enim, quod haberet uxorem. quidam autem dicebant, quod et in vita Iustini adamicata fuerit ei et ipsa persuaserit Iustino, ut eum Caesarem P. 250, 1 faceret. verum Tiberius mittens duxit Anastasiam coniugem suam et coronavit eam Augustam et iactavit rogam multam.

Secundo imperii Tiberii anno Alexandrinae antistes ecclesiae habetur Eulogius. misit interea imperator Tiberius ad regem Persarum P. 250, 13 secundum morem, nuntians promotionem suam; quo pacem non admittente, Tiberius magnas virtutes congregavit et disseminatis regiis thesauris multos fecit exercitus creans magistratum Orientis quendam Iustinianum.

Tertio imperii Tiberii anno rex Persarum sumptis virtutibus suis in Armeniam properat. audiens autem Romanorum dux regem Persarum per semet ipsum proelium initurum expeditus effectus est. timor enim ingressus est in populum Romanorum, et idcirco Iustinianus ad virtutes sermonibus usus compescuit formidinis pugnam. cum autem bellum fieret et sagittatio Persarum facta multa fuisset P. 251, 1 ita, ut etiam solares radii celarentur, dum videlicet Romani clypeis iacula, quae ex arcubus mittebantur, continuatis proicere niterentur, cum autem profunda consisteret Romanorum acies, Persae ferre non

3 dicam P. — 10 persequeretur H. — 12 imperatoris H. — 13 anno ab incarn. domini dlxxi H. — 14 coronatus ab Euticio H. — 15 Anasia C *corr.* C[2] — roga multa O *corr.* C[2] — 23 Secundo imperii sui anno misit Tyberius imperator ad r. P. H. — 27 magistrum H. — quendam] supradictum H. — 32 timor H, timidus CP. — 36 *Post* niterentur *intercidisse quaedam suspicor coll. Theoph.*

poterant, sed in fugam vertitur Babyloniorum caterva, et intereunt multitudines copiosae. accipiunt interea et Persarum supellectilem et regium tabernaculum totumque clarissimum apparatum. tenent autem et elephantes Romani et ad Tiberium mittunt insignes et 114 B regias illas exuvias. itaque legem ponit Persarum rex confusionem non ferens numquam iam Persarum regem in proelium egressurum. at vero Romanus exercitus Persicis adiecit aerumnis et ad intima Persidis properavit et multum illic excidium et captivitatem patravit perveniens etiam in medium Hyrcanici maris. cum autem hiemps adesset, non remearunt Quirites ad propria, sed in Perside hiemem transegerunt. porro eodem anno coepit aedificare Tiberius publicum Blachernarum et renovavit multas ecclesias et xenodochia et gerocomia iussitque se scribi in phoeniceis litteris Tiberium Constantinum.

Quarto imperii Tiberii anno mortuus est Eutychius patriarcha, et promotus est post dies sex Iohannes ieiunator, magnae ecclesiae diaconus. imperator autem Tiberius emptis corporibus gentilium constituit militiam in nomen proprium amiciens et armans eos in milia quindecim, dans ei ducem Mauricium comitem foederatorum et subducem Narsen, et misit eos contra Persas. bello autem facto magno valide Romani victores efficiuntur et abstulerunt a Persis civitates et regiones, quas sub Iustiniano ceperant et Iustino. abiens autem Mauricius Constantinopolim susceptus est ab imperatore cum p. 252, 1 ingenti honore, et publicavit Tiberius victorias Mauricii et generum hunc admisit ad Constantinam filiam suam. similiter et Germano praetori iunxit filiam suam Charito utrumque Caesarem creans. mense vero Augusto mora comedens matutina visu digna sed corrupta pthisin incurrit. et, cum esset moriturus, accito patriarcha Iohanne atque senatu una cum militiis in tribunalium lectica est deportatus; et, quia loqui non poterat, per epanagnosticon quae rebus Romanorum erant utilia manifesta populo fecit et Mauricium generum suum nuntiavit imperatorem. itaque, cum omnes imperatoris collaudassent consilium atque Mauricium imperatorem, conversus Tiberius in lecto suo diem obiit, cum regnasset annis tribus mensibus decem diebus octo.

Mundi anno VIlxxv, divinae incarnationis anno dlxxv, Mauri-

---

9 hiems H. — 11 transigerunt P. — 12 Blacernarum H. — hierocomia H. — 13 iussit qui CP, iussitque qui H *corr.* C[2]H[3]. — phoniceis C, pheniceis H. — 14 quarto. — 16 diaconus *om* H. — 16 interea imp. Tyber. H. — 17 amiciens *pr. m. in* adiciens *mut.* H. — 19 Narse*m* P. — 23 puplicavit *pr. m. corr. ex* supplicavit H. — 25 iuncxit CP. — 29 epagnosticum (*sic*) PH. — 30 et una cum consilio Sophiae Augustae Mauricium *et q. s.* H. — 34 tribus] sex H. — 35 anno ab incarn. domini dlxxvii H. — Mauricius] genere Cappadox *sprscr. in* H.

cius imperat; eodemque anno legatione funguntur Avares ad imperatorem p. 252, 31 Mauricium, qui ante breve tempus Sirmium subegerant, insignem civitatem Europae, postulantes octuaginta milibus auri, quae accipiebant per annos a Romanis, alia superaddi viginti: imperator vero pacem affectans hoc admisit. petivit autem ad videndum sibi et elephantem, animal Indicum, mitti; cui imperator maiorem omnibus misit; quem ille visum remisit ad imperatorem. similiter et lectum aureum mitti sibi petiit; sed et hoc imperator misit ad eum: ipse vero et hunc contemptum remisit. postulabat 115 B autem iterum alia viginti milia centum addi. quod imperatore non p. 253, 1 admittente chaganus Siggidonem civitatem subvertit et multas alias urbes cepit Hillyrico subiacentes. at vero imperator Helpidium patricium cum Comentiolo legatos ad chaganum transmisit. at vero barbarus in sponsionibus pactorum agere se pacem professus est. in Oriente vero Iohannem Mystaconem praetorem Armeniae fecit, qui veniens ad Nymphium amnem, ubi Tigri misceri dinoscitur, bellum congreditur cum Kardariga, Persarum praetore, et praevalent Romani adversus barbaros. Kardarigas vero non est proprium nomen sed dignitas maxima apud Persas.

Secundo imperii sui anno consul Mauricius appellatur et multos thesauros urbi donavit; provehit autem Philippicum praetorem Orientis, cui et Gordiam sororem suam in coniugium tradidit. at vero Philippicus Persicas arripiens partes appropinquavit Nisibi et repente in Persidem ingressus multam praedam praesumpsit, quam per montes salvam ducens in Medorum regionem transtulit et multis p. 254, 1 illic villis exterminatis ad Romana rura reversus est. porro chaganus Avarum pacem solvere festinabat: nam Sclavenorum gentes contra Thracem armavit, quae pervenerunt usque ad longos muros multum facientes excidium. ast imperator palatii eductis militiis et plebibus e civitate longos muros custodiri praecepit et Comentiolum ducem ordinans et armans contra barbaros misit, qui insperate in barbaros ruens copiosas multitudines interfecit hosque pepulit. cum autem pervenisset Hadrianopolim, occurrit Andragasto multitudines Sclavenorum cum praeda ducenti et in hunc irruens et captivitatem eripuit et victoria magna indutus est.

Tertio imperii Mauricii anno Philippicus sumptis exercitibus

2 Syrmium O. — 3 octoginta H. — 4 quae] quem H. — imperatori P. — 6 indicium P. — 11 chaianus (*sed* i *lit. ex* g *facta.*) H *item v.* 26. — 12 Elpidium H. — 13 Cōmentiolo P. — 17 Kardariga (*sed* K *in lit*) H, Gardariga C[2] *ex* Gariga, Dardariga P. — 22 sororem] filiam H *in lit.* — 23 Nisibin H, Nisib; P. — 25 Modiorum O *sed in omnibus* i *deletum.* — 27 Schavenorum P. — 28 quae C *in lit.* qui H *in lit.* — 29 palatiis P. — 33 Adrianopolim H. — multitudo H.

ad Persicam regionem profectus est et capta Arxenene magnam
praedam optinuit et formidinem Persicis operatus est exercitibus.
intereaque Constantinopolim languens remeat, militiaeque sine lae-
sione ad propria repedarunt.

Quarto imperii Mauricii anno Philippicus egressus a regia urbe
hostili sumpto apparatu ad civitatem Amidan properat et collectis
armatis percunctabatur eos, si in promptu haberent properandi ad
bellum. ast Romanis iuramentis credulum eum reddentibus, se
p. 255, 1 alacriter bellaturos, venit ad Anazarbon: at vero Kardarigas hoc
comperto risui auditionem mandabat somnium esse, quod dicebatur,
opinans accersitisque magis interrogabat "quis erit victoriae domi-
nus?" ast daemonum placatores Persas astruebant a diis victoriam
116 B allaturos. exultant igitur super his Persae magorum laeti promis-
sionibus facti et patrant continuo ligneos compedes ex ligno ferro-
que, quibus Romanos compeditos vinciant. praetor autem commonet
Romanos, ne agrorum labores exterminent, ne iustitia dei, quae
malum odit, victoriam ad barbaros transferat. postera ergo die prae-
tor dirigit duos phylarchos Saracenorum, et capiunt Persas viventes,
per quos motus adversariorum didicerunt; qui asseruere dominico
die velle barbaros in Romanos irruere. porro Philippicus diluculo
vale dicens Romanis tribus falangibus occurrit ad proelium, ipse-
que assumpta dei virili forma, quam achiropoeïton Romani praedi-
cant, discurrens per acies armatis divinam impertiebatur virtutem
et stans post aciem haec retinens arma lacrimis multis deum pla-
cabat; qui caelestium ordinum principes auxiliatores assumpsit. cum
autem bellum ageretur, Vitalianus princeps aciei omnibus audacius
motus falangem Persarum dirrupit et sarcinam tulit. Romani
autem circa spolia coepere vacare, quos aspiciens Philippicus, ne
ad exuvias etiam reliqui reversi proelii obliviscerentur conversique
barbari perderent eos, Theodoro Hilibino galea sua imposita misit
gladio percutere hos, qui vacabant circa exuvias; quem videntes et
aestimantes esse Philippicum, dimissis spoliis properarunt ad bellum.
cum autem bellum multas per horas ageretur, vox fit a praetore
p. 256, 1 Persarum equos percutere lanceis; quo facto in fugam versus est
Persarum exercitus et triumpho ingenti Romani potiti multos ex
eis peremerunt et spoliaverunt. postera vero die sumptis virtutibus

3 que *eras in* C. — militesque C. — sine *om.* P. — 8 at Romanus H. — 11 quisierit P. — 13 adlaturos CP. — 14 parant *corr. ex* patrant H. — ligneos *eras. in* H. — 15 que *eras. in* C. — praetor] precor P. — 17 postea H. — 19 assevere P. — 22 achiropyiton (ropyiton *in lit.*) H. — *Post* ach. H *addit in lit.:* id est non manu factam. — 26 audacibus O *corr. edd.* — 35 et cum triumpho P.

suis Kardarigas rursus ad bellum armatur; et secundo proelio gesto denuo vincunt Romani, et occiduntur Persae multi. comprehenduntur autem etiam vivi duo milia Byzantiumque mittuntur, aufugit quoque Kardarigas, quem Persae cum iniuriis respuunt. porro Philippicus Heraclium, Heraclii imperatoris patrem, subpraetorem ⟨in⟩ explorationem barbarorum transmisit, sumptisque militiis Babyloniam adit et Chlomarorum castellum obsidet. at vero Kardarigas eligit milites idiotas cum subiugalibus et turba collecta exercitum se movere iactabat, et per munita loca obscura nocte in dorsa Romanorum efficiuntur nequaquam fidentes se manus in eos missuros. timore autem importuno cadente in Philippicum fuga irrationabili usus est. quo comperto Romani in fugam convertebantur per loca ad meandum difficilia multa incurrentes pericula. cumque sol ortus 117 B fuisset, a calamitate liberabantur, nemine persequente, et pervenientes ad praetorem hunc iniuriis pessimis blasphemabant. verum Persae fictam existimantes fugam persequi ausi non sunt. porro Heraclius transmeans Tigrin quaecumque Medicae regionis erant insignia praedia igni tradebat et sic ad Philippicum rediit cum spoliis multis.

Mundi anno VIlxxviiii, divinae incarnationis anno dlxxviiii, p. 257, 1 quinto imperii Mauricii anno Avarum chaganus foedere dissoluto Mysiam et Scythiam atrociter expugnabat subvertens Ratiarnam et Bononiam et Aquis et Dorostolum et Zandapa et Marcianopolim. Comentiolus vero ad maritima venit et separato exercitu improbabiles discrevit ab optimis et inutilis quidem virtutis quadraginta milia custodire vallum iubet, electorum autem sex milia sumens duo milia ex his tradidit Casto et duo Martino et ipse duobus sumptis contra barbaros properat. Castus autem veniens Zardapa et Aemon repertis barbaris in desidia constitutis multos ex eis disperdit praedamque multam optinens armigero ad salvandum tradebat. Martinus autem circa Mean civitatem effectus et in chaganum ex insperato incurrens multos virtutis eius extinxit ita, ut ille salutem suam fuga mercatus sit. Martinus vero victoria gloriosa percepta ad praetorem revertebatur, ubi se promiserat eos expectaturum. Comentiolus autem formidine pressus Marcianopolim rediit; qui non

---

3 aufuit P. — 5 Heraclii qui post imperio praefuit H *in lit.* — 6 in *om.* O ad *edd.* — 7 adiit H. — Clomarorum H, Chiomarorum C. — 8 elegit P. — 14 et H. *in lit.* — perveniens H *corr.* H². — 20 Mundi — dlxxviiii *om.* H. —21 chaianus CH. — 22 Raziarnam P. — 23 Marcionopolim CH, Martionopolim P. — 24 Commentiolus H, Cômentiolus P. — 26 sexcenta milia O *corr. edd ex Theoph.* — 27 Castro P. — 29 Emon H. — dispersit P. — 31 chaianum CH. — ex inspirato H. — 35 Cõmentiolus P. — Martianopolim P. — qui] quo P.

invenientes eum collegerunt exercitus suos et per artum locum Aemi castra movent. at vero Martinus videns chaganum transeuntem fluvium p. 258, 1 ad praetorem rediit. Castus etiam transito flumine appropinquans his, qui praecurrerant, Avarum optinet pugnam. porro vani cuiusdam daemonis repromissionibus deceptus non rediit ad praetorem, posteraque die tenens transitus chaganus conclusit eum. scinditur igitur populus et unusquisque, ut vires habebat, per nemora fugiebat. capiuntur itaque quidam a barbaris et indicant, ubi latitat Castus; et hoc capto exultabant et laetabantur. chaganus sane per meridiem iter agens contra Thracem properat longosque muros accepit. ast Comentiolus, qui in silvis Aemi latitabat, cum Martino exivit et perveniens ad chaganum imparatum invenit eo, quod Avarum multitudo diffusa esset per Thracem; et prima vigilia noctis properat adversus illum, essetque profecto a se opus ingens patratum, nisi eventus quidam falleret eius conatum. uno quippe animante onus subvertente quidam domino animantis acclamat onus erigere patria voce dicens: "torna, torna, frater." et dominus qui- 118 B dem mulae vocem minime sentiebat, sed populi hoc audito hostes imminere sibi existimantes in fugam conversi sunt, "torna, torna" maximis vocibus exclamantes. chaganus autem ingentem formidinem indutus penitus fugiebat, et videbantur barbari et Romani invicem fugere, nemine persequente. praeterea chaganus sumptis virtutibus Apiriam civitatem obsedit inventumque Busan, urbis manganarium, interficere nitebatur; qui pecunias rogabat ei multas praebere, si vitam sibi donaret. illi vero hunc ligatum urbi praesentaverunt. at ipse quaerebat habitantes urbem, ut emeretur, narrans, quam saepe pro civitate certaverit. civis quidam multitudinibus persuasit p. 259, 1 hoc minime faciendum. quia ergo parvi pensus est Busa, repromittit chagano se tradere civitatem, et exterminatorio instrumento facto, quod arietem nominant, civitatem adeptus est; discentes quod barbari argumentosum ingenium et alias plures urbes in servitutem redegerunt et cum multa captivitate reversi sunt. audientes autem Byzantii, quod Castus a barbaris captivus effectus sit, magnis conviciis contra Mauricium utebantur et hunc in manifesto blasphemiis appetebant.

Per idem quoque tempus Heraclius, Heraclii pater, Persicum

2 chaianum H *et sic ubique fere in sqq.* — 4 vani] Castus H *in lit.* — 11 Commentiolus PH. — Aemi latitabat] emilitabat O *corr. edd.* — 12 imperatum P. — 15 quidem P. — 18 mulae] multe PH. multae *eras. in* C. — voce H, voces H[2]. — 23 magnarium P. — 28 Bussa CP, Busan *ex* Bussan H. — 30 arietem] ari ěem P. — discentes H[2], dicentes O, ducentes C[2]. — quod] que H[2] *in lit.* — 31 argumentoso* ingenio H. — 32 redigerunt H. — 33 convitiis P. — 34 contra M. cum ut H.

aggressus est castrum, quod et cepit. similiter et Theodorus castrum Mazarorum, amboque Baiudes veniunt. et cum castrum munitissimum esset, miles quidam Sapphires nomine, stimulos operatus et contra compagines lapidum hos figens per eos aditum fecit. cum autem fortis ille ascendisset muri coronam, vir Persa hunc expulit. cadit ergo Sapphires deorsum, et suscipiunt eum in scutis suis Romani. et rursus opus audenter arripit et denuo a firmitate repellitur, iterumque Romani hunc scutis suscipiunt; et tertio ad machinamentum conatus est. cumque ad muri caput pervenisset, Persam excidit, deinde caput eius Romanis praebens hos fiducia magna replevit; multisque imitantibus virum fortem et per palos ascendentibus murum, Romanis traditur castrum. et alios quidem Persarum occiderunt, alios vero captivos duxerunt una cum supellectili, igni prodito castro. interea Philippicus rursus Byzantium iter egit, Heraclio Romanorum duce relicto. veniens autem Tarsum et discens, quod imperator Priscum Orientis praetorem creatum direxerit, scribit Heraclium exercitu dimisso in Armeniam venire ad Narsem et Prisci ei praesentiam facere manifestam. imperator enim Philippico 119 B
iusserat quarta rogae parte privare militiam. Philippicus autem p. 260, 1
timens, ne occasio tyrannidis fieret, super hoc imperatori non paruit ideoque a praetura deponitur. Priscus autem perveniens Antiochiam praecipit milites apud Monocartum colligi. advocat autem et Germanum, cui Edesenorum principatus creditus erat, una cum episcopo, et una cum eis ad exercitum ibat sollemnitatem paschae cum illis facturus. at vero duces exercitus obviam venerunt ei cum bandis duobus signis procul ab exercitu. ast Priscus secundum morem non descendit ab equo nec consuetis salutationibus usus est. hinc ergo et odii exordium factum est: in communibus namque iniuriis multitudines severius patiuntur. post festum autem diem demonstrabantur tetrice imperatoris litterae. confluunt itaque multitudines ad praetoris fixuram tabernaculi, aliis quidem gladios portantibus, aliis vero lapides vel ligna iactantibus. fit igitur pavidus Priscus et ascendens equum fuga evasit periculum. illi vero scindentes fixum huius tabernaculum omnia, quae ipsius erant, diripuerunt. at ille Constantiam perveniens a medicis de percussionibus lapidum et vulneribus curabatur et mittit episcopum civitatis rati-

2 cum *om.* P. — 3 Saphires H. — stimolus et operatus et P. — 4 hoc P. — aditurum O *corr.* C². — 6 Saphires PH. — 17 venit P. — 18 Filippico C *item v.* 19. — 22 praecepit CH (*προστάττει Theoph*). — 24 sollempnitatem H. — 26 vandis O. — 28 hunc C. — et] ei? *αὐτῷ Theoph.* — 30 tetricae CP. — 31 taburnaculi H. — 35 de med. a pecc. O *corr. edd.* — 36 et mittit] emittit P.

onem faciens ac pollicens exercitui se persuasurum imperatori, ne illos privet aliqua conferendarum consuetudinum. ast exercitus episcopum cum iniuria respuerunt et Germanum invitum praetorem pronuntiaverunt super scutum elatum imperatoriamque statuam subverterunt et huius imagines demoliti sunt. et in tyrannidem prorumperent et urbes dispoliarent, nisi Germanus id agere multa commonitione ac exhortatione vetuisset. Priscus autem haec imperatori manifesta fecit, et imperator Philippicum denuo praetorem
p. 261, 1 Orientis constituit. Priscus vero Byzantium rediit. porro exercitus iuramentis se affirmabat a Mauricio nullatenus imperari: barbari sane Romanis calamitatibus delectabantur. verum imperator Aristobolum, curatorem imperialium domorum, ad exercitum misit, quatinus iuramentis et donis tyrannidem solveret; quod et fecit. tyrannide vero destructa fit Persarum atque Romanorum circa Martyropolim maximum bellum. Romanis vero potentia et ducum virtute expugnantibus Persas interficitur Maruzas, Persarum praetor. comprehenduntur etiam viventium ex his tria milia et Persicorum principes agminum, mille tantum reversis in Persidem. porro Ro-
120 B mani transmittunt ad imperatorem ex Persicis exuviis multa et captos universos una cum bandis.

Mundi anno VIDLXXX, divinae incarnationis anno DLXXX, mense Septembrio, indictione sexta, Langobardi bellum adversus Romanos intulerunt, et Maurusiorum gentes adversus Africam magnas turbationes perpetraverunt. in Perside autem carcer est, qui dicitur Lethe, et multos Persarum rex a diversis gentibus in hoc inclusit una cum captivis civitatis Darae. isti ergo desperati insurgunt
p. 262, 1 contra eos, qui se custodiebant, et occiso Marusa caput eius Byzantium attulere. ast imperator cum gaudio magno illos suscepit. Philippicum autem vix praetorem recepit exercitus. cum autem Persarum Romanorumque bellum Martyropoli fieret, superantur Romani. imperator autem a praetura Philippico rursus amoto Comentiolum praetorem Orientis direxit. Heraclius autem prosperatus in bello peremit Persarum praetorem. Afrahato vero interempto fugiunt Persae et insequuntur Romani. cum autem multum fuisset in eis excidium factum, comprehendunt etiam custodiam et multas

1 suasurum C. — 6 urbes] turbis P. — 7 commotione O *corr. edd.* — 8 Filippicum C. — 13 quatenus H. — donis] synodis P. — 15 ducum virtute] duum veritate O *corr.* H². (στρατηγίᾳ *Theoph.*) — 16 Mauruzas P. — 21 Mundi — DLXXX *om.* H. — 23 intulerunt et Romanam civitatem graviter depraedantes et exarchatum Ravennae depopulantes. seu et Maur. H. — Maurisiorum H. — 24 qui] quae C, que H. — 25 a diversis] adversis P. — 27 Maurusa P. — 29 Filippicum CP *item v.* 31. — 31 Commentiolum P.

exuvias Byzantium mittunt. denique imperator equestribus speculationibus et commerciis urbem splendidam reddidit. Hormisda vero, Persarum rex, praetorem Baram promotum una cum potentatibus multis contra Suaniam mittit. ex insperato autem huic instans ad Araxin flumen castra commovet, siquidem expugnatis Turcis a Persis adeo Hormisda crevit, ut etiam tributa quadraginta milia auri a Turcis acciperet, cum prius ipse aequalia Turcis persolveret. verum Mauricius hoc comperto Romanum provehit praetorem et in Suaniam cum potentatu transmittit. cumque pervenisset Romanus Lazicen et ad Phasin fluvium accessisset, in Albaniam exercitum movit. Baram autem audiens Romanum profectum rem deridebat. cupiebat etiam Romanam aciem manu capere: non enim adhuc adversus Romanos bellum inierat. at vero Romanus Romanam multitudinem P. 263, 1 separavit, non probatis penes sarcinas derelictis; decem milia etiam secum accipiens adversus barbaros properabat et duo milia praecedere iubet exercitum. qui venientes obviam his, qui praecesserant, Persas hos in terga vertunt et omnes interimunt: facta quippe fuga et praecipitio sibi obstante conclusi omnes interierunt. ast Romani usque ad barbarorum vallum venerunt ita, ut Baram super hoc obstupesceret. quod audiens Romanus animare coepit exercitum, et proeliaturi parantur in campo Albaniae. Baram autem nitebatur bellum furari, frustratus tamen consilio est: surrexit enim Romanus et comptissime parabatur. cum autem invicem conflictus agitaretur et multi barbarorum occisi fuissent, maxima fit Romanis victoria. 121 B dispoliantur igitur barbari et sepultura carentes efficiuntur bestiis esca. hoc audito Hormisdas, Persarum rex, confusionem non ferens muliebrem vestem Baram transmisit et hunc praetura privavit. parat e contra rebellionem Baram et progreditur in tyrannidem et reciprocis iniuriis per litteras Hormisdam lacessit superscribens epistolae ita: "Hormisdae, filiae Chosrohi, Baram haec mittit". collectis vero militiis asserebat Hormisdam indignatum adversus militias, utpote quae a Romanis fuerint superatae. ostendebat autem et fictas litteras quasi ab Hormisda missas ad minuendas militum rogas ad memoriam eis reducens atrocitatem Hormisdae seu crudelitatem avaritiam et violentiam, et qualiter homicidiis delectatus et a pace alienus esset, qualiterque optimates vinculis dediderit, quorum alios quidem gladio reciderit, alios autem necaverit Tigride, et

4 ex inspirato CH, ex insputo P. — 5 Araxim C, Araxem H². — 6 adeo ut Horm. P. — Hormisdas PH. — 9 Lazicem CP. — 12 caperet O *corr. in* P. — 15 procedere H. — 19 ballum O. — 30 filio H². — Chosroi O. — Bara H. — haec] hoc H. — 32 militiam H. — quae] quem O *corr. edd.*

qualiter cogebat Persas in magnis proeliis separari, quo disperderentur et non contra illum tumultuarentur. talibus ergo verbis Baram militias affatus tyrannidem maximam adversus Hormisdam succendit, et iuramentis Baram munientes dogmatizant omnes se p. 264, 1 deposituros Hormisdam. Hormisdas autem Ferochanen magistrum suum armatum cum virtute destinat adversus Baram. Baram vero significavit Ferochani seu militiis, quia non convenit arma Persas ⟨Persis⟩ efferre, et ad memoriam eis reducebat Hormisdae asperitatem iniustitiam in sanguinibus gaudium in homicidiis amorem infidelitatem iactantiam et violentiam. haec sentientes veraciter ab eo dicta fuisse populi, qui circa Ferochanen erant, ad Baram sese conferunt et Ferochanen occidentes se Baram uniunt et contra Ctisiphontem impetu abeunt. Hormisdas autem habebat Bindohen, magnae dignitatis virum, in vinculis: itaque, cum in magna fluctuatione negotia degerent, Bestan, Bindohi frater, in custodiam insiliens educit Bindohen, fratrem suum; et congregata multitudine rustica seu civili tertia hora diei regalia intrant et invento Hormisda super solium regio more sedente multis hunc iniuriis subdunt. Indues autem tenens Hormisdam abstulit diadema a capite eius, et hunc in carcerem tradiderunt, rogabatque Chosrohen patrio solio tribui. praeterea Hormisdas e custodia nuntium misit Persis petens loqui Persidi quae expedirent. in crastinum igitur collectus senatus Persarum in regalibus una cum multitudine vinctum Hormisdam ducunt. ast Hormisdas commonebat Persas, quod non oporteat huiuscemodi in reges committere et quanta, ex quo regnaverat, tropaea fecerit et in quibus erga Persas bona patraverit et qualiter Turcos Persidi tributa solvere Romanosque pa- 122 B cem amare coëgerit qualiterque Martyropolim ceperit: quin et paterna beneficia enarravit. rogabat autem et Chosrohen a regno deponi ut litis amicum et ambitiosum et sanguinis amatorem superbumque ac iniuriosum et proeliis inhiantem: esse autem sibi alterum p. 265, 1 filium perhibebat, quem in regem provehi flagitabat. Bindohes vero ad Hormisdam respondebat et huius excessus in medium proponens omnes erexit contra Hormisdam. et ducunt in medium uxorem eius et filium, et serrae hos partiti sunt coram Hormisdae

---

1 separati H. — 4 delibergmatizant O *corr. vulg.* (δογματίζουσι *Theoph.*) — 8 Persis *add. e coni*; *om.* O, adversus Persas *add. text. Anast.*, Persas *v.* 7 *in* Persis *mutavit text. Hist. misc.* — offerre H. — 12 Ctesiphontam H, *sed* Cte *et* tam *in lit.* — 15 Bestam HP. — Bindoi O. — 17 regia P. — 18 Indues CP, Bindohes H *in lit.* Βινδόης *Theoph.* — 19 Cosroen H, Chosroen H^2, *item v.* 28. — 20 Hormisda e H, Hormisda se CP. — 23 victum CH, iuctum P *corr.* C^2H^2. — 29 et sanguinis — iniuriosum *om.* P. — 31 Bindoes H, Bindohes H^2.

visibus sectione, Hormisdamque oculis privantes in carcere posuerunt. et Chosrohes quidem aliquamdiu patrem benigne tractabat in custodia illi omnem tribuens escam. ast Hormisdas iniuriis hunc e diverso lacerabat conculcans ea, quae mittebantur a rege. unde Chosrohes iratus fustibus hunc silvestribus iussit per ilia caesum obire. quod factum et Persas tristes reddidit et contra Chosrohen odium auxit. Chosrohes vero congregatis virtutibus regnorum egressus contra Baram pervenit in campum Zaba fluminis, ubi Baram vallum habebat. suspicatus autem Chosrohes, quod aliqui principum adiacerent Baram, hos occidit. cum vero populus turbaretur, fugam iniit Chosrohes cum paucis quibusdam, et omnes, qui erant cum Chosrohe, ad Baram accesserunt. at vero Chosrohes haesitabat, quidnam agere debuisset. nonnullis sane consilium dantibus sibi ad Turcos secedere, nonnullis autem ad Romanos, Chosrohes equum ascendens freno laxato equi motus sequi omnibus iubet. at vero equus ad Romaïcas partes motus suos direxit; et apud Cercesium invenitur et legatos mittit adventum suum Romanis faciens manifestum. contigit autem, ut Probus patricius, qui illic erat, hunc susciperet et de eo imperatori per litteras indicaret. Baram autem misit legatos ad Mauricium petens, ne auxiliaretur Chosrohi. porro iubet imperator Mauricius Commentiolo praetori apud Hierapolim Chosrohen suscipere et imperialibus obsequiis honorare.

Eodem vero anno demonstravit imperator Mauricius in memoriam dei genetricis letaniam in Blachernis fieri et laudes dicere do- p. 266, 1
minae nostrae, nominans eam panegyrin.

Mundi anno VIlxxxi, divinae incarnationis anno dlxxxi, Mauricius filium sibi Chosrohen regem Persarum faciens Dometianum, episcopum Melitenensem, ad eum direxit, cognatum suum, una cum Narsi, cui ducatum belli commisit; qui pervenientes ad Chosrohen omnes Romaïcos potentatus in Persidem introducunt. Baram autem hoc agnito, sumptis virtutibus suis, in loco, qui Alexandrines nominabatur, castra metatus est prohibere ratus militias ab Armenia venientes, ne Narsi unirentur: iusserat enim Mauricius Iohanni 123 B
Mustaconi, magistro militum Armeniae, accipere militias et se Narsi unire pariter contra Baram bellum constituendi. per noctem autem

1 in carcerem C. — 2 Cosroes H, Chosroes H^2 *item v. v.* 5, 7, 9. — 6 Chosroen H. — 8 contra Bara H. — venit H. — 11 Cosroes H, Chosrohes H^2, *item v.* 12. — 12 Cosroe H, Chosroe H^2. — 14 Chosroes (Chos *in lit.*) H. — 16 Cersium P, Cercesium (c *posteriore in lit.*) C. — 20 Chosroi P, Cosrohi H, Chosrohi H^2. — 22 Cosrohen H, Chosrohen H^2. — 24 genitricis CH. — laetanias C. — 25 eam] sb (sibi P) laetaniam *mg.* CP. — panegyrin] sollemnitatem *mg.* O. — 26 Mundi — dlxxxi *om.* H. — Maur. itaque H. — 27 Chosroen H, Chosrohen H^2.

unitae sunt Romaïcae virtutes et contra Baram aciem direxerunt. porro Baram in monte castra metatus est pavore detentus. cumque bellum gereretur horribile, Narsis Indicis bestiis parvi pensis mediam barbarorum dissolvit phalaggem; et hoc facto ceterae quoque sunt infirmitatae Baram phalagges, et fit magna fuga tyranni. Narses vero sine ulla retentione persequens Persas caede sternebat et sex milia ex his capta vincta ad Chosrohen adduxit. ast Chosrohes omnes mucrone peremit, quotquot autem Turci erant, hos ad imperatorem Byzantium misit. sane cum Turci . . . . haberent p 267, 1 in frontibus exaratae, interrogabantur ab imperatore, quonam modo signum hoc in fronte portarent. at vero Turci asserebant ante multos annos pestilentiam in Turcia factam, et quosdam Christianorum hoc adinvenisse; et hinc salus in patria facta est. porro exercitus Romanorum tabernaculum Baram et supellectilem accipientes cum elephantibus attulere Chosrohi. Baram autem ad interiores partes Persidis fugam fecit, et sic eorum dissolvitur bellum. itaque Chosrohes magna victoria circumdatus solium suum recepit. verum Narses rediturus ad propria Chosrohi dicebat: "memor sis, Chosrohes, praesentis diei; Romani tibi regnum donant." at ille fraudulentam occisionem metuens petiit a Mauricio mille Romanos in custodiam sui habendos. porro Mauricius, cum dilectionem haberet erga barbarum multam, postulationem eius complevit, sicque Persicum Romanorum bellum cessavit.

Mundi anno VIlxxxii, divinae incarnationis anno DLXXXII, coronatus est sollemnitate paschali Theodosius filius Mauricii a Iohanne patriarcha Constantinopolitano.

Eodem quoque anno imperator Mauricius ecclesiam sanctorum quadraginta martyrum, quam coepit aedificare Tiberius, consummavit. interea, cum profunda Orientem pax occupasset, bellum circa Europam Avaricum incumbebat, ideoque imperator potentatus ab Oriente in Thracem transduxit.

p. 268, 1 Anno imperii sui nono, cum ver inciperet et agmina pervenissent ad Thracem, exivit cum eis Mauricius videre quae a barbaris essent eversa. Augusta vero et patriarcha et senatus rogabant imperatorem, ne per semet ipsum bellum iniret, sed potius

4 phalangem H. — 5 sunt Baram infirm. phalanges (n *corr. ex* g) H. — 6 cedes H. — 7 Chosroen H, Chosrohen H². — Chosroes H, Chosrohes H². — 10 in frontes C². — exarate PH, exaratas C² *De lacuna explenda cf. Theoph.: τῶν δὲ Τούρκων ἐν τοῖς μετώποις τὸν τύπον τοῦ σταυροῦ διὰ μέλανος κεντητοῦ ἐχόντων.* — 15 Cosrohen H, Chosrohe H². — 17 Cosroes H, Chosrohes H². — 20 occasionem H. — 24 Mundi — Mauricii] Interea sollemnitate paschali veniente coronatus est Theod. fil. Maur. H *in lit.* — 27 eodemque anno H. — 34 aversa P.

id praetori committeret. ast imperator non acquievit. exeunte autem eo ad Septimum, solis eclipsis . . . .; cumque apud regnum 124 B esset, pauperum multitudines pecuniis animavit. cum autem venatum pergeret, sus silvestris valde grandis impetum contra Caesarem fecit; equus vero ob terrorem miraculi eicere Caesarem nitebatur: diutius ergo tumultuatus Caesarem iactare nequivit. itaque sus a nemine accipiens ictum abscessit. in Perinthum praeterea navigio iter faciens, ventis vehementibus et pluvia facta nautisque desperantibus scapha imperatoris asportabatur ita, ut inopinate salvus ad locum, qui dicitur Daonium, vix veniret. nocte vero illa muliercula pariebat et voces miserabiles emittebat; cumque mane factum fuisset, misit imperator videre, quid esset quod acciderat. et invenerunt puerum natum oculorum et palpebrarum exortem manusque ac brachia non habentem; a lumbo autem erat ei ut cauda piscis naturaliter haerens. quo viso imperator praecepit, ut occideretur. hac denique die imperatoris equus, qui aureo circumdatus erat ornatu, repente scissus est cadens. at vero imperator his omnibus auguriatus tristis erat. postera quoque die viri tres, Sclavini genere, nil aliquid ferreum baiulantes a Romanis detenti sunt citharas tantum ferentes. imperator autem interrogabat tam, unde essent, quam ubinam habitatio eorum existeret. qui genere quidem se aiunt esse Sclavinos, circa finem vero Occidentalis habitare Oceani. chaganum autem ad se legationem misisse et munera principibus gentis suae auxiliandi sibi contra Romanos. taxiar- p. 269, 1 chas autem suos direxisse rationem reddituros chagano, quia non possunt propter itineris longitudinem mittere illi auxilium: decem et octo enim menses asseverabant in itinere se fecisse et ita Romanos adiisse. porro citharas ferre tamquam non videntes quemquam suorum armis indutum, regione sua quid ferrum sit ignorante. imperator autem tam aetatem admirans quamque moles corporis eorum collaudans hos Heracliam misit. cum autem venisset ad maritima et didicisset, quod legati Byzantium Persarum atque Francorum venissent, ad regalia remeavit.

Decimo imperii Mauricii anno chaganus quaerebat augmenta pactorum accipere, imperator vero sermones barbari non recepit; et idcirco chaganus iterum bellum agit et devastat Siggedonem et castra contra Sirmium movet. imperator autem praetorem Europae

1 adquievit O. — 2 eclipsis facta est H[2] *sed plura deesse docet Theoph.* — 11 mirabiles P. — 13 palpebrorum H. — 14 caude H. — 16 ac H. — die *om.* P. — 21 qui] quid P. — 22 Scavinos P. — 23 chaianum H *hic et infra.* — 27 in *et* se *om.* H. — 31 Eracliam CH. — 32 ad maritimam H. — 37 Syrmium PH.

Priscum creat. at vero Priscus Salvianum subpraetorem factum praecurrere iussit; et contra barbaros procedentes bellum ineunt, 125 B et vincunt Romani. quo audito chaganus potentatibus sumptis properabat ad bellum. at vero Salvianus visis multitudinibus stupefactus ad Priscum se contulit. comperiens autem chaganus Romanorum recessum ad maritima egreditur, deinceps ad sanctum Alexandrum, et hunc omnia devoranti tradidit igni. transiens autem in Drizipera conatur exterminare rem publicam devastatoria operatus instrumenta. hi vero, qui Drizipera habitant, diutius e diverso aciem direxerunt: nam et portas abigentes minabantur barbaros se debellare, cum essent in formidine ingenti. tunc ergo divina quaedam eis consuluit virtus: media namque die videre putaverunt barbari, Romanis virtutibus egredientibus ab urbe, futurum sibi fore, ut cum eis conflictum consererent. et consternati fuga infatigabili p. 270, 1 fugiunt et apud Perinthum efficiuntur. Priscus autem nec visu quidem ferre multitudines barbarorum valens Tzurulum ingressus castrum muniebatur. ast barbarus Priscum obsidere conabatur. his auditis Mauricius haesitabat, quid foret agendum. tum optimo inito consilio armatur contra infinitam barbarorum virtutem et uni excubitorum magnis donis atque promissionibus suadet, ut sponte in barbaros irruat, eique dat ad Priscum litteras continentes haec: "gloriosissimo praetori Prisco. noxium barbarorum conatum ne formides; ad perditionem enim eorum factum est hoc. scito enim, quia cum multa confusione revertetur chaganus in regionem, quae sibi a Romanis est deputata. propterea perseveret gloria tua penes Tzurulum circumvagare faciens illos: mittimus enim per mare naves et captivabimus familias eorum, et cogetur ad propria confusione refertus atque iactura reverti." at vero chaganus litteris comprehensis ac lectis pavens efficitur et sponsionibus pacificis ad Priscum dispositis in muneribus paucis atque indignis in suam est terram cum fuga potenti regressus.

Undecimo imperii Mauricii anno Hierosolymitanus Amos habetur episcopus. imperator autem Priscum cum omnibus Romaïcis potentatibus ad Histrum fluvium misit, ut Sclavinorum nationes transire prohiberet. quo apud Dorostolon habito chaganus hoc comperit; qui legatis ad eum directis calumniam inferebat Romanis exordium dantibus belli. Priscus autem excusabatur, quod non

1 suppraetorem CH. — 4 Silvianus P. — visis C² *ex* iuvit. — 8 operatus est instr. P. — 13 Romanos H. — 16 ingressus est castr. P. — 25 praeterea P. — 27 refectus O *corr. edd.* (μετὰ αἰσχύνης καὶ ζημίας *Theoph.*) — 32 Hieros. Amos hab. ep. *om.* H. — 33 idem imperator Priscum H. — 36 kalumniam CP.

venerit adversus barbaros belligeratum, sed quod ad Sclavinorum nationes a principe fuerit destinatus. audiens autem Priscus, quod Ardagastus multitudines Sclavinorum ad praedandum disperserit, transiens Histrum media nocte inopinate Ardagasto coniunctus est. at p. 271, 1 vero Ardagastus discrimine senso nudum ascendens equum vix salvus evasit, Romanique multitudinibus Sclavinorum occisis et 126 B Ardagasti regione perversa praedam copiosam captam Byzantium per Tatemerem direxerunt. porro, cum Tatemer expeditus iter faciens ebrietati sese atque deliciis traderet, Sclavinorum in eum multitudines irruunt; qui formidine pressus fugiendo Byzantium venit. ast Romani, qui cum ipso fuerant, valide Sclavinis infensi optinent gloriosissime barbaros et captivitatem salvam imperatori praesentant. qui laetatus gratificos deo hymnos una cum tota optulit urbe. Priscus vero fiducia fretus ad interiores Sclavinorum partes accessit. Gipes autem, vir Christianae religionis, transfugiens ad Romanos et ingressum Romanis ostendit et barbaros tenuit. itaque Gipedis proditione transfretato flumine Priscus media nocte repperit Musacium, barbarorum regem, ebrietate corruptum: funebrem quippe proprii fratris celebrat festivitatem; quo comprehenso vivo caedem in barbaris operatus est, multaque copiosa praeda capta ebrietati sese produnt et crapulae. tum barbari coacervati victoribus imminent, foretque vicissitudo reciproca praecedenti virilitate saevior, nisi Genzo cum pedestri virtute Romanorum insistens pugna forti prohibuisset impetus barbarorum.

Duodecimo imperii Mauricii anno, cum Priscus iterum ad Hi- p. 272, 1 strum pervenisset gentesque Sclavinorum depraedatus fuisset, haud modicam imperatori ⟨praedam⟩ direxit. imperator autem misso ad Priscum Tatemere iubet toto illic hiemali tempore commorari Romanos. quo comperto Romani contradicebant asseverantes, id non posse fieri propter copias barbarorum et pro eo, quod regio esset sibi satis adversa. Priscus vero verbis persuasoriis flexit eos ibidem hiemare iussionemque principis consummare.

Tertio decimo imperii Mauricii anno, qua videlicet tempestate p. 272, 28 Gregorius Romanam, Constantinopolitanam Cyriacus et secundo Anastasius Antiochenam regebat ecclesiam, nascuntur prodigia in suburbanis Byzantii, puer videlicet quadripes, et alter duos vertices habens. aiunt autem hi, qui historias diligenti studio scribunt, non

---

4 Hardagasto CP. — 9 ebrietati atque sese deliciis O *corr. edd.* — 18 Musatium P. — 20 multamque PH. — 21 ebrietatis esse pr. P. — 27 praedam *addidi ex Theoph.*: πολλὴν αἰχμαλωσίαν. — 28 hemali CP, hyemali C^2. — 30 regionem P. — 33 qua videl. — ecclesiam *om.* H. — 36 quadripedes O *corr.* C^2.

p. 273, 1 significari bona civitatibus, in quibus nascuntur huiusmodi. at vero imperator Priscum praetura privat et Petrum fratrem suum praetorem Romanae facit virtutis. itaque Priscus quidem virtutibus sumptis, priusquam Petrus pervenisset, transmeat amnem. chaganus autem transitu Romani audito exercitus valde miratus est et ad Priscum misit, discere causam quaerens et praedae sumere partem sicque amnem transire: nimis enim saeviebat super felicitatibus Romanorum. mittit ergo Priscus super hoc ad chaganum legatum, Theodorum videlicet medicum sagacitate ac intellegentia perornatum. 127 B iste videns chaganum magna sapientem responsionesque iactantius facientem (minas enim praetendebat se cunctarum esse gentium dominum iactans) narratione veteri mitigavit barbaricum typhum. ait enim: "audi, chagane, proficuam narrationem. Sesostris, Aegyptiorum rex illustris et oppido felix opibus clarus et inexpugnabili potentatu, plurimas et ingentes servituti nationes redegit. unde et in arrogantiam ruens curru ex adhaerente sibi auro et lapidibus pretiosis constructo sedet super eum et subicit iugo ex superatis regibus quattuor trahere currum. cumque hoc fieret in insigni festivitate, unus ex quattuor regibus frequenter oculum vertebat retrorsum et contemplabatur rotam, cum volveretur. quem Sesostris percontatus ait: "cur post tergum offirmas oculos?" at ille 'hanc' inquit, 'rotam miror instabilem et alias atque aliter se moventem et modo excelsa humiliantem rursusque humilia exaltantem.' at vero Sesostris parabolam intellegenter animadvertens legem posuit, ne currum reges ulterius traherent." his chaganus auditis subrisit p. 274, 1 et ait se pacem sectari. Priscus autem chagano reddidit pro transitu praedam et exuviis omnibus sumptis sine dispendio amnem transivit. porro chaganus his susceptis magnifice laetabatur; Priscusque Byzantium venit, et Petrus praeturam suscepit.

Quarto decimo imperii sui anno iussit Mauricius Petro praetori, ut tertiam portionem rogae in auro Romanis acciperet et tertiam in armis et aliam tertiam in vestimentis diversis. itaque Romani hoc audito ad tyrannidem vertebantur. praetor vero timens satisfaciebat militibus hoc verum non esse et exhibebat exercitibus alias litteras iubentes sibi, quatinus hi, qui fortia gesserant et de periculis triumphaverant, in urbibus summa requie potirentur de publicis sumptibus

---

3 fecit P. — 16 curro O. — aderenti H. — 17 exuperatis H. — 21 postergum PH. — at *corr. ex* ait C. — 28 excelsam O *corr. edd.* — que *eras in* C. — humiliat et exalt. H. — 24 intelligenter C. — 27 et *om.* P. — omnem H. — 28 chaganum his] chais P. — 29 que *eras. in* C. — 31 Romani acciperent? — 35 quatenus H. — 36 sprcirentur (*sic*) P.

inter senes alendi, pueri vero militum in locis propriorum parentum inscriberentur; talique suadela populum mitigavit, et Caesarem bonae famae praeconio laudavere. haec autem Petrus imperatori denuntiavit. cumque venisset Marcianopolim, dirigit mille praecessuros. hi repertis Sclaviuis multam ducentibus Romanam praedam hos insequentes occiderunt multaque praeda recepta Romaïca redierunt ad rura.

Eodem vero anno construxit imperator solarium Magnaurae 128 B rotundum et in medio atrio eius statuit statuam suam et illic posuit armamentum.

Quinto decimo imperii Mauricii anno Petro venationem exercenti sus agrestis obviam occurrit pedemque ipsius ad arborem conquassavit, et importabilibus doloribus multo tempore languit. ast imperator litteris pessimis et improperiis gravibus ei detraxit audito, quod multae Sclavinorum gentes fuerint contra Byzantium motae. Petrus autem coactus Novas pervenit. hi vero, qui erant de civitate, una cum ignobilibus militibus et episcopo praetori obviam veniunt; quos praetor intuitus et arma eorum ac fortitudinem admiratus p. 275, 1 iubet urbe dimissa Romaïcae misceri catervae. milites autem ad civitatis custodiam ordinati hoc agere renuerunt. tum praetor in furorem versus destinavit Genzonem una cum multitudine militum. qui hoc agnoscentes confugerunt in ecclesiam et clauso ostio templi perseverabant. Genzo vero pro reverentia templi inefficax rediit. Petrus autem iratus Getzonem a praetura deponit et misso scribone ignominiose ad se episcopum iubet adduci. porro cives collecti scribonem cum dedecore urbe depellunt, cuius obseratis portis Mauricium quidem imperatorem laudibus efferunt, praetorem autem conviciis cumulant; sicque cum opprobrio Petrus inde recessit. praemittit praeterea mille ad explorandum, qui Vulgares consequuntur numero mille. verum Vulgares fisi super pace chagani securi pergebant. Romani autem in Vulgares impetum faciebant; qui mittunt viros septem commonentes pacem minime dissolvendam. hos audientes hi, qui praecurrerunt, significant haec praetori; qui dixit: "nec si imperator venerit, huic parcam." congressione vero belli effecta Romani vertuntur. sed barbari non persecuti sunt eos, ne vincentes discrimen incurrerent. porro praetor taxiarchum prae-

---

4 Martianopolim P. — 5 hi] in H. — 8, 9 magnae rotundae P. — 12 ipsius] illius H. — 14 impropriis P. — 20 rennuerunt H. — 21 Genzenem P. — 22 agnoscens P. — hostio O. — 23 praetore verentia P. — 24 Genzonem H. — 25 scribone] scribe ne C. — 28 convitiis P. — obprobrio CP. — 29 praeterea permittit P. — 30 chaiani CH, chaganis P. — 33 praecurrerant P. — 36 exiarchum P.

currentium flagellavit. et hoc comperto chaganus legatos ad Petrum destinat inceptionem accusans, et quod Romani sine iusta causa pacem dissolverent. at vero Petrus verbis seductoriis usus non se scisse motionem affirmat, duplicia tamen dare spolia universa procurat; sicque barbari amissis spoliis dupla sorte receptis paci consulunt. Petrusque contra Peragastum, Sclavinorum exarchum, properat; et barbari circa ripam fluminis huic obvii facti prohibebant
p. 276, 1 transire. Romani vero a fretis sagittantes hos averterunt; quibus in fugam versis percutitur ilio Peragastus et moritur. transeuntes autem Romani praedam multam ceperunt et ad propria remearunt.
129 B errantibusque ductoribus et in inaquosa incidentibus loca periclitabatur exercitus. porro, cum iter agerent noctu, veniunt ad amnem Heliciam dictum; cum vero dumi trans fretum fluminis essent, barbari in his absconditi eos, qui hauriebant aquam, iaculabantur. magna igitur molestia Romaïcis effecta militiis in fugam vertuntur a barbaris debellati. verum Mauricius his auditis Petrum praetura privavit et Priscum praetorem Thracae denuo misit.

Mundi anno VIxc, divinae incarnationis DXC, Romanorum imperator Mauricius, rex Persarum Chosrohes, Romanus Gregorius, Constantinopolitanus Cyriacus, Hierosolymitanus Amos, Alexandrinus Eulogius et Antiochenus Anastasius habetur antistes. hoc anno, imperii videlicet Mauricii sexto decimo, Priscus egressus praetor in Thracem virtutes numeravit exercitus et invenit, quod ex eis fuerit multitudo consumpta. his autem sumptis venit ad flumen Histrum et Novas. quo cognito chaganus legatos misit causam ipsius sciscitatus adventus. Priscus autem venationis se venisse causa fatebatur. ast chaganus "non iustum est", inquit, "in alieno loco venari". e contra Priscus suum esse dicebat locum et ei fugam ex Oriente improperabat egisse. barbarus autem Siggidonis muro destructo ad Romanorum terram profectus est. quo cognito Priscus venit ad insulam Histri et dromonibus sumptis ad chaganum apud Constantiolam venit volens cum eo loqui. cumque chaganus ad oram flumi-
p. 277, 1 nis venisset, Priscus tristis alloquitur. chaganus autem dixit ad eum: "quid tibi, Prisce, ac terrae meae? an et hanc vis accipere per mendacium ex manibus meis? iudicet deus inter me et Mauricium

1 flagelitavit C. — 2 iusta sine causa H. — 6 que *eras. in* C. — exarchium H. — 11 que eras in C. — 13 dumi| dum H. — 15 a barbari debellata P. — 18 Mundi — 21 antistes *om.* H. — 21 anno imperii Maur. sexto decimo Priscus H. — 23 Thraces H. — 27 chaianus *etiam* C. — 28 et contra Priscum P. — 32 horam CP. — 33 tristis alloquitur O. e rate cum all. *Fabrot.* e traustris all. *Gruter* a rati colloquitur? (*ἀπὸ τῆς νηὸς διελέγετο Theoph.*) — 34 an C *in lit.* hanc O.

imperatorem. requirat sanguinem exercitus Romanorum et exercitus mei de manu eius." e contra Priscus "Siggidonem", inquit, "civitatem redde Romanis". qui ait: "tu unam civitatem a nobis conaris accipere: videbis post paululum quinquaginta civitates Romanas Avaribus servitute redactas." Priscus autem navibus per amnem Siggidoni exhibitis hanc depopulatus est et ex ea Vulgares pepulit.

Septimo decimo imperii Mauricii anno coacervatis chaganus potentatibus suis in Dalmatiam properat et, cum venisset Balcam, quadraginta quoque civitates, quae circa eam sunt, omnes depopulatus est. quibus Priscus agnitis Gudohin ad explorationem rerum direxit. qui in valle occultatur pusilla et diluculo in dorsa horum effectus ilico cunctos peremit et acceptam praedam duxit ad Priscum. 130 B
porro chaganus infortunio comperto in regionem suam reversus est, p. 278, 1
et Priscus ad propria.

Mundi anno VIxcii, divinae incarnationis anno dxcii, imperante Mauricio anno octavo decimo, sumptis virtutibus Priscus Siggidonem venit; chaganus vero congregato proprio potentatu subito Mysiae adest et Tomeam urbem capere nititur. propterea et Priscus Siggidone relicta huic efficitur proximus. cum autem paschalis festivitas haberetur et Romani fame tabescerent, audiens chaganus Prisco significabat, ut sibi plaustra mitteret ad deportanda illis alimenta, quatinus cum hilaritate festivitatem propriam celebrarent. quadraginta itaque plaustra plena his mittit. pari modo et Priscus species Indicas barbaro quasdam remisit, piper videlicet et folium Indicum et costum et cassiam atque alia ex his, quae quaeruntur, cum chaganus apud Sirmium resideret. qui receptis his gavisus est super eis; et donec compleretur dies festus, Romani ac barbari pariter habitabant, et non erat in utrisque virtutibus timor. cumque fuisset dies festus completus, barbari separati sunt a Romanis et Drizipera venientes civitatem depopulati sunt et sancti Alexan- p. 279, 10
dri ecclesiam incenderunt sepulchrumque ipsius tectum argento repertum dispoliant, sed et iniuriis quoque martyris corpus afficientes multamque in Thrace praedam captantes epulabantur splendide contra Romanos elati. cumque Comentiolus venisset Byzantium, maxima urbi turbatio et aestus incubuit ita, ut timore detenti consilium caperent Europam deserendi ⟨et⟩ in Asiam et Chalcedonem migrandi.

---

2 et contra P. — 3 tu unam *vulg.* tuam O. — 4 post *om.* H. — 8 Belcam P. — circam CH. — 10 Gudoin H, Godohin *corr. ex* Godoin P. — 12 illico P. — 14 ad propriam P. — 15 Mundi — dxcii *om.* H. — imperante Mauricio] imperii Mauricii H *in lit.* — 18 Comeam H. — 22 quatenus H. — 24 quosdam C. — 26 Syrmium O. — 31 sepulcrumque H. — repertum] cohopertum H, *sed* ho *in lit. et* co *sprscr.* — 34 Cōmentiolus P. — 36 et *add. edd.* — Calcedonem H.

quin et imperator accubitibus armatoque ac electo cuneo sumpto muros longos munivit. vulgus autem urbem custodiebant, et senatus commonebat imperatorem legationem ad chaganum mittendi. deus autem vindictam martyris Alexandri faciens pestilentem languorem barbaris intulit et in una die septem filios chagani per febrem et inguinariam passionem occidit una cum aliis turbis multis ita, ut pro triumphali gaudio carminibusque ac canticis lamentationes et lacrimas et luctus sine consolatione barbarus possideret. at vero senatus rogabat Caesarem legationem ad chaganum mittendi. imperator autem Armatzonem misit ad chaganum cum muneribus multis Drizipera, qui verbis mitibus blanditur barbarum. at ille nolebat
p. 280, 1 dona suscipere lamento intolerabili filiorum detentus; dicebat enim ad legatum: "iudicet deus inter me et imperatorem Mauricium: ipse quidem pacem dissolvit, ego vero captivos ei reddo per unam animam unum nomisma percepturus ab eo." Mauricius autem id dare minime passus est. iterum chaganus petiit per singulas ani-
131 B mas dimidium accipere nummum. ast imperator nec sic dare consensit, sed nec in quattuor accipere siliquis. tunc chaganus furore commotus omnes occidit et ad propria rediit, cum quinquaginta milia aureorum pactis Romanis imposuisset; quin et Histrum flumen non se transiturum professus est. ex hoc itaque multum contra imperatorem Mauricium commotum est odium, et coeperunt hunc subicere maledictis. similiter et populus apud Thracem ad convicia imperatoris commotus est. exercitus autem procuratores ad imperatorem contra Comentiolum direxit, quod proditionem in proelio fecerit, inter quos erat etiam Focas, qui imperatorem allocutus severius huic in concilio contradicebat ita, ut quidam ex patriciis hunc alapa percuteret et barbam ipsius evelleret. verum imperator non suscepit adversus Comentiolum populi querimoniam, sed hos inefficaces deseruit; propter quod et insidiarum in principem exordium sumitur. praeterea per idem tempus apud Aegyptum in Nilo flumine, Mena praefecto una cum populo deambulante in loco, qui Delta nuncupatur, sole orto animalia humanae formae apparuerunt in flumine, vir scilicet et mulier. et vir quidem erat pectoriosus vultuque terribilis, rufa coma canisque permixtis, et usque ad lumbos denudabat naturam et cunctis demonstrabatur nudus, reliqua autem

1 quin et] qui nec H. — accubitibus O, *ἐκσκούβιτα Theoph.* — 2 longos *om.* H. — 4 langorem P. — 5 in *om.* P. — 8 ac luctus C. — 11 Zidripera O. — 15 numisma CH. — 19 ad propriam P. — 23 convitia P. — 25 Commentiolum *ex* Mentiolum H. — 29 Comentiolum *corr. ex* Comotiolum H. — cerimoniam H. — 33 deleta P. — 35 canixque P. — 36 denubdabat P.

corporis membra cooperiebat aqua. hunc praefectus adiuramentis constrinxit, ne destrueret aspectum, priusquam omnes saturi fierent hoc inopinato spectaculo. porro mulier et mamillas habebat et femineum vultum caesariesque prolixas. et usque ad horam nonam p. 281, 1 omnis populus mirabatur videns haec animantia, quaeque hora nona in flumen dimersa sunt. sane Menas imperatori haec Mauricio scripsit.

Mundi anno VIxciii, divinae incarnationis anno dxciii, imperii vero Mauricii nono decimo anno Hisacius Hierosolymis habetur antistes. die autem paschae Sophia Augusta, uxor Iustini, una cum Constantina, Mauricii coniuge, stemma constructum attulerunt imperatori. qui hoc contemplato pergens in ecclesiam id optulit deo supra sanctam mensam suspendens in triplicibus catenulis lapidibus et auro contextis. at vero Augustae hoc comperto tristatae sunt valde, et in iurgio adversus imperatorem Constantina festum diem fecit Augusta. cum autem non attenderet imperator querelas militiarum in Thrace positarum, iterum Comentiolus assumptis armatis venit ad Histrum et unitur Prisco apud Siggidonem, et solvitur pax, quae ad Avares erat. qua dissoluta veniunt in Biminacium, quod est 132 B insula magna Histri. quibus auditis chaganus collectisque potentatibus suis ad Romaïca rura procedit, quattuor autem filios suos traditis aliis virtutibus ad custodienda Histri vada constituit. at vero Romani ratibus factis fluvium transmearunt et bellum praetore Prisco cum chagani filiis inierunt: Comentiolus enim infirmatus in Biminacio sedebat insula. cumque multas bellum tenuisset horas et sol trecentis iam Romanorum interemptis occubuisset, quattuor barbaro- p. 282, 1 rum milia perierunt. intrinsecus vero militiae ordinatae iterum bellum incipiunt et iterum octo milia barbarorum interimunt. similiter et tertia die proeliantes ab excelsioribus Romani ad barbaros accesserunt hosque vertentes ad stagnum atque pellentes Avares, multos necaverunt ex illis, inter quos et chagani necati sunt filii, Romanique illustrem victoriam induerunt. chaganus vero coacervatis viribus copiosis contra Romanos progreditur; bello autem manente vertunt Romani barbaros et omnibus insigniorem hanc retulere victoriam. interea Priscus quattuor milibus praemissis Tisso amnem

1 membra *om.* P. — 2 distrueret O. — 5 videntes H. — 7 Mundi — dxciii *om.* H. — 8 Hisacius — antistes *om.* H. — 12 sancta mensam C, sancta mensa H. — 14 adversus ad imp. P. — 18 erant O *corr. edd.* — Biminatium P. — 23 inhierunt O. — Cōmentiolus P. — 24 Biminatio P. — 25 tricentis C P. — 29 vertentes C^2, vertentibus O. hosque vertentes et usque ad stagni aquas pellentes *leg. ex Theoph.?* — 32 progreditur C^2H^2, proregitur O (*ἐπήρχετο Theoph.*). — manente CH, iniante P, *κροτηθέντος Theoph.* — 33 retule P. — 34 Tysso H, Tisson P.

transmeare et explorare barbarorum praecipit motus. at vero barbari nil eorum, quae facta fuerant, agnoscentes festum diem concelebrant et pariter convivantur. in hos Romani clanculo incidentes maximum operati sunt metum: triginta quippe milia Gipedorum barbarorumque aliorum occiderunt et copiosa praeda comprehensa revertuntur ad Priscum. chaganus autem rursus potentatibus cumulatis venit ad Histrum, et inito bello barbari superantur et in amnis fluentis necantur, pereuntque simul cum his et plurimi quoque Sclavini: vivos autem optinuerunt Avarum quidem tria milia, Sclavinos vero octingentos et Gipedum tria milia ducentos, nec non et duo milia barbarorum. porro chaganus ad Mauricium imperatorem legatos misit captos recipere nisus. at ille nondum comperta inclyta Romanorum victoria scribit Prisco, quo Avares chagano redderet tantum.

p. 283, 7 Eodem quoque anno vir quidam, monachico circumamictus habitu et in religione clarus, spatha denudata a foro usque ad aeneam gladiatoris statuam discurrens imperatorem omnibus in occisione gladii moriturum praenuntiavit. similiter et Herodianus Mauricio manifeste quae sibi fuerant ventura praedixit. imperatore vero noctu disculciato letaniam cum tota urbe agente et transeunte ad Carpiano loca, tumultuantur ex multitudine quidam et contra imperatorem lapides iaciunt ita, ut vix imperator cum Theodosio filio suo salvaretur et orationem compleret apud Blachernas.

133 B
p. 284, 21 Mundi anno VIxciiii, divinae incarnationis anno DXCIIII, anno vero imperii sui vicesimo Mauricius in se reversus et sciens, quod nihil deum lateat, sed reddat omnibus secundum opera ipsorum, et recogitans excessum, quem in captivationem perpetraverat, non redimens eam, expedire iudicavit in hac vita se recipere pro peccato et non in futura et factas preces in scriptis transmisit ad omnes patriarchales sedes et ad omnes civitates sibi subiectas et ad monasteria, quae sunt in heremo et Hierosolymis, et ad lauras pecunias p. 285, 1 et cereos et incensa, ut orarent pro se, quo hic reciperet et non in futuro saeculo. scandalizabatur autem et in Philippicum, generum suum, quod in φ littera nominaretur. porro Philippicus diverse iurabat imperatori, quod purus esset in servitio eius et apud se dolum nullum haberet. cumque Mauricius supplicaret deo miseri-

1 praecepit C. — 8 et in amnis fl. necantur *om.* H. — 10 Sclavinos — 11 duomilia *om.* P. — 13 inclita H. — 15eodemque anno H. — 16 clarius patha C. — 20 discalciato C[2]H[2]. — 21 Carpianu? — tumultuantem H. — 22 iaceunt P. — 23 oratione H. — 24 Mundi — DXCIIII *om.* H. — 31 Hierusolymis H. — lauras Graeci usitato sermone dicunt cellas religiosorum *mg.* CH. — 33 scandalizabantur P. — 34 φ phi littera H. — Philicus P, Pilippicus *pr. m.* H.

cordiam praestandi animae suae, quadam nocte dormiens vidit in visu apud aeneam palatii portam imagini salvatoris se astantem, et copiosum populum pariter consistentem. tunc facta est vox ex charactere magni dei et salvatoris nostri Iesu Christi dicens: "date Mauricium;" et tenentes eum iudiciorum ministri exhibuerunt apud purpureum umbilicum, qui illic erat. et ait ad eum propria voce: "ubi vis reddam tibi, hic an in futuro saeculo?" quo ille audito respondit: "amator hominum domine et iudex iuste, hic potius et non in saeculo illo." et iussit divina vox tradi Mauricium et Constantinam, uxorem eius, et filios et omnem cognationem ipsius Φocae militi. expergefactus ergo Mauricius [et] vocatum eum, qui coram se dormiebat, misit ad Philippicum, generum suum, ut celeriter eum adduceret ad se. cumque ille abiisset, vocavit eum; qui surgens advocata uxore sua osculatus est eam dicens: "salve; non iam me videbis." quae exclamavit cum fletu voce magna ad paracoemumenum dicens: "adiuro te per deum, quae est causa, ob quam quaerit eum hac hora?" at ille iuravit se ignorare, et quia "repente de somno imperator exurgens misit me." Φilippicus ergo quaesivit corpus Christi percipere et sic ad imperatorem pergere. uxor autem eius Gordia iacebat in terra se volutans et plorans et deum exorans. ingressus vero Φilippicus cubiculum regium proiecit se ad pedes imperatoris. imperator autem dicit ei: "ignosce mihi propter deum, quoniam peccavi tibi: nam usque nunc scandalizabar in te." et iubens exire paracoemumenum surrexit et cecidit ad pedes Φilippici dicens: "ignosce mihi, quia modo certissime p. 286, 1 novi, quod nihil peccaveris in me. sed dic mihi, quem scis inter agmina nostra Φocan militem." at vero Φilippicus recogitans dicit ei: "unum cognosco, qui ante modicum tempus procurator ab 134 B exercitu destinatus contradicebat imperio tuo." ast imperator ait: "cuius est qualitatis?" qui ait: "iuvenis temerarius, sed et timidus." tunc Mauricius "si timidus", inquit, "profecto et homicida." et ferebat Φilippico somnii revelationem. porro nocte illa visa est stella in caelo, quae dicitur comites. in crastinum autem pervenit magistrianus, qui missus fuerat ad sanctos heremi patres, ferens ab eis responsum huiusmodi: "deus recepta paenitentia tua sal-

4 caractere H. — 5 et exhib. P. — 11 Phocae H. — et vocatum] et *del.? an* evocatum? — 12 Filippicum C, Philippicum H *in lit.* — 13 abisset H. — 15 paracoemumenus dignitas coram imperatorem dormientis; coemisis enim Graece dormitio dicitur *mg.* C. — 18 Philippicus H. — 20 Iordia in terra iacebat P. — 21 Philippicus H *sed* Ph *in lit., item v.* 27. — 23 per deum P. — peccavit P. — 25 Pilippici H, *corr.* H^2. — 27 Phocan H. — 30 et *om.* P. — 32 Pilippico H, *corr.* H^2. — 33 cometes HC^2. — 35 salvavit O.

vabit animam tuam et cum sanctis cum tota domo tua constituet ⟨te⟩, imperio vero cum ignominia et discrimine decides." his auditis Mauricius glorificavit magnifice deum. igitur autumni tempore accedente, cum Mauricius imperator iussisset Petro, ut in Sclavinorum regione populus hiemaret, restiterunt Romani, hoc facere non consentientes, tam propter equorum humiliationem quam propter quod copiosam circumducerent praedam, nec non et ob multitudines barbarorum, quae per regionem diffusae dinoscebantur; et seditionem meditati sunt. praetor autem indignatus contra populum in dementationem eos immisit. incidunt itaque pluviae creberrimae super populum et frigus multum. Petrus autem viginti milibus procul ab exercitu morabatur. Mauricius autem Petro per litteras molestus erat, ut Histrum transiret et hiemales escas populi de Sclavinorum sumeret regione, ne alimenta publica cogeretur Romanis praebere. praetor vero accersito Guduhin ait: "nimis mihi gravia imperatoris praecepta in aliena terra hiemare Romanos iubentia; nam illum non obaudire saevum est, et rursus obaudire saevissimum. nullum
p. 287, 1 bonum parit avaritia, mater autem omnium malorum consistit, qua imperator languens horum maximorum causa malorum Romanis efficitur." accersitis quoque populi taxiarchis imperatoris eis intentionem aperuit. populus autem hoc audito seditiones concitaverunt, et insignes quidem principes ex eis fugientes ad praetorem venerunt. porro multitudines in unum congregatae provehunt exarchum Φocan centurionem et super clypeum hunc exaltatum laudibus exarchum acclamarunt. his Petrus auditis in fugam versus est et omnia imperatori manifesta fecit. ast imperator his difficilibus auditis celare multitudines ea temptabat. secunda vero dies, et ludum celebravit equestrem incommoda infelicitatis occultans. vulgus autem Prasinorum clamabat "Constantinus", inquiens, "et Domentiolus, domine Romanorum ter Auguste, plebi tuae molestias ingerunt, ut Cruces disponat in ea, quae habemus, peccata. deus qui omnia condidit, subiciat tibi omnem inimicum et hostem tam intestinum quam exterum sine sanguine. at vero imperator plebibus
135 B intimabat "nil vos", inquiens, "turbet irrationabilium militum immoderatio et inquietudo". Veneti autem dixerunt: "deus, qui iussit te imperare, subdat tibi omnem, qui imperium tuum impugnat; et si Romanus est, qui fide rupta terga vertit a te, hunc tibi in ser-

2 te *om.* O; *post* sanctis *add.* C²; *post* tua *add.* H². — 3 autumno O *corr. edd.* — 15 Guduin H. — 18 qua *ras. ex* quia CH. — 21 aperuit *corr. ex* apparuit H. — 23 proveniunt P. — 24 Phocan H. — et *om.* C. — 30 Domentiolus *corr. ex* Domitiolus H. — 31 isponat H, hisponant H². — 35 venati autem direxerunt P. — 37 vertit a te] veritate P.

vitutem redigat absque sanguine." hos imperator armans et sermonibus blandis compescens una cum dimarchis muros urbis custodire praecepit. praeterea filio imperatoris Theodosio una cum Germano socero suo apud Callicratiam venationes exercente mittunt Romani litteras ad Theodosium ab eo imperari poscentes; sin autem, saltem Germanum imperatorem pronuntiandum. "neque enim nos", aiunt, "imperari a Mauricio de cetero patiemur". his Mauricius compertis accersit ad se filium, Comentiolum vero muros observare praecepit. Germanum autem una cum filio suo accusabat harum fuisse calamitatum auctorem. cumque se Germanus excusare nite- p. 288, 1
retur, Mauricius ait: "o Germane, duo sunt argumenta suspicionis meae, populi scilicet ad te litterae, et quod cuncta depasti sunt et, nullis exceptis, tuis pepercerint. parce, Germane, prolixum faciendi sermonem. nihil suavius quam per gladium mori." sane Germanus in templum dei matris, quae appellatur Cyri, fugit. quod cum imperator didicisset, Stephanum eunuchum direxit Germanum ab ecclesia educendi. cumque Stephanus violenter hunc educere voluisset, fautores Germani resistentes expellunt Stephanum et accipientes Germanum in ecclesiam magnam effugiunt. at vero imperator virgis caedebat Theodosium filium suum; asserebat enim Germanum per eum fuisse fugatum; et mittit excubitores a magna ecclesia educendi Germanum. hinc magnus urbi rumor incubuit. Germanus autem egredi et dare se voluit. verum multitudines hunc exire minime permiserunt, sed magnis imperatori conviciis derogaverunt dicentes: "non habeat pellem, qui te amat, Maurici Marcionista." igitur qui muros custodiebant his compertis custodiam neglegentiae prodiderunt. Mauricius autem media nocte exutus imperatoria stola et privata circumamictus dromonem ingressus cum uxore filiisque suis et Constantino fugam arripuit, copiae vero per totam noctem pessimis imperatorem iniuriis appetebant; sed et Cyriacum patriarcham reprehendebant. turbine itaque ingenti saeviente cum maximis periculis apud sanctum Autonomon salvatur Mauricius. nocte vero superveniunt ei etiam languores arthritici, quos manuum dolores vocant et pedum. porro mittit Theodosium filium suum cum Constantino ad Chosrohen, regem Persarum, ut recordaretur eorum, quae sibi p. 289, 1
facta fuerant a se, et vicissitudinem beneficii sui rependeret filio. Germanus autem mittit ad Sergium, dimarchum Prasinae partis, ut 136 B

8 Cômentiolum• P. — 9 harum] haurium P. — 19 in ecclesia magna H. — 20 filium suum Theodosium H. — 22 hinc *corr. ex* hic PH. — 23 exire] erexit P. — 24 convitiis P. — 33 langores H. — artritici H, arthitici P. — 35 Cosrohen H, *corr.* H². — eorum *om.* P. — 36 rependere P. — 37 ad se regium C.

auxiliaretur sibi gratia imperandi, repromittens se partem Prasini honoraturum ipsumque magnis dignitatibus elaturum. at vero Sergius hoc insignibus vulgi confessus est, qui minime id admiserunt fatentes: "numquam Germanus ab amore Venetorum recederet". Prasini vero exeuntes in Regium magnis laudibus tyrannum Phocan efferebant et persuadent ei venire in Septimum. dirigit igitur Phocas Theodorum a secretis, qui ingressus magnam ecclesiam coram populo legit, quatinus tam patriarcha quam senatus et vulgus venirent in Septimum. hoc itaque facto et cunctis convenientibus apud Septimum, patriarcha Cyriacus a tyranno de orthodoxa fide, et ut sine perturbatione conservaret ecclesiam, extorsit professionem. visus vero est tyrannus Germanum adhortari. cumque Germanus nolle se simularet et vulgus tyrannum laudaret, pronuntiatur malum et dominus sceptrorum tyrannus provehitur et praevalet adversus felicitatem calamitas et sumunt principatum magna infortunia Romanorum.

Denuntiatio vero tyranni in templo Iohannis Baptistae effecta est, ubi duobus moratus diebus tertia die introivit regalia super imperialem sedens carrucam. porro quinta die Leontiam uxorem suam coronavit Augustam. hac igitur die tumultuantur partes ad invicem propter stationes locorum. tyrannus vero Alexandrum correbellem suum, misit partes compescere. Alexander autem in Cosman, Venetorum dimarchum, manus immittens pepulit eum et contumeliis laceravit. porro Veneti indignati clamabant: "vade, disce ordinem; Mauricius non est mortuus." at vero tyrannus his auditis in Mauricii necem movetur et missis militibus duxit eum
p. 290, 1 Chalcedonem ad Eutropii portum, et primo quidem hinc, caede videlicet filiorum, imperatorem punit. nam quinque filii eius mares coram visibus illius praeocciduntur. verum Mauricius patienter infelicitatem sustinens deum in omnibus invocabat et crebro pronuntiabat dicens: "iustus es, domine, et rectum iudicium tuum." fit itaque filiorum mors patris epitaphium praeostendens virtutem in mole calamitatis. cumque nutrix unum ex imperatoriis pueris furata fuisset suumque pro eo interemptioni optulisset, Mauricius non annuit, sed proprium requisivit. aiunt autem quidam, quod eo occiso lac cum sanguine fluxerit ita, ut omnes inspicientes dire lamentarentur. sic ergo imperator etiam naturae legibus excelsior factus vitam commutat.

---

2 ditatibus O *corr. edd.* — helaturum C, helatunm P. — 3 amiserunt P. — 4 venenorum P. — recedet? — 6 Focan H, *corr.* H^2, *item v.* 7. — 8 quatenus H. — 10 apud semet ipsum O *corr. edd.* — 15 calamitatis O *corr. edd.* — 18 moratis P. — 27 Calcedonem H. — hinc] in H^2 *in lit.*

Porro ex illo tempore Romanorum non defuerunt imperio variae ac ingentes aerumnae. denique et Chosrohes, Persarum rex, pacem dissolvit et Avares Thracem devastaverunt atque Romanorum exer- 137 B citus uterque depopulatus est ita, ut, cum Heraclius regnaret et inquisitionem armatorum cum summa diligentia faceret, ex omni multitudine illa, quae inventa fuerant in tyrannide Mauricii cum Phoca, neminem duobus exceptis ullatenus inveniret.

Mundi anno VIxcv, divinae incarnationis anno DXCV, anno primo imperii sui Phocas tyrannus peremit, ut praedictum est, P. 291, 1 Mauricium una cum masculis quinque pueris eius et horum capita iussit poni in campo Tribunalii diebus multis; et exibant ab urbe et contemplabantur ea, usque quo foetorem dederunt. interficitur autem et Petrus, frater eius, et alii proceres multi. Theodosium vero filium eius sermo tenet fuga lapsum et ita salvum repertum. praeterea famam hanc Chosrohes, Persarum rex, augmentavit aliud aliterque mentitus et hunc apud se habere dicens, quasi providere se ut Romanorum . . . optinere sperans imperium, ut convictus est multis modis, maxime ex eo, quod bella repentina moveret et Romanas res magnopere devastaret. interea calligraphus quidam Alexandriae, venerabilis vir, ex matutina vigilia domum vadens media nocte videt statuas ex aris abstractas et voce grandi dicentes, interemptum Mauricium et filios ipsius, atque omnes casus, qui apud Byzantium fuerant gesti. mane vero facto pergens haec Augustalio retulit, qui praecepit ei nulli haec facere manifesta scribensque diem praestolabatur exitum. die vero nona praetereunte, et ecce nuntius venit indicans Mauricii peremptionem. tum Augustalius daemonum vaticinium coram populo publicavit. Narsis autem, praetor quondam Romanus, contra tyrannum rebellionem paravit Edessamque optinuit. scribit itaque Phocas Germano praetori Edessam obsidendi. Narsis vero scribit Chosrohi, regi Persarum, congregandi virtutes et bellum P. 292, 1 constituendi contra Romanos. porro Phocas fratrem suum Domentiolum fecit magistrum et Priscum comitem excubitorum.

Anno imperii Phocae secundo Chosrohes, rex Persarum, collectum copiosum potentatum adversus Romanos direxit. Germanus autem audiens timuit, verum coactus proelium iniit. qui cum in eo

---

2 Cosrohes H, Chosrohes H². — 6 Phoca H² *in lit.* — 8 Mundi — DXCV *om.* CP. *Addidi ex Theoph. et* H: Anno ab incarnatione domini DXCV Phocas (F. *m.* 1) tyr. — 11 tribunali C, tribunali* H. — exiebat O *corr. edd.* — ad urbe P. — 15 Cosroes H, Chosrohes H², *item v.* 30. — 17 *post* Romanorum *intercidisse quaedam demonstrat Theoph.* — ut] et H² *in lit.* — convictus] coniunctus P. — 18 et — devastaret *om.* P. — 28 contrarebellionem P. — Hedessamque O. — 29 Hedessam CP. — construendi C. — 30 Cosroe H, Chosrohe H².

vulneratus fuisset, hunc ministri usque ad civitatem Constantinae duxerunt, superanturque Romani: sed et Germanus undecima die spiritum exhalavit. Phocas autem potentatus ab Europa in Asiam transtulit, chagano pactis additis, arbitratus quiescere Avarum nationem. his ergo divisis quosdam contra Persas misit, quosdam vero ad obsidionem Edessae contra Narsim cum Leontio spadone et magnate suo direxit. Chosrohes autem collectis potentatibus apud Daras efficitur. porro Narses egressus Edessam Hierapolim fugit, 138 B interea Chosrohes cum Romanis fit penes Ardamun et munitione de elephantibus constructa bellum iniit et victoria magna potitus est captis Romanis non paucis, quos et capitis recisione punivit. his ita gestis Chosrohes ad terram suam regressus est, Zongoi potentatibus derelictis. hoc comperto Phocas contra Leontium furit et manicis ferreis cum ignominia Byzantium ducit et creat praetorem Domentiolum, nepotem suum, et curatorem palatii facit.

Anno imperii Phocae tertio misit Chosrohes Kardarigan et Rusmiazan, qui depopulati sunt nonnullas Romanorum civitates Domentiolus vero verbo dato Narsi iuramentisque non paucis p. 293, 1 credere persuasit, quod nullam iniuriam apud Phocam esset passurus; et direxit eum ad Phocam. at vero Phocas verbum hoc minime servans igne cremavit eum. Romani ergo hinc plurimum tristes effecti sunt eo, quod timorem magnum in Persas idem Narses haberet adeo, ut filii Persarum audito ipsius nomine tremerent. porro Persae gavisi sunt gaudio magno.

Anno imperii Phocae quarto scholasticus eunuchus, vir gloriosus palatii, media nocte Constantinam dominam cum tribus filiabus eius accipiens ad magnam confugit ecclesiam consilio Germani patricii desiderantis imperium. fit igitur in urbe seditio magna. Germanus autem dimarcho Prasinorum talentum auri misit, ut cooperaretur eis. primores autem vulgi id admittere noluerunt. at vero tyrannus in ecclesiam ad abstrahendum mulieres destinavit. sane patriarcha tunc Cyriacus tyranno restitit, minime passus e templo tyrannice abduci mulieres. verum iuramentis certo eo reddito a Phoca, quod non laederet eas, educuntur a templo sancto et clauduntur in monasterio. praeterea Persae eodem anno ceperunt

3 exalavit O. — 4 chaiano H, chaganos P. — addictis C. — 6 Hedessae O, *item v.* 8. — 7 Cosroes H, Chosrohes H², *item v.* 9, 12 — 9 Ardamum CP (Ἀρξαμοῦν *Theoph.*). — munitiones H. — 12 Zongohi? — 13 Focas H *et sic passim.* — 16 Chosroes H, Chosrohes H². — Cardarigan CH, Gcardarigan P. — 17 Rusmaizan C. — nonnullas *om.* P. — civitates Romanorum H. — 23 ipsius *om.* P. — 25 scolasticus H. — 26 tribus] fratribus C. — 30 primiores H. — 32 tyrannos O. *corr.* C². — e] et CP. — 33 adduci C. — 35 acceperunt P.

Daras, in tota Mesopotamia et Syria captivatione multa, cuius non est numerus, facta. porro patriarcha obeunte Cyriaco Thomas pro eo consecratur, diaconus et saccellarius eiusdem ecclesiae.

Mundi anno VIXCVIIII, divinae incarnationis anno DXCVIIII, p. 294, 1
anno vero imperii Phocae quinto Isaacius Hierosolymitanus, Theodorus Alexandrinus et Anastasius Antiochenus habentur antistites. Phocas vero tyrannus filiam suam Domnentiam Prisco patricio et comiti excubitorum iunxit, et factis in palatio Marinae nuptiis iussit fieri ludum equestrem. dimarchi autem utriusque partis apud quattuor columnas cum imperialibus signis statuerunt Prisci ac Domnentiae signa. quibus auditis imperator iratus est et mittens adduxit dimarchos, Theophanem scilicet ac Pamphilum, et statuens nudos iussit eos decollari. cum enim misisset protocursorem, ut interrogaret eos, quo praecipiente fecerint hoc, dixerunt, quia "secundum consuetudinem lineatores hoc fecerunt". porro lineatores sive 139 B
mensores interrogati, quamobrem id fecerint, dixerunt, quia "cum imperatoris filii ab omnibus nominati sint, a nobis ipsis hoc fecimus". sane Priscus timore tenebatur, ne forte imperatoris iram incideret. turbis autem clamantibus misericordiam concedi sibi, veniam dedit Phocas. ex tunc ergo Priscus indignationem passus non erat recte cum Phoca. interea quaedam mulier, Petronia nomine, fit imperatrici Constantinae ministra, quae ad Germanum ab ea responsa ferebat. porro, cum fama dilataretur, quod Theodosius, Mauricii filius, viveret, spem bonam super hoc tam Constantina quam Germanus habebat. at vero scelesta Petronia haec tyranno manifesta fecit. ast tyrannus Constantinam Theopempto exarcho p. 295, 1
ad torquendum prodidit, quae, dum torqueretur, Romanum patricium nosse interlocutiones suas confessa est. qui comprehensus atque discussus etiam alios fore in insidias tyranni sibi cooperatores perhibuit. comprehensus est autem et Theodorus, Orientis praefectus, quem tyrannus verberans interemit, Helpidiique manus ac pedes recidens hunc tradidit igni Romanumque decollavit. porro Constantinam cum tribus filiabus in loco, ubi et Mauricius interemptus est, gladio trucidavit. Germanum autem et huius filiam ore machaerae occidit; similiter et Iohannem et Gizan et Patricium et Theodosium, qui subadiuvae dignitate habebatur insignis, et Andream Scombron et David chartophylacem Hormisdae. eodem anno

2 porro — 6 antistites *om.* H. — 6 antistes P. — 7 Anno imperii sui quinto Phocas tyr. H. — Domnemtiam P. — 8 iunexit P. — 14 hos C. — 15 haec P. — 17 sunt PH. — 19 concedi] contendi P. — 22 imperatrici *corr. ex* imperatori H. — 27 torquerentur P. — 36 et Andr. Scombron *om.* C.

Persae transmeantes Eufraten totam Syriam et Palaestinam et Phoënicen depraedati sunt multo in Romanis excidio perpetrato.

Mundi anno VIc, divinae incarnationis anno DC, anno vero imperii Phocae sexto, Priscus intueri non sustinens tam iniusta homicidia quam mala cetera, quae a Phoca patrabantur, scripsit ad Heraclium, patricium et praetorem Africae, quo Heraclium filium suum et Nicetam, filium Gregorae patricii, subpraetorem suum, mit- p. 296, 1 teret, quatinus contra Phocan venirent tyrannum. audiebat enim in Africa in eum meditari rebellionem, unde nec navigia hoc anno 140 B Constantinopolim conscenderunt. occidit autem Phocas omnem cognationem Mauricii et Commentiolum, praetorem Thracae, et alios multos. facta est autem in anno isto etiam mortalitas et inopia omnis speciei. praeterea Persae una cum Kardariga egressi ceperunt Armeniam et Cappadociam pugnantesque Romanorum verterunt militias ceperuntque Galatiam et Paphlagoniam et venerunt usque Chalcedonem, sine parcitate depopulantes aetatem. et quidem Persae foris portam Romanis tyrannidem inferebant, Phocas vero intrinsecus his peiora patrabat, occidens atque captivans.

Anno imperii Phocae septimo Sergius Constantinopolitanus, Zacharias Hierosolymitanus et Iohannes Alexandrinus habetur antistes. Antiocheni vero Hebraei simultate inquiete commissa contra Christianos occidunt Anastasium, magnum patriarcham Antiochiae, mittentes naturam eius in os eius et post hoc trahentes eum in plateam urbis. interfecerunt autem et civium multos et incenderunt eos. Phocas vero fecit comitem Orientis Bonosum et Cotyn magistrum militum et transmisit eos adversus illos; et non valuere sedare inquietudinem eorum. coacervantes vero exercitus irruerunt in illos et plurimos occiderunt et quosdam eorum detruncatis artubus ab urbe reddiderunt extorres. Phocas autem fecit circensem ludum, et Prasini conviciis eum lacessere praesumpsere clamantes: "iterum in gabatha bibisti, iterum sensum perdidisti." et iussu Phocae Cosmas, praefectus urbis, multos ex eis detruncavit, quosdam vero decollavit, p. 297, 1 nonnullos autem in saccos missos mari necavit. porro Prasini coacervati miserunt ignem in praetorium et incenderunt curiam et scrinia et carceres, ex quibus egressi vincti fugerunt. hinc iratus Phocas non militari Prasinos iubet. porro Heraclius, praetor Afri-

1 Eufratem CP. — et a Phoenicen P. — 3 Mundi — DC *om.* H. — 7 Niceam P. — 8 quatenus H. — Phocam CP. — audebat O, *corr.* C[2]H[2]. — 13 Cardariga H, Gardariga CP, — 15 Pephlagoniam O. — usque ad Chalc. H. — 19 Sergius — 20 antistes *om.* H. — 20 habentur C. — 21 vero *om.*H. — 25 Contyn P, Cotin H, — 26 valere P. — 28 detruncantes P. — 29 extortores P. — 30 convitiis P. — 32 urbis *om.* H. — 35 scrinia] semna P.

cae, molestiam perpetiens a senatu vocavit filium suum Heraclium contra Phocam tyrannum mittendi; verum et subpraetor eius Gregoras misit per aridam Nicetam, filium suum, statuentes, ut, quicumque ex his praeveniret superaretque tyrannum, imperium sumeret. hoc vero anno hiemps innormis efficitur ita, ut maris mollities in glaciei duritiam verteretur. tunc Phocas Macrobium scribonem iussit sagittari apud Septimum pendentem in lancea, in quo tirones exercebantur, quasi conscium insidiarum suarum. Theodorus enim praefectus Cappadox et Helpidius, praepositus armamenti, et alii 141 B
diversi consilium fecerunt in Hippodromio Phocan occidendi, et facto prandio Theodorus, praefectus praetoriorum, coepit eis texere intentionem suam. contigit autem illic inveniri Anastasium, comitem largitionum. prandio ergo facto et enarratis his, quae insidiarum erant, paenituit Anastasium illic se repertum et non dixit, quae cordi suo inerant, sed siluit. at vero Helpidius perdurabat dicens: "non vultis, ut, cum sederit in solio super Hippodromium, hunc comprehendam et evellam oculos eius et sic eum interficiam?" et pollicebatur eis dare currus. re praeterea Phocae nota ex proditione Anastasii facta, iussit praefectum et Helpidium ac primores, qui sciverant rem, cum omni diligentia discuti. cumque discuterentur, quae insidiarum fuerant fassi sunt, et quod Theodorum voluerint P. 298, 1
facere principem. porro Phocas iussit decollari Theodorum Helpidium Anastasium et omnes, qui insidias suas cognoverant.

Mundi anno VIcii, divinae incarnationis anno DCII, anno vero imperii sui primo venit Heraclius ab Africa cum navibus castellatis habentibus intra se arculas et imagines dei matris, quemadmodum Pisides quoque Georgius perhibet, ducens et exercitum copiosum ab Africa et Mauritania; similiter et Niceta, filius Gregorae patricii, per Alexandriam et Pentapolim, habens secum populum multum pedestrem. disponsaverat autem Heraclius Eudociam, filiam Rogati Afri, quae illo in tempore Constantinopoli erat una cum Epiphania, Heraclii matre. audiens autem Phocas, quod mater Heraclii esset in civitate nec non et Eudocia, quae sibi fuerat disponsata, tenuit eas et observavit in dominico monasterio, quod cognominatur Novae Paenitentiae. cum autem adiisset Heraclius Abydum, invenit Theo-

5 inormis P. — molesties P. — 7 tyrones O. — 11 praetorium P. — 13 insiciliarum P. — 14 praenituit O, *corr.* H². — 15 corde P, cordio C. — 17 evellem H. — 18 perditione P. — 19 et primores PH. — 21 voluerunt P. — 22 Elpidium H. — 24 Anno ab incarnatione domini sexcentesimo secundo Heraclius in Africa imperator appellatus venit cum nav. cast. H. — 27 Piscides P. — poeta a Pisidia provincia *mg.* H. — Georgius quoque H *in lit.* — 31 in *om.* P. — 33 fuerant O, *corr.* C²H². — 34 domnico CH. — 35 Habydum O *hic et infra.*

dorum, comitem Abydi, et sciscitatus didicit ab eo, quae Constantinopoli movebantur. at vero Phocas misit fratrem suum Domentiolum magistrum ad custodiendos muros longos. cumque comperisset, Heraclium Abydum adiisse, muris dimissis fugit et introivit
p. 299, 1 Constantinopolim. porro Heraclius apud Abydum recepit omnes exules principes, quos ibidem Phocas exilio relegaverat, et ascendit cum eis in Heracliam. Stephanus autem, Cyzici metropolites, acceptum stemma de ecclesia sanctae dei genetricis Heraclio detulit. praeterea, cum Constantinopolim pervenisset, divertit ad portum Sophiae; initoque bello vincit gratia Christi tyrannum. vulgus autem hunc comprehensum interfecerunt et igne apud Boi cremaverunt. ingressus ergo Heraclius regalia coronatus est a Sergio patriarcha in oratorio sancti Stephani in palatio sito. coronata est
142 B vero eadem die sponsa quoque ipsius Eudocia in Augustam et accepit uterque a Sergio patriarcha nuptiarum coronas et uno eodemque die simul imperator et sponsus ostenditur. mense vero Maio castra moverunt Persae contra Syriam et ceperunt Apamiam et Edessam et venerunt usque Antiochiam. porro Romani occurrentes eis superati sunt et periit omnis populus Romanorum adeo, ut valde pauci ex eis evaderent.

Mundi anno VIciii, divinae incarnationis anno dciii, anno vero imperii Heraclii secundo ceperunt Persae Caesariam Cappadociae et plurima ex ea captiva duxerunt milia. Heraclius autem imperator
p. 300, 1 invenit dissoluta publicae rei negotia, siquidem Europam Avares reddidere desertam, Asiam vero Persae totam exterminaverunt et civitates desolaverunt et Romanum in bellis exercitum interemerunt. quibus visis haesitare coepit, quid ageret: scrutans enim exercitus, si forte salvi existerent, duos tantum invenit ex omnibus his, qui cum Phoca contra Mauricium in tyrannide militarunt. eodem anno natus est imperatori filius de Eudocia, Heraclius minor, qui et Novus Constantinus appellatus est. et mortua est Augusta eadem quinta decima indictione.

Tertio imperii Heraclii anno coronata est Epiphania, filia Heraclii, a Sergio patriarcha in Augustam in oratorio palatii. eadem vero prima indictione coronatus est Heraclius iunior, filius Heraclii, qui et Constantinus, a praedicto patriarcha. eodem anno Saraceni

1 dicit P. — 6 religaverat P. — 7 Eracliam O. — 8 genitricis CH. — 9 devertit H. — 11 ignem PH. — Boi crem.] taurum cremaverunt H *in lit.* — 13. 14 vero est C. — 18 Hedessam O. — usque ad. Ant. P. — 19 ut *om.* P. — 20 eis *corr. ex* is P. his H. — 21 Mundi — dciii *om.* H. — 24 rei — 25 reddidere *om* P. — 25 disertam CP. — 28 his *om.* P. — 30 imperatoris PH².

aciem contra Syriam direxerunt et exterminatis nonnullis vicis reversi sunt.

Anno imperii Heraclii quarto ceperunt Persae Damascum et captivum duxerunt populum multum. Heraclius autem imperator legatis ad Chosrohen missis rogavit eum, ut parceret hominum sanguinem immisericorditer effundendi et diffiniret tributa et acciperet pacta. qui legatos inefficaces dimisit, nulla eis reddita ratione, sperans comprehendere Romanorum modis omnibus principatum. porro Heraclius eodem anno duxit inceste Martinam, neptem suam, uxorem et pronuntiavit eam Augustam coronatam a Sergio patriarcha.

Anno imperii Heraclii quinto ceperunt Persae Iordanem bello p. 301, 1
et Palaestinam et sanctam civitatem et multos in ea per Iudaeorum manus interfecerunt, id est, ut quidam aiunt, milia nonaginta. isti enim ementes Christianos, prout unusquisque pretium habere poterat, occidebant eos. Zachariam vero Hierosolymitanum praesulem comprehensum et pretiosa et vivifica ligna cum multa praeda in Persidem abduxerunt. eodem anno natus est imperatori Constantinus alius et baptizatus est in Blachernis a Sergio patriarcha. 143 B

Anno imperii Heraclii sexto ceperunt Persae totam Aegyptum et Alexandriam et Libyam et usque ad Aethiopiam, multaque praeda sumpta et exuviis quam plurimis et pecuniis ad propria remearunt. Kartaginem autem capere minime valuerunt, sed custodia dimissa obsidendi eam recesserunt.

Anno imperii Heraclii septimo castra metati sunt Persae contra Kartaginem, quam et bello ceperunt. eodem anno consul factus est Constantinus iunior, qui et Heraclius et Heraclii filius, et provexit in Caesarem Constantinum minorem, fratrem suum, ex Heraclio genitum et Martina.

Anno imperii sui octavo rursus Heraclius misit in Persidem legatos ad Chosrohen postulans pacem. ast Chosrohes iterum eos sprevit asseverans: "non parcam vobis, donec crucifixum abnegetis, quem deum esse fatemini, et adoretis solem."

Anno imperii Heraclii nono aciem direxerunt Avares contra Thracem, et missis Heraclius legatis ad eos poscebat pacem. cumque chaganus hanc facere spopondisset, exiit imperator foras murum longum cum omni obsequio regio ac muneribus multis et magnis

5 legatus P. — Cosrohen H *corr.* H². — 6 diffinire CH. — et acc. pacta *om.* C. — 9 nepotem P. — 16 Hierusolimitanum H. — 18 adduxerunt H. — 21 ad *om.* P. — 23 minime valuerunt capere H. — 26 Cartaginem H. — 31 Chosroen H, Chosrohen H². — Cosroes H, Chosrohes H². — 32 abnegatis C.

ad suscipiendum chaganum, recepturus ab eo iuramenta faciendi in invicem sponsiones pacificas. at vero barbarus ille, tam sponsionibus quam quae iurata fuerant spretis, subito tyrannice contra impe- p. 302, 1 ratorem profectus est. stupefactus ergo imperator super insperatae rei molimine, fuga lapsus in civitatem reversus est. barbarus autem omni regio apparatu adempto et supellectili et quotquot ex hominibus capere potuit, subvertit villas multas depopulans ex improviso spe pacis deceptos.

Mundi anno VIcxi, divinae incarnationis anno dcxi, anno vero imperii Heraclii decimo Georgius Alexandrinus habetur antistes. Heraclius autem ad chaganum Avarum legatis missis queritur super his, quae nequiter acta fuerant ab eo, et ad pacem hortatur. acies quippe disponens contra Persidem dirigendas pacisci cum chagano volebat. qui reveritus dilectionem imperatoris se paenituisse pollicebatur et pacem facere repromisit; pangentesque foedera legati in pace reversi sunt. eodem anno ceperunt Persae Ancyram Galatiae bello.

Anno imperii Heraclii undecimo durum Chosrohes iugum suum super omnes homines fecit in effusione sanguinis et ratione tributi: elatus enim triumpho nullatenus ultra in constantia esse poterat. tunc Heraclius zelo dei suscepto et cum Avaribus pace, ut putabat, contracta transtulit militias Europae in Asiam et cogitabat dei cooperatione contra Persidem properare.

144 B Anno imperii sui duodecimo mense Aprili die quarta indictione decima imperator Heraclius celebrata sollemnitate paschali mox secunda feria vesperi motus est contra Persidem. sumptis autem mutuo p. 303, 1 venerabilium domorum pecuniis aporia coartatus accepit etiam ecclesiae magnae multas candelas ferentia, simul et alia vasa ministratoria. quibus conflatis exarari fecit ex his nummos aureos et argenteos plurimos dimisitque filium suum cum Sergio patriarcha in urbe disponendi negotia una cum Bonoso patricio, viro sagaci et per cuncta prudenti atque perito. scripsit autem et ad chaganum Avarum preces curam agendi super Romanorum negotiis, tamquam qui secum amicitiam fuerit pactus, tutorem filii sui hunc appellans. motus autem a regia urbe exivit per locum, qui dicitur Portae, na-

3 spretis sub. tyrannice *om.* C, violatis *add.* C². — 4 ergo stupefactus P. — 6 adepto H. — 9 Mundi — dcxi *om.* H; VIcxiii. — dcxiii C. — anno *ante* dcxi *om.* C. — 10 anno vero imperii sui decimo misit Heraclius ad chag. H. *Post* decimo *duo fere versus erasi in* H *et* misit *adscr. item post* Heraclius *duo tresve litterae eras.* — Alexandrinus] Antiochenus O *correxi ex Theoph.* — 18 Cosroes H, Chosrohes H². — 20 tributa H. — 21 et] ut P. — 24 die quinta P. — 32 prudentiae P.

vigio iter agens. illinc vero per ceteras regiones sibi subiectas profectus elegit exercitus et addidit illis novam militiam. hos autem exercere orsus in hostilibus operibus erudivit: dupliciter enim diviso exercitu acies et congressiones in invicem sine sanguine fieri iussit, clamoremque bellicum et carmina et iubilum et impetum in alterutrum insurgendi habere hos docebat, ut in bello reperti nil mirarentur, sed fidenter tamquam ad iocum proficiscerentur in hostem. accipiens vero imperator in manibus dei virilem figuram, quam manus non depinxerunt, sed in icona verbum, quod omnia format atque componit, sine pictura formam, velut sine semine partum, eduxit et in hac fisus a deo depicta figura coepit agones iuramenta dans populo, quod cum ipsis usque ad mortem foret certaturus et eis tamquam filiis propriis adhaesurus: volebat enim potestatem non timore quantum amore possidere. cumque invenisset exercitum in desidia multa et formidine inquietudine ac dedecore constitutum et per multas terrae partes disseminatum, actutum in unum collegit. et omnes quasi ex una consonantia laudaverunt imperium et fortitudinem principis. ipse autem verbis hos corroborans perhibebat: "videte, fratres et filii, quot inimici dei conculcaverint regionem nostram et urbes exterminaverint et altaria concremaverint et mensas p. 304, 1 incruentorum sacrificiorum sanguinibus homicidiorum repleverint et ecclesias, quae flagitia non admittunt, flagitiosissimis repleverint voluptatibus." itaque cuneos rursus ad bellicum exercitium armat agmina duo armata ordinans, tubas quoque ac clypeorum falagges efficiens; et populus thorace indutus astabat. nam cum acies cautius statuissent, congressionem in invicem agere iussit. impulsiones 145 B autem vehementes ac percussiones in alterutrum efficiebantur, et habitus belli ostendebantur, eratque horribile visu spectaculum, sine timore periculum et ad strages impetus sine sanguine, sed ante necessitatem necessitatis modi, quatinus unusquisque percepta occasione caedis innocuae tutior permaneret. taliter autem armatis omnibus praecepit ab iniustitia penitus abstinendum et pietatem sectandum. porro, cum pervenisset ad partes Armeniae, praecurrere iussit electos. Saracenorum vero tunc sub pactis Persarum constitutorum multitudo equitum clam in imperatorem irruere meditabatur. viri autem imperatoris, qui praecurrerant, his occurrentes praetorem ipsorum vinctum Heraclio adduxerunt illisque in fugam versis multos interemerunt. quia vero hieme accedente imperator ad Ponticum

7 ad odio cum prof. P. — 14 exercitus PH. — 15 decore C. — 26 in *om.* P. — 27 vehementer H. — 28 visus O *corr.* C². — 34 pactus C, pactu C². — 35 in imperato irr. P. — 37 Heraclium C, Heracliam P. — 38 porticum P.

clima divertit, visum est barbaris obsidere illum in hoc hiemantem. at ille Persas latens atque divertens Persidem properat. hoc barbari cognito in rancorem causa insperati aditus devenerunt. Sarbarus vero, Persarum praetor, accepto potentatu suo venit in Ciliciam, quatinus in Romaniam egressus hunc dare dorsum compelleret. timens autem, ne per Armeniam in Persidem imperator ingressus
p. 305, 1 hanc turbaret, coactus est sequi post Romanum exercitum, furari curans bellum et per obscuram aggredi noctem. sed e contra plenae lunae tota nocte luce fulgente cavillatione frustratus est, et lunam, quae sibi prius in cultu fuerat, infamabat, quae videlicet eclipsin ex accidente tulisset. ex hoc ergo formidabat Sarbarus cum imperatore conflictum aggredi, et montem conscendit quasi dorcades, intuitus ab excelso bona et sapienti compositam arte militiam Romanorum. comperta vero imperator horum formidine in locis morabatur requietione refertis, hunc ad bellum instigans. descendentes autem clam de monte saepe conflictus concitabant, sed in cunctis Romani primatum tenebant et fiduciam per amplius exercitus optinebat, videntes imperatorem praesilientem in omnibus et audaciter belligerantem. Persa vero quidam ante breve tempus profugus inter imperatoris exercitus annumerabatur. hic fugiens ad Persas abiit existimans eos Romanorum exterminaturos exercitum. cum autem formidinem eorum vidisset, post decimum diem iterum ad imperatorem venit et omnem liquido barbarorum pavorem edixit. at vero Sarbarus ultra commorationem non ferens in monte coactus est ad proelium proficisci. in tres autem partes divisis exercitibus descendit repente illucescente die ante solis ascensum praeparatus ad bellum. ast imperator praesciens hoc ordinat exercitus in tres
146 B aeque falanges ad pugnam. orto autem sole, et imperatore ad Orientem reperto, Persas obtenebravit radius, quem adorabant ut deum. imperator autem finxit populum suum quasi in fugam versum. at illi solventes falanges hos sine retentione persequi existimabant. conversi ergo Romani hos aequo animo verterunt, ex his multis peremptis. insequentes autem eos in montem in praecipitia et loca devia immiserunt, cunctis illis contritis; inter ea praecipitia vero
p. 306, 1 instar caprarum silvestrium morabantur, multos autem etiam viventes comprehenderunt. ceperunt quoque et horum exercitum et om-

1 devertit H. — 2 devertens H. — 5 quatenus H. — compellerent O *corr. edd.* — 8 e *om.* P. — 9 cavillatione] derisione *sprscr. in* H. — et lunam] et solem *sprscr.* C² — 10 eclypsin CP. — 11 accedente O *corr.* C². — imperatorem O. — 13 arce P, artem CH *corr.* H². — 18 prosilientem C. — 23 eduxit CH. — 24 barbarus P. — commemorationem O *corr.* C². — 26 die *om.* P. — 30 versus O *corr. edd.* — 34 contristis P. — 36 excitum C, exitum C².

nem supellectilem ipsorum. porro Romani extensis in excelsum manibus deo gratias referebant et pro imperatore, qui se bene probaverat, indeficienter orabant. qui enim antea nec Persicum audebant videre pulverem, nunc immota eorum inventa tabernacula spoliant. quis enim speravit Persarum inexpugnabile genus dorsa daturum umquam Romanis? itaque imperator exercitu cum praetore ad hiemandum in Armenia derelicto ipse Byzantium rediit.

Mundi anno VIᴄxɪɪɪɪ, divinae incarnationis anno ᴅᴄxɪɪɪɪ, anno vero imperii sui tertio decimo Heraclius profectus a regia urbe celeriter in Armeniam properavit. Chosrohes autem, Persarum rex, misit Sarmanazan cum exercitu suo in Romanorum terram intrandi. Heraclius autem scribebat ad Chosrohen, ut aut pacem amplecteretur, aut se sciret cum exercitu suo Persidem ingressurum. Chosrohes autem nec pacem amplectebatur, nec verum Heraclii sermonem arbitrabatur: non enim audere illum Persidi appropinquare putabat. sane imperator duodecimo kalendarum Maiarum ingressus est Persidem. quo Chosrohes comperto Sarbanazan reverti iussit, et collectis ex tota Perside militiis suis et traditis eis Sain, velociter adunari eas Sarbanazae iussit et ita contra imperatorem procedere. p. 307, 1
Heraclius autem advocato exercitu suo verbis exhortatoriis incitabat eos dicens: "viri fratres, dei timorem in mentem sumamus; iniuriam huius requirere satagamus. stemus fortiter adversus inimicos, qui multa dira Christianis operati sunt. revereamur Romanorum imperium, quod sui ipsius et non alterius est dominii, et stemus adversus hostes impiis telis armatos. induamus fidem interemptionum interemptricem. recogitemus, quia intra Persarum terram consistimus, et ingens fuga periculum fert. vindicemus corruptiones virginum, recisa commilitonum membra nostrorum videntes cordibus doleamus. non est haec ullam mercedem habentia, sed vitae perennis praemia. stemus viriliter, et dominus deus nobis cooperabitur et perdet inimicos nostros." cumque imperator his et aliis 147 B
quam plurimis commonitionibus populum exhortatus esset, respondit ei unus pro omnibus: "expandisti angustiam cordis nostri, domine, os tuum in admonitione dilatans. acuerunt sermones tui gladios nostros et hos animatos operati sunt. expeditos nos tuis

1 suppellectilem CP. — 3 privaverat P. — per siccum P. — 5 sprevit P. — 8 Mundi — ᴅᴄxɪɪɪɪ *om.* H. — anno *ante* ᴅᴄxɪɪɪɪ *om.* C. — 10 Cosroes H, Chosrohes H^2 *item v. v.* 13, 17. — 11 Sarmanazari O. — 12 Cosrohen H, Chosrohen H^2. — 23 Christianos PH. — 25 telas O *corr.* C^2H^2. — interemptionem int. PH. — 26 qui P. — 28 condoleamus P. — 29 hac P. — non sunt haec nullam merc. *edd.* (*οὐκ ἔστι ἄμισθος ὁ κίνδυνος Theoph.*) — 31 et aliisque pluribus H. — 32 commotionibus P. — est P.

verbis exhibuisti. erubescimus te aspicientes nos in pugnis praecedere, et iussiones tuas in omnibus sequimur." imperator autem sumptis militiis mox ad Persidem interiorem accessit igne comburens urbes et castra. fit etiam hic terribile quoddam miraculum: in aestivali quippe solistitio aër sudore factus est madidus animos Romanorum exercitus recreans adeo, ut hinc spem optimam sumerent. audiens praeterea Heraclius quod Chosrohes apud Gazacote civitatem cum quadraginta milibus bellicosorum esset virorum, impetu adversus illum perrexit; et praemissi quidam ab eo Saracenorum sibi subiugatorum Chosrohis occurrunt vigiliae et horum quosdam occiderunt, quosdam vero compedibus vinctos cum praetore ipsorum imperatori praesentaverunt. hoc comperto Chosrohes derelicta tam civitate quam militia fuga usus est. at vero Heraclius insecutus quosdam praeoccupatos occidit, ceteri autem hac illacque palantes dissipati
p. 308, 1 sunt. cumque pervenisset imperator ad Gazacensium civitatem, in suburbanis huius reficiebat exercitum suum. Persae vero, qui confugerant ad eum, perhibebant, quod Chosrohes fugiens igne consumpserit omnia sata in locis illis et pervenerit ad civitatem Thebarman in Oriente sitam, in qua erat templum ignis atque pecuniae Crysi, Lydorum regis, et error prunarum. his acceptis ad partes Dastagerd iter agebat. imperator autem profectus a Gazacensium civitate pervenit Thebarmeso et ingressus in eam igne consumpsit templum ignis et tota civitate igne combusta persecutus est post Chosrohen in angustiis regionis Medorum. Chosrohes autem in his duabus regionibus de loco in locum peragrans latitabat, et Heraclius hunc persequens multas civitates devastavit et regiones. hieme vero accedente consilium faciebat, ubinam hiemaret cum populo; et quidam in Albania perhibebant, quidam vero contra ipsum properare Chosrohen. ast imperator iussit populum tribus diebus divinum oraculum praestolantem caste ac puriter conversari, sicque responso accepto in Albania hieme commorari. dum vero illuc abiens iter ageret habens secum copiosam Persarum praedam, haud paucos incursus a Persicis cuneis pertulit. ipse vero divina cooperatione triumphum de omnibus tulit. praeterea, cum vehemens tempestas super eum cecidisset in via, et hunc gelu praeoccupasset
148 B in Albania, haberetque quinquaginta milia vinculatorum, compatienti corde suo misertus vincla dissolvit diligentiam tribuit et re-

5 solis stitio O. — animus H. — 7 Cosroes H, Chosrohes H^2. — 10 Cosrohes H, Chosrohes H^2 *item v. v.* 12, 17. — 20 Crysy H. — 21 Gacensium P. — 22 in ea P. — 24 Chosroen H, Chosrohen H^2. — angustis C. — 33 in pertulit P. — 33 ipse — 34 tulit *om* P. — 35 cecidisset super eum H.

quiem impertitus est ita, ut omnes cum lacrimis exorarent etiam Persidis eum fieri liberatorem, mundi exterminatorem trucidantem Chosrohen.

Anno imperii Heraclii quarto decimo Chosrohes Sarablaggan praetorem constituit, virum facinorosum et typho multo elatum, tradensque ei exercitum, eos videlicet, qui dicuntur Chosrohegetae p. 309, 1 ac Perozitae, in Albaniam direxit adversus Heraclium. cumque ingressi essent in fines Albaniae, non sunt ausi ad bellandum ante faciem imperatoris stare, sed clusuras tenuere, quae ducunt in Persidem, aestimantes ei obsidendo insidiari. at vero Heraclius, mox ver accessit, profectus de Albania per Yptios campos et escis largiter affluentes transitum in Persidem faciebat, licet longinquitas multae spatium viae transegerit. Sarablaggas vero per artum iter utpote compendiosum satagebat, ut praeoccuparet eum in Persidis regione. Heraclius autem monebat populum dicens; "novimus, fratres, quod militia Persarum in deviis locis pererrans tam equum eorum dissolvat quam ipsos enervet. nos autem festinemus contra Chosrohen properare valde celeriter, ut ex improviso irruentes in eum turbemus illum." at vero populus huiusmodi spernebat consilium, et maxime Lazorum et Abasgorum atque Hiberorum concertatores. hinc aerumnas incidunt: pervenit enim et Sarbarazas cum populo suo, quos omni armavit virtute Chosrohes et destinavit per Armeniam adversus Heraclium. Sarablaggas vero sequebatur post tergum Heraclii, et non est cum eo in conflictum aggressus, expectans uniri Sarbarazae et ita constituere proelium. cognito autem Romani Sarbarazae impetu ad metum conversi sunt et ad pedes imperatoris cum lacrimis prociderunt, scientes, quale malum sit, non recedere servum domini voluntatibus, et paenitentiam agentes super inoboedientia sua, quam nequiter perpetraverant. et dicebant: "manum tuam da, domine, priusquam nos pereamus miseri; cedimus enim tibi in quibuscumque praeceperis." tunc imperator acceleravit congredi cum Sarablagga, priusquam uniretur populo Sarbari; et multis incursionibus adversus eum factis nocte ac die hunc in formidinem pepulit, et retro utrisque dimissis contra Chosrohen velociter inse-

4 Sarabblaggan O *corr.* H[2]. — 6 Chosrohegrece P. — 9 clausuras C. — 10 mox ut H[2]. — 11 aer O *corr. edd.* — 13 Sarabblaggas H *corr. m.* 2. — 15 regionem PH. — 19 spernebat *edd.*, praebebat O, prohibebat? — 20 Lazarorum P. — Habasgorum CH, Babasgorum P. — Iberorum H. — 25 Saribazas P, Sarbazas CH. — 23 Sarabblaggas P. — postergum H. — 24 in *del. vid.* — 27 qualem alium P. — cedere C[2]H[2]. — 28 super inoboedientiam suam H. — 29 qua P. — et dic.] edicebant H. — 30 nos *om.* C. — credimus P. — 32 rablagga H, sablagga CP *corr.* H[2]. — 34 utriusque O *corr. edd.*

cutus est. duo vero ex Romanis se ad Persas conferunt et persuadent eis credere Romanos ex formidine fugere. contigit autem p. 310, 1 eos et alium audire rumorem, Sahin scilicet praetoris Persarum adventum cum alia militia in auxilium. et hoc comperto Sarablaggas et Sarbarus decertabant Heraclium instigare ad proelium, prius-149 B quam perveniret Sahin et in se transferret victoriae gloriam. credentes quoque et profugis properarunt adversus Heraclium et appropinquantes ei castra metati sunt, volentes in eum simul cum mane irruere. ast Heraclius profectus a vespera iter fecit per totam noctem et procul effectus ab eis, invento herbifero campo, castra metatus est in eo. porro barbari existimantes eum ex formidine fugere incomposite sequebantur, ut comprehenderent illum. ipse autem occurrens eis bellum iniit adversus illos, et apprehenso colle quodam nemoroso, coacervatoque populo in ipso, cooperatione dei barbaros vertit, et per fauces hos insecutus multitudinem ex his copiosam occidit. cadit autem et Sarablaggas ense vulneratus in dorso. et cum hi inter agones essent, pervenit etiam Sahin cum exercitu suo. et hoc verso imperator et ex his multis occisis reliquos fugientes dispersit. cepit quoque et apparatum sarcinae ipsorum. porro Sarbarazas unitus Sahin collegit barbaros, qui salvati fuerant, et iterum disponebant contra Heraclium proficisci. ast imperator in regionem Hunnorum et per horum loca difficilia festinabat in asperis locis ac deviis, barbari vero sequebantur post eum. porro Lazi una cum Abasgis formidantes subduxerunt se ab auxilio Romanorum et in regionem suam reversi sunt. Sahin autem hoc advertens furore multo una cum Sarbaro persequebatur Heraclium. sane imperator caterva collecta verbis hos exhortatus est et monimine delinivit dicens: multitudo vos, fratres, inimicorum non turbet: deo quippe volente unus persequetur mille. mactemus ergo nosmet p. 311, 1 ipsos pro salute fratrum nostrorum; sumamus coronam martyrum, quo et futurum nos tempus laudet et deus reddat mercedes." his et aliis pluribus verbis audaciam exercitui conferens hilari vultu proelium ordinat. et distantes ab invicem intervallo pusillo a mane usque ad vesperam aggressi non sunt in alterutrum; vespere vero arrepto imperator itinere pergebat. barbari vero post eum iterum sequebantur et commutantes viam hunc praeoccupare volentes incidunt in loca palustria et oberrantes in magnum discrimen deveniunt.

1 et persuadentes eis P. — 3 Sain O, Sahin H^{2}. — 7 et] ex C. — 12 et composite P. — 13 occurrentes H. — 15 fauces] paucos P. — angusta adita viarum *sprscr. in* H. — 16 Sarabblaggas P. — 24 Abagis P. — 27 molimine P. — 29 persequitur P. — 35 imperatore CP *corr. in* C.

imperator vero transiens fines Persarum per Armeniam peragrabat. cum autem terra illa teneretur a Persis, multi cum Sarbaro concurrerunt, ac per hoc crevit populus eius. praeterea hieme accedente dispersit multitudinem per loca ipsorum, ut requiescerent in domibus suis. quo comperto Heraclius noctu furari meditatur bellum, cumque turbo tempestatis adesset et Sarbaro suspicio nulla incumberet, electis robustissimis equis et fortioribus ab exercitu, dupliciter hos armans, quosdam ex his praecedere contra Sarbarum iussit, ipse vero cum aliis post eos subsecutus est. accelerantibus 150 B ergo per noctem et pervenientibus ad praedium, cui vocabulum erat Lasbanum, hora noctis nona Persae, qui in eo erant impetumque cognoverant, insurrexerunt in eos. ipsi autem hos interfecerunt uno excepto, qui hoc Sarbaro nuntiavit. at vero Sarbarus surgens ascendit equum et nudus atque disculciatus fuga salutem mercatus est. huius autem mulieres et omnem Persicum florem principesque ac satrapas cum electis militibus, qui in domorum tecta conscenderant et bellum contra se praeparaverant, per ignem deposuit, et alios quidem occidit, alios vero igne consumpsit, alii autem manicis et compedibus colligati sunt ita, ut paene nullus ex his, qui Sarbari fuerant, salvaretur. acceperunt autem et arma Sarbari, aureum p. 312, 1 videlicet clypeum, machaeram etiam et lanceam, aeque auream et comptam pretiosis lapidibus zonam, nihilominus et calciamenta eius. his ita omnibus sumptis procedit contra dispersos per villas, qui scilicet comperta Sarbari fuga sine retentione fugiebant. ipse autem insecutus multos eorum occidit et vinctos accepit, reliquique cum confusione in Persidem repedarunt. porro imperator exercitu suo collecto cum gaudio in locis illis intrepidus hiemavit.

Mundi anno VIcxvi, divinae incarnationis anno dcxvi, anno imperii Heraclii quinto decimo Arabum princeps Muamet habebatur. Heraclius autem coacervato exercitu suo consilium faciebat, quanam via pergeret: duae namque viae sibi adiacebant angustae ac deviae, altera quidem Tarantum ducens, altera vero in terram Syrorum. verum illa, quae Tarantum tendebat, differentior quidem erat, sed egestatem cunctarum habebat escarum; quae vero in terram ducit Syrorum, Taurum transit et abundantiam ac dapsilitatem praestat alimentorum. hanc praeferunt omnes, licet abruptior esset et nive multa severior.

---

2 Sarbano CP, Sarbaro H *sed* r *in lit. m.* 2. — 7 equitis P. — 11 Persae qui] persequi P. — 13 barbaro P. — 14 discalciatus *sed* a *in litt.* H. — 16 ac] ad P. — satrapes H. — 25 que *eras. in* C. — 26 fusione P. — 28 Mundi — dcxvi *om.* H. — 29 Munamet P, Muhammad H² (h *et* m *sprscr.* ad *in lit.*) — 30 quinam viam P. — 33 tendebant O *corr.* C²H². — 28 cunctorum O *corr.* C². — 35 habundantiam CP. — dapsilitatem] largitatem *sprscr.* H.

hac itaque labore multo transacta in septem diebus perveniunt ad
fluvium Tigrin, et hunc cum transmeassent, veniunt Martyropolim
et Amidam, et quiescunt tam exercitus quamque captivitas. hinc
p. 313, 1 et litteras Byzantium imperator potuit mittere et quae circa se
erant omnia indicare et ingens facere gaudium civitati. Sarbarus
autem populo suo, qui fuerat dispersus, collecto insurrexit in illum.
electam vero imperator alam militum ad custodiendas misit clusu-
ras quae ad se ducebant. et aditus, qui ad Orientem erant, ipse
discurrens in faciem efficitur Sarbaro. cumque transmeasset Nym-
phion amnem, ad Euphraten pervenit, in quibus erat pons nexus
et funibus simul et navibus. at vero Sarbarus dissolutis funibus
pontis ab altera ripa in alteram totum transtulit pontem. cumque
151 B imperator venisset nec valuisset transire per pontem, discurrens in-
venit meatum et hunc inopinate Martio mense sine discrimine trans-
fretavit et Samosata pervenit. rursusque, cum Taurum praeteriisset,
in Germaniciam est profectus et, cum transisset Adana, venit ad
amnem Saron. Sarbarus autem ponte rursus in proprium locum
extenso absque obstaculo transfretavit Euphraten et sequebatur post
eum. ast imperator, cum transisset pontem Sari, inventa requie
tam exercitus quam animalium circa ipsum castra metatus est re-
ficiens eos. pervenit autem et Sarbarus in partem, quae in contra
ex altera esse parte videbatur. invento vero ponte ac propugna-
culis, quae in ipso erant, a Romanis obtentis, castra metatus est;
excurrentes autem multi Romanorum per pontem inordinate cum
Persis contulere conflictum multa in ipsis caede commissa. verum
imperator hos inordinate prohibebat discurrere, ne forte iter fieret
adversariis cum ullis conveniendi ad pontem et pariter commeandi.
populus autem non acquiescebat imperatori. porro Sarbarus qui-
busdam exercitus sui clam in locis abditis collocatis ostendit se
quasi fugientem ac sic abstraxit multos Romanos praeter votum
imperatoris ad insecutionem sui transeuntes. reversus autem, et
p. 314, 1 his in fugam compulsis, quotquot extra pontem occupavit occidit
vindictam perpessos inoboedientiae. imperator vero, cum barbaros
vidisset insecutione ordines dissolvisse, et ex Romanis stantibus in
antemuralibus multos extinctos, contra eos profectus est. porro
quidam vir Persa giganteus imperatori occurrens hunc in medio

1 hoc C. — pervenit P. — 2 Tygris H. — 3 que *om.* H. — 6 insurrexerunt H. — 10 Eufraten H, *item v.* 18. — 11 e funibus H. — 15 praeterisset H. — 17 barbarus PH. — rursum PH. — 18 extensum H. — 22 esset O. — ac] et C. — 25 multa *om.* P. — 26 iter *om.* P. — 27 villis P, illis C[2]H[2]. — 30 propter P.

pontis aggreditur. ast imperator hoc percusso in amnis fluenta proiecit. hoc vero ruente in fugam barbari versi sunt et prae angustia pontis ut ranae semet in fluvium iaciebant, alii autem etiam gladiis trucidabantur. porro multitudo barbarorum per fluminis ripas diffusa sagittabat ac resistebat non sinens transmeare Romanos. verum imperator transiens viriliter barbaris resistit cum paucis quibusdam societatis suae superagonizans ita, ut etiam super hoc Sarbarus obstupesceret et ⟨ad⟩ Cosman quendam iuxta se stantem Romanorum profugum magaritam diceret: "vides", inquiens, "Caesarem, o Cosma, quam audax ad pugnam stet et contra tantam multitudinem solus decertet et velut incus iacula renuat:" ex rubris enim ocreis agnoscebatur, multasque imperator plagas, licet nullam in hoc proelio periculosam, accepit. tota vero die cum in hoc bello pugnassent, accedente vespera ab invicem separati sunt. et Sar- 152 B
barus quidem timens per noctem retro reversus est, imperator autem populo suo coacervato ad urbem properavit Sebastiam et, cum Alon fluvium transmeasset, in hoc gaudio totius hiemis tempore demoratus est. porro Chosrohes furens misit et tulit thesauros cunctarum ecclesiarum regionis, quae sub Persis est constituta, et cogebat Christianos Nestorii fieri sectatores ad perstringendum sive percellendum imperatorem.

Anno imperii Heraclii sexto decimo Chosrohes, Persarum rex, p. 315, 1
novam fecit militiam proelium initurus, peregrinos ac cives et servos ex omni natione facta electione coacervans; qua electione Sahin tradita praetori, alia quinquaginta milia ex phalange Sarbari electa tollens huic sociavit nominavitque illos aureos cumulos et hos adversus imperatorem direxit. porro Sarbarum cum reliquo exercitu suo contra Constantinopolim misit, quatinus Hunnos, qui essent in Occidente, quos Avares vocant, cum Vulgaribus et Sclavis atque Gipedibus concordia sociaret, sicque adversus urbem properarent et hanc unanimiter obsiderent. cum autem hoc didicisset imperator, exercitum suum triplici parte divisum transmisit ad custodiendam urbem; quibusdam autem traditis Theodoro fratri suo contra Sahin bellare praecepit; humiliori vero parte ipse accepta in Lazicam properat et in ipsa degens Turcos ab Oriente, quos Chazaros nuncupant, in auxilium advocat. Sahin vero una cum noviter electo exercitu

2 et] ut O utque C^2. — 3 semet] se *seq. lit.* C. — 7 super hominem agonizans? *coll. Theoph.* — Sarbanus P. — 8 ad *om.* O *add. edd.* — Quosman P. — 9 perfugum H, profugum *del.?* — magaritam] id est quem apostatam vel refugam consuevimus dicere *mg.* CH. — videns PH. — 11 rennuat C, rennuatur H. — 18 Chosroes H, Chosrohes H^x *item v.* 22. — 25 falange H. — 28 quatenus H.

perveniens ad fratrem imperatoris Theodorum ad bellum armavit. deo autem per intercessiones superlaudabilis dei genetricis opitulante, bello commisso, grando mirabiliter contra barbaros cecidit eorumque plurimos perculit; at vero acies Romanorum tranquillitate potita est. vertunt autem Romani Persas et interficiunt multitudinem copiosam. hoc comperto Chosrohes irascitur contra Sahin, qui ex multo animi defectu languorem incidens moritur; cuius corpus iussu Chosrohis salitum ad eum delatum est; quem ille mortuum multis p. 316, 1 summittit verberibus. porro Chazari disruptis Caspiis portis Persidem adeunt in regionem Adrahigae una cum praetore suo Zihebil, qui dignitate secundus erat a chagano; et in quaecumque loca peragrabant, tam Persas depraedabantur quam civitates et villas igni tradebant. profectus vero et imperator a Lazica his occurrit. Zihebil autem hoc viso accelerans complectitur collum eius et adorat eum, Persis civitatis aspicientibus: universus autem Turcorum populus in terram cadentes ac proni super faciem extenti imperatorem honorant honore, qui est apud gentiles extraneus. similiter et principes eorum supra saxa conscendentes eodem schemate procidunt. optulit 153 B autem Zihebil imperatori etiam filium suum primogenitum, huius sermonibus delectatus et eius tam vultum quam prudentiam admiratus, electisque Zihebil quadraginta milibus virorum fortium dedit ea in auxilium imperatori; porro ipse reversus est in regionem suam. his autem acceptis imperator contra Chosrohen procedit. at vero Sarbarus Chalcedonem properans Avaresque a Thrace urbi propinquantes hanc depopulari volunt et multis machinis adversus eam commotis et navium sculptarum ex Istro multitudine infinita seu innumerabili delata sinum cornu repleverunt. decem sane diebus urbem obsidentes bellumque terra marique magnum gerentes dei virtute pariter et cooperatione nec non et intemeratae dei matris et virginis intercessionibus superati sunt, quin et multitudine copiosa suorum tam in terra quam in mari deposita cum ingenti confusione ad loca sua reversi sunt. porro Sarbarus Chalcedonem obsidens non emigravit, sed ibidem hiemavit tam incursiones agens quamque depraedans confinales partes et civitates igne disperdens.

p. 317, 1 Anno imperii sui septimo decimo Heraclius a mense Septembrio ingressus Persidem una cum Turcis inopinate propter hiemem in

2 genitricis CH. — 3 commisso grando mirae magnitudinis contra H² *in lit.* — 6 Chosroes H, Chosrohes H². — 7 langorem H. — 10 Adragiae P. — Ziebil *corr. ex* Zebil H. — 11 chaiano H. — 13 et *om.* P. — 16 supra P. — 18 scemate H. — 23 Chosroen H, Chosrohen H². — 24 Calcedonem H, *item v.* 32. — 28 dei] dum H.

extasin immisit Chosrohen, cum hoc didicisset. at vero Turci tam hieme quam frequentibus Persarum incursibus contemplatis, non ferentes pariter cum imperatore laborare, coeperunt paulatim diffluere et omnes dimisso eo reversi sunt. ast imperator allocutus est populum suum dicens: "scitote, fratres, quia nemo nobis vult auxiliari nisi solus deus et quae hunc peperit sine semine mater, ut ostendat potentiam suam, quoniam non in multitudine populorum seu armorum est salus, sed in eos, qui sperant super misericordiam eius, mittit adiutorium suum." at vero Chosrohes coacervatis cunctis militiis suis praetorem provehit super illas Rhazantem, virum bellicosissimum ac fortissimum, et hunc adversus Heraclium destinat. ast imperator et civitates Persidis atque castella igni tradidit et accedentes Persas romphaea consumit. septimo vero idus Octobrias pervenit in regionem Chamaitha et refocilat populum per integram ebdomadam, Rhazates autem veniens Ganzacum post eum factus est et secutus, Romanis ante pergentibus et consumentibus escas, ipse vero post tergum ut canis famem patiens vix de micis eorum nutriebatur, et cum non inveniret sumptus, multa ex animantibus ipsius consumpta sunt. kalendis autem Decembribus venit imperator ad fluvium magnum Zaban et, cum hunc p. 318, 1
transisset, castra metatus est iuxta Nineve civitatem. venit autem Rhazates penes vadum secutus eum et, cum descendisset tribus miliariis, repperit aliud vadum et transivit. ast imperator misso 154 B
Bahani magistro militum cum paucis electis militibus, invenit bandum Persarum et, cum eius comitem occidisset, detulit caput eius et totam auream spatham ipsius nonnullisque peremptis vivos duxit ad imperatorem sex et viginti, in quibus erat et spatharius Rhazati; qui et nuntiavit imperatori, quod pugnare contra eum Rhazates vellet, sic a Chosrohe iussus, et tria milia in auxilium armata miserit ei, quae tunc nondum pervenerant. his compertis imperator praemisit sarcinam ante se ipseque subsecutus est tractans, qualiter inveniret locum, in quo pugnare deberet, priusquam unirentur eis illa tria milia. repertoque campo apto ad proelium allocutus populum aciem ordinavit. Rhazates vero cum pervenisset, et ipse proelium dirigit in cuneis tribus et contra imperatorem processit. pridie sane idus Decembrias gestum est bellum, et ante omnes pro-

2 hiemem O *corr.* C². — 3 ferens O *corr.* C²H². — 7 in *om.* P. — 8 misericordia P. — 9 Chosroes H, Chosrohes H². — 10 Rhazatem *lit. ex* Rhazantem H. — 13 septima CP. — 14 octubrias P, octobris, *sed* ris *in lit.* H. — Chaimatha P. — 17 postergum P. — 20 Zahan CH. — 21 Ninive civitate H. — 23 vadum aliud H. — at H. — 26 spatam H. — 29 Chosroe H, Chosrohe H². — 30 pervenerint C. — 33 illi P.

siliens imperator principique Persarum occurrens divina virtute deique genetricis opitulatione hunc eiecit, et qui cum ipso erant exilientes antea fugerunt. rursusque imperator alii occurrens et hunc quoque deposuit. irruit autem adversus eum etiam tertius, qui dedit ei cum mucrone in labium et hoc illi plagam inflixit; ast imperator et hunc extinxit. et tubis clangentibus congressae sunt in invicem partes utraeque. et cum pugna valida gereretur, plaga vulneratus est a peditibus Phalba imperatoris equus, qui dicebatur Dorcon, in femore lanceae ictu percussus, multas autem et spatharum in
p. 319, 1 facie percussiones accepit; sed ferens tegmen ex nervis contextum plagam mortiferam non sumebat. cadit autem in hoc bello Rhazates et tres turmachae Persarum et principes fere cuncti atque pars maior exercitus ipsorum. occisi autem sunt etiam Romani numero quinquaginta et vulnerati nonnulli, ex quibus scilicet mortui sunt decem. porro bellum gestum est a mane usque ad horam
p. 162, 1 nonam. tulerunt interea Romani banda Persarum viginti et octo, exceptis his, quae confracta sunt, et dispoliatis mortuis acceperunt loricas eorum et cassides nec non et omnes currus ipsorum. et manserunt ab invicem sequestrati quantum est duplex sagitta: fuga namque facta non est. verumtamen Romanorum ⟨populi⟩ animantia sua nocte et adaquaverunt et acceperunt, equites vero, qui ultra erant, steterunt usque ad septimam horam noctis super tabernacula mortuorum Persarum, et octava hora noctis moti repedaverunt ad castra sua; et his acceptis abierunt et castra metati sunt ad pedem montis asperi metuentes. multas praeterea spathas auro circumclusas et zonas aureas cum gemmis et scutum Rhazati totum auro respersum
155 B acceperunt, habens petala centum viginti, et loricam ipsius ex auro contextam et scaramaggin eius detulerunt cum capite ipsius atque dextralia et sellam totam ex auro fabrefactam. porro tentus est vivus Barsamuses, princeps Hiberorum sub Persis degentium. nemo autem recolit huiusmodi bellum inter Romanos et Persas, quod videlicet per totum diem habuit statum; viceruntque Romani. verum hoc factum est solo dei iuvamine. imperator vero a se conforta-

---

2 genitricis CH. — 3 fugierunt O *corr.* C². — 5 cum *om.* P. — infixit H. — 7 utraque H — 9 spatarum H. — 10 percussionis H. — *post* percuss. C² *add.* imperator. — 12 turmachae] id est turmarum primi *mg.* H. — 19 dupplex CP. — sagitta] sagittae O, sagittae iactus Fabr. *ἀπὸ δύο σαγιττῶν et ἀπὸ δύο σαγιττοβόλων codd. Theoph.* — 20 Romanorum] Romani H² *edd.* — populi *add. ex Theoph.: οἱ δὲ τῶν Ῥωμαίων λαοί.* — animalia (lia *m* 2 *in lit.*) H. — 22 horam septimam P. — 22 super — 23 noctis *om.* H. — 25 spatas H, sphathas C. — 28 scaramaggin] id est genus vestimenti *mg.* CH. — scaramaggin eius id est chlamydem seu supernam vestem *mg.* C. *m. rec.* — 30 Yberorum H.

tum exercitum contra Chosrohen minabat, quatinus hunc deterreret. porro tertio decimo kalendas Ianuarias comperto imperator, quod p. 320, 1 populus Rhazati, qui ex bello evasit, unitus fuerit tribus milibus, quae a Chosrohe destinata fuerant, et sequeretur post se ceperintque Nineve, transmeans magnum Zaban mittit Georgium turmachen cum mille militibus, quo curreret ad retinendum pontes minoris Zaban, priusquam id Chosrohes cognosceret. cumque cucurrisset Georgius noctu miliariis octo et quadraginta, tenuit quattuor pontes minoris Zaban et inventos in castellis Persas optinuit. decimo praeterea kalendarum Ianuariarum perveniens imperator ad pontes transfretavit et divertit in domos Hieşdem et refecit tam exercitum quam animantia fecitque nativitatis Christi festivitatem in eodem loco. comperto vero Chosrohes, quod Romani tenerent pontes minoris Zabae, misit ad Persicum populum, cui Rhazates praeerat, ut oppido festinantes praevenirent imperatorem et ad ipsum pergerent. accelerantes autem illi et transmeantes minorem Zaban in aliis locis praevenerunt imperatorem atque praeibant. cumque imperator palatium, quod dicebatur Dezeridan, cepisset, hoc destruxit atque combussit. at vero Persae, cum pontem Tornae fluminis pertransissent, ibidem castra metati sunt. ast imperator comprehenso alio palatio Chosrohis, quod vocabatur Rusa, et hoc subvertit. ceterum verebatur, quod in ponte Tornae fluminis hostes forent contra se bellaturi. sed hoc illi scientes relicto ponte fugerunt. interea imperator, cum sine impedimento transisset, apprehendit aliud palatium, cognomento Becbal, ubi et hippodromium aedificaverat. sed et istud casui dedit. sane quidam Armeniorum, qui cum Persis aderant, venerunt ad imperatorem noctu dicentes: "Chosrohes cum elephantibus et exercitu suo quinque milibus citra p. 321, 1 palatium suum, vocabulo Dastagerd, in loco nuncupato Barasroth castra metatus est et mandavit totum illuc exercitum convenire, ut adversus te proelientur: est enim illic et fluvius meatibus 156 B carens, qui artum pontem habet et angustias prae habitationibus multas, nec non et foetidi rivi." imperator ergo consilio cum principibus inito et exercitu sedit in palatio Bechal: repperit quippe

1 Cosrohen H, *corr.* H². — minebat P. — quatenus H. — 3 evasit] aziusit P. — 4 quae] qui O *corr. edd.* — exsequeretur P. — ceperuntque H. — 5 Ninive H, Ninneve C. — 7 Cosrohes H, Chosrohes H² *item v.* 13. 27. — 11 devertit PH. — 12 nativitatem CH, nativitate P *corr.* C². — 14 minores O *corr. edd.* — 15 oppido] valde *sprscr. in* H. — 22 vertebatur P. — 23 relictos CP *corr.* C². — 25 Beibal H, Bechal C, *Βεκλάλ Theoph.* — 28 contra P. — 29 Dastadgerd P. — 32 qui artum] quartum P. — 32 per P. — 33 nec non *om.* P.

in una ex porticibus saginatas aves trecentas et in alia porticu capreas saginatas quingentas porro in alia saginatos onagros centum, quae populo cuncta donavit. et kalendas Ianuarias illic fecerunt. denique inventis ovibus et porcis et bubus, quorum non erat numerus, requievit populus universus epulantes et glorificantes deum. praeterea comprehensis eis, qui ista conferebant, didicerunt ab illis liquidius, quod Chosrohes a vicesima tertia die Decembrii mensis, comperto quod imperator transisset pontem Tornae, confestim motus fuerit de palatio, quod erat in Dastagerd, cum magna Ctisiphontem celeritate petiturus onustis ex omnibus pecuniis, quas habebat in palatio, tam elephantibus quam camelis atque burdonibus ministerii sui scribens et populo Rhazati, ut ingrederentur idem palatium et principum domos et quicquid in his inveniretur auferrent. itaque imperator dimidium quidem exercitus misit ad Dastagerd, ipse vero per aliam viam abiit ad aliud palatium, quod cognominabatur Bebdarach. et his ruinis et igni traditis gratias egerunt deo, qui per intercessiones dei genetricis talia miracula patrat. quis enim speravit umquam fugere Chosrohen a facie Romani principis de palatiis suis, quae erant in Damastagerd, et petere Ctisiphontem, dum a viginti quattuor annis passus Ctisiphontem videre non fuerit, sed in
p. 322, 1 Dastagerd regalia eius erant. invenerunt autem populi Romanorum in palatiis eius apud Dastagerd trecenta Romanorum banda, quae per diversa ceperunt tempora. invenerunt etiam et species, quae remanserant, multas, alohe scilicet multam et ligna alohae magna, ex quibus unumquodque septuaginta pondus habebat vel octuaginta librarum, et sericum copiosum ac piper et chalbasias camisias multas, sachar quoque atque ziggiber et alias species ultra mensuram vel numerum; quidam vero et argentum et holoserica vestimenta, lectisternia seu acu contexta tapetia, quorum erat copia multa, erantque omnia bona valde, quae propter quod gravia essent, pe-
157 B nitus incenderunt. sed et tentoria Chosrohis atque cortinas, quas in modum tendebat porticuum, quando in campo castra metabatur, cuncta cremarunt, quin et statuas eius multas. invenerunt autem et in his palatiis aviaria et dorcades et asinos agrestes et pavones et phasianos infinitae multitudinis, nec non et in vivario eius leones ac tigrides mirae magnitudinis vivos. de cetero confugerunt ad

1 participibus O *corr. edd.* — port. eius sag. C. — 2 tricentas O *corr.* H^2. — quae a populo O *corr.* C^2. — 6 dicerunt P. — 7 Cosroes H, Chosrohes H^2. — Decembriis P. — 11 burdionibus P. — ministri H. — 17 genitricis H. — 18 Cosrohen H, Chosrohen H^2. — 21 Da[stagerd regalia. — 22 apud Dasta]-gerd: *uncis inclusa om.* P. — 22 tricenta O *corr.* C^2. — 23 et *om.* P. — 25 octoginta H. — 27 zinziber (er *in lit.*) H. — 31 et in tent. P. — Cosrohis H, Chosrohis H^2.

imperatorem plurimi ex captivis, Edesini scilicet et Alexandrini, sed et ex aliis urbibus multitudines copiosae. fecit interea imperator festivitatem luminum penes Dastagerd laetatus et recreans tam populum quam iumenta, quin et Chosrohis palatia destruens, aedificia videlicet, quae erant comptissima et admiranda, domosque stupendas, quas usque ad pavimentum deposuit, quatinus Chosrohes edisceret, quam durum habuerint Romani dolorem urbibus suis desolatis ab eo nihilominus et incensis. tenti autem sunt et ex aulicis palatii multi, qui interrogati, quando discesserit Chosrohes a Dastagerd, asseruerunt: "ante novem dies, priusquam vos veniretis, audito adventu vestro latenter pertuso muro civitatis, qui est iuxta palatium, temere per hortos exivit ipse et uxor et filii eius, ne fieret tumultus in civitate." et neque militiae ipsius cognovere neque principes p. 323, 1 eius, usquequo miliariis quinque perrexit, siquidem tunc mandavit, quo se sequerentur Ctisiphontem tendentes. et is, qui non poterat quinque miliaria facere per diem, fugiens fecit viginti quinque, mulieresque ac filii eius, qui se prius alterutros non videbant, tunc mixtim fugiebant invicem impellentes. cumque nox accessisset, introivit Chosrohes in domum agricolae nihili, in cuius ostio vix manere praevaluit; quod videns postmodum Heraclius admiratus est. per tres autem dies adiit Ctisiphontem. sane Chosrohes responsum acceperat a maleficis et astrologis ante viginti quattuor annos, quando Daras depopulatus est temporibus Phocae, Romani principis, quod tempore, quo adiret Ctisiphontem, periret, et idcirco non est passus a Dastagerd ex tunc in partem illam uno saltem miliario pergere; sed tunc fugiens ad hanc abiit. verum nec in ipsa persistere ausus est, sed transiens pontem Tigridis fluminis civitatem ultra positam adiit, quae quidem apud nos Seleucia, apud Persas vero Guheser vocitatur, in qua omnes pecunias reposuit. seditque illic cum Sirem, uxore sua, et aliis tribus mulieribus, quae et filiae ipsius erant; reliquas vero mulieres suas multosque liberos suos quadraginta milibus longe transmisit ad interiorem partem Orientis in munitissimum locum. quidam sane Persarum derogaverunt Sarbaro penes Chosrohen, quod cum Romanis sentiret et illi detraheret;

1 Aedesini CP. — et *om.* P. — 2 multitudinis O *corr.* H². — 3 id est festivitas theophaniae *mg.* H, id est theophaniarum *mg.* C. — 3 Dastared CP, Damastagerd *totum in lit.* H. — 6 quatenus H. — 8 aulicis] ministris *sprcsr.* H. — 9 Chosroes H, Chosrohes H² *item vv.* 19; 21. — 10 assuerunt O *corr.* C². — veneritis P. — auditu O. *corr. edd.* — 12 ortos O. — 15 his O *corr.* C². — poterant O *corr.* C². — 19 ospitio H *in lit.* — 26 hunc O (*τότε Theoph.*) — in ipsam O *corr. vulg.* — 27 Tigridi H. — 28 quidam O *corr. edd.* — Persas] ipsas H. — 29 Gueser H. — 34 Chosroen H, Chosrohen H². — illic H.

158 B et misit spatharium suum cum iussione ad Kardarigan, compraeto-
rem Sarbari, Chalcedonem, scribens ei, ut Sarbarum interficeret et
ipse populo Persarum recepto acceleraret in Persidem in auxilium
sui. is autem, qui litteras deferebat, circa Galatiam comprehen-
ditur a Romanis; qui comprehenso eo nescientibus Persis hunc By-
p. 324, 1 zantium deduxerunt et imperatoris filio tradiderunt. ast imperator
a misso cognita veritate protinus Sarbarum accersit: qui, cum in-
troisset, astitit imperatori. imperator autem huic epistola, quam
Chosrohes ad Kardarigan miserat, tradita, missoque ostenso, legit
epistolam. at ille certus veritate rei effectus continuo conversus
foedera cum filio principis et patriarcha facit; qui falsa Chosrohis
epistola facta addit in ea etiam alios quadringentos satrapas et
principes et tribunos et centuriones interimendos, et imposito in-
genio adinvento signaculo, congregatisque ducibus et ipso Kardariga,
et lecta epistola, dixit ad Kardarigan: "perspicis, ut hoc facias?"
at vero principes furore referti abdicato Chosrohe imperatori paci-
fica pacta patrarunt, et mutuo inito consilio placuit, ut a Chalce-
done discederent et ad propria repedarent nihil exterminaturi. prae-
terea Heraclius scripsit Chosrohi: "ego persequor et ad pacem curro:
non enim voluntarius igne consumo Persidem, sed vim passus abs
te. proiciamus ergo saltem nunc arma et pacem amplectamur. ex-
tinguamus ignem, priusquam universa inflammet." cumque Chos-
rohes hoc non admisisset, magnopere odium populi Persidis crevit
adversus eum. movit ergo Chosrohes homines principum suorum
et omne obsequium suum atque mulierum suarum, et hos armatos
cunctos direxit exercitui uniendos Rhazati et staturos apud Narban
fluvium duodecim milibus a Ctisiphonte distantem, et iussit eos,
ut, dum amnem transiret imperator, inciderent pontes. ast impe-
rator septimo idus Ianuarias motus a Dastagerd, cum abiisset tri-
p. 325, 1 bus diebus, castra metatus est duodecim milibus procul a Narba
flumine, ubi erat Persarum exercitus, inter quos habebant etiam
et elephantes ducentos. et misit imperator Georgium, turmachen
Armeniacorum, ut iret usque ad flumen et disceret, utrum Narbas
vadum haberet. et cum invenisset, quod pontes incidissent et
vadum non esset, ad imperatorem reversi sunt; qui motus Siazuron
adit et circuibat incendens regiones et urbes per totum Februarium

1 spatarium H. — Kardarican O *corr.* H^2. — 2 Calcedonem H. — 7 accessit H. — 9 Chosroes H, Chosrohes H^2 *item vv.* 16; 22. — 11 Chosroes H, Chosrohes H^2. — 13 interemendos O. — 14 duobus P. — 14. 15 Kardarigan electa P. — 15 Kardarigam O *corr.* H^2. — 17 Calcedone H. — 19 Chosrohi (hi *in lit.*) H. — 24 Cosroes H, Chosrohes H^2. — 28 incidere P. — 29 Dastragerd P. — 31 etiam *om.* P. — 32 turmachem P. — 35 Sizuron H. — 36 Febroarium CP.

mensem. Martio vero mense, cum venisset in praedium, quod dicebatur Barzan, facere septem dies, et misit Mezetium praetorem in cursum, et adiunctus est ei Gundabundas, chiliarchus militiae Sar- 159 B bari, cum aliis quinque, tribus quidem comitibus, duobus vero axiomaticis; et duxit eos ad imperatorem. qui, videlicet Gundabusnas, res necessarias imperatori annuntiavit dicens: "quando fugit Chosrohes a Dastagerd et adiit Ctisiphontem atque Seleuciam, dysenteriae languorem incurrit et voluit filium suum Merdasan, quem genuit ex Serem, coronare. atque regressus iterum amnem transivit et secum duxit Merdasan atque Serem et alium filium eius Aar; primogenitum autem filium suum Sirohen et fratres eius nec non et mulieres suas dimisit ultra flumen. compertoque Sirohes, quod Merdasan coronare vellet, turbatus est et misit collactaneum suum ad Gundabusan mandans ei ac dicens: "veni cis flumen, ut loquar tecum." at ille timuit Chosrohen et non transivit, sed mandat ei: "scribe," inquiens, "mihi per collactaneum meum quicquid volueris." et scripsit ei Sirohis, quoniam "nosti, qualiter res publica Persarum per nequam hominem istum Chosrohin pereat; et vult coronare Merdasan et me, primogenitum suum, contempsit. et si allocutus fueris exercitum, ut recipiant me, et rogas eorum augebo et pacem cum Roma- p. 326, 1 norum imperatore ac Turcis faciam et bene vivemus. et stude cum populo tuo, ut ego regnem, et omnes vos proveham et auxiliabor, et praecipue te." Gundabusas autem remisit ei per collactaneum suum dicens: "quicquid possum loquar cum praetore; et sollicitus fui et locutus ⟨sum⟩ cum viginti duobus comitibus et feci eos meae voluntatis esse; sed et alios principes et milites multos." et haec quidem Gundabusas mandavit Sirohi. at ille remisit ei dicens, ut decimo kalendarum Apriliarum sumeret iuniores et apud pontem ei Tigridis occurreret fluminis et susciperent eum in exercitum et moverentur adversus Chosrohin. referebat autem, quod cum Sirohi essent etiam duo filii Sarbarazan et filius Hiesdem et alii multi 160 B principum filii atque filius Aram, omnes electi, et quod, siquidem potuerint Chosrohin perimere, bene et optime: sin autem, omnes cum Sirohi confluent ad imperatorem. "et misit me Sirohis ad te, domine. veretur enim imperium Romanorum, quoniam, inquiens,

1 proelium P. — 2 fecere *text.* H ἐποίησεν *Theoph.* — 5 Gundabundas H *sed* u *in lit. et* d *sprcsr.* — 6 Cosroes H, Chosrohes H². — 7 Darstagerd C, Dardagerd P. — discenteriae P. — 8 langorem H. — 11 Sorohen CP, Syrohin H. — 12 Sorohes CP, Syrohis H. — 17 Syrohis H. — 18 Chosrohen H, *item v.* 33. — 25 sum *add. edd. om.* O. — 27 Syroi H, Syrohi H². — 30 Chosroen H, Chosrohen H². — Syrohi H. — 34 Et [venit Gundabusas ad imperatorem dicens], misit: *quae uncis inclusi add.* H². — Sorohis P.

Chosrohin quondam salvavit, et multa ex eo mala Romanorum terra perpessa est, et quia propter illius ingratitudinem nec mihi credere habet imperator." verum ille hunc ad Sirohin rursus absolvit mandans ei, ut carceres aperiret et retentos in eis Romanos educeret et arma eis tribueret sicque contra Chosrohin sese moveret. porro Sirohis oboediens imperatori retrusis eductis properavit contra parricidam patrem, Chosrohin scilicet. cumque ille fugere temptasset nec valuisset, tentus et valide vinctus ferreis est compedibus tam post tergum manibus quam pedibus colligatis; cui et circa collum pondera ferrea imponunt et mittunt eum in domum tenebrarum, quam ipse munivit a novitate construens ad recondendas pecunias, p. 327, 1 panisque parum ei et aquae tribuentes hunc fame necabant: ait enim Sirohis "comedat aurum, quod incassum collegit et propter quod etiam multos fame necavit mundumque delevit." porro misit Sirohis ad eum satrapas hunc iniuriis impetendum et conspuendum. et ductum Merdasan, filium eius, quem coronare volebat, ante se occidit et reliquos filios eius cunctos in conspectu ipsius interemerunt et misit omnem inimicum eius iniuriis cumulare et percutere et conspuere illum. denique per quinque dies hoc facto iussit Sirohis hunc arcubus interficere; sicque paulatim in malis nequissimam suam tradidit animam. tunc Sirohis scripsit ad Heraclium evangelizans ei scelerati Chosrohis interitum pacemque iugem cum eo ac firmissimam pepigit, omnibus Christianis, qui in carceribus et in omni Perside captivi tenebantur, ei remissis una cum Zacharia Hierosolymitano praesule, ac pretiosis et vivificis lignis, quae fuerant ex Hierosolymis a Sarbarazan, cum Hierusalem cepisset, ablata.

Anno imperii Heraclii octavo decimo rex habetur Persarum Sirohis, qui anno regnavit uno, quando et Moamed, Arabum seu Saracenorum princeps, sub Persis degens sextum agebat annum, perventurus ad nonum. interea facta pace cum Persis atque Romanis direxit imperator Theodorum, fratrem suum, cum litteris et hominibus Sirohis, regis Persarum, quatinus Persae, qui in Palaestina et Edesa et Hierosolymis ceterisque urbibus Romanorum essent, cum pace reverterentur in Persidem et innocue terram Romanorum transirent. postremo imperator, cum sex annis Persidem expugnasset,

1 Chosroen H, Chosrohen H². — 3 Syrohin H. — 5 Chosrohen H, *item v.* 7. — 7 fugeret P. — 13 Syrohis H *item vv.* 15; 20; 21; 29; 33. — 17 cunctas C, cunctus P. — interemit P. — 18 comulare CP. — 23 firmans P. — 24 et omni (*om.* in) H. — 25 Hierusolimitano H. — 26 Hierusolimis H *item v.* 34. — 29 Meamet P, Muhamad H *in lit.* — 33 quatenus H. — Persas O *corr. edd.* — 34 Hedesa O. — 36 imperator] tempore P.

septimo anno pace percepta cum ingenti gaudio Constantinopolim 161 B remeavit mysticam in hoc quandam theoriam adimplens. in sex quippe diebus deus universa condita creatura septimam requiei diem vocavit: ita et ipse, in sex annis multis impensis laboribus, p. 328, 1 septimo anno reversus ad urbem cum pace ac tripudio requievit. porro populus civitatis, adventu ipsius audito, intolerabili cuncti desiderio in Hieriam obviam illi una cum patriarcha et Constantino imperatore, filio eius, egressi sunt portantes ramos olearum et lampades, laudantes eum cum gratulatione ac lacrimis. accedens autem filius eius cecidit ad pedes ipsius et, cum amplexatus esset eum, infuderunt ambo lacrimis terram. hoc autem populus inspecto, universi deo hymnos gratificos retulerunt, sicque demum suscepto imperatore urbem exultantes ingressi sunt.

Anno imperii Heraclii nono decimo Persis rex Adesir septem mensibus praefuit. imperator autem profectus a regia urbe, mox ver accessisset, Hierosolymam tendit pretiosa illuc et vivifica ligna reportans ad gratiarum deo actiones reddendas. cumque Tiberiadem adiisset, accusavere Christiani Beniamin quendam nomine quasi mala sibi facientem: erat enim admodum opulentus; qui suscepit imperatorem et exercitum eius. ast imperator damnavit eum: "quamobrem," inquiens, "molestus es Christianis?" qui ait: "ut inimicis fidei meae." tunc imperator admonitum hunc et ad credendum suasum baptizavit in domo Eustathii Neapolitani, qui et ipse, cum Christianus esset, imperatorem excepit. ingressus itaque imperator Hierosolymam, restituto tam Zacharia pontifice quam almae crucis honorandis ac vivificis lignis in proprium locum, plurimas deo grates egit pulsisque ab urbe sancta Hebraeis iussit non habere illos potestatem propius almae civitati quam tribus milibus appropinquandi. cum autem pervenisset Edessam, orthodoxis ecclesiam red- p. 329, 1 didit, quae a Nestorianis a Chosrohis tempore tenebatur. et veniens Hierapolim audivit, quod Sirohis, rex Persarum, diem clausisset extremum, et Adesir, huius filius, ei in regni regimine successisset. qui cum septem tenuisset mensibus principatum, insurrexit adversus eum Sarbarazas, qui eo perculso imperavit Persis mensibus duobus. hoc autem Persae interfecto Boranin praetulerunt in regem, filiam Chosrohis, quae regnum Persarum septem tenuit mensibus. porro huic successit Hormisdas, quo a Saracenis pulso factum est regnum Persarum sub Arabibus usque in hodiernum diem.

---

14 Adhesir H. — 16 accessit? — 18 *post* nomine H² *add.* Hebraeum. — 21 inimicus P. — 29 Hedessam H, Hedensam P. — 30 Chosrois C. — 31 Syrohis H. — 32 Adesyr H, Adhesir CP. — 36 Chosrois H, Chosrohis H².

Mundi anno VIcxxi, divinae incarnationis anno dcxxi, anno
162 B imperii Heraclii vicesimo Hormisdas regnat in Persis. cum autem Heraclius esset apud Hierapolim, venit ad eum Athanasius, patriarcha Iacobitarum, vir acris et nequam ingenii, Syrorum inditas versutias possidens; et moto de fide ad imperatorem sermone repromisit ei Heraclius, si Chalcedonensem synodum suscepisset, patriarcham illum Antiochiae se fore facturum. at ille simulate suscepit synodum confitens duas unitas in Christo naturas. interrogavit autem imperatorem de operatione ac voluntatibus, qualiter has oporteret in Christo dici, duplas an simplas. tum imperator vocis novitate consternatus scribit Sergio, Constantinopoleos episcopo, advocat etiam et Cyrum, Phasidis antistitem; et hoc interrogato repperit eum consentientem Sergio in unam voluntatem et unam ope-
p. 330, 1 rationem. Sergius enim, utpote Syrus genere ac parentibus Iacobitis existens, unam naturalem voluntatem et unam operationem in Christo rescripsit atque confessus est. ast imperator utriusque acquiescens consilio repperit et Athanasium eis consentientem: noverat enim quia, ubi una operatio repperitur, ibi ubique et una natura cognoscitur. certus autem imperator super hoc factus scribit ad Iohannem, papam Romanum, praedictorum sententiam; qui eorum nequaquam sectam admisit. porro Georgio Alexandrino defuncto mittitur Cyrus episcopus Alexandriae praeferendus, qui unitus Theodoro, episcopo Pharan, fecit decoloratam hydram illam unitatem, immo vanitatem, unam et ipsi scribentes in Christo naturalem operationem. his ita prosequentibus in ingens opprobrium Chalcedonense concilium et catholica corruit ecclesia: gloriabantur enim Iacobitae ac Theodosiani perhibentes quia "non nos Chalcedonensi synodo, sed potius Chalcedonensis synodus nobis communicavit, per unam operationem unam confitendo naturam Christi". inter haec Sophronius consecratur episcopus Hierosolymitanus, qui congregatis sub se degentibus episcopis impium monothelitarum dogma mucrone anathematis perculit et synodica Sergio Constantinopolitano et Iohanni, Romano papae, transmisit. his vero auditis Heraclius confusus est, et destruere quidem propria nolebat, et rursus opprobrium non ferebat. tunc ergo Heraclius, ut magnum quiddam facere arbitrans, exponit scriptum illud, quod nuncupatur edictum, con-

1 Mundi — dcxxi *om.* PH. — 2 Hormisda P. — 3 Hieropolim P. — Anastasius P. — 6 Calcedonensem H *hic et infra.* — 10 ac O an *text.* H. — tunc H. — 18 ubi] ibi O. — 20 Romanorum P. — qui eorum] quorum P. — 22 Kyrus P, Kirius C. — 23 Faran H. — 25 in *om.* H. — obprobrium PH. — 27 Chalc. syn. sed potius *om.* C. — 31 impium id est unam voluntatem dogmatizantium dogma monothelitarum C id est — dogmatizantium *mg.* H. — 34 obproprium P.

tinens neque unam neque duas operationes in Christo dicendas. quo lecto hi, qui quae Severi sunt sapiunt, in popinis et balneis catholicae detrahebant ecclesiae perhibentes "primum quidem quae sunt Nestorii Chalcedonitae sentientes resipuerunt ad veritatem conversi et uniti nobis per unam operationem in unam Christi naturam, nunc autem paenitentes super bene se habente sensu amiserunt 163 B utrumque, neque unam neque duas in Christo confitentes." post mortem vero Sergii Pyrrhus Constantinopolitanum suscepit thronum, qui quae praedicta sunt a Sergio ac Cyro impie roboravit. Heraclio vero mortuo, cum Constantinus filius eius imperaret, Pyrrhus p. 331, 1 una cum Martina veneno hunc interfecit, et imperat Heraclonas, Martinae filius. porro senatus et tota civitas Pyrrhum ut impium cum Martina et filio eius reppulerunt. et imperat Constans, filius Constantini, et consecratur Paulus episcopus Constantinopoleos, et ipse haereticus; Iohannes autem, Romanus praesul, collecto episcoporum concilio monothelitarum haeresim anathematizavit. similiter et in Africa, penes Byzacium videlicet Numidiam et Mauritaniam, diversi episcopi convenientes monothelitas anathemate perculerunt. Iohanne sane dormiente, Theodorus consecratur pro eo papa. Pyrrhus vero, cum pervenisset ad Africam, mutuis cum sanctissimo Maximo videtur aspectibus, abbate videlicet religiosissimo in monachicis correctionibus, nec non et divinorum illic consistentium pontificum praesentatur optutibus, qui hunc redargutum ac persuasum Romam ad papam Theodorum direxerunt; qui orthodoxiae libello tradito papae ab eo receptus est. interea, cum Roma discessisset Ravennamque pervenisset, ut canis ad vomitum suum conversus est. quo papa comperto Theodorus, plenitudine convocata ecclesiae, ad sepulchrum verticis apostolorum accessit et divino calice postulato ex vivifico sanguine atramento stillavit et ita propria manu depositionem Pyrrhi et ei communicantium facit. praeterea Pyrrhus cum Constantinopolim pervenisset, obeunte Paulo audaces haeretici Pyrrhum denuo throno Constantinopolitano praeficiunt; Theodoro autem papa defuncto, Martinus sanctissimus Romae consecratur antistes. cum autem Maximus ab Africa Romam pervenisset papamque Martinum ad aemulationem accendisset, synodo centum decem episcoporum collecta Sergium et Pyrrhum et Cyrum et Paulum anathe-

4 resipuerint P. — 8 Pyrrus CH *et ut vid.* P, *corr.* PC². — 9 Kyro CP. — 10 Pyrrus PH. — 12 Pyrrum H *hic et infra.* — 15 Romanus *om.* P. — collecta O. — 16 monotholitarum C. — 17 Byzantium P. — 19 Iohannes — dormientes O. — 22 pontificem P. — 25 didicisset P. — 26 reversus H. — 28 sepulcrum H. — 29 stilavit P. — 36 Kyrum PH, Kirum C.

matizarunt duasque voluntates et operationes Christi dei nostri p. 332, 1 expressius praedicarunt atque firmarunt. ceterum nono anno imperii sui Constans, nepos Heraclii, indictione octava, his agnitis furore repletus, sanctum Martinum et Maximum Constantinopolim ductos et cruciatos apud Chersonam et alia climata exilio relegavit, multos etiam Hesperiarum episcoporum punivit . . . . qui motus zelo dei, synodo sacra et ipse convocata, monothelitarum haeresim ab- 164 B dicavit duas voluntates et operationes explanans. taliter ergo ecclesia tunc per imperatores et impios sacerdotes turbata, surrexit desolatorius Amalec feriens nos, populum Christi, et fit prima ruina terribilis Romani exercitus, illa scilicet, quae secundum Gabathan et Hermuchan ac Dathemitarum effusionem sanguinis est effecta, post quam Palaestinarum et Caesariensium et Hierosolymarum excidia, dein Aegyptius interitus, ac deinceps mediterraneorum et insularum totiusque Romaniae captivatio, sed et patrata in Phoenice omnimoda Romani exercitus et clássis perditio omniumque Christianarum plebium atque locorum destructio, quae non cessavit, donec ecclesiae persecutor in Sicelia male peremptus est.

Mundi anno VIcxxii, divinae incarnationis anno dcxxii, anno vero imperii Heraclii vicesimo primo Iohannes papa Romanus habe- p. 333, 1 tur. hoc etiam anno Muamed Saracenorum, qui et Arabum, princeps et pseudopropheta moritur promoto Abubacharo, cognato suo, ad principatum suum. ipsoque tempore venit auditio eius, et omnes extimuerunt. at vero decepti Hebraei in principio adventus eius aestimaverunt esse illum qui ab eis expectatur Christus ita, ut quidam eorum, qui intendebant ei, accederent ad ipsum et eius religionem susciperent, Mosis inspectoris dei dimissa. erant autem numero decem, qui hoc faciebant, cum ipso quoque degebant usque ad caedem eius. porro, cum aspicerent eum comedentem de camelo, cognoverunt, quod non esset, quem aestimabant; et haesitabant, quid agerent, et religionem eius dimittere formidantes miseri docent eum contra nos Christianos illicita et conversabantur cum ipso. necessarium autem reor enarrandum de generatione huius ita. ex una generalissima tribu oriundus erat, Hismahelis videlicet, filii Abrahae. Nizarus enim, Hismahelis pronepos, pater eorum omnium

5 Cersonam H. — multis C. — 6 *Μετὰ δὲ τὴν ἐξορίαν Μαρτίνου Ἀγάθων χειροτονεῖται πάπας Ῥώμης ὅστις Theoph.* — 7 abdicavit] refutavit *sprscr.* H. — 8 explanans] edisserit *sprscr.* H. — 15 romanae P. — Foenice P, Faenice C. — 17 distinctio P. — 18 Secelia CP, Sicilia H, *sed utraque* i *in lit.* — 19 Mundi — dcxxii *om.* H. — 20 Iohannes — 21 anno *om.* H. — 21 Muhammad H. — 22 Ebubeher H *in lit.* — 25 esse] se H. — 31 eius H *in lit.*, eorum CP, *sed in* C *eras.* — dimitterent O. — 34 Hismaelis H, Ismahelis H², *item v.* 35.

ducitur. hic gignit filios duos, Mudarum scilicet et Rhabian. Mu-
darus gignit Curasum et Kaison et Theomimen et Asadum et alios
ignotos. hi omnes habitabant Madianiten heremum et in ea nutrie- 165 B
bant pecora in tabernaculis conversantes. sunt autem et his inte-
riores, qui non sunt de tribu ipsorum, sed ex Iectan, videlicet hi,
qui vocitantur Ammanitae, id est Homiritae. quidam sane ipsorum
negotiabantur in camelis suis. cum autem inops et orphanus prae-
dictus esset Moamed, visum est sibi ad quandam intrôire mulierem
locupletem et cognatam suam, nomine Chadigan, mercennarius ad
negotiandum cum camelis apud Aegyptum et Palaestinam. paula- p. 334, 1
tim autem fiducia penes ipsam percepta mulierem, quae vidua erat,
et accepit eam uxorem, et habuit camelos illius atque substantiam.
cumque veniret in Palaestinam, conversabatur cum Iudaeis et Chri-
stianis. capiebat autem ab eis quasdam scripturas. porro habebat
passionem epilepsiae. quo comperto huius coniux oppido tristabatur,
utpote nobilis et quae se huiusmodi copularit, egeno scilicet et epi-
leptico. procurat vero ipse placare illam taliter dicens, quia "visio-
nem quandam angeli Gabrihelis dicti contemplor et haud ferens huius
aspectum mente deficio et cado". ipsa vero, cum haberet adulterum
quendam propter infidelitatem ibidem exulem habitantem, amicum
suum, indicavit ei omnia et nomen angeli. at ille volens eam reddere
certam dixit ei: "veritatem locutus est: etenim iste angelus mittitur
ad cunctos prophetas." ipsa ergo prima suscepto pseudomonachi
verbo credidit ei et praedicavit id aliis mulieribus contribulibus
suis, prophetam eum esse; et taliter ex feminis fama venit ad viros,
primo dumtaxat ad Abubacharum, quem et successorem dimisit. et
tenuit haeresis eius partes Aethribi postremo per bellum; nam pri-
mum quidem occulte annis decem, et bello similiter decem, et mani-
feste novem. docuit autem auditores suos, quod, qui occidit inimi-
cum vel ab inimico occiditur, in paradisum ingrediatur. paradisum
vero carnalis cibi ac potus et commixtionis mulierum perhibebat
fluviumque vini ac mellis et lactis et feminarum non praesentium
sed aliarum et mixturam multorum annorum futuram et affluentem

1 dicitur H *sed* i *in lit.* — Mudhar (har *in lit.*) H. — Mudarus] Mudarum C, Mundarũs P, *ut supra* H. — 2 Cũrasum P, Iliez H *in lit.* — Theomimem P, Theomim̃ C. — 3 habitant C. — 4 hos P. — 5 Iettan P, Iettam H. — 6 Homiritate P. — 7 orfanus H. — 8 Moamet P, Muhammed H *in lit.* — quendam O. — 9 Chadigam H. — 10 camelis suis apud C. — 11 perceptam O, *corr.* C[2]. — 15 epylempsye H. — 16 epilemptico C, epilemtico P, epylemptico H. — 18 aud C, ad P. — 19 adalterum O. — 24 cum tribulibus P. — 25 cum esset P. — aliter PH. — 26 Abubacharum H, Ebubeher H[2]. — 27 Ethribi H. — 30 paradysum O *hic et infra.* — 33 sed aliarum] daliarum O.

voluptatem nec non et alia quaedam luxuria et stultitia plena, com- p. 335, 1 pati tamen invicem et auxiliari patienti. porro eodem anno natus est in Oriente David, filius eius, eademque die natus est Heraclius, filius Heraclii iunioris, qui et Constantinus appellatus est, et baptizatus est a Sergio patriarcha.

Anno imperii Heraclii vicesimo secundo Modestus Hierosolymitanus habetur antistes et Abubacharus dux Arabum, qui tribus principatus est annis. Persae vero insurrexerunt in invicem et sese mutuo debellarunt. per idem quoque tempus rex Indorum mittit 166 B congratulatoria Heraclio in Persarum victoria, margaritas scilicet et lapides pretiosos multos. mortuus autem Moamed erat, qui statuerat quattuor amiraeos expugnandi Christianos, qui ex Arabum genere fuerant. et venerunt contra Mucheas castellum, in quo erat Theodorus Begarius, volentes irruere in Arabes die, quo idolis immolaturi erant. comperto autem hoc Bigarius colligit omnes milites eorum, qui heremum observabant, et diligenter sciscitatus a Saraceno diem et horam, qua erant in illos aggressuri, ipse irruens in eos in praedio, quod dicebatur Mothus, occidit tres amiraeos plurimamque populi partem: exilivit autem unus amiras, Chaledus scilicet, quem gladium dei dicunt. erant autem quidam Arabum iuxta positorum, qui accipiebant ab imperatoribus rogas pauxillas ad custodiendum stomia heremi. eodem vero tempore venit quidam spado daturus militum rogas. et cum venissent Arabes secundum consuetudinem accepturi rogam suam, eunuchus impulit dicens, quia "dominus vix dat militibus rogas, quanto minus canibus istis." p. 336, 1 videntes ergo Arabes hoc abierunt ad sui generis viros et ipsi duxerunt eos in regionem Gazae, quae aditus erat heremi contra Sinaeon montem locuples valde.

Mundi anno VIcxxiiii, divinae incarnationis anno dcxxiiii, anno imperii Heraclii vicesimo tertio cum misisset Abubacharus praetores quattuor, qui ducti fuerant, ut praetuli, ab Arabibus, venerunt atque ceperunt Ran et totam regionem Gazae. tandemque aliquando cum venisset a Caesaria Palaestinae cum militibus paucis, inito bello perimitur primus cum exercitu, qui trecentorum erat virorum, et multis capti-

3 est Heraclio in Or.? — 6 Modestus — 7 et *om.* H. — 6 Ebubeher H *in lit.* — 7 habetur *post* Arabum *add.* H. — insurrexerant *corr. ex* insurrexerat H. — 9 temporis P. — 11 Moamet P, Muhammad H *in lit.* — 14 βικάριος *Theoph.* — volens P. — volen[te ir]ruere H, *quae uncis inclusi in lit.* — 15 collegit PH. — 17 qua] que O *corr. edd.* — in *om.* C. — 18 proelio P. — 22 eremi C. — 23 daturum O, *corr.* C². — 24 acceptum P. — 27 Gazae H, *sed* z *in lit.*, Gaiae C, Gagae P. — 28 locuplex C. — 29 Mundi — dcxxiiii *om.* CH. — 30 mississet CP. — Ebubeher H *in lit.* — 32 Ran et] Rane C. — 33 Sergius *post* venisset *add. videtur ex Theoph.* — Caesarea O. — 34 tricentorum P.

vis acceptis et exuviis plurimis reversi sunt cum victoria splendida. porro eodem anno terrae motus factus est in Palaestina, et apparuit signum, quod dicitur docetes, in caelo contra meridiem praenuntians Arabum potentatum. perduravit autem diebus triginta 167 B extensum a mesembria usque ad arctum; erat autem in modum gladii.

Anno imperii Heraclii vicesimo quarto Alexandrinus Cyrus et almus Sophronius Hierosolymitanus habetur antistes. quo anno Abubacharus moritur, qui principatus est annis duobus atque dimidio, et sumit principatum Hamarus, qui destinat exercitum adversus Arabiam capitque Bostra civitatem una cum aliis civitatibus; pro- P. 337, 1 fecti sunt autem usque Gabetha. cum his bellum aggressus Theodorus, imperatoris Heraclii frater, victus est et ad imperatorem Edessam venit. ast imperator ordinat alium praetorem, nomine Bahanem, et Theodorum saccellarium cum virtute romaïca et adversus Arabes mittit. cumque venisset Emesam, occurrit multitudo Saracenorum, quibus occisis una cum eo, qui principabatur in eis, reliquos abigit usque Damascum et illic iuxta Bardanesium fluvium latebras fovet. Heraclius autem Syria derelicta in desperationem ruens, sublatis quoque pretiosis lignis ab Hierusalem, Constantinopolim abiit. Bahanis autem a Damasco Emesam redit una cum Theodoro saccellario, cum haberent exercitus quadraginta milia; et insequuntur Arabes ab Emesa usque Damascum.

Mundi anno VIcxxvi, divinae incarnationis anno dcxxvi, anno vero imperii Heraclii vicesimo quinto Saraceni aciem direxerunt in Arabiam contra partes Damasci, cum essent multitudinis infinitae. quo Bahanes comperto ad imperialem saccellarium mittit, ut veniret cum exercitu suo in auxilium sibi, cum plurima esset Arabum copia. venit ergo saccellarius ad Bahanen; qui profecti ab Emesa P. 338, 1 occurrunt Arabibus. et consilio facto prima die, quae tertia feria ebdomadis erat, mensis Loi die vicesima tertia, superantur hi qui circa saccellarium sunt inventi. simultate autem facta hi, qui cum Bahani erant, Bahanen provehunt imperatorem et Heraclium respuunt. tunc hi, qui cum saccellario fuerant, discesserunt, et Saraceni aditu reperto bellum ineunt. inter haec vento noto contra Romanos spirante, non valentes inimicis in faciem occurrere propter pulverem superantur et semet ipsos immittentes in artas vias

1 exuviis] ex vivis CH. — 3 docentes P. travis igneus *sprser. in* H. — extentum H. — 6 Alexandrinus — 7 anno *om.* H. — 8 Ebubeher H *in lit.* — 9 Haumer H *in lit.* — 13 Hedessam O. — ordinavit P. — 15 Hemesam PH, Amesam C. — 20 adiit H. — Hemesam O. — 22 Hemesa O. — 23 Mundi — dcxxvi *om.* CH. — 28 Bahanem CH. — Hemesa O. — 29 occurrerunt H. — 30 erant O, *corr.* C[2]. — Loi] Aūg H *in lit.* — 32 Bahanen] Bahane P.

Hiermuchthan fluminis illic penitus perierunt. erant autem utriusque praetoris milia quadraginta. tunc Saraceni splendide triumphantes contra Damascum veniunt et hanc capiunt et regiones Phoenicis et habitant illic et in Aegyptum aciem dirigunt. Cyrus autem, Alexandrinus episcopus, cum horum impetum cognovisset, operam dedit et pactis firmatis pollicetur, timens avaritiam eorum, ducenta milia denariorum per singulos annos collaturam illis Aegyptum, sed et
168 B diffinitarum eis indutiarum fore aurum missurum; quibus praestitis per tres annos Aegyptum liberam ab exterminio statuit. accusatur interea Cyrus apud imperatorem, quod aurum Aegypti Saracenis tribuerit; qui, cum iratus misisset, hunc accersivit, Manuhelum vero quendam, Armenium genere, destinat Augustalem. cum autem annus adimpletus esset, Saracenorum actores venerunt aurum accipere. ast Manuhel inefficaces eos expellit, "non sum," inquiens, "Cyrus inermis, ut tributa vobis praebeam, sed ego armatus sum." cumque isti abissent, confestim armantur Saraceni adversus Aegyptum et Manuhelo bello illato hunc abigunt. ipse vero cum paucis quibusdam Alexandriae salvus recipitur. tunc Saraceni Aegyptum sub tributo reddidere. ast imperator auditis, quae gesta sunt, mittit Cyrum ad persuadendum eis ab Aegypto sub priori placito recedendi. et abiens Cyrus ad castra Saracenorum rationem reddit, esse se perhibens praevaricationis innoxium et, si vellent, priorem
p. 339, 1 concordiam iuramentis affirmaturum. porro Saraceni nullatenus his acquieverunt dicentes episcopo: "potes hanc maximam columnam devorare?" qui ait: "non potest fieri." at illi "nec nobis," inquiunt, "possibile est ulterius ab Aegypto recedere."

Anno imperii Heraclii vicesimo sexto aciem direxit Hummarus contra Palaestinam et obsidens sanctam civitatem biennii tempore cepit eam verbo. Sophronius namque, Hierosolymitanus summus sacerdos, verbum accepit ad totius Palaestinae securitatem. cumque Hummarus in sanctam fuisset civitatem ingressus, ciliciniis ex camelis et sordidis indumentis amictus simulationemque satanicam ostentans templum exquisivit Iudaeorum, quod construxerat Salomon, ad faciendum scilicet id blasphemiae suae adoratorium. hoc advertens Sophronius ait: "in veritate istud est abominatio desolationis, quae dicta est per Danihelem prophetam stans in loco sancto;"

---

1 Hiermuchtham CP. — 6 pacis P. — 11 Manuelum H, Manuhelum H². — 14 Manohel CP, Manuhel (u *in lit.*) H. — 16 abiissent C. — 18 reciperetur P. — 19 reddere O. — mittunt P. — 22 se] semper P. — 25 at] ait P. — 27 Haumar H *in lit.*, *item v.* 31. — 33 qui construxit P. — 35 abbominatio PH.

multisque lacrimis hic pietatis propugnator Christianam deflevit plebem. dum vero illic Hummarus esset, rogavit eum episcopus accipere a se sindonem cum indumento et indui; at ille non patiebatur ea portare. vix ergo persuasit his vestiri, donec sua lavarentur, et iterum reddidit ea Sophronio et vestitus est propriis. verum inter haec Sophronius obiit, qui verbo et actu Hierosolymitanam adornavit ecclesiam et contra Heraclii et fautorum eius monothelitarum, Sergii scilicet et Pyrrhi, decertavit errorem. eodem quoque anno misit Humar Iad in Syriam et subegit totam Syriam Saracenis.

Anno imperii Heraclii vicesimo septimo venit Iohannes, cognomento P. 340, 1 Cateas, procurator Osrohenae, ad Hiad apud Chalcidem, et 169 B spoponderunt ei dare per singulos annos centum milia nomismatum, ne transiret Euphraten, neque ad pacem neque ad bellum armatus, quousque quantitatem auri persolvant. praeterea Iohannes Edessam rediit et annuum censum delatum ad Hiadum transmisit. Heraclius autem hoc audito obnoxium iudicavit Iohannem, quod absque imperiali hoc fecerit notione; quem accersitum exilio condemnavit. porro pro eo destinat Ptolomaeum quendam magistrum militum.

Anno imperii Heraclii vicesimo octavo ceperunt Arabes Antiochiam, et missus est Mauhias ab Humaro praetor et ameras totius regionis, quae sub Saracenis erat, ab Aegypto videlicet usque ad Euphraten.

Mundi anno VIcxxx, divinae incarnationis anno DCXXX, anno vero imperii Heraclii vicesimo nono transmeavit Iahidus cum omni militia sua Euphraten et venit Edessam. Edesseni autem aperientes acceperunt verbum una cum regione magistroque militum ac Romanis, qui cum ipso erant. at illi Constantiam abeunt depopulantesque illam accipiunt bello et trecentos Romanos interimunt; et illinc abierunt Daras et bello hanc comprehendunt et in illa plurimos perdunt, taliterque totam Mesopotamiam Iahidus cepit.

Anno imperii Heraclii tricesimo Saraceni aciem direxerunt in P. 341, 1 Persidem et ineunt cum eis bellum potenterque vincentes omnes sibi Persas subditos reddunt. Hormisdas autem, qui Persis impe-

2 Haumar H *in lit.* — 3 at] et P. — 8 Pyrri C *et* H *in lit.* — 9 Haumar H *in lit.*, *in qua voc.* Iad *interiit.* — 12 Hosrohene O. — Iahidum H *in lit. item v.* 17. — 13 spopondit (it *in lit.*) H. — numismatum H. — 16 Hedessam P. — 17 obnixium P. — 18 condempnavit H. — 19 pro eo porro P. — 22 Muhavie H *in lit.* — 23 erant O *corr. edd.* — 24 Eufraten H *item v.* 27. — 25 Mundi — DCXXX *om.* CH. — 27 Hedessam P. — Hedesseni O. — depopulantes quem illa P. — 30 tricentos P. — illic P. — 32 totam *om.* H.

rabat, ad interiores Persas fuga lapsus dimisit regalia. at vero Saraceni captivas duxerunt Chosrohis filias cum omni regio apparatu et detulerunt ad Humarum. eodem quoque anno iussit Humar universum describi orbem, qui sub ipso erat. facta est autem descriptio tam hominum quam iumentorum et frugum.

Anno imperii sui tricesimo primo Heraclius moritur imperator hydropicus factus, cum imperasset annis triginta. imperat autem post eum Constantinus, filius eius, mensibus quattuor venenoque propinatus a Martina noverca sua et Pyrrho patriarcha moritur; et imperat Heraclonas, Martinae filius, cum matre Martina.

Anno imperii Heraclonae primo capit Mauhias Caesariam Palaestinae post septennium obsidionis eius et occidit in ea septem milia Romanorum. eodem anno senatus reppulit Heraclonam una cum Martina, matre illius, ac Valentino, linguaque Martinae et naso Heraclonae absciso eisque in exilium destinatis ad principatum Constantinum, filium Constantini, nepotem Heraclii, provehunt, qui imperavit [170 B] annis viginti et septem. sane Pyrrho ab episcopatu deiecto [p. 342, 1] consecratus est Paulus Constantinopolitanus episcopus, qui presbyter fuerat et oeconomus ecclesiae, quique tenuit episcopatum annis duodecim.

Mundi anno VIcxxxiiii, divinae incarnationis anno dcxxxiiii, anno vero imperii sui Constans primo, cum videlicet regnare coepisset, dicebat ad synclitum: "patris mei Constantini, qui me genuit quique in vita proprii genitoris, avi scilicet mei Heraclii, sufficienti cum eo tempore imperavit, post hunc vero etiam nimis brevi, suavissimam spem Martinae, novercae ipsius, invidia concidens vita privavit, et hoc propter Heraclonam, qui ex ea et Heraclio nefarie factus est; quam maxime et cum nato vestrum cum deo decretum iure ab imperio reppulit, ne videret tam nequam Romanorum imperium, valde provida cum esset amplissima vestra et honesta magnificentia. propter quod rogo vos habere consiliarios et peritos ex communi subiectorum obsequio." et his dictis dimisit senatum donis dapsilibus hunc honorans.

Anno imperii Constantis secundo coepit Humar aedificare templum in Hierusalem; et non stabat, sed ruebat structura. sciscitanti

2 Chosrohis (h *poster. sprscr. et* i *in lit.*) H². — 3 Hummarum P, Haumar H *in lit.* — 5 tam] totam O, *corr.* C²H². — 6 primo et tricesimo P. — 7 imperavit autem P. — 9 Pyrro H. — 11 Manuhias C, Muhavie H *in lit.* — 15 Constantem C², Constans H². — 17 sane — 20 duodecim *om.* H. — Pyrro P. — 21 dcxxxiii C. — Anno ab incarn. dom. dcxxxiiii Constans imperare coepit; cum primo videl. imperii sui anno regn. coepisset H. — 22 vero *om.* P. — 33 lapsilibus P.

autem ei causam dixere Iudaei, quia "nisi crux, quae est supra templum montis olivarum, tollatur, haud stabit structura." et propter hanc causam sublata est crux illinc, et ita constitit illi aedificium. propter hanc etiam causam multas cruces deposuerunt hi, qui oderant Christum.

Anno imperii Constantis tertio seditionem excitavit Valenti- p. 343, 1
nianus patricius, mittensque imperator hunc occidit et populum ad sui reduxit benivolentiam. eodemque anno Petrus Alexandriae habetur antistes.

Anno imperii Constantis quarto fraude occisus est Humar, Saracenorum dux, a quodam Persa magarita: denique inventum cum adoraret, pupugit eum in ventrem gladio infixo; et sic vivere desiit, cum amiras fuisset annis duodecim; et post eum statuitur Huthman, huius cognatus, filius Tuphan.

Anno imperii Constantis quinto Huthman Arabum princeps habetur, et simultatem concinnat Gregorius, patricius Africae, una cum Afris.

Anno imperii Constantis sexto factus est in terra ventus vehemens, qui multa germina evulsit arboresque ingentes radicitus extirpavit atque multas ⟨columnas⟩ columnatorum deposuit monachorum.

Eodem vero anno Saraceni hostiliter Africam adierunt et, conflictu agitato adversus tyrannum Gregorium, hunc in fugam, vertunt 171 B
et eos, qui cum ipso erant, interimunt et hunc ab Africa pellunt atque tributis cum Afris ordinatis et pactis reversi sunt.

Anno imperii Constantis septimo exercitum movit Mauhias per mare adversus Cyprum. habebat autem scaphas mille septingentas et cepit Constantiam cum insula tota. cum vero hanc cepisset, exter- p. 344, 1
minavit. porro audiens Cacorizum cubicularium contra se cum plurima virtute Romaïca venientem, navigavit adversus Aradum et applicans cum navigio suo apud municipium insulae castrum conabatur capere variis machinamentis abusus. cum autem nil agere valuisset, mittit ad eos episcopum quendam, Thomarichum nomine, deterrens eos, quo dimitterent civitatem et sub foedere suo essent exirentque ab insula. cum itaque ad eos episcopus ingressus fuisset,

1 direxere P. — 2 aut P. — 5 quod erant P. — 8 eodemque — 9 antistes *eras. in* H. — 11 margarita O, *corr. in* H, margarita apostata C. — 12 in ventre C. — desit H. — 13 Hotmen *in lit.* H *hic et infra.* — 15 Huthan C, Hutbam P. — 16 concinat P. — 20 columnas columnatorum *scripsi e coniect.*, columnatorum C, columnas torum P, columnas horum H. *κιόνων στύλους Theoph.* (*leg. κιονιτῶν στύλους*). — 25 pacti H. — 26 Muhavie H *in lit.* — 28 insola PH. — 31 applicans *edd.* (*καθορμίσας Theoph.*), amplificans O. — 33 Thomaricum C.

tenuerunt eum; porro Mauhiae cedere noluerunt. igitur obsidione, quam adversus Aradum construxerat, nullius momenti effecta, Damascum reversus est: nam hiemps accesserat.

Anno imperii Constantis octavo movit Mauhias exercitum valenter adversus Aradum proeliaturus, et hanc optinuit verbo ad inhabitandum cives, ubicumque voluissent. civitatem vero muris dissolutis incendit et insulam usque in praesens inhabitabilem statuit. eodem anno facta est Romae synodus a Martino papa contra monothelitas.

Anno imperii Constantis nono Busur princeps exercitus una cum Arabibus acies direxit adversus Hisauriam et occisis multis cum quinque milibus captivorum reversus est. mittit autem imperator Constans Procopium quendam ad Mauhian, quaerens pacem; quod et factum est annis duobus, Gregorium, filium Theodori, sumente Mauhia loco pigneris in Damascum.

Anno imperii Constantis decimo simultatem excitavit imperatori Pasagnathes, Armeniorum patricius, et foedera pepigit cum Mauhia dans ei et filium suum. quo audito imperator venit usque Caesariam Cappadociae et desperatus ab Armenia rediit.

Mundi anno VIcxliiii, divinae incarnationis anno dcxliiii,
p. 345, 3 anno vero imperii Constantis undecimo, cinis e caelo descendit, et timor magnus super homines cecidit. Paulo quoque obeunte Pyrrhus restituitur mensibus quattuor et diebus viginti tribus.

Anno imperii Constantis duodecimo Mauhias Rhodum adiens destruxit colosum eius post mille trecentos et sexaginta stabilitatis ipsius annos; quem cum Iudaeus quidam Emesinus negotiator emisset, nongentos camelos ex eius aere oneravit.

172 B Eodem anno Abibus, Arabum praetor, adversus Armeniam exercitum movit, qui consecutus Maurianum praetorem insecutus est eum usque ad Caucasios montes et regionem depraedatus est.

Anno imperii Constantis tertio decimo praecepit Mauhias armaturam fieri navium magnam, quo ascenderet ad urbem regiam classis eorum; omnis autem apparatus apud Tripolim Foenicae consiste-

---

1 Mahubiae C, Mahuchiae P, Muhavine H *in lit.* — 2 nullus O, *corr.* C². — 3 nam *om.* P. — hiems H. — 4 Constans P. — Muhavie H *in lit., item vv.* 13, 15, 18, 24. — 5 Haradum CP. — 7 in praesentis H. — 8 eodem — 9 monothelitas *om.* H. — 14 filium suum Theod. P. — 15 pignoris H. — 17 Pasagnates P. — 18 Mahubia P. — et *om.* H. — 19 Caesaream H. — eddidit P. — 20 Mundi — dcxliiii *om.* H. — 21 vero *om.* PH. — 22 Paulo — 23 viginti tribus *erasa esse videntur in* H. — 24 Anno — 33 Tripolim *prima manu in lit.* H. — 24 Mauchias C, Mahuchias P. — Rodum H. — 25 tricentos P. — 27 nungentos H. — 31 Muhavias H *in lit.* — 32 magna quos P. — 33 Fenicae C, Fonicae P, Fenice HC². — consistebant O *corr. edd.*

bat. verum hoc viso duo fratres quidam Christi amici, Tripoli manentes, filii bucinatoris cuiusdam, zelo dei sauciati ad carcerem civitatis impetu abierunt. habebat autem multitudinem Romanorum vinculatorum, et dirruptis portis vinctisque solutis in amiram irruerunt. quo perempto una cum his, qui cum eo erant, praeparaturaque omni igni mandata in Romaniam navigio transierunt. verumtamen nec sic illi ab eadem praeparatura construenda cessaverunt. sed Mauhias quidem militat contra Caesariam Cappadociae, Abulathar vero fabrum navalis structurae constituit, qui veniens in locum vocabulo Foenicem Lyciae, ubi erat Constans imperator atque Romaïcus stolus, cum eo navaliter pugnat. cumque futurum esset, p. 346, 1 ut imperator cum ipso navigio procliaretur, contemplatur nocte illa visum, esse se videlicet apud Thessalonicem. porro narravit cuidam coniectori somniorum expergefactus visionem, qui ait: "o imperator, utinam nec dormisses nec somnium aspexisses: nam esse te Thessalonicae *θὲς ἄλλῳ τὴν νίκην* innuit, quod interpretatur, pone alii victoriam, id est ad inimicum tuum victoria vertitur." sane imperator nihil inveniens ad proelium navalis pugnae, Romanorum classes praestruxit ad bellum. quibus in alterutrum irruentibus, superantur Romani, et commixtum efficitur mare sanguine Romanorum. induit autem imperator alium veste sua, et insiliens praedictus filius bucinatoris in regiam scapham imperatorem arreptum et in aliam navim transductum inopinate salvavit. porro ipse fortissimus viriliter insistens imperatoriae navi multos occidit morti semet ipsum pro imperatore contradens. hunc praeterea hostes circumdantes et in medio retinentes putabant ipsum esse imperatorem. postquam autem multos interfecerunt hostes, occiderunt et ipsum una cum eo, qui portabat imperatoriam vestem. ast imperator taliter in fugam versus salvatur et derelictis omnibus navigavit Constantinopolim.

Anno imperii Constantis quarto decimo dolo necatus est Huthman, Arabum dux, cum amiras decem fuisset annis. fit interea perduellio in medio ipsorum: quotquot enim penes heremum erant, Ali volebant, consobrinum Ali, generum existentem quondam Mua- 173 B.

---

1 quidem C. — 8 Muhavias H *in lit.* — Caesaream H. — 10 Fenicem H, Faenicen C. — erant H. — 11 Romaïcum O, *corr.* C². — pugnati PH. — 13 esse se] ipse O (*εἶναι αὐτὸν Theoph.*) — Thesalonicem H. — 15 esse te] esset PH esse C (*εἶναί σε Theoph.*) — Thesalonicae H. — 16 *νήκην* C, *om.* P. — thes allo nicen *latinis literis sprscr. in* P. — 20 sanguinem O, *corr.* C². — 25 se ipsum H. — 31 Hotmen H *in lit.* — 34 ali volebant consobrinum alii C, alii volebant consobrinum alii PH *cf. Theoph.* — Muhammad H *in lit.*

med. hi vero, qui in Syria et Aegypto, Mauhiam cupiebant, qui et vicit et optinuit annis viginti quattuor.

Anno imperii Constantis quinto decimo Arabum princeps Mauhias habetur, qui exercitum movit adversus Alim, et congregantur
p. 347, 1 ambo inter Barbalissum iuxta Euphraten. hi vero, qui erant Mauhiae, cum essent validiores, aquam optinuerunt. unde in sitim venientes hi, qui erant Alim, defecerunt. porro Mauhias bellare noluit, sed sine labore victoriam tulit.

Anno imperii Constantis sexto decimo exercitum movit imperator contra Sclaviniam et captivos duxit plurimos et subegit. eodem anno et illa gesta sunt, quae contra sanctum Maximum et discipulos ipsius sunt acta, eis pro veritate contra monothelitas agonizantibus; quos Constans ad pravam opinionem suam transferre non valens divinitus sapientem et peritissimam linguam cum dextera manu eius abscidit eo, quod plurima contra impietatem suam una cum discipulis suis Anastasiis scripserit, quaeque per ordinem isti conscripsisse probantur, sicuti amici discendi non nesciunt.

Anno imperii Constantis septimo decimo conventio facta est inter Romanos et Arabes, Mauhia legationem mittente ob rebellionem, ut tribuant Romanis Arabes per singulos dies nomismata mille et equum et servum. eodem vero anno exilio ductus est Martinus, sanctissimus papa Romanus, pro veritate fortiter agonizans, et confessor factus in climatibus Orientis defunctus est.

Mundi anno VICLI, divinae incarnationis anno DCLI, anno imperii sui octavo decimo Constans occidit Theodosium, proprium fratrem suum. cum autem essent Arabes apud Saphin, dolo necatus est praedictus Alim, et singulariter imperat Mauhias regio more Damascum inhabitans, pecuniarum illic thesauros recondens.

Anno imperii Constantis nono decimo apparuit haeresis Arabum, eorum videlicet, qui dicuntur Charurgitae. Mauhias autem hos aggressus eos, qui erant in Perside, humiliavit, eos vero, qui in Syria erant, exaltavit, et alios quidem vocavit Hisamitas, alios
p. 348, 1 autem Heraclitas; et Hisamitarum quidem donativa sublimavit usque ad ducenta nomismata, porro Heraclitarum deposuit usque ad triginta.

Anno imperii sui Constans vicesimo derelicta Constantinopoli

1 Mubaviam (ubavi *in lit.*) H, *similiterque in sqq.* — 3 Mauchias CP. — 4 Halim CH, Balim P. — 5 Mahuhiae C. — 6 situm C. — 7 Halim O. — 10 Sclavaniam P. — 10 Eodem anno — 17 nesciunt *om.* H. — 12 sunt *om.* P. — 20 numismata H *item v.* 34. — 24 Mundi — DCLI *om.* H. — 26 Saphi P. — 28 Damascum] clamans cum P. — 29 nonodecimum C. — 30 Mahuias P.

abiit Syracusam, civitatem Siceliae, volens imperium in urbem Romam transferre, et mittit ad adducendam uxorem suam et tres filios suos, Constantinum Heraclium et Tiberium. porro Byzantii non dimiserunt eos.

Anno imperii Constantis vicesimo primo exercitum moverunt Arabes 174 B contra Romaniam et multos depraedati sunt et loca nonnulla depopulati.

Anno imperii Constantis vicesimo secundo praedae patuit Siceliae pars, et habitaverunt Damasci voluntate sua.

Anno imperii Constantis vicesimo tertio factus est error ieiuniorum, et exercitum movit Abderachman Chaledi adversus Romaniam et in ea hiemavit et multas demolitus est regiones. porro Sclavini ad hunc confluentes cum ipso descenderunt in Syriam numero quinque milia et habitaverunt in Apamiensium regione in castello Seleucobori.

Anno imperii Constantis vicesimo quarto Thomas Constantinopolitanus habetur antistes. Busur autem exercitum in Romaniam movit, et mortuus est Thomarichus, episcopus Apamiae, et incensus est episcopus Emisenus.

Mundi anno VIclviii, divinae incarnationis anno dclviii, anno vero Constantis imperii vicesimo quinto exercitum rursus armavit Busur contra Romaniam et exterminavit partes Exapoleos et Phadalae illicque hiemavit.

Anno imperii Constantis vicesimo sexto Armeniacorum praetor Saborius, Persa genere, tumultuatus est contra Constantem imperatorem mittitque ad Mauhiam Sergium magistrum militum, pollicens Mauhiae subiugare Romaniam, si ipse sibi auxiliaretur adversus P. 349, 1 imperatorem. quo comperto Constantinus, filius imperatoris, mittit et ipse ad Mauhiam Andream cubicularium cum muneribus, ne rebelli cederet. cumque venisset Andreas Damascum, repperit Sergium praevenisse. at vero Mauhias simulabatur imperatori compati. sedebat autem Sergius ante Mauhian et, cum ingressus fuisset Andreas, intuitus eum Sergius surrexit. at vero Mauhias Sergium reprehendit dicens: "quid formidasti?" qui respondit, se iuxta morem fecisse. conversus praeterea Mauhias dicit Andreae: "quid quaeris?"

---

1 Siciliae H *item v.* 8. — urbe H. — 2 Roma PH. — 3 suos *om.* C. — 7 praeda H. — 9 factus est *om.* P. — 10 Abdesrachman C, Abderacman P, Habdirrahmen H *in lit. ex* Abderachman. — daledi P. — 12 ad hunc] adhuc CP. — 13 pamiensium C. — 15 Thomas — 16 antistes *om.* H. — 19 Mundi — dclviii *om.* H. — incarnationis anno *om.* C. — 20 rursum P. — 21 Phadaleae P. — 25 Muhaviam *in lit. ex* Mauhiam H *similiterque in sqq.* — 26 Mauhihae C. — 29 cederent P. — 30 provenisse O *corr. edd.* — imperator CP. — 32 surrexit *om.* P.

qui ait: "ut des auxilium contra rebellem." at ille "ambo," inquit, "inimici estis, sed ego ei, qui plus praebuerit, dabo." et Andreas ad eum "ne ambigas," infit, "amira, quoniam pauca tibi imperatoris meliora sunt quam plura rebellis. verumtamen, quod amabilius tibi fuerit, age." et his dictis Andreas tacuit. at vero Mauhias ait: "tractabo super hoc," et utrumque iussit exire. porro 175 B advocato Mauhias secreto Sergio dicit ei: "ne ulterius adores Andream; alioquin nihil proficies." in crastinum itaque praeveniens Sergius Andream coram Mauhia sedebat et ingresso Andrea non ei assurrexit ut heri: Andreas vero intuitus Sergium hunc conviciis laceravit et comminatus est dicens: "si vixero, demonstrabo tibi quis sim." cui Sergius: "non," inquit, "assurgo tibi, quia non es vir neque femina." porro Mauhias utrumque compescens Andreae dixit: "assentire dare, quemadmodum Sergius dat." "et quantum est?" ait Andreas. Mauhias vero: "illationem publicorum praebere Arabibus." ast Andreas "vae tibi," ait, "Mauhia. consilium tribuis corpus dandi et solam umbram retinendi. quomodocumque volueris, cum Sergio conveni, ego enim hoc minime facio. verumtamen te dimisso ad deum, qui te potentior est, ut Romanis opituletur, confugimus et in eo spem nostram posuimus." his dictis p. 350, 1 Mauhiae infit: "salve," et exivit a Damascensium civitate et abiit Melitinen eo, quod tyrannus esset in partibus illis, ad quas et Sergius erat iturus. cumque adiisset Arabessum, incurrit clusurarum custodem; non enim cohibebat tyranno. huic ergo praecipit observare Sergium redeuntem, ut adduceret illum ad se. ipse vero pergebat non immemor Sergium praestolans; quae vero gesta sunt, nuntiavit imperatori. interea Sergius ⟨pactus⟩ cum Mauhia, quae visa fuerant, accepit Phadalan, praetorem Arabum, cum ope barbarica concertaturum et auxiliaturum Sabor. cum autem praecederet Sergius Phadalum et ad Sabor gratulanter abiret, devenit ad clusuras et in Andreae incidit turbas, et hunc retinentes vinctum ad Andream adducunt. at vero Sergius viso Andrea iactat semet ad pedes eius obsecrans parcere sibi. ille autem ad eum: "tu," inquit, "es Sergius, qui gloriabaris in virilibus coram Mauhia meque mulierculam appellabas. ecce a nil virilia tua tibi modo proderunt,

1 rebelles P. — 3 ammîra P. — 6 Muhavias *in lit. ex* Mauhias H, *similiterque in sqq.* — 8 perveniens O, *corr.* C², — 9 Mahubia P, Mauchia C. — 10 asurexit P. — convitiis P. — 13 Mauchias C, *similiter vv.* 15, 16, 21, 27, 34. — 25 conhibebat P, coibebat H, connivebat? (*συναπῄει Theoph.*) — ego P. — praecepit P H. — 26 non immemor pergebat C. — 27 pactus *om.* O *add. Fabrotus.* tractans *text. hist. misc.* cum M. quae visa fuerant peractis *text. Anast.* — 31 incedit O, *corr.* C²H². — 34 viribus P. — 35 tibi *om.* P. — nihil P.

quin potius et morte afficient." his dictis praecipit virilia eius abscidi et suspendit eum in ligno. Constantinus autem, audito Pha- 176 B dali adventu ⟨in⟩ Saboris auxilium, Nicephorum patricium destinat cum Romana virtute resistendi Saborio. erat autem Sabor Hadrianopoli degens et, cum Nicephorum ad se venire comperisset, exercebat semet ad proelium. verum die quadam contigit hunc secundum consuetudinem de civitate super equum sedentem exire. cumque portae civitatis appropinquasset, equum flagello percussit; qui iactanter saliens et huius caput in portam allidens hunc male vita privavit, et sic deus imperatori victoriam contulit. Phadalas autem veniens in Exapolim et haec omnia discens turbatus est et mittit ad Mauhian postulans adiutorium eo, quod Romani ad concordiam convenissent. mittit autem ei Mauhias filium suum Hizid, armans p. 351, 1 eum multitudine Romanorum. convenerunt autem utrique apud Chalcedonem et captivos duxerunt multos; ceperunt autem et Amorium Phrygiae et quinque milibus armatorum virorum dimissis in custodiam eius diverterunt in Syriam. cum autem hiemps accessisset, mittit imperator eundem Andream cubicularium; et cum nix esset multa, noctu venit, et per lignum ascendunt in murum et ingrediuntur Amorium et omnes interficiunt Arabes ita, ut ex quinque milibus illis nullus penitus remaneret.

Mundi anno VIᴄʟx, divinae incarnationis anno ᴅᴄʟx, anno vero imperii sui vicesimo septimo, Constans occisus est dolo in Sicelia apud Syracusam in balneo, cui nomen erat Daphne. fuerat autem causa haec: post interemptionem Theodosii, fratris ipsius, odio habitus est a Byzantiis et maxime, quia et Martinum, sanctissimum papam Romanum, ignominiose Constantinopolim duxit et exilio relegavit penes Chersonis climata et Maximi sapientissimi et confessoris linguam manumque truncavit, et multos orthodoxorum verberibus et exiliis et proscriptionibus eo, quod haeresi suae nullatenus acquiescerent, condemnavit; quin et duos Anastasios, qui discipuli fuerant Maximi confessoris et martyris, tormentis et exiliis tradidit. propter talia ergo exosus cunctis effectus est. cum autem valde metueret, voluit imperium in urbem Romam transferre, unde et imperatricem tresque filios suos tollere a Byzantio voluit, nisi

1 praecepit H. — 2 Phadali H *in lit.*, Phaladi CP. — 3 in *om.* O *add. edd.* — 4 Adrianopolim P. — 7 consuet. suam C. — 10 Adalas O *corr. edd.* — 12 Mauchian P, Muhaviam H *in lit.* — 13 Muhavias H *in lit.* — Gizid (Gi *in lit.*) H. — multitudinem P, contra multitudinem H^2. — Romanorum] *immo* barbarorum *cf. Theoph.* — 15 Calcedonem H. — 17 deverterunt H. — hiems H. — 22 Mundi — ᴅᴄʟx *om.* H. — 24 Secelia P, Sicilia H. — 26 a *om.* P. — 28 Cersonis O. — 29 malos hortod. P. — 32 fuerant discipuli H. — 34 transferri H.

Andreas cubicularius et Theodorus Coloniae huius prohibuissent consilium. sane in Sicelia fecit annos sex. cum autem praedictum balneum ingressus fuisset, introivit cum eo quidam Andreas, filius Trohili, obsecundans illi; et, dum coepisset sapone Gallico deliniri, 177 B sumens Andreas situlam dedit eam in verticem imperatoris et pro- p. 352, 1 tinus fugit. ast imperator cum tardaretur in balneo, insiliunt hi, qui foris erant, et repperiunt imperatorem occisum. quo sepulto Mizium quendam Armenium imperatorem fecerunt vi cogentes hunc: erat enim valde decorus et speciosus. audito praeterea Constantinus patris obitu cum multo navigio in Siceliam venit et aggressus Mizium hunc interficit cum occisoribus patris sui, et ordinatis Hesperiis Constantinopolim redit et Romanis una cum Tiberio et Heraclio fratribus imperat.

Anno primo imperii Constantini decem et septem annis imperantis moverunt Saraceni exercitum in Africam et captiva duxere milia, ut ferunt, octuaginta. porro hi, qui Orientalium erant provinciarum, Chrysopolim venere dicentes "si in trinitate credimus, tres etiam coronemus." turbatus ergo est Constantinus eo, quod ipse solus redimitus esset; fratres autem eius nullam dignitatem habebant. et misso Theodoro, patricio Coloniae, mitigavit eos superlaudans illos. et assumptis ex eis maioribus natu, ut urbem ingrederentur et cum senatu inirent consilium, ut fieret voluntas eorum, imperator taliter hos deceptos confestim in patibulo suspendit trans fretum in Sycaes. at illi hoc viso confusi abierunt dolenter ad propria, imperator autem fratrum suorum continuo nasos abscidit.

p. 353, 1 Anno imperii Constantini secundo tempestas magna effecta est et multi periclitati sunt tam homines quam bestiae. Phadalas autem hiemem apud Cyzicum fecit.

Anno imperii Constantini tertio Busur cum hostili profectus est apparatu et plurimis captivis ductis reversus est.

Mundi anno VICLXIIII divinae incarnationis anno DCLXIIII, anno vero imperii Constantini quarto apparuit Iris in caelo mense Martio, et tremuit omnis caro ita, ut dicerent omnes, quod consummatio esset. eodem anno stolo magno constructo negatores Christi, Muamed

2 Secelia P, Sicilia H. — 4 Throhili CP, Throli H. — 8 Mizium *corr. ex* Mizum C, Muzium P. — 10 Seceliam P, Siciliam H. — 11 interfecit C. — 12 rediit H. — 14 Anno ab incarn. domini sexcentesimo sexagesimo Constantinus imperat, Saraceni autem moverunt exercitum *et q. s.* H. *sed haec et sequentia usque ad* orientalium *in lit. m.* 1 *ut vid.* — 15 in Africa H. — 16 octoginta H. — 19 esset] est H. — 24 Syces CH. — 26 facta est P. — 28 Kyzicum P, Kizicum C. — 31 Mundi — DCLXIIII *om.* H. — anno *ante* DCLXIIII *om.* C. — 32 hiris H, hyris CP. — 34 negatores *lit. ex* negotiatores *factum in* H. — Muhammad H *in lit.*

scilicet et Kaisus, navigaverunt in Ciliciam et hiemavere penes Smyrnam Ciliciam et Lyciam, et facta est mortalitas in Aegypto. missus autem est saevus amiraeus cum alio quoque stolo in auxilium ipsorum, utpote congruentissimus et audax ad proelium. at vero praelatus Constantinus, huiuscemodi deum impugnantium adversus Constantinopolim motu comperto, construxit et ipse bieres mirae magnitudinis ignem ferentes atque dromones.

Anno imperii Constantini quinto praedictus deum impugnantium stolus ascendens applicuit in Thracensibus partibus, a summitate videlicet 178 B Septimi, quae vergit ad Occidentem, id est a domo, quae Magnaura dicitur, et rursus usque ad arcem, quam Cyclobium dicunt, quaeque spectat ad Orientem. per totum itaque diem congressio belli tenebatur, id est a mane usque ad vesperam, a brachialio aureae portae usque ad Cyclobium invicem utraque parte p. 354, 1 nunc impulsa nunc impellente. in his igitur deguerunt ab Aprile mense usque ad Septembrium et reversi Cyzicum pergunt et hac comprehensa illic hiemabant, et omni vere ascendens similiter per mare conflictum cum Christianis habebat. per septem sane annos his eisdem gestis, et divina deique genetricis ope multitudine virorum bellicosorum amissa, et vulneratione maxima in eis effecta, confusi reversi sunt cum ingenti maestitia. cum autem discessisset idem dimergendus a deo stolus, ab hiemali aestu ac spiritu procellarum circa partes Syllaei comprehenditur et contritus totus omnimodis periit. Suphian autem, filius Auph, secundus frater, commisit bellum cum Floro et Petrona et Cypriano habentibus virtutem Romaïcam, et occiduntur Arabum triginta milia. tunc Kallinicus architectus ab Heliopoli Syriae ad Romanos profugus venit, qui marino igne confecto Arabum vasa exussit et una cum animabus prorsus incendit. et ita Romani cum triumpho reversi sunt, igne adinvento marino.

Mundi anno VIᴄʟxᴠɪ, divinae incarnationis anno ᴅᴄʟxᴠɪ, anno vero imperii Constantini sexto Constantinus habetur, qui Constantinopolitanae per duos annos ecclesiae fuit antistes; Abdellasque, filius Kaisi, et Phadalas hieme apud Cretam morati sunt.

Anno imperii Constantini septimo apparuit signum in caelo die sabbato.

---

1 Caisus H, Cahisus H². — 2 Liciam C, Lylitiam P. — 5 pugnantium P. — 6 bieres] naves magnas *mg.* C διήρεις *Th.* — 9 applicavit H. — 15 diguerunt PH. — ab *om.* P. — 16 reversi sunt C. — Kyzicum C. — 17 et omniani verear cendens P. — per mare *edd.* permanere O. — 19 genitricis H. — 22 demergendus H. — ac] et C. — 24 Hauph CP. — 25 Petronam CP *corr.* C². 30 Mundi — ᴅᴄʟxᴠɪ *om.* H. — 31 Constantinus — antistes *om.* H. — 32 Habdallas H, *sed.* H *sprscr. et* a *ante* ll *in lit.* — Kahisi PH.

Anno imperii Constantini octavo Theodorus Constantinopolitanus habetur antistes, qui duobus annis ecclesiae praefuit. quo anno facta est locusta magna per Syriam et Mesopotamiam.

p. 355, 1 Anno imperii Constantini nono ingressi sunt Mardaïtae Libanum et tenuerunt a Mauro monte usque ad sanctam civitatem et ceperunt cacumina Libani, et multi servi et captivi pariter et indigenae confugerunt ad eos ita, ut in brevi tempore in multa milia fierent. quibus compertis Mauhias et consiliarii eius timuerunt valde colligentes, quod imperium Romanorum divinitus muniatur, et dirigit legatos ad principem Constantinum postulans pacem et pollicitus, annualia se imperatori pacta laturum. ast imperator huiuscemodi legatis susceptis, eorumque petitione audita, destinavit cum eis in
179 B Syriam Iohannem patricium, cognomento Pitzigaudin, tamquam antiquae prosapiae rei publicae virum et negotiorum multorum expertem atque magnam consecutum prudentiam ad disputandum aptissime cum Arabibus et quae pacis sunt consone praestruendum. qui cum venisset in Syriam, coacervatione Mauhias tam Amiraeorum quam Corasinorum effecta, suscepit eum cum honore magno. multis ergo inter eos pacificis verbis edictis, convenit inter utrosque in scriptis fieri pacis cum iureiurando sermonem super consonantia annui pacti, praebendi videlicet Romanae rei publicae ab Agarenis auri librarum tria milia, viros captivos quinquaginta et equos nobiles quinquaginta. his ex communi placito inter utramque partem firmatis et in triginta servandis annos mutuo repromissis, amplissima pax inter Romanos et Arabes est effecta; sicque generalibus duobus inscriptis verbis ad alterutrum cum iureiurando pa-
p. 356, 1 tratis et invicem traditis, saepe dictus famosus vir ad imperatorem cum muneribus quoque multis reversus est. cum autem haec didicissent hi, qui Hesperias partes inhabitant, tam videlicet chaganus Avarum et ulteriores reges quam exarchi et castaldi nec non et principes nationum ad Occidentem sitarum, per legatos muneribus imperatori transmissis pacificam erga se dilectionem poposcere firmandam. annuens itaque imperator postulationibus eorum confir-

1 Theodorus — praefuit quo anno *om.* H. — 4 Mardaïtas graeci usitato sermone appellant milites marinos imperatoriam rogam non accipientes *mg.* CH. — 8 Mahuias C, Muhavias H *in lit.* — 11 imperari O, imperatori *edd.* — 14 multorum negotiorum PH. — 17 Mauchias P, Muhavias H *in lit.* — 18 Curasinorum H *sed* u *in lit.* — genus Saracenorum *mg.* C, Curasinorum (u *in lit.*) genus est Saracenorum a Curaso vocati, qui fuit filius Nizari, pronepotis Ismahelis *mg.* H. — 19 edictus O *corr.* H[2]. — 24 muti ore promissis P. — 29 chaianus H. — 31 occidentem H *in lit.* orientem CP (*πρὸς τὴν δύσιν Theoph.*) — 32 poscere O *corr. edd.*

mavit etiam circa illos donatoriam pacem; et facta est securitas magna in Oriente nec non et Occidente.

Anno imperii Constantini decimo factus est terrae motus magnus per Mesopotamiam, quo ruit Edessenae ascensus et trullus ecclesiae; et construxit eum Mauhias studio Christianorum.

Anno imperii Constantini undecimo mortuus est Mauhias, Saracenorum protosymbolus, qui fuit praetor annis viginti et amirae functus officio annis quattuor et viginti, et principari coepit Hizid, filius eius. hoc quoque anno Vulgarum gens supervenit in Thracem. verum inter haec necessarium est dicere de antiquitate quoque Onogundurensium Vulgarum et Contragensium. in septemtrionalibus namque partibus Euxini Ponti, quae meabiles sunt, inque paludibus, quae dicuntur Maeotides, in quas videlicet immittitur fluvius maximus ab Oceano per Sarmatarum terram dilapsus, nomine Atel, Tanahis amnis est et ipse ab Hiberibus portis exiens, quae in Caucasiis montibus esse feruntur, in eundem Atel fluens infertur. a mixtura vero Tanahidis et Atel, quae fit supra iam dictas Maeotides paludes, dum scinditur Atal, venit is, qui dicitur Cuchthis, fluvius in Maeotides paludes et reddit in terminum Pontici maris p. 357, 1
iuxta Necropela in acroma, quod dicitur Arietis Facies. a prae- 180 B
signatis vero paludibus simile flumini mare est et fertur in Euxini Ponti mare per terram Bosphori et Cimmerii, ex quo flumine capitur id, quod dicitur Murzulin, et huic similia, et in partibus quidem adiacentium paludum, quae spectant ad Orientem, usque ad Phanoriam seu Hebraeos, qui ibidem sunt, plurimae nationes consistunt. ab eisdem autem paludibus usque in amnem, qui dicitur Cuphis, ubi xystus capitur, qui est Vulgaricus piscis, antiquitus Vulgaria est magna, et hi, qui dicuntur Contragi, eiusdem, cuius et ipsi, tribus existunt. temporibus autem Constantini, qui in Occidente regnavit, cum Crobatus, dominus iam dictae Vulgariae seu Contragorum, vitam commutaret ac filios quinque relinqueret, testatus est, ne ullo modo a mutua cohabitatione separarentur, propter quod universitati dominarentur ipsique nulli alteri nationi

1 dominatoriam? *δεσποτικήν Theoph.* — 4 Hedessenae O. — 5 Maluchias P, Muhavias H *in lit.* — 6 Mauchias P, Muhavias H *in lit.* — 7 protosymbolus graece primus consiliarius interpretatur; quia enim principem Saracenorum graeci regem vocare refugiunt hunc protosymbolum vocant quasi primum consilia dantem *mg.* CH. — et amirae — viginti *om.* P. — 8 participari P. — Gisid H, *sed.* Gi *in lit.* — 13 Moetides P. — 15 portis *om.* C. — 17 Maeotidas H. — 18 Chucthis P. — 21 similis flumine P, simili flumine H. — Euxini] boni ospitii *sprscr. in* H. — 23 id] idem P. — Murzulin] genus piscis *sprscr.* in CH. — 27 xistus CH. — 29 ipse P. — 32 nec O *corr.* C[2].

servirent. post breve autem tempus mortis illius in divisionem venientes quinque filii eius altrinsecus sequestrati sunt una cum populo, quem unusquisque ipsorum suae ditioni habebat subactum. et primus quidem filius eius, qui dicebatur Bathahias, mandatum proprii custodiens patris in progenitorum suorum terra permansit usque in praesens. secundus vero huius frater, nomine Contragus, Tanahin transiens amnem ex adverso primo habitavit fratri. quarto autem et quinto Histrum, id est Danubium, fluvium transmeantibus, alter eorum in Avariae Pannonia chagano Avarum se subdens mansit illic cum potentatu suo, alter vero haud procul ab urbe Ravenna in Pentapolim veniens sub Christianorum imperio factus est. deinde horum tertius, Asparuch dictus, Danaprin et Danastrin transiens
p. 358, 1 et Onglon adiens, boreos interiores Danubio fluvios, inter hunc et illos habitavit tutum et difficilem ad expugnandum locum hinc inde conspiciens: dum enim esset palustris et hinc coronatus illincque fluminibus, copiosam genti propter hostium partitionem humiliatae praestabat quietem. his autem ita in quinque divisis et ad paucitatem devenientibus exivit magna gens Chazarorum ex interiori profundo Berziliae, primae Sarmatiae, et dominata est omni perviae terrae usque ad mare Ponticum, et primum fratrem Bathahiam primae Vulgariae principem substituit ordinatis vectigalibus, quae
181 B ab eo deferuntur usque nunc. ast imperator Constantinus comperto, quod extimplo gens sordida et immunda ultra Danubium apud Hoglon tabernaculum fixerit et appropinquantia Danubio discurrat, id est regionem, quae nunc tenetur ab illis quaeque tunc a Christianis possidebatur, tristatus est vehementer et iubet transire omnes exercitus in Thracem; et construens classim tam per terram quamque per mare contra eos motus est, hos bello persequi volens et contra Hoglon atque Danubium per Epirum pedites in aciem dirigens et per appropinquans litus naves adesse praecipiens. porro Vulgares hac celeritate seu maxima multitudine visa super salute sua desperati ad praedictum praesidium fugiunt et sese circumquaque muniunt. per tres autem et quattuor dies ex huiuscemodi munitione nec illis exire audentibus nec Romanis propter adiacentium paludum occasionem proelium construentibus, animadvertens polluta gens remissos Romanorum animos recreata et alacrior facta est. porro cum imperator pedum dolorem acriter pateretur et ad

3 dicioni CH. — 4 Batbaias? *cum Theoph.* — 6 Cotragus PH. — 7 Tanabim P. — 9 chaiano H. — 15 humilitate C. — 18 Gazarorum H. — 20 Bathaiam CP, Bathahian (bian *in lit.*) H. — 28 bello quo perseq. P. — 29 Hepirum O. — 30 navem C. — 34 audientibus O *corr.* C^2. — 37 pecodum P.

meridiem cogeretur ob balnei usum una cum quinque dromonibus et propriis hominibus suis reverti, deseruit magistratus et populum iubens eum lanceis vibrantibus exercitari et impetum in eos facere p. 359, 1 et post se illos attrahere a munitione et bellum in eos movere, si fortassis exirent: sin autem, vel obsiderent eos et observarent in munitionibus. at vero hi, qui erant equestris militiae, imperatorem fugisse diffamantes metuque oppressi eadem tergiversatione abusi sunt, nemine persequente. porro Vulgares hoc viso insequebantur post terga ipsorum et plures quidem gladio peremerunt, multos vero vulneraverunt persecuti eos usque Danubium. quem transeuntes et venientes usque ad eam, quae dicitur Barnan, circa fines Odyssi, et mediterraneo illic posito loco perspecto, quod in multa cautela consisteret, in posterioribus quidem propter Danubium fluvium, in anterioribus autem et ex lateribus ob clusuras et Ponticum mare, praesertim cum dominarentur et adiacentium Sclavinorum generationibus, quae dicebantur septem, Severes quidem locaverunt ab anteriore clusura Veregaborum ad partes Orientales, in locis autem, quae sunt ad meridiem et occidentem usque ad Avariam, residuas septem generationes, quae sub pacto erant. ergo cum in his dilatati fuissent, elati sunt et coeperunt ea, quae sub Romana re publica erant, castra seu praedia destruere atque praedari. unde vi coactus imperator pacem fecit cum eis annua illis praebere pacta pollicitus in confusionem Romanorum ob multitudinem delictorum. mirabile quippe ipso auditu erat his qui longe et his qui prope degebant, quod is, qui omnes tributarios sibi statuerat, tam scilicet 183 B eos, qui ad eoum et occasum, quam illos, qui ad arctum et mesembriam commorabantur, ab ista detestabili gente fuerit superatus. verum imperator ita quidem ex providentia dei hoc Christianis contigisse credens, evangelice tractans pacem fecit et fuit usque ad obitum suum quietus a cunctis hostibus studium habens praecipuum uniendi universas ecclesias dei, quae ubique divisae fuerant a temporibus Heraclii principis, proavi sui, et Sergii vaesani ac Pyrrhi, qui indigne throno Constantinopoleos praefuere, unam voluntatem et unam operationem in domino deo ac salvatore nostro dogmatizantium. quorum nequam opiniones subvertere satagens idem chri- p. 360, 1 stianissimus imperator concilio universali Constantinopolim convocato ducentorum et octuaginta novem episcoporum tam dogmata,

1 congeretur O. — 3 eum] cum C. — 7 fuisse P. — 9 posterga CP. — 12 loco *om.* H. — 15 cum] eum P. — 17 anteriora CH, interiora P *corr.* C^2. — 20 elati — 22 fecit *om.* P. — 25 is] his O *corr.* C^{2}H^2. — 26 oeum O *corr. edd.* — archtum C. — 27 commorabatur C. — 32 Pyrri H. — 37 octoginta H.

quae in antecedentibus quinque sanctis et universalibus conciliis fuerant confirmata, roboravit, quamque pium duarum voluntatum et operationum promulgari dogma decrevit per eandem sanctam et subtilissimam universalis concilii synodum; cui praeerant ⟨tam⟩ ipse piissimus imperator Constantinus, quam pii principes sacerdotum. porro ⟨per⟩ idem tempus Azid coepit esse Arabum princeps, qui tribus his praefuit annis.

Anno imperii Constantini duodecimo collecta est sancta et universalis sexta synodus Constantinopolim ducentorum octuaginta et novem sanctorum patrum praeceptione pii principis Constantini.

Mundi anno VIclxxiii, divinae incarnationis anno dclxxiii, anno vero imperii sui tertio decimo reppulit Constantinus ab imperio fratres suos Heraclium et Tiberium et solus regnavit cum Tiberio, filio suo.

Anno imperii Constantini quarto decimo Mucthar mendax, dum tyrannidem exercuisset, optinuit Persidem. vocabat autem se ipsum prophetam, et conturbati sunt Arabes.

Anno imperii Constantini quinto decimo Arabum princeps Maruham anno uno praefectus est, siquidem defuncto Azid turbati Arabes Aetherii exsurrexerunt, constituentes ducem sibi Abdelan quendam, filium Zuber; et congregati Phoenices et Palaestini Damascum veniunt, sed et usque Gabithan et Asan, amiram Palaestinae, dantque manus dextras Marsuham et sistunt eum ducem, qui p. 361, 1 amirae administratione fungitur mensibus novem. eo mortuo Abimelech, filius ipsius, suscipit principatum, cum amiras fuisset annis viginti et uno atque dimidio, aggrediturque tyrannos et interficit Abdellan, filium Zuber, nec non et Dadachum.

183 B Anno imperii Constantini sexto decimo facta est fames atque mortalitas magna in Syria, gentemque Abimelech optinuit. cumque Mardaitae partibus incumberent Libani, et pestilentia teneret et fames, idem Abimelech pacem, quae a Mauhia fuerat quaesita, petivit, missis ad imperatorem legatis, eademque trecenta sexaginta

---

3 dogmata P. — 4 tam *om.* O *add. edd.* — 6 per *om.* O *add. edd.* — Gizid *corr. ex* Azid H[2]. — Arabum esse PH. — 9 octoginta H. — 12 Mundi — dclxxiii *om.* H. — 15 *Immo* Iustiniano. — 19 Arabum *om.* P. — Marhuan H *in lit. item v.* 24. — 20 profectus P. — Gizid (Gi *in lit.*) H. — 21 Etheri H, Aethribi *cd. Anast. ex Theoph. corr.* — Habdallan H *in lit. item v.* 28. — 22 Zubeir (ir *in lit.*) H *item v.* 28. — Fenices H. — 23 Gabitham CP, Gabathan H *sed* a *ut vid in lit.* — ammiram P. — 25 eo] et O. — Habdilmelic H *in lit. item vv.* 30; 32. — 26 filio O *corr.* C[1]. — suscepit H. — 30 in synagentem que H. — 31 teneretur O, *corr. vulg.* — 32 Mubavia H *in lit.* — 33 tricenta P.

quinque milia nomismatum auri praebere pollicitus et illos trecentos sexaginta quinque servos parique modo nobiles totidem equos.

Anno imperii sui septimo decimo requievit pius imperator Constantinus, cum imperasset annis decem et septem, et imperavit Iustinianus, filius eius. et sciendum, quia frustra delere garriunt quidam dicentes, post quattuor annos factas fuisse sextae synodi capitulares, quae diffamatae sunt, formas: sicut enim in omnibus, cum falsa praedicent, arguuntur, ita et in his ostenduntur nihil dicere veritate suffultum. vera quippe chronicave annotatio sanctam universalem sextam synodum, quae contra monothelitas celebrata est duodecimo anno imperii Constantini, nepotis Heraclii, convenisse refert anno a constitutione mundi VIclxx; et quia post hoc regnavit idem Constantinus annis quinque, quo mortuo monarchiam tenuit Iustinianus, filius eius, annis decem. abiecto praeterea Iustiniano imperavit Leontius annis tribus, et post Leontium Tiberius, qui et Apsimarus, annis septem, et rursus Iustinianus, qui pulsus fuerat, annis sex, ut inveniri facile est ex ipsis editis formis, quae secundo anno extremi imperii eiusdem Rinocopemeni Iustiniani expositae fuisse referuntur; quae scilicet in tertia suarum forma his et huiusmodi se dictionibus habent: "conspicimus eos, qui se duabus nuptiis inse- p. 362, 1 ruerunt et usque ad octavo decimo kalendas Februarias praeteritae quartae indictionis, quae fuit anno a creatione mundi VIcxcviiii, servierunt peccato et nec resipiscere proposuerunt, depositioni canonicae summittendos." itaque ex ipsa chronica annotatione patenter apparet, quod collecti a sancta universali sexta synodo usque ad editas formas anni viginti septem sunt, patriarcha Constantinopoleos in sancta universali sexta synodo Georgio reperto annum agente patriarchatus sui tertium et post synodum patriarcha manente annis aliis tribus. post hunc vero anni fuere Theodori tres, et Pauli septem, et Callinici duodecim, et Cyri anni duo; ita ut colligantur etiam ex ipsis patriarchis anni viginti et septem, ab editis autem formis usque ad quartum annum Philippici anni quinque; eodemque primo anno imperii Philippici factum sit insanum concilium contra sanctam et universalem sextam synodum, 184 B et pulso Cyro sexto anno patriarchatus sui fieret Iohannes patri-

1 numismatum H. — tricentos P. — 5 et sciendum — p. 230, 10 *om*. H. — Has regulares formas sextae synodi graece falsi esse fatentur et idcirco eas in quo contrariae decretis sedis apostolicae sunt nullus Latinorum ammittit,cetera vero ubi opportunitas est reverente adsumit *mg*. C. — ledere O, delire *Fabrotus*. — 12 conditione P. — ͵ϛϱοβ' *Theoph*. — 15 Absimarus P. — 18 rinocepemeni P. — 23 depositioni *vulg*., deposuerunt O. — 26 sint P. — 29 vere P. — 30 Cyri anni] Cyriani P. — 32 et *om*. P. — 33 eodem quoque P. — 35 Cyro *om*. P. — fieret *om*. P.

archa Constantinopoleos et Andreas metropolita Cretensis et Germanus metropolita Cyzici, qui subscripserunt evidenter et anathematizaverunt cum omnibus, qui per eadem tempora fuere, praedictam contra monothelitas celebratam sanctam universalem sextam synodum; post annos vero tres defuncto Iohanne translatus fuerit Germanus a Cyzico et patriarcha fieret Constantinopoleos, et tertio decimo anno imperii Leonis expelleretur, et fieret Anastasius et patriarchatu fungeretur annis quattuor et viginti, et post eum Constantinus annis duodecim, et Paulus quinque et Tarasius
p. 363, 1 viginti uno.

Mundi anno VIclxxviii, divinae incarnationis dclxxviii, anno vero imperii Iustiniani primo Abimelech principatur Arabibus, qui praefuit his annis viginti duobus. Theodorus autem Constantinopolitanus annis tribus et Alexander Antiochenus habetur antistes. hoc autem anno mittit Abimelech ad Iustinianum confirmare pacem, et convenit inter eos huiuscemodi pax, ut scilicet imperator deponeret Mardaïtarum agmen a Libano et prohiberet incursiones eorum et Abimelech Romanis tribueret per singulos dies nomismata mille et equum et servum, et ut haberent ⟨in⟩ commune per aequalitatem tributa Cypri et Armeniae ac Hiberiae. et direxit imperator Paulum magistrianum ad Abimelech ad confirmandum ea, quae placita fuerant, et facta est in scriptis securitas sub testium astipulatione; qui liberaliter honoratus reversus est. et mittens imperator assumpsit Mardaïtarum duodecim milia Romaïca virtute recisa: omnes enim, quae nunc habitantur ab Arabibus in confinibus positae civitates a Mopsuestia et usque ad quartam Armeniam, infirmae et inhabitabiles erant propter impetum Mardaïtarum, quibus repressis omnia dira Romania passa est usque in praesentem diem. eodem anno mittit Abimelech Ziadum, fratrem Mauhiae, in Persidem contra Muchtartem mendacem atque tyrannum, et interemptus est Ziadus a Muchtarte. quo audito Abimelech venit in Mesopotamiam et tyrannidem patitur a Saido, quem supergressus verbo Damascum aperire fecit a se praeventam, et post hoc fraudulenter occidit eum.

1 Andrea O *corr.* C[2]. — sed Andreās et Germanus penitentiam agentes inter doctores ecclesiae sunt recepti *mg.* C. — 2 et videnter P. — 5 Gratianus P. — 7 expellitur P. — 8 post Constantinum (*om.* eum) O *corr. vulg.* — 9 Carasius P. — 11 Anno ab incarnatione domini dclxxviii Iustinianus Romanis imperat Arabibus Habdilmelic (Habdilmelic *in lit.*) principatur H. — 12 principabatur C. — 13 Theodorus — 14 antistes *om.* H. — 14 habentur O. — 15 Habdilmelic *in lit.* H *hic et infra.* — 18 numismata H. — 19 in *om.* O *add. vulg.* — 21 magistrum (trum *in lit.*) H. — 22 estipulatione P. — 24 romanica C. — 29 Ziadum] Ziphien *in lit.* H *item v.* 31. — Muhaviae H *in lit.* — 30 Mucthartem CP. — 31 Muctharte P, Muchtharte H. — 33 eum *om.* H.

Iustinianus autem, cum esset iunior quasi annorum sedecim et sua quaeque inconsulte disponeret, misit Leontium praetorem in Armeniam cum Romaïco potentatu et Saracenis illic existentibus interemptis subicit hanc Romanis, similiter et Hiberiam et Albaniam, Bucaniam quoque atque Mediam, et sub tributa regionibus actis plurimas pecunias imperatori transmisit. at vero Abimelech his cognitis adit Cercesium et Theupolim subiugavit.

Anno imperii Iustiniani secundo Paulus habetur antistes, qui 185 B septem annis throno Constantinopolitano praesedit; factaque est P 364, 1 fames in Syria, qua de re multi Romaniam sunt ingressi. et veniens imperator in Armeniam illic suscepit Mardaïtas, qui in Libano fuerant, aeneo muro destructo. destruxit autem et pacem cum Vulgaribus fixam perturbans typos, qui a patre proprio sunt ordinabiliter facti, et iubet transire in Thracem equestres militias volens tam Vulgares quam Sclavinias praedari.

Anno imperii sui tertio movit exercitus Iustinianus contra Sclaviniam et Vulgariam; et Vulgares quidem ad praesens sibi occurrentes impulit, exurgens autem usque Thessalonicen copiosas multitudines Sclavorum partim bello percepit partim, cum ad se confluerent, in partibus Obsequii, cum per Abydum transfretasset, constituit. dum autem reverteretur, in itinere praepeditus a Vulgaribus in arto clusurae cum caede proprii populi et vulneratione multa vix remeare praevaluit. eodem anno et Abdelas Zuber Musabum, fratrem suum, mittit contra Muctar et inito Marte cum eo vertitur Muctar et fugit in Syriam; quem praeoccupans interfecit. porro Abimelech militat contra Musarum et victum occidit et subiugavit Persidem totam.

Mundi anno VIcLXXXI, divinae incarnationis anno DCLXXXI, anno vero imperii Iustiniani quarto misit Abimelech contra Zubehir Chagan in Macca, et occidit eum ibidem Chagan, et subdita regione Chagan adversante sibi concremavit domum idoli eius una cum idolo culturae ipsorum. quam ob causam ille Chagan praetorem P. 365, 1 Persidis promovit, et subacta est Abimelech tam Persidis regio et Mesopotamiae quam Armenia magna Ethrii ac per id intestina eorum bella quieverunt.

2 inconsulta O *corr. edd.* — 3 sistentibus P. — 4 Halbaniam CP. — 7 Cersium P. — Eupolim H. — 8 Paulus — praesedit *om.* H. — 9 que *om.* H. — 12 distructo CP. — 13 sunt *om.* C. — 16 anno vero imp. P. — 18 usque ad Th. P. — 19 Sclavinorum H. — 20 Habydum CP. — 21 praepeditus] trepidus P. — 22 clausurae O. — 23 Habdellan H *in lit.* — Zubeir (ir *in lit.* H). — 24 Mucthar P. — 25 fugiit C. — 26 vinctum P. — 27 Mundi — DCLXXXI *om.* H. — 28 vero *et* contra *om.* P. — Zubeir H. — 29 chaian (i *in lit.*) H. — Macta P. — 30 Chaian H, *item v.* 31. — 31 cultore P. — 33 Armeniae P. — Ethrii C *et* H *in lit.*, Ethirii P, Aethribi *ed. Anast.* — ac] et C. — 34 qui venerunt P.

Anno imperii Iustiniani quinto finem habuit et liberatus est ab omni bello Arabum principatus, et pace potitus est Abimelech, cunctis sibi subactis.

Anno imperii sui sexto Iustinianus pacem, quam ad Abimelech habuit, ex amentia dissolvit. etenim Cypriorum insulae populum irrationabiliter voluit transmigrare, characterem, qui missus ab Abimelech fuerat, cum noviter visus esset et numquam antea factus, non admisit. multitudo vero Cypriorum, dum transmeare niteretur, summersa est et ex languore peribat, reliqui vero in Cyprum reversi sunt. et auditis his Abimelech satanice simulatus rogabat, ne pax solveretur, sed susciperet monetam suam, cum Arabes non susciperent Romanorum incisionem in suis nummis. verum "dato pondere auri," ait "nullum Romanis damnum efficietur ex eo, quod
186 B Arabes nova cuderent." at ille precem ex timore arbitratus effectam non perpendit, quod studium eorum esset, ut Mardaïtarum solum compesceret primum incursus et ita per putativae rationis obtentum pacem dissolveret; quod et factum est. et misit Abimelech ad aedificandum templum Machan et voluit auferre columnas sanctae Gethsemanis. et rogaverunt eum Sergius quidam, vir christianissimus, qui erat generalis Mansur logotheta et valde familiaris eidem Abimelech, atque Patricius, socius eius, Christianis qui erant in Palaestina praepositus, qui cognominabatur Clausus, postulantes, ne fieret hoc, sed per supplicationes suas persuaderet Iustiniano mittendi sibi alias pro eis; quod et factum est.

p. 366, 1 Anno imperii sui Iustinianus septimo elegit ex Sclavis, qui se iubente migraverant, milites triginta milia et armatis eis cognominavit illos populum acceptabilem principemque in eis Nebulum nomine statuit. fisus autem in illis scripsit Arabibus non se permansurum in pace, quae scripto convenerat. et assumpto populo acceptabili et cunctis equestribus militiis abiit Sebastopolim maritimam. Arabes autem dissimulantes et pacem solvere minime proponentes, sed imperatorio excessu atque procacia hoc agendi violentiam patientes, armati et ipsi veniunt Sebastopolim protestantes, ne imperator, quae invicem cum iuramentis consono pacto placita fuerant, solveret; alioquin deus vindex et iudex culparum foret. sane cum imperator nec auditu ipso huiuscemodi verba percipere pateretur,

1 et liberatus est *om.* P. — 2 pacem H. — 4 ad *om.* P. — Abimelec P. — 5 etenim] et omni H. — insulae] insula e P insula et CH. — 9 langore H. — periebat O *corr.* C^2. — 13 auri] puri H, *sed* auri *intra versus sprscr.* — et ex eo P. — 14 cuderent] studiose facerent *sprscr. in* H. — 19 Getsemanis CP. — 25 ex clavis CH. — 28 per se mansurum P. — 32 agendum P. — 35 vindex] ultor *sprscr. in* H.

illi pacis et verbi scriptum solventes et in excelsa hasta pro vexillo praecedendi gratia suspendentes contra Romanos impetu irruunt Muamed ducem habentes, bellumque taliter inierunt. et prius quidem superati sunt Arabes. suggerens interea Muamed auxilianti Romanis Sclavorum duci mittit ei marsuppium nomismatibus plenum multisque repromissionibus hunc seducens persuadet ad se fugere cum viginti milibus Sclavorum; et sic fugam Quiritibus acquisivit. tunc imperator occidit horum residuos una cum liberis et uxoribus trans praecipitii locum, Leucatium dictum, qui maritimus erat iuxta Nicomediensem positus sinum.

Anno imperii Iustiniani octavo Sabbatis, patricius Armeniae, comperta superatione Romanorum, Armeniam Arabibus tradidit, et subiecta est eis interior Persis, quae dicitur Chorasa. et oritur ibidem insidiator nomine Sabinus, qui multos Arabum interfecit sed et ipsum Chaganum prope modis omnibus in amne necavit. p. 367, 1 ex tunc ergo per amplius Agareni temerarii facti Romaniam depopulabantur.

Mundi anno VIclxxxvi, divinae incarnationis anno dclxxxvi, 187 B anno vero imperii Iustiniani nono Callinicus habetur Constantinopolitanus antistes, qui duodecim praefuit annos ecclesiae. hoc etiam anno defectio est solis effecta hora diei tertia ita, ut quaedam clarae stellae parerent. et exercitum movit Moamed contra Romaniam habens secum profugos Sclavos utpote expertes Romaniae et multos duxit captivos. porro Iustinianus diligentiam circa palatii habens negotia construxit triclinium, quod Iustiniani vocatur, constituitque Stephanum Persam, saccellarium suum et spadonum primum, dominum et arbitrem nimis insidiantem sanguini atque crudelem, qui immisericorditer exteriores quosque verberare, sed et lapidare tam ipsos quam horum praelatos penitus non cessabat. cumque imperator quadam die profectus fuisset, praesumpsit agrestis bestia illa et matrem quoque ipsius Anastasiam Augustam habenis more pueri flagellare. in his autem et in omnem civilem copiam multis malis ostensis exosum fecit cunctis imperatorem. similiter et in generalis logothesii rebus constituit monachum quendam, Theodotum nomine, qui primo inclausus fuerat in Thracensibus angusti partibus, sed et ipsum saevissimum et crudelem nimium exi-

2 Muhammad H *in lit. item v.* 4. — 5 Sclavorum] sclaveri H. — numismatibus H. — 8 residuis O *corr.* C². — 9 iuxta *om.* C. — 13 Chaerasa C, Cherasa H. — 14 Sabinorum C. — 15 chaianum H. — prope *edd.*, propene O. 16 Sagareni O *corr.* H². — 18 Mundi — dclxxxvi *om.* H. — 19 Callinicus — 21 anno *om.* H. — 22 Muhammad H *in lit.* — 24 palatii] pagani P. — 28 misericorditer C. — 31 habens H. — et omnem (*om.* in) H.

stentem, qui plurimos rei publicae principes et illustres viros, non tantum ex ordinatoribus sed et ex urbis habitatoribus frustra et in vanum ac inexcusabiliter exactiones et functiones ex proscriptione exolvere faciens funibusque hos suspendens palearum fumo afficiebat. insuper et praefectus imperatoria iussione plurimos viros carceribus trudens per aliquot annos servari mandavit. haec omnia crescere fecerunt odium populi circa imperatorem. praeterea impe-
p. 368, 1 rator exigebat a Callinico patriarcha orationem faciendi, ut destrueret ecclesiam sanctae dei genetricis, quae metropolitae dicebatur, iuxta palatium sitam, volens in loco sistere phialam et bases construere vulgi Benetorum, ut illic imperatorem susciperent. at vero patriarcha dicebat "orationem quidem ad statuendam ecclesiam habemus, in destructionem vero ecclesiae non suscepimus." cogente autem eum imperatore et omnimodis exigente et orationem, dixit patriarcha: "gloria deo, qui iugiter sustinens patitur nunc et semper et in saecula saeculorum. amen." quo audito destruxerunt ecclesiam et fecerunt phialam. porro iam dictam ecclesiam metropolitae fecerunt apud Petrin.

188 B Anno imperii Iustiniani decimo aciem direxit Moamed adversus quartam Armeniam et captivatis multis reversus est. eodem quoque anno Iustinianus ab imperio pulsus est hoc modo. iussit Stephano patricio et praetori, cognomento Rusio, noctu interficere vulgus Constantinopolitanum a patriarcha inchoaturo. Leontius vero patricius et quondam magister militum Orientalium, qui in bellis saepe probabiliter gesserat et tres in custodia transegerat annos, accusatus extimplo revocatus et praetor Helladis promotus est, iussus autem est in tres immitti dromones eademque die ab urbe moveri. nocte vero penes Iulianesium portum Sophiae iuxta ea, quae dicuntur Mauri, situm ad iter agendum ab urbe motus statione fixa vale dicebat amicis, qui ad se veniebant. inter quos ad eum venere germani quoque sodales eius, Paulus scilicet monachus Callistrati, qui et astronomus, et Gregorius Cappadox, qui et clusuriarches extiterat, deinde monachus factus et egumenus Flori, qui in custodia frequentius illum visitantes affirmabant eum imperatorem Romanorum futurum. at vero Leontius dixit ad eos: "vos certum
p. 369, 1 in custodia super imperio me fecistis, et nunc vita mea in malis finitur, postmodum quippe meam ero per singulas horas praestolans mortem." qui dixerunt: "ipse ne pigriteris, et hoc protinus adim-

2 urbibus P. — 3 ac] et C. — 5 efficiebat O, *corr.* C². — 6 tradens P. — 9 genitricis CH. — 10 fialam C. — 16 et *om.* P. — 19 Muhammad H *in lit.* — 26 helladis CP. — 33 hegumenus O. — 38 pegriteris P.

pletur. audi nos tantum et sequere nos." et assumptis Leontius hominibus suis et armis, quotquot habuit, ascendit in praetorium silentio multo; et pulsantes portam imperatorem venisse fingebant ad disponendos quosdam, qui illic esse noscerentur. cumque nuntiatum fuisset hoc praefecto, qui tunc erat, et ille concite venisset et portas aperuisset, capitur a Leontio et alapis caesus ligatur manus et pedes. ingressus autem Leontius et carceribus reseratis solutisque viris retrusis multis et fortibus, qui a sex et octo annis in vinculis fuerant, quorum plures milites erant, hos armavit et in forum exivit cum eis clamans: "quotquot Christiani, ad sanctam Sophiam." et mittens per omnem regionem voce sua clamare praecepit. multitudo vero civitatis tumultuata celeriter ad luterem ecclesiae congregata est. ipse vero una cum duobus monachis amicis suis et quibusdam ex clarioribus viris, qui e custodia sunt egressi, patriarchium ascendit ad patriarcham. inveniens autem et ipsum propter illa, quae iussa sunt patricio Stephano Rufo, turbatum persuadet ei descendere ad luterem et clamare sic: "haec dies, quam fecit dominus." universa vero multitudo levaverunt vocem: "effodiantur ossa Iustiniani", et ita in hippodromium omnis cucurrit populus. cumque dies facta fuisset, educunt Iustinianum in hippodromium nasoque ipsius et lingua recisa exulem faciunt apud Chersonam. 189 B porro comprehensum turba Theodotum monachum et generalem logothetam atque Stephanum saccellarium Persam funibusque retrorsum hos ligatos trahunt per mediam plateam et ad bovem deductos incenderunt et ita Leontium imperatorem laudaverunt.

Anno imperii sui primo Leontius cum regnare coepisset, undique pacifice mansit tribusque annis imperium rexit.

Anno imperii Leontii secundo movit exercitum Senalidus in p. 370, 1
Romaniam et multis ductis captivis reversus est; seditioneque Sergius concitata, patricius Lazicae, hanc Arabibus subdidit.

Mundi anno VIᴄxc, divinae incarnationis anno ᴅᴄxc, anno vero imperii Leontii tertio acie Arabes in Africam mota hanc optinuerunt et ex proprio exercitu taxatos in ea quosdam constituerunt. quibus compertis Leontius mittit Iohannem patricium, virum idoneum, cum omnibus Romaïcis classibus. qui cum Kartaginem pervenisset et bello catenam portus eius aperuisset inimicosque in

---

5 concito H. — 6 lapis P. — 11. 12 cepit H. — 13 cum una cum CP. — 16 Rufo *corr. ex* Ruso *vid. in* H. — 18 vero *om.* H. — 19 occurrit P. — 21 exsulem C. — Cersonam O. — 24 bovem] taurum H. — 26 Anno ab incarn. domini sexcentesimo octogesimo septimo Leontius imperat Romanis. igitur cum regn. coep. H. — 28 Leontii] sui P. — 30 subdit C. — 31 Mundi — ᴅᴄxc *om.* CH. — 32 acies P. — 35 Cartaginem C.

fugam vertisset, hos viriliter insecutus universa liberavit Africae castra relictisque propriis observatoribus haec imperatori suggessit ibidemque hiemavit iussionem praestolatus ab eo. at vero protosymbolus his compertis copiosum et potentiorem adversus eos stolum transmittit et praedictum Iohannem cum stolo ipsius bello a portu depellit et exterius hostiliter castra metatus est; praedictus vero Iohannes ad Romaniam repedavit maiorem virtutem ab imperatore accipere volens et venit usque ad Cretam principem aditurus. exercitus autem per maiores suos ad imperatorem ascendere nolens (optinuerat enim eos timor atque confusio) ad consilium sese nequissimum contulit, et huic maledixerunt eligentes imperatorem Apsimarum, drongarium Cibyraeotorum apud Curiositas habitum, hunc Tiberium nominantes. itaque Leontio apud Constantinopolim posito et Neoresium portum emundante, bumbonis pestis urbi incubuit et in quattuor mensibus multitudinem plebis consumpsit. venit autem Apsimarus una cum stolo, qui secum erat, et applicuit ex adverso p. 370, 1 civitatis in Sycaes. per aliquantum sane temporis civitate prodere nolente Leontium, proditio facta est per singularem murum Blachernarum a principibus exteris, quibus claves terreni muri cum horribili iurciurando creditae fuerant: isti namque per insidias tradiderunt urbem. porro ingressi classium milites civium domos denudaverunt in his habitantes. at vero Apsimarus Leontium quidem naso reciso in monasterio Dalmati sub custodia fore praecepit, principes autem et amicos eius utpote commorientes ei caesos atque proscriptione damnatos exilio relegavit. Heracliumque, germanum fratrem suum, 190 B ut virum vehementer idoneum singularem praetorem omnium exteriorum equestrium exercituum promotum in partes Cappadociae ac clusurarum discurrere contraque hostes curam et dispositionem facere misit.

Mundi anno VIcxci, divinae incarnationis anno dcxci, anno vero imperii Apsimari primo, qui septem circiter imperavit annis, tumultuatus est Abderachman in Perside et dominatus ei persecutus est ab ipsa Chagan.

Anno imperii Apsimari secundo Romani per Syriam peragrantes et venientes usque Samosatum et depraedantes circumquaque regionem multos occiderunt, milia videlicet Arabum, ut ferunt, du-

2 imperator H. — 4 his *om.* H. — 12 Cybioretorum CP, Cybyoretorum H. — 15 Absimarus PH. — 17 Syces O. — 21 dassium CH. — 22 Leontius O, *corr.* C[2], Leontii *lit. corr. in* H. — 23 monasterium C. — 30 Anno ab incarn. domini dcxci Absimarus Romanorum imperator creatus. qui septem *c. q. s.* H. — 31 Absimari O. — 32 Habdarracmen H *in lit.* — 33 chaian H, chan P. — 34 Absimari PH.

centa; plurimisque spoliis sumptis et captivatione Arabum multa reversi sunt, timore magno in eos patrato.

Anno imperii Apsimari tertio exercitum movit Abdelas in p. 372, 1 Romaniam et expugnans Tarantum nihilque proficiens rediit ac aedificavit Mopsuestiam et posuit in ea custodes.

Anno imperii Apsimari quarto Baanes, cognomento Eptadaemon, quartam Armeniam Arabibus subdidit. Apsimarus vero Philippicum, filium Nicephori patricii, in Cephalleniam exulem misit ut imperandi somnio venundatum: asserebat enim se in somnio vidisse, quod caput suum obumbraretur ab aquila. quibus imperator auditis hunc protinus exilio relegavit.

Anno imperii Apsimari quinto seditionem concitaverunt principes Armeniae contra Saracenos et eos, qui erant in Armenia, peremerunt et iterum ad Apsimarum mittunt et Romanos in regionem suam adducunt. porro Muamed acie adversus eos directa multos occidit et Armeniam Saracenis summittit optimatesque Armeniorum coacervatos in uno loco viventes incendit. per idem vero tempus exercitum movit Azar in Ciliciam cum decem milibus; cui cum obvius occurrisset Heraclius, frater imperatoris, plurimos eorum occidit, residuos vero vinctos imperatori transmisit.

Anno imperii Apsimari sexto Azidus Cunei aciem contra Ciliciam movit expugnansque Sisui castrum Heraclius, imperatoris frater, optinuit et bellum in eum aggressus Arabum duodecim milia necat. interea Iustinianus cum penes Chersonam degeret et se iterum imperaturum contionatus denuntiaret, accolae locorum eorundem discrimen ex imperio provenire metuentes consiliati sunt hunc interficere vel certe imperatori transmittere. ipse vero, cum id sensisset, potuit effugere et Daras adiens Chazarorum se poposcit cha- 191 B gani optutibus praesentari; qui, cum rei circumstantiam didicisset, suscepit eum cum honore ingenti et tradidit illi in uxorem Theo- p. 373, 1 doram, germanam sororem suam. post modicum vero temporis prece oblata chagano descendit in Phenagoriam et illic degebat cum Theodora. his auditis Apsimarus mittit ad chaganum promittens ei praebere munera multa, si Iustinianum sibi dumtaxat vivum transmitteret, sin autem, caput eius. cedens ergo chaganus huiuscemodi petitioni custodiam ei misit, ne quasi a contribulibus suis in-

3 Absimari O, *item vv.* 6, 7, 12. — Habdalla H *in lit.* — 5 Cephaloniam (*sed* o *in lit.*) H. — 9 in somnis (nis *in lit.*) H. — 15 Muhammad *in lit. ex* Muamed H. — 18 Celiciam P, *item v.* 21. — 21 Absimari P. — 24 Cersonam O. — 27 censisset P. — 28 Chazororum C. — chaiani H, *hic et infra.* — 30 in *om.* P. — 32 prece] prae P. — 35 autem saltem caput H.

sidias pateretur, mandans Papatzin, qui erat illic in personae suae vice deputatus, et Balgitzin, principi Bosphori, ut, cum nuntiatum foret, eundem trucidarent Iustinianum. his autem per servum chagani Theodorae nuntiatis et Iustiniano patefactis, convocatos iam dictos Papatzin et Balgitzin principem ad colloquendum secreto corda strangulare curavit confestimque Theodoram in Chazariam mittit et ipse a Phenagoria clam fugiens in Men descendit, et inventa navi parata ascendit in eam et navigans iuxta litora venit usque ad Symbolum iuxta Chersonem; ad quam mittens occulte tulit Barisbacurium et fratrem eius, Saliban quoque ac Stephanum et Moropaulum una cum Theophilo. qui, cum navigasset cum eis, Chersonis pharum transivit, sicque demum transfretantes Necropela seu ostia Danapri et Danistri tempestate facta super salute sua desperati sunt omnes. Myaces vero, familiaris homo ipsius, dixit ei: "ecce morimur, domine. vove deo pro salute tua, ut, si deus imperium tibi tuum reddiderit, in nullum tuorum ulciscaris inimicorum." at ille respondens in furore dixit: "si pepercero cuiquam ipsorum, hoc in loco me deus dimergat." et sine periculo ab aestu
p 374, 1 illo exivit et introivit in Danubium amnem. cum autem misisset Stephanum ad Terbellin, dominum Vulgariae, ut sibi auxilium praestaret ad optinendum parentale imperium suum, repromisit ei plurima se dona daturum et filiam eius in mulierem accepturum ipsique in cunctis oboediturum et concursurum iureiurando pollicitus. quo ille cum ingenti honore suscepto, commovet universum sibi suppositum populum, Vulgarum scilicet, atque proximo anno ad regnantem urbem venerunt.

Anno imperii Apsimari septimo mortuus est Abimelech, Ara-
192 B bum princeps, et tenuit Uhaled, filius eius. eodem quoque anno Iustinianus cum ad regiam civitatem venisset una cum Terbelli et subiectis Vulgaribus, castra metatus est ad portam Charsii et usque Blachernas. et per tres dies alloquentes eos, qui erant in urbe, conviciis dehonestabantur ab illis, qui eorum saltem nec verbum admittebant. at vero Iustinianus cum paucis contribulibus bello excepto per aquaeductum ingressus et tumultum excitans fodiendo urbem optinuit et post paululum tabernacula in palatio Blachernarum tetendit.

---

1 patzin H. — 3 per se vivum P. — 5 principes *corr. ex* principe H. — 6 Chariam P. — 8 venit usque] ventusque H. — 9 Cersonem H. — 12 Cersonis O. — 13 hostia O. — 14 Miaces H. — 18 demergat H. — 20 ut] et P. — 22 ipseque P. — 27 Absimari O. — Habdimelic H *in lit.* — 28 et tenuit principatum eius Ulid, filius Habdalharem H *in lit.; erat ut in textu, sed fort.* Uhalid *scriptum.* — 30 Charsi P. — 32 convitiis P. — 34 per eaque ductum P, perque ductum H.

Imperat itaque Romanis denuo Iustinianus annis sex, Arabum vero princeps efficitur Uhalid annis novem. Constantinopolitanus episcopus habetur Cyrus, qui sex praesedit annis ecclesiae; de quo dicetur inferius.

Igitur anno imperii sui primo, id est quo imperium suum Iustinianus recepit, multa dona Terbeli tribuens simul et regalia vasa dimisit eum in pace. ceterum Apsimarus urbe relicta Apollo- p. 375, 1 niadem fugiens adit; insecutionem tamen perpessus apprehenditur et ad Iustinianum deducitur. porro Heraclius a Thrace vinctus adductus est cum omnibus, qui eis opitulabantur, quos in muro omnes suspendio interfecit. cum autem et ad mediterranea destinasset, plurimos ex eis inventos tam actores quam privatos similiter interemit. porro Apsimarum atque Leontium vinctos catenis per totam urbem pompis fecit dehonestari. cumque ludi equestres agerentur, ipseque in solio resideret, ducti sunt publice tracti et proiecti proni ad pedes eius; quorum ille colla usque ad solutionem primi bravii calcavit, universa plebe clamante: "super aspidem et basiliscum ascendisti et conculcasti leonem et draconem." et ita hos destinatos in vivario animantium capitis animadversione punivit. Callinicum vero patriarcham ablatis oculis apud Romam exilio relegavit et pro eo Cyrum, qui in insula fuerat inclausus Amastridis, tamquam eum, qui praenuntiaverat sibi prioris restitutionem imperii, surrogatum provexit, innumerabilem quoque multitudinem tam ex civili quam ex militari catalogo perdidit, multos etiam in saccos missos amara fecit morte necari, alios autem, cum ad prandium vel cenam accubitaret, mox surgebat, partim suspendio partim incisione perdebat; et hinc magnus timor optinuerat omnes. misit interea classim ad deducendam a Chazaria uxorem suam, et multae suis cum viris scaphae dimersae sunt. quo audito chaganus significat 193 B ei dicens: "o insensate, nonne oportebat te in duabus vel tribus scaphis accipere mulierem tuam et non tantam occidere multitudinem? an putas, quod et hanc Marte percipias. ecce peperit tibi et filium. mitte ergo et accipe illos." at ille misso Theophylacto cubiculario duxit Theodoram et filium eius Tiberium et coronavit eos, et imperavere simul cum ipso.

Anno imperii Iustiniani secundo Iohannes Hierosolymitanus,

vv. 1—4 *om.* H. — 5 id est] idem C. — 7 in] cum P, *om.* C. — 8 adiit H. — 10 cum omnibus cum eis qui opit. P. — 13 Absimarum O. — 17 clamantes P. — 18 collocasti P. — 19 Kallinicum O. — 22. 23 imp. sui rogatum P. — 27 obtinuerat PH. — 29 demersae H. — 32 marte *ed. Anast.* arte O (πολέμῳ *Theoph.*). — 36 Iohannes — *p.* 240, *v.* 2 anno *om.* H.

qui per triginta ecclesiae praefuit annos, habetur antistes; eodemque anno Uhalid surripuit ecclesiam catholicam Damasci, livore pestifero in Christianos habito stimulatus propter eminentem tanti p. 376, 1 pulchritudinem templi, et prohibuit scribi graece publicos logothesii codices, sed in Arabicis annotari sine computo, quoniam impossibile est illorum lingua monadem vel dualitatem aut trinitatem aut octo et dimidium aut tria scribi, propter quod et usque hodie sunt cum eis notarii Christiani.

Mundi anno VIcc, divinae incarnationis anno DCC, anno vero imperii sui tertio Iustinianus pacem inter Romanos et Vulgares evertit et equestres militias in Thracem transire faciens classibus constructis contra Vulgares et Terbeli properavit. cum autem venisset ad ripam, navigium quidem ante castrum applicare fecit, equites vero in superioribus campis sine custodia et omni suspicione castra metari praecepit. populo autem sicut ovibus per campos ad legendum fenum disperso, viderunt exploratores Vulgarum vanam Romanorum dispositionem et coacervati ut ferae subito irruerunt et vehementer consumpserunt Romaïcum ovile, multam praedam et equos et arma exceptis his, qui perempti sunt, accipientes. porro Iustinianus, cum ad castrum fugisset cum his, qui evaserant, per tres dies portas clausit et obseratas tenuit vidensque Vulgarum perseverantiam ipse primus equi sui nervos incidens omnes id ipsum facere iussit. armis autem bellicis supra murum positis, noctu in scaphas ascendens latenter enavigavit et cum confusione pervenit ad urbem.

Anno imperii Iustiniani quarto exercitum movit Masalmas adversus p. 377, 1 Tyanum propter indignationem exercitus una cum Maiuma per Marinianum occisi, et hanc obsidentes hiemaverunt ibidem. ad quos mittit imperator duos praetores, Theodorum Carterucan et Theophylactum Saliban, cum exercitu et agresti populo rusticam operam daturo ad bellandum eos et insequendum. ipsi vero ad contentionem in alterutrum venientes et inordinate in eos congressi 194 B vertuntur, et multa milia perierunt, et captivi ducti sunt multi. at illi sarcina eorum et escis acceptis obsederunt, quousque civitatem

---

2 Ulid H *in lit.* — libore O. — 3 minentem O, *corr.* C²H². — 4 pulcritudinem H. — 5 compoto P. — 9 Mundi — DCC *om.* H. — 11 Thrace *in lit.* H. — 15 ovis P. — 16 feno PH, faeno C, foenum C². — Vulgariae *corr. ex* Vulgariam C. — 17 ferre CP, *corr.* C², ferae (rae *in lit.*) H. — 18 olive P. — 19 acceptis P. — fugiisset CP, *corr.* C². — 21 clausas (as *in lit.*) H. — Vulgarium C. — 24 venit C — 27 Tyanum P *et* C *in lit.* tyrannum H. — Maiuma P, Mauima H, Mauhia (m *suprascr.*) C (*qua m. sprscr. sit* m *non dignoscitur*), *Μαϊουμᾶ Theoph.* — 29 Charterucan P. — 30 Salyban H, Bari (*sic*) P. — 31 ipse P.

ceperunt: defecerant enim illis escae, ac per hoc recessuri erant. porro viri Tyanenses his visis desperati acceperunt verbum indemnitatis suae et exierunt ad eos, et derelicta est civitas deserta usque in praesentem diem. verum illi non servantes verbum hos in heremum exules transmiserunt et multos ex his servos retinuerunt.

Mundi anno VIccII, divinae incarnationis anno DCCII, anno vero imperii Iustiniani quinto movit exercitum Abas contra Romaniam et multis in captivitatem ductis rediit et coepit aedificare Garis in regione Eupoleos.

Anno imperii Iustiniani sexto movit exercitum Utham adversus Ciliciam et multa castra verbo accepit. proditum autem est eis et Camachum cum adiacentibus sibi locis. interea Iustinianus stolo copioso armato Maurum patricium misit Chersonem una cum Stephano patricio, cognomento Asmicto, malorum memoria succensus insidiarumque recordatus contra se a Chersonitensibus et Boosphorianensibus ac reliquis climatibus effectarum; omnes naves, dromones videlicet trieres et scaphas, chimaeras ac lintres usque ad chelandia per collationem ab unoquoque habitantium urbem, senatorum scilicet et ergasteriacorum et plebeiorum ac omnis officii, collegit. quibus missis praecepit omnes habitantes in castris illis gladio interficere et neminem vivificare, tradens eis et Heliam spatharium, qui deberet princeps Chersonis constitui. qui Chersonem p. 378, 1
pervenientes, nemine sibi resistente, castra ceperunt et omnes gladio interfecerunt, exceptis infantibus, utpote parvulis his parcentes et sibi hos in servitium reservantes. Tudunum autem, principem Chersonis, qui ut ex persona chagani erat, et Zohelum, qui ex linea et genere primus civium habebatur, atque alios quadraginta illustres seu primores Chersonis una cum familia ipsorum vinctos ad imperatorem miserunt. alios vero septem ex primoribus Chersonis in verubus ligneis igni applicantes assaverunt; alios etiam viginti post tergum horum brachiis vinctis ad lora navis alligantes et lapidibus hanc implentes in profundum miserunt. his autem Iustinianus compertis super salute puerorum saeviens iussit eos ad se quantocius advenire. cum autem stolus mense Octobrio motus et in pelago praeoccupatus esset in astri ortu, quod Taurura dicitur, paene totus

2 tyrannenses H. — 6 Mundi — DCCII *om.* H. — VIcc *et* DCC C. — 10 Iustiniano C P. — 11 acst eis C, testeis PH. — 13 Cersonem H, *similiter infra ubique fere.* — 18 collactionem P. — sanaturum P. — 19 hergasteriacorum H, ergasteriacocorum P, hergasteria cocorum C. — pleiorum P. — 21 spatarium PH. — 22 debere principis Ch. constituit P. — 26 personis P. — chaiani H. — Zoelum H. — 27 habebat H. — 30 veribus O. — postergum CP. — 31 ad hora P. — 34 octubrio P, octuber H. — 35 ortum C. — taurara P.

dimersus est. sane numerata sunt eorum, qui naufragio periere, milia septuaginta tria. at vero Iustinianus his agnitis non est tristatus, quin potius gaudio repletus. et huiusmodi adhuc vaesaniae
195 B deditus clamore magno minitans iterum alium stolum mittit et arari atque ad pavimentum illidi universos usque ad mingentem ad parietem iussit. audierunt haec qui erant ex castris illis et sese munierunt coactique contra imperatorem sapere miserunt ad chaganum in Chazariam petentes populum ad custodiam sui. verum inter haec erigitur et Helias spatharius et Bardanes exul, qui tunc fuerat a Cephallenia revocatus eratque cum classi apud Chersonem. porro imperator his cognitis misit cum paucis dromonibus Georgium patricium, cognomento Syrum, et generalem logothetam, et Iohannem praefectum atque Christoforum, turmarchen Thracesiensium,
p. 379, 1 cum trecentis armatis tradens eis Tudunum ac Zohelum, qui deberent Chersoni restitui secundum quod antea fuerant, ad rationem reddendam chagano per apocrisiarium ducendosque ad se Heliam atque Bardanium. quibus transmeantibus in Chersonem his Chersonitae rationem reddere dedignati sunt. in crastinum vero solos hos cives ingredi exhortati portas clauserunt et generalem quidem logothetam una cum praefecto gladio trucidarunt, Tudunum vero cum Zohelo et iam dicto turmacha una cum trecentis militibus Chazaris tradiderunt et ad chaganum mittere curaverunt. Tuduno autem in itinere mortuo, Chazari in susceptionem eius occiderunt turmachen una cum trecentis militibus. tunc hi, qui Chersonis erant ceterorumque castrorum, Iustiniano quidem mala imprecati sunt, Bardanium vero Philippicum, qui illic fuerat exilio relegatus, etiam ut imperatorem laudibus extulerunt. his compertis Iustinianus et per amplius insaniens filios quidem Heliae spatharii in matris sinu peremit, hanc autem coegit coniungi proprio coco, qui erat genere Indus. sicque alio navigio constructo Maurum patricium Besum dirigit, traditis ei ad civitatum expugnationem machinis et ariete omnique ad urbis exterminium instrumento, mandans illi muros quidem Chersonis omnemque urbem ad terram prosternere, nullam vero animam ex ipsa vivificare, crebriusque, quae a se agerentur, suggestionibus intimare. hoc autem transmeante perque arietem turrem, quae dicebatur Centinarisia, simul et proximam

1 demersus H. — 3 gandio potius P. — 7 chaianum H, cacanum C, *item vv.* 16, 22. — 9 spatarius PH. — Cephalonia H, *sed* o *in lit.* — 10 que *om.* P. — 13 profectum P. — turmacheu C, turmachem P. — 14 Zeolum P, Zeholum H, Zoelum H². — 16 apocrisarium CH. — 17 Bardanum P. — 24 turmachem CP. — cum *om.* PH. — tricentis P. — Cersonis O. — 25 imperati P. — 28 spatarii PH. — 31 civitatem P. — 34 crebrisque H. — a *om.* PH.

eius Syagrum vocatam deponente, Chazarisque pervenientibus, factae sunt indutiae belli. Bardanius autem fugiens ad chaganum pergebat. cum vero inefficax stolus effectus ad imperatorem remeare minus auderet, Iustinianum quidem execrati sunt, Bardanium autem ut imperatorem et ipsi laudibus extulerunt. praeterea petierunt a chagano, ut daret sibi Philippicum. porro chagano verbum ab illis exigente, ne proderetur ab eis et deferretur ei per unumquemque p. 380, 1
virum nomisma unum, illi protinus his datis acceperunt Philippicum imperatorem. cum autem classis moraretur et suggestio nulla 196 B
veniret, sensit Iustinianus causam sumptisque secum his, qui erant Opsicii, et parte Thracesiensium ascendit usque Sinopen ad discenda quae Chersone fuerant gesta. cumque intueretur ulteriores partes, videt classim ad urbem vela moventem frendensque ut leo et ipse ad urbem reversurus impetum demonstravit. verum Philippico praeveniente, ipse ad Damastrym veniens castra metatus est. at vero Philippicus continuo mittit contra Tiberium quidem Maurum patricium cum Iohanne spathario, cognomento Strutho, Heliam vero similiter cum incursione militari contra Iustinianum in Damastryn iterumque alium contra Barisbacurium, qui fuga fuerat usus. et Maurus quidem una cum iam dicto Strutho, cum ad Blachernas abiisset, invenit Tiberium altera tenentem manu columellam sanctae mensae dei genetricis altaris et altera pretiosa ligna et in collo phylacta, extra tribunal autem residentem Anastasiam, patris eius matrem, quae Mauri pedibus provoluta flagitabat, ne suus occideretur nepos Tiberius, utpote qui nihil gesserit pravum. cumque illa pedes huius teneret et cum lacrimis supplicaret, ingressus [est] Struthus intra tribunal, vi arripuit illum, et pretiosa quidem ab eo ligna sublata supra mensam posuit, phylacta vero in collo suo suspendit. puero autem foras educto et dispoliato supraque limen expanso, guttur eius instar ovis secarunt et hunc in templo sanctorum Anargyrorum, quod Paulinae vocatur, sepeliri mandarunt. comprehensus vero praeterea et Basbacurius, primus patricius et comes obsequii, interemptus est. porro Helia una cum eo, qui secum erat, ascendente in Damastryn et ad sermones cum eo, qui

2 chaianum H, cacanum C, *item v.* 6. — 8 numisma H. — 11 obsicii O. — Thracesensium H. — iniopen P. — 15 Damastyrum P. — 17 et (*m.* 2 *sprscr.*) Iohannem spatharium (um *in lit.*) H. — spatario P. — 18 Damastyrti P. — 19 fuga *om.* P. — 20 cum indicto H. — trutho P. — 21 colomellam O *corr. edd.* — 22 genitricis CH. — 23 phylacta] i. e. conservatoria ut est praetiosa crux vel sanctorum reliquiae *mg.* C. — 26 eius C. — est *del.?* — 31 Anargyrorum i. e. sine pecunia. significat autem sanctos Cosman et Damianum eo, quod praetia de medecina nulla susciperent *mg.* C. — 34 qui secum erat populo? *cf. Theoph.* — ascendentem O, *corr.* C². — Damatryn P.

illic erat, exercitu veniente verbumque impunitatis populo, qui erat cum Iustiniano, praebente, sequestrati sunt universi et discesserunt
p. 381, 1 a Iustiniano solum hunc deserentes et ad partes Philippici confluentes. tunc praedictus Helias spatharius furore currens, collo eius apprehenso, pugione, quo erat accinctus, amputavit caput ipsius et per Romanum spatharium ad Philippicum misit. at vero Philippicus per eundem spatharium hoc ad Occidentales partes usque Romam transmisit.

Praeterea, priusquam imperaret, erat quidam inclausus in monasterio Callistrati praevisor et haereticus, qui ascendenti ad se Philippico dixit: "imperium est tibi repositum." at ille turbatus est. et ait inclausus: "si deus iubet, tu quamobrem contradicis? hoc autem dico tibi, quia sexta synodus male facta est. si ergo imperaveris, hanc proice, et efficietur imperium tibi forte atque longaevum." qui cum iuramento spopondit ei se hoc facturum. cum
197 B autem Leontius Iustiniano successisset, ascendit Philippicus ad inclausum, qui dicit ei: "ne festines; fiet tibi." cumque et Apsimarus imperasset, rursus ascendit ad eum, cui ille iterum ait: "ne acceleres; illud enim praestolatur te." porro cum Philippicus hoc quibusdam amicis suis fidenter fuisset confessus, ab eis Apsimaro nuntiatum est, qui caesum et tonsum atque ferreis vinculis alligatum hunc in Cephalleniam exulem misit. cum autem Iustinianus imperium suscepisset, revocavit eum, et, cum regnaret, fecit pseudosynodum episcoporum iuxta pseudomonachi et inclausi sermonem et abiecit sanctam et universalem sextam synodum. eodemque anno vanus oculorum caecitatem incurrit; quique, cum in multa positus securitate in regalibus degeret multitudinemque pecuniarum et splendidissimarum substantiarum illic ex multis retro temporibus ab his, qui antea imperaverant, ex proscriptionibus et diversis occasionibus maximeque a praedicto Iustiniano collectarum invenisset, haec frustra et incassum ac sine dolore dispersit. et in disputationibus quidem suis rationabilis et prudens aestimabatur, in actibus autem inhoneste ac indigne vitam consummans improbabilis ubique demonstrabatur; erat autem haereticus et adulter. porro Cyro patriarcha pulso Iohannem, communicatorem suum aeque haereticum, in patriarcham promovit.

p. 382, 1 Mundi anno VIccIIII, divinae incarnationis anno DCCIIII, imperat

4 spatarius H, *item. v.* 6, 7. — 10 Kallistrati O. — 17 cumque — 19 acceleres *om.* P. — 20 Absimaro O. — 22 Cephaloniam (lo *in lit.*) H. — 25 eod. anno ille vanus (ille *in lit.*) H. — 33 consumans H. — 34 porro — 36 promovit *om.* H. — 34 Kyro P. — 37 Anno ab incarn. domini DCCIIII Romanis imp. Phil. H.

Romanis Philippicus, qui regnavit annis duobus. Arabibus praeest Uhalid, qui ducatum novem tenuit annis. Iohannes quoque Constantinopolitanus atque Iohannes Hierosolymitanus habentur antistites, quorum alter tribus, alter vero triginta praefuit annis ecclesiae.

Anno igitur imperii sui Philippicus primo Armenios de terra sua pellens in Armenia quarta et Melitene habitare coëgit. porro non praevaluit saevius moveri contra sanctam et universalem sextam synodum subvertere studens divina, quae ab ea roborata sunt, dogmata. repperit autem sui sensus Iohannem, quem episcopum Constantinopoleos fecit, deposito Cyro praesule huius, quem et exilio relegavit in monasterio Choras, Nicolaumque a diacono caucum effectum, qui, cum medicinali esset disciplina sophista, tunc quaestor erat, ac Helpidium, diaconum magnae ecclesiae, atque Antiochum chartophylacem et alios morum eorundem, qui etiam scripto anathematizavere sanctam sextam synodum. interea Vulgares per Philea clam in Augustum incidentes et magna caede facta usque ad urbem discurrentes et multos transvehentes nuptiisque opulentis et dapsilibus prandiis cum vario argento ceteroque apparatu repertis usque 198 B
ad auream portam discurrentes totaque Thrace praeda evacuata illaesi cum innumeris pecoribus ad propria sunt reversi. similiter et Arabes Misthiam ceperunt et alia castra, multa praeda familiarum plurimarum et pecorum innumerabilium facta.

Anno imperii Philippici secundo movit exercitum Habas contra p. 383, 1
Romaniam, et accepit Antiochiam Pisidiae cum multa praeda et reversus est. factus autem est et terrae motus in Syria. biennio vero imperii Philippici in his transeunte, circoque natalicio consummato, cum Prasini vicissent, visum est imperatori sabbato pentecostes equitem cum susceptione ac organis ingredi et lavari in publico balneo Zeuxippi et cum civibus prosapiae antiquae prandere. cum autem meridie quiesceret, repente per auream portam introivit Rufus, primus stratorum Obsequii, ... cognomento Buramphi, et Theodori, patricii Myacii, cum taxatis, quos habebat in Thrace thematis sui, et festinans in palatium invenit Philippicum meridie

---

2 Hualid O, Ulid H *in lit.* — 2 Iohannes — 5 ecclesiae *om.* H. — 4 antistes O, *corr.* C^2. — 9 ab eo O, *corr.* C^2. — 11 Kyro P. — 14 Agelpidium O, *corr. Gruter.* — 15 cartophilacem H. — 17 angustum] locum ita vocitatum iuxta Constantinopolim *mg.* C. — 19 ceteroque operatur apertis P. — 20 praede O. — 22 alia multa castra, praeda P. — 24 Philippi P. — 26 et *om.* P. — 29 susceptionem O, *corr.* C^2. — labari CP. — 32 *Lacunam subesse demonstrat Theoph.* — Buramfi C. — 33 Theodorum patrici Myatii P. — Theodorus patricius (*sed* us *utrumque in lit.*) H. — taxatis] designatis *sprscr. in* H.

quiescentem et comprehensum eum duxit sursum in oratorium Prasinorum et illic eius oculos eruit, nullo sciente. in crastinum autem, id est pentecoste, coacervato in magna ecclesia populo, coronatus est Artemius, primus a secretis, mutato nomine Anastasius. sabbato vero post pentecosten oculis privatus est Theodorus Myaces, et secundo sabbato id ipsum pertulit Georgius Buramphus, et in exilium missi sunt apud Thesalonicen.

Mundi anno VIccvi, divinae incarnationis anno DCCVI, anno vero imperii Artemii primo incursiones Masalmas adversus Romaniam movit et dispoliata Galatia rediit cum praeda et spoliis multis. ast Artemius, magistratibus in equestribus militiis idoneis et rationabilibus in rebus civilibus ordinatis, iam requiem degebat adeptus.
p. 384, 1 cumque Arabes contra Romaniam terra marique armarentur, misit imperator principes in Syriam ad Uhalid quasi pro his, quae ad pacem pertinent, locuturos, Danihelem videlicet inter alios Sinopiten, patricium et praefectum urbis, mandans ei diligenter investigare de motu eorum et virtute contra Romaniam construenda. qui, cum abiisset et remeasset, nuntiavit imperatori magnum contra regiam urbem per terram ac mare instrumentum eorum. tum ille praecepit, quo unusquisque sumptus usque ad triennii tempus sollicite praepararet, "qui autem hoc non possederit ab urbe," inquit, "discedat." constituit autem praepositos construentium naves, et coepit aedificare dromones et dieres igniferas et maximas trieres, et mari-
199 B timos quidem renovavit muros, similiter autem et terrenos, sistens arcobolistas et mangana in turribus et argumentosas alias machinas; et secundum quod possibile sibi erat urbem munivit frugesque plurimas in regalibus horreis posuit atque munitas sibimet reservavit.

Anno imperii Artemii, qui et Anastasii, secundo mortuus est Uhalid, Arabum dux, et Suliman in principatu succedit, qui tribus praefuit annis. Germanus quoque Constantinopolitanus habetur antistes, qui eidem throno quindecim praesedit per annos. eodem quoque anno translatus est a Cyzico urbe metropoli Constantinopolim, in quo et commonitorium translationis, quod subinfertur, pronuntiatum est continens ita: "electione et approbatione religiosissimorum presbyterorum et diaconorum et totius venerabilis cleri sacrique senatus et amici Christi populi deo conservandae huius

2 oculos eius P. — 5 est] et C. — 6 et *poster. om.* P. — 7 Thessalonicen P. — 8 Anno ab incarn. dom. DCCVI Artemius Romanis imperat. Masalmas igitur incursiones adv. R. movit H. — 14 Hubalid C, Hualid PH, Ulid H *in lit.* — — 18 abisset C. — 23 dieres signiferas C, diere signiferas P. — 25 arcobalistas PH². — 29 Hebalid CP, Ulid H *in lit.* — Zulcimin filius Habdilmelic H *in lit.* — 30 Germanus — 31 annos *om.* H. — 32 Kyzico O. — 36 dei P.

regiae urbis, divina gratia, quae semper infirma curat et ea, quae . . . . . sunt, adimplet, transtulit Germanum, sanctissimum praesulem Cyzicenensium metropoleos, in episcopum huius deo conservandae p. 385, 1 ac imperatoriae civitatis. facta est autem praesens translatio in praesentia Michahelis, sanctissimi presbyteri et apocrisiarii apostolicae sedis, et reliquorum sacerdotum ac praesulum sub Artemio imperatore." porro cum Artemius didicisset, quod classis Saracenorum ab Alexandria in Phoenicem properasset ad incidendum lignamen cypressinum, electis ex proprio stolo velocibus scaphis misit taxatos ex themate Opsicio et apud Rhodum omnes colligi iussit praeposuitque praetorem eis et caput Iohannem, magnae ministrum ecclesiae, qui dicebatur papa Iohannacis, quique generalis erat tunc logotheta. is ergo, cum Rhodum adiisset, et navigia convenissent, alloquebatur principes super motione ac itinere ipsorum in Phoenicem ad incendendum lignamen et praeparationem, quae inveniretur, Agarenorum. cumque omnes alacriter obaudissent, hi, qui erant Opsicii, hoc nullatenus admiserunt et imperatorem quidem detestati sunt, diaconum vero Iohannem frameis peremerunt. hinc ergo stoli divisi ad sua navigaverunt loca, illi vero nequam operatores contra regiam ascenderunt urbem. cum autem Adramytium adiissent essentque sine capite, invenerunt illic hominem indigenam, Theodosium nomine, qui publicorum erat tributorum exceptor iners ac idiota, et hortati sunt eum imperare. at ille fuga usus in monte latebat; quem inventum ut imperatorem laudibus extulerunt vi cogentes eum. quibus Artemius cognitis praefecit urbi domesticos homines suos principes una cum stolo, quem ipse construxerat, et armatis eis ipse Nicaeam ingressus abit in urbem ibidemque se munit. rebelles autem ascendentes, et commoto toto themate Opsicii et Gothograecis, com- 200 B prehensisque multis pusillis et magnis negotiatoriis scaphis, per terram perque mare Chrysopolim currunt. cum autem urbis classis in portu sancti Mamae stationem fixisset, singulis quibusque diebus p. 386, 1 per sex menses invicem expugnarunt. cum vero urbis stolus ad Neorii urbis portum profectus stetisset, transiens Theodosius Thracenses optinuit partes; proditione vero facta per portam singularis

1 quae manca sunt? *τὰ λείποντα Theoph.* — 5 apocrisarii H. — 8 Phenicen C. — 10 Obsicio O. — Hrodum O. — 13 Hrodum CH, ^{h}rodum P. — convenisset H. — 14 monitione CP. munitione H, motione *ed. Anast.* (*περὶ τοῦ ἀποκινῆσαι Theoph.*) — Phenicen H, Phenice P. — incidendum O, incendendum *ed. Hist. misc.* (*πρὸς τὸ καῦσαι Theoph.*) — 20 Adramitium P, Adramizium H, Hadramizium C. — adissent PH. — 22 inertis O, *corr.* C^2. — 23 laetabat P. — 27 abiit H. — muniit P. — 28 Obsicii O. — Gotthograecis P. — 30 Chrusopolim PH. — 34 obtinuit CP. — portam] totam P.

muri Blachernarum urbem cepit. ast iniqui Opsicii populi una cum Gothograecis noctu per domos civium discurrentes maximum nulli parcentes excidium operati sunt. principes autem, qui in ea erant, Artemii una cum Germano, sanctissimo patriarcha Constantinopolitano, comprehensos duxerunt in casam Artemii et eorum, qui cum ipso erant. porro Artemius his visis desperatione sui fessus semet ipsum tradidit verboque impunitatis expetito monastico indutus est habitu. quem Theodosius illaesum reservans apud Thessalonicam exilio relegavit. porro Philippicus imperavit annis quidem duobus et mensibus novem, Artemius vero anno uno et mensibus tribus. Leo praeterea, cum esset praetor Orientalium, quoniam auxiliabatur Artemio, non est subditus Theodosio. habebat autem conspirantem sibi et concurrentem Artabasdum Armenium, praetorem Armeniacorum, cui et spopondit filiam se suam in uxorem fore daturum; quod et fecit.

Mundi anno VIccviii, divinae incarnationis anno dccviii, Germanus Constantinopolitanus habetur antistes, qui ecclesiae novem praefuit annis. Theodosius vero imperat anno uno; cuius tempore Masalmas adversus Constantinopolim aciem dirigit et praemisit Suheliman cum exercitu per siccam, Humarum vero per mare. porro ipse post eos cum multo apparatu hostili venit. Suheliman autem et Bacharum Amorium pervenientes scribunt ad Leonem praetorem
p. 387, 1 Orientalium ita: "novimus, quia imperium Romanorum te decet. veni ergo ad nos, et loquamur quae ad pacem sunt." intuens enim Suheliman Amorium exercitum non habere et ⟨in⟩ inimicitia penes magistratum iacere ob auxilium, quod Artemio conferebat, obsedit illud volens illic et Masalman expectare. mox autem appropinquavit civitati, coeperunt Saraceni laudibus diffamare praetorem Leonem imperatorem rogantes et hos, qui intus erant, id ipsum efficere. videntes autem et ii, qui erant Amorii, quod Saraceni hunc amore laudarent, laudaverunt et ipsi. cognoscens vero praetor, quod taxatis ac principibus non existentibus periturum foret Amorium, significat Suheliman: "si vis," inquiens, "ut veniam ad te et quae pacis sunt loquamur, cur obsides civitatem?" at ille: "veni,

1 Obsicii O. — 2 Gotthogratis P. — 7 inductus P. — 8 Thesalonicam H. — 16 Anno ab incarn. dom. dccviii Theodosius Romanis imperat anno uno; cuius temp. H. — 20 Subheliman PH, Zuleimen H *in lit.* — persicam P. — Humanum P, Haumarum *corr. ex* Humarum H. — permanere P. — 21 Subhelimam P, Zuleimen *ex* Sulehiman H *in lit., item v.* 25. — 25 Amorum CP. — in *om.* O *addidi ex Theoph.: ἐν ἔχθρᾳ διακείμενον.* — 30 hii CP, hi H. — 31 cognoscentes H. — 32 princibus C. — petiturum H. — 33 Subeliman P, Zuleimen *ex* Suheliman H. *in lit.*

et recedo." et accepto praetor ab eo verbo cum trecentis equitibus 201 B venit ad illum. videntes autem eum Agareni vestiti loricis suis venerunt ei obviam, qui manebat dimidio procul a castris eorum miliario. per tres sane dies eo procedente ad ipsum, quae ad pacem sunt loquebantur, et ut a civitate recederent: at illi asserebant: "sponde pacem, et recedimus." comperto vero praetor quod vellent eum retinere, vocavit multos ex illustribus Saracenis ad cenam; et vescentibus eis misit Suleheman tria milia loricatorum ad circumdandum eum, ne fugeret, et servandum. quo custodia cognito nuntiavit ei, quia "multitudo equestrium Saracenorum in circuitu nostri stat." veniens autem unus ex eis eques, nomine Zuber, in praesentia stetit dicens: "servus fugit furatus pecuniam multam, et propter illum equis insedimus." porro ipsorum agnita praetor deceptione dixit ad eos: "ne turbemini; nam, quocumque perrexerit in castris nostris, repperiemus eum." tristatus autem potuit occulte p. 388, 1 per hominem suum innotescere his, qui Amorii erant, dicens: "timete deum, ne vosmet ipsos prodatis. ecce enim et Masalman appropinquat." et exit etiam episcopus ad eum et eadem ipsa dicit ei. cum vero Suleheman didicisset, quod exisset ad eum episcopus, mittunt ad praetorem: "da nobis," dicentes, "episcopum." qui maestus factus abscondit eum cuidam hominum suorum praecipiens: "nobis," inquit, "colloquentibus indue aliis eum stolis et quasi propter ligna vel aquam missum sine, ut vadat in montes." insistentibus autem pro episcopo Saracenis dicit praetor: "non est hic. verumtamen pergite ad ameran, et venio et ipse, et de cunctis loquemur." ipsi autem cogitantes, quod, cum introiret ad ameran, in medio ipsorum retinent eum, hunc dimiserunt. at ille, cum equo insedisset, profecturus cum ducentis hominibus quasi venaturus dedit in partem sinistram. Saraceni ergo, qui erant cum eo, dicunt illi: "quo vadis?" "in pratis volo manere." at illi dixerunt: "consilium tuum non est bonum, et non venimus tecum." tunc dicit praetor suis: "verbo nobis dato tenere nos voluerunt et propter nos Christianos perdere. verum ex hominibus nostris vel animantibus, quae remanserunt, nullum retinent." et, cum isset milibus decem, mansit. postera vero die mittit stratorum suorum domesticum et significat eis: "quia verbum mihi dedistis et dolo me retinere voluistis, idcirco recessi."

---

2 eum *om.* P. -- 6 rececidimus P. — 8 et descendentibus eis H. — Zuleimen *lit. fact. ex* Suleheman H, *item v.* 19. — 9 qui P. — 10 multitudine O, multitudo C². -- 11 Zubeir *corr. ex* Zuber H. — 14 nec. P. — cacunque P. — 16 amori P. — time P. — 18 exiit H. — 19 mittunt] mittit O (πέμπουσι *Theoph.*). — 25 veni P. — 31 veniemus C.

at vero Masalmas clusuras transierat, Suleheman autem hoc ignorabat. porro tumultuati sunt ameraei et populus contra Suleheman perhibentes, ut: "quid obsidemus muros et incursiones non facimus?"
202 B repositisque tabernaculis discesserunt. praetor autem Nicaeam turmarcham cum octingentis militibus in Amorium introduxit, emissis
p. 389, 1 ex eo multis mulieribus et infantibus, et proficiscitur ipse in Pisidiam. cum autem Masalmas venisset in Cappadociam, desperati super se Cappadoces exierunt ad eum, ut se reciperet flagitantes. audita vero Masalmas inimicitia, quam habebat Theodosius in praetorem, volens hunc decipere et pacisci cum eo ac per ipsum Romaniam sibi subicere dicit eis: "non estis praetoris?" qui dixerunt: "etiam." "facitis quicquid facit?" at illi: "etiam." tunc dicit eis: "ite ad castra vestra et quemquam timere nolite," iussitque populo suo, ne praedarentur in cunctis praetoris provinciis. his praetor compertis et intellegens, quod Suleheman nuntiaret Masalmae, quod se dimiserit et discesserit, misit litteras ad Masalman dicens: "ad te volebam venire, sed Suleheman, cum issem ad eum, tenere me voluit, et idcirco metuo venire ad te." dicit ergo Masalmas homini praetoris: "novi, quod illudat mihi praetor, ne penitus depraeder provincias eius." dicit ei homo praetoris: "non est ita, sed in veritate scribit tibi." tunc interrogat: "quomodo est Amorium erga illum?" ait: "bene et in subiectione eius." iratus autem iniuriis affecit eum dicens: "cur mentiris?" at ille: "ita est ut dixi. et taxatos misit una cum turmarcha in ipsum et eduxit abundantiores familias." tribulatione itaque ingenti Masalmas super hoc accepta, furore plenus expulit eum. consilium quippe habebat aestate capere illud et expectandi classim et sic in Asiam descendendi atque hiemandi. ergo iterum quaesito praetoris homine sciscitatur ab eo. ille vero iureiurando dixit ad eum: "omnia, quae aio tibi, vera sunt. sed et mille in id taxati cum turmarcha ingressi sunt, cunctamque substantiam ibidem habitantium et inopes familias eduxit illinc." his auditis scribit praetori: "veni ad me," inquiens, "et tecum paciscor et universa ut vis patrabo." contemplatus igitur praetor,
p. 390, 1 quod Massalaeo propinquasset et quod in aliis quinque diebus provincias suas transiturus esset, missis ad eum duobus consulibus significat ei dicens: "litteras tuas accepi et voluntatem tuam sus-

1 Zuleimen H *in lit.*, *item vv.* 2; 15; 17. — 4 Niceam O. — turmacham P. — 5 in Amor.] mamorium CP. — 8 reciperent O *corr. edd.* — 10 romanam P. — 12 tunc *om.* P. — 19 novit P. — me P. — 22 illud PH, *corr.* H^2. — iratus est autem P. — 23 efficit H. — 24 tarmarcha P, turmarcham C. — 30 turmacha P. — 34 Massaleo P.

cepi, et en ad te venio. sed, ut nosti, praetor sum, et pecuniae et argentum et populus me secuturus est, ac per hoc permitte mihi super unoquoque ipsorum verbum. et siquidem, quemadmodum requiro ex vobis, causa mea fuerit facta, bene et optime: sin autem, indemnis saltem et tribulatione proficiscar excepta." consulibus ergo pervenientibus ad eos in Theodosianis, dicit illis Masalmas: "sciebam, quod illuderet mihi praetor vester." at illi "absit" inquiunt. tunc facto quod quaesierant verbo dimisit eos. donec itaque consules cum subscripto verbo ad praetorem fuissent reversi, Masalmas 203 B copiosas multitudines habens et usquam stare non valens Acrohenum adit. praeterea, cum vidisset praetor, quod suas transisset ille provincias, Nicomediam vadit et Theodosii filium consecutus capit hunc cum omni apparatu regio et viris primis palatii. at vero Masalmas descendens in Asiam hiemavit illic, et Humarus in Cilicia. ast praetor assumpto filio imperatoris et inito consilio cum his, qui secum erant, venit Chrysopolim. porro Theodosius compertis, quae gesta sunt, consilio a Germano patriarcha et senatu percepto, per eundem patriarcham accepit a Leone indemnitatis verbum et ecclesiae sine perturbatione servandae; et sic ei committunt imperium. porro Theodosius una cum filio suo clerici facti residuum vitae suae tempus transegerunt in pace. veniens interea Masalmas Pergamum hanc obsedit et indulgentia dei per diabolicam operationem accepit. ex magisterio quippe magi cuiusdam adductam viri civitatis illius mulierem incinctam iam iamque parituram inciderunt et assumpto parvulo in caccabo hunc coxerunt atque in huiuscemodi deo detestabile sacrificium omnes, qui bellare volebant, dexterae manus suae manicas intinguebant; et idcirco inimicis sunt traditi. p. 391, 1

Mundi anno VIccviii, divinae incarnationis anno dccviiii, Leo imperator Romanorum provehitur, qui viginti quattuor imperavit annis. Suleheman vero dux Arabum noscitur, quibus tribus praefuit annis. hoc itaque anno Leo imperare coepit ex Germanicensibus dirivatus, genere Syrus, qui a Iustiniano imperatore, cum prius regnaret, transfertur in Mesembriam Thracae. porro posterioris imperii sui tempore cum veniret una cum Vulgaribus, obvius ei cum muneribus fuit ovium quingentarum. placatus autem Iustinianus spatharium protinus illum fecit et habuit hunc sicuti germa-

2 et populus *om.* P. — 10 copiosa CH. — Acroenum H. — 14 Haumar *corr. ex* Humarus H. — 17 a *om.* P. — 22 Malsamas C, Malsarmas P, Masalmas (sal *in lit.*) H. — 24 iam *om.* H. — 27 intingebant PH. — et utcirco P. — 28 Anno ab incarn. dom. dccviiii Leo Rom. provehitur imp. H. — 30 Zuleimen *in lit. ex* Suleheman H. — 33 posteriores H. — 35 quingentorum O *corr. edd.*

num amicum. praeterea invidia ducti quidam detraxerunt ei tamquam imperium appetenti. cum vero super hoc quaestio fieret, velut insimulatores confusi sunt. sane huiuscemodi sermo ex tunc dici coepit a multis. Iustinianus ergo licet manifeste laedere hunc noluerit, taedium quidem sibi contra eum inicitur, et mittit eum in Alaniam cum pecuniis ad commovendos Alanos adversus Abasgiam, Saracenis retinentibus tam Abasgiam quam Lazicen et Hiberiam. at ille cum pergeret in Lazicam, pecunias quidem reposuit apud
204 B Phasidem perpaucisque assumptis indigenis adiit Apsiliam et, cum transisset Caucasios montes, venit in Alaniam. Iustinianus vero volens eum perdere misit et tulit pecunias ex Phaside. Alani autem spatharium cum omni honore suscipientes atque verba ipsius audientes introierunt et praedati sunt Abasgiam. at vero dominus Abasgorum intimat Alanis dicens: "ut invenio, alium talem mentionarium Iustinianus non habuit, quem mittere debuisset et commovere vos contra nos, vicinos vestros, nisi hominem istum: fefellit enim vos et circa repromissionem quoque pecuniarum: mittens enim Iustinianus has abstulit. sed date nobis eum, et praebemus vobis nomismatum tria milia et prisca caritas nostra non solvatur." verum
p. 332, 1 Alani dixerunt: "nos non propter pecunias oboedivimus ei, sed propter imperatoris dilectionem." iterumque Abasgi mittunt ad eos dicentes: "date nobis eum, et tribuimus nomismatum sex milia." porro Alani volentes discere regionem Abasgorum repromiserunt se accipere illa nomismatum sex milia et dare spatharium. Alani vero confessi sunt spathario cuncta et dicunt ei: "quemadmodum vides, via, quae in Romaniam ducit, clausa est, et quomodo transeas non habes. sed potius callide agamus et polliceamur eis, quod tradamus te; et mittimus homines nostros cum eis et discimus clusuras eorum et irruimus et exterminabimus regionem ipsorum." apocrisiarii vero Alanorum abeuntes in Abasgiam et repromittentes spatharium prodere plurima xenia perceperunt ab eis. et plures missos denuo mittunt simul etiam cum quantitate auri ad recipiendum spatharium. Alani vero spathario aiunt: "homines isti, quemadmodum et praediximus, ad te recipiendum venerunt, et Abasgia te praestolatur, et, quoniam proximi sumus eis, negotiatores euntes ad illos non deficiunt. ergo, ne prodatis consilium nostrum, tra-

---

5 quidam CP *corr.* C². — 9 Absiliam P. — 11 tulit] extullit P. — 12 spatarium PH. — 17 et *om.* P. — 19 numismatum H *item vv.* 22, 24. — karitas O. — 27 habens O *corr.* C². — calide P. — 29 regiones H. — 30 apocrisarii H. — 31 spatarium P *item v.* 33. — 36 prodatis O, prodatur? (*ἵνα μὴ διαβληθῇ Theoph.*)

demus te manifeste et, cum nos moti recesserimus, mittimus occulte post tergum et illos quidem occidemus, te autem occultabimus, donec coacervetur populus noster et concorditer ingrediamur in terram ipsorum." quod et factum est. comprehenso denique missi Abasgorum spathario cum hominibus eius vincientes eum abibant. dein retro venientes Alani cum Hiotaxi, domino suo, occidunt Abasgos spatharium occultantes; et electis militibus motus est in Abasgiam et insperate clusuras ingressus multam in Abasgos praedam et exterminium operatus est. quibus auditis Iustinianus et com- p.393, 1 perto, quod etiam sine pecuniis praecepta sua sint acta, mittit litteras ad Abasgos quia "si salvum," inquiens, "spatharium nostrum custodieritis et per vos illaesum transire permiseritis, omnes excessus vestros vobis ignoscimus." at illi cum gaudio his receptis 205 B miserunt denuo in Alaniam perhibentes: "dabimus vobis obsides filios nostros, et date nobis spatharium, ut mittamus eum ad Iustinianum." verum spatharius hoc admittere noluit asserens: "valet mihi deus aperire ostium exeundi: nam per Abasgiam non exeo." post aliquod vero tempus, cum exercitus Romanorum et Armeniorum ingressi essent in Lazicam et Archaeopolim expugnarent, Saracenorum audito adventu recesserunt. separati vero ex eis usque ad ducentos ascenderunt in partes Apsiliae atque Caucasiorum montium depraedantes. Saracenis sane ad Lazicam venientibus, fuga lapsus Romanorum Armeniorumque populus Phasin remeans adiit. ducenti vero illi remanentes in Caucasiis stetere montibus latrocinantes et sui desperationem patientes. quo comperto Alani arbitrati sunt multitudinem Romanorum in Caucasiis montibus esse gaudentesque aiunt spathario: "Romani appropinquant; perge ad eos." assumptis ergo spatharius Alanis quinquaginta transivit cum cyclopedibus Maio mense Caucasios montes et invenit eos; unde multum gavisus sciscitabatur, ubinam esset populus. qui dixerunt: "Saracenis irruentibus, in Romaniam reversi sunt. nos autem non valentes in Romaniam ire ad Alaniam venimus." et dixit ad eos: "quid faciemus modo?" qui dixerunt: "per regionem istam impossibile est transire nos." at vero spatharius ait: "non est possibile per aliam exire." castrum ergo erat illic, cognominatum Sidirum, in quo loci servator habebatur quidam, Pharas-

1 morti CP *corr*. C². — 2 postergum C. — 6 venientes retro P. — Hoctaxi P. — 7 basgiam P. — 8 multam *om*. P. — 11 quia si] quasi P. — 12 custodientis P. — 17 hostium O. — 18 aliquot H. — 19 expugnaret O *corr*. C². — 20 auditu P. — 22 Lizicam P. — 24 remanentes] remeantis P. — 29 clyclopedibus H. — 35 cognominaturum O *corr. edd.* — 36 sidirum id est ferreum P. id est ferreum *sprscr. in* H.

manius nomine, sub dicione Saracenorum consistens et pacem cum Armeniis habens. mittens itaque spatharius significat ei [dicens]: "quamdiu," inquiens, "pacem cum Armeniis habes, paciscere et p. 394, 1 mecum et esto sub regno meo et da nobis auxilium descendendi ad mare et transeundi ad Trapezuntensium loca." eo vero patrare hoc non proponente, mittit spatharius ex hominibus suis et Armenios praecipiens eis, ut facerent occultationem; "et cum exierint," inquit, "e castro ad laborem, capite ex eis quotquot potueritis portasque tenete ab his, qui foris sunt, donec et nos perveniamus." quibus abeuntibus et facientibus occultationem, cum populus esset ad laborem egressus, subito irruentes et portam tenuerunt et multos ceperunt. cum autem Pharasmanius in castro cum paucis mansisset, pervenit etiam et spatharius et praelocutus cum Pharasmanio, ut aperiret cum pace, noluit, sed coacervavit bellum. verum cum castrum munitum esset, capere id minime potuerunt. Marinus vero, primus Apsilensium, cum didicisset, quod castrum expugnaretur, timore detentus est existimans multum esse cum spathario populum et sumptis secum trecentis abiit ad spatharium dicens: "ego te 206 B salvum duco usque ad maritima." at vero Pharasmanius visa necessitate ad spatharium dixit: "sume filium meum obsidem, et profiteor imperio deservire." qui recepto nato eius dicit ei: "qualem servum te ipsum perhibes, quia inclusus cum sis loqueris nobis? impossibile nobis est discedere, donec castrum capiamus." tunc dicit Pharasmanes: "da mihi verbum." at vero spatharius dedit ei verbum nihil ei nocendi, sed cum triginta, . . . qui una secum ingrediebantur dicens: "mox ingressi fuerimus, tenete portas, et introeant omnes." et hoc facto rediit missurus ignem in castrum. cum autem factum fuisset incendium vastum, exiere familiae quicquid poterant gestare rapientes ex bonis suis. et transactis aliis triginta diebus destruxit muros usque ad terram et motus descendit in Dapsiliam cum Marino, primo eorum, susceptus ab Apsiliensibus p. 395, 1 cum ingenti honore. indeque abiens ad maritima remeavit et venit ad Iustinianum. praeterea Iustiniano interempto et Philippico visu oculorum orbato imperat Artemius; qui provexit eum praetorem Orientalium. cum vero Theodosius imperasset et pulsus Artemius

1 ditione P. — 2 Armenis P. — habent P *et* C *pr. m. corr. ex* habebat, habens (s *in lit.*) H. — significavit P. — dicens *del. vid.* — 3 inquiens *eras. in* H. — 6 unum ex hom C. — 7 faceret O *corr. edd.* — exierunt P. — 13 spatarius H *item vv.* 17, 18, 20. — 16 Absilensium O. — cum] quod P. — 17 extimans P. — 19 ducam C. — Pharasmanus H. — 24 dixit C. — 25 *manifesto lacuna subest e Theophane supplenda.* — 31 a dapsilientibus P, ab dabsiliensibus (d *sprscr. m.* 2) H.

extitisset, Romanorumque res publica esset confusa tam ex barbarorum incursu quam ex Iustiniani homicidiis et Philippici scelestis actibus, hic Leo simulabatur et pro Artemio expugnabat Theodosio adversatus, quin, ut verum dicatur, ad se ipsum imperium transferre decertans; quod et fecit. habebat autem concordantem et concurrentem sibi Artabasdum, Armeniacorum praetorem, quem et generum sibi, postquam regnavit, Annae filiae suae coniunctum effecit promovens illum et constituens curopalaten.

Interea Masalmas, cum in Asia hiemasset, praestolabatur Leonis promissa. cumque nil a Leone recepisset, et comperto, quod illusus esset ab ipso, adiens Abydum rursus transvexit populum copiosum in Thracem et contra regiam urbem commotus est scribens et ad Suleheman protosymbolum, quo veniret una cum praeparatis classibus. porro nono decimo kalendarum Septembriarum obsidere coepit urbem Masalmas depopulatus et Thracoa quoque castella. circumvallato vero terreno muro foderunt in circuitu foveam prolixam et magnam et super eam sicci lapidis maceriam posuerunt. kalendis autem Septembribus primae indictionis ascendit impugnator Christi Suleheman cum stolo et ameraeis suis habens mirae magnitudinis naves et scaphas sumptus vehentes et dromones numero mille octingentos; et fixit stationem a Magnaura usque ad Cyclobium. post duos sane dies austro flante inde profecti navigio venerunt ad urbem, et quidam eorum ⟨in⟩ ea loca, p. 396, 1 quae dicuntur Eutropii et Anthemii, transmearunt, quidam autem ad partes Thracae a castello Galati et usque ad Clidium applicuerunt. 207 B verum grandibus illis navibus ex onere aggravatis atque retardatis dorsicustodes usque ad viginti scaphas remanserunt habentes centenos loricatos ad has custodiendas. praeterea serenitate, quae has in reumate comprehendit, effecta, et angusto modicum flante, ad exteriora impulsae sunt. imperator vero, protinus igniferis navibus contra eas directis ab Acropoli, has divina ope igne consumpsit; et aliae quidem ex his ad ripae muros proiectae sunt, aliae vero una cum hominibus in profundum dimersae sunt, porro aliae usque ad Acutam et Latam insulam consumptae portatae sunt. hinc ergo qui erant ex urbe fiduciam perceperunt, ast hostes magno pa-

8 curopalaten] sublimis dignitatis apud Constantinopolim nomen *mg.* C. — 12 in Thrace H. — 13 Zuleimen *in lit.* H *item v.* 19. — 15 Thracea (e *in lit.*) H. — 16 muro H *in lit,* numero CP. — 17 et *prius om.* P. — 19 amercis P. — 20 vehentes] ferentes C. — 21 numero *om.* P. — fecit P. — 23 navigio *om.* P. — veniunt P. — in *om.* O. — 24 quidam — 25 applicuerunt *om.* P. — 25 didium C. — 29 effectam et in ang. P. — angusto] locus ita positus *mg.* C austro *ed. hist. misc.* — 33 demersae H.

vore concussi sunt humidi cognoscentes efficacissimam ignis operationem. volebant enim eadem die vesperi ad ripae muros applicare stationem et temones supra pugnacula imponere. sed consilium eorum dissipavit omnipotens per intercessiones castissimae dei genetricis. eadem vero nocte imperator catenam a locis Galati secreto removit, inimici autem aestimantes, quod volens eos decipere hanc removerit imperator, non ausi sunt intrare usque ad ea, quae dicuntur Galati, vel applicare, sed navigantes ad sinum Sosthenii illic munierunt navigium suum. sane octavo idus Octobrias moritur Suleheman, dux eorum, et amerae sumit officium Humar. cum autem hiemps in Thrace valde gravis accessisset adeo, ut terra non pareret a nive, quae in crystallum versa esse videbatur, multitudo equorum et camelorum ceterorumque animantium inimicorum mortua est. porro vernali tempore venit Suphiam cum stolo, qui fuerat
p. 397, 1 Aegypti constructus, habens naves frumentum ferentes quadringentas et dromones. et comperta Romaïci efficacia ignis, transcurrit Bithyniam et in contra transiens ad portum Boni Agri applicuit. post paululum autem venit et Hizid cum alio stolo, qui fuerat constructus in Africa, habens et ipse naves trecentas sexaginta et armamentum et sumptus. similiter et ipse, cum eadem de humido igne didicisset, applicuit penes Saturon et Brian et usque ad Cartam portum. Aegyptii vero harum duarum classium apud se noctu consiliati navium frumenta ferentium sublatis lintribus ad urbem confugerunt imperatorem laudantes ita, ut ab Hieria usque ad urbem ligneum videretur mare. comperiens autem per eos imperator
208 B de absconditis in sinu duabus classibus, siphonibus igniferis constructis, in dromones atque dieres hos immittens contra duas classes direxit. deo autem cooperante per intercessiones intemeratae dei genetricis protinus dimersi sunt inimici, et assumptis spoliis nostri et expensis eorum cum gaudio et triumpho reversi sunt. adhuc autem Mardasan iterum a portis cum exercitu Arabum usque Nicaeam et Nicomediam discurrente, principes regni, qui in Libo et Sophone more Mardaïtarum absconditi erant, simul et pedites in hos subito irruentes et diversis damnis afficientes illinc fugere compulerunt, et de cetero modico meabilis freti aditu invento ab urbe chelandia exeuntia plurimas expensas ferebant. similiter autem et

2 adripere P. — 5 genitricis CH *item v.* 29. — agalati P. — 8 Sostenii P. — 9 Octuber H. — 10 Zuleimen H *in lit.* — Haumar filius Habdilhaziz H *in lit.* — 12 christallum P, cristallum CH. — 13 que *om.* PH. — 14 Sophiam P. — 15 constructum H. — 16 comperto O *corr. edd.* — 18 Gizid (g *in lit. ex* h) H, Hrud P. — 22. 23 consiliati noctu P. — 23 navigium P. — 24 heria H. — 25 videtur manere O *corr. edd.* — 27 dires CP. — 29 demersi H. — 31 autem et M. P. — 33 Sophoniae P.

piscatoriae naviculae tam in insulis quam in locis circum muros civitatis positis capere pisces non prohibebantur. praeterea fame magna Arabibus innixa, omnia moriebantur, et animalia sua comedebant, equos videlicet asinos et camelos. aiunt autem quidam, quod et homines mortuos, quin et stercus suum in clibanum missum atque conspersum ederent. incubuit autem in eos et pestilens languor, et innumerabiles ex eis perierunt. porro coacervavit in eos bellum etiam Vulgarum gens et, ut aiunt qui hoc certius norunt, viginti duo milia ex Arabibus occiderunt, et multa tempore illo eis acciderunt atrocia ita, ut experimento discerent, quia deus et sanctissima virgo deique mater hanc muniunt urbem et Christianorum p. 398, 1 imperatorem, et non est omnimoda dimissio dei in his, qui invocant eum in veritate, licet ad modicum quid castigemur propter peccata nostra.

Mundi anno VIccx, divinae incarnationis anno dccx, anno vero imperii Leonis secundo dux Arabum habetur Humar, qui eis duobus praefuit annis. eodem quoque anno Sergius, protospatharius et praetor Siceliae, audito, quod Saraceni obsiderent regiam urbem, coronavit illic proprium imperatorem, virum Constantinopolitanum ex hominibus suis, filium Gregorii Onomaguli, Tiberium mutato nomine vocitatum, qui fecit promotiones et suos principes praedicti consilio Sergii. ast imperator his auditis mittit Paulum, proprium suum Xartularium, hunc patricium ordinatum et praetorem Siceliae, datis in auxilium ei spathariis duobus et in servitium eius perpaucis hominibus iussionibusque ad principes Occidentis et sacra populo recitanda. qui, cum noctu ingressi fuissent in dromonem velocem, exierunt in partes Cyzici. a loco autem ad locum per terram perque mare itinere facto, repente in Siceliam pervenerunt. cumque Syracusam introissent, audivit Sergius et obstipuit et proprio excessu perpenso confugit ad propinquos Calabriae Langobardos. populus vero congregatus et, sacra relecta, per eam 209 B certus effectus, quod et imperium staret et urbs promptior esset adversus gentes, nec non et enarrantibus illis ea, quae super duobus stolis fuerant gesta, Leonem quidem imperatorem continuo laudaverunt, Basilium autem Onomagulum et principes, qui ab illo provecti fuerant, vinctos praetori tradiderunt. ipse vero Basilium quidem cum singulari praetore ipsius decollavit et capita eorum

10 illocis P. — 15 Mundi — dccx *om.* H. — 16 Haumar (Hau *ex* Hu.) H. — 17 protospatarius H. — 18 Syciliae H. — 23 chartularium P, cartularium H. — 24 Sicilie H. — 28 initinere O *corr. edd.* — Seceliam P, Siciliam H. — 34 fuerat O *corr.* C[2]. — 37 singularem praetorem, qui super alios praetores praeficitur *mg* C.

fusca condita per spatharios imperatori transmisit, reliquorum p. 399, 1 autem quosdam verberatos et tonsos, quosdam vero abscisis naribus in exilium destinavit. sicque factum est, ut hinc in Occidentalibus magna correctionis constitutio fieret. porro Sergius, verbo impunitatis a praetore petito pariter et accepto, exivit ad eum, et ita omnes pace potitae sunt Hesperiae partes.

Interea Humarus, cum optinuisset Arabes, praecepit Masalman redire. Saraceni ergo moti octavo decimo kalendas Augustas cum multa confusione reversi sunt. cum enim iter ageret et classis eorum, tempestas a deo per intercessiones dei matris incumbens in illos hos dispersit, et alios quidem horum penes Proconesum et reliquas insulas, alios vero in vertigines et cetera dimersit in aequora. residui quoque cum transirent Aegaeum pelagus, extimplo supervenit in eos terribilis indignatio dei: grando namque ignea descendens super eos aquam maris ebullire fecit, et pice liquefacta simul cum hominibus naves in profundum inductae sunt, decem solis ex eis et ipsis providentia dei salvatis ad annuntiandum nobis nec non et Arabibus magnalia dei, quae in illis effecta sunt. quas etiam nostrates invenientes quinque harum comprehendere potuerunt; aliae vero quinque salvae in Syriam ductae sunt dei annuntiaturae potentiam.

Eodem vero anno terrae motu magno in Syria facto Humar a civitatibus vinum inhibuit et Christianos apostatare coëgit; et apostatantes quidem sine tributo esse faciebat, at vero non consentientes interimebat, ac per id multos martyres operatus est. sanxit autem testimonium Christiani adversus Saracenum minime recipiendum. fecit autem et epistolam dogmaticam ad Leonem imperatorem ratus impius ei persuadere, quo a fide sua recederet.

p. 400, 1 Anno imperii sui tertio natus est Leoni principi filius nomine Constantinus, qui magis illo impius fuit et Antichristi praecursor. ceterum octavo kalendas Ianuarias Maria, uxor Leonis, coronata est in triclinio Augustei et processit sola cum sollemni obsequio sine viro ad magnam ecclesiam et oratione ante ingressum altaris 210 B effusa transiit ad baptisterium magnum, viro eius iam cum paucis

1 fusca] cum enim volunt quidam principi longius posito caput hostis cum pilis suis reservaturum portare evacuatam medulla eius aceto lavant et sole siccant et hoc est quod graeci fuscam dicunt *mg.* C. — pusca (p *lit. ex* f *fact.*) H. — 3 in exilio P. — 7 Haumar *ex* Humarus *lit. fact. in* H. — 8 calende aug̃. H. — Augustas] immo Septembres. — 12 demersit. CH. — 17 ipsi P. — salvatis] salvatoris O, salvatoris evadentibus *ed. Anast.* (προνοίᾳ θεοῦ περισωθείσαι *Theoph.*) — 19 quinque] quique O *corr.* H[2]. — 22 Haumar *corr. ex* Humar H. — 31 kl. iañ H. — 32 augusta C. — 34 transivit P.

familiaribus hominibus suis ingresso. ubi cum Germanus summus sacerdos Constantinum, nequitiae ipsorum et imperii successorem, baptizaret, dirum quiddam et foetidum a parvulo idem Constantinus praesignans exhibuit argumentum, cacans in sancto lavacro, ut aiunt, qui diligenter huius rei facti sunt inspectores ita, ut Germanus sanctissimus prophetice diceret: "constat maximi Christianis et ecclesiae mali per eum efficiendi hoc signum esse futurum." hunc itaque baptizatum provinciarum atque senatus principes susceperunt. post divina sane officia cum sollemni rursus obsequio Augusta Maria una cum baptizato filio reversa est, donativis erogatis ab ecclesia usque ad aeneam portam. eodem etiam anno Niceta Xylinites scribit ad Artemium Thessalonicae morantem, quo pergeret ad Terbelin, quatinus cum auxilio Vulgarico contra Leonem veniret. qui obaudiens ad Terbelin abiit, et dat ei exercitum et dat ei quinquaginta auri centinaria; et his receptis Constantinopolim venit. urbe sane id minime admittente, Vulgares hunc Leoni tradiderunt et liberali honorati ab eo benignitate reversi sunt. ast imperator hunc cum Xylinite peremit publico quoque fisco substantiam applicans Xyliniti, qui, cum magister esset, substantiam multam possederat. Sisinnium patricium, cognomento Rendacium, eo, quod fuerit cum Artemio, Vulgares capite punierunt et archiepiscopum Thessalonicae Leoni principi tradiderunt, qui decollatus est cum Artemio. similiter et Hisohen, patricium et comitem Opsicii, et p. 401, 1 Theoctistum primum a secretis et Nicetam Anthracem et comitem Titichei ut amicos et concordes eius occidit, reliquos autem mutilatis naribus proscriptione damnatos in exilium misit.

Mundi anno VIccxii, divinae incarnationis anno dccxii, anno vero imperii Leonis quarto Hizid Arabum dux habetur, qui eis quattuor praefuit annis. eodem quoque anno indictione tertia die paschae redimitus est Constantinus a Leone patre suo in tribunalio decem et novem accubituum, Germano patriarcha faciente orationes secundum morem. hoc etiam anno mortuus est Humarus, dux Arabum, et oritur in Perside tyrannus et ipse nomine Hizid Moalabe, et abierunt cum eo ex Perside multi.' misso autem Hizid Masalma occidit eum et Persidem subdidit.

---

2 Constautium O *corr.* H^2. — 12 Thesalonice H, *item v.* 22. — 13 Terbelim PH,.Terbellim H^2, *item v.* 14. — quatenus H. — 14 obaudiente *lit. ex* obaudientes H. — 15 centenaria H, unum centinarium centum libras habet *mg.* C. — 23 Hisoen CH. — Obsicii O. — 27 Mundi — dccxii *om.* H. — 28 Hitzid P, Gizid *corr. ex* Hizid H. — filius Habdilmelic *post* habetur *add. m. corr. in* H. — 30 a *om.* P. — 32 Hanmar *lit. ex* Humarus *mut. in* H. -- 33 Gizid *corr. ex* Hizid H. — 34 Gizid *corr. ex* Izid H.

Anno imperii Leonis quinto apparuit quidam Syrus pseudochristus et seduxit Hebraeos dicens se Christum.

Anno imperii sui sexto Leo coëgit Hebraeos et Montanos bap-
211 B tizari. at vero Iudaei contra propositum baptizati diluebant baptismum et comedentes sancti muneris participabantur et contaminabant fidem. porro Montani divinantes sibi et diffinientes diem domos introierunt errori suo deputatas et incenderunt semet ipsos.

Anno imperii Leonis septimo Iudaeus quidam oriundus ex Laodicia maritimae Phoenicae maleficus veniens ad Hizid repromittit
p. 402, 1 [tenebat] eum quadraginta annis retenturum Arabum principatum, si venerabiles quae in ecclesiis Christianorum in toto principatu suo imagines honorabantur deponeret. huic itaque stolidus credens Hizid edictum generale contra sanctas imagines promulgavit. sed gratia domini nostri Iesu Christi et intercessionibus incorruptae matris eius omniumque sanctorum eodem anno mortuus est Hizid, pluribus adhuc nec audire valentibus satanicum ipsius edictum. percepta vero amara ista et illicita nequamque doctrina Leo imperator multorum nobis causa malorum effectus est. porro, cum invenisset indisciplinationis huius consentaneum quendam, Bisir nomine, qui natus quidem ex Christianis fuerat, sed captivus in Syriam ductus refuga fidei, quae est in Christum, repertus est, Arabum dogmata sectari apparuit. ante tempus vero non multum ab illorum servitute liber effectus, cum venisset ad rem publicam Romanorum, ob robur corporis et consensum pravae opinionis honoratus est ab eodem Leone; qui et imperatori fautor in magni huius mali piaculo factus est. concordabat autem ei et episcopus Nacoliae, qui indisciplinationi eius operam dans consimili vita vivebat cum ipso.

p. 403, 24 Mundi anno VIccxvi, divinae incarnationis anno DCCXVI, anno vero imperii Leonis octavo mortuus est Hizid, Arabum dux, cui succedit Hisam, huius frater; et coepit aedificare per civitates et regiones palatia et novales facere et paradisos et aquas educere. movit etiam aciem contra Romaniam multisque eorum, qui secum erant, amissis reversus est.

p. 404, 1 Anno imperii Leonis nono Gregorius papa Romanae praeest ecclesiae. quo videlicet anno coepit impius imperator Leo depositionis contra sanctas et venerabiles imagines facere verbum. quod

7 deputatis P. — 8 Laoditia P, Laudocia H. — 9 Fenice H. — Gizid *mut. ex* Izid *hic et infra* H. — 10 tenebat *eras. in* H repromittebat eum? — 16 precepta H. — 19 Beser H *in lit.* — 25 magini P. — 28 Mundi — DCCXVI *om.* H. — 30 Eluelid huius filius H *in lit.* — 34 Leonis] sui H *in lit. ex* Leonis. — 34 Gregorius — 35 anno *om.* H — 35 Leo *in lit.* H.

cum didicisset Gregorius, papa Romanus, tributa Romanae urbis prohibuit et Italiae scribens ad Leonem epistolam dogmaticam, non oportere imperatorem de fide facere verbum et novitate violare antiqua 212 B dogmata ecclesiae catholicae [quae] a sanctis patribus praedicata.

Anno imperii Leonis decimo movit exercitum Masalmas contra Caesariam Cappadociae et cepit eam. Mauhias vero, filius Hisami, aciem movit contra Romaniam et, cum deambulasset, reversus est. in ipso anno aestivo tempore vapor, ut ex camino ignis, visus est ebullire inter Theras et Therasias insulas ex profundo maris per aliquot dies. quo paulatim incrassato et dilatato igniti aestus incendio totus fumus igneus monstrabatur. porro crassitudine terrenae substantiae petrinas pumices grandes ut cumulos quosdam transmisit per totam minorem Asiam et Lesbum, Abydum et maritima Macedoniae ita, ut tota superficies maris huius pumicibus supernatantibus esset repleta. in medio autem tanti ignis insula ex terrae congerie facta insulae, quae Sacra dicitur, copulata est, nondum prius existens, verum, sicut praedictae, Thera scilicet et Therasia, insulae quondam ebullierunt, ita et ipsa nunc, temporibus videlicet impugnatoris dei Leonis; qui divinam iram contra se pro p. 405, 1 se fore opinatus impudentius contra sanctas et venerabiles imagines proelium excitavit, collegam et auxiliatorem habens Beser, dei abnegatorem et in irrationabilitate sibi simillimum: ambo quippe ineruditione erant et indisciplinatione referti, ex qua multa malorum genera veniunt. turbae autem, quae in regia erant urbe, valde tristes super novis doctrinis effectae meditabantur in eum insurgere et quosdam regios homines occiderunt domini deponentes iconam, quae super magnam aeneam portam posita cernebatur adeo, ut multi eorum pro veritate punirentur membrorum detruncationibus et flagris et exiliis et rerum iacturis, maximeque illi, qui nobilitate ac verbo clari esse videbantur ita, ut etiam eruditionum scholas et piam eruditionem a sanctae memoriae Constantino magno hucusque servatam extingueret. cuius videlicet cum aliis quoque multis bonis destructor Leo factus est, eius, cuius et Saraceni, sensus existens. in his ergo zelo divino moti tumultuantur contra eum, magna congressione navalis exercitus concinnata, tam Helladici quam hi, qui Cycladum fuerant in-

---

4 quae *delendum videtur.* — 6 Mahuchias P, Muhavias *in lit.* H. — Isami P, Elvelid H *in lit.* — 8 ut *om.* P. — 10 incrassatus O *corr.* C². — 14 pumifibus P. — 17 Therae *edd.* (*cf. Theoph.*), Thrace O. — 18 quodam P. — ipse O *corr. edd.* — 22 et inrationabilitate P. — 31 scolas H. — 34 cuius *om.* P. — 36 concinata PH. — qui cladum P.

sularum. Agallianus autem, turmarcha Helladicorum, erat militiae dux, simul et Stephanus, qui et regiae approximantes urbi quarto decimo kalendas Maias decimae indictionis superantur congressi cum Byzantiis, sibi confecto igne navibus concrematis. et alii quidem horum dimerguntur, inter quos et Agallianus armatus se ipsum praecipitavit; porro superstitibus ad imperatorem confluentibus, Cosmas et Stephanus abscisis capitibus puniuntur. crescit itaque ma-
213 B litia impius Leo et consentanei huius contra pietatem extendendo persecutionem. per aestivum vero solistitium huius decimae indictionis post nequam de contribulibus acceptam victoriam contra Bithyniensium Nicaeam proelium construunt Saracenorum ameraei duo, Amer scilicet in milibus quindecim expeditorum praecurrens et imparatam circumdans civitatem, et Mauhias subsequens in aliis
p. 406, 1 octuaginta quinque milibus; quae post multam obsidionem et particularem eversionem murorum hanc quidem non optinuerunt, bene acceptis sanctorum precibus patrum ad deum directis et sanctificatione faciente venerabilis templi, ubi in colendis suis characteribus eriguntur et usque nunc ab his, qui eis similis sensus sunt, honorantur. praeterea Constantinus quidam, strator Artauhasdi, videns imaginem dei genetricis stantem apprehensum lapidem adversus eam proiecit, contrivit et, cum cecidisset, calcavit; et videt in somnis astantem sibi dominam et dicentem: "nosti, quam fortem in me causam fueris operatus: vere contra caput tuum hoc fecisti." postera vero die cum Saraceni adversus murum congressionem facerent, et ageretur bellum, currens ad murum ut fortis miles infelix ille eicitur a lapide transmisso ex mangano, et contritum est caput eius et facies dignam impietatis suae retributionem percipiens; praedaque multa et exuviis Saraceni collectis reversi sunt, ostendente deo in hoc etiam impio illi, quod non propter pietatem, ut ille diffamabat, de contribulibus triumphaverit, sed propter divinum et ineffabile quoddam iudicium, retundens ac removens huiusmodi Arabicam fortitudinem a sanctorum patrum civitate intercessionibus illorum propter diligentissimos characteres ipsorum, qui honorantur in ea, in redargutionem quoque ac inexpugnabile tyranni iudicium et pie agentium certitudinem. non enim solum circa venerabilium

1 turmacha P. — 3 kongressi C. — 5 demerguntur H. — gallianus P. — 7 abscissis CP. — 9 praestivum P. — 13 imperate O, imparatam *ed. Anast.* insperate *ed. Hist. Misc.* (*ἀπαράσκευον Theoph.*) — Muhavias H *in lit.* — 14 octingenta H. — 16 sanctificationem PH. — 17 caracteribus H. — 18 sensus *om.* C. — 20 genitricis CH. — 22 fontem CP. — 23 in meam causam P. — operatum O *corr.* C². — 28 praedamque O *corr.* C². — ex vivis C. — 33 caracteres H.

affectivam imaginum adorationem errabat impius, sed et circa intercessiones castissimae dei genetricis omniumque sanctorum, quorum et reliquias scelestissimus, ut magistri eius Arabes, abominabatur. ex hoc igitur tempore impudenter beato Germano, patriarchae Constantinopolitano, derogabat accusans omnes antecessores suos principes et pontifices atque populos Christianos, quasi idolatrae fuerint super adoratione sanctarum ac venerabilium iconarum, non capiens idiota infidelitate captus de affectuali adoratione sermonem.

Mundi anno VIccxviiii, divinae incarnationis anno DCCXVIIII, p. 407, 1 anno vero imperii Leonis undecimo Gregorius papa Romanus habetur. eodem quoque anno Mauhias capto Ateus castro reversus est.

Anno imperii Leonis duodecimo movit exercitum filius chagani 214 B principis Chazariae contra Mediam et Armeniam, inventumque in Arabia Gardachum Arabum praetorem trucidavit, et multitudinem, quae simul cum eo erat, et depopulatus Armeniorum atque Medorum regiones rediit, metum incutiens Arabibus multum.

Anno imperii Leonis tertio decimo castra movit Masalmas adversus humum Turcorum, et invicem congressi, ex utraque parte cadunt in proelio, metuque perterritus Masalmas fugiens per montes Chazariae reversus est.

Eodem vero anno furens Leo imperator iniquus contra rectam fidem, adducto beato Germano, coepit eum blandis sermonibus delinire. at vero beatus summusque sacerdos dixit ad eum "depositionem sanctarum imaginum audimus quidem futuram, sed non tempore imperii tui". cum autem ille cogeret eum dicere sub cuius imperio, ait sub Cononis. at ille "re" inquit "vera ex baptismo Cono mihi nomen est." at ille dixit "absit, domine, ut per imperium tuum malum istud perficiatur: Antichristi enim praecursor est, qui hoc adimpleturus est, et incarnatae divinae dispensationis eversor." in his ergo saevus tyrannus insaniens beato minas praetendebat instar Herodis quondam praecursori. reducebat autem ad memoriam eius patriarcha et sponsiones eius ante imperium factas, qualiter sibi deum dederit vadem, in nullo se commoturum ecclesiam dei a suis apostolicis et divinitus traditis ritibus. sed nec sic confusus est miser. observans autem atque summittens quosdam sermones, satagebat sicubi hunc inveniret contra imperium

1 errabit C. — 2 genitricis CH. — 5 accusat H. — 6 idolatriae O *corr.* C². — 9 Mundi — DCCXVIIII *om.* H. — 10 Gregorius — habetur *om.* H. — 11 quoque *om.* H. — Muhavias H *in lit.* — est *om.* H. — 12 chaiani H, cacani C. — 15 erant C. — 21 furiens O. — 24 audivimus P. — 26 conis P. — re *om.* P. — 30 sevius H. — 32 responsiones P.

p. 408, 1 suum agentem, quatinus ut coniuratorem et non veluti confessorem a throno deponeret, habens in hoc comparticipem Anastasium discipulum et syncellum eius, cui spopondit utpote impietatis suae consentaneo throni eum adulterum successorem futurum. quem beatus non ignorans sic perverse affectantem, imitatus deum suum, ac si ad alium Hiscarioten, sapienter et mansuete eorum quae proditionis sunt memoriam faciebat. quia vero inconvertibiliter eum videbat errare, conversus ad eum calcantem aliquando posteriora stolae suae, cum ad imperatorem ingrederetur, ait "ne festines: nam non effugiet a te tempus ingrediendi Dihippin." at ille super sermone tristatus cum aliis, qui hunc audierant, praesagium ignorabat. quod cum in finem post quindecim annos percepisset, tertio videlicet imperii Constantini persecutoris anno, indictionis duodecimae, omnibus credere persuasit ex divina gratia fuisse ingrato prophetice 215 B dictum. Constantinus enim post generi sui Artabasdi rebellionem cum imperium optinuisset, hunc Anastasium caesum et cum aliis inimicis in Hippodromium per Dihippium ingressum, nudum super asinum verso vultu sedentem pompavit, eo quod sibi una cum aliis inimicis mala fuerit imprecatus et Artabasdum coronaverit, sicut in suo indicabitur loco. et Byzantii quidem propugnator pro dogmatibus pietatis sacer hic et egregius pollebat Germanus, ceu contra bestias pugnans adversus pheronymum hunc Leonem et fautores eius. in seniori vero Roma Gregorius, sacratissimus vir apostolicus et Petri verticis apostolorum consessor, verbo et actu coruscans, qui removit Romam et Italiam nec non et omnia tam rei publicae quam ecclesiasticae iura in Hesperiis ab oboedientia Leonis et imperii sub ipso constituti. porro in Syria penes Damascum Iohannes Mansur presbyter et monachus, cognomento Chrysorroas, doctor optimus vita et verbo praefulsit. verum Germanum utpote sub se constitutum a throno pellit. Gregorius autem per epistolas eum, quae multis sunt notae, manifeste redarguit. sed et Iohannes hunc cum Orientis episcopis anathematibus subdit. porro septimo idus Ianuarias tertiae decimae indictionis, tertia feria, p. 409, 1 impius Leo silentium contra sanctas ac venerabiles celebravit iconas

1 quatenus H. — 2 participem P. — 9 ab impugnatorem P. — 10 te *om.* P. — diippin O. — diippin, locus unde in hippodromium intratur habens hinc et inde duos aeneos equos. dis enim bis, hippes vero equus interpretatur *mg.* C. — 12 precipisset H. — 13 duodecimo P. — 15 dictioni P. — generi] cognati H *in lit.* — 17 ippodromium CP, yppodromium H. — diipium O. — 21 ceu] cetu P. — 24 consensor H, confessor P. — 27 constituisti P. — 28 mansor H. — chrysorroas, aureos fluores habens metaphorice a flumine dictus de quo aurum colligatur *mg.* C.

in tribunalio decem et novem accubituum, advocato quoque et sanctissimo patriarcha Germano, ratus posse se illi persuadere quo subscriberet contra sanctas iconas. sed et fortis Christi servus nullatenus acquiescens detestabili cacodoxiae ipsius, cum verbum veritatis recte direxisset, abrenuntiavit summum sacerdotium, tradens pallium et post multos sermones didascalicos dicens "si ego sum Ionas, mitte me in mare. absque universali quippe synodo innovare fidem impossibile mihi est secundum apostolicam et paternam traditionem, o imperator." et abiens ad locum, qui dicitur Platanium, in parentali domo sua quieti operam dedit, summo sacerdotio functus annis quattuordecim, mensibus quinque et diebus septem. porro undecimo kalendas Februarias creant falsi nominis Anastasium, discipulum et syncellum eiusdem beati Germani, consentientem Leonis impietati propter amorem principatus mundani, hunc in pseudepiscopum Constantinopoleos provehentes. sane Gregorius, sacratissimus praesul Romanus, quemadmodum praedixi, Anastasium una cum libellis abiecit, Leonem per epistolas tamquam impie agentem redarguens, et Romam cum tota Italia ab illius 216 B
imperio recedere faciens. insaniens ergo tyrannus contra venerabiles imagines persecutionem extendit. porro multi clerici ac monachi et religiosi laici pro recto periclitati sunt verbo.

Mundi anno VIccxxii, divinae incarnationis anno DCXXII, anno vero imperii Leonis quarto decimo Anastasius Constantinopoleos habetur antistes haereticus, qui viginti quattuor ecclesiae praefuit annis. hoc quoque anno movit Masalmas exercitum contra Romaniam et, cum venisset in Cappadociam, dolo cepit Charsianum castrum.

Anno imperii Leonis quinto decimo Masalmas castra movit adversus Turciam, et, cum pervenisset usque ad Caspias portas, metuens inde reversus est.

Anno imperii sui sexto decimo Leo imperator filiam chagani, Scytharum arbitris, filio suo Constantino, cum hanc Christianam fecisset, matrimonio sociavit, nominans eam Heirenen. quae cum sacras litteras didicisset, pietati dans operam claruit, hos impieta- p. 410, 1
tis redarguens. Mauhias vero, filius Hisami, aciem direxit contra Romaniam, et veniens usque in Paphlagoniam rediit cum praeda

2 quod P. — 8 invocare P. — 12 kl. Febr. H. — 13 et] ac C. — 15 in pseudepiscopum *ed. Anast. ex Theoph.* in se ut episcopum O. — 18 Romam cum] Romanum P. — 21 porrecto P. — 22 Mundi — DCXXII *om.* H. — 23 Anastasii — 25 annis *om.* H. — 25 quoque *om.* H. — 28 Turtiam P, Traciam C. — 30 chaiani H, cacani C. — 31 scypharum H. — 32 Eirenen H. — quae] quem O *corr.* C². — Mahubias P, Muhavias vero filius Elvelid H *in lit.* — 35 Germaniam P. — Pephlagoniam O *corr. edd.*

multa. ast imperator contra papam atque recessum Romae ac Italiae saeviebat, constructumque stolum magnum direxit adversus eos, Manen praetorem Cibyraeotensium caput in eis constituens. tunc impugnator dei per amplius saeviens, cum Arabico sensu teneretur, tributa capitalia tertiae parti Siceliae seu Calabriae populi superimposuit. ea vero, quae dicuntur patrimonia sanctorum principum apostolorum, quae ab olim ecclesiis auri dimidium et tria conferebant talenta, publicae rationi exolvi praecepit, considerare etiam ac describere natos mares iubens, ut Pharao quondam eos, qui erant ex Hebraeis; quod nec ipsi magistri eius Arabes in Christianos, qui in eois sunt oris, fecisse noscuntur.

Anno imperii Leonis septimo decimo facta est mortalitas in Syria, multique perierunt.

Anno imperii Leonis octavo decimo Zacharias Romanus praesul habetur; eodemque anno Theodorus Mansur in exilium missus est apud climata heremi, et factum est signum in caelo igneum resplendens, et Mauhias Asiam depopulatus est.

Anno imperii Leonis nono decimo movit exercitum Sulehiman, filius Hisam, adversus Armeniorum regionem, et nihil profecit.

Anno imperii Leonis vicesimo primo Sulehiman, multis in cap-
p. 411, 1 tivitatem ex Asia ductis, quendam quoque Pergamenum pariter duxit
217 B captivum, qui dicebat se Tiberium esse, filium Iustiniani. hunc Hisam in honorem filii sui atque imperatorum terrorem cum imperatorio ac decenti honore militiisque ac bandis et sceptris in Hierusalem mittit, et totam Syriam circumduci cum multo iubet honore ad visionem cunctorum.

Anno imperii Leonis vicesimo secundo movit exercitum Sulehiman contra Romaniam, et depopulatus est castrum, quod dicitur Sidirum, et Eustathium, filium Mariani patricii, captivum duxit.

Anno imperii Leonis vicesimo tertio, mense Maio indictionis octavae, movit exercitum Sulehiman contra Romaniam cum nonaginta milibus et magistratibus quattuor, quorum Gamer dux erat insidians in denis milibus latrunculis Asianae partibus terrae, cuius socii erant Melich et Batal cum viginti milibus equitum circa Acro-

2 constructumque est stolum P. — 5 Siciliae CH. — 8 exsolvi O. — 9 atque C. — mores P. — 10 Ebraeis O. — 11 eois] cis H. — horis O. — 14 Zaccharias P. — 15 Theodorum Mansur: fortasse dinomius fuit ut idem diceretur Theodorus et Iohannes *mg.* C. — 17 Muhavias *corr. ex* Mauchias H. — 18 Zuleimen *mutat. ex* Sulehiman H. *item. v.* 20. — 19 filius Hisam *om.* H. — Isam P. — proficit P. — 22 Isam CP, Elvelid H *in lit.* — 23 honore O. — atque in imperatorium terrorem H. — 24 blandis O *corr.* H². — Hirmam H. — 27 Zuleïmen H *in lit. item v.* 31. — 29 Eustachium P. — 31 Sulehemam P. — 34 equitibus O *corr. edd.* — Achroinum H.

hinum debacchantes, et post hos Sulehiman in sexaginta milibus circa Cappadocum Tyanem progressus, quorum alii per Asiam et Cappadociam multo excidio virorum ac mulierum atque iumentorum perpetrato illaesi reversi sunt. hi vero, qui cum Melich et Batal apud Chrohinon erant, expugnati a Leone seu Constantino superati sunt; et plures ex his armis ipsis cum duobus principibus periere, octingenti vero pugnatores, qui ex illis ad sex milia institerant, Synadem confugiunt, et salvi remanentes Sulehiman sociati sunt, et in Syriam repedarunt inglorii. eodem etiam anno et in Africa multi ab eis perditioni cum praetore Damasceno nomine patuerunt.

Anno imperii Leonis, nequissimi Syri, vicesimo quarto incensi p. 412, 1
sunt fori apud Damascum a Racitensibus, qui patibulo sunt affixi. eodemque anno terrae motus factus est magnus atque terribilis Constantinopoli, septimo kalendas Novembrias indictionis nonae, feria quarta, hora octava, et corruerunt ecclesiae ac monasteria, populusque multus extinctus est. cecidit autem et simulacrum, quod stabat super Atali portam, magni Constantini, una cum ipso Atalo, et titulus Arcadii, qui supra Xerolophi columnam stabat, et simulacrum maioris Theodosii, quod supra portam auream videbatur, nec non et terreni urbis muri, et civitates ac villae in Thrace, et Nicomedia in Bithynia et Praenetus et Nicaea, in qua una salva remansit ecclesia. fugit autem et mare terminos suos in quibusdam locis, et perduravit terrae motus mensibus duodecim. ast imperator allocutus est populum dicens "vos non valetis aedificare muros, sed nos praecepimus administratoribus, et ipsi exigent in regulam per singulos aureos nummum argenteum unum. quo imperium accepto aedificabit muros." et ita facta est consuetudo dandi binas siliquas 218 B
administratoribus, cum annus esset a conditione quidem mundi iuxta Romanos ab Adam VIccxlviii, secundum Aegyptios vero seu Alexandrinos VIccxxxii, a Philippo secundum Macedones mlxiii. regnavit ergo Leo ab octavo kalendarum Apriliarum quintae decimae indictionis usque ad quarto decimo kalendas Iulias nonae indictionis, cum regnasset annis viginti quattuor, mensibus duobus, diebus viginti quinque. similiter et Constantinus, filius eius, imperii et

1 debachantes H. — Zuleïmen H *in lit.*, *item v.* 8. — in *in lit. interiit in* H. — 2 Tyane H. — 5 Chroinon PH *scribe* Acrohinon. — 6 princibus C. — 9 etiam *om.* P. — 14 Constantinopolim H. — kl. November H. — 22 fuit P. — 25 ipsi exient gens in reg. P. in regulam: regula erat ut unus nummus aureus ab unoquoque impenderetur, sed iste sub optentu construendorum murorum addit etiam argenteum unum; et cum daret quis ex more aureum, daret etiam et argenteum nummum; hodieque servatur *mg.* C. — 27 aedificavit C. — 28 condicione CH. — 30 Philippico P. — 32 ad] in P.

impietatis ipsius successor, ab eodem quarto decimo kalendas Iulias nonae indictionis usque ad octavo decimo kalendas Octobrias quartae p. 413, 1 decimae indictionis, cum regnasset et ipse annis trigiuta quattuor, mensibus tribus, diebus duobus.

Taliter ergo, ut praediximus, eodem anno nonae indictionis mortuus est Leo una cum animae simul et corporis morte, et imperat Constantinus filius eius. et quidem quaecumque sub Leone impio Christianis evenerunt, sive circa orthodoxam fidem, sive super civilibus dispositionibus, sive super turpis lucri quaestu et avaritia per Siceliam, Calabriam et Cretam adinventa pariter et imposita, sive in Italiae apostasia propter huius cacodoxiam, sive in fame ac pestilentia gentiumque pressuris, ut particularia taceam, in praecedentibus ostenduntur capitulis. dignum autem est de cetero et impii filii eius, tamquam deo, qui omnia perspicit, contemplante, veraciter et non superflue ad utilitatem posteris et miseris, qui nunc in cacodoxia illius decipiuntur, ludibria exequi, quae ab hac decima indictione ipsius imperii anni primi usque ad quartam decimam indictionem mortis illius impie gessit. hic enim perniciosissimus et agrestis ferus, et tyrannice nec legitime abusus imperio, primo quidem a deo et intemerata matre ipsius ac omnibus sanctis abscedit, magicis maleficiis et luxuriis cruentisque sacrificiis et caballinis stercoribus atque lotio delectatus, mollitiebus quoque ac daemonum invocationibus gaudens, atque omnibus animas corrumpentibus adinventionibus a tenera aetate convivens. quia vero paternum principatum cum malitia suscepit, non modicam in brevi tempore demonstrat nequitiam ita, ut ab omnibus ob impudentiam confestim p. 414, 1 odio haberetur, et Artahuasdo curopalati et comiti Obsequii, qui Annam sororem eius uxorem duxerat, vis pro capessendo imperio imponeretur. eodem quoque anno Hisam interfecit Christianos captivos in omni civitate, inter quos et Eustathius, filius Mariani patricii, martyr verus ostensus est in Charran Mesopotamiae, ubi et reliquiae ipsius sanitates per dei gratiam operantur, et multi alii per sanguinem consummati sunt.

Mundi anno VIccxxxiii, divinae incarnationis anno dccxxxiii, 219 B Constantinus, persecutor legum a patribus traditarum, imperat divinis iudiciis et multitudine culparum exigente nostrarum. qui cum quinto kalendas Iulias ad partes egressus Opsicii adversus Arabes

1 kl. Iuli H, *item v.* 37. — 2 kl. octuber H. — 10 Siciliam CH. — 11 apostasiae O, *corr.* C[2]. — 16 lud. exequinque ab P. — 19 ex tyrannice H. — 27 Artauasde PH, Artahuasde C *corr. edd.* — 28 sororem] uxorem O, *corr.* H[2]. — uxorem *om.* P. — dixerat P. — 29 Hisam] Elvelid H *in lit.* — 32 et per P. — 34 Anno ab incarn. dom. dccxxxiii Constantinus H. — 37 obsitii P.

esset, venit ad civitatem, quae dicitur Craso. cum autem praedictus Artahuhasdus Dorylaei cum Opsiaco populo esset, suspiciebantur ab invicem. mittens autem Constantinus ad eum petebat sibi dirigi filios eius, quos quasi desiderabat utpote nepotes suos videre. intentio autem eius erat comprehendendi eos et retrudendi. at ille cum intellexisset fraûdem, immensurabilem malitiam eius sciens, sui desperationem incurrit, populumque alloquens et persuadens impetu adversus illum cum omni multitudine properavit. et Beser quidem patricium, qui sensus erat Saracenorum sectator quique praecesserat, romphaeis interfecerunt. at vero Constantinus, misero equo forte strato reperto, cum ascendisset in eum, fugiens venit Amorium. et cum ad Orientalium thema, cuius praetor tunc Lancinus erat, cucurrisset, circummunitur ab illis, quos magnis sublevans pollicitationibus ad Sisinnacium mittit confestim, qui praetor erat tunc Thracensium thematis, et persuadet illis auxiliari sibi. hinc ergo atrocissimae pugnae et conflictus subditis generantur, cum p. 415, 1 imperator appellaretur uterque. praeterea scribit Artahuhasdus ad Theophanen patricium et magistrum, qui ex persona principis in urbe remanserat, per Athanasium silentiarium, quae gesta sunt. qui cum Artahuhasdo faveret, coacervato populo apud catechumenia magnae ecclesiae, et per litteras et per iam dictum Athanasium persuasit omnibus credere, quod imperator mortuus fuerit; Artahuhasdus autem a thematibus pronuntiatus est imperator. tunc omnis populus cum Anastasio falsi nominis patriarcha anathemati et detestationi summiserunt Constantinum ut arrogantem et adversarium dei, atque ipsius caedem amplectabiliter admiserunt tamquam a malo maximo liberati: Artahuhasdum vero imperatorem praedicaverunt ut orthodoxum et divinorum dogmatum propugnatorem. mox ergo Monotes mittit in partes Thracenses ad Nicephorum filium suum, praetorem Thracensium, quo ad custodiam urbis minaret illic exercitum constitutum. obseratis ergo portis murorum et vigiliis positis, filios Constantini comprehensos caesos ac tonsos in custodia posuit. cum autem Artahuhasdus cum Obsequiis esset urbem ingressus, pervenit et Constantinus Chrysopolim cum duobus thematibus, Thracensium scilicet ac Orientalium; et cum nihil agere valuisset, reversus apud Amorium hiemavit. Artahuhasdus autem per totam urbem sacras erexit

---

1 Crâs P. — 2 Artauasdus H, *item vv.* 17; 22; 27; 33; 36. — 5 comprehendi H. — retruendi H, retrudiendi P. — 9 quique] qui P. — 12 admorium P. — 14 Sisinnatium P. — 15 Thracesensium? *itemque v.* 34? *Θρᾳκησίων Theoph.* — auxiliare H. — 17 scripsit P. — 20 Artauasdo C, Artauasto PH. — cathecumenia CP, catecumenia H. — 33 Artahuasdus C. — 34 et *om.* H.

imagines. interea barbari sentientes horum adversus invicem iur- 220 B gium multam praedam in Romaniam perpetrarunt, hos Sulehiman praetore ducente. porro Anastasius pseudopatriarcha tenens honoranda et vivifica ligna iuravit populo dicens "per eum, qui in ipsis affixus est, sic mihi dixit Constantinus imperator asseverans, ne existimes filium dei esse eum, quem peperit Maria quique dicitur Christus, sed purum hominem. Maria enim eum peperit sicut me peperit mater mea Maria." et tunc omnis populus maledixit ei.

Mundi anno VIccxxxiiii, divinae incarnationis anno dccxxxiiii, anno vero imperii Constantini secundo, qui triginta et quinque Romanorum imperium tenuit ⟨annis⟩, mortuus est Hisam Arabum p. 416, 1 dux. hic sanctissima Antiochena ecclesia per annos quadraginta viduata manente, prohibentibus fieri patriarcham Arabibus in eadem, habens quendam amantissimum monachum Syrum, nomine Stephanum, agrestiorem quidem sed religiosum, iubet in Oriente positis Christianis, si vellent permitti sibi patriarcham habere, ipsum eligerent Stephanum; qui divinitus hoc fieri arbitrantes consecrant eum in sede Theupoleos, et ex tunc et usque discurrit sine prohibitione huiusmodi fieri.

Eodem anno optinuit Uhalid, filius Hisam, Arabum principatum, ad quem Constantinus quidem Andream spatharium, Artahuhasdus autem Gregorium logothetam transmiserunt, auxilium quaerentes utrique. porro pluviae defectus et terrae motus per loca facti sunt, ita ut montes unirentur ad invicem per heremum Sabae et castella sub terram immergerentur absorpta.

Eodem vero anno Cosmas Alexandriae patriarcha una cum tota civitate a monothelitarum cacodoxia rediit ad orthodoxiam, cum tenuisset a Cyro, qui sub Heraclio Alexandriae patriarcha fuit. porro exercitum movit Gamer cum Arabum multitudine contra Romaniam, et multis in captivitatem abductis reversus est. et apparuit signum in caelo ad aquilonem mense Iunio. Uhalid autem Petrum, sanctissimum metropolitam Damasci, lingua mutilari praecepit tamquam arguentem palam Arabum ac Manichaeorum cognationem, et exulem penes eudaemonem Arabiam fecit, ubi et moritur martyrio

1 adversus *text. Hist. misc.* adsensus O. — 2 in Romania H. — Zuleimen H *in lit.* — 6 acstimes C. — eum *om.* P. — 9 Mundi — dccxxxiiii *om.* H. — 11 annis *om.* O. — Elvelid H *in lit.* — 16 ipsum *om.* C. — 20 Valid C, Huhabid P. Gizit H *in lit.* — Isan CP, Habdilmelic H *in lit.* — 21 spatarium P. — Artauasdus (u *in lit. ex tribus litteris*) H. — 25 inmergerentur PH, imergerentur C. — absorta O *corr. edd.* — 27 rediit ad orthodoxiam *om.* P. — 30 adductis P. — 31 Huhalid P, Hali H *in lit.* — 34 felicem eudemonem CH, eufelicem demonem P, *glossam* felicem *omisi.* — pro Christo martyrio C.

pro Christo percepto, cum expressius divinas missas pronuntiasset, sicuti huius rei narratores aiunt, qui se propriis auditibus super hoc satisfactos esse fatentur. huius aemulator et omonymus Petrus apud Maiuman eisdem temporibus ostensus est pro Christo martyr ultroneus. languore siquidem detentus primores Arabum advocavit, utpote assuefactos sibi, cum chartularius esset et publica tributa facta ratione conferret, et ait ad illos "mercedem quidem pro mei visitatione a deo recipiatis, licet infideles amici sitis: testamenti 221 B p. 417, 1 vero mei testes ⟨volo⟩ vos esse, cum sit tale. omnis qui non credit in patrem et filium et spiritum sanctum, consubstantialem et divinam in monade trinitatem, mortuus est anima, et aeterno est dignus tormento. talis est et Muhamed pseudopropheta vester et Antichristi praecursor. discedite ergo, si mihi creditis testanti vobis hodie caelum et terram, ab illius fabulatione: consulo enim vobis, ne cruciemini simul cum illo." cum autem haec et his plura cum eis de deo rationatus dissereret, audientes illi stupore seu vaesania detenti longanimiter visi sunt ferre, ex languore hunc praeter sensum esse putantes. cum autem ex infirmitate convaluisset, maiori coepit voce clamare "anathema Mahumed et fabuloso scripto eius, et cunctis qui credunt ei." tunc per gladium animadversionem perpessus martyr ostensus est. hunc declamationibus sermonum honoravit sanctus pater noster Iohannes, qui bene cognominatus est Xrysorroas propter auream et fulgidam spiritus gratiam, quae in ipso tam in verbo quam in vitae actu effloruit. quem videlicet Constantinus impius imperator annuo propter eminentem orthodoxiam eius anathemati summittebat, et pro Mansur, quod est avitum nomen eius quodque redemptus interpretatur, sensu Iudaico novum ecclesiae magistrum Manzeron mutato nomine vocitabat.

Eodem quoque anno Uhalid Cyprios in Syriam transtulit, Artahuhasdus autem Nicetam filium monostrategum promotum ad thema direxit Armeniacorum, porro Nicephorum aeque filium suum coronavit per Anastasium patriarcham. mense vero Maio cum Artahuhasdus ad partes Opsicii egressus fuisset et milites elegisset, totam

2 regi P. — 3 aequivocus omonymus P, aequivocus *sprscr. in* CH. — 7 quidem *om.* P. — meis PH. — 9 testis P. — volo *om.* O *add. edd. post* esse. — cum sittales P. — 11 monadem O. — in anima P. — 12 tormenta P. — Muhammad (m *adscr. et* a *in lit.*) H. — vester *om.* P. — 15 haec *om.* P. — 16 discesseri (*sic*) P. — 17 langore H. — sensu O. — 19 Maumed P, Muhammad H *in lit.* — 22 Chrysorroas (Chr *in lit.*) H. — 24 impius *om.* C. — 25 anathematis O. — 28 Mamzeron H, Manizeron P. — 29 eodemque anno PH. — Uhalid CH, Huhalid P, Gizid H *in lit.* — Artauhasdus H, Artavasdus *corr.* H, *item v.* 32. — 31 Nicephorus H. — 33 opsitii P. — totam] contra P.

Asiam cepit depopulans eam. quo Constantinus comperto motus est contra ipsum. cum vero ad eum in partes Sardeorum a Celbiano redeuntem venisset et cum illo bellum iniisset, vertit eum et insequitur usque Cyzicum. at ille cum Cyzicum pervenisset, dromonem ingressus in civitate salvatur. praeterea mense Augusto eius- p. 418, 1 dem undecimae indictionis Nicetas monostrategus filius Artahuhasdi, cum intulisset Constantino apud Modrinem et Cisseum bellum, terga vertens aufugit. et quidem patricium Teridatem Armenium, fortissimum militem et consobrinum Artahuhasdi, cum aliis multis electis principibus interfecit: utriusque vero partis casus haud modicus factus est, Armeniorum scilicet et Armeniacorum impugnantium adversus Orientales atque Thracesios, Constantini propugnatores. ceterum antiquus hostis diabolus contra Christianos temporibus istis talem excitavit saevitiam et mactationem alternam, ut filii etiam contra 222 B parentes et fratres contra fratres commoverentur, non parcentes ad caedem, et immisericorditer incenderentur alternae stationes ac domus.

p. 402, 23 Inter haec autem et huiuscemodi Stephanus papa Romanus multa mala ab Astulfo rege Langobardorum perpessus ad Francos confugit sub Pipino, qui maior domus erat et primas in omnium dispositione rerum Francorum gentis, quibus videlicet olim moris erat dominum, id est regem suum, secundum genus principari et nil agere vel disponere, quam irrationabiliter edere et bibere domique morari et kalendis Maiis praesidere coram tota gente et salutare illos et salutari ab illis et obsequia solita impensa percipere, et illis dona rependere, et sic secum usque ad Maium alium habitare, habere autem maiorem domus consilio suo et gentis omnia ordinantem negotia: dicebantur sane ex genere illo descendentes cristatae, quod interpretatur trichorachati: pilos enim habebant natos in spina veluti porci. praedictus itaque papa Stephanus vi pressus et crudelitate Astulfi coactus, simul etiam ab ipso adhortatus ire in Franciam et facere quodcumque posset, veniens Pipinum provehit, virum in omnibus probatissimum, qui praeerat tunc quoque rebus post regem et debellaverat Arabes, qui ab Africa in Hispaniam transmeaverant, quique tenuerant usque nunc eandem Hispaniam, et probaverant proeliari nihilominus contra Francos.

---

4 Kyzicum *bis* O. — 6 Artabasdi H *in lit.* — 8 quidam O *corr. ed. Anast.* — 9 Hartahuhasdi P, Artavasdi (v *in lit. ex* huh) H. — princibus C. — 16 ad caede H. — 20 Pippino C. — kls. Mai *lit. ex* kl. Martias *ut vid. corr. in* H. — 29 christatae PH, chrisatae C, χριστάται *Theoph.* — trichorachatae: triches graece latine capilli sive pili, rachis vero spina interpretatur *mg.* C. — 32 Pippinum C.

quibus e contra idem cum multitudine Pipinus resistens occidit quidem etiam principem eorum, (Abderachman enim filius Mahuhi principatum huius tenebat gentis.) interficit autem simul et multitudinem haud facile numerabilem iuxta Rhodanum fluvium, et admiratione habetur, et amatur a gente, non solum propter hoc, sed et propter alia praecipua gesta, et praeficitur genti non ignobiliter primus, solvente scilicet eum a peiurio in regem commisso eodem Stephano; qui et totondit decessorem eius regem, et in monasterio cum honore et requie circumscripsit. hic Pipinus duos filios habuit, Carulum scilicet et Carulomagnum, fratrem eius.

Mundi anno VIccxxxv, divinae incarnationis anno dccxxxv, anno vero imperii Constantini tertio Stephanus Antiochenus habetur antistes. apparuit autem signum ad aquilonem, et cinis descendit p. 418, 14
per loca, factusque est terrae motus in Caspiis portis. occisus etiam est Uhalid ab Arabibus, qui praefuit anno uno, tenetque principatum Hizid Lipsos. is pecuniis multis erogatis optinuit Damascum, et dextras accepit, ut principaretur. porro Constantinus Septembrio 223 B p. 419, 7
mense duodecimae indictionis descendens ad partes Chalcedonis remeavit ad Thracoas partes, cum Sisinnius praetor Thracesiorum antea per Abydum remeasset terrenumque urbis murum obsideret. at vero veniens imperator ad Charsii portam discurrit usque ad auream portam, semet ipsum turbis ostentans, et iterum reversus et castra metatus est apud sanctum Mamam. cives autem angustari coeperunt annonis deficientibus. quocirca misso Athanasio a secretis et Artahuhasdo domestico suo ad deferendos sumptus in scaphis, invenit hos classis Cibyraeotensium et classis Abydi, et hos comprehensos ad imperatorem duxit, qui frumentum quidem populis suis donavit, Athanasium autem et Artahuhasdum oculis confestim privavit. post haec vero probavit Artahuhasdus a terra portas aperire et proelium ⟨cum⟩ Constantino inire. verum facta congressione fugati sunt milites Artahuhasdi, et multi mortui sunt, inter quos

---

1 e *om.* P. — Pippinus O, *item v.* 9. — 2 quidam C. — Habdirrahmen filium Muhavie qui *in lit.* H. — Mauhi P. — 3 interfecit H. — multitudine PH. — 4 Hrodanum CP, Rodanum H. — 8 qui etotondit H, qui etototondit C. — Karulomagnum C, Carolomagnum P, Karulomanno (*prius* n *in lit.*) H. — 11 Mundi — dccxxxv *om.* H. — 12 Stephanus — 13 antistes *om.* H. — 13 autem *eras. in* H. — 15 Uhalid CH, Huhalid P, Gizid H *in lit.* — 16 Hiscem filius Habdilmelic H *in lit.* — Lipsos cui aliquid deest *mg.* C. — his CP. — 18 Calcedonis H. — 19 tracheas (he *in lit.*) H. — 20 Habydum CP, Avidum H. — 25 Artauasdo *ex* Artahuasdo H. — 26 Cybioretensium CP, Cibioretensium H. — 28 autem *om.* P. — Artauhasdum P, Artauasdum (as *in lit.*) H. — 29 Artauasdus H. — 30 cum *om.* O, *add.* C^2. — bellum *post* inire *add.* P. — 31 milites *om.* PH. — Artauhasdi H.

et Monutes. constructis autem Artahuhasdus dieribus caccabo ferentibus ignem, misit ad sanctum Mamam nonnullos contra classim Cibyraeotensium. cum autem venissent ad sanctum Mamam, exeuntes Cibyraeotenses pepulerunt illos. facta est autem in urbe valida fames ita, ut venundaretur modius hordei duodecim nomismatibus, leguminis vero quindecim, milii ac lupini nomismatibus octo, olei autem nomismate uno librae quinque, sextarius vini dimidio. cum- p. 420, 1 que populus necaretur, coactus est Artahuhasdus dimittere illos e civitate foras exeundi. verum observatis faciebus quosdam eorum prohibebat. unde quidam eorum emundaverunt vultus suos, et muliebri circumamicti sunt veste: ast alii monachico schemate atque cilicino vestimento contegebantur, et ita latere poterant et exire. Nicetas autem monostrategus coacervato populo suo a Modrina disperso venit usque Chrysopolim; et cum reverteretur, transmeans imperator persecutus est post terga ipsorum. et cum venisset ad eum apud Nicomediam, manu cepit eum cum curatore, qui fuerat dudum Marcellianorum episcopus; quem et decollari continuo iussit: monostrategum vero vinctum patri per murum monstrabat. porro quarto nonas Novembrias repente proeliatus post meridiem per terrenum murum urbem captavit. at vero Artahuhasdus una cum Bagtangio patricio ingressus navim ad praesens exisse visus est in Opsicin, et abiens ad castrum Puzanae semet inclusit. quibus imperator manu captis Artahuhasdum cum duobus filiis eius privavit oculis, Bagtangin autem in vivario decollavit, et huius caput in Milio suspendit diebus tribus. post triginta vero annos mali memor et immisericors imperator praecepit huius uxorem in monasterium 224 B Choras pergere (illic enim sepultus ⟨erat⟩) et huius ossa effodere et in pallio suo portare atque in sepulchra, quae dicuntur Pelagii, una cum biothanatis iacere. o inhumanitatem. multos autem et alios ex primoribus, qui auxiliati fuerant Artahuhasdo, peremit, innumerabilesque oculis et alios manibus seu pedibus ablatis debilitavit. praecepit autem externis militibus, qui secum ingressi sunt, introire domos et rapere familiares civium res. multa quoque et alia, quin

1 Munutes P. — Artahuasdus H. — caccavo O. — 3 Cibyoretensium CH, Cybioretensium P. — venisset C. — 4 Cibyoretenses CH, Cybiretenses P. — 7 nomismato P. — 8 Artauhasdus H, *item vv.* 20, 23, 30. — 9 obseratis CP, obsecratis H, observatis *edd.* (ἐπιτηρῶν τὰ πρόσωπα *Theoph.*) — 11 monachi eo scemate P, monachico schemate (co *in lit.*) H. — 12 cogebantur P. — 15 posterga O. — 16 fuerant O. *corr.* C^2. — 19 pre P. — 20 murum *om.* P. — 21 Bataggio P. — 22 inclusis O, *corr.* C^2H^2. — 24 Bagtangim C, Bagtangium H. — 25 meror O *corr. edd.* — 27 erat *om.* O *add. edd.* — 28 sepulcra H. — Pelagi P. — 29 biathanato (*sic*) mortuo C, biothanato mortuus P, biothanatis (is *in lit.*) mortuus H. — 33 et alia quin] et alin P.

et innumera mala urbi monstravit. cumque hippodromium celebraret, introduxit Artahuhasdum una cum filiis eius et amicis ligatum per Dihippium in circum, simul cum Anastasio falsi nominis patriarcha, p. 421, 1 percusso publice et in asino verso vultu sedente, quos omnes per Dihippium intromissos in circum pompavit. verum Anastasium utpote consentaneum suum in throno sacerdotii rursus locavit deterrens et servituti subiciens. Sisinnium vero patricium et praetorem Thracesiorum, qui multum cum eo cucurrerat et pro ipso certaverat eiusque consobrinus esse noscebatur, post quadraginta dies caecavit, dei nimirum iudicio. qui enim auxiliatur impio, incidet in manus eius, secundum quod scriptum est.

Mundi anno VIccxxxvi, divinae incarnationis anno dccxxxvi, anno vero imperii Constantini quarto Theophylactus Antiochenus habetur antistes, qui ecclesiae septem praefuit annis, Maruhamque dux Arabum noscitur, qui principatus est eis annis sex. hoc quoque anno cometes magna in Syria visa est, et seditionem concitavit Thebit contra Maruham et Dachat Aruritensem, quos Maruham captos occidit in terminis Emesae cum multitudine bellatorum, id est milium decem. eodem etiam anno prece Christianorum Orientis permisit consecrari Theophylactum, presbyterum Edesinum, patriarcham Antiochiae, Stephano dormiente, et hunc litteris catholicis honorari praecepit ab Arabibus: donis enim erat spiritualibus adornatus, et maxime pudicitia. apud Enimetzi autem centum et viginti Chalbenos in ligno suspendit. porro Abas, qui multum Christianorum sanguinem fudit et multa depopulatus et depraedatus est loca, occidit in carcere. cum enim quidam a Maruham ad hoc missus esset Aethiops, venit, et impleto folle viva calce introivit ad eum, folleque ad totum caput ac nares eius imposito suffocavit illum, iustam adinveniens malefico Abas poenam: magicis enim deceptionibus ac daemonum invocationibus multa contra Christianos fabricatus est mala. hic etiam sanguini communicavit Uhalid.

Anno imperii Constantini quinto Suleheman coacervatis militiis p. 422, 1 rursus cum Maruham bellum aggreditur, et amissis populi septem 225 B milibus superatur et fugax penes Palmyram salvatur, et deinceps

1 urbium P. — 2 Artauhasdum H, Artahuhasdus P. — ligatum *om.* P. — 3 dihyppium P, diyppium H. — 12 Mundi — dccxxxvi *om.* H. — 13 Theophylactus — 14 annis *om.* H. — 14 Maruam H *item v.* 17. — que *om.* H. — 16 comites H. — 17 Thebith H. — Maruam H, Maruhan P. — 18 Hemesae CP. — 20 praemisit P. — Hedesinum O. — 21 Stephanum PH. — 22 spiritalibus P. — 24 Habas O *item v.* 29. — 26 Marhuan H *in lit.* — 28 eius] reus P. — 31 Huhalid CP, Hualid H, Gizid H *in lit.* — 32 Zuleïmen *in lit. ex* Sulcheman H. — 33 aggredietur *corr. ex* aggrediatur H. — amissi P. — 34 militibus H. — fugatus (tus *in lit.*) H.

in Perside. seditionem quoque concitaverunt Metsini et Heliopolitae ac Damasceni civitates Maruham obserantes, qui filio quidem suo contra Dachac cum virtute misso, ipse venit Emetsan, quam in quattuor mensibus cepit. Dachac autem a Perside cum plurimo potentatu veniebat. at vero Maruham aggressus eum in Mesopotamia, cum multos collegarum interfecisset, hunc comprehensum interfecit.

In his Constantinus Germaniciam cepit, aciem dirigens contra Syriam et Dulichiam, aditu reperto propter Arabum mutuam pugnam, verbo sane Arabes inermes dimittens, qui erant in ipsis. assumpsit autem et cognatos suos ex materna linea descendentes, et Byzantii collocavit una cum multis Syris monophysitis haereticis, ex quibus plures in Thrace usque nunc habitant et iuxta Petrum Cnaphea trinitatem in trisagio crucifigunt. porro a quarto idus Augustas usque ad octavo kalendas Septembrias tenebrae factae sunt nebulosae. tunc Maruham victor Emetsa capta interficit omnes cognatos et libertos Hisam, expurgatque muros Heliupoleos et Damasci et Hierosolymarum, trucidans multos potentes et detruncans residuos.

Mundi anno VIccxxxviii, divinae incarnationis anno dccxxxviii, anno vero imperii Constantini sexto factus est terrae motus magnus in Palaestina et circa Iordanen et totam Syriam mense Ianuario, hora quarta, et multa milia, quin et innumerabilia mortua sunt, ecclesiaeque ac monasteria corruerunt, et maxime penes heremum sanctae civitatis.

Eodem vero anno pestilens mors a Sicilia et Calabria incipiens, veluti quidam ignis depascens, ad Monobasiam et Helladem atque
p. 423, 1 interiacentes insulas venit per totam quartam decimam indictionem, flagellans impium Constantinum, et cohibens ab insania, quam adversus sanctas ecclesias et venerabiles imagines irritabat. verum ille, ut Pharao quondam, incorrectus permansit. sane pestilentia haec bubonis discurrens quinta decima indictione regiam pervenit ad urbem. coeperunt autem subito invisibiliter fieri, tam in hominum vestimentis et in sacratis ecclesiarum indumentis quam et in velis, cruciculae plurimae veluti ex oleo designatae. facta est ergo hinc tristitia et defectio animi multa propter dubium huiuscemodi signi. venit nihilominus et divinitus indignatio, dissipans incessanter non solum urbis cives, sed et in omnibus suburbanis eius degentes.

1 concitaverint P. — Methsini H. — 2 Maruam H. — obsecrantes P. — 3 etmetsan P. — 5 Marhuan *ex* Maruham H. — 7 Germanicam C. — 15 Marutham CP, Marhuan H *in lit.* — 16 et liberos Hiscem *ras. ex* et libertos Hisam H. — expugnatque (gn *in lit.*) H. — Heliopoleos H. — 17 truncans H. — 18 Mundi — dccxxxviii *om.* H. — 19 imperii *om.* H. — 20 Iordanem C. — 29 quandam CH. — 35 signum H.

factae vero sunt et phantasiae in multos hominum, qui in extasi facti existimabant se cum peregrinis quibusdam, ut putabant, et 226 B trucibus faciebus comitari, et eos, qui in itinere sibi obvii fiebant, se quasi amicos salutare ac colloqui. notatis vero his, quae dicebantur ab eis, haec postea referebant. contemplabantur autem eosdem et domos ingredi, et alios quidem ex domo deserere, porro alios vulnerare. contigit autem et eorum, quae dicta sunt ab eis, plurima, ut viderant fieri. praeterea vernali tempore primae indictionis magis extensa est. aestivo autem prorsus incendit ita, ut integrae quoque domus penitus clauderentur, nec essent, qui deberent mortuos sepelire. ex necessitate itaque multa excogitatum est, quo super animalia tabulae sternerentur, et ita super has impositi mortui deferrentur. pari modo et in plaustris alii suprapositi aliis asportabantur. cum autem repleta fuissent universa tam scilicet urbana quam suburbana monumenta et cisternae quoque sine aqua et lacus et plurimae vineae, nec non et interiores horti, qui intra veteres muros erant, ad huiusmodi capessendam sepulturam effossi sunt, et ita vix omnia haec ad tantam necessitatem sufficere valuerunt. p. 424, 1 omni autem domo tali calamitate corrupta propter depositionem, quae impie facta est ab imperantibus in sacras imagines, confestim nimirum Agarenorum classis ab Alexandria venit in Cyprum, ubi erat et Romaicus stolus. at vero praetor Cibyraeotorum irruens in eos extimplo in portu Ceramea, et retenta portus fauce, cum essent triginta dromones, tres solos exiliisse fatentur.

Mundi anno VIccxxxviiii, divinae incarnationis anno dccxxxviiii, anno vero imperii Constantini septimo occiditur Gregorius ab Arirutensibus, et evicit Maruham, ut praetuli.

Anno imperii Constantini octavo motus est in exterioribus Orientis partibus Persidis populus, qui dicuntur Chorosanitae Maurophori, contra Maruham et omnem cognationem eius, qui principati sunt ab ipso Moamed pseudopropheta usque ad eundem Maruham, id est contra eos, qui dicuntur filii Humahia. his enim post interemptionem Uhalid debellantibus et constringentibus invicem, hi, qui dicebantur filii Echim et Alim, cognati et ipsi pseudoprophetae, sed absconditi atque fugaces existentes in minori Arabia, congregati,

4 quae] qui P. — 6 egredi *supra* deserere *scriptum in* C. — 7 et] ut H. — 16 orti O. — 19 omnis autem dogma calamitate P. — 22 Cibyoretorum C, Cybioretorum H, Cybyoretorum P. — Caeramea CP. — 25 Mundi — dccxxxviiii *om.* H. — 27 Marhuan H *in lit.*, *item v.* 30. — 29 Maurophori, maura ferentes vel vestiti *mg.* C. — 31 Muhammad H *in lit.* — Maruam H. — 32 Maiha *lit. ex* Humaiha H. — 33 Huhalid P, Gizid *in lit. ex* Uhalid H. — 34 Iechim P, Hiscem H *in lit.* — Halim O. — 35 existens P.

tenente in eis primatum Abrahim, mittunt libertum suum quendam, Amuslim dictum, in Chorosam ad quosdam ibidem praeminentes, contra Maruham sibi suffrari petentes. qui collecti apud Cactaban quendam consiliantur et concitant servos in dominos proprios et occidunt multos nocte una, quorum armis equis et pecuniis locu- 227 B pletati facti sunt potentiores. dividuntur autem in tribus duas, Cahisinos scilicet et Hiamanitas. quorum potentiores intuens Abu- p. 425, 1 muslim esse Hiamanitas concitat contra Cahisinos, et interfectis eis venit in Persidem cum Chactaban, et expugnans Hibindabarem capit cum victoria cunctos, virorum scilicet ferme milia centum. et veniens ad Hibinubehera hostiliter cum ducentis milibus proficiscentem, sed et illum dissolvit. veniensque ad Maruham apud Zaban fluvium habentem trecenta milia, debellat eum et multitudinem infinitam occidit ex eis. eratque visu mirabile, cum secundum scripturam tunc unus persequeretur mille, et duo transmoverent dena milia. quos cum ita potentialiter vincentes Maruham intuitus extitisset, adit Charran, et cum fluvium transmeasset, incidit pontem ex navibus factum, et assumptis secum omnibu specuniis ac domo sua, cum quattuor milibus viris vernaculis suis fuga lapsus est in Aegyptum.

Anno imperii Constantini nono persecutionem patitur Maruham a Maurophoris et comprehensus ab eis occiditur, bello gesto gravissimo. praeerat autem eis Salich, filius Alim, qui unus ex praelatis profugis erat, qui et destinaverant Bumuslim. reliqui vero congregati contra Samariam et Trachonitidem regionem sorte principatum distribuerunt, Abulabas scilicet, et post illum fratri eius Abdela, et post hunc Isehidinmusae. et Syriae quidem summam praeturam taxaverunt Abdelan tenere, filium Alim, fratrem vero Salim, ipsum autem Salim Aegypto, praeesse. porro Abdelan, fratrem Abulabas, ab illo habere sortem principatus super Mesopotamiam statuerunt. ipse sane Abulabas, qui et omnium primas habebatur, in Perside sedit, translato quoque principatu sub se Persarum, qui ei auxiliati fuerant a Damasco. hi vero, qui salvati fuerant, tam p. 426, 1 videlicet filii quam cognati Maruham, venientes ab Aegypto in Afri-

1 Ibrahim filius Elvelid H². — 3 Marhuan H *in lit.* — suffari P, sufragari C² *edd.* — 5 occidit H. — 7 Chaisinos P. — Hiamanites H. — Amuslim (Amus *in lit.*) H *item v.* 14. — 8 Kahisinos C, Chaisinos P. — 9 Hibindarem (Hibind. *in lit.*) H. — 11 Hibin ubi erat H. — 13 infinitam *om.* P. — 14 ex *om.* P. — 15 persequetur O *corr. edd.* — transmovebunt P. — 16 quocum P. — Maruam H. — 17 adiit H. — 19 suis *om.* P. — 22 Halim O *item v.* 27. — 23 destinaverat PH. — mariam P. — 24 Thraconitidem O. — 25 Abubalus O. — 26 Habdalla filius Muhammad H². — Hiseidinmusae P, Ebugiaffar H *in lit. ex* Isehidinmusae *ut vid.* — 27 Habdallam *corr. ex* Abdelan H *similiterque in sqq.* — 28 Abdelam C. — 31 Habulabas CP. — 31 translatu CP. — se *om.* P.

cam, indeque transmeantes fretum angusti maris ad Oceanum positi, quod dicitur Septe, quodque diffinit inter Libyam et Europam, Europae Hispaniam habitarunt usque ad praesens tempus, habentes quosdam, qui ibidem habitasse antea noscebantur, a Mauhia illuc traiecti navigio, cum essent eius cognati et ipsius religionis. perduravit autem excidium sub Mauhia sex annis, quo diruti sunt omnium illustrium civitatum in Syria usque ad Antiochiam muri eo, quod hanc in refugium habere meditarentur, innumerique Arabum ab eo perierunt· oppido enim erat circumspectus circa civilia. erat autem Automatistarum, id est Epicuriorum, haereseos, ex gentilibus, qui habitabant Charran, impietatem assumens. porro octavo kalendarum Februariarum eiusdem tertiae indictionis natus est imperatori Constantino 228 B
filius, quem nominavit Leonem, ex chagani Chazariae filia.

Anno vero eodem factus est terrae motus in Syria, et ingens ac terribilis casus, unde civitatum aliae quidem penitus exterminatae sunt, aliae vero mediocriter, aliae autem a montanis ad subiecta campestria cum muris et habitationibus suis integrae migraverunt et salvae quasi ad miliaria sex vel etiam modicum quid ultra. denique asseveraverunt hi, qui propriis visibus terram Mesopotamiae contemplati sunt, in longitudinem dirruptam fuisse ad miliaria duo, et ex profundo eius ascendisse aliam terram nimis albam et arenosam, de cuius medio ascendit, ut aiunt, animal mulinum incontaminatum, loquens humana voce, et praenuntians gentis incursionem ab heremo adversus Arabes. quod et factum est. praeterea sequenti anno quartae indictionis, sollemnitate sanctae pentecostes, coronavit Constantinus imperator Leonem filium suum imperatorem per Anastasium patriarcham consentaneum suum.

Mundi anno VIccxlii, divinae incarnationis anno dccxlii, anno vero imperii Constantini decimo Muhamed fit Arabum dux, qui eis p. 427, 1
quinque praefuit annis. eodem quoque anno simultates Chalcideni adversus Maurophoros Persas concitaverunt, et interempta sunt ex eis in montanis Emetsae per illos quattuor milia. id ipsum vero factum est et per Arabiam in Cahisinos ab eisdem Persis. cum autem caput Maruham myrra conditum fuisset allatum, plures a simultatibus cessaverunt.

Anno imperii sui undecimo Constantinus Theodosopolim et

2 diffinivit P. — 4 Muhavia *in lit.* H *item v.* 6. — 7 muri] viri O *corr. edd.* — 10 Epicureorum H. — 13 chaiani H, cacani C. — 16 aliae vero mediocriter *om.* P. — 19 usibus P. — 22 harenosam CP. — 25 sollempnitate C. — 28 Mundi — dccxlii *om.* H. — 29 Muamed P, Muhammad *corr. ex* Muhamed H. — 32 Hemetsae CP, Hemedsae H. — ipsis H. — 33 Caisinos H. — Persis] ipsis P. — 34 Maruam H

Melitenen cepit et captivos duxit Armenios. Theodorus quoque filius vigarii minoris Arabiae oriundus, obeunte sanctissimo Theophylacto Antiochiae patriarcha praeficitur, qui sex praefuit annis ecclesiae.

Anno imperii sui duodecimo Constantinus impius imperator, elatus sensu, multa contra ecclesiam et orthodoxam fidem meditans, et silentia per dies singulos faciens, populum ad sensum suum inflexit infeliciter consectandum, praevius futurae impietatis existens.

Anno imperii Constantini tertio decimo Anastasius, qui sceleste throno Constantinopolitano praefuit, mortuus est corpore simul et anima, miserabili passione, quae dicitur chordapso, fatigatus, cum stercus per os evomuisset, dignam exolvens vindictam, pro audacia scilicet, quam contra deum contraque magistrum suum exhibuit.

229 B Eodem quoque anno et Constantinus impius contra sanctas ac venerabiles imagines concilium iniquum trecentorum triginta octo episcoporum congregavit in palatio Hieriae, quorum primas erat Ephesenus filius Apsimari et Pastillas Pergensis, qui apud se, quae sibi visa sunt, dogmatizarunt, nullo praesente ex catholicis sedibus, Romana scilicet vel Antiochena, Alexandrina sive Hierosolymitana.
p. 428, 1 a quarto idus Februarias incipientes perduraverunt usque ad sexto idus Augustas eiusdem septimae indictionis. qua cum in Blachernas dei genetricis hostes convenissent, ascendit Constantinus imperator in ambonem, tenens Constantinum monachum, qui fuit Sylaei episcopus. cum orasset, voce magna pronuntiavit dicens "Constantini universalis patriarchae multos annos". et dein ascendit imperator cum Constantino scelerato praesule ac reliquis episcopis forum, et exclamaverunt divulgantes suam cacodoxam haeresim in conspectu totius plebis, anathematizantes Germanum sanctissimum et Georgium Cyprium et Iohannem Chrysorroam Damascenum, nepotem Mansur, viros sanctos et reverendos magistros.

Mundi anno VICCXLVI, divinae incarnationis anno DCCXLVI, anno vero imperii Constantini quarto decimo Constantinus Constantinopolitanus habetur antistes, qui duodecim ecclesiae praefuit annis. hoc quoque ⟨anno⟩ Muamed, qui et Abulabas, mortuus est, cum quinque praefuisset annis. eratque Abdelas frater eius in

2 bigarii H. — 7 populus CP. — 12 exsolvens CP. — 15 tricentorum P. — 16 erant O *corr. ed. Anast.* — 17 Absimari P. — 20 Febroarias P. — 22 genitricis CH. — 27 cacadoxam O, *corr.* H². — cacadoxam fidem haeresim C. — 28 Gregorium P. — 29 Cyprum O *corr. edd.* — Chryssorroam P, Chrysorrom H. — 31 Mundi — DCCXLVI *om.* H. — 32 Constantinus — 34 anno *om.* H. — 34 annos P. — anno *om.* CP *add. vulg.* — Muhammad *ex* Muamed H *similiterque in sqq.* — Abalabas P. — 35 quinque praef. sex annis P.

Machca loco blasphemiae ipsorum. scribit ergo ad Bumuslim, qui erat in Perside, conservandum sibi locum principatus, sicuti sorte sibi fuerat deputatus. qui cum didicisset Abdelam, filium Alim, fratrem vero Salim, summum praetorem Syriae, principatum sibi affectantem et venientem ad optinendam Persidem adversantemque Persis et faventem his, qui erant Syriae quique auxiliabantur ei, concitatis exercitibus suis aggreditur eum apud Nitzibin, et victo eo Abumuslim multos peremit: erant enim plures ex his Sclavi et Antiocheni. ast Abdelas solus salvus remanens post paucos dies petiit verbum accipere ab altero Abdela, fratre Muamed, veniente studio multo in Persidem a Machca, quo in domuncula putrefacta retruso effodiri fundamenta praecipiens hunc clam interfecit. porro p. 429, 1 Abumuslim furientem adversus Arabes Syriae pro eo, quod in Maurophoros insurrexerint et multos in Palaestina et Emetsa et maritima ceperint, atque in eos irruere meditantem cohibuit cum exercitibus. at ille iratus Abdelae ad interiorem Persicam cum multitudine properavit. quem cum vehementer ille metueret, accersit eum suasoriis verbis et precibus, atque ipsis execrabilibus principis ipsorum symbolis destinatis, virga videlicet atque sandaliis pseudoprophetae Muamed, expetens, ut ad se via unius diei diverteretur, quatinus ei 330 B decentes patrem gratiarum actiones deferret. at ille deceptus venit cum centum milibus equitum, unitusque illi occiditur ab eo propriis manibus, sicque principatus Abdelae confertur, qui uno et viginti Arabibus praefuit annis.

Anno imperii Constantini quinto decimo Paulus Romanae sedis praesul habetur. Nicetas Heliupoleos anathematizatus est a tota ecclesia. imperator autem Constantinus Syros et Armenios, quos a Theodosopoli et Melitana duxerat, in Thracem emigravit, ex quibus etiam Paulicianorum est haeresis dilatata. similiter et in urbe paucis prae mortalitate factis habitatoribus eius, duxit una cum familiis, tam ex insulis et Hellade quam ex inferioribus partibus, sicque urbem habitare fecit, quam et condensam reddidit.

Eodem quoque anno quaesiere Vulgares pacta propter castra, quae constructa fuerant. ast imperatore apocrisiarium eorum de-

1 Machea P *item v.* 11. — Humuslim P. Amuslim (A *in lit.*) H. — 3 Halim CP. — 4 Alim H. — 7 Mitzibin P. — 8 erat CP. — plures *om.* P. — 10 Abdela — 11 multo *om.* P. — 11 in Persidem studio multo C. — putrefacte H. — — 14 insurrexerunt P. — Emedsa H. — 19 sandalis P. — 20 Muhamed P. — expectens P. — unius] huius P. — deverteretur H. — quatenus H. — 21 dicentes P. — 22 unitisque P. — 25 Anno imperii sui quinto decimo Constantinus Syros (*rell. om.*) H. — 27 Syrus P. — 28 Melitan adduxerat P. — emigrat C. — 34 apocrisarium H.

honestante exierunt hostiliter et usque ad longum murum venerunt et multo excidio perpetrato illaesi reversi sunt.

p. 430, 1 Anno imperii Constantini sexto decimo terrae motus haud modicus factus est in Palaestina et Syria septimo idus Martias; et exul factus est Theodorus, Antiochiae patriarcha, invidia derogatus Arabum, quod crebro imperatori Constantino causas eorum per litteras indicaret. et de cetero Salim hunc exulem misit in Moabitidem regionem, patriam suam. praecepitque idem Alim non construendas novas ecclesias nec crucem videndam, sed neque de fide a Christiano cum Arabibus dogmatizandum. porro exercitum movit idem contra Romaniam cum octuaginta milibus, et veniens in Cappadociam audivit Constantinum adversus se venientem armatum, et territus inefficax repedavit, nihil depopulatus, nisi quod paucis Armeniis ad se confluentibus assumptis reversus est.

Anno imperii Constantini septimo decimo Abdelas tributorum rationem Christianis ampliavit adeo, ut omnes monachos et inclausos atque cionitas, qui deo bene placere noscebantur, sub tributis redigeret. signavit autem et ecclesiarum cimiliarchia, et adduxit Hebraeos ad venundandum illa, et emerunt ea liberti.

Anno imperii sui octavo decimo Constantinus Sclavenias penes 231 B Macedoniam positas captivavit et reliquos subiugavit. eodem vero anno quidam ex Maurophoris Persis, cum magicae religionis essent, deceptione detenti diaboli, venundata substantia sua nudi supra muros ascendentes proiciebant semet ipsos ita, ut se volare in caelum arbitrarentur; qui nihil ratione dignum sortis illius habentes artus conterebant ad ima dimersi. quorum sedecim, eos dumtaxat, qui in errore praeminebant, Abdelas per Salim interfecit in Beroea et Chalcide.

Anno imperii Constantini nono decimo invidia Christianos pro- p. 431, 1 hibuerunt Arabes a publicis chartothesiis ad modicum tempus. sed rursus coacti committunt eis eadem ipsa eo, quod non possint ipsi scribere calculationes, aciesque direxerunt . . . . . multos. sed et Paulum praetorem Armeniacorum bellum agentes apud Melam peremerunt cum exercitus multitudine, nec non et quadraginta duos

---

4 Madias P. — 7 indicaretur P. — de cero CH. — Alim *lit. fact. ex* Salim H *item v.* 27. — in Mohabitidem C immo abitidem P. — 11 octoginta H. — 16 omnis CP. — 17 cionitas: in columnis sese claudentes. idem stylitae dicuntur *mg.* C. Cionitas sunt inclausi qui in columnis habitant *mg.* H. — 20 Constantinus octavo decimo H. — Sclavinias H. — 24 volarent O, *corr.* C². — 26 demersi H. — 27 Beroa P. — 28 Calcide P. — 30 chartothesiis: chartarum positionibus *mg.* C. — 32 *post* direxerunt *lacuna subest e Theophane sic explenda*: in Romaniam et captivaverunt. — 33 Mellam P.

insignes viros vinctos duxerunt, et capita multa. imperator autem exercitum movit in Vulgariam, et veniens in Veregaban ad clusuram, obviam ei Vulgares advenerunt et multos exercitus eius trucidaverunt, in quibus et Leonem patricium et praetorem Thracesiorum, et alium Leonem logothetam cursus, et populum multum, et acceperunt arma eorum; et sic inhoneste reversi sunt.

Anno imperii Constantini vicesimo factus est error paschae, et orthodoxi quidem in Oriente octavo idus Aprilias pascha celebraverunt, at vero erronei haeretici idus Aprilias.

Eodem anno translatum est caput sancti Iohannis praecursoris atque baptistae a monasterio Spelaei in templum suum in Emesenensium civitate situm, cum esset illustre; et descensus aedificatus est, ubi usque hodie a fidelibus adoratum omni suavitatis corporali scilicet ac spirituali honoratur odore, et emanans effundit omnibus sanitates, qui fide flagrantes occurrunt.

Eodemque anno docites clarissima in Oriente apparuit per decem dies, et iterum ad Occidentem diebus viginti et uno. quidam vero Syrus, Theodorus nomine, Libanites circa regionem Heliupoleos, quae est ad Libanum, adversus Arabes insurrexit, et cum bellum movisset in eos, ceciderunt ex utrisque multi: novissime vero terga et ipse vertens effugit, et Libanitae, qui cum ipso erant, omnes sunt interempti. factae autem sunt et in Africa seditiones et bella, solari eclipsi facta octavo decimo kalendas Septembrias, feria sexta, hora decima. porro insurrexerunt quidam ex Maurophoris apud Dabeco, dicentes filium protosymboli deum ut nutritorem suum, et protulerunt dogma huiusmodi, et introierunt Mauro- 232 B
phori domum erroris sui, et occiderunt clavigeros nomina sexaginta. et exierunt quidam in Basrason, et captivaverunt multos, et pecunias numerosas sumpsere.

Anno imperii Constantini vicesimo primo seditionem concitave- p. 432, 1
runt Cassiotae contra Maurophoros propter mulieres: manserant enim ex eis in domo, in qua tres fratres manebant, et voluerunt uxores eorum in pelagus iacere. surgentes autem tres fratres occiderunt et obruerunt illos, sed et coacervati occiderunt etiam reliquos.

1 iunctos P. — 5 tudromu *in lit. ex* cursus H. — 6 arma eorum] armatorum P. — in hoste O, *corr. edd.* — 8 Aprilis H. — pasche O, *corr.* C[2]H[2]. — 9 herronei O. — id April H. — 14 effudit P. — 16 dodocites CH, dooccites P, *corr.* C[2]. — docites nomen stellae portentum ostentans *mg.* C. — 18 Libantes C. — Heliopoleos H. — 20 in eos *om.* P. — occiderunt P. — 23 facta est P. — 24 et feria P. — 25 filium *om.* C. — et nutriorem P. — 28 Barason H, Bafrason C, Afrason P, *Βασρασὸν Theoph.* — 31 manserunt P. — 32 valuerunt O, *corr. edd. ex Theoph.* — 34 etiam et rel. P.

et cum misisset Selichus militias, fraudulenter venere super illos, et comprehensis eis patibulo suspenderunt tres fratres, et multos alios occiderunt. porro festivitate paschali ingressus est ad sanctam collectam in catholica ecclesia. cumque metropolitanus episcopus astaret et exclamaret more solito deo dicens "plebs enim tua et ecclesia tua supplicat te", eduxerunt eum et concluserunt in carcere, et alius complevit sanctam collectam, et factus est timor magnus; et nisi metropolita moralitate ac humilibus verbis mitigasset eum, malum profecto ingens hora ⟨illa⟩ consummatum fuisset. erat autem hic beatissimus Anastasius.

Eodem quoque anno et Constantinus persecutor Andream memorabilem monachum, qui dicebatur Calybites, apud Blachernas flagris in hippodromio sancti Mamae peremit, redarguentem impietatem eius, et Valentinianistam ac Iulianum appellantem eum; quem et in reuma maris iactari praecepit, nisi sorores eius hunc rapientes in emporio Leucadii sepelissent.

Anno imperii Constantini vicesimo secundo apparuit docites in Oriente, et interfectus est filius Phatimae. at vero Vulgares insurgentes occiderunt dominos suos a seiram dirivatos, et statuerunt virum insensatum nomine Zeletzin, triginta cum esset annorum. multi praeterea Sclavi fugientes ad imperatorem confluxerunt, quos constituit super Artanan. porro sexto decimo kalendas Iulias exivit imperator in Thracem, misso quoque navigio per Euxinum pontum, p. 433, 1 usque ad octingenta chelandia ferentia duodenos equos. at vero Teletzis audita contra se tam per terram quam per mare facta commotione assumpsit in auxilium ex adiacentibus sibi nationibus viginti milia, et his in munitionibus constitutis se cautum et intrepidum reddidit. ast imperator cum venisset, castra metatus est in campo Anchiali; et pridie kalendas Iulias primae indictionis, feria 233 B quinta, Teletzis apparuit cum multitudine gentium veniens, ineuntesque bellum concidunt diutius invicem. verum Teletzis terga vertens effugit. porro pugna tenuit ab hora quinta usque ad vespertinam, et multitudines Vulgarum numerosae peremptae sunt, multi vero ex eis capti multique imperatori subditi facti sunt. ast imperator huiuscemodi elatus victoria publicavit hanc coram urbe, cum exercitibus ingressus armatus et laudibus a plebibus celeberrimis diffamatus, et xylopanduris constrictos trahens Vulgares captos, quos

5 more] in ore P. — pleps C. — 8 inrogasset P. — 9 illa *om.* O *add. ed. Anast. ex Theoph.* — 12 Calabytes P. — 14 ac Civilianum (ac C *in lit.*) H. — et *om.* P. — 15 mari H. — 22 Artanam C. — kal Iuli H, *item v.* 29. — 23 Thracen H. — 25 Telezis P *item v.* 30. — 31 Telettis P. — 37 et exylopanduris H.

extra portam auream decollari praecepit a civibus. Teletzin vero tumultuantes Vulgares una cum principibus eius interfecerunt et constituerunt Sabinum, generum Comersii, quondam domini sui. qui videlicet Sabinus cum mox ad imperatorem misisset et pacem fieri exquisisset, conventu Vulgares facto restiterunt robuste Sabino, dicentes ei "Vulgaria per te, ut cernimus, redigetur in servitutem Romanis". factaque simultate fugit Sabinus in castrum Mesembriae et ad imperatorem se contulit. statuerunt autem Vulgares alium sibi dominum, Paganum nomine.

Anno imperii Constantini vicesimo tertio Romanam Constantinus residet sedem. Turci vero egressi sunt a Caspiis portis, et occiderunt in Armenia multos, et praeda sumpta non pauca reversi sunt. Cosmas autem quidam episcopus erat Epiphaniae, quae est civitas Apamiae Syriae. porro quibusdam ex civibus Epiphaniae ad Theodorum patriarcham Antiochenum accusationem contra eundem Cosmam super diminutione sacrorum vasorum facientibus, cum ille minime potuisset haec restituere, discessit ab orthodoxa fide et consentaneus Constantino in haeresi sacris adversa imaginibus factus est; quem communi sententia Theodorus Antiochenus patriarcha et p. 434, 1 Theodorus Hierosolymitanus atque Cosmas Alexandrinus cum episcopis sibi subiectis die sanctae pentecostes post lectionem sancti evangelii consonanter anathematizaverunt singuli in sua civitate.

Eodem quoque anno a kalendis Octobribus factum est gelu magnum et amarissimum, non solum in terra nostra, verum etiam in Oriente multo magis et . . . . septemtrionali parte pelagus Ponti usque ad centum miliaria prae glaciei rigore in lapidis duritiam fuerit versum, habens cubitos a superficie in profundum triginta, cunctis nimirum regionibus ab ipsa Licchia usque ad Danubium et Cuphe fluvium, Danastri quoque ac Danapri, atque Necropela, nec non et reliquas ripas, et usque ad Mesembriam et Mediam similia patientibus. cumque huiuscemodi gelu nive fuisset coopertum, super 234 B alios viginti cubitos crevit ita, ut mare aridae conformaretur, et pedibus calcaretur in superficie glaciei a Chazaria et Vulgaria, quin et reliquis adiacentibus nationibus, tam ab hominibus quam ab agrestibus et mansuefactis animantibus. Februario vero mense ipsius secundae indictionis huiuscemodi gelu per iussionem dei in multas

2 principibus C. — 10 Romanam — 11 sedem *eras. in* H. — 17 et] eo H. — 19 Antiochenus — 20 Theodorus *om.* P. — 22 in suam civitatem O *corr. edd.* — 23 octubribus H, octobribus *corr. ex* octimbribus C. — gelus magnus H, gelum magnum P. — 24 amarissimus H. — 25 septentrionali C. — ita ut *post* parte *add. edd. Plura intercidisse docet Theoph.* — 28 Lycchia H, Licdia *ut vid.* P. — 29 Danapri] Danaspri O *corr. edd.*

ac diversas in speciem montium factas concisiones diviso, hae prae vi ventorum in Dapnusiam et Hieron descendentes, taliter per angustum pervenerunt ad urbem et usque ad Propontidem et insulas et Abydum, omnes maritimos toros ac ripas replentes; quarum videlicet concisionum inspectores et nos ipsi extitimus, descendentes super unam earum cum quibusdam quoque triginta coaetaneis nostris et super illam iocantes. habebat autem et animalia campestria et mansueta mortua: omnis enim, quicumque vellet, a Sophianis usque ad urbem et a Chrysopoli usque ad sanctum Mamam et ad ea, quae dicuntur Galati, per aridam sine prohibitione pergebat. et una quidem ex eis ad Acropoleos scalam dirrupta contrivit eam, alia vero ingentis molis ad murum collisa hunc magno impulsu concussit adeo, ut interiores quoque domus salo comparticiparentur. p. 435, 1 porro in tria dirrupta cinxit urbem, a Manganis videlicet usque ad Boosphorum; cuius altitudo muros excessit. omnes autem urbis tam viri quam feminae simul et pueri horum visioni dantes indesinenter operam perseverabant, et cum lamentis ac lacrimis domum revertebantur, ignorantes, quid ad id fari quivissent. ceterum anno eodem, mense Martio, stellae repente de caelo cadentes apparuere, ita ut omnes, qui hoc viderunt, instantis saeculi consummationem esse putarent. siccitas quoque multa effecta est adeo, ut exsiccarentur etiam fontes. ast imperator accersito patriarcha dicit ei "modo quid nos laedet, si dixerimus theotocon christotocon". at ille hunc amplexatus ait "miserere, domine, ne ad cogitationem tuam veniat iste sermo. nonne vides, qualiter divulgetur et anathematizetur Nestorius a tota ecclesia?" qui respondens ait "ego discere volens interrogavi. verum usque ad te sermo."

Mundi anno VIccLVI, divinae incarnationis anno DCCLVI, anno vero imperii Constantini vicesimo quarto exierunt iterum Turci ad Caspias portas et Hiberiam; quibus cum Avaribus bellum ineuntibus ex utrisque perierunt multi. Abdelas vero huiuscemodi calliditate deposuit a principatu Hiscibinmusae, in quem, ut superius dictum est, tertia sors tenendi post eum cecidit. videns enim eum dolore capitis emicranice laborantem et scotomi plenitudinem patientem persuadet, quod curandus foret, si ex aliqua confectione ptarmica in 235 B nares eius insufflaretur a medico suo, Mose nomine, diacono Antiochenorum ecclesiae, quem iam muneribus fecerat acerrimum

---

1 species C. — 15 Bosphorum P. — quinque cuius altitudo H *in lit.* — 23 quis P. — 26 quo P. — 27 te *om.* P. — 28 Mundi — DCCLVI *om.* H. — VIccXLVI — DCCXLVI CP, *corr. ex Theoph.* — 31 Habdallas *corr. ex* Abdelas H *similiterque in sqq.* — 32 Hisebinmusae C. — 33 eum *om.* P.

conficere medicamen, quod simul et narcoticum foret vehementer; qui, videlicet Hise, cum paruisset Abdelae, suscepit per nares confectionem, et repletus in omnibus circa caput, cunctisque sensibus p. 436, 1 una cum egemonicis operationibus defraudatus, sine voce porro iacebat. advocatis itaque Abdelas ducibus ac primoribus gentis "quid vobis" inquit "videtur super futuro rege vestro?" at illi concorditer abnegato eo dextras dedere filio eius Abdela Moamed, qui nuncupatur Madi; porro Hise absque sensu domum reportaverunt. hunc autem post tertium diem convalescentem excusationibus fictis consolabatur, centum auri talentis iniuriam recompensans.

Eodem etiam anno misit Paganus, dominus Vulgariae, ad imperatorem postulans, ut cum eo facie ad faciem iungeretur, et accepto verbo descendit ad eum cum Bohiladis suis. cumque imperator una cum Sabino sederet, suscepit eos et exprobravit inordinationem eorum et odium habitum in Sabinum, feceruntque pacem, ut putabatur. ast imperator mittens clam in Vulgariam cepit Severorum principem Sclavunum, qui multa in Thrace fecerat mala. comprehensus autem est et Christianus, qui ex Christianis magarites et primus scamarorum effectus est, quem apud sanctum Thomam manibus et pedibus detruncantes adduxere medicos, qui hunc vivum inciderunt a thorace pube tenus ad hominis cognoscendam positionem atque structuram, et sic eum tradiderunt igni. actutum praeterea imperator exiens ab urbe, cum sine custodia invenisset ob deceptoriam pacem clusuras, ingressus est Vulgariam usque ad Tzicas, et misso igne in cortes, quas repperit, cum timore reversus est, cum nil forte patrasset.

Anno imperii sui vicesimo quinto, duodecimo kalendas Decembrias indictionis quartae, furiens impius et scelestus imperator adversus omnes timentes deum, Stephanum novum protomartyrem abstrahi praecepit, cum esset inclausus apud sanctum Auxentium in proximo monte Damatry; quem hi, qui eruditionis eius fructum p. 437. 1 percipiebant et unius cum eo ac similis erant sensus, scholarii quoque ac reliquis ordinibus deputati accipientes, pedemque ipsius rudente ligantes, traxerunt a praetorio usque ad ea, quae sunt Pelagi, ubi et discerpentes eum proiecerunt honorabiles ipsius re- 236 B liquias in biothanatorum lacum eo, quod multos monuerit et adduxerit ad monasticam vitam, atque contemnere regias dignitates

1 conficere — narcoticum *om.* P. — 2 His P. — 3 cunctisque cunctis sens. P. — 4 hegemonicis C, hegemniocis P. — 6 vobis] duobus P. — 7 Mohamed C, Muhammad *corr. ex* Muamed H. — 11 dom. id Vulg. P. — 15 pacem *om.* H. — 17 Sclavinum PH. — 23 ad urbe CP. — ob] ad P. — 30 Damatri C. — 31 scolarii H, scoscholarii P. — 34 illius C. — biotanatorum H. — contempnere CP.

atque pecunias persuaserit: reverendus quippe vir omnibus erat pro eo, quod fere sexaginta fecerit annos in claustris et virtutibus multis effulserit. multos autem principes ac milites accusatos, quod imagines adorarent, diversis poenis et amarissimis verberibus tradidit; iusiurandum etiam generale ab omnibus sub imperio suo degentibus exegit, ne quispiam adoraret iconam. cum quibus et Constantinum falsi nominis patriarcham super ambonem ascendere et exaltare pretiosa ligna et iurare fecit, quod non esset ex eis, qui imagines adorarent; cui mox persuasit, ut ex monacho stephanites efficeretur et carnibus vesceretur atque citharoedos ad mensam admitti regiam pateretur. sed non in longum ultio hunc homicidae tradidit poenis. denique duodecimo kalendarum Februariarum quartae indictionis motus est contra Vulgares, et direxit ad Achelon duo milia sexcenta chelandia construens ea et armans ex cunctis thematibus; quae cum in toris stationem fixissent, flante aquilone contrita sunt paene omnia, et necatus est populus multus ita, ut imperator et extendere retia et sic mortuos educere ac sepelire praeceperit. porro sexto decimo kalendas . . . Septembrias eiusdem quartae indictionis publice diffamavit et dehonestavit habitum monachorum in Hippodromio, praecipiens unumquemque monachum manu tenere
p. 438, 1 mulierem, et taliter eos transire per Hippodromium, sputis et iniuriis ab omni populo cumulatos. similiter et octavo kalendas Septembrias ducti sunt ad ludos circenses insignes principes decem et novem, et pompati sunt, quasi mala contra imperatorem consiliati fuerint, non veraciter accusati, sed quia invidebat eis eo, quod essent formosi atque robusti et ab omnibus collaudati; quibusdam vero ex eis et ob religionem eo, quod ad praedictum inclausum issent et passiones eius publice divulgarent; quos et interfecit. quorum praecipui sunt Constantinus patricius et dudum logotheta dromi, cuique nomen imposuit Podopagurum, et huius frater Strategius spatharius et domesticus excubituum, Antiochus logotheta dromi factus et praetor Siceliae, David spatharius et comes Obsequii, Theophylactus protospatharius et praetor Thracae, Christophorus spatharius, Constantinus spatharius et primus imperialium stratorum, filius patricii Bardanis, Theophylactus candidatus, et alii. quos cum in Hippodromii ludos palam traduci et

3 excusatos P. — 6 Constantinus PH. — 9 Stephanites clericalem coronam in capite habens cum antea fuerit monachorum more graecorum toto capite tonsus *mg.* C. — 10 citharedos P, cytharedos CH. — 18 *Lacunam subesse docet Theoph.* — 21 aliter H. — 25 fuerunt PH. — 30 dromi cursus C, dromoni cursus PH. — 31 Stategius O, Strategius H². — 32 Siciliae CH. — 34 Christophorum CP, Christoforus H. — Constantinus spatharius *om.* P.

ab omni populo conspui et maledici fecisset, sententiam dedit. et 237 B illos quidem duos fratres, Constantinum aio atque Strategium, intra venationis saepta capitis animadversione punivit, multo super eos facto universae plebi lamento adeo, ut cum hoc didicisset imperator, indignaretur et praefectum Procopium caederet et ab administratione depelleret tamquam id fieri permittentem. ceteros autem omnes oculis privatos in exilium destinavit, quos et per singulos mittens, cum esset omni crudelitate plenus, ad loca, in quibus degebant, centenis flagris vapulare iubebat.

Porro tertio kalendas Septembrias eiusdem quartae indictionis insaniens idem malivocus adversus aequivocum suum et consentaneum patriarcham, et inventis quibusdam clericis et monachis, instruxit illos, ut dicerent "audivimus patriarcham cum Podopaguro adversus imperatorem loquentem," et misit eos ad patriarchium, ut p. 439, 1 arguerent eum. cumque ille negaret, fecit illos ad pretiosa ligna iurare fatentes "a patriarcha maledicta haec audivimus." inter haec ergo misit et bulla signavit patriarchium et hunc exilio relegavit apud Hieriam, et rursus apud Principem insulas.

Anno imperii Constantini vicesimo sexto Abdelas Ibinalim mortuus est, ruente super se turre, in qua custodiebatur. Abdelas autem cum amerae fungeretur honore, multa mala Christianis sub principatu suo degentibus demonstravit, siquidem et cruces ecclesiarum abstulit, et vigilias nocturnas celebrare, sed et litteras discere prohibebat. hi vero, qui dicuntur apud illos Aruritae, quod interpretatur aemulatores, contra Palmyrenensem heremum insurrexerunt. sed illorum quidem malitia in ecclesias dei utpote infidelium manifesta, is autem, qui Christianis ineffabilibus dei iudiciis imperabat, fortassis ut Israhel quondam ille vaesanus Achaab, multo peiora quam Arabum sit insania sub imperio suo positis orthodoxis, episcopis videlicet, monachis et laicis, praelatis atque subiectis ostendit, ubique intercessiones sanctae virginis et dei genetricis ac omnium sanctorum in scriptis ut inutiles et sine scripto repellens, per quas videlicet nobis emanat omne suffragium, et sanctas reliquias eorum effossas eiciens et invisas reddens, sicubi cuiusquam insignis audiebantur ad animarum sanitatem et corporum reiacere, vel sicut moris est, a pie agentibus honorari. mox ergo mortem adversus huiusmodi tamquam impie gerentes minabatur, sin autem, proscriptiones ac exilia et tormenta. deo vero gratissimum lipsanum, ut- 238 B

3 multos O *corr.* C²H². — 5 Procopum O *corr.* H². — 7 per singulos annos? — 13 audimus P. — 18 ad princ. P. — insulis C. — 19 filius Hali *ex* Ibinalim H. — 25 Palmyretensem PH. — 31 genitricis O. — 34 sicubique P. — 38 deo] dum P.

pote quidam thesaurus possessoribus habitus, auferebatur invisum de cetero efficiendum. tale quid et in pretiosissimum laudabilis martyris Euphemiae profanus hic imperator lipsanum gessit, in profundum id una cum loculo iaciens, non ferens videre unguenti eam ex se super omnem populum suavitatem reddentem et arguentem eius adversus intercessiones sanctorum deleramenta. sed deus, qui custodit ossa placentium secundum divina eloquia, illaesum hoc p. 410, 1 conservavit, rursus ostensurus illud apud Limnum insulam: per nocturnam enim visionem iacens elevandum praecepit et conservandum. sub Constantino vero et Heirene piis imperatoribus, indictione quarta, cum decenti honorificentia rediit ad templum suum. quod ipse quidem, tamquam inimicus ecclesiarum, commune fecit armamentarium sterquiliniumque fore decrevit, illi repurgatum hoc iterum sacraverunt, ad redargutionem quidem huius impietatis, ostensionem autem horum pietatis. hoc autem obstupendum et scriptura dignum miraculum post viginti duos annos iniqui principis mortis, una cum piissimis imperatoribus et Tarasio sanctissimo patriarcha, nos et vidimus et cum eis amplexi fuimus, licet indigni magnam gratiam promerentes. porro sexto decimo kalendas Decembrias eiusdem quintae indictionis decreto imperatoris promovetur Nicetas eunuchus ex Sclavis ortus irregulariter patriarcha Constantinopoleos. et facta est siccitas ita, ut nec ros de caelo caderet, defecitque ab urbe penitus aqua et otiosae remanserunt tam cisternae quam lavacra, quin potius et fontalia fluenta, quae prius iugiter effluebant. quod intuens imperator coepit renovare aquaeductum Valentiniani, qui, cum usque ad Heraclium perdurasset, ab Avaribus est destructus. electis ergo ex diversis locis artificibus ab Asia quidem duxit et Ponto aedificatores mille et linitores ducentos, a Graecia vero et insulis testacarios quingentos, porro ex ipsa Thrace operarios quinque milia et tegulas facientes ducentos, et praeposuit eis principes executores operum ac patricium unum; sicque opere consummato aqua introivit in urbem. ceterum eadem quinta provehit indictione sui sensus praetores et operarios nequitia sua condignos, Michahelem videlicet Melissenum in themate Orientalium et Michahelem Lachanodracontem in Thracesiis, 239 B super Buccellarios vero Manin a mania, id est insania, nominatum. sed quis idoneus ad enarrandum scelerata horum piacula, quae

3 Heuphemiae H. — lipsanum cadaver *mg.* C. — 4 eam] etiam C. — 6 deliramenta H. — 8 illud *om* P. — 10 Hierene O. — piissimis P. — 21 clavis H. — 22 civitas O, siccitas *corr. edd.* — 27 Abaribus P. — 34 Michahelem *corr. ex* Michaelem H *item v.* 35. — 35 Lachonodrachontem P.

partim suis a nobis conscribentur in locis. omnia enim seu singula horum opera si conscriberentur, quae ad curationem imperantis effecta sunt, nec ipsum arbitror, ut proprie cum evangelista dicatur, p. 441, 1 mundum capere eos qui scribendi sunt libros.

Anno mundi VIccLVIIII, divinae incarnationis anno DCCLVIIII, anno vero Constantini vicesimo septimo Stephanus Romanae sedis habetur antistes. Constantinus vero, falsi nominis patriarcha, ductus est nonis Octobribus sextae indictionis a principe in insulam; quem et cecidit tyrannus, quod vadere non valeret. iussit autem eum in phorio portari et euntem sedere in gremio ecclesiae magnae; eratque a secretis cum eo ferens chartae thomum, in quo erant ascripti huius excessus. omni ergo populo civitatis ex praecepto regio illic aggregato et vidente, legebatur charta in audientiam totius populi, et per singula capitula percutiebat a secretis faciem eius, Niceta patriarcha in consesso sedente ac intuente. post haec vero cum imposuissent eum in ambonem et rectum stare fecissent, accepit Nicetas chartam et misit episcopos, et ablato superhumerali eius anathematizarunt eum, et hunc Scotiopsin cognominantes abstraxerunt ab ecclesia gradientem retrorsum. postera vero die cum ludi circenses agerentur, raserunt faciem eius, et barbam denudaverunt, capitis ac superciliorum pilis ablatis, et indutum hunc laneo brevi et sine manicis vestimento sedere fecerunt oblique super asinum sagma ferentem et ipsius tenere caudam, et eduxerunt per Dihippium in Hippodromium, cuncto populo et vulgo mala imprecante illi et conspuente. trahebat autem asinum Constantinus nepos ipsius, naso reciso. cumque venisset ad vulgus, descenderunt et conspuerunt et pulverem proiecerunt super eum. et cum abduxissent eum ad consistorium, deiecerunt de asino et calcaverunt collum eius, et collocatus contra vulgus audiebat ab illis ludicra verba usque ad absolutionem ludorum equestrium.

Eodem quoque mense missis impius imperator patriciis signi- p. 442, 1 ficat ei dicens "quid dicis de fide nostra et concilio, quod fecimus?" qui sensibus ad vanitatem conversis respondebat, "bene" inquiens "et credis, et bene concilium operatus es," putans se ob hoc illum

1 constringetur H. — 4 caperet CH. — 5 Anno — DCCLVIIII *om.* H. — 6 vero imperii Const. H. — Stephanus — antistes *eras. in* H. — 8 nono octubrias H. — Octimbribus CP. — a principe insula *ex Theoph.?* — 9 evadere H. — valet P. — 11 asscripti PH. — 14 et *om.* H. — 15 confesso PH, confessione H². — 19 gradientem retrorsum *om.* H. — postea P. — 20 cercenses O. — 24 diippium CH, diippum P. — 25 trahebant O *corr.* C²H². — 27 adduxissent PH². — 30 absolitudinem P. — 32 quod O *corr.* C²H². — 33 respondebit O, respondebat H², respondit C².

rursus placare. at illi confestim respondentes dixerunt "nos hoc audire voluimus ab ore polluto tuo. ex hoc ergo vade in tenebras et in anathema." et sic accepta sententia descendit ad claustra ferarum et decollatus est. et caput quidem eius per aures ligantes 240 B tribus diebus in Milio suspenderunt ad ostentationem plebis, corpus vero eius pede resti ligato traxerunt per plateam usque ad loca Pelagii et sociandum biothanatis iactaverunt; similiter et caput eius post tres dies illuc delatum proiecerunt. o irrationabilitatem et crudelitatem atque immisericordiam immitissimae bestiae! non est veritus miser sanctum lavacrum: duos enim filios eius ex tertia coniuge ipsius in ulnas suas susceperat, siquidem semper feralis moribus et immansuetus esse probatur. ab hoc autem anno ampliori est insania usus: mittens quippe deposuit Petrum nobilem styliten a metra, quem vivum, cum dogmatibus eius cedere rennuisset, ligatis pedibus eius in praedictum Pelagii locum et hunc quoque per plateam tractatum proici iussit. alios etiam in saccis vinciens et lapidibus aggravans in pelagus iactari praecipiebat, oculos eruens, nares abscidens, flagellis excorians, et omnem tormenti speciem adversus eos, qui pie agebant, excogitans. et in urbe quidem per se ipsum haec et consentaneos suos, Antonium aio patricium et scholarum domesticum, ac Petrum magistratum, atque per populum singulorum ordinum, qui a se fuerat ad talia eruditus, agebat. in exteris vero thematibus per iam dictos praetores. ipse namque citharae sonitu delectabatur atque conviviis, turpibus sermonibus et saltationibus eos, qui sibi adhaerebant, incessanter erudiens, et sicubi quisquam corruens vel dolens solitam Christianis vocem emitteret dicens "dei genetrix iuva," aut vigilias agens deprehenderetur aut ecclesiis assuetus aut cum religione vivens aut non p. 443, 1 passim iuramentis abutens, ut inimicus imperatorum damnabatur et immemorabilis nominabatur. monasteria vero, quae in gloriam dei et refugia salvandorum effecta sunt, domos fore communes fautoribus suis militibus sanciebat. denique coenobium Dalmati, quod inter optima Byzantii erat coenobia, militibus in habitaculum tribuit; ea quae dicuntur Callistrati et Dii ac Maximini monasteria, nec non et alias sacras monachorum ac virginum domos, a fundamentis destruxit. eos vero, qui monasticam subire vitam ex insi-

2 volumus C. — 7 biotanatis H. — 11 sic quidem P. — 12 probabatur H. — 13 styliten columnalem *mg.* C. — 14 renuisset H. — 16 tractum P. — 18 tormenta H. — 21 per *om.* P. — 22 fuerant O *corr.* C². — agebant O *corr.* C². — 23 exterioris P. — 27 genitrix CH. — 30 qui in eius gloriam dei P. — 33 erant O *corr. edd.* — 34 Kallistrati O. — Di P. — 36 qui pro monasticam CH, qui post monast. P, pro *del.* C². — ex signibus O *corr.* C².

gnibus militibus vel senatoribus studuerant, et maxime illos, qui sibi adhaeserant et complices libidinis suae ac nefandorum actuum fuerant, morti subdebat, suspectui habens confusionem, quae sibi ex pronuntiationibus fieret propalantium se. unde et Strategium, Podopaguri fratrem, cum esset urbanus specie, assumpsit: amabat enim talibus adhaerere propter luxurias suas. cum autem sensisset eum moleste tulisse infandas in viros insanias suas et beato Stephano inclauso sancti Auxentii has manifestas reddidisse salutisque remedia suscepisse, hunc quasi insidiatorem suum diffamans una 241 B cum inclauso, ut praedictum est, interfecit. fecit autem abundare horno species in urbe: novus enim Midas factus aurum coacervavit et agricolas denudavit, et ob tributorum exactionem cogebantur homines largas dei geniminum munificentias facile seu vili pretio venundare.

Eodemque anno Nicetas, falsi nominis patriarcha, iconas ex musio factas, quae in patriarchio secreti minoris erant, erasit, et imagines magni secreti, quae sculptae in ligno erant, deposuit, et ceterarum imaginum facies delinivit. sed et in Abramiaeo similiter fecit.

Anno imperii sui vicesimo octavo coronavit imperator Eudociam, uxorem suam, cum esset trigamus et haec tertia esset coniux, in tribunalio decem et novem accubituum kalendis Aprilibus, filios vero suos ex ipsa procreatos, Christophorum scilicet et Nicephorum, postera p. 444, 1 die, qua sanctum celebratum est pascha, Caesares ordinavit, patriarcha orationem faciente, et imperatoribus super eos chlamydes et Caesaricias imponentibus galeas. pari modo et Nicetam, novissimum fratrem eorum, nobelesimo facto, superposuit ei chlamydem auream et coronam; et ita processerunt, iactantibus imperatoribus hypatiam trimisia et emisia et nomismata nova usque ad magnam ecclesiam.

Anno imperii Constantini vicesimo nono ingressa est urbem p. 444, 15 Heirene ab Athenis veniens dromonibus et chelandiis plurimis adornatis sericis palliis, et proceribus urbis cum uxoribus obviam occurrentibus et praecedentibus eam. cumque patriarcha venisset ad palatium in ecclesiam Phari, facta sunt ad eandem Heirenen Leonis imperatoris sponsalia, et sexto decimo kalendas Ianuarias coronata est in triclinio Augustei imperatrix Heirene. quae cum ad oratorium sancti Stephani situm in Dapne abiisset, accepit nup-

3 mortis O *corr.* H^{2}. — 5 Podofaguri P. — 7 tulisse *om.* P. — 8 manifesta H. — 10 habundare CP. — 24 clamides H, cyclamides P, clamides *praeeunte litura* C. — 26 novelesimo CP, nobilissimo H. — clamydem PH. — 27 hypatiiam H, hypatiam rogam interpretatur autem hypatia consolatus *mg.* C. — trimissia P. — numismata H. — 29 ingressus P. — 30 Hierene P. — 31 pallibus H. — 33 Fari P. — Heirenem PH. — Augustae C, Auguste P.

tiarum coronam una cum filio Constantini, praelato videlicet imperatore p. 444, 10 Leone. hoc etiam anno facta est commutatio in Syria viri ad virum et feminae ad feminam et pueri similiter ad puerum. et praecepit Abdelas radi barbas eorum et fieri caulamaucos cubiti unius et semis.

Anno imperii Constantini tricesimo Hadrianus sedis apostolicae praesul habetur. eodemque anno movit exercitum Banacas contra Romaniam et multos captivos abduxit, et Romani quartam Arme- 242 B p. 445, 1 niam ingressi dispoliaverunt eam. praeterea moritur Salech, et translata est Germanicia in Palaestinam.

Eodem vero anno imitatus Lachanodraco magistrum suum omnem monachum et monacham in themate Thracesiorum commorantes apud Ephesum congregavit, et eductis eis in campum dixit ad eos "qui vult imperatori ac nobis oboedire, alba induatur veste et hac hora sumat uxorem: ast qui hoc facere parvi penderint, privati luminibus in Cypro exilio damnabuntur." tumque opus cum verbo pariter consummatum est, et multi eodem die martyres sunt ostensi, multi vero deficientes et enervati perierunt, quos et familiares sibi Draco faciebat. praeterea indictione nona, mense Ianuario, natus est imperatori Leoni et Heirenae filius, qui nominatus est Constantinus, dum adhuc viveret Constantinus, avus eius.

Anno imperii Constantini tricesimo primo movit exercitum Banacas contra Romaniam, et cum descendisset ab Hisauria in castrum Syces, obsedit illud. quod cum audisset imperator, scripsit ad Michahelem praetorem Orientalium et ad Manin Buccellariorum et Bardam Armeniacorum praetores; qui cum venissent, tenuerunt egressum eorum, qui erat clusura valde difficilis ad meandum. stolus autem Cyberaeotorum cum Petrona spathario praetore suo veniens applicuit in portu praedicti castri. quod cum Banacas vidisset, sui desperatus fiduciam rursus assumit suosque alacres reddit, et ascendens ad equestres exercitus magnis et repentinis vocibus cum omnibus suis clamorem dedit, sicque illos territos fugat multisque peremptis depraedatus est omnia circa regiones illas et cum spoliis multis reversus est.

Eodem quoque anno misso Thracesiorum praetor Lachanodraco p. 446, 1 Leone notario suo et Leone ex monacho venundavit omnia monasteria, virorum scilicet ac feminarum, et omnia vasa sacrata et

3 Habdallas *in lit.* H. — 4 caulamaucos (*priore* u *in lit.*) H. — 5 Hadrianus — eodemque anno *om.* H. — 6 Bacanas C. — 7 adduxit P. — 8 despoliaverunt O. — 11 Tracesiorum H, Thracesieorum P. — 14 in hac hora C, hanc hora H. — 15 dampnabuntur C. — 23 Sices CP. — 24 Michahelem *corr. ex* Michaelem H. — Manim P. — 26 erant O *corr.* C². — 27 Petrona (etro *in lit.*) H, Practona C, Pretona P.

libros et pecora et quaeque patrimoniorum erant eorum, et horum pretia principi detulit. quotquot autem monachicos et paternos libros repperit, igne combussit; et sicubi lipsanum sancti quis habens apparuisset ad custodiam, et hoc quoque nihilominus igni tradebat, eum vero, qui habebat illud, ut impie agentem, puniebat. et multos quidem monachorum verberibus interfecit, quosdam etiam gladiis trucidavit, praeterea innumerabiles oculorum visibus exorbavit, et quorundam quidem barbas cera et oleo perunguens succendebat ignem, et ita tam facies eorum quam capita concremabat. porro alios post multos cruciatus exiliis destinabat, et postremo non deseruit in toto themate sibi subiecto hominem unum monastico sche- 243 B mate circumamictum. quod cum didicisset imperator bonum semper exosum habens, scripsit ei gratias dicens "inveni te virum secundum cor meum, qui facis omnes voluntates meas." hunc ergo imitantes et ceteri similia perpetrabant.

Anno imperii Constantini tricesimo secundo misit Abdelas in Africam Mualabitum cum exercitu multo, et ingressus est Alphadal Badinar in Romaniam et cepit captivos quingentos. Mampsistenses autem obviam eis occurrentes et bellum exagitantes occiderunt ex Arabibus mille. ast Abdelas abiens Hierosolymam ieiunavit, et praecepit inscribi Christianos et Hebraeos in manibus; et idcirco multi Christianorum per mare in Romaniam confugerunt.

Anno imperii sui tricesimo tertio movit Constantinus mense Maio duodecimae indictionis stolum chelandiorum duorum milium contra Vulgariam. et ingressus et ipse in rubea chelandia motus est ad intrandum Danubium amnem, derelictis quoque praetoribus equestrium thematum extra clusuras, si forte possent Vulgaribus in se intuitum intentionis figentibus introire in Vulgariam. cum p. 447, 1 autem venisset usque ad Barnas, formidavit et redire meditabatur. sed et Vulgares videntes ac simili pavore metuentes miserunt Boilam et Tzigaton petentes pacem. quos cum vidisset imperator, gavisus est et pacem fecit, praestito vicissim iureiurando, quatinus neque Vulgares exirent contra Romaniam, neque imperator studeret in Vulgariam intrare. et factis super hoc ex utraque parte scripturis ad invicem, reversus est imperator et urbem adiit, taxatis derelictis ex omnibus thematibus in castris, quae condidit. Octobrio

---

2 principia O *sed* a *in* O *eras.* — 3 combusit O *corr.* C^2. — 5 et eum vero P. — 10 cruciatos O *corr.* C^2. — 11 scemate H. — 17 Muabitum P. 19 autem *om.* H. — ei P. — 20 Hierusolimam H. — 22 permanere O *corr.* C^2. — 25 est ipse C. — 31 Boillam et Ezigaton P. — 34 scriptis (is *in lit.*) H — 35 adit CP. — 36 ex *om.* P. — octubrio H

vero mense undecimae indictionis nuntium suscepit a Vulgaria ab occultis amicis suis, quod mitteret dominus Vulgariae duodecim milia ex populo et Boilades ad captivandam Verzitiam et abducendum eos in Vulgariam. qui, ne innotesceret, quod contra Vulgares moveretur (venerant enim ad eum legati domini Vulgariae), cum adhuc hi essent in urbe, simulavit se adversus Arabes movere, et transmearunt tam vexilla quam supellectiles ministerii regii apparatus. cum autem apocrisiarios dimisisset, per exploratores comperto eorum egressu, assumpto exercitu festinus iter arripuit, et coacervatis thematum taxatis et Thracesianis et unitis ordinibus optimatibus fecit eos octuaginta milia. et pergens in locum, qui dicitur Lithosoria, nullius tubae clanguore sonante, irruerunt super illos, et vertens eos fecit victoriam magnam et cum multis exuviis et captivis reversus est, triumphi sui tropaea penes urbem ostentans, et obsequiis constipatus incedens bellumque hoc nobile nuncupans 244 B eo, quod nemo sibi restiterit, nec mactatio in hoc aut effusio Christiani facta fuerit sanguinis.

Anno imperii sui tricesimo quarto Constantinus solvens Vulgarum pacem construxit iterum stolum multum, et intromissis in p. 448, 1 eum equitum duodecim milibus, direxit praetores classium omnes in illo, ipse vero timens mansit cum equestri militia. cum autem usque Mesembriam venissent et hanc fuissent ingressi, valenter aquilone vento spirante omnia paene contrita sunt, et multi perierunt, et rediit, cum nil utilitatis attulisset. porro Telerigus dominus Vulgariae comperto, quod per familiares suos imperator consilia sua cognosceret, scribit ei dicens "vellem effugere et venire ad te. transmitte ergo mihi verbum securitatis meae, et quos habeas hic amicos, ut hoc eis credam et mecum occurrant." at ille levitate usus scripsit ei. qui cum haec didicisset, per medium omnes recidit. quod audiens Constantinus aliquandiu canos suos evulsit.

Anno imperii sui tricesimo quinto imperator mense Augusto tertiae decimae indictionis exivit contra Vulgares. qui atrociter in cruribus divinitus est plaga percussus, quae graece anthrax appellatur, et hinc febre validissima et medicis propter nimium incendium ignota detentus Arcadiupolim rediit a subiectis super humeros in lecto delatus, et veniens Sylymbriam navim ingressus est.

3 Berzitiam H, Verziciam P. — et ad ducendum H. — 7 suppellectiles O. 8 apocrisiarius P, apocrisarios H. — 11 octoginta H. — 12 clangore H. — 13 ex vivis C. — 14 triumphus O *corr.* C^2. — 16 mutatio P. — 17 sanguis P. — 22 aquilo O *corr. edd.* — 23 ventus P. — 24 Telerygus H. — 28 et ut P. — 29 ei dicens P. — 35 Arcodiupolim C. — 36 Sylimbriam H.

cumque ad Rotundum pervenisset castellum, miserabiliter in chelandio moritur clamans et dicens "vivens adhuc igni sum inextinguibili traditus," sanctamque virginem et dei genetricem laudari expostulans, cum sine foedere ipsius fuerit inimicus. regnavit autem imperator post patris sui mortem annis triginta quattuor, mensibus duobus, diebus viginti sex, et ita vitam dissolvit sanguinibus multis infectus et daemonum invocationibus ac sacrificiis, persecutionibus quoque sanctarum ecclesiarum rectaeque ac immaculatae fidei, nec non et monachorum peremptionibus et violationibus monasteriorum, malisque variis supercrescens, non minus quam Diocletianus vel antiqui tyranni. praeterea eodem anno et eodem mense moritur et Abdelas, Arabum dux. cum enim ambo hi velut acerrimae bestiae diuturnis temporibus ac similiter humanum genus depasti sint, mortui sunt providentia dei. et optinent principatum Leo et Madi, p. 449, 1 filii eorum. porro eodem anno Langobardorum rex ad regiam veniens urbem imperatori se profugus contulit.

Mundi anno VIcclxviii, divinae incarnationis anno DCCLXVIII, anno vero imperii Leonis primo Madi dux habetur Arabum, qui novem his praefuit annis. Leo vero imperator coepit expandi in pecunias, quae sibi fuerant a patre dimissae, placuitque tam optimates 245 B quam populum, et visus est ad breve tempus pius esse sanctaeque dei genetricis ac monachorum amicus. unde et metropolitanos ex monachis in primis sedibus collocavit militiasque per themata fecit multas et ordines in urbe amplificavit. quamobrem thematum principes moti ingressi sunt omnes cum multitudine populi copiosa, petentes Constantinum filium eius in imperatorem. at ille, ut moris est principibus, renuntiavit eis. "filius" inquit "meus unicus est mihi, et idcirco vereor hoc facere, ne forte contingat mihi quod humanum est, et cum adhuc sit parvulus, morti eum tradatis et alium promoveatis." at illi cum iuramentis profitebantur se illum satisfacturos minime regnaturum praeter filium eius, etiamsi eum mori deus voluisset. hoc autem a dominica die, qua palmarum sollemnitas agitur, usque ad feriam quintam ebdomadae maioris populo in Hippodromio coacervato petente, sancta parasceue iussit iurare illos, et iuravit omnis populus in honorandis et vivificis lignis, tam scilicet ex thematibus et senatu quam ex interiori-

3 genitricem CH. — 10 non minus *om.* P. — Diucletianus P, Dioclitianus H. — 13 sunt P. — 15 Adelgisus Lang. rex H. — 17 Anno ab incarn. dom. DCCLXVIII Leo filius Constantini imperat et Madi *et q. s.* H. — 21 visum est C. — 22 genitricis CH. — 23 themate PH. — 27 princibus C. — 30 promovatis O *corr.* C². — 32 sollempnitas CH. — 35 orandis P.

bus ordinibus et civibus omnibus et hergasteriacis, imperatorem non admittendi exceptis Leone seu Constantino ac semine ipsorum. et fecerunt scripta, quemadmodum iuraverunt, propriae manus. et in crastinum, sabbato scilicet sancto, exivit imperator in tribuna- p. 450, 1 lium decem et novem accubituum et provexit nobilissimum Eudocimum fratrem suum (nam Anthimum vivens pater eius provexerat), et processit imperator cum reliquis Caesaribus et tribus nobilissimis ac novo Constantino ad magnam ecclesiam, et mutato indumento, sicut imperatoribus moris est, ambonem ascendit cum filio suo simul et patriarcha, et ingressus omnis populus posuerunt scripta sua in sancta mensa. tunc imperator allocutus est sic. "en, fratres, petitionem vestram adimpleo et dono vobis filium meum in imperatorem. ecce ab ecclesia et de manu Christi suscipitis." at illi magna voce clamaverunt dicentes "fideiussor noster esto, fili dei, quoniam de manu tua suscipimus dominum Constantinum imperatorem ad custodiendum eum et commoriendum pro eo." et in crastinum, quando videlicet magnus et dominicus paschae dies celebratus est, octavo kalendarum Maiarum quartae decimae indictionis, aurorae crepusculo exiens imperator una cum patriarcha in Hippodromium, delato altario, omni populo contemplante, patriarcha fecit orationem, et coronavit imperator filium suum; et ita processit ad magnam ecclesiam uterque imperator cum duobus Caesaribus et tribus nobilissimis. processit autem et imperatrix Heirene, cum praecessissent imperatores, sceptris obsequentibus per scholas antelatis, et ascendentibus per aeneae portae ascensum 246 B in catechumenia ecclesiae, non exiens in plateam Emboli. mense vero Maio eiusdem indictionis accusatus est Nicephorus Caesar et frater imperatoris, quod insidias construxisset adversus eum cum spathariis quibusdam atque stratoribus aliisque hominibus regiis; et facto imperator silentio apud Magnauram exposuit populo, quae de se fuerant dicta. qui unanimiter exclamaverunt, ut uterque recederet e medio, non memorantes semper peiuri se patri eorum iurasse non admissuros post mortem eius iniuriam pati natos ipsius. ast impe- p. 451, 1 rator rebelles caesos et tonsos exilio apud Chersonem deportatos fore decrevit et climata illa sub custodia et munimine conservanda.

Anno imperii Leonis secundo confugit Telerigus Vulgarum domi-

6 veniens O, vivens *edd.* (ζῶν *Theoph.*). — 13 suscipite (te *in lit.*) H. — 17 dies *om.* H. — 21 imperatorem (rem *in lit.*) H. — 25 scolas H. — 26 cathecumenia CP, catecumenia H. — 28 construxissent P. — 29 spatariis H. — ab aliisque hom. regis P. — 32 patri] parati P. — 34 Cersonem H. — 35 mimine P. — 36 Telerygus O.

nus ad imperatorem, qui fecit eum patricium, iungens illi et uxoris suae Heirenae consobrinam. cum autem baptizatum eum ex sancta quoque piscina suscepisset, magnifice honoravit pariter et amavit.

Anno imperii Leonis tertio sedit Ithimamas apud Dabecon et seditionem commovit. Leo autem imperator militias Romanorum direxit, et ingressa sunt Syriam centum milia, quibus duces erant Michahel Lachanodraco Thracesiorum, Artahubasdus Armenius Orientalium, Tatzates Buccellariorum, Basterotzes Armeniacorum et Gregorius Opsicianensium praetores; et circumdaverunt Germaniciam, ubi erat Hisbahali, thius Madi, et apprehenderunt omnes camelos eius, et futurum erat ut caperent etiam Germaniciam, nisi muneribus persuasisset Lachanodraconi Hisbahali, et recessisset a castro. et exivit in praedam regionis, et captivatis haereticis Iacobitis Syris iterum ad castrum reversus est. et misso Ithumamas exercitu a Dabeco et amiradibus bellum cum Romanis fecerunt, et ceciderunt amirades quinque et Arabum sex milia, ut ferunt. et sexta feria redierunt: ingressi enim fuerant dominico die. praeterea imperator facta maioma in Sophianis sedit in solio cum filio suo, et ita divulgaverunt praetores triumphos quos sumpserant. transtulit p. 452, 1 autem haereticos Syros in Thracem et locavit eos illic.

Anno imperii Leonis quarto furore accensus Madi, Arabum dux, mittit Asan cum virtute multa, Maurophorum scilicet Syriae ac Mesopotamiae, et descendit usque Dorylaeum. verum imperator praecepit praetoribus, ne debellarent eos publico bello, sed munirent civitates et populum introducerent ad earum custodiam, destinatis et principibus magnis per singulas civitates, ipsique sumerent electorum militum terna milia et insequerentur eos, ne dispergerent cursus, et incenderent ipsi primitus tam pabula equorum quam 247 B escas, ubicumque fuissent inventae. cum autem residerent Dorylaei diebus quindecim, et defecissent sibi quae victui sunt necessaria, exilia eorum effecta sunt animalia multaque in eis praeda patrata est. et reversi obsederunt Amorium die uno; quod cum vidissent munitum et multam habere armaturam, reversi sunt nihil proficientes.

Anno imperii Leonis quinto Paulus Constantinopolitanus habetur antistes, venitque Madi Arabum dux Dabecum cum multo po-

7 Michahel *corr. ex* Michael H. — Lachonodraco CP. — Artauhasdus C, Arthuadus H. — 8 Basteratzes C. — 9 Obsicianensium O. — 10 Hisbaali H. — 12 Lachonodraconi O. — Hisbaali P, Hisbahali *corr. ex* Hisbaali H. — 13 exuit P. — 14 Hithumamas CH. — 15 Dabbeco P. — admiradibus P. — 17 dominica C. — 19 sumpserat O *corr.* C². — 22 basan P, hisan C. — Maurophororum? — 26 princibus C. — ipsosque O *corr.* C². — 29 fuisset H. — inventi P. — 32 obsiderunt O *corr. edd.* — 34 Paulus — antistes *om.* H. — 35 que *om.* H.

tentatu atque apparatu, et misso filio suo in Romaniam ipse redit ad sanctam civitatem, et mittit Muchthesian, qui dicebatur Zelotes, et dat ei potestatem apostatas faciendi Christianorum servos et desolandi ecclesias sanctas. et venit usque Emesam, et repromittit se non compellere ad menzerizandum nisi eos, qui ex infidelibus dudum fuissent, donec patefacti sunt Hebraei et Christiani. et statim coepit impie cruciare sicuti nec Lysias olim vel Agricolaus, multosque perdidit. sane feminae gratia Christi dei nostri vicerunt eius insaniam, et hae cum Nubitenses essent archidiaconi Emesae ac filii Esaiae, multum cruciatae, cum non cessissent impietati; millena p. 453, 1 quippe flagra recipientes et aliis multis cruciatibus attemptatae coronam a Christo victoriae perceperunt. pervenit autem et usque Damascum et multas ecclesias desertas fecit, non intendens dato Christianis ab Arabibus verbo. praeterea octavo idus Februarias mortuo Niceta, de quo praedictum est, Constantinopoleos episcopo, secunda ieiuniorum ebdomada, die dominico, Paulus honorabilis, genere Cyprius, verbo et actu coruscans, post plurimam propter haeresim, quae tenebatur, excusationem, vi multa compellente consecratur patriarcha Constantinopolitanus. media vero ebdomade ieiuniorum tentus est Iacobus protospatharius et Papias ac Strategius et Theophanes cubicularii et paracoemomeni, Leo quoque ac Thomas, aeque cubicularii, una cum aliis religiosis viris eo, quod venerabiles imagines adorarent. tunc denudans absconditam malitiam suam Leo, persecutoris filius, hos immisericorditer caesos et tonsos perque medium urbis vinctos pompari fecit et in praetorio inclaudi mandavit; inter quos etiam dictus moritur Theophanes, confessor effectus et coronam martyrii consecutus. reliqui autem omnes post huius obitum probati monachi sunt ostensi. ast Aaron ingressus in Armeniacorum thema obsedit Semaluos castellum aestate tota, et Septembrio mense cepit illud in verbo. miserat autem Thumaman in Asiam cum quinquaginta milibus, et occurrens 248 B Michahel Lachanodraco cursu modico suo debellavit eum et iugulavit fratrem Theumamae.

Eodem quoque mense quartae indictionis mortuus est Leo, filius Constantini, hoc modo. cum insaniret circa lapides, nimis

2 Mucthesian PH. — 4 Hemesam CH, Hemessam P. — 5 manzerizandum? magarizandum *edd.* *μαγαρίσαι Theoph.* — 9 Hemesae O. — 12 usque ad D. P. — 14 porro praeterea P. — 18 tenebat? — 20 protospatharius custos palatii et Papias P. custos palatii *sprscr. supra* Papias C. — 21 et Steophanes et cubic. P. — paracoememeni P. — 24 militiam P. — 26 includi H. — 29 Semaluor P. — 31 Thumamam CP. — Michahel *corr. ex* Michael H. — 32 Lachonodraco P.

adamavit coronam magnae ecclesiae, et accipiens portavit eam, et exierunt carbunculi in capite eius, et captus a valida febre mortuus est, cum regnasset annis quinque, sex diebus exceptis.

Mundi anno VIcclxxiii, divinae incarnationis anno dcclxxiii, p. 454, 1
Heirene piissima una cum filio suo Constantino gloriose imperium divinitus accipit sexto idus Septembrias indictionis quartae, quatinus mirabilis praedicaretur deus etiam in hoc, per viduam feminam et puerum orphanum depositurus immensam contra se famulosque suos impietatem et adversus cunctas ecclesias motam impugnatoris dei Constantini tyrannidem, ut olim diaboli piscatorum et illiteratorum infirmitate. post quadraginta vero dies imperii sui, cum filius eius decem esset annorum, consilium facientes quidam senatorum voluerunt educere Nicephorum ex Caesare et in imperatorem statuere. cum autem ad notitiam causa venisset, tenti sunt Gregorius logotheta dromi, et Bardas dudum praetor Armeniacorum, Constantinusque vicarii spatharius et domesticus excubitorum, ac Theophylactus Rangabe drongarius duodecimae insulae, et multi alii; quos caesos et tonsos in diversis locis exilio relegavit. porro viri sui fratres Caesares ac nobilissimos tonsos sacerdotio fungi et populo communionem in festivitate Christi nativitatis porrigere fecit, in qua procedens imperatorio more publice cum puero retulit ecclesiae stemma, quod fuerat a marito sublatum, pulcherrime fabrefactum et pretiosis lapidibus venustatum. promovit autem Helpidium praetorem in Sicelia, qui et ante illic praetor extiterat. porro septimo decimo kalendarum Maiarum accusatus idem Helpidius, quod cum Caesaribus sentiret, et misso Theophilo spathario, praecepit, ut compendio raperet et duceret eum. qui cum perrexisset, non dederunt illum Siculi. at illa huius uxorem et filios caesos et p. 455, 1
tonsos praetorio misit custodiendos. Iunio autem mense omnia ulteriora themata destinavit ad clusuras custodiendi et observandi exitum Arabum, praeponens eis caput Iohannem saccellarium, qui erat eunuchus et domesticus eius. at vero Madi misit Cebir cum virtute multa, et occurrunt in locum nuncupatum Milum, et inito bello superantur Arabes, et occiduntur ex eis multi, et ita cum confusione reversi sunt. coeperunt praeterea piissimi principes fiducialiter agere, et verbum domini dilatari, et qui volebant salvari

---

3 regnaret P. — diebus sex H. — 4 VIcclxxvi — dcclxxvi C. — Anno ab incarn. domini septingentesimo septuagesimo quarto Heirene H. — 5 Aeirene P. — 6 Septimbrias CP. — quatenus H. — 10 ut] et H. — illitteratorum H. — 11 infirmitatem C. — 13 excaesarem PH. — 22 pulcerrime H. — 24 Secelia P, Sicilia CH. — 33 inito] isto P. — 34 superabantur P.

249 B sine prohibitione mundo abrenuntiare, et glorificatio dei exaltari, ac monasteria recreari, atque omne bonum manifestari.

Hoc etiam anno in longis Thracae muris homo quidam fodiens invenit lapideam arcam, quam cum expurgasset et revelasset, repperit virum iacentem et litteras conglutinatas arcae continentes haec "Christus nascetur ex Maria virgine, et credo in eum. sub Constantino vero et Heirene imperatoribus, o sol, iterum me videbis."

Anno imperii Constantini et Heirenae secundo direxit Heirene Constahin saccellarium et Mamalum primicerium ad Carolum, regem Francorum, quo filiam suam nuptu traderet imperatori Constantino, filio suo. et facto placito ac iureiurando inter utrosque, reliquerunt Helisaeum eunuchum atque notarium ad docendam illam Graecorum litteras simul et linguam; sed et erudiret eam ut secundum mores Romanorum imperii. constructis autem classibus numerosis, et electis ex thematibus populis ac principibus, qui sufficerent, promovit Theodorum patricium eunuchum, virum industrium, et direxit in Siceliam adversus Helpidium. cumque multa fierent bella, vicerunt hi qui circa Theodorum. quo viso Helpidius timuit, et sumptis quotquot habebat pecuniis ac Nicephoro transmeavit in Africam, et accepto verbo securitatis ad Arabes confluit; quem illi susceptum
p. 456, 1 ut Romanorum retinebant imperatorem, coronantes eum incassum et ocreis et stemmate induentes. cum autem Romanorum in his populus vacaret, egreditur Madi filius Aaron cum potentatu et apparatu nimio, tam Maurophororum quam totius Syriae ac Mesopotamiae atque deserti, et venit Chrysopolim, derelicto Bunuso ad obsidendum Nacoliam et custodiendum dorsa sua. misit autem et Burniche in Asiam cum triginta milibus; qui cum debellasset et Lachanodraconta cum themate Thracesiorum in loco Darino dicto, cum et ipsi triginta milia essent, quinque milia interfecit. ast imperatrix misso Antonio domestico cum ordinibus optinuit Barim, et concluserunt eos. confugit autem ad eos Tatzatius, Buccellariorum praetor, odio quod contra Stauracium habebat patricium et logothetam tu dromu eunuchum omnibus, qui tunc videbantur esse, praeminentem et omnia disponentem. et dato eis consilio postulaverunt pacem. cum autem ad hoc exissent Stauracius et Petrus magistratus et Antonius domesticus, non studuerunt subtiliter agere,

4 cum *om.* H. — relevasset CH^2. revellasset P. — 8 Eirene H. — 9 Karolum CP. — 11 placido H. — 13 et *ante* erudiret *om.* H. — 15 ac principibus *om.* P. — 17 Seceliam P, Siciliam CH. — 18 quo viso] quibus P. — 19 ac] a P. — 20 confluxit P. — 21 imperatorem retinebant C. — 23 populis P. — vacarent CP, vocarent H *corr. edd.* — et apparatu *om.* P. — 24 Maurophorum PH. — 25 Crysopolim H. — 28 themata H, — 32 Stauratium P *item v.* 35.

ut verbum caute susciperent et filios primorum, sed exeuntes inconsulte tenti sunt ab illis et compedibus vincti sunt, et coactae sunt utraeque partes ad faciendam pacem. et donaverunt invicem, Augusta videlicet et Aaron, xenia multa, pacto firmato, ut per singulos 250 B annos eis censum tribueret. et facta pace discesserunt dimittentes etiam et civitatem Nacoliae. tulit autem et Tatzates uxorem suam et omnem substantiam.

Anno imperii sui tertio, pace facta cum Arabibus et aditu reperto, Heirene mittit Stauracium patricium et logothetam dromi cum virtute multa contra Sclavinorum gentes. qui cum descendisset in Thessaliam et Graeciam, subiecit omnes et tributarios fecit imperio. introivit autem et in Peloponnisum et multam captivitatem p. 457, 1 et exuvias Romano imperio attulit.

Anno imperii Constantini ac Heirenae quarto rediit Stauracius, de quo supradictum est, a Sclavis et triumpho manifestavit tropaea in Hippodromio. mense autem Maio eiusdem septimae indictionis exivit imperatrix Heirene una cum filio suo et virtute copiosa in Thracem circumferens organa et cetera genera musicorum, et ivit usque Beroeam, et hanc aedificari iubens nominavit Heirenopolim. venit autem et usque ad Philippupolim cum omni securitate et rediit, cum construxisset etiam Anchialum.

Eodem quoque anno et Arabum dux Madi, qui et Muhamed, mortuus est, et optinuit Moses, filius eius. porro pridie kalendarum Septembriarum eiusdem septimae indictionis Paulus almificus et sanctissimus patriarcha infirmatus thronum reliquit, et descendens ad monasterium Flori monachicum suscepit habitum, imperio ignorante. cum autem hoc didicisset imperatrix, venit ad eum cum filio tristis et clamans. "cur" inquit "hoc fecisti." at ille cum lamentis multis ait ad eam "utinam nec umquam sedissem in sacerdotii throno, ecclesia dei tyrannidem patiente, praesertim cum scissa sit a reliquis universalibus sedibus et anathematizata." quae demum ascitos patricios et senatus primores misit ad eum audire, quae ab ipso dicebantur; qui dixit ad illos "nisi synodus universalis fiat, et error qui est in medio vestri corrigatur, salutem non habebitis." at illi dixerunt ei "et quare subscripsisti, cum consecrareris, p. 360, 1 non te consecraturum iconam?" ait autem "etenim idcirco lamentis afficior et cucurri ad paenitentiam deprecaturus

2 victi O *corr.* C². — 3 uterque H. — partes] pariter P. — faciendum C. — 8 auditu H. — 9 dromoni O *corr.* H². — 15 a] et C. — 17 Eirene H. — 22 Madim P. — Muhammad *ex* Muamed H. — 26 monadicum H, monadicem P. — 29 ad eum P. — 32 audire quae C²H², audique O. — 37 curri O *corr. edd.*

deum, ne sicut sacerdotem me cruciet, qui tacuerim usque nunc et
p. 458, 1 prae timore furoris vestri non praedicaverim veritatem." et in his obdormivit in pace, derelicto lamento multo tam imperio quam piis et religiosis rei publicae viris: colendus enim vir erat et supra mensuram misericors ac omni reverentia dignus, multamque fidem
251 B habebat tam res publica quam imperium erga illum. ex tunc ergo coepit dici et disputari super sanctis imaginibus sermo ab omnibus cum fiducia.

Anno imperii Heirenae cum filio quinto Arabum dux Moses provehitur, qui uno eis praefuit anno. Constantinopolitanus vero Tarasius habetur antistes. hoc quoque anno collecto imperatrix Heirene omni populo apud Magnauram dixit ad eos "scitis, fratres, quid fecerit Paulus patriarcha; et siquidem vixisset, non utique pateremur hunc dimittere sacerdotii thronum, licet monasticum habitum induisset. quia vero, sicuti deo placuit, de vita migravit, provideamus hominem, qui possit pascere nos et ecclesiam dei didascalicis conservare sermonibus." qui unanimiter omnes dixerunt non fore alium nisi Tarasium a secretis. at illa "et nos" ait "ipsum eligimus, sed resultat; et dicat qua pro causa non suscipit electionem imperii et totius plebis." at ille respondit populo dicens "immaculatae fidei nostrae Christianorum custodes, et eorum quae in gloriam dei fiunt aemulatores fideles, imperatores nostri, tamquam omnium in beneplacitum eius et in commodum nostrum curam facientes, et maxime nunc ecclesiastica negotia diligenter et sollicite considerantes, quo summus sacerdos in hac regia urbe sua constituerer, in suae pietatis me animum assumpserunt, et ut manifeste mihi diceretur quod consiliati sunt praeceperunt. cumque ad hoc me indignum esse pronuntiarem et nullum consensum efficerem, utpote qui iugum huius sarcinae portare vel sufferre non possem, iusserunt me adduci ante faciem vestram, pro eo quod et huius
p. 459, 1 consilii unanimes et comprobatores effecti sitis. et nunc, o viri, qui deum timetis et semper hunc in cordibus vestris habetis, quique Christi vocatione, veri videlicet dei nostri, nominamini, Christiani aio, audite brevis sermonis ab exiguitate ac humilitate nostra rationem. ego quidem, quicquid piis imperatoribus nostris et per omnia orthodoxis responderim et in conspectu vestro orationis meae apologia respondeam, timore deprimor ad consentiendum huic electioni, et vereor a facie dei currere taliter et quomodolibet incircum-

2 veritate O. — 4 piis] impiis H, imperiis piis P. — 10 Constantinopolitanus — 11 antistes *om.* H. — 22 quae] qui P. — 34 brevi PH. — sermones P. — 37 depremor P, depraemor C.

spectus, ut non terribili damnationi succumbam. si enim divinus Paulus apostolus, qui dei voces audivit caelumque habuit erudiens se et paradisi inspector effectus est audivitque arcana verba et portavit nomen dei coram gentibus et regibus, dixit "ne forte, cum aliis praedicaverim, ipse reprobus efficiar," quomodo ego, qui in mundo conversatus et cum laicis connumeratus in imperatoriis administrationibus militavi, sic absque iudicatione atque circumspectione possum insilire ad sacerdotii magnitudinem? horrendum conamen ad exiguitatem meam et temerarium studium. causa vero 252 B timoris et refutationis meae haec est: aspicio enim et video ecclesiam, quae super petram Christum deum nostrum fundata est, scissam nunc et divisam, et nos alias atque aliter loquentes, et aliter eos Christianos, qui in Oriente unius nobiscum fidei sunt, sed et his concordantes Occidentales, nos ab omnibus illis alienatos et a se per singulos dies anathematizatos. dira poena est anathema: procul a deo emittit et a regno caelorum expellit ducens in tenebras exteriores. nescit ecclesiae lex vel terminus sectam sive contentionem, sed sicut novit confiteri unum baptisma, unam fidem, ita et concordiam unam in omni ecclesiastico negotio. nihil enim est in conspectu dei tam acceptum atque placabile, quam ut unum simus, et una efficiatur catholica ecclesia, quemadmodum in sincerae fidei nostrae symbolo confitemur. et petimus nos, fratres, ut reor et vos, quoniam scio timorem vos dei habere, a piissimis et orthodoxis imperatoribus nostris synodum universalem colligi, ut efficiamur p. 469, 1 nos, qui unius dei sumus, unum, et qui trinitatis cultores existimus, uniti et unanimes et collegae, et qui capitis nostri Christi sumus, efficiamur corpus unum compactum atque connexum, et qui sancti spiritus sumus, efficiamur non contra invicem, sed pro invicem, et qui veritatis existimus, efficiamur id ipsum sapientes atque dicentes, et non sit in nobis certamen sive dissensio, ut pax dei, quae exuperat omnem sensum, muniat omnes nos. et siquidem iusserunt orthodoxiae propugnatores, imperatores videlicet nostri, postulationi meae annuere, consentio et ego. sin autem, impossibile mihi est hoc facere, ne subiciar anathemati et inveniar condemnatus in die domini nostri et iustitiae iudicis, ubi neque imperator neque sacerdos neque principes neque hominum multitudo poterit eripere me. et quicquid placuerit vobis, fratres, date apologiae meae, immo vero assertionis vestrae redditae petitioni meae responsum." et libenter audierunt

3 archana PH. 5 ergo PH. — 7 si P. — 8 insilere P. — 14 nos *om.* P. — ad se P. — 27 conexum O. 31 nos omnes H. — 32 nostri videlicet P. — 34 condempnatus O. — 35 ne principes H. — 38 reddite PH.

omnes quae dicta sunt, consensum praebentes, ut fieret synodus. at vero Tarasius rursus ad populum disputans ait "Leo imperator subvertit imagines; et quando synodus facta est, subversas illas invenit. et propter quod imperatoria manu subversae sunt, iterum quaestionem habet idem capitulum, quoniam antiquam consuetudinem in ecclesiam traditam praesumpserunt, sicut eis libitum fuit, exterminare. sed veritas dei, ut apostolice dicamus, non est alligata."

Itaque octavo kalendas Ianuarias ipsius octavae indictionis consecratus est almus pater noster Tarasius patriarcha Constantino-
253 B politanus; qui missis Romam synodicis suis et libello fidei suae receptus est ab Hadriano papa. mittens autem et imperatrix petiit ut mitteret litteras suas et homines, quo invenirentur in synodo; qui direxit Petrum, vicedominum ecclesiae suae, et Petrum, egumenum sancti Sabae, viros honorabiles ac omni virtute adornatos. misit autem et Antiochiam et Alexandriam tam imperatrix quam
P 461, 1 patriarcha; adhuc namque pax, quae facta fuerat cum Arabibus non erat soluta. et duxerunt ab Antiochia quidem Iohannem magnum atque famosum, verbo et opere sanctitatis participem, qui et syncellus Antiocheni patriarchae fuit, et Thoman Alexandrinum, virum zelatorem et religiosissimum, qui et Thessalonicae magnae civitatis, quae est in Hillyrico, factus archiepiscopus claruit. interea mortuo Mose fit Arabum dux frater eius Aaron, qui viginti tribus eis praefuit annis et multa ⟨mala⟩ Christianis ostendit.

Anno imperii sui sexto mittentes imperatores convocaverunt omnes, qui sub eorum erant potestate, antistites, pervenientibus quoque a Roma transmissis ab Hadriano papa litteris et hominibus, ut praediximus, et ab Antiochia et Alexandria. et septimo idus Augustas nonae indictionis praesidentes in templo sanctorum apostolorum apud regiam urbem coeperunt sanctas scripturas relegere et obicere invicem, imperatoribus a catechumenis prospicientibus. ast populus scholariorum et excubituum atque ordinum ceterorum, accusati a principibus suis, cum haberent adhuc et magisterium quoque nequam doctoris sui, denudatis gladiis irruerunt in eos minitantes mortificare tam summum sacerdotem quam orthodoxos, episcopos scilicet et abbates. imperio vero per assistentes sibi familiares homines hos sedare nitente, non acquieverunt, quin potius exprobraverunt. cum autem patriarcha surrexisset et tribunal cum

11 Adriano CH. — 12 qui H *et* P *manu corr.* — 13 eügumenum P, heugumenum H, heugemenum C. — 18 verba H. — 19 Thomam H. — 21 Yllirico H. — 23 mala *add. edd. ex Theoph.*, *om.* O. — 25 praevenientibus P. — 26 Adriano PH. — 28 aūg. H. — 30 cathecuminis H, cathicuminis C, cathecumeniis P. — 31 scolariorum H. — 35 scilicet *om.* C. — 36 sidare P. — nitentes O, *corr.* C[2].

episcopis et monachis fuisset ingressus, hi, qui maligni sensus eorum erant, episcopi exierunt ad eos clamantes atque dicentes "vicimus". et gratia dei nemini nocuerunt furiosi illi et inhumani. et taliter [p. 462, 1] dissoluta synodo abiit unusquisque ad propria.

Anno imperii sui septimo misso Heirene Stauracio patricio et logotheta in Thracem, mense Septembrio, initio decimae indictionis, ad ulteriora themata, persuasit eis sibi cooperari et depellere ab urbe impium populum, quem nequissimus Constantinus instruxerat et erudierat. et cum se fingeret quod exercitum motura esset in [254 B] Orientales partes eo, quod Arabes fuissent egressi, exiit omnis regius apparatus atque supellex usque ad Malagina; et introeuntes hi, qui exteriorum thematum erant, tenuerunt urbem. mittens autem ad illos significat eis dicens "mittite mihi arma vestra, opus enim vobis non habeo." at illi stulti divinitus facti dederunt ea. tunc missis familiis eorum in naves, exules eos emisit ab urbe in propriam regionem unumquemque iubens abire, in qua et genitus esset. et cum fecisset exercitum proprium et principes sibi obtemperantes, ipsa mense Maio iterum mittens per omnem locum convocavit episcopos, quo venirent in Nicahensium civitatem Bithyniae ad efficiendum illic concilium. et per totum aestivum tempus congregati sunt omnes apud Nicaeam, siquidem eos, qui ex Romanae sedis et Orientalium persona venerant, non dimiserat, sed retentos secum habebat.

Anno imperii Heirenae et Constantini octavo exivit Tarasius sanctissimus archiepiscopus Constantinopoleos in Nicahensium civitatem, et celebrata est sancta et universalis septima synodus episcoporum, et recepit catholica ecclesia priscum ornamentum suum, nil novum praedicans, sed sanctorum et beatorum patrum dogmata immota custodiens et novam haeresim abdicans tresque falsos nomi- [p. 463, 1] natos patriarchas anathematizans, Anastasium videlicet Constantinum et Nicetam atque omnes consentaneos eorum. facta est autem prima conventio ac sessio episcoporum in ecclesia catholica sanctae Sophiae Nicaenae civitatis quinto idus Octobrias indictionis undecimae. et Novembrio mense ingressi sunt omnes regiam urbem, et praesidentibus imperatoribus una cum episcopis in Magnaura, lectus est thomus, et subscripsit tam imperator quam mater eius, firmantes pietatem secundum antiqua dogmata opera sacerdotum,* honori dimiserunt

3 aliter P. — 5 misso *om.* P. — Stauratio P. — 9 exercitum motum motura H. — 10 ingressi P. — 14 divitiis P. — 19 venissent H. — 22 personaverant P. — 25 sanctissimus *om.* H. — Nicaensium *ut vid.* H. — 33 octubri H. — 37 honori] et cum honore *ed. Hist. misc.* honorificeque? καὶ φιλοτιμησάμενοι *Theoph.*

eos, et pace potita est ecclesia dei, quamquam inimicus zizania sua in operatoribus suis seminare non cesset. sed ecclesia dei semper impugnata triumphat.

p. 463, 21 Anno imperii sui nono Heirene imperatrix, pace soluta faciendi cum Francis nuptialis contractus, direxit Theophanen protospatharium et adduxit puellam ex Armeniacis nomine Mariam ab Amnia, et iunxit eam Constantino imperatori et filio suo, cum ipse multum tristaretur et nollet propter affectum, quo erga Caroli filiam Francorum regis flagrabat, quam scilicet antea disponsaverat. et consummaverunt nuptias eius mense Novembrio indictionis duodecimae. p. 464, 2 interea Heirene misit Iohannem saccellarium et logothetam in Lango- 255 B bardiam una cum Theodoto dudum rege maioris Langobardiae ad ultionem inferendam, si posset, in Carulum et quosdam subducendos ab illo. descenderunt ergo cum Theodoro patricio et praetore Siceliae, et inito bello tentus a Francis amare peremptus est.

Anno imperii Heirenae et Constantini decimo movit diabolus livore pietatis imperatorum homines, qui instigaverunt matrem adversus filium et filium contra matrem: inflexerunt enim eam quasi ex praesignantibus futura cognitionibus certi facti asserentes ei "non est praedestinatum apud deum tenendi filium tuum imperium sed tuum est a deo tibi datum." at illa ut mulier seducta, praesertim cum amorem quoque principatus haberet, credidit ita esse, et non recogitavit, quod ipsi volentes dispensare res id sub occasione praetenderent. ergo cum imperator iam viginti esset annorum factus atque robustus admodum et idoneus, videbat se nihil potestative gerentem et tristabatur, intuens e contrario Stauracium patricium et logothetam omnia possidere, omnesque ad illum procedere, et neminem ad se frequentare audere. tum consilio inito cum familiaribus perpaucis hominibus suis et Petro magistratu et Theodoro patricio et Damiano aeque patricio, firmavit, quo comprehenderet eum et exulem in Siceliam destinaret, ipseque teneret imperium cum matre sua. porro quinto idus Februarias horribilis factus est terrae motus ita, ut non auderet quisquam domi dormire, sed omnes in hortis et sub divo tabernaculis factis et tentoriis extensum degebant. ast imperatrix una cum filio suo egressa est p. 465, 1 ad sanctum Mamam. cum autem Stauracio nuntiata fuisset prae-

5 contracta P. — 7 iuncxit C, iunxit *corr. ex* iussit H. — et *posterius eras. in* PH — 8 Karoli O. — 12 Theodoto] Adelgiso H. — sic a Graecis cognominato *mg.* C. — Langob. quem illi mutato nomine Theodatum (atum *in lit.*) dicebant H. — 13 Karulum CH, Karolum P. 14 Siciliae CH. — 17 libore O. — 23 dispensas eres PH. — 26 potestatis (s *in lit.*) C. — e] se O, *corr.* C². — 31 Siciliam CH. — 32 odibilis H. — 34 ortis O. — 36 Stauratio P.

signata res, commovet Augustam contra filium; quae comprehensos homines imperatoris omnes cecidit atque totondit, una cum Iohanne protospathario et baiulo ipsius, et exilio relegavit in inferioribus partibus usque in Siceliam. Petrum vero magistratum dehonestationibus summittens in domo sua sedere praecepit, similiter et Theodorum patricium. porro Damianum patricium caesum et tonsum in castrum Apolloniadem exulem fore constituit. percutiens autem et filium conviciisque multis lacessiens egit ne procederet per dies non paucos. coepit autem [adiuramentis summittere] iurare militiam ita dicentem quia "quousque tu vivis, non permittemus imperare filium tuum". et iurabant omnes sic, nemine contradicere super hoc audente. interea classis Arabum in Cyprum exivit. quod praecognoscens imperatrix coacervavit et ipsa omnia Romana navigia et misit adversus eos. cum autem usque Myra uterque praetor venisset, divertit a promuntorio Chelidoniorum et ingressus est in Ataliae sinum. at vero Arabes moti a Cypro, cum serenitas eos 256 B cepisset, circumferebantur in pelago. cumque terrae proximi cernerentur, viderunt eos praetores et acie directa praeparati sunt ad bellandum. Theophilus autem, Cibyraeotorum praetor, cum vir esset robustus atque fortissimus, fisus et ante omnes egressus tentus est ab eis; qui cum ductus ad Aaron fuisset ab eo videndus, adhortatus est, ut proditor fieret et temporalia dona susciperet. qui cum hoc nullatenus admisisset, per ampliusque coactus nequaquam cessisset, gladii animadversionem sustinens martyr optimus est ostensus.

Mundi anno VIcclxxxiii, divinae incarnationis anno dcclxxxiii, anno vero imperii Constantini primo mense Septembrio indictionis quartae decimae venerunt qui adiurabant ad Armeniacorum thema; qui iurare minime consenserunt, quia "non imperabimur a filio tuo P. 466, 1 in vita tua, sed nec praeponimus", inquiunt, "nomen Heirenae ante Constantini nomen, sed Constantini et Heirenae, ut ab initio suscepimus." misit autem iterum ad inflectendum eos Alexium spatharium et drongarium vigiliae. at illi tenentes eum, ut sibi praeesset, provexerunt. Nicephorum vero patricium et praetorem suum custodiae manciparunt Constantinumque solum principem et imperatorem laudarunt et acclamarunt. hoc comperto reliquorum populi thematum, praetoribus suis expulsis, Constantinum tantum imperatorem et ipsi praedicabant. o maligni diaboli versutias, quomodo

4 Siciliam CH. — 9 adiuramentis summittere *ad* iurare *adscriptum et delendum videtur.* — 15 devertit H. — praemuntorio O. — Celidoniorum H. — 16 Italiae O, Attaliae H². — 19 Cybireotorum P. — 25 Anno ab incar. dom. dcclxxxiii Constantinus primo imperii sui anno mense Sept. ind. quartae decimae venerunt H.

per multa studet argumenta genus hominum perdere! qui enim ante quindecim annos terribili iureiurando iuraverunt et facta propriae manus scripta in sancto tribunali recondiderunt, iterum iurabant se a filio eius non imperandos in vita ipsius, et rursus hoc oblivioni tradentes Constantinum imperatorem bonae famae laudibus efferebant, non perpendentes miseri, quod non oporteat reciprocum fieri iuramentum. necessitas enim incumbit, ut omnem reciprocam iurationem peiurium subsequatur, peiurium autem abnegatio dei. collecti autem Octobrio mense quartae decimae indictionis hi, qui ex thematibus erant apud Atroam, exquisierunt omnes communi consilio Constantinum imperatorem vicesimum agentem annum. timens autem Heirene impetum populi absolvit eum. at illi hunc quidem imperatorem firmaverunt, huius autem matrem respuerunt. praeterea direxit protinus imperator Michahelem Lachanodracontem et Iohannem baiulum suum ac protospatharium, et iuramentis summiserunt Armeniacos, ne susciperent Heirenem matrem suam in imperatricem. Alexium vero confirmavit in praetorem suum. et cum rediisset imperator in urbem mense Decembrio, caesum et
257 B tonsum Stauracium exulem fecit apud Armeniacorum thema ad satisfactionem eorum. in exilium nihilominus et Aëtium misit,
p. 467, 1 spadonem protospatharium et intimum eius, et omnes domesticos ipsius spadones. hanc autem cum suavitate sua et affluentia locavit in palatio Eleutherii, quod ipsa aedificaverat, in quo et pecunias multas absconderat.

Factum vero est eodem mense incendium, et concrematum est triclinium patriarchii, quod dicitur Thomaites, et quaestorium, et aliae domus usque ad Melium. ceterum Aprili mense Constantinus, cum castra movisset contra Vulgares, venit ad castellum, quod dicitur Probati, ad rivum scilicet sancti Georgii; et cum occurrisset Cardamo domino Vulgariae, pusillo circa vesperam facto bello, formidantes hi, qui ex parte Romanorum erant, per noctem fugerunt et inglorii redierunt; quin et Vulgares metuentes reversi sunt.

Anno imperii sui secundo mense Septembrio castra movit imperator adversus Arabes et profectus ab Amorio abiit Tarsum Ciliciae. cum autem venisset ad inaquosas turres, repedavit inanis mense Octobrio indictionis quintae decimae. porro octavo decimo kalendas Februarias rogatus imperator a propria matre et a multis optima-

2 facto P. — 3 sancta C. — 9 octubris H. — 14 dixit P. — Michahelem *corr. ex* Michaelem H. — Lachonodracontem O. — 17 confirm. imperatorem suum P. — 18 redisset H. — 19 Stauratium P. — 23 in] a P. — 26 Thomaïten O *corr. edd.* — 29 Gregorii H. — 32 qui P. — 36 octubrio H. — 37 Febroarias P.

matibus pronuntiat eam iterum imperatricem, et laude cum illo simul attollitur ut a primordio, Constantini et Heirenae. et omnes quidem oboediunt. ast Armeniacorum thema pertinaciter instans ad hoc renititur et quaerit Alexium, qui paulo ante praetor in eis fuerat et ab imperatore tunc evocatus erat ⟨et⟩ dignitate patricii honoratus penes ipsum degere videbatur. hunc ergo propter huiusmodi requisitionem et quosdam sermones super ipso dictos, quod videlicet regnaturus esset, caedens ac tondens in praetorio posuit.

Iulio vero mense exercitum movit adversus Vulgares et construxit castrum Marcelorum, et duodecimo kalendarum Augustarum exivit Cardamus dominus Vulgariae cum omni virtute sua et stetit in munitionibus. fiducia vero fretus et a pseudoprophetis imperator credere persuasus, quod eius esset victoria, incircumspecte ac inordinate bellum infert et valido vincitur Marte fugatusque redit in urbem, multis amissis non solum communis populi, sed et primatum, p. 468, 1 inter quos et Michahel magistratus Lachanodraco et Bardas patricius ac Stephanus protospatharius extiterunt, Nicetas quoque ac Theognostus facti praetores, et homines regii non pauci, sed et Pancratius pseudopropheta et astronomus, qui et victurum illum vaticinatus est. abstulerunt autem Vulgares etiam sarcinam pecunias equos et aulaeam una cum universo regio apparatu. cum 258 B autem ordines collecti essent in urbe, consiliati sunt educere Nicephorum ex Caesare et in imperatorem statuere. quo comperto Constantinus misit et eduxit utrosque filios Constantini avi sui ad sanctum Mamam, et Nicephorum quidem oculis, Christophorum autem atque Nicetam Anthimumque ac Eudocimum linguis privavit; cum quibus et praedictum Alexium patricium luminibus exorbavit oboediens maternis et praelati Stauracii patricii suadelis ei asseverantium, quod, nisi hunc caecum redderet, in imperatorem eum forent electuri. facta est autem horum poena [malorum] mense Augusto, die sabbati, indictionis quintae decimae, hora nona. verumtamen non in longum dei iustitia iniustam hanc actionem dimisit inultam: post quinquennium namque eodem mense et eadem sabbati die orbatur oculis a propria matre Constantinus idem.

Anno imperii Constantini tertio audientes Armeniaci de Alexio patricio, quod caecus fuerit factus, custodiae mancipavere praetorem suum, Theodorum videlicet Camulianum patricium. quo comperto imperator misit quidem primum ad eos nonnullos, post sanctum p. 469, 4

---

5 et *om.* O. — 7 ipsos CP. — quo P. — 12 monitionibus P. — 14 rediit H. — 16 Michahel *corr. ex* Michael H. — 23 excaesarem O *corr.* C². — 28 Staurati P. — 30 maiorum C. *nihil eiusmodi in Theoph.* — 33 orbatus PH. — 34 eidem P.

vero pascha ipse per se movit exercitum contra eosdem Armeniacos una cum reliquis cunctis thematibus. et septimo kalendas Iunias primae indictionis, die sanctae pentecostes, cum proditos eos Armeniorum fraude, qui cum ipsis erant, debellasset atque vicisset, comprehendit illos et interfecit Andronicum, spatharium et turmarcham eorum, et Theophilum turmarcham atque Gregorium, episcopum Sinopae; reliquos vero rerum iacturis et proscriptionibus subdidit. porro mille vinctos exercitus ipsorum introduxit per Blachernarum portam in urbem, quorum facies atramento et punctionibus suprascripsit "Armeniacus insidiator". dispersit eos tam in Siceliam quam in ceteras insulas. Armenii sane, proditores eorum, nil ab imperatore honoris seu liberalitatis assecuti castrum Camachan Arabibus tradiderunt.

Anno imperii Constantini quarto ceperunt Arabes Thebasan castrum sub verbo, propter quod et principes eius dimiserunt ad propria.

Anno imperii sui quinto Constantinus odio habens Mariam, uxorem suam, summissione matris suae principatum appetentis et, quo ab omnibus reprehensibilis iudicaretur, affectantis, coegit eam, ut fieret monacha; quam cum inflexisset, totondit mense Ianuario. et Aprili mense movit exercitum adversus Arabes, et mense Maio bellum iniens cum uno cursu ipsorum in loco, qui dicitur Anusan,
259 B vicit vertit et hos insecutus est usque ad amnem. et cum venisset Ephesum et apud deiloquum orationes fecisset, commercium nundi-
p 470, 1 narum, quod centum erat auri librarum, indulsit ad famulatum sancti Iohannis apostoli. Augusto vero mense coronavit imperator Theodotem cubiculariam in Augustam et disponsavit eam inique.

Anno imperii sui sexto, indictione prima, celebravit imperator Constantinus cum Theodote nuptiarum principia in palatio sancti Mamae per dies quadraginta prolongatarum. mense vero Aprile eiusdem indictionis nocturno tempore factus est terrae motus in insula Creta valde terribilis, mense autem Maio factus est Constantinopoli nimis horribilis. Cardamus praeterea dominus Vulgariae denuntiavit imperatori dicens "aut tribue mihi pacta, aut veniam usque ad auream portam et demoliar Thracem." ast imperator posita equina in mappa stercora transmisit ei, "qualia," inquiens, "te decere pacta praevidi, transmisi tibi. verum quia senex es, nolo

---

5 turmacham P, *item v.* 6. — 10 Siciliam H. — 11 Armeni H. — 12 seu] seculi P — Chamachan P. — 19 quod H. — indicarentur O, *corr.* C^{2}. — 22 cum inoccursu C. — 24 fecissent O, *corr.* $C^{2}H^{2}$. — 36 posuit H *corr. ex* posit. — stercora in mappa P. — 37 es *om.* PH.

ut fatigeris usque ad haec loca, sed ego venio usque Marcella, et tu exi, et quicquid indicaverit deus." et cum misisset imperator ad ulteriora themata, congessit populum suum et venit usque Versiniciam, et Cardamus usque ad lucum Abroleva; et cum formidaret, mansit in nemore. ast vero imperator confortato populo suo abiit usque ad nudum Abrolevam, invitans eum per dies decem et septem. at ille non est ausus, sed repedavit fugax ad sua.

Eodem quoque anno et Arabes venerunt usque Amorium, et cum nihil profecissent, reversi sunt, praeda in circumquaque regionibus facta.

Eodem autem anno Plato Saeudionis abbas se abscidit a communione Tarasii patriarchae pro eo, quod imperatorem in communionem receperit, et institutori tondere uxorem eius Mariam, et Ioseph monacho et abbati monasterii, quod appellatur Ton Cathara, coronare eum cum Theodote praeceperit. quod cum didicisset imperator, misso Bardanio patricio et scholarum domestico atque Iohanne comite Obsequii, Platonem introduxit in urbem et retrusit intra p. 471, 1
claustra in templo principis militiae, quod est in palatio. reliquos vero monachos cum nepotibus eius percussos exilio relegarunt apud Thessalonicam; quibus auxiliabatur mater imperatoris tamquam his, qui filio suo resistebant et confundebant.

Anno imperii sui septimo, mense vero Septembrio, egressus est imperator cum matre sua, ut calefieret apud Prusam. Octobrio 260 B
vero mense natus est imperatori filius, quem nominavit Leonem. quae cum cognovisset imperator, derelicta matre apud thermas una cum ordine regio universo atque principibus, cursim in urbem regressus est. quapropter huius mater spatio reperto allocuta est et subtraxit muneribus ac repromissionibus agminum principes, ut deponeretur filius suus et ipsa singulariter imperaret, alios horum per se ipsam, alios vero per homines suos blandiens. et attraxit ad se omnes et praestolabatur congruum invenire diem. interea Romae obeunte Hadriano papa, consecratur Leo, vir honorabilissimus et per omnia reverendus. mense vero Martio exivit imperator adversus Arabes habens secum Stauracium patricium et ceteros amicos matris suae nec non et electam catervam expeditorum videlicet militum ex utrisque thematibus viginti milia. videntes autem hi, qui circa

5 vero *om.* P. — 6 Abroleva P. — 9 proficissent O. — 11 autem *om.* P. — 13 totondere O *corr. edd.* — 16 scolarum H. — 17 reclusit C. — 18 in templo Michahelis archangeli principis militiae P, Michahelis archangeli C *in mg.* — 19 monachos cum] monachorum P. — 20 Thesalonicam H. — 23 Octubrio H. — 24 quae] quem PH. — 26 princibus C. — 29 et] ut P. — 32 Adriano H. — 34 Stauratium P.

Stauracium erant, alacritatem populi et imperatoris timuerunt, ne forte inito bello ille vinceret, et ipsi adinventis adversus eum frustrarentur insidiis. ergo muneratis vigilibus persuaserunt eis mentiri perhibendo Saracenos fugisse. imperator itaque multum tristatus inefficax urbem ingressus est. et kalendis Maiis mortuus est filius eius Leo, et luxit eum vehementer. porro sexto decimo kalendas Augustas ab equestri agone ad sanctum Mamam transeunte, transmearunt adversus eum comprehendendum hi, qui erant ex ordinibus, quos mater imperatoris fuerat allocuta. quo ille cognito in chelan- p. 472, 1 dium suum ingressus est et transmeavit ad Pylas volens ad Orientalium thema confugere. erant autem cum eo et matris suae amici, quos ille sic esse penitus ignorabat. praeterea exivit ipse et mulier eius usque ad Tritonem. porro consilio inito amici matris eius, qui cum ipso erant, dixerunt ad semet ipsos "si coacervatus fuerit ei populus, non iam dominio constringetur, nec latere poterimus eum, et perdet nos." materque ipsius, congregatis in palatio Eleutherii eis, qui ex ordinibus sibi fuerant collocuti, introivit palatium, et cum didicisset populi ad imperatorem concursum, timuit nimis et tractabat, qualiter mitteret episcopos ad eum et acciperet verbum et sederet in angulo. verum scripsit occulte ad amicos suos, qui cum eo erant, "quia nisi modum quemlibet feceritis et tradideritis eum, verba, quae habetis mecum, indicare habeo imperatori." at illi metuentes tenuerunt eum ad preces, et in chelandium inducto eo sabbato mane venerunt ad urbem et incluserunt eum in domo purpurea, in qua et natus est, et circa horam nonam crudeliter et insanabiliter oculos eius evellunt ita, ut hunc mors subsequens confestim extin- 261 B gueret, consilio matris eius et consiliariorum ipsius. obtenebratus autem est sol per dies decem et septem et non dedit radios suos, ita ut oberrarent naves et ferrentur, omnesque dicerent atque confiterentur, quod propter imperatoris obcaecationem sol obcaecatus radios suos retraxerit. et taliter de cetero imperat Heirene, mater eius.

Eodem etiam anno et Romae cognati beatae memoriae Hadriani papae commoventes populum multuati sunt contra Leonem papam, et tenentes caecaverunt eum, non tamen penitus lumen eius extinguere potuerunt. at ille confugit ad Carolum, Francorum regem, qui ultus est inimicos eius amare et iterum restituit illum in sede sua. ceterum vicem Carulo recompensans coronavit in imperatorem

1 Stauratium P. — 3 numeratus O, numeratis C², muneratis *edd.* — 11 erat P. — 17 collocati H. — 24 purporea P. — 33 beati P. — Adriani H. — 36 Karolum O. — 37 in] a O, *corr.* C² H². — 38 Karulo O.

in templo sancti apostoli Petri, perunguens oleo a capite usque ad P 473, 1
pedes et circumdans imperatoria veste atque corona octavo kalendas Ianuarias indictionis nonae. igitur Romanis iterum imperat Heirene annis quinque.

Anno itaque imperii sui Heirene primo, id est cum secundo imperare coepisset, confestim dirigit Dorotheum egumenum Chrysopolitanum et Constantinum chartophylacem ecclesiae magnae ad Abimelech partes Cappadociae depopulantem atque Galatiae, intercedens pro pace; quod tamen factum non est. et Octobrio mense quidam rebelles in custodia positis in palatio Ton Therapia filiis impugnantis deum Constantini ad magnam confugere persuadent ecclesiam, quasi petentes securitatem subsequentis indemnitatis suae, quatinus per huiusmodi occasionem appellarent ex eis quemquam imperatorem. et multo populo ad ecclesiam concurrente, ingressus Aëtius eunuchus patricius [et] eduxit eos verbo, nemine ad illos attendente, et exilio damnaverunt eos apud Athenas. duo autem patricii, Stauracius scilicet et Aëtius, qui dilecti esse noscebantur imperatricis, facti sunt in alterutrum hostes ita, ut inimicitiam manifeste monstrarent, ambo intentionem habentes post mortem eius cognatis suis imperium acquirendi.

Anno imperii Heirenae secundo Abimelech exivit contra Romaniam, et misso expeditorum incursu descendit usque ad Malagina, et praeoccupans in stabulis Stauracii equos, imperatorio equitatu capto, sine laesione reversus est; et reliqui descenderunt usque Lydiam, et multam consecuti sunt praedam.

Mense vero Martio septimae indictionis voluit Acamirus, Sclavinorum Belzitiae princeps, pulsatus ab Helladicis educere filios Constantini et ex eis promovere imperatorem. cum autem hoc cogno- P. 474, 1
visset imperatrix Heirene, mittit ad patricium Constantinum Serantapichum Theophylactum, filium eius, qui spatharius erat et nepos 262 B
suus, et omnium oculos eruit et dissipavit consilium eorum contra se nequiter adinventum. porro paschalis festivitatis feria secunda

1 Petri *om.* P. — perungens H. — 4 anni H. — 5 Anno ab incarn. dom. DCCXCI Heirene cum secundo imperare coep., id est primo anno imperii sui confestim *e. q. s.* H. — id est *om.* P. — 6 eugumenum O. — 8 Abimelec P, Habdilmelic *corr.* H. — 9 octimbrio CP, octubris H. — 10 filius H. — 11 dei O, deum C^2. — 15 et *del. vid.* — 17 Stauratius P — 20 adquirendi O. — 21 Habdilmelic *ex* Abimelech H. — 22 Malagina *scripsi ex Theoph.*, Magalina O. — 23 Stauratii P. — 24 capta P. — usque ad L. P. — 25 consecuta est P. — 26 Akamirus CH. — 27 Belziciae P. — ab| ad O. — Constani H. — 29 ad Constantinum patricium P. — 32 festivitatis *om.* P.

processit imperatrix a sanctis apostolis in curru aureo vecta, qui a quattuor equis albis trahebatur et a quattuor patriciis tenebatur, Bardano videlicet praetore Thracesiorum, Sisinnio praetore Thracae, Niceta domestico scholarum et Constantino Bohila, iactans liberaliter hypatian. mense vero Maio infirmata est imperatrix paene ad mortem, et protenta est contentio eunuchorum. Aëtius autem auxiliatus est Nicetae patricio et scholarum domestico, et insequuntur severe Stauracium, credere facientes imperatricem, quod imperium appeteret, ita ut atrociter irata illi ascendens in palatium Ton Hieriu dixerit rebellionis et simultatis sollicitatorem eum esse, et sibi celeris acquisitorem perditionis. qui ad haec apologia facta muniebat se ipsum. insaniebat autem adversus Aëtium et Nicetam iam dictos patricios.

Anno imperii Heirenae tertio, mense Februario indictionis octavae, iam dictus Stauracius tyrannidem ac simultatem in urbe regia construebat, scholarios, qui erant in ea, et excubitores una cum primis eorum pecuniis ac muneribus assumens et placans. Heirene sane, pia imperatrix, silentio in Iustiniani triclinio facto prohibuit omnem, qui militaret, adhaerere Stauracio, et sic adepta sunt modicam tranquillitatem negotia. Aëtius vero iam memoratus et Nicetas cum aliis quibusdam certatim adversabantur Stauracio, qui corde perculsus sanguinem per os emisit spumosum ex partibus pectoris p. 475, 1 et pulmonis. hoc medici aspicientes mortale pronuntiaverunt. ast adulatores et imperiti, non solum medici, sed et quidam pseudomonachi ac divini, iuramentis credere persuaserunt usque ad diem mortis eius, quae facta est mense Iunio ipsius octavae indictionis, quod victurus et regnaturus esset. quibus ille innixus seditionem in Cappadociis construxit adversus Aëtium fieri, quam non meruit vivens audire: post duos namque dies mortis eius super hoc nuntius venit, et seditiosi comprehensi exiliis sunt et animadversionibus subditi.

Anno imperii Heirenae quarto, octavo kalendas Ianuarias indictionis nonae, Carolus rex Francorum coronatus est a Leone papa, et cum voluisset contra Siceliam classibus proeliari, se paenituit, coniungi potius cum Heirene volens, legatis ad hoc sequenti

2 a *om.* P. — 3 Tracae CP. — 4 scolarum H. — Boila H. — 5 hypantian (*sic*) roga interpraetatur autem hypatia consulatus P. rogam — consulatus C *in mg.* — 6 Aetiais CP. Aetii ais H. — 7 scolarum H, scholariorum P. — 8 Stauratium P *hic et infra.* — 9 direxit P. — 10 sceleris O *corr. vulg.* — 11 perdictionis P. — 12 praedictos PH. — 15 scolarios H. — 17 sane *om.* H. — 18 modica tranquillitate PH, modica tranquillitatis C. — 23 adolatores O, *corr.* C[2]. — 29 seditioni O, *corr.* C[2]. — 32 Karolus CP, Korolus H. — 33 Siciliam H. — praeliare P.

directis anno, indictione decima. Martio vero mense nonae indictionis Heirene pia imperatrix Byzantiis civilia donavit tributa, Abydique 263 B ac Hieri ea, quae dicuntur commercia, relevavit, magnis super his et aliis multis beneficiis gratiarum actionibus freta.

Anno imperii Heirenae quinto Aëtius patricius liber a Stauracio factus et ideo securitate potitus imperium ad fratrem proprium transferre satagebat, quem et monostrategum fecit in Thrace simul et Macedonia, ipse ulteriora themata tenens, Orientales scilicet et Opsicin. cum ergo elatione refertus esset, eos principes, qui sublimiores erant, dehonestans pro nihilo reputabat, qui et valde maesti adversus eos effecti, simultatem contra imperatricem meditantes hanc in opus duxerunt. pervenerunt autem apocrisiarii a Carulo et Leone papa directi ad Heirenen piissimam postulantes, ut iungeretur illi ad nuptias et uniret eoa et hesperia; quae profecto obaudisset, nisi Aëtius iste, qui saepe dictus est, inhibuisset praevalens et imperium in proprium, sicut praedictum est, fratrem usurpans.

Sequenti autem anno, qui est primus annus imperii Nicephori, P 476, 1 pridie kalendas Novembrias indictionis undecimae, quarta noctis hora, qua feria secunda lucescit, idem Nicephorus, cum patricius esset et logotheta generalis, tyrannidem adversus Heirenen piissimam concitavit, deo quidem ineffabilibus ob nostrorum multitudinem peccatorum iudiciis indulgente, cooperantibus ei Niceta patricio ac domestico scholarum, et Sisinnio patricio fratre ipsius, viris peiuris ac fraudulentis Triphyliis. erant autem cum illis et Leo patricius Serantapichus, et Gregorius patricius Musulacii, et Theoctistus patricius et quaestor, atque Petrus patricius, seducentes quosdam ex populo, qui erant ex ordinibus. cumque venissent ad portam, quae dicta est Chalce, custodesque falso ac subito decepissent, persuaserunt eis, ut crederent, quod ab ipsa fuerint destinati, quatinus imperatorem eundem Nicephorum appellarent eo, quod Aëtius patricius sibi vim inferret ad annuntiandum Leonem fratrem suum imperatorem. qui mendacio tanto credentes imperatorem pariter pronuntiaverunt eum, qui erat tyrannus. taliter ergo ad magnum palatium idem patricii venientes ingressi sunt illud, indeque per totam urbem ignobiles et servos dirigentes acclamationem fecerunt ante mediam

2 Byzantius P. — 8 themate O, *corr.* C[2]. — 9 Obsicin PH. — et eos pr. P. — 10 valdem isti P. — 12 apocrisarii H. — Karulo CH, Karolo P. — 13 Heirene H. — 14 eoa] eo O *corr. edd.* — hesperiam C. — 17 annis P. *om.* C. — 18 Novembri H. — 19 quae O cum *ed. Anast.* — 22 cooperatoribus P. — 23 scolarum H. — fratrem H. — viri peiuriis H. — 25 Musulatii P. — 26 et quaestor atq. P. patricius *om.* P. — 29 quatenus H. — 29. 30 eundem imperatorem H. — etiais P, Aetius *in lit.* H.

noctem, et custodes in circuitu palatii, quod ton tu Eleutheriu nuncupatur, posuerunt, ubi eam contigit esse. diluculo sane accersientes eam concluserunt in maiori palatio, et ita processerunt ad magnam ecclesiam ad coronandum scelestum. convenit interea universa pleni- 264 B tudo urbis, et omnes super his, quae gerebantur, moleste ferebant, maledicentes coronanti et coronando cunctisque congratulantibus eis. et quidem cum religione ac ratione viventes divinum mirabantur iudicium, qualiter eam permiserit, quae pro recta fide more martyrum agonizaverat, a subulco expelli, praesertim cum ei devo- p. 477, 1 tissimi eius praecipue adhaerere propter avaritiam proposuerint, Leo scilicet eunuchus, patricius et saccellarius Sinopeos, et deo perosi Triphylii atque patricii, qui superius dicti sunt, qui donis plurimis ab illa ditati sunt, et cum ea saepe convescentes et adulationibus cum iuramentis horribilibus certam reddentes, omnibus mundi rebus se necessariorem reputare, quam haberent erga illam, benivolentiam affirmabant. alii autem ut in extasi facti, gestorum certitudinem horum minime sentientes, somnium se videre putabant. alii autem, qui dumtaxat perpendere bene sciebant, praeteritam felicitatem beatificabant et futuram per tyrannidem infelicitatem lugebant, maximeque hi, qui maligni voti tyranni experientiam quandam ante perceperant. porro universos communiter possidebat caligo et sine consolatione mentis defectio, ne per singula miserandae illius diei p. 477, 18 deformia verba scribens protelem sermonem. denique sequenti die sumptis quibusdam ex patriciis ascendit ad imperatricem custodiae mancipatam, simulans, ut ei moris erat, falsam benignitatem, per quam et plures decepit, et excusans se, quod invitus ad principatum conscenderit nec hunc umquam desideraverit. maledicebat autem his, qui se provexerant et illam insidiis appetiverant, ut proditor dominum, postquam cum ipso cenaverit; quos et imitatores illius existere testabatur. ostensis etiam nigris calciamentis, amare se talibus uti praeter leges imperatorias affirmabat, fiduciamque habere dolose monebat eam et cum iuramentis de omni corporali requie, quam consequi dominam a servo deceret, nullamque arbitrari aerumnam casus illius exhortabatur. commonebat postremo nil occulere a se imperialium thesaurorum et damnabat avaritiae vitium, hos illam habere non ferens: languebat enim eo vehementer omnia devorans omnemque in auro spem et fiduciam ponens. at vero sapiens

1 Eletheriu P. — 2 contingi P. — 6 coronati P. — coronato (to *in lit.*) H. — 13 comvescentes *lit. ex* commovescentes H. — adolationibus O, *corr.* C^2. — 14 coniuramentis P. — 15 quem P. — 16 certitudinemque PH — 17 somnum H. — 19 et futuram — lugebant *om.* P. — 28 provexerant se H. — 33 diceret H.

et deo dilecta Heirene, quamvis congrueret, ut passione tam repentinae (p. 478, 1) commutationis utpote mulier teneretur, forti et sapienti prudentia dixit ad eum, qui heri quidem servus peiurus fuerat, hodie vero sollers et seditiosus tyrannus ac impudens habebatur: "ego quidem, o homo, deum deputo et pridem, cum essem orphana, exaltasse me, et dein super solium imperii, licet essem indigna, provexisse me. causam vero depositionis mihimet applico et peccatis meis ascribo. in cunctis autem ac modis omnibus sit nomen domini (265 B) benedictum, solius regis regum et domini dominorum. porro modum promotionis tuae deo reddo, quo excepto nil fieri credidi. verumtamen delatas mihi contra te super dignitate, qua nunc circumdaris, auditiones non ignoras; quas veras fuisse rerum finis ostendit, quasque si moleste tulissem, facile mihi erat interficiendi te. sed modo iuramentis tuis fidendo, modo tibi parcendo, multos mihi devotos parvi pendi, deo quae mea sunt dans, per quem reges regnant et potentes optinent terram. sed et nunc, cum sis pius et ab ipso provectus, te ut imperatorem adoro et peto meae parcere infirmitati. et concede mihi a me constructam Eleutherii domum in refocilationem incomparabilis calamitatis meae." at ille ait "et si hoc vis fieri tibi, iura mihi per omnem divinam virtutem non absconsuram te quicquam ex thesauris imperii, et adimpleo postulationem tuam, et omnem tibi placationem et requiem facio." quae iuravit ei ad pretiosa et vivifica ligna, quia "non celabo a te usque ad obolum unum"; quod et fecit. verum ille, quod desiderabat adeptus, protinus exilio relegavit eam penes insulam Principem in monasterio, quod ipsa aedificaverat, cum adhuc essent in urbe Caroli missi et quae agebantur aspicerent. vorax igitur iste cunctorum, imperio percepto, nec saltem parum quid valuit hypocrisi tegere inditam malitiam et avaritiam suam, sed quasi recisurus iniustitiam nequam in Magnaura et iniustum constituit fore iudicium. intentio namque (p. 479, 1) tyranno erat, ut ipsae res ostenderunt, non pauperibus iura tribuendi, sed per hoc omnes, qui magni erant, inhonorandi et captivandi et ad se quae cunctorum erant impie transferendi; quod et fecit. videns autem omnes adversus se contristatos et pavens, ne forte memores Heirenae piae beneficiorum asciscerent eam iterum ad imperium, Novembrio mense, hieme nimium imminente gravi, non est ipsius misertus immisericors ille, sed exilio deportari praecepit in

---

5 o *om.* P. — 14 devotos *om.* C. — 15 regna P. — 18 concedo O, *corr.* C[2]H[2]. — 21 adimplebo P. — 23 nocebo O, celabo *sprscr. in* C, movebo *ed. Hist. misc.* *ἀποκρύψω Theoph.* — 24 obulum PH. — 26 ipse P. — Karoli O. — 27 Anno ab incarn. dom. DCCXCV Nicephorus vorax cunctorum *e. q. s.* H. — 28 indictam P. — 29 institiam H. — 37 deputari P.

insulam Lesbum et cautissime custodiri, quin et a nemine penitus contueri. porro pridie kalendas Maias mortuus est Niceta Triphylius, ut aiunt, a Nicephoro veneno extinctus. et nonis Maiis, feria quinta, cum Nicephorus ad suburbana Chalcedonis exisset equumque mansuetum et mitissimum ascendisset, hunc ex dei providentia deiciens dextrum pedem ipsius contrivit. at vero quarto decimo
266 B kalendas Augustas, feria quarta, hora prima, Bardanes patricius et praetor Orientalium, qui cognominatus est Turcus, appellatus est imperator ab omnibus ultra sitis thematibus. qui multum renisus ut evaderet illos minime valuit, et descendens usque Chrysopolim, cum circuisset diebus octo et minime fuisset receptus, rediit usque ad Malagina. quique metuens deum et recogitans, ne forte per se mactatio Christianorum efficeretur, misit ad Nicephorum, et accepto verbo in scriptis propriae manus eius, in quo et Tarasius sanctissimus patriarcha et omnes patricii subscripserunt, quod illaesus et indemnis cum omnibus, qui secum erant, foret servandus, sexto idus Septembrias media nocte clam fugiens descendit Cium Bithyniae in monasterium Heraclii. et invento chelandio, quod ab imperatore super hoc fuerat missum, tonsus est et indutus stola monachica; et ingressus illud abiit in insulam, quae dicebatur Prima, in qua aedificaverat monasterium, opinatus quod veriturus foret terribile verbum, quod dederat sibi contemptibilis Nicephorus, et in nullo esset lae-
p. 480, 1 dendus. at ille primo quidem denudat illum substantia eius, et occasione accepta omnes thematum principes et habitatores, quosdam autem et de urbe regia captivavit, exercitum autem privatum roga deseruit. verum quis sermo enarrare condigne sufficiet opera, quae diebus illis ab eo sunt gesta per indulgentiam dei propter commissa nostra? nona vero die Augusti mensis undecimae indictionis defuncta est imperatrix Heirene in exilio insulae Lesbi, et translatum est corpus eius in insulam Principis in monasterium, quod ipsa construxit.

Mundi anno VIccxcvi, divinae incarnationis anno dccxcvi, anno vero imperii sui secundo Nicephorus coronavit Stauracium filium suum per Tarasium sanctissimum patriarcham in ambone maioris ecclesiae in imperatorem, cum esset inutilis ad tantam modis omnibus dignitatem, tam scilicet aspectu quam robore simul et

---

2 pridias P. — 4 Calcedonis H. — 10 Crisopolim H. — 12 Magalina P. — 17 septembri H, octobrias P. — Cium] cives CP. in civitatem H *in lit.* ad Cium *ed. Anast.* ἐν τῇ Κίῳ *Theoph.* — 19 et inductus est P. — 20 quae] qui PH. — in quo H. — 22 in ullo H. — 26 qui P. — 29 Lebi PH, Lebi *lit. ex* Lesbi C, *corr.* H². — 32 Mundi — dccxcvi *om.* H. VIccxlvi — dccxlvi C. — 33 anno imperii vero secundo P. — Stauratium P.

sensu. ceterum Nicephorus, qui numquam usquam veritatem servavit, Lycaonenses quosdam, immo vero Lycanthropus, concordes et consentaneos ad Proten insulam mittens iussit eos noctu hanc ascendere et praedictum, quasi se ignorante, luminibus privare Bardanium et post facinus ad ecclesiam fugere. quo facto tam patriarcha et senatus quam omnes deum timentes acriter doluerunt. ast imperator nequissimus Nicephorus cum iuramentis omnes primores Lycaonenses simulatus exquirebat in eos, ut putabatur, ulturus, omnia secundum ostentationem et nihil secundum deum iugiter agens. erat enim illuc praecipue cum reliquis praevaricationibus et huiuscemodi quoque mentis idioma, per quod videlicet et 267 B ante imperium multos seduxit: verumtamen in ridiculum habebatur hoc eius liquido scientibus studium ita, ut impudentia multa semper caligosa et polluta facies eius tunc inaccessibilis fieret per dies septem, eo dolose intra cubiculum imperatorium eiulante; nam et naturaliter ei muliebres aderant lacrimae, quas multis pravis et pseudochristianis inesse procul dubio constat, quamquam plurimos non latuerit. mense vero Augusto cum adversus Arabes exisset, p. 481, 1 occurrit eis apud Chrason Phrygiae, et inito bello superatur, multisque amissis propemodum et ipse vivus foret capiendus, nisi principum quidam fortissimi hunc a necessitate vix salvare praevaluissent.

Anno imperii Nicephori tertio, simultate facta in Persica, descendit Arabum dux pacificaturus eos. Nicephorus autem spatio reperto aedificavit Ancyram Galatiae et Thebasan et Andarasum. misit etiam et cursus, qui revertuntur nihil proficientes, sed e contra potius plurimos amittentes.

Anno imperii Nicephori quarto, duodecimo kalendas Martias, Tarasius sanctissimus patriarcha Constantinopolitanus gloriose diem clausit extremum, et elatum est lipsanum eius in Augustum Ponti et sepultum est in monasterio, quod ipse construxerat, quarta feria primae ieiuniorum ebdomadis. et mense Aprili, die dominico sancti paschae, consecratus est sanctissimus patriarcha Nicephorus a secretis electione totius populi ac sacerdotum insuper et imperatorum. sane Plato atque Theodorus, egumeni monasterii Studii, non consenserunt consecrationi Nicephori, sed et oppido restiterunt, schisma meditantes, causam veluti rationabilem habentes, quod ex laicis

2 Lycantropus P. — 3 ad Proten — iussit eos *om.* P. — 15 lacrimes P. — 19 apulchrasan P. — 20 capiendis P. — 22 Persida H. — 26 amittens C. — 27 duodecimo — *p.* 322, 6 Eodem quoque anno *om.* H. — 30 sepultus P. — 31 sancti *om.* P. — 34 hegumeni CH, eugemini P. — 35 restituerunt P. — 36 rationabilem] ratio P.

non oporteat repente ad episcopatum accelerare. quos imperator Nicephorus urbe pellere volens correctus est, quibusdam consilium dantibus, asseverando non fore laudabilem patriarchae creationem, si praedictorum reiectio et tanti destructio fieret monasterii, septingentorum videlicet circiter monachorum sub Theodori regimine ordinatorum.

p. 482, 1 Eodem quoque anno movit exercitum Aaron Arabum dux adversus Romaniam in virtute gravi, trecentorum videlicet milium, tam a Maurophoris quam Syria et Palaestina et Libya coacervata. et cum venisset Tyana, aedificavit domum blasphemiae suae, et obsidens cepit tunc Heraclios castrum, quod erat valde munitum, et Thebasan et Malocopean et Sideropelum et Anandarasum. misit autem cursum sexaginta milium bellatorum, et descendit usque Ancyram et hac visa reversus est. ast imperator Nicephorus metu et impossibilitate detentus exivit et ipse in desperatione fortia in- 268 B fortunii demonstraturus. et multis tropaeis factis misit ad Aaron metropolitam Synadorum et Petrum egumenum Gulaei et Gregorium oeconomum Amastrae, postulans fieri pacem. et multum disputantibus eis, firmaverunt pacem, ut per unumquemque annum tribueret illis tricena milia nomismatum, et tria nomismata in tributum capitis imperatoris, et tria filii eius; quibusque acceptis Aaron iucundatus est et exultavit plus quam si dena milia suscepisset talenta, tamquam qui subegisset Romanorum imperium. porro convenit inter eos et castra, quae destructa fuerant, non reaedificanda. cumque Arabes reversi fuissent, construxit eadem continuo castra et praemunivit. quo comperto Aaron misit iterum et recepit Thebasan, missoque stolo in Cyprum, ecclesias destruxit, Cyprios emigravit et multo excidio facto pacem dissolvit.

Anno imperii sui quinto castra movit Nicephorus contra Vulgares. et cum venisset Hadrianopolim et sensisset, quod simultatem contra se imperatorii homines et quidam ex ordinibus meditarentur, inefficax repedavit nihil proficiens, nisi quod tantum ultionem contribulibus intulit, horum multos caedibus exiliis et proscriptionibus rerum summittens.

p. 483, 3 Anno imperii Nicephori sexto, mense Septembrio, Aaron Arabum dux cum classi contra Rhodum Chumehid direxit; qui cum subito transmeasset Rhodumque pervenisset, multum in ea excidium fecit. verumtamen municipium, quod in ipsa erat, non impugnatum

---

2 correptus P. — 7 tricentorum P. — 10 Heraclius H. — 16 hegumenum C, hegemenum H. — 19 numismatum — numismata H. — 21 iocundatus O. — 22 et] ut O *om. ed. Anast.* — 26 misitque PH. — 29 Adrianopolim H. 35 Chumeid O, Chumehid H[2].

remansit. cum autem ipse remearet, evidenter impugnatus est a sancto et miraculorum patratore Nicolao. cum enim Myra venisset et sacram eius arcam conterere temptavisset, aliam pro illa contrivit. moxque classim multa ventorum et marinorum fluctuum, tonitruorum quoque ac fulgorum inaequalitas comprehendit ita, ut plurimae scaphae conquassarentur, ipseque impugnator dei Chumehid virtutem sancti cognosceret et periculum praeter spem evaderet. porro tertio decimo kalendas Ianuarias Nicephorus post multam electionem virginum ex omni potestate sibi subdita causa copulandi Stauracium filium suum coniugi factam, Theophano Atheniensem, agnatam beatae Heirenae, quae viro disponsata erat et saepe cum ipso cubaverat, separavit ab eodem viro et ipsi Stauracio misero copulavit, impudenter ut in aliis et in hoc quoque praevaricator effectus. alias vero duas ista pulchriores, quas cum ea elegerat, manifeste corrupit in eisdem ipsis nuptiarum diebus, ab omnibus idem obscaenus irrisus. denique Februario mense simultatem excogitantes adversus eum multi ex proceribus Arsabir, quaestorem et patricium, virum pium et rationabilissimum, elegerunt. quod 269 B
cum multiformis Nicephorus agnovisset, ipsum quidem caesum et tonsum monachum fecit et exilio relegandum in Bithyniam misit, reliquos autem caedibus et tonsuris et publicationibus insuper et exiliis subdidit, non solum mundialis vitae principes, sed et episcopos sanctos et monachos, nec non et maioris ecclesiae syncellum et p. 184, 1
saccellarium et chartophylacem, viros rationabiles et reverentia dignos.

Anno imperii Nicephori septimo Aaron Arabum dux mortuus est in interiori Perside, quae vocatur Churasan, et suscepit principatum Muamed filius eius scrupulosus per omnia, contra quem Abdelas frater eius seditionem concitans intestini belli factus est auctor. et hinc hi, qui in Syria et Aegypto ac Libya erant, in diversos incisi principatus, tam publicas res quam alterutros subverterunt, mactationibus et rapinis ac diversis flagitiis contra se contraque subditos Christianos confusi. ac per hoc ecclesiae, quae in sancta Christi dei nostri erant civitate, desertae factae sunt, et monasteria duarum magnarum Laurarum, sanctae videlicet memoriae Charitonis et Cyriaci atque sancti Sabaę, nec non et reliqua coenobia sanctorum Euthymii ac Theodosii. Theodorus autem egumenus

3 pro illo O *corr.* C^2H^2. — 6 Chumeid P. — 9 subditam O. — 11 agnitam H. — 12 separaverat P. — 14 pulcriores H. — 15 ipsius H. — 16 Febroario P. — 17 Aarsabir P. — 19 multis formis P. — 22 mundialibus P. — 26 suscipit P. — 28 Muhammad *in lit.* H. — 29 et Libya H. — 33 erat O *corr. edd.* — 34 labrarum O *corr. edd.* — 36 heugumenus C, eugumenus PH.

Studii et Ioseph frater eius, archiepiscopus Thessalonicenus, una cum Platone inclauso et ceteris monachis suis a communione recesserunt Nicephori sanctissimi patriarchae propter Ioseph vicedominum, qui praevaricatorie coronaverat Constantinum et Theodotem. tunc Nicephorus imperator occasione percepta, cum episcopos multos et egumenos congregasset, synodum adversus illos celebrari praecepit, per quam a monasterio et urbe deiecti exilio sunt destinati, mense Ianuario, indictione secunda.

Eodem etiam anno dum roga penes Stromonem amnem populo distribueretur, irruentes Vulgares hanc ademerunt, auri libras centum
p. 485, 1 et mille, multumque populum occiderunt cum praetore atque principibus. erant enim et ceterorum thematum ibidem taxati principes non pauci, qui omnes illic periere. ceperunt autem et totam sarcinam et ita reversi sunt.

270 B Eodemque anno ante sollemnitatem sancti paschae Crumnus Vulgarum dux, acie contra Serdicam directa, dolo hanc cepit verbo, ex militiis Romaicis interfectis sex milibus absque multitudine privatorum. Nicephorus autem quasi adversus eum tertia feria ebdomadae salutaris passionis egressus dignum quidem sermone nihil omnino gessit, hos autem principes, qui de caede salvati verbum salutis deposcunt, cum dare dedignatus fuisset, ad hostes confugere compulit, inter quos erat et Eumathius spatharius, mechanicae artis expers. ast Nicephorus prae multo dedecore iuratoriis sacris regiae urbi persuadere satagebat, ut crederet, quod festivitatem paschae in aula Crumni celebraverit. praeterea cum civitatem Serdicam, quae destructa fuerat, aedificare voluisset, multitudinibus resistentibus, timens . . . . persuadendum turbis imperatorem postulare super aedificio. at illi senso ingenio, ut ex nequam illius argumentationibus sumministrato, tumultuantur adversus eum et adversus principes suos per horas sex, et irruentes dirrumpunt tabernacula ipsorum. cum autem venissent usque ad imperatorium, iniuriis et maledictis hunc multis summittunt, ulterius se non sufferre immensam avaritiam et nequam moliminis eius animum deierantes. at ille repentino simultatis pavore perterritus surrexit a mensa. et primo quidem per Nicephorum ac Petrum patricios iuramentis et persuadibilibus verbis sedare conabatur exercitum. at illi modica quiete potiti collem quen-

1 Thesalonicenus H. — 3 Nicephori] Tarasii H *in lit.* — 6 hegumenos C, heugumenos P, eugimenos H. — 11 et *om.* P. — princibus C. — 12 enim] autem P. — 15 Chrumnus P. — 16 atiae P. — 20 qui de caede verbum salvati verbum salutis P, verbum *prius eras. in* C, Vulgarum H *in lit.* — 21 ad hostes confugere compulit *om.* H. — 22 at H. — 23 permulto H. — 31 imperatorem (rem *in lit.*) H. — 33 deiurantes (u *in lit.*) H.

dam ceperunt et actus, quem per se manibus habebant, obliti sunt, kyrie eleison exclamantes, ac si super quodam terrae motu imbriumve defectu. ille autem, utpote semper ad omne malum paratus, clandestinis muneribus noctu multis ex principibus pellectis, in crastinum ipse per se ipsum medius veniens allocutus est turbas, de omni tranquillitate ac super aequali erga natos eorum affectu iuramentis horribilibus eos certificans, et continuo regiam pervenit ad p. 486, 1
urbem, Theodosio patricio et primoscrinio, cognomento Salibaran, deserto ad perdiscendum ex alterutris eos, qui seditionem patraverant. cumque multitudines reverterentur, rogas eis apud sanctum Mamam se tribuere fingens, caedibus et tonsuris ac exiliis multis ex eis punitis, Chrysopolim reliquos transduxit, calcans tanta et tam horribilia iuramenta. illi vero propter aerumnam igneum fluvium meatum appellaverunt.

Anno imperii sui octavo Nicephorus post impias animadversiones militias prorsus humiliare tractans Christianos exules ex 271 B
omni themate in Sclavinias fieri iussit, horum autem substantias venundari. et erat haec res captivitate non minor, multis ex amentia blasphemantibus et inimicorum incursus poscentibus, aliis nihilominus circa parentalia sepulchra lamentantibus et defunctos beatos asseverantibus. fuerunt autem et qui suspendiis usi sunt, ut a malis eriperentur. etenim immobilia, quae inerant sibi, secum ferre non poterant, et substantiam, quam ex parentalibus doloribus possederant, perditam contemplabantur, et impossibilitas omnis omnes habebat. haec quidem inchoata sunt a Septembrio mense, porro circa pascha finita sunt. secundam vero cum hac afflictionem admovens militare praecepit egenos et armari adversus compatriotas, conferre nihilominus etiam decem et octo ac dimidium nomisma per singulos fisco, una cum omni proximitate tributa publica. tertiam malignitatem inferens iussit perpendere et augeri horum tributa et praestare chartiaticorum causa siliquas binas. et ad quartam nequitiam suam reditus omnes augmentari praecepit. quinta vero afflictione illata a venerabilium domorum inquilinis, orphanotrophii scilicet ac hospitalium, gerocomiorum quoque ac ecclesiarum et monasteriorum regalium, per singulos focos census exigi a primo ty- p. 487, 1
rannidis eius anno praecepit. ceterum quaeque meliora erant in rebus, in regiam curatoriam deferri iubebat. sextam commovens

4 principibus C. — 6 omnium P. — 8 primiscrinio H. — 9 patraverat O *corr. edd.* — 18 et *om.* P. — 20 sepulcra HC[2]. — 21 fuerint CP. — 26 secunda PH. — amovens H. — 29 tertia H. — 31 chartiacorum P. — 34 ac *ante* ecclesiarum *om.* CP. — 35 foco sensus P. — 37 sexta O *corr.* C[2].

afflictionem, inspici a praetoribus iubet eos, qui ex paupertate repente recreati essent, et ab his pecunias exigi quasi ab inventoribus thesaurorum. septimam quoque adinveniens eos, qui ante viginti annos invenerant et usque adhuc dolium aut vas quodcumque, omnibus propriis privari pecuniis. octavam, eos, qui ex avis vel patribus hereditaverant et divisa substantia pauperes facti fuerant, ex eisdem annis viginti redhibitiones publico praebere iubebat. et eos, qui emerant extra Abydum corpora servilia, bina nomismata in tributum dare praecepit, maxime illos, qui in Dodecaniso erant. nonam, naucleros, qui habitabant maritima, et maxime minoris Asiae, numquam terreno labore viventes, emere de rebus, quae ab illo rapiebantur, cogebat, utcumque appretiarentur ab ipso. decimam, insignibus Constantinopoleos naucleris collectis dedit ad usuram quattuor siliquarum nomisma, cum auri duodecim librarum persolverent, simul et consueta commercia. haec ex multis mihi summatim pauca descripta sint significanti multimodum eius ad omnem speciem avaritiae molimen. quae enim in regia urbe primoribus 272 B mediocribus et exiguis ostensa sunt mala nequeunt scribi, alios quidem eo investigante, qualiter domi viverent, ac summittente malignorum quosdam servorum derogandi dominis, et in primordiis quasi dubitante super his, quae dicebantur, deinde vero affirmante calumnias. id ipsum autem et super ignobilibus gerebat dignos honoribus iudicans detrahentes. praeterea domorum multas habitatorum a prima in tertiam generationem subvertebat, spe fretus, quod, quanto celerius ruerent, tanto has ipse foret hereditate citius possessurus. dignum autem est, ut et hoc causa voluptatis seu paradigmatis memoriae commendemus. cerularius quidam erat in foro ex laboribus p. 488, 1 suis locuples et nihil egens. quo accersito omnium vorax imperator ait "pone manum tuam in vertice meo, et iura, quantum tibi sit aurum." qui parum tamquam indignus recusans coactus est ab eo facere hoc, et centum se libras edixit habere; quas eadem hora praecepit afferri dicens "tu quid opus habes sollicitari? prande mecum, et tolle libras decem, et his vade contentus."

Anno imperii sui nono Nicephorus contra Christianos adinventiones extendit, inspectiones sine deo in emptionibus animantium

2 creati O, *cf. p.* 332, 12. — 3 septima CPH², septimo H *corr.* C². — 4 doleum O. — 7 sedhibitiones PH, sedhibitionem C. — 8 Habydum CP, Habidum H. — corpora servilia: nam animae non emuntur *mg.* C servalia P. — 12 decima H. — 13 nauclerus P. — 14 librarum duodecim C. — 19 eos PH. — 20 demonis O *corr.* H². — 21 kalumnias PH. — 22 id] ad H. — 24 inter tertiam H, inter etiam P. — 27 celurarius P. — 28 locuplex C. — 31 dixit H.

diversorum, pabulorum ac fructuum, iniustas titulationes et iacturas principum, fenerationes in navibus, qui omnibus legem ponebat, ne ad usuram quicquam tribueretur, et alia dena milia malorum commenta, quorum particularis historia onerosa est his, qui compendiosas discere causas exquirunt. kalendis autem Octobribus, tertia feria, evaginato quidam dissipatus in habitu monachi gladio cuiusdam militantium cucurrit in palatium Nicephorum interficere quaerens. duo vero ex his, qui circumstabant, irruentes in eum atrociter vulnerati sunt ab illo. comprehensus autem et multis poenis affectus excusavit se, daemonium se habere praetendens nullumque prorsus accusans. at ille hunc in ligno munivit cum patientibus. multi ergo deinceps auguriati sunt, inormis fore mali hoc signum asseverantes tam imperantibus quam subiectis, quemadmodum et in impio Nestorio factum est. Manichaeorum vero, qui nunc Pauliciani et Athingani dicuntur, quique in Phrygia et Lycaonia constituti confines et vicini eius habebantur, amicus ferventissimus erat, responsis eorum semper et immolationibus congratulatus, in quibus et quando Bardanius contra se patricius insurrexit, his advocatis hunc molitionibus ipsorum subegit. taurum quippe in quodam lacu ferreo palo cornibus alligans ad terram incurvatum sic, dum mugiret et volutaretur, occidi fecit, huiusque vestem in mola versa vice molens et incantationibus usus victoriam tulit, permittente deo propter multitudinem peccatorum nostrorum. isti locum sub impe- 273 B
rium eius adepti sunt intrepide conversandi; unde multi leviorum infandis eorum corrupti sunt sectis. in Exacionio vero quidam falsus heremita Nicolaus nomine et quidam cum eo blasphemi facti fuerant etiam recti sermonis venerabiliumque imaginum adversarii, P. 489, 1
quos Nicephorus defendebat et summum sacerdotem omnesque secundum deum viventes tristes hac pro causa reddebat. saepe namque adversus eos queritante indignatus est, inimicitias in invicem agitantibus valde congratulans, deridens omnem Christianum proximum diligentem veluti divinorum mandatorum eversor, cui studium erat iudicia irrationabilia et rationabilia contra omnem hominem in Magnaurae poenalio commovendi, quae nemo vacaret agere adversus impietates eius. denique militares principes more servorum uti episcopis et inferioris ordinis clericis iussit, adituros episcopia et monasteria, et his quae eorum essent auctorabiliter abusuros; eos-

1 iniusta stimulationes P. — 5 octubribus H, octimbribus CP. — 10 daemonius habere H. — 14 Paulatiani P. — 15 Lycaoniae P, Lycaonio H, Lycahoniae C. — 20 mugiet P. — 21 immola O. — 24 intrepidi P. — 25 in nexacionio P, in exactioni H. — 32 eversor] caesor P. — 36 aditurus PH, audituras C.

que, qui a saeculo divinis contulerant obsequiis aurea vel argentea vasa, vituperabat, et ecclesiarum quaeque sacrata pro communibus haberi dignum fore dogmatizabat, instar Iudae tale quid super dominico decernentis unguento. antecessores vero suos imperatores universos velut improvidos accusabat, generaliter omnium providentiam auferens simul et dicens neminem posse imperantem circumvenire, si voluerit is qui imperat strenue principatum tenere. sed vanus factus est in cogitationibus suis divinitus occidendus. interea mense Februario eiusdem quartae decimae indictionis, primo sabbato ieiuniorum, obvii facti Saraceni penes Euchaitam Leoni, praetori Armeniacorum deferenti thematis rogam, hanc abstulerunt cum multitudine populi copiosa. talenta vero erant sedecim, quae fiunt librae mille trecentae. et nec sic redargutus Nicephorus ab avaritia sua cessavit. in his ergo signis novus Achab non eruditus; qui e contra, Phalaride ac Mido ambitiosior factus, contra Vulgares proelium praeparat una cum Stauracio filio suo. et Iulio mense a regia urbe digressus iussit Nicetae patricio et generali logothetae publicos ecclesiarum et monasteriorum census imponere et octo annorum praeteritorum redhibitiones a principum domibus exigere, et erat lamentum magnum. cum autem querimoniam audiret a quodam proprio famulo, Theodosio videlicet Salibara patricio, dicente sibi "omnes, o domine, contra nos clamant, et in tempore temptationis omnes casui nostro congratulabuntur," ait ad eum "si deus
p 490, 1 obdurans obduravit cor meum ut Pharao, quid boni erit his, qui sub manu mea sunt? a Nicephoro, Theodosi, noli expectare praeter
274 B quae a te conspiciuntur." haec, dominus novit, ipse ego conscriptor horum viva voce audivi a Theodosio. collectis itaque militiis non solum ex Thrace, verum etiam ex ulterioribus thematibus, cum his etiam egenos pedites cum propriis stipendiis contra Vulgares fundis et virgis armatos et blasphemantes minavit. Crumnus autem multitudines timens, cum essent Marcellis, petebat pacem. at ille nequam consiliis et paria sentientium consiliariorum suorum suasionibus prohibitus est, et post multos anfractus per avia loca praecipitanter, temerarius simul et pavidus, ingreditur Vulgariam tertio decimo kalendas Augustas, cum Sirius appareret cuncta consumens, frequenter affatus "quis ibit" inquiens "et decipiet Achaab, quia

1 qui *om.* P. — 2 communibus *corr. ex* communionibus C. — 6 si volueritis qui PH, si volueritis his qui C. — 11 deferentibus P. — populi *om.* P. — 12 tricentae CH. — 14 Phaleride O *corr. edd.* — 15 Mide (e *in lit.*) H. — 19 redibitiones H. — 20 cerimoniam H. — 21 famulo proprio H. — 24 erat P. — 25 propter P. — 31 esset C. — 35 augs H. — Syrius O. — 36 affatos C, affectus P. — Achahab C.

sive deus sive adversarius trahit me nolentem?" porro priusquam ingressus fuisset Vulgariam, Byzantius huius dilectus famulus ad Crumnum a Marcellis confugit, secum surrepta veste imperiali et auri libris centum. multi autem huius fugam in malum Nicephori auspicati sunt. tribus quippe diebus post primos conflictus se prosperari opinatus non prospera facienti deo victoriam ascribebat, sed Stauracii solius bonam fortunam bonumque consilium praedicabat et principibus, qui introitum inhibuerant, minabatur. irrationabilia quoque animantia et infantes et omnem aetatem immisericorditer occidi praecepit et mortua comprovincialium corpora insepulta dimisit solius spoliorum collectionis diligentiam faciens. claves autem et signacula penetralibus Crumni superimponebat, ea ut propria de cetero muniens. aures etiam et cetera Christianorum membra, qui saltem tetigissent quicquam ex spoliis, abscidebat, et aulam incendit, quae dicebatur cortis Crumni, cum ipse vehementer esset humiliatus et significasset dicens "ecce vicisti. tolle ergo quicquid tibi placabile fuerit, et egredere in pace." at ille, cum pacis esset inimicus, hanc admittere noluit. in quibus saeviens ille regionis introitus et exitus lignea munimina mittens maceria circumdedit atque tutavit. Nicephorus autem hoc comperto mox attonitus, quidnam ageret circumiens ignorabat, et his, qui simul aderant, futuram perditionem praenuntiabat asseverans "etiamsi pennati facti fuerimus, se nemo speret exitium evasurum." haec autem molimina erant per dies duos, quintam videlicet et sextam p. 491, 1 feriam; et nocte sabbati turbationes et turbarum armatarum circa Nicephorum et eos, qui cum ipso erant, auditae acies omnes enervaverunt. ante diei vero principium supervenientes barbari contra tabernaculum Nicephori et magnates, qui erant cum ipso, hunc miserabiliter interficiunt; inter quos erant Aëtius Petrus et Sisinnius Triphyles patricii, atque Theodosius Salibaras patricius, qui contristavit et multa beatae mala ostendit Heirenae; nec non et Eparchus 275 B patricius, et Romanus patricius ac praetor Orientalium, multique alii protospatharii et spatharii; quin et ordinum principes, et excubitus domesticus seu drongarius imperialis vigiliae, simul et Thracae praetor, et multi principes thematum cum infinitis populis. omnisque Christianorum corrupta est species; arma quoque omnia perierunt et imperii vasa. porro talis diei deformia verba absit Christi-

3 subrepta P. 4 libras H. — 7 Stauratii P. — 12 penetrabilibus O *corr. edd.* — superimponebant O *corr.* C². — 14 expoliis CH. — 15 qui P. 19 numina P. — 20 mox *om.* P. — 22 perdictionem P — 24 duos] suos O *corr.* C². — 25 turbatum P. — 30 Isalibaras C.

ani ulterius videant utpote omne lamentum excedentia. facta vero sunt haec septimo kalendas Augustas indictionis quartae. caput autem Nicephori Crumnus recisum suspendit diebus multis in ligno in ostentationem ad se adventantium nationum et confusionem omnium nostrorum. post haec sane accipiens hoc et os denudans argentoque forinsecus induens bibere in eo Sclavinorum fecit principes gloriatus. verum licet multae viduae ac orphani uno die fuerint facti, et lamentatio intolerabilis haberetur, huius tamen occisio multorum facta est consolatio. modum vero huius occisionis nullus eorum, qui salvati sunt, liquidius enarravit. ferunt enim quidam, quod et Christiani hunc cadentem lapidibus impetierint. ast effeminatorum virorum, servorum scilicet eius, cum quibus et concumbebat, alii quidem igne valli, alii vero gladiis periere cum ipso. huius principatu Christiani graviorem nullo tempore consecuti sunt. omnes enim, qui ante se imperarunt, ambitionibus et luxuriis atque barbaricis crudelitatibus superavit; de quibus per p. 492, 1 singula prosequi et posteris incredibile et nobis erit laboriosum. verumtamen ex fimbria textura manifesta iuxta proverbium. vulneratur autem et Stauracius filius eius periculose in dextra colli parte, et vix a pugna vivus exivit, et venit Hadrianopolim atrociter a plaga colaphizatus. at vero Stephanus patricius et scholarum domesticus, cum adesset quoque Theoctistus magister, pronuntiavit Stauracium imperatorem; et disputavit populo, qui salvatus fuerit, contra proprium patrem suum; qui oppido delectati sunt. Michahel sane curopalatius illaesus exuperans admodum ab amicis rogatus est, ut imperator appellaretur, et non admisit ob iuramenta praestita Nicephoro atque Stauracio. huic Stephanus domesticus resultabat spe vitae Stauracii. Theoctistus vero magister satagebat pro imperio Michahelis. • porro Stauracius, per urinam sanguine immensurate prorumpente, arefactus est femoribus simul et tibiis adeo, ut phorio veniret Byzantium. hunc Nicephorus patriarcha valido amans affectu consilium dabat ei, ut deum placaret et eos, qui avaritia praegravati essent a patre suo, consolaretur. ad quem paterni sensus germanus heres dicebat non se posse plus tribus reddere 276 B talentis. haec autem erat exilis pars iniustitiarum illius: verum-

---

1 excidentia H. — 2 indictione quarta P. — 4 adinventantium P. — 5 os] hos O. — 6 in eos O *corr. edd.* — principes fecit C. — 7 scilicet P. — 10 fuerunt P. — 18 iusta O *corr.* H². — vulneratus autem est auracius H. — 19 Stauratius P *hic et infra* — 20 Adrianopolim H, Hadrionopolim C. — 21 scolarum H. — 22 cum adhuc esset P. — 24 Michahel *corr. ex* Michael H *item v.* 29. — 25 curropalatius O *corr.* H². — 34 at quem C, atque P. — 36 erant PH. — exiliis P.

tamen et circa haec pigritabatur, vivere fidens. cum autem foedus illibatum more paternae mentis circa neminem conservaret, frequentius dehonestationibus summittebat Theoctistum magistratum et domesticum Stephanum ac Michahelem curopalaten, avertens omnino et Procopiam sororem suam ut insidiantem sibi Theophanus Augustae summissionibus. mox quippe misera per beatae imitationem Heirenae optinere sperabat imperium, cum sine liberis esset. at vero Stauracius se videns insanabiliter habitum imperium uxori acquirere festinabat aut vulgare imperium excitare in Christianos supra praecedentia mala. super quo paventes Nicephorus patriarcha et Theoctistus magistratus Stephanusque domesticus ex multa inimicitia in alternam amicitiam cum Michahele curopalate venere circa fines mensis Septembris quintae indictionis. kalendis autem Octobribus vesperi Stauracius advocatum Stephanum domesticum p. 493, 1 percontabatur, quonam modo Michahelem sororis suae maritum ex propria educere posset domo ad eius oculos eruendos. quo perhibente impossibile hoc fore hac hora propter virtutem, quae circa illum adesset, et ob munitionem loci domus ipsius, rogat nemini fieri nota quae dicta sunt. at ille cum verbis persuadibilibus inflexisset eum, ne sollicitus esset, per totam noctem militias ordinum, quae remanserant, collegit in Hippodromio, una cum principibus propriis ad pronuntiandum eundem Michahelem imperatorem. cumque totus senatus ad palatium de luce venisset, hunc pronuntiaverunt imperatorem, quemadmodum in subsequentibus indicabitur. porro Nicephorus patriarcha scriptum a Michahele propriae manus exegit de recta fide, et ut sine sanguine manus a Christianis servaret, ac de sacris hominibus seu monachis et toto ecclesiastico catalogo, ne percuterentur ab illo.

Anno itaque mundi conditionis VICCCIIII, divinae incarnationis anno DCCCIIII, mense octobrio, die quinta, hora prima, indictione quinta, Michahel piissimus curopalates appellatus est imperator Romanorum in Hippodromio a toto senatu atque ordinibus, qui imperavit annis duobus. Stauracius autem, huius acclamatione audita, statim comam totondit et monachicis circumdatus est vesti-

4 Michahelem *corr. ex* Michaelem H *et sic ubique in sqq.* — curopalatem P. — 5 uxorem O *corr. ed. Anast. ex Theoph.* — 6 miseria P. — 7 liberi O *corr.* C²H². — ast P. — 9 aut] at H *in lit.* — 11 Theoctus P. — 13 mensis *om.* H. — 14 octubribus H, Octimbribus CP. — vespere H. — 21 princibus C. — 22 in imper. PH. — 23 pronuntiarunt H. — 28 percuteretur P. — 29 Anno ab incarn. dom. octingentesimo quarto indictione quinta tertio nonas octubris Michael (Michahel *corr.*) *e. q. s.* H. — condicionis P. — 30 menš Octuber P. meñ oct. C. — 31 coropalates P. — 32 yppodromo H.

mentis per Symeonem monachum, cognatum suum, valde patri-
archam implorans. qui veniens in palatium multum Stauracium
una cum imperatore Michahele rogabat, ne tristaretur super eo
quod factum est: non enim per insidias, sed per desperationem
vitae ipsius id gestum asseverant. at ille nequitiae paternae rabie
furiens non acquievit, dicens ad eum "amicum meliorem me non
habebis." hora vero diei quarta coronatus est Michahel a Nicephoro
277 B patriarcha in ambone magnae ecclesiae, in quo magna exultatio
facta est, et donavit patriarchae auri libras quinquaginta et clero
viginti quinque. cum enim esset magnanimus et non avarus, omnes
consolatus est, qui Nicephori avaritia fuerant laesi, donisque sena-
p. 494, 1 tum atque militiam recreavit. porro quarto idus Octobrias coronata
est Procopia Augusta in triclinio Augusteos, multisque donis sena-
tum liberaliter auxit. mulieribus vero thematicorum militum, qui
fuerant in Vulgaria perempti, quinque auri talenta donavit. Theo-
phano autem, uxorem Stauracii singularem vitam amplexam, et
cognatos illius, qui miserabiliter sub Nicephoro vixerant, ditavit;
inter quae insignem quoque domum in monasterium Ta Hebraica dic-
tum, ubi Stauracius est sepultus, illi concessit. omnes etiam pa-
tricios et senatores, sacerdotes ac summos sacerdotes et monachos,
militantes et pauperes, tam in regia urbe quam in thematibus de-
gentes, locupletavit adeo, ut immensurabilis avaritia Nicephori, prop-
ter quam et male periit, in paucis diebus disparuisse probaretur.
super multos praeterea optimos mores suos, cum pius et ortho-
doxissimus esset, tristabatur super his, qui a sancta scindebantur ec-
clesia quacumque occasione sive rationabili ⟨sive irrationabili⟩, mul-
tumque sanctissimum patriarcham et eos, qui poterant pro communi
pace concurrere, rogans non quiescebat, inter quos et Theodorum egu-
menum Studii et Platonem atque Ioseph, archiepiscopum Thessaloni-
censem, fratrem Theodori, in custodiis detentos amaris, una cum prima-
tibus quoque monasterii eorum satagebat unire; quod et fecit. ceterum
misit et ad Carolum imperatorem Francorum pro pace atque con-
tractu nuptiarum in Theophylactum filium suum. Nicephorus quo-
que sanctissimus patriarcha transmisit synodicas litteras ad Leonem
sanctissimum papam Romanum: antea quippe faciendi hoc a Nice-
phoro prohibebatur. porro octavo kalendas Ianuarias quintae in-

1 per] et H. — 4 per *ante* desperat. *om.* H. — 5 asseverans O. — 6 adquievit O. — 11 fuerint H. — 12 idus quarto octubris H. — 16 Stauracii] Constantii P. — 19 Stauratius P. — 20 sacerdotes summos ac sacerdotes? *ἀρχιερεῖς τε καὶ ἱερεῖς Theoph.* — 24 piis H. — 25 scindebatur O *corr.* C². — 26 sive irrationabili *add.* *add ex Theoph.* — 28 Theodorus H. — eugumenum P, eugumenum (u *secundo in lit.*) H. — 29 Thesalonicensem H. — 32 et *om.* H. — Karolum O. — 36 octava H.

dictionis Michahel tranquillissimus imperator coronavit Theophylactum filium suum in imperatorem a Nicephoro patriarcha in ambone maioris ecclesiae feria quinta et optulit pretiosissimum ornamentum sancto altario in vasis aureis et lapidibus venustatis et quadrangulis velis, antiquitus ex auro et purpura clare contextis atque admirabilibus sanctis imaginibus variatis. donavit autem et patriarchae auri libras viginti quinque ac vene- 278 B rabili clero libras centum, splendidam reddens sanctam festivitatem et filii pronuntiationem. multo sane divine zelo imperator p. 495, 1 piissimus motus contra Manichaeos, qui nunc Pauliciani dicuntur, et Athigganos in Phrygia et Lycaonia degentes, capitalem animadversionem Nicephori sanctissimi patriarchae ac aliorum piorum praedicamentis promulgans, aversus est per alios nequam morum consiliarios optentu paenitentiae, cum esset impossibile illos paenitentiam gerere, qui eorum capti fuissent errore. dogmatizabant autem indocte, non licere sacerdotibus promulgare contra impios mortem, per omnia divinis super hoc adversantes scripturis. si enim Petrus vertex apostolorum Ananiam et Sapphiram ob mendacia tantum mortificavit, et Paulus magnus clamat, "qui talia" inquiens "agunt, digni sunt morte," haec de solo corporali peccato, quomodo non horum contrarii erunt, qui omni spirituali et corporali spurcitia plenos, quique daemonibus serviunt, a gladio redemerint? sed pius Michahel non paucos eorum recidit. Stauracius vero ulcere tabefactus ex mortali plaga circa spinae loca inflixa ita, ut non posset quisquam appropinquare illi ob multum foetorem, mortuus est tertio idus Ianuarias indictionis quintae, cum imperasset, ut putatur, mensibus duobus, diebus sex. porro quinto idus Maias, feria sexta, eclipsis solaris effecta est magna; et septimo idus Iunias egressus est Michahel contra Vulgares, cum eo simul egressa et Procopia usque Zerulum. Crumnus autem dux Vulgarum, cum Debeltum obsidione cepisset et eos, qui in ipsa fuerant, una cum episcopo transmigrasset, multitudines, quae propter malum frequensque consilium nequam consiliariorum imperatoris ad eum confluxerant, ad insidias ac iniurias, maxime Opsicii et Thracesiorum, conversae sunt; quas Michahel compescens donis et admonitionibus silentio imposito mitigavit. at vero Vulgares, simultatibus militiarum compertis, et quod formidantes proelium et taxationem tumultuarentur, amplius p. 496, 1

2 in *om.* H. — 10 Palatiani P. — 14 obtentu CP. — 15 terrore P. — 18 verax P. — Sapphira C, Saphira PH, *corr.* C². — 20 hac de soli P. — 21 omnis O, *corr.* C². — corporalis O. — 22 redimerint CH. — 24 mortalis H. — infixa (fi *in lit.*) H. — 27 magi H. — 34 conversi (i *in lit.*) H.

confortati praevaluerunt adversus Thracem et Macedoniam. tunc et Anchialum et Berohen dimittentes Christiani fugerunt, nemine persequente, Nicaeamque ac Probati castrum et alia quaedam praesidia, similiter et Philippopolim et Philippos, et Strymonem habitantes accolae occasione accepta fugientes ad propria redierunt. hoc autem erat divina indignatio Nicephori vaesaniam arguens, per quam puta-
279 B tivae correctiones eius, in quibus gloriabatur, celeriter corruerunt, pravasque opiniones multorum, qui deum impugnantes et abundantes haereses Paulicianorum Athigganorum Iconoclastarum et Tetraditarum deserunt accusare (omitto enim dicere adulteria et fornicationes, libidines atque peiuria, odia fraterna et avaritias, nec non et praevaricationes reliquas), contra sacras ac venerabiles imagines contraque monachicum habitum movebant linguas, beatum dicentes deo abominabilem ac miserrimum Constantinum, quod fortiter adversus Vulgares gesserit propter pietatem, quam, ut impie infelices illi fatebantur, habuerit. at vero hi, qui in urbe regia erant, armabantur post synodum universalem ad fidem subvertendum orthodoxam, caecos caeci mentibus volentes sine deo imperare, filios videlicet Constantini deum impugnantis apud Panormum insulam custodiae mancipatos, quos furari per noctem voluerunt et adducere ad exercitum. sed dominus hos confudit erigens Michahelem piissimum in defensionem veritatis. disputatis enim convenientibus de fide plebibus, regiam repedavit ad urbem et sapienter cogitans multos rebellium per paucas plagas deterruit, exilio quoque deportans filios Constantini, qui oculis orbati esse cernebantur, in Aphusiam. unum vero ex seductoribus, falsum heremitam, Nicolai Exacionitae malefici socium, qui iconam sanctissimae dei genetricis eraserat et dehonestaverat, lingua recisa mutilavit; qui et mortuus est corpore simul et anima. his autem collegam Nicolaum repromittentem se
p. 497, 1 paenitentiam acturum coram omnibus publicavit; confitentem quoque sua ipsius mala tradidit illum in monasterio custodiendum, ne libera conversatione libitu proprio abuteretur. populis autem coram concilio in Magnaura contionatus pii et secundum deum sensus sui

---

2 fugierunt PH. — 6 indignatione P. — 7 correctionis P. — 8 habundantes O. — 9 Paulicianorum] Manichaeorum *sprscr. in* O. — Athigganorum] Samareorum *sprscr. in* O. — Iconoclastarum] iconas (icona P) frangentium *sprscr. in* O. — Icon. quartam personam in trinitate praedicantium i. e. Nestorianorum et Tetraditarum P. quartam — Nestorianorum *verbo* Tetraditarum *sprscr. in* CH. — 15 iesserit H. — 24 deportari O. — 26 unum (u *in lit.*) H, vinum P. — exationitae P. — 27 genitricis CH. — eraserat] erat O, deposuerat H², ξέσαντα *Theoph.*, *cf. p.* 293, 15. — 29 repromittem P.

dogmata manifestavit. at vero Athigganos publicans exilio tradidit per Leonem praetorem Orientalium. porro Augusto mense quintae indictionis Thebith contra Christianos exercitum movit, cum quo bellum Leo conferens, Orientalium praetor, prosperatus est, duo milia interficiens et equos comprehendens et arma. Muhamed autem, primus filius Aaron, tenens principatum gentis, inito bello in interiori Perside cum Abdela fratre suo, superatus est et fugiens in Bagda hoc optinuit. Damascum vero alius tyrannus habuit, et Aegyptum et Africam duo partiti sunt, et Palaestinam alius latronis more depastus est.

Anno imperii Michahelis secundo Crumnus Vulgarum dux per 280 B
Dargamerum pro pace rursus ad Michahelem imperatorem legationem misit, quaerens foedera, quae sub Theodosio Hadramytino et Germano patriarcha repromissa fuerant Cormesio, qui per illud tempus Vulgariae dominus habebatur, quae terminos continebant a Meleonis Thracensibus, vestimenta quoque seu coccineas pelles usque ad pretium quinquaginta librarum auri, et super haec profugos utriusque partis ad alterutrum reddi, si contigisset eos insidiari praelatis; negotiantes vero in utraque regione per praecepta et signacula commendari: si qui vero sine signaculo inventi fuissent, diriperentur quae haberent, et inferrentur publicis rationibus. scripsit etiam et damnationes ad imperatorem, "nisi acceleraveris" inquiens "ad pacem, iudicio tuo proeliabor contra Mesembriam." his receptis imperator nequam consiliariorum admonitionibus pacem minus admisit. sub opteutu enim falsae pietatis, immo indiscipli- p. 498, 1
nationis et circa rem publicam perditionis, nequam consiliatores asserebant non oportere fugitivos reddere, perhibentes in testimonium illud evangelicum domini eloquium perhibentis "eum, qui venit ad me, non eiciam foras". mediante vero mense Octobrio aciem dirigit Crumnus contra Mesembriam in machinamentis et manganis et arietibus, quae Nicephori occasione, destructoris Christianorum, didicerat. Arabs enim quidam ad baptismum accesserat satis expers michanicae artis, quem cum castra metatus esset, in Hadrianopoli constituit; cui nullum secundum meritum auxilium vel beneficium conferens, quin potius et rogam eius adbrevians, murmurantem nimis cecidit. qui super hoc tristatus fugit ad Vulgares et docuit eos

3 et exercitum CP. — 5 Maumeth P, Muhammad *in lit.* H. — 7 Habdalla H *in lit.* — 8 Baghda H. — hanc (an *in lit.*) H. — 13 Adramytino H. — 14 per illum tepidus P. — 17 super hoc P. — 21 quae] quo O, *corr.* C². — 22 damnationis H. — 25 sub obtentu P, subtentu H. — 26 perdictionis P. — 27 oporteret O. — 29 octubris H, octimbrio P. — aciem *edd.* acrem O. — 31 destructos P. — 33 mechanicae C. — Adrianopoli H, Hadrianopolim C.

omnem manganicam artem. in his insistens, nemine ob multam stultitiam resistente per totum mensem, cepit eam. kalendis autem Novembribus advocato imperator, cum angustaretur, patriarcha de pace consilium sumpsit. aderant autem et metropolitani, Nicaenus videlicet et Cyzicenus episcopi, praesentibus quoque pravis consiliariis cum Theodoro egumeno Studii. et patriarcha quidem ac metropolitani antistites cum imperatore pacem amplectebantur, mali vero consiliarii cum Theodoro egumeno Studii hanc subvertebant fatentes "in subversionem divini mandati nemo pacem amplectitor: eum quippe, qui venit, inquit dominus, ad me, non eiciam foras," nescientes neque quae dicerent neque de quibus affirmarent, primo quidem quoniam nemine ad nos ex eis confugiente nos eos, qui intra cortem erant, prodidimus, valentes hos cum pace salvare; secundo vero quia et si fugerunt rari quidam ad nos, pro acquirenda tamen pluribus et contribulibus salute oportebat potius decertare quam super in-
281 B certis et invisibilibus locupletari: gratius enim est deo plures potius quam pauciores salvare. porro damnum in pluribus pati propter modicum lucrum primae dementiae est. sed et qui circa proprios inconsulte laborat, fidem secundum Paulum negavit, et infideli de-
p. 499, 1 terior iudicatur: ubi erit et illud "cum his, qui oderant pacem, eram pacificus"; nisi forte sint et Paulo et David isti sapientiores. quis autem Germano ter beato nunc sapientior, nisi iuxta perniciosum animae tumorem nequam ac perversi consiliarii, qui pacem inhibuerunt. haec kalendis sunt facta Novembribus. porro pridie nonas Novembrias apparuit comites in figura duarum fulgentium lunarum adunantium se atque separantium in diversa schemata ita, ut in acephali viri fictionem formarentur. et in crastinum de excidio Mesembriae venit nobis miserum nuntium, deterrens omnes ob maiorum malorum expectationem. invenientes enim eam inimici plenam omnibus rebus, quae ad habitationem hominum adesse debent, hanc tenuerunt una cum Debelto, in quibus et siphones aeneos invenerunt triginta et sex, et ignis humidi, qui per eos emittebatur, aurique ac argenti haud modicam copiam.

Eodemque anno multi Christianorum ex Palaestina, monachi scilicet ac laici, et ex omni Syria in Cyprum venere, fugientes immensam Arabum afflictionem. cum enim sine generali principatu Syria esset et Aegyptus et Africa et omnis principatus, qui sub

---

5 Kyzicenus O. — 6 hegumeno C, eugumeno P. — 8 hegumeno CH, eugumeno P. — 9 amplectitur O *corr. ed. Anast.* — 12 cortes P. — 14 adquirenda O. — 17 salvari ? — 22 iusta H. — 23 a nemine P. — 25 Novembrias *om.* P. — 26 scemata H. — 29 maiorum omnium malorum H. — 33 ac] et C.

ipsis est, homicidia et rapinae et adulteria luxuriaeque ac omnes deo odibiles actiones in civitatibus et villis a divinitus peritura gente perpetrabantur. inque alma dei nostri civitate colenda loca, sanctae videlicet resurrectionis ac calvariae, seu reliqua profanata sunt. similiter autem et laurae heremi opinatissimae, sancti scilicet Charitonis et sancti Sabae, et reliqua monasteria et ecclesiae desertae factae sunt; alii namque percepto martyrio interempti sunt, alii vero Cyprum et ex hac Byzantium properarunt, quos Michahel pius imperator et Nicephorus sanctissimus patriarcha benigna munificentia receperunt: nam his, qui venerunt ad urbem monasterium insigne donavit, his vero, qui in Cypro remanserunt, monachis scilicet et laicis, talentum auri transmisit et diversis hos consolatus est modis. erat quippe Michahel erga omnes suavis quidem et clemens, 282 B
circa negotiorum vero dispositionem iners, servitute subactus Theo- P. 500, 1
ctisto magistro seu ceteris principibus. praeterea mense Februario duo Christiani ex Vulgaria fugientes nuntiaverunt imperatori Crumnum praedaturum eos, qui essent in Thrace, repente festinare. et quinto decimo kalendas Martias exivit imperator ab urbe, et dei providentia inefficax rediit Crumnus non paucis amissis. ast imperator Hadrianopolim veniens, et ordinatis apte, quae circa eam erant, cum gaudio rediit, et ascendens monasterium Tarasii beatissimi patriarchae, celebratis eius memoriis una cum Augusta Procopia, argenteo petalo librarum nonaginta quinque sacrum sepulchrum eius vestivit. post captam vero Mesembriam imperator Crumno pace negata, ex omnibus thematibus electam militiam ante vernale tempus in Thracem transire praecepit ita, ut omnes moleste ferrent, maxime Cappadoces et Armeniaci. imperatore autem exeunte cum ordinibus mense Maio, exivit cum eo pariter iterum Procopia Augusta usque ad aquaeductum iuxta Heracliam. at vero multitudines super hoc duriter ferentes in derogationem ac maledictionem conversae sunt contra Michahelem. porro tertio nonas Maias eclipsis facta est solis circa duodecimam partem Tauri iuxta horologium, oriente sole, et multus timor cecidit super turbas. ast imperator circuibat Thracem cum praetoribus ac militiis, neque contra Mesembriam pergens, neque aliud quid eorum, quae agi debent, ad destructionem hostium patrans, sed tantum suasus sermonibus vanis consiliariorum suorum

1 luxoriaeque P. — 2 hodibiles O. — perdura *ex* pertura H. — 3 in qua alma P. — 4 profana nata sunt P. — 7 precepto H. — 8 properabunt P. — 15 princibus C. — 17 proeliaturum P. — 19 Adrianopolim H. — 22 argento P. — 22. 23 petalo argenteo H. — 23 sepulcrum H. — 28 ad *om.* P. — 29 aquaeductus C. — 33 multis P.

bellorum experientiam non habentium ac per hoc asseverantium, non audere inimicum adversus illum venire in propria regione sedentem. et erat barbarico impetu gravior concivium coetus deficientium circa necessarias utilitates et rapinis ac invasionibus exterminantium compatriotas. circa initia vero Iunii mensis exiit Crumnus Vulgarum dux cum exercitibus suis veritus, quod multa milia essent Christianorum. cumque movisset exercitum in Versiniciam quasi triginta signis ab imperialibus castris, Leo patricius p. 501, 1 et praetor Orientalium Iohannesque patricius et Macedoniae praetor, cognomento Aplaces, multum prompti ad hos debellandos, prohibiti sunt ab imperatore per malos consiliarios. cum autem urbs letanias celebraret cum summo sacerdote in templo sanctorum apostolorum, quidam impiorum obscaenae deo perosi Constantini haereseos, obserata porta imperialium sepulchrorum, nemine attendente propter turbae frequentiam, quo subito cum quodam sonitu aperiretur egerunt quasi ex quadam operatione divinitus facti prodigii, et intro insilientes procidebant seductoris monumento, hunc invocantes et non deum, "surge" dicentes "et auxiliare perditae rei publicae"; 283 B diffamaveruntque, quia surrexit super equum sedens et vadit Vulgares bellaturus, qui e contra Tartarum habitat cum daemonibus. qui ab urbis praefecto comprehensi primo quidem mentiebantur divinitus ultro fuisse portas sepulchrorum apertas, praesentati vero tribunali praefecti et circa testimonium claudicantes obserationis fraudem ante omnem poenam confessi sunt; quos merito vectibus subdens pompae publicae summisit vociferantes causam poenae. sic enim nequitiae inventor diabolus milites erudivit, ut non peccata sua ipsius accusent, sed orthodoxam ac a patribus traditam fidem sacrumque habitum monachorum, qui divinae est philosophiae gymnasium. multi autem eorum, qui in his blasphemabant, habitu tantum erant Christiani, veritate vero Pauliciani, qui non valentes detestabilia dogmata sua manifestare huiuscemodi occasione indoctos adulterabant, Constantinum, qui Iudaici fuerat sensus, beatum dicentes ut prophetam et victorem haeresemque ipsius in subversionem incarnatae dispensationis domini nostri Iesu Christi amplectentes. porro decimo kalendas Iulias proelium ineuntibus haud procul ab Hadrianopoli, delinquunt quidem Christiani valde dire circa bellum, optinent autem inimici pugnam adeo, ut plures Christianorum nec primam

3 concivium *om.* P. — 7 Versinitiam P. — 12 celebrasset P. — 14 sepulcrorum H. — 15 quo] que P. — 20 e *om.* P. — 21 urbe P, urb H. — 22 sepulchorum P, sepulcrorum H. — 23 obsecrationis P. — 24 subsedens H — 25 poenam P. — 35 Hadrianopolim CP, Adrianopolim H. — 36 dira P.

congressionem intuentes summa fuga uterentur ita, ut Crumnus
consternatus aestimaret insidiarum quarumque argumentum esse,
quod factum est, et modicum retineret suos ab insecutione. quia
vero vidit eos sine ulla retentione fugere, persecutus occidit multi-
tudines copiosas, veniens nihilominus ad sarcinas et has cum exuviis p. 502, 1
auferens. ast imperator fugiens repedabat in urbem, multitudinibus
harumque principibus sumptis; insuper et imperii pollicebatur depo-
sitionem deiurans. inter quos et Leonem patricium et praetorem
Orientalium, tamquam pium et fortissimum et per omnia strenuum,
in tenendo imperio asciscere socium voluit. qui nullatenus acquie-
scens, dimisit eum praeesse thematibus, ipseque ad regiam pervenit
urbem octavo kalendas Iulias volens deponere imperium et alium
promovere; qui tamen ab uxore et ab his, qui nequiter praevalue-
rant, non est permissus. verum in hoc Nicephorus sanctissimus
patriarcha consentiebat, "et ipse" inquiens "et filii eius salvandi
erunt, si taliter quis promoveatur." at vero praetores discentes
cum multitudinibus imperatorem in urbem fugisse, desperati ab eo
quod de cetero imperandi forent et consiliati apud semet ipsos
implorabant Leonem patricium et praetorem Orientalium, quo auxi-
liaretur communi rei publicae et Christianorum religioni opitula-
retur. at ille aliquandiu vehementer differebat tempus, considerans
difficultatem et barbarorum incursionem intolerabilem, et semet 284 B
ipsum erga imperatores conservans rectum et absque insidiis. quia
vero ad urbem properare inimicum vidit, scribit Nicephoro patriar-
chae de recta fide sua affirmans, petens etiam, ut cum oratione et
nutu eius imperium sumeret. et veniens ad tribunalium ante urbem
positum una cum praetoribus et exercitibus, valde legitimus Roma-
norum imperator ostenditur et die media Constantinopolim per
Charisii portam ingreditur et ad regalia pervenit. porro Michahel,
audita huius acclamatione, in oratorium Fari accurrens una cum
Procopia natisque suis detonsis capillis monastica induit vestimenta
quinto idus Iulias sextae indictionis, feria secunda. postera vero die
coronatus a Nicephoro patriarcha in ambone maioris ecclesiae urbis,
praecepit custodiri viriliter muros die ac nocte, ipse per se circuiens p. 503, 1
et excitans cunctos ac bonam spei fiduciam habere commonens eo,
quod deus celeriter foret inopinate facturus per intercessiones in-
temeratae dei genetricis et omnium sanctorum, nec omnino confundi

---

6 repedavit P. — 7 harum *om.* P. — pollicebantur C. — 10 adquiescens O. — 11 thematibus praeesse H. — 16 descendentes H. — 17 in urbe fuisse P. — 20 religione H. — 22 incursione O. — 25 ut] et P. — 37 genitricis CH.

nos esset passurus ob multitudinem culparum nostrarum. interea novus Sennacherim, Crumnus videlicet, derelicto proprio fratre cum virtute sua ad impugnandum Hadrianopolim, post sex dies imperii Leonis superveniens in viribus et equis regiam urbem girabat iuxta muros a Blachernis usque ad auream portam ostendens virtutem suam, et celebrato polluto et daemonico sacrificio in prato penes mare sito, postulavit ab imperatore, ut figeret lanceam in eandem auream portam; quo id fieri non permittente, reversus est ad tabernaculum suum. cum autem admiratus fuisset muros urbis et bene ordinatam imperatoris aciem, et super obsidione, quam sperabat, desperatus effectus esset, ad conventiones convertitur et ante pacem temptatoria verba faciebat. ast imperator accepta occasione conatus est hunc insidiari, sed a multitudine peccatorum nostrorum hoc in finem perducere prohibitus est administrantium huiuscemodi rei rusticitate, vulnerantium quidem hunc, mortalem tamen non inferentium plagam. super hoc ergo insaniens nequissimus, misso cursu ad sanctum Mamam, palatium illic habitum incendit, et aereo leone Hippodromii una cum ursa et dracunculo lacus ac marmoribus electis in plaustra imposito, reversus est et obsessam Hadrianopolim cepit.

---

285 B
Nic. p. 218

EST COLLECTIO ANNORUM
ut subinfertur.

Adam annos CCXXX.
Set annos CCV.
Enos annos CXC.
Caïnan annos CLXX.
Malalehel annos CLXV.
Iaret annos CLXII.
Enoch annos CLXV.
Mathusalam annos CLXVII.
Lamech annos CLXXXVIII.
Noë annos D.

Diluvium.

Sem annos C.
Arfaxat annos CXXXV.

---

1 esse O. — 2 Sennacerim H. — 3 impugnandam P. — Adrianopolim H. — 4 gyrabat C. — 6 ac daem. C. — 7 eadem O. — 8 quod O. — 13 huic P. — 16 misso *om.* P. — 18 hippodromi P. — uno O. — 19 Adrianopolim PH. — 22 *Graece a me edita ex cod. Coisl.* 193 *in Nicephori opusculis p.* 218 *sqq.* — 27 Malabehel P. — 29 *om.* C, *add.* C² *in mg.* Enoc P. — *v.* 34 *ante v.* 33 *ponit graec.*

Caiuan annos CXXX.
Sala annos CXXX. p. 219
Eber annos CXXXIIII.

Turris factura.

Falec annos CXXX.
Ragau annos CXXXII.
Seruch annos CXXX.
Nachor annos LXXVIIII.
Thara annos LXX.
Abraham annos C.
Isaac annos LX.
Iacob annos LXXXII.
Levi annos XLVII.
Caat annos LX.
Amram annos LXXV.
Moyses annos CXX.
Iesus Nave annos XXVII.
Phinees annos XVIII.
Chusarathon annos VIII.
Gothonihel annos XL.
Eglom annos XVIII.
Aod et Semegar annos LXXX.
Iabes et Iebusau annos XX.
Barac et Deborra annos XL.
Orib et Zib annos VII.
Gedeon annos XL.
Abimelech annos III.
Thola annos XXIII.
Iaher annos XX. p. 220
Ammanitae annos XVIII.
Iepthahe annos VII.
Hesebon annos VII.
Ahelon annos X.
Adon annos VIII.
Allophyli annos XL.
Sampson annos XX.
Cessatio principatus et pax annos XL.

---

v. 5 ante v. 4 ponit graec. — 4 factum P. — 5 Falech C. — 8 LXXXVIIII C, LXXXVIII P. — 11 Isahac C. — 17 CXXVII C, CXXXVII P. — 21 Eglon P. — 23 Labes P. — 25 Zibus P. — 27 II P. — 29 Laher P. — annos XXII C. — 31 VI C. — 32 Esebon P. — 33 Aelon P.

Heli annos XX.
Samuhel annos XX.
Saul annos XL.
David annos XL.
Salomon annos XL.
Roboam annos XVIII.
Abia annos III.
286 B Asa annos XLI.
Iosaphat annos XXV.
Ioram annos VIII.
Ochozias annum I.
Gotholia annos VII.
Ioas annos XL.
Amesias annos XXVIIII.
Ozias annos LII.
Ioatham annos XVI.
Achaz annos XVI.
Ezechias annos XXVIIII.
Manases annos LII.
Amos annos II.
Iosias annos XXXI.
Ioachaz qui et Iechonias annos III.
p. 221 Ioacim annos XI.
Iechonias qui et Ioacim Susannae annos VIII.
Sedecia annos XI.
Nabuchodonosor annos XXIIII.
Marodach annos V.
Baltasar annos III.
Darius qui et Astyages annos VII.
Cyrus annos XXXI.
Cambyses annos VIII.
Magi annos VII.
Darius Ystaspi annos XXXVI.
Xerxes annos XX.
Artabanes annos . . .
Artaxerxes annos XLI.

---

2 annos xx *om.* C. — 6 *ιζ´ graec.* — 19 *νε´ graec.* - 22 menses III C[2], *μῆνας τρεῖς graec.* – 24 annos VIIII P, *μῆνας δύο graec.* — 26 *βασιλεῖς Μήδων sprscr. in graec.* — 27 *ἔτη β´ graec.* — 29 qui et Astyages *om. graec.* — 30 *Βασιλεῖς Περσῶν sprscr. in graec.* — 32 annos] menses C[2], *μῆνας graec.* — 33 Istaspi P. — 34 Xarxes P, Xerses C. — 35 annos *om.* C, *ἔτη ιζ´ graec.* — 36 Artarxerxes C, Artaxerses P.

Sogdianus menses VII.
Darius annos XVIIII.
Nodus annos . . . . . .
Artaxerxes annos XL.
Ochus annos V.
Narses annos IIII.
Darius Arsami annos VI.
Alexander Macedo annos VI.
Ptolomaeus Lagii annos XL.
Ptolomaeus Philadelphus annos XXXVIII.
Ptolomaeus Euergetes annos XXXIIII.
Ptolomaeus Philopator annos XVII. p. 222
Ptolomaeus Epiphanes annos XXI.
Ptolomaeus Philometor annos XXXV.
Ptolomaeus Euergetes annos XXVIII.
Ptolomaeus primo Physicus annos X.
Ptolomaeus qui et Alexander annos XV.
Ptolomaeus secundo Physicus annos XVIII.
Ptolomaeus Philadelphus annos VIII.
Ptolomaeus qui et Dionysius annos XXX.
Cleopatra annos XX.
Augustus Romanorum annos LVI.
Tiberius annos XXII.
Gaius annos III.
Claudius annos XIII.
Nero annos XIII.
Galbas menses . . .
Otho menses III.
Vitellius menses VIII et die I.
Vespasianus annos VIIII.
Titus annos II.
Traianus annos XVIIII.
Dometianus annos XII.
Nervas annum I.
Hadrianus annos XXI.

1 menses] ἔτη *graec.* — 2 *et* 3 Δαρεῖος Νόθος ἔτη ιθ' *graec.* — 3 annos *om.* C. — 4 Artaxerses O. — 8 Βασιλεὺς Μακεδόνων *sprscr. in graec.* — 9 Lagi P, Λαγωοῦ *graec.* — 11 ἔτη κδ' *graec.* — 13 ἔτη κδ' *graec.* — 18 secundus O. — 20 Διόνυσος *graec.* — 21 ἔτη κβ' *graec.* — 22 Βασιλεὺς Ῥωμαίων *sprscr. in graec.* — LV P. — 27 menses] annos P, μῆνα *graec.* — 28 menses III] annos P, μῆνα *graec.* — 29 Vitellus (*sic*) annos P, Βιτέλλιος μῆνα *graec.* — 30 Vespatianus P. — *vv.* 31–34 *recto ordine in graec.* — 34 Nerva P.

Antoninus annos XXIII.
p. 223 Marcus Aurelius et Verus annos XVIIII.
Commodus annos XIII.
Pertinax menses VI.
Severus annos VIII.
Antoninus qui et Caracalla annos VII.
Macrinus annum I.
Antoninus alius annos IIII.
Alexander Mamaeas annos XIII.
Maximianus annos III.
Pompianus cum Albino annos . . .
Gordianus annos VI.
Philippus annos VII.
Decius annos II.
Gallus et Volusianus annos II.
Valerianus et Galienus annos XV.
Claudius annum I.
Aurelianus annos VI.
Tacitus et Florinus menses VI.
Probus annos VII.
Carus cum Carino et Numeriano annos II.
287 B Diocletianus et Maximianus Herculius annos XX.

Et qui Byzantium imperaverunt Christiani.

Constantinus magnus annos XXXII.
Constantius annos XXIIII.
p. 224 Iulianus annos III.
Valentinianus annos XI.
Iobianus menses VIII.
Valens annos III.
Gratianus et Valentinianus iunior et Theodosius maior annos XVI.
Arcadius annos XIIII.
Theodosius minor annos XLII.
Marcianus annos VII.
Leo maior annos XVII.
Zeno annos XVII.
Anastasius annos XXVII.

5 *ἔτη ιη' graec.* — 7 *ἔτος ἓν μῆνας ἓξ graec.* — 11 Olbino C. — *ἔτη μη' graec.* — 16 Valerius P. — 22 Dioclitianus C. — Herculus P. — 25 Constantinus C. — 26 *ἔτη δύο καὶ μῆνας ἓξ graec.* — 27 *et* 28 *recto ordine exhibet graec.* — 28 annos P. — 29 *ἔτη δ' μῆνας δ' graec.* — Valentinianus et Gratianus iunior O *correxi ex graec.* — *post* iunior P *addit* annos — maior *om.* P.

Iustinus annos VIIII.
Iustinianus annos XXXVIII.
Iustinus annos XIII.
Tiberius annos IIII.
Mauricius annos XX.
Phocas annos VII.
Heraclius annos XXI
Constantinus filius eius menses IIII.
Heraclonas menses VI.
Constantinus, qui in Occidente occisus est, annos VII.
Constantinus sextae synodi annos XVII.
Iustinianus annos X.
Leontius annos III.
Apsimarus qui et Tiberius annos VII.
Iustinianus iterum annos VI.
Philippicus qui et Bardanus annos II. p. 225
Anastasius qui et Artemius annos II.
Theodosius annum I.
Leo Hisaurus annos XXIIII.
Constantinus persecutor annos XXXV.
Leo Chazarus annos V.
Constantinus cum matre Heirene annos X.
Constantinus solus annos VII.
Heirene sola annos V.
Nicephorus annos VIIII.
Stauracius filius eius menses II.
Michahel Curopalates annos II.
Leo Armenus annos VII.
Michahel annos VIIII.
Theophilus filius eius annos XII.
Michahel cum matre annos . . . .
Michahel solus annos . . . .
Basilius annos . . . . . .

Sunt ergo ab Adam usque ad cataclysmum annorum IICCXLII.

Et a cataclysmo usque ad centesimum annum Abrahae anni ICLXVIIII.

---

7 ἔτη λα' *graec.* — 8 menses III C. — 9 Heraclenas P. — 10 ἔτη κζ' *graec.* — 14 Absimarus O. — 16 Bardanicus P Βαρδανίτζης *graec.* — 19 ὁ Σύρος *graec.* — 26 Stauratius P. — *Inde a v.* 28 *usque ad v.* 33 *omnino differunt graeca.* — 28 Armenus *om.* P. — *v.* 32 *om.* P. — 34 ψῆφος ἐτῶν τοῦ κόσμου ἀκριβής *sprscr. in graec.* — 36 anni *om.* C.

p. 226 Et a centesimo anno Abrahae usque ad exitum Israhelis ex Aegypto octuagesimo anno Moseos factam anni CCCCV.

Et ab octuagesimo anno Moseos usque ad captivitatem Babyloniae primo anno Sedeciae factum anni ILXXVI.

Et a primo anno Sedeciae usque ad vicesimum secundum annum Augusti Caesaris, in quo natus est Christus deus noster anni DCVIII.

Simul colliguntur ab Adam usque ad nativitatem Christi anni VD.

288 B Et a Christi nativitate usque ad Constantinum primum ex imperatoribus Christianum anni CCXCVI.

Et a primo anno Constantini magni usque ad primum Iustiniani magni annum CCXXIII.

Et a primo anno Iustiniani magni . . . . CCLXXXVI.

---

6 *ἕως τοῦ τεσσαρακοστοῦ δευτέρου ἔτους recte graec.* — 9 Simul autem coll. P. — 11 ex | et P. — 15 *ἕως τῆς βασιλείας Λέοντος πρώτου ἔτους graec., quae interierunt in* O. — *In fine graeca addunt: Ὁμοῦ ἀπὸ Χριστοῦ καταβάσεως ἕως τοῦ πρώτου ἔτους Λέοντος ἔτη ὀκτακόσια πέντε.*

UEBER

DIE KRITISCHEN HÜLFSMITTEL

ZU EINER

AUSGABE DES THEOPHANES.

Einleitung.

Der kritische Apparat meiner Ausgabe des Theophanes unterscheidet sich von demjenigen der früheren Ausgaben nicht nur durch die grössere Reichhaltigkeit, welche aus der nochmaligen Vergleichung bereits verwertheter und aus der Heranziehung bisher unbekannter Handschriften hervorgegangen ist, sondern auch durch eine andere Werthschätzung der Handschriften, welche zu einer andersartigen Gruppirung derselben und zur Annahme eines andern Codex optimus geführt hat. Da die Anzahl der Handschriften eine bedeutende und das Verhältniss der einzelnen Gruppen zu einander ein ziemlich verwickeltes ist, so will ich im Folgenden, um die Nachprüfung zu erleichtern, meine Untersuchungen darüber vorlegen und gleichzeitig damit auch über die sonstigen kritischen Hülfsmittel, soweit sie nicht der für einen besondern Band reservirten Quellenuntersuchung anheimfallen, besonders über die Art und den Werth der Uebersetzung des Anastasius Bibliothecarius, referiren. Dabei wird sich Gelegenheit bieten, manche schwierigere Stelle im Einzelnen zu besprechen. Zunächst einige Worte über die früheren Ausgaben, um nachzuweisen, dass ich berechtigt und verpflichtet war, den bisherigen kritischen Apparat einfach zu ignoriren und durch einen völlig neuen zu ersetzen.

Der erste Gelehrte, welcher eine Ausgabe des Theophanes plante, war J. J. Bouchard*), doch scheint dieselbe nicht über die allerersten Stadien der Sammlung von Materialien hinausgekommen zu sein. Die wirkliche editio princeps unternahm Jac. Goar, nach dessen Tode dieselbe im Pariser Corpus der Byzantiner a. 1655 veröffentlicht wurde. Einer Revision unterzog dieselbe der gelehrte Pater Combefis, doch war der Druck des Textes schon vollendet, und der Revisor dadurch veranlasst, seine Resultate in notae posteriores niederzulegen, in denen er nicht nur zahlreiche Verbesserungen

*) Vgl. Tamizey de Larroque, Les correspondants de Peiresc. Heft III.

Goar'scher Lesungen aus den Handschriften gab, sondern auch theils durch Coniectur, theils durch Heranziehung andrer dem Theophanes nahe stehender Autoren viele corrumpirte Stellen richtig herstellte. Bereits diese notae posteriores gewähren einen Einblick, wie ungenügend die Leistung Goar's war, aber erst eine eingehende Nachprüfung der Arbeit desselben lässt erkennen, mit welcher erstaunlichen Nachlässigkeit und Willkührlichkeit *), mit welchem Mangel an paläographischer Kenntniss**) er seine Handschriften verwerthete. Von der Beschaffenheit seiner kritischen Grundsätze giebt die Fassung der Ueberschrift der Chronographie Kunde, in welcher er die Lesung sämmtlicher Handschriften: *Θεοφάνους ἁμαρτωλοῦ μοναχοῦ* in *Τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Θεοφάνους* änderte, aus Furcht, der christliche Leser könne sich über die Gottlosigkeit des Herausgebers entsetzen, wenn er dem Theophanes den wohlerworbenen Titel eines Heiligen entzöge. In die Hand eines solchen Mannes nun war ein Material gefallen, dessen eigenthümliche Beschaffenheit gerade die entgegengesetzten Eigenschaften bei dem Herausgeber erfordert hätte. Die Grundlage der Ausgabe bildete der codex Paris. Regius 1711, welcher in der Uebersicht der Handschriften in der Bonner Ausgabe fehlt, dieselbe Handschrift, aus der Goar den Syncellus, die Chronographia compendiaria des Nicephorus und einige Stücke der Scriptores post Theophanem bereits herausgegeben hatte, wie Combefis ausdrücklich bezeugt***). Diese Handschrift ist zwar im elften Jahrhundert geschrieben, aber in einer für jene Zeit ganz ungewöhnlich undeutlichen, kleinen, unkalligraphischen, mit zahlreichen Compendien versehenen Schrift, deren sichere Lesung die grösste Aufmerksamkeit und wenigstens einige Kenntnisse der Paläographie verlangt. Von den anderen in den bisherigen Ausgaben aufgezählten Handschriften hatte Goar den Peyrezianus (f in der Bonner Ausgabe) und den Barberinus (a) selbst in Händen, die

*) Ein Paar beliebig gewählter Beispiele möge diese Angabe illustriren: p. 397, 29 *κβ' χιλιάδας Ἀράβων κατέσφαξαν καὶ πολλὰ αὐτοῖς συνέβησαν δεινά* die Handschriften; Goar: *κβ' χιλιάδας ἐξ αὐτῶν ἔσφαξαν καὶ πολλὰ συνέβησαν αὐτοῖς δεινά*. p. 398, 13 *ταῦτα ἀκηκοώς* alle Handschriften *τοῦτο ἀκούσας* Goar, gleich darauf *ἴδιον* für das ausschliesslich bezeugte *οἰκεῖον*. p. 403, 7 *ὁ οὖν Στέφανος* statt *ὁ γοῦν εἰρημένος Στέφανος*. p. 413, 7 *Συρίαν* statt *Σικελίαν* u. s. w.

**) Das belustigendste Beispiel ist wohl p. 445, 29 die Auflösung von *νοͭ* in *νόθον*, statt in *νοτάριον*.

***) Vgl. die Vorrede des Combefis p. XII ed. Bonn: Regius antiqnissimus codex, in quo Syncelli chronographiae Theophanis textus, tumque Leonis Grammatici subnectitur, ex quo P. Goar edita omnia exscripsit. Damit ist zu vergleichen Goar's Vorrede zu Syncell Tom. II, p. 68 ed. Bonn.

übrigen, nämlich die Vaticani 154 (b), 155 (c), 979 (d) und der Vaticano-Palatinus 395 (e) waren für ihn an den Rand des Barberinus collationirt; eine andere Collation des Palatinus 395 (e) findet sich am Rande des Peyrezianus (f), bietet aber wegen der Verwandtschaft der beiden Handschriften nur wenig. Die Collationen am Rande des Barberinus sind daselbst noch heute in demselben Zustande zu sehen, wie sie Goar vorlagen. Sie sind von zwei Händen gemacht, deren eine mit heller Dinte und zierlicher Schrift die Vat. 154 (b) und 155 (c), die andere mit schwärzerer Dinte und stärkerer Schrift Vat. 979 (d) und Vat. Pal. 395 (e) collationirt hat. Die Handschriften c und d verschwinden aber sehr bald, weil sie wenig Varianten boten, c deshalb, weil sie das Original von a war, d deshalb, weil sie in nächster Verwandtschaft zu e steht. So gehen grossentheils nur Vat. 154 und Vat. Pal. 395 neben einander am Rande fort, durch verschiedenfarbige Dinte kenntlich, die einzelnen Lesarten auch meistens durch die Zusätze Vat. 154 und P. nach ihrer Quelle bestimmt. Endlich hört die Collation des Vat. 154, weil, wie am Rande bemerkt ist, die Handschrift unvollständig ist, mit p. 173, 23 meiner Ausgabe auf, und es folgen ausschliesslich Lesarten aus P., theils ausdrücklich mit diesem Buchstaben bezeichnet, theils ohne denselben, bis die Ränder der letzten Blätter des Barberinus fast unberührt sind, weil dieselben (die bis dahin von dem Schreiber der Handschrift benutzte Vorlage, Vat. 155, ist am Ende verstümmelt) entweder aus dem Palatinus selbst oder einer sehr nahe verwandten Handschrift abgeschrieben sind, und sich keine Varianten boten. Mit Aufmerksamkeit und Sorgfalt wäre es wohl möglich gewesen, aus diesen Randcollationen des Barberinus das jeder einzelnen Vorlage Zugehörige abzusondern und so einen, zwar unvollständigen (denn die Collationen sind nichts weniger als erschöpfend), aber in seinen Bestandtheilen richtigen Apparat zu gewinnen. Allein gerade hier ist Goar am Vollständigsten gescheitert. Die Collationen sind von ihm derartig verwechselt und verwirrt, dass mindestens ein Viertel der Varianten falschen Handschriften zugetheilt sind; namentlich b und c, und b und e, aber auch b und a, und e und a sind unaufhörlich verwechselt. Den stärksten Ausdruck findet dies darin, dass der Vat. 154 durch das ganze Werk notirt ist, obgleich er bei p. 173, 23 abbricht, und dies, wie gesagt, am Rande des Barberinus vermerkt war. Unter diesen Verhältnissen war es völlig unmöglich, mit dem Goar'schen Apparat zu einer richtigen Classifizirung der Handschriften und damit zu einer gesunden Grundlage der Emendation zu gelangen.

Nimmt man hinzu, dass der in dem zu Grunde liegenden Regius überlieferte Text relativ geringwerthig ist, so ist es begreiflich, dass eine jede neu hinzugezogene Handschrift eine solche Fülle von bessern Lesarten bot, dass sie sofort als codex optimus erscheinen musste.

Wenn demnach den Herausgeber des Bonner Textes kein anderer Vorwurf träfe, als der der Ueberschätzung des von ihm zuerst herangezogenen Coislinianus 133, so wäre gegen die Ausgabe wenig einzuwenden. Allein dieselbe krankt ausserdem in jeder Beziehung an dem Leiden, welches den meisten Bänden des grossen Unternehmens eigenthümlich ist, an jener, in der Vorrede von Classen auch ziemlich offen eingestandenen Unlust, die Beschäftigung mit den edelsten Geisteserzeugnissen des klassischen Griechenlands zu vertauschen mit einer ernstlichen Behandlung dieser formlosen, geistlosen, geschmacklosen Compilationen, in denen sich auch nicht mehr ein Hauch der alten Gedankentiefe, des alten Gefühls für vollendete Formschönheit findet, um den entsagenden Forscher auf Augenblicke wenigstens zu entschädigen. Die hauptsächlichsten Schwächen der Ausgabe: die ungenügende Herbeischaffung gesicherten handschriftlichen Materials, die Vernachlässigung der Uebersetzung des Anastasius, die gänzliche Nichtbeachtung derjenigen Schriftsteller, aus denen Theophanes geschöpft oder denen er als Quelle gedient hat, in deren Verwerthung zur Kritik bereits die Noten des Combefis weit über die Bonner Ausgabe hinausgehen, die Ignorirung dieser Notae posteriores, die Ausschneidung des chronologischen Gerüstes, in welches Theophanes Jahr für Jahr seine Berichte einordnet, dies Alles hat bereits Tafel in den Sitzungsberichten der Phil.-Hist. Classe der Wiener Akademie 1852, p. 31 ff. scharf gerügt. Andere Schwächen, die der Collation des Coislinianus und deren Verwerthung anhaften, sind diesem Gelehrten entgangen, und mussten ihm entgehen, weil er die Collation nicht nachprüfen konnte. Hier, wo es sich vorwiegend um den Gehalt des in den bisherigen Ausgaben angesammelten Apparats handelt, sind diese Schwächen für uns die wichtigsten. Zunächst ist als beredtes Zeichen der erwähnten Unlust anzuführen, dass je länger je mehr alle Varianten des Coislinianus, selbst wo sie ganz offenbar dem Goar'schen Texte gleichwerthig oder überlegen waren, nicht, wie man von den Lesungen des codex optimus erwarten sollte, im Texte, sondern unter demselben in der varia lectio stehen. Die Collation selbst, von Moritz Pinder und Constantin Schina angefertigt, ist, wenigstens nach den mitgetheilten Varianten zu schliessen, derartig unvollständig, dass

man sie, selbst wenn man durch langjährige Erfahrungen an sich selbst Bescheidenheit gelernt hat, als schlecht bezeichnen muss.*) Geradezu unerhört aber ist es, dass an Hunderten von Stellen die aus weit späterer Zeit stammenden Correcturen eines Lesers, obgleich dieselben durch die Form der Schriftzüge und die Farbe der Dinte auf den allerersten Blick von dem echten Text der Handschrift zu unterscheiden sind, einfach als Lesarten der Handschrift selbst gegeben sind, selbst da, wo die ursprüngliche Lesung noch mit absoluter Sicherheit zu ermitteln ist. Nur in ganz seltenen Fällen ist das Vorhandensein verschiedener Lesarten angegeben, noch vereinzelter, dass die eine der Lesarten späterer Correctur ihr Dasein verdankt. Die Vermehrung des kritischen Apparats in der Bonner Ausgabe ist also von sehr zweifelhaftem Werthe; in Folge der Unvollständigkeit der Collation des Coislinianus und der häufigen Vermischung echter Lesarten der Handschrift mit blossen Conjecturen eines Lesers kann man sich von dem wahren Charakter auch dieser Handschrift keinen richtigen Begriff machen, die Verwirrung im Apparat, die Unmöglichkeit einer Classifizirung und Werthschätzung der Handschriften hat eher zugenommen als abgenommen.

Es ist begreiflich, dass ich, nachdem ich diesen Sachverhalt erkannt hatte, es mir in erster Linie angelegen sein liess, ganz neues Material und damit eine ganz neue Grundlage zu gewinnen. Ich hoffe aber auch Zustimmung dafür zu finden, dass ich nicht den Versuch gemacht habe, den bisherigen Apparat irgendwie zu berücksichtigen. Handschriften, welche mir unbekannt geblieben, waren nicht darin zur Verwendung gekommen; alle früher verwendeten hatte ich, soweit es erspriesslich schien, sorgfältiger und vollständiger collationirt, Abweichungen im Vulgat-Texte, welche sich in keiner Handschrift finden, verdanken in den allermeisten Fällen ihre Existenz der Phantasie Goar's oder der Willkühr des Correctors des Coislinianus. Sollte man diese alle berücksichtigen? Sollte man jedes Mal angeben, dass eine Lesart nicht in der vom alten Apparat angegebenen, sondern in einer anderen Handschrift stehe, dass eine von Classen als Lesart des Coislinianus gegebene Variante vom Corrector dieser Handschrift, nicht vom Schreiber herrühre? Ich

*) Um ein Beispiel anzuführen, so vermisst man p. 650 Bonn., abgesehen von Notizen über Correcturen zweiter Hand, folgende weitere Varianten: v. 3 *Οὐάλιδ* A (*Οὐαλίδ* der Bonner Text); v. 5 *ἐπισυνάξας* A (*συνάξας* im Text); v. 8 *ἐστασίασαν δὲ καὶ Ἐμεσηνοὶ καὶ Ἡλιουπολῖται* (von zweiter Hand corr. aus *Ἰλιουπολῖται*) A (*ἐστ. δὲ οἱ Ἐμ. καὶ οἱ Ἡλ* Text); v. 10 *ἑαυτοῦ* A (*αὐτοῦ* Text); v. 12 fehlt *τέτρασι — Δαχαχ* in A, während derselbe statt dessen das im Text fehlende *ἀπὸ Περσίδος* hat; v. 18 *ἐξαποστείλας* A (*ἀποστείλας* Text).

glaube, die dadurch hervorgebrachte Ueberlastung des an sich schon schwerfälligen Apparats hätte kein Aequivalent in dem Vortheil gefunden, dass man an einigen Stellen, wo sich Zweifel an der Richtigkeit meiner Angaben erheben könnten, eine ausdrückliche Bestätigung der letzteren läse.

Die beiden besprochenen Ausgaben von Goar und Classen sind die einzigen selbstständigen Versuche einer Wiedergabe der gesammten Chronik; denn die Venediger Ausgabe ist bekanntlich nur Nachdruck der Pariser, die Ausgabe im 118. Bande der Migne'schen Patrologie Nachdruck der Bonner Ausgabe, obgleich sie sich den Anschein selbstständigerer Arbeit giebt, indem die Vorrede sagt: Varias lectiones, quas in calce operis congesserat Jac. Goar, textui subicimus, adhibuimus praeterea collationem codicis Coisliniani 133 a Constantino Schina et Mauritio Pindero ad usum editorum Bonnensium institutam. Allein die erste Zeile des Werkes liefert genügenden Beweis, dass wir es in der That nicht mit einer neuen Verwerthung dieser Collation, sondern mit einem reinen Wiederabdruck der Bonner Ausgabe zu thun haben. In der Note zu p. 3, 20 ed. Bonn. giebt der Herausgeber an: *καὶ* add. ex A a b c e f g. Offenbar ist die sonst gar nicht als Zeichen für einen Codex vorkommende Chiffer g dem Schreiber oder dem Setzer in der Eile den übrigen Buchstaben nachgesprungen. Der selbstständige Migne hat natürlich auch dies g reproducirt.

Es erübrigt noch, dass wir uns mit einer Arbeit auseinandersetzen, in welcher zwar nur ein Abschnitt des Werkes des Theophanes publicirt worden ist, in der jedoch das Wichtigste und Bedeutendste niedergelegt ist, was bisher für den Theophanes geleistet worden ist, theils in der kritischen Bearbeitung dieses Abschnittes selbst, theils in den als Vorrede vorangeschickten Bemerkungen über die Art und die Hülfsmittel einer neuen Ausgabe der Chronik. Es ist die schon oben erwähnte Publication von G. L. F. Tafel in den Berichten der Phil.-Hist. Classe der Wiener Akademie von 1852, unter dem Titel: Theophanis chronographia (Probe einer neuen kritisch-exegetischen Ausgabe), in welcher der Bericht über die Regierung des Kaisers Heraclius wiedergegeben ist. Es ist das grosse Verdienst Tafel's, auf das Nachdrücklichste ins Gedächtniss gerufen zu haben, dass die Byzantinischen Chronisten, ebenso wie ihre Collegen im Occident, sich die Arbeit ausserordentlich leicht gemacht und ihre Vorgänger meistens sehr getreulich copirt haben, häufig so genau, dass ihre Compilationen für uns die Bedeutung — und vielfach nur diese — von Handschriften der älteren Werke

haben. Tafel fordert daher mit Recht, dass der Herausgeber einer solchen Chronik sich nicht darauf beschränke, diejenigen Handschriften zu consultiren, welche den Namen des herauszugebenden Autors an der Spitze tragen, sondern einerseits das Werk genau analysire und die als Quellen desselben constatirten Schriften zur Recension heranziehe, andrerseits sich in der späteren Litteratur umschaue und, wo eine Chronik das zu edirende Werk ausgeschrieben, die Lesarten dieser späteren Werke mit denen der Handschriften vergleiche und auf ihren Werth hin prüfe. Ein weiteres Verdienst Tafel's ist die richtige Würdigung und gründliche Ausnutzung der Uebersetzung des Anastasius Bibliothecarius, welche alle uns erhaltenen Handschriften an Alter und, in dem von Tafel publicirten Stücke, an Güte unendlich überragt. Mit der Art, wie Tafel diese aufgestellten Grundsätze im Einzelnen zur Anwendung bringt, kann ich mich allerdings nicht ganz einverstanden erklären. Eine unerlässliche Vorbedingung, wenn man die Texte anderer Chronisten und des Anastasius neben und sogar über und gegen die Handschriften des Theophanes verwerthen will, ist natürlich die, dass man diese Texte in diplomatisch vollständig gesicherter Fassung vor sich hat, damit man nicht Gefahr laufe, irrthümliche Lesungen oder willkührliche Aenderungen dieser Texte auch in den Text des Theophanes einzuschwärzen. Tafel hat aber nur die Bonner Ausgaben benutzen können, welche nur sehr bescheidenen Ansprüchen genügen.*) Sodann muss der Verwerthung späterer Chroniken und des Anastasius eine gründliche Prüfung der Eigenthümlichkeiten dieser zu benutzenden Hülfsmittel vorhergehen. Selbst dem räuberischsten Plagiarius ist die absolut genaue Wiedergabe jedes einzelnen Ausdrucks, jeder einzelnen Form weit weniger Selbstzweck als einem guten Abschreiber einer Handschrift des Autors. Abweichungen dieser spätern Chroniken von allen Handschriften des Theophanes sind, soweit es sich nicht um offenbare Corruptelen in den letzteren handelt, immer wahrscheinlicher kleine Freiheiten ihrer Verfasser gegenüber ihrer Vorlage**), als Spuren einer besseren Vor-

*) Wie Tafel z. B. bei der Benutzung des Cedrenus mehrfach handschriftlich gar nicht beglaubigte Lesungen dieses Autors aus der Bonner Ausgabe in den Text des Theophanes eingeführt, habe ich gelegentlich in meinem Apparat angeführt z. B. 310, 18 not.; 311, 19 not.

**) Selbst wenn z. B. in der erwähnten Stelle p. 310, 18 die Handschriften des Cedrenus *ἐπισυνῆξεν* statt *ἐπεσύναξεν* böten, würde ich Bedenken tragen, dies gegen die Handschriften bei Theophanes einzusetzen. Derartige Abweichungen zwischen dem spätern Werke und der Quelle kommen hundertfach bei diesen Chronisten vor.

lage, und wo Stellen, welche in den Theophanes-Handschriften heillos corrumpirt sind, sich in diesen spätern Werken in lesbarer Gestalt vorfinden, wird stets der Verdacht rege bleiben, dass die Chronisten nicht einen besseren Theophanes-Text besassen, sondern sich so gut oder schlecht wie möglich aus der Verlegenheit geholfen haben, um ihren Lesern eine verständliche Erzählung vorzulegen. Jedenfalls wird man bei jedem einzelnen Werke sorgfältig die geringere oder grössere Neigung seines Verfassers zur genauen Reproduction oder zur nur annähernd gleichen Wiedergabe seiner Quelle prüfen und danach seine Bedeutung für die Recension abwägen müssen. Von noch grösserer Wichtigkeit ist die eingehende Betrachtung aller Eigenthümlichkeiten bei der Uebersetzung des Anastasius, weil hier eine viel selbstständigere Thätigkeit des Autors und die wesentlich verschiedenen Bedingungen einer fremden Sprache in Frage kommen. Wie weit Anastasius nach dem Grade seiner Kenntnisse des Griechischen eine genaue Uebersetzung liefern konnte, wie weit er eine wortgetreue Uebersetzung liefern wollte, wie weit eine absolute Wiedergabe des griechischen Idioms im Lateinischen thunlich, und wie weit somit eine einfache Rückübersetzung ins Griechische zu einem sichern Resultat führen kann, das sind Fragen, in deren Lösung ich von Tafel praktisch stark abweiche und mich wesentlich conservativer verhalten habe. So wenig sich irgendwo auch nur für einen Augenblick verkennen lässt, dass in der Chronographia tripertita des Anastasius nicht eine originale Arbeit, sondern eine Uebersetzung aus dem Griechischen vorliegt, so sehr die Wahl der Ausdrücke, der Bau der Sätze unter dem Banne dieses griechischen Originales liegt und durch dies zu vielen selbst im spätesten Latein unerhörten Bildungen gekommen ist, eben so wenig ist doch zu verkennen, dass Anastasius, in verschiedenen Partieen mit wechselnder Kraft, mit seiner Vorlage ringt und sie wirklich zu latinisiren strebt. Eine einfache Rückübersetzung halte ich für verfehlt, namentlich wenn sie bis zu dem Grade getrieben wird, dass in unverdächtigen Stellen solche Aenderungen eingeführt werden, welche paläographisch gar nicht zu erklären sind, sondern ganz gewaltsame Umarbeitungen der späteren Abschreiber der Theophanes-Handschriften zur Voraussetzung hätten. Doch darüber muss ich später bei Besprechung der Uebersetzung des Anastasius ausführlicher handeln.

Endlich ist es eine unerlässliche Vorbedingung bei der Benutzung der ausserhalb der directen handschriftlichen Ueberlieferung liegenden Hülfsmittel, dass man sie nicht nach ihrem Alter allein abschätze, sondern in jedem Falle den relativen Werth der in ihnen

repräsentirten Handschrift des Autors und ihre Stellung in der Classifizirung der Handschriften genau bestimme. Und gerade die Ueberlieferung des Theophanes bietet für diese scheinbar selbstverständliche, aber keineswegs immer beachtete Regel das warnendste Beispiel. Die Uebersetzung des Anastasius, die Chronik des Georgius Monachus, beide kaum mehr als fünfzig Jahre hinter der Abfassung des Werkes liegend und weit früher als unsere älteste Handschrift des Theophanes abgefasst, scheinen nothwendiger Weise unsere beste Ueberlieferung zu repräsentiren, und nach der grösseren oder geringeren Uebereinstimmung mit ihnen, sollte man glauben, müsse die Werthbestimmung der Handschriften erfolgen. Nun ergiebt aber eine genauere Untersuchung, dass bereits vor Anastasius und Georg die Handschriften des Theophanes von schweren Corruptelen und weitgehenden Interpolationen heimgesucht worden sind, von denen sich nur das Original des Vaticanus 154 freigehalten hat. Selbst die Lesungen dieser uralten Hülfsmittel sind also keineswegs einfach der Textesrecension zu Grunde zu legen oder für die Classification der Handschriften entscheidend, viel weniger natürlich die späteren Chronisten. So z. B. hat Cedrenus eine Handschrift der von mir mit x bezeichneten Classe vor sich gehabt; seine Lesungen haben also genau nur den Werth der Handschriften dieser Classe, beweisen aber durchaus nicht, dass Theophanes so geschrieben habe Sie haben überhaupt keinen weiteren Werth, als dass sie in den Fällen, wo die beiden Repräsentanten dieser Classe nicht übereinstimmen, die wirkliche Lesung dieser Classe x constatiren helfen.

Dass Tafel nicht zu dieser richtigen Würdigung der von ihm in erster Linie herangezogenen Hülfsmittel gekommen ist, liegt in dem Grundfehler seines Specimens, der mangelnden Kenntniss der Handschriften des Theophanes selbst. Denn natürlich nur unter Voraussetzung einer solchen ist es möglich, zu erkennen, zu welcher Handschriftengruppe sich ein jedes solches Hülfsmittel gesellt, und welcher Werth ihm danach gebührt Dieser Mangel, welcher bei einer Arbeit aus dem Jahre 1852, bei der damaligen Schwierigkeit in der Erlangung handschriftlichen Materials, in gewissem Grade entschuldbar ist, nimmt sich absonderlich aus bei den Worten, mit denen Tafel an dem Bonner Herausgeber diesen selben Mangel rügt. "Einmal vermissen wir auch in dieser letzten Ausgabe selbst die nothdürftigste Aeusserung über Alter und Werth jener sechs Manuscripte, aus deren Lesarten die Goar'sche Farrago zusammengesetzt ist; sodann ist nicht angegeben, ob sich der Herausgeber mit der Richtigkeit jener Farrago im Einzelnen beruhigt, oder, was

man wünschen konnte, jene nämlichen Codices gleichfalls einer neuen Vergleichung unterzogen habe, wie das beim wichtigen Coislinianus geschehen ist. Ohne Zweifel ist diese besondere Arbeit unterblieben, weil sonst vom Gegentheile Anzeige gemacht worden wäre. Hierzu kommt aber, dass wir über einen noch erheblicheren Punkt im Dunkel geblieben sind, welcher ganz besonders einiger Aufhellung werth gewesen wäre. Was war, fragen wir, das urkundliche Fundament des Goar'schen Textes, d. h. aus welchem Codex wurde der Pariser Theophanes abgeschrieben, um sodann mit anderen Handschriften verglichen zu werden? Das lässt sich aus der Vorrede nicht recht erkennen, und doch hätte es da bündig und klar ausgedrückt werden sollen." Diese Worte könnte man genau ebenso in einer Beurtheilung des Tafel'schen Specimen anwenden. Auch dieses beruht, mit Ausnahme der Heranziehung und sehr sorgfältigen Collation des Monacensis, auf jener unglücklichen, unvollständigen und verwirrten Farrago des früheren kritischen Apparats, keine einzige jener sechs Handschriften ist untersucht, keine Angabe Goar's berichtigt, dieselben falschen Siglen (z. B. auch die Sigle b für den Vaticanus 154, obgleich derselbe die Regierung des Heraclius nicht mehr enthält) begegnen überall. Nur die letzte Frage über die grundlegende Handschrift Goar's hat Tafel beantwortet, aber unglücklicher und die wahre Sachlage verwirrender konnte die Antwort nicht ausfallen. Er sagt: "Fundament der editio princeps waren nicht die besagten sechs Handschriften, sondern nur Hülfsmittel und Beigabe derselben. Grundlage des Textes war eben jener Coislinianus, von Goar jedoch und Combefis nie so, sondern Regius genannt, was sowohl die Verfertiger der neuen Collation des Coislinianus im Jahre 1827, als der Herausgeber selbst im Jahre 1839 lernen konnten, wenn der eine oder der andere von den Combefisischen Notae posteriores irgend Notiz genommen oder gehabt hätten." Dass die sehr unwahrscheinliche Verwechslung in der Bezeichnung eines Regius und eines Coislinianus nicht von Goar und Combefis gemacht worden, vielmehr diese beiden Handschriften durchaus verschieden sind, hätte Tafel, auch ohne die Handschriften selbst zu sehen, im Jahre 1852 lernen können, wenn er von der p. 350, Not. 3 angeführten Stelle aus der Vorrede des Combefis Notiz genommen und dieselbe mit den Angaben Montfaucon's über den Coislinianus in der Bibliotheca Coisliniana verglichen hätte. Er hätte aus letzteren sofort gesehen, dass der Coislinianus nicht den vollständigen Syncellus und nicht den Leo Grammaticus enthält, welche nach Combefis' Erklärung im

Regius standen. Also auch der Apparat des von Tafel herausgegebenen Stückes ist in Bezug auf die Vollständigkeit und Richtigkeit der Angaben über die handschriftlichen Lesarten nicht wesentlich gefördert worden.

Was meine Ausgabe betrifft, so ist es bei der Erkenntniss dieses Zustandes des kritischen Apparats und bei meiner Ueberzeugung, dass alle anderen Hülfsmittel nur subsidiär neben den Handschriften zur Textesgestaltung herangezogen und nach Art und Bedeutung erst aus diesen richtig gewürdigt werden können, begreiflich, dass ich mein Hauptaugenmerk darauf richtete, eine völlig sichere handschriftliche Grundlage zu gewinnen. Zu diesem Zwecke habe ich sämmtliche bereits benutzte Handschriften selbst aufs genaueste revidirt und mich eifrig nach neuem Material umgesehen. Das Resultat dieser Arbeit soll im ersten Abschnitte der folgenden Untersuchung näher erörtert werden. Sodann habe ich das Gleiche für die Uebersetzung des Anastasius erstrebt und mich bemüht, die Art und Güte der Uebersetzung im Verhältniss zu ihrem Original zu erkennen. Denn wenn auch der Text, welchen Anastasius übersetzte, wie bemerkt, nicht mehr so frei von schweren Verderbnissen und Interpolationen ist, wie der Text des Vaticanus 154, so übertrifft er doch an Vollständigkeit und Güte den der übrigen bei Weitem und ist um so wichtiger, als der Vaticanus nur etwa ein Viertel der Chronik enthält. Drittens habe ich das Werk des Theophanes einer eingehenden Quellenuntersuchung unterzogen, um auch auf diese Weise Material für die Verbesserung des Textes zu gewinnen. Das Resultat derselben habe ich am Rande meiner Ausgabe kurz vermerkt, indem ich die direkten Quellen, oder beim Fehlen derselben die indirekten Quellen oder die nächstliegenden aus gleicher Quelle schöpfenden Autoren notirt habe. Einen ausführlichen Nachweis dieser kurz angedeuteten Resultate behalte ich einer besondern Schrift vor. Hier muss ich nur zweierlei bemerken. So weit es mir möglich war, habe ich, um sicher zu gehen, die in Frage kommenden Texte kritisch revidirt. So habe ich den Baroccianus des Malalas, den Vaticanus des Chronicon Paschale, den Vaticanus des Simocatta und Nicephorus, die verschiedenen Handschriften des kirchengeschichtlichen Compendiums neu verglichen und nicht ohne Frucht. Wo meine Angaben über Stellen dieser Autoren von den gedruckten Texten abweichen, da habe ich stillschweigend die handschriftliche Lesart der irrigen gedruckten substituirt. Zweitens habe ich nicht selten mit Absicht vermieden, den Theophanes aus seinen Quellen zu corrigiren, selbst da, wo eine

solche Correctur leicht scheint. Zu diesem conservativen Verhalten hat mich einerseits die Einsicht veranlasst, dass Theophanes seine Quellen sehr flüchtig benutzt hat, und dass es nicht meines Amtes sei, gegen die Handschriften Stellen zu corrigiren, deren Irrthümer sehr leicht dieser Flüchtigkeit des Autors ihren Ursprung verdanken können, andrerseits die Erfahrung, dass viele dieser Abweichungen von den indirekten Quellen schon in den daraus geflossenen Werken sich vorfinden, welche Theophanes direkt benutzte. So weichen z. B. nicht selten in den Erzählungen, welche in letzter Instanz aus den Kirchengeschichten des Socrates Sozomenus und Theodoret stammen, Eigennamen wesentlich von den Formen ab, in denen diese Historiker sie verwenden. Aber so weit die von Theophanes direkt benutzte Epitome aus diesen Originalwerken vorhanden ist, finden sich in derselben bereits dieselben falschen Formen vor, dürfen also beim Theophanes nicht herauscorrigirt werden. Aber diese Beobachtung muss auch für solche Fälle vorsichtig machen, wo wir in Ermangelung der Epitome auf die originalen Kirchengeschichten zurückgehen müssen, oder wo sonst die direkte Quelle des Theophanes nicht erhalten, oder nicht sicher zu ermitteln ist, ob derselbe ein Werk direkt oder durch eine Mittelquelle benutzt hat.

Eine Benutzung des in den jüngeren byzantinischen Chroniken, welche meistens vorwiegend aus Theophanes und Georgius Monachus compilirt sind, gebotenen Materials habe ich nur in geringem Umfange eintreten lassen. Eine sichere Handhabung desselben würde bessere Texte derselben voraussetzen und die vorhergehende Lösung äusserst weitschichtiger Fragen, wie weit ein jeder Chronist den Theophanes direkt oder erst durch eine Mittelquelle benutzt habe etc. erfordern. Dabei hätte es leicht geschehen können, dass die Ausgabe selbst unter den Vorarbeiten untergegangen wäre. Wo ich an verschiedenen Punkten, z. B. bei Cedrenus, angesetzt habe, erwies sich der Vortheil aus der Untersuchung als geringfügig. Eine Ausnahme habe ich mit dem Georgius Monachus gemacht, d. h. nicht mit dem Chaos, welches Muralt unter diesem Namen herausgegeben hat, und welches zwei oder drei verschiedene Schichten der Ueberarbeitung des eigentlichen Werkes repräsentirt, in deren jeder wieder direkt oder indirekt Theophanes benutzt worden ist, sondern mit dem Texte, welcher sich mir nach gewissenhafter Forschung als die originale Fassung der Chronik ergeben hat.*)

---

*) Vgl. meinen Aufsatz: Zur Kenntniss der Weltchronik des Georgios Monachos in "Historische Untersuchungen Arnold Schäfer gewidmet, Bonn 1882".

Dieser echte Text des Georgius steht nicht nur zeitlich der Abfassung des Theophanischen Werkes nahe, sondern sein Verfasser hat nachweislich eine Handschrift des Theophanes benutzt, welche zwar der besten uns erhaltenen Handschrift an Güte nachsteht, aber dem Gros der anderen entschieden überlegen ist. Wo meine Angaben über Lesungen des Georgius von dem Muralt'schen Texte abweichen, muss ich vorläufig für dieselben den guten Glauben der wenigen Benutzer des Theophanes in Anspruch nehmen. Die Citate aus Georgius werden Manchem verhältnissmässig selten vorzukommen scheinen; dies liegt zum Theil darin, dass viele Stücke, in welchen Georgius dem Theophanes sehr ähnlich ist, nicht aus dem letzteren, sondern aus gemeinsamer Quelle stammen*), also nicht ohne Weiteres zu Textesänderungen herbeigezogen werden können.

---

*) Vgl. denselben Aufsatz über Georgios Monachos

I. Die Handschriften.

Die Frage nach der handschriftlichen Ueberlieferung ist bei einer grossen Anzahl der byzantinischen historischen Schriftsteller eine überaus einfach lösbare: Wir besitzen entweder überhaupt nur eine einzige Handschrift, oder die Mehrheit der Handschriften ist nur eine scheinbare, indem sich die jüngeren derselben als direkte oder indirekte Ausflüsse einer einzigen uns noch erhaltenen, älteren Handschrift erweisen, so dass ihre Varianten in den meisten Fällen von gar keinem Werthe sind. Hat man also eine genaue Collation derjenigen Handschrift, welche allein Werth hat, gemacht, so ist diese Seite der Pflicht des Herausgebers erschöpft. Unter den Ausnahmen von dieser Regel sind die stärksten und daher bemerkenswerthesten zwei Schriftsteller, von deren Werken wir eine grössere Anzahl älterer, vor dem Erwachen der griechischen Studien im Abendlande unabhängig von einander gemachter Abschriften besitzen, welche uns daher veranlassen, gründlicher eingehende Untersuchungen zur Gewinnung einer soliden Textesgrundlage zu machen: es sind Theophanes und Georgius Monachus, der sogenannte Hamartolus. Dies Verhältniss entspricht vollkommen der Stellung dieser beiden Chronographen in der späteren byzantinischen historischen Literatur, die unentbehrlichsten Hand- und Hülfsbücher für alle diejenigen zu sein, welche sich mit der Geschichte der Zeit vor der Thronbesteigung Leos des Armeniers und mit seinen nächsten Nachfolgern beschäftigen. Das Ansehen, welches die Chronik des Theophanes bereits kurz nach ihrem Erscheinen besass, wird hinreichend dadurch erwiesen, dass sie bereits von Georgius Monachus ausgeschrieben wurde, dass sie es war, welche ein halbes Jahrhundert nach ihrer Abfassung Anastasius zu Nutz und Frommen seines mit der Compilirung einer Kirchengeschichte beschäftigten Freundes Johannes ins Lateinische übertrug. Einige Zeit mag sie dann mit der Rivalität der Chronik des Georgius zu kämpfen gehabt haben, welche arm an historischem Detail, reich an Fetzen aus der patristischen Literatur, dazu wundersüchtig und anekdoten-

haft offenbar dem damaligen Bildungsgrade und der damaligen Geschmacksrichtung noch mehr entgegenkam, als das relativ stoffreiche Buch des Theophanes. Aber im zehnten Jahrhundert steht das Werk des Theophanes jener Chronik völlig an Ansehen gleich. Der Kaiser Constantin Porphyrogennetus plünderte es; zur selben Zeit entwickelte sich die Literatur der *Continuatores Theophanis,* welche ausdrücklich an den Schluss seines Werkes anknüpften, als wollten sie sagen, dass nach ihrer Ansicht für die von Theophanes behandelte Zeit durch sein Werk ein Abschluss für die historische Darstellung erreicht worden sei. Neben und nach ihnen werden dann wieder andere Weltchroniken compilirt, theils in der Weise, dass man die Chronik des Georgius erweiterte und überarbeitete, wozu Theophanes den meisten Stoff lieferte, theils indem man die Chroniken des Theophanes und Georgius, meistens ohne bedeutende andere Zuthaten, zusammenschweisste. Es liegt in ihnen der Ausdruck einer vermittelnden Geistesrichtung, welche zwar den theologischen Wust des einen Schriftstellers nicht entbehren mochte, doch aber eine etwas grössere Mannigfaltigkeit und Ausdehnung des historischen Stoffes wünschte.

Diese Stellung des Theophanes in der Literatur, welche sich bis in späte Zeiten verfolgen lässt, lässt die Existenz einer beträchtlichen Anzahl von Exemplaren in den verschiedensten Bibliotheken voraussetzen und es sehr erklärlich erscheinen, dass auch wir verhältnissmässig reich an Abschriften sind, welche nicht erst das Lesebedürfniss und die Speculation des 15. und 16. Jahrhunderts geschaffen hat. Die Sichtung dieses Reichthums, die Ausscheidung des Werthlosen, die genaue Feststellung, richtige Schätzung und Anordnung des Uebrigbleibenden bildet das Fundament zum Aufbau einer kritischen Ausgabe des Theophanes. Wir werden dabei im Ganzen und Grossen nicht auf so weitgehende Verschiedenheiten der Handschriften treffen, wie beim Georgius Monachus, sodass wir zuerst zu constatiren hätten, welches denn eigentlich der wahre Bestand des Originalwerkes gewesen sei. Die Chronik unseres Autors war weder so mager, dass auch ein mittelmässig belesener Leser derselben ohne Schwierigkeit Ausführlicheres geben konnte, noch so überreich, dass sie leicht dazu verführte, ein Compendium aus ihr zu machen; so ist sie von dem Schicksal des Excerpirens und Interpolirens so ziemlich verschont geblieben. Die meisten Handschriften geben denselben Textbestand mit wenigen, meistens noch ausdrücklich als Scholien bezeichneten, sehr alten Zusätzen, und wo etwas fehlt, da ist meistens nur Nachlässigkeit Schuld. Diese ist

allerdings dem Texte des Theophanes sehr verderblich geworden, um so verderblicher, als sie in den älteren Handschriften bedeutend mehr grassirt hat, als in den jüngeren. Was durch die letzteren an Fehlern in den Text hineingetragen worden ist, das beschränkt sich auf die allbekannten Schnitzer, welche aus dem schnellen, handwerksmässigen Abschreiben entstehen, und welche man meistens auf noch reconstruirbare Lesefehler und Uebertragung moderner Formen der Flexionen und der Aussprache auf ältere Texte zurückführen kann. Schlimmer ist die Nachlässigkeit der Schreiber in älteren Handschriften, auf denen unsere Ueberlieferung wesentlich sich gründet, denn sie beruht auf einem Gefühl der Nichtachtung des Ueberlieferten, der es nicht der Mühe werth dünkt, die Worte des Schriftstellers scrupulös genau wiederzugeben; sie manifestirt sich im Gebrauche synonymer Ausdrücke statt der vom Schriftsteller verwendeten, in beliebiger Wandelung der Construction, in willkührlicher Aenderung in der Wortfolge und dergleichen. Glücklicher Weise ist uns noch heutzutage eine Reihe der Quellen, welche Theophanes verwerthete, erhalten, andere finden wir ausser von Theophanes noch von anderen Schriftstellern so verwerthet, dass wir aus deren Worten sichere Rückschlüsse auf den ursprünglichen Wortlaut machen können. Dadurch sind wir in den Stand gesetzt, in vielen Fällen mit absoluter Sicherheit über den Werth der Varianten ins Klare zu kommen, und aus der Summe solcher Fälle werden wir uns ein gutes Bild des Verhältnisses der Handschriften zu einander machen und die Reihenfolge ihres Werthes bestimmen können. Zunächst jedoch habe ich statistisch über die vorhandenen Handschriften, ihr Alter, ihren Bestand, ihre äusseren Eigenthümlichkeiten zu berichten, soweit ich dieselben gesehen oder Nachrichten über dieselben erlangt habe.

Die älteste Handschrift des Theophanes, welche mir vor Augen gekommen ist, ist:

I. Parisinus Regius 1710, früher Colbertinus 5091, dann Regius 2560, eine Pergamenthandschrift von 395 Blättern aus dem 10. Jahrhundert. Im Kataloge der Bibliothek ist sie dem 13. Jahrhundert zugewiesen; aber diese Altersbestimmung ist wohl nach dem Namen des Kaisers Michael Palaeologus gemacht, welcher von jüngerer Hand auf das erste Blatt geschrieben ist. Den Schriftzügen nach scheint mir dieselbe eine Unmöglichkeit zu sein. Von dieser Handschrift, wenigstens von einem grossen Theile derselben, gilt nun freilich am wenigsten das, was ich oben als die Regel aufgestellt habe, dass eine eigentliche Umarbeitung nicht stattgefunden habe. Wir haben im Regius 1710 viel mehr eine excerpirende Be-

arbeitung, als eine direkte Abschrift der Chronik. Die beiden letzten Drittel der Chronik sind weniger stark afficirt als das erste, welches in einer Weise umgearbeitet ist, welche ganz auffallend an das Verhältnis unseres Malalas-Textes zu manchen Stücken der aus Malalas gemachten Excerpte der Constantin'schen Sammlungen erinnert, wie denn ja auch der Baroccianus des Malalas zu derselben Zeit geschrieben ist wie unsere Handschrift. Dass der Schreiber dieser letzteren selbst der Bearbeiter war, ergiebt sich z. B. aus p. 421. Dort hat er die Worte Z. 25 *ἐν Ἐμέσῃ* — 33 *ἐκοινώνησεν* ausgelassen; allein das *ἐν* hatte er schon hingeschrieben, als er sich zu dieser Auslassung entschloss. Ebenso schreibt er p. 225, 13 *παρεγένετο ὁ πάπας Βιγίλιος* statt *ὁ πάπας Βιγίλιος παρεγένετο*; hinter *Βιγίλιος* setzte er aber dann nochmals mit *παρεγ.* an, strich dies aber selbst wieder durch. Die Ausführung der Bearbeitung ist verschiedenartig. Manche kleinere Erzählungen des Theophanes sind ganz fortgefallen, ausführlichere in ihrem Bestande gemindert und der Rest derselben durch die willkürlichsten Aenderungen im Ausdruck wieder verknüpft; in anderen Fällen wird in kurzen Sätzen von der Mache des Excerptors der Hauptinhalt des Ausgeschiedenen resumirt. Wo die Erzählung sachlich dieselbe geblieben ist, da hat der Bearbeiter wenigstens die Form nach seinem Geschmacke geändert, viel durchgreifender und bewusster als es in einzelnen Fällen, wie oben bemerkt, durch die geringe Achtung der Abschreiber vor ihrer Vorlage in beinahe allen Handschriften geschehen ist; manchmal steigern sich diese Veränderungen zu einer völligen sprachlichen Umarbeitung. In Folge dieser Verhältnisse ist die Verwerthung des Codex für den kritischen Apparat theilweise eine sehr problematische; es würde wenigstens im ersten Drittel der Chronik eine beträchtliche und wesentlich werthlose Beschwerung desselben gewesen sein, alle Auslassungen und Umarbeitungen zu notiren. Da wir hinreichend viele Handschriften haben und darunter auch solche, welche dem Regius 1710 sehr nahe verwandt sind, so wird man fast stets mit zweifelloser Gewissheit sagen können, was der Schreiber seiner Vorlage entnahm und was er selber hineinbrachte.

Dagegen ist diesem Bearbeiter des Theophanes das Streben nach dem wohlfeilen Ruhme, durch Verbindung des Theophanes mit Stücken aus einem andern ähnlichen Chronikon, etwa Georgius Monachus oder Leo Grammaticus, ein "neues" Werk zu schaffen, fremd. Die Zusätze zu dem Original sind kaum nennenswerth. So findet sich hinter p. 7, 19 eine Notiz über mehrere Märtyrer, hinter

p. 63, 19 hinter dem Namen des Bischofs Letoïus die Notiz *πρὸς ὃν ὁ μέγας Βασίλειος ἐπιστολὴν πάνυ θαυμασίαν περὶ τῆς ἐν παρθενίᾳ ἀφθορίας γεγράφηκεν.* An anderen Stellen verrathen einzelne kleine Aenderungen des Textes ebenfalls Bekanntschaft mit Märtyrergeschichte, z. B. wenn man p. 17, 2 statt *οὗτος καὶ Βασιλέα τὸν ἐπίσκοπον Ἀμασείας καί, ὥς τινές φασιν, καὶ τοὺς ἁγίους μ' μάρτυρας — τελειωθῆναι ἐποίησεν* liest: *οὗτος καὶ Βασιλέα τὸν ἐπίσκοπον Ἀμ. καρατομήσας ἔρριψεν εἰς βυθόν, τοὺς δὲ ἁγίους μ' μάρτυρας — τελειωθῆναι ἐποίησεν*; oder wenn p. 25, 22 unter den persischen Märtyrern statt *Ἀειθαλᾶς πρεσβύτερος* genannt sind *Ἰωσὴφ πρεσβύτερος καὶ Ἀειθαλᾶς διάκονος*; oder wenn p. 44, 2 statt *παρευθὺ τὸν Παῦλον ἀποστείλας τῆς πόλεως ἐξώρισεν ἐν Κουκουσῷ, κἀκεῖ ὑπὸ Ἀρειανῶν ἀναιρεῖται*, genauer berichtet wird: *παρευθὺ ἀποστείλας Παῦλον τῆς πόλεως ἐξώρισεν ἐν Κουκκουσῷ τῆς Ἀρμενίας ὃς ἐκεῖσε ὑπὸ Ἀρειανῶν ἀγχονῇ ἀναιρεῖται.* p. 412, 7 ist zu dem Datum des 26. October hinzugefügt *τοῦ ἁγίου Δημητρίου.* Sehr selten sind Veränderungen wie p. 47, 21, wo der Bearbeiter die allgemeine Angabe des Theophanes über die Dauer eines Exils des Athanasius *χρόνον πολύν* mit der genaueren Angabe *ἐπὶ ἓξ ἔτεσιν* vertauscht, oder p. 12, 17, wo er den Diaconus Arius des Theophanes in einen Presbyter verwandelt. p. 402, 17 fügt er den richtigen Namen des Bischofs von Nacolia ein, welcher auch bei Anastasius fehlt, also schwerlich von Theophanes genannt worden ist. Alle diese Zusätze verrathen einige Vertrautheit mit der Kirchengeschichte und den Heiligenlegenden. Zwei Randnotizen von erster Hand über den Vater der Gemahlin des Kaisers Konstantin VI. (zu 463, 23) und über den Namen des Philosophen Dioscorides, von welchem eine Wundergeschichte erzählt wird (zu 455, 13), gehen über diesen Rahmen hinaus. Ganz bedeutungslos sind Zusätze wie p. 97, 11, wo der Bearbeiter in dem Satze: *τοῦ δὲ εἰσελθόντος ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ καὶ προτραπέντος λαλῆσαι τῷ λαῷ ἔφη* hinter *λαῷ* einschiebt *ἦν γὰρ ἡ γεννέθλιος ἡμέρα*; denn dieser Zusatz ist nichts als ein Rückschluss aus den ersten Worten der Predigt, welche angeführt werden: *ἄνδρες ἀδελφοί, ἡ γέννησις τοῦ θεοῦ — σιωπῇ τιμάσθω.*

Selbst diese geringe Anzahl von Zusätzen hat der Verfertiger des epitomirten Theophanes schwerlich alle aus eigenem Ingenium oder Wissen. In einem Falle allerdings kann er nur aus eigenem Antriebe eine sachliche Aenderung gemacht haben. P. 267, 26 wird angegeben, dass das Osterfest des Jahres auf den 26. März fiel. In der Handschriften-Klasse, welcher der Codex angehört, war *Μαρτίῳ* in *Ὀκτωβρίῳ* corrumpirt, und dies hat unsern Schreiber, der den

Unsinn einer Osterfeier im October bemerkte, veranlasst, nach der verkehrten Seite hin einen Emendationsversuch zu machen, indem er schreibt: *τῇ ἡμέρᾳ τοῦ ἁγίου Δημητρίου* statt *πάσχα*. Demnach ist ohne Zweifel auch p. 412, 7 der Zusatz *τοῦ ἁγίου Δημητρίου* von ihm selbst. In anderen Fällen fand er die Zusätze jedoch nachweislich als Scholien in seiner Handschrift bereits vor; der Zusatz über die Persönlichkeit des Bischofs Letoïus p. 63, 19 findet sich mit denselben Worten in dem, ihm nicht einmal auffällig nahe verwandten, codex Vatic. 978 wieder, wo er ebenfalls in den Text gerathen ist, während er in den diesen Handschriften am nächsten verwandten Exemplaren fehlt. Dass jene nicht etwa den vollständigen Text des Theophanes, die anderen einen lückenhaften bieten, steht durch Vergleichung mit den direkten und indirekten Quellen unseres Autors völlig fest. Es bleibt also gar kein anderer Erklärungsgrund übrig, als dass das Einschiebsel eine sehr alte Marginalnote war, welche in den genannten beiden Handschriften in den Text gerathen, bei den anderen völlig verschwunden ist. Ebenso scheint sich die veränderte Bezeichnung des Arius als Presbyter statt als Diaconus (p. 12, 17) aus einer im Vat. 154 erhaltenen Marginalnotiz (vgl. d. Anm.) zu erklären. Das Vorhandensein solcher alter Marginalien ist auch sonst über allen Zweifel erhaben. Da nun in unserem Regius 1710 der Charakter der Zusätze ein ziemlich gleichartiger ist, so wird man aus der Herkunft einiger Schlüsse auf die der Uebrigen ziehen dürfen.

In den Auslassungen des Bearbeiters lässt sich ein gewisses System erkennen. Völlig verworfen hat er das ganze chronologische Gerüst, in welches Theophanes seine historischen Erzählungen eingeordnet hat, die Angaben über die Regierungsjahre der Kaiser, der Perserkönige und der Inhaber der 5 oekumenischen Patriarchensitze. Giebt Theophanes diese Angaben in extenso, so begnügt sich unser Excerptor mit Angabe der Jahre der Welt und Christi, wie wir es genau so bei Anastasius in der Uebersetzung finden, und er beginnt dann das Jahr wie z. B. p. 11, 23 ff. *τῷ οὖν ͵εψϞζʹ ἔτει τοῦ κόσμου, τῆς δὲ θείας σαρκώσεως ἔτει σϞζʹ Κωνσταντῖνος ὁ θειότατος κ. τ. λ.* Sehr häufig wird dadurch eine Umarbeitung des Anfangs der Erzählung nöthig. Sehr selten fehlen diese chronologischen Angaben da, wo die anderen Handschriften die vollständigen Notizen bieten, und in diesen wenigen Fällen liegt die Vermuthung nahe, dass sie in der Vorlage des Bearbeiters fehlten oder minder vollständig waren, ebenso wie im umgekehrten Falle, wo etwa der Regius 1710 die Jahre der Welt und nach Christi Geburt notirt,

ohne dass die anderen Handschriften die vollen Angaben haben, anzunehmen ist, dass jene Vorlage vollständiger war. Wo Theophanes nur kurze Angaben hat, lässt der Bearbeiter dieselben fast immer fort und beginnt oft einfach mit *τούτῳ τῷ ἔτει* wie seine Vorlage; ebenso häufig aber lässt er auch dieses weg und sucht durch Einschiebung von Partikeln oder durch stärkere Mittel eine engere Verbindung mit der Erzählung des Vorjahres zu erreichen. So steht z. B. p. 17, 14 *μαθὼν οὖν ὁ μέγας Κωνσταντῖνος*. p. 28, 32 *ἐπέτεινε δὲ τὴν κατὰ τῶν εἰδώλων — κατάλυσιν*, dagegen ist z. B. p. 17, 8 die vorhergehende Notiz über den Regierungsantritt des Bischofs Alexander von Constantinopel mit dem Anfange der Erzählung so verschmolzen: *Ἀλεξάνδρου δὲ τὸν θρόνον Βυζαντίου διέποντος Ἄρειος κ. τ. λ.* Dadurch wird natürlich die Chronologie nicht selten verwischt. Ueberhaupt zeigt der Excerptor gegen die chronologischen Ansätze die grösste Rücksichtslosigkeit; z. B. auf p. 37, wo Theophanes Z. 18 mit *τούτῳ τῷ ἔτει* ein neues Jahr beginnt, knüpft jener mit *τῷ δ' αὐτῷ ἔτει* an das vorhergehende Jahr an, dagegen Z. 22, wo Theophanes mit *τῷ δ' αὐτῷ ἔτει* fortfährt, erweckt er durch die Aenderung in *τούτῳ τῷ ἔτει* den Schein, als begönne hier ein neues Jahr. Derselben Gleichgültigkeit sind eine Menge der genaueren Datirungen bei Theophanes im Excerpt zum Opfer gefallen.

Auch die Auslassungen ganzer Erzählungen scheinen sich zum grossen Theile nach bestimmten Gesichtspunkten gruppiren zu lassen. So hat sich augenscheinlich der Excerptor anfänglich vorwiegend nur für die Geschichte von Byzanz und specieller wieder für die Kirchengeschichte interessirt. Es fehlen ihm z. B. sämmtliche Stellen, welche die Geschichte Westroms betreffen. (p. 81, 21–27; 83, 23–24; 84, 3–9, 108, 1–15; 109, 9–21; 112, 26–28; 114, 21–24; 118, 2–19 (*Γιζέριχον*); 119, 13–27; 130, 32–131, 17; 169, 19–27; um nur die Stellen bis zum Regierungsantritt Justinian's zusammenzustellen); Vorgänge in Alexandria (84, 11–12; 92, 33—34; 96, 2–3, 15—16; 107, 4—5; 114, 5–7; 115, 4—7; 140, 28—30; 151, 32—152, 4); bei den Saracenen (p. 144, 3—6); im persischen Reich (p. 87, 24—25; 122, 1—10; 123, 11—124, 6; 138 29—31), wobei zugleich der Krieg zwischen Persern und Byzantinern p. 147, 32–148, 23 *ἐξωνήσασθαι**) in Wegfall gekommen ist. Von kirchengeschichtlichen Dingen vermeidet er besonders die Erzählungen über Sectirer und die inneren Parteistreitigkeiten der Kirche, namentlich

*) Hier knüpft der Bearbeiter in folgender Weise an: *τούτῳ τῷ ἔτει τῶν ῥωμαϊκῶν στρατευμάτων ἐκ τῶν χειμερίων τόπων μεταναστάντων, οἱ πρὸς Ἀσπέτιον ἐγίνοντο λόγοι.*

wenn sie mit arg weltlichen Waffen ausgefochten werden und Theophanes von einer *στάσις* oder *ταραχή* spricht z. B. p. 34, 27—31; 39, 4—11; 55, 23 *Παυλῖνος* —24; 58, 5—12; 59, 21—27; 64, 16—23; 69, 27 *ζῶντος* —30; 128, 17—26; 139, 13—19; 142, 31—143, 16; 159, 9 *τῆς λιτῆς* —19; 162, 13 *οἱ δὲ μοναχοὶ* —163, 16; 167, 20—23. Mehrfach lässt er auch Erzählungen über die Juden aus (z. B. 40, 20—23; 83, 11—14), und dass er keine besondere Vorliebe für Wundergeschichten hegte, zeigt die Auslassung von 53, 4—13; 63, 24—28; 79, 23—80, 3; auch Erdbeben, Pestilenz, Kometenerscheinungen, Städtegründungen, über welche Theophanes im ersten Theile seiner Chronik eine Menge annalistisch kurzer Notizen hat, finden selten Gnade vor den Augen des Excerptors. Hat Theophanes zwei Versionen derselben Sache, so fehlt gewöhnlich die mit *φασὶ δέ*, *ἄλλοι δέ φασι* etc. eingeleitete zweite Erzählung: so p. 32, 27 *καὶ οὐχ* — 33, 8; 33, 19—22; 57, 3—14; 63, 2—3. Einmal ist dadurch eine Umstellung in der Reihenfolge bewirkt, indem p. 121, 30—122, 1 eine Erzählung über Daniel den Styliten ausgelassen, dafür aber eine ähnliche von 122, 27—30 heraufgezogen und vor 122 21—27 eingeschoben ist. Bisweilen lässt der Bearbeiter die Stücke nicht einfach aus, sondern ersetzt Ausführlicheres durch wenige Worte, z. B. p. 156, 6 *τῶν δὲ εἰπόντων* —8 *καὶ οὕτως* durch die Worte *αὐτῶν δὲ μὴ δεχομένων*; p. 156, 12 *Ἐπέθεντο* —17 *Γάζης* durch: *ὃ καὶ πεποίηκε τὸν μὲν Φλαβιανὸν ὀρθοδοξώτατον ὄντα ἐξωθήσας, Σευῆρον δὲ τὸν αἱρετικὸν ἀντεισάξας.* Endlich hat der Excerptor die einfache Auslassung eines Satzes als das beste Auskunftsmittel dann befunden, wenn eine schwere Corruptel denselben bis zur vollständigen Unverständlichkeit entstellt hatte; für diese schwierigsten Fälle lässt uns die Handschrift somit fast stets im Stich. Leichtere Corruptelen, welche sich in allen übrigen Handschriften finden, theilt der Regius 1710 sehr häufig nicht, aber es ergiebt sich aus seiner Eigenart, die nicht die Absicht hatte das Ueberlieferte zu reproduciren, sondern ein lesbares Buch herzustellen, von selbst, dass wir auffallend guten Lesarten, welche sich einzig in dieser Handschrift finden, mit grossem Misstrauen begegnen müssen, weil die Vermuthung, dass es nur Conjecturen des Excerptors seien, zu nahe liegt und häufig genug bestätigt wird. Damit ist nicht ausgeschlossen, dass er nicht bisweilen auch das Richtige trifft. Besonders charakteristisch scheint mir ein Fall p. 314, 6 zu sein, woselbst die meisten Handschriften lesen: *τούτου δὲ πεσόντος, εἰς φυγὴν ἐτράπησαν οἱ βάρβαροι καὶ τῇ στενώσει τῆς γεφύρας ὡς βάρβαροι εἰς τὸν ποταμὸν ἑαυτοὺς ἔρριπτον*; nur eine Handschrift hat für *ὡς βάρβαροι* ge-

ändert *οἱ βάρβαροι*. Im Texte unseres Regius fehlt *ὡς βάρβαροι* gänzlich, dann aber ist am Rande von erster Hand beigeschrieben: *ὡς βάτραχοι*, und dass dies die richtige Lesart sei, bezeugt Anastasius. Offenbar also liess der Schreiber das unpassende *ὡς βάρβαροι* anfangs weg, nachher fiel ihm die Conjectur ein. In vielen anderen Fällen, wo es leichter war das Richtige zu treffen, ist dieser Process schneller gegangen, und daher die Conjectur schon in den Text eingestellt.

Einzig in ihrer Art ist eine Umarbeitung von Theophanes p. 224, 15 ff. Das Verhältniss von Original und Bearbeitung ist hier folgendes:

Theophanes:

Καὶ τῷ αὐτῷ ἔτει ἀνεφάνη τις ἐκ τῆς τῶν Ἰταλῶν χώρας κωμοδρόμος, ὀνόματι Ἀνδρέας, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ κύνα ξανθὸν καὶ τυφλόν, ὅστις κελευόμενος ὑπ' αὐτοῦ ἐποίει θαύματα. ἑστῶτος γὰρ αὐτοῦ ἐν τῇ ἀγορᾷ, καὶ ὄχλου παρεστῶτος, λάθρα τοῦ κυνὸς ἐκομίζετο τὰ τῶν ἑστώτων δακτυλίδια χρυσᾶ τε καὶ ἀργυρᾶ καὶ σιδηρᾶ. καὶ ἐτίθει εἰς τὸ ἔδαφος περισκέπων αὐτὰ τῷ χώματι. καὶ ἐπέτρεπε τῷ κυνί, καὶ ἔπαιρνεν καὶ ἐδίδου ἑκάστῳ τὸ ἴδιον. ὁμοίως καὶ διαφόρων βασιλέων νομίσματα μιγνύμενα ἐπεδίδου κατ' ὄνομα. ἀλλὰ καὶ παρεστῶτος ὄχλου ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν ἐπερωτώμενος ἐδείκνυε τὰς ἐν γαστρὶ ἐχούσας καὶ τοὺς πόρνους καὶ μοιχοὺς καὶ κνιποὺς καὶ μεγαλοψύχους. καὶ ὑπεδείκνυε πάντα μετὰ

Codex Regius:

Ἀνεφάνη δέ τις κωμοδρόμος Ἀνδρέας ὀνόματι, ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ κύνα ξανθὸν οὐ μέγαν τῇ θέᾳ, ἔχοντα κεκομμένα τὰ ὦτα καὶ τὴν οὐράν. ὅστις κύων κελευόμενος ὑπὸ τοῦ ἀναθρεψαμένου αὐτὸν ἐποίει τινὰ θαύματος ἄξια. ἐκομίζετο λάθρα τοῦ κυνὸς παρὰ τῶν ἑστώτων δακτυλίδια χρυσᾶ τε καὶ ἀργυρᾶ καὶ νομίσματα διαφόρων βασιλέων. καὶ ἐτίθει αὐτὰ εἰς τὸ ἔδαφος σκέπων αὐτὰ κοπρίᾳ. καὶ ἐκέλευεν τῷ κυνὶ ἐλθεῖν καὶ ἐπάραι ἐκ τοῦ χώματος καὶ ἐπιδοῦναι ἑκάστῳ τὸ ἴδιον δακτυλίδιον. καὶ πάντες ἐθαύμαζον. ἔλεγε δὲ πάλιν τῷ αὐτῷ κυνί· ἐλθὲ καὶ δός μοι. τὸ νόμισμα τοῦ βασιλέως Λέοντος. καὶ ἐρευνῶν ὁ κύων ἐλάμβανε τῷ στόματι καὶ ἐδίδει αὐτό. καὶ πάλιν ἔλεγεν· ἐπίδος μοι τὸ Ζήνωνος· καὶ ἐπεδίδει αὐτό, ὡσαύτως καὶ ἑκάστου βασιλέως, οὗ ἔλεγεν αὐτῷ, ἐπεδίδει τὸ ἴδιον χάραγμα. ἀλλὰ καὶ παρεστῶτος ὄχλου ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν ἐπερωτώμενος ἐδείκνυε τὰς ἐν γαστρὶ ἐχούσας καὶ τοὺς πόρνους καὶ μοιχοὺς καὶ μεγαλοψύχους καὶ κνιπούς. καὶ ὑπεδείκνυε πάντα μετὰ ἀληθείας. καὶ ὅσας γυναῖκας ἐγκύους ἐμαντεύσατο ὁ κύων εἴτε ἀρρενικὸν ἔχειν εἴτε θῆλυ, οὕτως ἐγέννησαν. καὶ ἐξεπλήττοντο πάντες. ὅθεν ἔλε-

Theophanes:	Codex Regius:
ἀληθείας. ὅθεν ἔλεγον, ὅτι πνεῦμα ἔχει Πύθωνος.	γον οἱ πολλοὶ πνεῦμα Πύθωνος ἔχειν αὐτόν. εἶχε γὰρ καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἠλλοιωμένους.

Man wäre leicht geneigt zu glauben, der Bearbeiter hätte hier einmal seiner Phantasie freien Lauf gelassen und das von Theophanes in gröberen Strichen Angedeutete mehr ins Einzelne ausgeführt. Allein dagegen ist anzuführen, dass, während im Ganzen und Grossen Theophanes dem Malalas näher steht als der Bearbeiter, und namentlich bei Beiden Alles fehlt, was bei der Bearbeitung mehr ins Detail geht (z. B. die specielle Erwähnung der Kaiser Leo und Zeno, die Zusätze zu der Beschreibung des Hundes), doch wieder einzelne Phrasen so auffallend gegen den Ausdruck des Theophanes mit Malalas übereinstimmen, dass dabei die Annahme eines Zufalls ausgeschlossen scheint. Malalas und der Bearbeiter haben ὅστις κελευόμενος ὑπὸ τοῦ ἀναθρεψαμένου αὐτὸν ἐποίει τινὰ θαύματος ἄξια gegen Theophanes, welcher kürzer sagt ὅστις κελευόμενος ὑπ' αὐτοῦ ἐποίει θαύματα. Jene haben παρὰ τῶν ἑστώτων, dieser τὰ τῶν ἑστώτων, jene πολλοὶ hinter ἔλεγον kurz vor dem Schlusse, was diesem fehlt. Wie die Eigenthümlichkeiten des Berichtes im Codex Regius zu erklären seien, ist schwer zu sagen; denn die ungeschickte Weise, wie in demselben die Geschichte von den Ringen mit der von den Münzen verquickt wird, lässt auch die Annahme nicht zu, dass der Bearbeiter der Handschrift die Erzählung des Theophanes durch das ihm zufällig zu Händen gekommene gemeinsame Original des Theophanes und Malalas ersetzt habe. Da sich ausser an dieser Stelle nirgends die Einwirkung einer andern historischen Darstellung neben dem Theophanes geltend macht, so ist die Entscheidung nicht von Wichtigkeit.

Ob der Excerptor seinem Fabricat den Namen des Theophanes beliess, oder ob er es sich selber zuschrieb, wissen wir nicht, denn die Handschrift ist am Anfange verstümmelt. Doch da die Vorrede des Theophanes auch der Bearbeitung vorgesetzt war, so ist es doch wahrscheinlicher, dass der Name des Theophanes auf dem Titel stand. In seinem heutigen Bestande beginnt der Codex mit p. 4, 1 καταλέλοιπεν. Es fehlt somit offenbar ein Blatt. Auf die Vorrede folgt die Ueberschrift Χρονογραφία ἀπὸ Διοκλητιανοῦ ἕως Μιχαὴλ καὶ Θεοφυλάκτου τῶν βασιλέων. Später ist ein Blatt ausgerissen, so dass nur die Buchstaben am innersten Rande erhalten sind. Der Lücke entspricht im Drucke das Stück p. 69, 24 ἐκοι-

μήθη — 71, 6 *ἀγχόνῃ*. Ferner fehlen durch Ausfall mehrerer Quaternionen 295, 15 — *λαιστίνην* bis p. 313, 6 *Σαρβάρῳ*; p. 423, 8 *ἐλαιώδη* — 440, 7 *θαυμαστὸν καὶ*; endlich p. 479, 13 *καὶ πράῳ* bis zum Schlusse, und durch ein Versehen beim Einbinden ist der Quaternio, welcher p. 464, 4 *τῆς μεγάλης Λογγ.* — 472, 29 *τῆς Ῥώμης* enthält, hinter den folgenden, welcher mit p. 478, 18 *ὡς βασιλεῖ καὶ* endigt, gerathen. Der Text beginnt auf dem zweiten Blatte, auf dem ersten steht auf der Vorderseite in Schriftzeichen, welche dem 13. — 14. Jahrhundert angehören, unter einem Monogramm: *Μιχαὴλ ἐν χῷ τῷ θεῷ εὐσεβὴς βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων δούκας ἄνγγελος* (sic) *Κομηνὸς* (sic) *ὁ Παλαιολόγος* (Michael VIII, a. 1258—82 oder Michael IX, a. 1293—1320). Auf der Rückseite steht mit jüngerer Schrift: *ͅαφμθ' Ἰουν. δ'. Ἰωάννης Παλαιολόγος ἵππαρχος ἁλικῆς* (das letzte Wort nicht ganz deutlich). Der Rand ist stark beschrieben, theils schon vom Schreiber der Handschrift, theils von zwei jüngeren Händen, deren eine mit schwarzer, die andere mit rother Dinte schrieb. Von Interesse sind nur einige Conjecturen des Schreibers selbst, im Uebrigen bieten die Marginalien nur die gebräuchlichen Wiederholungen der Eigennamen oder Recapitulationen des Hauptinhalts des Textes; die vereinzelten Ausnahmen geben die allbekanntesten Notizen über die oekumenischen Synoden oder über Bischöfe von Constantinopel. Die Schrift des Codex ist schön, gross und regelmässig, häufig noch unciale Buchstabenformen, namentlich für *γ*, *ν*, *σ*, zeigend; für *β* und *κ* finden sich ausschliesslich die älteren Formen. Jota wird nie subscribirt, höchst selten adscribirt. Im Anfange der Worte finden sich *ϊ* und *ϋ* immer mit zwei Punkten, welche fast stets den Spiritus verdrängt haben. Hinter Namen aus fremden Sprachen und nach einsilbigen Worten, besonders nach Präpositionen in und ausser der Composition und nach *οὐ*, deshalb auch wohl in Namen, welche mit *Οὐ* beginnen, wie *Οὐάλης* etc. findet sich häufig ein Zeichen, welches bald ein Häckchen bildet, bald mehr wie ein gerader Strich gebildet ist. Wenig Sorgfalt ist auf die Schreibung der Zahlen verwendet, so dass man häufig schwankt, wie sie zu lesen seien, namentlich sind *β*, *ε*, *ς* häufig sehr ähnlich gestaltet. Der Text ist an vielen Stellen corrigirt, häufig bereits vom Schreiber der Handschrift selbst zur Beseitigung von Schreibfehlern; ein anderer Theil ist nach der Farbe der Dinte und nach den Schriftzügen leicht als Product späterer Zeit kenntlich; schwierig sind nur die Stellen, wo neben der Feder auch das Radirmesser zu Hülfe genommen und die Farbe der ausgelaufenen Dinte nicht zu

beurtheilen ist, oder wo nur kleine Aenderungen von Accenten etc. gemacht sind. In Bezug auf die Orthographie gehört der Regius 1710 zu den besseren Theophanes-Handschriften; sein auffallendster Fehler ist häufige Verwechslung von ει und ι, wie er z. B. stets βασιλειχός, Τιβέρειος und Aehnliches schreibt.

An die Besprechung des Regius 1710 schliesse ich sofort die des ihm örtlich nächsten, zeitlich fernsten, des Regius 1709, einer ganz jungen Papierhandschrift, früher der Bibliotheca Trichetiana angehörig; er besteht aus 202 Blättern, von denen die Vorderseite des ersten unbeschrieben ist. Er hat durch Nässe äusserlich sehr gelitten, ist aber überall noch mit Sicherheit leserlich. Er enthält ganz genau dasselbe Excerpt, wie der Regius 1710, auch eine Menge zufälliger kleiner Eigenthümlichkeiten desselben giebt er wieder, so dass er ohne Zweifel nichts als eine Abschrift aus diesem ist. Er wäre somit völlig werthlos, wenn nicht der Regius 1710 zu jener Zeit vollständiger gewesen wäre, als jetzt. Die Abschrift beginnt einige Zeilen früher mit den Worten ἐπεὶ δὲ τὸ τέλος p. 3, 23; ihr stand also mindestens noch ein Theil des heute ganz verschwundenen ersten Blattes zu Gebote, von dem das Uebrige muss abgerissen gewesen oder unleserlich geworden sein. Zur Zeit der Abschrift existirte auch noch das erwähnte ausgerissene Blatt mit dem Texte von p. 69, 24 — 71, 6, ferner die Stücke p. 479, 13 — 486, 28 χαρτιατιχῶν und 493, 25 ἐπιβοώμενος — 499, 20 ὑπὸ τοῦ θεολέντου (sic) ἔθνους αὐτῶν. Dagegen fehlen auch im Reg. 1709 die Partieen p. 295, 15 — 313, 6; p. 423, 8 — 440, 7; p. 486, 28 — 493, 25 und p. 499, 20 bis zum Schlusse. Der Schluss fehlt übrigens wohl nur durch Verstümmlung des Codex 1709 selbst, da der Text mitten im Satze mit dem Ende des letzten Blattes einer Lage abbricht. Die übrigen Lücken sind äusserlich durch nichts bemerklich gemacht, sondern der Text ist ruhig fortgeschrieben, als ob nichts fehlte. Die Versetzung der Quaternionen, wie sie sich heute im Original findet, theilt die Abschrift nicht. Ein Umstand verringert sehr beträchtlich den Werth der auf diese Weise geretteten Stücke des alten Regius. Die junge Handschrift ist von zwei Schreibern geschrieben, (der erste schrieb bis p. 182, 4) welche weder der griechischen Sprache mächtig, noch der älteren Formen der Schrift kundig waren; denn nur aus diesen Voraussetzungen sind die unerhörten monströsen Wortformen zu erklären, welche durch die ganze Handschrift hindurch selbst aus den gebräuchlichsten griechischen Worten entstanden sind. Oft fragt man sich daher vergeblich, was als wirkliche Schreibung des alten Regius vorauszusetzen sei.

Nächst dem Regius 1710 ist eine Handschrift der vaticanischen Bibliothek die älteste unter den mir zu Gesicht gekommenen, nämlich:

II. Vaticanus Graec. 155 (c bei Classen), eine Pergamenthandschrift von 381 Blättern, welche eher dem 10. als dem 11. Jahrhundert angehören dürfte. Die ersten 63 Blätter enthalten ein Stück der Chronik des Syncellus mit offenbar verstümmeltem Anfang, denn das Stück beginnt mitten im Satze p. 568, 10 ed. Bonn. *ἅπαντα κόσμον ἐσύλησε.* Auf fol. 64 beginnt die Chronik des Theophanes mit der Ueberschrift *Θεοφάνους ἁμαρτωλοῦ μοναχοῦ καὶ ἡγουμένου τοῦ Ἀγροῦ καὶ ὁμολογητοῦ χρονογραφία ἐτῶν φκή, ἀρχομένη ἀπὸ πρώτου ἔτους Διοκλητιανοῦ ἕως δευτέρου ἔτους Μιχαὴλ καὶ Θεοφίλου υἱοῦ αὐτοῦ ͵εψοζ ἔτους τοῦ κόσμου ἕως ἔτους ͵ςτκα* (sic) *κατὰ τοὺς Ἀλεξανδρεῖς, κατὰ δὲ Ῥωμαίους ͵ςτκα.* Nach der Vorrede folgt als zweite Ueberschrift: *Χρονογραφία ἀπὸ Διοκλητιανοῦ ἕως Μιχαὴλ καὶ Θεοφυλάκτου βασιλέως.* Aus *Θεοφυλάκτου* ist von der Hand eines Lesers, welcher sich des *Θεοφίλου* der Haupt-Ueberschrift erinnerte, *Θεοφυλοῦ τοῦ* gemacht, statt, wie richtiger gewesen, jenes in *Θεοφυλάκτου* zu ändern. Auch am Ende ist die Handschrift verstümmelt und reicht nur bis 461, 10 *ἀντ' αὐτοῦ.* Das letzte Blatt ist ganz zerfressen, voll Löcher, ein Beweis, dass der Codex längere Zeit in seinem jetzigen Zustande ungepflegt dagelegen hat. In der Mitte ist durch Ausfall einiger Blätter das Stück p. 53, 14 *κόσμου ἔτη ͵εωνς* etc. bis 56, 23 *ζώσης τῆς αὐτοῦ* untergegangen. Die Schrift in heller brauner Dinte ist sehr sorgfältig und von höchst eigenthümlichem Charakter, der sich besonders darin ausspricht, dass die Buchstaben möglichst eckig gestaltet und Rundungen nach Kräften vermieden sind. Sehr nachlässig sind nur Accent und Spiritus behandelt, sie fehlen so häufig, dass die Handschrift für darauf bezügliche Fragen fast stets versagt. Nicht selten war die Dinte so verblasst, dass ein Leser es für nöthig hielt, die erlöschenden Züge nachzuziehen; leider that er es mit grosser Nachlässigkeit, so dass noch heut zu Tage an einigen Stellen die richtigen Lesarten unter den falschen des Lesers zu erkennen sind. Dies mahnt natürlich für die übrigen zur grössten Vorsicht. Sonst ist der Codex glücklicher Weise von späteren Händen ziemlich unberührt geblieben.

Auch an diese Handschrift knüpfe ich sofort die Besprechung einer ganz jungen an, nämlich des Barberinus II, 54 (a bei Classen), einer Papierhandschrift des 16. Jahrhunderts, die aus 394 beschriebenen und einer Anzahl von unbeschriebenen Blättern besteht. Sie

beginnt mit den *Χρησμοὶ Λέοντος, τοῦ σοφωτάτου βασιλέως.* Den Rest, von fol. 17 ab, nimmt eine vollständige, von anderer Hand als das vorhergehende geschriebene Handschrift der Chronik des Theophanes ein. Es ist die oben erwähnte Handschrift, welche von Rom an Goar für seine Ausgabe geschickt wurde; so ist nicht nur der Rand, sondern theilweise auch der Raum zwischen den Zeilen des Textes von Collationen der übrigen römischen Handschriften bedeckt. Die Ueberschrift lautet: *Θεοφάνους ἁμαρτωλοῦ μοναχοῦ καὶ ἡγουμένου τοῦ Ἀγροῦ καὶ ὁμολογητοῦ χρονογραφία ἐτῶν φκή, ἀρχομένη ἀπὸ πρώτου ἔτους Διοκλητιανοῦ ἕως δευτέρου ἔτους Μιχαὴλ καὶ Θεοφίλου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ ,εψοζ ἔτους τοῦ κόσμου ἔτους ,ςτκα'* (sic) *κατὰ τοὺς Ἀλεξανδρεῖς, κατὰ δὲ Ῥωμαίους ,ςτκα'.* Die zweite Ueberschrift hat den Wortlaut: *Χρονογραφία ἀπὸ Διοκλητιανοῦ ἕως Μιχαὴλ καὶ Θεοφίλου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ.* Obgleich die Ueberschriften in manchen Dingen von einander abweichen, (freilich dafür in der gemeinsamen Auslassung von *τοῦτ' ἔστιν ἀπὸ τοῦ* eine auffallende Gleichheit zeigen), so kann doch darüber kein Zweifel bestehen, dass der Barberinus II, 54 seinem grössten Theile nach, so weit der Vatic. 155 vorhanden ist, nichts ist als eine Abschrift dieses letzteren. Dies geht schon aus dem einen Umstande hervor, dass die erwähnte Lücke des Vaticanus, zwischen p. 53, 14 und 56, 23, welche durch zufälligen Blattausfall im Vaticanus selbst erst entstanden ist, sich genau so ohne jede Andeutung einer Lücke im Barberinus wiederfindet. Ebenso fehlen genau wie im Vaticanus die Jahre a. M. 5813 (p. 17, 14—23) und 6155 (p. 348, 13—15); da dieselben im Regius 1710, der, wie wir sehen werden, zum Vaticanus im Verhältniss der nächsten Verwandtschaft steht, vorhanden sind, so verdanken diese kleinen Lücken ihre Entstehung sicher dem Schreiber des Vaticanus und sind specielle Eigenthümlichkeiten dieser Handschrift. Nicht minder beweisend ist es, dass der Barberinus mit derselben einige Abweichungen theilt, die sich ausschliesslich in solchen Stellen finden, welche von zweiter Hand im Vaticanus herrühren. P. 80, 9 las der Vaticanus, wie noch jetzt erkennbar ist: *καὶ δείσας μὴ ἀπό τινος ἐπιβουθῇ* (Schreibfehler für *ἐπιβουλευθῇ*, wie alle anderen mss. haben). Die etwas verloschenen Züge stellte aber der Corrector so her: *καὶ δείσας καὶ μὴ ἀπό τινος ἐπιβουλευθῇ.* Das ganz sinnlose und in keiner anderen Handschrift befindliche zweite *καὶ* hat auch der Barberinus. Ebenso liest diese Handschrift p. 287, 27 wie der Corrector des Vaticanus *ἀνέχεται*, alle übrigen richtig *ἀνέχεσθαι.* P. 50, 27 ist über die Regierungszeit Julians *ἔτη γ'* von zweiter

Hand geschrieben ἔτη β' μῆνας ϑ', p. 64, 26 zu Οὐάλης und p. 136, 25 zu Ἀναστάσιος hinzugefügt ἐρετικός; alle drei Angaben finden sich mit denselben Zusätzen, in derselben Orthographie im Barberinus. Wir würden diesen also einfach bei Seite legen können, wenn er nicht den vollständigen Text böte, und somit die Vermuthung nahe läge, dass, wie der Schreiber des Regius 1709 einen vollständigeren Regius 1710, so dieser einen vollständigen Vaticanus 155 besessen hätte. Aber diese Vermuthung lässt sich schlagend widerlegen. Ich bemerkte oben, dass das letzte Blatt des Vaticanus stark gelitten habe und darin Löcher entstanden seien; durch diese sind häufig einzelne kleine Worte und Stücke von Worten untergegangen. Im Barberinus fehlt nun zwar nichts, aber genau dieselben kleinen Lücken sind in ihm angedeutet. So fehlen z. B. p. 460, 9 in Folge eines Loches zwischen κἀγώ und κέλευσιν die Worte καὶ τὴν; im Barberinus stehen sie, aber es ist geschrieben κἀγὼ καὶ — τὴν κέλευσιν; die Lücke sah der Schreiber also und ergänzte sie aus anderer Quelle. Da nun das Blatt des Vaticanus die Verletzungen nicht wohl erhalten haben kann, so lange es irgend ein beliebiges Blatt in der Mitte war, sondern erst, als es als letztes Blatt jedem Zufall ausgesetzt war, so muss der Vaticanus, als er dem Schreiber des Barberinus zur Vorlage diente, bereits den Schluss verloren haben, und dieser Schreiber denselben aus einer anderen Handschrift ergänzt haben. Die Klasse dieser Handschrift lässt sich auch noch bestimmen, es ist die in zahlreichen, ganz jungen Handschriften uns erhaltene, von denen auch der Vatican drei Exemplare besitzt; eines von diesen wird voraussichtlich als Vorlage gedient haben, welches, vermag ich nicht anzugeben, da ich nicht alle collationirt habe; es ist auch eine Frage von gar keinem Interesse, denn wir dürfen bei diesem Sachverhalt auch den Schluss des Barberinus als für uns von gar keinem Werthe bei Seite legen.

Dem Vaticanus im Alter sehr nahe stehend ist:

III. Parisinus Regius 1711, eine Pergamenthandschrift, die zu den berühmtesten Codices der byzantinischen historischen Literatur gehört, weil sie eine Reihe von Chroniken zu einem Corpus vereint, die zum Theil ganz allein in dieser Handschrift erhalten sind, zum Theil nur in ihr in dieser Vollständigkeit. Auch für Theophanes ist sie von entscheidender Wichtigkeit geworden, da sie Goar zur Herstellung seines Druckmanuscripts diente, und auf ihr daher ganz vorwiegend die Gestaltung des Textes der Pariser Ausgabe beruht, zu der die Lesarten anderer Handschriften nur gelegentlich zu Rathe gezogen wurden.

Dass die Handschrift ein wechselndes Schicksal gehabt, beweist die grosse Anzahl von Nummern, die ausser ihrer jetzigen Nummer 1711 an den verschiedensten Stellen der ersten Blätter aufgeschrieben sind: 14; 24; 713; DCLIX; 2217. Der Einband trägt ein gekröntes H, die Lilien und die Nummer 1608; dazu gehört auf dem zweiten Blatte die Bemerkung: *Ex bibliotheca Christianiss. Franc. Reg. Henrici IIII.* Wir können aber das Schicksal des Buches noch weiter zurückverfolgen; denn auf dem ersten Blatte steht: *ἡ παροῦσα βίβλος ἐπριάθη παρὰ Ἰωάννου Ἀβράμου ἐν Κορίνθῳ Πελοποννήσου ἐν ἔτει ͵αφζ΄ Νοεμβρίῳ μηνὶ κοσμικῷ ἔτει ͵ζις΄ μετὰ τὴν ἀπὸ Βενέτων ἀπόστασιν χρόνους ϛ΄ διὰ χρυσίνων τεττάρων.* Und darunter steht eine halb erloschene, halb ausradirte Schrift noch älteren Datums, aus der hervorgeht, dass ein Georgius am dritten November eines Jahres einer 13. Indiction (die Jahreszahl ist nicht mehr kenntlich) das Buch gekauft habe. Ausser diesen Notizen und Nummern sind die ersten beiden Blätter noch von den mannigfaltigsten Dingen, Notizen aus der spätesten byzantinischen Geschichte, Sinnsprüchen, vier verschiedenen Inhaltsangaben, angefüllt, kurz mit Allem, womit die Leser freie Stellen eines Codex zu beschreiben liebten; nichts davon geht in die Zeit der Schreiber der Handschrift zurück. Auf dem dritten Blatte beginnt der Text mit der Ueberschrift: *Χρονογραφία σύντομος ἀπὸ Ἀδὰμ μέχρι χρόνων Μιχαὴλ καὶ Θεοφίλου υἱοῦ αὐτοῦ ἔχουσα οὕτως.* Es folgt die bekannte dürftige Chronik des Nicephorus, welche auf der Mitte von fol. 8 vers. schliesst. Die Schrift dieser sechs Blätter weicht sehr wesentlich von der der folgenden Theile ab, ist wesentlich jünger als diese; auch sind die Blätter für sich allein von 1 — 6 numerirt. Aus diesen Umständen möchte ich den Schluss ziehen, dass der Quaternio, den die beiden ersten unbeschriebenen Blätter und diese sechs Blätter bilden, mit dem Folgenden nicht von Anfang an ein Ganzes gebildet habe, sondern erst später äusserlich damit vereinigt worden sei — eine Frage, die deshalb nicht gleichgültig ist, weil ja auch Anastasius diese kurze Chronik des Nicephorus mit Syncellus und Theophanes verbindet, und eine später zu besprechende Handschrift die gleiche Verbindung zeigt, und zwar entschieden nicht zufällig, wie hier.

Auf dem neunten Blatte beginnt eine neue Hand ein neues Werk, die Chronik des Georgius Syncellus, unter der Ueberschrift: *Ἐκλογὴ χρονογραφίας συνταγεῖσα ὑπὸ Γεωργίου μοναχοῦ συγκέλλου γεγονότος Ταρασίου, πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, ἀπὸ Ἀδὰμ μέχρι Διοκλητιανοῦ.* Es ist das ganze Werk des Syncellus mit

einer durch Blattausfall veranlassten Lücke, welche p. 716, 19 bis 723, 2 Bonn. umfasst. Die Paginirung beginnt auf dem ersten Blatte des Syncellus von Neuem, und zwar sind die Seiten gezählt; die letzte Seite des Syncellus trägt die Nummer 230. Der Rand dieses Theiles ist übersäet mit Notizen erster und zweiter Hand, welche den Hauptinhalt des Textes wiedergeben, oft so ausführlich, dass ganze Stücke fast wörtlich wiederholt werden. An Syncellus schliesst sich unmittelbar Theophanes an unter dem Titel: *Θεοφάνους ἁμαρτωλοῦ μοναχοῦ καὶ ἡγουμένου τοῦ Ἀγροῦ καὶ ὁμολογητοῦ χρονογραφία ἐτῶν φκη΄ ἀρχομένη ἀπὸ α΄ ἔτους Διοκλητιανοῦ ἕως β΄ ἔτους Μιχαὴλ καὶ Θεοφίλου υἱοῦ αὐτοῦ τοῦτ᾽ ἔστιν ἀπὸ τοῦ ͵εψοζ΄ ἔτους τοῦ κόσμου ἕως ἔτους ͵ϛτκα΄* (*sic*) *κατὰ τοὺς Ἀλεξανδρεῖς, κατὰ δὲ Ῥωμαίους. ͵ϛτκα΄.* Und hinter der Vorrede lautet die zweite Ueberschrift: *Χρονογραφία ἀπὸ Διοκλητιανοῦ ἕως Μιχαὴλ καὶ Θεοφυλάκτου υἱοῦ αὐτοῦ βασιλέων.* Auf dem ersten Blatte des Theophanes wird die Zählung mit 231 fortgesetzt, doch sind von da ab die Blätter, nicht die Seiten gezählt. Der ganz vollständige Text des Theophanes füllt die Blätter 231—368 vers; die Randnoten verschwinden fast vollständig. Auf demselben fol. 368 vers, unmittelbar unter dem Theophanes-Texte beginnt: *Ἑτέρα συγγραφὴ χρονογραφίου τὰ κατὰ Λέοντος παρέχουσα υἱοῦ Βάρδα τοῦ Ἀρμενίου* bis fol. 373 rect. Das Stück ist von Goar hinter dem Theophanes der Pariser Ausgabe zuerst abgedruckt, jedoch mit grosser Nachlässigkeit, wie schon die Vergleichung seiner Ueberschrift mit der wirklichen, von mir gegebenen beweist; leider ist die Goar'sche Ausgabe unverändert in die Bonner Sammlung übergegangen. Nach einem Zwischenraume von wenigen Zeilen folgt: *Ἑτέρα συγγραφή. Λέοντος τοῦ αὐτοῦ* bis oben auf fol. 393 v., wo das Stück die Subscription trägt: *ἐτελειώθη ἡ τῶν νέων βασιλέων χρονογραφία πληρωθεῖσα παρὰ Λέοντος γραμματικοῦ μηνὶ Ἰουλίῳ η΄ ἑορτῇ τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτυρος Προκοπίου ἔτους ͵ϛφκα΄ ἰν*^{δ}*. ια΄.* = 8. Juli 1013.*) Darunter steht von weit jüngerer Hand *Λέων πρόεδρος καὶ δοὺξ τῶν Κιββυρρηιωτῶν ὁ τζικαν*^{δλ}**) *καὶ οἰκεῖος ἄνθρωπος τοῦ κρα*^{τ}*. καὶ ἁ. ἡμῶν βασιλέως δέσποινα ἁγνὴ μήτηρ τοῦ φιλανθρώπου, ἡ τῶν οὐρανῶν ὑψηλοτέρα μόνη, ἐν τῇ φοβερᾷ*

*) Nicht a 1021, wie Goar *praef. ad Georg. Sync.* (II, p. 69 Bonn.) ausrechnet.

**) Ein Basilius Tzicandylos spielt eine Rolle im Jahre 1147, *cf.* Muralt, *Chronographie Byzantine,* p. 153 unter diesem Jahre.

ἡμέρᾳ τοῦ υἱοῦ σου προστίθη καὶ ῥύσεμαι πυρὸς ἀσβέστου σὸν ἱκέτην ἄχραν$^{\tau}$ παρθενομη$^{\tau\rho}$ καλὸν μαγίστρον καὶ τουρμαρχό$^{\lambda}$πω. ἀμήν. ἔγραψα ταῦτα μηνὶ Φεβρουαρίῳ ἔτους ,ϛχλβ΄ (= 1124) *ἐπὶ βασιλέως Ἰωάννου τοῦ Πορφυρογεννήτου.*

Die Blätter 386—393 waren fälschlich als 366—373 bezeichnet, ein Irrthum, welcher später corrigirt ist; von hier ab geht die falsche Zählung fort. Das Blatt 374 (d. h. also in Wirklichkeit 394) ist auf der Vorderseite leer, auf der Rückseite stehen von jüngerer Hand geschrieben folgende ziemlich rohe Verszeilen:

οὗτος βασιλεὺς ὁ Πτολεμαῖος, ξένε,
ὃς εἶχεν ὡσὶ τάσδε προσκαθημένας,
ἄγνοιαν ἀπάτην τε διττὴν κακίαν.

Ἄναξ Ῥωμανέ, τῆς ὅλης οἰκουμένης
ἀπῆλθες, ἐστράτευσας, ὀπλίσω πάλιν.
ἀλλ' ἀντανῆλθεν ἡ στράτευσις εἰς φόνους
βουλῇ πονηρᾷ τῶν κρατώντων ἀνθρώπων.
βέβηλος ὥσπερ ἐστερήθης ὀμμάτων,
βίου τε τὴν στέρησιν ὑπέστης, ἄναξ.
γελῶσι νῦν ἅπαντες ἐχθροὶ συντόμως
γέλωτα θερμὸν οὐχ ὅρον κεκτημένον.
ὅστις γὰρ οὐκ εἴωθε γενέσθαι κακῶν,
φέρει μέν, ἀλγεῖ δ' αὐχένα ἐντιθεὶς ζυγῷ.
θανὼν δ' ἂν εἴην μᾶλλον εὐτυχέστερος
ἢ ζῶν· τὸ γὰρ ζῆν μὴ καλῶς μέγας πόνος·
κἀγὼ γὰρ ἦν ποτ'· ἀλλὰ νῦν οὐκέτ' εἰμι,
τὸν πάντα δ' ὅλων ἦμαρ ἓν μ' ἀφείλετο.

Der genannte Kaiser Romanus ist ohne Zweifel Romanus IV Diogenes, welcher a. 1073 das angedeutete Schicksal erlitt.

Auf fol. 375 folgt von derselben Hand, welche den Syncellus und das Folgende schrieb, ein *Βίος Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνος*, beginnend: *οἱ σοφώτατοι Αἰγύπτιοι θεῶν ἀπόγονοι γῆς μέτρα καταλαβόμενοι*, am Ende durch Wegfall von Blättern verstümmelt. Die Zählung der Blätter geht bis 380, springt dann plötzlich auf 180 zurück und endet mit 208.

Wann diese Handschrift geschrieben sei, ist nicht absolut sicher. Man pflegt seit Goar die erwähnte Unterschrift des Leo Grammaticus auf die Vollendung des Codex zu beziehen, der demnach a. m. 6521 geschrieben sei. Da aber ausdrücklich gesagt ist, in diesem Jahre *ἐτελειώθη ἡ τῶν νέων βασιλέων χρονογραφία*, was sich doch nur auf die letzte Abtheilung beziehen kann, so ist es auch möglich, dass dies die Subscription des Codex war, aus dem der Schreiber des Regius 1711 die Chronik des Leo Grammaticus

dem Theophanes beifügte. Möglich allerdings auch, dass Leo Grammaticus Sammler des Corpus war und nur die **χρονογραφία τῶν νέων βασιλέων** aus eigener Thätigkeit anfügte, somit im eigentlichsten Sinne zu den *continuatores Theophanis* gehörte. Jedenfalls kann der Codex nicht viel jünger als das Jahr 1013 sein. Die äusserste Grenze wäre durch die Herzensergiessung des Cibyräoten-Generals Leo a. 1124 gegeben; doch ist wohl auch das Gedicht auf Kaiser Romanus nicht aus einem anderen Codex abgeschrieben, sondern unmittelbarer Erguss eines Lesers oder Besitzers der Handschrift; somit müsste dieselbe vor 1073 geschrieben sein. Die Angabe des Katalogs der Pariser Bibliothek, sie sei im 13. Jahrhundert geschrieben, kann nur nach den ersten Blättern, welche den Nicephorus enthalten, gemacht worden sein.

Die Schrift ist sehr individuell; für eine so alte Zeit merkwürdig schlecht, klein, hässlich, unregelmässig, bald über, bald unter die Linie fortgehend. Es bedarf zu ihrer Lesung der allergrössten Aufmerksamkeit, aber auch mit Anwendung dieser wird man über die richtige Lesung bisweilen in Zweifel bleiben, da durch die Flüchtigkeit der Schrift Buchstaben und Buchstabenverbindungen einander so ähnlich werden, dass sie nicht mit Zuverlässigkeit zu unterscheiden sind. Die Schwierigkeiten der Lesung wachsen dadurch, dass Abkürzungen und Ligaturen in einer Ausdehnung verwendet sind, wie sie mir gleichfalls in so alten Handschriften sonst nicht vorgekommen ist. Und diese Häkchen und Striche werden in Folge der Flüchtigkeit der Schrift natürlich noch leichter Zweifel erregen, als die Buchstaben der voll ausgeschriebenen Silben; man kann sich z. B. denken, wie schwer die bekannten Abkürzungen von **περι** und **παρα** zu unterscheiden sind, wenn sie nicht mit Sorgfalt geschrieben sind. Bei vielen Worten, besonders häufigen, wie **πόλις**, **ἐκκλησία**, **ποταμὸς** wird ohne Rücksicht auf die Form des Wortes abgekürzt, und πο^{λ}, ἐκκ^{λ}, πο^{τ} kann jeden Casus des Wortes darstellen, ja sogar für manche ähnlichen Worte gilt gemeinsam dieselbe Abbreviatur, so dass z. B. ἐπισκο^{π} ziemlich jede Form von **ἐπίσκοπος**, **ἐπισκοπὴ** und **ἐπισκοπεῖν** repräsentiren kann, βασι^{λ} von **βασιλεὺς** und **βασιλεία**, ἀδελ^{φ} von **ἀδελφὸς** und **ἀδελφὴ** etc. Jota ist meistens adscriptum, seltener fällt es fort, nie wird es subscribirt. Eigenthümlich ist dem Schreiber eine grosse Vorliebe für Doppelconsonanten statt der einfachen, besonders **λλ** und **ππ**, so dass z. B wenn der Codex **ἔβαλλε** gegen **ἔβαλε** der übrigen hat, oder Schreibweisen wie

Βελλισάριος, *πάππας* bei ihm allein vorkommen, dieselben gar keine Beachtung verdienen. Der Rand des den Theophanes enthaltenden Theiles der Handschrift ist nur selten beschrieben und fast immer mit bedeutungslosen Inhaltsangaben; da ein Theil derselben sich auch am Rande anderer Handschriften wiederfindet, manche in der Form von Ueberschriften in den Text der Handschriften (und aus ihnen in die Drucke) gerathen sind, so fand der Schreiber des Regius 1711 sie wohl schon in seiner Vorlage. Bisweilen zeichnet er mit *γϱ.* Conjecturen an den Rand. Andere ebenfalls selten vorkommende Varianten, welche mit C. R. bezeichnet sind, stammen von jüngerer Hand und geben augenscheinlich Lesarten einer anderen Handschrift; so fehlt z. B. p. 98, 14 der Satz: *ὁ δὲ Φλαβιανὸς καθαροὺς ἄρτους ἀπέστειλεν εὐλογίας* und ist mit den bezeichneten Chiffern am Rande nachgetragen; da sich hierbei *εὐλογίαν* für *εὐλογίας* geschrieben findet, so wird der zu Rathe gezogene Codex muthmasslich der jüngsten Klasse angehören, denn nur diese Klasse liest so. Am Texte selbst ist glücklicherweise selten experimentirt und nur dann, wenn ganz offenbare Schreibfehler vorlagen; in einzelnen Fällen sind verloschene Stellen nachgezogen. Manche andere Eigenthümlichkeiten, besonders die grosse Anzahl von Interpolationen, sind erst weiter unten im Capitel über das Verhältniss der Handschriftenklassen zu erörtern, da sie nicht dem Schreiber aufzubürden sind. Eine ganz besondere Eigenthümlichkeit der Handschrift muss aber noch berücksichtigt werden, die sicher der Fahrlässigkeit und den geringen Kenntnissen des Schreibers zur Last fällt, da sie sich selbst in den nächst verwandten Handschriften nicht wiederholt und überhaupt zu seltsam ist, um nicht individuell zu sein. In den älteren Handschriften sind die von Theophanes einem jeden Jahre vorausgeschickten Notizen über die Jahre der Welt und nach Christi Geburt, über die römischen Kaiser, Perserkönige und Patriarchen der fünf ökumenischen Sitze, da, wo sie ausführlich gegeben werden, in von oben nach unten zu lesenden Rubriken nebeneinander gestellt, so wie ich es in meiner Ausgabe nachgebildet habe und wie sie auch die Pariser Ausgabe bot, nur dass nach den jedesmaligen zufälligen Raumverhältnissen in den Handschriften die Rubriken sich weniger regelmässig gestalten, als im Druck. So fand sie auch der Schreiber des Reg. 1711, es blieb ihm aber lange Zeit hindurch vollständig unklar, nach welchem Principe die Anordnung gemacht sei und auf welchem Wege allein Sinn in die Sache zu bringen sei. Er las anfänglich diese Angaben consequent von links nach rechts und schrieb sie

auch so ab, unbekümmert darum, dass er dadurch einen ganz sinnlosen Wust zusammenbrachte. Erst p. 235, 16 geht ihm zum ersten Male ein Verständniss von der Sachlage auf, aber trotzdem kommt er noch für längere Zeit immer wieder auf seinen Unsinn zurück. So sieht bei ihm z. B. das Jahr 5816 (p. 21, 1) so aus: **Κόσμου τῆς θείας Ῥωμαίων βασιλεὺς Περσῶν βασιλεὺς Ῥώμης ἐπίσκοπος Βυζαντίου ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων Ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας ἐπίσκοπος ἔτη σαρκώσεως Κωνσταντῖνος Σαβώρης Σίλβεστρος Ἀλέξανδρος Μακάριος Ἀλέξανδρος Εὐστάθιος ͵εωις' ἔτη τις' ἔτη λβ' ἔτη ο' ἔτη κη' ἔτη κγ' ἔτη κ' ἔτη κγ' ἔτη ιη' κ' κβ' κδ' ε' ι' ιη'.** In diesem Falle kann man sich die Vorlage ohne Mühe genau reconstruiren, nur das Wort **ἐπίσκοπος** hinter **Ἱεροσολύμων** fehlt; oft aber, wo die Vorlage weniger klar disponirt war, oder der Schreiber Flüchtigkeiten begeht, ist eine Verwirrung entstanden, welche ohne Hülfe anderer Handschriften nicht zu lösen ist. Es ist somit kein Wunder, dass die *editio princeps* gerade in diesen Jahresnotizen ihre schwächsten Stellen hat.

Auch mit dieser Handschrift zugleich lässt sich die Besprechung einer daraus abgeleiteten Handschrift erledigen, des Vossianus 97. Es ist eine Pergamenthandschrift, ein Palimpsest, welcher unter, im 15. Jahrhundert abgeschriebenen Werken wie Manuel Moschopulos **περὶ προσῳδιῶν** und anderen Schriften ähnlichen Inhalts Reste einer Handschrift des Syncellus und Theophanes aus dem 12 — 13. Jahrhundert enthält. Die Kenntniss derselben verdanke ich einer gütigen Mittheilung des Entdeckers, Dr. Sp. Lampros in Athen. Es sind nur relativ wenige den verschiedensten Theilen einer umfangreichen Handschrift entnommene Blätter, welche auf verschiedene Weise zurechtgeschnitten sind, um das ursprüngliche Folio-Format auf Quart-Format zu bringen. Theils sind die Blätter einer Lage von einander getrennt und die einzelnen zusammengebogen, so dass die alte Schrift rechtwinklig zur neuen steht; in diesem Falle ist der Rand ringsum nur wenig beschnitten und die Schrift vollständig erhalten. Im anderen Falle wurde die Bruchlinie der alten Lage auch zur Bruchlinie der neuen gemacht und ringsum von den grossen Blättern so lange abgeschnitten, bis das kleine Format erreicht war; auf diese Weise sind von den 32—33 Zeilen, welche durchschnittlich jede Seite des alten Formats zählte, nur etwa 27 erhalten, und am Ende jeder Zeile fehlen 12—14 Buchstaben. Ein Zusammenhang der einzelnen Lagen ist nirgends mehr vorhanden; der alte Codex muss vollständig aufgelöst und durcheinandergeworfen sein, bevor man die Operation begann, das neue Buch zusammen

zu stellen. Die alte Schrift ist nicht abgerieben, daher meistens ohne jede Mühe zu lesen. Dass ich trotzdem von der vollständigen Entzifferung absah, geschah in Folge davon, dass ich sehr bald auf folgende Stelle stiess, welche die dem Jahre 6036 (p. 224, 1) vorangestellten Angaben in dieser Form bot: *κόσμου τῆς θείας Ῥωμαίων βασιλεὺς Περσῶν βασιλεὺς Ῥώμης ἐπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων ἐπίσκοπος Ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπος Ἀντιοχείας ἐπίσκοπος ἔτη σαρκώσεως Ἰουστινιανὸς Χοσρώης Βιγίλιος Μηνᾶς Ἰωάννης Ζῶηλος Εὐφραΐμιος ͵ςλϛʹ ἔτη φλϛʹ ἔτη ιζʹ ληʹ ἔτη ιθʹ μηʹ ἔτη ϛʹ ιηʹ ἔτη ζʹ ιϛʹ ἔτη ιʹ ιαʹ ἔτη . . . ζʹ ἔτη ι . . . ιηʹ*. (Die Ziffern an den punktirten Stellen waren nicht deutlich erkennbar). Also genau dieselbe seltsame Verkennung der Rubriken, wie im Regius 1711; und in diesem Falle genau dieselbe Stellung des Einzelnen, besonders das *ἔτη ιζʹ. ληʹ* statt *ἔτη ληʹ. ιζʹ* und so weiter; ebenso theilt der Vossianus mit dem Regius 1711 ganz allein die Schreibung *Εὐφραΐμιος* für *Ἐφραΐμιος*; dagegen hat allerdings der Regius *Χοσρόης* und *Ζώιλος*, aber an solchen orthographischen Varianten ist der Vossianus überreich. In gleicher Weise sind auch im Vossianus übereinstimmend mit dem Regius die Jahrangaben a. 5901 p. 80, 25 und a. 6050 p. 231, 3 geschrieben, dagegen in beiden die Zahlen des Jahres 6071 p. 249, 12 mit richtiger Einhaltung der Rubriken. Gerade dies scheint mir am Schlagendsten zu beweisen, dass der Vossianus aus dem Regius abgeschrieben war; denn wenn es uns schon schwer fällt zu glauben, dass 2 Schreiber unabhängig von einander auf einen solchen Unsinn verfallen sein sollten, so ist es noch unwahrscheinlicher, dass sie Beide an gleicher Stelle ihren Irrthum eingesehen hätten. Eine weitere Lesung, welche nur der Vossianus mit dem Regius theilt, ist p. 81, 3 *ἐτῶν ὄντα ηʹ*; alle übrigen, auch die dem Regius nächst verwandten Handschriften, haben *ἐτῶν ηʹ ὄντα*. Auch darin giebt der Vossianus jenen genau wieder, dass der Rand der Blätter, welche Syncellus enthalten, mit Notizen bedeckt, die Ränder der Theophanes-Blätter davon frei sind. Dass der Vossianus ursprünglich den ganzen Syncellus enthielt, nicht, wie manche andere Handschrift des Theophanes und die Uebersetzung des Anastasius, nur den letzten Theil von p. 566, 11 ed. Bonn. ab, ergiebt sich daraus, dass ich Stellen aus p. 65; 85; 160; 495; 512; 521 ed. Bonn. gesehen habe. Ich glaube somit, dass wir im Vossianus nichts zu sehen haben, als eine Abschrift aus dem Regius 1711, und habe denselben daher weder vollständig collationirt, noch die Varianten, so weit ich sie notirt hatte, in den kritischen Apparat aufgenommen.

Eher dem 12. als dem 11. Jahrhundert gehört an:

IIII. Vaticanus Graec. 978, bisher noch unbenutzt. Er enthält 259 Blätter, von denen die ersten 38 aus Papier, der Rest mit einzelnen Unterbrechungen aus Pergament besteht. Die Papierblätter mit dem Anfange der Chronik des Theophanes bis p. 62, 29 *μετὰ πολλῆς* sind erst im 16. Jahrhundert geschrieben und vorgebunden; wie ich mich überzeugt habe, sind sie aus Vatic. 154 abgeschrieben, für uns also ohne Werth; das Gleiche gilt von einem später eingefügten Blatte, welches das Stück p. 68, 22—70, 15 enthält. Dagegen theilt ein anderes an Stelle eines verlorenen eingefügtes Blatt, welches p. 229, 3—231, 16 enthält, selbst die geringsten orthographischen Varianten des Vatic. 155. Für die Benutzung dieser am Ende verstümmelten Handschrift spricht auch der Umstand, dass der Schluss der Chronik von p. 468, 28 *τοῦ πιάσαι αὐτούς* ab, welcher ebenfalls fehlt, nicht ergänzt worden ist. Beim Regierungsantritt Justinians macht der Schreiber des Vatic. 978 einen grösseren Absatz und giebt seiner Freude über das bis dahin Geleistete Ausdruck in den Worten: *εὔθυμος ὤφθην τὸ μέσον βίβλου φθάσας.* Könnten wir das *τὸ μέσον* einigermassen wörtlich nehmen, so könnten wir uns einen Begriff über den Umfang des am Anfange des Codex Verlorenen machen. Denn das Stück des Theophanes bis dahin bildet nur ein Drittel des ganzen Werkes; nehmen wir an, der ganze Syncellus habe davor gestanden, so käme weit mehr als die Hälfte heraus, wenigstens wenn auf den Theophanes nichts anderes folgte. Dagegen würde eine Handschrift, welche den Theophanes mit dem Stücke des Syncell, welches die meisten Handschriften des Theophanes bieten, vereinte, an der bezeichneten Stelle so ziemlich halbirt werden. Doch ist die Grundlage zu unsicher, um weitergehende Schlüsse darauf zu bauen.

Die Schrift des Vaticanus 978 ist ziemlich nachlässig; Jota wird häufiger adscribirt als subscribirt. Von Messer und Feder der Leser ist der codex verschont geblieben. Am Rande finden sich nur selten Notizen, meistens oben und unten, die Namen berühmter Männer wiederholend oder den Hauptinhalt wichtiger Stellen recapitulirend. Einzelnes davon steht, wie im Regius 1711, in Form von Ueberschriften im Text. Da diese Ueberschriften auch im Wortlaut meistens mit denen des Regius übereinstimmen, so müssen bereits ältere Handschriften, als die uns überlieferten, derartige Notizen enthalten haben. Ueber andere Zusätze im Texte ist erst unten zu handeln.

Aus dem 12. Jahrhundert stammt:

V. Vaticanus Graecus 154 (b. bei Classen), eine ganz von einer Hand geschriebene Pergamenthandschrift des 12. Jahrhunderts, welche eine aus mehreren Schriftstellern zusammengestellte Weltchronik bis zum Regierungsantritt Justinians enthält. Der erste Theil ist aus Georgius Monachus, dem sogenannten Hamartolus. Von der Ueberschrift ist nur noch zu lesen: *Πρόλογος χρονικῆς ἱστορίας . . . .*; zu ergänzen wird sein *Γεωργίου μοναχοῦ*, wie die Ueberschrift in vielen anderen Handschriften des Georgius lautet. Auf den unvollständigen Prolog folgt ohne besondere Ueberschrift gleich: *Βίβλος γενέσεως ἀνθρώπων κ. τ. λ.*, der Anfang der Chronik Georgs, welche bis p. 212, 15 ed. Muralt fortgesetzt wird, mit zahllosen Abweichungen und Auslassungen gegenüber dem gedruckten Texte sowohl, wie allen mir bekannten unter sich sehr verschiedenen Handschriften. Näher hierauf einzugehen ist hier nicht der Ort. Auf fol. 77^r. beginnt mit der kurzen Ueberschrift: *Ἀρχὴ τῆς Ῥωμαίων βασιλείας*, als ob es sich nur um ein Capitel des Georg Monachus handele, die Chronik des Syncellus von p. 574, 11 ed. Bonn. ab, und wird bis zum Schlusse (auf fol. 137^v) mitgetheilt. Auf fol. 138^v folgt die Chronik des Theophanes unter der Ueberschrift: *Θεοφάνους ἁμαρτωλοῦ μοναχοῦ καὶ ἡγουμένου τοῦ ἁγίου καὶ ὁμολογητοῦ χρονογραφία ἐτῶν φκη΄, ἀρχομένη ἀπὸ πρώτου ἔτους Μιχαὴλ καὶ Θεοφίλου, υἱοῦ αὐτοῦ, τοῦτ' ἔστιν ἀπὸ τοῦ ͵εψοζ΄ ἔτους τοῦ κόσμου ἕως ͵ςτε΄ ἔτους κατὰ τοὺς Ἀλεξανδρεῖς, κατὰ δὲ Ῥωμαίους ͵ςτκα΄.*

Nach der Vorrede und dem auf p. 5 mitgetheilten Stammbaum des Maximianus Herculius und des Constantius Chlorus folgt der Text unter der Ueberschrift: *Χρονογραφία ἀπὸ Διοκλητιανοῦ ἕως Μιχαὴλ καὶ Θεοφίλου τῶν βασιλέων.* Der Text geht aber nur bis fol. 194^v und schliesst daselbst mit p. 107, 27 ab. Darunter steht von der Hand des Schreibers in rother Schrift: *ἐνταῦθα καταλήξας οἱ γ΄ χρόνοι Μαρκιανοῦ ἀπὸ τόδε τὸ χρονογράφιον διὰ τὸ συλληφθῆναι ὑπό τινος οὐκ οἶδ' ὅπως τούτου παρεληλυθέναι χάριν· καὶ εὑρὼν ἕτερον βιβλίον πάλιν σῶον τὸν Μαρκιανὸν ἐγράψαμεν, σὺν τούτῳ δὲ καὶ τὸν λιπώμενον Λέοντα καὶ τὸν Ἀναστασίου χρόνον.* Der Schreiber dieses Codex also, oder, wenn er diese Bemerkung mit dem Uebrigen abgeschrieben, der des Originals, hatte eine unvollständige Vorlage, schrieb aber nicht blindlings ab, sondern bemerkte die grosse Lücke, und im Bestreben, eine vollständige Weltgeschichte zu schreiben, gab er sich die Mühe ein anderes Buch zu suchen und die Lücke daraus zu ergänzen. Dies *ἕτερον βιβλίον σῶον* war aber keine andere, vollständigere Handschrift des Theo-

phanes, sondern wieder die Chronik des Georgius Monachus. Aus dieser sind die fehlenden Kaiser ergänzt bis mit p. 140, 33 Theophanes wieder beginnt auf fol. 200ʳ der Handschrift, und zwar mit den Zahlen der laufenden Regierungsjahre des Jahres 5990, während noch die Namen und Regierungszeiten der neueintretenden Bischöfe von Rom und Alexandria fehlen. Der Schreiber leitet dies mit der Bemerkung ein: *ἄρχεται τοίνυν ὁ βασιλεὺς Ἀναστάσιος ἀπὸ τόδε τὸ χρονογράφιον ἀπὸ τοῦ ζ′ αὐτοῦ ἔτους τῆς αὐτοῦ βασιλείας. τὰ γὰρ ϛ′ ἔτη ἐναπελείφθησαν διὰ τὸ συλληθῆναι τὸ ἀντίβολον.* Die Handschrift schliesst auf fol. 215ᵛᵉʳˢ in der Mitte mit dem Abschlusse der Regierung Justin I. (p. 173, 23) und ist, falls nicht ein zweiter Band existirte, nie weiter fortgeführt; denn den Rest der Seite hat der Schreiber selbst zu einer Bemerkung mit rother Dinte verwendet, deren genauer Wortlaut nicht mehr festzustellen ist, deren Inhalt eine drohende Anrede des Erzengels Michael an die sündige Menschheit bildet, rechtzeitig Busse zu thun, damit er sie nicht beim jüngsten Gericht mit seinem Schwerte zerhaue und dem ewigen Feuer überantworte.

Die Schrift des Vaticanus 154 ist klein, aber fest, regelmässig und deutlich, sehr gut zu lesen, nur die Zahlen sind ohne Sorgfalt geschrieben und in solchen Formen, dass *α′* und *δ′*, *ε′* und *ϛ′* sehr häufig, *θ′* und *ε′*, *ζ′* und *β′* nicht selten so gut wie ununterscheidbar sind. Jota fehlt fast stets, wo es subscribirt sein sollte. Abkürzungen finden sich nur für ganze Worte und auch hier nur die allergebräuchlichsten, wie für *θεὸς*, *κύριος*, *πνεῦμα*, *ἄνθρωπος*, *οὐρανὸς*, *ἡμέρα*, *μὴν*, *πατὴρ*, *μήτηρ*, sehr selten einmal für Endsilben. Unter den Fehlern des Abschreibers ist, neben häufigen Vocalismen, der häufigste der, dass er kurze Worte wie Präpositionen und Conjunctionen unter Assimilirung des Endkonsonanten mit dem folgenden längeren Worte ins eins zusammenschweisst. Doppelconsonanten an Stelle von einzelnen finden sich ebenso häufig und zum Theil in ebenso ungewöhnlicher Art, wie das Gegentheil. Sehr unzuverlässig ist der Codex in der Setzung von Accent und Spiritus, besonders hat der Schreiber ein merkliches Streben, den Accent von der letzten Silbe auf die vorletzte und drittvorletzte, von der vorletzten auf die drittvorletzte zu ziehen. Correcturen des Textes und Randnotizen finden sich vereinzelt von erster Hand; von zweiter so gut wie nie. Auf einen früheren Besitzer der Handschrift deutet auf dem ersten Blatte die Bibliotheksnummer No. 246 Plut. . . . . .; die Zahl des Pluteus ist verklebt; ebendahin gehört auf dem letzten Blatte die Bemerkung: Quae hic deside-

rantur extant VII Pluteo. Die Quaternionen des Vat. 154 tragen eine alte griechische Numerirung.

V[a]. Barberinus v, 49, ein Miscellanband verschiedenster kleiner Werke und Handschriftenfragmente, enthält darunter an erster Stelle einen Quinio, welcher die Chronographie des Theophanes bis p. 17, 16 *καταλῦσαι τὴν* enthält, den einzigen Rest einer Papierhandschrift des 16. Jahrhunderts. Im Katalog der barber. Bibliothek steht Ex msc Sfortiano 90, doch steht im Codex selbst diese Bezeichnung neben einem späteren Stücke, einem *βίος Θεοφάνους*, dessen Original sich jetzt in der Bibliotheca Augustana zu Rom in einer Sammlung von Vitae Sanctorum befindet; dieser Codex stammt in der That aus der Bibliothek der Sforza. Bei einem solchen Stücke aus dem 16. Jahrhundert sollte man erwarten, dass man sowohl das Original, wie den Rest der Handschrift, von der der Quinio offenbar abgerissen ist, noch heute auffinden würde. Leider ist mir trotz eifriger Nachforschungen weder das Eine noch das Andere gelungen. Die Ueberschrift des Barberinus hat den Wortlaut: *Θεοφάνους ἁμαρτωλοῦ μοναχοῦ καὶ ἡγουμένου τοῦ ἁγίου καὶ ὁμολογητοῦ χρονογραφία ἐτῶν φκή, ἀρχομένη ἀπὸ πρώτου ἔτους Διοκλητιανοῦ ἕως δευτέρου ἔτους Μιχαὴλ καὶ Θεοφίλου υἱοῦ αὐτοῦ τουτέστιν ἀπὸ τοῦ ͵εψοζ′ ἔτους τοῦ κόσμου ἕως ἔτους ͵ϛτε′ κατὰ τοὺς Ἀλεξανδρεῖς, κατὰ δὲ Ρωμαίους ͵ϛτκα′.* Vor der zweiten Ueberschrift: *Χρονογραφία ἀπὸ Διοκλητιανοῦ ἕως Μιχαὴλ καὶ Θεοφίλου τῶν βασιλέων*, findet sich derselbe Stammbaum des Maximianus Herculius und Constantius Chlorus, wie im Vatican 154. Aus diesem Grunde habe ich die Besprechung der beiden Handschriften mit einander verknüpft, denn der Stammbaum kommt in keinem anderen der mir bekannten Codices vor und beweist die engste Verwandtschaft dieser beiden. Aber auch sonst theilen sie eine Reihe ganz absonderlicher Lesarten; z. B. in der ersten Ueberschrift *τοῦ ἁγίου* für *τοῦ Ἀγροῦ* der Uebrigen, in der zweiten Ueberschrift *Θεοφίλου*, während alle anderen hier richtig *Θεοφυλάκτου* haben; und die mitgetheilten Varianten im kritischen Apparate bieten eine Reihe anderer Uebereinstimmungen, z. B. p. 8, 5; 7; 10; 13; 9, 4; 10; 11; 12; 13; 19 etc. Man würde daraus leicht den Schluss ziehen, dass der Vaticanus 154 selbst das Original des Barberinus gewesen sei. Dem ist aber nicht so; denn andrerseits hat auch wieder der Barberinus Lesarten, in denen er den anderen Handschriften gegen den Vaticanus nahe steht. Wären solche Widersprüche selten, oder fänden sich dieselben nur bei geringfügigen, leicht zu verbessernden Irrthümern des Vaticanus, so könnte man

glauben, dass im Barberinus die Thätigkeit eines geschickten Abschreibers ihre Spuren hinterlassen habe. Allein dieselben sind zahlreich und verbessern zum Theil Versehen, welche selbst der geschickteste Schreiber nicht durch Conjectur zu beseitigen vermochte. So hat gleich in der ersten Ueberschrift der Schreiber des Vaticanus die Worte *ἕως δευτέρου ἔτους* übersehen, der Barberinus bietet sie; ebendaselbst hat der Vaticanus allein die Wortfolge *ἕως ͵ϛτέ ἔτους*, der Barberinus mit den Uebrigen *ἕως ἔτους ͵ϛτέ* (resp. *͵ϛτκά* in anderen); p. 4, 15 hat Vaticanus allein falsch *χρόνον*, Barberinus mit allen übrigen *χρόνους*. Die Jahrzahlen p. 6, 4 — 15 sind im Vaticanus so verwirrt, dass man sie nur mit Mühe unter Zuziehung anderer Handschriften ordnen kann, im Barberinus sind sie vollständig richtig und übersichtlich geordnet. p. 14, 10 schreibt Barb. *τὸν ποταμὸν πληρωθῆναι*, die übrigen *πληρωθῆναι τὸν ποταμόν*; im Vat. 154 fehlt *πληρωθῆναι**), es war also offenbar im Original des Vaticanus und Barberinus vergessen und später nachgetragen, vom Schreiber des Vaticanus dann übersehen worden. Eine Reihe anderer Fälle, wo der Barberinus Fehler des Vaticanus nicht theilt, bietet die Durchsicht des Apparats z. B. p. 8, 14; 8, 19; 11, 1; 11, 9; 11, 10. Auch theilt der Barb. keine der Eigenthümlichkeiten der Schreibweise des Vaticanus. Dieser schreibt fast ausnahmslos *Ἑρκούλλιος*, *Βαλλερία*, *Ἰτταλία*, *Γαλέριος*, *Ἀχιλεύς*, *Βρετανία*, jener dagegen *Ἑρκούλιος*, *Βαλερία*, *Ἰταλία*, *Γαλλέριος*, *Ἀχιλλεύς*, *Βρεττανία*. Demnach kann keine Rede davon sein, dass der Barberinus aus dem Vaticanus 154 abgeschrieben sei; wir besitzen vielmehr in jenem eine Schwesterhandschrift des Letzteren, durch die wir ihn controlliren können, was, wie wir sehen werden, von grösster Wichtigkeit ist. In der Handschrift ist eine andere theils am Rande, theils zwischen den Zeilen collationirt, wahrscheinlich der Vaticanus 155; denn alle dieser Handschrift eigenthümlichen Lesarten finden sich wieder; besonders significant ist die Bemerkung zu p. 17, 14 *τοῦτο τὸ κεφάλαιον οὐκ ἔστιν ἐν τῇ ἑτέρῳ βίβλῳ*. In der That fehlt im Vatic. 155 das ganze Jahr 5813. Einzelne dieser Lesarten müssen jedoch auch Conjecturen sein, denn eine der-

*) Durch ein wunderliches Zusammentreffen steht im Apparat der Bonner Ausgabe die Lesart des Barber. mit der Chiffer b. (= Vat. 154) angegeben. Ich bemerke deshalb ausdrücklich, dass dies auf einem Irrthum Classens beruht, wie sich jeder aus der Pariser Ausgabe selbst überzeugen kann. Diese giebt zu der Lesart des Textes *ὥστε πληρωθῆναι τὸν ποταμὸν* ganz richtig, (denn diesen Barberinus kannte sie nicht) als einzige Variante: Vat. 1 (d. h. Vat. 154) *ὥστε τὸν ποταμόν*.

selben findet sich bei der nur im Barberinus und Vaticanus vorhandenen Genealogie hinter der Vorrede, indem zu *κοινῶς κατ' αὐτῶν ἐβασίλευον* am Rande hinzugeschrieben ist: *κατὰ ταὐτόν*. Ebenso ist wohl die Randbemerkung zu p. 11, 12 aufzufassen, wo der Text wie der Vat. 154 *ἐν δὲ τῆς*, der Rand *ἐκ δὲ ἢ ἄλλως ἐν δὲ τοῖς* bietet. *ἐκ δὲ τῆς* steht im Vatic. 155 und einigen anderen, *ἐν δὲ τοῖς* in keiner Handschrift. Das Richtige ist *ἐν δὲ τῇ*.

VI. Coislinianus 133 (A bei Classen), nächst dem Regius 1711 für die Gestaltung des Textes des Theophanes durch seine Benutzung durch Classen von einschneidendster Bedeutung geworden, vermöge seiner eigenthümlichen Beschaffenheit von kaum minder verhängnissvoller Bedeutung, als jener. Es ist eine Pergamenthandschrift des 12—13. Jahrhunderts von 301 Blättern. Auf zwei vorgebundenen Papierblättern steht "60 B. Seguier" und *Χρονογράφος τοῦ σταυρονηκίτα ἢ τοῦ ἁγίου Νικολάου ἐπὶ ἔτει ,ζ'ιθ'* (1591) *μαίῳ εἰς ταῖς λ' ἡμέρᾳ κυριακῇ· ὁ Ἰσαὰκ δὲ ἐγρ.* Letztere Bemerkung bezieht sich, wie Montfaucon bemerkt, auf ein Kloster des Berges Athos. Die ersten vier Blätter enthalten das Ende der *Χρονογραφία σύντομος* des Nicephorus; das erste Blatt ist durch Feuchtigkeit angegriffen und schwer lesbar geworden. Unmittelbar daran schliesst sich in der Mitte von fol. 4 vers., so dass gar kein Zweifel bestehen kann, dass der Nicephorus von Alters her ein integrirender Bestandtheil des Codex war, ein Theil der Chronik des Syncellus unter dem Titel *Γεωργίου τοῦ εὐλαβεστάτου μοναχοῦ καὶ συγκέλλου γεγονότος Ταρασίου τοῦ ἁγιωτάτου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως σύνταξις ἤτοι χρονογραφία ἐν ἐπιτόμῳ ἀπὸ τῆς βασιλείας Ἰουλίου Καίσαρος Ῥωμαίων ἔτους ἀπὸ κτίσεως κόσμου ,ευλδ' μέχρι τῆς βασιλείας τοῦ πρώτου ἔτους Διοκλητιανοῦ, κόσμου ἔτους ,εψοζ' ὁμοῦ ἔτη τμγ'.* Die Handschrift beginnt mit p. 566, 11 Bonn. *Πομπήϊος πολιορκίᾳ λαβών* und führt die Chronik bis zu Ende auf fol. 58 vers. in der Mitte. Unmittelbar daran schliesst sich Theophanes mit der Ueberschrift *Θεοφάνους ἁμαρτωλοῦ μοναχοῦ, ἡγουμένου τοῦ Ἀγροῦ καὶ ὁμολογητοῦ χρονογραφία ἐτῶν φκη' ἀρχομένη ἀπὸ πρώτου ἔτους Διοκλητιανοῦ ἕως δευτέρου ἔτους Μιχαὴλ καὶ Θεοφυλάκτου υἱοῦ αὐτοῦ, τοῦτ' ἔστιν ἀπὸ τοῦ ,εψοζ' ἔτους τοῦ κόσμου ἕως ἔτους ,ετε'* (sic) *κατὰ τοὺς Ἀλεξανδρεῖς, κατὰ δὲ Ῥωμαίους ,ςτκ'.* Hinter der Vorrede folgt die zweite Ueberschrift: *Χρονογραφία ἀπὸ Διοκλητιανοῦ ἕως Μιχαὴλ καὶ Θεοφυλάκτου βασιλέων.* Auf fol. 300 vers. steht zu lesen: *τοῦτο τὸ βιβλίον ἀφιερώθη ὑπ' ἐμοῦ Μαξίμου ἁμαρτωλοῦ μοναχοῦ ἐν τῇ εὐαγεστάτῃ μονῇ καὶ σεβασμίᾳ τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν ἀρχιε-*

ράρχου καὶ θαυματουργοῦ Νικολάου τὴν ἀνακτισθεῖσαν ὑπὸ τοῦ παναγιωτάτου ἡμῶν αὐθέντου καὶ δεσπότου καὶ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου. ὁ γοῦν ἀποξενῶσαι βουληθεὶς ἐχέτω τὰς ἀρὰς τῶν ἁγίων πατέρων καὶ αὐτοῦ τοῦ ἁγίου τοῦ ἔχοντος τὴν ἐπωνυμίαν ἐν τῇ μονῇ.

Wie im Anfange so hat auch in der Mitte und am Ende die Handschrift durch Ausfall ganzer Quaternionen und Versetzung von Blättern starken Schaden gelitten. Nur bis p. 216, 35 ist der Theophanes intakt und in richtiger Ordnung. Es fehlen dann die Stücke p. 217, 1—232, 29 *ἐργαζομένων*; p. 238, 10 *Προκο*]*πίῳ τῷ ἐπάρχῳ* — 246, 20 *ἐκράτησεν αὐτόν*. Aber zwischen p. 238, 10 *Προκο* — und p. 246, 20 *καὶ περιπλακεὶς* ist ein Blatt eingefügt, welches p. 496, 13 *μοναδικοῦ σχήματος* — 498, 11 *ἔτυψεν σφοδρῶς ἀπὸ* enthält. Dann folgt das Blatt, welches mit p. 246, 20 *καὶ περιπλακεὶς* beginnt und bis 248, 19 *ὁ ἀγαθύνας σε* geht, hinter diesem sind aber wieder zwei Blätter aus anderen Stellen des Codex gerathen, nämlich eines mit p. 418, 24 *τῆς Μεσοποταμίας* — 420, 23 *τῶν προυχόντων*, und ein zweites mit p. 385, 18 *οἱ δὲ κακοῦργοι* — 387, 12 *παρακαθέζῃ τὴν πόλιν*. Nun geht es in der richtigen Ordnung weiter mit p. 248, 19 *τοῦτο τὸ σχῆμα* bis 295, 5 *ἔπαρχος*, dann tritt wieder eine Lücke ein, welche das Stück p. 295, 5 *ὃν ὁ τύραννος* — 310, 3 *τὸ κλέος* umfasst. In dem Stücke 310, 4 *πιστεύσαντες δὲ* — 501, 23 *οἵ τινες μὴ* fehlen vier Blätter, nämlich die drei oben erwähnten, an andere Stellen der Handschrift gerathenen, und ein viertes völlig verschwundenes, welches den Text p. 373, 14 *ἀποστέλλει* — 375, 13 *τυφλώσας* enthält. Zu Grunde gegangen ist endlich auch der Schluss des Werkes von p. 501, 23 ab.

Doch diese durch einen unglücklichen Zufall herbeigeführte Schädigung der Handschrift ist nicht die einzige; eine andere kaum minder schwere ist ihm durch Menschenhand zugefügt worden, indem ihm ein Leser an tausenden von Stellen mit Messer und Feder zu Leibe gegangen ist. Ein grosser Theil dieser Wunden ist allerdings harmloser Natur, denn sie sind durch das Wegschneiden offenbarer Schäden entstanden. Der Coislinianus ist in einer Weise geschrieben, welche die gebräuchliche Schreibung der Vocale vollständig durcheinander wirft und fast auf den Kopf stellt, welche daher die wunderlichsten Wortformen für unser Auge bietet. Auf diese Formen hat ein Leser zunächst seinen Angriff gerichtet und sie nach Kräften überall in die uns gewohnte Schreibung zu ändern gesucht. Schon dieses Verfahren ist nicht ohne bedeutenden Nachtheil geblieben; manche der falschen Formen sind doch nicht so

ohne Weiteres mit Sicherheit auf den richtigen Ursprung zurückzuführen, manche lassen sich auf verschiedene Weise berichtigen, und dem Corrector ist daher mancher Irrthum untergelaufen. Bei Eigennamen ist dies Verfahren natürlich stets bedenklich und verwerflich. Dazu kommt, dass der Leser es nicht mit einem klassischen Autor zu thun hatte, sondern mit einem Schriftsteller einer Zeit, in der man manche Formen wirklich gebrauchte, welche man in der Handschrift eines klassischen Autors einfach als Schreiberfehler verwerfen würde. Offenbar war aber der Leser kein geborener Grieche, sondern hatte sein Griechisch aus der Grammatik und dem Lexicon gelernt; in Folge dessen bietet die Handschrift eine Reihe von Correcturen, die untadeliges Griechisch zeigen, aber das, was Theophanes schrieb, verdunkelt und verfälscht haben. Aber auf derartige Correcturen wirklicher oder scheinbarer Verstösse gegen die gebräuchliche Orthographie und Grammatik hat der Leser sich nicht beschränkt, er verfolgte auch den Inhalt des Gesagten mit Verständniss, und, wo er keinen passenden Sinn fand, half er nach. Dass alle diese Correcturen nicht von dem Schreiber der Handschrift selbst ausgehen, ist ganz unzweifelhaft festzustellen aus der Farbe der Dinte und den sehr abweichenden viel jüngeren Schriftzügen. Es fragt sich nur, ob der Corrector überall aus eigener Willkühr corrigirte, oder ob er wenigstens für einen Theil seiner Aenderungen eine andere Handschrift benutzte. Die Frage ist leicht dahin beantwortet, dass er offenbar an keiner Stelle mit Hülfe eines anderen Exemplars corrigirte. Richtig corrigirt sind nur solche Stellen, welche durch leichte Conjectur von jedem belesenen Gelehrten ohne grosse Mühe hergestellt werden konnten; im Uebrigen finden wir vielfach ungewöhnlichere Ausdrücke, welche aber durch alle anderen Handschriften und den Vergleich mit den Quellen des Theophanes als völlig richtig sich erweisen, willkührlich geändert; an anderen Stellen, wo die Lesung wirklich fehlerhaft ist, haben die Aenderungen meistens in keiner Handschrift der verschiedenen Klassen eine Parallele; sehr häufig sind sie der Art, dass sie den Fehler noch mehr verballhornisiren, oder dass sie ihn an einer verkehrten Stelle suchen und zu verbessern streben. Von den zahllosen kleinen Lücken, welche der Text bietet, ist nicht eine einzige ausgefüllt, wohl aber, wo der Sinn dadurch offenbar entstellt wird, der Versuch gemacht mit kleinen Heilpflastern den Schaden zu verdecken. Einige wenige Beispiele jeder Art werden genügen, um jeden Zweifel zu heben. P. 72, 29 las der Coislinianus *ἦν δὲ τῇ τοῦ σωτῆρος γενεθλίῳ ἑορτῇ Ῥουφίνῳ μαγίστρῳ εἰς παράκλησιν ἐλθόντι δεινῶς ἐπέπληξεν*

Ἀμβρόσιος. Aendert man *ἦν* in *ἐν* so hat man die Lesart sämmtlicher Handschriften, denn *τινι* für *τῇ* in der Pariser Ausgabe ist Erfindung Goar's. Der Corrector aber nahm *ἦν* für einen Schreibfehler von *ἦν* und änderte demnach den ganzen Satz total um, so dass daraus wurde: *ἦν δὲ τότε τῶν τοῦ σωτῆρος γενεθλίων ἑορτή. Ρουφίνῳ δὲ μαγίστρῳ κ. τ. λ.* P. 108, 22 hat der Codex mit anderen ihm verwandten Handschriften *Μαξιμιανοῦ* für *Μαξίμου* verschrieben; p. 108, 31; 109, 1 wird derselbe Mann richtig *Μάξιμος* genannt; statt aber die erste Stelle aus den folgenden zu corrigiren, wird auch in diese falsch *Μαξιμιανός* hineingebracht. Gleich darauf p. 109, 7 steht richtig *Εὐδοκίαν*, es ist verändert in *Εὐδοξίαν*, offenbar, weil der Schreiber die Trägerin des Namens für identisch mit einer kurz vorher genannten Eudoxia hielt. P. 255, 13 schreibt Theophanes: *ὁ δὲ Φιλιππικὸς ἐξ ἑωθινοῦ τοὺς Ῥωμαίους συντάξας τρισὶ φάλαγξιν ἀπήντα πρὸς πόλεμον.* In der Handschrift ist der Satztheil *ὁ δὲ Φιλ.* — *Ῥωμαίους* ausgefallen; der Corrector weiss nur durch ein hinter *συντάξας* eingeschobenes *οὖν* nothdürftig die Verbindung der Sätze herzustellen. Dasselbe erreicht er p. 289, 13, wo in dem Satze *τούτου τοίνυν γεγονότος καὶ πάντων ἐν τῷ Ἑβδόμῳ ἀφικομένων Κυριακὸς ὁ πατριάρχης ἀπήτησε τὸν τύραννον ὁμολογίαν* das Stück *τούτου* — *Ἑβδόμῳ* ausgefallen ist, indem er *δὲ* hinter *ἀφικομένων* einschiebt. Noch deutlicher ist folgender Fall. In dem Gespräche zwischen dem Chagan der Avaren und dem römischen Feldherrn Priscus lesen alle Codices übereinstimmend p. 277, 5: *ὁ δὲ Πρίσκος ἔφη "οὐ μίαν πόλιν ἐγχειρεῖς παρ' ἡμῶν λαβεῖν· ὄψει μετ' ὀλίγον πεντήκοντα πόλεις Ῥωμαϊκὰς δουλουμένας βαρβάροις".* Das ist offenbarer Unsinn, den letzten Satz konnte nur der Avare sagen, nicht der Römer. Dies erkannte auch der Corrector und schob daher vor *ὄψει* ein: *ὁ δὲ Χαγάνος.* Glücklicherweise genügt ein Blick in den Anastasius, um das, was Theophanes wirklich schrieb, zu erkennen, nämlich: *ὁ δὲ Πρίσκος ἔφη· "Σιγγιδόνα τὴν πόλιν ἀπόδος τοῖς Ῥωμαίοις" ὁ δὲ ἔφη· "σὺ μίαν πόλιν ἐγχειρεῖς παρ' ἡμῶν λαβεῖν· ὄψει* — *Ἀβάροις.* Also in den kleineren Gebrechen der Stelle blieb der Coislinianus unberührt, das grosse wurde erkannt, aber total falsch und ungenügend zu heilen versucht. Aehnliche Fälle sind nicht selten, kleinere irrige Correcturen sehr zahlreich: p. 12, 18 ist *ὢν* eingesetzt, wo *γεγονὼς* ausgefallen war; 36, 5 *Ἰουδαίοις* aus *Ἰουδαίων* statt des naheliegenden richtigen *Ἰουδαῖον* gemacht; 46, 10 *ὡς* statt des ausgefallenen *ὅτι* eingesetzt; 47, 22 *τὰς ἐκκλησίας ἀπέλαυεν* in *τῆς ἐκκλησίας ἀπέλαυεν* geändert,

statt in *τὰς ἐκκλησίας ἀπέλαβεν*; 48, 13 *ἵδρυσεν — κατέστρεψαν* in *ἵδρυσαν — κατέστρεψαν* geändert, statt in die Lesung aller anderen Handschriften *ἵδρυσεν — κατέστρεψεν*; 62, 31 das völlig sichere *κατελθὼν* in *κἀπελθών* verwandelt; 63, 15 *βαλίζουσι* in *κυμβαλίζουσι* statt in *βαλλίζουσι*; 65, 26 aus *ἐλίουν* das ungebräuchliche *ἐλήϊζον* statt *ἐδῄουν* gemacht; 97, 28 missverständlich *μεγάλης* vor *ἐκκλησίας* interpolirt; 99, 4 *ἀποτυχὼν* gleichfalls missverständlich in *ἐπιτυχὼν* geändert; p. 160, 25 *ἑτοιμασθῇ* in *ἐξετασθῇ* verwandelt, statt in das in den meisten Handschriften überlieferte *δοκιμασθῇ*; p. 164, 2 *ἔτη* hinter *ιδ'* interpolirt (cf. Malalas 408, 17 Chronicon Pasch. 610, 14), p. 179, 12 *ὀνομαστοὶ* aus dem richtigen *ὀνόματα* gemacht (cf. Malalas 456, 14) etc. etc.

Ich lasse es an diesen Beispielen genug sein, eine grössere Anhäufung derselben könnte doch das Factum nicht klarer machen, dass wir es in den Aenderungen des Correctors lediglich mit seinen Conjecturen zu thun haben, dieselben also nur in vereinzelten Fällen Beachtung verdienen. In manchen Fällen, wo das Messer des Correctors zu stark gewirkt hat, ist die ursprüngliche Lesart nicht zu erkennen, doch sind solche Fälle verhältnissmässig selten, noch seltener würde es von Wichtigkeit gewesen sein, dies Verhältniss ausdrücklich im Apparate zu constatiren. Wir werden sehen, dass wir mehrere dem Coislinianus sehr nahe verwandte Handschriften besitzen, nach denen wir in fraglichen wichtigen Fällen auf die Lesarten desselben werden Schlüsse ziehen dürfen.

VII. Alle übrigen mir bekannten Handschriften des Theophanes sind Papierhandschriften des 16. und 17. Jahrhunderts. Nach den jetzigen Aufbewahrungsorten geordnet sind es folgende:

a. Vaticanus Graecus 979 (*d* bei Classen), aus 647 Blättern bestehend, im 16. Jahrhundert geschrieben, enthält auf fol. 1—93 vers. das Ende des Syncellus von p. 566, 11 Bonn.: *Πομπήϊος πολιορκίᾳ λαβὼν* ab unter dem Titel: *Γεωργίου τοῦ εὐλαβεστάτου μοναχοῦ καὶ συγγέλου γεγονότος Ταρασίου, τοῦ ἁγιωτάτου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, σύνταξις ἤτοι χρονογραφία ἐν ἐπιτόμῳ ἀπὸ τῆς βασιλείας Ἰουλίου Καίσαρος Ῥωμαίων, ἔτους ἀπὸ κτίσεως κόσμου ͵ευλδ' μέχρι τῆς βασιλείας τοῦ α' ἔτους Διοκλιτιανοῦ, κόσμου ἔτη ͵εψοζ'. ὁμοῦ ἔτη τμγ'.* Am Schlusse dieses Abschnitts: *τέλος ἕως ὧδε συγγέλου.* Der Rest der Handschrift enthält den vollständigen Text des Theophanes: *Θεοφάνους ἁμαρτωλοῦ μοναχοῦ, ἡγουμένου τοῦ Ἀγροῦ καὶ ὁμολογητοῦ χρονογραφία ἐτῶν φκη' ἀρχομένη ἀπὸ πρώτου ἔτους Διοκλιτιανοῦ ἕως δευτέρου ἔτους Μιχαὴλ καὶ Θεοφυλάκτου υἱοῦ αὐτοῦ, τουτέστιν ἀπὸ τοῦ ͵εψοζ' ἔτος*

κόσμου ἕως ͵ςτέ κατὰ τοὺς Ἀλεξανδρεῖς κατὰ δὲ Ῥωμαίους ͵ςτκά. In dieser Handschrift allein findet sich die in die Drucke übergegangene besondere Ueberschrift der Vorrede: *προοίμιον τῆς χρονογραφίας.* Dagegen fehlt die Ueberschrift hinter der Vorrede vor dem Beginne des Werkes. Der Codex trägt die Subscription: *τέλος χρονογραφίας γεωργίου συγκέλλου καὶ θεοφάνους τὸ λεῖπον πληρῶν. ἐν τῷ ἔτει ͵αφοά ἐγράφη ἡ παροῦσα βίβλος δεκεμβρίου πρώτῃ.*

b. Vaticanus Palatinus 395 (früher 246; *e* bei Classen) von 358 beschriebenen Blättern, aus dem 16. Jahrhundert. Der Inhalt ist der gleiche wie der der vorigen Handschrift: Fol. 3—54 v. Syncellus mit der Ueberschrift: *Γεωργίου τοῦ εὐλαβεστάτου μοναχοῦ καὶ συγκέλλου γεγονότος Ταρασίου τοῦ ἁγιωτάτου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως σύνταξις ἤτοι χρονογραφία ἐν ἐπιτόμῳ ἀπὸ τῆς βασιλείας Ἰουλίου Καίσαρος Ῥωμαίων ἔτους ἀπὸ κτίσεως κόσμου ͵ευλδ' μέχρι τῆς βασιλείας τοῦ πρώτου ἔτους Διοκλητιανοῦ κόσμου ἔτει ͵εψοζ' ὁμοῦ τμγ'.* Der Titel des Theophanes lautet: *Θεοφάνους ἁμαρτωλοῦ μοναχοῦ, ἡγουμένου τοῦ Ἀγροῦ καὶ ὁμολογητοῦ χρονογραφία ἐτῶν φκή, ἀρχομένη ἀπὸ πρώτου ἔτους Μιχαὴλ καὶ Θεοφυλάκτου υἱοῦ αὐτοῦ, τοῦτ' ἔστιν ἀπὸ τοῦ ͵εψοζ' ἔτος τοῦ κόσμου ἔτους ͵ςτέ κατὰ τοὺς Ἀλεξανδρεῖς, κατὰ δὲ Ῥωμαίους ͵ςτκά.* Die zweite Ueberschrift fehlt.

c. Urbinas 87, 230 Blätter aus dem 17. Jahrhundert. Er stimmt so genau selbst in den kleinsten zufälligen Fehlern mit dem Palatinus, und seine besonderen Fehler lassen sich so gut aus der Schreibart desselben erklären, dass kein Zweifel daran sein kann, dass er direkt aus ihm abgeschrieben ist. Z. B. hat Urbinas p. 4, 17 *εἴτε πολεμι εἴτε ἐκκλησιαστικὴ κ. τ. λ.* Im Palatinus schliesst mit *εἴτε πολεμι* eine Seite und *κὴ* steht tiefer darunter, ist also vom Schreiber des Urbinas übersehen; p. 4, 18 schreibt Palatinus *ὡ σοῖ μαι*, genau so Urbinas, und so überall.

d. Vallicellanus F 35 in 4°, 242 Blätter, wohl erst im 17. Jahrhundert geschrieben, mit den gleichen Stücken, wie die vorigen. Die Ueberschriften lauten: *Γεωργίου εὐλαβεστάτου μοναχοῦ καὶ συγγέλου γεγονότος Ταρασίου τοῦ ἁγιωτάτου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως σύνταξις ἤτοι χρονογραφία ἐν ἐπιτόμῳ ἀπὸ τῆς βασιλείας Ἰουλίου Καίσαρος Ῥωμαίων ἔτους ἀπὸ κτίσεως κόσμου ͵ευλδ' μέχρι τῆς βασιλείας τοῦ πρώτου ἔτους Διοκλητιανοῦ, κόσμου ἔτει ͵εψοζ' ὁμοῦ ἔτη τμγ'* und die des Theophanes auf fol. 33 *Θεοφάνους ἁμαρτωλοῦ καὶ ἡγουμένου τοῦ Ἀγροῦ καὶ ὁμολογητοῦ χρονογραφία ἐτῶν φκή ἀρχομένη ἀπὸ πρώτου ἔτους Διοκλητιανοῦ ἕως δευτέρου ἔτους Μιχαὴλ καὶ Θεοφυλάκτου υἱοῦ αὐτοῦ, τουτέστιν ἀπὸ*

τοῦ ͵εψοζ΄ ἔτους τοῦ κόσμου ἕως ἔτους ͵ϛτε΄ κατὰ τοὺς Ἀλεξανδρεῖς, κατὰ δὲ Ῥωμαίους ͵ϛτκα΄. Die zweite Ueberschrift fehlt.

e. Parisinus Regius, suppl. graec. 327, früher Peyrezianus (*f* bei Classen), 1031 Blätter, auf dem ersten die Bemerkung: 279 *M. S. Historia Georgii Syncelli. Hic codex Ms. olim fuit Clariss. B. Pereschii, Senatoris Aquens. Bibliothecae, ex cuius subhastatione pretio comparatus transiit* 1653 *in Bibliothecam conventus huius Parisiensis p. p. Praedicatorum s. s. Annunciationis*, darunter nochmals *Ex libris bibliothecae conventus Parisiensis S. S. Mariae Annunciatae ordinis fratrum praedicatorum in via nova Sti Honorati die Septembris* 1653. Auf Blatt 1 vers. steht: *Georgium Syncellum comparavi ad codicem Palatinum, qui hodie in bibl. Vaticana asservatur sub num.* 246 *Romae a.* 1637. *Theophanes collatus fuit Lutetiae Parisiorum eodem anno ad codicem Parisiensem Reg. bibliothecae, in quo praeter Theophanem Georgius etiam totus habetur.* Der letztere Codex ist natürlich Regius 1711, also sind die Collationen des Peyrezianus für uns werthlos. Darunter steht: *Praescriptae comparationum seu collationum attestationes sunt ab ipsomet clariss. viro Perez Aquensi Gallo provinciae propria manu scriptae.* Darunter wieder: *Nota ad: a fol.* 688 *inclus. ad fol.* 706 *etiam inclus. Transpositio codicis, ut ideoque in suo reponantur loco debent reici post fol.* 786. Eine andere Hand schrieb darunter: *Codex hic quondam Bibliothecae illustrissimi domini Peyrez Aquensis ab eodem (ut superius legitur) cum Mss. aliis comparatus ab illustrissimo dom. Petro du puis amoris monumentum pi Jacobo Goar donatus. Incipit Theophanes fol.* 162 *verso quo loco chirographum reperies domini de Peirez.* Endlich ganz am Schlusse des fol. 1 vers. schrieb eine dritte Hand: *Obiit dns. Peyrez ann. chr. n.* 164 , *obiit dns. Petrus de Puys Consiliarius vel Bibliothec. Regius anno* 1652 *die Parisiis.*

Diese etwas widerspruchsvolle Geschichte des Codex wird auf dem Schlussblatte nochmals in ihren Hauptthatsachen wiederholt.

Uebrigens ist der Codex eine Abschrift des Vaticanus 979, wie die Unterschrift hinter dem Theophanes zeigt: *Τέλος χρονογραφίας γεωργίου συγγέλου καὶ Θεοφάνους τὸ λεῖπον πληρῶν*, und zahlreiche einzelne Lesarten beweisen. Dass er die Ueberschrift *Προοίμιον τῆς χρονογραφίας* nicht theilt, ist Zufall.

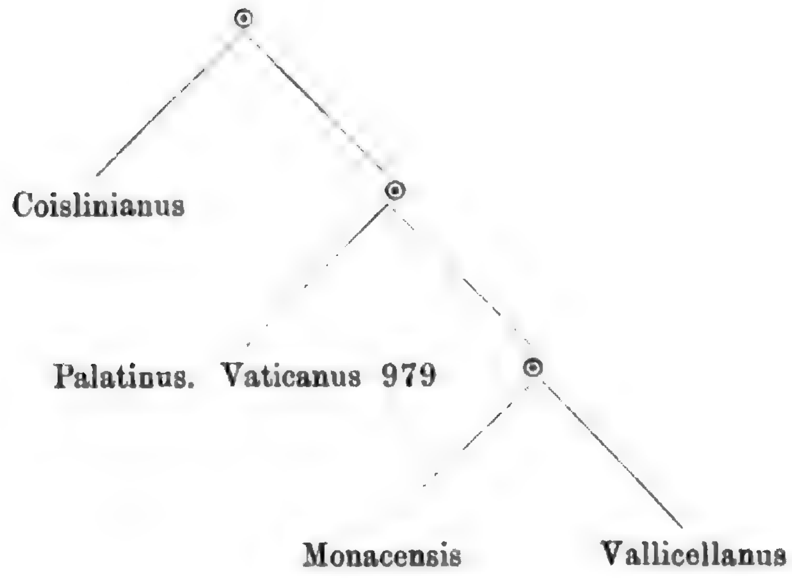
f. Monacensis Graec. 391 (*m* bei Tafel Specimen etc., cf. Hardt catal. IV, p. 205), wohl eher im 16. Jahrhundert geschrieben als, wie Hardt angiebt, im 15. Der Inhalt ist dem der vorigen gleich. Der Titel des Syncellus lautet: *Γεωργίου εὐλαβεστάτου μοναχοῦ καὶ συγκέλλου γεγονότος Ταρασίου τοῦ ἁγιωτάτου ἀρχι-*

επισκόπου Κωνσταντινουπόλεως σύνταξις ἤτοι χρονογραφία ἐν ἐπιτόμῳ, ἀπὸ τῆς βασιλείας Ἰουλίου Καίσαρος Ῥωμαίων ἔτους ἀπὸ κτίσεως κόσμου ͵ευλδʹ μέχρι τῆς βασιλείας τοῦ πρώτου ἔτους Διοκλητιανοῦ κόσμου ἔτει ͵εψοζʹ ὁμοῦ ἔτω τμγʹ Auf Syncellus folgt Theophanes unter dem Titel: *Θεοφάνους ἁμαρτωλοῦ καὶ ἡγουμένου τοῦ Ἀγροῦ καὶ ὁμολογητοῦ χρονογραφία ἐτῶν φκηʹ ἀρχομένη ἀπὸ πρώτου ἔτους Διοκλητιανοῦ ἕως δευτέρου ἔτους Μιχαὴλ καὶ Θεοφιλάκτου υἱοῦ αὐτοῦ, τουτέστιν ἀπὸ τοῦ ͵εψοζʹ ἔτος τοῦ κόσμου ἔτους ͵ςτεʹ κατὰ τοὺς Ἀλεξανδρεῖς, κατὰ δὲ Ῥωμαίους ͵ςτκαʹ.* Vor *ἔτους ͵ςτεʹ* ist *ἕως* mit schwarzer Dinte in die sonst roth geschriebene Ueberschrift hineincorrigirt. Die zweite Ueberschrift des Theophanes fehlt. Die Handschrift ist von zwei verschiedenen Händen geschrieben; der zweite Schreiber begann p. 309, 21 mit *τοῖς ποσὶ τοῦ βασιλέως.* Ausser durch die Schrift unterscheiden sich die beiden Theile besonders dadurch, dass der Schreiber des ersten Stückes die einzelnen Rubriken der Listen vor den Jahranfängen von links nach rechts untereinander schreibt, der zweite wie in meiner Ausgabe nebeneinander stellt. Die Handschrift ist reich an Correcturen zweiter Hand; wo stark corrumpirte Stellen zu bessern waren, ist offenbar eine Handschrift des Cedrenus zugezogen, wie ich z. B. zu p. 274, 20; 282, 15; 290, 18 angemerkt habe; doch finden sich solche Stellen häufiger.

Um nicht die weiteren Untersuchungen unnütz zu belasten, will ich gleich hier erwähnen, dass die unter VII a. b. d. f. (c und e fallen als Abschriften noch erhaltener Originale von selbst fort) aufgeführten Handschriften Eigenthümlichkeiten zeigen, welche sie aufs engste allen anderen gegenüber verbunden zeigen, so dass sie eine besondere Familie bilden. Dafür spricht schon nach den mitgetheilten Inhaltsangaben die völlige Identität der in ihnen enthaltenen Stücke, so wie das ihnen allen gemeinsame Fehlen der zweiten Ueberschrift des Theophanes, welche wir in allen übrigen Handschriften vorfanden. Schlagendere Beweise liefern die in den Noten zu p. 328, 24; 334, 14; 342, 22; 399, 5; 432, 2 mitgetheilten ausschliesslich diesen Handschriften eigenthümlichen starken Aenderungen und Zusätze. Dass dieselben dem Theophanes fremd sind, beweisen die Formen der arabischen Eigennamen, welche so in den übrigen Partieen des Theophanes nie vorkommen: *Μέσελμες* (*Μασαλμᾶς* Theoph.), *Μαρόεν* (*Μαρουὰμ* Th.), *Οὔμαρης* (*Οὔμαρος* Th.), ebenso die Bezeichnungen *ἀμεριμνής*, welche *ἀμηραῖος* oder *ἀμηρᾶς* bei ihm lautet, und *αὐθέντης* für den Chalifen, welche er gar nicht kennt. In einer anderen Anzahl von Stellen finden sich die arabischen

Namensformen in derselben Weise geändert, besonders *Μέσελμες* oft für *Μασαλμᾶς* und *Βουβέκερ* für *Ἀβουβάχαρος*, ohne dass indessen consequent an allen Stellen, wo diese Namen vorkommen, die Aenderung einträte; aber alle Stellen, wo dies geschieht, finden sich in allen 4 Handschriften in derselben Weise geändert, während diese Formen den anderen Handschriften völlig fremd sind. Der bei weitem grösste Theil dieser Zusätze verräth ein specielles Interesse und einige genauere Kenntnisse in Bezug auf die Angelegenheiten der Araber, und man kann deshalb wohl ohne Bedenken annehmen, dass das Original dieser Handschriften im Machtbereiche der Chalifen entstanden ist.

Uebrigens lassen sich unter den 4 Handschriften wieder deutlich 2 Gruppen unterscheiden, deren eine vom Palatinus und Vaticanus 979, die andere vom Vallicellanus und Monacensis gebildet wird. Bereits in der Ueberschrift des Theophanes macht sich dies durch den Ausfall des Wortes *μοναχοῦ* in den beiden letzteren geltend; aber auch in einer grossen Anzahl sonstiger Abweichungen und kleiner Lücken in denselben. Ein locus classicus für diese Familie ist p. 337, 7 ff. Im Monacensis und Vallicellanus fehlt das ganze Stück p. 337, 7 *κἀκεῖσε* — 12 *ἀπὸ Δαμασκοῦ* in Folge einer durch Homoeoteleuton veranlassten Flüchtigkeit. Im Palatinus und Vaticanus 979 lautet die Stelle statt *κἀκεῖσε παρὰ τὸν Βαρδανήσιον ποταμὸν παραφωσατεύει* vielmehr *κἀκεῖσε παρὰ τὸν Βαρδανήσιον ποταμὸν παρῶν καλοῦσι Σαρακηνοὶ Βαραδέν.* Offenbar war eine Anmerkung im Charakter der oben beleuchteten zu *Βαρδανήσιον* hinzugeschrieben, lautend: *ὃν καλοῦσι Σαρακηνοὶ Βαραδέν*, und dies hat sich mit dem *παρα* von *παραφωσατεύει* zu *παρῶν κ. τ. λ.* vereint. Das Hauptinteresse der Stelle liegt aber darin, dass sie uns eine andere Beziehung zwischen den Handschriften besser zeigt, als irgend eine sonstige. Der Coislinianus 133 nämlich hat zwar keine einzige der Interpolationen oder der Veränderungen der arabischen Namen, die sich in den 4 jungen Handschriften finden, im Uebrigen aber steht er in so unzähligen wichtigen Varianten mit ihnen gegen die anderen älteren Handschriften zusammen, dass er nothwendig der gleichen Familie zuzuzählen ist. Auch hier nun hat er die Bemerkung über den arabischen Namen des Bardanesius nicht, aber auch ihm fehlt das *φωσατεύει*, denn hinter *παρα* ist eine halbe Zeile freigelassen und am Rande notirt $\zeta\eta^{\tau}$'. Erst so kommt man zum rechten Verständnisse der Lesart des Palatinus und Vaticanus. Wir können somit für diese Familie der Theophanes-Handschriften folgenden Stammbaum aufstellen:

Bei diesem Sachverhältnisse war es nicht nothwendig, sämmtliche Vertreter dieser Familie zu collationiren und die Varianten in den kritischen Apparat aufzunehmen, um so weniger, als ich mich überzeugt habe, dass alle Abweichungen der jüngeren Handschriften unter sich durchaus nur auf Schreibfehlern oder ganz willkührlichen Besserungsversuchen beruhen. Ein Vertreter jeder Stufe (ich habe dazu den Palatinus und den Monacensis gewählt) genügt vollkommen, um in Gemeinschaft mit dem Coislinianus die Lesung des Archetypus der Familie festzustellen.

Die bisher besprochenen Handschriften habe ich alle selbst untersucht und war im Stande, aus eigener Anschauung mein Urtheil abzugeben. Es bleiben noch zwei Handschriften übrig, welche ich nur aus Katalogen kenne. Es sind:

1. Taurinensis XXVII b. V. 7, über welchen der Bibliothekskatalog (Codices mss. bibliothecae regii Taurinensis Athenaei von Pasinus, Rivantella und Berta, Taurini 1749) p. 107 Folgendes angiebt: Chartaceus saeculi XVI constans foliis 224. Habetur primum in eo Chronographia Georgii Syncelli sub hoc titulo: *Γεοργίου τοῦ εὐσεβεστάτου μοναχοῦ· καὶ συγγέλλου γεγονότος Ταρασίου, τοῦ ὁλωτάτου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, σύνταξις ἤτοι χρονογραφία ἐν ἐπιτόμῳ ἀπὸ τῆς βασιλείας Ἰουλίου Καίσαρος Ῥωμαίων ἔτους ἀπὸ κτίσεως κόσμου ͵ευλδʹ μέχρι τῆς βασιλείας τοῦ πρώτου ἔτους Διοκλητιανοῦ. κόσμου ἔτη ͵εψοζʹ. ὁμοῦ ἔτη τμγʹ.* Est nimirum pars secunda Chronographiae etc. Postea fol. 128 *Θεοφάνους ἁμαρτωλοῦ μοναχοῦ ἡγουμένου τοῦ Ἀγροῦ καὶ ὁμολογητοῦ χρονογραφία ἐτῶν φκηʹ, ἀρχομένη ἀπὸ πρώτου ἔτους Διοκλητιανοῦ ἕως δευτέρου ἔτους Μιχαὴλ καὶ Θεοφιλάκτου υἱοῦ αὐτοῦ τοῦτ' ἔστιν*

ἀπὸ τοῦ ͵εψοζʹ ἔτους τοῦ κόσμου μέχρι ἔτους ͵ϛτεʹ κατὰ τοὺς Ἀλεξανδρεῖς, κατὰ δὲ Ῥωμαίους ͵ϛτκαʹ.

Dem Inhalte nach entspricht dieser Codex also den jüngeren Handschriften; dafür, dass derselbe zu der gleichen Familie gehöre, spricht auch das fehlende *καὶ* vor *ἡγουμένου* in der Ueberschrift des Theophanes, während das vorhandene *μοναχοῦ* beweist, dass er nicht der Gruppe des Monacensis und Vallicellanus angehört. Für die Zutheilung des Taurinensis zur Gruppe des Palatinus und Vaticanus 979 lässt sich auch die Lesung *μέχρι* vor *ἔτους ͵ϛτεʹ* anführen. Denn während die übrigen Codices *ἕως* haben, fehlt in diesen beiden die Präposition; *μέχρι* ist offenbar nichts als Interpolation für fehlendes *ἕως*.

2. Scorialensis *Φ* — III — 17.

"In 4° en papier de 426 feuillets et de la main de Darmarius. fol. 1 Chronologie de George le Syncelle f. 150ᵛ Continuation de Syncelle par Théophane. La fin manque" Miller Catalogue p. 179. Meinem Freunde Gustav Löwe verdanke ich die Mittheilung, dass die Handschrift bis p. 260, 2 reicht und ihr die zweite Ueberschrift des Theophanes fehlt. Also auch sie gehört jedenfalls in dieselbe Kategorie, wie ihre Altersgenossinnen.

Scheiden wir somit diejenigen Handschriften aus, welche als Abschriften noch vorhandener Originale von keinem Interesse sind, und diejenigen, welche wegen naher Verwandschaft mit anderen für die Kritik wenig Bedeutung haben, so bleiben für die Herstellung des kritischen Apparats folgende übrig, deren Bezeichnung ich möglichst der Classenschen angepasst habe, nur dass ich die Bezeichnung des Coislinianus mit A habe fallen lassen, um nicht zwei verschiedene Buchstabenarten zu verwenden, und mit a den Barberinus V, 49 bezeichne statt des aus meinem Apparat verschwundenen Barberinus II, 54.

I. Paris. Regius 1710 saec. X. (in einzelnen Theilen ergänzt durch Par. Reg. 1709 saec. XVI): d resp. *δ*.

II. Vaticanus 155 saec. XI: c

III. Paris Regius 1711 saec. XI: g

IV. Vaticanus 978 saec. XI—XII: h

V. Vaticanus 154 saec. XII: b

VI. Coislinianus 133 saec. XII—XIII: f

VII. Barberinus V, 49 saec. XVI: a

VIII. Palatinus 395 saec. XVI: e

IX. Monacensis 391 saec. XVI: m

Nach den beiläufig gemachten Untersuchungen über die Classi-

ficirung der Handschriften ergab sich uns bisher, dass efm eine Familie bilden, und dass a und b nahe Verwandte seien. Die Gruppirung der übrigen Handschriften, die Erkenntniss des Verhältnisses der einzelnen Gruppen zu einander, die Bestimmung ihres Werthes für die Recension des Textes ist nicht so einfach zu erreichen, wie die Ausscheidung jener beiden Gruppen; wir werden uns im Gegentheil einem ziemlich verwickelten Thatbestande gegenüber finden, dessen Klarlegung weitgehende Untersuchungen nothwendig macht. Da dabei jedoch eine richtige Erkenntniss des Wesens und des Werthes der Historia tripertita des Anastasius Bibliothecarius, der an Alter alle unsere Handschriften überragenden Uebersetzung des Theophanes ins Lateinische, von Wichtigkeit ist, so wende ich mich zunächst zur Betrachtung dieses wichtigen Hülfsmittels der Theophanes-Kritik.

II. Die lateinische Uebersetzung des Anastasius Bibliothecarius.

Die Historia tripertita des Anastasius Bibliothecarius, welche ihren Namen von der Zusammenstellung aus den drei Chroniken des Nicephorus, Syncellus und Theophanes herleitet, ist für die mittelalterliche Geschichtsschreibung des Occidents kaum minder wichtig geworden wie die Chronik des Theophanes für den Orient. Die nicht seltenen Erwähnungen des Werkes, die zahlreichen offenen und stillschweigenden Entlehnungen aus ihm, die Menge der Handschriften aus allen Jahrhunderten zeigen, dass wir es mit einem vielgelesenen Buche zu thun haben; ganz besonders für die Zeiten vom Ende Justinians bis zum Anfange des neunten Jahrhunderts war es eine der vornehmsten Quellen. Am offensten spricht dies Hugo Floriacensis im Prolog des sechsten Buches seiner Historia ecclesiastica (Mon. Germ. Script. Tom. IX p. 357) aus, indem er sagt: *Verum multa, quae secuntur, ab Anastasii Romani bibliothecarii libro decerpsi, quem tempore Karoli Magni*) de Greco transtulit in Latinum. Res enim gestae sub aliis imperatoribus usque ad Mauricium lucide Latinis continebantur in libris; a modo vero dicti imperatoris temporibus rerum gestarum series nulla fulta manebat auctoritate, sed historiographus quisque vulgi tantum opinionem suo ponebat in codice, quod ex lectionibus, quae in exaltatione sanctae crucis per universas fere leguntur ecclesias animadverti potest; quas falsitate refertas quibuscumque sapientibus lucide liquet. Prefatus autem Anastasius suis temporibus ea, quae in Greca continebantur historia ab Octaviano Augusto usque ad Michaelem, qui Nicephoro successit, rationabili prosecutus oratione Latino transtulit eloquio, in quo opere nobis multa, quae hactenus nesciebamus, aperuit, ibique de Muhamet pseudopropheta pauca quidem locutus est, sed quibus temporibus fuerit lucide designavit. Liber tamen ille per*

*) Dies ist, wenn nicht Schreibfehler der Abschreiber, irrthümlicher Schluss aus dem Endpunkte der Historia tripertita.

multos latuit annos, sed nuper meis deo volente venit in manibus. Cuius auctoritas non est frivola vel inepta, sed autentica, probabilis et robusta. Zu einer eingehenderen Besprechung der Lebensschicksale des Anastasius und der daran anknüpfenden Controversen*) ist hier, wo uns wesentlich der schriftstellerische Charakter des Mannes und seine Befähigung zur Abfassung der Historia tripertita interessirt, nicht der Ort. Der Höhepunkt seines Lebens wird bezeichnet durch eine Gesandtschaftsreise nach Constantinopel, welche er im Auftrage des Kaisers Ludwig II. im Jahre 869 unternahm, um eine Heirath zwischen der Tochter dieses Kaisers mit dem Sohne des Kaisers Basilius zu vermitteln. Diese Sendung lässt voraussetzen, dass er bereits damals sich durch seine Kenntniss der griechischen Sprache für dieselbe empfahl; andererseits mussten durch die Uebung an Ort und Stelle selbst diese Kenntnisse sich erweitern und befestigen. In der That fallen die bei weitem meisten seiner zahlreichen Uebersetzungen aus dem Griechischen in die Zeit nach seiner Rückkehr aus Byzanz. Was die Zeit der Abfassung der Historia tripertita betrifft, so giebt uns Anastasius selbst die Mittel zu einer ziemlich genauen Fixirung derselben an die Hand. In der Vorrede zu dem Werke bezeichnet er als regierenden Patriarchen von Constantinopel den Ignatius, Sohn des Kaisers Michael Rhangabe, welcher nach Vertreibung des Photius a. 867 wieder eingesetzt bis zum Jahre 877 den Stuhl von Byzanz inne hatte. Dass er seine Reise nach Constantinopel bereits gemacht hatte, darf man wohl aus p. 34, 16 schliessen. Auf noch engere Grenzen beschränkt diesen Spielraum die Bemerkung, welche Anastasius über das bereits vollendete Werk in einem Briefe macht, welcher an denselben Diacon Johannes gerichtet ist, für den er die Historia tripertita abfasste, und dessen Datirung ihn der Zeit zwischen 1. Sept. 874 und 31. August 875 zuweist.**) Wir dürfen somit sagen, dass die Uebersetzung ziemlich genau 60 Jahre später als das Original abgefasst worden ist.

Ueber die äussere Veranlassung dieser Uebersetzung und die dabei beobachteten Gesichtspunkte giebt uns Anastasius selbst in der Vorrede sehr erwünschte Fingerzeige. Es war nicht eigene Zuneigung, die ihn den drei in der Chronographie enthaltenen Werken zuführte, nicht eigener Geschmack, der ihn bei der Auswahl dessen, was er aufnahm und dessen, was er verwarf, leitete, sondern der Wunsch eines ihm befreundeten Diacons Johannes***),

---

*) Vergl. besonders Hergenröther Photius II, p. 228 ff.
**) Hergenröther p. 238.
***) Hergenröther p. 238 über die Persönlichkeit desselben.

welcher die Absicht hatte, eine Kirchengeschichte zu schreiben, und die praktische Rücksicht auf das für diesen Zweck Nöthige und Nützliche. Die ersten Jahrhunderte der Geschichte der christlichen Kirche kennen zu lernen und Stoff für eine neue Compilation in lateinischer Sprache zu gewinnen war nicht schwer; Rufins Historia ecclesiastica, Cassiodors Historia tripertita und andere Werke waren weit verbreitet und gaben zum Theil ebenfalls Uebersetzungen aus dem Griechischen, und zwar derselben Werke, denen Syncellus und Theophanes für diesen Zeitraum das Meiste ihres Stoffes verdankten. Hier also die abgeleiteten Werke vollständig zu übersetzen war für den Zweck der Uebersetzung verlorene Mühe, und so hat Anastasius das von ihm benutzte Stück des Syncellus (von p. 566, 11 des griechischen Textes der Bonner Ausgabe ab) und das erste Drittel des Werkes des Theophanes ganz und gar epitomirt und nur verhältnissmässig sehr wenig übrig gelassen. Seine Worte darüber lauten: *Verum quia praecipue necessarium arbitror ea, quae a Theodosio principe iuniore in ecclesia gesta sunt, enarrandi, ad cuius videlicet tempora Theodoretus, Socrates et Sozomenus Eusebium Pamphili subsequentes libros ecclesiasticae historiae texuerunt, operae pretium duxi ex Georgii summatim quaedam et Theophanis chronographia plura sed succincte carpendi. Ex horum ergo cosmographiae amoenissimo quaedam decerpam horto, quae amplissimae tui operis mensae oboediens obsecutor apponam.* Ueber sein Verfahren in den späteren Partieen des Theophanes bemerkt er: *Porro sic ego ex his duobus illustribus viris quaedam difflorare proposui, ut paene omnia, quae a supra nominatis historiographis commemorata sunt, a me commemoranda non duxerim, ex civilibus autem gestis quaedam summatim excerpsi; quamvis a Justiniano principe ac deinceps pauca omiserim eorum, quae ab his chronographis relata sunt.* Diesem Programme entspricht der Inhalt der Chronographia vollkommen; bis zum Tode des jüngeren Theodosius ist Theophanes nur ganz sporadisch excerpirt; aber auch die Regierungen der folgenden Kaiser bis inclusive Justinian geben nur einen relativ geringen Theil des Originals wieder. Erst von Justin II. ab, noch mehr von Mauricius, können wir von einer Uebersetzung des Theophanes reden. Der Werth dieser früheren Theile des Werkes für die Kritik der griechischen Texte der Originale ist in Folge dessen nicht nur quantitativ beschränkt, sondern auch qualitativ, um so mehr als zu der Excerpirung häufig eine starke Epitomirung, eine nur den Inhalt ganzer Abschnitte kurz resumirende Behandlung tritt, bei der der Wortlaut des Originals freilich die Ausdrucksweise beherrscht, aber doch in so veränderter Gestalt

erscheint, dass Rückschlüsse auf seine Fassung auf unsicherem Boden stehen.

Aber auch in den späteren Partieen ist Anastasius in Bezug auf den vollen Gehalt des Originals keineswegs ein vollgültiger Zeuge, wie er denn ja selbst in der Vorrede sagt, er habe von Justinian ab nur Weniges ausgelassen, damit aber doch eben zugiebt, dass er nicht absolut Alles übersetzt habe. Dies hervorzuheben ist besonders deshalb von Wichtigkeit, weil diese Auslassungen zum Theil derartig sind, dass sie den Gedanken nahe legen könnten, aus dem Schweigen des Anastasius auf Interpolationen des griechischen Textes zu schliessen. Es sind nämlich sehr häufig nicht ganze Erzählungen oder wesentliche, umfangreichere Theile von Erzählungen, welche er auslässt, um sich und dem Leser eine Mühe zu ersparen, sondern einzelne Sätze, vielfach nur einzelne Worte, die freilich fehlen können, ohne den Sinn wesentlich zu beeinträchtigen, aber bei der Menge des Uebersetzten weder ihm noch dem Leser irgend merkliche Erleichterung gewähren, sondern aus Laune und ohne Princip gestrichen sind. Dass es sich in der That um solche Streichungen des Anastasius, und nicht um Interpolationen der Handschriften des Theophanes handelt, ergiebt sich häufig schon daraus, dass die Schreiber gar nicht in der Lage waren, solche Dinge zu interpoliren. So z. B. fehlen dem Anastasius die meisten genaueren Datirungen des Theophanes, die oft bis auf die Angabe der Tageszeit, in welcher ein Ereigniss eintrat, sich erstrecken; ebenso ganz genaue Ortsangaben, Beinamen, Titulaturen u. dgl. Woher hätten die Schreiber dieselben in so grosser Anzahl entnehmen sollen? An anderen Stellen ergiebt sich das gleiche Resultat, wenn wir Original und Uebersetzung mit der Quelle des Theophanes vergleichen und constatiren können, dass der vollere Gehalt des griechischen Werkes mit der Quelle übereinstimmt. So fehlt bei Anastasius in der Erzählung über einen nächtlichen Kampf Theoph. p. 256, 18 der Zusatz *ἦν γὰρ ἀσέληνος ἡ νύξ*, wodurch die grosse Gefahr für die umgangenen und geschlagenen Römer besonders hervorgehoben wird. Da vorher schon gesagt ist, *ἐν ἀσελήνῳ νυκτί* sei die Umgehung durch die Perser vollzogen worden, so liegt der Gedanke einer Interpolation hier sehr nahe; aber Theophylact Simocatta, aus dem Theophanes schöpft, sagt fast wörtlich gleich p. 83, 12 ed. Bonn. *οὐκοῦν δείματα καὶ φόβοι, θόρυβοί τε καὶ ἀπορίαι τῷ Ῥωμαϊκῷ περιπίπτουσι, καὶ τὸ κακὸν ἀπαρηγόρητον ἦν· ἀσελήνῳ γὰρ νυκτὶ ἐμηκύνετο.* Es ist also vielmehr Anastasius, welcher den schon einmal erwähnten Umstand nicht zum zweiten Male erwähnen wollte.

So fehlt der kurze Satz p. 262, 6—8 ὁ δὲ Κομεντίολος — συνέβαλον, (vgl. Theophyl. p. 123) p. 262, 27—28 διαβὰς — ᾔει (vgl. Theophyl. p. 126) p. 271, 16—17 ἔφησε — διάγειν (vgl. Theophyl. p. 258) p. 273, 28—29 τῇ δὲ προαιρέσει — τιμῆσαι (vgl. Theophyl. p. 266) p. 277, 10—17 καὶ τὸ τεῖχος — Θεοτόκου (zum Theil Theophyl. p. 291, zum Theil aus anderer Quelle). Man wird also in Fragen, wo es sich um Interpolationen im griechischen Texte handeln könnte, das Zeugniss des Anastasius nur mit grosser Vorsicht heranziehen dürfen, besonders dann, wenn die Handschriften des Theophanes einstimmig der Uebersetzung gegenüberstehen, selbst in solchen Fällen, wo im Ganzen die innere Wahrscheinlichkeit mehr für eine Interpolation im Griechischen als für eine Auslassung im Lateinischen spricht. Dies ist z. B. der Fall, wenn der Text der Theophanes-Handschriften einem Namen die Bezeichnung ἅγιος, μακάριος, etc. hinzufügt, Anastasius, der doch auch Geistlicher war, nicht; denn es ist bekannt, wie leicht Abschreiber und Leser mit Interpolirung eines solchen Epithetons zur Hand waren. Allein die Anzahl der Fälle, in denen Anastasius dieselben gegenüber dem einstimmigen Zeugnisse der Handschriften auslässt, ist eine so grosse, die Fälle, wo er dieselben übersetzt sogar überwiegende, dass selbst hier eine allerdings auffallende Abneigung des Anastasius gegen diese Beiworte weit wahrscheinlicher ist, als eine so ausgedehnte, in den mannigfaltigsten Abstufungen des Ausdrucks sich bewegende Interpolation.

Eine durchgehende Kürzung hat sich übrigens Anastasius, um dies gleich hier zu erwähnen, an dem chronologischen Fachwerke des Theophanes erlaubt, in einigermassen ähnlicher Weise, wie es der Excerptor des Cod. Regius 1710 gethan hat; doch auch hier ist sein Verfahren willkührlich und eine feststehende Regel nicht daraus abzuleiten. Wenn Theophanes die vollen Angaben über den regierenden Kaiser, sämmtliche Patriarchen etc. hat, so giebt Anastasius meistens die Jahre der Welt und Christi und das laufende Regierungsjahr des römischen Kaisers an; wo Theophanes sich kürzer fasst, meistens nur das Letztere. Doch hat Anastasius im ersteren Falle manchmal auch die Namen der Perserkönige und sämmtlicher Patriarchen mit der Gesammtzahl ihrer Regierungsjahre hinzugefügt, manchmal nur die Namen, an anderen Stellen wieder giebt er nur einige von den Namen. Auch die Angabe der Jahre nach Erschaffung der Welt und nach Christi Geburt erfolgt keineswegs so regelmässig, dass wir daraus den Schluss ziehen können, dass Theophanes am Anfange eines solchen Jahres die vollen Listen

notirte. Wo Theophanes nur den Namen des in dem betreffenden Jahre zur Regierung gelangenden Kaisers oder Bischofs vermerkte, verfährt Anastasius wiederum durchaus nach Laune, indem bald auch er diesen Regierungsantritt vermerkt, bald ihn weglässt; nicht einmal bei den römischen Bischöfen, wo es für ihn so nahe lag, findet sich der Vermerk regelmässig, am regelmässigsten nächst den Kaisern bei den Chalifen, wohl wegen der Seltenheit solcher Angaben in occidentalischen Quellen.

Eine nicht minder wichtige Frage als die nach den Auslassungen und Kürzungen des griechischen Textes in der Uebersetzung des Anastasius ist die entgegengesetzte nach etwaigen Zusätzen und Erweiterungen. Auch hierüber äussert sich der Verfasser selbst und zwar erklärt er aufs Bündigste: *Nihil meum in hoc opere prorsus insertum praenosce.*

Dieser Erklärung entspricht der Thatbestand im Wesentlichen vollkommen, denn mir sind überhaupt nur vier Fälle bekannt, in denen sich wichtigere sachliche Zusätze bei Anastasius finden, welche sich als fremdartig erweisen lassen; in allen übrigen Fällen, in denen die Uebersetzung mehr bietet, als der uns erhaltene griechische Text, stimmt die Uebersetzung entweder so mit den Quellen des Theophanes überein, oder sie liefert so überraschende Ergänzungen fühlbarer Lücken unseres Textes, dass wir keinen Augenblick zweifelhaft darüber sein können, dass es sich nicht um Zusätze des Uebersetzers handelt, sondern vielmehr um Stücke des originalen Textes, welche in unseren Handschriften verloren gegangen sind.*) Die erwähnten Fälle sind folgende: p. 41, 17 sagt Theophanes von Julian Apostata: *Ἰουλιανὸν δὲ τὸν τούτου* (d. h. *Γάλλου τοῦ καίσαρος*) *ἀδελφὸν ἐν φρουρᾷ κατέσχεν* (*Κωνστάντιος*). *Εὐσεβία δὲ ἡ γαμετὴ Κωνσταντίου τοῦτον ἐξαιτησαμένη ἐν Ἀθήναις ἀπέστειλεν.* Dies übersetzt Anastasius: *Julianum huius fratrem in custodia retinebat. Eusebia vero coniux Constantii hunc postulatum Athenas transmisit; quo cum pervenisset studia instituebatur gentilia bonis fundamentis superaedificaturus malitiam et non sicut oportebat ista sectatus.* Der Zusatz fehlt aber nicht nur in allen Handschriften des Theophanes, sondern auch in den Excerpten des Codex Baroccianus und in des Polydeuces Historia physica p. 364, 2 ed. Hardt, welche dieselbe Quelle benutzt und

*) Die weitaus meisten dieser Fälle lassen sich darauf zurückführen, dass der Schreiber des Archetypus unserer Handschriften durch die Aufeinanderfolge gleicher oder sehr ähnlicher Worte nach kurzem Zwischenraum veranlasst wurde, die dazwischenliegende Periode zu übersehen. Dies ist Tafel entgangen, und ist daher die Wortfolge in meinen Ergänzungen vielfach von der Tafel'schen abweichend.

meistens vollständig wiedergiebt. Aehnlich übersetzt Anastasius die Worte des Theophanes p. 57, 27 *Γρηγόριος ὁ Ναζιανζοῦ, ὁ πατὴρ τοῦ Θεολόγου* mit *Gregorius Nanzianzenus, pater Gregorii deiloqui, qui et ipse Nanzianzenus appellatur*; auch hier fehlt der Zusatz bei Polydeuces p. 396, 19. Ein weiterer Fall besteht darin, dass Anastasius in den Jahren der Welt 6087 und 6090 unter den übrigen Patriarchen auch den Papst Gregor I. aufzählt, als ob er ihn in den Listen des Theophanes beim Beginne der Jahre genannt gefunden habe. Aber die Rubrik des römischen Bischofs ist nicht nur in diesen beiden Jahren in sämmtlichen Handschriften unausgefüllt, sondern bereits in einer ganzen Reihe von Jahren vorher, und ich werde unten nachweisen, dass sie von Theophanes auch nicht ausgefüllt war und werden konnte. Endlich übersetzt er die Worte des Theophanes p. 395, 7 *οὗτος ὁ εἰρημένος Λέων ὑπερεμάχει τῷ Ἀρτεμίῳ ἐναντιούμενος Θεοδοσίῳ* mit *hic Leo simulabatur et pro Artemio expugnabat Theodosio adversatus, quin, ut verum dicatur, ad se ipsum imperium transferre decertans; quod et fecit.* Hier stimmt erstlich die Fassung der Worte unseres griechischen Textes durchaus zu dem vorhergehenden aus einer dem Kaiser günstig gesinnten Quelle stammenden Berichte, während die Färbung der Worte bei Anastasius sich dazu in greller Dissonanz befindet; andererseits ist nicht abzusehen, wie ein Schreiber oder Leser im Archetypus unserer sämmtlichen Handschriften, welcher der Zeit der Bilderstürmer noch sehr nahe stehen muss, zu Gunsten des bei den Bilderverehrern übel berüchtigten Kaisers eine Lanze zu brechen gewillt gewesen sein sollte; dagegen ist es sehr begreiflich, dass Anastasius einer ihm unbegreiflichen günstigen Auffassung der Thron-Usurpation durch denselben eine andere Schattirung gab. Also auch hier ist wohl eine selbstständige Thätigkeit des Uebersetzers anzunehmen. Jedenfalls aber sind diese Fälle nachweisbarer Einschiebungen in den Text des Theophanes so gering an Umfang und Bedeutung, dass die obige Erklärung des Anastasius nichts von ihrem Gewichte verliert. Ja, ich glaube, selbst bei einigen dieser Einschiebsel wird sich Anastasius rechtfertigen lassen durch Inbetrachtziehung des schon kurz erwähnten und unten näher zu begründenden Umstandes, dass die ältesten Theophanes-Handschriften Zusätze mancherlei Art am Rande aufwiesen, welche in der Handschrift des Anastasius in den Text gerathen sein konnten, oder welche er als in den Text gehörig ansehen konnte.

Ganz sicher liegt die Sache so bei dem unter *anno mundi* 6178 erwähnten Bischof Alexander von Antiochia, von dem die grie-

chischen Handschriften nichts wissen; derselbe ist aber jedenfalls identisch mit dem Bischof Alexander, welcher in einigen Handschriften im Jahre 6186 in der Rubrik der Bischöfe von Jerusalem eingetragen ist. Sicher stammt der Name aber weder dort noch hier von Theophanes, sondern ist später beigeschrieben und in der Handschrift des Anastasius in die falsche Rubrik gerathen.

Anderen Charakter haben einige Zusätze des Anastasius, welche der Erzählung des Theophanes nichts sachlich Neues hinzufügen, sondern allgemeinere aus der Erzählung entnommene Betrachtungen enthalten. So finden wir hinter der Besprechung der Werke des Ephraïm Syrus (Theoph. p. 62, 33) den Zusatz: *in quibus invenies discendam viri virtutem*, ein Zusatz, welcher sich in keiner der sonstigen aus gleicher Quelle stammenden Varianten der Erzählung findet, also dem Anastasius angehört. An einer anderen Stelle ist ein Beweis, dass der Zusatz von Anastasius gemacht und nicht vielmehr eine Lücke in unserer Ueberlieferung vorhanden sei, nicht zu erbringen. An eine Erzählung II, 149, 8 über einen mit sehr weltlichen Waffen geführten Kampf zwischen zwei sectirerischen Parteien knüpft er die Betrachtung: *Taliter haereticorum amentia gerere consuevit adeo, ut ea, quae paganorum sunt, multotiens operentur.* In einem anderen Falle II 127, 18 ist der Zusatz *quem populus imperatorem expetiverat* offenbar nur eine Wiederholung von p. 127, 2. Mit diesen wenigen Fällen dürfte auch diese Kategorie der Zusätze erschöpft sein.

Schwieriger ist die Frage über das Verhältniss des Anastasius zu seiner Vorlage und die Verwendung seiner Uebersetzung zur Kritik des Originals meistens da, wo es sich nur um den Zusatz eines einzelnen Wortes handelt. Freilich, wenn Anastasius II, 206, 23 das Wort *ἕνωσιν* durch *unitatem immo vanitatem* wiedergiebt, so ergiebt sich aus dem Wortspiele sogleich, dass das *immo vanitatem* ein den Charakter der *unitas* kritisirender, dem Originale fremder Zusatz des Uebersetzers ist. Aber wenn wir ein *de quo praedictum est* oder *de quo dicetur inferius* im griechischen Texte nicht vorfinden, wenn wir dem Worte *Ἄραβες* desselben entsprechend „*Arabes seu Saraceni*“, für einfaches *καὶ* „*pariter et*“ finden u. dergl., dürfen wir dann nicht eine Lücke im Texte annehmen und selbst bei völliger Uebereinstimmung der Handschriften denselben aus Anastasius corrigiren? Tafel hat diese Frage im Wesentlichen bejahend beantwortet und schreibt z. B. p. 333, 1 statt des handschriftlich überlieferten *ὁ τῶν Σαρακηνῶν ἀρχηγός* nach Anastasius *ὁ τῶν Σαρακηνῶν καὶ Ἀράβων ἀρχηγός*. Allein Tafel selbst schreibt in den

chronologischen Notizen vor A. M. 6119 (cf. p. 327, 16 not.) *Ἀράβων ἀρχηγὸς Μωαμὲδ ἔτη θ'*, obgleich auch hier Anastasius *Arabum seu Saracenorum* bietet, offenbar in Folge der Beobachtung, dass in diesen Notizen *Ἀράβων ἀρχηγὸς* die stehende, nie variirte Bezeichnung im Theophanes ist. Und noch einmal sagt ähnlich Anastasius II p. 60, 15 *Arabum id est Saracenorum* in der Uebersetzung von Syncellus p. 568, 20 Bonn, wo nur *Ἀράβων* steht. Ebenso schreibt Tafel p. 314, 26 statt des überlieferten *πρὸς τὸ πλῆξαι τὸν βασιλέα* vielmehr: *πρὸς τὸ ἐλέγξαι καὶ καταπλῆξαι τὸν βασιλέα* nach Anastasius: *ad perstringendum sive percellendum imperatorem*; ebenso p. 322, 6 *ὑπὲρ τὸ μέτρον τε καὶ ἀριθμὸν* statt *ὑπὲρ τὸ μέτρον* nach Anastasius *ultra mensuram vel numerum*. Allein ebenso übersetzt Anastasius auch p. 294, 22 das Wort *γραμμισταί* mit *lineatores sive mensores*, nachdem er es eben vorher p. 294, 20 mit *lineatores* wiedergegeben hatte. *γραμμισταὶ* allein hat auch Johannes Ant. frg. 218°. Offenbar hat also Anastasius hier wie in den Fällen, wo *Arabum seu Saracenorum* steht, eine Variation des Ausdruckes, eine genauere Bestimmung des Begriffes gesucht, und die gewaltsame Aenderung des Textes ist zu meiden. Und wenn gar Tafel so genau den Spuren der Uebersetzung nachgeht, dass er p. 322, 20 in *ἐρημουμένων παρ' αὐτοῦ καὶ πυρπολουμένων* vor *καὶ* ein *ὁμοίως* einschiebt, weil Anastasius *nihilominus et* hat, so müsste eine grosse Anzahl anderer Stellen genau denselben Schaden gelitten haben; denn es ist etwas ganz Gewöhnliches, dass Anastasius das einfache *καὶ* oder *τε καὶ* durch *simul et*, *pariter et*, *nec non et* ausdrückt. Aehnlich ist es zu beurtheilen, wenn wir an mehreren Stellen (118, 27 = Theoph. p. 139, 19; 292, 15 = Theoph. p. 442, 21; 294, 1 = Theoph. p. 444, 25; 300, 15 = Theoph. p. 453, 5; 317, 16 = Theoph. p. 475, 31) Zusätze, wie *de quo praedictum est* und Aehnliches, einmal (239, 3 = Theoph. p. 374, 9) *de quo dicetur inferius*, zweimal (80, 21 = Theoph. p. 15, 23; 130, 37 = Theoph. p. 166, 4) *ut re vera*, finden. Die mehrfache Wiederholung ganz gleichartiger Erweiterungen spricht überall weit mehr dafür, dass wir eine freiere Textbehandlung seitens des Uebersetzers, als zufällige Lücken in den Handschriften des Originals anzunehmen haben. Wir erhalten darin somit eine Warnung, uns vor allzu sklavischer Rückübersetzung, allzu grosser Ueberschätzung des Werthes der Uebersetzung für die Gestaltung des griechischen Textes zu hüten.

Ebenso werden wir uns zu vorsichtigem Verhalten bewogen finden, wenn wir sehen, wie Anastasius auch in den späteren Partieen, wenn auch bei weitem nicht in dem gleichen Umfange wie

in dem epitomirten Theile, so doch gar nicht selten kleine und grössere Umarbeitungen vornimmt und dadurch manifestirt, dass er keineswegs bis ins kleinste Detail hinein absolut von seinem Originale sich abhängig machen will. Höchst charakteristisch ist z. B. folgende Stelle: Theophanes sagt p. 196, 28 *ἐν τρισὶ γὰρ μησὶ πολεμήσας ὁ Βελισάριος ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου μηνὸς εἰς τὸ τέλος τοῦ Δεκεμβρίου πᾶσαν τὴν Λιβύην ὑπέταξεν.* Dies übersetzt Anastasius: *In tribus enim mensibus cum pugnasset Belisarius id est a kalendis Octobribus usque ad kalendas Decembrias totam Libyam subdidit.* Die genauere Datirung könnte zu der Ansicht verleiten, dass Anastasius hier eine durchaus anders gefasste Vorlage gehabt habe, welche herzustellen sei, wenn nicht die Vergleichung mit Procop. bell. Vand. II, 3 fin. zeigte, dass dies nicht der Fall ist, Anastasius vielmehr ganz willkührlich seine Ansätze gemacht hat. An einer anderen Stelle, wo wir die Quelle des Theophanes besitzen und daher eine völlig sichere Entscheidung treffen können, ist das Verhältniss zwischen Theophanes und Anastasius folgendes:

Theophanes 262, 14 ff.	Anastasius 161, 2 ff.
Ὁ δὲ Ὁρμίσδας) στρατηγὸν χειροτονήσας τὸν Βαρὰμ ἅμα δυνάμεσι πολλαῖς κατὰ Συανίας ἐκπέμπει. ἀδοκήτως δὲ ταύτῃ ἐπιστάς, καταπολεμηθέντων τῶν Τούρκων ὑπὸ τῶν Περσῶν, τοσοῦτον Ὁρμίσδας ηὐξήθη, ὡς καὶ φόρους μ' χιλιάδας χρυσοῦ παρὰ τῶν Τούρκων λαβεῖν, πρότερον τούτου τὰ ἴσα τοῖς Τούρκοις τελοῦντος. τοῦ δὲ Βαρὰμ περιδόξου κατὰ τὸν πόλεμον τοῦτον γεγονότος καὶ εἰς τὸν Ἀράξην ποταμὸν στρατοπεδευομένου, ὁ Μαυρίκιος τοῦτο μαθὼν Ῥωμανὸν χειροτονεῖ στρατηγόν κ. τ. λ.*	*Hormisda vero, Persarum rex, praetorem Baram promotum una cum potentatibus multis contra Suaniam mittit. Ex insperato autem huic instans ad Araxin flumen castra commovet, siquidem expugnatis Turcis a Persis adeo Hormisda crevit, ut etiam tributa quadraginta milia auri a Turcis acciperet, cum prius ipse aequalia Turcis persolveret. Verum Mauricius hoc comperto Romanum provehit praetorem e. q. s.*

Nach der Gruppirung der Sätze bei Anastasius liest sich die Sache leichter, als in den holperigen Perioden des Theophanes, aber

*) Ich habe aus Anastasius *ὁ τῶν Περσῶν βασιλεὺς* in den Text meiner Ausgabe aufgenommen, was nach dem über die von Anastasius gemachten kleinen Zusätze Gesagten nicht absolut nothwendig war. Doch ist der Name des Hormisdas im Vorhergehenden so lange nicht genannt, dass es mir nicht unwahrscheinlich schien, Theophanes selbst möchte den Leser erinnert haben, wen dieser Name bezeichne.

dass diese Gruppirung Werk des Anastasius, nicht umgekehrt die ungeschickten Perioden Werk der Abschreiber unserer Handschriften sind, ergiebt sich aus der Vergleichung mit der Quelle, Theophylact. Simoc. L. III, cp. 6. Die Darstellung des Theophanes folgt diesem epitomirend Schritt vor Schritt, und in der Unbeholfenheit ihrer Construction zeigt sie eben nur den Mangel der Fähigkeit des Epitomators, ein neues stilistisch gefälliges Gefüge herzustellen.

Theophanes 249, 5.	Anastasius 153, 6.
ἔπεσεν ὁ καῖσαρ εἰς τοὺς πόδας τοῦ βασιλέως, καὶ ἔφη αὐτῷ ὁ βασιλεύς· ἐὰν θέλῃς, εἰμί, ἐὰν θέλῃς, οὐκ εἰμί. ὁ θεὸς ὁ ποιήσας τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν κ. τ. λ.	*Cecidit Caesar ad pedes imperatoris et dixit ei: si vis sum, si vis non sum. et imperator deus, ait, qui fecit caelum et terram e. q. s.*

Eine Vergleichung mit Theophyl. Sim. Lib. III cp. 11 fin. zeigt, dass Anastasius die Vertheilung der Worte zwischen dem Kaiser und dem Cäsar völlig willkührlich vorgenommen hat.

Um noch ein Beispiel einer kleineren Umarbeitung des Originals zu geben, stelle ich neben einander:

Theophanes p. 373, 10 ff.	Anastasius p. 238, 3 ff.
Τούτων δὲ δι' οἰκέτου τοῦ Χαγάνου τῇ Θεοδώρᾳ μηνυθέντων καὶ τῷ Ἰουστινιανῷ γνωσθέντων, προσκαλεσάμενος τὸν λεχθέντα Παπατζὺν κατ' ἰδίαν ὁμιλῆσαι, κόρδᾳ τοῦτον ἀπῆγξεν ὁμοίως δὲ καὶ Βαλγίτζιν τὸν ἄρχοντα.	*His autem per servum chagani Theodorae nuntiatis et Justiniano patefactis, convocatos iam dictos Papatzin et Balgitzin principem ad colloquendum secreto corda strangulare curavit.*

Die genau parallele Wortstellung bei Nicephorus (Brev. p. 41, 11 ff.), der aus derselben Quelle schöpfte, zeigt, dass uns der Text des Theophanes in den Handschriften richtig überliefert ist, Anastasius in freierer Construction übersetzte.

Diese Beispiele aus solchen Theilen, wo wir die Mittel haben, zwischen Original und Uebersetzung zu entscheiden, mögen genügen, um die Art und Weise zu zeigen, wie Anastasius sich nicht scheute, statt genauer Uebersetzung eine selbstständigere Uebertragung seiner Vorlage zu geben, und mögen eine Warnung für diejenigen Theile sein, wo wir solcher Hülfsmittel entbehren; es würde zu weit führen, die grosse Anzahl ähnlicher Fälle anzuführen. Allerdings sind solche Stellen bedeutend in der Minderzahl neben denjenigen Partieen, in denen Anastasius genau dem Gange der Erzählung

seines Vorbildes folgt. Man darf sagen, dass sich hierin eine Doppelstellung reflectirt, welche Anastasius zu seiner Uebersetzung einnimmt, von der er selbst in der Vorrede Zeugniss giebt. Er erklärt einerseits seinem Freunde, dass er die Uebersetzung nur ihm zu Liebe mache, nur in sachlichem Interesse, um ihm Material zu der von ihm geplanten Kirchengeschichte zuzuführen, dieselbe unternommen habe; andererseits aber doch lässt er deutlich durchblicken, dass er diese Historia tripertita auch an sich erhalten haben und einen Leserkreis dafür finden möchte, ja am Schlusse wendet er sich sogar direkt an die *hanc editionem nostram legentes.* Verfolgte er den ersteren Zweck, ausschliesslich seinem Freunde sachliches Material zu liefern, so konnte er die stilistische Behandlung vollständig diesem überlassen; je genauer er sich an das Wort des Originals hielt, desto besser erreichte er seine Absicht; im anderen Falle aber musste er selbst darauf bedacht sein, seinen Lesern den Kern in einer annehmbaren und leicht verständlichen Form zu geben, und sich zum mindesten da von den Fesseln des Originals frei zu machen, wo er den Autor selbst vergeblich nach klarer Disposition des Inhalts, nach flüssiger Form der Darstellung ringen sah, wo eine genaue Nachbildung nur durch Verdrehung der eigenen Muttersprache zu erreichen war. Aus dem Schwanken zwischen genauestem Anschlusse an den griechischen Text und freierer Bearbeitung desselben erhält man den Eindruck, als habe sich vor den Augen des Anastasius bald der eine, bald der andere seiner beiden Zwecke in den Vordergrund gedrängt, wenn auch der nächstliegende, die Herbeischaffung historischen Stoffes für seinen Freund, meistens die Oberhand behält und daher die möglichst getreue Uebertragung vorwiegt.

Der Wunsch des Anastasius, zugleich eine geniessbare litterarische Leistung der Nachwelt zu überliefern, macht es begreiflich, dass ihm solche Stellen seiner Handschrift, welche durch Schuld der Abschreiber bis zur Unverständlichkeit entstellt waren, im Wege waren. Nicht selten half er sich damit, dass er dieselben stillschweigend ausliess, aber nicht immer; bisweilen versuchte er, aus eigener Conjectur den Sinn des Verderbten herzustellen. Ein besonders eklatantes Beispiel dafür ist folgendes. Theoph. p. 274, 17 erzählt nach Angabe der Handschriften: *ἐλθὼν δὲ (Πέτρος στρατηγὸς) ἐπὶ Μαρκιανούπολιν ἀποστέλλει χιλίους προτρέχειν. οὗτοι περιτυχόντες Σκλαυινοῖς ἐπιφερομένοις Ῥωμαϊκὴν λεηλασίαν πολλὴν τούτους τρέπονται· οἱ δὲ βάρβαροι τὴν αἰχμαλωσίαν ἀποσφάξαντες καὶ αἰχμαλωσίας πολλῆς κρατήσαντες ἐπὶ τὰ Ῥωμαϊκὰ ὑπέστρεψαν.* Der Schlusssatz ist offenbar verderbt. Anastasius p. 169, 4 übersetzt:

Cumque venisset Marcianopolim, dirigit mille praecessuros. Hi repertis Sclavinis multam ducentibus Romanam praedam hos insequentes occiderunt multaque praeda recepta Romaïca redierunt ad rura. Demnach würde *οἱ δὲ βάρβαροι τὴν αἰχμαλωσίαν* als Interpolation zu streichen sein. Dass dies aber keineswegs richtig ist, zeigt die Vergleichung des Theophanes mit seiner Quelle, Theophyl. Simoc. VII, 2, welcher ausdrücklich die Niedermetzelung der Gefangenen erwähnt; es ist vielmehr hinter *ἀποσφάξαντες* ein Satz ausgefallen, welcher nach der Erzählung des Theophylact etwa lauten würde: *τὰς ἁμάξας συνθέντες χάρακα περιεβάλοντο· οἱ δὲ Ῥωμαῖοι τὸν χάρακα τῶν βαρβάρων λύσαντες καὶ τοὺς πλείστους ἀποσφάξαντες.* Also auch in solchen Fällen ist ein blindes Vertrauen auf die Uebersetzung des Anastasius keineswegs rathsam, vielmehr sind in jedem Falle die näheren Umstände zu prüfen, ob sie wirklich die Annahme zulassen, dass die Handschrift des Anastasius einen besseren Text aufbewahrt hatte.

Gehen wir von den allgemeinen Gesichtspunkten zu einer detaillirteren, Wort für Wort berücksichtigenden Vergleichung über, so ergiebt sich auch hier ein ähnliches Schwanken des Anastasius in den von ihm befolgten Principien. In manchen Partieen treibt er die Nachbildung des Originals so weit bis ins Einzelnste hinein, dass die Constructionen und Wortbildungen vollständig unlateinisch werden, und dass man in der That bis in die kleinsten Partikeln hinein genau zurückübersetzen kann. Allein dieses künstelnde und der Sprache Gewalt anthuende Verfahren ist begreiflicher Weise in beschränktem Maasse verwendet. Eben so selten vermag sich Anastasius völlig von seinem Originale sprachlich frei zu machen und eine rein lateinische (natürlich im Sinne des 9. Jahrhunderts) Nachbildung zu liefern. Meistens ist seine Uebertragung von dem Originale beherrscht, ihm aber keineswegs sklavisch unterworfen. Die Wahl des Ausdrucks ist so häufig durch das griechische Wort beeinflusst, dass wir keinen Augenblick zweifeln würden, eine Uebersetzung aus dem Griechischen vor sich zu haben, selbst wenn wir das Original nicht besässen; allein trotz aller Gräcismen ist doch das Lateinische die Muttersprache des Anastasius, in der er ohne Weiteres einen adäquaten Ausdruck findet, ohne sich ängstlich zu mühen, jede Einzelheit genau wiederzugeben. Je stärker, namentlich im Satzbau, der Geist der einen Sprache von dem der anderen abweicht, je weniger der Uebersetzer also die Möglichkeit hat, einfach Wort für Wort wiederzugeben, und je mehr er sich bemühen muss, ein andersgestaltetes Satzgefüge herzustellen, um seiner Sprache gerecht zu werden, desto

freier vom Originale wird unter dieser Bemühung auch jeder einzelne Ausdruck. Wie wenig ängstlich Anastasius darauf bedacht war, sich um jeden Preis so nahe wie möglich an seinen Text anzuschmiegen, geht besonders auch daraus hervor, dass er keineswegs stets denselben Ausdruck zur Uebersetzung eines griechischen Wortes wählt. Wo die Handschriften z. B. πολλοὶ haben, variirt seine Uebersetzung fortwährend und bietet statt *multi* eben so häufig *plures*, *plurimi*, *nonnulli*, *copiosi*, so häufig, dass man unmöglich annehmen kann, dass an all diesen Stellen in seiner Handschrift πλείους, πλεῖστοι etc. gestanden habe, dass er vielmehr das eine Wort auf verschiedene Weise wiedergegeben habe. Aus solchen Fällen ergiebt sich am klarsten, wie die Uebersetzung in kritischen Detailfragen zu verwerthen sei. Gegen die einstimmige Ueberlieferung der Handschriften wird man sie nur mit grosser Vorsicht und Schonung zu verwenden haben, dagegen leistet sie vorzügliche Dienste in den zahllosen Fällen, wo die directe Ueberlieferung schwankt. Dort, wo alle Handschriften πολλοὶ lesen, πλεῖστοι einzusetzen, weil Anastasius *plurimi* übersetzt, würde ich stets Bedenken tragen; wo dagegen einige Handschriften πολλοί, andere πλεῖστοι lesen, wird mit höchst seltenen Ausnahmen die Uebersetzung des Anastasius den Ausschlag geben.

Die Stärke der Beeinflussung der Uebersetzung durch das Original ist eine wechselnde; sie hängt offenbar von der jedesmaligen Stimmung ab, in der Anastasius die Feder ergreift, um das angefangene Werk fortzuführen. Am prägnantesten drückt sich diese Thatsache wohl aus in dem durchaus verschiedenen Grade, in dem er griechische Wörter in die Uebersetzung einfach herübernimmt. Manchmal schafft er lateinische Wörter selbst für specifisch griechische Begriffe, um nicht dem lateinischen Leser unverständlich zu bleiben; manchmal dagegen häuft er griechische Wörter, ohne sie zu übersetzen, selbst wo ihm ganz gebräuchliche lateinische Ausdrücke zu Gebote stehen, ja es kommt vor, dass er echt lateinische von den Byzantinern gräcisirte Wörter in dieser gräcisirten Form wiedergiebt, wie z. B. p. 293, 26 *nobelesimus* für *nobilissimus*, während er p. 298, 5 *nobilissimus* gebraucht. Ueberhaupt lässt sich eine sehr grosse Anzahl von Wörtern aufzählen, welche er bald in der griechischen Form aufnimmt, bald ins Lateinische übersetzt; um nur einige Beispiele zu geben, findet sich *stratigos* neben *praetor* oder *magistratus*, *apocrisiarii* neben *responsales*, *enoticum* und *unitorium*, *romphaea* und *framea*, *spudastae* und *studiosi* etc. etc. Auch auf Namen erstreckt sich dies; ein oftgenannter Stadttheil von Constantinopel ist

ihm bald *Hebdomum*, bald *Septimum*; p. 184, 11 übersetzt er *πυρὶ κατακαύσαντες ἐν τῷ Βοΐ* mit *et igne apud Boï cremaverunt*, als ob Boi ein seltsamer undeclinirbarer Name wäre, während er p. 235, 24 eine ähnliche Wendung mit *ad bovem deductos incenderunt* wiedergiebt; ebenso nennt er z. B. einen Stephanus mit dem Beinamen ὁ Ῥούσιος bald *Stephanus Rusius* bald *Stephanus Rufus*. Dasselbe Schwanken, wie in der Wahl zwischen griechischen und lateinischen Ausdrücken, finden wir nun auch da, wo er die griechischen Wörter gewählt hat, in dem Gebrauche der Endungen dieser Wörter. Die Formen *omousion* und *omousium*, *Moggus* und *Moggos*, *Lachanodracontem* und *Lachanodraconta*, *Thebaidos* und *Thebaidis*, *monasterium Diu* und *Dii*, die Endung — *poleos* und — *polis* und unzählige ähnliche Fälle beweisen dies aufs schlagendste. Vereinzeltes mag auf Rechnung der Handschriften des Anastasius kommen, die Thatsache selbst ist durch die Masse der vorkommenden Fälle vollständig gesichert. Durch die Combination im Schwanken sowohl bei Auswahl der Worte wie im Gebrauche der Endungen kommen sogar drei Formen für manche Worte vor, wie *enoticon*, *enoticum*, *unitorium*, und besonders seltsam wird der λογοθέτης τοῦ δρόμου bald zum *logotheta cursus*, bald zum *logotheta dromi*, bald gar zum *logotheta tu dromu*.

Eine andere Frage, welche für unsere Werthschätzung der Uebersetzung als Hilfsmittel zur kritischen Bearbeitung des griechischen Textes von entscheidender Wichtigkeit ist, ist diese: Wie eingehend waren die Kenntnisse des Verfassers von der Sprache des ihm vorliegenden Originals, und wie geübt war er in der Entzifferung der griechischen Buchstaben?

Was die Kenntnisse des Anastasius in der griechischen Sprache betrifft, so können wir von vorneherein aus der Lebensgeschichte desselben entnehmen, dass sie in den Augen seiner Zeitgenossen nicht unbedeutend gewesen sein können; ein Mann, der bei wichtiger Veranlassung zum Gesandten am byzantinischen Hofe ausgewählt wird, der von seinen Freunden um Uebersetzungen aus dem Griechischen bestürmt wird, der es wagen kann, diese Uebersetzungen Kaisern und Päpsten zu überreichen, der muss eine über die Anfangsgründe hinausgehende Uebung in der Sprache gehabt haben. Dass er fast seine ganze litterarische Thätigkeit auf diese Uebersetzungen concentrirte, also offenbar seine Freude daran hatte, spricht ebenso dafür, dass er die elementaren Schwierigkeiten überwunden hatte und die Sprache fliessend lesen konnte, wie wir andererseits annehmen können, dass durch die vielen Uebersetzungen seine Kenntnisse gemehrt und gefestigt wurden. Allein vergleichen wir seine

Uebersetzung im Einzelnen mit dem Originale, so wird unsere Meinung von dem Grade der Kenntnisse des Uebersetzers doch ganz gewaltig herabgestimmt, und wir erkennen daran, dass Anastasius mit seiner Kenntniss des Griechischen eine solche Berühmtheit erlangen konnte, wie selten zu seiner Zeit im Occident die Beschäftigung mit dieser Sprache gewesen sein muss, und wie wenige kaum über die allerersten Grundlagen hinweggekommen sind. Denn weit entfernt, dass Anastasius irgend welche Gewandtheit im Verständniss, lebendige Einsicht in die Fügung der Sätze, sicheres Erfassen der jedesmaligen Wortbedeutung zu erkennen gäbe, ertappen wir ihn fortwährend im Kampfe mit Lexicon und Grammatik, aus dem er nicht ohne schwere Niederlagen davon kommt, geschweige denn, dass er, was besonders charakteristisch für den Stand seiner griechischen Studien ist, in der Beherrschung seines Originals so weit gekommen wäre, dass er selbst die leichtesten Schreibfehler der Handschrift zu erkennen und zu bessern vermochte. Auch seine Kenntnisse der griechischen Schrift lassen zu wünschen übrig, und manche wunderliche Uebersetzungen erklären sich bei genauerer Betrachtung einfach aus Verwechselungen ähnlicher Buchstaben. Uebrigens ist aus all den fraglichen Vorkommnissen nicht nur zu entnehmen, dass Anastasius ungenügend ausgerüstet an seine Aufgabe ging, sondern auch dass er ungeheuer rasch und flüchtig sein Werk hinwarf. Denn oft entstehen aus den von ihm begangenen Fehlern und Verwechselungen auch in der Uebersetzung so sinnlose und zusammenhangslose Sätze, dass man schwer begreift, dass nicht dadurch der Uebersetzer selbst zum nochmaligen Ueberdenken des Originals und damit zu besserer Erkenntniss des Gesagten oder zur leichten Correctur der Fehler seiner griechischen Handschrift hingeführt wurde.

Ich gebe einige wenige Beispiele für jede Kategorie der angegebenen Fehler. Mangel an lexicalischer Kenntniss ist es z. B., wenn er p. 94, 37 (= Theoph. 69, 9) **συντακτήριος λόγος** mit *compositorius sermo* übersetzt, statt mit "Abschiedsrede", während er wiederum p. 156, 20 (= 255, 13) an das den Byzantinern so geläufige **συντάσσεσθαί τινι** = "Abschied nehmen" denkend **ὁ δὲ Φιλιππικὸς ἐξ ἑωθινοῦ τοὺς Ῥωμαίους συντάξας τρισὶ φάλαγξιν ἀπήντα πρὸς πόλεμον** übersetzt: *Porro Philippicus diluculo vale dicens Romanis tribus falangibus occurrit ad proelium.* P. 103, 24 (= 94, 12) verwechselt er die verschiedenen Bedeutungen von **διαλλάττειν** und übersetzt **ἐν ὀνόμασι διαλλάττοντες** mit *nomen mutantes*; p. 96, 9 (= 75, 28) ist **ἐλλογιμώτατος** mit *discrtissimus* übersetzt; 107, 24

(= 102, 16) ἀποβαλὼν mit *deposito* statt *amisso*; 108, 19 (= 105, 26) übersetzt er ἐγκαλῶν statt ἐγκαλούμενος; 117, 20 (= 136, 3) τῆς συγκλήτου βουλῆς mit *senatus consultu*; 128, 5 (= 161, 9) παρρησίᾳ mit *in praesentia* (παρουσίᾳ); 130, 31 (= 165, 20) εὐνομία mit *benivolentia*; 149, 25 (= 242, 14) λόγους εἰσπραττόμενος d. h. Rechenschaft fordernd mit *sermones habiturus*; 162, 1 (= 263, 27) ist χωρεῖν und χωρίζειν verwechselt; p. 162, 28 (= 264, 25) ἀριστεῖαι mit *beneficia*. Wenn er p. 174, 16 (= 283, 8) ἀπὸ τοῦ Φόρου μέχρι τῆς Χαλκῆς ξιφήρης διαδραμών übersetzt *a foro usque ad aeneam gladiatoris statuam discurrens*, so hat er sich offenbar ein Wort ἡ ξιφήρη = *gladiatoris statua* ausgedacht. 196, 19 (= 316, 12) wird ein υἱός ἀρχιγένειος zu einem *filius primogenitus*; p. 198, 22 (= 319, 11) sind ihm σκηνώματα *tabernacula* statt Leichen, 230, 32 (= 363, 24) wird ἐπανελθών falsch mit *supergressus* statt mit *reversus* übersetzt. 238, 34 (= 374, 21) giebt er θόρυβον ἀνασκαφῆς βαλὼν τὴν πόλιν παρέλαβε: *tumultum excitans fodiendo urbem optinuit*, nachdem er unmittelbar vorher gesagt, dass der Kaiser Justinian II., um den es sich handelt, *per aquaeductum urbem ingressus erat*. Die περατικὰ μέρη, deren wahre Bedeutung er in Constantinopel vermuthlich oft genug gehört hatte, übersetzt er trotzdem mit *confinales partes*, an anderen Stellen mit noch unglücklicherer Ideenverbindung durch *partes meabiles, partes perviae*. Und wenn er p. 195, 34 (= 315, 14) τὸ τρίτον μέρος durch *humilior pars* wiedergiebt, so liegt dafür im Texte so wenig Veranlassung, dass man Anastasius beinahe im Verdachte haben könnte, er hätte an dieser Stelle an das lateinische *tritus* gedacht. An anderen Stellen haben wir es wohl mit bedenklichen Schnitzern in der Formenlehre zu thun. Wenn Anastasius ἡσθεὶς ἐπὶ τούτῳ p. 192, 25 (= 310, 23) mit *hoc advertens* wiedergiebt, so hat er offenbar ἡσθεὶς von αἰσθάνομαι abgeleitet, ebenso zeigt 245, 8 (= 382, 10) die Uebersetzung *praevaluit* für ᾐσχύνθη, dass er die Form von ἰσχύω herleitete.

Doch genug solcher Stellen, welche sich leicht ganz beträchtlich vermehren liessen. Eine kleine Abtheilung für sich bilden die Verwechselungen von Eigennamen mit gleichlautenden Substantiven. Besonders häufig findet sich dieselbe bei dem Namen der Stadt Anchialus, welcher mehrfach mit *maritima* (157, 24 = 257, 14; 165, 32 = 269, 8; 166, 6 = 269, 22) oder *ripa* (240, 13 = 376, 16) übersetzt ist, und Mesembria, p. 227, 1 = 358, 28, wo *meridies* verwendet ist, während er zufällig an anderen Stellen p. 211, 5; 227, 26, wo μεσημβρία die Himmelsgegend des Südens bezeichnet, das griechische Wort *mesembria* beibehalten hat. War an einigen dieser Stellen

eine Verwechselung leicht und entschuldbar, so ist es doch etwas stark, wenn er p. 226, 29 ein römisches Heer aus Thracien *contra Hoglon et Danubium per Epirum* (= 358, 18 διὰ τῆς πρὸς τῷ Ὄγλῳ καὶ Δανουβίῳ ἠπείρου) marschiren lässt, obgleich unmittelbar nachher die Flotte erwähnt wird, und gar wenn er p. 135, 31 (= 191, 2) die Worte ἀποστείλας τε Βελισάριος ἐπὶ Σύλλεκτον τὴν πόλιν στρατὸν ταύτην ἀπονητὶ παρέλαβεν übersetzt: *mittens Belisarius electum exercitum urbem sine labore comprehendit.* In diesen letzteren Stellen haben wir bereits Beispiele von der Art, wie Anastasius sich die Wortfolge und den Satzbau zurecht legt, um das, was er in den einzelnen Worten sieht, herauszubringen. Ich will noch einige Beispiele beibringen, wie Anastasius, unbekümmert um die Aenderung oder völlige Aufhebung eines richtigen Sinnes die Construction der Sätze umwirft. So übersetzt er p. 91, 3 (= 55, 7) ἐμοὶ μετὰ λαοῦ τεταγμένῳ περὶ τούτων πολυπραγμονεῖν οὐ θέμις: *mihi cum subiecto populo de huiuscemodi negotiis curiose agere fas non est;* p. 98, 17 (= 80, 19) ὁ δὲ Ἀντίοχος ἐλθὼν ἦν σὺν τῷ βασιλεῖ: *Antiochus vero cum imperatore venerat;* p. 101, 13 (= 90, 23) *Theodoretus sane putans Cyrillum in duodecim capitula offendisse praeter veritatem narrationem faciens ibidem Nestorii venenum evomuit* aus Θεοδώρητος μέντοι νομίσας Κύριλλον καταδραμεῖν, τὰ δώδεκα κεφάλαια παρεξηγησάμενος ἐκεῖσε τὸν Νεστορίου ἐξήμεσεν ἰόν. P. 127, 5 (= 159, 20) wird Σευῆρος ὁ δυσσεβὴς δύο ἐπισκόπους ἔπεμψε, τῆς λώβης αὐτοῦ μεταδοῦναι αὐτῷ übersetzt: *Severus duos episcopos macula suae pravitatis infectos direxit ei communicandi.* P. 201, 18 *introivit Chosroes in domum agricolae nihili, in cuius ostio vix manere praevaluit* für (323, 8) εἰσῆλθε Χοσρόης εἰς οἶκον γεωργοῦ μηδαμινοῦ μεῖναι, μόλις χωρηθεὶς ἐν τῇ τούτου θύρᾳ. P. 226, 16 (= 358, 4) übersetzt er: (τόπος ἀσφαλὴς) πολλὴν τῷ ἔθνει τεταπεινωμένῳ διὰ τὸν μερισμὸν τὴν ἐκ τῶν πολεμίων παρεῖχεν ἄνεσιν sprachlich wie sachlich gleich verkehrt: *(locus tutus) copiosam genti propter hostium partitionem humiliatae praestabat quietem.*

Am stärksten sind solche Verkennungen und Verdrehungen des Richtigen da, wo Anastasius offenbar in seiner Handschrift Schreibfehler vor sich hatte oder ähnliche Buchstaben verwechselte. Solche Versehen gehen begreiflicher Weise selten aus Verschreibung oder Verlesung von Consonanten hervor. Sicher stammt daraus p. 53, 28 die wunderliche Uebersetzung *qui vocatus a Marciano.* Anastasius verkannte offenbar die ältere Form des β, welche der älteren Form des κ ähnlich ist, und las ἐκκληθεὶς für ἐκβληθείς. Aehnlich hat er p. 97, 16 den Eigennamen *Criso* aus Βρίσων gemacht.

Aus ähnlicher Verkennung der älteren Form des β stammt p. 189, 11 die Namensform Sarmanazan (*Σαρβαναζᾶν*). Verwechselung von λ und δ findet sich p. 93, 17 in der Uebersetzung von *βαλλίζουσι* (*βαλίζουσι*) durch *incedunt*; Verwechselung von ζ und ξ in der Namensform Euxoius 86, 27, wobei es für Anastasius characteristisch ist, dass er bereits in der folgenden Zeile Euzoius schreibt, ohne sich über die abweichende Form zu beunruhigen. Weit häufiger sind in seiner wie in unseren Handschriften Verwechselungen verschiedener Vocale; mehr als einmal übersetzt er *λειφθεῖσα* für *ληφθεῖσα*, *συμβουλὴ* statt *συμβολή*, *ὑπέστρεψε* für *ἐπέτρεψε* und ähnliches, ja sogar 175, 6 *propria voce* (*ἰδίᾳ φωνῇ*) wo *ἡ θεία φωνή* steht; besonders häufig aber scheint in seiner Handschrift die Vertauschung von ω und ο gewesen zu sein, vor allen Dingen in der Schreibung von *οὗτος* für *οὕτως* und umgekehrt und in den Endungen *ων* und *ον*. Bei diesen so leicht zu erkennenden Irrthümern zeigt sich am stärksten die Oberflächlichkeit der Kenntnisse des Anastasius und seine Leichtfertigkeit beim Uebersetzen. So las er in dem Satze Syncell. p. 685, 5 *πάνυ γὰρ ὀλίγον περὶ τῶν κατὰ τούσδε τοὺς χρόνους ἱερῶν καὶ μακαρίων πατέρων ἐπιμνησθεὶς* für *ὀλίγον* corrupt *ὀλίγων* und übersetzt in einer ganz unmöglichen Constructionsweise p. 71, 35: *nimis enim paucorum sacratorum et beatissimorum patrum, qui per idem tempus effulserant, memor*. Wenn wir p. 141, 15 in den Handschriften lesen: *Et venerunt Vulgares usque ad partes Thracae et egressus est contra eum magister militum Hillyrici*, so ist schwerlich *contra eos* dafür zu schreiben; vielmehr las offenbar Anastasius *κατ' αὐτὸν* in seiner Handschrift statt *κατ' αὐτῶν*, und übersetzte es ohne Rücksicht auf den Sinn und wohl ohne sichere Kenntniss darüber, dass *κατὰ* nur mit dem Genitiv verbunden die Bedeutung *contra* hat. Ebenso leicht modelt er p. 81, 31 den Satz Theoph. p. 17, 25 um, wo er *ὅσοι* für *ὡς οἱ* in seiner Handschrift fand, und ähnliche Beispiele liessen sich in Menge auffinden. Sehr beachtenswerth ist auch der Umstand, dass offenbar in seiner Handschrift wie in den unsrigen durch Weglassung oder falsche Setzung des Accents getrennte Worte in eins zusammengezogen, zusammengehörige auseinander geschnitten sind, ohne dass es Anastasius möglich war, darüber klar zu werden. Am meisten macht sich dies bei der Behandlung der Eigennamen geltend. So las er offenbar, wenn er p. 157, 31 *circa Mean* sagt, *περὶ τὸ μέαν* statt *περὶ Τομέαν* und genau entsprechend p. 238, 7 *εἰς τὸ μὴν* statt *εἰς Τόμην*, da er es durch *in Men* wiedergiebt. Umgekehrt finden wir p. 190, 7 *apud Gazacote civitatem* für *ἐν Γαζακῷ τῇ πόλει*;

p. 230, 30 *Muchtartem mendacem*, wo Theophanes Μουχτὰρ τοῦ ψεύστου hat, und sicher nicht Μουχτάρτου ψεύστου zu lesen ist, da der Name Μουχτάρ in der folgenden Zeile sich wiederholt. Solche Fälle sind lehrreich für andere ähnliche Abweichungen zwischen Original und Uebersetzung, bei denen wir nicht mit Sicherheit entscheiden können, wie z. B. Theoph. p. 239, 21, wo die Handschriften Ἀσκὴλ τοῦ ῥηγός, Anastasius *Ascelti regis* bietet, Theoph. p. 298, 21, wo die Handschriften Ῥογᾶ τοῦ Ἄφρου lesen, Anastasius *Rogati Afri* übersetzt (woraus wenigstens gewiss nicht mit Tafel Ῥογάτου τοῦ Ἄφρου zu entnehmen ist), oder Theoph. 343, 12, wo dem handschriftlichen υἱὸς τοῦ Φάν die Uebersetzung *filius Tuphan* gegenübersteht. Aehnlich aber complicirter ist der Fall bei Anastasius p. 223, 3, wo er Χαλὲ τὸν ἀμηραῖον mit *saevus amiraeus* übersetzt, also Χαλεπὸν ἀμηραῖον las. Andere Irrthümer des Anastasius scheinen auf Accentverschiebungen in seiner Vorlage zurückzugehen; so z. B. las er offenbar bei Theoph. p. 61, 11 τότε καὶ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος τῆς κατὰ Κωνσταντινούπολιν ἐκκλησίας προέστη ταῖς Βασιλείου καὶ Μελετίου καὶ τῶν λοιπῶν τῆς εὐσεβείας ὑπερμάχων εἰσηγήσεσιν statt ὑπερμάχων vielmehr ὑπερμαχῶν, wenn er übersetzt (p. 92, 19): *Tunc et Gregorius deiloquus Constantinopolitanae praesidere noscebatur ecclesiae pro Basilii et Meletii ac reliquorum pietatis dogmatibus pugnans*, und machte sich die Construction und Bedeutung der Worte so gut zurecht, wie es eben gehen wollte. So übersetzt er sinnlos p. 139, 29 *et tunc eis vetus eloquium cuiusdam divinae feminae contigit quia maledictione multitudo eorum a viro sine barba perit* für (Theoph. p. 202, 5) καὶ τότε αὐτοῖς τὸ παλαιὸν λόγιον γυναικὸς μάντιδος ἀπέβη, ὡς ἄρα τὸ πλῆθος αὐτῶν παρὰ ἀνδρὸς ἀγενείου ὄλλυται. Er las also ἀρᾷ für ἄρα. So übersetzt er p. 276, 16 (= 422, 21) *expurgat muros*, fand also offenbar καθαίρει für καθαιρεῖ in seiner Handschrift geschrieben. Möglich allerdings, dass in derartigen Fällen nicht einmal Schreibfehler der Handschrift die Schuld tragen, sondern allein die Hast und Flüchtigkeit des Anastasius, welcher ähnlich aussehende Worte verwechselte, ohne sich die Zeit zu lassen, darüber nachzudenken, ob das, was er zu sehen glaubte, dem Zusammenhange gemäss sei. Auf Rechnung dieser Flüchtigkeit möchte ich wenigstens eine grosse Anzahl anderer Fälle setzen, in denen Versehen begangen sind, welche nicht zu den landläufigen Schnitzern der Abschreiber gehören, wie z. B. p. 188, 9 die Verwechselung von σκώμματος für σκέμματος; p. 195, 17 die Uebersetzung von ἐν ταύτῃ τῇ χώρᾳ mit *in hoc gaudio* (χαρᾷ); p. 208, 26 die Wiedergabe von τῶν

προυχόντων αὐτῶν mit *qui intendebant ei,* wo Anastasius wohl *τῶν προυχόντων αὐτῷ* fand und *τῶν προσχόντων αὐτῷ* zu sehen glaubte; p. 223, 13 die Verwechselung von *ἐκροτεῖτο* mit *ἐκρατεῖτο* (denn dies giebt Anastasius stets durch *tenebatur* wieder), oder gar p. 190, 25 die Uebersetzung von *ἐν ταύταις ταῖς δυσχωρίαις* durch *in his duabus regionibus,* wo die Annahme der Möglichkeit einer Form *αἱ δύο χωρίαι* einen neuen Maasstab für den Grad der Kenntnisse des Anastasius giebt. Ebenso ist es wohl nichts als Flüchtigkeit, wenn Anastasius p. 235, 28 *ἐπεστράτευσεν Ἄλιδος* durch *movit exercitum Senalidus* wiedergiebt, also die Endung *σεν* doppelt las, und Aehnliches.

Aus allen diesen auf den letzten Blättern betrachteten Eigenthümlichkeiten der Uebersetzung des Anastasius scheint sich mir zu ergeben, dass dieselben den Werth der Uebersetzung als kritischen Hülfsmittels zur Recension des griechischen Textes wesentlich beschränken. Wir ersahen daraus, dass Anastasius weder eine jeder einzelnen Wendung des Originals völlig gerecht werdende Uebertragung geben wollte, noch nach dem Stande seiner Kenntniss der Sprache desselben geben konnte, dass er vielmehr sehr häufig sich dem Wortlaut der Vorlage frei gegenüberstellte, sehr häufig denselben falsch verstand oder, wo er entstellt war, nicht richtig herzustellen vermochte. So kann die Uebersetzung nirgends die Handschriften des Originals entbehrlich machen, nur mit grosser Vorsicht das übereinstimmende Zeugniss dieser Handschriften nach derselben geändert werden; dagegen ist sie uns ein vorzügliches, selten versagendes Hülfsmittel, wo die handschriftliche Ueberlieferung uneins ist und wir nicht aus sprachlichen oder sachlichen Gründen ohne Weiteres eine Entscheidung zu treffen vermögen.

Dabei ist nun noch gar nicht ein anderer Umstand in Rechnung gezogen, welcher geeignet ist, die Empfehlung der Vorsicht bei der Benutzung der Uebersetzung für die Constituirung des griechischen Textes noch zu verstärken. Wir besitzen nicht mehr das Urexemplar der Uebersetzung von der Hand des Anastasius selbst, sondern nur spätere Ableitungen daraus, von denen von vorneherein anzunehmen ist, dass sie, mögen sie noch so sorgfältig gemacht sein, von Schreibfehlern nicht frei geblieben seien, welche sich um so mehr verstärkt und vermehrt haben werden, je später die uns erhaltenen Abschriften gemacht sind. Es ist also eine höchst wichtige Frage, wie weit uns unsere Handschriften in den Stand setzen, die authentischen Worte des Anastasius bis ins Kleinste wieder herzustellen; denn soll der einzige Zweck, zu dem uns die Uebersetzung dienen kann, durch dieselbe erreicht werden, so muss

die kleinste Partikel, jede Substantiv- oder Verbal-Endung vollständig gesichert sein. Die Antwort auf diese Frage lautet nicht sehr befriedigend. Zwar haben wir einige Abschriften von hohem Alter, aber sie wie alle übrigen gehen unzweifelhaft auf eine einzige Handschrift zurück — für das, was in dieser bereits corrumpirt war, haben wir kein Correctiv als den, in diesen Fragen natürlich nur mit grösster Discretion zu verwerthenden, griechischen Text. Der Beweis dafür liegt darin, dass sämmtliche Handschriften, welche ich gesehen habe, an einer Stelle eine völlig identische Verstümmelung und Blattversetzung aufweisen. Von dem *Χρονογραφικόν* des Nicephorus nämlich befindet sich nur der erste Theil (p. 81 — 106, 2 ed. de Boor) an der richtigen Stelle; ein Theil (p. 112, 8 — 123, 21 und 126, 10 — 127, 13) ist ganz verloren gegangen, ein Theil (p. 106, 3 — 112, 7 und 123, 22 — 126, 9 und p. 127, 14 — 135, 15) an den Schluss der ganzen Chronographia tripertita gerathen. Fabrotus glaubt, weil der letzte Bischof von Jerusalem vor der grossen Lücke und der letzte Bischof von Alexandria, dessen Name in derselben verloren gegangen ist, beide Petrus heissen, dass die Abschreiber, oder vielmehr der Schreiber des Archetypus unserer Ueberlieferung, irrthümlich von dem ersteren auf den letzteren gerathen sei. Allein ein Ausfall mehrerer Blätter in Folge eines Homoioteleuton besitzt an sich schon sehr wenig Wahrscheinlichkeit, noch weniger aber hier, wo die gleichzeitige Blattversetzung zeigt, dass der alte Codex offenbar aus den Fugen gerathen war. Mag aber auch Lücke und Blattversetzung entstanden sein wie sie wollen, das Resultat wird dadurch nicht geändert, dass sie einem einzigen Codex eigenthümlich gewesen sein, alle übrigen Handschriften diesen als gemeinsamen Stammvater haben müssen. Es kann sich also nur darum handeln, aus der Menge der Copien diejenigen ausfindig zu machen, welche dem Archetypus am nächsten stehen, unter einander aber unabhängig sind. Die Probecollationen, welche ich aus einer grösseren Anzahl von Handschriften (den sämmtlichen des Vatican und der Pariser Bibliothek) genommen habe, haben mich nun überzeugt, dass, je weiter sich zeitlich die Copien vom Originale entfernen, sie desto unzuverlässiger werden, dass eine Vermehrung des Apparats nichts bewirken würde, als eine Aufhäufung gänzlich werthloser orthographischer Varianten, eine Fehlerstatistik, aus der für den Text nicht der geringste Nutzen erwachsen würde. Ich habe mich daher damit begnügt, die beiden ältesten mir bekannten Manuscripte meiner Ausgabe zu Grunde zu legen, da sie sich als die zuverlässigsten und als von einander unabhängige Copien des Archetypus ergaben.

Die bisherigen Ausgaben — oder man kann vielmehr sagen: die bisherige Ausgabe, da seit der Ausgabe des Fabrotus Paris 1649 keine Ausgabe mehr erschienen ist, welche mehr als eine Wiedergabe dieser editio princeps böte — ruhen auf einem sehr unsicheren Grunde. Fabrotus giebt auf dem Titel an, sie sei *ex msc. codice Bibliothecae Vaticanae collata ad msc. exemplar longobard. vetustiss. Casinens. Bibliothecae, unde Rom. exemplar manavit, nunc denuo ad fidem veterum librorum emendata.* Diese *veteres libri* sind, nach der Vorrede, ein Thuaneus und ein damals im Besitze von Charles de Monchal befindlicher Codex. Der Codex bibliothecae Vaticanae ist ohne Frage Vat. lat. 2013, eine Handschrift aus dem 15. Jahrhundert, äusserlich ein Prachtexemplar, aber nachlässig abgeschrieben, und, da dieselbe eine Abschrift des Casinensis ist, so sind in ihn, und durch ihn in die Ausgabe, die zahllosen grossen und kleinen Aenderungen, die von späterer Hand an dieser Handschrift vorgenommen sind, übergegangen. Die beiden französischen Handschriften, jetzt Paris Reg. lat. 5091 und 5092, sind ebenfalls jung und keineswegs consequent und mit Kritik von Fabrotus für die Textgestaltung verwendet. Jener *vetustissimus Casinensis* jedoch, dessen gründliche Verwerthung allerdings von grösster Bedeutung gewesen wäre, steht eigentlich nur auf dem Titelblatt. Namentlich erwähnt finde ich ihn nur zweimal, für die Thatsache, dass er die Lücke der übrigen Handschriften theilt, und bei einer Variante auf p. 11 der pariser Ausgabe; im übrigen zeigen weder die am Rande ohne nähere Bezeichnung beigeschriebenen Varianten, noch die adnotatio critica des Fabrotus, noch die Gestaltung des Textes selbst den mindesten Einfluss dieser Handschrift. Ziemlich stark dagegen hat Fabrotus den griechischen Text als Hülfsmittel der Kritik verwendet, leider mit wenig Umsicht, so dass ebenso oft die Lesungen des Anastasius verballhornisirt als emendirt worden sind.

Es handelte sich also auch bei der Uebersetzung des Anastasius darum, an die Stelle des durchaus ungenügenden alten Apparats einen ganz neuen zu setzen, welcher der weiteren Arbeit der Emendation ein möglichst vollständiges und zuverlässiges Material bietet. Ich habe dies zunächst zu erreichen gesucht durch die Verwerthung der beiden ältesten, noch unbenutzten Handschriften, des Cassinensis 6 und des Vaticanus Palatinus 826. Der Cassinensis (vergl. Bibliotheca Cassinensis I, p. 119), eine Pergamenthandschrift von 300 numerirten Seiten, in longobardischer Schrift, in zwei Columnen geschrieben, wird wohl nicht mit Unrecht mit derjenigen Handschrift identificirt, welche nach Cassinensischen Chronisten (z. B. Petrus

Chron. Mont. Cas. in den Mon. Germ. Script. VII, p. 746) auf Befehl des Abtes Desiderius, welcher a. 1085 als Victor III den päbstlichen Stuhl bestieg, geschrieben wurde; die Züge der Handschrift weisen entschieden auf diese Zeit hin. Später ist sie einer durchgehenden Correctur unterworfen worden, welche kleinere, leicht kenntliche Fehler nicht selten mit Geschick beseitigt hat; da sie aber bei stärkeren Corruptelen, deren Heilung aus dem Palatinus oder dem griechischen Text zweifellos sicher zu gewinnen ist, stets versagt oder ganz willkührliche Correcturen statt des wahren Textes giebt, so haben wir es sicherlich nur mit den Conjecturen eines Lesers zu thun, nicht mit den Lesarten einer zur Correctur herbeigezogenen Handschrift. Wenige Beispiele werden genügen, um dies zu erweisen. P. 186, 2 liest der Palatinus, nach Ausweis des Griechischen ganz richtig, *tam sponsionibus quam quae iurata fuerant spretis subito tyrannice contra imperatorem profectus est.* Im Cassinensis fehlt *spretis subito tyrannice,* der Corrector ergänzt statt dessen nur *violatis.* P. 217, 5 hatte C. richtig wie der Palatinus: *quo perempto una cum his, qui cum eo erant, praeparaturaque omni igni mandata, in Romaniam navigio transierunt,* nur dass *praeparaturaque* beim Schreiben in *praeparatur aque* auseinandergerissen war. Statt dies zusammenzuziehen, corrigirt der Leser umständlich *quo perempto una cum his, quae cum eo erant, praeparatur, aque omnibus igni mandatis in Romaniam navigio transierunt,* ohne einen Sinn damit zu erzielen. P. 101, 35 lesen beide Handschriften *praecepta vero mittit Cyrillo et Johanni sine dilatione universas ecclesias.* Der Vergleich mit dem griechischen Texte: **προστάγματα δὲ ἐκπέμπει Κυρίλλῳ καὶ Ἰωάννῃ ἀνυπερθέτως ἑνωθῆναι πρὸς τὸ ἀπαλλάξαι τὰς ἐκκλησίας διχονοίας ἁπάσης,** lehrt, dass zwischen *dilatione* und *universas* ein ganzer Satztheil ausgefallen ist; der Corrector dagegen sucht durch Zusatz von *commonendas* hinter *ecclesias* ebenso ungenügend den Sinn herzustellen, wie Fabrotus durch Einschiebung von *et ad* vor *universas.* P. 158, 17 haben die Handschriften *et dominus quidem multae* (oder *multe*) *vocem minime sentiebat*; der Corrector des Cassin. entledigt sich des unbequemen *multae* einfach dadurch, dass er es vollständig ausradirt, während Fabrotus es nach dem Griechischen richtig in *mulae* geändert hat. P. 188, 9 schrieb jener über *et lunam, quae sibi prius in cultu fuerat,* an den allgemeinen Gestirndienst der Perser denkend: *et solem,* was weder im Theophanes steht, noch in den Zusammenhang passt. Diese Auswahl aus einer Menge ähnlicher Stellen wird genügen, um den Charakter dieser Correcturen zweiter Hand zu characterisiren. Von erster Hand dagegen sind eine Anzahl von

Scholien am Rande und zwischen den Zeilen geschrieben, meistens Erklärungen griechischer Wörter.

Aelter als der Cassinensis und wohl dem 10. Jahrhundert angehörig ist:

Palatinus 826, aus 159 Pergamentblättern bestehend, welche ebenfalls in zwei Spalten geschrieben sind. Einige vorgebundene Papierblätter enthalten die Vorrede des Anastasius, *manu Melissi*, wie eine Aufschrift besagt, obgleich dieselbe im alten Codex nicht fehlt. Auf dem ersten Pergamentblatte finden sich die Signaturen 6180 und 72, auf dem zweiten, auf welchem der Text des Anastasius beginnt, steht: h. 18 und *Iste liber pertinet ad librariam Scti Martini ecclesiae Maguntinae. M. Sindicus 1479*, dieselbe Aufschrift, welche der alte Jordanes-Codex der heidelberger Bibliothek Nr. 921 trug (s. Wilken, Gesch. d. heidelberger Büchers. p. 297). Am Ende scheint ein Blatt weggefallen zu sein, mit ihm die letzten fünf Schriften des Katalogs der Apokryphen des Neuen Testaments, p. 59, 20 — 24.

Diese Copie des Archetypus ist freilich älter, aber bei weitem schlechter und unzuverlässiger als der Cassinensis. Sie wimmelt nicht nur von kleinen Flüchtigkeitsfehlern, sondern eine Menge der ärgsten Verschreibungen, besonders Verwechslungen ähnlicher Wörter, Zerreissen des Zusammengehörigen und Zusammenschweissen des Getrennten, lassen erkennen, dass der Schreiber des codex der lateinischen Sprache nicht hinreichend mächtig war, um sich den Sinn des Geschriebenen klar zu machen, sondern dass er die Buchstaben nachschrieb, welche er zu sehen glaubte. Dinge wie p. 91, 25 *quae synodicae ne foret* für: *quae synodo Nicaenae foret*, p. 104, 8 *in communionem* für: *in communi tamen*, p. 105, 25 *accipies* für: *ac pie*, p. 151, 23 *Justinianus interfectus est* für: *Justinus infirmatus est*, p. 152, 32 *precepta* für: *peccata*, p. 169, 23 *praetore verentia* für *pro reverentia etc. etc.* sind recht häufig; noch charakteristischer aber für die Unkenntniss des Schreibers sind die Wortungethüme, welche dadurch entstanden sind, dass er Scholien mit den erklärten Wörtern zu einem Worte verarbeitet. Der Palatinus hat nämlich ganz ähnliche, zum Theil sogar ganz dieselben Scholien, wie der Cassinensis, und da sie auch im letzteren in einzelnen Fällen hinter die erklärten Worte in den Text gerathen sind, so kann es keinem Zweifel unterliegen, dass sie bereits im Archetypus vorhanden waren. Ja man darf sogar sagen, dass der Archetypus unserer Ueberlieferung dieselben bereits in seiner Vorlage vorfand. Denn p. 162, 4 lesen beide Handschriften *delibergmatizant* als Uebersetzung von δογματίζουσι, was offenbar dadurch entstanden, dass über

dogmatizant übergeschrieben war: *deliberant*. Es ist nun sehr unwahrscheinlich, dass der Palatinus und der Cassinensis unabhängig von einander dasselbe Wort geschaffen haben sollten, sie fanden es vielmehr ohne Zweifel im Archetypus in dieser Bildung vor. Dies setzt aber auch für die Vorlage des Archetypus Scholien voraus. Im Palatinus nun sind ähnliche Bildungen wie *delibergmatizant* nicht selten; so finden wir p. 112, 12 *Anthimus et Timocles troantiphonarum pariorum factores* p. 270, 34 *penes eufelicem demonem Arabiam* (wo der Cassinensis *penes felicem eudemonem* hat); p. 97, 4 *veniens id est in septimum domum* für *veniens in Ebdomum*; p. 111, 33 *apud fullo theopaschitas*, wo also die Erklärung des Beinamens Knapheus, welchen der Bischof Petrus von Antiochia führte, fälschlich hineingerathen ist, während p. 112, 3 am Rande die verstümmelte Erklärung für *theopaschitae* steht: *deum dicentes* ...., aber mit einem Zeichen, welches auf das dort stehende Knapheus verweist. Nach diesen Beweisen mangelnden Verständnisses ist es nicht zu verwundern, dass Corruptelen durch Veränderung und Verstümmelung der Endsilben, Verwechselung ähnlicher Buchstaben (besonders stark von b mit h, von d mit cl) und dergleichen überaus zahlreich sind. Der Cassinensis, der bei weitem freier von Auslassungen, Interpolationen, Verwechselungen, Nachlässigkeiten ist, ist demnach durchaus zur Grundlage der Textgestaltung zu machen; der Palatinus tritt nur subsidiär hinzu. Besonders erwünscht ist seine Hülfe in den Fällen, in denen der Corrector des Cassinensis uns seine Verbesserungsvorschläge in Rasur aufdrängt, und wir meistens nicht zu bestimmen vermögen, was ursprünglich dagestanden hat. Die seltenen Correcturen im Palatinus stammen mit sehr geringen Ausnahmen von der Hand des Schreibers selbst her, welcher seine Fehler verbesserte, wenn er sich verschrieben hatte.

Für einen grossen Theil der Chronographia tripertita steht uns noch ein dritter Codex zu Gebote, der an Alter dem Palatinus wenig nachstehen dürfte, den Cassinensis sicher übertrifft: Ich meine die Historia Miscella, welche in ihrer zweiten Hälfte den Anastasius fast mit der Treue einer Handschrift copirt. Der Anfang des Werkes, die aus Nicephorus und Syncellus entnommenen Stücke, fehlen freilich ganz; der Beginn des Theophanes ist theils spärlich benutzt, theils nicht geradezu copirt. Die erste Spur von Benutzung findet sich H. M. p. 247, 12—24 ed. Eyssenhardt = Anast. p. 80, 29—81, 4; von da ab bis H. M. p. 364, 1 nimmt die Verwendung von Stücken des Anastasius immer zu, aber sie werden einer gewissen Verarbeitung unterzogen; die Anfänge und

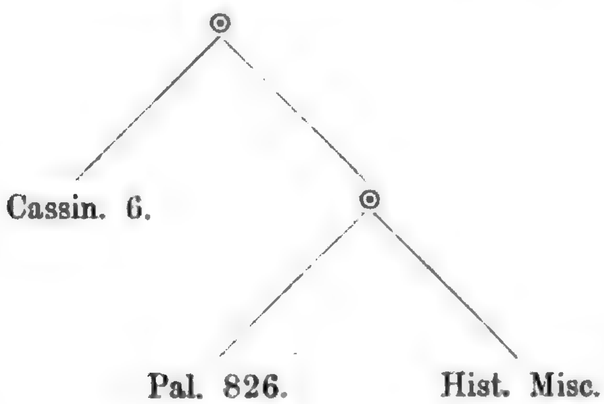
Schlussstücke der excerpirten Partieen werden geändert, um sie geschickter in die anderen benutzten Quellen einzufügen, Namensformen umgewandelt, um sie in Harmonie mit den Formen, welche in der Umgebung gebraucht sind, zu bringen und dergl. Von H. M. p. 364, 2 (= Anast. p. 134, 29) ab jedoch hat die Historia Miscella mit ganz vereinzelten Ausnahmen völlig den Charakter einer Handschrift des Anastasius. Zusätze sind von da ab selten, und nehmen an Häufigkeit und Umfang stetig ab: p. 386, 29 — 387, 5; p. 387, 17 — 389, 31; p. 391, 13 — 14; p. 391, 20; p. 398, 10 — 11, der Name Adelgisus p. 561, 23 und eine Umarbeitung p. 575, 10, damit dürfte ein erschöpfendes Verzeichniss der Stellen erreicht sein. Andererseits lässt der Verfasser der Historia Miscella einzelne, aber stets wenig umfangreiche Angaben fast regelmässig aus, die Jahre der Welt und nach Christi Geburt und die Angaben über die regierenden Patriarchen zu Anfang eines neuen Jahres, ferner eine kleine Anzahl grösserer und kleinerer Abschnitte, welche sich. sämmtlich auf kirchengeschichtliche Ereignisse beziehen.

Dieses Werk würde einen Anastasius-Codex aus der Zeit zwischen 976 und 1026 repräsentiren, wenn Droysen (Hermes XII p. 387) Recht hat, dass wir im Vaticanus Palatinus 909 die Originalhandschrift des Landulfus Sagax besitzen; wenn dieser älteste Codex der Historia Miscella nur die Abschrift eines früher zusammengestellten Werkes ist, so würde uns die Historia Miscella sogar einen noch älteren Stand der Ueberlieferung des Anastasius vermitteln. Ich bin jedoch durchaus von der Richtigkeit der Droysen'schen Ansicht überzeugt, und habe nicht nur die von demselben verwertheten Stellen aus der ersten Hälfte des Werkes in der Handschrift nachgeprüft, sondern kann auch aus der zweiten Hälfte mehrere Stellen anführen, welche jene Aufstellung Droysen's durchaus bestätigen. H. M. p. 465, 3 stand hinter *benivolentiam: Eodemque anno petrus Alexandriae habetur antistes*, genau wie Anast. p. 215, 8. Jetzt sind diese Worte ausradirt. Für einen späteren Abschreiber oder Leser sind sie so durchaus unanstössig, dass man keinen Grund sieht, weshalb ein solcher dieselben vernichtet haben sollte; verständlich wird die Rasur aber durch die eben mitgetheilte Beobachtung, dass Landulfus regelmässig diese kurzen Notizen über die Bischöfe ausliess. Er hatte hier also offenbar im Eifer des Abschreibens sein Princip verletzt und erst nachträglich Remedur eintreten lassen. Dasselbe scheint p. 546, 19: *Anno imperii Constantini vicesimo tertio* **** *Turci vero egressi sunt a Caspiis portis* geschehen zu sein. Die Rasur hinter *tertio* ist freilich so gründlich

vollzogen, dass keine Spur mehr zu erkennen ist, doch genügt der Raum gerade für das, was Anastasius p. 285, 10 an jener Stelle hat: *Romanam Constantinus residet sedem*; und nur bei der Annahme, dass dies ursprünglich im Codex stand, erklärt sich das *vero* hinter *Turci.* Ein ähnlicher Fall, noch beweiskräftiger dafür, dass der den Anastasius benutzende Autor und der Schreiber des Palatinus 909 dieselbe Person sind, findet sich p. 466, 19 — 29. Die ganze Stelle *Anno imperii Constantis duodecimo* bis *apud Tripolim* steht auf Rasur, und zwar, mit Ausnahme kleiner Correcturen zweiter Hand, in den Schriftzügen des Schreibers der Handschrift. Von der ersten Schrift erkennt man nur noch den ersten Buchstaben P. deutlich. Von Anastasius p. 216, 22 ff. unterscheidet sich hier die Historia Miscella dadurch, dass ihr vor *Anno imperii Constantis* ein Zusatz des Anastasius: *Paulo quoque obeunte Pyrrhus restituitur mensibus quattuor et diebus viginti tribus* fehlt. Wenn man bedenkt, dass in dieser Partie der H. M. fremde Zusätze zu Anastasius so gut wie nie vorkommen, dass derartige Nachrichten über Bischöfe entweder weggelassen oder ausradirt sind, dass das hier Wegradirte und der ausgelassene Satz des Anastasius Beides mit P begann, so erscheint mir die Annahme unvermeidlich, dass der Schreiber zunächst hinter *cecidit* mit *Paulo quoque etc.* fortfuhr, nachdem er hier einige Zeilen weiter geschrieben hatte, den neuen Bruch seines Princips (der erste der beiden vorher erwähnten Fälle ging unmittelbar vorher) merkte und dies dadurch völlig zu verdecken suchte, dass er bis auf *cecidit* zurück Alles ausradirte und von Neuem mit *Anno imperii Constantis duodecimo* begann. Etwas anders liegt die Sache p. 517, 12, wo es heisst: *Anno imperii sui nono coepit impius imperator Leo depositionis e. q. s.*; daselbst steht *sui* in Rasur für *Leonis*, *Leo* in Rasur für etwas nicht Kenntliches. Anastasius p. 260, 34 hat *Anno imperii Leonis nono Gregorius papa Romanae praeest ecclesiae, quo videlicet anno coepit impius imperator Leo depositionis e. q. s.* Offenbar also begann der Schreiber wie Anastasius, liess dann seinem Principe gemäss *Gregorius — quo videlicet anno* aus und fuhr dann wohl fort *coepit impius imperator depositionis,* besann sich aber rechtzeitig auf eine glattere Construction.

Wir können demgemäss annehmen, dass die Historia Miscella uns eine Anastasius-Handschrift des 10.—11. Jahrhunderts liefert. Sehr viel ist dadurch allerdings nicht gewonnen, da diese Handschrift entschieden demselben Archetypus folgt, wie die beiden anderen. Da Landulfus die den Nicephorus enthaltenden Theile des Anastasius ganz bei Seite gelassen, so können wir dies freilich

nicht aus der Lücke und der Blattversetzung beweisen, aber da manche andere kleine Lücken und viele schwere Corruptelen der beiden Codices sich genau in demselben Zustande in der H. M. wiederfinden, nirgends in wichtigen Fällen bessere Lesarten geboten werden, auch die Scholien fast identisch sind, so ist die Annahme unabweislich; ja wir müssen noch weiter gehen, und können der H. M. sogar die Rolle, zwischen dem Cassinensis und dem Palatinus da, wo dieselben von einander abweichen, den Ausschlag zu geben, nur in beschränktem Maasse zuertheilen. Eine sorgfältige Prüfung der Lesarten der Handschrift des Landulfus zeigt, dass sie zwar nicht jene Ungeheuerlichkeiten theilt, welche dem Schreiber des Palatinus speciell zur Last fallen, dass sie aber eine Reihe nachweislicher Fehler mit ihm gemeinsam hat, welche nicht dem Zufall entsprungen sein können. Wir müssen demnach folgende Abfolge der Handschriften feststellen:

Wo also der Cassinensis mit der Historia Miscella gegen den Palatinus, oder Cassinensis und Palatinus gegen die Hist. Misc. zusammengehen, da können wir, von orthographischen Eigenthümlichkeiten abgesehen, voraussetzen, die Lesart des Archetypus vor uns zu haben; dagegen ist die Uebereinstimmung des Palatinus mit der Historia Miscella keineswegs ein Beweis für die Richtigkeit der durch diese beiden Quellen vertretenen Lesart.

Ueber den Zustand des Palat. 909 hat Droysen l. l. genügende Auskunft gegeben; nur habe ich, entgegen den dortigen Ausführungen, zu constatiren, dass in den uns interessirenden späteren Partieen Correcturen ausserordentlich zahlreich sind und sich nicht auf orthographische Aenderungen beschränken. Besonders stark betroffen sind die arabischen Eigennamen, von denen kaum ein einziger seine ursprüngliche Form behalten hat; bisweilen beschränkt sich die Aenderung jedoch nicht auf die Form, sondern es finden sich dabei kleine Zusätze, besonders genealogischen Inhalts, auch da, wo sich

die hinzugefügten Facta nicht aus dem Texte erschliessen lassen. Dies ist ein Beweis, dass die Veränderungen nicht allein dem Streben zu verdanken sind, die Namensformen den Formen entsprechend zu gestalten, wie sie damals in Italien in Folge der Kämpfe mit den Saracenen gewiss allgemein im Umlaufe waren, sondern dass sie mit Hinzuziehung anderer Hülfsmittel gemacht sind. Die ursprünglichen Schreibungen des Landulfus sind oft nicht mehr genau zu erkennen, da sie vielfach ganz oder zum Theil durch Rasur vernichtet sind; aber da, wo sie kenntlich sind, stimmen sie ohne Ausnahme genau mit denen der Anastasius-Handschriften überein. Ob die Correcturen von Landulfus selbst gemacht sind, vermag ich nicht zu entscheiden; jedenfalls müssten sie erst später bei einer Revision des Textes gemacht sein, da die Dinte sich in der Farbe auffällig von der der Handschrift unterscheidet; doch können sie auch nicht viel später gemacht sein, da die Schriftzüge denen der Handschrift sehr ähnlich sind. Dass meine Angaben über die Lesarten der Historia Miscella von dem Eyssenhardt'schen Texte häufig und stark abweichen, darf nicht Wunder nehmen, da derselbe den Bambergensis zu Grunde gelegt hat, eine Abschrift des Palatinus, die bereits alle Correcturen des letzteren vorfand und natürlich manche Versehen des Abschreibers aufweist. Häufiger als mit dem Texte der Ausgabe werden meine Angaben sich mit den in die Varianten unter den Text verwiesenen Lesarten des Bambergensis decken, welche im Texte stehen sollten, und gewiss dort stehen würden, wenn Eyssenhardt sich der selbstverständlichen Mühe unterzogen hätte, den Anastasius oder gar den Theophanes zu Rathe zu ziehen.

Ein sehr wichtiges Hülfsmittel für die Kritik des Anastasius-Textes bilden selbstverständlich die griechischen Werke, welche er übersetzt; nur ist es durchaus verkehrt, aus denselben, wie es häufig von den Herausgebern geschehen ist, blindlings und ohne Rücksicht auf die Ueberlieferung der Handschriften, die stärksten und unwahrscheinlichsten Aenderungen im lateinischen Texte vorzunehmen, um die Uebereinstimmung zwischen Original und Uebersetzung herzustellen. Von entscheidender Bedeutung ist natürlich der griechische Text da, wo die Handschriften des Anastasius unter sich uneins sind und aus inneren Gründen eine sichere Entscheidung zwischen den Varianten nicht zu treffen ist. Unterstützt in solchen Fällen der Wortlaut des Griechischen die Lesarten des Palatinus und der Historia Miscella gegen die des Cassinensis, so müssen die letzteren natürlich zurückstehen, trotz der im Allgemeinen zu

constatirenden Vorzüglichkeit dieser Handschrift. Wenn dagegen die Handschriften des Anastasius in Uebereinstimmung mit einander von dem griechischen Texte abweichen, so ist natürlich die Möglichkeit nicht ausgeschlossen, dass wir den Grund der Abweichung in dem lateinischen Texte in einem Abschreiberfehler des Archetypus unserer Anastasius-Handschriften zu suchen und demgemäss denselben nach dem Griechischen zu emendiren haben. Allein, wenn die Uebersetzung ihre Bedeutung für die Kritik des griechischen Textes nicht einbüssen soll, so darf eine solche Aenderung nur in absolut zweifellosen Fällen eintreten. Auch wird man dabei berücksichtigen müssen, dass, wie ich oben auseinandergesetzt habe, Anastasius sich stets mit etwas, öfter mit grösserer Freiheit bewegt hat, dass er von verschiedenen Gattungen von Missverständnissen, von Lücken in seinen Kenntnissen der griechischen Sprache, von Flüchtigkeiten nicht frei ist; sehr häufig werden dann scheinbar ganz verkehrte Dinge sich als echte Lesarten des lateinischen Textes erweisen. Niemand wird nach meinen obigen Auseinandersetzungen sich wundern, dass ich nicht mit Fabrotus p. 238, 7 *clam fugiens in Men descendit* in *clam fugiens Tomen descendit* (*λάθρα δραπετεύσας εἰς Τόμην κατῆλθεν*) geändert, dass ich p. 190, 7 aus *apud Gazacote civitatem* (*ἐν Γαζακῷ τῇ πόλει*) weder mit Fabrotus *apud Gazaco civitatem* noch mit den Herausgebern der Historia Miscella *apud Gazacoten civitatem* gemacht habe; dass ich in Hinblick auf das erwähnte *apud Boi*, den *logotheta tu dromu* und viele ähnliche Dinge p. 107, 28 *praeter Heracliam, quae quondam Perinthu vocabatur* (*πλὴν Ἡρακλείας τῆς ποτε Περίνθου κληθείσης*) belassen habe. Ich hoffe danach auch Billigung zu finden, wenn ich z. B. p. 86, 27 *Euxoius*, p. 189, 11 *Sarmanazan* geschrieben habe, obgleich die richtigen Formen *Euzoius* und *Sarbanazas* wenige Zeilen davon entfernt stehen; denn ξ und ζ, die ältere Form des β und μ sind im Griechischen sehr leicht zu verwechseln; dagegen lassen sich Verwechselungen zwischen *x* und *z*, zwischen *m* und *b* in lateinischen Handschriften paläographisch weit schwerer rechtfertigen. Aus gleichem Grunde habe ich z. B. auch p. 190, 20 *Crysi* beibehalten. Dagegen wieder habe ich an der erwähnten Stelle p. 189, 11 die handschriftliche Lesung *Sarmanazari* in *Sarmanazan* geändert, da die Vertauschung von *n* und *ri* in lateinischen Handschriften eine gewöhnliche ist, dagegen eine Verlesung des Griechischen *Σαρβαναζᾶν* in *Σαρβαναζάρου* wenig Wahrscheinlichkeit hat.

Mit einer derartigen Wahrscheinlichkeitsrechnung wird man in

vielen Fällen die richtige Entscheidung treffen. Die Beachtung der in griechischen Handschriften häufig vorkommenden Fehler wird uns vor allen Dingen davor bewahren, die Lesungen des lateinischen Textes rücksichtslos zu uniformiren. Formen wie *τουρμάρχης* und *τουρμάχης*, *βουβῶνες* und *βουμβῶνες*, *Ζάνδαπα* und *Ζάρδαπα*, *Μουστάκων* und *Μυστάκων* gehen bereits in den griechischen Handschriften derartig durcheinander, dass es gar kein Wunder ist, wenn auch Anastasius in seiner Uebersetzung bald dieser bald jener Schreibung folgte, und den Handschriften ist darin um so weniger ein Zwang anzuthun, als vielmehr die Conservirung der Thatsache, wie bereits der alte Codex, den Anastasius übersetzte, in vielen Dingen corrumpirt war, kritisch von Wichtigkeit ist. Natürlich sind auch bei dieser Frage besondere Eigenthümlichkeiten der Anastasius-Handschriften in Rechnung zu ziehen. So habe ich z. B. den Text in all den Fällen aus dem Griechischen corrigirt, wo eine Corruptel in Umkehrung der Buchstaben- oder Silben-Folge in einer Silbe besteht, wie p. 51, 6 *Analine* statt *Ananeli*, p. 70, 16 *Labynum* für *Albinum*, p. 101, 35 *Osain* für *Oasin*, p. 294, 27 *Pretonas* für *Petronas*, p. 315, 22 *Magalina* für *Malagina* u. dergl.; denn die grosse Menge solcher Abweichungen und das Vorkommen derselben in einfachen lateinischen Worten wie p. 225, 21; 26 *padulibus* für *paludibus*, p. 229, 3 *ledere* für *delere*, p. 326, 20 *demonis* für *dominis* zeigt, dass wir es in der That mit Corruptelen zu thun haben, welche sich in die lateinischen Handschriften eingeschlichen haben.

Ueberhaupt ist die Orthographie unserer Anastasius-Codices nicht zuverlässiger und consequenter, als die der meisten gleichaltrigen lateinischen Handschriften; es findet sich in ihnen das gewöhnliche Wirrsal in der Schreibung von *e*, *ae* und *oe*, *i* und *y*, *c* und *k*, *f* und *ph*, *bs* und *ps*, *n* und *m* vor *q*, von Setzung oder Weglassung des *h*, von Vertauschungen von Vocalen und Consonanten, wie *Libya*, *dipthycis*, *dypthicis* etc. in vollem Umfange, und jede einzelne derselben spiegelt besondere Eigenthümlichkeiten ihres Schreibers wieder. Der Cassinensis hat grosse Vorliebe für *ae* statt *e* und *oe* und für Einsetzung von *h*, besonders nach *c*, so dass er fast regelmässig *michi* und *nichil*, sehr häufig *Archadius* und dergl. schreibt; der Palatinus dagegen bevorzugt *oe* neben *e*, verschreibt in zahllosen Fällen *t* vor *i* statt *c*, schiebt gern *c* vor *t* und *r* ein (*obsecrat* für *obserat*, *perdictio* statt *perditio* etc.), hebt in zusammengesetzten Worten die Assimilation auf (*inrationabilis*, *inmaturus* etc.). Dass die Orthographie des Landulfus ihre eigenen Wege geht, ist um so weniger auffällig, da er keine Abschrift des Werkes des

Anastasius geben wollte, sondern ein eigenes Opus; und wenn er stets *puplice*, *ammitto*, *ammirans* etc. (*adm.* ziehen die Handschriften des Anastasius vor), *at* für *ast* und dergl. schreibt, so habe ich derartige Eigenthümlichkeiten des Bearbeiters nicht weiter berücksichtigt. Landulfus schreibt meistens *e* auch für zweifelloses *ae* und *oe*, hat grosse Neigung *h* auszustossen, besonders hinter *c* und *t* (Calcedon, Cosroes, Cerson, Trace etc.), und verwechselt häufig *b* und *v*. Da bei diesem Verhalten der Handschriften in vielen Fällen über die Orthographie des Originals nicht ins Klare zu kommen ist, so habe ich in lateinischen Worten im Ganzen und Grossen die uns geläufige Schreibweise gewählt, ohne den Apparat mit dem Wuste der Varianten zu beschweren, so besonders im Setzen von *ae*, *oe*, *e*, von *n* und *m* vor *q*, im Setzen und Weglassen von *h* u. dergl. *K* habe ich nur in *kalendae* und *Kartago* aufgenommen, obgleich es auch in einigen anderen Wörtern, z. B. *karus*, *karo*, *kalumnia* nicht selten geschrieben ist, aber nicht in der Majorität der Fälle. Aufgenommen habe ich ungewöhnlichere Formen, welche fast ohne Ausnahme an allen Stellen wiederkehren, wie *optulit*, *optinuit*, *optutu* etc., *hiemps*, *dimergere*, *dispoliare*, *diffinire* u. dergl. und einzelne Abweichungen davon unter Angabe der Varianten danach corrigirt.

Schwieriger ist die Frage, wie man sich den Schreibungen der Handschriften gegenüber verhalten soll bei den Eigennamen und den in zahllosen Fällen von Anastasius aufgenommenen griechischen Wörtern, bei denen ich natürlich stets das gesammte Material an Varianten vorgelegt habe. Wesentlich erschwert wird die Entscheidung dadurch, dass sich Anastasius, wie ich oben ausgeführt, in verschiedenen Perioden seiner Uebersetzung in sehr verschiedenem Grade hat von seinem Originale beeinflussen lassen. Wie er in manchen Abschnitten ganz ohne Grund griechische Wörter aufgenommen hat, welche er ohne Mühe durch lateinische Wörter ersetzen konnte und in anderen Partieen in der That ersetzt hat, so hat er sich auch offenbar in der grösseren oder geringeren Latinisirung der Eigennamen und griechischen Wörter nicht von vorneherein ein bestimmtes Princip gemacht, sondern sich in verschiedenen Stadien seiner Uebersetzung von wechselnden Stimmungen beherrschen lassen. Wie weit dies bisweilen der Fall war, ersieht man daraus, dass sich neben den Schreibungen von *ph* und *f* für griechisches *Φ* auch dieser Buchstabe selbst nachgebildet findet, wie *Φocas Φilippicus*, Formen, welche unmöglich den Abschreibern zur Last fallen, sondern nur von dem Uebersetzer selbst, welcher die griechischen Buchstaben vor Augen hatte, herrühren können.

Ebenso ist es zu beurtheilen, wenn lateinische, dem Anastasius sehr geläufige Namen nicht oder nicht durchweg in der lateinischen, sondern auch in der griechischen Schreibung vorkommen. Es erscheint mir unmöglich, dass ein Mönch in Monte Cassino in der Majorität der Fälle, in denen der Name Sicilien vorkommt, *Sicelia* geschrieben haben sollte, wenn er *Sicilia* in seiner Vorlage fand; sehr erklärlich ist die Schreibung jedoch, wenn wir sie dem Anastasius selbst zuschreiben, welcher *Σικελία* vor sich hatte und diese Form nachbildete. Der Umstand, dass die Historia Miscella überall *Sicilia* schreibt, beweist natürlich nur, dass bei solchen Fragen dieser Quelle der Kritik keine Stimme zukommt.

Unter diesen Umständen wird man sich offenbar, wie ich bereits bei anderer Gelegenheit betont habe, in erster Linie davor hüten müssen, die Lesarten der Handschriften, wo es sich um Eigennamen und griechische Wörter handelt, zu uniformiren; im Gegentheile wird man den Grundsatz aufstellen müssen, dass, so lange die Handschriften übereinstimmend eine Form bieten, diese Schreibungen, mögen sie nun mehr latinisirt oder mehr gräcisirt aussehen, für uns massgebend sind. Wo die Handschriften verschiedene Formen bieten, da wird diejenige vorzuziehen sein, welche der griechischen Schreibung am nächsten kommt; denn es ist viel wahrscheinlicher, dass ein Schreiber z. B. *omousion* in *omousium*, *Lazicen* in *Lazicam*, *Sirohis* in *Sirohes*, *metropoleos* in *metropolis*, *Dometianus* in *Domitianus*, *phalagges* in *phalanges* etc. verwandelt habe, als dass das umgekehrte Verhältniss statt habe.

Natürlich habe ich hierbei nicht solche Fälle im Auge, in denen es sich um die Schreibung von Vocalen und Consonanten handelt, welche auch in lateinischen Wörtern zu unaufhörlicher Verwechselung in den Handschriften Anlass bieten; bei solchen dürfen wir uns hier ebenso wie in Fragen der Orthographie lateinischer Wörter verhalten. So habe ich das griechische *αι* und *οι* ohne Rücksicht auf die Handschriften stets durch *ae* und *oe* wiedergegeben, selbst wo dadurch scheinbar wunderliche Formen entstehen, wie p. 222, 24 und p. 236, 17 *in Sycaes* (*ἐν Συκαῖς*); diese Form verhält sich zu dem p. 144, 22 gebrauchten *in Sycis* genau so, wie das erwähnte *apud Boï* (*ἐν τῷ Βοΐ*) zu dem an anderer Stelle übersetzten *apud Bovem*, d. h. sie soll eine graphische Darstellung der griechischen Buchstaben sein. Schwieriger ist die Frage, wie man sich gegenüber dem Wechsel der Wiedergabe des griechischen *ου* durch *o* und *u* verhalten soll. Während sich in einzelnen Fällen, wie bei den auf *-βουλος* endigenden Eigennamen

und Wörtern, stehend *o* geschrieben findet, sind bei anderen Gelegenheiten fortwährende Schwankungen zu constatiren, z. B. von *curopalates* und *coropalates*, von *paracoemumenus* und *paracoemomenus*, *drungarius* und *drongarius*, *Muamed* und *Moamed*, *Heliupolis* und *Heliopolis*, *Carpiano* neben *Perinthu*, *Diu;* besonders stark ist der Wechsel und die Verschiedenheit der Lesarten in der Schreibung von *Carulus* und *Carolus.* Da nun einerseits viele Worte, z. B. die häufig wiederkehrenden *hegumenus* und *omousium* stets die Schreibung mit *u* zeigen, andererseits gelegentlich vorkommende Formen wie *incolomis*, *comulare*, *consolatus*, *adolatores*, *iocundus* beweisen, dass die Handschriften überhaupt zu einer fehlerhaften Setzung von *o* für *u* neigten, so sind wohl die Formen auf *u* im Ganzen vorzuziehen, mit Ausnahme von constant wiederkehrenden Formen, wie bei den erwähnten Eigennamen auf *-βουλος;* obgleich auf der anderen Seite nicht zu verkennen ist, dass bisweilen fehlerhafte Lesarten der griechischen Handschrift den Grund zu verschiedener Schreibung geben konnten, wie z. B. auch in unseren Codices hin und wieder die Form *Μωάμεδ* für *Μουάμεδ* vorkommt.

Von ähnlichen Erwägungen habe ich mich bei der Wiedergabe der griechischen Consonanten leiten lassen. Für *ϑ* und *χ* habe ich stets *th* und *ch* eintreten lassen; bei dem Ersatz von *ψ* variiren die Handschriften derartig zwischen *bs* und *ps*, dass es unmöglich ist zu erkennen, was Anastasius vorzog; ich habe das üblichere *ps* überall eingesetzt. Ausserordentlich verwirrt ist die Orthographie bei den Buchstaben *K* und *C*, und nur in wenigen Namen, wie *Kardarigas* ist die Schreibung von *K* in den Handschriften durchgehend oder wenigstens annähernd allgemein; ich habe sie daher auch nur in solchen beibehalten, dagegen in den weitaus meisten Fällen das die grosse Majorität behauptende *C* gesetzt.

III. Die Stellung des Vaticanus 154.

Ich habe mich in den bisherigen Ausführungen bemüht, den Umfang und die äusserlichen Verhältnisse der zu einer kritischen Ausgabe des Theophanes vorhandenen directen Hülfsmittel darzulegen. Es bleibt noch die wichtige Aufgabe übrig, welche bisher nur gelegentlich berührt und nur an einzelnen Punkten zur Lösung gekommen ist, das Verhältniss der einzelnen Hülfsmittel zu einander zu bestimmen und den Werth derselben für die Gestaltung des Textes, die Art ihrer Verwendung für dieselbe festzusetzen. Bisher wissen wir nur, dass die Handschriften *ab* einerseits, und *f* mit allen jüngeren Handschriften andererseits sehr nahe verwandt sind. Auch bei nur flüchtigem Blicke in die kritischen Noten meiner Ausgabe wird sich dem Leser der Vaticanus 154 (*b*) (und mit ihm das kleine Stück des Codex a) vor allen übrigen Handschriften bemerklich machen durch die grosse Menge der ihm eigenthümlichen starken Abweichungen, Zusätze, Auslassungen gegenüber der Gesammtheit der anderen Handschriften und selbst dem Anastasius; man wird gleichzeitig die Bemerkung machen, dass ich in den Theilen der Chronographie des Theophanes, welche uns dieser Codex überliefert, den Lesarten desselben vor allen anderen den Vorzug eingeräumt und nach ihnen durchgehends den Text constituirt habe.

Ich habe bereits in dem Apparate der Ausgabe nach Kräften durch kurze Hinweise auf die Uebereinstimmung zwischen Lesarten des Codex und den von Theophanes benutzten Quellen mein Verfahren zu rechtfertigen gesucht; ich glaube hier diese Rechtfertigung zusammenhängender und vollständiger wiederholen zu müssen. Erstlich liegt in der völligen Sicherstellung der Thatsache, dass wir im Vaticanus 154 den *codex optimus*, und zwar einen an Güte sogar die von Anastasius benutzte Handschrift weit übertreffenden Codex besitzen, die Basis meiner ganzen Textesgestaltung. Sodann

ist nicht zu erwarten, dass bei einem Schriftsteller dieser Gattung irgend einer aus der geringen Anzahl der Benutzer die Lust verspüren wird, die Sicherheit des Bodens, auf dem er sich bewegt, mit Aufwand grosser Mühe zu untersuchen, und ich glaube einem jeden solchen Benutzer durch die Zusammenstellung des Materials auf wenigen Blättern einen Dienst zu erweisen. Endlich ergiebt sich bei der Zusammenstellung und Erörterung der Erscheinungen an diesen Stellen die beste Gelegenheit zu der Erkenntniss, wie früh und auf wie mannigfaltige Weise und in wie verschiedenem Grade die Texte, auf welche wir für den grössten Theil der Chronik allein angewiesen sind, verderbt sind, und aus dieser Erkenntniss wieder kommen wir zu den Principien, nach denen wir uns in den Partieen, wo der Codex *b* fehlt, zu richten haben, um dem originalen Wortlaute des Textes möglichst nahe zu kommen. Meine Auseinandersetzung wird sich hauptsächlich mit dem Nachweise beschäftigen, dass *b* durchgehends dem Wortlaute der von Theophanes benutzten Quellen, oder derjenigen Schriftsteller, welche mit ihm dieselben Quellen benutzt haben, weit näher steht, als irgend eine andere Handschrift. Zwei Erklärungen für diese Erscheinung sind überhaupt nur denkbar: entweder die Handschrift giebt den reinsten Text des Originals, oder sie ist mit Hülfe der Quellen selbst oder anderer Ableitungen derselben Quellen durchcorrigirt. Die letztere, an sich unwahrscheinliche, Annahme wird fallen müssen, wenn der Nachweis zu erbringen ist, dass die Handschrift nicht nur in einzelnen Theilen, sondern durchweg in allen aus verschiedenster Quelle entnommenen Abschnitten den Quellen am nächsten steht.

Ich gehe in meiner Untersuchung von der Erzählung p. 93, 31 ff. aus, weil sich gerade in ihr eine ganze Reihe verschiedenartiger besonderer Lesarten des Vat. 154 findet, weil wir in Procop. Bell. Vand. I, 3 Tom. I p. 322 ff. den Bericht besitzen, auf welchen die Quelle des Theophanes vorwiegend zurückgeht, und weil auch Anastasius diese Erzählung vollständig übersetzt hat. Da in *b* die Chronik nur bis zum Regierungsantritt Justinian's erhalten ist, also gerade nur diejenigen Abschnitte enthält, welche Anastasius excerpirend übersetzt, so sind die Gelegenheiten, auch Anastasius herbeizuziehen, verhältnissmässig selten. Leider hat der Codex *d* diese Stelle ausgelassen, und es wird dadurch die Möglichkeit, aus ihr ein klares Bild über die Stellung sämmtlicher Handschriften zu einander zu gewinnen, verringert. Zunächst stimmt *b* in einer ganzen Reihe von Einzelheiten mit Procop überein. Die West-

gothen nennt er alle drei Male, wo sie erwähnt werden (p. 94, 12; 18; p. 95, 11), zwar nicht genau wie Procop *Οὐισίγοτθοι*, aber doch sehr annähernd *Ἰσίγοτθοι*, während alle übrigen und Anastasius dafür *Ὑπόγοτθοι* haben. Den Vandalenkönig, welcher sein Volk über den Rhein führte, nennt nur *b* p. 95, 1; 4 mit Procop *Γοδιγίσκλος*, entsprechend dem germanischen *Godegisel*, die übrigen Handschriften und Anastasius *Μοδιγίσκλος*. Hier können wir vermuthlich sogar die Genesis der sonderbaren paläographisch schwer erklärlichen Verderbniss verfolgen. P. 95, 4 liest *b*: *εὑρὼν τὸν μὲν Γοδιγίσκλον τελευτήσαντα, τοὺς δὲ ἐκείνου παῖδας — τὴν ἀρχὴν διέποντας*; statt *τὸν μὲν Γοδ.* haben die übrigen *τὸν Μοδιγίσκλον*. Offenbar war also *μὲν* in einem gemeinsamen Archetypus der anderen Handschriften abgekürzt geschrieben, und diese Abkürzung mit *Γοδιγίσκλον* zu einem Worte verschmolzen; erst nachträglich und mit bewusster Correctur muss auch *Μοδιγίσκλον* p. 95, 1 geändert sein. Der ganze Process muss bereits vor der Zeit der Uebersetzung des Anastasius vollzogen worden sein. Ebenso hat *b* an zwei Stellen von vier, in denen Spanien erwähnt wird, die Form Procop's *Ἱσπανίαν* erhalten, an den beiden anderen schreibt auch er, wie die übrigen Handschriften überall, *Σπανίαν*. Nur *g* hat an drei Stellen vor *σπανίαν* eine Rasur von einem Buchstaben. Endlich ist noch zu erwähnen, dass nur *b* p. 95, 1 schreibt: *κατῴκησαν ἐν Ἱσπανίᾳ, πρώτῃ οὔσῃ χώρᾳ τῆς Εὐρώπης ἀπὸ τοῦ ἑσπερίου ὠκεανοῦ*, die anderen *χώρᾳ* auslassen; was Anastasius in seiner Handschrift fand, ist nicht zu ermitteln, da er in freierer Wendung übersetzt: *in Hispania, quae est prima Europae provinciarum ab hesperio Oceano.* Die Richtigkeit des eingesetzten *χώρᾳ* ist garantirt durch Proc. b. Vand. p. 319, 10 *ἡ πρώτη ἐστὶν ἐξ ὠκεανοῦ χώρα τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς*. Complicirter ist der Sachverhalt an einer anderen Stelle. Die hervorragendste Eigenthümlichkeit von *b* in diesem Abschnitte ist nämlich, dass er p. 94, 19 ff. schreibt: *Γότθοι δὲ Πανονίαν ἔσχον πρῶτον, ἔπειτα τῷ ιθʹ ἔτει τῆς βασιλείας Θεοδοσίου τοῦ νέου ἐπιτρέψαντος τὰ τῆς Θρᾴκης χωρία ᾤκησαν καὶ ἐπὶ νηʹ χρόνους ἐν τῇ Θρᾴκῃ διατρίψαντες, Θευδερίχου ἡγεμονεύοντος αὐτῶν, πατρικίου καὶ ὑπάτου, Ζήνωνος αὐτοῖς ἐπιτρέψαντος, τῆς ἑσπερίου βασιλείας ἐκράτησαν.* Die übrigen Handschriften haben dagegen von *καὶ ἐπὶ νηʹ χρόνους* ab nur Folgendes: *καὶ ἐπὶ νηʹ χρόνους ἐν τῇ Θρᾴκῃ διέτριψαν τῆς ἑσπερίου βασιλείας ἐκράτησαν*; nur *g h* haben *διέτριψαν καὶ τῆς*. Anastasius p. 103, 33 übersetzt: *et per quinquaginta et octo annos in Thrace morantes Hesperium quoque optinuerunt imperium.* Vergleichen wir hiermit Procop b. Vand. I, 2 p. 319, 1 Bonn:

Γότθοι δὲ τὴν ἐπὶ τοῦ Ἴστρου διάβασιν ποιησάμενοι Παννονίαν μὲν τὰ πρῶτα ἔσχον, ἔπειτα δὲ βασιλέως δόντος ᾤκησαν τὰ ἐπὶ τῆς Θράκης χωρία, ἐνταῦθά τε οὐ πολὺν διατρίψαντες χρόνον τῆς ἑσπερίας ἐκράτησαν. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐν τοῖς περὶ Γότθων εἰρήσεται, so scheint es allerdings, als ob die Fassung der übrigen Handschriften richtig und die näheren Umstände bei *b* interpolirt seien. Aber schlagen wir Proc. bell. Goth. I, 1 p. 7, 7 auf, so lesen wir daselbst: *ὑπὸ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους καὶ Γότθοι, οἳ ἐπὶ Θράκης δόντος βασιλέως κατῴκηντο, ὅπλα ἐπὶ Ῥωμαίοις Θευδερίχου σφίσιν ἡγουμένου ἀντῆραν, ἀνδρὸς πατρικίου τε καὶ ἐς τὸν ὑπάτων δίφρον ἀναβεβηκότος ἐν Βυζαντίῳ. Ζήνων δὲ βασιλεὺς κ. τ. λ.* Hier haben wir also genau die Elemente, welche zu dem Satze *Θευδερίχου — Ζήνωνος αὐτοῖς ἐπιτρέψαντος* nöthig waren, in fast identischer Fassung. Bietet die Majorität der Handschriften und Anastasius den echten Text des Theophanes, so müssen wir demnach annehmen, dass ein Leser, welcher wusste, dass Theophanes den Procop benutzt hatte, das Bellum Vandalicum verglich, daraus die früher erwähnten Verbesserungen entnahm und dann auf das Citat aus dem Bellum Gothicum stossend nachschlug und daraus diesen Satz interpolirte. Gegenüber dieser sehr unwahrscheinlichen Annahme ist zu bemerken, dass Theophanes freilich wesentlich die Erzählung des Bellum Vandalicum repräsentirt, aber, ausser diesem Zusatze aus dem Bellum Gothicum in *b*, drei in allen Handschriften erhaltene Zusätze aus anderer Quelle bietet, den Satz p. 94, 16 *ἐξ ὧν ὕστερον διῃρέθησαν Λογγίβαρδοι καὶ Ἄβαρεις*, und die beiden chronologischen Ansätze *τῷ ιθ΄ ἔτει* und *ἐπὶ νη΄ χρόνους*, welche aus Procop's Erzählung nicht zu gewinnen sind. Es ist somit viel wahrscheinlicher, dass mit diesen drei Zusätzen auch das in *b* erhaltene Stück von Theophanes oder vielmehr schon von seiner Quelle in die Erzählung Procop's im Bellum Vandalicum eingeflochten, der Satz *Θευδερίχου — ἐπιτρέψαντος* in Folge der Aehnlichkeit der Participien *διατρίψαντες* und *ἐπιτρέψαντος* ausgefallen ist. Das *καὶ* in *gh* macht den Eindruck der Interpolation, um das durch die Verderbniss des *διατρίψαντες* in *διέτριψαν* entstandene Asyndeton zu beseitigen. Wir hätten somit in dieser Erzählung constatirt, dass sämmtliche Handschriften ausser *b* und in Uebereinstimmung mit ihnen Anastasius, also eine Ueberlieferung, welche höchstens 60 Jahre jünger sein kann, als das Werk des Theophanes selbst, bereits Verstümmelungen, Verschreibungen, willkürliche Aenderungen aufweisen. Die Varianten meiner Ausgabe zeigen, dass Constant. Porphyr. De adm. imp. p. 25 aus einer dem Codex *b* gleichwerthigen

Handschrift schöpfte, aus der sich einige Schreibfehler unserer Handschrift bessern lassen.*)

Um völlig jeden Verdacht zu heben, dass die besseren Lesarten dieser Stelle in *b* von einem Leser in der Vorlage dieser Handschrift durch Vergleichung mit Procop hergestellt seien, bespreche ich noch einige Stellen ausführlicher, welche sicher nicht aus Procop entnommen sein können. Gleich hinter dem besprochenen Abschnitte, auf p. 96, finden wir folgendes Verhältniss der Handschriften:

b liest:

> *Ἀντιοχείας ἐπίσκοπος Δόμνος ἔτη η΄*
> *λδ΄. ζ΄. η΄. ζ΄. δ΄. κζ΄. α΄.*
> *Τούτῳ τῷ ἔτει ἐσείσθη ἡ γῆ καὶ ἐμυκήθη πρὸ ιε΄ καλανδῶν Μαΐων.*
> *Ῥώμης ἐπίσκοπος Λέων ἔτη κα΄.*
> *λε΄. η΄. α΄. η΄. ε΄. κη΄. β΄.*

Nicht in Betracht kommen hier Anastasius und *d*, welche die Stelle ganz auslassen. In den übrigen Handschriften fehlt gemeinsam *Τούτῳ τῷ ἔτει — Μαΐων*; die Angabe über den römischen Bischof findet sich ausser in *b* auch in *gh*, fehlt in *cy*, die beiden Zahlenreihen fehlen nur in *cf*, stehen auch in den jungen, sonst dem *f* so nahe verwandten Handschriften, sind aber in allen Handschriften ausser *b* sehr in Verwirrung. Zur Entscheidung der Frage, ob die historische Nachricht in *b* dem Theophanes angehöre oder nicht, können wir uns hier nicht auf eine andere Quelle berufen, da sich die gleiche Nachricht sonst nirgends findet, wohl aber auf den inneren Zusammenhang bei Theophanes selbst. Gerade in der Umgebung dieser Stelle nämlich, aber auch nur in dieser Partie des Werkes, findet sich eine Anzahl annalistisch gefasster Stellen mit der gleichen altrömischen Datirung. Namentlich ähnlich ist die Stelle p. 80, 5: *Τούτῳ τῷ ἔτει ἐν Ῥώμῃ ἐμυκήθη ἡ γῆ ἐπὶ ἡμέρας ἑπτά. καὶ ἐσφάγη Στιλίχων ὁ λαμπρότατος ἐν Ῥαβέννῃ καὶ ἄλλοι δὲ δυνάσται. Αὐτῷ δὲ τῷ ἔτει Ἀρκάδιος ἐτελεύτησε πρὸ ια΄ καλανδῶν Σεπτεμβρίων.* Die Nachricht wäre somit sehr geschickt gefälscht, wenn sie von einem Leser interpolirt wäre; aber es dürfte schwer zu erklären sein, wesshalb ihm gerade eine Nachricht dieser Gattung der Erfindung werth schien. Gegen die Annahme der

---

*) Nachträglich sehe ich, dass ich aus Flüchtigkeit angegeben habe, Constantin hätte p. 94, 25 die Lesart *Ῥήνου*. Er las vielmehr, wie alle unsere Theophanes-Handschriften und Anastasius *Νίνου*. Vermuthlich fand also Theophanes diese corrumpirte Schreibung, wie nicht selten in ähnlichen Fällen, in seiner Quelle vor, und ist dieselbe in den Text einzusetzen.

Interpolirung spricht aber äusserlich noch, dass, wie erwähnt, in den Handschriften *cy* auch der römische Bischof und in *cf* die Zahlenreihen fehlen; ohne Zweifel sprang das Auge eines Schreibers von dem Eingange eines Jahres, *τούτῳ τῷ ἔτει*, auf den gleichlautenden des folgenden über. Dass manche Handschriften diese grössere Lücke nicht theilen, ist nicht zu verwundern, denn Fehler in den chronologischen Listen des Theophanes waren durch Berücksichtigung des vorhergehenden oder folgenden Jahres ebenso leicht zu bemerken, wie zu corrigiren; da *f* hier in Uebereinstimmung mit *c* eine grössere Lücke, als *em* hat, so ist die Interpolirung der ohne jede Mühe zu ermittelnden Zifferreihen für letztere hier sehr wahrscheinlich, und dass gerade *gh*, welche einander nahe verwandt und an gemeinsamen Interpolationen, wie wir sehen werden, besonders reich sind, allein die Listen vollständig bieten, spricht noch weniger gegen die Annahme über die Art der Entstehung der Lücke und ihren Umfang.

Ebenfalls vollständiger als alle übrigen Handschriften ist *b* p. 150, 16 ff.; hier ist cod. *d* vorhanden, während Anastasius die Stelle nicht in seine Uebersetzung aufgenommen hat. Es handelt sich um einen Alchymisten in Antiochia und seine Betrügereien daselbst, über welche die anderen Handschriften berichten: *καὶ ἠπάτησε πολλούς, καὶ ἐκόμβωσε πολλούς· ὥστε γνόντα τὸν βασιλέα κρατῆσαι αὐτόν.* Man würde kaum auf den Gedanken einer Lücke in diesen Worten kommen. Aber *b* giebt ausführlicher: *καὶ ἠπάτησε πολλοὺς καὶ ἐκόμβωσεν, ἐπαρὼν πολλὰ χρήματα· καὶ λαθὼν ἔφυγε καὶ εἰσελθὼν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐκόμβωσε κἀκεῖ πολλούς, ὥστε γνόντα τὸν βασιλέα κρατῆσαι αὐτόν.* Man könnte an eine Interpolation denken, die gemacht sei, um zu erklären, wie es kommt, dass der Alchymist gleich darauf eine Zusammenkunft mit dem Kaiser in Constantinopel hat. Die Aechtheit der Stelle wird jedoch über allen Zweifel erhoben durch den Vergleich mit Malalas p. 395, 6 ff., aus dem die Erzählung stammt, und bei dem die betreffende Stelle lautet: *καὶ ἐκ τούτου ἠπάτησε πολλοὺς καὶ ἐκόμβωσε πολλὰ χρήματα· ᾧ τινι παρωνύμην ἔθηκαν οἱ Ἀντιοχεῖς Βαγουλάν, ὅ ἐστι γοργὸς ἐπιθέτης. καὶ λαθὼν πάντας ἔφυγεν ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἐκόμβωσε κἀκεῖ πολλοὺς ἀργυροπράτας, ὥστε γνωσθῆναι τῷ βασιλεῖ.*

Ich stelle nun im Folgenden eine Reihe von Stellen zusammen, in denen von den griechischen Handschriften *b* nachweislich allein das Richtige hat, d. h. in denen der Vergleich mit anderen verwandten Schriftstellern erweist, dass *b* dieselben Formen, Constructionen etc. hat wie diese, dass dagegen alle anderen Handschriften von denselben abweichen; ich füge einige Stellen hinzu,

in denen *b* allein auf den ersten Blick einleuchtende gute Lesarten giebt, ohne dass uns ein Mittel zu Gebote stände, diese Lesarten zu controlliren, ferner einige andere, in denen *b* und Anastasius gemeinsam allen übrigen Handschriften gegenüberstehen. Meistens begnüge ich mich ohne genauere Erörterungen mit der Angabe der Lesarten der Handschriften und dem Citat aus dem mit *b* übereinstimmenden Schriftsteller; wo es von Interesse ist, mache ich kurz auf charakteristische Eigenthümlichkeiten einzelner Lesarten etc. aufmerksam. Natürlich rechne ich auch solche Stellen hierher, in denen *b* in der Hauptsache eine wirkliche Emendation giebt, aber durch gewöhnliche orthographische Schnitzer, wie Vocalverwechselungen, falsche Accente oder dergl. leicht entstellt ist, z. B. wenn er statt *Ἀρξανηνὴν* schreibt *Ἀρξανίνην*, während die übrigen *Ἀρξανήν* und andere Fehler haben u. s. w.

p. 7, 11 *οὐκ ἀντέσχον* ab.	*οὐ κατέσχον* die übrigen mss.
p. 7, 16 *διωγμὸν ἤγειραν* ab, mit Cram. An. II, 90, 17 und Exc. Bar.	*διωγμὸν ἀνήγειραν* die übrigen mss.
p. 8, 7 und 8, 13 *Ἀλαμάνοι* ab, mit Eutrop IX, 23.	*Ἀλανοί* die übrigen.
p. 9, 11 *καὶ κατέσφαξε δὲ πᾶν τὸ στρατόπεδον, καὶ τὰς τούτου γυναῖκας καὶ παῖδας καὶ ἀδελφὰς παρέλαβε, καὶ πάντα ὅσα ἐκεῖνος ἐπεφέρετο* ab richtig nach p. 10, 16 und Eutrop. IX, 25.	*καὶ κατέσφαξε πᾶν τὸ στρατόπεδον καὶ τὰς τούτου γυναῖκας καὶ παῖδας καὶ ἀδελφάς, καὶ παρέλαβε πάντα ὅσα ἐκεῖνος ἐπεφέρετο* die übrigen.
p. 9, 19 *ἐκαλλώπισε δὲ καὶ τὰς βασιλικὰς ἐσθῆτας καὶ τὸ ὑπόδημα* ab. Richtig nach Eutrop IX, 26, vergl. Euseb. Chron. u. Leo Gramm. p. 82, 10.	*καὶ τὰς βασιλικὰς ἐσθῆτας* lassen die übrigen aus.

p. 11, 6 ab: *Μαξιμιανόν* sachlich falsch; dass aber Theophanes nicht, wie die übrigen Handschriften, *Μαξιμῖνον* schrieb, beweisen die Handschriften des Eutrop X, 2 und die Uebersetzung des Paeanius, nach denen bereits in der Urquelle des Theophanes Maximianus genannt war. Vielmehr haben wir in jenen anderen Handschriften ein Zeichen bewusst-corrigirter Ueberlieferung.

p. 13, 4 *τῶν ὑπαρχόντων αὐτῶν* ab mit Alexander Mon. de inv. crucis col. 4052 A ed. Migne.	*τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῖς* die übrigen.

p. 13, 4 *τούτῳ οὖν θεία δίκη μετῆλθε* ab, wofür ohne Zweifel das conventionelle *τοῦτον οὖν θεία δίκη μετῆλθε* mit leichter Aenderung herzustellen ist.	*τούτῳ* (od. *τοῦτο*) *οὖν θεία δίκη ἐπῆλθε* die übrigen, offenbar ändernd, um dem Dativ *τούτῳ* gerecht zu werden.
p. 13, 18 *τῶν προσταγμάτων* ab und Al. Mon. col. 4053 A.	*τῶν πραγμάτων* die übrigen.
p. 15, 8 *πεποιθὼς ὡς ὁ Μαξέντιος μαντεύμασι δαιμόνων* ab, dem Sinne und Zusammenhang nach vortrefflich. cf. p. 13, 32 f.	*πεποιθὼς ὁ Μαξιμιανὸς μαντ. δαιμ.* die übrigen; nur *d* und Anastasius lassen *ὁ Μαξιμιανὸς* aus, offenbar weil es ihnen ebenso überflüssig wie die einfache Construction störend erschien. Der Ausfall von *ὡς* hinter *πεποιθὼς* dürfte die Aenderung des sinnlos gewordenen Namens nach sich gezogen haben.
p. 15, 14 *καὶ τοὺς διαβεβοημένους* ab mit Al. Mon. col. 4056 C.	*καὶ* fehlt den übrigen.
p. 15, 14 *ἐπὶ μαγείᾳ* ab mit Polydeuc. Chron. p. 260 ed Hardt, welcher wie Theoph. aus Alex. Mon. schöpfte. In den Ausgaben des letzteren steht *ἐπὶ μαντείᾳ*.	*ἐπὶ μαγείας efm ἐπὶ μαγείαις cy ἐπὶ μαντείαις* d. (*h* fehlt).
p. 15, 21 *ἐκ βάθους* ab mit Euseb. Hist. eccl. IX, 10 fin.; Al. Mon. col. 4056 D.	*ἐκ μέσου* die übrigen *de medio A*, welcher demnach wohl auch *ἐκ μέσου* las.
p. 16, 13 *τὴν φροντίδα* ab mit Al. Mon. col. 4057 C.	*τὴν* fehlt in den übrigen.

Im Stammbaum p. 19 hat nur *b* richtig:

Κωνστάντιον πατέρα Γάλλου καὶ Ἰουλιανοῦ τοῦ παραβάτου.	*Ἀναβαλλιανόν, τὸν καὶ Γάλλον Δαλμάτιον, ἐξ οὗ Δαλμάτιος ὁ νέος.*

In allen anderen Handschriften ist das *Δαλμάτιον ἐξ οὗ Δαλμάτιος ὁ νέος* hinter *πατέρα Γάλλου* gerathen, so dass gelesen wird: *πατέρα Γάλλου Δαλματίου, ἐξ οὗ Δαλμάτιος ὁ νέος Ἰουλιανοῦ τοῦ παραβάτου.* Anastasius theilt diesen Fehler nicht nur, sondern verschlimmert ihn durch die Uebersetzung: *Juliani praevaricatoris frater.*

p. 21, 19 *Βίτων* b. mit Socr. Hist. eccl. I, 13, 12 und Sozom. Hist. eccl. I, 17, 2. In *f* ist *Βίτων* von zweiter Hand, wie es scheint aus *Βίτον*, corrigirt.	*Βῖτος* die Handschriften ausser *bf*.; auch Anastasius hat *Vitus*.
p. 21, 30 *Εὐσέβιον τὸν Νικομηδείας καὶ Θεόγνιον τὸν Νικαίας καὶ τοὺς περὶ αὐτοῦ* (sic) b, schwerlich durch Interpolation übereinstimmend mit Socr. I, 8, 33. *βασιλέως δὲ πρόσταγμα καὶ αὐτὸν (Ἄρειον) καὶ τοὺς περὶ Εὐσέβιον καὶ Θέογνιν εἰς ἐξορίαν ἀπέστειλεν.*	*καὶ Θεόγνιον τὸν Νικαίας* lassen die sonstigen Handschriften aus und lesen *περὶ αὐτὸν* (od. *αὐτῶν*) statt *περὶ αὐτούς*.
p. 23, 7 *ὑπὸ φιλοσόφων* b mit Cram. An. II, 92, 3 (aus Sozom. I, 18) (Georg. Mon. p. 426, 1 Muralt. Leo Gramm p. 88, 12).	*ὑπὸ σοφῶν* die übrigen.
p. 23, 12 *ἐν ὀνόματι* b mit Cramer An. II, 92, 9. (Georg. Mon. Leo Gramm.)	*ἐν τῷ ὀνόματι* die übrigen.
p. 23, 30 *τότε δὴ τὸν ναὸν τῆς ἁγίας Εἰρήνης καὶ τῶν ἀποστόλων* etc. b mit Cram. An. II, 92, 33 (aus Socrat. Hist. eccl. I, 16) (Georg. Mon. p. 400, 18).	*τότε δὴ τὸν ναὸν τῆς ἁγίας Σοφίας καὶ τῆς ἁγίας Εἰρήνης καὶ τῶν ἀποστόλων* die übrigen und Anastasius, also eine uralte Interpolation.
p. 24, 15 *τὰ ὑπὸ τῆς* b mit Cr. An. II, 93, 4.	*τὰ* fehlt den übrigen.
p. 24, 15 *ὁμοίως καὶ Ἴβηρες ἐπὶ αὐτοῦ ἐπίστευσαν τὰ ὑπὸ τῆς αἰχμαλώτου γυναικὸς Χριστιανῆς ὁρῶντες γινόμενα θαύματα καὶ τὴν ἐπιπεσοῦσαν ἀχλὺν τῷ βασιλεῖ αὐτῶν κυνηγοῦντι* b.	Die übrigen fügen am Ende hinzu: *ἰασαμένης*, was aber auch bei Cram. An. II, 93, 6 fehlt und ein durchaus ungeeigneter Ausdruck ist, entstanden aus der Annahme, die *ἀχλὺς* sei = Blindheit, während es sich nach der Urquelle Soz. II, 7, 6 um einen wirklichen Nebel handelt, der nicht durch jene Frau, sondern durch das Gebet des Königs zerstreut wird. Also auch hier Interpolation im Archetypus aller Handschriften ausser b. Anasta-

	sius giebt nur eine kurze Epitome, aus welcher seine Lesung nicht zu ersehen ist.
p. 30, 4 *διανέστησαν μεθ' ὅρκων λιβέλλους ὀρθοδοξίας ἐπιδεδωκότες τῷ βασιλεῖ διψῶντι τὴν τῶν διῃρημένων ἕνωσιν· καὶ ἔπεισαν αὐτὸν, ὅτι ὁμοφρονοῦσι κ. τ. λ.* b und Anastasius.	*διανέστησαν μεθ' ὅρκων λιβέλλους ὀρθοδοξίας ἐπιδεδωκότες τῷ βασιλεῖ δι' αὐτῶν* (*δι' αὐτὸν* c) *ὅτι ὁμοφρονοῦσι*, die übrigen. Offenbar überschlug der Schreiber des Archetypus eine Zeile seines Originals, welche wir somit auf etwa 37 Buchstaben ansetzen dürfen.
p. 30, 26 *μεγάλα περὶ τῆς Ἀθανασίου χειροτονίας μαρτυροῦντος* b mit Exc. Bar.	*μεγάλα τῆς περὶ Ἀθανασίου χειροτονίας μαρτυροῦντος* die übrigen.
p. 31, 4 *Ἀρσενίου τε τὴν περιβόητον χεῖρα κατεψεύσαντο πρὸς μαγείας ταύτῃ κεχρῆσθαι τὸν ἅγιον.* b.	*Ἀρσενίου τε τὴν περιβόητον χεῖρα ἀποκόψαι κατεψεύσαντο πρὸς μαγείαν ταύτῃ κεχρῆσθαι τὸν ἅγιον* die übrigen. Anastasius fehlt.

Sowohl *πρὸς μαγείας* haben die Exc. Bar., wie ihnen *ἀποκόψαι* fehlt. Dem entspricht auch der Bericht des Socrates I, 27, 18, aus dem die ganze Erzählung epitomirt ist; derselbe sagt auch nicht einmal andeutungsweise, dass Athanasius beschuldigt sei, die Hand des Arsenius abgeschlagen zu haben, sondern nur, seine Gegner hätten eine einem Leichnam abgeschnittene Hand als die des Arsenius producirt: *καὶ ἔλεγον τὴν χεῖρα ταύτην Ἀθάνασιον ἐσχηκέναι πρὸς μαγείας τινάς.* Das *ἀποκόψαι* ist also offenbar interpolirt, um der holperigen Construction aufzuhelfen, ohne zu beachten, dass durch die asyndetische Nebeneinanderstellung von *ἀποκόψαι* — *κεχρῆσθαι* eine neue Unebenheit entsteht.

p. 32, 8 *οἵτινες μεθ' ὅρκου εἰπεῖν ἐτόλμησαν ὅτι ἤκουσαν Ἀθανασίου ἀπειλοῦντος* b mit Exc. Bar. (Polyd. p. 312, 2).	*ἠκούσαμεν* statt *ἤκουσαν* die übrigen und Anastasius.
p. 33, 22 *ἔζησε δὲ τὰ ὅλα τῆς ζωῆς αὐτοῦ ἔτη ξε'.* b mit Cram. Anecd. II, 93, 29; Exc. Bar.	*ἔζ. δὲ τὰ ὅλα ἔτη τῆς ζ. αὐτοῦ ἔτη ξε'* die übrigen.
p. 33, 24 *τὴν βασιλείαν κατέλιπε Κωνσταντῖνον, Κῶνσταν καὶ Κωνστάντιον* b.	*τὴν βασ. κατ. Κωνσταντίῳ Κωνσταντίνῳ Κώνσταντι* die übrigen.

Der Casus ist bei b natürlich falsch und es ist zu lesen *Κωνσταντίνῳ, Κώνστᾳ καὶ Κωνσταντίῳ*, die Reihenfolge der Namen jedoch entspricht der Quelle des Theophanes. Vgl. Cram. An. II, 93, 28.

p. 34, 2 *αὐτὴν τὴν βασιλίδα ἀρειανίζειν ἔπεισε συνεργὸν* [*ἔχων* zu ergänzen] *Εὐσέβιον τὸν τῶν εὐνούχων πρῶτον καὶ Εὐσέβιον τὸν Νικομηδείας καὶ τοὺς ὁμόφρονας αὐτῶν Ἀρειανούς* b.	*αὐτὴν τὴν βασιλίδα ἀρειανίζειν ἔπεισε συνεργὸν ἔχων Εὐσέβιον τὸν Νικομηδείας καὶ τοὺς ὁμόφρονας αὐτοῦ*, die übrigen ausser c. c. hat: *Εὐσέβιον τὸν τῶν εὐν. πρῶτον καὶ* mit b gemeinsam, dagegen am Ende wie die übrigen *καὶ τοὺς ὁμόφρονας αὐτοῦ.*

Dass bc den Proteunuchen Eusebius nicht interpolirt haben sondern Theophanes ihn in seiner Quelle vorfand, beweist die Vergleichung mit Cram. An. II, 94, 8 und Exc. Barocc. (Polyd. p. 316). Ueber das Verhältniss von c zu b handele ich später.

p. 39, 16 *ἐκχωρήσειν* b mit Chron. Pasch. p. 537, 3.	*ἐκχωρῆσαι* die übrigen.
p. 40, 10 *γεγονὼς* b mit Chron. Pasch. p. 538, 20.	*γενόμενος* die übrigen.
p. 41, 16 *Θαλμῶνα* b mit Cram. An. II, 95, 27.	*Θαλάμωνα* (*-ονα*) die übrigen.
p. 44, 14 *συμβαλὼν ἐν Μοντῷ Σελεύκῳ* b. (*ἐν Μούστῳ Σελεύκῳ* Chron. Pasch. p. 541. 10).	*συμβ. τῷ Σελεύκῳ* die übrigen.
p. 44, 15 *Λογδοῦνον* b. *εἰς Λογδούνων πόλιν* der cod. Vat. des Chron. Pasch. p. 541, 11.	*Λυγδοῦνον* c. *Λουγδοῦνον* gy *Λουγδόναν* d.
p. 46, 9 *Βεδζάβδη* b am ähnlichsten den sonstigen Stellen, wo der Name vorkommt, wie Bezabde bei Ammian Marc. XX, 7, 1 und Hieron. Chron.	*Βεδζακδί* cd. *Βεδζάκδι* f. *Βεδζάκιδι* em. *Βεδζαηχδί* g.
p. 47, 10 *γαμετὴν* b mit Exc. Barocc. (Leo Gramm. p. 94, 9. Polyd. p. 368, 1).	*γυναῖκα* die übrigen.
p. 47, 25 *τοῦ ἁγίου Πατροφίλου* b mit Chron. Pasch. p. 546, 14 richtig, weil, wie ich anderweitig nachweisen werde, aus arianischer Quelle stammend.	*ἁγίου* fehlt bei den übrigen offenbar in Folge bewusster Auslassung, weil sie vorher von diesem Patrophilus als Haupt der Arianer gelesen.

p. 49, 3 ξένωσι b für ξενῶσι, wie auch Exc. Bar. (Polyd. p. 374, 20) haben.	ξένοις die übrigen.
p. 49, 8 προετίθει b Exc. Bar.	προσετίθει die übrigen.
p. 54, 17 Οὐαρωνιανῷ b mit Philostorg. Hist. eccl. 8, 8, als Name des Sohnes des Jovianus, welcher bekanntlich Varronianus hiess.	Οὐρωνιανῷ g Ἀρωνιανῷ defm. (c. fehlt).
p. 57, 28 Γρηγόριος ὁ Ναζιανζοῦ, ὁ πατὴρ τοῦ Θεολόγου b mit Polyd. p. 396, 18.	Hinter Θεολόγου interpoliren die übrigen und Anastasius: Γρηγορίου.
p. 57, 31 Εὐδόξιος δὲ πάλιν Οὐάλεντα παρεσκεύασε κελεῦσαι τοῖς κατὰ τόπον ἄρχουσιν ἐξορισθῆναι πάντας τοὺς ὑπὸ Κωνσταντίου ἐξορισθέντας ἐπισκόπους καὶ ὑπὸ Ἰουλιανοῦ καὶ Ἰουβιανοῦ ἀνακληθέντας b mit Polyd. p. 398, 1, welcher nur Jovian nicht nennt, welchen Theophanes mit Rücksicht auf seine eigene Erzählung p. 54, 2 einschiebt.	In den übrigen fehlt der Schlusssatz von ἐπισκόπους ab. (Anastasius hat die ganze Stelle nicht übersetzt.)
p. 58, 3 μνήματι b mit Sozom. VI, 12 und Polyd. l. l.	μνημείῳ die übrigen.
p. 58, 32 Δακιδίζων b wie Exc. Bar. (Georg Mon. p. 454, 8 nach den besten mss.) (Δαυιδίζων der Text des Polyd. p. 400, 5 ed. Hardt Δακιβίζων p. 196 ed. Bianconi, ἡ Δακίδιζος Socr. IV, 16 ἡ Δακιβίζη Soz. VI, 14).	Δακίζων cg Δακίζου d Δακίζοντος efm., alle sicher corrumpirt.
p. 59, 1 ἔθαλπε καὶ ἐτίμα b mit Exc. Bar. (Polyd. p. 404, 18) und Anastasius.	ἔθαλπε καὶ fehlt in cg, in den übrigen (dy) ein längeres Stück.
p. 60, 10 ἔγραψε b mit Exc. Bar. (Polyd. p. 406, 18).	ἔγραψαν die übrigen und Anastasius.
p. 60, 36 δαιμόνων b mit Exc. Bar. (Polyd. p. 406, 20).	δαιμονίων die übrigen.
p. 61, 33 διατάσεως b mit Georg. Mon. p. 461, 14 (vgl. Sozom. VI, 36).	διαστάσεως die übrigen (nur d: διασπάσεως).
p. 63, 26 Δημοσθένους — βαρ-	Δημοσθένους — βαρβαρίσαντος

βαρίσαντος, μικρὸν μειδιάσας (*μειδιάσαντος* die Handschrift) *ἔφη πρὸς αὐτὸν* b. *μειδιάσας* haben auch Cram. An. II, 97, 6 Exc. Bar. (Georg. Mon. p. 454, 15; Polyd. 414, 23).	*μικρόν, ἔφη πρὸς αὐτὸν* die übrigen.
p. 64, 12 *ἐποίησεν* b Exc. Bar.	*ἐποιήσατο* die übrigen.
p. 65, 26 *ἐδήουν* b Exc. Bar.	*ἐλήιουν* g. *ἐλείουν* c. *ἐλίουν* efm. *ἐληΐζετο* h. *ἐλειΐζοντο* d.
p. 66, 24 *ὀλίγον δὲ χρόνον ἐπιβιοὺς ἐτελεύτησεν. Τιμόθεος δὲ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ.* b genau wie Cram. An. II, 97, 21.	Die übrigen nur: *τούτου δὲ τελευτήσαντος Τιμόθεος ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ*, also eine förmliche Umarbeitung.
p. 67, 8 *Δολίχῃ* b mit Exc. Bar.: *Δολιχῇ*.	*Δολικῇ* oder *Δωλικῇ* die übrigen.
p. 68, 30 *ἐπὶ Οὐάλεντος* b.	*ὑπὸ Οὐάλεντος* die übrigen.
p. 69, 12 *τὴν τοῦ πραίτωρος* (*πραίτορος* die Handschr.) *ἀρχὴν τότε διέποντα* b mit Exc. Bar. (vgl. Socrat. Hist. eccl. V, 8)	*τὴν τοῦ πραιτωρίου ἀρχὴν τότε διέποντα* die übrigen mit Anastasius (*praetorio tunc principantem*).
p. 69, 31 *ἤγαγε* b Exc. Bar.	*εἰσήγαγε* die übrigen.
p. 71, 5 *ὁ μικρός* b Exc. Bar.	Fehlt in den übrigen.
p. 71, 8 *τὸ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἱερὸν τῶν Ἑλλήνων ἐξεκάθηρε καὶ εἰς ἐκκλησίαν μετεσκεύασεν, τὰ δὲ ὄργια τῶν Ἑλλήνων ἐδημοσίευσε* b Exc. Bar. (Georg. Mon. p. 481, 19).	In den übrigen ist der Satz *ἐξεκάθηρεν* — *Ἑλλήνων* in Folge des Homoioteleuton ausgefallen.
p. 71, 18 *ἅπερ* b Exc. Bar. (Georg. 482, 4).	*ὅπερ* die übrigen.
p. 72, 4 *νόμον ἔγραψε γυναῖκα εἰς διακονίαν μὴ προβαίνειν* b mit Cram. II, 97, 29. Exc. Bar. (vgl. Sozom. VII, 16).	*εἰς διακόνισσαν* die übrigen und Anastasius.
p. 73, 11 *ἀποδεξάμενος* b mit Exc. Bar. (Georg. Mon. p. 483, 18).	*ἐκδεξάμενος* die übrigen.
p. 75, 13 *πρὸ ἓξ καλανδῶν Ἰουλίου, μηνὶ Παυνὶ β′* b.	*Ἰουλίου* fehlt in den übrigen.
p. 76, 23 *πέμψας δέ τινα τῶν παραδυναστευόντων αὐτῷ βάρβαρον* b.	*τινα* fehlt in efghm. *πέμψας δὲ τὸν παραδυναστεύοντα αὐτῷ βάρβαρον* cd.
p. 76, 31 *ἔλαβεν αὐτὴν καὶ φυγὼν ἤγαγεν αὐτὴν πρὸς τὸν βασιλέα*	*φυγὼν* und das zweite *αὐτὴν* fehlen in den übrigen.

'Ονώριον b genau wie Mal. p. 350, 3.	
p. 78, 20 *μετασταλῆναι* b mit Exc. Bar. (Georg. Mon. p. 493, 14).	*μεταστείλασθαι* die übrigen.
p. 78, 27 *ὁ δὲ πρὸ δοκιμασίας συνόδου εἰσελθεῖν οὐκ ἠνέσχετο* b mit Exc. Bar.	*ὁ δὲ πρὸ δημοσίας συνόδου εἰσελθεῖν οὐκ ἠνέσχετο* die übrigen, und so las offenbar auch Anastasius, welcher übersetzt: *qui publicam synodum introire minime passus.*
p. 79, 7 *ὀρχήσεις ἐνώπιον τῆς στήλης ἐπιτελῶν* b.	*ἐνώπιον τῆς στήλης* fehlt den übrigen und Anastasius.

Die Ortsbestimmung ist für den Sinn der Stelle so nothwendig, dass Classen bereits dieselbe aus *b* gegen die Autorität seines codex optimus aufgenommen hatte.

p. 79, 32; 80, 1 *Καρύᾳ* b mit Socr. H. eccl. VI, 23.	*Καρίᾳ* die übrigen mit Exc. Bar., welche die gleiche Verschreibung haben.
p. 80, 22 *καὶ οὕτως ἐπλατύνθη ἐν Περσίδι ὁ Χριστιανισμός, Μαρουθᾶ τοῦ ἐπισκόπου Μεσοποταμίας μεσιτεύοντος* b. Anastasius.	In cd fehlt das Ganze, in efghm. der Schlusssatz *Μαρουθᾶ κ. τ. λ.*
p. 82, 1 *κατέσφαζον* b Exc. Bar.	*κατέσφαξαν* die übrigen.
p. 82, 18 ff. *'Ισδιγέρδης, ὁ τῶν Περσῶν βασιλεύς, — εἰς ἄκρον θεοσεβὴς γέγονεν, ὥστε ἔμελλε σχεδὸν βαπτίζεσθαι — καὶ τοὺς μάγους ὡς ἀπατεῶνας ἐκόλαξεν. τῷ δὲ κ' ἔτει ὑπὸ τῶν μάγων ἀπατηθεὶς μέγαν κατὰ τῶν ἐν Περσίδι Χριστιανῶν διωγμὸν ἀνεκίνησεν· τῷ δὲ κα' ἔτει τετελεύτηκεν. αἰτία δὲ τοῦ διωγμοῦ αὕτη γέγονεν· 'Αβδαᾶς, ὁ — ἐπίσκοπος, — τὸν ναὸν τοῦ Πυρὸς ἐνέπρησεν.* b.	In den übrigen fehlt der Satz: *ὑπὸ τῶν μάγων — τῷ δὲ κά ἔτει*, und der Schlusssatz lautet: *αἰτία δὲ τοῦ διωγμοῦ αὐτοῦ γέγονεν 'Αβδαᾶς, ὁ — ἐπίσκοπος, τὸν ναὸν τοῦ Πυρὸς ἐνέπρησεν.*

Offenbar ist die Fassung des codex *b* allein richtig, denn wenn der Satz, welchen er bringt, fehlt, so ist, nachdem ausschliesslich bisher von der Gottseligkeit des Königs und seinem Auftreten gegen die Magier zu Gunsten der Christen die Rede war, der Satz *αἰτία δὲ τοῦ διωγμοῦ αὕτη* (oder *αὐτοῦ*) *γέγονε* so unvermittelt, wie ihn

selbst ein Schriftsteller vom Schlage des Theophanes nicht leisten kann. Zudem ist *b* auch darin gegen die anderen Handschriften historisch im Rechte, dass Jsdigerdes bei ihm in seinem 21. Regierungsjahre stirbt, wie mehrfach (z. B. Agathias IV, 26 und von Theophanes selbst in den Regentenlisten) bezeugt wird. Wir haben also wieder einen Fall, dass das Auge des Schreibers eines Codex, aus welchem unsere ganze Ueberlieferung ausser *b* fliesst, durch ähnlichen Satzschluss irre geleitet wurde. Auch das *αὕτη* in *b* ist offenbar richtiger, als das *αὐτοῦ* der übrigen.

p. 82, 31 *κατὰ πόλεις καὶ κώμας* b mit Soz. Hist. eccl. II, 11.	*κ. πόλεις καὶ χώρας* die übrigen.
p. 82, 33 *ἀπαρνεῖσθαι* b mit Soz. l. l.	*ἀπαρνήσασθαι* (*ἀρνήσασθαι* h) die übrigen.
p. 83, 1 *ἐν αὐτοῖς τοῖς βασιλείοις* b mit Soz. l. l.	*ἐν αὐταῖς ταῖς βασάνοις* die übrigen.
p. 84, 29 *ὁ βασιλεὺς Θεοδόσιος Οὐαλεντινιανὸν — καίσαρα ποιήσας ἐπὶ τὰ ἑσπέρια ἀπέστειλε μετὰ τῆς ἰδίας μητρός, Ἡλίωνα δὲ τὸν πατρίκιον συναπέστειλεν, ὡς ὀφείλοντα καταστῆσαι αὐτόν* b.	In den übrigen fehlt *μετὰ — συναπέστειλε* in Folge von Homöoteleuton.
p. 85, 33 hat b *Ἀρζανίνην* statt *Ἀρζανηνήν*, den Namen einer unzählige Male von den Schriftstellern über die Kriege der Byzantiner mit den Persern genannten Provinz.	*Ἀρζανήν* und *Ἀρζάνην* oder *Ἀρξάνην* (g) die übrigen.
p. 86, 22 *ἐν κώμῃ Καπαργαμάλα* b mit Cramer p. 100, 18 Exc. Bar.; eine sonst unbekannte Localität Palästinas, aber mit völlig richtiger Namenbildung, wie *Καπαρναοὺμ* und ähnliche Formen.	Die übrigen haben den Namen in verschiedenartiger Verstümmelung mit dem gemeinsamen Irrthum, dass die erste Silbe *κα* in *κατὰ* verlesen ist.
p. 88, 18 *Εὐσέβιός τις, σχολαστικὸς τῆς βασιλικῆς Κωνσταντινουπόλεως* b so sicher richtig, dass Du Cange im Lexicon v. *σχολαστικὸς* die Lesung *βασιλικῆς* durch Conjectur gefunden hatte.	*τῆς βασιλίσσης* cefm *τῆς βασιλίδος* gh. d fehlt. Anastasius übersetzt: imperatricis, las also wohl jedenfalls nicht *βασιλικῆς*.
p. 88, 23 *Προτραπεὶς Πρόκλος* (*Πρόκλου* die Handschr.) *τοῦ ἐξη-*	*Προτραπεὶς Πρόκλος τοῦ ἐξηγήσασθαι εἶπεν· ὁμιλία εἰς τὴν*

γήσασθαι εἶπεν ὁμιλίαν εἰς τὴν θεοτόκον, ἧς ἡ ἀρχή· "παρθενικὴ πανήγυρις σήμερον" b und Anastasius.	θεοτόκον, ἧς ἡ ἀρχὴ παρθενικὴ πανήγυρις σήμερον, die übrigen.
p. 89, 3 ὑβρίζων ἅμα καὶ βλασφημῶν b Niceph. Hist. eccl. XIV, 33.	ἅμα fehlt in den übrigen und Anastasius.
p. 89, 4 γράφει τῷ πάπα Ῥώμης Κελεστίνῳ b und Anastasius.	Κελεστίνῳ fehlt den übrigen.
p. 89, 9 Οὐβεναλίῳ τῷ Ἱεροσολύμων b für Ἰουβεναλίῳ wie Niceph. Hist. eccl. XIV, 33 hat.	Πραΰλίῳ τῷ Ἱεροσολύμων die übrigen, Anastasius lässt den Namen aus.

Der von *b* angegebene Name ist richtig, denn zur Zeit des ephesinischen Concils, von welchem die Rede ist, war Praylius längst todt, und Juvenalis sass auf dem Stuhle von Jerusalem. Eine ganz ähnliche, sehr interessante Stelle findet sich gleich darauf p. 90, 5, wo ausser *b* auch *cd* und Anastasius Ἰουβεναλίου haben, *gh* Πραΰλίου. Den Schlüssel giebt hier *f*, welcher Ἰουπραΰλίου hat, was in den jüngeren Handschriften *em* in τοῦ Πραΰλίου corrumpirt ist. Offenbar war Πραΰλίου über Ἰουβεναλίου übergeschrieben und von den Schreibern verschieden aufgefasst worden. p. 89, 9 hat das Wort den richtigen Namen überall ausser in b verdrängt, p. 90, 5 nur theilweise. Der Grund der Correctur ist evident der, dass die Bischofslisten des Theophanes, wie ich unten ausführlicher nachweisen werde, in der Chronologie verschoben sind; so ist es gekommen, dass über den Jahren, welche über das ephesinische Concil und die Betheiligung des Juvenalis an demselben berichten, in der Liste noch der Bischof Praylius geführt wird; um diesen Widerspruch auszugleichen setzte ein Leser auch in die Erzählung den Namen des Praylius ein. Aehnliche Experimente von Lesern, welche Widersprüche zwischen den Namen der Listen und des Textes bemerkten, finden wir auch in unseren Theophanes-Handschriften nicht selten.

p. 89, 29 οἰκουμενικὴ τρίτη σύνοδος b Anast.	τρίτη fehlt in den übrigen.
p. 90, 21 οἵτινες μαθόντες καθαιρεθέντα Νεστόριον b Anast.	καθαιρ. αὐτόν die übrigen.
p. 91, 17 Ὀάσει b Anast., historisch richtig.	Θάσῳ die übrigen.
p. 93, 2 τοῦτο b Anast.	τοῦτον die übrigen.

Ueber die Erzählung p. 93, 31 ff. habe ich oben bereits gesprochen.

p. 97, 3 *ἐχόλεσεν* b mit Mal. p. 362, 1 Chron. Pasch. p. 588, 14.	*ἐχόλανεν* die übrigen.
p. 97, 8 *οἱ δὲ Σμυρναῖοι καταλαβόντα αὐτὸν πρὸ τῶν ἁγίων Θεοφανίων ὑφορώμενοι αὐτὸν ὡς ἑλληνόφρονα ἠβούλοντο αὐτὸν ἀνελεῖν.* b richtig nach den citirten Stellen des Malalas und des Chron. Paschale.	*πρὸ τῶν ἁγίων Θεοφανίων ὑφορώμενοι αὐτόν* fehlt in den übr.
p. 97, 30 *ἄγριος δὲ καὶ ἀνήμερος* b. mit Anast.: *immitis et ferus.*	*ἀχρεῖος δὲ καὶ ἀνήμερος* die übrigen.
p. 100, 16 *Χρυσαφίου τοῦ εὐνούχου, τοῦ ἐπίκλην Τζουμᾶ* b. Sehr ähnlich findet sich der Beiname häufig z. B. *Ζτομμᾶς* Malal. p. 363, 4. *Ζτουμμᾶς* ibid. p. 368, 5. *Τζουμᾶς* Theod. Lect. I, 1 *Ζούμμας* Suid. v. *Θεοδόσιος*. Jedenfalls bezeugen alle das ζ im Anfang, auf welches es hier ankommt.	*Ταϊουμᾶ* (*Ταϊογμᾶ* f) die übrigen.
p. 101, 11 *ὁ δὲ Διόσκορος καθῇρε καὶ Θεοδώρητον καὶ Ἴβαν καὶ Ἀνδρέαν καὶ Δόμνον τὸν Ἀντιοχείας καὶ ἄλλους ἀνατολικοὺς ἐπισκόπους ἀπόντας* (d. h. von der Räubersynode) b.	Für *ἀπόντας* haben die übrigen *ἅπαντας*. Den Widerspruch zwischen *ἄλλους* und *ἅπαντας* suchen gh durch Interpolation von *τοὺς* vor *ἄλλους* zu heben. Anastasius lässt *ἀπόντας* fort, fand also wohl auch das ihm unverständliche *ἅπαντας*.
p. 101, 17 *ὑπέγραψε δεινῶς παρὰ Πουλχερίας ὀνειδισθείς* b mit Georg. Mon. p. 505, 15; Leo Gramm. p. 110, 9. Suidas v. *Πουλχερία*.	*δεινῶς* fehlt in den übrigen.
p. 102, 20 *Ἀργαγίσκλος* b sicher richtig nach ähnlichen Formen, wie *Ἀρναγίσκλος*, *Ἀρνεγίσκλος*.	*Ἀργαλίσκλος* und ähnliche Formen die übrigen.
p. 102, 21 *Ναΐσον*, Stadtname, der oft in dieser Form vorkommt, richtig nur in b.	*Νάσσαν* und Aehnliches die anderen.
p. 104, 22 *ἐν τῷ πολέμῳ ἐκρατήθη ὑπὸ Γιζερίχου· τοῦ δὲ Γιζερίχου ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐλῇ τοὺς αἰχμαλωτισθέντας ἀποκλείσαντος* b	*ἐν τῷ π. ἐκρατήθη ὑπὸ Γιζερίχου ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐλῇ — ἀποκλείσαντος* efm *ἐν τῷ π. ἐκρατήθη· Γιζερίχου δὲ ἐν τῇ ἰδίᾳ αὐλῇ — ἀποκλεισ.* cdgh.

p. 106, 11 *μίαν καὶ τὴν αὐτὴν* b und Anastasius.	*μίαν καὶ τὴν αὐτοῦ* die übrigen.
p. 107, 2 *ὅθεν* b. schon von Classen als einzig richtig aufgenommen.	*ὅπερ* die übrigen.

Hierauf folgt in *b* die grosse Lücke bis p. 140, 33. In dem Abschnitte von p. 140, 33 *ab* sind wir seltener als bisher in der Lage, durch Vergleichung mit der Quelle des Theophanes den Beweis für die Richtigkeit der Lesungen des Codex *b* zu bringen. Folgende Stellen dürften noch bemerkenswerth sein.

p. 141, 10 *Γαβαλάν ὀνόματι* b von einem Araber; derselbe Name bei Proc. Pers. I, 18 p. 89. Bonn.	*Γάμαλον* oder *Γαμαλὸν* efghm. *Γαμάλανον* cd.
p. 142, 8 *εἰ τῷ θεῷ πίστιν οὐκ ἐφύλαξας* b mit Cram. An. II, 106, 12 Theod. Lector Hist. eccl. II, 18.	*τὴν πίστιν* die übrigen.
p. 143, 1 *συνοδικὰ* b mit Theod. Lect. II, 17 in Uebereinstimmung mit dem stehenden Sprachgebrauch. Vergl. p. 133, 13; 135, 17; 155, 30; 157, 23, 28; 243, 25; 330, 18; 460, 25; 494, 23.	*συνοδικὸν* die übrigen und Anastasius.
p. 143, 17 *τὸ χρυσάργυρον* b mit Cram. An. II, 109, 10 Theod. Lector II, 53. Vgl. Euagrius Hist. eccl. III, 40.	*τὸν χρυσάργυρον* die übrigen.
p. 143, 18 *τὰς ἀρχὰς ὠνίους* (*ὀνίους* d. Handschr.) *οὔσας δωρεὰν προεβάλλετο* b mit Cr. und Theod. Lect. l. l.	*τὰς ἀρχιωνίους* (*ἀρχιονίους* h) *οὔσας* cgh. *τὰς ἀρχιωνίας οὔσας* efm. (d fehlt.)
p. 143, 21 *Τούτῳ τῷ ἔτει γέγονε πάλιν Σαρακηνῶν ἐπιδρομὴ ἔν τε Φοινίκῃ καὶ Συρίᾳ καὶ Παλαιστίνῃ* b, womit Euagrius Hist. eccl. III, 36 zu vergleichen ist, welcher aus gleicher Quelle schöpfend ebenfalls *τὰ Παλαιστινῶν ληϊσάμενοι πράγματα* erwähnt.	*καὶ Παλαιστίνῃ* fehlt in den übrigen und Anastasius.
p. 143, 22 *Βαδιχαρίμου — ἐπιδραμόντος τοῖς τόποις καὶ ὀξύτερον,*	Die übrigen offenbar falsch *ἐπιδραμόντος* für *ἐπαναδραμόντος;*

ἥπερ ἐπέδραμεν, μετὰ τὴν λείαν ἐπαναδραμόντος, ὥστε μηδὲ ἐπιδιώξαντα Ῥωμανὸν καταλαβεῖν τοὺς ἐχθροὺς b.	auch fehlt ihnen allen das unentbehrliche μηδὲ.
p. 144, 1 Ἱεροσολύμων ἐπίσκοπος Νασαλούστιος (d. h. νὰ Σαλούστιος) b richtig.	Ἱεροσολύμων ἐπίσκοπος Ἀναστάσιος falsch die übrigen.
p. 144, 10 πλὴν τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ θαυματουργοῦ b Anastasius mit Cram. An. II, 109, 19. Theod. Lect. II, 54.	τοῦ θαυματουργοῦ fehlt bei den übrigen.
p. 144, 29 στρατεύματος ἀξιολόγου μήπω τοῖς τόποις ἐνδημοῦντος b.	Den übrigen fehlt das dem Sinne nach unentbehrliche μήπω.
p. 145, 8 κλίμαξιν οἱ πολέμιοι χρησάμενοι b.	καὶ μάξιν dgh. καὶ μάξην efm. καὶ mit Lücke dahinter c.
p. 145, 12 Κουάδου — πλοῦτον μὲν ἀφελομένου πολύν, Γλώνην δὲ καταλιπόντος τῇ πόλει φύλακα b.	πλοῦτον μὲν οὐ πολὺν κ. τ. λ. die übrigen offenbar verstümmelt.
p. 146, 9 Ἀρεόβινδος δὲ μετὰ Ῥωμανοῦ καὶ Ἀσουάδου τοῦ φυλάρχου καί τινων ἑτέρων στρατοπεδευσάμενος b.	φυλάρχων statt τοῦ φυλάρχου die übrigen, sicher falsch, da die Bezeichnung φύλαρχος auf Romanus in keiner Beziehung passt.
p. 148, 1 σὺν Ἀρεοβίνδῳ (Ἀρεβίνδῳ d. Handschr.) τῷ στρατηγῷ b.	σὺν δῷ τῷ στρατηγῷ efm. Aus dieser verstümmelten Lesart ist offenbar durch Interpolation die Lesung σὺν Θεοδότῳ στρατηγῷ der Handschriften cdgh entstanden.
p. 149, 28 Ἐλευσίνιος ὁ Σασίμων b.	Ἐλεύσιος ὁ Ἀσήμων die übrigen. Eleusius Sasimensis Anast.

Sicher richtig ist die von *b* und Anastasius vertretene Lesart Σασίμων. Vergl. Valesius zu Euagr. III, 31. Der Name des Mannes lautet nach unserem Texte bei Euagr. l. l. Ἐλευσῖνος, also jedenfalls steht *b* der wahren Form näher als die anderen Handschriften und Anastasius.

p. 151, 15 ἀπεκήρυξε δὲ Διόδωρον καὶ Θεόδωρον b.	ἀπεκήρυξε δὲ καὶ Διόδωρον die übrigen und Anastasius.

Genau so hat *b* p. 151, 30 Διόδωρον δὲ καὶ Θεόδωρον, während die anderen Handschriften und Anastasius nur Διόδωρον bieten.

Dies würde *b* in den Verdacht systematischer Interpolirung bringen können, wenn nicht an der zweiten Stelle seine Lesart durch Theod. Lect. II, 23 vollständig gerechtfertigt würde. An der ersten Stelle fehlt uns die Möglichkeit des Vergleichs mit einem anderen Autor, doch ist auch Euagr. Hist. eccl. III, 31 zu beachten.

p. 152, 9 *καὶ ὧδε τὰ αὐτὰ πράσσοντας* b und Anastasius.	*καὶ ὡς ταῦτα πρ.* c. *καὶ τοὺς ταῦτα πρ.* efghm, beides ohne Sinn. (d fehlt.)

p. 152, 16 ff. heisst ein Mann, an welchem sich bei seiner Taufe ein Wunder vollzieht, *Βάρβας* in *b*, in Uebereinstimmung mit dem besten Codex des Theod. Lect. II, 25 (vergl. Histor. Misc. p. 352, 13, welche hier nicht aus Anastasius schöpft). Dagegen lesen die übrigen mit Anastasius in der ganzen Erzählung falsch *βάρβαρος*.

p. 152, 28 *τοῖς αἱρετικοῖς μοναχοῖς ἀνατολικοῖς ἐσχόλαζον* b richtig nach den kirchenhistorischen Fragmenten in der Revue Archéol. XXVI, p. 396. Vergl. p. 152, 6.	*Μανιχαίοις* für *μοναχοῖς* die übr. und Anastasius.
p. 153, 12 *Τούτῳ τῷ ἔτει σύνοδον κροτηθῆναι ἐν Σιδῶνι Ἀναστάσιος ἐθέσπισεν* b.	*Τούτῳ τῷ ἔτει συν. κροτ. ἐν Σιδωνίᾳ ἐθέσπισεν* die übrigen offenbar verstümmelt. Anastasius übersetzt in anderer Fassung: *Vicesimo sane Anastasii imperii anno synodus apud Sidonem praeparatur*, welche vermuthen lässt, dass er in seiner Handschrift die verderbte Lesart vor sich hatte.
p. 153, 21 *Φλαβιανὸν — καὶ Ἡλίαν τὰ πρὸς ἡδονὴν γράψαι τῷ βασιλεῖ παρεσκεύασεν* b, allein einen richtigen Sinn gebend.	*τὰ πρὸς σιδόνιον* efm *τὰ πρὸς σιδονίαν* (*σιδωνίαν* c) ch (d fehlt) *τὰ παρὰ σιδωνίαν* g. *quae apud Sidoniam gesta fuerant* Anast.

Offenbar kann die ursprüngliche Corruptel *πρὸς σιδονίαν* (aus der die anderen durch weitere Verderbniss entstanden sind) nicht vor der Corruptel p. 153, 12 entstanden sein, und schwerlich ohne absichtliche Berücksichtigung derselben.

p. 155, 3 *προσφωνητικοῦ* b mit Rev. arch.	*προφωνητικοῦ* (so) *λόγου* die übrigen. *λόγου* las auch Anastasius. Es ist sicher interpolirt, da derartige Ausdrücke (*συν-*

	οδικὰ, συντακτήριος etc.) stets ohne λόγος etc. zu stehen pflegen.
p. 155, 19 πρὸς διάρρηξιν b Rev.	καὶ διαρρῆξαι cd Anastasius διαρρῆξαι efghm.
p. 155, 23 ἐν Εὐχαΐταις b, wohl aus Theod. Lect. II, 28, Rev. arch. in ἐν Εὐχαΐτοις zu ändern.	εἰς Εὐχάϊταν die übrigen und Anastasius.
p. 155, 24 προὐβάλετο b mit Th. Lect. l. l. Rev. arch.	προβάλλεται die übrigen und Anastasius.
p. 156, 1 μαγιστριανόν b Rev.	μάγιστρον die übrigen und Anastasius.
p. 156, 13 λοιπὸν καὶ συνεβούλευον αὐτῷ οἱ πεμφθέντες ἄρχοντες παρὰ τοῦ βασιλέως τοῦ ἐξεῶσαι αὐτὸν ὀλίγον ὑποχωρῆσαι b, einzig guten Sinn gebend.	λοιπὸν καὶ συνεβουλεύοντο οἱ π. ἄρχ. παρὰ τοῦ βασ. τοῦ ἐξεῶσαι αὐτὸν καὶ ὀλίγον ὑποχωρῆσαι die übrigen und Anastasius.
p. 158, 4 Πομπήϊον b.	Πόμπιον cdgh. Πόμψιον efm.
p. 159, 15 ὄχλου καταβοῶντος Ἀναστασίου b.	Ἀναστασίῳ die übrigen gegen den Sprachgebrauch.
p. 159, 25 γράμματα ἐδεξάμην σήμερον σημαίνοντά μοι ὅτι b. An der entsprechenden Stelle bei Theod. Lect. II, 35 steht für σημ. μοι: μηνύοντα	σημαίνοντά μοι fehlt den übrigen und Anastasius, auch schon in der aus Theophanes stammenden Erzählung des Georgius Monachus p. 518.
p. 160, 14 πλῆθος b mit Malal. p. 402, 6.	πλήθη die übrigen.
p. 160, 18 Ἀναστάσιος — πέμπει τινὰς — παρακαλῶν εἰρηνεῦσαι αὐτὸν καὶ ὀμόσαι σὺν τῇ συγκλήτῳ, τούς τε ἐξορισθέντας — ἀνακαλεῖσθαι b Anastasius.	καὶ ὤμοσε die übrigen.
p. 160, 28 Σεκουνδῖνος b, der richtige Name jenes Mannes.	Σεκουνδιανός die übrigen.
p. 162, 10 νήπια b mit Cram. An. II, p. 108, 5.	παιδία die übrigen, und schon Georg. Mon. p. 519, 6.
p. 163, 16 Τζουνδαδεέρ b mit Theod. Lect. II, 34.	Τζουβδαδεέρ efghm Τζουβδαδέρ cd. Tzubdaber Anastasius.
p. 164, 1 τὸ τοῦ βασιλέως ὄνομα in b gestellt, wie in der fast wörtlich gleichen Stelle Malal. p. 408, 15 Chron. Pasch. p. 610, 13.	τὸ ὄνομα τοῦ βασιλέως die übrigen.

p. 167, 4 ff. ist der Name eines Hunnenfürsten fast immer in b *Ζιλγβί* geschrieben, wie in der entsprechenden Stelle Chron. Pasch. 615, 4 ff.	Die übrigen meistens so, dass efm *Ζιλίγβις*, cd *Ζίλιγβις*, gh *Ζιλίγδης*, Anastasius Zelicbes haben.
p. 167, 9 *ἀπῆλθε δὲ πρὸς τοὺς Πέρσας ὁ Ζιλγβὶ* b mit Chron. Pasch. p. 615, 10 und Mal. 415, 1 (*ἦλθε*).	*ἀπέστειλε δὲ πρὸς τοὺς Π.* die übrigen und Anastasius.
p. 167, 18 *πλῆθος* b Anastasius mit Mal. Chron. Pasch.	*πλήθη* die übrigen.
p. 167, 27 *Χοσρόην δέ, ὅς αὐτῷ ἐκ τῆς Ἀσπεβέδου* (*ἐκστήσας πεβέδου* d. Handschr.) *ἀδελφῆς ἐγεννήθη, ὑπερηγάπα* (*εἴπερ ἠγάπα* d. Handschr.) *ὁ πατήρ* b, d. h. wenn man leicht zu corrigirende Schreibfehler der Handschrift beseitigt, so hat man ganz genau die Erzählung bei Procop. de bell. Pers. I, 11 p. 50, 21 ff. Bonn.	*Χοσρόην δὲ ὡς ἐκ τῆς Ἀσπεβέδου* (so ch *Ἀσπέδου* dg *Ἀσπέβου* f *Ἀσπεύδου* em) *ἀδελφῆς γεννηθέντα ἠγάπα ὁ πατήρ* die übrigen. Es ist klar, dass *ὡς — γεννηθέντα ἠγάπα* nicht ohne bewusste Bearbeitung aus *ὅς αὐτῷ — ἐγεννήθη ὑπερηγάπα* entstanden sein kann; vermuthlich war im Archetypus eine ähnliche Corruptel wie in b, und wurde auf diese Weise beseitigt.
p. 168, 8 *Δοράχιον* b., wie Mal. p. 417, 21 in der entsprechenden Stelle *Δορράχιον* hat. Vergl. p. 137, 1 *Δοραχιτιανός*, dem entsprechend der Codex des Malalas p. 392, 2 von erster Hand *Δορραχηνός* las.	*Δυρράχιον* in gewöhnlicher Form die übrigen.
p. 168, 21 *τὴν ἐγγόνην Νόμου τοῦ πατρικίου* b mit Malal. p. 413, 9,	*τὴν ἔγγονον ὁμοῦ τοῦ πατρ.* die übrigen.
p. 169, 11 *εἰς τὴν ἰδίαν ἀπελύσαμεν χώραν* b, gestellt wie Mal. p. 414, 15. Chron. Pasch. 615, 3.	*ἀπελύσαμεν εἰς τὴν ἰδ. χ.* efghm. *ἀπεστείλαμεν εἰς τὴν ἰδ. χ.* cd.
p. 170, 9 *κομβέντον* b Anastasius vergl. p. 170, 12.	*κομβέντα* die übrigen.
p. 170, 24 *κατακαίεσθαι* b Malalas p. 444, 18.	*καίεσθαι* die übrigen.
p. 173, 21 *Ἀμιδηνός* b mit Cram. Anecd. II, 110, 2.	*Ἀμίδιος* und *Ἀμήδιος* die übrigen.

Noch das letzte Wort des Codex *b*, p. 173, 23, bietet uns eine Verbesserung, indem er *ζῆλον θεῖον κατὰ τῶν ἀποσχιστῶν ἐνεδείξατο* schreibt, wofür alle übrigen *ἐδέξατο* haben. Vgl. p. 51, 15.

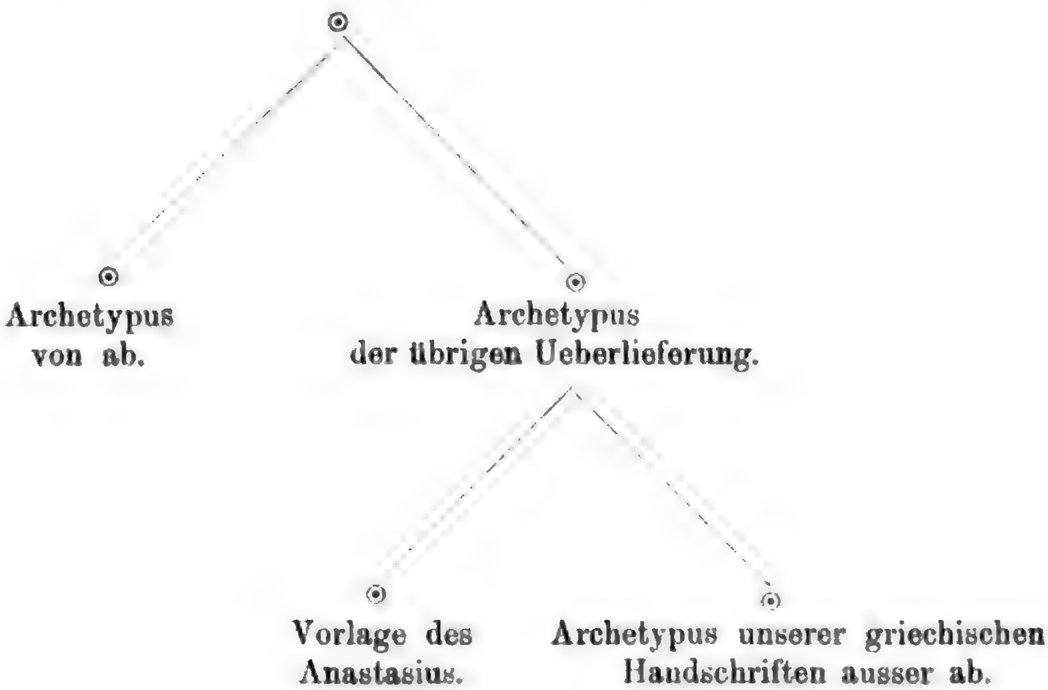
Aus dieser Zusammenstellung ergiebt sich folgendes Resultat.

1. Der Vaticanus 154 liefert an einer so grossen Anzahl von Stellen nachweislich allein (mit Ausnahme des kurzen Stückes, wo der Barberinus V, 49 ihm zur Seite steht) die richtige Lesart, dass er eine besondere Familie der Ueberlieferung repräsentirt und zwar weitaus die reinste und beste.

2. In den weitaus meisten Fällen bieten alle übrigen Handschriften genau die gleichen Fehler, mögen dieselben in Verderbnissen einzelner Wörter, in Veränderung der Wortfolge, in Auslassungen von Worttheilen, Wörtern, ganzen Sätzen, in willkührlichen Aenderungen und Interpolationen bestehen; wo die einzelnen Handschriften auseinandergehen, lässt sich fast stets die Vielheit auf einen durch Verschreibung oder Aenderung variirten Grundfehler zurückführen. Daraus ergiebt sich mit Nothwendigkeit, dass alle auf einen einzigen, durch Nachlässigkeit des Schreibers arg entstellten, von Interpolations- und Besserungsversuchen nicht völlig freigebliebenen Archetypus zurückgehen.

3. In einer grossen Majorität von Fällen theilt die von Anastasius benutzte Handschrift die Fehler aller unserer Handschriften ausser *b*, und zwar die Fehler jeder der genannten Gattungen, auch die Interpolationen. Andererseits aber repräsentirt Anastasius in einer nicht geringen Anzahl von Fällen neben *b* allein die echte Lesart gegenüber einer übereinstimmenden Corruptel der anderen Handschriften, namentlich theilt er nicht eine Anzahl grösserer und kleinerer Lücken derselben. Daraus ergiebt sich, dass die Handschrift des Anastasius zwar auch aus dem corrumpirten Archetypus geflossen, und dass dieser somit vor dem Jahre 870 geschrieben sein muss, aber auch, dass die von Anastasius benutzte Ableitung aus demselben einen besonderen, sorgfältiger geschriebenen Zweig bildet, während unsere griechischen Handschriften wiederum alle auf einer anderen minder sorgfältigen Abschrift aus dem corrumpirten Archetypus beruhen. Wo also *b* fehlt, ist Anastasius, soweit er sich ins Griechische zurückübersetzen lässt, unsere beste, allerdings bereits in jeder Weise entstellte Ueberlieferung; denn Entstellungen, welche seiner Handschrift allein eigenthümlich gewesen, sind höchst selten nachzuweisen.

Wir erhalten somit einstweilen folgenden Stammbaum:

Selbstverständlich ist es nicht ausgeschlossen, dass *b* neben der grossen Fülle vortrefflicher Lesarten, welche er aus alter Ueberlieferung gerettet hat, an manchen Stellen eigenthümliche leichtere und schwerere Schäden aufweist; ja der Thatbestand zeigt, dass diese Schäden in *b* sehr zahlreich sind, und dass dieselben vorwiegend aus der Flüchtigkeit seines Schreibers hervorgegangen, theilweise jedoch schon von dem Schreiber eines weiter zurückliegenden Exemplars verbrochen worden sind, wie die Gemeinsamkeit mancher Fehler in *ab* (z. B. *ἁγίου* p. 3, 3 in der ersten Ueberschrift, *Θεοφίλου* p. 6, 3 in der zweiten Ueberschrift, *ἧτταν* p. 9, 4 *ὑπεφέρετο* p. 9, 13 *Φίλαιος* p. 12, 21) zeigt. In einzelnen Fällen lassen sich nun allerdings Abweichungen constatiren, welche sich nicht einfach als Fehler der Abschreiber auffassen lassen und welche daher bei der Wichtigkeit der Handschrift nähere Betrachtung verdienen.

Wenn wir in einem Orakelspruche p. 52, 23 in b statt *τρόπαια κομίσασθαι παρὰ θηρὶ ποταμῷ* lesen: *τρόπαια κομίσασθαι παρὰ τὸν Τίγριν λέγει ποταμόν*, so ergiebt sich schon aus der Form, dass hier einfach ein Scholion in den Text eingedrungen ist und die ursprüngliche Lesart verdrängt hat. Scholien am Rande hat *b* mehrfach aufbewahrt. Dieser Fall ist ebenso vereinzelt wie ein anderer p. 68, 11, wo der Schreiber übereinstimmend mit den anderen Handschriften einen Satz begann *καὶ οὕτω λοιπὸν ὁ θεῖος Γρηγόριος*,

diesen Anfang aber wieder ausradirte und denselben durch einen anderen völlig abweichend construirten ersetzte. Ob er auch hier die veränderten Worte in seiner Vorlage über den echten Text geschrieben fand, oder ob ihm selbst einmal eine Conjectur einfiel, lässt sich nicht sagen; sicher scheint mir zu sein, dass der Grund der Aenderung darin zu suchen ist, dass im Folgenden μεθ' ὧν in μεθ' ὃν verschrieben, und dem Schreiber des *b* oder seinem Vorgänger deshalb der Satz unverständlich war. Jedenfalls stehen diese beiden Fälle vereinzelt da; wären derartige Interpolationen in *b* häufiger, so würden wir ohne Zweifel weitere Fälle kennen, da gerade für das erste Viertel der Chronik uns die Quellen des Theophanes fast überall zur Vergleichung vorliegen.

An diesen beiden Stellen handelt es sich ausschliesslich um Verderbnisse in *b*, von denen die anderen Handschriften gar nicht berührt werden; wichtiger für die Textesgeschichte sind einige Stellen, in denen auch die anderen Handschriften verschiedene Lesarten bieten, von denen einige offenbar mit der Lesart des Codex *b* in Beziehung stehen.

P. 12, 8 ist das Verhältniss der einzelnen Handschriften folgendes: *ab* lesen: δύο κακῶν μεγίστων ἀνατολὴν καὶ δύσιν κληρωσαμένων καὶ τὸν κατὰ Χριστιανῶν διωγμὸν ἀναρριπιζόντων. Für διωγμὸν haben die Handschriften *efgm*: πόλεμον διωγμόν, *cd*: πόλεμον καὶ διωγμόν. Offenbar stand ursprünglich das eine der beiden Wörter im Texte, das andere zwischen den Zeilen darüber. Selbst wenn wir nicht aus Cramer Anecd. II, 91, 6 ersähen, dass die Quelle des Theophanes πόλεμον las, würden wir trotz der Autorität von *ab* annehmen müssen, dass der ungewöhnlichere Ausdruck „πόλεμος" ursprünglich im Texte gestanden habe, und διωγμὸς sich dafür resp. daneben eingeschlichen habe, sei es, dass der Schreiber einer uralten Handschrift falsch διωγμὸς in den Text schrieb und sich selbst verbessernd πόλεμος darüber setzte, sei es dass ein Leser διωγμὸς über πόλεμος zur Erklärung schrieb. Interessant ist jedenfalls die Thatsache, dass wir hier einmal eine fehlerhafte Lesung deutlich bis auf einen unserer gesammten Ueberlieferung zu Grunde liegenden Urcodex verfolgen und das Verfahren der Abschreiber überwachen können. Der Archetypus der Klasse *ab* nahm nur eines der beiden Worte auf; leider ist nicht zu constatiren, ob das des Textes oder das zwischen den Zeilen stehende; der Archetypus der corrumpirten Klasse stellte sie neben einander in den Text, ohne sich um den Sinn zu kümmern, erst der Schreiber oder Leser einer jüngeren Abschrift, welche die gemeinsame Quelle

der Handschriften *cd* wurde, nahm Anstoss und suchte durch eingeschobenes *καὶ* zu helfen.

Auf ähnliche Weise dürfte sich das Handschriften-Verhältniss p. 141, 4 erklären. Freilich besitzen wir die Quelle des Theophanes nicht, allein es kann kein Zweifel sein, dass wir lesen müssen: *Εὐγενίου — ἀνδρὸς λόγῳ καὶ ἔργῳ σπουδαίου.* So lesen aber nur die Handschriften *cd*, die Handschriften *gh* umgekehrt *ἀνδρὸς ἔργῳ καὶ λόγῳ σπουδαίου*; dagegen fehlt *λόγῳ* in *b* (in dem *ἀδρός* nur Schreibfehler für *ἀνδρὸς* ist) und in *f* (in *em* fehlt ein ganzer Satz). Die verschiedene Wortstellung in *cd* und *gh* zeigt, dass eines der beiden Wörter, *ἔργῳ* oder *λόγῳ* in einer gemeinsamen Quelle ausgefallen und über die Zeile geschrieben war; das Fehlen von *λόγῳ* in dem nahe verwandten Codex *f* beweist, dass dies Wort *λόγῳ* war und der Ausfall bereits in dem Archetypus der schlechteren Klasse geschehen und corrigirt war. Da das gleiche *λόγῳ* aber auch in *b* fehlt, so werden wir auch hier zu der Annahme geführt, dass bereits der Schreiber einer allen unseren Handschriften gemeinsamen Urquelle das Wort *λόγῳ* vergass und zwischen den Zeilen nachtrug, dass in dem Archetypus der schlechteren Klasse diese Schreibung nachgeahmt war und von ihm drei Abschriften ausgingen, welche sich in verschiedener Weise mit dem übergeschriebenen *λόγῳ* abfanden. Wenn ich später über das Verhältniss der Handschriften der corrumpirten Familie zu einander zu handeln habe, wird sich eine ganze Anzahl ähnlicher Fälle ergeben, in denen theils Nachträge, theils Interpolationen des Archetypus dieser Klasse in genau gleicher Weise von denselben Gruppen behandelt werden, wie hier; in diesen Fällen wird allerdings die Corruptel nicht von dem Archetypus von *b* getheilt.

Wenn wir diese beiden eben erörterten Fälle berücksichtigen, so werden wir auch zu einer befriedigenden Erklärung der seltsamen handschriftlichen Verhältnisse in Bezug auf den zweimal in den Ueberschriften, einmal in der Vorrede genannten Sohn des Kaisers Michael I. gelangen. Dass derselbe Theophylactus hiess, ist bekannt, und dass er auch von Theophanes so genannt worden ist, zeigen die Stellen p. 494, 22, 26. Allein gerade die Handschriften *ab* nennen ihn in den Ueberschriften und in der Vorrede stets Theophilus, und während sie mit dieser Lesung in der zweiten Ueberschrift allein stehen, stimmen ihnen in der ersten Ueberschrift alle Handschriften ausser der jüngsten Gruppe *efm*, in der Vorrede der Codex *g* bei. Nehmen wir nach Analogie der eben behandelten Fälle an, dass der Schreiber des Urcodex sich

verschrieben und diese Verschreibung selber corrigirt habe, diese Correctur dann in den verschiedenen Gruppen verschieden behandelt sei, so verliert die Thatsache, dass gerade die sonst besten Handschriften am stärksten sich verderbt zeigen, um so mehr an Seltsamkeit, als auch in den beiden anderen Fällen wahrscheinlich der Schreiber des Archetypus von *b* das abschrieb, was er im Texte fand, ohne das, was zwischen den Zeilen stand, zu berücksichtigen. Die Verschreibung ist aber sehr erklärlich, wenn man sich erinnert, dass die Scheidung der beiden hauptsächlichsten Handschriften-Klassen bereits vor der Uebersetzung des Anastasius, also spätestens ca. 870, vermuthlich aber, da die Handschrift des Anastasius bereits wieder eine Abzweigung der einen Klasse ist, einige Zeit vor diesem Jahre sich vollzogen hatte. Ja man kann den Termin sogar mit einiger Sicherheit bedeutend weiter zurückschieben. P. 362, 28 ff., in einer chronologischen Auseinandersetzung, welche sich durch die Einleitung mit *ἰστέον ὅτι* deutlich als Scholion einführt, findet sich eine Aufzählung der Erzbischöfe von Constantinopel. In der Uebersetzung des Anastasius ist die Liste bis auf Tarasios hinabgeführt; da dies der letzte Patriarch ist, dessen Ende Theophanes erlebte, so ist es leicht möglich, dass er selbst diese Auseinandersetzung in Form eines Scholions an den Rand seiner Chronik schrieb. In allen griechischen Handschriften jedoch (d. h., da *b* nicht mehr so weit reicht, in der schlechteren Klasse) ist die Liste bis auf den Patriarchen Johannes, welcher Ende Januar oder Anfang Februar 842 abgesetzt wurde, hinabgeführt und daraus mit ziemlich grosser Sicherheit zu schliessen, dass diese Interpolation unter seinem Nachfolger Methodius 842—846 gemacht worden ist. Damals also hatte sich schon die Scheidung der Zweige der schlechten Klasse vollzogen, die Scheidung der beiden Klassen muss also noch weiter zurückliegen. Unmittelbar vor dieser Periode regierten nun die Kaiser Michael II. 820—829 und sein Sohn Theophilus 829—842. Wurde unter einer dieser Regierungen der Urcodex unserer Ueberlieferung geschrieben, so ist es nicht wunderbar, dass der Schreiber an seine Zeitgenossen denkend, Theophilus für Theophylactus schrieb und dass er erst später, oder vielleicht erst ein Leser, welcher den wirklichen Schluss der Chronik des Theophanes berücksichtigte, diesen Fehler durch die Einschreibung des richtigen Namens wieder gut machte. Da Theophilus in der That im Jahre 824 Mitregent seines Vaters wurde, so ist die Datirung auf das zweite Jahr des Michael und Theophilus eine historisch durchaus mögliche.

Ich habe mich bisher bei meiner Untersuchung über die Eigenthümlichkeiten und den Werth des Vaticanus 154 auf solche Stellen beschränkt, welche den historischen Schilderungen des Theophanes entnommen waren, und die chronologischen Angaben, welche derselbe jedem einzelnen Jahre vorausschickt, übergangen. Ich muss jetzt gerade diese zum Gegenstande einer besonderen Erörterung machen, da sie einerseits auf das glänzendste meine Schätzung des Codex *b* bestätigen, andererseits häufiger und klarer als die Textstellen die wichtige Frage nach den ältesten Interpolationen beleuchten, da sie endlich in einem so starken Maasse corrumpirt sind, dass meine oft jeglicher handschriftlichen Ueberlieferung widersprechenden Emendationen einer besonderen Rechtfertigung bedürfen.

IV. Die Kaiser- und Bischofs-Listen des Theophanes.

Das chronologische Fachwerk, in welches Theophanes seine historischen Berichte nach Jahresabschnitten einordnet, dürfte in seiner Construction einzig dastehen. In den Chroniken, welche in ähnlicher Art den Zusammenhang der Ereignisse zerschneiden und in annalistischer Weise mit dem Beginne eines neuen Jahres die Erzählung von Neuem anheben, finden sich neben den Jahren der Welt und der christlichen Aera höchstens noch die laufenden Regierungsjahre der Kaiser zur Markirung des Einschnitts verwendet; zu diesen noch die laufenden Regierungsjahre der Fürsten der Perser und der Araber sowie der fünf oekumenischen Patriarchen hinzuzufügen, ist die Idee des Theophanes. Angedeutet war dieselbe allerdings schon in der Chronik des Syncellus, welche Theophanes fortsetzte; denn Syncellus gab bei dem Regierungsantritte eines jeden Kaisers gleichzeitig die Namen und die Gesammtsumme der Regierungen der im Laufe der Regierung des betreffenden Kaisers zur Herrschaft gelangten Perserkönige und Patriarchen. Allein wie überhaupt das Werk des Syncellus den Eindruck einer nur vorläufig geordneten Materialsammlung macht, an die der Chronist nicht mehr die letzte Hand hat anlegen können, so sind auch diese Notizen ziemlich chaotisch an einzelne Stellen zusammengehäuft, ohne auch nur den Versuch zu machen, den Regierungsantritt eines Jeden der Genannten mit dem Jahre einer der verwendeten Aeren zu identificiren, geschweige denn uns zu belehren, mit welchem Jahre der Welt oder der christlichen Zeitrechnung jedes einzelne Regierungsjahr zusammenfiel, wie uns dies Theophanes bietet.

Die äussere Anordnung, welche Theophanes wählte, ist aus meiner Ausgabe ersichtlich, welche nur darin von den Handschriften abweicht, dass ich da, wo nicht mehr alle neun Rubriken vollständig ausgefüllt sind, diejenigen, denen Namen und Zahlen fehlten, weggelassen habe, während Theophanes durch das ganze Werk

hindurch die Ueberschriften Ἱεροσολύμων ἐπίσκοπος, Ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπος etc. fortführt, um bequemen Raum zu späterer Ergänzung zu haben. Man ersieht daraus, dass Theophanes in einer bedeutenden Minorität der Fälle in neun von oben nach unten geschriebenen, nebeneinandergestellten Rubriken ausführliche Angaben macht mit Bezeichnung der Würde, des Namens, der Regierungsdauer und des laufenden Regierungsjahres eines jeden Herrschers oder Patriarchen. Eine Ordinalzahl, welche angiebt, der wievielte Fürst oder Patriarch seit Beginn der Herrschaft oder seit Gründung des Bisthums der genannte sei, findet sich nur sehr unregelmässig hinzugesetzt; wo sie sich findet (bei den römischen Kaisern steht sie nie), ist sie selten in allen Handschriften überliefert; auch gehen diese Zahlen theilweise sprungweise fort, theilweise (bei den Bischöfen von Jerusalem) weichen sie auf das stärkste von den sonst überlieferten ab; bereits nach kurzer Zeit verschwinden sie vollständig. Dieser Thatbestand führt zunächst auf die Vermuthung, dass diese Ordinalzahlen durch spätere Interpolation in die Listen gekommen seien; allein dagegen spricht die Beobachtung, dass gerade der Codex *b* die meisten dieser Zahlen aufbewahrt hat, und dass auch Syncellus dieselben seinen ähnlichen Angaben beifügt. Ich möchte somit glauben, dass Theophanes anfangs, unschlüssig wie er verfahren solle, diese Zahlen fortliess, dann eine Zeit lang dieselben nachträglich hinzuschrieb, schliesslich aber dabei blieb, dieselben ganz auszulassen, dass somit auch hier ein Fall vorliege, wie uralte Correcturen in verschiedenster Weise in die spätere Ueberlieferung übergingen. Beim Beginne der weitaus meisten Jahre hat Theophanes sich viel kürzer gefasst und sich begnügt, die laufenden Regierungsjahre zu notiren; wollte man über die Bedeutung dieser nackten Zahlen im einzelnen Falle klar werden, so musste man bis auf dasjenige Jahr zurückblättern, an dessen Spitze zuletzt die ausführlichen Angaben gestanden hatten. Selbstverständlich wurde, wenn in einem Jahre mit kurzen Notizen ein Fürst oder Patriarch die Regierung antrat, der Name und die Regierungsdauer desselben genannt. Die Jahre der Welt und nach Christi Geburt sind diesen kürzeren Angaben äusserst selten hinzugefügt; ob wir es in solchen Fällen mit Interpolationen zu thun haben, oder ob nicht vielmehr darin Spuren einstmals vorhandener vollständigerer Angaben an der Spitze dieser Jahre zu sehen sind, ist nicht mit Sicherheit anzugeben. Ein bestimmtes System beim Gebrauche der verschiedenen Formen scheint Theophanes nicht befolgt zu haben. Die vollständigen Angaben treten nicht in einem bestimmten Turnus (etwa alle

fünf oder zehn Jahre) ein, knüpfen nicht an bestimmte Persönlichkeiten (so dass sie etwa bei der Thronbesteigung jedes neuen Kaisers oder Patriarchen von Constantinopel verwendet wären), hängen nicht davon ab, dass in der Erzählung über das betreffende Jahr besonders wichtige Momente vorkämen, um derentwillen dies Jahr auch äusserlich gekennzeichnet werden sollte; denn sie dienen bisweilen auch zur Bezeichnung von Jahren, in denen gar keine historischen Facta erzählt werden oder kurze Notizen über ganz unwichtige Ereignisse stehen. Falls wir nicht einfach anzunehmen haben, dass Theophanes völlig nach willkührlichem Belieben verfuhr, so mag ihn anfangs die praktische Rücksicht bestimmt haben, die ausführlichen Angaben so oft zu wiederholen, dass der Leser, wenn er sich die Bedeutung der kürzeren jährlichen Angaben nachrechnen wollte, nicht allzuweit zurückzublättern gezwungen war; als dann später die Erzählungen ausführlicher und der Raum eines Jahres manchmal so gross wurde, dass die Unbequemlichkeit beim Nachschlagen doch nicht vollständig zu vermeiden war, auch wenn Theophanes häufig die vollständigen Angaben wiederholt hätte, scheint er nur noch seine Bequemlichkeit zu Rathe gezogen und die ausführlichen Notizen fast ganz auf solche Jahre beschränkt zu haben, in welche die Thronbesteigung eines Kaisers fällt, freilich auch hier ohne strenge Durchführung des Princips. Allerdings durfte Theophanes hier deshalb kürzer sein, weil die Hälfte der Rubriken weggefallen war, dem Leser also die Bedeutung der übrigen leichter im Gedächtnisse bleiben konnte.

Solche aus Namen und Zahlen allein bestehende Stücke sind natürlich der Verderbniss ganz besonders ausgesetzt. Nirgends ist die Thätigkeit des Abschreibers eine mechanischere, daher wird nirgends weniger seine Aufmerksamkeit und sein Interesse an der Sache erregt und der Gedankenlosigkeit beim Nachschreiben gewehrt. Ausserdem sind ja bekanntlich Verwechselungen nirgends leichter zu begehen, als bei den Zahlzeichen in älteren griechischen Handschriften, und nirgends häufiger begangen worden. Diese Quellen der Verderbniss der Listen fanden in den Fällen, wo Theophanes die ausführlichere Form der Angaben wählte, in der Art der Aufstellung der Listen neue Nahrung; wenn auch die erwähnte Albernheit des Abschreibers des Regius 1711 eine singuläre ist, so konnten doch stets bei nicht streng sorgfältiger Schreibung sehr leicht die einzelnen Rubriken durcheinander gerathen, namentlich wenn der Raum der Blätter eine engere Zusammendrängung erforderte, und ebenso leicht irrte das Auge des Schreibers aus einer Rubrik in

die andere ab. Besonders der Verderbniss zugänglich mussten naturgemäss solche Stellen sein, an welchen, wie im Anfange der Chronographie mehrfach, die Zahlenangaben mehrerer Jahre unmittelbar auf einander folgen, ohne durch Berichte über historische Ereignisse von einander getrennt zu sein.

Bei einfachen Listen, in denen die Kaiser oder Bischöfe mit ihren Regierungszeiten der Reihe nach aufgezählt sind, wie z. B. in der kurzen Chronographie des Nicephorus, ist eine Verschreibung oder Auslassung gewöhnlich für sämmtliche spätere Handschriften verhängnissvoll, weil es dem Abschreiber, wenn er den Fehler nicht sofort merkt und bessert, oder dem Leser nur in den allerseltensten Fällen möglich ist das Richtige herzustellen. Gröbere Versehen sind daher ein unfehlbares Hülfsmittel für die Classificirung der Handschriften. Bei Theophanes liegt die Sache aber wesentlich anders; da er nicht nur die Gesammtsumme der Regierungsjahre angiebt, sondern auch von Jahr zu Jahr jedes einzelne anschreibt, so kann jeder beliebige Leser einen Schreibfehler in der Gesammtsumme oder in der Ziffer eines einzelnen Jahres leicht bemerken und durch Nachrechnen selber corrigiren; ebenso werden die Namen der Personen in den ausführlicheren Angaben sich meistens öfter wiederholen, und der Fehler in einem Jahre sich aus den Angaben anderer Jahre leicht verbessern lassen. Eine solche Thätigkeit beim Lesen ist zu naheliegend, um nicht häufig geübt worden zu sein; fast keine der uns erhaltenen Handschriften ist frei davon, und dass mit ihren Vorlagen in gleicher Weise verfahren sei, lässt sich sehr häufig nachweisen.

Gäbe es nur aufmerksame und sorgfältig und deutlich corrigirende Leser, so läge hierin ein Correctiv, welches gröbere Fehler kaum aufkommen liesse; allein die Möglichkeit, durch flüchtiges Nachrechnen selber einen neuen Irrthum zu begehen, oder durch undeutliche Art der Correctur einen späteren Abschreiber irre zu leiten und neue Fehler zu veranlassen, liegt ausserordentlich nahe.

Doch selbst die schlimmsten Fehler dieser Art würden sich bei systematischem Durchgehen der ganzen Liste naturgemäss aufs Leichteste beseitigen lassen. Weit verhängnissvoller sind derselben gewisse Eigenthümlichkeiten im Verhältnisse der Listen zu der historischen Erzählung geworden, welche geradezu zu den willkührlichsten Aenderungen und Interpolationen herausforderten. Wie, wenn der Name eines Fürsten oder Bischofs in der Liste mit demjenigen nicht stimmte, von dem in demselben Jahre im Texte erzählt wurde? Oder wenn z. B. im Texte der Tod eines Bischofs erzählt war,

während doch in der Liste seine Regierungsjahre fortgezählt wurden und der Antritt seines Nachfolgers erst mehrere Jahre später angesetzt war? Solche Widersprüche mussten sich jedem nicht ganz gedankenlosen Schreiber oder Leser von selbst fühlbar machen, und zugleich damit der Wunsch, dieselben zu beseitigen. In wie gröblicher Weise dies bisweilen dadurch geschehen ist, dass man die Namen im Texte einfach nach denen der Listen umänderte, sahen wir oben in mehreren Fällen, und auch von Lesern unserer Handschriften ist mehrfach so verfahren, ebenso oft ist aber auch umgekehrt in die Listen hineincorrigirt, und diese Correcturen haben meistens weite Kreise um sich gezogen, indem die Correctoren nicht selten von dem Orte der ersten Correctur aus nach vorwärts und rückwärts zählend Namen, Gesammtsumme, Anfangs- und Endtermin einer oder mehrerer Regierungen verschoben haben, so dass eine Richtigstellung durch einfache Berechnung dadurch unmöglich geworden ist.

Die häufig vorkommenden Divergenzen zwischen den Listen und dem Texte haben verschiedene Veranlassungen, welche theils ohne besondere Verschuldung unseres Autors eingetreten, theils allerdings auch seinen mangelhaften Fähigkeiten, seiner grossen Ueberhastung und Nachlässigkeit, ganz besonders in chronologischen Dingen, entsprungen sind.

Schon aus der Zusammensetzung der Listen selbst ergeben sich mit Nothwendigkeit solche Differenzen zwischen den Angaben derselben und der darunterstehenden Erzählung. Selbst wenn ein Autor nur die laufenden Regierungsjahre der Kaiser zu den Jahren der Welt und der christlichen Aera hinzufügt, muss er, weil er nur mit vollen Jahren rechnen kann, und fictiver Weise den Anfang der Regierungsjahre mit dem Neujahr des bürgerlichen Jahres zusammenfallen lassen muss, die Gesammtsumme der Regierungsjahre zu einer vollen Anzahl von Jahren abrunden, indem er die überschüssigen Monate und Tage bald streicht, bald zu einem vollen Jahre ergänzt. Hat man für diese Arbeit genaue Angaben über die Regierungsdauer und macht man dieselbe mit Sorgfalt, so wird eine starke Verschiebung in der Gleichung der Regierungsjahre und der Jahre der anderen Aeren nicht statthaben, daher ein Widerspruch zwischen dem Namen des an der Spitze des Jahres genannten Kaisers mit demjenigen, von dem die Erzählung berichtet, nur in dem letzten oder ersten Jahre, je nachdem die Compensirung die Regierungsdauer verkürzt oder verlängert hat, statthaben. Selbst unter den günstigsten Verhältnissen werden diese kleinen Diver-

genzen stark vermehrt, wenn man statt des einen Namens des Kaisers sieben verschiedene Namen an die Spitze eines jeden Jahres stellt, und sieben Male die Arbeit machen muss, die Regierungsjahre mit den bürgerlichen Jahren auszugleichen. Sehr verstärkt müssen die Abweichungen aber dann werden, wenn man Listen mit nur summarischen Angaben über die Gesammtzahl der Jahre, ohne Beifügung der überschüssigen Monate und Tage, vor sich hat, also nicht selbst die Arbeit des Compensirens machen kann, und wenn die Listen nicht selbst (etwa durch die Angabe, in welches Jahr der christlichen Zeitrechnung jeder Regierungsantritt fiel) die Mittel bieten, begangene Irrthümer zu bemerken und zu rectificiren. Theophanes hatte nun wirklich Listen vor sich, welche, namentlich für die fünf Rubriken der Patriarchensitze, nichts enthielten, als die langen Reihen der Namen und die Regierungsdauer in abgerundeter Summe, und er zimmerte sein chronologisches Gerüst daraus so, dass er ein bestimmtes Regierungsjahr eines bestimmten Kaisers, Perserkönigs und Bischofs mit dem ersten in seinem Werke vorkommenden Jahre der Welt gleichsetzte und von diesem Punkte aus die einzelnen Regierungsjahre in jeder einzelnen Rubrik mit den folgenden Jahren der Welt parallel fortzählte, bis die jedesmalige Summe der Regierungsjahre erreicht war, worauf der Nachfolger genannt und die Zählung mit dem ersten Regierungsjahre desselben fortgesetzt wurde. Waren nun die dem Theophanes vorliegenden Listen so gemacht, dass der Ueberschuss über die Anzahl der vollen Jahre einfach weggestrichen war, so musste er bald dahin kommen mit der Gleichung von der Wahrheit abzuweichen. Dauerte eine Regierung z. B. zehn Jahre und sechs Monate, die folgende vier Jahre und sechs Monate, fand aber Theophanes nur die summarischen Angaben von zehn und vier Jahren, so rückte sich ihm dadurch von selbst das erste Jahr des dritten Nachfolgers ins fünfzehnte Jahr seiner Zählung statt in das sechzehnte und die ganze weitere Gleichung verschob sich um ein Jahr, ein Fehler, der sich bei weiterer Zählung nach verkürzten Angaben schnell erhöht. Sehr verhängnissvoll musste bei der Manipulation des Theophanes auch jeder Schreibfehler in der ihm vorliegenden Liste werden. Fand er z. B. statt *ἔτος α′* den häufigen Schreibfehler *ἔτη δ′* und zählte demgemäss vier Jahre weiter, statt eines, so verschob sich damit für die ganze folgende Zeit die richtige Gleichung für die betreffende Rubrik um drei Jahre.

Bei dem eben angedeuteten Verfahren des Theophanes war nun natürlich, wenn nicht gleich bei dem ersten Jahre die Fehler

beginnen sollten, die grundlegende Bedingung die, dass in dem ersten Jahre, welches er behandelt, die Gleichung richtig war, d. h. dass das 5777. Jahr der alexandrinischen Aera wirklich zusammenfiel mit dem ersten Jahre Diocletian's, dem fünfzehnten Jahre des Perserkönigs Varraches, dem siebenten Jahre des Papstes Gaius, dem dreizehnten Jahre des Hymenaeus, Bischofs von Jerusalem, dem elften Jahre des Bischofs Theonas von Alexandria und dem zweiten Jahre des Bischofs Tyrannus von Antiochia. Leider sind wir in dieser Zeit über die wirklichen chronologischen Verhältnisse zu wenig unterrichtet, um die von Theophanes gegebene Gleichung überall controlliren zu können. Sicher falsch ist sie für den Papst Gaius, denn da das Jahr der Welt 5777 gleich a. 284—285 nach Christi Geburt ist, dieser Pabst im Jahre 283 sein Amt antrat, so war nicht von seinem siebenten, sondern von seinem zweiten Jahre ab zu zählen. In den anderen Rubriken lassen sich jedenfalls die starken Abweichungen von den richtigen chronologischen Ansätzen, denen wir in den späteren Partieen begegnen, durch die vorher betrachteten Verhältnisse, welche nur Abweichungen in beschränktem Maasse rechtfertigen würden, nicht hinreichend erklären. So fällt dem Theophanes das erste Regierungsjahr des Chosroes I. mit dem achten der neunjährigen Herrschaft des Justin I. zusammen, während die Thronbesteigung des Perserkönigs in Wirklichkeit im fünften Jahre Justinians stattfand. Im Januar 361, im vierundzwanzigsten Jahre des Kaisers Constantius, wurde der Bischof Eudoxius von Antiochia nach Constantinopel versetzt. Dem entsprechend finden wir sein erstes Regierungsjahr als Patriarch von Constantinopel dem vierundzwanzigsten Jahre des Kaisers (= A. M. 5852) gleichgesetzt; demgemäss sollte man erwarten, die beiden Jahre, in welchen er Bischof von Antiochia war, dem zweiundzwanzigsten und dreiundzwanzigsten Jahre des Kaisers (= A. M. 5850, 5851) gleich gesetzt zu finden. Sie stehen aber erst gleich dem dritten und vierten Jahre Valentinian I. (= A. M. 5859, 5860), die Rubrik der antiochenischen Bischöfe war also bereits 75 Jahre nach Beginn der Chronik um neun Jahre verschoben. An dieser Stelle begegnet es in Folge dessen, dass die beiden Jahre des Eudoxius als Bischof von Antiochia dem achten und neunten seiner Regierungsjahre als Patriarch von Constantinopel gleichgestellt werden, dass er mithin nach Angabe des Theophanes beide Stühle gleichzeitig inne gehabt haben müsste. Geringer ist die Differenz bei den Bischöfen von Alexandria. Cyrillus, welcher in Wahrheit a. 412, dem fünften des Theodosius II., seine Regierung antrat, be-

ginnt in den Listen des Theophanes im achten Jahre dieses Kaisers. Am allerstärksten hat jedoch die Rubrik der Bischöfe von Jerusalem gelitten. Der Bischof Juvenal starb am 5. December 457, im ersten Jahre Leo I. (= A. M. 5950 des Theophanes); bei Theophanes dagegen ist sein letztes Regierungsjahr dem zweiten Jahre Zeno's gleichgesetzt (= A. M. 5968), die Gleichung differirt also um volle 17—18 Jahre. Diese Verhältnisse muss man sich gegenwärtig halten, wenn man die Angaben des Theophanes über Anfang und Ende einer Regierung chronologisch verwerthen will, sonst stiften dieselben (wie z. B. bei Muralt in der Chronographie Byzantine) das grösseste Unheil.

Wie Theophanes zu den erwähnten Gleichungen im ersten Jahre seiner Chronik gekommen ist, das vermag ich nicht zu sagen. Man sollte voraussetzen, dass er sich dabei an Syncellus, welchen er fortsetzte, angelehnt habe, allein der Augenschein lehrt, dass sich diese Anlehnung auf die Adoptirung der alexandrinischen Aera für die Jahre der Welt beschränkte; im Uebrigen stehen die letzten Angaben des Syncellus, welche er unter A. M. 5776 giebt, mit den Ansätzen des Theophanes A. M. 5777 zum Theil sogar in Widerspruch. Da Theophanes diesem Jahre das zweite Jahr des Bischofs Tyrannus von Antiochia gleichsetzt, so erwartet man bei Syncellus A. M. 5776 diesen Bischof erwähnt zu finden. Derselbe nennt aber als letzten den Bischof Cyrillus, den Vorgänger des Tyrannus. Dem Bischof Hymenaeus von Jerusalem giebt Theophanes 24 Jahre, Syncellus nur 12, und dass diese letztere Zahl nicht aus einem Schreibfehler entstanden ist, beweist ihre zweimalige Wiederholung p. 724, 8; 725, 16. In den beiden Rubriken der Bischöfe von Rom und Alexandria stimmen zwar die Namen und die Ziffern der Dauer der Regierungen überein, allein aus Syncellus ergiebt sich keineswegs eine Veranlassung, das siebente und elfte Regierungsjahr dieser Bischöfe mit dem ersten Jahre des Kaisers Diocletian zu identificiren. Wir können somit nur mit einem hohen Grade von Wahrscheinlichkeit constatiren, dass mehrere Rubriken der Listen des Theophanes bereits von Beginn seiner Chronik ab chronologisch falsch angesetzt waren, ohne dass wir wissen, was ihn zur Begehung dieser Fehler veranlasste.

Andere Gründe, aus denen sich die Differenzen zwischen den Namen der im Beginne eines Jahres in den Listen genannten Persönlichkeiten und denen, welche in der historischen Erzählung auftreten, erklären, liegen auf einem anderen Gebiete. Einer derselben ist der, dass oft mehrere Inhaber derselben Würde gleichzeitig exi-

stirten; besonders in den orientalischen Patriarchensitzen hatten die unaufhörlichen kirchlichen Wirren die Folge, dass fast stets zwei oder mehrere Bischöfe der verschiedensten Parteirichtung gewählt wurden, deren jeder sich für den einzig berechtigten erklärte. Für diese alle war aber weder in den Rubriken des Theophanes Platz, noch lag es in dem Zwecke der von Theophanes benutzten Listen, alle zu berücksichtigen; beiden musste vielmehr daran liegen, eine continuirlich fortlaufende Liste der orthodoxen Bischöfe zu bieten, und nur, wo diese nicht vorhanden waren, einen der ketzerischen einzuschieben, um die Continuität nicht zu unterbrechen. Aber die Quellen für die historischen Berichte des Theophanes waren weder alle orthodox gesonnen, noch konnten sie die ketzerischen Bischöfe todtschweigen, im Gegentheile waren diese oft nicht nur im faktischen, sondern auch als staatlich anerkannte Bischöfe im rechtlichen Besitze der Diöcesen und standen als solche im Vordergrunde der historischen Ereignisse, während ihre orthodoxen Gegner im Exil müssige Zuschauer blieben. Daher nicht selten die Erscheinung, dass wir in der Erzählung Namen finden, welche in den Listen garnicht vorkommen, oder dass ein Bischof in den Listen seine Regierung viel später beginnt, als es thatsächlich der Fall war, weil nämlich die Listen den Regierungsantritt eines ketzerischen Bischofs erst von dem Augenblicke an datirten, wo sein rechtlich vielleicht längst abgesetzter orthodoxer Gegenbischof starb und die Partei keinen neuen orthodoxen Candidaten aufstellte. Wie Theophanes selbst durch seine Behandlung der historischen Abschnitte dazu beitrug, sich mit sich selbst in Widerspruch zu setzen, werde ich in den Untersuchungen über seine Quellen ausführlich darlegen. Theilweise lag für ihn die Veranlassung zur Verschlimmerung seines eigenen Werkes darin, dass er selbst hier und da einen der schreienden Widersprüche merkte, die Heilung aber am verkehrten Orte anbrachte, und statt die schiefen Theile seines chronologischen Gerüstes gerade zu rücken, in das schiefe Fachwerk die historischen Erzählungen gewaltsam einzupressen versuchte. Mehr als einmal ist es ihm begegnet, dass er, um einen Widerspruch zu heilen, mehrere andere hervorgerufen hat, entweder ohne es zu bemerken oder verzweifelnd in seinem vergeblichen Ringen aufhörend. Andere Widersprüche hat er in sein Werk gebracht, indem er in Folge von flüchtigem Lesen oder durch Missverständnisse seiner Vorlage historische Erzählungen an ganz falsche Stellen seiner Chronik eingefügt hat.

Es ist klar, dass, wenn Theophanes seine historischen Erzäh-

lungen nach den chronologischen Anhaltspunkten, welche ihm seine Quellen boten, — und dies waren meistens die laufenden Regierungsjahre der Kaiser — in dies Chaos seiner Listen einordnen wollte, an unzähligen Stellen, wie oben gesagt, Widersprüche zwischen den Namen der in den Erzählungen handelnd auftretenden Personen und denen der Listen entstehen mussten, und diese Widersprüche treten so nahe und scharf an einander heran, dass sie selbst dem Auge des blödesten Lesers nicht entgehen konnten. Daraus folgt mit Nothwendigkeit ein in jeder Stufe unserer handschriftlichen Ueberlieferung sich geltend machendes Streben, diese Widersprüche auszumerzen oder zu mildern; ebenso klar ist es, dass dies Streben am energischsten sich geltend machen musste in den ersten Partieen der Chronik, in denen die Anzahl der Widersprüche am stärksten ist. Theilweise konnte man die Beseitigung der Differenzen leicht dadurch erreichen, dass man den Namen der Liste dem abweichenden Namen in der Erzählung substituirte; allein bisweilen schuf man dadurch wieder andere Widersprüche, und völlig unmöglich war eine solche Substitution da, wo im historischen Berichte der Regierungsantritt oder der Tod des Inhabers einer Stelle gemeldet war, ohne dass die Listen durch Angabe des ersten oder des letzten Regierungsjahres dieser Meldung Rechnung trugen. Dann war nur durch Aenderung der Listen die Uebereinstimmung herzustellen.

Endlich ist noch eine Manipulation des Theophanes zu erwähnen, welche begreiflicher Weise späteren Lesern ein willkommener Anlass zu Correcturen geworden ist. Bisweilen nämlich stimmt die von Theophanes angegebene Gesammtzahl der Regierungsjahre nicht mit der Summe der Jahre, in denen der Reihe nach die einzelnen Regierungsjahre notirt werden, sondern dieselbe beträgt ein, sehr selten zwei Jahre mehr oder weniger. Wenn z. B. Theophanes für die Dauer einer Regierung die Gesammtsumme von sechzehn Jahren angiebt, man also das erste Jahr des Nachfolgers im siebenzehnten Jahre nachher notirt zu finden erwartet, kommt es vor, dass dieses erste Jahr des folgenden Regenten bereits im sechzehnten oder aber auch erst im achtzehnten Jahre nachher gemeldet wird. Man würde in diesen Fällen an Corruptelen in den Zahlen der Gesammtsumme denken, wenn nicht dabei Zahlen in Frage kämen, welche bei ihrer gänzlich abweichenden Form nicht so leicht mit anderen verwechselt werden können, und wenn nicht mehrfach der stricteste Nachweis zu liefern wäre, dass die Gesammtsumme richtig angegeben ist. Ich wüsste für dieses Verfahren des Theophanes keinen anderen plausibeln Grund, als dass

ihm ein Gefühl davon aufgegangen, dass durch die blosse Berücksichtigung der vollen Jahre unter Vernachlässigung der überschüssigen oder fehlenden Monate und Tage, das richtige Verhältniss nicht zu gewinnen sei, sondern eine kleine Verschiebung um ein bis zwei Jahre entstehen könne und müsse, und dass er diesem Gefühle einen allerdings recht groben Ausdruck gegeben, indem er gelegentlich ein Jahr intercalirte oder fortliess.

Es würde schwerlich möglich sein, aus diesem Gewebe der zu den verschiedensten Zeiten gemachten und im verschiedensten Grade durchgeführten Correcturen, in dem uns in unseren Handschriften die Listen überliefert sind, den Kern herauszuschälen und mit voller Sicherheit das Original zu restituiren, wenn wir nicht im Besitze äusserlicher Hülfsmittel zur Erreichung dieses Zieles wären. Glücklicher Weise sind wir in der Lage, dieselben Listen, welche Theophanes zu seinem chronologischen Gerüste combinirte, in mehrfacher Auflage mit geringen Abweichungen zu besitzen und durch diese die Handschriften des Theophanes controliren zu können. Um diese Quellenzusammenhänge constatiren zu können, müssen wir zunächst den Bestand der Listen, wie sie aus der Feder des Theophanes hervorgegangen sind, feststellen.

Nicht alle Rubriken nämlich sind von Theophanes durch das ganze Werk hindurch ausgefüllt. Nur die römischen Kaiser und die Bischöfe von Constantinopel werden ohne Unterbrechung bis ans Ende der Chronik aufgezählt, letztere von der Zeit an, wo Byzanz von Constantin zur Reichshauptstadt gemacht wurde und seine Bischöfe dadurch anfingen, höheres Ansehen als ihre Collegen zu geniessen. Ebenfalls vollständig finden wir die Perserkönige bis zur Zerstörung des Reiches durch die Araber angeführt; von da ab treten die Namen der Chalifen an Stelle der Perser in die zweite Rubrik ein; um aber die Reihe derselben bereits mit Muhamed beginnen zu können, sind die elf Jahre des letzten Perserkönigs Hormisdas nicht mehr einzeln durchgezählt, sondern die Liste der Araber verdrängt seinen Namen bereits im zweiten seiner Regierungsjahre, welches als neuntes und letztes Jahr Muhameds bezeichnet ist. Dagegen sind die Listen der Bischöfe von Rom, Jerusalem, Alexandria und Antiochia nur theilweise, bis zu verschiedenen Zeitpunkten hinab, continuirlich fortgeführt; später bleiben die Rubriken entweder, wie diejenige der Bischöfe von Alexandria, constant leer, oder sie weisen nach einer längeren Unterbrechung nur noch einzelne Namen auf, welche keine geschlossene Reihe mehr bilden, wie die Rubriken der Bischöfe von

Jerusalem und Antiochia, oder endlich wie bei der Liste der römischen Päpste beginnt eine zusammenhängende Reihe erst wieder nach einer Unterbrechung von 150 Jahren. Es bildet unsere nächste Aufgabe, festzustellen, ob die vereinzelten Erwähnungen späterer Bischöfe von Theophanes selbst herrühren oder von Lesern entweder aus dem Texte der Chronik selbst oder aus anderen Quellen entnommen und in die von Theophanes leer gelassenen Rubriken interpolirt sind; und ob der Endtermin der continuirlich durchgeführten Listen ein in erkennbaren inneren Verhältnissen der Chronik begründeter ist, oder nur dem Umstande seine Entstehung verdankt, dass ihrem Autor weitere Quellen nicht zu Gebote standen.

Die Liste der alexandrinischen Bischöfe endet mit der Zeit, in welcher Alexandria in die Hände der Araber fiel; A. M. 6145 p. 345, 7 wird das letzte Jahr der zehnjährigen Regierung des Bischofs Petrus verzeichnet. Einzelne Akte späterer Patriarchen werden in der historischen Erzählung erwähnt, in den Listen ist, wie gesagt, diese Rubrik in keinem weiteren Falle ausgefüllt. Für einen Theil derselben würde der Grund in Betracht zu ziehen sein, dass lange Zeit hindurch monotheletische Ketzer den Sitz inne hatten; allein p. 416, 13 erzählt Theophanes selbst, dass das Bisthum Alexandria den Orthodoxen wieder zugefallen sei. Trotzdem treten die Namen der Bischöfe nicht wieder ein.

Fast dasselbe ist von den Bischöfen von Jerusalem zu sagen; die zusammenhängende Liste reicht bis zur arabischen Eroberung; als letzter ist Sophronius mit drei Jahren bis zum Jahre 6127 p. 339, 10 aufgeführt. Doch wird hier wenigstens noch ein Bischof später in den Listen erwähnt, der aus Johannes Damascenus bekannte Bischof Johannes*) mit einer Regierungszeit von dreissig Jahren, deren erstes A. M. 6199 p. 375, 30 angesetzt ist; auch Anastasius p. 239, 36 erwähnt seinen Namen und die Anzahl seiner Regierungsjahre. Dennoch erregt die Art der Ueberlieferung in den Handschriften die erheblichsten Bedenken dagegen, dass diese vereinzelte Erwähnung auf Theophanes selbst zurückgehe. Zwar steht A. M. 6199 in allen Handschriften *Ἱεροσολύμων ἐπίσκοπος Ἰωάννης ἔτη λ'*, aber dann folgen in *cfm* nur die drei Ziffern *β' β' β'* für die laufenden Regierungsjahre des Kaisers, des Chalifen und des Bischofs von Constantinopel, nur *gh* fügen ein viertes *β'* hinzu; keine Handschrift hat *β' β' β' α'*, wie wir beim ersten Regierungsjahre des Bischofs erwarten sollten. Im folgenden Jahre 6200

*) Vergl. über ihn Le Quien Oriens Christ. III, 290.

p. 376, 8 hat Theophanes die ausführlichste Form für seine synchronistischen Angaben gewählt; allein in denselben ist in *ce* die Rubrik des Bischofs von Jerusalem ganz unausgefüllt geblieben, *f* hat nur den Namen Ἰωάννης ohne weitere Angaben. Der Schreiber des Monacensis hat es sich bequem gemacht und nur die laufenden Regierungsjahre ϛσʹ ψʹ γʹ γʹ γʹ hingeschrieben; allein auch hier geht aus dem Fehlen des vierten γʹ hervor, dass seine Vorlage entweder, wie die Schwesterhandschrift *e*, die Rubrik garnicht, oder wie *f* nur unvollständig ausgefüllt hatte. Wiederum nur *gh* haben vollständig Ἱεροσολύμων ἐπίσκοπος Ἰωάννης ἔτη λʹ γʹ, zählen also, wie das erste als zweites, so das zweite als drittes Jahr. Von A. 6201, p. 376, 30 ab füllen freilich alle Handschriften die Rubrik aus, zählen aber dieses Jahr wie *gh* als viertes und so fort, so dass insgesammt bis A. M. 6227, p. 410, 26 nur 29 Jahre herauskommen. Diese unsichere Ueberlieferung gerade in Bezug auf diesen vereinzelt stehenden Namen lässt es als gewiss erscheinen, dass der Name des Johannes von einem Leser des gemeinsamen Archetypus des Anastasius und der verderbten Handschriften, welchem derselbe aus der Geschichte der bilderstürmenden Kaiserzeit bekannt war, hinzugeschrieben worden, und erst später die Versuche gemacht worden sind, die dreissig Regierungsjahre auf die einzelnen Jahre zu vertheilen, wobei das dreifache Vorkommen der Ziffer βʹ A. M. 6199 irrthümlich eine vierte Wiederholung dieser Ziffer und damit eine Verschiebung der ganzen Reihe um ein Jahr hervorgerufen hat. Dass gerade *gh* alle Angaben am vollständigsten bieten, bestätigt diesen Verdacht, da sie, wie wir sehen werden, besonders reich an Interpolationen sind. Die Erwähnung (p. 408, 29) eines Johannes, welcher mit den orientalischen Bischöfen den Kaiser Leo III. in den Bann gethan, und welchen Le Quien l. l. wohl nicht mit Unrecht mit dem Bischofe von Jerusalem identificirt, mag den äusseren Anlass zu der Interpolation gegeben haben.

Noch zweifelloser ist die Interpolation in einem anderen Falle, wo nur die Classe *cm* einen Bischof von Jerusalem erwähnt, und dieser Fall kann zur Erläuterung des eben besprochenen dienen. Diese Handschriften-Classe füllt nämlich A. M. 6186 p. 367 die in den übrigen Codices leere Rubrik durch den Namen Ἀλέξανδρος aus, ohne Hinzufügung der Anzahl seiner Regierungsjahre und ohne weitere Ausdehnung der Interpolation auf frühere oder spätere Jahre. Trotzdem ist in Folge eines anderen Umstandes diese Stelle für unsere Zwecke höchst interessant. Zu dem Jahre 6178 (p. 363, 1) nämlich erwähnt Anastasius einen Alexander episcopus Antiochenus,

von welchem die Handschriften keine Spur haben; aber auch sonst ist derselbe vollständig unbekannt.*) Es ist somit eine kaum abweisbare Combination, dass dieser Alexander mit dem wenige Jahre später in *em* interpolirten Alexander dieselbe Person sei, nur dass der interpolirte Name, was bei der Anlage der Rubriken in den Handschriften ausserordentlich leicht möglich ist, in der Handschrift des Anastasius in eine andere Rubrik gerathen war, als in der Vorlage der Gruppe *em*. Dafür, dass er in dieser Gruppe an richtiger Stelle steht, spricht auch der Umstand, dass von den p. 396 f. besprochenen der Gruppe eigenthümlichen Interpolationen im Texte einige der wichtigsten (p. 328, 24 not.; 342, 22) sich speciell auf Jerusalem beziehen und genauere Kenntniss von und besonderes Interesse für diese Stadt bezeugen, so dass wir uns nicht wundern dürfen, gerade einen Bischof von Jerusalem interpolirt zu finden, während in der Liste der Alexandriner gar keiner, in der der Antiochener nur solche interpolirt sind, welche sich aus dem Texte des Theophanes selbst gewinnen liessen.

Diese Uebereinstimmung der ältesten Ableitung aus dem Archetypus mit den jüngsten Ausläufern derselben Ueberlieferung in einer Interpolation, welche die anderen Gruppen der Ableitungen nicht theilen, ist deshalb für die Handschriftengeschichte des Theophanes von Wichtigkeit, weil sie uns zeigt, dass scheinbar sehr junge Wandelungen des Textes in der That sehr alten Ursprungs sein können, weil sie uns die bereits oben gemachte Beobachtung bestätigt, dass Aenderungen und Interpolationen des ältesten unserer Reconstruction erreichbaren Exemplars durch mehrere Zwischenstadien hindurch in derselben Weise wie in diesem Exemplare zwischen den Zeilen oder am Rande überliefert werden konnten, bis sie durch die Laune eines Abschreibers bald früher bald später in den Text geriethen und so einen bald ausgedehnteren, bald beschränkteren Kreis unserer Handschriften in Mitleidenschaft gezogen haben. Nur auf diese Weise werden wir später das sonderbare Verhältniss der Handschriftengruppen zu einander erklären müssen.

Unter Berücksichtigung dieses Verhältnisses bei dem Namen des Alexander stösst die Annahme, dass auch der Name des Bischofs Johannes von Jerusalem dieser im Orient thätigen Hand seine Einführung in die Listen des Theophanes verdanke, auf keine Schwierigkeit mehr; sie empfiehlt sich umsomehr, da sich derartige vom Texte des Theophanes unabhängige Zusätze in den Rubriken von Alexan-

*) cf. Le Quien Oriens Christ. II, 743.

dria und Antiochia nicht finden, denn die Annahme, dass sich verschiedene Interpolatoren gerade dieser einen Rubrik bemächtigt haben sollten, ist unwahrscheinlich.

Aber noch eine andere Combination lässt sich wohl an die Erkenntniss des Ganges der handschriftlichen Ueberlieferung knüpfen. Die Uebersetzung des Anastasius beginnt in der Chronik des Syncellus nicht mit dem Anfange derselben, sondern genau mit denselben Worten, wie die Codices *efm*; sie verbindet mit Syncellus und Theophanes die kurze Chronik des Nicephorus, wie *f*. Die erstere Uebereinstimmung ist, da der Einschnitt in der Chronik des Syncellus nicht etwa mit Christi Geburt oder der Gründung des Kaiserreichs durch Cäsar oder einem sonstigen markanten Abschnitte der Weltgeschichte zusammenfällt, so auffallend, dass nicht wohl der Zufall dabei gewirkt haben kann, sondern dass man sagen darf, Anastasius fand die Zusammenstellung der drei Chroniken in seiner Handschrift vor, und sie war dieser nicht eigenthümlich, sondern derselben mit der Vorlage der Handschriften *efm* gemeinsam, aus der die Vorlage der Gruppe *em* den Nicephorus nicht abschrieb, sondern sich auf Syncellus und Theophanes beschränkte. Da aber der gemeinsame Archetypus von Anastasius und der Familie *efm*, wie wir sahen, auch der Archetypus aller übrigen Handschriften war, so ist auch für diese die gleiche Verbindung der drei Chroniken ursprünglich zu statuiren, und wo sie, wie in *g*, nicht vorhanden ist — für *cdh* können wir nichts Positives ausmachen, weil die Handschriften im Anfange verstümmelt sind — da beruht die andersartige Zusammenstellung des historischen Stoffes auf individueller späterer Aenderung eines Sammlers. Nun bieten ferner Anastasius und Codex *f* die erweiterte Redaction der Chronik des Nicephorus, in der, wie ich in der Vorrede zu meiner Ausgabe derselben (p. XXXIV) ausgeführt habe, sich Spuren finden, welche auf ihre Entstehung in oder bei Jerusalem hinweisen, gerade wie wir solche in der Chronik des Theophanes fanden. Wir können also die Entstehung der unserer Ueberlieferung des Theophanes mit Ausnahme des Codex *b* zu Grunde liegenden Handschrift und die Zusammenstellung der Historia tripertita auf die Wirksamkeit eines in der Gegend von Jerusalem thätigen Schreibers zurückführen.

Früher noch als die Listen der Bischöfe von Alexandria und Jerusalem hört die zusammenhängende Liste der antiochenischen Bischöfe auf, nämlich mit dem im Jahre 610 ermordeten Anastasius (A. M. 6101 p. 296, 16). Bald darauf gerieth die Stadt in die Hände der Perser; nachdem sie von Kaiser Heraclius wiederge-

wonnen, scheint die Bischofswürde in ketzerische Hände übergegangen zu sein. P. 416, 1 berichtet Theophanes nach einer syrischen Quelle, dass A. M. 6234 (= 742) nach 40jährigem Interregnum Stephan zum Bischof von Antiochia ernannt sei. Und von da ab, fügt er hinzu, sei die Besetzung des Bisthums von den Arabern nicht mehr verhindert worden. Dass es indessen zwischen 610 und 702 nicht an orthodoxen Bischöfen gefehlt habe, beweist die Wahl des orthodoxen Theophanes auf dem sechsten ökumenischen Concil. Bis zu dem erwähnten Jahre 6234 jedoch, in welchem die Araber die Wiederbesetzung des Bisthums zuliessen, finden wir keinen Namen in die Rubrik eingetragen. Denn wenn *efm* im Jahre 6122 (p. 332, 20 not.) einen Bischof Georgius mit elf Jahren aufweisen, so verdankt derselbe offenbar nur einer entstellten Dittographie des in der Rubrik daneben stehenden Bischofs Georg von Alexandrien, welcher vierzehn Jahre regierte, seine Entstehung; und die Handschriften *cm* beweisen durch den Zusatz des ersten Regierungsjahres nur einmal mehr, dass ihre Vorlage stark durchcorrigirt war. Von 6234 ab dagegen ist die antiochenische Rubrik einige Jahre hindurch durch die Namen der Bischöfe Stephanus, Theophylactus und Theodorus ausgefüllt bis zum Jahre 6247. Aber auch hier ist der handschriftliche Befund kein sehr vertrauenerweckender. Im Jahre 6234, in welchem Stephanus zuerst verzeichnet wird, geben nur *cm* ἔτη β′ als Gesammtzahl der Regierungszeit, die übrigen nur ἔτη ohne Zahl, dann allerdings alle das erste laufende Regierungsjahr, und ebenso a. 6235 das zweite; Anastasius p. 273, 12 erwähnt ihn überhaupt erst a. 6235 ohne Angabe der Regierungszeit. Im Jahre 6236 hat *h* die Rubrik nicht ausgefüllt; a. 6248 sollte das sechste Regierungsjahr des Theodorus vermerkt sein, da ihm a. 6243 als Gesammtsumme sechs Jahre zugetheilt werden, die Ziffer findet sich aber nur in *m*. In der Ansetzung der beiden letzteren Bischöfe stimmt Anastasius mit den griechischen Handschriften. Dass sich Theophanes auf die Aufnahme dieser drei Bischöfe beschränkt haben sollte, wäre doppelt auffallend, da er nicht nur selbst ausdrücklich versichert, dass später keine neue Unterbrechung in der Besetzung des Bisthums eingetreten sei, sondern auch mehrfach Namen von Bischöfen nennt, auch jedenfalls als Theilnehmer am siebenten ökumenischen Concil den Namen und die Regierungszeit des damaligen Bischofs erfahren haben wird. Aber es ist sehr charakteristisch, dass von den bei Theophanes genannten nur diese drei vom Chronisten in der historischen Erzählung so weit berücksichtigt sind, dass sich die Dauer

der Regierung und das Jahr des Antritts derselben daraus feststellen lässt. Der sich hiernach ergebende Verdacht, dass die Eintragung in die Listen von einem Leser des Textes bewirkt worden sei, wird dadurch zur Gewissheit erhoben, dass die Angabe über die sechsjährige Dauer des Patriarchats des Theodorus falsch ist und sich die falsche Angabe nur durch ein Missverständniss der Texteswortе des Theophanes erklären lässt. In seinem sechsten Regierungsjahre nämlich wurde Theodorus nach Angabe des Theophanes p. 430, 3 wegen hochverrätherischer Verbindungen mit dem byzantinischen Hofe aus seinem der römischen Grenze nahegelegenen Sitze nach dem Moabiter-Lande verbannt. Dies ist offenbar von einem Leser fälschlich so aufgefasst, als ob er damit auch seiner Würde entsetzt sei. Dies war aber sicher nicht der Fall, er wurde weder entsetzt noch bekam er einen Nachfolger, sondern noch sieben Jahre später a. 6255 p. 433, 30 finden wir ihn von Theophanes als Patriarch von Antiochia bezeichnet und in voller Ausübung seiner geistlichen Functionen begriffen. Er führte sein Amt bis zu seinem Tode a. 773 p. Chr., also im Ganzen nicht sechs, sondern 23 Jahre. Von Theophanes selbst also wurde die Rubrik der antiochenischen Bischöfe nur bis a. 610 ausgefüllt, aus keinem anderen erkennbaren Grunde, als weil ihm eine Quelle zur weiteren Fortführung der Liste nicht zu Gebote stand.

Wir werden somit sagen dürfen: Die Quelle, aus der Theophanes die Rubriken der Bischöfe von Jerusalem, Alexandria und Antiochia zusammenstellte, reichte nur bis ungefähr in die Zeiten des Heraclius und der arabischen Eroberung; die wenigen aus späterer Zeit in unseren Handschriften notirten Bischöfe dieser Sitze sind in sehr früher Zeit nach den historischen Erzählungen des Theophanes selbst oder aus zufälligem Wissen eines Lesers interpolirt.

Etwas anders liegt die Sache bei den Bischöfen von Rom. Auch diese bilden keine zusammenhängende Reihe durch die ganze Chronik hindurch, aber diejenigen Päpste, welche in den späteren Partieen in den synchronistischen Listen des Theophanes aufgeführt sind, bilden von einem bestimmten Punkte ab wieder eine ununterbrochene Reihe, welche sich nicht aus der Erzählung des Theophanes selbst gewinnen lässt. Eine erste continuirliche Liste schliesst mit Papst Benedict I. (574—78); doch ist dieser selbst bereits schlecht beglaubigt; A. M. 6062, p. 243, 15 steht sein Name zwar in allen Handschriften, doch fügen nur die häufiger Interpolation zu überführenden *gh* ἔτη ε' hinzu; bei Anastasius ist nicht einmal der Name genannt. Unter den Ziffern der laufenden Regierungs-

jahre p. 243, 16 merken dieselben Handschriften das erste Jahr Benedicts an, in den übrigen ist die ganze Zeile ausgefallen. Im Jahre 6065, einem Jahre mit vollen Angaben, bleibt die Rubrik des römischen Bischofs leer in *em*, d. h. in *y*, da *f* ganz fehlt; in *cg* steht *Ῥώμης ἐπίσκοπος Ἰωάννης*, d. h. in die leere Rubrik gerieth der Name aus den danebenstehenden Rubriken, da die Bischöfe von Constantinopel und Jerusalem beide den Namen Johannes führen Nur *h* hat *Ῥώμης ἐπίσκοπος Βενέδικτος ἔτη ε'*, nur *h* die Ziffer des laufenden Regierungsjahres *δ'*. Ebenso hat nur *h* im Jahre 6067 *Ῥώμης ἐπίσκοπος Πελάγιος ἄλλος ἔτη ϛ'*, ohne diesen Papst im Folgenden zu berücksichtigen. Da die Autorität des Codex *h* für sich allein fast stets irrelevant ist, so ist mit höchster Wahrscheinlichkeit anzunehmen, dass Theophanes in seiner Quelle nur noch den Namen des Benedict fand, ohne Angabe der Regierungsdauer; von den Handschriften erweisen sich *gh*, und aus der Gruppe ganz besonders *h*, als am stärksten interpolirt oder ältere Interpolationen am treuesten wiedergebend. Der zweite Theil der Liste beginnt mit Gregor III., a. 731—41. Aus der Zeit zwischen Benedict I. und Gregor III., einem Zeitraume von 150 Jahren, in dem 27 Päpste regierten, finden wir in den Listen des Theophanes nur höchst vereinzelte Angaben, die ganz den Charakter der in den anderen Rubriken nachgewiesenen Interpolationen tragen. Zu den Jahren 6087, Tom. II p. 167, 34 und 6090, p. 170, 18 erwähnt nur Anastasius den Papst Gregor I.; dies kann man für einen Zusatz aus der eigenen Initiative des römischen Bibliothekars halten. Dagegen findet sich zum Jahre 6122 Papst Johannes IV. nicht nur bei Anastasius p. 208, 20, sondern auch in allen griechischen Handschriften (p. 332, 20 not.) erwähnt; aber es steht daselbst eben nur der Name ohne Angabe der Regierungsdauer, und in den folgenden Jahren wird der römische Bischof nicht mitgezählt. A. M. 6144 (p. 344, 34 not.) bieten die griechischen Handschriften in der Rubrik des römischen Bischofs den Namen *Μαρτῖνος*, zu welchem die Gruppe *efm* den Zusatz *ἔτη η'* (*η'* vielleicht nur aus doppelter Schreibung des *η* von *ἔτη* entstanden, da die Zahl falsch ist), die übrigen nur *ἔτη* hinzufügen. Auch hier werden weder im ersten noch in den folgenden Jahren die einzelnen Regierungsjahre gezählt. Offenbar handelt es sich auch hier um Zusätze von Lesern, welche die Berichte des Theophanes p. 330, 6 ff und p. 344, 16 berücksichtigten. Dagegen in der zweiten mit Gregor III. a. 6217 (p. 404, 1) beginnenden fortlaufenden Liste spricht kein besonderes Indicium dafür, dass Namen und Zahlen interpolirt seien; die meisten Päpste nennt Theophanes

in der historischen Erzählung garnicht, auch finden sich in den Handschriften keine starken Varianten und keinerlei Verwirrung. Nur A. M. 6254 fehlt der Name Constantin II. in *efm*; doch da seine Regierungsjahre angegeben sind, so dass die Rubrik in dieser Gruppe lautet: *Ῥώμης ἐπίσκοπος ἔτη ε'*, so ist offenbar nur ein zufälliger Ausfall des Namens anzunehmen, wie er sich öfter findet. Schwierigkeit macht nur der letzte, von Anastasius nicht erwähnte Papst Leo III., nicht weil die Handschriften stark unter einander abweichen, sondern durch die Zählung seiner Jahre, wie sie in allen Handschriften, in denen der Schluss der Chronik erhalten ist (*efgm*) gleichmässig überliefert wird. Sein Regierungsantritt wird A. M. 6289, p. 471, 6 vermerkt und die Dauer seiner Regierung als achtjährig bezeichnet, aber nach dem achten Jahre A. M. 6296, p. 480, 10 wird die Zählung ruhig fortgeführt; im 16. Jahre (A. M. 6304, p. 493, 15), welches die vollen Angaben hat, lautet aber die Rubrik *Ῥώμης ἐπίσκοπος Λέων ἔτη ιϛ'. ιϛ'*; trotzdem wird a. 6305, das letzte der Chronik, als 17. Jahr Leo's gezählt. Muthmasslich haben wir es hier mit zwei Schreibfehlern zu thun *ἔτη η'* für *ἔτη ιη'* a. 6289, und *ἔτη ιϛ'* für *ἔτη ιη'* a 6304, veranlasst durch das folgende *ιϛ'*, die Ziffer des laufenden Regierungsjahres. Als Theophanes sein Werk schloss, stand Leo im 18. Jahre seiner Regierung, die über den Schluss der Chronik hinaus noch fortdauerte.

Wir können somit nur annehmen, dass Theophanes selbst die Inhaber des wichtigsten der ökumenischen Sitze, die von ihm so hoch verehrten Nachfolger Petri, von dem Augenblicke an, wo sie in den sein ganzes Lebensinteresse bildenden Kampf über die Bilderverehrung eingriffen, in seine Liste wieder aufnahm, so weit sie ihm bekannt waren. Aber freilich, wenn wir diese seine Liste ansehen und mit den wahren Namen und Regierungszeiten der Päpste vergleichen, so weicht dieselbe so seltsam von der Wahrheit ab, dass wir kaum zu begreifen vermögen, wie Theophanes zu so irrigen Angaben über Leute kam, die zum Theil doch seine Zeitgenossen waren und vermöge ihrer hochangesehenen Stellung auch in Byzanz in weiteren Kreisen bekannt sein mussten. Das Verhältniss der beiden Listen zu einander ist nämlich folgendes:

Theophanes.	Wirkliche Liste.
Gregor III. 9 Jahre.	Gregor III. 10 J. 8 M. 12 Tage.
Zacharias 21 Jahre.	Zacharias 10 J. 3 M. 14 Tage.
	Stephanus II. 3 Tage.
	Stephanus III. 5 J. 1 Monat.

Theophanes.	Wirkliche Liste.
Paulus I. 7 Jahre.	Paulus I. 10 J. 1 M.
Constantin II. 5 Jahre.	Constantin II. (Gegenpapst gegen Stephan IV.) 1 J. 1 M.
Stephan IV. 3 Jahre.	Stephan IV. 3 J. 5 M. 25 T.
Hadrian I. 27 Jahre.	Hadrian I. 23 J. 10 M. 25 T.
Leo 18 (?) Jahre.	Leo III. 20 J. 6 M. 17 T., regierte noch nach dem Abschlusse der Chronik.

Dass bei solchen Differenzen die von Theophanes angegebenen Anfänge der Regierungszeiten von den wahren Jahren erheblich abweichen, ist begreiflich, um so mehr, als auch hier wieder der Ausgangspunkt der Liste falsch angesetzt ist. Theophanes gleicht den Antritt Gregor's mit dem Jahre 724—25, dem neunten Jahre Leo's des Isauriers, während er in Wirklichkeit a. 731, dem Ende des 15. Jahres Leo's stattfand. Offenbar veranlasste ihn zu dem falschen Ansatze der Umstand, dass er A. M. 6217 das erste Auftreten des Papstes Gregor gegen die ketzerischen Ansichten des Bilderstürmers Leo III. erzählt, wobei ihm entgeht, dass dies nicht Gregor III., sondern dessen Vorgänger Gregor II. war.

Das Resultat der bisherigen Untersuchung ist somit, dass die Quelle des Theophanes für die Zusammenstellung der Listen ihn nicht in den Stand setzte, die Rubriken für Rom, Jerusalem, Alexandria und Antiochia bis in seine Zeit hinein auszufüllen; sie reichte vielmehr für Rom nur bis etwa a. 574, für die übrigen Bisthümer durchschnittlich bis zu der Zeit, wo die Sitze durch die arabische Eroberung vom byzantinischen Reiche abgetrennt wurden. Nur für den römischen Stuhl fand Theophanes von a. 731 ab Gelegenheit zu einer Fortsetzung. Die Unvollständigkeit und gründliche Falschheit dieses Stückes der Papstliste, deren Personen ihn doch besonders interessirten und mit Hochachtung erfüllten, lässt uns von den übrigen Listen keine hohen Erwartungen fassen, sondern vielmehr vermuthen, dass er auch hier das ihm am nächsten liegende Material ergriffen und in sorgloser Weise zusammengestellt habe, ohne sich auf tiefere Studien zur Ermittelung der wahren Verhältnisse einzulassen.

Wenn wir nun andere Bischofslisten finden, welche die Bischöfe der genannten vier Diöcesen in völliger Uebereinstimmung mit Theophanes gerade bis zu derselben Grenze fortführen, so lässt sich die Vermuthung schwer abweisen, dass diese Listen und die-

jenigen des Theophanes im engsten Zusammenhange stehen. Handelte es sich nur um Jerusalem, Alexandria und Antiochia, so wäre die Vermuthung weniger concludirend; denn hier bildete die Grenze der Liste ein so in den Bestand der Bisthümer einschneidendes, ihrem Dasein eine ganz andere Richtung gebendes Ereigniss, dass auch unabhängig von einander zwei Chronisten auf den Gedanken kommen konnten, Listen bis zu diesem Punkte fortzuführen. Immerhin bliebe es jedoch höchst bemerkenswerth und würde die Wahrscheinlichkeit der gemeinsamen Quelle der fraglichen Listen stützen, wenn trotz der häufigen doppelten und dreifachen Besetzung der Bisthümer in der Periode der heftigen kirchlichen Streitigkeiten dieselben Namen in den Listen aufgeführt wären, also dieselbe Parteistellung zu constatiren wäre. Dagegen bei den römischen Bischöfen fehlt jeder besondere Anlass, eine Liste derselben um das Jahr 574 abzuschliessen; wenn man also nicht den allerunwahrscheinlichsten Zufall annehmen will, so muss man hier gewiss den engsten Zusammenhang zweier Listen, welche zu dieser Zeit gleichmässig zum Abschlusse gebracht sind, zugeben. Dazu kommt, dass die Liste des Theophanes nicht nur im späteren Theile von a. 731 ab die stärksten Divergenzen von der historisch festgestellten Reihenfolge zeigt, sondern auch bereits vor a. 574 sehr wesentlich von derjenigen abweicht, die theilweise historisch nachweisbar ist, theilweise auf alter Tradition im Occident beruht. Listen also, welche genau die gleichen Abweichungen zeigen, können nicht wohl unabhängig von einander entstanden sein.

Solche Listen nun finden wir in dem *Χρονογραφικὸν σύντομον* des Nicephorus und in dem zuerst von Mai Script. vett. nova coll. I, 2 p. 1, dann von Schöne im Eusebius I. App. p. 64 herausgegebenen anonymen *Χρονογράφιον σύντομον ἐκ τοῦ Εὐσεβίου τοῦ Παμφίλου πονημάτων*. Die auffallende Aehnlichkeit dieser Listen untereinander und mit denen des Theophanes und Syncellus ist nicht unbemerkt und unbesprochen geblieben. Für die römische Liste ist Lipsius, Chronologie der römischen Bischöfe p. 28 ff., für die antiochenische Harnack, Zeit des Ignatius p. 56 ff. zu vergleichen; beide Schriften gehen jedoch näher nur auf die älteren Theile der Listen ein.

In Bezug auf den Abschluss der Listen sind allerdings kleine Abweichungen zu constatiren; bei Nicephorus ist auch noch die Regierungszeit des Papstes Benedict I. angegeben, welche bei Theophanes schlecht beglaubigt ist; dagegen fehlt sie bei Sophronius, dem letzten Bischof von Jerusalem; im Chronographion fehlt auch

der Name des Sophronius, am Ende der Listen von Alexandria und Antiochia fehlen den letzten Bischöfen Petrus und Anastasius die Regierungszeiten, welche Nicephorus und Theophanes angeben; am Ende der römischen Liste*) ist nicht nur, wie bei Theophanes, Benedict I. ohne Angabe der Regierungszeit geblieben, sondern auch sein rechtmässiger, anerkannter Vorgänger Johannes III. Allein diese kleinen Abweichungen sind unerheblich neben den wesentlichen Uebereinstimmungen, wenn man bedenkt, wie leicht solche Listen von berufener oder unberufener Hand vervollständigt wurden, theils durch Fortführung der Namen, theils durch Zufügung der Regierungszeiten, wo die Namen ohne dieselben verzeichnet waren. Der geringe Unterschied am Schlusse beweist somit nur, dass die Listen, welche Theophanes und Nicephorus benutzten, aus einem anderen, ein wenig erweiterten Exemplar desselben Originals entnommen waren, wie das Chronographion. Da die Listen der einzelnen Bischofssitze nicht mit demselben Jahre abschliessen, die römische Liste sogar einen erheblichen Unterschied im Schlusstermin zeigt, so wurden sie offenbar ursprünglich nicht zu gleicher Zeit von einem Chronisten redigirt, sondern verschiedene einzeln umlaufende Listen äusserlich von demselben zusammengestellt. Da es nicht wahrscheinlich ist, dass diese Zusammenstellung derselben Listen mehrfach vorgenommen worden, so benutzten wohl unsere drei Gewährsmänner dieselbe Chronik, welche diese Zusammenstellung vorgenommen hatte. Ausserdem sind die ursprünglichen Listen, welche nur seltene und kurze historische Zusätze gehabt zu haben scheinen, im Chronographion als äusseres Gerüst benutzt, um grössere historische Ausführungen einzuschieben und sind dadurch selbst in ihrem Bestande nicht völlig intact geblieben; auch mangelt es uns an dem handschriftlichen Material, um zu controliren, wie weit die vorkommenden Abweichungen Schuld des Schreibers unserer Handschrift oder Irrthümer der Mai'schen Ausgabe sind.

Ich bespreche nun im Folgenden einzelne Stellen unserer Theophanes-Handschriften, in welchen sich wichtige Varianten finden, welche auf anderem Grunde basiren, als auf den ganz gewöhnlichen Verwechselungen der Zahlzeichen; diese berücksichtige ich nur, wo ihre weite Verbreitung für den Zusammenhang der Handschriften

*) Als Ende der Liste bei Nicephorus und im Chronographion bezeichne ich natürlich den Namen, bei welchem die Beifügung der Regierungsdauer aufhört oder höchstens den ersten Namen dahinter; der Rest der Namen ohne die Regierungszeiten muss bei Beiden späterer Zusatz sein.

unter einander lehrreich ist. Als Grundsatz dürfen wir aufstellen, dass dasjenige auch bei Theophanes als richtig anzunehmen sei, was dem Chronographion und Nicephorus gemeinsam ist.

Die erste merkwürdige Variante im Kataloge der römischen Bischöfe findet sich beim Jahre 5786 (p. 7, 7). In Wirklichkeit folgte auf den Papst Gaius Marcellinus mit mehr als acht Regierungsjahren, dann nach einer längeren Sedisvacanz Marcellus, welcher 1 Jahr 7 Monate 21 Tage regierte, auf diesen Eusebius (vgl. Lipsius p. 242 ff.). Dagegen kennen Theophanes, Nicephorus und das Chronographion zwischen Gaius und Eusebius nur einen Bischof mit einer Regierungsdauer von zwei Jahren, allein der Name desselben variirt bei ihnen. Während das Chronographion ihn Marcellus nennt, heisst er in den Handschriften des Nicephorus Marcellinus (mit der Variante *Μαρκελλιανός* in zweien derselben); im Theophanes schwanken die Handschriften, indem *ab* *Μαρκελλῖνος*, die übrigen und Anastasius *Μάρκελλος* bieten. Man würde also als wahrscheinlich annehmen können, dass die gemeinsame Quelle der drei Ableitungen den Marcellinus ganz ausgelassen und die Regierungsdauer des Marcellus auf zwei Jahre abgerundet habe, dass somit der Name in den Handschriften *ab* des Theophanes und im Nicephorus gleichmässig verschrieben sei. Allein dagegen erhebt sich ein wichtiges Bedenken. Die Kataloge des Nicephorus und des Chronographion vor der diocletianischen Verfolgung stammen aus verschiedenen Quellen (vgl. Lipsius p. 30). Es kann somit die Verschiedenheit der Angaben auch auf einer Fortwirkung dieser Quellenverschiedenheit beruhen in der Art, dass das Chronographion zwar in Berücksichtigung der ihm mit Theophanes und Nicephorus gemeinsamen Quelle den einen Bischof ausliess, aber aus der anderen Quelle mit der zweijährigen Regierungsdauer richtig den Namen des Marcellus verknüpfte.*) Ich habe somit kein Bedenken getragen die durch die Lesung des Nicephorus gestützte Form *Μαρκελλῖνος* der Codices *ab* aufzunehmen, also auch hier einen neuen Beweis von der Vorzüglichkeit dieser Handschriften zu erblicken.

Weiter sind durch gemeinsame Schreibfehler interessant die Jahre 5844—46 (p. 41, 7—11), deren Ziffern auf einander folgen,

*) Die beiden Päpste Marcellinus und Marcellus finden sich in fast allen erhaltenen Papstkatalogen verwirrt. In den griechischen Katalogen ist dies um so weniger auffallend, als nicht nur die Namen, sondern nach der älteren Schreibung des β auch die Ziffern der Regierungsdauer (ἔτη η und ἔτη β) einander sehr ähnlich sehen.

ohne durch historischen Text getrennt zu sein. *b* bietet dieselben in dieser Fassung:

> Ῥώμης ἐπίσκοπος λε′ Φίλιξ ἔτος α′ (A. M. 5844).
> ιϛ′. ν′. ζ′. ιγ′. κγ′. ϑ′.
> Ῥώμης ἐπίσκοπος λϛ′ Δάμασος ἔτη κη′ (A. M. 5845).
> ιζ′. να′. α′. η′. ιδ′. κδ′. ι′.
> ιη′. νβ′. β′. ϑ′. ιε′. κε′. ια′. (A. M. 5846).

Ihm fehlt also nur *a*. 5844 das laufende Regierungsjahr des Papstes Felix.

Codex *c* (ich erinnere daran, dass *d*, welcher sonst der Handschrift *c* nahe verwandt ist, alle diese Angaben ausgeschlossen hat) liest:

> Ῥώμης ἐπίσκοπος λε′ Φίλιξ. Ῥώμης ἐπίσκοπος λϛ′
> Δάμασος ἔτη κη′.
> ιϛ′. ν′. ζ′. ιβ′. κγ′. ϑ′.
> ιζ′. να′. α′. η′. ιγ′. κδ′. ι′.
> ιη′. νβ′. β′. ϑ′. ιδ′. ιε′. κε′. ια′.

Er hat also (abgesehen von der später zu besprechenden Differenz in der Rubrik der Bischöfe von Jerusalem) die Corruptel, dass hinter Felix ἔτος α′ ausgefallen, und Damasus an den verkehrten Platz gekommen ist. Auch fehlt ihm, wie *b*, a. 5844 das laufende Regierungsjahr des Felix.

ef haben:

> Ῥώμης ἐπίσκοπος λα′ (so *e*, in *f* fehlt die Zahl) Φίλιξ ἔτος α′.
> Ῥώμης ἐπίσκοπος Δάμασος ἔτη ιη′.
> ιϛ′. ν′. α′. ζ′ ιβ′. κγ′. ϑ′.
> ιζ′. να′. β′. η′. ιγ′. κδ′. ι′.
> ιη′. νβ′. ϑ′. ιδ′. κε′. ια′.

Sie vermeiden also den Fehler der Auslassung von ἔτος α′, den *c* hat, theilen mit diesem die falsche Stellung des Damasus; dagegen ist ihnen eigenthümlich die Verschreibung von ἔτη κη′ in ἔτη ιη′, und das Hinaufrücken der Ziffern α′ und β′ der Rubrik des römischen Bischofs aus a. 5845 und 5846 nach 5844 und 5845. Daraus ergiebt sich, dass auch bei ihnen, wie bei *bc*, die Rubrik ursprünglich a. 5844 unausgefüllt war. *m* weicht hier total von *ef* ab und giebt die Zahlen (mit Ausnahme einer Verschreibung in den Ziffern der Rubrik von Antiochia) völlig richtig, selbst ohne a. 5844 die Rubrik des römischen Bischofs leer zu lassen, dagegen fehlen ihm wie *f* die Ordinalzahlen λε′ und λϛ′ der beiden Päpste.

Da auch der Vallicellanus, der dem *m* aufs nächste verwandt ist, die gleiche Erscheinung zeigt, überhaupt die Listen in diesen beiden jüngsten Handschriften in zahlreichen Fällen völlig richtig sind, wo das Richtige durch Nachzählen leicht zu constatiren war, so ist ohne Frage ihr gemeinsames Original von einem aufmerksamen Leser systematisch durchcorrigirt worden. Uebrigens ist auch *m* selber einer nochmaligen Revision seitens eines Lesers unterzogen und Manches (z. B. hier die falschen Ziffern der antiochenischen Rubrik) von demselben corrigirt worden.

g endlich (*h* fehlt) bietet die Jahre in folgender Fassung:

Ῥώμης ἐπίσκοπος λε' Φίλιξ Ῥώμης ἐπίσκοπος Δάμασος ἔτη ιη'.

Dann die Zahlen wie *ef*. Er vereinigt demnach fast alle Fehler von *ef* und *c*. Wieder also ist *b* weitaus die zuverlässigste Quelle, indem er nur einen, allen Handschriften gemeinsamen Fehler theilt. Die Verschiebung des Namens des Damasus vom Jahre 5845 in das Jahr 5844 zeigt sich als Fehler des Archetypus der schlechteren Ueberlieferung; das gemeinsame Fehlen von *ἔτος α'* hinter *Φίλιξ* in *cg* deutet auf nähere Verwandtschaft zwischen diesen. Wenn *c* richtig *ἔτη κη'* für das *ἔτη ιη'* von *efg* bietet, so dürfte dies wohl auf einer Correctur in seiner Vorlage beruhen, und der Fehler *ἔτη ιη'* ebenfalls bereits dem Archetypus der ganzen Klasse zur Last fallen, um so mehr, da sich in *c* in der Rubrik der Bischöfe von Jerusalem durch die Hinzufügung von *ιε'* in a. 5646 gleichfalls die Hand eines Interpolators zeigt.

Der nächste Bischof, welcher für uns Interesse hat, ist Anastasius I.; leider fehlt die seinen Regierungsantritt meldende Zeile *Ῥώμης ἐπίσκοπος Ἀναστάσιος* etc. in *efm*. In allen Handschriften werden seine Regierungsjahre nur a. 5888 und 5889 (p. 74, 26; 27) gezählt, a. 5990 (p. 75, 1) wird schon als erstes Jahr seines Nachfolgers Innocenz bezeichnet. Trotzdem giebt *c* als Gesammtsumme seiner Regierung drei Jahre an, und dieselbe Angabe lässt sich aus den in Verwirrung gerathenen Zahlen von *b* eruiren. Bei ihm steht nämlich:

Ῥώμης ἐπίσκοπος Ἀναστάσιος ἔτη
β'. β'. α'. ιβ'. λη'. λ'. θ'. κδ'.
γ'. γ'. β'. ιγ'. γ'. λα'. ι' κε'.

Das heisst, genau wie *c* (in dem nur *ιβ'* und *ιγ'* fehlen) hat:

Ῥώμης ἐπίσκοπος λη' Ἀναστάσιος ἔτη γ'.
β'. β'. α'. ιβ'. λ'. θ'. κδ'.
γ'. γ'. β'. ιγ'. λα'. ι'. κε'.

Dass die ἔτη γ' dem Theophanes ursprünglich angehören, beweist die gleiche Angabe bei Nicephorus und im Chronographion; also haben wir hier einen der erwähnten Fälle, in denen Theophanes absichtlich ein Regierungsjahr weniger zählte. Dies ist in den Handschriften *g* und *h* der Anlass zu willkührlichen Aenderungen geworden. *h* hat einfach ἔτη β' statt ἔτη γ' geschrieben; *g* hat bereits a. 5887 Ῥώμης ἐπίσκοπος Ἀναστάσιος ἔτη γ'. α', doch ohne der Umstellung weitere Folge zu geben, da er trotzdem wie die übrigen Handschriften a. 5887 als 15. Jahr des Vorgängers Siricius, 5888 und 5889 als erstes (α' ist im Codex in δ' verschrieben) und zweites des Anastasius zählt.

Für Papst Zosimus (p. 81, 28 ff.) werden die acht Jahre a. 5905—12 durchgezählt, entsprechend der ihm von Nicephorus und dem Chronographion zugetheilten Regierungsdauer. Bei Theophanes ist die mehrfach (p. 81, 28; 82, 9; 83, 28) genannte Ziffer der Gesammtsumme merkwürdig stark corrumpirt, selbst *b* bietet sie nur a. 5912 (p. 83, 28) richtig; die durchgehende Richtigkeit derselben in der Gruppe *em* beruht sicher auf Correctur. A. 5905 (p. 81, 28) schreiben alle *mss.* ausser *em* ἔτη ιε'; a. 5906 (p. 82, 9) fehlt die Zahl in *b.*, *cf* haben ἔτη ιε'. *gh* ἔτη ιβ', wohl aus ιε' verschrieben, a. 5912 (p. 83, 28) haben *cfh* ἔτη ιε', *g* corrumpirt ἔτη ια'.

Die erste ernste Differenz zwischen Theophanes einerseits, und den übereinstimmenden Angaben des Nicephorus und des Chronographion andererseits findet sich bei den Päpsten Anastasius II. und Symmachus. Die Gesammtdauer beider Regierungen ist bei allen gemeinsam sechzehn Jahre, aber die Vertheilung derselben verschieden. Theophanes giebt dem Anastasius vier Jahre, dem Symmachus zwölf, die beiden anderen Listen dem Anastasius nur zwei, dagegen dem Symmachus vierzehn Jahre. Diese Differenz könnte Zweifel daran erregen, ob wir mit Recht die drei Listen aus derselben Quelle hergeleitet haben; allein eine nähere Betrachtung wird vielmehr die volle Berechtigung dieser Annahme bestätigen. Freilich wird in allen Handschriften und von Anastasius A. M. 5994 (p. 143, 19) als erstes Jahr des Symmachus genannt, hier wie a. 5996, 5998, 5999, 6001, 6005, in denen die Rubriken voll ausgefüllt sind, seine Regierungszeit auf zwölf Jahre bestimmt, und demgemäss von a. 5994 bis 6005 von α' bis ιβ' durchgezählt; freilich werden in allen Handschriften von a. 5990 bis a. 5993 vier Jahre für Anastasius durchgezählt, und a. 5992 vier Jahre als Dauer seiner Regierung genannt. Aber im Jahre 5990 (p. 140, 31) bei Meldung seines Regie-

rungsantrittes geben ihm alle Handschriften (*b* fehlt) ἔτη β'., wie Nicephorus und das Chronographion. Da die Zahlen β' und δ' nicht leicht verwechselt werden, so müssten wir einen sehr sonderbaren Zufall annehmen, wenn diese Uebereinstimmung durch einen Schreibfehler in dem Archetypus unserer Theophanes-Handschriften entstanden sein sollte. Wir haben es aber nicht mit einem solchen Zufalle, sondern offenbar mit einer uralten Interpolation zu thun. Zählte man nur zwei Jahre für Anastasius (a. 5990, 5991), so würde der Regierungsantritt des Symmachus a. 5992 fallen; in diesem Jahre werden jedoch noch Regierungshandlungen des Papstes Anastasius erzählt, erst a. 5993 sein Tod und die darauf folgenden Wirren durch die Doppelwahl des Laurentius und Symmachus; erst zum Schlusse des Jahres wird die Anerkennung der Wahl des Symmachus erwähnt. Offenbar bemerkte ein Leser bereits vor der Trennung der beiden Hauptzweige der Handschriften diesen Widerspruch zwischen Listen und Text und suchte ihm abzuhelfen dadurch, dass er erst a. 5994 den Regierungsantritt des Symmachus ansetzte, in Folge dessen aber die Regierung desselben um zwei Jahre kürzen musste, die er dem Anastasius zulegte. Er vergass aber dieser Aenderung auch rückwirkende Kraft zu geben, und so blieben a. 5990 die verrätherischen ἔτη β' stehen.

Vom Papste Agapetus ab (a. 6028, p. 216, 15) herrscht zwischen den Angaben der Handschriften des Nicephorus und der übereinstimmenden Liste des Theophanes und des Chronographion eine bis zum Schlusse der Liste durchgehende Differenz. Allein da die bei Nicephorus einem jeden der folgenden Päpste fälschlich zugetheilte Regierungszeit jedesmal der des betreffenden Nachfolgers entspricht, so liegt offenbar nur ein Fehler der Nicephorus-Handschriften vor, der dadurch entstanden ist, dass der Schreiber des gemeinsamen Archetypus aller unserer Handschriften erst alle Namen der Liste schrieb, dann die Zahlen der Regierungsdauer hinzufügte, dabei aber die Ziffer des Papstes Agapetus übersah und so alle übrigen Ziffern um eine Stelle zu früh einsetzte. Ich habe demgemäss in meiner Ausgabe des Nicephorus die ursprüngliche Ordnung und damit die Uebereinstimmung der drei Listen hergestellt. Nur beim Papste Agapetus bleibt eine Differenz bestehen, da Theophanes ihm zwei Jahre giebt, das Chronographion nur eins; da die Angabe des Chronographion der wahren Regierungsdauer von zehn Monaten und neunzehn Tagen besser entspricht, auch der Abschreiberfehler in der Nicephorus-Handschrift sich leichter erklärt, wenn die für Agapetus angegebene Regierungsdauer der des unmittelbar folgenden

Papstes Silverius (ἔτος α′) gleich war*), so ist wohl anzunehmen, dass die gemeinsame Quelle dem Agapetus nur ein Jahr zuschrieb. Hier wäre also die erste und einzige wirkliche Differenz zwischen Theophanes und den beiden anderen Listen im Papstkatalog, falls wir den Handschriften trauen dürfen und nicht vielmehr Theophanes a. 6028 Agapetus mit einem Jahre notirte und a. 6029 als Fülljahr freiliess, und erst die späteren Handschriften desshalb a. 6028 ἔτος α′ in ἔτη β′ änderten. Leider fehlt uns cod. *b*, aus dem sich vielleicht eine Entscheidung ergeben hätte.

Zum Theil verwickelter als bei der Liste der römischen Bischöfe liegen die Verhältnisse bei den Listen der Inhaber der drei orientalischen Bisthümer, weil die oben berührten Gründe, aus denen Theophanes zu Widersprüchen zwischen den aus den Listen entnommenen Angaben und den aus historischen Quellen geschöpften Berichten kam, hier besonders stark wirken, theils weil die inneren Wirren in der Kirche gerade hier in unaufhörlichem Wechsel der rechtlichen und faktischen Besitzer der bischöflichen Würde zum Ausdruck kam, theils weil Theophanes, vorwiegend aus byzantinischen Kirchenhistorikern schöpfend, diesen Wirren den grössten Raum in seiner Erzählung giebt. Betrachten wir zuerst den Sitz von Jerusalem.

Gleich bei den Angaben über den ersten Bischof dieser Reihe findet sich zwischen Theophanes und den beiden anderen Listen die Differenz, dass diese dem Hymenaeus eine Regierungszeit von 23 Jahren zuschreiben, Theophanes von 24. Ich wüsste keine andere Erklärung dafür, als dass Theophanes hinter dem 23. Jahre ein Fülljahr hinzuthat, und jener Leser der ältesten uns erreichbaren Handschrift, dessen Wirksamkeit wir schon öfter constatirt haben, dieses als 24. des Hymenaeus rechnete und danach die Gesammtsumme an den beiden Stellen, wo sie genannt wird, änderte. Unsere Handschriften zeigen allerdings keine Spur mehr davon. Bei Zabdas, dem Nachfolger des Hymenaeus, stimmt Theophanes in der Angabe der Regierungsdauer von zehn Jahren mit den beiden anderen Listen, zählt jedoch im Einzelnen nur neun Jahre, so dass die Gesammtsumme der beiden Regierungen bei ihm wie bei den übrigen 33 Jahre beträgt. Im Weiteren ist zu bemerken, dass a. 5829 (p. 34, 14) alle Handschriften dem Bischof Maximus die Gesammtsumme ἔτη ιϛ′ statt ἔτη ϛ′ geben; auch *b* theilt diesen

---

*) In meiner Ausgabe p. 123, 11 ist durch einen Irrthum ἔτη β′ gedruckt. Vergl. die Corrigenda auf der letzten Seite.

Schreibfehler. Die Angaben über die folgenden Bischöfe sind zunächst sehr interessant für das Verhältniss der drei Chronographen und beweisen, dass alle drei unabhängig von einander aus derselben Quelle geschöpft haben. Das Verhältniss ist folgendes:

Nicephorus.	Chronographion.	Theophanes.
Κύριλλος ὁ ἐξωσθεὶς ὑπὸ Ἀρειανῶν. ἀντ' αὐτοῦ δὲ γεγόνασι τρεῖς· Ἀρσένιος, Ἡράκλειος καὶ Ἱλάριος· καὶ πάλιν ἀνακληθεὶς ἐπὶ Γρατιανοῦ ἐν τῇ β' συνόδῳ εὑρέθη ἐν Κωνσταντινουπόλει. ὁμοῦ ἔτη ξβ'.	*Κύριλλος Ἀρειανὸς ἔτη ιε'. Ἡράκλειος ὁ Ἀρειανός. Ἱλάριος Ἀρειανὸς ἀλλαχοῦ Ἑλλάδιος ἔτη ιβ'. Κύριλλος ὀρθόδοξος ἔτη λϛ'. ὃς καὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ συνόδῳ τῶν ρν' ἐν Κωνσταντινουπόλει συνῆλθεν.*	*Κύριλλος ἔτη ιε'. Ἱλάριος ἔτη ιβ'. Κύριλλος ἔτη λε'.*

Das Chronographion leidet allerdings an starken Irrthümern. Zunächst ist aus der Kirchengeschichte bekannt und hier von Nicephorus ausdrücklich bezeugt, dass der Cyrill, welchen das Chronographion in zwei Personen, einen Arianer und einen Orthodoxen zerlegt, nur ein Mann war, dessen Orthodoxie zwar anfänglich nicht rein von allen Zweifeln war, der aber doch nirgends und in keiner Periode seines Lebens die einfache Bezeichnung als Arianer verdiente. Woher der Irrthum stammt, ist aus der Vergleichung mit Nicephorus klar; es fehlt im Chronographion der erste der drei arianischen Bischöfe Arsenius (von Anderen auch *Ἀρρήνιος*, *Ἐρέννιος*, Irenius genannt). Die Aehnlichkeit des Namens mit *Ἀρειανὸς* scheint seine Auslassung durch einen Schreiber veranlasst zu haben, so dass nur übrig blieb: *Κύριλλος ἔτη ιε'.*
. . . . *Ἀρειανὸς*
Ἡράκλειος ὁ Ἀρειανὸς u. s. w.

Ebenfalls verschrieben ist im Chronographion die Summe für die Dauer der zweiten Regierungsperiode Cyrill's: *ἔτη λϛ'.* Berücksichtigt man die von Nicephorus angegebene Gesammtsumme, so ergiebt sich bei diesem, wie bei Theophanes eine Dauer von nur 35 Jahren. Einen durchschlagenden Beweis dafür, dass das Chronographion und Theophanes (und somit auch Nicephorus) auf dieselbe Quelle zurückgehen, sehe ich darin, dass die zwölf Jahre des Exils des Cyrillus in beiden Listen nur einem Bischofe, dem Hilarius, zugetheilt werden, während bei Nicephorus und vom Chronographion drei Namen genannt sind. Dass Theophanes diese beiden ohne die Summe ihrer Regierungsdauer angeführten Namen in seinen

Listen auslässt, ist bei der Eigenart derselben erklärlich. Aber doch hat er sie nicht ganz unterdrückt. In *b* nämlich findet sich zum Jahre 5850 von erster Hand in rother Dinte folgende Randnote:

> *Σχόλιον: Κύριλλος Ἱεροσολύμων ἐδιώχθη ὑπὸ τῶν Ἀρειανῶν, ἀντ' αὐτοῦ δὲ γεγόνασιν Ἀρειανοὶ γ'· Ἀρσένιος. Ἡράκλειος. Ἱλάριος. καὶ πάλιν Κύριλλος ἀνακληθεὶς ἐπὶ Γρατιανὸν* (so) *συνῆλθεν* (*ἀνῆλθεν?*) *καὶ ἐν τῇ συνόδῳ τῶν ρη'* (lies *ρν'*) *ἐπισκόπων ἐν Κωνσταντινουπόλει συνῆλθεν.*

Die Form des Scholion, verglichen mit Nicephorus und dem Chronographion, zeigt eine Uebereinstimmung mit dem Ausdrucke dieser beiden, welche offenbar nicht zufällig sein kann, dagegen Abweichungen von der Fassung eines jeden derselben, welche auch die Annahme unmöglich machen, dass dasselbe aus einem von ihnen direkt geschöpft sei; vielmehr erklären sich die Uebereinstimmungen nur daraus, dass alle drei aus derselben Quelle geschöpft, Nicephorus zum Theil etwas freier gearbeitet, das Chronographion stark gekürzt hat.

Aber auch für die Geschichte unserer Ueberlieferung des Theophanes-Textes ist die Thatsache, dass Theophanes aus seinen Quellen Notizen an den Rand schrieb, nicht uninteressant. Denn schwerlich ist anzunehmen, dass ein Leser dieselbe Chronik, welcher Theophanes seine Listen entnahm, nachverglich und daraus Randbemerkungen abschrieb, vielmehr sehr probabel, dass Theophanes selbst das Scholion aus seiner Quelle dahin setzte, um die beiden Bischöfe, welche er in den Listen nicht erwähnen konnte, nicht ganz zu übergehen. Zur Stütze dieser Annahme dient der Umstand, dass noch an zwei anderen Stellen sich als *Σχόλιον* bezeichnete Stücke finden, welche dort vom Rande in den Text gekommen sind, von denen wenigstens das eine sich mit grosser Wahrscheinlichkeit auf Theophanes selbst als Urheber zurückführen lässt. Eine interessante Erzählung über das Verhältniss Pipin des Kleinen zum päpstlichen Hofe p. 402, 21 ff., a. 6216 war offenbar aus Veranlassung von p. 403, 29 an den Rand geschrieben; bei Anastasius findet sie sich erst a. 6234, chronologisch der Wahrheit ein wenig näher, aber sicher fälschlich dahingesetzt, da dort keine im Texte erwähnte Thatsache die Stellung des Scholion rechtfertigt. Ob dasselbe von Theophanes selbst herrührt oder späteren Ursprungs ist, ist nicht zu ermitteln. Der zweite Fall ist die oben bereits erwähnte Disputation über die chronologische Fixirung des Erlasses der Constitutionen des sechsten oekumenischen Concils unter A. M. 6177

(p. 361, 17 ff.), welche mit einer Aufzählung der Patriarchen von Constantinopel schliesst. Ich erwähnte bereits, dass bei Anastasius diese Liste mit dem Patriarchen Tarasius abschliesst; da dieser der letzte ist, dessen Tod Theophanes erlebte, und da dessen Nachfolger Nicephorus bereits unmittelbar nach dem Abschlusse des Werkes des Theophanes abgesetzt wurde, so scheint mir kein Zweifel möglich, dass Theophanes selbst dies Scholion schrieb. Denn wenn es von einem späteren Leser herrührte, so wäre es merkwürdig, dass die Liste nicht bis auf die Zeit dieses Lesers hinabgeführt wäre, da ein sachlicher Grund, mit Tarasius abzuschliessen, nicht vorliegt.

Diese Erkenntniss nun, dass Theophanes selbst in seinem Exemplare Randbemerkungen machte und eine auch von Nicephorus verwendete Quelle dazu benutzte, klärt eine auffallende Stelle, p. 240, 26 ff., auf. Dieselbe lautet in allen Handschriften und Anastasius: *τῇ δὲ αὐτῇ ιγ' ἰνδικτιῶνι μηνὶ Ἀπριλλίῳ ιβ' Εὐτύχιος, ὁ πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, καθῃρέθη καὶ ἐξωρίσθη ἐν Ἀμασείᾳ ὑπὸ Ἰουστινιανοῦ.* Nur Codex *h* fügt hinzu: *βασιλέως διὰ τὸν ὑπ' αὐτοῦ γεγονότα ἴνδικτον μὴ καταδέξασθαι.* Da gerade diese Handschrift unter allerlei anderen Interpolationen, an denen sie reich ist, einige solche bringt, welche bestimmte historische Facta berichten (vgl. z. B. p. 199, 27 not.), so würde man sich auch über diesen Zusatz nicht wundern; auffallend jedoch ist daran, dass er sich wörtlich übereinstimmend bei Nicephorus Chron. brevis p. 117, 18 ed. de Boor findet. Sonstige Spuren von einer Benutzung dieses Büchleins finden sich unter den Interpolationen der Handschrift nicht. Mir scheint somit die Annahme gerechtfertigt, dass auch hier die Nachwehen einer von Theophanes aus dieser Quelle gemachten Randnotiz vorliegen. Wenn man sich der oben (p. 367, p. 460 ff.) gegebenen Nachweise erinnert, wie offenbar sehr alte, bereits in dem Urcodex unserer gesammten Ueberlieferung gemachte Randnotizen, Correcturen und Interpolationen keineswegs in alle späteren Handschriften eingedrungen sind, sondern sporadisch bald in dieser bald in jener Gruppe oder einzelnen Handschrift, oft erst in den allerjüngsten, zum Vorschein kommen, während sie in den einer solchen Handschrift am nächsten verwandten Exemplaren fehlen, so wird man sich nicht darüber wundern, dass auch diese uralte Randnotiz nur in dieser einen verhältnissmässig jungen und schlechten Handschrift gerettet ist. Wir werden unten noch andere vereinzelte Fälle ins Auge zu fassen haben, in denen gerade diese nachweislich dem Theophanes-Texte selbst angehörige, in

allen anderen Codices verschwundene, Sätze und treffliche Lesarten gerettet hat, und auch dort als Lösung des scheinbaren Widerspruchs die Thatsache finden, dass naturgemäss derjenige Codex, welcher am meisten spätere Interpolationen und Correcturen vom Rande und aus den Intercolumnien entnimmt, auch am meisten von den echten ursprünglichen im Urcodex gleich beim Schreiben gemachten Verbesserungen von Auslassungen, Schreibfehlern etc. in sich aufnehmen wird.

Kehren wir nach dieser Abschweifung zu der Liste der Bischöfe von Jerusalem zurück. Bei der ersten Regierung Cyrill's ist noch zu bemerken, dass Theophanes in der Angabe der Gesammtsumme von fünfzehn Jahren mit dem Chronographion übereinkommt, aber nur vierzehn Jahre bis zum Antritt von Cyrill's Nachfolger offen lässt. In *c* ist der bereits erwähnte (vgl. p. 487) Versuch gemacht, a. 5846 das fünfzehnte Jahr einzuschwärzen. Sehr abweichend verhält sich hier *b*, welcher a. 5833—5838 wie die übrigen als die ersten sechs Jahre Cyrill's zählt, 5839—5841 offenbar in Folge eines später weiter ausgedehnten Schreibfehlers mit *ιγ'. ιδ'. ιε'* beziffert, endlich a. 5842—46 für das elfte bis fünfzehnte Jahr Cyrill's in Anspruch nimmt, statt wie die übrigen für das zehnte bis vierzehnte.

Sicher ist somit nur, dass Theophanes zur Ausgleichung ein Jahr weniger zählte, als die von ihm angegebene Gesammtsumme der Regierung betrug; wahrscheinlich ist es, dass *b* auch hier die freilich durch besondere Corruptelen verwischte Spur des Richtigen bewahrt hat, und Theophanes nicht wie gewöhnlich das überschüssige Jahr am Ende fortliess, sondern zu dem auch durch einige andere Beispiele (z. B. bei der Vertheilung der Jahre des Athanasius von Alexandria) unzweifelhaft bestätigten Verfahren griff, mitten in der Zählung ein Jahr zu überspringen und so die Ziffer des letzten Regierungsjahres mit der Gesammtsumme in Uebereinstimmung zu bringen. In welchem Jahre der Sprung stattfand, ist in Folge der Verderbnisse des Codex *b* in den Zahlen der Jahre 5839—41 nicht sicher zu sagen. Leider habe ich mich durch diese Corruptelen bewegen lassen, die Zählung der schlechteren Handschriften in den Text aufzunehmen.

Bei der zweiten Regierung Cyrill's ist das 32. Jahr desselben höchst bemerkenswerth. Während vorher und nachher die Jahre ganz regelrecht in den Handschriften durchgezählt werden, wird a. 5890 das 32. nur in *c* einigermassen richtig angegeben: *Ἱεροσολύμων ἐπίσκοπος Κύριλλος ἔτη λε'. λδ'.* d. h. es ist *λδ'* für *λβ'*

verschrieben. Viel stärker dagegen und nicht nur durch Schreibfehler entstellt sind die übrigen. *b* hat die Angabe so:

Ἱεροσολύμων
ἐπ̊ Ἰωάννης
ἔτη λε΄
Κύριλλος
λβ΄.

efgm geben: Ἱεροσολύμων ἐπίσκοπος Ἰωάννης ἔτη λε΄. λβ΄, *h* am weitesten von der Wahrheit entfernt: Ἱερ. ἐπ. Ἰωάννης ἔτη ιϛ΄. β΄. Der Name des Johannes ist also jedenfalls bereits in sehr alter Zeit am Rande oder im Texte beigeschrieben und hat den Namen Cyrill's mehr und mehr verdrängt. Nun hiess in der That des Cyrillus Nachfolger Johannes und regierte sechzehn Jahre, aber im Texte wird er in diesem Jahre nicht erwähnt; es konnte also aus diesem kein Anlass zur Interpolation entnommen werden. Auch keiner der anderen in den Listen a. 5890 aufgeführten Bischöfe führt den Namen Johannes, so dass auch nicht durch Verschiebung die Irrung hat entstehen können. Die Interpolation des Namens ist somit einigermassen räthselhaft; vielleicht lässt sie sich aus einer anderen Discrepanz zwischen Text und Listen erklären. Im Jahre 5892, welches nur durch wenige Zeilen von den chronologischen Daten des Jahres 5890 getrennt ist, wird bereits in den ersten Worten der Tod des Bischofs Nectarius von Constantinopel erzählt, als dessen sechzehntes Jahr a. 5892 in den Listen gezählt wird. Möglich, dass Jemand darauf aufmerksam machen wollte, dass dieses Jahr eigentlich schon seinem Nachfolger Johannes Chrysostomus gehöre und daher den Namen Johannes an den Rand schrieb, dass dann ein Schreiber diesen falsch in das Jahr 5890 hineinzog. Jedenfalls ist auch hier wieder *b* insofern der relativ beste Codex, als er zwar die Interpolation theilt, aber sie so überliefert, wie er sie fand, während die übrigen das Streben zeigen, das offenbar Falsche auf ihre Weise zu beseitigen, ein Streben, in welchem *h* wieder am weitesten geht.

Cyrill's Nachfolger Johannes sass sechzehn Jahre auf dem Throne von Jerusalem; im Einzelnen werden siebenzehn Jahre durchgezählt. Da *bgh* im siebenzehnten Jahre, a. 5910, die Rubrik leer lassen, die übrigen corrupt ζ΄ statt ιζ΄ haben, da in einzelnen anderen Fällen von Fülljahren alle Handschriften die Rubrik unausgefüllt lassen, so ist wohl anzunehmen, wie es ja auch das Natürliche ist, dass Theophanes stets so verfuhr, dass also, wo in solchen

Fällen in den Handschriften die Rubrik ausgefüllt ist, Interpolation vorliegt, die hierbei ja besonders nahe lag.

Stark in Verwirrung gerathen sind die Jahre des Bischofs Martyrius, a. 5987—5994. Die Gesammtsumme von acht Jahren stimmt mit Nicephorus und dem Chronographion, auch ist zwischen seinem Vorgänger und seinem Nachfolger richtig ein Raum von acht Jahren für ihn verwendet; aber es wird nicht von α'—η' durchgezählt, sondern die Jahre 5987 und 5988 sind beide mit α', die folgenden mit β'—ζ' bezeichnet. Wie sich *b* in den ersten Jahren verhielt, ist nicht zu ermitteln, da dieselben in die grosse Lücke der Handschrift fallen, aber von a. 5990 ab zählt er wie die anderen Handschriften γ'—ζ'. Da nun nicht anzunehmen ist, dass sieben Jahre hintereinander die Zahlen α'. β'. γ'. etc. für β'. γ'. δ'. etc. verschrieben seien, zu einer absichtlichen Correctur keine erkennbare Veranlassung vorliegt, man im Gegentheile sich eher wundert, dass nicht die entgegengesetzte Correctur durchgeführt ist, um den Anstoss zu beseitigen, so muss eine für uns verdunkelte Ursache vorgelegen haben. Am wahrscheinlichsten scheint es mir, dass Theophanes seine Compensirungsmethode, von der sich gerade in der Reihe der Bischöfe von Jerusalem die zahlreichsten Beispiele finden, in der Art angewendet hat, dass er für des Martyrius Vorgänger Anastasius statt der ihm gehörigen achtzehn Jahre neunzehn durchzählte, so dass ursprünglich im Jahre 5987 als in einem Fülljahre die Rubrik des Bischofs von Jerusalem unausgefüllt war, dass er dann umgekehrt von a. 5988 ab für Martyrius statt der ihm gehörigen acht Jahre nur sieben Jahre durchzählte. Ein Leser merkte dann später, dass mit a. 5986 mit dem achtzehnten Jahre die Regierung des Anastasius zu Ende war, und setzte den Namen des Martyrius a. 5987 ein, ohne durch Aenderung der Ziffern für die laufenden Regierungsjahre die Folgerungen für die nächsten Jahre daraus zu ziehen. Ganz besonders corrumpirt ist aber noch das sechste Jahr des Martyrius a. 5992, wo die Angabe nach dem Vorhergehenden lauten sollte: *Ἱεροσολύμων ἐπίσκοπος Μαρτύριος ἔτη η'. ε'.* So steht aber in keiner Handschrift, sondern es hat:

b: *Ἱεροσολύμων ἐπίσκοπος Ἠλίας ἔτη θ'. ε'.*

cfm: *Ἱεροσολύμων ἐπίσκοπος Ἠλίας ἔτη θ'.* ohne laufendes Regierungsjahr.

e: *Ἱεροσολύμων ἐπίσκοπος Ἠλίας ἔτη θ'. α'.*

g: *Ἱεροσολύμων ἐπίσκοπος Ἠλίας ἔτη ς'. α'.*

h: *Ἱεροσολύμων ἐπίσκοπος Ἠλίας ἔτη γ'. α'.*

Also alle haben statt des Namens Martyrius den des Elias, worüber später zu reden sein wird, alle ausser *gh* haben ἔτη ϑ'. ἔτη ς' in *g* ist höchst wahrscheinlich aus ἔτη γ' corrumpirt, wenigstens hat ἔτη ς' gar keinen Sinn, während die Zahl ἔτη γ' in *h* offenbar eine weitere Interpolation ist, danach ausgerechnet, dass im vierten Jahre nachher der Nachfolger eintritt; und während die übrigen Handschriften a. 5993 und 5994 unbekümmert um a. 5992 die Regierungsjahre mit ς' und ζ' richtig weiter zählen, haben *gh* die Interpolation fortgesetzt und zählen β' und γ'. Den geringsten Grad von Interpolation zeigt wieder *b*, der wenigstens die richtige Zahl des Regierungsjahres gerettet hat, während die übrigen Handschriften dem scheinbaren Regierungsantritt eines neuen Bischofs diese Zahl geopfert und sie in α' geändert haben; denn dass auch *efm* ursprünglich wie die anderen Glieder der interpolirten Klasse gelesen haben, ist wahrscheinlich. Am weitesten in der Interpolation vorgeschritten sind wie gewöhnlich *gh*.

Wiederum allein richtig hat *b* den Namen des Nachfolgers des Martyrius a. 5995, *Ἱεροσολύμων ἐπίσκοπος νασαλούστιος*, d. h. *ἐπίσκοπος να' Σαλούστιος*, während die übrigen ihn an dieser Stelle Anastasius nennen. Auffallend ist in der achtjährigen Regierungszeit dieses Bischofs, dass statt der acht Jahre im Einzelnen neun Jahre durchgezählt werden, hier aber nicht von α' bis η' mit einem Fülljahre dahinter, sondern so, dass a. 5997 und 5998 beide mit γ' bezeichnet sind, und dann von δ' bis η' fortgezählt wird. Warum dies von Theophanes so eingerichtet ist, ist nicht erkenntlich; die auch an anderen Stellen sich wiederholende Erscheinung bildet das Correlat zu der oben mitgetheilten Beobachtung, dass manchmal, wenn ein Jahr weniger, als die Gesammtsumme beträgt, durchgezählt wird, die ausgelassene Ziffer nicht die des letzten Jahres, sondern die eines früheren ist.

Weitaus am interessantesten ist das Verhältniss der Handschriften bei dem Nachfolger des Salustius, bei Elias. Dieser wird von Nicephorus und im Chronographion mit 23 Jahren angesetzt, und dem entsprechend sind ihm auch bei Theophanes A. M. 6004 in seinem ersten Regierungsjahre 23 Jahre zuertheilt; nur *em* haben hier ἔτη ια', vermuthlich verlesen für α', da in *em* und einigen anderen Handschriften bereits a. 6005 ein neuer Bischof eintritt. Zählt man diese 23 Jahre von a. 6004 ab durch, so trifft man a. 6027 auf das erste Jahr des Bischofs Johannes, welcher auch bei Nicephorus und im Chronographion als Nachfolger des Elias genannt wird. Somit kann kein Zweifel sein, dass der Urtext in

den Jahren 6004—26 die Regierungsjahre des Elias von 1 bis 23 durchgezählt hat. Davon sind aber unsere Handschriften weit entfernt. Der Anlass zu weitgehender Interpolirung derselben liegt offenbar in den starken Widersprüchen zwischen dem chronologischen Gerüste des Theophanes und seinen Angaben im Texte. Diese resultiren einerseits daraus, dass die Regierung des Elias eine sehr stürmische war, und er im Laufe derselben abgesetzt, dann wieder eingesetzt wurde, ein Wechsel, auf den die Liste gar keine Rücksicht nimmt, während er in der Erzählung ausführlich behandelt wird, sodann daraus, dass die Liste der Bischöfe von Jerusalem, wie oben bemerkt, ganz besonders stark aus dem richtigen chronologischen Ansatze verschoben ist. So kommt es, dass gerade a. 6004, welches als erstes Jahr der 23jährigen Regierung des Elias notirt ist, im Texte erzählt wird, Elias sei abgesetzt und an seiner Stelle Johannes zum Bischof von Jerusalem geweiht. Dieser Punkt ist bereits in ältester Zeit der Ausgangspunkt der Interpolation geworden. Der Codex *b* wiederholt a. 6005 dasselbe, was er a. 6004 hatte, d. h. das erste Jahr der 23jährigen Regierung des Elias, a. 6006 zählt er als zweites und so fort bis a. 6017. Dieses Jahr müsste nach dieser Zählung das dreizehnte sein, es wird aber als das vierzehnte gezählt, d. h. so, wie wenn richtig von a. 6004 ab weiter gezählt wäre, ebenso 6018 als fünfzehntes, 6019 als sechzehntes; damit hört *b* überhaupt auf. Die Handschriften *cfgh* zählen genau wie *b* von a. 6005 — 16 die Jahre 1 — 12, dann a. 6017 — 26, die Jahre 14 — 23, aber von a. 6005 ab haben sie statt des Namens des Elias überall den Namen Johannes. Wenn *em* bisweilen Ἰωάννης ἔτη ια' statt ἔτη κγ' haben, und nicht a. 6017 von zwölf auf vierzehn, sondern erst a. 6021 von sechzehn auf achtzehn überspringen, und dadurch ebenfalls a. 6026 auf die Ziffer 23 kommen, so beruht dies natürlich auf weit jüngerer Correctur in der speciellen Vorlage dieser Handschriftengruppe. Offenbar also setzte bereits in ältester Zeit, bevor sich die beiden Hauptklassen der Handschriften trennten, ein Leser, um den erwähnten Widerspruch zwischen Liste und Text a. 6005 auszugleichen, in dies Jahr das erste des Johannes, wie es der Text zu gebieten schien, ersetzte den Namen des Elias überall, wo der Name in den Listen vorkam, durch den des Johannes und corrigirte die Reihe der laufenden Regierungsjahre von diesem Jahre ab eine Zeit lang durch, bis er merkte, dass, wenn er die Correctur ganz durchführe, er a. 6026 auf die Zahl κβ', nicht auf κγ' käme. Da *b* die eine Aenderung ignorirt, die andere mitmacht,

so war die Correctur wohl so gemacht, dass die Ziffern radirt oder so geändert waren, dass das Ursprüngliche nicht mehr kenntlich war, der Name des Johannes dagegen am Rande oder über den des Elias nur übergeschrieben war, so dass dieser leserlich blieb. Ein Beweis dafür, dass auch der Schreiber des Archetypus der übrigen Handschriften beide Namen nebeneinander las, findet sich a. 6017, wo *efgm* lesen: *Ἀντιοχείας ἐπίσκοπος Εὐφράσιος Ἠλίας ἔτη ε΄. γ΄.*, der Name des Elias also in die falsche Rubrik gerathen ist. Den durch die Correctur für a. 6004 geschaffenen Widerspruch, dass die Gesammtsumme der 23 Jahre stehen blieb, während doch nur das erste davon gezählt war, berücksichtigte der Corrector weiter nicht, dagegen zählte er, wie es scheint, um Elias zu seinem Rechte zu verhelfen, von a. 6004 ab zurück, verzählte sich aber dabei, und setzte den Namen des Elias nicht, wie er gemusst hätte, a. 5982 sondern a. 5992 ein. Anders wenigstens weiss ich es nicht zu erklären, dass a. 5992, wie oben erwähnt, der Name des Elias in allen Handschriften den des Martyrius verdrängt hat. Da auch *b* dort den Namen des Elias hat, so hängt die Aenderung doch offenbar mit der eben besprochenen uralten Correctur zusammen. Nicht ersichtlich freilich ist es, wie a. 5992 die älteren und besseren Handschriften dazu kommen, dem Elias neun Jahre zuzutheilen. Vielleicht bekam die ursprüngliche Ziffer durch die Correctur ein dem ϑ΄ ähnliches Aussehen und wurde so von den Abschreibern gelesen. Jedenfalls bietet uns auch bei der besprochenen Stelle A. M. 6004 ff. wieder die Handschrift *b* den verhältnissmässig besten Text, und zwar zeigt sich hier einmal deutlich, dass die Güte dieser Handschrift nicht nur darin besteht, dass sie noch nicht unzählige Schreibfehler des Archetypus der übrigen Handschriften theilt, sondern auch darauf beruht, dass ihr Schreiber sich an den Text hielt und Marginal- oder Interlinear-Interpolationen, welche er ebenfalls bereits vorfand, nicht in denselben aufnahm.

Weniger fruchtbar für unseren Zweck, als die Betrachtung des Katalogs der Bischöfe von Jerusalem, ist die der Liste der alexandrinischen Bischöfe; auch bietet sie deshalb weniger sichere Resultate, weil die Liste des Chronographion theils vom Verfasser selbst durch Hinzuziehung anderer Quellen geändert, theils später offenbar von einem Leser bearbeitet worden ist, ohne dass wir beurtheilen könnten, ob sich diese Aenderungen auf die Bezeichnung der religiösen Parteistellung der Bischöfe beschränkt habe. Wir werden also die Vergleichung der Listen auf Nicephorus beschränken müssen und das Chronographion nur subsidiär hinzuziehen können.

Bischof Petrus (a. 5786 ff) ist mit einer Regierungsdauer von elf Jahren angesetzt, doch werden zwölf Jahre gezählt in der Art, dass das dritte zweimal gezählt wird. Von Interesse ist es, dass a. m. 5786 *abc* ihm das Beiwort ὁ *μάρτυς* geben, *efgm* offenbar interpolirt ὁ *ἱερομάρτυς*, denn a. 5797 hat nur *g* ὁ *ἱερομάρτυς* gegen die Lesart ὁ *μάρτυς* aller übrigen Handschriften. Die Ziffern der Jahre 5798—5802 sind stark in Verwirrung gerathen, weil dieselben ohne trennenden historischen Text auf einander folgen. Sie geben ein gutes Beispiel, wie durch blosse Abänderungen in der Stellung aufs leichteste Verstümmelungen und Verwirrungen entstehen können, die dann wieder zu Correcturen der Leser Anlass geben. Die richtige Stellung wäre folgende:

Ἱεροσολύμων ἐπίσκοπος Ἑρμὼν ἔτη θ'.	A. M. 5798.
Ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπος Ἀχιλλᾶς ἔτος α'.	
β'. δ'. ϛ'. α'. α'. β'.	
Ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπος Ἀλέξανδρος ἔτη κγ'.	A. M. 5799.
γ'. ε'. ζ'. β. α'. γ'.	
δ'. ϛ'. η'. γ'. β'. δ'.	A. M. 5800.
ε'. ζ'. θ'. δ'. γ'. ε'.	A. M. 5801.
Ἀντιοχείας ἐπίσκοπος Παυλῖνος ἔτη ε'.	A. M. 5802.
ϛ'. η'. ι'. ε'. δ'. α'.	

Da im Archetypus die Angaben über die neu eintretenden Bischöfe offenbar nicht wie hier in einer Zeile, sondern, wie die Rubriken der Jahre mit vollständigen Angaben, von oben nach unten geschrieben waren, so würden die fünf Jahre einen unverhältnissmässig grossen Raum eingenommen haben; man scheint deshalb die neu eintretenden Namen neben die Reihen der laufenden Regierungsjahre geschrieben zu haben, etwa so:

β. δ'. ϛ'. α'. α'. β'.	*Ἱεροσολ. ἐπίσκ.*	*Ἀλεξανδρείας ἐπίσκ.*	
γ'. ε'. ζ'. β'. α'. γ'.	*Ἑρμὼν ἔτη θ'.*	*Ἀχιλλᾶς ιθ'*	*Ἀλέξανδρος*
δ'. ϛ'. η'. γ'. β'. δ'.		*ἔτος α'.*	*ἔτη κγ'.*
ε' ζ'. θ'. δ'. γ'. ε'.	*Ἀντιοχείας ἐπίσκοπος*		
ϛ' η'. ι'. ε'. δ'. α'.	*Παυλῖνος ἔτη ε'.*		

wenn auch weniger regelmässig. Dafür spricht der Befund bei *ab*, aus denen sich wenigstens einigermassen noch das Richtige eruiren lässt, und bei denen die Stellung so ist:

β'. δ'. ϛ'. α'. *Ἱεροσολύμων ἐπίσκ. Ἀχίλας ἔτος α'. β'.*
γ'. ε'. ζ'. β'. *Ἑρμὼν ἔτη θ'. α'. Ἀλεξανδρείας*
δ'. ϛ'. η'. γ'. α'. ἐπίσκοπος ιθ' Ἀλέξανδρος ἔτη κη'. γ'.

ε′. ζ′. ϑ′. δ′. β′.	α′.	δ′.
γ′.	β′.	ε′.
ϛ′. η′. ι′. ε′. δ′.	γ′.	
ε′.	δ′.	

Αντ. $\overset{ϛ}{ἐπ}$. *Παῦλος ἔτη ε′.*

In den übrigen Handschriften fehlt Achillas gänzlich, offenbar weil sie ihn, wie *ab*, ohne Bezeichnung seines Bischofssitzes fanden und nicht unterzubringen wussten. Die anderen drei Namen, auch der des Paulinus, stehen sodann an der Spitze zusammen; darauf folgen die Zahlen. Dieselben lassen sich bei *c* leicht aus einer ähnlichen Stellung wie bei *ab* herleiten; sie sind nämlich so:

β′. δ′. ϛ′. α′. α′. β′.
γ′. ε′. ζ′. β′. β′. γ′.
δ′. ϛ′. η′. γ′. γ′. δ′.
ε′. ζ′. ϑ′. δ′. ε′. δ′. ε′.
ϛ′. η′. ι′.

cm so:

β′. δ′. ϛ′. α′. α′. α′.
γ′. ε′. ζ′. β′. β′. δ′.
δ′. ϛ′. η′. γ′. γ′. ε′.
ε′. ζ′. ϑ′. δ′. δ′.
ϛ′. η′. ι′. ε′. ε′.

Damit nahe verwandt *f*:

β′. δ′. ϛ′. α′. ε′.
γ′. ε′. ζ′. β′. α′.
δ′. ϛ′. η′. γ′. δ′.
ε′. ζ′. ϑ′. δ′. ε′.
ϛ′. η′. ι′.

g ist dermassen verwirrt, dass vom Ursprünglichen keine Spur mehr zu erkennen ist.

Athanasius figurirt bei Theophanes wie bei Nicephorus und dem Chronographion mit 46 Jahren, von diesen werden jedoch nur 43 durchgezählt, aber so, dass die fehlenden drei Jahre nicht am Ende in den Handschriften abgeschnitten sind, sondern in der Mitte herausgenommen. Von a. 5822 bis a. 5847 sind richtig 26 Jahre durchgezählt, von a. 5850 ab zählen alle Handschriften das 32. Jahr und so fort. Die Ziffern der beiden Jahre 5848 und 5849 sind in den Handschriften etwas verwirrt, doch ist in ihnen ursprünglich wohl das 30. und 31. Jahr des Athanasius notirt gewesen,

so dass also das 27—29. Jahr desselben übersprungen ist. Die Ziffern würden nämlich, wenn Theophanes ruhig fortgezählt hätte, folgende Gestalt gezeigt haben:

Ἀντιοχείας ἐπίσκοπος Στέφανος ἔτη γ΄. A. M. 5848.
κ΄. νδ΄. δ΄. ια΄. β΄. κζ΄. α΄.
κα΄. νε΄. ε΄. ιβ΄. γ΄. κη΄. β΄. A. M. 5849.

Statt dessen hat *b* die Reihen so:

κ΄. νδ΄. δ΄. ια΄. β΄. λα΄.
κα΄. νε΄. ε΄. ιβ΄. γ΄. λβ΄.

Die letzte Rubrik ist offenbar aus einer Mischung der Ziffern für die beiden Bischöfe von Alexandria und Antiochia: λ΄. α΄. und λα΄. β΄. entstanden, und diese Corruptel ist uralt, da sie von sämmtlichen Handschriften getheilt wird. Der Archetypus der übrigen merkte aber, dass so die Rubrik des antiochenischen Bischofs fehlte, und interpolirte dieselbe, so dass bei ihnen steht:

κ΄. νδ΄. δ΄. ια΄. β΄. λα΄. α΄.
κα΄. νε΄. ε΄. ιβ΄. γ΄. λβ΄. β΄.

Ferner ist während der Regierungszeit des Athanasius, welche oft durch Verbannung unterbrochen war und zu zweimaliger Aufstellung von Gegenbischöfen führte, die Art der Erwähnung dieser Gegner bemerkenswerth. Die Regierung derselben wird in den Listen selbst völlig ignorirt und Athanasius stets als der rechtmässige Inhaber des alexandrinischen Stuhles betrachtet. Nur der Codex *b* erwähnt sie gelegentlich, indem er nämlich den Namen des ersten derselben, Gregorius, a. 5831 und 5834 über die erste Zeile der alexandrinischen Rubrik schreibt, also so:

Γρηγόριος
Ἀλεξανδρείας ἐπ̄
Ἀθανάσιος
ἔτη μϛ΄.

Den zweiten, Georgius, erwähnt er am Rande zu den Jahren 5836 und 5837. Von den übrigen Handschriften hat nur *c* und diese nur a. 5834 dasselbe wie *b*. Man würde hier an eine einfache Interpolation denken, die aus dem Texte des Theophanes selbst entnommen sein könnte, wenn nicht der oben p. 493 erwähnte Fall vorläge, dass Theophanes selbst aus seiner Vorlage Notizen über ketzerische Gegenbischöfe an den Rand geschrieben, die uns der Codex *b* am getreuesten überliefert hat. Auch hier glaube ich ein ähnliches Verfahren annehmen zu dürfen, da auch Nicephorus nur

die Gesammtsumme der 46 Jahre vom Regierungsantritt des Athanasius bis zu seinem Tode angiebt, von den beiden arianischen Bischöfen nur die Namen ohne Angabe der Regierungszeit erwähnt: *Ἀθανάσιος ὁ πολλάκις ἐξορισθεὶς ὑπὸ Ἀρειανῶν. ἀνθ' οὗ γέγονε Γρηγόριος Ἀρειανός. Ἀθανάσιος πάλιν τὸ δεύτερον· τούτου ἐξορισθέντος ὑπὸ Κωνσταντίου πάλιν, Γεώργιος Καππαδόκης Ἀρειανός· Ἀθανάσιος τὸ τρίτον ὁμοίως καὶ τὸ τέταρτον ἐπεσκόπησεν. ὁμοῦ τὰ πάντα ἔτη μϛ'.* Da im Codex *c* die Erwähnung des Gregorius nicht in dem Jahre erfolgt, in welchem die Wahl desselben zum Bischof im Texte erzählt wird, so haben wir es offenbar nicht mit einer speciellen Interpolation der Vorlage dieser Handschrift zu thun, sondern mit einem letzten Nachklange dieser alten Randnotiz und ein neues Beispiel, wie eine im Archetypus der schlechteren Klasse vorhandene Interlinear- oder Randbemerkung nur in einer einzelnen Verzweigung derselben uns erhalten ist.

Stark corrupt sind die Ziffern der alexandrinischen Bischöfe in den folgenden Jahren überliefert. Das Chronographion giebt die nächsten sieben Jahre dem Bischof Petrus und erwähnt die Vertreibung desselben durch den Arianer Lucius und die Wiedereinsetzung des Petrus, ohne eine Angabe über die Dauer der Regierung des Lucius und des Petrus nach der Restitution. Nicephorus giebt Petrus ein Jahr, Lucius fünf, dann Petrus wieder ein Jahr, so dass eine Gesammtsumme von sieben Jahren herauskommt. Bei Theophanes ist der handschriftliche Befund folgender: a. 5865 haben alle Handschriften *Ἀλεξ. ἐπίσκ. Πέτρος ἔτη ϛ'. α'.*, a. 5866 nochmals dieselbe Angabe, a. 5867 alle die Ziffer *β'* für das laufende Regierungsjahr, a. 5868 alle *Λούκιος ἔτη ϛ'. γ'.* (*γ'* fehlt nur in *f*) a. 5869 alle *δ'* für das laufende Regierungsjahr. A. 5870 hat *b* so:

Πέτρος
Ἀλεξανδρείας
ἐπίσκοπος
Λούκιος
ἔτη ϛ'.
ε'.

In *c* ist nicht mit Sicherheit zu erkennen, ob er *Λούκιος ἔτη ϛ'. ϛ'.* oder *Λ. ἔτη ϛ'. ε'.* liest, es scheint aber das erstere. *ef* lesen *Λούκιος ἔτη ϛ'. ιβ'.*, wo *ιβ'* entstanden ist durch Vertauschung mit der Ziffer des laufenden Regierungsjahres des Antiocheners, welchem statt *ιβ'* falsch *ϛ'* beigeschrieben ist. Die Vorlage von *ef* hatte also wie *c*: *Λούκιος ἔτη ϛ'. ϛ'.* *m* hat *Λούκιος ἔτη ϛ'. ε'.*, wohl durch

Correctur in seiner Vorlage. *gh* endlich geben: *Λούκιος ἔτη ιβ'. δ'.* d. h. die gleiche Corruptel wie in *ef* wurde durch Ausfall des ς' hinter *ἔτη* verschlimmert und das so entstandene in der Vorlage von *gh* selber dahin interpolirt, dass nach dem folgenden Jahre, welches in *gh* fälschlich als fünftes zählt, dieses als das vierte bezeichnet wird. A. 5871 endlich haben *bef* in folgender Gestalt:

Πέτρος
Ἀλεξ. ἐπίσκ.
Λούκιος
ἔτη ς'

Als laufendes Regierungsjahr hat *e* ς', *b* corrupt *β'*, in *f* ist die Zahl verloren. *c* und *m* lassen *Πέτρος* fort und haben ς' als Zahl des Regierungsjahres. *g* hat *Ἀλ. ἐπ. Λούκιος ἔτη ς'. ε'. h Ἀλ. ἐπίσκ. Πέτρος ἔτη ς'. ε'.*
Im Texte wird nur a. 5865 der Tod des Athanasius, die Wahl des Petrus, seine Vertreibung durch Lucius, a. 5871 die Wiedereinsetzung des Petrus und sein Tod erzählt. Veranlassung zu einer Interpolirung aus dem Theophanes selbst würde somit nur a. 5871 vorliegen. Offenbar hat, nach dem Befunde in *b*, Theophanes dem Bischof Lucius eine Regierung von sechs Jahren zugetheilt, aber, wie sich aus a. 5870, 5871 ergiebt, die rechtlichen Ansprüche des Petrus hier in ähnlicher Weise angedeutet, wie er vorher die thatsächliche Besetzung des Stuhles durch die Arianer während der Verbannung des Athanasius angedeutet hatte. Im ersten Jahre des Lucius, a. 5866, muss der Name des Petrus im gemeinsamen Original aller Handschriften in einer solchen Weise beigeschrieben worden sein, dass derselbe den Namen des Lucius völlig verdrängen konnte, und daraus, dass man hier also *Πέτρος ἔτη ς'* las, ist dann offenbar auch im Jahre 5865 *ἔτη ς'* für *ἔτος α'* eingedrungen. Auch hier wieder haben wir darin, dass a. 5871 *ef* den Namen des Petrus genau in derselben Form an der Spitze der alexandrinischen Rubrik bringen wie *b*, einen Beleg, wie derartige Notizen nur in einzelne Glieder der corrumpirten Familie eingedrungen, von anderen vernachlässigt worden sind, und keineswegs immer von den gleichen Gliedern; denn oben war es *c*, hier sind es *ef*, in denen die Notiz erhalten worden ist. Ob auch bei *h*, wo der Name des Petrus den des Lucius verdrängt hat, dieselbe Notiz benutzt ist, oder ob die Vorlage von *h* wie so oft aus der Erzählung des Theophanes interpolirt worden ist, wage ich nicht zu entscheiden.

Im Uebrigen bietet die Liste der Alexandriner nur zu wenigen

Bemerkungen Anlass. Auffallend ist, dass, während für Cyrillus a. 5908 ff. 32 Jahre frei gelassen sind, und ihm so viele auch bei Nicephorus und im Chronographion gegeben werden, der Codex *b* ihm wiederholt (a. 5912, 5917, 5919, 5923, 5926, wo *γ'* in *ϛ'* corrumpirt ist) *ἔτη λγ'* zuschreibt und erst von a. 5931 ab sich mit den anderen in der Lesart *ἔτη λβ'* vereinigt, dagegen im ersten Jahre des Bischofs nur *b* *ἔτη λβ'*, die übrigen *ἔτη λγ'* lesen. Man möchte daraus schliessen, dass Theophanes selbst *ἔτη λγ'* geschrieben habe und erst in Folge von Berücksichtigung der wirklich durchgezählten Jahre später *ἔτη λβ'* corrigirt worden und diese Correctur in verschiedenem Grade in die Handschriften eingedrungen sei. Bei den späteren Bischöfen habe ich einige Abweichungen des griechischen Textes des Nicephorus von der Liste des Theophanes bereits in meiner Ausgabe des Nicephorus aus Anastasius beseitigt, eine derselben jedoch übersehen. Als 32. Bischof zählt Nicephorus p. 128, 19 Petrus Mongus mit einem Jahre; diese Regierung fehlt bei Theophanes. In Wahrheit dauerte dieselbe nach dem Chronographion und Theophanes p. 125, 23 nur 35 oder 36 Tage, es ist also wohl statt *ἔτος α'* bei Nicephorus *μῆνα α'* zu lesen und daraus erklärlich, dass diese kurzlebige Regierung in den Listen des Theophanes nicht berücksichtigt ist.

Gehen wir endlich zur Betrachtung der Liste der antiochenischen Bischöfe über, so ist zuerst zu bemerken, dass den Bischöfen Tyrannus a. 5777—89 und Vitalius a. 5790—96 in Uebereinstimmung mit Nicephorus und dem Chronographion Gesammtsummen von 13 und 6 Regierungsjahren beigelegt werden, für jeden derselben aber ein überschüssiges Jahr intercalirt wird. Bei Tyrannus ist a. 5789 als 14. gezählt, während bei Vitalius im Jahre 5796 die Ziffer des antiochenischen Bischofs in allen Handschriften fehlt.

Ich lasse hier die verschiedene Gestaltung der Ziffern der Jahre 5790—93 folgen, für deren Angabe im kritischen Apparat nicht hinreichend Raum war.

In *b* ist mit Ausnahme einer geringen Verschiebung Alles richtig. Er schreibt:

ιδ'. β'. β'. β'. δ' *Ἀντιοχείας ἐπίσκοπος κ'*
ιε'. γ'. γ'. γ'. ε'. *Βητάλιος ἔτη ϛ'.*
ιϛ'. δ'. δ'. δ'. ϛ'. *α'.*
β'.
Ῥώμης ἐπίσκ. λα' Σίλβεστρος ἔτη κη'. γ'.
ιζ'. ε'. α'. ε'. ζ'. *δ'.*

em haben:

'Αντιοχείας ἐπίσκοπος Βιτάλιος ἔτη ϛ'.
ιδ'. β'. β'. β'. δ'. α'. δ'.
ιε'. γ'. γ'. γ'. ε'. β'.
ιϛ'. δ'. δ'. δ'. ϛ'. γ'.
'Ρώμης ἐπ. Σίλβεστρος ἔτη κη'. ιζ'. ε'. α'. ε'. ε'. ζ'.

f las offenbar ebenso; doch ist ihm die erste Zeile und eine der drei gleichmässig lautenden Rubriken β'. γ'. δ'. verloren gegangen.

c stellt die beiden Bischöfe Vitalius und Silvester in einer Zeile voran und lässt die Ziffern in folgender Weise nachfolgen:

ιδ'. β'. β'. β'. δ'. α'. ιζ'. ε'.
ιε'. γ'. γ'. γ'. ε'. βγ'. ε'. ε'.
ιζ'. δ'. δ'. δ'. ϛ'. δ'. α'. ζ'.

Die beiden letzten Glieder sind nichts anderes, als die Ziffern des Jahres 5793 in zwei Rubriken nebeneinander gestellt. Ganz ähnlich wie *c* sieht *a* aus, doch wage ich nicht zu entscheiden, wie viel dabei auf die Rechnung des Lesers kommt, welcher *a* nach *c* durchcorrigirte. Endlich hat *g*, der am Anfange durch das Ueberspringen des Schreibers von den Ziffern des Jahres 5789 auf die des Jahres 5790 verstümmelt ist:

<'Αντιοχείας ἐπίσκοπος> Βιτάλιος ἔτη ϛ'.
ιδ'. β'. β'. κϛ'. ε'. α'.
ιε'. γ'. γ'. κζ'. ϛ'. β'.
ιζ'. δ'. δ'. κη'. ζ'. γ'.
'Ρώμης ἐπίσκ. Σίλβεστρος ἔτη κη'. ιζ'. ε'. α'. ε'. ε'. ζ'.

Zu beachten ist die gleichmässige Stellung der Ziffern des Jahres 5793 hinter dem Namen des römischen Bischofs in *efgm*. Diese Stellung und die Verschiebung des Namens in *c* lassen vermuthen, dass der Name ursprünglich neben die Ziffern geschrieben war und die vier Zifferreihen unmittelbar unter einander standen. So erklärt sich auch am leichtesten ein unserer Ueberlieferung ausser *b* gemeinsamer Fehler, das überschüssige ε' in den Ziffern des Jahres 5793. Offenbar sah der Schreiber die dreimalige Wiederholung des β'. γ'. δ'. in den vorigen Jahren und wiederholte auch hier dreimal das ε', ohne zu beachten, dass für das eine ε' in der Rubrik des römischen Bischofs α' eingetreten. Da auf diese Weise das Jahr 5793 bereits sechs Ziffern aufwies, so wusste man offenbar mit dem δ' am Ende nichts anzufangen. In *g* ging es ganz verloren, in *efm* gerieth es in die erste Reihe, *c* half sich auf andere Weise.

g zeigt dann wieder in der vierten und fünften Rubrik völlig willkührliche Aenderungen, von denen die in der vierten offenbar irgend wie mit den *ἔτη κη'* des römischen Bischofs zusammenhängen, während der Grund der Aenderung in der fünften Reihe nicht ersichtlich ist.

Der Name des Nachfolgers des Vitalius ist im Chronographion in der Form *Φιλόγονος*, in den guten Handschriften des Nicephorus als *Φιλογόνιος* überliefert; daher haben unzweifelhaft auch hier bei Theophanes (a. 5797) die Codices *ab* mit der Form *Φιλόγονος* das Richtige erhalten, während die übrigen die gemeinsame Corruptel *Φιλογένης* aufweisen. Dagegen ist der Name des folgenden Bischofs a. 5802 in *ab* in *Παῦλος* verschrieben, während die übrigen richtig *Παυλῖνος* schreiben, wie a. 5803 alle Handschriften lesen. Dieselbe Differenz findet sich übrigens auch zwischen Nicephorus (*Παῦλος*) und dem Chronographion (*Παυλῖνος*). Ganz interessant für die Handschriftengeschichte ist a. 5848, wo der antiochenische Bischof in folgender Weise überliefert ist:

b: *Ἀντιοχείας ἐπίσκοπος κζ' Στέφανος α' Ἀρειανός ἔτη γ'.*
c: *Ἀντιοχείας ἐπίσκοπος κζ' Ἀρειανός α' ἔτη γ'.*
y: *Ἀντιοχείας ἐπίσκοπος Ἀρειανὸς α' ἔτη γ'.*
g: *Ἀντιοχείας ἐπίσκοπος Ἀρειανὸς Στέφανος ἔτη γ'.*

Dass der Name des *Στέφανος* in *cy* fehlt, in *g* an der falschen Stelle steht, scheint zu beweisen, dass derselbe im Archetypus der corrumpirten Klasse vergessen, aber nachgetragen war; die Vorlagen von *c* und *y* vernachlässigten dies, die Vorlage von *g* nahm, wie meistens die Interpolationen, so hier die richtige Correctur auf. Dies Verhältniss ist wiederum für den Text von Wichtigkeit, da sich eine Menge der Varianten in den Handschriftengruppen auf ähnliche Weise erklärt. — Sehr auffallend ist a. 5865 die Angabe: *Ἀντιοχείας ἐπίσκοπος πάλιν Μελέτιος*, obgleich Meletius in den Listen des Theophanes vorher nicht vorgekommen ist. Doch haben wir es sicher nicht mit einer Interpolation der Handschriften zu thun, sondern mit einer Gedankenlosigkeit des Theophanes. Dies geht aus Nicephorus hervor, welcher schreibt:

λβ' Μελέτιος ὁ ὁμολογητής, ὁ καὶ ὑπὸ Οὐάλεντος ἐκβληθείς, ἔτη κε'.
λγ' Εὐζώϊος Ἀρειανὸς ἔτη . . .
λδ' Μελέτιος πάλιν, ὅτε καὶ συνῆλθεν ἐν τῇ συνόδῳ Κωνσταντινουπόλεως.

Vermuthlich stand dieses Stück in der gemeinsamen Vorlage in

ähnlicher Fassung, wie uns Nicephorus die durch die Einsetzung arianischer Gegenbischöfe unterbrochenen Regierungen des Cyrill von Jerusalem und Athanasius von Alexandria überliefert, und schloss etwa: *καὶ πάλιν Μελέτιος, ὅτε καὶ συνῆλθεν ἐν τῇ συνόδῳ Κωνσταντινουπόλεως· ὁμοῦ ἔτη κε'.* — Auf den Bischof Maximus (a. 5942 bis 45) folgt bei Theophanes der Bischof Basilius mit zwei Jahren (a. 5946, 47), dann Martyrius, während Nicephorus vor Martyrius noch die einjährige Regierung des Acacius einschiebt. Da nun wiederum das Chronographion zwischen Maximus und Martyrius nur die zweijährige Regierung des Acacius kennt, ohne Basilius zu nennen, so war ohne Zweifel in der gemeinsamen Quelle die Dauer der beiden Regierungen des Basilius und Acacius zusammen auf zwei Jahre berechnet, und jeder Benutzer verwerthete diese Angabe auf verschiedene Weise. — Die Regierungsjahre des Bischofs Julianus a. 5961 ff. zählt Theophanes durch sechs Jahre hindurch und demgemäss geben ihm die Handschriften, wo die Gesammtdauer seiner Regierung erwähnt wird (a. 5961, 5964, 5965), *ἔτη ς'*. Da sowohl Nicephorus*) wie das Chronographion ihm *ἔτη ε'* geben, so ist wohl anzunehmen, dass diese Zahl ursprünglich auch im Theophanes stand, das sechste Jahr nur zur Compensirung hinzugefügt war; dass dann ein Interpolator der Gesammtsumme das sechste zuzählte und überall *ἔτη ς'* für *ἔτη ε'* corrigirte. Interessanter sind die Differenzen der Handschriften während der zweiten Regierung des Petrus Fullo und der seines Nachfolgers Palladius, a. 5978 ff.; leider fehlt der Codex *b*. Die Regierung des Petrus dauerte drei Jahre, die des Palladius zehn Jahre; Theophanes füllt jedoch vierzehn Jahre mit den beiden Regierungen, offenbar in der Art, dass a. 5981 als Compensirungsjahr hinter den drei Jahren des Petrus gerechnet wurde. Nun haben aber im dritten Jahre des Petrus, a. 5980, statt *Πέτρος ἔτη γ'. γ' y* bereits *Παλλάδιος ἔτη ι'. α'*; der Codex *c Πέτρος ἔτη γ'. α'*. a. 5981 haben alle Handschriften in der Rubrik des antiochenischen Bischofs die Ziffer *γ'*. a. 5982 bezeichnen *em*, entsprechend dem Fehler a. 5980, als drittes Jahr des Palladius; in *f* fehlt die Ziffer des laufenden Regierungsjahres. a. 5983 haben *cy Παλλάδιος ἔτη ι'. α'*.; aber von a. 5984 ab zählen alle Handschriften richtig das dritte und die folgenden Jahre des Palladius. Also nur *gh* bieten (abgesehen davon, dass sie a. 5981 mit allen anderen Handschriften zum zweiten Male das dritte Jahr des Petrus

*) Die griechischen Handschriften haben *ἔτη ις'*, Anastasius jedoch annos V. Daher steht in meiner Ausgabe p. 131, 23 fälschlich *ἔτη ις'*. vgl. p. 280.

notiren) das Richtige; *c* und *y* haben die gemeinsame Corruptel, dass sie a. 5980 und 5983 in den falschen Ziffern der laufenden Regierungsjahre übereinstimmen, während die Gruppe *efm* allein a. 5980 den Namen und die Regierungsdauer des Palladius interpolirt hat. Der Schlüssel zum Verständnisse der Abweichungen scheint mir in a. 5983 zu liegen, wo *cy* das erste Jahr des Palladius statt des zweiten notiren, offenbar deshalb, weil erst in diesem Jahre Theophanes im Texte die Einsetzung des Palladius berichtet. Wie aber kommt es, dass in *y* bereits a. 5980 das erste Jahr des Palladius statt des dritten des Petrus angegeben wird, in *c* das erste des Petrus? Ich kann mir dafür keine andere Erklärung denken, als dass ein Leser a. 5983 das *α'*, wie es so oft geschieht, als *δ'* las und von dort zurückrechnend das Jahr 5980 zum ersten des Palladius machte, dass dann die Vorlage der Gruppe *y* diese Correctur als das Richtige aufnahm, die Vorlage von *c* nur die Ziffer des laufenden Regierungsjahres, ähnlich, wie sich bei dem Bischof Elias von Jerusalem das Verhältniss von *b* zu den übrigen Handschriften erklärte.

Bei den noch übrigen Listen der Bischöfe von Constantinopel, der römischen Kaiser, der Perserkönige und der Fürsten der Araber bietet sich nur selten Gelegenheit, interessante Studien über das Entstehen der verschiedenen Gruppen der Theophanes-Handschriften zu machen; es geht ihnen das wesentliche Moment ab, dass Listen und Text durch ihre Divergenzen zu den mannigfaltigsten Interpolationen und Aenderungsversuchen einladen, die verschiedenartig sich in den einzelnen Gruppen reflectiren.

Der Katalog der Kaiser ist noch seltener als die anderen Störungen unterworfen, weil ihm fast ganz die Fülljahre fehlen, welche ebenfalls mehrfach zu Aenderungsversuchen geführt haben; nur bei der sechsjährigen Regierung des Kaisers Marcianus ist ein siebentes hinzugefügt. Interessant ist nur das Jahr 5887. Die Angaben des Theophanes über die Herrscher dieses Jahres lauten in *b:*

> *Ῥωμαίων βασιλεὺς Ἀρκάδιος, υἱὸς Θεοδοσίου, ἔτη ιδ'.*
> *Περσῶν βασιλεὺς Ἰσδιγέρδης ἔτη κα'.*
> *α'. α'. ιε'. κθ'. η'. κγ'.*

in *cm:*

> *Ῥωμαίων βασιλεὺς Ἀρκάδιος, ὁ υἱὸς Θεοδοσίου, ἔτη ιδ'.*
> *Περσῶν βασιλεὺς Ἰσδιγέρδης ἔτη κα'.*
> *α'. ιε'. ια'. κθ'. η'. κγ'.*

in *ef:*

Περσῶν βασιλεὺς Ἰσδιγέρδης ἔτη ͵εωπζ'.
Ῥωμαίων βασιλεὺς Ἀρκάδιος ἔτη ἔτη κα'
ὁ υἱὸς Θεοδοσίου ἔτη ιδ'.
α'. ιε'. ια'. κθ'. η'. κγ'.

in *g:*

Κόσμου ἔτη ͵εωπζ'. Ῥωμ. βασ. Ἀρκάδιος ὁ υἱὸς
Θεοδοσίου ἔτη κα' καὶ Ὀνώριος ὁμοίως ἔτη ιδ'.
Περσ. βασ. Ἰσδιγέρδης ἔτη κα'. α'. Ῥωμαίων
ἐπίσκοπος Ἀναστάσιος ἔτη γ'. α'.
ιε'. ια'. κθ'. η'. κγ'. ιε'. ια'. κδ'. η'. κγ'.

in *h:*

Κόσμου ἔτη ͵εωπζ'.
Ῥωμαίων βασιλεὺς Ἀρκάδιος ὁ υἱὸς Θεοδοσίου ἔτη
κα' καὶ Ὀνώριος ὁμοίως ἔτη ιδ'.
α'. ιε'. ια'. κθ'. η'. κδ'. ε'. ια'. κθ'. η'. κδ'.
Ῥωμαίων βασιλεὺς Ἀρκάδιος ἔτη ιδ'. α'.
Περσῶν βασιλεὺς Ἰσδιγέρδης ἔτη κα'. α'.

Offenbar hat *b* das, was Theophanes schrieb, unverletzt bewahrt, nur dass ihm die Ziffer ια' der Rubrik des Bischofs von Constantinopel fehlt. Ihm zunächst stehen die Handschriften *c* und *m*, die jedoch ihren Zusammenhang mit den übrigen Vertretern der corrumpirten Klasse darin documentiren, dass ihnen wie diesen das α' am Anfange der Reihe der laufenden Regierungsjahre fehlt. Der Umstand, dass *m* (und sein nächster Verwandter, der Vallicellanus) so stark von *ef* abweicht, beruht sicher auf Correctur seiner Vorlage. Dem gegenüber zeigen die anderen Exemplare der schlechteren Ueberlieferung folgende gemeinsame Differenzen: 1. Das Jahr der Welt ͵εωπζ' war hinzugeschrieben, wohl weil Theophanes mit ganz vereinzelten Ausnahmen beim Regierungsantritte eines Kaisers die vollste Form seiner chronologischen Angaben zu verwenden pflegt. 2. Die übrigen Angaben waren in Verwirrung gerathen, so dass unter andern die Angabe über die Regierungsdauer des Perserkönigs hinter den Namen des Kaisers Arcadius versetzt war, für diesen somit zwei verschiedene Angaben zu existiren schienen. In *ef* scheint diese verstümmelte Form so abgeschrieben zu sein, wie sie in der Vorlage stand, dagegen hat die Vorlage von *gh* dieselbe bearbeitet und, um der doppelten Ziffer hinter dem Namen des Arcadius gerecht zu werden, seinen Bruder Honorius interpolirt, aber so unglücklich, dass dem Arcadius die falsche Summe von 21 Jahren

verbleibt, dem Honorius die Regierungsdauer des Arcadius von vierzehn Jahren übertragen wird. Diese Verwendung der *ἔτη κα´* des Perserkönigs hindert nicht, dass auch ihm aus der Angabe a. 5890 diese richtige Anzahl der Regierungsjahre restituirt wird. Endlich haben *g* und *h* zum weiteren Beweise ihrer engsten Verwandtschaft, den gemeinsamen Fehler, dass die Reihe der Ziffern für die laufenden Regierungsjahre doppelt geschrieben ist. Diese interpolirte und corrumpirte Vorlage ist in jeder der beiden Abschriften noch weiter verdorben, in *g*, indem, wie oben besprochen, in dieses Jahr das erste Jahr des Papstes Anastasius hineininterpolirt ist, in *h*, indem neben der falschen Angabe über die Regierungsdauer des Arcadius die richtige sich findet, welche der Schreiber offenbar ebenfalls aus den Listen a. 5980 entnahm.

Der Katalog der Bischöfe von Constantinopel beginnt nicht, wie bei den anderen Sitzen, gleich mit dem Anfange der Chronik a. 5777, sondern von dem Augenblicke an, wo dieser Sitz durch die Wahl von Byzanz zur Residenz den übrigen vier oekumenischen Sitzen an Bedeutung gleichgestellt wurde. Das Jahr 5810, das neunte Jahr des Bischofs Metrophanes, ist das Anfangsjahr des Katalogs; a. 5802 haben *ab* am Rande die Bemerkung: *τούτῳ τῷ ἔτει Μητροφάνης ἐπίσκοπος τοῦ Βυζαντίου ἐχειροτονήθη*, eine Bemerkung, welche freilich ebenso gut von einem Leser, welcher neun Jahre rückwärts zählte, als von Theophanes selbst herstammen kann. Bemerkenswerth ist ferner, dass in den ersten Jahren der Bischof als *ἐπίσκοπος Βυζαντίου* bezeichnet wird, erst a. 5817 als *ἐπ. Κωνσταντινουπόλεως*. Da dem Theophanes selbst eine so sorgfältige Wahl in Bezug auf den Beginn der Liste und auf die Bezeichnung nicht zuzutrauen ist, so war wohl in dem von ihm benutzten Kataloge auf die Erhebung der Bischöfe zu Patriarchen und auf die Zeit der Namensänderung der Stadt Rücksicht genommen. Compensirungen sind häufig, aber ohne nachtheilige Folgen nach sich zu ziehen; a. 5850 ist die Regierungszeit des Macedonius auf ein Jahr angegeben, aber es wird der Raum von zwei Jahren für ihn freigelassen; von a. 5862 ab werden für Demophilus, trotz der Angabe von zwölf Jahren als Dauer der Regierung, dreizehn Jahre offen gelassen, und zwar so, dass a. 5865 und 5866 in den Handschriften beide als viertes gezählt werden; dagegen von a. 6030 ab werden für Menas nur fünfzehn gezählt, obgleich sechzehn Jahre als Gesammtsumme genannt sind. Hin und wieder sind wichtigere Interpolationen einzelner Gruppen zu bemerken, wie a. 5896 *gh* hinter *Ἰωάννης* interpoliren: *ὁ Χρυσόστομος*, a. 5981 dieselben statt

Κωνστ. ἐπ. Φραυῖτας μῆνας γ'. α'. schreiben: *K. ἐπ. Φρ. μῆνας γ'. μῆνας γ'*; während wieder a. 5926 *cy* die gemeinsame Corruptel *Μάξιμος* haben, *gh* richtig *Μαξιμιανὸς*, aber wohl in Folge einer aus dem Texte p. 91, 10 entnommenen Correctur. Dem Bischof Eudoxius (a. 5852 ff.), welcher nach Nicephorus und dem Chronographion zehn Jahre regierte, giebt auch Theophanes zehn Jahre; allein im ersten Jahre fehlt die Angabe *ἔτη ι'* in *bc* ganz, in den übrigen Codices ist sie in *ἔτη κ'* verderbt, vielleicht auf dem Wege, dass *ι'* wie so leicht in *η'* verwandelt und dieses dann, welches der älteren Form des *κ* so ähnlich ist, in *κ* verlesen wurde.

Der Katalog der Perserkönige bei Theophanes stimmt sehr wesentlich mit dem des Syncellus p. 678 ed. Bonn.*); ausser kleinen Varianten in den Namen, welche wohl der ausserordentlich schlechten Ueberlieferung des Syncellus zur Last fallen, finden sich Abweichungen nur: vielleicht bei Vararanes II**), bei Siroes, welcher von Syncellus mit acht Monaten angesetzt ist, welche bei Theophanes auf ein Jahr abgerundet sind, endlich bei Hormisdas, dem bei Syncell die Angabe der Regierungsdauer fehlt, welche bei Theophanes mit elf Jahren beziffert ist. Auch die Liste des Chronographion ist ausserordentlich ähnlich; einige Abweichungen in den Zahlen scheinen auf Schreibfehlern zu beruhen. Nur die Angaben über die letzten Herrscher nach dem Tode des jüngeren Chosroes und des Siroes sind mit der Liste des Theophanes ganz unvereinbar, nähern sich aber dem Texte desselben p. 329, 4 ff. Im Einzelnen ist zu bemerken, dass dem Könige Artaxer a. 5865 entsprechend den anderen Listen eine Regierungsdauer von vier Jahren zugeschrieben wird, aber ein Raum von fünf Jahren für ihn offen gelassen ist. Derselbe ist diesmal so ausgefüllt, dass das erste Jahr des Königs zweimal gezählt ist. Dagegen wird die Zeit des Vararanes III durch zwölf Jahre einfach durchgezählt, während ihm nur elf Jahre als Gesammtsumme zuertheilt sind. Für Chosroes II sind statt 39 Jahre nur 38 gezählt, in der Art, dass a. 6114 von *λγ'* auf *λε'* übergesprungen wird. Die einzige interessante Stelle findet sich a. 5870 ff. Im Jahre 5870 beginnt die Herrschaft eines Fürsten, welcher von *b Σαβώρης Ἀρσάβιλος*, von *gh Ἀρσαβίλος*, von *cy Ἀρσαβίων* ge-

*) D. h. nachdem dieser in der von der Anmerkung zu p. 679, 1 angegebenen Weise zurechtgerückt ist. Den dort behaupteten persischen Ursprung der Liste lasse ich dahingestellt.

**) Die bessere Handschrift liest: *Οὐραράνης ἔτος ἓν ἄλλος δ'*, was Dindorf nach Agathias in *Οὐραράνης ἄλλος μῆνας δ'* ändert. Es ist aber wohl einfach zu lesen: *Οὐραράνης ἔτος ἕν. ἄλλως δ'*, als vom Rande eingedrungene Angabe über die Variante einer Handschrift, welche *δ'* für *α'* las.

nannt wird. Derselbe heisst a. 5871 *Ἀρσάβιλος* (*Ἀρσαβίλος g*) in *bghm*, *Ἀρσαβίων* in *c*, in *ef* ist in diesem Jahre der Name ausgefallen. Endlich a. 5874 heisst er bei *b* *Σαβώρης*, bei den übrigen *Ἀρσάβιλος*. Die Formen *Ἀρσάβιλος* und *Ἀρσαβίων* bilden eigentlich keine Variante, da die Abkürzung *Ἀρσαβι*$^{\lambda}$ flüchtig geschrieben leicht wie *Ἀρσαβι͡* = *Ἀρσαβίων* aussieht. Aus den beiden Katalogen bei Syncellus und dem Chronographion geht mit Sicherheit hervor, dass der allein von *b* aufbewahrte erste Name *Σαβώρης* völlig richtig ist; auch Agathias, dessen Nachrichten wesentlich mit diesen Katalogen übereinstimmen, nennt ihn nur *Σαβώρης* p. 263, 20. Woher stammt aber die Namensform *Ἀρσάβιλος*, die in allen Handschriften ausser in *b* die richtige Form völlig verdrängt und auch in *b* sich eingedrängt hat, also offenbar schon im ältesten uns erreichbaren Codex vorhanden war?

Aus dem Texte des Theophanes kann er nicht entnommen sein, da dieser König in der historischen Erzählung desselben gar keine Rolle spielt. Auch sonst kommt *Ἀρσάβιλος* als zweiter Name oder Beiname desselben meines Wissens nicht vor. Ich vermag nur folgende etwas gewagte Hypothese über die Entstehung vorzubringen. Syncellus bezeichnet den König als *Σαβὼρ υἱὸς Ἀρταξήρ* und ebenso setzt das Chronographion zu dem Namen den Beisatz: *ὁ υἱὸς αὐτοῦ* d. h. *ὁ υἱὸς Ἀρταξής*, wie der Vorgänger hier heisst. Aehnlich las vermuthlich auch Theophanes, wenigstens giebt er a. 5984 entsprechend dem Ausdrucke des Chronographions: *Ζαμάσφης Περώζου παῖς* ebenfalls die Genealogie: *Περσῶν βασιλεὺς ὁ Περόζου παῖς Ζάμασφος*. Vielleicht also fand er in der ihm vorliegenden Liste den Zusatz *Ἀρταξὴρ υἱός* derart verstümmelt vor, dass er *Ἀρσάβιλος* daraus las und, dies für einen aequivalenten Namen des Königs haltend, den Namen als Variation neben oder über den anderen schrieb.

Am Ende der Liste der Perserkönige und am Anfange der Liste der arabischen Fürsten bot sich die willkommenste Gelegenheit zur Interpolation dadurch, dass, wie schon erwähnt, Theophanes die Absicht hatte, die Araberfürsten bereits von Muhamed an in die Liste zu bringen. Da das Perserreich erst von Omar gestürzt wurde, so konnte er sich, wenn er nicht während einiger Jahre eine Rubrik mehr schreiben wollte, nur so helfen, wie er sich geholfen hat. Er erwähnt den letzten Perserkönig mit der vollen Zahl seiner elf Regierungsjahre beim Regierungsantritte a. 6121, Muhamed im letzten seiner neun Jahre a. 6122. Natürlich lag es

sehr nahe, bis a. 6132 daran zu erinnern, dass Hormisdas noch fortregierte und bei Muhamed, dass er bereits a. 6114 begonnen hatte; und fast kein Jahr ist, wie sich aus meinem kritischen Apparat ergiebt, von einer solchen Bemerkung verschont geblieben, welche uns bald in einzelnen, bald in allen Handschriften überliefert ist. Auch Anastasius ist nicht völlig frei davon, sondern hat a. 6116 *Arabum princeps Muamet habebatur*, a. 6119 *Moamed Arabum seu Saracenorum princeps sub Persis degens sextum agebat annum perventurus ad nonum.* In *f* sind diese Angaben meistens mit grösseren Buchstaben geschrieben, welche er zu verwenden pflegt, wo er sichtlich aus dem Rande in den Text aufgenommene Sätze wiedergiebt, wie z. B. p. 77, 20. Ob Theophanes selbst auf diese Weise den Leser auf die gleichzeitig fortlaufenden Regierungen der ersten Araberfürsten und der letzten Perserkönige aufmerksam machte, oder erst ein Leser seines Werkes, ist nicht zu ermitteln. Die barbarische Form des Zusatzes in *gh* a. 6114 ist kein hinreichender Beweis für das Letztere, da die Vorlage dieser Handschriften vielfach interpolirt war. Jedenfalls befanden sich diese Zusätze schon in dem gemeinsamen Archetypus der Handschrift des Anastasius und unserer schlechten Handschriftenklasse, sind also uralt.

Ueber den Katalog der Chalifen ist nur zu bemerken, dass das letzte Jahr der Chronik a. 6305 in *y* in dieser Rubrik unausgefüllt ist, *g* das fünfte Jahr des zuletzt erwähnten Fürsten Muhamed notirt, obgleich derselbe mit einer Gesammtzahl von nur vier Jahren angesetzt ist. Mit dem Kataloge im Chronographion stimmt der des Theophanes weder in den Namen noch in den Zahlen überein.

V. Die Handschriften der verderbten Klasse.

Fassen wir das Resultat unserer bisherigen Untersuchungen zusammen, so können wir folgende Ergebnisse als gesichert hinstellen. Wir fanden einen Urcodex unserer gesammten Ueberlieferung, welcher am Rande und zwischen den Zeilen Scholien, Verbesserungen von Schreibfehlern und (sicher wenigstens innerhalb des chronologischen Gerüstes des Theophanes) willkührliche Aenderungen und Interpolationen aufwies. Aus diesem sind zwei Hauptzweige unserer Ueberlieferung hervorgegangen. Die eine Abschrift, sorgfältig gemacht, die Randscholien am Rande fortpflanzend, die Aenderungen nur zum geringen Theile berücksichtigend, von späterer Interpolirung völlig frei, wurde der Archetypus für den Vaticanus 154 und den Barberinus V, 49. Die andere Abschrift, jedenfalls vor die Zeit der Uebersetzung des Anastasius fallend, wurde mit grosser Nachlässigkeit gemacht, nahm die Aenderungen des Urcodex in viel weiterem Maasse in den Text auf als jene, und wurde, bevor sie weiter abgeschrieben wurde, selbst wieder stark interpolirt und geändert. Diese zweite Abschrift wurde der Stamm für eine neue Verzweigung; auch hier wieder fand sich ein sorgfältiger Schreiber, dessen Abschrift uns in der Uebersetzung des Anastasius überliefert ist, während ein anderer Schreiber den bereits schwer geschädigten Text von neuem durch beispiellose Nachlässigkeit misshandelte, indem er eine grosse Anzahl von zum Theil umfangreichen Sätzen und Satztheilen ausliess und durch Verlesungen eine Menge von Stellen bis zur völligen Unkenntlichkeit entstellte.*) Von den Correcturen und Interpolationen seiner Vor-

*) Wie viele Sätze uns nur durch die Uebersetzung des Anastasius gerettet sind, wird man leicht beim Durchblättern des Textes sehen, wenn man die in spitze Klammern eingeschlossenen Stücke beachtet. Wie stark sich die Abschrift, aus der die meisten unserer griechischen Handschriften geflossen sind, von der, welche Anastasius übersetzte, zu ihrem Nachtheile durch die sinnlosesten Lesarten unterscheidet, sieht man besonders schlagend in den Theilen, wo uns die Quellen des Theophanes z. B. Theophylactus Simocatta noch vorliegen und eine absolut sichere Entscheidung gestatten. Man vgl. z. B. die Stellen p. 258, 2; 261, 2, 8; 262, 1, 9; 264, 28; 267, 32; 268, 7; 273, 20; 277, 6; 278, 16, 24; 279, 14; 282, 13; 286, 20; 288, 27.

lage nahm er einen Theil in den Text auf und bewirkte dadurch ihre allgemeine Verbreitung in die sämmtlichen von ihm abhängigen Abschriften, zum Theil beliess er sie ausserhalb des Textes, so dass sie, wie die von ihm selbst gegebenen Correcturen und die etwa von späteren Lesern gemachten Aenderungen und Interpolationen in sehr verschiedenem Maasse je nach dem Gutdünken der Abschreiber in die späteren Copieen eindringen konnten. Unter diesen letzteren haben wir bisher zwei Gruppen zusammengestellt, von denen die eine, den Coislin. 133 und alle jungen Abschriften des 15. und 16. Jahrhunderts umfassend, oben in ihren Zusammenhängen klar gelegt wurde, die andere, für uns durch die Handschriften Paris. Regius 1711 (*g*) und Vatic. 978 (*h*) repräsentirt, ihre engere Zusammengehörigkeit besonders bei der Betrachtung der Listen offenbarte. Wir erkannten als eine besondere Eigenthümlichkeit dieser beiden Handschriften, dass sie stärker als die übrigen durch Aenderungen und Interpolationen entstellt worden sind, welche, da sie zum Theil auf älteren Corruptelen beruhen, nicht aus uralter Ueberlieferung stammen, sondern erst in der speciellen gemeinsamen Vorlage dieser beiden Handschriften gemacht sein können. Diese Beobachtung bestätigt sich bei Durchsicht des historischen Textes; auch in diesem finden wir eine grosse Anzahl kleinerer Zusätze in den Codices *gh*, welche offenbar erst einer an der gemeinsamen Vorlage derselben geübten bewussten interpolirenden Thätigkeit ihren Ursprung verdanken; denn theilweise haben auch diese Zusätze die allen Handschriften gemeinsamen Corruptelen des Archetypus der schlechteren Klasse zur Voraussetzung, theilweise lassen sie sich in wenige Kategorien zusammenfassen, unter welche sich die älteren gemeinsamen Verderbnisse und Interpolationen nicht subsumiren lassen. Ich gebe im Folgenden eine Reihe solcher Interpolationen, indem ich die eingeschobenen Wörter durch Einschliessung in Klammern kennzeichne; da sich in *g* fast gar keine Interpolationen finden, welche *h* nicht theilt, so verwerthe ich auch einige charakteristische Stellen aus *g* aus denjenigen Theilen der Chronik, welche in *h* nicht erhalten sind.

p. 19, 4 τοῦ [ἀσεβοῦς] Λικινίου *g*.

p. 19, 9 Κωνσταντῖνον τὸν μέγαν [καὶ θεοφιλῆ βασιλέα] *g*.

p. 22, 31 τῶν [ἁγίων] ὁμοίων ὁμολογητῶν *g*.

p. 24, 9 ἐπὶ Κωνσταντίνου πλεῖστα [μέρη] τῶν ἐθνῶν ἐφωτίσθησαν *g*.

p. 26, 12 ἑκατέρων τῶν σταυρῶν τὰ ξύλα *g*. (ἑκάτερον τῶν σταυρῶν der Text).

p. 28, 1 τοῦ [τιμίου] σταυροῦ *g*.

p. 29, 21 *χήραις* [*καὶ ὀρφανοῖς*] *καὶ ξένοις* g.
p. 49, 3 *εὐποιΐας* [*ὁ ἄχριστος καὶ παραβάτης*] *μιμούμενος* g.
p. 49, 11 *τοῦ κυρίου* [*ἡμῶν καὶ θεοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ*] g.
p. 49, 22 *ταύτην* [*ὁ δυσσεβὴς*] *καταχωσθῆναι ἐπέτρεψεν* g.
p. 49, 24 *πρὸς πᾶσαν* [*νόσον*] *ἀνθρώπων ἐστὶν ἰάσιμον* (*ἴασιν* der Text) g.
p. 50, 14 *ὁ* [*τύραννος*] *βασιλεύς* g.
p. 53, 28 *εἰρήνη* [*γέγονε καὶ*] *ὡς ἀπὸ θεοῦ συμφώνως ἀνεβοήθη* g.
p. 56, 18 *τοῦ Ἀδρία* [*πελάγους*] g.
p. 60, 11 *τῆς Καισαρέων ἐπισκόπησεν* [*ἐκκλησίας*] g.
p. 60, 20[4] [*ὁ ἱερομάρτυς*] *Μελέτιος* g.
p. 61, 30 *ἔχεις* [*οὖς*] *καὶ ὁρᾷς* g.
p. 62, 7 *ἐν τῇ Πανονίᾳ* [*χώρᾳ*] g.
p. 63, 1 *τινὰ δὲ τῶν πονημάτων* [*αὐτοῦ*] gh.*)
p. 65, 7 *ἐν τῇ Ἀντιοχέων* [*πόλει*].
p. 77, 33[1] *Ἰωάννης* [*ὁ Χρυσόστομος*].
p. 78, 8 *τὰ πρὸς Ἐπιφάνιον* [*πεμφθέντα*] *γράμματα*.
p. 86, 26 *ὁ εὐσεβὴς* [*βασιλεύς*].
p. 86, 28 *ἀπέστειλε σταυρὸν* [*ποιῆσαι*] *πρὸς τὸ παγῆναι ἐν τῷ ἁγίῳ κρανίῳ*.
p. 87, 18 *Σισίννιος* [*ἀρχι*]*επίσκοπος*.
p. 94, 21 *ἐν τῇ Θράκῃ διέτριψαν* [*καὶ*] *τῆς ἑσπερίου βασιλείας ἐκράτησαν* (vgl. p. 438).
p. 101, 7 *αἰτῶν ἐπιστολὰς Θεοδοσίῳ τῷ βασιλεῖ* [*γραφῆναι*].
p. 103, 14 *τοῦ δὲ συνθεμένου τοῦτο* [*ποιεῖν*].
p. 106, 10 *τῷ πάντων ἡμῶν* [*δεσπότῃ καὶ*] *θεῷ*.
p. 144, 10 *πλὴν* [*τοῦ ναοῦ*] *τοῦ ἁγίου Γρηγορίου*.
p. 152, 14 *μὴ δεχόμενον* [*αὐτὸν*] *μηδὲ ἐκβάλλοντα*.
p. 153, 26 *Σωτήριχος ὁ Καισαρείας* [*Καππαδοκίας*] (nach p. 153, 13).
p. 171, 18 *ὑπὸ θεομηνίας* [*δι'*] *ὑδάτων*.
p. 198, 7 *ἐκστάντα τῶν κατὰ φύσιν* [*φρενῶν*].
p. 208, 12 *σὺν πᾶσι τοῖς ἄλλοις* [*ἄραντες*] *ἐπὶ Ῥωμαίους ἐγένοντο*.
p. 227, 12 *τῶν* [*ἁγίων*] *ἀποστόλων*.
p. 238, 23 *πάντων* [*τῶν λαῶν*] *ψαλλόντων*.
p. 239, 13 *ἀπὸ ὥρας ι'* [*ἕως ἑσπέρας*].
p. 248, 7 *τῆς* [*ὑπερ*]*αγίας θεοτόκου*.
p. 249, 2 *λέγω* [*μαθὼν*] *ἀφ' ὧν ἔπαθον*.
p. 249, 8 *ἐμβαλεῖ* [*αὐτὰ*] *εἰς τὴν καρδίαν σου*.

---

*) Von hier ab beginnt cod. *h*, und sind die weiteren Interpolationen den beiden Handschriften gemeinsam.

p. 256, 21 τὴν φυγὴν [Ῥωμαίων].
p. 267, 27 ὁ υἱὸς Μαυρικίου [τοῦ αὐτοκράτορος].
p. 289, 30 τούτων ἀκηκοὼς [τῶν φωνῶν].
p. 299, 7 νικᾷ [Ἡράκλειος] Φωκᾶν τὸν τύραννον.
p. 304, 8 θέαμα φόβου χωρὶς [καὶ] κινδύνων.
p. 312, 6 δεσμίους [αὐτῶν] ἔλαβεν.
p. 314, 18 εἰ καὶ οὐδεμία [αὐτῷ καθήπτατο] (willkührliche Ergänzung einer grösseren Lücke).
p. 316, 8 πρηνεῖς [ὡς] ἐκσταθέντες (wo ἐκταθέντες zu lesen).
p. 318, 1 ποταμὸν μέγαν Ζαβᾶν [λεγόμενον].
p. 318, 27 ἐν τῇ ὄψει [αὐτοῦ] ἔλαβεν.
p. 319, 19 τῶν [δὲ] ὑπὸ Περσῶν καὶ Ῥωμαίων [γεγονότων] (in willkührlicher Ergänzung einer grösseren Lücke).
p. 326, 20 ὁ δὲ βασιλεὺς [Ἡράκλειος] τοῦτον . . . ἀποστείλας.
p. 332, 19 ἀνῃρέθη [ἐν τῷ βαλανείῳ τῆς Δάφνης] (nach p. 351, 15).
p. 336, 16 τὴν χώραν Γάζης [στόμιον οὔσης τῆς ἐρήμου κατὰ τὸ Σιναῖον ὄρος] (Wiederholung von p. 336, 2).
p. 337, 25 ἵνα καταλάβῃ [ἐν τάχει] μετὰ τοῦ στρατοῦ.
p. 339, 20 τὸν ναὸν ἐζήτησε τῶν Ἰουδαίων [ἰδεῖν].
p. 345, 16 ἐπεστράτευσε Μαυΐας [καὶ ὡρίσατο] γενέσθαι ἐξόπλισιν (wo ἐπεστράτευσε aus ἐπέτρεψε verderbt).
p. 346, 6 τοῦ δὲ βασιλέως μηδέν[α] ποιησαμένου [λόγον περὶ τούτου] (willkührliche Ergänzung einer verderbten Stelle).
p. 349, 23 οὐδὲ [πάλιν] γυνή.
p. 362, 26 πατριαρχῆσαι Κωνσταντινουπόλεως [ἔτη ιε′].
p. 363, 20 [ἔκτοτε καὶ] μέχρι τοῦ νῦν.
p. 371, 26 τῷ Χαγὰν τὴν Περσικὴν ἐνεχείρισεν [ἀρχήν].
p. 373, 14 τὸν ἄρχοντα [Βοσφόρου] (aus p. 373, 9).
p. 389, 12 ἀπέστειλε γράμματα πρὸς τὸν Μασαλμᾶν [περιέχοντα] ὅτι.
p. 393, 32 ὑπὸ τὴν βασιλείαν [Ῥωμαίων].
p. 398, 16 πρὸς τοὺς ἄρχοντας τῶν δυτικῶν [μερῶν].
p. 415, 29 ἡ μήτηρ [μου ἡ] Μαρία.
p. 422, 3 τοῦ [ἰδίου] λαοῦ.
p. 459, 5 βασιλεῦσι καὶ κατὰ πάντα [οὖσι] ὀρθοδόξοις.
p. 471, 22 ἐκλογὴν . . . ἐξ ἀμφοτέρων θεμάτων [ποιησάμενος] χιλιάδας κ′ *g*. (*h* fehlt).

Man sieht leicht, dass die Interpolationen, so weit sie sich nicht mit willkührlicher Bearbeitung corrumpirter Stellen befassen, nach zwei Gesichtspunkten gemacht sind. Einerseits fügt der Interpolator dem Namen Gottes, der Heiligen, besonders schlechter Menschen Epitheta hinzu oder verstärkt dieselben, andererseits

sucht er durch Einfügung einzelner Worte den Text vollständiger oder glatter zu machen, was ihm nur selten gelingt, denn die meisten Zusätze sind durchaus überflüssig und selbstverständlich, einige beruhen sogar auf Missverständnissen und sind falsch.

Während wir somit erkannt haben, dass die Handschriften *g* und *h* auf das Engste verwandt, Abschriften aus einem von der sonstigen Ueberlieferung durch bestimmte Merkmale geschiedenen Archetypus sind, bot sich uns bisher, besonders weil das chronologische Gerüst im Codex *d* ausgelassen ist, keine rechte Handhabe, um zu bestimmen, wie sich die Handschriften *c* und *d* zu den anderen Codices verhalten. Ich habe in meiner Ausgabe für beide zusammen eine besondere Chiffre x eingeführt, um anzudeuten, dass sie eine geschlossene Gruppe in der Ueberlieferung bilden. Allein wer die Varianten von Anfang an prüft, wird zunächst geneigt sein, dieser Massnahme seine Beistimmung zu versagen, denn er wird Uebereinstimmung zwischen *c* und *d* fast ausschliesslich in solchen Stellen finden, wo überhaupt die sämmtlichen Handschriften der schlechteren Klasse eine Lesart vertreten, während sich leicht eine grosse Anzahl sehr charakteristischer unterscheidender Eigenthümlichkeiten beider Codices constatiren lässt, welche im wesentlichen darauf hinauslaufen, dass *c* in diesen Fällen allein oder zusammen mit *z* (resp. *g* welcher bis p. 62, 29 die Gruppe allein repräsentirt) die Lesarten von *b* theilt, während *d* offenbar sich der Gruppe *y*, speciell der jüngsten Abzweigung derselben (*cm*) anschliesst. Folgende Beispielsammlung wird dies völlig klar stellen. *c* stimmt allein mit *b* (resp. bis p. 17, 16 mit *ab*):

p. 3, 13 *τοῦ βασιλέως Ῥωμαίων abc.*	*Ῥωμαίων* fehlt den übrigen Handschriften (*d* fehlt).
p. 6, 25 *κατέσκαψαν abc.*	*κατέσκαψεν* die übrigen.
p. 7, 4 *Θεοδώραν τὴν ἑαυτοῦ θυγατέρα abc.*	*τὴν ἑαυτοῦ θυγατέρα Θεοδώραν* die übrigen.
p. 8, 11 *σχοίνους ac* (*σχοίνοις b*).	*σχοινίοις* die übrigen.
p. 9, 11 *πᾶν τὸ στρατόπεδον abc.*	*τὸ* fehlt den übrigen.
p. 9, 16 *πάντα abc.*	*πολλά* die übrigen.
p. 11, 19 *γενομένων abc.*	*γινομένων* die übrigen.
p. 13, 1 *πλάνων abc.*	*πολλῶν* die übrigen.
p. 15, 31 *πράττειν abc.*	*πράττειν κακόν* die übrigen.
p. 16, 25 *ποταμοῦ Νείλου abc.*	*ποταμοῦ τοῦ Νείλου* die übrigen.
p. 17, 31 *φησι τὸ βάπτισμα abc.*	*τὸ βάπτισμά φησι* die übrigen (ausser *d*, in welchem *φησι* ganz fehlt).

p. 20, 10 *γεγονότων ἐκποδὼν τῶν τυράννων bc.*	*ἀρχῆς* dahinter interpolirt in den übrigen.
p. 23, 8 *νεωτερίζων bc.*	*νεωτερίζειν* die übrigen.
p. 24, 1 *Ἑλλήνων bc.*	*εἰδώλων* die übrigen.
p. 25, 19 *πολλῶν bc.*	*πόλεων* die übrigen.
p. 28, 8 *ὡς δεξαμένῳ bc.*	*εἰσδεξαμένῳ* die übrigen.
p. 28, 11 *ὅθεν καὶ τῇ bc.*	*ὅθεν ἐν τῇ* die übrigen.
p. 28, 25 *ἀνδριάντα ἑαυτοῦ bc.*	*ἑαυτοῦ* fehlt den übrigen.
p. 28, 28 *ἐν αὐτῇ bc.*	*ἐπ' αὐτῇ* die übrigen.
p. 29, 29 *οὐκ ἀντέσχε bc.*	*οὐ κατέσχε* die übrigen (*d* fehlt).
p. 30, 34 *περιήει ἱερουργῶν bc.*	*ἱερουργῶν* fehlt in den übrigen.
p. 31, 30 *ἀληθής bc.*	*ἀληθείας* die übrigen.
p. 34, 3 *συνεργὸν ἔχων Εὐσέβιον τὸν τῶν εὐνούχων πρῶτον καὶ Εὐσέβιον τὸν Νικομηδείας καὶ τοὺς ὁμόφρονας αὐτῶν Ἀρειανούς b.*	*συνεργὸν ἔχων Εὐσέβιον τὸν Νικομηδείας καὶ τοὺς ὁμόφρονας αὐτοῦ* die übrigen.
— — *καὶ τοὺς ὁμόφρονας αὐτοῦ c.*	
p. 36, 5 *ὑπεκρίνατο bc.*	*ὑπεκρίνετο* die übrigen (*d* fehlt).
p. 36, 31 *ὑπὸ Κωνσταντίου bc.*	*ὑπὸ δὲ Κωνσταντίου* die übrigen.
p. 38, 9 *Σαπώρης bc.*	*Σαβώρης* die übrigen.
p. 38, 31 *ὁ Ἰούλιος bc.*	*ὁ* fehlt den übrigen.
p. 39, 27 *μαγγάνοις — παντοίοις bc.*	*μαγγανείαις — παντοίαις* die übr.
p. 39, 31 *κατατέλμασι bc.*	*καταπάλμασι* die übrigen.
p. 41, 37 *καὶ τῇ αὐτῇ δὲ ἡμέρᾳ bc.*	*δὲ* fehlt den übrigen.
p. 44, 13 *ἐπὶ Ἰταλίαν bc.*	*ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν* die übrigen.
p. 46, 33 *ἐπιστρέψας bc.*	*ἐπιτρέψας* die übrigen.
p. 47, 18 *καὶ καμήλῳ bc.*	*καὶ* fehlt den übrigen.
p. 47, 20 *διεσκόρπισαν bc.*	*ἐσκόρπισαν* die übrigen.
p. 49, 5 *αὐτοῦ bc.*	*ἑαυτοῦ* die übrigen.
p. 49, 10 *ἡ αἱμορροοῦσα bc.*	*ἡ αἱμόρρους* die übrigen.
p. 50, 15 *τὴν μεγάλην ἐκκλησίαν bc.*	*καὶ τὴν μεγ. ἐκκλησίαν* die übr.
p. 51, 7 *ἀλλ' ἐν τούτοις bc.*	*ἄλλοι δὲ ἐν τούτοις* die übrigen.
p. 53, 2 *μῆνας bc.*	*καὶ μῆνας* die übrigen.
p. 53, 3 *τῇ κϛ' bc.*	*ἐν τῇ κϛ'* die übrigen.
p. 53, 10 *ἐν Κάρραις εὑρέθη bc.*	*ἐν Κάρραις δὲ εὑρέθη* die übrigen.
p. 56, 29 *γὰρ bc.*	*δὲ* die übrigen.

Dieser Liste lässt sich eine andere gegenüberstellen, aus der hervorgeht, dass *d* zu der Gruppe *y* in engster Beziehung steht, dass die Handschrift namentlich eine ganze Reihe von Lücken und von abweichenden Wortstellungen in dieser Gruppe theilt.

p. 4, 12 *ἀκριβῶς συνεγραψάμεθα abcg.*	*ἀκριβῶς* fehlt in *dy.*
p. 8, 8 *κατεδίωξαν abcg.*	*κατεδίωξεν dy.*
p. 8, 24 *Οὐετήριος abcfg.*	*Οὐετέριος dem.*
p. 8, 25 *ὑποτύφοντος abcfg.*	*ὑποστύφοντος dem.*
p. 9, 10 *Νάρσεα* (od. *Ναρσέα*) *abcg.*	*Ναρσέον dy.*
p. 9, 30 *γόητι πειθόμενος abcfg.*	*πειθόμενος γόητι dem.*
p. 12, 5 ff. *Μαξέντιος — πάνδεινα εἰργάσατο κακά, μοιχείας τῶν ἐν τέλει γυναικῶν, φόνους καὶ ἁρπαγάς abcg.*	Der Satz *κακά—φόνους καὶ* fehlt in *dy.*
p. 12, 10 *καίσαρα Ῥωμαῖοι ἀνηγόρευσαν abcg.*	*κ. Ῥωμαίων ἀνηγ. dy.*
p. 12, 24 *Λουκιανὸς πρεσβύτερος Ἀντιοχείας abcg.*	Der Satz fehlt in *dy.*
p. 14, 14 *σὺν τῷ . . σταυρῷ σωτῆρα αὐτὸν ἀνευφημοῦντες abcg.*	*σωτῆρα* fehlt in *dy.*
p. 18, 4 *ἢ* (*εἰ*) *bcg.*	*οἳ dy.*
p. 18, 5 *ἀβάπτιστον δεικνύντες ἐντεῦθεν bcfg.*	*ἐντεῦθεν* fehlt in *dem.*
p. 18, 7 *συνηύχετο bcg.*	*συνήρχετο dy.*
p. 18, 8 *ἀτοπώτατον bcg.*	*ἄτοπον dy.*
p. 18, 8 *ἄλλοι* (*ἄλλ' οἱ*) *δέ bcg.*	*δὲ* fehlt in *dy.*
p. 21, 22 *Ἀλέξανδρος bcg.*	*Μητροφάνης dy.*
p. 22, 25 *ἀποκηρύττων bfg. ἀποκηρυττούσας c.*	*ἀποκήρυκτον em* und offenbar auch die Vorlage von *d.*
p. 23, 4 *τοῦτον bcg.*	*αὐτόν dy.*
p. 24, 18 *Βακκουρίου bcfg.*	*Κουκουρίου em Καυκκουρίου d.*
p. 24, 19 *Ἀρμένιοι τελείως ἐπίστευσαν bcg.*	*τελείως* fehlt in *dy.*
p. 24, 22 *συγγράμματα καταλιπὼν Ῥωμαϊκὰ καὶ Ἑλληνικά bcg.*	*καὶ Ἑλληνικά* fehlt in *dy.*
p. 24, 32 *ἐναπέθανεν ρξ' ἐτῶν ἤδη τυγχάνων bcg.*	*ρξ' ἐτῶν ἤδη τυγχάνων* fehlt in *dy.*
p. 25, 22 *Τερβουλία* (*Τυρβουλία*) *bcg.*	*Περβουλία dy.*
p. 27, 8 *ὀφθαλμὸν ἀπολέσας bcfg.*	*ἀπολέσας ὀφθαλμόν dem.*
p. 28, 3 *τῷ δ' αὐτῷ ἔτει καὶ Δρεπάναν ἐπικτίσας bcg.*	*καὶ* fehlt in *dy.*
p. 33, 23 *ἔτη λά bcfg.*	*ἔτη λβ' dem.*
p. 33, 31 *τῷ τῆς ἑῴας βασιλεῖ bcg.*	*τῷ* fehlt in *dy.*

p. 35, 5 πνεύματι διωκόμενοι *bcg.*	διωκόμενοι πνεύματι *dy.*
p. 36, 21 βουλευσάμενος *bcg.*	συμβουλευσάμενος *dy.*
p. 36, 26 δευτέραν *bcg.*	δεύτερον *dy.*
p. 37, 29 τέρας τι Καππαδόκιον *bcg.*	τι fehlt in *dy.*
p. 38, 1 ἀντεισήγαγε .. τὸ τῶν κακῶν καταγώγιον *bcfg.*	τὸ τῶν κακῶν καταγώγιον fehlt in *dem.*
p. 38, 8 τὸ πρότερον *bcg.*	τὸ πρῶτον *dy.*
p. 41, 18 ἡ γαμετὴ Κωνσταντίου *bcg.*	ἡ fehlt in *dy.*
p. 42, 34 μυριάδων η' *bcg.*	μυριάδων ν' *dy.*
p. 43, 27 πραξάσης *bcg.*	παραταξάσης *y* παραταξαμένης *d.*
p. 44, 17 Δικέντιος *bcg.*	Δικαίτιος *dem.* δικαίως *f.*
p. 45, 14 φυγῇ ὁ ἅγιος *bcg.*	ὁ ἅγιος φυγῇ *dy.*
p. 45, 14 ἐπραγματεύσατο *bcg.*	ἐχρήσατο *dy.*
p. 46, 16 τῆς ια' περιόδου φλβ', ἀρχομένης τῆς ιβ'. τότε λοιπὸν Ἰουλιανὸς μονοκράτωρ γενόμενος *bcg.*	ἀρχομένης τῆς ιβ'. τότε λοιπὸν fehlt in *dy.*
p. 47, 14 μόνους *bcg.*	μόνας *dy.*
p. 48, 6 Μάζακα (Μάζακαν) *bcg.*	Μάζαν *dy.*
p. 48, 18 μετέχειν *bcg.*	κατέχειν *dy.*
p. 48, 27 ἐξελάσαι τοῦτον *bcg.*	τοῦτον ἐξελάσαι *dy.*
p. 51, 15 ζῆλον κατὰ τῶν εἰδώλων πολὺν *bcg.*	κατὰ τῶν εἰδώλων fehlt in *dy.*
p. 51, 29 Ἑλληνά τινα *bcfg.*	τινὰ Ἕλληνα *dem.*
p. 56, 25 Σευήρης *bcg.*	Σευήρου *dy.*

p. 59, 1—7 fehlt in *dy* der ganze Abschnitt Ἰουδαίους bis ὡσαύτως δὲ καί.

Nach dem Ergebnisse dieser beiden Listen scheint das Verhältniss der Handschriften der schlechteren Klasse zu einander und der relative Werth derselben sehr leicht bestimmbar. Wir hätten zwei grössere Gruppen, bestehend aus den Handschriften *cg* (*h*) und *defm*; in der ersteren repräsentirt *c* eine bessere Ueberlieferung als *gh*, also nächst *b* unsere beste; in der zweiten Gruppe wäre *f* eine etwas bessere Ableitung als *dem*.

Allein so einfach ist die Sachlage keineswegs; denn wer die Varianten von dem Endpunkte der beiden Verzeichnisse ab weiter prüft, wird bald zu der Einsicht kommen, dass von diesem Punkte ab die Gruppirung der Handschriften eine wesentlich modificirte ist, dass namentlich die Trennung von *c* und *d* völlig aufhört, um einer durchgehenden Uebereinstimmung in fast allen charakteristi-

schen Lesarten Platz zu machen. Die so besonders hervorstechenden Uebereinstimmungen von *dy* gegenüber von *cz* in der Wortfolge und in den Lücken verschwinden; von ersteren finde ich in der ganzen übrigen Chronik nur noch zwei Fälle, nämlich p. 359, 20 wo *dy* πάκτα παρέχειν, *cz* παρέχειν πάκτα bieten, und p. 450, 15 wo der Lesart ἰνδικτιῶνος ιδ' in *dy* die Lesart ιδ' ἰνδικτιῶνος in *cz* gegenübersteht; von der letzteren Art vermag ich nur noch vier Fälle zu constatiren, nämlich p. 70, 17, wo der Satz καὶ ἔκλαιον ἀμφότερα καὶ ἔτυπτον ἄλληλα in Folge von Homoeoteleuton in *y* und dem Regius 1709, der Abschrift des Codex *d*, ausgefallen, p. 240, 30, wo in einer arg verstümmelten und in der Ueberlieferung verwirrten Stelle *cz* die Worte τῆς μεγάλης bewahrt haben, welche in *dy* abhanden gekommen sind, p. 420, 3 wo das in *cz* verdorbene καὶ γυναικείαν (statt τριχίνην) στολὴν in *dy* sich garnicht findet, endlich p. 159, 26, wo in *dy* σήμερον fehlt, allein hier in Uebereinstimmung mit *b*, also gegen die bisherige Erfahrung, dass *cz* die bessere Ueberlieferung repräsentirt. Im Uebrigen finden sich hin und wieder auffällige und nicht durch reinen Zufall erklärliche Stellen, in denen die gleiche Scheidung der Handschriften statt findet, wie p. 73, 29 Ζεβένῳ *bc* Βεζένῳ die übrigen; p. 117, 33 Ἀρμενίαρχος *dy* Ἀρμενάριχος *ch* Ἀρμενάρχος *y*; p. 127, 17 οἰκείαν *cz* ἰδίαν *dy*; p. 132, 17 εἰσηνέχθησαν *cz* εἰσήχθησαν *dy*; p. 162, 10 πληγέντες *cz* πληγέντα *dy*; p. 173, 5 μανδίον *bc* μαντίον die übrigen; p. 196, 2 πλείους *cz* πλείστους *dy*; p. 228, 18 ἦλθεν *cz* ἦλθον *dem* (*f* fehlt); p. 255, 19 συμμάχους *dy* συμμαχούσας *cz*; p. 291, 13 ὑποστρέψαι *dy* ὑποστρέψαντα *cz*; p. 347, 17 τελῶσι *dy* τελέσωσι *cz*; p. 358, 13, 19 τῷ Δανουβίῳ *dy* τοῦ Δανουβίου *cz*; p. 373, 15 ἀπὸ Φαναγουρίαν *dem* (*f* fehlt) ἐπὶ Φαναγουρίαν *cz*; p. 374, 15 Οὐαλίδ *dem* (*f* fehlt) Οὐάλδ *cz*; p. 375, 2 πρὸς Ἰουστινιανόν *dem* (*f* fehlt) εἰς Ἰουστινιανόν *cz*; p. 377, 32 καταστῆσαι *dy* καταστῆναι *cz*; p. 379, 28 καὶ αὐτοί *dy* καὶ αὐτόν *cz*; p. 387, 17 προσερχομένου *dy* προερχομένου *cz*; p. 394, 12 ὀχυροῦ *dy* ἰσχυροῦ *cz*; p. 394, 25 συνερχομένοις *dy* συνεισερχομένοις *cz*; p. 400, 30 τὸν πατρίκιον *dy* πατρίκιον *cz*; p. 401, 30 παράλου *dy* παραλίου *cz*; p. 405, 28 προσδραμών *dy* προδραμών *cz*; p. 411, 19 Τύανον *dy* Τύαναν *cz*; p. 420, 19 ἑαυτοῦ *dy* αὐτοῦ *cz*; p. 448, 4 Τελέριχος *dy* Τελέριγος *cz*; p. 455, 24 γυναικῶν *dy* γραικῶν *cz*. Allein diese Fälle treten spärlich auf und werden durch andere etwa ebenso zahlreiche Fälle compensirt, in denen sich die Handschriften vielmehr so gruppiren, dass *d* mit *z*, *c* mit *y* übereinstimmt, wie p. 126, 14 ἐκεῖθέν τε *dz* ἐκεῖθεν *cy*; p. 132, 2 κοινωνήσωσι *dz* κοινωνῶσι *cy*; p. 157, 32

ἀγροίκων dz ἀγροίκου cy; p. 158, 4 *Πομπήϊον δὲ τὸν dz Πομπήϊον τὸν cy*; p. 163, 24 *ἐξεδίωξεν dz ἐδίωξεν cy*; p. 170, 23 *ταμιεῖα dz ταμεῖα cy*; p. 178, 1 *ῥιπτοῦντες dz ῥίπτοντες cy*; p. 196, 21 *ἔτυχον dz ἐνέτυχον cy*; p. 196, 22 *εὗρεν dz εὗρον cy*; p. 196, 28 *πᾶς πλοῦτος dz ὁ πᾶς πλοῦτος cy*; p. 232, 32 *μηχανικοὶ dz χειμερικοὶ cy*; p. 258, 14 *τὸν δεσπότην dz τοῦ δεσπότου cy*; p. 275, 12 *οὕτως dz αὐτὸς cy*; p. 286, 5 *ἐντεύξεώς ἐστιν dz ἐστὶν ἐντεύξεως cy*; p. 320, 4 *τὸν μέγαν ποταμὸν Ζαβᾶν dz τὸν μέγαν Ζαβᾶν cy*; p. 331, 13 *μοναχικοῖς dz μοναχοῖς cy*; p. 346, 15 *αὐτὸν εἶναι τὸν βασιλέα dz τὸν βασιλέα* fehlend in *cy*; p. 381, 17 *Φιλιππικοῦ dz Φιλιππικός cy*; p. 384, 27 *τὸν ὁσιώτατον πρόεδρον cy τὸν ὁσιώτατον πρόεδρον μητροπολίτην d τὸν ὁσιώτατον μητροπολίτην καὶ πρόεδρον z*; p. 394, 13 *ἠδύναντο cy ἠδύνατο dz*; p. 401, 1 *τοῦ τειχίου cy τοῦ τείχους dz*; p. 404, 18 *ὡς ἐκ καμίνου dz ὡς* fehlt in *cy*; p. 448, 8 *ἔχεις φίλους dz φίλους ἔχεις cy*.

Auch die mit zahlreichen Beispielen aus den ersten Blättern der Chronik belegte Thatsache, dass *c* allein neben *b* die richtige Lesart überliefert, tritt vollständig zurück; vielmehr lässt sich eine ganze Reihe von Fällen anführen, in denen *d* allein mit *b*, oder mit einer Quelle des Theophanes, oder mit der Uebersetzung des Anastasius übereinstimmt, also er allein*) von den Handschriften der schlechteren Klasse das Richtige erhalten hat. Solche Fälle sind z. B.:

p. 65, 9 und 20 *Ἰσαάκιος bd.*	*Ἰσάκιος* die übrigen.
p. 68, 25 *ρν' ἁγίων bd.*	*ἁγίων ρν'* die übrigen.
p. 75, 17 *Ἀρκαδιακούς bd.*	*Ἀρκαδικούς* die übrigen.
p. 96, 7 *ποιήσασθαι bd.*	*ποιεῖσθαι* die übrigen.
p. 98, 32 *ἰδίας bd.*	*οἰκείας* die übrigen.
p. 104, 18 *ὅταν bd.*	*ὅτε* die übrigen.

p. 106, 8 fehlt in *bd* eine vom Rande in den Text der übrigen Handschriften gerathene Notiz.

p. 120, 28 *τινῶν d.* Theodorus Lector.	*τινός cy τίς z.*
p. 143, 26 *τῷ δ' αὐτῷ ἔτει bd.*	*τούτῳ τῷ ἔτει* die übrigen.

*) Ich rechne natürlich nur solche Fälle hierher, wo *c* mit *yz* die gleiche Corruptel bietet, nicht solche, wo *c* von *yz* verschieden ist und seine Abweichung von *d* nur auf einem Schreibfehler beruht. So hat z. B. allerdings nur *d* p. 338, 2 in der Datirung richtig den Namen des Monats Lous (*Λόου* für *Λώου*), aber *c* liest *ὅλου*, was natürlich nur aus *Λώου* oder *Λόου*, nicht aus dem Fehler der übrigen, welche *Ἰουλίου* lesen, entstanden sein kann. Hier ist also in Wirklichkeit nicht *d* allein, sondern es sind *c* und *d* Zeugen der echten Lesart.

p. 145, 5 *γεγόνεισαν bd.*	*γεγόνασιν* die übrigen.
p. 155, 3 *προσφωνητικοῦ bd.*	*πρὸφωνητικοῦ* die übrigen.
p. 156, 11 *ἀντεισαγαγεῖν bd.*	*ἀντεισάγει* die übrigen.
p. 162, 4 *Μακεδόνιον bd.*	fehlt in den übrigen.
p. 165, 24 *δὲ bd.*	*τε* die übrigen.
p. 170, 19 *κατέκοψαν bd.*	*κατέκοψεν* die übrigen.
p. 170, 23 *γίνεσθαι bd.*	*γενέσθαι* die übrigen.
p. 172, 10 *τῇ πόλει bd.*	*τὴν πόλιν* die übrigen.
p. 196, 22 *οὐδεπώποτε d* Proc.	*οὐδέποτε* die übrigen.
p. 211, 24 *ἀλλήλους d* sicher richtig.	*ἄλλους* die übrigen.
p. 226, 21 *λιθέα d* sicher richtig.	*θέα* die übrigen.
p. 228, 24 fehlt ein interpolirter Satz nur in *d* und Anastasius*)	
p. 236, 3 *βάθρα* sicher richtig *d.*	*βάραθρα* die übrigen.
p. 250, 22 *μὴ* sicher richtig *d.*	fehlt den übrigen.
p. 255, 18 *τὸ θεῖον d* Theophyl. Simoc.	*τὸν θεὸν* die übrigen.
p. 264, 22 *τοιαῦτα d* Anastasius.	*ταῦτα* die übrigen.
p. 291, 17 *ἀνήρ d* Anastasius.	fehlt den übrigen.
p. 319, 18 *τὴν σέλλαν αὐτοῦ ὁλόχρυσον d* Anastasius.	*ἡ σέλλα αὐτοῦ ὁλόχρυσος* die übrigen.
p. 338, 28 *ἐφορολόγησαν τὴν Αἴγυπτον d* Anastasius.	*τὴν Αἴγυπτον* fehlt den übrigen.
p. 392, 24 *ἀσυμφανῶς d.*	*ἀσυμφώνως* ohne Sinn die übrigen.
p. 396, 10 *ἐποίησεν d* A.	*ἐποίησαν* die übrigen.
p. 409, 4 *κακοδοξία d* A.	*κακοβουλία* die übrigen.
p. 416, 29 *μου d* A.	fehlt in den übrigen.
p. 417, 7 *εὐνοῶ γὰρ ὑμῖν d* A.	*εὐνοῶ γὰρ ὑμῖν σήμερον* die übr.

Freilich ist bei diesem Verzeichnisse nicht zu vergessen, dass *d* nicht einfach mechanisch seine Vorlage copirte, sondern dieselbe bearbeitete, dass also möglicher Weise manche offenbaren Fehler der übrigen Handschriften von ihm nicht deshalb vermieden sind, weil er aus einer besseren Vorlage schöpfte, sondern weil er bei

*) Der Satz lautet: *δεῖ δὲ ταγῆναι καὶ τὸ τοῦ Ἀνθίμου ἔτος εἰς τὸν πατριάρχην Μηνᾶν, ἵνα συσταθῶσι τὰ ιϛʹ ἔτη.* In der Erzählung giebt Theophanes nichts, worauf sich diese Worte beziehen könnten. In der Liste giebt er die Regierungszeit des Patriarchen Menas in der That auf sechzehn Jahre an, zählt aber nur von eins bis fünfzehn die einzelnen Jahre durch. Offenbar gab dies einem Leser Veranlassung zu der obigen Bemerkung, dass man das eine Jahr der einjährigen Regierung des Anthimus, des Vorgängers des Menas, hinzunehmen müsse, um die angegebene Zahl von sechzehn Jahren (*τὰ ιϛʹ ἔτη*) herauszubringen.

aufmerksamer Lectüre die Fehler merkte und aus Conjectur besserte. Andere Uebereinstimmungen mit Anastasius habe ich überhaupt übergangen, weil sie aus dem gleichartigen Charakter der Bearbeitung und der Uebersetzung herzuleiten sind.*) Immerhin ist unter den angeführten Stellen eine grössere Anzahl, bei denen das Finden des Richtigen aus Conjectur für den Bearbeiter sehr schwer oder unmöglich war, die also in irgend einer Weise auf besserer Ueberlieferung beruhen müssen, und diese Thatsache ist im Gegensatz zu der im ersten Theile der Chronik gemachten Beobachtung, wo vielmehr *c* die Rolle der besten Copie der schlechteren Klasse hatte, sehr bemerkenswerth.

Die erwähnten im späteren weitaus grössten Theile der Chronik zu findenden Differenzen zwischen den Handschriften *c* und *d* sind aber an Zahl und Bedeutung ganz ausserordentlich gering, verschwindend gegen die Masse der Fälle, in denen sie durch die gleichen Lücken, Inversionen der Wortfolge, charakteristischen guten und schlechten Lesarten gemeinsam von allen anderen Handschriften abweichen und sich dadurch als besonderer Zweig der corrumpirten Ueberlieferung darstellen. Wenn also die beiden Handschriften anfänglich das entgegengesetzte Verhalten zeigen, so müssen besondere Verhältnisse dabei vorliegen. Vier Fälle sind denkbar. Entweder die Vorlage von *c* wurde anfänglich aus einem Codex der guten Klasse abgeschrieben und aus irgend einem Grunde die Abschrift später aus einer dem Codex *d* nahe verwandten Handschrift fortgesetzt; oder es benutzte vielmehr der Bearbeiter von *d* zuerst ein der Gruppe *y*, später ein dem Codex *c* nahestehendes Exemplar, oder die ganze Vorlage von *c* war der von *d* ähnlich, wurde aber anfänglich nach einem Codex der guten Klasse durchcorrigirt; oder endlich der Schreiber von *d* hatte eine Vorlage, welche anfänglich nach einer Handschrift der Gruppe *y* corrigirt war. Der letzte Fall ist von vorneherein auszuschliessen,

---

*) Ich rechne hierher das gemeinsame Fehlen nebensächlicher annalistisch gefasster Notizen wie p. 271, 28—32; 346, 1—2. Da beide Bearbeiter, wie ich oben ausgeführt, Neigung zur Auslassung solcher Theile der Erzählung haben, so ist es nicht auffallend, dass in einzelnen Fällen der Umfang der ausgelassenen Sätze genau stimmt. Auf ähnlicher zufälliger Uebereinstimmung beruht es, wenn p. 396, 8, 18 *d* und A zweimal dem Kaiser Leo III. das Prädicat εὐσεβής entziehen, welches in den Zusammenhang der aus einer dem Kaiser günstig gesinnten Quelle stammenden Erzählung trefflich passt. Es ist gewiss wahrscheinlicher, dass zwei verschiedene selbstständig arbeitende Leser der Chronik dem als Urheber der Bilderstürmerei berüchtigten Kaiser das scheinbar so unpassende Beiwort entzogen haben, als dass irgend Jemand auf den Gedanken gekommen, dasselbe zu interpoliren.

denn es ist nicht wohl denkbar, dass ein Leser eine Anzahl völlig richtiger, meistens für den Zusammenhang durchaus nothwendiger Sätze sollte gestrichen haben, weil er sie in einer anderen Handschrift nicht vorfand, noch weniger, dass der im Ganzen verständige Bearbeiter von *d* ein solches Verfahren ratificirt haben sollte. Auch die erste Annahme ist unmöglich, da, wie aus der oben mitgetheilten Liste der Stellen, in welchen *b* allein das Richtige hat, hervorgeht, *c* auch im Anfange der Chronik alle schweren Corruptelen und Interpolationen der schlechten Klasse theilt. Wäre er also anfänglich aus einer Handschrift der guten Klasse abgeschrieben, so müsste er nachträglich wieder aus dem Exemplar, aus dem die Fortsetzung abgeschrieben wäre, corrigirt sein.

Dagegen würde sich diese Mischung von schlechten und vortrefflichen Lesarten in sehr probabler Weise erklären bei der Annahme, die Vorlage von *c* sei ganz aus derselben Vorlage wie *d* abgeschrieben, aber anfänglich nach einer Handschrift der guten Klasse corrigirt worden, und diese Annahme scheint sich aus der Stelle p. 34, 3 unabweislich aufzudrängen. Denn wenn *c* mit den schlechten Handschriften τοὺς ὁμόφρονας αὐτοῦ liest, so war offenbar in seiner Vorlage wie bei den Handschriften der schlechten Klasse vorher nur ein Name genannt; er nennt aber in Uebereinstimmung mit *b* zwei Namen; also muss ein Name nachträglich hineincorrigirt sein, ohne dass der Corrector seine Verbesserung ganz durchführte. Allein gegen diese Annahme sprechen so gewichtige Gründe, dass ich einen anderen, später zu erörternden Weg zur Erklärung der halben Correctur vorziehe. Wenn wir nämlich annehmen, dass *c* seine guten Lesarten der Correctur aus einer Handschrift der guten Klasse verdanke, so folgt daraus, dass auf den ersten Blättern der Chronik die Gruppe *x* in Wahrheit durch *d* vertreten wird, mit dessen Lesungen die Vorlage von *c* vermuthlich ursprünglich übereinstimmte. Demnach wären alle Stellen, in welchen *bc* (resp. *abc*) die richtige Lesart repräsentiren, der Liste derjenigen Stellen hinzuzufügen, in denen in Wahrheit *b* allein den echten Text überliefert; an allen Stellen, in denen *bcg* die gute Lesart bieten, wäre es in Wahrheit neben *b* nur *g* (d. h. *z*), dem wir unsere Kenntniss der Wahrheit verdanken, und nächst *b* wäre also die Gruppe *z* (trotz ihrer zahlreichen eigenthümlichen Interpolationen) an erster Stelle zu Rathe zu ziehen, während *xy* einen durch viele schwere Corruptelen, besonders durch starke Lücken, entstellten Text darstellen würden. Allein zu dieser Gruppirung der Handschriften stehen die Verhältnisse in den späteren Partieen, wo *cd* vorwiegend als ge-

schlossene Gruppe auftreten, im schärfsten Widerspruche. Die Gruppe *z*, weit entfernt, da, wo sie allein steht, die relativ beste Ueberlieferung in der geringeren Handschriftenklasse zu bieten, hat nur in ganz vereinzelten Fällen das Richtige gerettet, wie sich am einfachsten aus einer Zusammenstellung der Fälle ergiebt, in denen dieselbe von p. 60 ab mit *b* gegen die übrigen Handschriften übereinstimmt, oder gar bessere Lesarten als *b* bietet, wobei ich natürlich rein orthographische Varianten nicht berücksichtige.

p. 61, 21 *Οὐαλεντινιανὸς ὠνείδισε bg* (*h* fehlt).	*Οὐαλεντινιανὸς δὲ ὠνείδισε xy.*
p. 94, 8 *φίλῳ bz.*	*δούλῳ cy* A. (*d* fehlt).
p. 141, 8 *Θαλαβάνης bz.*	*Χαλαβάνης x Φαλαβάνης cf Βαλάνης m.*
p. 148, 8 *κατὰ διαφόρους τόπους bz.*	*κατὰ διαφόροις τόποις xy.*
p. 160, 32 *ὀχλούμενος ὑπὸ Θευδερίχου χαριζομένου Βιταλιανῷ bz.*	— — *χαριζόμενος Βιταλιανῷ xy.*
p. 161, 15 *ὑπὸ Ἀναστάσιον z.*	*ὑπὸ Ἀναστασίου bx ὑπὲρ Ἀναστασίου y.*
p. 163, 5 *ἐνθρονίσαντες* (— *νήσαντες b*) *bz.*	*ἐνθρονιάσαντες cy* (*d* fehlt).
p. 165, 6 *πρεσέντου z.*	*περσέντου bxy.*
p. 169, 19 *ἀρειανοφρονῶν b ἀρειανόφρων ὤν z.*	*ἀρειοφρονῶν y ἀρειόφρων ὤν c* (*d* fehlt).

Dies sind nur wenige Stellen, und vòn diesen wenigen sind die meisten so geartet, dass die Correctur (was wohl p. 161, 15 und p. 165, 6, wo *z* richtigere Schreibungen bietet als selbst *b*, sicher anzunehmen ist) aus Conjectur leicht gefunden werden konnte. Das gleiche Resultat erhält man, wenn man die zunächst folgenden Partieen durchgeht. Wie oft lassen sich die Lesungen, welche die Gruppe *x* oder die Gruppe *y* allein bietet, aus Procop oder Malalas als richtig erweisen; bei eigenthümlichen Lesarten von *z* findet die gleiche Thatsache nur höchst vereinzelt statt. Weder hier noch dort finden wir einen einzigen Satz in *z* mehr, eine einzige richtigere Wortstellung, Vortheile, welche anfänglich der Gruppe in hervorragender Weise eigenthümlich gewesen sein müssten, wenn wir *d* als den Vertreter der Gruppe *x*, *c* als corrigirt betrachten. Ebenso verhält sich auch *z* in den Schlusspartieen der Chronik. Nur in einem kurzen Stücke, von p. 328 bis 356, entspricht die Gruppe plötzlich den Anforderungen, welche wir an sie machen müssten, wenn in dem Stücke p. 1 bis 60 die Güte des Codex *c* auf Correctur beruhte; sie ist reich an ganzen Sätzen (p. 344, 25

bis 29; p. 355, 28) wie einzelnen Satztheilen (p. 328, 10; 330, 14; 332, 16; 340, 5; 346, 5; 353, 14), welche nur in ihr erhalten und, wie die Uebereinstimmung mit Anastasius beweist, keine Interpolationen sind; aus demselben lässt sich p. 335, 19 die Wortfolge in *z* als richtig erweisen, und ebenso stimmen mit der Uebersetzung eine Reihe eigenthümlicher Lesarten, welche sicher nicht der Conjecturalkritik eines Schreibers oder Lesers entstammen, sei es, dass dieser das Richtige nicht hätte finden können, sei es, dass in der Lesart der Gruppen *xy* kein Anstoss zu einer Aenderung lag (besonders z. B. 328, 7; 334, 26; 335, 17; 336, 30; 340, 3; 341, 7; 341, 8; 342, 22; 347, 1; 353, 28; 354, 15; 355, 20). Gewiss ist dies abweichende Verhalten der Gruppe *z* in diesem Abschnitte sehr auffallend; allein, wenn wir danach annehmen wollten, die Vorlage von *z* sei aus Handschriften verschiedener Güte zusammengestellt und wie das Stück p. 328—356 so sei auch der Anfang der Chronik aus einer besseren Handschrift als das Uebrige genommen und daraus die Uebereinstimmung mit *b* erklärlich, so müssten wir zugleich den sehr sonderbaren Zufall annehmen, dass der dieser besseren Handschrift entnommene Theil der Vorlage von *z* sich genau mit dem Stücke deckte, während dessen die Vorlage von *c* nach einem noch besseren Codex corrigirt worden wäre.

Jeder derartigen schwer glaublichen Annahme entgeht man und bewegt sich auf durchaus freiem Boden, wenn man zur Erklärung der Trennung der Handschriften *c* und *d* im Beginne der Chronik die vierte der oben angegebenen Möglichkeiten adoptirt: dass der Bearbeiter des Codex *d* anfänglich statt einer Handschrift der Gruppe *x* ein Exemplar der jüngeren Verzweigung der Gruppe *y* vor sich gehabt habe. Demnach wäre *c* für das Stück p. 1—60 der Vertreter der Gruppe *x*, und es würden sich zwei Folgerungen ziehen lassen: Aus den Stellen, wo *c* allein mit *b* stimmt, würde hervorgehen, dass die Gruppe *x* in zahlreichen Fällen allein von den Handschriften der schlechteren Klasse uns gute Lesarten bewahrt habe; aus den Stellen, wo *c* und *g* (d. h. *z*) mit *b* übereinstimmen, würde sich ergeben, dass die Gruppe *y* allein und in dieser wieder speciell die jüngere Abzweigung ausserordentlich stark, namentlich durch Ausfall ganzer Sätze und einzelner Worte, corrumpirt sei. Und gerade diese beiden Folgerungen stimmen mit dem Befunde der Handschriften-Verhältnisse in den übrigen Theilen der Chronik aufs Vortrefflichste. Bei der flüchtigsten Durchsicht der Varianten wird man bemerken, dass in der That die Gruppe *y*, und in dieser wieder die Handschriften *cm*, überreich sind an grossen

und kleinen Lücken; und ebenso lässt sich parallel jener Liste von Stellen, in denen *bc* allein die echte Lesart bieten, von p. 60 ab eine solche aufführen, in denen *x* allein mit *b* übereinstimmt, und der Charakter dieser beiden Verzeichnisse ist auch darin der gleiche, dass weder *c* allein, noch später *x*, ganze Sätze oder grössere Satztheile bieten, welche in *yz* verloren gegangen sind, sondern dass sich die besseren Lesarten beschränken auf einzelne Worte oder Wortformen, auf richtigere Wortfolge, hie und da einmal auf die Erhaltung eines einzelnen Wortes, welches in *yz* verloren, oder die Vermeidung eines solchen, welches in diesen interpolirt war. Die Annahme, dass die besseren Lesarten der Gruppe der Thätigkeit eines aus eigenem Ingenium emendirenden Lesers entsprungen seien, ist auch hier theils durch die Menge der Fälle, bei den meisten (wie namentlich bei den Abweichungen in der Wortfolge und bei den Eigennamen) wegen des Mangels eines Anlasses zur Emendation, nicht zulässig. Ich will zur Bequemlichkeit des Lesers auch hier eine Reihe von Beispielen zusammenstellen, in denen *x* mit *b* übereinstimmt; eine Fortsetzung der Liste für die späteren Partieen, wo sich aus der Uebereinstimmung der Lesarten von *x* mit den Ausdrücken der Quellen des Theophanes das gleiche Resultat gewinnen liesse, ist überflüssig.

p. 66, 17 *προσελάβετο bx.*	*προεβάλετο yz.*
p. 66, 32 *Παυλίνου bx.*	*Παυλῖνου yz.*
p. 68, 5 *βαπτίζεται bx.*	*ἐβαπτίσθη yz.*
p. 69, 7 *τὴν πόλιν bd* (*c* fehlt).	*τὴν ἐκκλησίαν yz.*
p. 74, 2 *Βεροίας bx.*	*Βεροίης yz.*
p. 74, 3 *γινόμενα bx.*	*γενόμενα yz.*
p. 74, 17 *αὐτοῦ υἱούς bx.*	*υἱοὺς αὐτοῦ yz.*
p. 75, 20 *ἐσπούδασε bx.*	*ἐσπούδαζε yz.*
p. 76, 29 *μικρὰν οὖσαν παρθένον bx.*	*οὖσαν μικρὰν παρθένον yz.*
p. 78, 9 *τοῦ θεοῦ bx.*	*τοῦ Χριστοῦ yz.*
p. 79, 1 *παρὰ Θεοφίλου bx.*	*παρὰ τοῦ Θεοφίλου yz.*
p. 79, 22 *τὸν κλῆρον τῆς πόλεως* (*Κωνσταντινουπόλεως d*) *bx.*	*τῆς πόλεως τὸν κλῆρον yz.*
p. 80, 17 *εἰς ἐπιβουλήν bx.*	*εἰς* fehlt in *yz.*
p. 86, 28 *εἰς διάδοσιν bx.*	*πρὸς διάδοσιν z διάδοσιν y.*
p. 89, 8 *εἶναι αὐτὸν bx.*	*αὐτὸν εἶναι yz.*
p. 91, 6 *πάντων δι' ἀναφορᾶς bx.*	*πάντων ἀναφορᾶς y πάντων αἱ διαφοραὶ δι' ἀναφορᾶς z.*
p. 96, 20 *τοῦ βασιλέως bx.*	*τῶν βασιλέων yz.*
p. 104, 24 *ἀποκλείσαντος ἐκ bx.*	*ἀποκλ. καὶ ἐκ yz.*

p. 106, 33 *πλησίον bx* (falsch).	*Πηλούσιον yz.*
p. 141, 24 *προετρέπετο bx.*	*προέτρεπε yz.*
p. 144, 26 *Ἀρμενίαν bx.*	*εἰς Ἀρμενίαν yz.*
p. 145, 19 *τῆς ἔω bx.*	*τῆς ἑῴας yz.*
p. 145, 19 u. 22 *Δαγαλαΐφου bx.*	*Δαλαγαΐφου yz.*
p. 147, 12 *ἐκεῖνον bx.*	*ἐκεῖνοι yz.*
p. 148, 27 *περικείμενος bc* (*d* fehlt).	*παρ' ἐκείνοις yz.*
p. 149, 11 *ἔστησε ὁ μέγας bx.*	*ὁ μέγας ἔστησε yz.*
p. 150, 7 *ταραττομένων bx.*	*ταραττομένου yz.*
p. 154, 13 *Χριστιανοί bx.*	fehlt in *yz.*
p. 155, 4 *ἔχει bx.*	*ἔχειν yz.*
p. 159, 7 *Σφωρακίου x Σφορακίου b.*	*Σφαρακίου yz.*
p. 161, 30 *μικροῦ bx.*	*μικροῦ δεῖν yz.*
p. 162, 7 *εἰς δίκην bx.*	*εἰς τὴν δίκην yz.*
p. 162, 16 *διαμαρτυρόμενοι bx.*	*διαμαρτυράμενοι z διαμαρτυρούμενοι y.*
p. 163, 12 *τῆς δὲ ἀηδίας κινουμένης bc* (*d* fehlt).	*τῆς δὲ ἀδείας γινομένης y ἀδείας δὲ γενομένης z.*
p. 164, 16 *ὁ εὐσεβής bx.*	*ὁ εὐσεβὴς βασιλεύς yz.*
p. 166, 27 *ἐγείροντες bx.*	*ἐγείραντες yz.*
p. 168, 6 *ἀγχίνου bx.*	*ἀγχίνους yz.*
p. 172, 33 *ἐν πάσαις ταῖς γενεαῖς bx.*	*ταῖς* fehlt in *yz.*

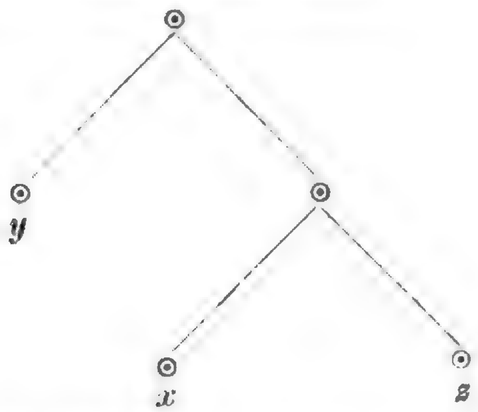
Wir dürfen also sagen, dass für den grössten Theil der Chronik die Handschriften *c* und *d* gemeinsam einen besonderen Zweig der Ueberlieferung bilden, deranfänglich durch *c* allein repräsentirt wird, weil *d* für eine kurze Strecke einer Vorlage, die der Gruppe *y* angehört, gefolgt ist.

Wir haben somit innerhalb der Klasse der schlechteren Handschriften drei Hauptgruppen festgèstellt, deren Mitglieder unter sich in unzähligen eigenthümlichen Lesarten übereinstimmen, durch die sie von allen übrigen Handschriften getrennt sind. Es bleibt uns noch übrig festzustellen, welchen relativen Werth eine jede dieser Gruppen zur Ermittelung der Lesarten des Archetypus der Klasse hat, und auf welchem Wege wir dies Ziel erreichen können.

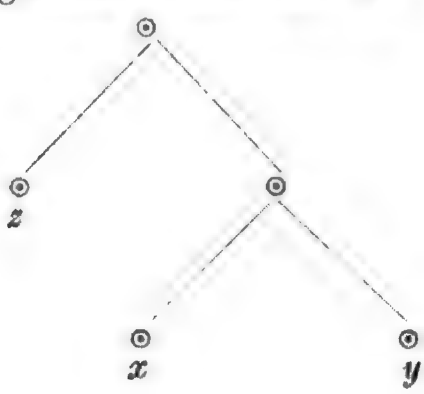
Dass wir nicht einfach sagen dürfen, dass die Uebereinstimmung zweier Gruppen gegenüber einer dritten genüge, um die Lesung der gemeinsamen Vorlage sicher zu stellen, das lehren uns die beiden Verzeichnisse der Stellen, in denen *c* als Vertreter von *x* und später *x* selber allein gegenüber der übereinstimmenden Ueberlieferung von *yz* das Richtige bieten. Nach diesen Stellen

wäre man vielmehr geneigt anzunehmen, dass aus dem gemeinsamen Archetypus zwei Ableitungen gemacht wären, eine bessere, die Vorlage von *c* und *d*, eine schlechtere, aus der *y* und *z* stammten, so dass man bei der Uebereinstimmung von *x* mit einer der anderen Gruppen ganz sicher den Archetypus herstellen könnte, während in den Fällen, wo *y* und *z* gegen *x* zusammenstimmten, oder wo alle drei Gruppen verschiedene Varianten böten, die Lesart von *x* mit Wahrscheinlichkeit als richtig aufzunehmen wäre, wenn sich nicht das Gegentheil mit Sicherheit erweisen liesse.

Allein diese letztere Annahme ist keineswegs stichhaltig. Ich habe bereits oben darauf aufmerksam gemacht, dass in einer, freilich während des grösseren Theiles der Chronik sehr beschränkten, Anzahl von Fällen vielmehr *z* allein das Richtige gegen gemeinsame Fehler von *xy* aufweist. Völlig ebenbürtig steht aber *y* neben *x*; in einer mindestens eben so grossen Anzahl von Fällen wie bei *x* finden wir die durch Uebereinstimmung mit *b* oder mit Anastasius oder mit den Quellen des Theophanes als echt zu erweisende Lesart in den Handschriften dieser Gruppe, während *x* und *z* derartig in den Corruptelen übereinstimmen, dass sie unmöglich unabhängig von einander dazu gekommen sein können. Diese Verhältnisse würden also vielmehr auf folgenden Stammbaum

und bis zu einem gewissen Grade auch auf den Stammbaum

hinweisen.

Die drei Gruppen stehen also offenbar überhaupt nicht in dem Verhältnisse zu einander, dass zwei von ihnen gegenüber der dritten auf einer gemeinsamen verschlechterten Vorlage beruhen, sondern jede ist eine direkte Ableitung aus dem gemeinsamen Archetypus, und die immer wechselnde Uebereinstimmung je zweier Gruppen in gemeinsamen Corruptelen muss auf besonderen Gründen beruhen. Aber nicht genug mit diesem wechselnden Verhalten der Gruppen; es kommt noch hinzu, dass sich auch die Handschriften innerhalb der Gruppen in einer beschränkten Anzahl von Fällen der Art trennen, dass die eine nicht nur Lesarten hat, welche die andere nicht theilt — das kommt natürlich sehr häufig vor und resultirt aus den Schreibfehlern der einzelnen Schreiber — sondern dass diese abweichenden Lesarten so mit den Lesarten einer anderen Gruppe übereinstimmen, dass sie nur durch den Einfluss einer Handschrift dieser Gruppe gewonnen sein können. Ich habe oben bereits Gelegenheit gehabt, eine Reihe von Beispielen anzuführen, in denen sich die Codices *c* und *d* der Gruppe *x* so vertheilen, dass bald *c* mit *y* und *d* mit *z*, bald *d* mit *y* und *c* mit *z* übereinstimmt, und zwar so, dass bald *cy*, bald *dz*, an einer Stelle *dy*, an einer anderen *cz* das Richtige bieten. Ganz dieselbe Erscheinung bieten die Handschriften *g* und *h* der Gruppe *z*, bei denen besonders *h* öfter mit *x*, *g* mit *y* übereinstimmt, vor allen Dingen *g* eine Anzahl von Lücken in *y* theilt, welche in *h* ganz in Uebereinstimmung mit *x* ausgefüllt sind, z. B.:

p. 64, 14 *ἱστορεῖ πολλὰ περὶ τοῦ ἔθνους bhx.*	*πολλὰ* fehlt in *gy.*
p. 73, 25 *Θεοδόσιος ὁ εὐσεβὴς βασιλεύς bhx.*	*εὐσεβὴς* fehlt in *gy.*
p. 75, 20 *Θεόφιλος ὁ Ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπος bhx.*	*ἐπίσκοπος* fehlt in *gy.*
p. 89, 10 fehlt der Satz *Ἰωάννης δὲ γράφει Νεστορίῳ συμβουλεύων αὐτῷ ἀποστῆναι τῆς αἱρέσεως* in *gy.*	
p. 270, 21 *Μαυρίκιος τὸν Πρίσκον . . . ἔπεμψεν hx.* A.	*τὸν Πρίσκον* fehlt in *gy.*
p. 282, 27 *ὁ Κομεντίολος μόλις τῆς νόσου διαγενόμενος hx* Theophyl. Sim.	*μόλις* fehlt in *gy.*
p. 365, 2 *ἥ τε Περσίς hx* A.	*τε* fehlt in *gy.*

Dagegen fehlt in *hx* z. B. p. 72, 23 *καὶ* vor *ὕβρισαν*, während es auch in *b* vorhanden ist, p. 354, 14 *Συρίας*, welches durch Anastasius

geschützt ist. Beispiele verschiedener Wortfolge finden sich unter anderen p. 168, 19 (wo *b* mit *hx* geht) und 198, 8; wichtige sonstige Varianten sind z. B.:

p. 254, 9 *ἐπιπεσὼν* richtig *hx*.	*περιπεσών gy*.
p. 269, 24 *πολιορκητικὰ* richtig *hx*.	*πολιτικὰ gy*.
p. 376, 28 *θέμενος hx* richtig.	*θεασάμενος gy*.
p. 382, 7 *ἀπελάσας hx*.	*ἐξελάσας gy*.
p. 395, 7 *τοῦ Φιλιππικοῦ ἀνοσιουργιῶν hx*.	*τῶν Φιλ. ἀνοσ. gy*.
p. 396, 2 *τῶν Γαλάτου hx* richtig.	*τῶν Γαλάτων gy*.
p. 442, 1 *τοῦ αὐτοῦ μηνὸς hx* richtig.	*τοῦ Αὐγούστου μηνός gy*.
p. 452, 9 *φυλακὴν hx*.	*παραφυλακήν gy* wohl richtig.
p. 458, 17 *ὁμοφρόνως hx* und wohl A.	*ὁμοφώνως gy*.

Etwas seltener als diese Gruppirung, deren Beispiele leicht zu vermehren sind, ist die Constellation der Handschriften *gx* zu *hy*; doch zeigen Fälle wie p. 420, 29 *διϊππίου gx* A gegen *ἱππικοῦ* in *hy*, p. 440, 20 *καὶ ἀπὸ τοῦ Πόντου οἰκοδόμους* in *gx* gegen *οἰκοδόμους καὶ ἀπὸ τοῦ Πόντου*, dass wir es auch hier schwerlich mit zufällig übereinstimmenden Schreibfehlern zu thun haben. Endlich ist noch zu berücksichtigen, dass in einer gewissen Anzahl von Stellen die richtige oder wenigstens, wie sich aus dem Vergleich mit Anastasius ergiebt, die dem Archetypus der schlechten Klasse eigenthümliche Lesart nur in einer einzelnen Handschrift erhalten ist, während der andere Vertreter der Gruppe mit den übrigen Gruppen sich in gemeinsamer Corruptel zusammenfindet. Beispiele aus *d* habe ich schon oben gegeben; nächst diesem bietet besonders der Codex *h* eine Reihe solcher Fälle, z. B.:

p. 99, 4 *συσκευήν bh*.	*σκευήν* die übrigen.
p. 107, 18 *τὴν πόλιν ὑπὸ βαρβάρων bh*.	*ὑπὸ βαρβάρων τὴν πόλιν* die übrigen.
p. 170, 9 *τὸν υἱὸν αὐτοῦ bh*.	*αὐτοῦ* fehlt den übrigen.
p. 218, 4 *Κωνσταντῖνος καὶ Γώδιλας καὶ ἀκούσας ὁ στρατηλάτης h* mit Ausnahme von *ἀκούσας* in Uebereinstimmung mit Malalas.	Die Worte fehlen in Folge von Homoeoteleuton in allen anderen Handschriften und Anastasius.
p. 235, 32 *Μαρίνῳ h* Malalas.	*Μαριανῷ* die übrigen.
p. 237, 19 *ἦν αὔτη h* A Malalas.	*ἦν* fehlt den übrigen.
p. 250, 30 *τὴν μάχην h* falsch, aber in Uebereinstimmung mit A.	*τὸ μάχιμον* die übrigen.

p. 331, 19 *τῶν ἀποστόλων hA.*	*ἀποστόλου x, ἀποστόλου Πέτρου y,* fehlt in *g.*
p. 437, 14 fehlt *καὶ ζωοποιά* in *hA.*	
p. 443, 15 *καὶ τῷ μακαρίῳ Στεφάνῳ hA.*	*Στεφάνῳ* fehlt den übrigen.

Wollten wir diese Thatsachen, dass bald diese, bald jene Gruppe, bald diese bald jene einzelne Handschrift gegenüber gemeinsamen Corruptelen in der gesammten übrigen Ueberlieferung der schlechteren Handschriftenklasse das Richtige bietet, dass ferner die verschiedenen Handschriften einer jeden Gruppe trotz der engsten Verwandtschaft in einer grösseren Anzahl sehr auffälliger Lesarten sich scheiden und wechselnd bald mit dieser bald mit jener der beiden anderen Gruppen übereinstimmen — wollten wir diese Thatsachen aus späterer Correctur innerhalb der Vorlagen der einzelnen Gruppen oder Handschriften erklären, so würde dies nur unter der unwahrscheinlichen Annahme möglich sein, dass mehrfache Kreuzungen von Exemplaren der verschiedenen Gruppen stattgefunden hätten, oder dass mindestens jede der einzelnen Gruppen, wenn nicht gar manche einzelne Handschrift, aus Vorlagen herstammen müssten, von denen jede zu verschiedenen Zeiten nach Exemplaren der guten Klasse durchcorrigirt worden wäre. Entgegen so complicirten Voraussetzungen verdient gewiss eine Annahme, welche die in Frage kommenden Schwierigkeiten von einem Punkte aus zu erklären gestattet, den Vorzug, und eine solche Erklärung scheint mir in dem Zustande des Archetypus der schlechteren Klasse, wie ihn uns die bisherigen Untersuchungen gezeigt haben, zu liegen. Wir sahen, dass bereits der Archetypus unserer gesammten Ueberlieferung theils mit Randscholien versehen war, theils Spuren verschiedenartiger Correcturen trug, sei es dass der Schreiber selber seine Fehler aus seiner Handschrift corrigirte, sei es dass Leser Emendations- und Interpolationsversuche machten. Ein viel umfangreicheres System derartiger Emendationen und Interpolationen haben wir dann in der Handschrift nachgewiesen, aus der sowohl die Vorlage des Anastasius wie der Archetypus unserer griechischen Handschriften ausser *b* geflossen ist, und endlich zeigte sich dieser letztere wieder vielfach als Quelle solcher Aenderungen, welche Anastasius nicht theilt, welche also erst in ihm selbst, sei es vom Schreiber, sei es von einem Leser gemacht worden. Wir haben an dem Schicksale einzelner Scholien*) und besonders bei manchen uralten Interpola-

*) Zu den bei verschiedenen Gelegenheiten angeführten Stellen ist be-

tionen und Aenderungen in den chronologischen Notizen der Jahranfänge genau verfolgen können, wie sie nur im Codex *b* und einer einzelnen Gruppe oder nur in einzelnen Handschriften verschiedener Gruppen der schlechten Klasse erhalten worden sind, Erscheinungen die nur erklärlich sind durch die Annahme, dass der Schreiber des Archetypus der schlechten Klasse diese Aenderungen so am Rande oder zwischen den Zeilen fortpflanzte, wie er sie vorfand, ja dass auch die späteren Abschreiber zum Theil ebenso verfuhren und erst die Schreiber unserer Handschriften dieselben in den Text einschwärzten. Sollte nicht bei den auf den Text der historischen Erzählung bezüglichen an den Rand oder zwischen die Zeilen geschriebenen, sei es mit Hülfe einer Handschrift gemachten Aenderungen, sei es willkürlich unternommenen Emendationsversuchen das Gleiche der Fall gewesen sein?

Dass bisweilen eine dem Archetypus unserer gesammten Ueberlieferung angehörige Emendation des Textes in der That diesen Gang genommen habe, habe ich oben Tom. II p. 460f. an einigen Beispielen nachgewiesen, und diese Beispiele lassen sich noch vermehren. Eines der an jener Stelle besprochenen Beispiele zeigte, dass ein in *b* fehlender Satztheil auch in *y* ausgefallen war, während er in *x* und *z* zwar vorhanden, aber an verschiedenen Stellen eingefügt war. Wir schlossen daraus, dass er bereits in dem ältesten unserer Reconstruction erreichbaren Texte ausgefallen und dort zwischen den Zeilen oder am Rande nachgetragen war, dass der Zusatz in gleicher Form in die Quelle unserer corrumpirten Texte überging und vom Schreiber von *y* übersehen, von den Schreibern von *x* und *z* in verschiedener Art in den Text aufgenommen wurde. Eine grosse Aehnlichkeit bietet eine nicht unbeträchtliche Anzahl von Fällen, in denen *by* eine gemeinsame Corruptel überliefern, *x* und *z* eine identische Emendation. Liesse sich erweisen, dass *x* und *z* aus einem gemeinsamen von der Vorlage der Gruppe *y* abweichenden Archetypus stammten, so wären die Emendationen offenbar erst in diesem Archetypus gemacht und entstammten entweder einer zu diesem gemachten Collation eines besseren Codex oder den Conjecturen eines Lesers. Da diese Annahme aber oben zurückgewiesen ist, so müssen wir auch hier annehmen, dass die Verbesserungen bereits in der gemeinsamen Vorlage aller drei Gruppen zwischen den Zeilen und am Rande gemacht waren und von den

---

sonders noch p. 85, 3 nachzutragen. Dort haben *f* und *g*, also je ein Vertreter zweier Gruppen, am Rande die Notiz *χρόνων ϛ΄ ἦν Οὐαλεντινιανός*; dieselbe ist in *h* in den Text gerathen, in der corrumpirten Fassung: *ἦν δὲ χρόνων ϛ΄ Οὐάλεντος*.

einzelnen Abschreibern verschieden behandelt wurden. Ich gebe im Folgenden eine Reihe solcher Fälle, in denen *by* gegen *xz* (resp. wo einzelne Handschriften lückenhaft sind, gegen die anderen Vertreter der Gruppen) in fehlerhafter Ueberlieferung übereinstimmen.

p. 10, 1 τὸ καθ' ἡμῶν μυστήριον *aby*.	τὸ καθ' ἡμᾶς μ. Die übrigen richtig.
p. 12, 4 ὑπερβάλαι *bdy*.*)	ὑπερβαλεῖν die übrigen richtig.
p. 14, 1 ἀνατεμόντα *aby*.	ἀνατέμνοντος die übrigen ἀνατεμόντος richtige Lesart.
p. 36, 24 Ἀρειανόν *bdy*.	Ἄρειον die übrigen richtig.
p. 37, 28 κατασχόντος *by*.	κατασχόντα die übrigen richtig.
p. 39, 23 fehlt γὰρ in *bdy*.	Steht richtig in den übrigen.
p. 42, 20 δυσσεβοῦς *by*.	δυσσεβῶς die übrigen richtig.
p. 42, 20 κατῆλθεν *by*.	κατῆλθον die übrigen richtig.
p. 51, 13 ἥτις *bem* εἴτις *f*.	ὅστις die übrigen richtig.
p. 51, 21 προσαγωγεύς *bdy*.	προαγωγεύς die übrigen richtig.
p. 52, 2 παρασκευασμένην *by*.	παρεσκευασμένην die übrigen richtig.
p. 63, 3 αὐτῶν *by*.	αὐτόν die übrigen richtig.
p. 64, 13 διὰ κάλλους *by*.	διὰ κάλλος die übrigen richtig.
p. 77, 9 προσῆλθε ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ *by*.	ἐν fehlt den übrigen mit Recht.
p. 80, 20 τῷ θείῳ Ὀνωρίῳ καὶ Πουλχερίας τῆς ἀδελφῆς *by*.	τῷ θείῳ Ὀνωρίῳ καὶ Πουλχερίᾳ τῇ ἀδελφῇ die übrigen richtig.
p. 90, 16 ἀτιμασμένους *by*.	ἠτιμασμένους die übrigen richtig.
p. 91, 12 εἰς ἀνάπλην *by*.	εἰς ἀνατολήν die übrigen richtig.
p. 95, 24 δουλεύων τὸν Ἄσπαρα *by*.	δουλεύων τῷ Ἄσπαρι die übrigen richtig.
p. 102, 20 σὺν τοῖς τῇ δυνάμει *bef* σὺν τοῖς δυν. *m*.	σὺν τῇ δυνάμει die übrigen richtig.
p. 147, 16 παλαίσμασι *by*.	πολίσμασι die übrigen richtig.
p. 167, 27 ἐκέκοπτο *by*.	ἐκκέκοπτο die übrigen richtig.

Auf ein ähnliches Resultat werden wir in solchen Fällen geführt, in denen Anastasius mit einer einzelnen Handschrift oder Handschriftengruppe einen Fehler theilt, der in den übrigen vermieden ist. Offenbar war in solchen Fällen der Fehler von dem Schreiber des Archetypus der schlechteren Ueberlieferung begangen, und in einer solchen Weise rectificirt, dass die Correctur leicht übersehen werden konnte. Dies geschah von Seiten des Schreibers

*) Ich erinnere daran, dass im Beginne der Chronik *d* zu den Vertretern der Gruppe *y* gehört.

der dem Anastasius vorliegenden Handschrift, während der Schreiber des Archetypus der schlechteren griechischen Handschriften den Fehler im Texte und die Correctur am Rande oder zwischen den Zeilen fortführte, von wo sie zum Theil in unsere Handschriften überging, in anderen unberücksichtigt blieb. Wo es sich um eine dem Anastasius mit einzelnen Codices gemeinsame Interpolation handelt, ist es ebenfalls sicher, dass dieselbe im gemeinsamen Urcodex der schlechten Handschriften bereits ausserhalb des Textes vorhanden war und aus diesem in gleicher Form in den Archetypus der griechischen Handschriften überging, während der Schreiber der Vorlage des Anastasius hier das in den Text aufnahm, was er hätte verwerfen sollen. Auch in diesen Fällen stimmen die falschen Lesungen des Anastasius meistens mit *y*, doch auch nicht selten mit einer anderen Gruppe oder einer einzelnen Handschrift. Folgende Beispiele mögen genügen:

p. 30, 31 *μετὰ γραμμάτων καὶ τιμῆς πολλῆς bdgy.*	*πολλῆς* fehlt in A und *c* (= *x*).
p. 37, 32 *Δυρράχη bxy.*	*Δυρράχειον* A und *g* (= *z*).
p. 68, 26 *Κύριλλος ὁ ἱερώτατος Ἱεροσολύμων bfgx* (*h* fehlt).	*ὁ ἱερώτατος* fehlt in A und *em.*
p. 153, 16 *ὡς ἀπελθεῖν εἰς ἀνατολὴν* dem Sinne entsprechend *bxz.*	*ὡς ἀποθανεῖν εἰς ἀνατολήν y ut mori velle cerneretur in Oriente* A.
p. 177, 17 *ἀνενέωσε πάντας τοὺς παλαιοὺς νόμους dyz.*	*τοὺς πολεμίους νόμους c contrarias leges* A.
p. 190, 23 *ἐκείνῳ μόνον τὸ θαρρεῖν ἔχων xz* in Uebereinstimmung mit Procop.	*μόνον* fehlt in *y* und A.
p. 225, 7 *προσέταξεν — πραθῆναι κρέα* die griech. Handschriften in Uebereinstimmung mit Malalas.	*praecepit — carnem apponi* A. d. h. *προθεῖναι*, wie auch Niceph. Call. Hist. eccl. XVII, 32 in der ihm vorliegenden Handschrift fand.
p. 250, 29 *ἀπέπαυσε τῆς δειλίας τὸ μάχιμον gxy*, richtig nach Theophyl. Simocatta.	*ἀπέπαυσε τῆς δειλίας τὴν μάχην h. compescuit formidinis pugnam* A.
p. 282, 2 *ἔωθεν δὲ πάλιν συντάξαντες xz* richtig nach Theoph. Sim.	*ἔσωθεν y intrinsecus* A.
p. 305, 10 *συμπλοκὰς μερικάς cz* (*d* fehlt) richtig nach Georg Pisid.	*μερικάς* fehlt in *y* und A.
p. 333, 6 *ὡς καί τινας των προυχόντων αὐτῶν προσελθεῖν αὐτῷ* offenbar richtig *gx.*	*τῶν προσχόντων αὐτῶν y τῶν προσχόντων αὐτῷ h qui intendebant ei* A.
p. 365, 3 *Αἰθρίβου* od. *Ἐθρίβου xz.*	*Αἰθρίου y* Ethrii A.

Besonders zu besprechen ist die Stelle p. 137, 7 ff. Dort liest *y*: *Πέτρου δὲ τοῦ Κναφέως ἐν Ἀντιοχείᾳ ὄντος ἐκ τῆς ἐξορίας ἐπανελθεῖν εἰς τὸν ἴδιον θρόνον ἐκέλευσε. ὁ δὲ βασιλεὺς τῆς ἐξορίας μὲν τοῦτον ἀνεκαλέσατο, εἰς δὲ Ἀντιόχειαν ἀπελθεῖν οὐ κατεδέξατο.* Dies ist offenbar unrichtig, da *ἐν Ἀντιοχείᾳ ὄντος* mit *ἐπανελθεῖν εἰς τὸν ἴδιον θρόνον* (eben den *θρόνος Ἀντιοχείας*) ebenso in Widerspruch steht, wie *εἰς τὸν ἴδιον θρόνον ἐπανελθεῖν ἐκέλευσε* mit *εἰς δὲ Ἀντιόχειαν ἀπελθεῖν οὐ κατεδέξατο.* Die übrigen Handschriften lesen *Πέτρου δὲ τοῦ Κναφέως ἐν Ἀντιοχείᾳ ἐκ τῆς ἐξορίας ἐπανελθεῖν εἰς τὸν ἴδιον θρόνον δυσωποῦντος, ὁ βασιλεὺς τῆς ἐξορίας μὲν τοῦτον ἀνεκαλέσατο, εἰς δὲ Ἀντιόχειαν ἀπελθεῖν οὐ κατεδέξατο,* ganz vorzüglich dem Sinne entsprechend. Demnach ist offenbar die Lesart von *y* stark interpolirt; dieselbe Interpolation fand aber auch Anastasius in seiner Handschrift, da er übersetzt: *Anastasius imperator Petrum Cnaphea Antiochiam redire ad propriam sedem iubet. sed licet hunc ab exilio revocasset Antiochiam tamen abire non passus est.* Trotzdem dass die Lesung von *xz* dem Sinne völlig entspricht, möchte ich doch bezweifeln, dass sie die ursprüngliche Fassung rein wiedergeben. Denn die Interpolirung des *ὄντος* wäre so widersinnig, dass ich eher glaube, dass darin der Rest eines dem *δυσωποῦντος* dem Sinne nach entsprechenden Participiums vorliegt, ein Fehler der ältesten Handschrift, dessen Beseitigung durch zwei verschiedene Vorschläge von Conjecturen am Rande versucht war, die sich in unserer Ueberlieferung wiederspiegeln.

Haben wir somit nachgewiesen, dass sich in dem Archetypus unserer griechischen Handschriften der schlechteren Klasse nicht nur innerhalb des chronologischen Gerüstes der Chronik, sondern auch zwischen und neben den Zeilen der historischen Erzählung Aenderungen und Interpolationen vorfanden, welche bereits in den beiden ältesten Schichten der Textesgestaltung ihren Ursprung hatten, so tritt eine nicht unbeträchtliche Anzahl von Fällen hinzu, für die wir einen älteren Ursprung nicht nachweisen können. Ich rechne dazu in erster Linie diejenigen Stellen, in denen ein nachweislich echtes oder für das Verständniss unentbehrliches Wort in einer Gruppe verschwunden, in den beiden anderen an verschiedener Stelle in den Text gerathen ist, denn in solchen Fällen ist die Annahme, dass dies Wort im Archetypus der drei Gruppen nicht innerhalb der Zeile gestanden haben kann, sondern darüber oder am Rande muss nachgetragen worden sein, unabweisbar. Ich erwähne folgende Stellen: p. 12, 14 *ὁ ἐπίσκοπος Ἀλεξανδρείας abc ὁ Ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπος g ἐπίσκοπος* fehlt in *dy*.

p. 25, 12 *βασιλεῖ Περσῶν bc Περσῶν βασιλεῖ dy βασιλεῖ* fehlt in *y*.
p. 37, 26 *σεισμοῦ γενομένου μεγάλου b σεισμοῦ μεγάλου γενομένου cfg γενομένου* fehlt in *em*.
p. 51, 15 *ζῆλον κατὰ τῶν εἰδώλων πολύν bc ζῆλον πολὺν κατὰ τῶν εἰδώλων g κατὰ τῶν εἰδώλων* fehlt in *dy*.
p. 79, 24 *ἐπὶ Κύπρον ἀπέπλευσε bx ἀπέπλευσε ἐπὶ Κύπρον z ἀπέπλευσε* fehlt in *y*.
p. 107, 13 *ἐπισκόπους χειροτονεῖ κατὰ πόλιν bc* (*d* ist umgearbeitet) *χειροτονεῖ ἐπισκόπους κατὰ πόλιν z ἐπισκόπους* fehlt in *y*.
p. 148, 9 *χάριτος πολλῆς θεοῦ bch* (*d* fehlt) *χάριτος θεοῦ πολλῆς g θεοῦ* fehlt in *y*.
p. 259, 26 *στρατηγὸν ἀνατολῆς χειροτονήσας x ἀνατολῆς στρατηγὸν χειροτονήσας g ἀνατολῆς χειροτονήσας στρατηγόν h στρατηγόν* fehlt in *y*.
p. 286, 15 *Μαυρικίου τοῦ βασιλέως κελεύσαντος τῷ Πέτρῳ ἐν τῇ τῶν Σκλαυινῶν χώρᾳ τὸν λαὸν παραχειμάσαι x κελεύσαντος* hinter *παραχειμάσαι* in *z* fehlt in *y*.
p. 390, 3 *τὰ γράμματά σου ἐδεξάμην καὶ τὴν προαίρεσίν σου ἀπεδεξάμην καὶ ἰδοὺ ἔρχομαι πρὸς σέ f* mit Anastasius *τὰ γράμματά σόυ ἐδεξάμην καὶ ἰδοὺ ἔρχομαι πρὸς σέ ὅτι τὴν προαίρεσίν σου ἐδεξάμην em*. Der Satz *καὶ τὴν προαίρεσίν σου ἀπεδεξάμην* fehlt in *xz*. Er stand also offenbar am Rande des Archetypus der schlechten Klasse, wurde an dieser Stelle vom Schreiber des *y* überliefert, und während der Schreiber des Codex *f* ihn richtig einfügte, modelte die Vorlage von *em* ihn etwas um, um ihn an falscher Stelle unterbringen zu können.
p. 391, 16 *καὶ ἀποστέλλει αὐτὸν .... πρὸς τὸ συγκινῆσαι τοὺς Ἀλανοὺς κατὰ Ἀβασγίαν, τῶν Σαρακηνῶν ἐπικρατούντων τήν τε Ἀβασγίαν καὶ Λαζικὴν καὶ Ἰβηρίαν hx ἀποστέλλει αὐτὸν .... πρὸς τὸ συγκινῆσαι τοὺς Ἀλανοὺς κατὰ Ἀβασγίαν καὶ Λαζικὴν καὶ Ἰβηρίαν* (*καὶ* fügt *f* hinzu) *τῶν Σαρακηνῶν ἐπικρατούντων τήν τε Ἀβασγίαν y*. Der Satz *τῶν Σαρακηνῶν ἐπικρατούντων τήν τε Ἀβασγίαν* fehlt in *g*.
p. 411, 20 *καὶ γυναικῶν καὶ κτηνῶν hy καὶ κτηνῶν καὶ γυναικῶν g καὶ γυναικῶν* fehlt in *x*.
p. 412, 18 *κτίσαι τὰ τείχη hx τὰ τείχη κτίσαι g τὰ τείχη* fehlt in *y*.
p. 437, 11 *τοὺς ὑπὸ τὴν αὐτοῦ βασιλείαν h. τοὺς τὴν ὑπ' αὐτοῦ βασιλείαν cy* (*d* fehlt) *τοὺς ὑπ' αὐτῶν βασιλείαν g*.

Zu einem analogen Resultate gelangen wir an solchen Stellen, wo das in einigen Handschriften fehlende, in anderen an ver-

schiedene Stellen gerathene Wort nicht dem ursprünglichen Texte angehört hat, sondern offenbar ein Interpolationsversuch ist, oder wo überhaupt in keiner Handschrift etwas fehlt, aber die Varianten zweier Gruppen sich in der dritten oder einzelnen Gliedern der Gruppe neben einander im Texte finden. Auch in diesen Fällen muss ursprünglich ein Wort zwischen den Zeilen oder am Rande gestanden haben, sei es, dass der Schreiber selbst einen begangenen Fehler corrigirte, sei es dass ein Leser ein wirkliches oder eingebildetes Versehen des Archetypus zu emendiren suchte oder ein Wort zur Erklärung des Textes hinzuschrieb. Man prüfe z. B. folgende Stellen:

p. 23, 13 *τοῦ ἀληθινοῦ θεοῦ bcf* (*c* = *x*) *τοῦ ἀληθινοῦ θεοῦ ἡμῶν dem τοῦ ἀληθινοῦ ἡμῶν θεοῦ g*. *ἡμῶν* fehlt auch in der Quelle Cram. Anecd. Par. II, 92, 9 ist also sicher interpolirt. Man bemerke die Verschiedenheit in den beiden Zweigen der Gruppe *y*.

p. 44, 26 lesen *bdy* in Uebereinstimmung mit Chron. Pasch. p. 539, 15 *συμφέρειν δὲ καὶ τῷ κοινῷ ὑπὸ μίαν ἐξουσίαν διοικεῖσθαι τὰ δημόσια.* Dafür finden wir in *c* (= *x*): *συμφέρειν δὲ καὶ τῷ κοινῷ λαῷ κ. τ. λ.*, in *g* (= *z*) *συμφέρειν δὲ τῷ λαῷ καὶ τῷ κοινῷ κ. τ. λ.* Offenbar war zur Erklärung von *τῷ κοινῷ* übergeschrieben: *τῷ λαῷ*; dies wurde von der Gruppe *y* (zu welcher hier auch *d* gehört) nicht beachtet und ging in die anderen Gruppen in verschiedener Weise über. Sehr ähnlich ist

p. 48, 23 *τῶν Ἑλλήνων σφοδρῶς αὐτὸν παροξυνάντων κατ' αὐτοῦ bdy* wie die Excerpta Barocciana. *πολλὰ τῶν Ἑλλήνων παροξυνάντων αὐτὸν κατ' αὐτοῦ c* (= *x*) *πολλὰ τῶν Ἑλλήνων σφοδρῶς σφοδρῶς αὐτῷ παροξυνάντων κατ' αὐτοῦ g* (= *z*).

p. 173, 11 *b*: *καὶ τὸν πατρίκιον Ἀστέριον, τὸν ἀπὸ ἐπάρχων.* Annähernd ebenso liest aber nur *h*, welcher *τῶν ἀπὸ ἐπάρχων* hat. Dagegen bietet *x*: *καὶ τὸν ἀπὸ ὑπάρχων*, *y*: *καὶ τὸν ἔπαρχον*, *g*: *καὶ τὸν ἔπαρχον καὶ τὸν ἀπὸ ἐπάρχων.* Vermuthlich war im Archetypus wie jetzt in *y* geschrieben, *καὶ τὸν πατρίκιον Ἀστέριον καὶ τὸν ἔπαρχον*, aber darüber das Richtige: *τὸν ἀπὸ ἐπάρχων* nachgetragen. *y* liess dies bei Seite, *x* nahm es auf, behielt aber fälschlich *καί*; in *z* ging die Interlinearglosse als solche über, und wurde erst von den späteren Abschreibern in verschiedener Weise in den Text gesetzt.

p. 220, 25 *διέταξεν em* (*f* fehlt) wie Procop. Pers. II, 21 p. 244, 3 *ἐπέταξεν hx διεπέταξεν g*. Es stand also ursprünglich *ἐπ* über

δι zwischen den Zeilen, wurde in *x* eingesetzt, in *z* zwischen den Zeilen fortgeführt, und von den Schreibern von *g* und *h* in verschiedener Weise verwerthet.

p. 238, 9 *καὶ συσχεθέντων ἀμφοτέρων y* mit Malalas p. 494, 5. *καὶ συσχεθέντων πάντων hx καὶ συσχεθέντων πάντων ἀμφοτέρων g.* Das Wort *πάντων* verdankt seine Entstehung dem Umstande, dass im vorhergehenden Satze von mehr als zwei Personen die Rede ist, *ἀμφοτέρων* also unpassend schien. Offenbar war der Zusatz auch hier in *z* zwischen den Zeilen fortgeführt. Anastasius vermeidet die Schwierigkeit, indem er einfach *qui comprehensi* übersetzt.

p. 238, 24 *τῷ δ' αὐτῷ μηνὶ παρελήφθη μέρη τινὰ τῆς Ἀφρικῆς gy* Anastasius mit Malalas 495, 19. *τῷ δ' αὐτῷ ἔτει μηνί ch τῷ δ' αὐτῷ ἔτει d.* Hier variiren sowohl *g* und *h*, wie *c* und *d* in der Behandlung der Stelle.

p. 241, 10 *Θεοδοσιανοὶ δὲ Δωρόθεον κρυπτῶς ἐν νυκτὶ ἐπίσκοπον ἑαυτοῖς ἐχειροτόνησαν, καὶ εἰς ἓν συνελθόντες οἵ τε Γαϊανῖται καὶ οἱ Θεοδοσιανοὶ κοινὸν ἐπίσκοπον ἑαυτοῖς ἐνεθρόνισαν.* So lesen *cem* (*f* fehlt) und Anastasius. Statt *ἐνεθρόνισαν* bietet *h*: *ἐχειροτόνησαν*, und vermuthlich las so auch *g*, welchem der ganze Satz *καὶ εἰς ἓν κ. τ. λ.* fehlt; denn der Ausfall des Satzes erklärt sich leichter, wenn er wie der vorhergehende auf *ἐχειροτόνησαν* endete. Dagegen hat *d*: *ἐνεθρόνισαν καὶ ἐχειροτόνησαν.* Es war also *ἐχειροτόνησαν* als Erklärung zu *ἐνεθρόνισαν* hinzugeschrieben, und dieser Zusatz in *x* ausserhalb des Textes übertragen.

Genau dasselbe Verhältniss finden wir:

p. 384, 27 *μετατίθησι Γερμανόν, τὸν ὁσιώτατον πρόεδρον τῆς Κυζικηνῶν μητροπόλεως cy* und Anastasius. *τὸν ὁσιώτατον πρόεδρον μητροπολίτην τῆς Κ. μ. d. τὸν ὁσιώτατον μητροπολίτην καὶ πρόεδρον τῆς Κ. μ. z.*

p. 256, 4 *ἀναιροῦνται Πέρσαι πολλοί, χειροῦνται δὲ καὶ ζῶντες δισχίλιοι x* und Anastasius. *χειροῦνται δὲ καὶ Πέρσαι ζῶντες δισχίλιοι hy χειροῦνται Πέρσαι ζῶντες δισχίλιοι g.* Das allerdings selbstverständliche Subject zu *χειροῦνται* war darüber geschrieben; dieses Mal vermeidet die Gruppe *x* die Interpolation, während sie in *g* und *h* wieder in verschiedener Weise eingedrungen ist.

p. 273, 25 *τὴν παραβολὴν ἐπισκέψαντα x* in Uebereinstimmung mit Anastasius; *τὴν ἀκοὴν ἐπισκέψαντα y. z* vereinigt beides, indem *h* liest: *τὴν παραβολὴν ἀκοὴν ἐπισκέψαντα*, *g*: *τὴν παρα-*

βολὴν τῇ ἀκοῇ ἐπισκέψαντα. Der Schreiber des Archetypus verschrieb sich wohl und setzte *τὴν ἀκοὴν ἐπισκέψαντα,* verbesserte sich dann aber selbst, indem er *τὴν παραβολὴν* über das Falsche schrieb.

p. 299, 7 *τὸν τύραννον Φωκᾶν em* (*f* fehlt), *Φωκᾶν τὸν τύραννον cz* (*d* fehlt). Der Name des Phocas fehlt bei Anastasius, ist also wohl sicher im Archetypus der griechischen Handschriften interpolirt worden.

p. 314, 1 *ὁ δὲ βασιλεὺς ἑωρακὼς τοὺς βαρβάρους τῇ διώξει τὴν τάξιν λύσαντας καὶ ἐκ τῶν ἐφεστώτων Ῥωμαίων τοῖς προπυργίοις πολλοὺς ἀναιρουμένους κατ' αὐτῶν ἐχώρησεν y* und Anastasius. Dagegen *x*: *καὶ ἐκ τ. ἐφ. Ῥ. τοῖς προπ. ὑπ' αὐτῶν ἀναιρουμένους z*: *καὶ ἐκ τ. ἐφ. Ῥ. τοῖς προπ. ὑπ' αὐτῶν πολλοὺς ἀναιρουμένους. Ὑπ' αὐτῶν* verdankt seine Existenz einem Missverständnisse. Es war offenbar zwischen den Zeilen interpolirt und während es in *x* das Wort, über welchem es stand, aus dem Texte verdrängte, kam es in *z* in den Text neben dasselbe.

p. 342, 17 bietet *y*: *τοῦτο μέγα ἐγνωκυῖα*, *x*: *τοῦτο μάλα ἐγνωκυῖα.* Auch hier trennt sich die Gruppe *z*, indem sich *g* mit der Lesart *μάλλα* der Gruppe *x* anschliesst, *h μεγάλα* liest. Es scheint, dass im Archetypus *μέγα* verschrieben, *μάλα* zur Correctur darüber gesetzt worden. Der Schreiber von *z* bildete dies nach, und der Schreiber von *h* componirte beides zu *μεγάλα.*

p. 416, 26 *προσεκαλέσατο τοὺς τῶν Ἀράβων προύχοντας ἅτε συνήθεις αὐτῷ ὄντας y* und Anastasius. *προσεκαλέσατο τοὺς τῶν Ἀράβων ἄρχοντας ἅτε συνήθεις αὐτῷ ὄντας z. προσεκαλέσατο τοὺς τῶν Ἀράβων προύχοντας ἅτε συνήθεις αὐτῷ ὄντας ἄρχοντας x.* Bei diesem Sachverhalt ist *ἄρχοντας* in *z* nicht einfacher Schreibfehler, sondern *ἄρχοντας* war im gemeinsamen Archetypus der Handschriften zu *προύχοντας* beigeschrieben, verdrängte das Wort in *z*, gerieth dagegen in *x* neben *προύχοντας* in den Text.

p. 437, 1 *οἱ τῆς ἀπαιδευσίας ἐχθροὶ αὐτοῦ μετέχοντες cy* (*d* fehlt) *οἱ τῆς ἀπαιδευσίας αὐτοῦ μετέχοντες ἐχθροί z.* Das sinnlose Wort *ἐχθροὶ* fehlt der Uebersetzung des Anastasius.

Ich glaube in den vorliegenden Untersuchungen den hinreichenden Beweis geliefert zu haben, dass der Archetypus der schlechteren Klasse unserer griechischen Handschriften an zahlreichen Stellen Correcturen, Interpolationen, Interlinear- und Rand-Glossen trug. Wenn man sich ein solches Exemplar vorstellt, in

dem bald die richtige bald die falsche Lesart in den Text aufgenommen war, in dem die Randbemerkungen bald mit Zeichen versehen waren, aus welchen die Stelle des Textes, auf die sie sich beziehen sollten, deutlich kenntlich war, bald ohne solche Zeichen standen, manchmal durch γρ. und ähnliche Zusätze als die richtigen Lesarten, manchmal durch ἴσως und dergl. als blosse Conjecturen bezeichnet waren, in dem die Athetese überflüssiger Wörter bald durch Ausstreichen, bald durch untergesetzte Punkte oder in anderer Weise vollzogen war, in dem Aenderungen verschriebener Buchstaben oder durch Rasur vollzogene Correcturen sehr leicht undeutliche, schwer lesbare Schriftzüge zur Folge hatten, so wird man es vollkommen begreiflich finden, dass bereits die nächsten aus einem solchen Archetypus gemachten Ableitungen unter einander ausserordentlich verschieden sind und dass dieselben an verschiedenen Stellen ganz verschiedenen Werth haben können. Denn je nach der individuellen Art des Schreibers wird die Abschrift einen durchaus verschiedenen Charakter tragen, ihre Fähigkeit, die üblichen Zeichen der Athetese, der Conjectur, der Correctur richtig zu deuten wird ebenso in Frage kommen, wie die Principien, welche sie den Zusätzen etc. gegenüber zur Anwendung bringen. Ein Schreiber z. B. welcher principiell nur das abschreibt, was in dem Texte selber steht, vermeidet damit natürlich alle nicht an den Textworten selbst vollzogenen interpolirenden Correcturen und bietet insofern einen besseren Text, als ein Abschreiber, welcher die Neigung hat, das neben dem Texte Stehende in denselben aufzunehmen; aber jenem entgehen ebenso auch alle diejenigen Correcturen und Nachträge, welche zur Besserung von Fehlern des Textes vom Schreiber des Archetypus aus seiner Handschrift gemacht waren, und somit bietet er doch wieder eine Reihe stark corrumpirter Stellen. Abschreiber, welche nach dem entgegengesetzten Princip verfuhren, Alles zu beachten, was sie ausserhalb des Textes vorfanden, kamen natürlich zum entgegengesetzten Resultat, konnten aber doch, je nachdem sie die Zusätze auffassten und verwertheten, zu sehr stark von einander abweichenden Copieen kommen. Ein ganz starres Festhalten und eine absolut sichere Durchführung seines Grundprincips können wir ausserdem bei keinem Abschreiber voraussetzen und einzelne Interpolationen in einer Copie, welche im Ganzen und Grossen nur den ihr vorliegenden Text berücksichtigte, können ebenso wenig Wunder nehmen, wie das Umgekehrte. Wenn ein Theil der zwischen den Zeilen und am Rande stehenden Worte oder Worttheile in dieser Stellung in die ersten Copieen überging, so musste dieser Umstand in gleicher

Weise wie bei dem Archetypus der Anlass zu weiterer Verschiedenheit in den späteren Ableitungen werden, je nach dem Verhalten, welches eine jüngere Abschreiber Generation diesen Zusätzen gegenüber einschlug.

Dass die auf einen vielfach interpolirten und corrigirten Archetypus zurückgehende Ueberlieferung des Theophanes diesen gleichen Verlauf genommen, und dass in Folge dessen jede Gruppe der schlechteren Handschriften-Klasse ihre eigenthümlichen Vorzüge und Nachtheile hat, wird man aus den bisherigen Untersuchungen leicht entnehmen können. Es wird daher noch von grosser Wichtigkeit sein, das Verhalten der Vorlage jeder Gruppe zu den Zusätzen ausserhalb des Textes ihres Archetypus festzustellen und einer jeden danach ihren Platz bei der Recension des Textes anzuweisen.

Offenbar war das Grundprincip des Schreibers der Handschrift, auf der die Gruppe *y* beruht, die völlige Vernachlässigung dessen, was nicht innerhalb der Zeilen des Textes stand. Dafür spricht aufs deutlichste die Liste derjenigen Stellen, in denen *y* allein eine Corruptel mit *b* theilt, ebenso der Umstand, dass von den Fällen, in denen eine Gruppe allein mit Anastasius übereinstimmend corrumpirt ist, oder in denen das richtige Wort, welches in den zwei Gruppen an verschiedener Stelle eingeschoben ist, in der dritten fehlt, eine grosse Majorität auf die Gruppe *y* kommt. An allen diesen Stellen bietet uns diese Gruppe somit eine schlechtere Ueberlieferung, soweit die von *x* und *z* aus den Zwischenräumen oder vom Rande des Archetypus aufgenommenen Zusätze nachweislich nicht aus Conjectur gewonnen sind, sondern den echten Text der Chronik darstellen, was in den von mir gewählten Beispielen fast stets der Fall ist. Ebenso aber gilt für *y* speciell die oben im Allgemeinen gezogene Schlussfolgerung, dass die Gruppe in Folge des in ihrer Vorlage gewählten Princips auch von Interpolationen freier als die sonstige Ueberlieferung geblieben ist, sei es dass sie uns den ursprünglichen Text überliefert, sei es, dass sie die verderbte Lesart des Archetypus wenigstens in der originalen Gestalt bietet und uns damit einen festen Grund für Emendationsversuche giebt, in einzelnen Fällen selbst da, wo sogar Anastasius die Interpolation approbirt und in seine Uebersetzung aufgenommen hat, wie folgende zwei Beispiele darthun mögen:

p. 200, 24 hat *y*: *ἦσαν δὲ καὶ ἄλλα ἔθνη ἐν Λιβύῃ πρότερον αὐτόχθονες, ἔχοντες βασιλέα Ἀσκληπαία ὃς Ἡρακλεῖ ἐβασίλευσεν ὃν τῆς γῆς υἱὸν ἔφασκον εἶναι.* Aehnliches las auch wohl

Anastasius und suchte durch folgende Uebersetzung Sinn hineinzubringen: *Erant autem et aliae gentes in Africa primum indigenae habentes regem Asclepium, qui Heraclio corregnavit, quem terrae filium esse asseveraverunt.* Dagegen haben *xz*, abgesehen von kleinen Varianten, folgende Fassung: — — *ἔχοντες βασιλέα Ἀσκληπέα, ὃν Ἡρακλείου βασιλέως τῆς γῆς υἱὸν ἔφασκον εἶναι.* Als Maasstab haben wir die Erzählung des Procop. Vand. II, 10 p. 450, 15 *καὶ ἀπ' αὐτοῦ Ἀνταῖον τὸν αὐτῶν βασιλέα, ὃς ἐν Κλιπέᾳ Ἡρακλεῖ ἐπάλαισεν, τῆς γῆς υἱὸν ἔφασαν εἶναι.* Ich lasse es dahingestellt, ob die Form Ἀσκληπέα, die offenbar aus *εἰς Κλιπέαν* corrumpirt ist, von Theophanes in einer Mittelquelle bereits so vorgefunden und missverständlich als Name des Königs aufgefasst ist, oder ob ein Schreiber die Stelle in dieser Weise verstümmelt hat. Im weiteren sieht man aber deutlich, dass *y* den echten Text des Theophanes bewahrt hat, nur dass *ἐπάλαισε* in *ἐβασίλευσε* verschrieben war, während *xz* den in Folge der Corruptel unverständlichen Text vollständig ummodeln, um Sinn hineinzubringen. Dass aber diese Correctur, also auch die Corruptel in ein noch früheres Stadium der Ueberlieferung hineinreicht, sieht man daraus, dass Anastasius in Uebereinstimmung mit *xz* aus Heracles einen Heraclius macht.

p. 223, 1 *em* (*f* fehlt): *ὁ τῶν Ἐξουμιτῶν βασιλεὺς ἐνδότερός ἐστι τῆς Αἰγύπτου*; *x* und *z* fügen hinzu: *ἰουδαΐζων*, und dies las auch Anastasius, da er übersetzt: *Azumitensium rex ultra Aegyptum est iudaizans.* Allein der Zusatz beruht sicher auf einer Interpolation, welche erst gemacht ist in Folge der Verstümmelung des vorhergehenden Satzes. Dieser lautet in unseren Handschriften: *Τούτῳ τῷ ἔτει συνέβη πολεμῆσαι ἀλλήλους τὸν βασιλέα τῶν Ἐξουμιτῶν Ἰνδῶν Ἰουδαίων ἐξ αἰτίας τοιαύτης.* So auch Anastasius. Aber es ist klar, dass nach dem Ausdruck *πολεμῆσαι ἀλλήλους* eine Bezeichnung beider kriegführender Parteien folgen musste, und aus dem Verlaufe der Erzählung (p. 223, 6) ergiebt sich deutlich, dass nicht die Auxumiten, sondern ihre Gegner die Homeriten als Juden müssen bezeichnet worden sein. Somit ist der Satz durch Einschiebung von *καὶ τὸν βασιλέα τῶν Ὁμηριτῶν* oder dergl. zwischen *Ἰνδῶν* und *Ἰουδαίων* zu vervollständigen. Der Zusatz *ἰουδαΐζων* zu *βασιλεὺς Αὐξουμιτῶν* kann aber natürlich erst gemacht sein, nachdem durch den Ausfall dieser Worte fälschlich die Auxumiten als Juden bezeichnet waren.

Einige andere Beispiele, in denen *y* eine Corruptel treu bewahrt hat, während *x* und *z* einen missglückten Emendationsversuch bieten, sind folgende:

p. 148, 1 liest *y*: σὺν δῷ τῷ στρατηγῷ *cz* (*d* fehlt): σὺν Θεοδότῳ στρατηγῷ. Allein dieser Theodotus ist reine Erfindung, denn in Wahrheit ist das δῷ der Gruppe *y* zu Ἀρεοβίνδῳ zu ergänzen, wie sich aus *b* ergiebt. p. 168, 1 bietet *y* allein eine uralte Corruptel in Uebereinstimmung mit *b*: ἔδοξεν οὖν αὐτῷ εἰς Ῥωμαίους εἰρηνεῦσαι καὶ Χοσρόην ἐποίει τὸν παῖδα τοῦ βασιλέως γενέσθαι, während *xz* ἐποίει τὸν in ἐποιεῖτο verwandelt haben. Zu lesen ist nach Procop. Pers. I, 11 p. 51, 7 εἰσποιητόν. P. 146, 11 liest *b*: καταγωνίζεται τὸ Περσικόν. In *y* ist dies in τὸν Περσικὸν corrumpirt, erst daraus können die Formen τῶν Περσικῶν in *z*, τῶν Περσῶν in *x* entstanden sein; der gemeinsame Archetypus war offenbar geschrieben:
ῶν ῶν
τὸν Περσικὸν. p. 361, 31 überliefern die Handschriften der Gruppe *y*: συνορῶμεν ὥστε τοὺς μὲν δυσὶ γάμοις περιπαρέντας καὶ μέχρι τῆς ιε΄ τοῦ παρελθόντος Ἰαννουαρίου μηνὸς ... δουλωθέντας τῇ ἁμαρτίᾳ καὶ μὴ ἐκνῆψαι αὐτοὺς προελομένους καθαιρέσει κανονικῇ ὑποβαλεῖν. Ein Vergleich mit den Akten des sechsten oekumenischen Concils, aus denen die Stelle entnommen, zeigt *y* in Uebereinstimmung mit der Quelle, nur dass statt αὐτοὺς hinter ἐκνῆψαι in dieser ταύτης steht. Der Fehler in *y* beschränkt sich also auf eine Verschreibung von αὐτοὺς für αὐτῆς. Diese Verschreibung fand auch wohl Anastasius vor, wenn er übersetzt: *qui ... servierunt peccato et nec resipiscere proposuerunt*, ohne *ab eo* oder dergl. hinzuzufügen, und sie muss offenbar vorgelegen haben, bevor die Lesung καὶ μὴ ἐκνήψαντας der Handschriften *xz* entstehen konnte, und dies zog wieder die Aenderung des sinnlos gewordenen προελομένους in προελόμεθα nach sich. Demnach dürfte der Arche-
αντας θα
typus so ausgesehen haben: καὶ μὴ ἐκνῆψαι αὐτοὺς προελομένους. p. 130, 17 hat Anastasius: Alexandrinis. Wenn statt dessen *y* τοῖς ἐν Ἀλεξανδρεῦσι, *xz* τοῖς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ bieten, so war offenbar im Archetypus irrig statt τοῖς Ἀλεξανδρεῦσι geschrieben: τοῖς ἐν Ἀλεξανδρεῦσι, wozu ein Leser die Conjektur
ει α
machte: τοῖς ἐν Ἀλεξανδρεῦσι, indem er das sicher Verkehrte an falscher Stelle zu bessern strebte. p. 249, 9 hat *y* statt δακρύων corrumpirt δεικνύων, die Lesart διαλύων der anderen

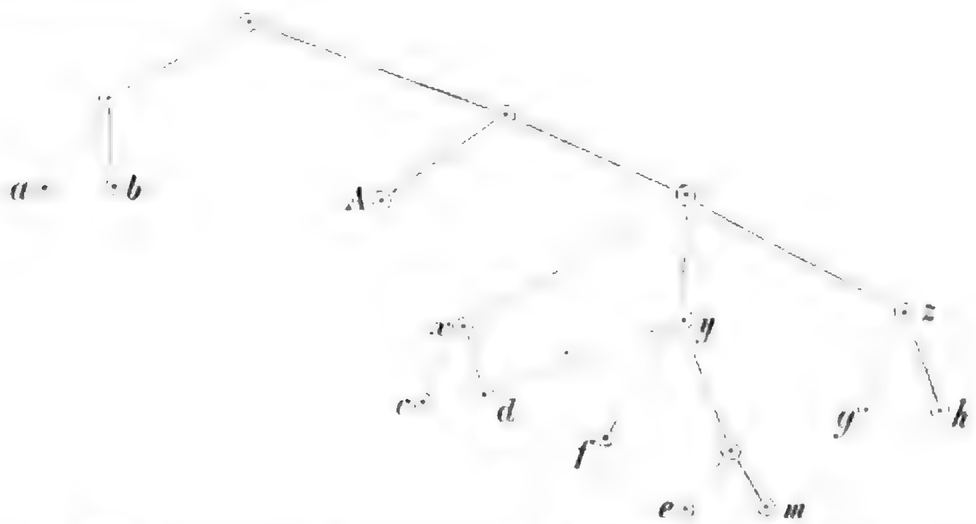
Handschriften ist offenbar eine verfehlte Conjektur, deren Aufnahme die Erkenntniss des Echten, welche aus *δεικνύων* noch leicht zu eruiren war, und von Lesern der Codices *f* und *m* gefunden ist, unmöglich machte. Kurz vorher, p. 249, 3, bietet *y*: *καὶ γενομένης εὐχῆς παρὰ τοῦ πατριάρχου καὶ λεχθῆναι παρὰ πάντων τὸ ἀμήν, ἔπεσεν ὁ καῖσαρ εἰς τοὺς πόδας τοῦ βασιλέως.* Für *λεχθῆναι* haben *cz* (*d* ist ganz umgearbeitet) *λεχθέντος*, allein da sie gleichzeitig *τὸ ἀμὴν*, nicht *τοῦ ἀμὴν* erhalten haben, so haben wir es offenbar mit einer halbfertigen Conjectur zu thun, während zur Emendirung die Lesart der Gruppe *y* zu Grunde zu legen ist.

Am Rande oder zwischen den Zeilen scheint der Schreiber, dessen Copie die Vorlage der Gruppe *y* bildete, die Zusätze nur in seltenen Fällen fortgeführt zu haben. Wenigstens lassen sich nur ganz vereinzelte Beispiele anführen, in denen die Ableitungen *f* und *em* in nachweislich alten Correcturen oder Interpolationen verschiedene Wege gehen, wie p. 23, 13, p. 37, 26, p. 390, 3. Endlich ist über die Vorlage der Gruppe *y* noch zu bemerken, dass sie auch von Interpolationen späterer Leser fast ganz verschont geblieben ist. Nur in einzelnen Fällen, wo durch den Ausfall ganzer Satztheile der Zusammenhang völlig unterbrochen war, finden wir einzelne Flickwörter eingeschoben, um nothdürftig den Sinn herzustellen, wie p. 43, 2; 114, 21; 388, 8. P. 34, 28 hat der Schreibfehler *Ἀκάκιος* für *Ἀκάκιον* zu der nur in *f* eingedrungenen Interpolation des Namens *Γεώργιος* geführt. Völlig willkürliche Zusätze, zu denen in der Unverständlichkeit des Textes keine Veranlassung geboten war, finde ich nur p. 152, 3; 155, 12; 355, 25; 420, 11; 475, 3.

Den entgegengesetzten Grundsätzen sind die Schreiber der Vorlagen von *cd* und *gh* gefolgt; beide haben, wie sich aus den bisherigen Untersuchungen ergiebt, im weitesten Maasse dasjenige, was sie ausserhalb des Textes fanden, berücksichtigt, indem sie Rand- und Interlinear-Noten theils neben oder an Stelle des in ihrer Vorlage im Texte Befindlichen einsetzten, theils dieselben in der gleichen Stellung fortpflanzten, in welcher sie dieselben vorfanden. Und so ist es erklärlich, dass die einzelnen späteren Ableitungen, dieser beiden Vorlagen, wo sie sich trennen, bald mit dieser bald mit jener der Nachbargruppen übereinstimmen, bald diese bald jene Ableitung die echte Lesart bewahrt hat. Von den einzelnen Vertretern der Gruppen haben dann wieder die Codices *d* und *h* am meisten Neigung ihre Texte nach den dieselben begleitenden Notizen umzumodeln, und so erklärt es sich vollkommen, dass gerade diese

am reichsten an Interpolationen sind, daneben aber auch gerade sie allein von der Grundregel, dass (abgesehen von rein orthographischen Varianten oder durch Conjectur leicht zu gewinnenden Emendationen), die Lesart eines einzelnen Vertreters einer Gruppe nie maassgebend sein könne, sehr beachtenswerthe Ausnahmen bieten, ganz besonders der Codex *d*, dessen Schreiber bei seinem bearbeitenden Verfahren am meisten geneigt sein musste, den Werth aller ihm in seiner Vorlage selbst gebotenen Varianten zu prüfen.

Wir können somit zum Schlusse folgenden Stammbaum unserer Ueberlieferung aufstellen:

Für die kritische Verwerthung des uns erhaltenen Materials lassen sich folgende Bestimmungen treffen: Für diejenigen Partieen der Chronik, welche der Codex *b* enthält, ist dieser allein zu Rathe zu ziehen Sein Werth wird nur in geringem Grade durch zahlreiche, aber meistens leicht zu erkennende und zu beseitigende Schreibfehler beeinträchtigt, welche theils schon in der Vorlage der Handschrift vorhanden waren, theils erst von dem Schreiber derselben selbst begangen sind. Für den ganzen Rest des Werkes müssen wir uns begnügen darnach zu streben, den Wortlaut der der gesammten übrigen Ueberlieferung zu Grunde liegenden Handschrift herzustellen. Damit bleiben wir von der Herstellung dessen, was Theophanes schrieb, häufig weit entfernt, wie die zahlreichen Stellen, in denen der Codex *b* allein das Richtige bietet, beweisen.

Für die Herstellung dieses Urexemplars der verderbten Ueberlieferung ist in erster Linie die Uebersetzung des Anastasius zu Rathe zu ziehen unter Berücksichtigung der zahlreichen oben näher dargelegten Eigenthümlichkeiten und Schwächen der Uebersetzung und der vielfachen Fehler der Handschriften, welche uns dieselbe überliefern. Wenn Anastasius mit einer Gruppe der griechischen

Handschriften übereinstimmt, so haben wir darin die Lesart des Urexemplars zu sehen, und in den wenig zahlreichen Fällen, in denen die anderen Handschriften offenbare Corruptelen dieser Lesarten beseitigen, ist zu prüfen, ob die Verbesserungen echte ausserhalb des Textes fortgepflanzte Ueberlieferung sind, oder willkürliche Emendationsversuche eines Lesers des Urexemplars.

In den Partieen, in denen uns die Uebersetzung im Stiche lässt, sei es, dass Anastasius einen Abschnitt nicht aufgenommen hat, sei es, dass der freiere Ausdruck der Uebersetzung eine ganz genaue Rückübersetzung in die Sprache des Originals nicht zulässt, in denen wir also auf die Ueberlieferung der schlechteren Klasse der griechischen Handschriften allein angewiesen sind, ist freilich im Ganzen und Grossen daran festzuhalten, dass die Lesart einer der drei von uns constatirten Gruppen oder gar einer einzelnen Handschrift nicht maasgebend ist, wenn die anderen Handschriften in einer gemeinsamen Ueberlieferung übereinkommen; doch sind der Ausnahmen von dieser Regel so viele zu constatiren, diese Ausnahmen knüpfen sich so wenig an eine bestimmte Gruppe, der wir eine daraus resultirende Führerrolle zuerkennen könnten; die guten Lesarten bald dieser bald jener Gruppe können, wie wir gesehen haben, aus so vielen verschiedenen Anlässen hervorgehen, dass die Auswahl zwischen den Varianten, wo zwei Gruppen gegen die dritte übereinstimmen, oder wo gar alle drei Gruppen verschiedene Lesarten bieten, nothwendiger Weise oft eine schwankende bleiben muss. Da die Gruppe *z* in solchen Fällen, wo wir Material zu einem zwingenden Beweise haben, nur selten für sich allein das Richtige bietet, so werden wir die gemeinsamen Lesarten von *x* und *y* durchschnittlich mit Sicherheit als echte aufnehmen können; wo dagegen *y* und *z* gegen *x*, oder *x* und *z* gegen *y* übereinstimmen, wird häufig ein Gefühl der Unsicherheit beiben. Und diese Unsicherheit bleibt um so grösser, als bei der Verwilderung und Willkür der Sprache des 9. Jahrhunderts eine Entscheidung nach sprachlichen Gründen sehr misslich ist, und auch die Beachtung des individuellen Sprachgebrauchs nur geringen Nutzen bringen kann bei einem Schriftsteller, der seine zu den verschiedensten Zeiten abgefassten Quellen zwar nicht immer wörtlich copirt, aber doch stets so weit von der Ausdrucksweise derselben abhängig bleibt, dass die Verschiedenheit der sprachlichen Eigenthümlichkeiten unter den Kriterien der Scheidung der Quellen eine wichtige Rolle spielt.

Somit müssen wir uns um so mehr zur Ergänzung des mangelhaften handschriftlichen Materials nach äusserer Hülfe umsehen, und

diese dürfen wir zu finden erwarten in den Werken der Vorgänger und Nachfahren unseres Autors. Der Ermittelung der Quellen des Theophanes hatte sich nicht nur der Historiker, sondern auch der kritische Herausgeber der Chronik zu unterziehen; wie weit mir dies gelungen, soll ein besonderer Band erweisen. In der Verwerthung der Quellen für die Kritik, selbst da, wo dieselben in direkter Gestalt noch vorliegen, habe ich mich sehr zurückhaltend verhalten. Sie bilden ein vortreffliches Hülfsmittel zur Entscheidung in streitigen Fällen, oder bei solchen Fällen, wo die Spuren einer Corruptel auf solche Ausdrücke hinleiten, welche sich auch in den Quellen verwendet finden. Im Uebrigen bewegt sich jedoch unser Chronist meistens zu selbstständig in der Wahl des Ausdrucks, den er dem ihm überlieferten Stoffe giebt, um die Form der Quelle ohne Weiteres in seine Erzählung hineinzutragen, wo uns dieselbe von den Handschriften in verderbter Gestalt überliefert ist. Ueber die Schwierigkeiten, spätere byzantinische Chroniken, denen das Werk des Theophanes zur Quelle gedient hat, zur Kritik unseres Textes zu verwenden, habe ich bereits oben (p. 360) gesprochen. Nach meinen Darlegungen über die Handschriftenverhältnisse würde es von grundlegender Bedeutung gewesen sein, wenn einem dieser jüngeren Chronisten bei Compilirung seines Werkes eine Handschrift des Theophanes zu Gebote gestanden hätte, welche der besseren Klasse angehörte, und in diesem Falle hätte man keine Mühe scheuen dürfen, um aus dieser Chronik den Theophaneischen Bestandtheil auszuscheiden und einen möglichst guten Text derselben zu gewinnen. Allein wie die unverhältnismässig grosse Anzahl und das hohe Alter unserer Handschriften der schlechteren Klasse dafür Zeugniss ablegt, dass bereits in früher Zeit die verderbte Ueberlieferung viel grössere Verbreitung gefunden, als der gute echte Text, so finden wir in dem Verhalten der jüngeren Chroniken eine Bestätigung dieser Thatsache. So weit ich mir ein Urtheil habe bilden können, finden sich Spuren einer Handschrift des besseren Textes nur in den kurzen Abschnitten, welche in die Schrift des Konstantin Porphyrogennetos de administrando imperio aufgenommen sind. In den jüngeren Chroniken dagegen treffen wir überall auf die der schechteren Klasse eigenthümlichen Corruptelen und Interpolationen, so dass die grosse Mühe, dieselben für unseren Zweck verwendungsfähig zu machen, nur geringe Früchte tragen würde. Nur die Chronik des Georgius Monachus bietet hin und wieder Anzeichen eines etwas besseren Theophanes-Textes, als ihn unsere verderbten Handschriften bieten, und ist dem entsprechend von mir studirt und verwerthet.

INDICES

I. Index nominum rerumque memorabilium.

Καλὸς Ἀγρός portus prope Byzantium situs 397, 1 (cf. Gyllium ad Dionys. Byzant. frg. 44. ap. Muellerum Geogr. Gr. minor. II, 54).

Μέγας Ἀγρός idem monasterium, quod *Ἀγρός* simpliciter vocatur, quod condidit Theophanes II, 30, 12. et in quo sepultus est II, 28, 5.

Μικρὸς Ἀγρός monasterium cuius abbas Theophanis tempore Christophorus erat II, 9, 33.

Ἀγχίαλος: Thraciae urbs maritima a Vitaliano capta 160, 15. Item ab Avaribus 253, 10. Iterum ab Avaribus oppugnata 269, 22. Romanorum in bellis contra Avares et Bulgaros gestis praesidium firmissimum 257, 14; 269, 22; 376, 16. In planitie circa Anchialum sita Bulgari a Constantino Copronymo clade affecti 433, 5. Ab Irene imperatrice castrum novis moenibus cinctum 457, 11. Sed Michaele imperante ab incolis desertum 496, 2. (cf. *Ἀχελός*.)

Ἀδάδ: Auxumitarum rex Homeritis bellum infert 223, 10. Votum solvens post victoriam partam christianus fit 223, 14; 19.

Ἀδάμ: Ab Adam Georgius Syncellus chronographiam exorditur 3, 13. Ab eo Romanorum et Alexandrinorum aerae exordium 136, 18; 412, 22.

Ἄδανα (ἡ): Ciliciae urbs; sed Theophanes 313, 13 dicens: *περάσας τὴν Ἄδανα* de eiusdem nominis flumine alioqui ignoto cogitasse videtur.

Ἀδέλφιος: Messalianorum haeresis auctor 63, 17.

Ἀδεσήρ: Sirois Persarum regis filius 329, 3. Persarum rex per menses VII 328, 11; 329, 4. A Sarbaraza occisus 329, 5.

Ἀδούλιος: (*Ἀδόλιος* Procop.): Natione Armenus, in exercitu Belisarii 220, 21.

Ἀδραϊγάν: (*Ἀδροηγάν* codd.): Regio sub ditione Persarum a Chazaribus per Caspias portas irrumpentibus vastata 316, 1 (ubi vide notas).

Ἀδραμύτιον: (Mysiae urbs). Ibi degit Theodosius III ante imperium susceptum 385, 20. Qui *ὁ Ἀδραμυτινός* dicitur 497, 18.

Ἀδράμυτον (*Ἀδράμουτον* codd. 191, 18; *Ἀδραμητόν* Procop.): (Hadrumetum Africae urbs) ad quam pervenit Belisarius Carthaginem aggressurus 191, 18. A Maurusiis fraude capitur 209, 25 et diutius occupatur 214, 11.

Ἀδριανός:

1. Romae episcopus per annos XXVII 444, 26; 449, 6; 454, 3; 465, 29. Tarasium episcopum Constantinopolitanum ut orthodoxum in communionem ecclesiae recipit 460, 27. Ab Irene imperatrice rogatus legatos ad synodum septimam universalem mittit 460, 29; 461, 14. Moritur 471, 18. Eius cognati Leonem papam Roma pellunt 472, 24.
2. *Ἀδρ. Αἴλιος*, imperator Romanus Veneris templum Hierosolymis aedificat 26, 5.

Ἀδριανούπολις: Attilae oppugnationi resistit 103, 1. Prope eam Sclavini a Comentiolo clade affecti 254, 10. Eo sese recipiunt Romani Avarum incursionem veriti 284, 13. Ibi moritur Saborius adversus Constantem imperatorem seditionem movens 350, 21. Eo venit Nicephorus imp. Bulgaris bellum inferens 482, 26. In eaque Arabem artis mechanicae peritum collocat 498, 8. Eo confugit Stauracius Nicephori filius post gravissimam cladem a Bulgaris acceptam 492, 4. Eius moenia reficit Michael imp. 500, 6. Sed prope eam devincitur 501, 29. A Bulgaris obsidetur 503, 7 et expugnatur 503, 25.

Ἀδρίας (ὁ): Mare Adriaticum 56, 18. Idem *Ἀδριακὸν πέλαγος* 410, 8.

Ἀδροηγάν: cf. *Ἀδραϊγάν*.

Ἀειθαλᾶς: Presbyter in persecutione Saporis, Persarum regis martyr, effectus 25, 22.

Ἀέτιος:

1. *ὁ ἄθεος*, Eunomii haeretici magister, ab haereticis ipsis, praecipue ab Eudoxio episcopo Constantinopolitano spretus 58, 6. A secundo concilio universali damnatus 69, 22. Eius amanuensis Eunomius 58, 10.
2. Patricius 108, 4. Valentiniani III rogatu a Theodosio II Romam missus 93, 34. Invidia motus Bonifacium Africae praetorem apud imperatorem criminatur 94, 2 sqq. Attilam prope Aureliam urbem devincit 105, 7. A Valentiniano III necatur 108, 4.
3. Eunuchus, protospatharius 466, 29. patricius 473, 16. Irenae imperatrici familiarissimus, a Constantino VI in exilium destinatus 466, 29. Filios Constantini Copronymi e magna ecclesia, in quam confugerant, educit 473, 16. Eius cum Stauracio patricio de summo Irenes imp.

Ἀλίμ: (cf. Ἀλή)

1. Eius cognati in Arabia contra Maruam, ultimum principem Arabum ex genere Ommaiadarum, seditionem movent 424, 18.
2. Pater Salim, Maurophororum principis 425, 15 et Abdelae 425, 20; 428, 19; 439, 8.

Ἀλπίδες πύλαι: Locus, ubi Theodosius I Eugenium devicit 73, 26. (Ἐλπίδες πύλαι codd.)

Ἀλύπιος:

1. A Iuliano Apostata templo Iudaeorum Hierosolymis restituendo praefectus 51, 29.
2. Vir bellica aeque ac eruditionis laude florens Amidam urbem a Persis defendit 144, 30. Obses Persis datus in Persidem abducitur 147, 12 ibique moritur 148, 26.

Ἅλυς: fluvius, quem Heraclius imp. traicit 314, 23.

Ἀλφαδὰλ Βαδινάρ: Arabum dux in Romanorum fines incursionem facit 446, 18.

Ἀλφίας (Ἀλθίας Procop.): Dux in exercitu Belisarii contra Vandalos misso 189, 11.

Ἀμαλασοῦνθα (Genit. — ας): Theodorichi Gothorum regis uxor (immo filia), mater Atalarichi, cum Iustiniano I imp. amicitiam iungit 190, 6. Cum Belisario de Lilybaeo a Romanis non occupando agit 198, 27.

Ἀμαλαφρίδα: Theodorichi Gothorum (in Hispania falso addit Theophanes) regis soror, secundis nuptiis Trasamundo Vandalorum regi nubit 187, 12. A Gelimere in carcerem conicitur 188, 3. (Codices Ἀμαλαφρίδι et Ἀμαλαφρίδα praebent, quasi forma Ἀμαλαφρίς, -φρίδος, usus esset Theophanes. Sed corruptae illae lectiones in Ἀμαλαφρίδῃ et Ἀμαλαφρίδαν corrigendae sunt.)

Ἀμαλήκ: ὁ ἐρημικώτατος; hoc nomine Theophanes Arabes designat 332, 10.

Ἀμάνδος: In Gallia seditionem excitans a Maximiano Herculio vincitur 7, 31.

Ἀμανῖται: Iidem qui Homeritae vocantur, a Iectan genus ducentes 333, 21.

Ἀμάντιος:

1. Praepositus Anastasii imp. tempore in somnis de nece sibi impendente augurium accipit 164, 3. Paulo post a Iustino I necatur 165, 24.
2. Magister militum in Orientem missus Iudaeorum et Samaritensium seditionem Caesareae Palaestinae factam evertit 230, 11.

τὰ Ἀμαντίου: cf. Κωνσταντινούπολις.

Ἀμάσεια: (Urbs Ponti) Eius episcopus Basileus martyr 17, 3. Eius ecclesiae delegatus Constantinopoli degens 228, 16. Eius monasterium 228, 16. Exilium Eutychii patriarchae 240, 28. Ab Arabibus occupata 382, 8.

Ἀμάστρη: (Paphlagoniae urbs, vulgo Ἄμαστρις vocata) ἡ νῆσος Ἀμάστρης 375, 14. Οἰκονόμος Ἀμάστρης 482, 12.

Ἄμαρος: cf. Ἄμβρος.

Ἀματᾶς: Gelimeris frater, iussu fratris Ilderichum Vandalorum regem aliosque occidit 191, 26. Exercitum Carthagine collectum Romanis opponit 192, 4. Sed prope Decimum oppidum a Iohanne Armeno victus et occisus est 192, 8 sqq.; 26.

Ἀμβακούμ: Propheta Iudaeorum. Eius corpus inventum a Zebeno episcopo Eleutheropolitano 73, 28.

Ἄμβρος: Alamundari filius, Saracenorum regulus, Aretham, Saracenorum Romanis sociorum phylarchum, hostili impetu petit 240, 17. (Ἄμβρος scripsi e coniectura collatis Menandri locis in adnot. adscriptis et Nonnosi fragmento; codices Ἄβαρος et Ἄμαρος praebent.)

Ἀμβρόσιος: Episcopus Mediolanensis post Auxentium mortuum ex laico in episcopatum evectus 60, 23. Theodosium I imp. ob hominum stragem Thessalonicae patratam paenitentiam agere cogit 72, 28.

Ἄμερ:

1. Ilderichi Vandalorum regis fratris filius, propter virtutem bellicam Achilleus a Vandalis appellatus 187, 23. a Gelimere cum fratre suo custodiae traditus 188, 4 et oculis privatus 188, 10. (Ὄαμερ a Procopio dictus, quod Theophanes prave ὁ Ἄμερ legisse videtur. Item 187, 23. forma Ἀμεργοῦς ex male intellecto loco Procop. bell. Vand. I 9. Tom. I p. 349, 17 nata est.)
2. Arabum dux, Nicaeam oppugnat 405, 28. (Idem qui Gamer dicitur?)

Ἀμηραῖος et **Ἀμηρᾶς:** Dignitatis apud Arabes nomen praetoribus exercituum,

4; 15. Eorum turmarcha Nicaeas sub Leone Isauro 388, 28. Diogenes sub Irene 463, 20.

Ἀνατόλιος:
1. Episcopus Constantinopolitanus per annos VIIII. 101, 25; 103, 24; 106, 22; 110, 16. Primus non lectica vectus sed pedes in litaniis procedit 109, 28. Leonem I imperatorem coronat 110, 20.
2. Vir clarissimus, Arcadii imp. tempore Alexandriae comburitur 75, 15.
3. Magister militum Orientis a Theodosio II ad Persarum regem legatus missus 87, 12.

Ἀνδραγάθιος: Maximi tyranni militum dux Gratianum imp. necat 67, 30. A Theodosio I occisus 70, 28.

Ἀνδρασός (ἡ): Castellum a Nicephoro imp. munitum 481, 10. Ab Arabibus captum 482, 6 (Andarassus et Anandarasus dicit Anastasius, sed *Ἀνδρασσός* etiam Theoph. Contin. 479, 21. Cedren. II, 341, 11).

Ἀνδρέας:
1. Apostolus, cuius corpus in ecclesia apostolorum Constantinopoli conditum est 227, 12.
2. *ὁ Καλυβίτης* dictus, monachus et martyr sub Constantino Copronymo 432, 16.
3. Episcopus Theodosiupolis a Zenone depositus 134, 3.
4. Metropolita Cretae, sexti concilii generalis adversarius 362, 21; 382, 17. Sed postea penitentiam agens inter doctores ecclesiae receptus II, 229, 34 not.
5. Episcopus a synodo latrocinali Ephesina depositus 101, 12.
6. Cubicularius Anastasii imp. tempore a Iustino I interfectus 165, 24.
7. Italus nundinas obiens canem variis artificiis edoctum proponit 224, 16.
8. Logotheta, cum ad praefecturam urbis promoveretur turbas populi excitat 239, 7.
9. Cognomine Scombrus a Phoca ut conspirationis socius interfectus 295, 12.
10. Cubicularius a Constantino Pogonato legatus ad Maviam Arabum principem missus ut eius auxilium contra Saborium seditiosum rogaret 349, 4, in qua legatione strenuum et imperio Romano dignum sese ostendit 349, 27. Sergium magistrum militum crudelissime necat 350, 12. Amorium Arabibus eripit 351, 6. Constantis imperatoris uxorem et filios Constantinopoli retinet 351, 27.
11. Troili filius, Constantem imperatorem necat 351, 29.
12. Spatharius, a Constantino Copronymo ad Vhalid Arabum principem legatus missus 416, 9.

Ἀνδρόνικος:
1. Imperator templum sanctorum quadraginta martyrum Constantinopoli exornat 267, 30 not.
2. Spatharius et turmarcha Armeniacorum, a Constantino VI captus et occisus 469, 9.

Ἀνεμᾶς: Cognomen Bardanii 7.

Ἀνεψίχ: Dux in exercitu Philippici, a quo, cum diutino morbo corriperetur, exercitui praeficitur 254, 19 (*Ἀψίχ* a Simocatta, Theophanis auctore, vocatus).

Ἀνθέμιος: Vir christianissimus, Marciani imperatoris gener, a Leone I imp. occidentali imperio praeficitur per annos sex 114, 22. Septimo imperii anno a genere suo Ricimere victus et occisus est 118, 3. Eius filii Marcianus, Romulus, Procopius 126, 30; 127, 1. (114, 22 *Ἀνθίμιος, Ἄνθιμος, Ἄνθημος* in codd. audit.)

τὰ Ἀνθημίου (*Ἀνθιμίου* codd.): Ex adverso Constantinopolis ad mare sita, quo se Arabum classis urbem obsidens recipit 396, 2.

Ἀνθίμιος: cf. *Ἀνθέμιος. Ἀνθήμιος.*

Ἄνθιμος:
1. Episcopus Constantinopolitanus per annum unum 216, 33; 228, 24. Trapezunte Constantinopolim transpositus, haereticus 217, 3. A synodo Constantinopolitana ut Theopaschitarum assecla depositus 217, 7.
2. Episcopus Nicomediae, martyr in persecutione Maximini et Galerii effectus 12, 22.

docet 17, 8. A Constantino Magno admonitus ut cum Alexandro episcopo in gratiam redeat 17, 15. A synodo Nicaena anathemate perculsus 21, 29; 22, 9; 17; 24. Propter fictam poenitentiam a Constantino ab exilio revocatus 29, 32; 30, 8. Ab Athanasio Alexandriam venire vetitus 29, 34; 30, 7. A synodo Tyrum convocata in communionem receptus et Alexandriam missus 31, 27. Aegyptum doctrina sua perturbat 32, 13. Dolum confingens se fidei Nicaenae addictum esse iurat 32, 14. Anno tricesimo primo Constantini subita morte abripitur 32, 22; 33, 6. A synodo Antiochena post mortem in communionem recipitur 36, 24. A secundo concilio universali damnatur 69, 19.

Eius sectatores Porphyriani a Constantino Magno dicuntur 22, 25. Anastasii tempore Constantinopoli episcopum habent 152, 16. Pro Arianis imperii orientalis intercedit Theodorichus 169, 19. Ariani ad patricii dignitatem evehi non possunt 200, 12. *Ἀρειανοὶ Ἐξακιονῖται* 176, 19.

Ἀρειανισμός 142, 7. *ἀρειανικὴ δόξα* 116, 21. *ἀρειανίζειν* 34, 3; 57, 4; 64, 19; 23; 66, 21; 142, 8; 186, 28. *ἀρειανόφρων* 31, 26; 33, 19; 34, 25; 40, 27; 42, 3; 64, 18. *ἀρειανοφρονῶν* (cod. b. rell.: *ἀρειανόφρων ὢν* vel *ἀρειόφρων ὢν*) 169, 19. (*ἀρειόφρων* forma in editionibus obvia Theophanes usus esse non videtur.)

Ἀρεόβινδος:

1. Classis Romanae sub Theodosio II dux Vandalis bellum infert 101, 21. Ad Attilam debellandum missus 102, 20. Rebus contra Persas prospere gestis clarus 145, 21. Dagalaiphi pater, Areobindi iunioris avus. Ibid.
2. Dagalaiphi et Godistheae filius, Areobindi senioris et Ardaburii iunioris nepos, consul ordinarius (sc. anno 506 p. Chr.), magister militum orientis contra Persas mittitur 145, 19. Eosque cladibus afficit 146, 9. Hypatio et Patricio ducibus oboedientiam abicientibus praeturam deponere minatur 146, 19. Cabadem regem prope Edessam fugat 147, 6. Postea una cum Celere Persis bellum infert 148, 1; 7.
3. Preiectae maritus 215, 17. Vir nobilissimus, sed artis bellicae minime peritus et ignavus, a Iustiniano ad Africam provinciam a Maurusiis defendendam missus 210, 1. Praetor Africae una cum Sergio 210, 5, tum solus 210, 22. A Gonthario insidiis petitur 210, 25 sqq. Cum Cutzina Maurusio de prodendis Maurusiis tractat, sed Gontharii fraude deceptus Cutzinae diffidit 211, 22. Propter ignaviam proelium detrectat 212, 3. Gontharii insidiis detectis aufugit 212, 8. Hortante Artabane adversus eum proficiscitur 212, 17 sed proelio commisso in monasterium confugit 212, 21. Fide data Gonthario sese dedit 212, 30. A quo fide rupta occiditur per Ulitheum 213, 5. Eius caput Antalae Maurusio missum 213, 10.

τὰ Ἀρεοβίνδου: cf. *Κωνσταντινούπολις*.

Ἄρζαμον (*τό*): Urbs in oriente sita, quam Philippicus cum exercitu adit 255, 1 (*τὸ Ἀρζάμων* Simocatta) cf. *Ἀρξαμοῦν*.

Ἀρζανηνή: Persarum regni provincia Romanis confinis ab Ardaburio vastata 85, 33. Item a Philippico 254, 16.

Ἄρης: *θοῦρος πολεμόκλονος Ἄρης* in oraculo 52, 25. Eius nomen Iuliani imp. imaginibus adscriptum 49, 5.

Ἀριθμός: Cohors militum sub tribuno constituta 175, 30. Arcadiacorum cohors ab Arcadio imp. instituta 75, 16. *οἱ νουμέριοι ἀριθμοί* (si vera lectio) 219, 16. *αἱ σχολαὶ καὶ οἱ προτίκτορες καὶ οἱ ἀριθμοὶ καὶ πᾶσα ἡ σύγκλητος* 233, 17. cf. *νούμερος*.

Ἀρίνθεος: Classis Romanae a Theodosio II ad Vandalos debellandos missae dux 101, 22.

Ἀριστόβουλος: *Κουράτωρ τῶν βασιλικῶν οἴκων*, a Mauricio imp. ad militum seditionem placandam missus 261, 3.

Ἀρκαδία: Arcadii imp. filia Pulcheriae sororis suasu virginitatem per totam vitam servat 81, 7.

Ἀρκαδιακοί: Militum cohors ab Arcadio imperatore instituta 75, 17.

Ἀρκάδιος:

1. Imperator, Theodosii I et Placillae filius 56, 29. A patre orientalium partium imperator appellatus 74, 17. Una cum patre imperat per

Romanum recepti 175, 7. Sub Belisario in Africa stipendia merent 210, 3; 211, 3; 213, 15; 214, 28. Heraclii imp. tempore in exercitu Persarum 320, 26. A Philippico imp. Armenii in quartam Armeniam et Melitenen transponuntur 382, 6. Eorum turma ad Arabes debellandos in Lazicam missa 393, 10. In bello civili inter Constantinum Copronymum et Artavasdum gesto ab Artavasdi partibus stant 418, 5. Eorum regio a Copronymo diripitur 427, 16. Ipsique in Thraciam transportantur 429, 20. Alii Arabibus se sociant 430, 12. Cum Armeniacis Constantinum VI aggressi socios suos produnt 469, 8. Nihil inde proficientes irati Arabibus Camachum castrum produnt 469, 15.

Ἀρμενίων ἄρχων (= *στρατηγὸς Ἀρμενίας*) 213, 28; *πατρίκιος* 344, 26; *μεγιστᾶνες* 372, 17. *Ἀρμενίων χώρα* 407, 8; 410, 28.

Ἀρμένιος: Eustathius episcopus Sebastiae 57, 9. Patricius comes Orientis 174, 12. Iohannes dux in exercitu Belisarii 191, 10; 195, 20; 197, 3. Adulius quidam 220, 21. Manuel Augustalis 338, 20. Mizizius tyrannus in Sicilia 352, 3. Artavasdus gener Leonis Isauri 386, 17. Teridates miles in huius exercitu 418, 3. Artavasdus dux Orientalium 451, 14. Leo V imperator II, 22, 36.

Ἀρμενιάκοι: *Ἀρμενιάκων θέμα* 417, 24; 453, 21; 465, 33; 466, 28; 467, 21; 489, 20. *τὸ τῶν Ἀρμενιάκων κάστρον* 469, 12. In eorum themate Euchaita urbs 489, 19. Amnia 463, 23. Semaluos castrum 453, 21. Eorum praetores Saborius sub Constante imp. 348, 29. Artavasdus sub Leone Isauro 386, 17; 395, 9. Paulus sub Constantino Copronymo 431, 4. Bardas sub eodem 445, 19; 454, 17. Caristerotzes sub Leone IV 451, 15. Nicephorus sub Constantino VI et Irene 466, 6. Alexius sub iisdem 466, 6; 26. Theodorus Camulianus sub Constantino VI 468, 24. Leo sub Nicephoro 489, 19. Armeniacorum turmarchae Georgius 325, 3. Andronicus et Theophilus 469, 9.

Armeniaci pro Artavasdo contra Constantinum Copronymum pugnant 418, 6. Ab Aarone Arabum duce eorum regio vastatur 453, 21. Irenae imperatrici filium ab imperio deponere temptanti resistunt 465, 33 et Constantinum VI solum imperatorem appellant 466, 7; 24. Ad eos Stauracius eunuchus exul missus 466, 27. Irene a filio in imperii societatem restituta seditionem in imperatorem movent 467, 21. Item ob Alexium praetorem obcaecatum 468, 23. Reliqua themata vincunt 468, 28 sed ipsi a Constantino VI vincuntur 469, 7 multique ex iis in Siciliam deportantur 469, 14. Contra Michaelem imperatorem seditiosi 500, 14.

Ἀρμενιάκος ἐπίβουλος 469, 14.

Ἀρναγίσκλος: cf. *Ἀργαγίσκλος*.

Ἀρξαμοῦν (*Ἀρζαμοῦν* in uno cod. Ardamum Anast.): Locus in Oriente situs, ubi Phocae imp. tempore Romani a Persis vincuntur 292, 18. (Idem qui *Ἄρζαμον*?)

Ἀρουρῖται: Arabes, quorum nomen Theophanes *ζηλωταί* interpretatur 439, 13. Eorum dux Dachak adversus Maruam Arabum principem seditionem movet 421, 18. Gregorium quendam interficiunt 424, 9. Contra Abdelam principem Arabum in deserto Palmyreno rebelles 439, 13.

Ἀρσαβήρ: Quaestor et patricius sub Nicephoro imperatore, vir prudens et religiosus, a seditiosis quibusdam imperator appellatus monachus factus et in Bithyniam in exilium missus est 483, 25.

Ἀρσάβιλος: Persarum rex, ab aliis Sabores dictus p. 64, 26 not.; 66, 8 not.; 67, 22 not.

Ἀρσακίδαι: E nobilissima hac gente oriundi sunt Artabanes et Iohannes 210, 4; 213, 25.

Ἀρσάκιος: Nectarii episcopi Constantinopolitani frater, post Iohannem Chrysostomum ipse eiusdem sedis episcopus 79, 20. Sedet per annos II 79, 30.

Ἀρσένιος:

1. Episcopus Arianus Hierosolymis 45, 14 not.
2. Monachus in Aegypto clarissimus Arcadii imp. tempore 77, 20.
3. Homo quidam cuius manu Athanasius ad magicas artes perficiendas usus esse accusatur 31, 4; 22.

Ἀρταβάνης: Ex Arsacidarum gente oriundus 210, 3. Iuvenis in Chosrois Persarum regis exercitu stipendia merens Acacium et Tzitam Romanorum exercitus duces occidit 213, 28. Postea ad Romanos abiens a Iustiniano Armeniorum militum dux in Africam mittitur 210, 3. Cum Maurusiis proelium

Ἀρχηγός: *Ἀρχηγοὺς* Arabum principes ubique fere Theophanes vocat, quibus *βασιλέως* nomen dare scriptores Byzantini nolunt. (cf. II, 225, 7 not.). — *Ἀρχηγὸν Βουλγάρων* Crummum tantum, principem sibi aequalem, dicit 485, 5; 495, 22; 497, 16; 500, 29, reliquos *κυρίους* et *ἄρχοντας*. *Ἀρχηγοὺς* praetores navales appellat 189, 17; 345, 27.
Ἀρχιτέκτων: Architecti a Theophane nominantur: Zenobius, qui Martyrium Hierosolymis construxit Constantini Magni temporibus florens 33, 13. Callinicus, Leoni Isauro et Constantino Copronymo aequalis, qui ignem Gregorianum invenit 354, 14.
Ἄσαδος: Mudari, Arabum proavi, filius 333, 18.
Ἀσάν s. **Ἄσαν**:
1. Palaestinae amiras Constantini Pogonati temporibus 360, 30.
2. Arabum exercitus dux Leoni Isauro aequalis Dorylaeum usque expeditionem facit 452, 5.

Ἀσάς: cf. *Ἀσσάς*.
Ἀσηκρήτης: Theodorus, imperante Phoca 289, 10. Athanasius Constantini Copronymi tempore 419, 14. Anonymus 441, 9; 14. Tarasius patriarcha ante patriarchatum 458, 17. *Ἀπὸ ἀσηκρητῶν* Nicephorus patriarcha 481, 20.
Ἄσημον: Urbs episcopalis Moesiae prope Novas sita 274, 31. (Codices *οἱ δὲ τῆς πόλεως ἐπίσημοι στρατιῶται* praebent; Anastasium, cum "ignobiles milites" vertat, *ἄσημοι στρατιῶται* legisse constat. Qua re, collata Simocattae, quem Theophanes sequitur, narratione p. 274, 12 ed. Bonn. exhibita *οἱ δὲ τῆς πόλεως Ἀσήμου στρατιῶται* emendare debui.)
Ἀσία: *Ἀσία καὶ Φρυγία καὶ πᾶσα ἡ ἀνατολή* 61, 8. *Θράκη καὶ Ἀσία καὶ Πόντος* 77, 6. *Ἀσία μικρά* 404, 24; 487, 14. Europae opponitur 76, 15; 279, 17; 292, 12; 302, 29. Asiae urbs Smyrna 97, 8. Castellum Petra 150, 21. Asiae ecclesiae a Iohanne Chrysostomo sedi Constantinopolitanae subiectae 77, 6. A Cappadocia in Asiam proficiscuntur Arabes 389, 25; 390, 18. A Persis vastata Heraclii tempore 300, 1. Arabum incursionibus continuo vexatur 395, 13; 410, 25; 411, 3; 19; 453, 23; 456, 7. Ab Artavasdo tyranno occupatur 417, 27. Ex Asia operas conducit Constantinus Copronymus ad aquaeductum Valentiniani Constantinopoli reparandum 440, 20.
Ἀσιᾶτις γῆ 411, 16.
Ἀσκάλων: (Palaestinae urbs), in qua sub Iuliano Apostata Christiani dira persecutione premuntur 47, 28.
Ἀσκήλ: Hermechionum rex legatos ad Iustinianum imp. mittit 239, 21.
Ἀσκληπιόδοτος:
1. Praefectus praetorio Carausium contra Diocletianum in Britannia rebellem devicit 8, 3.
2. Ex praefecto idolorum cultus apud Iustinianum reus factus veneno hausto se ipse interficit 180, 14.

Ἀσκληπιός: Graecorum deus, cuius templum insigne Aegis exstans sub Constantino Magno dirutum est 24, 3.
Ἄσμικτος: Cognomen Stephani 16.
Ἀσουάδης: Phylarchus cum Areobindi exercitu ad Cabadem regem Persarum debellandum missus 146, 9.
Ἄσπαρ: Ardaburii filius, Iohannem tyrannum Ravennae obsidet et urbe capta occidit 84, 22. A Vandalis clade afficitur 95, 20. Iohannem Vandalum tyrannum vincit 97, 19; 103, 31. Ab Attila clade afficitur 102, 19. Gennadii orthodoxi episcopi Constantinopolitani adversarius 112, 5. Arianae fidei addictus 104, 20; 112, 5. Quare cum ipse imperium assumere nequeat Leonem curatorem suum provehit 116, 6. Cum Leo imp. sibi obtemperare recuset Basiliscum spe imperandi ad proditionem faciendam pellicit 116, 9. Zenonem Leonis generum occidere temptat 116, 29. A Leone una cum duobus filiis necatur 117, 11. Eius necem Ostrys satelles et Theodorichus, Triarii filius, ulcisci student 117, 25. Eius filii Ardaburius 116, 6; 117, 13; 25. Patricius 116, 20; 117, 13; 25. Armenarichus 117, 33. Eius neptis Godisthea 145, 23. Eius domesticus Marcianus imperator 104, 21; 28.
Ἀσπαρούχ: Crobati filius, Bulgarorum, qui Constantini Pogonati tempore in imperium Romanum irrumpunt, dux 357, 27.
Ἀσπέβεδος: Uxoris Cabadis Persarum regis frater 167, 28.

ab Omaro Arabum principe expugnatur 336, 30 (ubi *Βόστραν* codicum lectio in *Βόστρα* ex Anastasio mutanda erat).
Βοστρηνοί 48, 27.

Βόσφορος: *Βόσφορος πόλις* 175, 28; 176, 10. *Βοῶν φόρος* dicta quia boves pro pecunia tributum praebet 175, 29. Ad Bospori Cimmerii ripam sita 357, 4. Praesidium militum Romanorum cum tribuno in ea constitutum 175, 30. Eius accolae Hunni 175, 24. Quibuscum Romani mercaturam exercent 176, 2. Post Hunnos devictos sub Romanorum ditionem cadit 176, 16. Iustiniani II tempore a Chazarorum principe administratur 373, 9.
Βοσφοριανοί (Boosphorianenses Anast.) 377, 25.

Βότρυς: Urbs maritima Phoenices prope montem Lithoprosopon dictum sita 227, 25.

Βουβέκερ: cf. *Ἀβουβάχαρος*.

Βούζης: Magister militum Orientis imperante Iustiniano metu perculsus Hierapolim aufugit 219, 29.

Βουκανία: Regio una cum Armenia, Albania, Iberia et Media a Romanis Leontio duce Arabibus erepta 363, 30. (*Βουλκακίαν* codd. nonnulli. *Τρκανίαν* codicis d lectionem coniecturae librarii debemus.)

Βουκελλάριοι: Milites. Eorum praetor sub Copronymo Manes 440, 28; 445, 19. Sub Leone IV et Irene Tatzates 451, 15; 456, 12. Sub Constantino VI Chrysocheres 468, 27.

Βουκινάτωρ: Duo fratres, *υἱοὶ Βουκινάτορος*, Tripoli in urbe Phoenices navalia Arabum instrumenta igne destruunt et ad Romanos confugiunt 345, 20. Eorum alter Constantem imp. pugna navali adverso Marte dimicantem salvat 346, 10.

Βουλαβές: cf. *Ἀβουλαβᾶς*.

Βούλγαροι: Eorum principes *κύριοι* plerumque et *ἄρχοντες* a Theophane dicuntur, *ἀρχηγός* solus Crummus 485, 5; 495, 22; 497, 16; 500, 29, nusquam veluti Avarum et Chazarum principes *χαγάνοι* appellantur. — Anastasii imp. tempore Illyricum et Thraciam vastant 143, 26. In exercitu Vitaliani stipendia merent 160, 14. Scythiam et Moesiam depopulantur imperante Iustiniano 217, 26. deinde Thraciam petunt 218, 3. Varia fortuna cum Romanis manus conserunt 218, 4 sqq. A Mundo devicti trans Danubium sese continent 219, 9 sqq. Bulgari captivi in Armenia et Lazica incolae facti et in Romanorum militias recepti 219, 14. Mauricio imperante Avarum socii 275, 14. Singidonem urbem occupant 277, 9. Item Heraclii tempore una cum Avaribus Romanis bellum inferunt 315, 9. Eorum origo et incrementum fusius narrantur 356, 19 sqq. Eiusdem stirpis Unogunduri et Cotragi 356, 19. In quinque catervas divisi duae partes ad Tanais ripam remanent, tertia in Pannoniam, quarta in Pentapolim prope Ravennam sitam migrat 357, 19 sqq. Quinta pars imperante Constantino Pogonato septemtrionalem Danubii ripam occupat 358, 12. Romanorum exercitu fugato Danubium transeunt et e regione Barnae urbis considunt 359, 8. Romanos tributum solvere cogunt 359, 20. Cum Iustiniano vario eventu bellum gerunt 364, 6 sqq. Iustinianum imperium recuperantem adiuvant 374, 7; 17; 391, 9. Sed postea ab eo bello iterum petuntur 376, 13. Imperante Philippico ad urbis moenia usque expeditionem faciunt et Thraciam depopulantur 382, 22 sqq. Arabes Byzantium obsidentes clade afficiunt 397, 28. Artemium in imperium restituere frustra conati Leoni Isauro produnt 400, 21. Imperante Constantino Copronymo Constantinopolim aggrediuntur 429, 25. Imperatorem in angusto Beregaborum loco vincunt 431, 8. Turbis intestinis eorum opes comminuuntur 432, 25 sqq. A Copronymo identidem bello petuntur 437, 20; 446, 27. Pacem cum Romanis componunt 447, 3. Qua rupta continuis a Copronymo expeditionibus vexantur 447, 12 sqq.; 447, 29; 448, 13. Philetum praetorem Thraciae subita irruptione opprimunt 464, 1. Cum Constantino VI varia fortuna manus conserunt 467, 7; 28. In Strymonem incursionem faciunt 484, 30. Ingentibus cladibus eos afficit Nicephorus imp. 489, 24 sqq., sed postea universum Romanorum exercitum delent 490, 33. Contra eos proficiscitur Michael imperator 495, 22. Thraciam et Macedoniam vastant 495, 27. Ab Arabe quodam profugo obsidendarum urbium artes discunt 498, 12. Romanos prope Adrianopolim gravissima clade afficiunt

501, 28. Ad Constantinopolim usque progrediuntur 503, 8. Eorum *μιαραὶ καὶ δαιμονιώδεις θυσίαι* 503, 10. Adrianopolim expugnant 503, 25.

Βουλγαρία παλαιὰ μεγάλη antiquae Bulgarorum sedes ad Cuphis fluvii ripam ex occidentali ut videtur paludis Maeotidis partem sitae 357, 10; 12. Eadem *πρώτη Βουλγαρία* 358, 10. *Βουλγαρία* quae hodieque dicitur 364, 12; 374, 2; 431, 7; 434, 16; 446, 28; 490, 11.

Βουλγαρικὴ συμμαχία 400, 20. *Βουλγαρικὸν ὀψάριν* 357, 9.

Βουλῆς πεδίον: In Africa situm 203, 12 (*Βούλλης* Procop.).

Βούνουσος:
1. Arabum exercitus dux Nacoliam obsidet 456, 5.
2. cf. *Βώνοσος*.

Βούραφος: Cognomen Georgii 13.

Βουργαρίων (-ωνος): Byzacenae provinciae locus ubi Maurusii a Romanis vincuntur 201, 19. *τὸ ὄρος τῶν Βουργαρίων* 201, 21. (var. lect *Βουλγαρίων*. *ὁ Βουργάων* Procop.)

Βοῦρχος: Eudociae, Valentiniani III filiae, e Vandalorum potestate aufugienti auxilium praebet 118, 26.

Βουρνιχέ: Arabs qui Romanorum exercitum clade afficit 456, 7.

Βοῦς: cf. *Κωνσταντινούπολις*.

Βούσας: Appiariae urbis machinis bellicis praefectus ab Avaribus captus urbem iis prodit 258, 22.

Βούσιρις: cf. *Ὀβούσιρις*.

Βουσούρ: Arabum exercitus dux Isauriam depopulatur 344, 19. Romaniam vastat 348, 23. Hexapoleos regionem percurrit 348, 26. Expeditionem in Romanorum fines ducit 353, 9. (var. lect. *Βησούρ*.)

Βραχά: cf. *Κωνσταντινούπολις· μοναί*.

Βράχους Κεφαλή: Africae oppidum ad mare situm 190, 15.

Βρετανίων: Ab Helena Constantini Magni filia imperator creatus 44, 9. Una cum Constantio imp. Magnentium tyrannum apud Mursam clade afficit 44, 11. Decimo imperii mense a Constantio depositus 44, 28. Prusae Bithyniae in urbe postea degit 45, 2. (*Βετρανίων* [Vetranio] genuina nominis forma, sed Theophanis codices *Βρετανίωνος* formam omnibus locis praebent.)

Βρεττανία:
1. Carausio duce a Diocletiano desciscit 8, 1. Ibi Constantius Chlorus moritur 10, 26. Constantinus Magnus imperat 11, 34; 33, 27. Valenlentiniano III imperante a barbaris occupata 93, 31. (ubi *Βρεττανίαν* sicut reliquis locis scribendum erat.) *αἱ Βρεττανίαι* 10, 26. (*Βρετανία* ubique cod. b *Βριττανία* alii codices passim.)
2. *Βρεττανίαν* (*Βρέτανίαν* cod. b) plerique codices et versio Anastasii p. 40, 26 tradunt, ubi de Beroea Thraciae urbe agitur.

Βρίγχαι: Brixia Italiae urbs Gothis a Narsete erepta 237, 15.

Βρίσων: Eunuchus iussu Arcadii imperatoris Iohannem Chrysostomum Praeneti degentem revocat 78, 26.

Βρύας: Bithyniae oppidum prope Byzantium ad mare situm 397, 5.

Βύβλος: (Phoenices urbs) terrae motu vexata 227, 24.

Βυζάκιον: *Ῥαμμῆς χωρίον* in Byzacio situm 201, 4. *οἱ ἐν Βυζακίῳ κατάλογοι* 209, 19. Imperante Iustiniano a Maurusiis regio identidem devastata 201, 17; 208, 20; 209, 16. Ad eam servandam Areobindus missus 210, 7 sed a Maurusiis praeoccupatur 210, 27. Byzacii imperium a Gonthario tyranno Antalae Maurusio promissum 211, 12. In Byzacium Artabanes missus ut e Maurusiorum manibus eriperet 214, 5. A Iohanne Pappi fratre Maurusii in ea clade affecti 215, 22. A Leuathis occupatur 215, 28. Episcopi Byzacii Monophysitas damnant 331, 8.

οἱ Βυζάκιοι 210, 29.

Βυζάντιον: cf. *Κωνσταντινούπολις*.

Βυζάντιος: Nicephori imperatoris servus sic appellatus 490, 15.

Βυζαντίων μονή: Syriae ut videtur monasterium, cuius monachus et apocrisiarius Gregorius fuit Antiochiae episcopus 243, 29.

Βύζας (*τό*): cf. *Τζίκας*.

Βωαρήξ: Uxor Balach, Hunnorum Saber regis, post mariti obitum ipsa regina

fit et cum Romanis societatem iungit 175, 13. Aliarum gentium Hunnicarum reges occidit et captivos ducit 175, 18. (*Βώα ῥήγισσα* Malalas.)

Βώνοσος:
1. Ab Anastasio imp. cum exercitu ad Persas debellandos missus 148, 7 (var. lect. *Βόνουσος, Βούνουσος, Βούνοσος*).
2. Scribo a Mauricio imp. cum mandatis ad Petrum fratrem missus 284, 15 (var. lect. *Βόνοσος, Βόνωσος*).
3. Comes orientis sub Phoca 296, 22 (var. lect. *Βόνοσος, Βονῶσος, Βονῶσσος*).
4. Patricius vir prudentissimus ab Heraclio ad bellum Persicum profecto ad urbem custodiendam relictus 303, 4 (var. lect. *Βόνοσος, Βόνωσος*. A reliquis scriptoribus *Βῶνος* appellatur).

Γάβαλα (*τά*): (Syriae urbs), cuius episcopus Severianus 78, 6.

Γαβαλᾶς: Scenitarum Arabum dux 141, 10 (*Γάμαλος, Γαμάλανος* var. lect.).

Γαβιθᾶς (*ὁ*): (Palaestinae oppidum) ubi Romani ab Arabibus gravissima clade affecti sunt 332, 12; 337, 1. Ibi Palaestinae et Phoenices incolae Maruam ad principatum Arabum provehunt 360, 30.

Γαβριήλ: Archangelus a deo ad prophetas mittitur 334, 9.

Γάγγρα: (Paphlagoniae urbs) Exilium Dioscori senioris Alexandriae episcopi, qui ibidem moritur p. 106, 9. cf. not. Item exilium Timothei Eluri episcopi Alexandrini 112, 6. Ibi moritur Macedonius archiepiscopus Constantinopolitanus 161, 31. Ibi templum martyris Callinici cum reliquiis sancti 162, 1. (*εἰς Γάγγραν* codd. p. 106, 9; 112, 6; 161, 31 [sed Anast. p. 106, 9 in Gangris et p. 112, 6 apud Gangras] *ἐν Γάγγραις* 162, 1. Forma usitata *τὰ Γάγγρα* Theophanes non utitur.)

Γάδειρα (*τά*): *Ὁ ἐν Γαδείροις πορθμός* 198, 21. E regione huius freti Caesarea Mauritaniae sita est 198, 19.

Γάζα: Eius episcopus Silvanus 12, 24. Iuliani imp. tempore Christiani ib. diram persecutionem patiuntur 47, 28. Ab Arabibus expugnatur 336, 16. *ἡ χώρα Γάζης κατὰ τὸ Σιναῖον ὄρος στόμιον τῆς ἐρήμου πλουσία σφόδρα* 336, 2. *Μαϊουμᾶς Γάζης* (i. e. portus urbis) 156, 17.

Γαζακόν: Persidis urbs e qua Heraclius imp. Chosroen regem pellit 307, 24. Eamque occupat 307, 31; 308, 7. Eo venit Rhazates Persarum exercitus dux 317, 28. (*εἰς τὸ Γαζακόν* (Ganzacum Anast. *Γανζακόν* s. *Γανζακῶν* codd.) 317, 28. *ἐν Γαζακῷ τῇ πόλει* 307, 24. sed *ἀπὸ Γαζακῶν* 308, 7; similiterque Anastasius *τὴν Γαζακῶν πόλιν* vertit 307, 31 ubi codices *Γαζακῷ* legunt. Theophanes igitur *τὸ Γαζακόν* et *τὰ Γαζακά* formis promiscue utitur).

Γαϊνᾶς:
1. Alexandriae episcopus per annum unum 217, 15; 222, 14. Ab altera factione electus 222, 13. A Iustiniano imp. Byzantium vocatus 222, 15. Eius asseclae *Γαϊανῖται* 241, 6 sqq.
2. Seditionem contra Arcadium movet sed victus cum exercitu interit 76, 10 sqq.

Γάϊος: Episcopus Romanus per annos XV 6, 11.

Γαλάται: *οἱ ἑσπέριοι* imperante Gallieno imperium Romanum depopulantur 24, 8.

Γαλάτης: Valentis imperatoris filius morbo abreptus 63, 23.

Γαλατία:
1. (Asiae provincia) Eius urbes Ancyra 54, 17; 302, 22; 481, 9. Myriangeli s. Germia 240, 13. In Galatia praedia Gelimeri Vandalorum regi capto a Iustiniano dono data 200, 10. Ibi Chosrois legatus ad exercitum Persicum Chalcedonem obsidentem missus capitur 323, 29. Imperante Anastasio ab Hunnis Saber vastatur 161, 29. Item ab Arabibus imperante Artemio 383, 28. Et Irenes imp. tempore 473, 10.
2. *Γαλατία μικρά* patria Arbogastis 71, 4.

τὰ Γαλάτου: cf. *Κωνσταντινούπολις*.

Γαλιηνός: Imperator Romanus, cuius temporibus Gothi Celtae et Galatae imperium Romanum vastant 24, 7.

Γάλλα: Valentiniani I et Iustinae filia, Theodosii I uxor, mater Placidiae 56, 27.

Γάλλα Πλακιδία: cf. *Πλακιδία*.

Γαλλέριος Μαξιμιανός: cf. *Μαξιμιανός*.

Γαλλία: Eius urbes *Τρίβερις* (i. e. Treviri) 32, 12. Placentia 109, 21. *Γαλλίαι* 7, 30; 8, 4; 11, 34; 17, 22; 34, 18; 43, 32; 44, 18; 45, 8; 46, 10; 76, 30;

81, 25; 94, 18; 109, 21. (Sed *Γαλλίους* pro *Γαλλίας* p. 109, 21 omnes codd. p. 76, 30 bd Malalas p. 17, 22; 45, 8 cod. d. *Γαλλίων* pro *Γαλλιῶν* codd. p. 34, 18.) Gallia rebellis sub Amando et Aeliano ab Herculio punita 7, 30. Ab Alamannis vastata 8, 4. Imperii Constantini Magni pars 11, 34. In Galliam Constans Caesar missus 17, 21. Qui ibidem postea imperat 34, 18. In Gallia tyrannus Magnentius 43, 32. Et Silvanus 44, 18. Eo missus Iulianus Caesar a Constantio imp. 45, 8. Ibique ab exercitu imperator appellatus 46, 10. In Gallia (i. e. Pannonia cf. 62, 7) moritur Valentinianus I 62, 2. In Galliam cum Placidia sese recipit Alarichus 76, 30. Ibi necantur Iovianus et Sebastianus viri clarissimi 81, 25. Imperante Valentiniano III a barbaris occupatur 93, 31. In Visigothorum ditionem venit 94, 18; 95, 11. *Γάλλοι* 10, 24. Gallus natione Alarichus 76, 24.

Γάλλος: Constantii filius, Iuliani apostatae frater 5, 17; 19, 5. A militum Dalmatium iuniorem necantium furore forte fortuna servatus 35, 15. In loco Demacelle appellato educatus, postea lector ecclesiae factus 35, 34. A Constantio imp. Caesar appellatus et mutato nomine Constantius vocatus 40, 15. Antiochiam ad bellum Persis inferendum missus 40, 17. Res novas molitur 41, 12. Iussu Constantii necatur 41, 16.

Γάλλος Δαλμάτιος: Idem qui Anaballianus et Dalmatius senior dicitur 19, 4.

Γαμαλιήλ: Pauli apostoli praeceptor una cum filio Abibo Stephani primi martyris corpus sepulturae tradit 86, 22.

Γάμερ: Arabum exercitus dux Romanorum fines vastat 411, 15; 416, 16. (Idem qui paullo ante Amer vocatur?)

Γάραχος: Arabum dux a Chazaribus in Armenia victus et caesus 407, 6 (Gardachus Anast.).

Γάρις (s. *Γαρίς*):

1. *κάμπος λεγόμενος Γάρις* e regione Damasci 418, 26.
2. Castellum prope Heliupolim situm 377, 17.

Γαρσονοστάσιον: cf. *Κωνσταντινούπολις*.

Γεηζων: cf. *Γένζων*.

Γεθσημανῆ: *ἡ ἁγία Γεθσημανῆ*, ecclesia in eo loco condita 365, 22.

Γελάσιος:

1. Episcopus Romanus per annos V. 137, 21; 139, 23.
2. Caesareae Palaestinae episcopus, cuius de morte Diocletiani et Maximiani Herculii narrationem Theophanes refert 11, 17.

Γελίμερ: E Gizerichi Vandalorum regis stirpe ortus, vir malignus et novarum rerum studiosus 187, 28. Eius fratres Tzazon 189, 22 et Amatas 191, 26. Eius cognatus Cibamundus 192, 3. Ilderícho rege deposito ipse regnum Vandalorum usurpat 188, 1. Iustinianus imp. eum regem agnoscere recusat 188, 6. Quo facto Ildericum eiusque cognatos in carcerem conicit 188, 2 sqq. Et paullo post interficit 191, 24. Adversus eum seditiones Pudentii in regione Tripolitana 188, 32 et Goddae in Sardinia 189, 2. Sardiniam recuperat 189, 6; 22. Iustiniani contra eum bellum fusius narratur 188, 30 sqq. Pappuae in oppido Numidiae diu a Romanis obsidione pressus et ad extremam inopiam redactus sese dedit 198, 3 sqq. Byzantium transportatur 199, 11; 221, 31. Et in triumpho ducitur 199, 27. A Iustiniano praediis in Galatia positis donatus, sed ob fidem Arianam inter patricios non relatus 200, 9.

Γενεαὶ ἑπτά: cf. *Ἑπτὰ γενεαί*.

Γενέθλιον ἱππικόν: Ludi circenses die undecima Maii mensis, Byzantii urbis die natali celebrati 225, 30; 252, 30; 383, 6. *γενεθλιακὸν θεώριον* 230, 19.

Γένζων:

1. Gizerichi Vandalorum regis filius, Gundamundi regis pater 187, 4. (Codd. prave *Γεήζων*).
2. Optio in exercitu Salomonis in Africa singulari fortitudine Aurasium montem expugnat 206, 19.
3. Dux in exercitu Romano Mauricii tempore exercitum subita Sclavinorum irruptione periclitantem servat 271, 24. Milites ecclesia perfugio usos vi abripere recusat 275, 4. Qua re a praetura deponitur 275, 8.

Γεννάδιος:

1. Patriarcha Constantinopolitanus per annos XIII. 111, 12; 113, 14; 114, 32.

bellum infert 118, 15. Quo tempore Theodorichus Gothus Romam occupavit e vivis iam excessit 131, 16. (*Γηζέριχος* nonnulli codices ubique fere scribunt.)

Γλυκέριος: Occidentalis imperii imperator per menses VI, a Nepotiano depositus 119, 14.

Γλωνάζης: Archimagus Persarum Cabadis regis tempore 170, 12.

Γλώνης:

1. Hunnorum rex a Boarex, Hunnorum Saber regina, devictus et occisus 175, 17 (*Γλώμ* Malalas).
2. Persa a Cabade rege post Amidam captam huic urbi custodiendae praeficitur 145, 12. Ex insidiis perit 147, 8.

Γόγδαρις: cf. *Γόνθαρις*.

Γόδδας: Gothus seditione facta Sardiniam insulam a Vandalorum imperio liberat et a Iustiniano auxilium petit 189, 2. A Gelimeris fratre victus et occisus 189, 8; 22. (Var. lect. *Γόγδας*. Procop. *Γώδας*.)

Γοδιγίσκλος: Vandalorum rex, Gontharidis et Gizerichi pater, Vandalos in Hispaniam ducit 95, 1; 186, 21.

Γοδισθέα: Ardaburii filia, Asparis nepos, Dagalaiphi uxor, Areobindi iunioris mater 145, 22.

Γολγοθά: *ὁ τόπος τοῦ κρανίου* 23, 17; 41, 35; 52, 12.

Γομάρις: Procopii contra Valentem rebellis exercitus dux, Procopium prodit sed nihilominus a Valente crudelissima morte afficitur 55, 32.

Γόνθαρις et **Γονθάριος**:

1. Godigiscli filius, Gizerichi frater, Vandalorum rex populum suum in Africam ducit 95, 5; 186, 23. Paullo post moritur 95, 17; 186, 24. (*Γόγδαρις* p. 186, 23; 24 nomen in codd. scribitur; nescio sitne ab ipso Theophane an a librariis corruptum. Genet. *Γονθαρίου* 95, 17. Accus. *Γόνθαριν* 95, 5.)
2. Salomonis satelles bellica laude florens a Maurusiis clade afficitur 205, 30. Exercitus Numidiae dux Romanos Maurusiis prodit 210, 24 sqq. Areobindo praetori insidias struit 211, 25 sqq. Postea aperte tyrannidem exercet 212, 6 sqq. Areobindum capit et rupto iureiurando necari iubet 212, 27 sqq. Maurusios promissis fraudat 213, 11. Ab Artabane dolo circumventus et tricesimo sexto tyrannidis die necatus 214, 3 sqq. (*Γόνθαρις* [*-ιδος*, *-ιδι*, *-ιδα* et *-ιν*] et *Γονθάριος* formis promiscue Theophanes utitur. *Γόνθαρις*, *Γύγδαρις*, *Γόνδαρις* similia in codd. saepissime).

Γορδᾶς: Hunnorum Bosporum urbem accolentium rex, Romanorum socius et fidei christianae addictus 175, 25. A factione populi sui Christianis infensa occisus 176, 7. (*Γρώδ* Malalas.)

Γορδία: Mauricii imp. soror, Philippici uxor 253, 27; 285, 26.

Γονθογραῖκοι: Asiae minoris incolae Theodosii contra Artemium imperatorem rebellis socii Constantinopolim capiunt et diripiunt 385, 29 sqq.

Γόνθοι: Vernaculum Scytharum nomen teste Traiano historico 66, 2. Gallieni imp. tempore Romanorum fines vastant 24, 8. A Constantino Magno devicti 27, 32. A Valente imperatore bello petiti 57, 15; 61, 22. Cuius exercitus ducem Traianum vincunt 62, 10. Ab Hunnis pressi a Valente auxilium petunt 64, 16. Valenti obsecuti Arianorum opinionem amplectuntur per Ulfilam episcopum 64, 19. Quam strenue posteris temporibus servant 94, 14; 202, 23. In duo factiones divisi altera pars Valente auxiliante ab altera deletur 64, 20. Rursus coniuncti in imperium Romanum incursione facta viginti provincias vastant 64, 34. Valente victo et occiso ad Constantinopolim usque procedunt sed a Valentis uxore et Mavia Saracenorum regina repelluntur 65, 10 sqq. Tum Theodosius a Gratiano ad eos debellandos mittitur 66, 1. Ingentes opes et potentiam consecuti et in multas nationes divisi Arcadio et Honorio imperantibus occidentem versus migrant, e quibus ii, qui Gothi proprie dicuntur Pannoniam et postea Thraciam incolunt 94, 9 sqq. Post Attilae mortem a Valamere reguntur 131, 4. Zenonis tempore duce Theodoricho Italiam occupant 94, 19. Lilybaeum Trasamundo Vandalorum regi una cum mille satellitibus fortissimis tradunt (quos Hispaniam incoluisse Theophanes temere asserit cf. Proc. Bell. Vand. 1, 8. Tom. I p. 346 Bonn.) 187, 13, qui a Gelimere occiduntur 188, 3. Romam recuperant 225, 12; 227, 20. Iis bellum infert Narses 227, 17, qui Totilam

temtrionali Danapris et Danastris et Oglus flumina 358, 1. Bulgari Constantini Pogonati exercitu devicto Danubium transeunt 359, 8 et a meridie fluminis sedes occupant 359, 11. Eius ripa ingenti gelu vexata 434, 11. Eius ostium intrat Iustinianus II Bulgaros adiens 374, 1. Item Constantinus Copronymus Bulgaris bellum inferens 446, 29. (cf. *Ἴστρος*.)

Δαόνιον: Oppidum inter Byzantium et Heracliam ad mare situm 268, 17.

Δαρᾶς:

1. Mesopotamiae urbs munitissima in Romanorum et Persarum confinio sita, ab Anastasio imp. moenibus cincta et Anastasiupolis appellata 150, 24. Eo veniunt Romanorum legati in Persidem proficiscentes 180, 24. A Persis expugnata 247, 14. Eius incolae in Lethe castro custoditi 261, 32. A Iustiniano duce obsessa 250, 18. Eo confugit Cardarigas Persarum dux a Romanis victus 256, 6. A Chosroe II vicesimo quarto ante interitum suum anno obsessa 292, 17; 323, 12 et capta 293, 24. Ab Arabibus expugnata 340, 25.
2. Oppidum in ulteriore Ponti Euxini litore situm 372, 30. (*Δόρος* apud Niceph. Brev. p. 40 ed. de Boor et in notitia episcopatuum manuscr. cod. Paris. Reg. 1555 A. *Δόρυ* Proc. de aedif. III, 7.)

Δαργαμηρός: Bulgarus ad Michaelem imp. legatus missus 497, 17.

τὰ Δαρείου: cf. ***Κωνσταντινούπολις.***

Δαρηνόν: Asiae locus in quo Romani ab Arabibus clade affecti sunt 456, 9.

Δασταγέρδ: *Παλάτιον ἐπιλεγόμενον Δασταγέρδ* 321, 1. ***τὸ παλάτιον*** (*τὰ παλάτια*) ***ἐν*** *Δασταγέρδ* 321, 16; 27; 322, 2. Persidis urbs, in qua Chosroes II rex per XXIV annos sedem regni habet 322, 1; 323, 14. Eo confugit Chosroes II ab Heraclio victus 308, 6. Ibi Chosroes manus cum Heraclio conserere se velle simulat, sed ante pugnam commissam aufugit Ctesiphontem 321, 16; 325, 15. Heraclius in ea epiphaniorum diem celebrat 322, 16. Inde ad Narban fluvium procedit 324, 28.

Δάφνη:

1. Antiochiae suburbium, ubi clarissimum Apollinis templum et oraculum 49, 29. Babylae martyris corpus ibi sepultum 49, 32.
2. cf. ***Κωνσταντινούπολις· παλάτιον.***
3. Balneum Syracusis, in quo Constans imp. necatur 351, 15; 332, 19 not.

Δαφνουσία: Locus prope Constantinopolim ad mare situs 484, 20.

Δαχάκ: Aruritensium dux contra Maruam Arabum principem seditiosus vincitur 421, 18 et occiditur 422, 8 (Dachat Anastasius).

Δεβελτός (*ἡ*): Thraciae urbs episcopalis a Bulgaris expugnata 495, 23; 499, 13.

Δεζεριδάν: Palatium regum Persarum inter Zaban minorem et Tornam fluvios situm, ab Heraclio dirutum 320, 18.

Δέκατον: *Τὰ μέρη τοῦ ἁγίου Στρατονίκου εἰς τὸ Δέκατον* prope Constantinopolim 233, 28.

Δέκιμον: Africae oppidum XL stadiis a Carthagine distans, a Belisario occupatum 192, 2. Qui ibidem castra metatur postquam Amatan Gelimeris fratrem in fugam convertit 192, 10 sqq. Victoria e Gelimere parta Decimum revertitur 193, 14. Eo veniunt Maurusii contra Carthaginem profecti 211, 17.

Δελματία: cf. *Δαλματία.*

Δεμακέλλη: Cappadociae oppidum prope Caesaream 35, 34. (Locum *Μάκελλον* dictum ex errore a Theophanis fonte commisso sic nominari docet Sozomenus.)

Δευτέριος: Arianorum Constantinopoli degentium episcopus 152, 16.

Δηκέντιος: cf. *Δικέντιος.*

Δῆλτα: Delta in Nili ostiis situm 280, 22.

Δημοσθένης: Valentis imperatoris coquus de quo Basilii Magni lepide dictum refert Theophanes 63, 24.

Δημόφιλος: Post Eudoxii mortem ab Arianis episcopus Constantinopolitanus electus 58, 18. A Valente confirmatus 58, 25; 61, 17. Episcopus per annos XII 58, 26; 60, 20; 63, 11; 64, 31; 66, 13; 67, 27. A Theodosio I depositus 68, 7.

Διαιτάριος: *Πρῶτος τῶν διαιταρίων* 142, 15. ***διαιτάριοι τοῦ παλατίου*** Persae 322, 21.

Διακόνισσα: De diaconissis Theodosii I lex. 72, 4.

τὰ Διακονίσσης: cf. ***Κωνσταντινούπολις.***

Διάκονος: De diaconis constitutio concilii sexti universalis 362, 5. Diaconi patriarchae eligendi participes 384, 23. *Διάκονος καὶ σακελλάριος* 293, 27.

Δολίχη: Urbs in dioecesi Samosatena sita, cuius episcopus Maris 67, 8. (Δολική var. lect.)
Δομεντζία: Phocae imp. filia, Prisci uxor 294, 12; 15 (Domnentzia Anast.)
Δομεντζίολος:
1. Ὁ κατὰ Δομεντζίολον dicitur Iohannes Logotheta Iustiniani tempore 237, 27.
2. Homo quidam qui Mauricii tempore Iohannem Crucim ad διοικητοῦ factionis prasinae dignitatem provehere studet 287, 13. (Idem fort. ac sequens.) (Domentiolus Anast.)
3. Phocae imperatoris frater ab eo ad magistri dignitatem elatus 292, 2. Heraclio adventante ad longos muros defendendos destinatus aufugit 298, 29. (Var. lect. Δομνεντζίολος. Domentiolus Anast.)
4. Phocae fratris filius, praetor Orientis et Curopalates 292, 24. Iureiurando dato Narsetem inducit, ut Phocae sese tradat 292, 28. (Δομεντίολος var. lect. Domentiolus Anast.)

Δομέστικος: Domesticus Asparis et Ardaburii Marcianus imp. ante imperium 104, 21; 28. Domesticus Artavasdi tyranni 419, 15. Δομέστικος τῶν στρατόρων praetoris Orientalium 388, 22. Spatharius et domesticus excubituum Strategius 438, 10. Constantinus 454, 17. Anonymus 491, 11. — Patricius et domesticus scholarum Antonius 442, 25. (Idem domesticus simpliciter dictus 456, 10; 16.) Bardanius 470, 29. Nicetas 474, 10; 13; 476, 7. Stephanus 492, 5. (Idem domesticus 492, 11; 21; 29; 32.)
Δομετιανός:
1. Episcopus Melitenensis, cognatus Mauricii imp., in exercitu Romano Chosroem II in regnum restituente adest 266, 14. Constantinopoli moritur et in Apostolorum ecclesia sepelitur 284, 4.
2. Praefectus Orientis a Gallo Caesare interfectus 41, 14.

Δομνεντζία. Δομνεντζίολος: cf. Δομεντζία. Δομεντζίολος.
Δομνίκα: Uxor Valentis imperatoris Arianae fidei addicta 57, 3. Morbo gravissimo correpta 63, 24. Post Valentis interitum Constantinopolim a Gothorum oppugnatione fortissime defendit 65, 27.
Δομνῖκος: Vir prudentissimus cum Germano praetori Libyae a Iustiniano in Africam missus 204, 11. Revocatus 205, 17.
Δομνίνου ἔμβολοι: cf. Κωνσταντινούπολις· ἔμβολοι.
Δόμνος:
1. Antiochiae episcopus per annos VIII 96, 10; 30; 98, 8. Coactus actis concilii Ephesini latrocinalis subscribit, ipse subscriptionem damnans 101, 2. A concilio deponitur 101, 12. Theodosium, qui Hierosolymitanum episcopatum vi occupavit, metuens in desertum fugit 107, 21.
2. Episcopus Antiochenus per annos XIV 225, 2; 226, 30; 229, 26; 231, 10; 232, 24.

Δοραχιτιανός: cf. Δυρράχιον.
Δόρκων: Nomen equi Heraclii imperatoris 318, 26.
Δορόστολος (ὁ): Thraciae urbs, in qua Aemilianus martyrio coronatur 51, 17. Ab Avaribus diruta 257, 13. Ab exercitu Romano duce Prisco occupata 270, 24. (Varr. lectt. Δορώστολος. Δωρόστολος.)
Δορύλαιον: (Phrygiae urbs), cuius episcopus Eusebius 88, 29; 99, 29; 100, 29. Usque ad Iustiniani tempora scholarius ibi residet 236, 19. In ea Artavasdus adversus Constantinum Copronymum seditionem movet 414, 20. Ab Arabibus oppugnatur 452, 6.
Δουλιχία: Regio a Constantino Copronymo vastata 422, 12
Δούξ: Δοὺξ τῆς κατ' Αἴγυπτον διοικήσεως 51, 14. Ἀραβίας 179, 20. Ἀρμενίας ante Iustinianum 175, 7. Μεσοποταμίας 179, 20. Παλαιστίνης 158, 22; 28; 179, 15. Φοινίκης 179, 20. Φοινίκης Λιβανησίας Palmyrae residens 174, 15. Sub praetore Siciliae dux 455, 31 (nisi potius cognomen Nicephori). Ducum creandorum beneficium Illo patricio concessum 128, 7.
Δρεπάνη: (Bithyniae urbs) a Constantino Magno restituta et Helenopolis appellata 28, 3.
Δριζίπερα (τά): Thraciae urbs ab Avaribus obsessa sed divina ope liberata 269, 24. Eo confugit Comentiolus ab Avaribus victus 279, 9. Ab Avaribus diruta 279, 11. Templum et corpus Sancti Alexandri in ea ab Avaribus

Ζιλγβί: Hunnorum rex Iustini I temporibus Romanis insidias struens cum populo suo occiditur 167, 4 sqq. (Varr. lectt. Ζιλίγβις, Ζιλίγδης.)
Ζογγόης: Persarum exercitus dux Phocae temporibus 292, 22.
Ζουβέρ:
1. Pater Abdelae 360, 29; 361, 3 et Musabi s. Musari 364, 19. Meccae necatur 364, 29. (Ζουβεΐρ dicitur 364, 29 et in nonnullis codd. 364, 19, ubi reliqui Ζουβήρ tradunt.)
2. Equitis cuiusdam Arabis nomen 387, 25.

Ζουνᾶς: Pharismanis filius, natione Lazus 146, 3.
Ζουπαρῶν: cf. ἅγιος Ἀλέξανδρος.
Ζωγράφοι: 112, 29; 149, 29; 261, 14.
Ζωΐλος:
1. Alexandriae episcopus per annos VII 222, 31; 224, 8.
2. Urbis Chersonis civis nobilissimus captivus ad Iustinianum II Byzantium adductus 378, 5. Ab imperatore Chersonem remissus 379, 1. A Chersonesitis Chazarorum chagano traditus 379, 8.

Ζώσιμος: Papa Romanus per annos VIII. 81, 28; 82, 8; 83, 27.
Ἡγεμών: Ἰσαυρίας 138, 2. provinciae in qua Hierosolyma 27, 1. regionis in qua Mediolanium 60, 25. ἡγεμονεύων τῆς δευτέρας Κιλικίας 171, 15.
Ἠλίας:
1. ἅγιος Ἠλίας oppidum ut videtur Syriae, ubi Arabum principis cameli enutriebantur 404, 15.
2. Episcopus Hierosolymitanus per annos XXIII 154, 23; 157, 8; 160, 10; 161, 25; 164, 28; 166, 16; 171, 11; 172, 27; 174, 8; 177, 8; 180, 8. Ab Anastasio imp. concilium Chalcedonense damnare iussus e contra orthodoxiae normam esse confitetur 151, 27. Sed paullo post eius acta damnat 152, 23; 153, 24. Soterichus et Xenaias falsis in eum criminationibus usi Anastasii animum irritant 153, 26. Severi communionem respuens deponitur 156, 19.
3. Patricius et comes largitionum, Theodorae Augustae in itinere socius 186, 10.
4. Spatharius a Iustiniano II ad Chersonem urbem administrandam missus 377, 31. Imperatori ob crudelitatem infensus 378, 24. Eius liberi a Iustiniano necati uxorque eius servo Indo in matrimonium data 379, 15. A Philippico ad Iustinianum occidendum missus 380, 12; 30. Imperatorem capite absciso interficit 381, 2.

Ἠλιβακίας: Thraciae fluvius 276, 5. (varr. lectt. Ἠλβακίας, Ἰλβακίας.)
Ἡλιούπολις: Phoenices 47, 30 s. Syriae urbs 354, 14. ἡ πρὸς Λίβανον 431, 24. Eius episcopus Nicetas 429, 18. Ibi Iuliani Apostatae tempore christiani persecutionem patiuntur 47, 30. Eius incolae adversus Maruam Arabum principem seditiosi 422, 5. Quare eius moenia diruuntur 422, 21. Iterum a Theodoro quodam ad seditionem faciendam incitata 431, 24. Ibi moritur Gregorius Heraclii imp. fratris filius 345, 1. Ibi nascitur Callinicus architectus qui ignem Gregorianum Byzantium attulit 354, 14. In finibus Heliupolitanis Garis castellum positum 377, 17.
Ἡλιουπολίτης Pegasius 180, 15. Ἡλιουπολῖται 47, 30; 422, 5.
Ἡλίων: Patricius Theodosii II tempore clarus, Valentinianum III Romam comitatur 85, 2. Iussu Theodosii Valentinianum imperatorio diademate redimit 85, 8. Legatus ad Persas missus 87, 11.
Ἡμερία: Urbs in Oriente sita, cuius episcopus Manus commemoratur 134, 3.
Ἡμοῦλα: Cognomen Iohannis episcopi Alexandrini. cf. Ἰωάννης 19.
Ἤπειρος: Νέα Ἤπειρος τοῦ Ἰλλυρικοῦ, cuius urbs Dyrrachium 168, 9.
Ἥρα: Palaestinae oppidum e regione Gazae urbis positum, ab Arabibus occupatum 336, 16. (ἔλαβον τὴν Ἥραν codd. ceperunt Ran Anast.)
Ἡρακῖται: Arabes qui in Perside habitant a Mavia principe sic appellati utpote Ali adversarii sui socii 348, 1; 2. (ubi Heraclitae Anastasius.) Damasci fora incendunt 412, 3. (ubi Ἱερακῖται codd. Racitenses Anastas.)
Ἡράκλεια: Thraciae urbs 120, 27. Antiquitus Perinthus dicta 103, 1. Eius episcopus Hypatius 55, 5. Attilae obsidioni resistit 103, 1. Ibi Basiliscus degens conspirationem contra Zenonem machinatur 120, 27. Concilium eo ab Anastasio imp. convocatum, sed mox dissolutum 160, 20 sqq.; 161, 5.

suasu Zenonem patrem suum imperatorem creat 120, 4. Consul 120, 25. Paullo post decimo imperii mense moritur 120, 6; 24.

5. Genuino nomine Conon appellatus 407, 21. Germanicia vel ut alii dicunt ab Isauria oriundus 391, 5. A Iustiniano II cum parentibus Mesembriam in urbem Thraciae translatus 391, 6. Iustinianum II imperium recuperantem cum adiuvisset inter spatharios adlectus est 391, 8. In imperii affectati suspicionem vocatus a Iustiniano ad Caucasias gentes legatus mittitur 391, 15. E quibus in magna pericula vocatus tandem salvus rediit 391, 19 sqq. Ab Artemio imp. ad praeturam militum orientalium provectus 395, 3. Artemii partes secutus Theodosio III imp. bellum infert 386, 15; 395, 7. Ab Arabibus Amorium obsidentibus incitatur ut ipse imperatoris nomen assumat 386, 29. Arabum insidias prudentissime evitat 387, 22 sqq. Cum Masalma Arabum duce simulate de pacis condicionibus agit 389, 10. Nicomediam profectus Theodosii III filium capit 390, 15. Quo facto Theodosius imperio abdicato Leonem imperatorem appellat 390, 24. Imperium obtinet annis XXIV 391, 3; 401, 6. Ut accuratius dicitur annis XXIV, mensibus II diebus XXV 412, 26. Constantinopolim ab Arabum oppugnatione strenue defendit 395, 14 sqq. Seditionem in Sicilia ortam sedat 398, 7 sqq. Item Artemii coniurationem comprimit 400, 20 sqq. Constantinum filium ad imperatoriam dignitatem provehit 401, 10. Ad eum Umarus Arabum princeps epistolam dogmaticam scribit 399, 25. Saracenorum pravas opiniones secutus imaginum venerationem improbat 402, 8; 404, 3, et silentio convocato fieri vetat 408, 31. Sanctae Virginis quoque et Sanctorum martyrum adorationem spernit 406, 22. Sacrae doctrinae scholas a Constantino Magno institutas tollit 405, 12. Germanum patriarcham tertio decimo imperii anno de sede pellit 362, 27; 409, 9. Quare Gregorius papa Italiam ab imperatorum Byzantinorum ditione liberat 404, 5. Ad eam recuperandam Leo classem mittit 410, 5 eamque tributis impositis premit 410, 10. Helladicorum seditionem reprimit 405, 16. Arabes apud Acroïnon vincit 411, 22. Moritur 413, 3. Eius imperium exactionibus turpissimis, gravissimis cladibus, terrae motibus omnique genere calamitatum insigne 413, 4. Eius uxor Maria 400, 2. Eius filia Anna Artavasdo in matrimonium data 386, 18; 395, 11. Eius filius Constantinus 400, 1 saepius.

6. Constantini Copronymi ex Irene Chazara filius 426, 15. Quare ipse *Χάζαρις* dicitur II, 4, 27. Ab Anastasio patriarcha iussu patris diademate cinctus 426, 28. Irenen Atheniensem sibi despondet 444, 22 et in matrimonium ducit 444, 25. Eius filius Constantinus nascitur 445, 13. Post patris obitum solus imperium obtinet annis V 449, 1; 6. Militum numerum auget 449, 17. Fratrem suum Eudocimum Nobilissimum creat 450, 1. Constantinum filium suum in circo imperatorem appellat 450, 17. Arabibus bellum infert 451, 12 et prudenti consilio usus gerit 452, 7. Cum in principio imperii piissimum sese ostendisset, paullo post imaginum cultores persequitur 449, 15; 453, 15. Moritur 453, 26.

7. Constantini VI et Theodotes filius parvulus moritur 471, 10; 28.

8. Ab Assyriis et Armeniis originem deducens II, 22, 35. Armenius dictus II, 29, 14; 30, 30. Praetor orientalium militum Michaelis imp. iussu Athinganos haereticos in exilium mittit 497, 5. Arabes vincit 497, 7. Cum Bulgaris proelio decertare cupiens a Michaele imp. retinetur 500, 32. Imperatoriam dignitatem a Michaele sibi oblatam accipere recusat 502, 3. Sed paullo post ab exercitu imperator appellatus a patriarcha corona donatur 502, 14 sqq. Militum animos adhortatione firmat 503, 1. Crumnum Bulgarorum principem frustra insidiis petit 503, 17. Acerrimus imaginum colendarum adversarius II, 10, 22. Omniumque hominum scelestissimus II, 22, 35 sqq. Theodorum Studitam relegat II, 10, 28. Ad Theophanem litteras scribit II, 10, 30. Impudenter respondentem in carcerem conicit II, 11, 25 et crudeliter caedit II, 12, 9 et in Samothracen insulam relegat II, 12, 13. In templo necatur II, 25, 37.

215, 20. Post Leuathas devictos diuturna pace Libya fruitur 216, 3. Imperante Heraclio a Persis occupatur 301, 10. Postea in Arabum ditionem venit qui inde exercitum ad fines Romanorum vastandos mittunt 482, 3. Post Aaron Arabum principis obitum tyrannus ibi principatum assumit 484, 11. cf. *Ἀφρικὴ*.

Λιγουρία: A Maiorino imperatore Occidentis occupata 118, 15. (*Λιγγουρία, Ληνγουρία* codd.)

Λίγυς: Galliae flumen, ad cuius ripam Attila ab Aetio superatur 105, 9.

Λιθοπρόσωπον: Promontorium Phoenices prope Botryn urbem situm 227, 26.

Λιθοσώρια: Thraciae locus, in quo Bulgari a Constantino Copronymo devicti sunt 447, 22.

Λικινιανός: Licinii imp. filius a patre Caesar creatus, a Constantino Magno dignitate privatus 20, 21. (Var. lect. *Λικιννιανός*.)

Λικίνιος: Constantiam Constantini Magni sororem in matrimonium ducit 5, 16. 12, 11; 19, 4. Ab incolis Romae Caesar appellatur 12, 10. Christianae fidei addictum se esse simulat 12, 12; 15, 29. Una cum Constantino Magno Galerio bellum infert 15, 5. Quo devicto imperator a Constantino declaratur 15, 30. Antiochiae degens Theotecnum divinum occidit 16, 26. Christianos vexat 16, 30. Spretis Constantini litteris etiam magis in eos saevit 17, 2. Quare a Constantino armis petitur 19, 25. Vivus captus Thessalonicam relegatur 20, 2. Coniurationem meditatus capite damnatur 20, 7. Eius filius Licinianus 20, 21. (Var. lect. *Λικίννιος*.)

Λιλιανός: A Leontio tyranno praefectus praetorio creatus 129, 31.

Λίλιος: cf. *Βίλιος*.

Λιλύβαιον: Siciliae promontorium a Theodoricho Gothorum rege Trasamundo Vandalorum principi donatum 187, 16. *Οὐανδήλων φρούριον* 198, 25. A Belisario Vandalis ereptum 198, 25.

Λιμιτόν: *τὸ ἐσώτερον* 174, 14; 178, 15; 179, 17. (*λιμητόν, λιμωτόν* vv. ll.)

Λιμοί: Imperante Galerio 13, 15. In Oriente sub imperio Constantini Magni 29, 14. In Perside 35, 6. In Syria imperante Constantino Pogonato 361, 7. Item sub Iustiniano II 364, 3. Per orbem universum imperante Leone Isauro 413, 8.

Λίταργον: Praedium prope Antiochiam situm 178, 10.

Λιτᾶς: Flumen quod haud longe a Damasco abest 418, 27.

Λιτροβούλης: Cognomen Timothei 2.

Λογγίβαρδοι: Gepidum nationis pars 94, 16. Imperante Mauricio Romanis bellum inferunt 261, 27. Postea Calabriae finitimi 398, 23. Eorum rex Astulfus 402, 24. Theodotus 449, 2; 464, 4.

Λογγιβαρδία 464, 4. *Λογγιβαρδία μεγάλη* 464, 5.

Λογγῖνος:

1. Zenonis imp. frater ab Illo et Leontio e castello in quo conclusus erat liberatus 129, 23. Bis consul et princeps senatus 135, 34. Amens et luxui deditus 135, 35. Post Zenonis obitum Anastasio imperatore electo imperandi spe excidit 136, 2; 5. Seditione mota victus et in Aegyptum relegatus est, in qua septem annis post moritur 137, 2.
2. Magister officiorum 136, 1. Ab Anastasio imp. depositus 137, 6. In Isauriam abiens seditionem movet 137, 25. Isauris devictis in montes sese recipit 139, 5. A Iohanne Scytha captus et securi percussus 139, 32. Eius caput Sycis propositum 140, 4.
3. Selinuntius Isauris seditiosis commeatum providet 139, 1. A Iohanne Scytha captus et capitis damnatus 139, 32. Eius caput Sycis in palo affixum 140, 4.

Λουγδοῦνον: Illuc sese recipit Magnentius a Theodosio I victus 44, 15. (vv. ll. *Λυγδοῦνον, Λουγδοῦνον*.)

Λογοθέτης: Iohannes 237, 26. Gregorius 416, 10. — *Λογοθέτης γενικός* Sergius 365, 23. Theodotus 369, 27. Georgius Syrus 378, 27; 379, 7. Nicephorus imperator 476, 4. Nicetas 489, 25. — *λογοθέτης τοῦ δρόμου* Leo 431, 10. Constantinus 438, 9. Antiochus 438, 11. Gregorius 454, 16. Stauracius 456, 12 (idem *λογ. τοῦ ὀξέος δρόμου* 456, 26. *λογοθέτης* 462, 6; 464, 19). — *λογοθέτης τοῦ στρατιωτικοῦ καὶ σακελλάριος* Iohannes 464, 3. — *Ἀπὸ λογοθετῶν*

Νικόλαος:

1. *ἅγιος καὶ θαυματουργὸς*, Arabes corpus suum Myris conservatum profanantes tempestate concitata punit 483, 9.
2. Eremita haereticus in Exacionio degens Nicephoro imp. amicus 488, 34. A Michaele imp. in custodiam traditus 496, 30.
3. Ex diacono medicus et quaestor, acerrimis sexti concilii universalis adversariis annumeratur 382, 17.

Νικομήδεια: Bithyniae urbs 412, 13. Terrae motibus saepius diruta 45, 25; 229, 9; 412, 13. Eius basilica fulmine icta et concremata 29, 11. Eius episcopi Anthimus 12, 22. Eusebius 17, 29; 21, 30; 22, 4. Cecropius 45, 27. Nicomediae Constantinum Magnum baptizatum esse Ariani affirmant 17, 28; 33, 19; ibidem moritur 33, 18. Nicomediae degit Valens imp. 58, 29. Usque ad Iustiniani tempora scholarii domicilium in ea constitutum 236, 18. Ibi Leo Isaurus Theodosii imp. filium capit 390, 15. Eius regio ab Arabibus vastata 397, 16. Ibi Nicetas Artavasdi filius a Constantino Copronymo captus 420, 8.
Νικομηδεύς 17, 29. *Νικομηδέων πόλις* 33, 17.
Νικομηδειάσιος κόλπος 366, 23.

Νικόπολις: Palaestinae oppidum, cuius nomen antiquum Emmaus 49, 19.

Νινευΐ: Prope maiorem Zaban flumen sita, ab Heraclio imp. occupata 318, 2. Postea Persae devicti in eam sese recipiunt 320, 3.

Νινίλιγγις: Comes Isauriae, seditionis ab Isauris contra Anastasium motae auctor et dux 138, 2. In pugna cadit 138, 12.

Νῖνος: cf. *Ῥῆνος*.

Νισίβις (ἡ): Urbs munitissima, DVII stadiis a Constantine orientem versus distans totidemque ab Amida meridiem versus 145, 1. Flumen per eam perfluit 39, 18. Eius episcopus Iacobus 21, 16; 35, 1. A Sabore rege Persarum ter frustra obsessa 34, 33; 38, 10; 39, 13 sqq. Persis pace composita a Ioviano tradita 53, 32. Eo sese recipit Cabades rex 145, 13; ibique a Romanis clade afficitur 146, 12. A Romanis paene capta 148, 13. Iustiniani tempore Persae ibi exercitum colligunt 180, 30 devictique eo sese recipiunt 181, 7. Frustra eam temptat Philippicus imperante Mauricio 253, 28; item Comentiolus 262, 7. Ibi Abdelas filius Alim ab Abumuslim victus 428, 23. (Plerisque locis Theophanes *Νισίβιν* urbem appellat, *Νίσιβις* forma raro in codicibus nonnullis occurrit. Genetivi forma *Νισίβης* 145, 2 et dativi *Νισίβει* 253, 28 dubiae. *τὸ Νισίβιος* [*τοῦ Νισίβιος*] dicit 146, 11; 12. *τὸ Νιτζίβιος* [*Νιτζιβίως* plerumque in codd. scriptum] 180, 30; 181, 7; de quibus vide quae disputavi in Zeitschrift f. Kirchengeschichte vol. V p. 320. *τὴν τοίβην* codd. praebent 428, 23 ubi Anastasius: Nitzibin. Sed *Νιτσίβιν* quam *Νιτζίβιν* scribere malui, cum σ ex σ quam ex ζ corruptum esse veri sit similius.)
Νισιβηνός 21, 16; 35, 1; 39, 17.

Νόβαι (αἱ, Ad Novas): (Moesiae urbs) ad Istri ripam sita 276, 25. Ab Hunnis capta (si recte conieci codicum lectionem *ὁ βαισίπολις* in *νόβαι ἡ πόλις* mutandam esse) 236, 25. In bellis cum Avaribus gestis saepius Romanorum exercitus ibi castra metatur 274, 31; 276, 25; 282, 28. De eius possessione inter Romanos Avaresque controversia 276, 28. Prope eam via a Traiano imperatore munita 282, 28. (Quae de Novis eiusque episcopo p. 274, 31 sqq. narrantur, de Asemo oppido tradit Simocatta, et sic apud Theophanem quoque legendum. cf. *Ἄσημον*.)

Νοβελίσιμος: Dignitatis nomen, ad quam provecti sunt Constantini Copronymi filii Nicetas 444, 5 Eudocimus et Anthimus 450, 1; 3; 19; 454, 21. Eius insignia *χλαῖνα χρυσῆ* et *στέφανος* 444, 6.

Νοκέρεια: Italiae urbs, cuius episcopus Laurentius 143, 13.

Νόμος: Patricius ex curopalata, avus Valerianae uxoris Tzathii, Lazorum regis 168, 21.

Νόννος: Episcopus Edessae sanctam Pelagiam, quae scenica erat, ad vitam sanctam agendam convertit 91, 26. Iohannem Antiochenum ad Nestorianos delendos hortatur 91, 30.

Νοτάριος: Notarii archiepiscopi Alexandrini 100, 19. Petrus Notarius imperatoris Iustiniani 174, 25. Priscus consul *ἀπὸ νοταρίων τοῦ βασιλέως*

cf. Ἄραβες. Σκηνῖται.) Inde a p. 333 Arabum et Saracenorum nominibus promiscue utitur Theophanes ad homines Chalifarum imperio subiectos notandos. Σαρακηνόφρονες appellantur imaginum destructores 405, 14; 414, 27.

Σαραπίων: Archidiaconus Iohannis Chrysostomi cum Severiano Gabalorum episcopo contentionem habet 78, 6. (v. l. Σεραπίων.)

τὸ **Σαρβανῶν**: Castellum prope Nisibin situm 262, 7. (Σισαρβάνων Simocatta.)

Σαρβαραζᾶς et **Σάρβαρος**: Persarum exercitus dux Chosrois II et Heraclii tempore, Hierosolyma expugnat 327, 15. Ciliciam aggreditur ut Heraclium Persidem minitantem retro avertat 304, 23. Nocturno impetu Heraclium opprimere tentat 304, 27. Ab imperatore vincitur 305, 17. Ad Romanorum fines vastandos mittitur 306, 21. Sed revocatur 306, 28. Per Armeniam Heraclio obviam it 309, 16. Sarablaggae alterius praetoris exercitui sese iungit 310, 1. Clade ab Heraclio afficitur 310, 10. Una cum Sain praetoris exercitu Heraclium in Hunnorum fines sese recipientem sequitur 310, 17 sqq. Hominibus ex Persarmenia affluentibus exercitum auget 311, 11. Repentino impetu ab Heraclio facto vix fuga salvatur 311, 15 sqq. Eius arma aurea capta 312, 1. Cum exercitu collecto denuo Heraclio obviam it 313, 2. Pontem Euphratis rumpit 313, 8. Ponte restituto Heraclium sese recipientem sequitur 313, 14. Sarum fluvium adit 313, 18. Insidias ibi Heraclio parat 313, 25. Vincitur 314, 20. Ad Constantinopolim expugnandam mittitur 315, 7. Chalcedonem obsidet 316, 16; 25; 319, 24. A Chosroë morti destinatus cum exercitu ab eo desciscit et pacem cum Romanis facit 323, 23 sqq. Eius filii in exercitu Sirois contra Chosroem rebellis 326, 12. Adeser regem Persarum occidit et regnum ipse affectat 329, 5. Duobus mensibus post a Persis necatur 329, 6.

Σάργαθον (τό): Oppidum, ad quod Romani Persas vincunt imperante Iustino II 246, 28.

Σαρδανία et **Σαρδώ**: Sardinia insula, quam Cyrnum antiquitus dictam esse falso asserit Theophanes 198, 17. Trium dierum iter a Libyae oris distans 195, 5. A Godda Gotho a Vandalorum dominatione liberata 189, 3. Sed a Vandalis recuperata 189, 8; 23, qui post Gelimerem devictum inde sese recipiunt 195, 3. A Romanis duce Cyrillo occupatur 198, 17.

Σάρδεις: Prope Sardes Constantinus Copronymus Artavasdum vincit 417, 29. (ubi Σάρδεων restitui ex Anastasio; Σάρδης codd.)

Σαρδική: cf. Σερδική.

Σαρμάται: A Constantino Magno victi 27, 32. Per eorum fines Atel amnis fluit 356, 23. (cf. Σαυρομάται.)

Σαρματία πρώτη eadem quae Berzilia dicitur, antiquae Chazarum sedes 358, 8.

Σάρος: Ciliciae flumen, quod adit et transmeat Heraclius imp. 313, 18 sqq. In eius ripa Persas vincit 313, 20 sqq. In eius ponte certamen singulare cum Persarum duce init 314, 5.

Σάσιμα (τά): (Cappadociae urbs), eius episcopus Eleusinius 149, 28.

Σατράπαι: Κουβικουλάριοι καὶ σατράπαι Theodoram imperatricem iter facientem comitantur 186, 11. Satrapae Persae 311, 25; 324, 9; 327, 4.

Σάτυρος: Locus maritimus prope Constantinopolim situs 397, 5.

Σαυρομάται: ἔθνος μικρὸν καὶ οἰκτρὸν a Valentiniano I victi per legatos pacem petunt 61, 26. cf. Σαρμάται.)

Σαφιέν: cf. Σουφιάν.

Σβίδη: Castellum munitissimum Isauriae 120, 31. (var. lect. Σαΐδή sed cf. Leonis Not. episc. no. 848 ed. Parthey.)

Σεβάστεια: (Ponti s. Armeniae urbs). Eius episcopus Eustathius 63, 18. Sebastiam adit Heraclius imp. 314, 22.

Σεβαστιανός: Vir clarissimus Honorii tempore in Gallia opprimitur 81, 25.

Σεβαστόπολις: Urbs maritima (Colchidis), prope quam Iustinianus II imp. ab Arabibus clade affectus est 366, 6; 9.

Σεβαστός: cf. Αὔγουστος.

Σέβερεις: Sclavinorum gens, ex iis quae ἑπτὰ γενεαὶ dicuntur, a Bulgaris subiecta 359, 14. Eorum princeps Sclabunus a Constantino Copronymo captus 436, 15.

Σειρέμ: Chosrois II uxor 323, 19. Mater Merdasan et Saliar 325, 17; 18.

Σεισμοί: Sub Constantino Magno Alexandriae 17, 11. In Cypro insula 29, 24.

2. Episcopus Scythopolitanus a Theodosio, qui episcopatum Hierosolymitanum vi arripuit, necatur 107, 14.

Σευῆρος:

1. Haereticus, concilii Chalcedonensis adversarius, cum CC monachis Byzantium adiens ibi turbas movet 152, 7; 28 et cum ipso Macedonio archiepiscopo inimicitias suscipit 154, 9. Monachi orthodoxi Palaestinenses eius inimici 152, 30. Episcopus Antiochiae eligitur 156, 11. Episcopus per annos VII, 157, 8; 160, 10; 161, 25; 164, 28. Eius nomen a Timotheo archiepiscopo Constantinopolitano in diptycha receptum plebis animos irritat 157, 30. A Iohanne episcopo Hierosolymitano damnatur 158, 32. Item a plebe orthodoxa Constantinopolitana 164, 13. A Iustino I sede pulsus et capite damnatus 165, 8. In Aegyptum fugiens novam de corruptibili et incorruptibili doctrinam profert 165, 10; 222, 10. A synodo Constantinopolim ab Agapeto papa convocata damnatur 217, 6. Paulus episcopus Alexandrinus, qui cum Severo communicat deponitur 222, 18.
   Σευηριανοί 235, 12. *οἱ τὰ Σευήρου φρονοῦντες* 330, 23.
2. Presbyter cum Eudocia imperatrice Hierosolymam profectus a Theodosio II capite damnatur 102, 3.
3. Occidentis imperator per annos III 109, 11; 112, 27. (Idem Serpentius dictus 112, 27?)
4. Caesar a Galerio Maximiano in Italia appellatus 11, 6; 12, 2. Moritur 12, 12.

Σεώσης: cf. *Σεόσης*.

Σηλυμβρία: Prope muros longos in Thracia sita 234, 4. Eam adit Copronymus Arcadiupoli relicta Byzantium profectus 448, 17. (*Συλυμβρία*, *Συλυβρία* codd.)

Σημαλοῦος: Castellum in themate Armeniacorum positum, ab Arabibus obsessum et expugnatum 453, 21.

Σηστός: *ἡ πρὸς Σηστῷ κεχυμένη θάλασσα* 102, 26.

Σιάζουρος: *Εἰς τὸν Σιάζουρον* (haud longe a Ctesiphonte distantem) Heraclius imp. castra metatus circumquaque regiones vastat 325, 7.

Σιγγιδών: Gepidarum urbs 94, 17. Ab Avaribus diruta 253, 8. Iterum ab Avaribus oppugnata 269, 15. Eius moenia a chagano eversa 276, 30. Bulgari ex ea a Prisco eiciuntur 277, 9. A Prisco occupatur 278, 14. In ea Prisci et Comentioli exercitus conveniunt 281, 23.

Σίγρις (ὁ): *Κατὰ τὸν Σίγριν* moritur Elpidius episcopus Alexandriae 241, 10.

Σιγριανή: Regio Bithyniae inter Constantinopolim et Cyzicum posita II, 17, 14. *τὸ τῆς Σιγριανῆς ὄρος* II, 19, 34; 29, 9; 30, 29. *τὸ τῶν Σιγγριαναίων ὄρος* II, 29, 4. *τὰ κρημνώδη τοῦ τῆς Σιγριανῆς ὄρους παράλια* II, 7, 34. *τὰ τῆς Σιγριανῆς παράλια* II, 9, 1. *τὸ κατὰ τὴν Σιγριανὴν πολίχνιον* ad maris litora situm, a Theophane Strategio donatum II, 18, 38; 21, 37. In monte monasterium Polychronia dictum positum II, 29, 5. In eodem monte Theophanes monasterium condit II. 9, 7. Qui inde *ὁ τῆς Σιγριανῆς* vocatur II, 3, 3; 28, 5. XII milibus ab Hieria distat II, 26, 7. A Leone Armenio destruitur II, 11, 27.

Σίδη: Presbyter Sidae Philippus, qui historiam ecclesiasticam scripsit 87, 27.

Σιδήμα: Lyciae urbs, in qua Marciano futuri imperii praesagium offertur 104, 5. (v. l. *Σύδημα*.)

Σιδηρὸν κάστρον: In montibus Caucasiis positum a Leone Isauro spathario captum et concrematum 393, 29 sqq.

Σιδηρόπαλος: Castellum ab Arabibus captum 482, 6.

Σιδηροῦν κάστρον: (Asiae minoris ut videtur) ab Arabibus expugnatum 411, 11.

Σιδών: (Urbs Phoenices), eius presbyter Zenobius 12, 25. Terrae motu diruta 227, 23. Synodus in ea habita imperante Anastasio 153, 12; 18. A Sidone usque ad Aegyptum Phoenicum fines extenduntur 200, 18.

Σικελία: Eius urbes Syracusae 190, 1; 203, 10; 348, 5; 351, 14. Caucana 190, 4. Promontorium Lilybaeum 187, 16. *Σικελίας στρατηγοί* Sergius 398, 8. Paulus 398, 14. Antiochus 438, 12. Elpidius 454, 26. Theodorus 464, 6. Ad Siciliam applicat classis a Theodosio II contra Vandalos missa 101, 23; 102, 13; 19. Item altera classis a Leone I missa postquam a Gizericho

3. cf. *Σισιννίολος*.
4. Patricius cognomine Rhendacis Artemii coniurationis in Leonem Isaurum factae socius a Bulgaris gladio percutitur 400, 26.
5. Copronymi *ἐξάδελφος* et patricius 421, 3. Praetor Thracesiorum 414, 31. Copronymi partes contra Artavasdum secutus Constantinopolim obsidet 419, 9. A Copronymo oculis orbatur 421, 3 (p. 414, 31 *Σισιννάκιος* appellatur).
6. Triphyllius cognominatus, frater Nicetae domestici scholarum 476, 8. Patricius et praetor Thraciae imperante Irene 474, 9. Nicephori in Irene ab imperio removenda adiutor 476, 8. In pugna cum Bulgaris commissa cadit 491, 6.

Σίσιον: Castellum Ciliciae ab Arabibus frustra oppugnatum 372, 24.

Σίτιφις: Mauritaniae Sitiphensis metropolis a Salomone Romanis subiecta 207, 26. (*Ἰτηφῆ* codd., Itiphin Anast.)

Σίττας: cf. *Τζίτας*.

Σκάμαροι: Gens in Thracia degens cuius principem Christianum nomine Constantinus Copronymus captivum ducit 436, 17.

Σκαφαθῶν: Vicus Syriae prope Antiochiam positus 178, 11.

Σκευοφύλαξ: *Πρεσβύτερος καὶ σκευοφύλαξ τῆς ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως* 97, 28; 140, 12; 155, 25. *σκευοφύλαξ Βλαχερνῶν* II, 13, 4.

***Σκηνῖται** Ἄραβες:* Anastasio imperante Euphratesiam vastant 141, 1. Ab Eugenio vincuntur 141, 4. Eorum tribus sub principatu Naamanis constituta Persis subiecta 141, 5. Alter phylarchus Gabalas 141, 10. Iotaben insulam occupant, sed a Romanis pelluntur 141, 12. cf. *Ἄραβες*. *Σαρακηνοί*.

Σκιρτός: Amnis per mediam urbem Edessam fluens 171, 20.

Σκλάβοι: Una cum Hunnis Thraciam vastant 233, 4. Avarum socii 315, 10. Permulti captivi a Iustiniano II in thema Obsicianorum transportati 364, 14. Ex his triginta milia in exercitum Romanum recepti et *λαὸς περιούσιος* dicti 366, 1. Viginti milia ab his ad Arabes deficiunt 366, 17. Reliqui a Iustiniano occiduntur 366, 20. Transfugae Arabibus se itineris in Romanorum fines duces praebent 367, 11. Abdelae Alim filii contra Abdelam Arabum principem seditiosi socii 428, 25. Una cum Bulgaris Sclavi Iustinianum II in imperio recuperando adiuvant 374, 7. Sclavos in Romanorum fines confugientes Copronymus in Artanae fluvii ripis collocat 432, 27. *Ἀπὸ Σκλάβων* oriundus Nicetas patriarcha Constantinopolitanus 440, 13; 453, 5.

Σκλαβοῦνος: Severorum princeps Thraciam devastans a Constantino Copronymo captivus Byzantium ducitur 436, 15.

Σκλαυινία: *Αἱ Σκλαυινίαι* 364, 9; 486, 12. *Αἱ κατὰ τὴν Μακεδονίαν Σκλαυινίαι* 430, 21. Vastatae a Constante imp. 347, 6. A Iustiniano II 364, 9; 11. A Constantino Copronymo 430, 21. A Nicephoro Romani incolae in Sclavinias transportati 486, 12.

Σκλαυινοί: Mauricii imp. tempore Avaribus obtemperantes et una cum his Thraciam continuo fere depopulantes 254, 4 sqq.; 270, 23 sqq.; 274, 18 sqq.; 282, 21. Eorum dux Ardagastus 254, 11; 270, 28. Eorum *ῥὴξ* Musucius 271, 16. Eorum *ἔξαρχος* Peragastus 275, 29. Eo tempore ultra Danubium habitant 270, 23; 29; 272, 12; 286, 16; 24. *τὰ ἐσώτερα μέρη τῶν Σκλαυινῶν* 271, 13. Constantini Pogonati tempore Sclavinicae gentes, quae *ἑπτὰ γενεαὶ* dicuntur, circa Varnam habitant, quae a Bulgaris subactae et meridiem et occidentem versus transportatae sunt 359, 13. Irene Sclavinis bellum inlatura Thessalonicam et in Graeciam exercitum mittit et in Peloponneso eos depraedatur 456, 27. *Σκλαυινοὶ τῆς Βελζητίας* 473, 33. Sclavinorum principes in aula Crumni Bulgarorum principis 491, 21. Sclavini transfugae Constantis imp. tempore ab Arabibus in Syria incolae facti 348, 18.

Aliae Sclavinorum gentes, mirae magnitudinis corporum homines, Mauricii imp. tempore occidentalis oceani litora accolunt sub *ἐθνάρχαις* s. *ταξιάρχοις* constituti 268, 28. Decem et octo mensium iter a Romanorum finibus distant 269, 3. Ferri usum ignorantes legati eorum citharas portant 269, 5.

Σκόμβρος: Cognomen Andreae 9.

Σκοτίοψις: Nomen Constantino patriarchae Constantinopolitano per ludibrium inditum 441, 18.

Σουφιάν: Filius Auph, a Romanis victus 354, 11. (v. l. Σαφιέν.)
Σοφία:
1. Uxor Iustini II, Augusta 241, 29. Debitorum pignora foeneratoribus erepta dominis restituit 242, 22. Baduarium Iustini fratrem male habitum dolet 246, 15. Marito ut Tiberium Caesarem appellet persuadet 250, 2. Post Iustini mortem spe Tiberii coniugii frustratur 249, 30. Tiberium vivo Iustino eam adamasse fama fert 250, 1. A Tiberio honore matri debito afficitur 250, 10. Mauricio coronam pretiosis lapidibus ornatam offert 281, 14. Ex eius nomine portus Constantinopoli appellatus 184, 21. Item palatium Σοφιανῶν a Iustino II conditum 243, 11. Aliud palatium a Tiberio constructum 250, 8. Etiam thermae publicae **Σοφιαναί** dictae 243, 22.
2. Monialis Anastasii tempore pro Chalcedonensi concilio decertans vexationibus subicitur 142, 4.
3. Ἁγία Σοφία ecclesia Constantinopoli a Constantino Magno condita cf. *Κωνσταντινούπολις· ἐκκλησίαι.*

Σοφιανά: cf. *Κωνσταντινούπολις· παλάτια.*
Σοφιαναί: cf. *Κωνσταντινούπολις· λουτρά.*
Σόφων: Oppidum ut videtur Bithyniae 397, 17.
Σπαθάριος: Theophanes chronographus e stratore spatharius factus, *ὑψηλοτέρῳ βαθμῷ τιμηθείς* II. 8, 16. *βασιλικοὶ ἄνθρωποι* 450, 26. Inter milites domesticos imperatoris 185, 13; 25; 450, 26. Inimicorum interfectorum capita ad imperatores transferunt 381, 4; 6; 398, 31. Legationibus funguntur 416, 9. — *κουβικουλάριος καὶ σπαθάριος* 181, 34 (182, 10). *σπαθάριος καὶ δομέστικος τῶν ἐκσκουβίτων* 438, 10; 454, 18. *σπαθάριος καὶ κόμης τοῦ Ὀψικίου* 438, 12. *σπαθάριος καὶ βασιλικὸς πρωτοστράτωρ* 438, 15. *σπαθ. καὶ δρουγγάριος τῆς βίγλας* 466, 4. *σπαθ. καὶ τουρμάρχης τῶν Ἀρμενιάκων* 469, 9. *σπαθάριος τοῦ μαγίστρου* 127, 29 *τοῦ βικαρίου* 454, 18 *κατὰ τὸν πατρίκιον Ἱμέριον* 438, 15 *κατὰ τὸν Βησὴρ (πατρίκιον)* 438, 12. — Spatharii appellantur tempore Iustiniani I Calopodius 181, 34; 182, 10. Iustiniano II imperante Helias 377, 32 sqq. Iohannes Struthus 380, 12. Romanus 381, 4; 6. Leo Isaurus, postea imperator 391, 10 sqq. Constantini Copronymi tempore Andreas 416, 9. Strategius 438, 10. David 438, 12. Christophorus 438, 14. Constantinus 438, 15. Sub Constantino VI Constantinus 454, 18. Theophilus 454, 29. Alexius 466, 4. Andronicus 469, 9. Sub Irene Theophylactus 474, 4. Imperante Nicephoro Bardanus 482, 30. Eumathius 485, 11. cf. *πρωτοσπαθάριος.*
Spatharius regis Persarum 323, 24. Rhazatis Persarum exercitus ducis 318, 8.
Σπανία: cf. Ἱσπανία.
Σπανίκιος: Scholarius iussu Areadnae imperatricis Illum necare tentat sed re male acta a Zenone imp. interficitur 127, 27.
Σπηλαίου μονή: Ex ea caput Iohannis Baptistae Emesam transfertur 431, 17.
Σπυρίδων: In persecutione Diocletiana mutilatus, inter concilii Nicaeni patres clarus 21, 15.
Σταυράκιος:
1. Nicephori imperatoris filius 480, 12. Eius soror Procopia, uxor Michaelis imp. 492, 23; 493, 1. Eius cognatus Symeon monachus 493, 25. A patre in imperii societatem receptus, sed hac dignitate omnino indignus 480, 12. Patri pravitate similis 492, 17. Theophano, Irenes imperatricis cognatam, in matrimonium ducit 483, 17. Patrem ad bellum Bulgaris inlatum comitatur 489, 24. Eius fortunam et prudentiam Nicephorus laudibus effert 490, 19. In proelio mortifero vulnere ictus Adrianopolim fugit 492, 2. A quibusdam suorum imperator appellatur 492, 7. Lectica vectus Byzantium transportatur 492, 13. In uxorem imperium transferre conatur 492, 26. Michaelis sororis mariti excaecandi consilium capit 493, 1. Michaele imperatore appellato monachus fit 493, 23. Post mensium II dierum VI imperium moritur 495, 18. In monasterio *τὰ Ἑβραϊκά* s. *τὰ Βρακά* dicto sepelitur 494, 8.
2. Patricius et logotheta cursus, eunuchus imperante Irene summae reipublicae praeest 456, 12. Ad Aaron Arabum principem legatus missus 456, 16. Exercitus contra Sclavinos bellum gerentis dux Sclavinos subicit et Peloponnesum vastat 456, 26. Triumphum agit 457, 4.

Cohortes urbanas quominus septimum concilium generale fiat impedientes dolo ab urbe pellit 462, 5. Frustra eum a republica gerenda removere studet Constantinus Irenes filius 464, 19. Irenen in filium instigat 465, 1 sqq. Sed a Constantino imperium adepto ad Armeniacos relegatur 466, 27. Revocatus Constantino insidias struit 468, 14; 471, 21. Eius stabula ab Arabibus direpta 473, 26. Cum Aetio eunucho Irenes gratiae captandae causa aemulatur 473, 19. Tyrannidis ab Aetio insimulatus hominum commercio frui vetatur 474, 14 sqq. Mortifero morbo corripitur 474, 29. Moritur 475, 4.

Σταυροφύλαξ: Dignitas ecclesiastica Hierosolymis 156, 22.

Στενόν: Fretum Constantinopolitanum 382, 22; 396, 7; 434, 21. *τὰ Θρᾳκῷα τοῦ Στενοῦ μέρη* 367, 25. *τὸ Στενὸν τοῦ Πόντου*, in quo monasterium a Tarasio conditum 481, 17.

Στέφανος:

1. Sanctus protomartyr; eius reliquiae in oppido Capargamala repertae 86, 22. Manus dextra ab episcopo Hierosolymitano Constantinopolim mittitur 86, 30. Et a Pulcheria in templo Sancti Stephani in palatio deponitur 87, 4. Eius speciem in quiete oblatam videt Pulcheria 87, 1. Eius templa Constantinopoli, Antiochiae, Hierosolymis cf. *Κωνσταντινούπολις. Ἀντιόχεια. Ἱεροσόλυμα.*
2. *νέος πρωτομάρτυς*, eremita in Sancto Auxentio in monte Damatry (Bithyniae) a Constantino Copronymo necatur 436, 28; 443, 15.
3. Stephanus III episcopus Romanus ab Astulfo Langobardorum rege male habitus ad Francos aufugit 402, 21 sqq.; 403, 29. Pipinum regem consecrat 403, 7 sqq.
4. Stephanus IV episcopus Romanus per annos III 441, 3.
5. Episcopus Antiochenus Arianus per annos III 42, 16; 45, 22.
6. Episcopus Antiochenus orthodoxus 125, 16. Per annos III 125, 27; 126, 27. A Petri Fullonis asseclis Nestoriani sensus insimulatus a concilio Laodicensi absolvitur 126, 5. Moritur 128, 17.
7. Episcopus Antiochenus orthodoxus iussu Zenonis imperatoris electus a Petri Fullonis consentaneis necatus et in Orontem abiectus est 128, 18. Sedit anno uno 128, 16.
8. Episcopus Antiochenus per annos II 415, 31. Monachus Syrus, illiteratus sed pius, ab Isamo Arabum principe episcopus Antiochenus promotus 416, 3. Moritur 421, 22.
9. Metropolita Cyzici imperante Heraclio 299, 3.
10. Praefectus urbi Caesareae Palaestinae a Iudaeis et Samaritanis interfectus 230, 9.
11. Dux cohortis in exercitu Philippici in Oriente 254, 19.
12. Eunuchus tempore Mauricii imp. potens 288, 7.
13. Natione Persa, vir crudelissimus, princeps eunuchorum et sàccellarius a Iustiniano II palatio construendo praefectus 367, 15. Saevitia homines nobiles ipsamque imperatoris matrem excrucians in omnium odium incurrit 367, 20. A plebe irata necatur 369, 27.
14. *ὁ Ῥούσιος*, patricius et praetor, Byzantiorum stragem edere a Iustiniano II iussus 368, 16; 369, 20.
15. Iustiniani II in imperio recuperando socius 373, 19. Ab eo ad Bulgaros legatus missus 374, 1. (Nescio, an idem sit sequens vir, qui Asmictus vocatur.)
16. *ὁ Ἄσμικτος*, a Iustiniano II ad Chersonem urbem delendam missus 377, 23.
17. Helladicorum contra Leonem Isaurum factae seditionis dux captus et capitis damnatus 405, 18 sqq.
18. *ὁ Χαμεύς*, protospatharius in proelio cum Bulgaris commisso cadit 468, 2.
19. Patricius et domesticus scholarum Stauracium post Nicephori patris obitum imperatorem appellat 492, 5. Michaelis curopalatae adversarius 492, 11. Postea ad Michaelis partes transit 492, 29.

Στιλίχων: Vir clarissimus, Ravennae interficitur 80, 6.

Στοιχεῖον: cf. *Ἀλεξάνδρεια.*

Στότζας: Scutarius Martini a militibus seditiosis Africae dux eligitur 203, 12. Carthaginem obsidet 203, 18. Post Belisarii adventum fugit 203, 22. Iterum

ad Carthaginem accedit 204, 24. Sed exercitu Romano viso in Numidiam sese recipit 204, 28. Cum Maurusiis societatem init 204, 31. A Germano superatur 205, 5. In ulteriores Mauritaniae partes sese condit 205, 15. Cum Maurusiis Romanorum fines depopulatur 209, 16. Romanorum militum in proelio captorum dux constituitur 209, 23. Cum Maurusiis universam Libyam vastat 209, 27. A Iohanne Sisinnioli filio occiditur 210, 15. Eius exercitus Iohanni cuidam traditus 211, 1. (v. l. *Τζότζας*.)

Στούδιος: Leonis I tempore templum Iohannis Baptistae et monasterium condit 113, 3. *μονὴ τῶν Στουδίου* cf. *Κωνσταντινούπολις· μοναί.*

Στραβός: Cognomen Theuderichi filii Triarii 126, 10.

Στρατήγιος:

1. Spatharius et domesticus excubituum, Constantini Podopaguri frater, a Constantino Copronymo conspirationis reus factus et in circo in triumpho actus est 438, 10. Stephani eremitae amicus 443, 11. Capitis damnatus 438, 20.
2. Cubicularius imaginum cultor a Leone IV in carcerem coniectus postea monachus fit 453, 11.
2. *ὁ μέγας* dictus, in oppido Sigrianae regionis Theophanem chronographum comis tonsis inter monachos recipit II, 18, 37.

Στρατηγός: Priore chronographiae parte Theophanes *στρατηγοῦ* vocabulum interdum usurpatur *στρατηλάτου* nominis loco ad magistri militum dignitatem significandam. *Στρατηγὸς ἀνατολῆς* Anatolius 87, 12. Martinus 245, 25. Iustinianus 250, 17. Priscus 259, 25. Philippicus 260, 28. Comentiolus 262, 6. Philippicus 272, 20. *τῆς ἑῴας πάσης* Zeno 113, 17. Illus 128, 6. *τῆς ἑῴας* Areobindus 145, 18. Buzes 219, 29. Philippicus 253, 26. *Θράκης* Basiliscus 113, 18. Harmatius 124, 15. Priscus 276, 10. Petrus 284, 6. Comentiolus 296, 4. *Λιβύης* Salomon 199, 10. Areobindus et Sergius 210, 4. Iohannes Pappi frater 215, 20. *Ἀφρικῆς* Heraclius 295, 29; 297, 5. *Ἀρμενίας* Iohannes Mystacon 253, 14. *Εὐρώπης* Priscus 269, 16. Posteriore chronographiae parte Theophanes *στρατηγοὺς* appellat praetores thematum; cf. *Ἀνατολικοί. Ἀρμενιάκοι. Βουκελλάριοι. Ἑλλάς. Θέματα καβαλλαρικά. Θράκη. Θρακήσιοι. Κιβυρραιῶται. Μακεδονία. Σικελία.* — *Στρατηγὸς καὶ ἔξαρχος τοῦ στόλου* Basiliscus ad Vandalos debellandos missus 115, 29. *Στρατηγὸς αὐτοκράτωρ ἐφ' ἅπασιν* Belisarius exercitus in Africam destinati dux 189, 18. cf. *ἔξαρχος; μονοστράτηγος.* — *Στρατηγὸς Καλοποδίου κουβικουλαρίου καὶ πραιποσίτου* 233, 7. — *Ἐνδοξότατος στρατηγός* 270, 8; 12.

Στρατηλάτης: *Αἰγύπτου* Acacius 163, 10; 13. — *Τῆς ἀνατολῆς* Diogenianus 166, 5. Hypatius 170, 30. Belisarius 178, 18; 179, 13; 180, 26. Cottanas 296, 22. *Τῆς ἑῴας* Zeno 116, 26. Praetorium magistri militum Antiochiae 172, 5. — Armeniae magistri militum a Iustiniano instituti, quorum primus Tzitas 175, 5. Mauricio imp. Iohannes Mystaco 266, 21. — Illyrici Acum 218, 4. Mundus 184, 29; 219, 8. — Moesiae Iustinus 217, 28; 218, 1. Constantinus 218, 2. — Scythiae Baudarius 217, 28. — Thraciae Cyrillus 160, 16. Sergius 233, 6. — Magistri militum omisso provinciae nomine commemorantur Hermogenes 42, 26. Belisarius, Cerycus et Irenaeus 174, 21. Petrus 174, 25. Amantius 230, 11. Marcellus 236, 26. Marcianus 239, 4. Baanes 318, 4. Ptolemaeus 340, 10. Sergius 349, 1. Magistri militum dignitate (*στρατηλάτου ἀξία, στρατηλατία*) ornantur Harmatius a Zenone 124, 22; 125, 9. Vitalianus a Iustino I 165, 5. — *Ἀπὸ στρατηλατῶν πατρίκιος* Rufinus 180, 23. Post Constantis imp. Heraclii nepotis tempora huius dignitatis exempla apud Theophanem inveniuntur nulla.

Στρατόνικος: Sanctus, qui templum habet Rhegii in suburbio Byzantii 231, 23. *τὰ μέρη τοῦ ἁγίου Στρατονίκου εἰς τὸ Δέκατον* 233, 28.

Στρατοπεδάρχης: Veterius imperante Diocletiano 8, 24; Iovianus antequam imperium sumit 51, 12. Arabum *στρατοπεδάρχης* (si vera lectio) 344, 19.

Στράτωρ: *Βασιλικὸν ἀξίωμα οὐ τῶν ἐν τέλει ἀλλ' ὑπηρέτης τῶν βασιλικῶν κεκοσμημένων ἵππων, οὓς δὴ στράτωρας καλεῖν ἡ τάξις εἴθισται* II, 7, 24 (cf. II, 17, 28: *ἡ βασίλειος τῶν ἵππων ὑπηρεσία*). *Στράτορες καὶ σπαθάριοι καὶ ἕτεροι βασιλικοὶ ἄνθρωποι* 450, 26. *Δομέστικος τῶν στρατόρων* (*τοῦ στρατηγοῦ τῶν ἀνατολικῶν*) 388, 22. Strator Artavasdi tyranni 406, 5.

Στρογγύλον καστέλλιον: cf. **Κωνσταντινούπολις.**

Eius liberi Crispus, Constantinus, Constans, Constantius, Helena 5, 19; 19, 12. Constantinum a Maximiani insidiis salvum reddit 11, 12. (Genit. **Φαύστας** 5, 16; 18, 17; 19, 11. **Φαύστης** 11, 12.)

Φεροχάνης: Magister ab Hormisda rege Persarum ad Baram tyrannum delendum missus ab ipso insidiis circumventus occiditur 264, 1.

Φῆστος: Vir senatorius Roma Byzantium profectus apostolorum Petri et Pauli diem festum maiore sollemnitate celebrandum instituit 142, 28. Romam reversus Laurentio papa electo turbas excitat 143, 4.

Φθασουαρσάν: Cabadis Persarum regis tertius filius a Manichaeis deceptus imperium in se transferre meditatur sed una cum reliquis Manichaeis necatur 170, 1 sqq.

Φιάλη: cf. *Κωνσταντινούπολις*.

Φικόπετρος s. ***Φικόπτερος:*** Cognomen Gennadii cuiusdam viri Alexandrini 152, 1; 3.

Φίλαιος: cf. *Φιλέας*.

Φιλάρετος: Pater Mariae uxoris Constantini VI 463, 23 not.

Φιλέας: Thmuis Aegypti urbis episcopus martyr 12, 21. (v. l. **Φίλαιος**.)

Φιλέας (ὁ): *Διὰ τοῦ Φιλέα* Bulgari in Bosporum Thracicum irrumpunt 382, 22.

Φιλητος: Praetor Thraciae Constantini VI tempore a Bulgaris occisus 463, 28.

Φίλιξ:

1. Diaconus Romanae ecclesiae post Liberium papam expulsum episcopus Romae electus, fidem Nicaenam confitetur sed cum Arianis communicat 40, 28. Episcopus anno uno 41, 7. Postquam Liberius revocatus est Romam relinquit 41, 5.
2. Romae episcopus per annos IX 129, 27; 130, 24; 132, 5; 133, 21; 135, 9; 136, 25. Ad eum scribunt episcopi orientales Acacium episcopum Constantinopolitanum accusantes 131, 23. Synodo in templo Sancti Petri celebrata legatos ad Zenonem imp. mittit Petri Mongi damnationem postulantes 131, 26 sqq. Legatos suos qui metu Zenonis perculsi cum Mongo communicaverant, et Acacium Constantinopolitanum damnat 132, 21 sqq. Phravitae episcopi Constantinopolitani epistolas synodicas respuit 133, 11. Ab Euphemio Phravitae successore sana eius doctrina laudatur 133, 18. Cum Euphemio tamquam orthodoxo communicat, episcopum non agnoscit 135, 17.
3. Episcopus Romanus per annos IV 172, 22; 174, 3; 177, 3; 180, 3.
4. Comes Iuliani imp. aequalis Christianorum mysteria irridens subita morte abripitur 50, 16.

(*Φῆλιξ* formam in codicibus omnino non inveni scriptam.)

Φιλιππικός:

1. Imperator Nicephori patricii filius 372, 7. Ante imperium Bardanes dictus 378, 24. Ab Apsimaro imp. in Cephaleniam insulam relegatus quia in somnio se imperatorem fore viderat 372, 7, et quia eremita haereticus idem praedixerat 381, 6 sqq. A Iustiniano II revocatus 381, 20 et cum exercitu Chersonem missus 378, 25. Inde redire iussus, a Chersonesitis imperator appellatur 379, 3 sqq. Ad Chazaros aufugit 379, 25. Ab exercitu Romano imperator salutatur 379, 28. Constantinopolim occupat et Iustinianum victum occidi iubet 380, 8 sqq. Imperator annis duobus 382, 3. Vel potius annis duobus mensibus novem 386, 14. Primo imperii anno concilio convocato sextam synodum universalem damnat 362, 18; 381, 20; 382, 10. Armenios in quarta Armenia et Melitene collocat 382, 6. Coniuratione facta capitur et oculis privatur 383, 5 sqq.; 395, 2. Vir prudens sed haereticus et adulter 381, 28. Eius *ἀνοσιουργίαι* 395, 7.
2. Gordiae Mauricii imp. sororis maritus 253, 27. Magister militum orientis 253, 26. Persicas regiones populatur 253, 29. Item Arzenenem provinciam 254, 15. Morbo affectus Martyropolim inde Constantinopolim redit 254, 8. Prope Amidam castra metatur 254, 27. Apud Arzamum Persas vincit 255, 1 sqq. Heraclium ad hostium itinera exploranda mittit 256, 7. Ipse Babyloniam vastat 256, 11. Subito timore perculsus aufugit 256, 16. Byzantium profectus Tarsum adit 259, 23. A Mauricio a praetura removetur 260, 4. Sed paullo post

II. Index Graecitatis Theophaneae.

Asterisco signavi vocabula *ἀθησαύριστα* quae in Stephani et Sophoclis lexicis et in Cumanudis *συναγωγῇ λέξεων ἀθησαυρίστων* desiderantur.

αἱμοχυσία: 332, 13 (αἱματοχυσία z). αἱμοχυσίαι v. l. codd. xz 413, 22 cf. αἱμοθυσίαι).
αἶνος: αἶν. παγκόσμιος τῶν τριῶν παίδων ἐν καμίνῳ II, 15, 17.
αἱρετίζομαι: eligere μᾶλλον ἡρετίσατο ἐκβληθῆναι 156, 22 εἰ οὕτω ἡρετίσω τὰ κατὰ σαυτόν II, 5, 28.
αἱρέω: Aor. I act. εἷλα exempla tria extant quorum duo (καθεῖλαν 90, 23; 163, 12) sola codicis b auctoritate nituntur, tertium (καθεῖλαν 106, 8) codicum by. Aor. I med. εἱλάμην duobus locis in omnibus codd. (ἀφείλαντο 484, 30; 489, 20) aliis locis in omnibus praeter codd. x in quibus ubique Aor. II formae interpolatae esse videntur, εἵλατο 78, 13 εἵλαντο 123, 12; 203, 13 ἀφείλατο 48, 5; 139, 20; 251, 29; 264, 15. — εἵλαντο in solis codd. bd 165, 28 ἀφείλατο in y 223, 7. — Aor. I ἦρα formas barbaras habes in καθῆρεν 101, 11; 132, 27 et fort. in ἐξῆρεν 132, 32 quod ab ἐξαιρεῖν quam ab ἐξαίρειν derivare malim.
αἰφνιδιάζειν: subita incursione invadere ἡττήθη αἰφνιδιασθείς 247, 2.
αἰφνίδιος: αἰφν. πόλεμος 291, 11 αἰφνιδίως 126, 18; 138, 25 αἰφνίδιον 234, 23; 285, 24. ἐκ τοῦ αἰφνιδίου 190, 2; 214, 9.
ἀκαλλής: τῆς ἐλεεινῆς ἡμέρας τὰ ἀκαλλῆ ῥήματα 477, 13; 491, 15.
ἀκανόνιστος: ἀθέσμως καὶ ἀκανονίστως 91, 4; 101, 8.
ἀκαταίσχυντος: βίος II, 8, 25.
ἀκατάλλακτος: ἀκ. κρύος 477, 15.
ἀκατάλυτος: τὸ τῶν τειχῶν ἀκατάλυτον 148, 21.
ἀκαταμάχητος: ἀκ. ταῖς δυνάμεσιν 273, 16.
ἀκαταστατέω: de equo conturbato 268, 12.
ἀκέφαλος: ἀκ. στρατιῶται qui duce carent 385, 20.
ἀκολουθέω: ὀπίσω τινός 206, 21; 304, 27; 310, 21; 313, 15; 320, 3. ἐκ τῶν ὄπισθέν τινος 309, 18.
ἀκριβόω: ἀκριβωσάμενος τὴν ἡμέραν accurate inquirens 335, 19.
ἀκρίς: locustarum examen 354, 26.
ἀκρότης: i. q. ἀκρωτήριον 353, 26.
ἄκρωμα: i. q. ἀκρωτήριον 357, 2.
ἀκρωτήρ (ὁ): i. q. ἀκρωτήριον 465, 15.
ἀκρωτηριάζω: τὴν Ῥωμαϊκὴν δυναστείαν 363, 16 imperium Romanum provinciis ablatis mutilare.
ἀκυβέρνητος: τοὺς βασιλεῖς ὡς ἀκυβερνήτους ἐμέμφετο 489, 14. Μιχαὴλ ὁ βασιλεὺς ἦν περὶ τῆς διοικήσεως τῶν πραγμάτων ἀκυβέρνητος 500, 1.
ἀλαζονικός: ἀλαζονικώτερον τὰς ἀποκρίσεις ποιεῖσθαι 273, 12.
ἀλεκτόριν: gallus 283, 19.
ἀλεξητήριος: βοτάνη πάσης νόσου ἀλεξητήριος 49, 17.
ἀληθινός: purpureus. τζαγγία ἀληθινά 314, 17 ocreae purpureae imperatoris.
ἀλκή: pugna 192, 18.
ἀλλεπάλληλος: κύματα ἀλλ. II, 13, 7.
ἀλληλεγγύως: Cum mutua fidei iussione 486, 26 cf. Ducang. s. v.
ἀλληλοκτονία: ἀκαταστασίαι καὶ ἀλληλοκτονίαι 85, 6.
* **ἀλληλοσφαγία**: ὁ διάβολος τοιαύτην ἤγειρε μανίαν καὶ ἀλληλοσφαγίαν ὥστε τέκνα κατὰ γονέων συγκινεῖσθαι εἰς σφαγήν 418, 8.
ἀλλοτριόω: ἀλλοτριοῖ θάνατος τὸν ἄνθρωπον τῆς τοῦ κτιστοῦ ὡραιότητος II, 15, 30 ἀλλοτριοῦνται τῆς πρὸς ἀλλήλους ἀναστροφῆς II, 8, 27 ἀλλοτριοῦσθαι πάσης ἐκκλησιαστικῆς κοινωνίας 91, 1 ἀλλοτριοῦσθαι ἁπάντων καὶ ἀναθεματίζεσθαι 459, 22.
ἀλόη: ἀλόη πολλὴ καὶ μεγάλα ξύλα ἀλόης 322, 4.
ἀλυσίδιον: catenula 281, 18 (v. l. ἀλυσείδιον).
ἅμα: c. gen. ἅμα δισχιλίων 192, 3 ἅμα Γερμανοῦ 287, 24 ἅμα δρομώνων 358, 29 ἅμα Τέρβελι καὶ τῶν Βουλγάρων 374, 17 ἅμα τοῦ Στρούθου 380, 15 ἅμα τοῦ στόλου 385, 25 ἅμα τῶν Γοτθογραίκων 386, 5 (ἅμα τῆς συγκλήτου codd. cyz 106, 7 ubi bd ἅμα τῇ συγκλήτῳ. ἅμα τοῦ ἐπάρχου codd. y 379, 7). — ἅμα τῶν πεζῶν καὶ τῇ γυναικί codd. 193, 15 ἅμα τῷ Βελισαρίῳ καὶ τῶν λοιπῶν ἐξάρχων 180, 26 ἅμα Ζωίλῳ καὶ τοῦ λεχθέντος τουρμάρχου 379, 8. — ἅμα τῷ θρόνῳ ἐπέβη παραυτίκα ἡ αὐτοῦ κακοπιστία ἐδείκνυτο 88, 13 ἅμα ἐπλησίασε ἤρξαντο οἱ Σαρακηνοὶ εὐφημεῖν 387, 5.
ἀμάρευμα: ἀμαρεύματα τῆς γλώσσης 32, 23.

ἀμελέω: *εὑρὼν τοὺς βαρβάρους ἠμελημένους* (= *ἀμελήσαντας*) 257, 20.
ἀμεριμνέω: 493, 6.
ἀμνημόνευτος: cuius mentio non fit in ecclesia, excommunicatus 443, 1; II, 12, 4.
ἀμοιρέω: *ταφῆς* (= *ἀποτυχεῖν*) 263, 13.
ἀμόναχος: *ἀμόναχοι μόναχοι* monachorum nomine indigni 475, 3.
ἄμυνα: *τὸν Μισοπώγωνα λόγον πρὸς ἄμυναν Ἰουλιανὸς ἐπόνεσεν* 52, 28.
ἀμφί: Hanc praepositionem Theophanes non adhibet nisi quattuor locis (195, 28; 201, 9; 203, 24; 205, 6). e Procopio sumptis, quibus ipse Procopius *ἀμφὶ* scripsit.
ἀμφιάζω: *ἠμφίασε τὸν θρόνον μελανοῖς* 121, 30 *ἀμφιάσας στρατιώτας* 251, 26. *ἠμφίασε τὸν τάφον ἀργυρῷ πετάλῳ* 500, 10.
ἀμφιβάλλω: *ἤρξατο λαλεῖσθαι καὶ ἀμφιβάλλεσθαι ὁ περὶ τῶν εἰκόνων λόγος ὑπὸ πάντων* 458, 5.
ἀμφιέννυμι: *ὄχημα ἠμφιεσμένον χρυσοῖς πετάλοις* 244, 28.
ἀμφότεροι: i. q. *πάντες* cf. Reiskium ad Const. Porph. de caer. II p. 501. *ἐξήγαγεν ἀμφοτέρους τοὺς υἱοὺς Κωνσταντίνου, Νικηφόρον — Χριστοφόρον καὶ Νικήταν, Ἀνθιμόν τε καὶ Εὐδόκιμον* 468, 10. *συσχεθέντων ἀμφοτέρων* (ubi *πάντων* in quibusdam codd. add.) 238, 9. *ἀμφότεροι οἱ στρατηγοί* 465, 15. *ἐκλογὴ στρατιωτῶν ἐξ ἀμφοτέρων θεμάτων* 471, 22. Reiskius huc refert locum vexatissimum 111, 17.
ἀνά: cum gen. 179, 7; 244, 23; 280, 6; 380, 1; 396, 5; 433, 1; 438, 25; 452, 10; 486, 25; 487, 12. — *ἀνὰ μυριάδας πέντε* 189, 15 codd. plerique, sed z *μυριάδων*. Certum praepositionis cum acc. coniunctae exemplum non habes nisi 245, 19 *ἀνὰ ἔτος*.
ἀναβάλλω: De navibus Constantinopolim et ad eius suburbia accedentibus dictum. *τὰ πλοῖα τῆς Ἀφρικῆς οὐκ ἀνέβαλον* 296, 3. *ὁ στόλος ἀναβάλας προσώρμισε ἐν τοῖς Θρακῴοις μέρεσιν* 353, 25. (*ὁ στόλος*) *κατὰ τὸ ἔαρ ἀναβάλλων* 354, 4. *ὁ στρατὸς* (classiariorum scil. militum) *πρὸς τὸν βασιλέα ἀναβαλεῖν μὴ βουλόμενος* 370, 21. *οἱ κακοῦργοι* (classiarii scil.) *κατὰ τῆς βασιλίδος πόλεως ἀνέβαλον* 385, 19. *οἱ ἀντάρται ἀναβαλόντες — ἐν Χρυσοπόλει ἀνέδραμον* 385, 27. *ἀνέβαλεν Σουλεϊμὰν μετὰ τοῦ στόλου* 395, 22.
ἀναβαπτίζω: *τοὺς ἐν τριάδι βαπτιζομένους ἀνεβάπτιζεν* 62, 25.
ἀναβάσιον: *τῆς Χαλκῆς* ascensus 450, 22.
ἀνάβασις: *πρὸ τῆς τοῦ ἡλίου ἀναβάσεως* 305, 20.
ἀναβλύζω: *Ἐφραὶμ διέλαμπε πολλοὺς λόγους ἀσκητικοὺς ἐκ θείου πνεύματος ἀναβλύσας* 63, 1.
ἀναβοάω: *τινὰ καλλίνικον βασιλέα* 251, 10. *εἰρήνη συμφώνως ἀνεβοήθη ὑπὸ Ῥωμαίων καὶ Περσῶν* 53, 28.
ἀναβράζω: *ἀτμὶς ἀνέβρασεν ἐκ τοῦ βυθοῦ τῆς θαλάσσης* 404, 19.
ἀναγκαῖος: utilis. *οὐκ ἀναγκαίους ἡγησάμενος εἶναι τῷ στρατοπέδῳ διὰ τὴν πρὸς Ἀρεόβινδον ἔχθραν* 148, 3.
ἀναγορεύω: *τὰς ἁγίας τέσσαρας συνόδους* (opp. *ἀναθεματίζειν*) 158, 32.
ἀνάγω: *ἀν. τινί τι* referre de al. re. 99, 32; 370, 13. *ἀνήγαγον τῷ βασιλεῖ κατὰ Φλαβιανοῦ καὶ Ἠλία ὅτι οὐ συνῆλθον* 153, 27.
ἀναδέω: *ἀναδήσασθαι μαρτυρικὸν στέφανον* 12, 20; 409, 21. *νίκην* 118, 16; 256, 1; 267, 8; 282, 8. *κάλλος* 213, 19. *γερῶν ἠξιώθη μεγάλων οἵων οἱ Ῥωμαίων στρατηγοὶ ἐν μεγίσταις νίκαις ἀνεδήσαντο* 199, 13.
ἀναθεματισμός: 134, 7; 162, 11.
ἀναίμακτος: *θυσία* 304, 1.
ἀνακαινίζω: *τείχη* 384, 10. *ἀγωγόν* 440, 17.
ἀνακαινισμός: *τῆς πόλεως* 173, 13 (178. 6 v. l. in codd. x pro *οἰκοδομή*).
ἀνακάμπτω: reduco. *ἀπὸ Πραινέτου Ἰωάννην ἀνέκαμψεν* cod. b. 78, 26 ubi *ἀνεκαλέσατο* rell.
ἀνακεφαλίζω: *μὴ ἀνακεφαλίσῃ* ne caput tollat 182, 6.
ἀνακτάομαι: *οἱ ἐκ πτωχείας ἀνακτησάμενοι* 487, 7.
ἀνάκτορα (*τὰ*): i. q. palatium II, 25, 5; 29, 36.
ἀναμέσον: 277, 3; 280, 2; 347, 1; 355, 27; 404, 19.
ἀναμεταξύ: 80, 21; 355, 21; 366, 10; 376, 13; 455, 23.
ἀναμίγνυμι: *ἥλους ἀναμιγνύναι τῷ σαλιβαρίῳ τοῦ ἵππου* 26, 26.
ἀνανεόω: restauro, de aedificiis. *ἀνενέωσε Κωνσταντινούπολιν* 97, 1; 3. *Παλμύραν* 174, 13. *βαλανεῖον* 109, 24. *ἐκκλησίας* 251, 17.

ἀνανέωσις: instauratio urbis terrae motu vexatae 168, 10; 171, 28; 178, 6.
ἀναξιόλογος: ἀν. δῶρα 270, 17.
ἀναπαύομαι: morior 34, 16; 361, 15. ἀνεπάη 361, 15.
ἀναπληρόω: ad finem perduco τὴν ἐκκλησίαν ἣν ἀπήρξατο κτίζειν Τιβέριος ἀνεπλήρωσε Μαυρίκιος 267, 30. ἀναπληροῦν λουτρόν 261, 16.
ἀναρρύομαι: recupero ἀναρρύσασθαι τὴν πόλιν captam ab inimicis 236, 27. reparor ἤρξαντο τὰ μοναστήρια ἀναρρύεσθαι 455, 11.
ἀνασειστής: turbator μοχθηρὸς καὶ ἀνασειστὴς καὶ ἀναιδὴς τύραννος 478, 4.
ἀνασκάπτω: ἀνασκαφῇ τὰ ὀστέα τινός proiciantur ossa e tumulo, frequens inter vociferationes plebis seditiosae convicium 184, 1; 369, 22. Unde ἀνασκάπτειν τινά dicitur vulgus turbulentum depositionem imperatoris, patriarchae cet. flagitans. ἀνασκάπτειν βασιλέα 370, 23; 379, 13; 28; 385, 16; 415, 30. πατριάρχην 441, 24. ἔπαρχον 230, 19. τοὺς ἄρχοντας 438, 18. — Eodem sensu substant. ἀνασκαφή. ἀνασκαφῇ βάλλειν τινά 415, 9. θόρυβον ἀνασκαφῆς βαλεῖν 374, 21.
ἀνασοβή: tumultus, turbae. γέγονεν ἀνασοβὴ μέσον αὐτῶν 346, 21. ἡ Ἀρτανάσδου ἀνασοβή 408, 14.
ἀναστατόω: ἀναστατοῦν τινα ἀπὸ τῆς πίστεως 134, 15.
ἀναστέλλω: τὸ χρυσάργυρον, abolere 143, 17. ἀναστέλλειν τινὰ τῆς μανίας 423, 2.
ἀναστηλόω: εἰκόνας 415, 22. χαρακτῆρας 406, 4.
ἀνασύρω: οἱ Ἀρειανοὶ ἀνασυρθέντες τὴν οἰκίαν Νεκταρίου ἐνέπρησαν 70, 7. furore incitati.
ἀνατίθημι: τινί τι exponere alicui aliquid. γνοὺς ταῦτα Γεννάδιος ἅπαντα τῷ βασιλεῖ ἀνατίθεται 114, 2. ποιήσας ὁ βασιλεὺς σιλέντιον ἀνέθετο τῷ λαῷ τὰ περὶ αὐτοῦ ῥηθέντα 450, 27.
ἀνατρεπεύς: τῆς ἐνσάρκου καὶ θείας οἰκονομίας 407, 24. τῶν θείων ἐντολῶν 489, 5.
ἀνατρέχω: de navigantibus ὁ στόλος ἀπὸ Ἀλεξανδρείας ἐπὶ τὸν Φοίνικα ἀνέδραμε 385, 6. οἱ ἀντάρται συλλαμβάνονται σκάφη καὶ ἐν Χρυσοπόλει ἀνέδραμον 385, 30. — de morbo ἡ νόσος ἀνέδραμε ἐν τῇ βασιλίδι πόλει 423, 5. — ἀπὸ λαϊκῶν ἀθρόως εἰς ἐπισκοπὴν ἀνατρέχειν 481, 25.
ἀνατύπωσις: εἰκονική II, 11, 7.
ἀναφέρω: ἀναφ. τὰς ῥόγας ἕως σʹ νομισμάτων augere stipendia 348, 1.
ἀναφορά: relatio ad imperatorem. τούτων δι' ἀναφορᾶς τῷ βασιλεῖ ἀνενεχθέντων 91, 6. δι' ἀναφορῶν τὰ πεπραγμένα δηλοῦν 379, 22. ἀναφορᾶς μὴ ἐλθούσης 380, 3.
ἀναφύω: ἀναφυῆναι 99, 10. ἀνεφύη 63, 15; 110, 28. ἀνεφύησαν 62, 20.
ἀνδράδελφος: levir 454, 21.
ἀνδράριον: homululus. ἄθλιον καὶ ἀτάσθαλον 413, 15.
ἀνδρειόω: corroborare, ἐὰν ἀνδρειωθῇ ὁ καῖσαρ 125, 7 nisi forte ἐὰν ἀνδρωθῇ si aetatem virilem attigerit, restituendum.
ἀνδρομανία: virorum insanus amor, de Constantino imp. in aversae Veneris crimen a Theophane vocato 443, 15.
ἀνεγείρω: exstruo, de aedificiis 16, 14; 102, 11; 105, 14. Restituo, de urbe terrae motu diruta 171, 17; 228, 1.
ἀνεκδίκητος: inultus 468, 18.
ἀνεξήγητος: ἀνεξ. πάθος 172, 13.
ἀνεπίβουλος: qui insidias non struit. ἑαυτὸν πρὸς τοὺς βασιλεύοντας φυλάττων ὀρθὸν καὶ ἀνεπίβουλον 502, 19. (v. l. ἀνεπιβούλευτον.)
ἀνέτοιμος: superl. ἀνετοιμότατος 258, 11.
ἀνευφημέω: ἀν. τινά laudibus celebrare 274, 16. ἀν. τινὰ σωτῆρα 14, 15. Sed ἀνευφημεῖν τινα βασιλέα renuntiare imperatorem, ut ἀναγορεύειν, ἀνακηρύττειν. Κωνσταντῖνον μόνον βασιλέα ἀνευφήμησαν 466, 7 (μόνον βασιλέα καὶ αὐτοὶ ἀνεκήρυττον 466, 9). Κωνσταντῖνον αὐτοκράτορα ἀνευφήμουν 466, 15.
ἄνεφθος: non coctus 197, 16.
* **ἀνθοπλισμός**: μάχαι καὶ ἀνθοπλισμοὶ ἐγένοντο 415, 1.
ἀνθρακόω: ἀνθρακωθεὶς κατὰ τῶν σκελῶν in femoribus carbunculis affectus 448, 14. (cf. 453, 28 ἐξῆλθον ἄνθρακες ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ.)
ἀνθρωπόμορφος: ἀνθρ. ζῶα 280, 22.
ἄνθρωπος: ἄνθρωποί τινος. τοῦ θεοῦ 91, 32. τοῦ βασιλέως 327, 21; 465, 2. οἰκεῖοι τοῦ βασιλέως 358, 30; 464, 22. οἰκειακοί 373, 23; 385, 25; 400, 6.

βασιλικοί 405, 7; 450, 26; 461, 25; 468, 4; 482, 27. τῆς Αὐγούστης 107, 12; 471, 16. Βελισαρίου 238, 17. στρατηγοῦ 369, 4; 388, 1 sqq.; 392, 26; 394, 3; 398, 9. τῶν ἀρχόντων 324, 22. ἴδιοι ἄνθρωποι 237, 21. — ἄνθρωπος et γυνή opposita 444, 10.
ἀνθυβρίζω: τινὰ διὰ γραμμάτων vicissim contumeliis afficere 263, 17.
ἀνθυποστρέφω: revertor 354, 8; 430, 27; 467, 16.
ἀνίσχυρος: αἱ πόλεις ἀνίσχυροι καὶ ἀοίκητοι ἐτύγχανον 363, 18.
ἀνοίγνυμι: ἤνοιξεν 449, 10, sed ἠνέῳξαν 228, 12 omnes praeter d, qui ἀνέῳξαν praebet. ἀνεῷχθαι 501, 14. ἀνεῳγμένος 84, 27.
ἀνοικίζω: πόλις (Constantinopolis) τῶν ἄλλων ἐπὶ τοσοῦτον ἀνῳκισμένη ὅσον εἰκὸς τῶν ἀρχομένων τὴν δεσποτεύουσαν II, 14, 30.
ἀνομβρία: pluviae penuria 485, 28.
ἀνόρεκτος: ἀν. ἦν τῆς ἀρχῆς 477, 22.
ἀνοσιούργημα: 440, 29 ἀνοσιουργήματα.
ἀνοσιουργία: 395, 7 ἀνοσιουργίαι.
ἀνοσιουργός: πράξεις ἀνοσιουργοτέραι καὶ θεομίσητοι 413, 12.
ἀνταίρω: seditionem facere Κράσος ἀντῆρε 8, 1. similiterque absol. pos. 40, 20; 55, 28. τινί 433, 24. κατά τινος 202, 21; 291, 28.
ἀνταμείβομαι: γράμμασι ἀτίμοις τὸν Φωκᾶν ἀντημείβετο 291, 14. τὴν ὕβριν ταλάντοις ρ' ἀνταμειψάμενος 436, 8.
ἀνταρσία: seditio 94, 3; 347, 17. ἡ τοῦ λεγομένου Νίκα ἀνταρσία 181, 25. ἡ πρός τινα ἀνταρσία 245, 17. κατά τινος 296, 2.
ἀντάρτης: seditiosus 349, 5; 11; 14; 385, 27.
ἀντεισαγωγή: subrogatio episcoporum in locum abdicatorum 134, 8.
ἀντεκκλίνω: II, 29, 28.
ἀντέχω: aor. forma recent. βοηθῆσαι τῷ κοινῷ καὶ ἀνθέξασθαι τῆς πολιτείας 502, 16.
ἀντίγραφον: ἀντίγραφα responsum. καθαψάμενος ἐν τοῖς ἀντιγράφοις τῶν συνοδικῶν Ἰωάννου 243, 25. ὁ μακάριος ἀντιγράφοις ἠμείψατο τοῖσδε II, 10, 33.
ἀντίγραφος: adv. ἀντιγράφως. τούτων ἀντιγράφως σταλέντων τῷ βασιλεῖ II, 11, 25.
ἀντιδηλόω: contra declaro 98, 17; 169, 6; 449, 20.
ἀντίδρασις: lect. corrupta cod. g 271, 23 ubi rell. ἀντίδοσις praebent.
ἀντίδωρον: donum dono relatum ἀντ. ἀποστέλλειν 86, 29.
ἀντίθεος: deo adversarius 415, 10.
ἀντικαθίστημι: de duplici augmento huius verbi cf. v. Augmentum.
ἀντίληψις: praemium. μηδεμίαν ἀντίληψιν ἢ εὐεργεσίαν ποιεῖν εἴς τινα 498, 9.
ἀντιπαρατάττω: οἱ τὰ Δριζίπερα οἰκοῦντες ἀντεπαρετάξαντο ἐπίπλαστον θράσος 269, 26. De duplici augmento cf. s. v. Augmentum.
ἀντιπαρέρχομαι: ὁδοστατηθεὶς ἐν τῷ στενῷ τῆς κλεισούρας μόλις ἠδυνήθη ἀντιπαρελθεῖν 364, 18.
ἀντιπεράω: traicio absol. pos. 395, 1; 419, 8. πάλιν τὸν ποταμόν 325, 17. τὸ διορίζον στενόν 426, 2. — ἀντεπέρασε λαὸν ἱκανόν 395, 15.
ἀντιπερισπάω: διεκώλυσεν αὐτὸν τοῦ σκοποῦ καὶ ἀντιπερισπᾷ αὐτὸν τῇ καστροκτισίᾳ τῆς Κυζίκου. ab incepto abstrahere II, 30, 23.
ἀντιποιέω: ἀντιποιεῖσθαί τινος alicuius partes tueri. ἀντεποιοῦντο Ἀρείου 22, 5. τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου 158, 1. τῶν σεπτῶν εἰκόνων 489, 2.
ἀντιπροσωπέω: var. lect. cod. z 338, 7 pro ἀντωπεῖν.
ἀντιφωνέω: ἀντιφώνησον ἡμᾶς, υἱὲ τοῦ θεοῦ 450, 11 fidem pro nobis interpone.
ἀντίχειρ: ὁ ἀντίχειρ τῆς ὅλης χειρός II, 21, 13.
ἀντιχειροτονέω: ὁ λαὸς τὸν Παῦλον τῷ θρόνῳ ἀπεκατέστησαν, οἱ δὲ Ἀρειανοὶ Μακεδόνιον ἀντιχειροτονοῦσιν 42, 24.
ἀντωθέω: ἀντωθεῖσθαι medio ὠθοῦντες καὶ ἀντωθούμενοι 354, 1.
ἀντωμοσία: μὴ ἐννοήσαντες ὅτι οὐκ ἔδει ἀντωμοσίαν ποιῆσαι. ἀνάγκη γὰρ τῇ ἀντωμοσίᾳ ἐπιορκίαν παρακολουθῆσαι 466, 16. reciprocum iuramentum vers. Anast.
ἀνύπεικτος: γνώμη ἀνύπ. τοῖς μηχανήμασιν II, 25, 1.
ἀνυψόω: τροχὸς τὰ ὑψηλὰ ταπεινῶν καὶ αὖθις τὰ ταπεινὰ ἀνυψῶν 273, 25.
* **ἀξιόγραφος**: ἀξ. θαῦμα 440, 8.
ἀξιόλογος: περὶ ποίησιν ἐπῶν 135, 30.
ἀξιοπρέπεια: ὄψεως 20, 15.

ἀξιωματικός: χιλίαρχος μετὰ ἄλλων πέντε, τριῶν μὲν κομήτων, δύο δὲ ἀξιωματικῶν 325, 12.
ἀπαγωγή: ἤρξαν Περσῶν οἱ βάρβαροι εἰς φόρον ἀπαγωγήν 123, 13.
ἀπάθεια: incolumitas ἔλαβον λόγον τῆς ἑαυτῶν ἀπαθείας 377, 11; similiterque λόγος ἀπαθείας 380, 32; 386, 12; 399, 2; 448, 7; 455, 31. ἐκάθισεν αὐτὴν μετὰ τῆς ἀπαθείας αὐτῆς ἐν τῷ παλατίῳ τῶν Ἐλευθερίου 467, 2. securitas κατῆλθε ἕως Φιλιππουπόλεως μετὰ πάσης ἀπαθείας 457, 10.
ἀπαιδευσία: de prava circa sacra opinione. μεταλαβὼν ταύτης τῆς κακοδοξίας Λέων πολλῶν κακῶν αἴτιος γέγονεν. εὑρὼν δὲ ὁμόφρονα τῆς ἀπαιδευσίας ταύτης 402, 9. συνεφρόνει δὲ αὐτῷ ὁ συντρόφῳ ἀπαιδευσίᾳ ῥυζῶν ἐπίσκοπος Νακωλείας 402, 17. σύμμαχον ἔχων Βησὴρ τὸν ἀρνησίθεον. ἄμφω γὰρ ἀπαιδευσίας ἦσαν ἔμπλεοι καὶ πάσης ἀμαθίας 405, 4. οἱ τῆς ἀπαιδευσίας αὐτοῦ μετέχοντες καὶ ὁμόφρονες αὐτοῦ σχολάριοι 437, 1.
ἀπαιτέω: De formis ἠπαίτησε, ἠπαιτήθη cf. v. Augmentum.
ἀπαράκλητος: inconsolabilis. ἀπ. ἀθυμία 477, 12.
ἀπαρακράτητα: nemine prohibente, coniectura Combefisii 322, 25 ubi παρακρατητὰ codd.
* **ἀπαρανάγνωστος**: χάρταις ἀπαραναγνώστοις (ἀπαραναγνώστως z ἀπαραγνώστοις y) ὑπέγραφεν 101, 14. δωρεὰν ὑπέβαλεν ἀπαρανάγνωστον ἐκχωροῦσαν πρὸς δουλείαν Εὐδοκίαν 101, 16.
ἀπαρασκεύαστος: 193, 11; 405, 29.
ἀπαραφύλακτος: ἀπαραφυλάκτως ἀπληκεῦσαι 376, 18.
ἀπαστράπτω: ἐν ἡμέραις σκότους διαφανῶς τὴν εὐσέβειαν ἀπήστραψαν II, 4, 17.
ἀπασχολέω: ἀπασχολεῖσθαι absolute positum, occupatum esse 424, 17.
ἀπειλέω: glorior, ἠπείλει πάντων τῶν ἐθνῶν αὐτὸν εἶναι κύριον 273, 12.
ἀπειλή: periculum terrae motu excitatum. δέεσθαι ῥυσθῆναι τῶν ἐπικειμένων ἀπειλῶν 226, 7. ἔπεσεν ἀπὸ τῆς φοβερᾶς ἀπειλῆς τοῦ σεισμοῦ 231, 21 impetus terrae motus. ἐμπυρισμὸς προεμήνυσε τὴν μέλλουσαν ἔσεσθαι θεοῦ ἀπειλήν (ἀγανάκτησιν Malalas quem sequitur Theophanes), i. e. terrae motum Antiochiae instantem 172, 4.
ἀπειροπόλεμος: 500, 24.
ἀπεκδοχή: expectatio. ἀπεκδ. μειζόνων κακῶν 499, 10.
ἀπεκτέμνω: cod. d 207, 21 pro ἐκτέμνω.
ἀπέλεκες: forma corrupta p. 296, 27 πάλιν τὸν νοῦν ἀπέλεκες.
ἀπερισάλπικτος: ἀπερισαλπίκτως ἐπιπεσεῖν τινι 447, 22 (errore in textu ἀπερισαλπίγκτως scriptum).
ἁπλόω: ἥπλωσας ἡμῶν τὰς καρδίας 307, 15. ἐπὶ τῆς φλιᾶς αὐτὸν ἁπλώσαντες 380, 27. Medio ἤρξατο ἁπλοῦσθαι εἰς τὰ χρήματα i. q. ἤρξ. διασπείρειν τὰ χρ. 449, 12.
ἄπλωμα: mappa altaris. ἁπλώματα τῶν θυσιαστηρίων 52, 13.
ἀπό: ἀπὸ c. acc. coniunct. quattuor locis (117, 29; 298, 19; 373, 15 [in ἐπὶ in nonnullis corruptum]; 463, 23) in omnibus codd. traditum est, sed his omnibus optimi codicis b ope destituti sumus. Uno tantum loco (75, 25) b cum plerisque aliis ἀπὸ Ἀντιόχειαν praebet. In nonnullis codicibus eandem constructionem legimus 15, 13; 74, 10; 267, 34; 336, 24; 385, 5; 422, 18; 424, 3; 428, 1. Itaque, cum inter tanta praepositionis ἀπὸ exempla paucissima sequioris saeculi usum exhibentia invenirem et considerarem, quam saepe -ας et -αν syllabae in verborum exitu permutarentur in codicibus, haec exempla hic colligere quam in textum recipere malui.
ἀποβιόω: ἀπεβίω 83, 4; 333, 1; 339, 30; 356, 15; 360, 27; 381, 18; 401, 13; 403, 24; 481, 16.
ἀποβίωσις: 129, 13; 240, 16; 352, 5.
ἀπογεόω: νῆσος ἀπογεωθεῖσα 404, 27.
ἀπογινώσκω: absolute pos. pro ἀπογινώσκω ἐμαυτοῦ 102, 2; 160, 18; 226, 6; 377, 11.
ἀπόδεκτος: scribunt codices 459, 29 non ἀποδεκτός.
ἀποδημεῖν: ἀπεδήμησαν μέχρι τοῦ Γαβιθᾶ de exercitu expeditionem faciente 337, 1.
ἀποδιίστημι: ἀποδιαστάς qui sese separavit 43, 28.
ἀπόδουλος: libertus 424, 21.
ἀποδύω: ἀποδύειν τινὰ dignitatis insignibus spoliare aliquem, deponere 11, 10; 20, 21; 44, 28.

ἀπόθετος: περὶ τὰ ἀπόθετα τῶν τροφῶν ἐπιμέλειαν ποιεῖσθαι 144, 32. ὅρια (horrea) ἀπόθετα σίτου 150, 27.
ἀποίητος: κατὰ πάντα πρὸς τὴν τοῦ βασιλέως ἀξίαν 480, 14.
ἀποκαθίστημι: ἀπεκατέστησε τὸ λουτρὸν τοῦ Ταύρου 243, 21 thermas collapsas restituit. ἀπεκατέστησεν Τιβέριος Σοφίαν ἐν τῷ παλατίῳ 250, 10 eodem sensu quo κατέστησεν. — De duplici augmento cf. v. Augmentum.
ἀποκατάστασις: ἡ τῆς δευτέρας βασιλείας ἀποκατάστασις 375, 16.
ἀποκινέω: ἀποκινήσας ὁ βασιλεὺς ἦλθεν εἰς τὸν Σιάζουρον 325, 6. Similiterque de imperatore cum exercitu castra movente 392, 21; 394, 31; 447, 19. κατά τινος 326. 22; 358, 17. De classi in altum provehenti 378, 13; 385, 13; 399, 6; 446, 29. τῆς πόλεως 368, 22 ἐπὶ τὴν πόλιν 395, 16. ὁ ἵππος ἀπεκίνησε ἐπὶ τὰ ῥωμαϊκὰ μέρη 265, 21.
ἀποκρεώσιμος (ἡ): i. q. κυριακὴ τῆς ἀπόκρεω dominica carnis privii καὶ ἐποίησαν τὴν ἀποκρεώσιμον μηνὶ φεβρουαρίῳ δ'. 225, 6.
ἀποκτένω: cf. v. κτένω.
ἀπολιθόω: ἀπολιθωθῆναι de aqua in crystallum permutata 434, 9.
ἀπόλυσις: Finis. τοῦ ἱππικοῦ 441, 30. τοῦ πρώτου βαΐου 375, 10.
ἀπολύω: i. q. ἀποστέλλω quocum haud raro in codd. confunditur: 44, 6; 178, 21; 284, 26; 293, 1; 297, 7; 8; 313, 4; 324, 24 al. locis permultis.
ἀπομαίνομαι: vehementer insanio 407, 15.
ἀπομάχομαι: τὰ κεφάλαια τῇ φωνῇ τῇ "ἐν δύο φύσεσι" ἀπομάχονται 151, 18.
ἀπομεριμνάω: angore liberor 475, 21.
ἀπομυρίζω: ἀπομ. ὕδωρ τῇ λάρνακι II, 25, 34 instillare aquam super loculum.
ἀπομύρισμα: ἀπομύρισμα ξύλων τιμίων II, 21, 18. τῇ θίξει τῆς θήκης ἢ καὶ ἀπομυρίσματι ἀπολυόμενοι τῶν δαιμόνων II, 26, 16.
ἀπονικάω: i. q. νικάω 455, 29.
ἀποπειράομαι: ἀποπειρᾶται τὴν γνώμην Βελισαρίου 199, 6.
* **ἀποπεταλόω**: τοῦ Ξηρολόφου κίονος ἀπεπεταλώθη μέρος columnae particula laminis formam habens abscissa est 226, 14 (unde corrig. Malal. 484, 3 ἀπεπτελώθη).
ἀπορεῖν: egere cum acc. ἕκαστος φροντιζέτω τὰς ἑαυτοῦ δαπάνας.. ὁ δὲ τοῦτο ἀπορῶν ἀποτρεχέτω 384, 8. ἀπορεῖσθαι εἰς τὰς ἀναγκαίας χρείας 500, 27. — ἀποροῦντές τι εἰπεῖν 435, 4. ἠπόρουν τί πρᾶξαι 333, 11. ἠπόρει τί δρᾶσαι 265, 17 (v. l. δρᾶσαι. δράσοιτο). διηπόρει τί δρᾶσαι 270, 4 (v. l. δρᾶσαι. δράσοι).
ἀποσημείωσις: χρονικὴ temporum distinctio 361, 21; 362, 10.
ἀποσκεπάζω: λάρνακα 455, 14. Sed τὰς ἐσθῆτας τῶν παρθένων ἀποσκεπάζοντες retrahentes vestimenta 61, 1.
ἀποστατέω: ad seditionem incitare. δίδει αὐτῷ ἐξουσίαν ἀποστατεῖν τοὺς δούλους τῶν χριστιανῶν 452, 24.
ἀποστερέω: τινί τι. μηδὲν αὐτοῖς ἀποστερεῖν 260, 21 τετάρτην μοῖραν τῆς ῥόγας τῷ στρατῷ ἀποστερεῖν 260, 1 (sic y τὸν στρατὸν xz).
ἀποστίλβω: ἔδει ἐξ αὐτῶν τὸν τῆς θεοφανίας ἐπώνυμον γεννητικῶς ἀποστίλψαι φωστῆρα II, 4, 14. εὐσεβείᾳ ὑπὲρ πάντας ἀποστίλβων II, 10, 4. ἀποστίλβειν χάριτας II, 26, 5.
ἀποστολιμαῖος: i. q. ἀποκρισιάριος 324, 3.
ἀποσφάλλω: ἀποσφαλέντες ἐν τοῖς σκύλοις in spoliis colligendis detenti spe frustrati sunt 138, 15.
ἀποσχίζω: sese separare. τῆς κοινωνίας τινὸς 58, 5; 470, 25. τῆς συνόδου 90, 22. τῆς ἐκκλησίας 133, 6; 494, 14. τῶν δεχομένων τὸ ἑνωτικόν 141, 26. ἔκ τινος 66, 30 τὰ ἀποσχίζοντα μοναστήρια 141, 20.
ἀποσχιστής: schismaticus. 154, 4; 8; 156, 17; 173, 22. (ἀποσχίσται 154, 4 codd. plerique.)
ἀποτάσσομαι: τὴν ἐπισκοπήν codd. 113, 32. τὴν βασιλείαν 170, 6. τὸν τύραννον 204, 23. τὴν ἀρχιερωσύνην 409, 5.
ἀποτειχίζω: πόλιν muros urbis diruo 344, 14; 426, 8.
ἀποτέμνω: τινὰ caput alicui abscindere 130, 5; 8; 139, 33 al. ἀπετμήθη 132, 16; 294, 18; 420, 9; 433, 14 addito ξίφει s. διὰ ξίφους 20, 7; 142, 8; 263, 26; 295, 9. (τὴν κεφαλὴν s. τὴν κάραν add. rarissime. ἀποτμηθεὶς τὴν κεφαλὴν 12, 16; 51, 16; 405, 23. ἀπέτεμε τὴν αὐτοῦ κάραν 381, 4).
ἀποτροφή: victus αἱ χειμεριναὶ ἀποτροφαὶ τοῦ λαοῦ 286, 24.
ἄπρακτος: infectus. ὡς τὰ πολλὰ τῶν προσταγμάτων ἄπρακτα διαμένειν 13, 19. —

feriatus. *τὰς πασχαλίους δύο ἑβδομάδας ἀπράκτους τελεῖν ἐνομοθέτει* 16, 20. — privatus. *ἐμπράκτους καὶ ἀπράκτους ὁμοίως ἀπέκτεινεν* 375, 6.
ἀπρόϊτος: qui in publicum non procedit, seclusus. *ἀπρόϊτον ποιεῖν τινα* 465, 9. *ἀπρόϊτον γενέσθαι* 480, 28.
ἀπρόσκοπος: *ἀπρόσκοπον διανύοντες τὴν τῆς σωτηρίας τρίβον* II, 27, 31 nisi fort. *ἀπρόσκοπτον* leg.
ἀπρόσμαχος: *κλύδων* II, 13, 7.
ἀργεύω s. (med.) *ἀργεύομαι*: *τῶν μεγάλων πλοίων βεβαρημένων ἐκ τοῦ φόρτου καὶ ἀργευομένων* (*ἀργευόντων* xz) 396, 4 cum tarde moverentur.
ἀργύρεος: *ἀργυρέαν στήλην ποιήσασα* 79, 4 (*ἀργυραίαν* codd.)
ἀργύρια: nummi argentei 29, 19; 268, 9.
ἀργυροπρατεῖον: 150, 14; 184, 16.
ἀργυροπράτης: 150, 14; 237, 18; 24; 238, 2; 6; 8; 242, 23.
ἀργυρόω: deargentare. *τάφος ἠργυρωμένος* 279, 12.
ἀρέμβαστος: *προσευχή* II, 8, 25.
ἀρέσκεια: *τῶν εἰς ἀρέσκειαν θεοῦ φροντίδα ποιεῖσθαι* 458, 23.
ἀριθμός: militum numerus, cohors. *Ἀρκάδιος ἐποίησε ἴδιον ἀριθμὸν ἐν Κωνσταντινουπόλει οὓς ἐκάλεσε Ἀρκαδιακούς* 75, 16. *ἀριθμὸς στρατιωτῶν Ῥωμαίων καὶ τριβοῦνος* 175, 30. *στρατοῦ ἀριθμοὶ τέσσαρες* 175, 9. *αἱ σχολαὶ καὶ οἱ προτίκτορες καὶ οἱ ἀριθμοὶ καὶ πᾶσα ἡ σύγκλητος* 233, 18 cf. v. *νούμερος* inter Graeco-Latina.
ἀριστόδειπνον: prandium coenae coniunctum 375, 19.
ἄριστος (ὁ): prandium. *ἀρίστους δαψιλεστάτους* 382, 25.
ἄρκος: ursa 503, 23.
ἀρκτῷος: septemtrionalis 356, 20; 434, 9.
ἀρμενίζω: vela dare. *στόλος ἀρμενίζων ἐπὶ τὴν πόλιν* 380, 7.
ἁρμογή: *αἱ ἁρμογαὶ τῶν λίθων* 259, 12.
ἁρμόδιος (ὁ, ἡ): *πρόσοδοι ἁρμόδιοι* 81, 13. — *ἁρμοδίως διαλεχθῆναί τινι* 355, 18.
ἀρνησίθεος: deum negans 405, 3.
ἀρνητής: *τοῦ Χριστοῦ* 353, 14.
ἀροτριάω: *ἀροτριᾶν ἅπαντας* (sic codd.) *καὶ ἐξεδαφίζειν ἕως οὐροῦντα πρὸς τοῖχον* 378, 20.
ἀρρητοποιΐα: *ἀσέλγειαι καὶ ἀρρητοποιΐαι* 443, 10.
ἀρτοπώλιον: *ἀρτοπώλια καὶ μαγκίπια* 234, 23.
ἀρχαιογενής: *ἀνὴρ ἀρχαιογενὴς τῆς πολιτείας* 355, 17. *πολῖται ἀρχαιογενεῖς* 383, 9.
* ***ἀρχαιότευκτος***: *τετράβηλα ἀρχαιότευκτα* 494, 30 antiquis temporibus confecta.
ἀρχαιότης: *εἰπεῖν περὶ τῆς ἀρχαιότητος τῶν Βουλγάρων* 356, 19.
ἀρχέτυπος: *τὴν κτῆσιν τῶν ἀρετῶν ὡς ἀρχετύπῳ πίνακι διαζωγραφεῖν τῷ βίῳ* II, 14, 1.
ἀρχιγένειος: lanuginosus 316, 12.
ἀρχιερατεύω: de patriarcha Constantinopolitano 409, 10.
ἀρχιερωσύνη: de patriarchatu Constantinopolitano 409, 6.
ἀρχιμάγος: princeps magorum 170, 12, 20. *οἱ ἀρχιμάγοι* 170, 4.
ἄρχομαι: Aor. pass. *ἤρχθην*. *ἀπὸ Ἀντιοχείας ἤρχθη τὸ κακὸν τῆς ἀταξίας* 166, 29. *ἤρχθη ἀπὸ τοῦ σεπτεμβρίου μηνὸς πρὸς δὲ τὸ πάσχα πεπέρασται* 486, 22.
ἄρχω: *ἄρχειν ἀδικίαν εἴς τινα* 204, 19. — *ἄρχειν τὸ τῶν Σκυθῶν βασίλειον* 102, 17.
ἄς: *ἂς λαλήσωμεν* 387, 2. *ἂς εἰσέλθωσι* 394, 26.
ἀσβολόω: fuligine inficere *αἱ εὐχαί σου τοὺς φίλους σου ἠσβόλωσαν* 140, 8.
ἀσκητήριον: 240, 21.
ἄσπλαγχνος: crudelis 420, 18; 479, 8.
ἄσπονδος: *ἀσπόνδως μισούμενος* 59, 21.
ἄσπρος: albus. *χλανὶς βασιλικὴ ἄσπρη* 168, 24. *στιχάριν ἄσπρον* 168, 25.
ἀστεῖος: *ἀστείως τὴν αὐτοῦ ἐδέξαντο σφαγήν* hilare 415, 10.
ἄσχημος: *φυγή* 279, 8.
ἄτλητος: superl. *ἀτλητοτάτη εἱρκτή* II, 25, 22.
ἀτυχέω: *ἀτ. ἀρχὴν βαρεῖαν* 491, 29.
αὐγή: *ὥρᾳ αὐγῆς* aurorae tempore 450, 15.
Augmentum: Duplex in verbis *ἀποκαθίστημι*: *ἀπεκατέστησεν* 38, 17; 42, 29; 43, 2; 8; 126, 9; 243, 21; 250, 10. *ἀπεκατέστη* 224, 32; 228, 4; 242, 30.

ἀπεκατεστάθη 345, 6. ἀντικαθίστημι: ἀντεκατέστησεν 46, 7; 60, 6. ἀντεκατέστη v. l. 345, 6. ἀντεκαθίστατο 293, 17 (sed ἐγκατέστησαν 331, 24). ab ἀντιπαρατάττω: ἀντεπαρετάξαντο 269, 26. Augm. transpositum: ἠπαιτήθη 136, 6. ἠπαίτησε 493, 11 (ἠπαίτει nonnulli 367, 32). ἐδιοίκει 109, 12 (plerique 81, 6). ἐπεσύναξαν 257, 28; 310, 18. ἠφόρισαν 170, 18; 202, 24 (variant codd. 72, 3). διηνόχλει 39, 14. παρηνόχλουν 96, 3. προεφήτευσε 455, 13 not.; 468, 5. Augm. neglectum: ἔασεν 184, 2; 325, 20 (nonnulli 154, 28; 446, 11). ἐκκλησίαζον 40, 31; 68, 10. συνεκκλησίασεν 122, 1. ἑλλήνιζεν 46, 18. ἐπαίρετο 439, 27. ἐπενέχθη 474, 16. μετενθρονίασε 128, 26. οἰκειοῦτο 445, 11. οἰκειώθη 165, 5. ὑπερασπίζετο 471, 4 (plerique ἐξέμεσε 90, 25. ἐξετάσθησαν 180, 16. ἐρήμωσε 300, 1; 303, 30; 327, 3; 453, 3. οἰνοχόει 194, 10 alia). In plusquamperfectis δεδώκει 147, 10. δεδώρητο II, 19, 1; 21, 24 (in nonnullis γεγόνει 121, 16. γεγόνεισαν 145, 5. ἐκκέκοπτο 167, 27). Reduplicatio neglecta in perfectis ἀπληκευμένος 321, 2; ἁρματωμένος 433, 11. καστελλωμένος 298, 16. ῥινοκοπημένος 361, 30; 441, 26. σαγματωμένος 441, 22. σιδηρωμένος 156, 18. ὑπαντηκότες 364, 12 (in nonnullis ἀτιμασμένος 90, 16. βαπτισμένος 18, 6; 400, 16. ἐξαρτισμένος 373, 16. κατασκευασμένος 14, 3. παρασκευασμένος 52, 2 ac praesertim in iis verbis quae ab ο litera incipiunt veluti ὁπλισμένος, ὁρμισμένος, ὁρισμένος, ὀχυρωμένος aliis). Reduplicatio insolita ζεζοφωμένος 480, 27 (διαρερηγμένος in plerisque 232, 28).

αὔγος: aurora ἀπὸ ἑσπέρας ἕως αὔγους 186, 4.

αὐθεντία: τῇ βασιλικῇ αὐθεντίᾳ χρωμένη 26, 3. ἦλθον ἀπὸ Ῥώμης λαβόντες αὐθεντίαν ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου Ῥώμης 165, 13.

αὐθεντικός: ὁ αὐθ. χάρτης τῶν πεπραγμένων ἐν Χαλκηδόνι 155, 17. οἱ ἄρχοντες αὐθεντικῶς κατάγονται ἐν τοῖς ἐπισκοπείοις 489, 10.

αὐθεντέω: αὐθεντήσας προσέθηκε τοῖς κεφαλαίοις ἀνάθεμα 151, 21. αὐθεντήσαντες ἐπίσκοπον ἑαυτοῖς ἐχειροτόνησαν 241, 7.

αὐστηρότης: plur. ἀντιρρητικαὶ αὐστηρότητες II, 12, 7.

αὐτοδέσποτος: τὸ τῶν Ῥωμαίων αὐτοδέσποτον κράτος 307, 6.

αὐτοκρατορέω: 413, 3.

αὐτομολέω: οἱ Λαζοὶ ἀθετήσαντες Ῥωμαίους καὶ πρὸς Πέρσας αὐτομολήσαντες πάλιν τοῖς Ῥωμαίοις προσερρύησαν 229, 16.

αὐτόμολος: μάρτυς αὐτ. 416, 26.

αὐχήν: τοὺς αὐχένας εἰς τὰς ἐπάλξεις ἐπιθεῖναι i. e. ascendere muros 396, 16.

αὐχμηρός: ὁ ἥλιος αὐχμηρότερος γέγονε 39, 1.

ἀφεγγής: νὺξ 305', 1.

ἄφθορος: ἡ ἄφθορος μήτηρ Χριστοῦ 402, 5.

ἀφιερόω: assigno. εἰς τὴν ἀφιερωθεῖσαν αὐτῷ ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων χώραν ὑποστρέψει 270, 11.

ἀφίημι: Aor. prioris exempla ἀφῆσαι 458, 13 et ἀφήσαντες 456, 22 in omnibus codd. ἀφῆσαι in yz 333, 7 (ἀφεῖναι c); 11 (ἀφεῖναι x). — (ἀφίησεν 389, 11 et ἀφίησαν 388, 13 pro ἀφῆκεν, ἀφῆκαν codd. y).

ἀφιλάργυρος: 493, 34.

ἀφορίζω: De augmento cf. v. Augmentum.

ἀφώτιστος: ἀέρος κατάστημα σκυθρωπὸν καὶ ἀφώτιστον 477, 15.

ἀχειροποίητος: ἡ θεανδρικὴ μορφὴ ἣν ἀχειροποίητον οἱ Ῥωμαῖοι δοξάζουσιν 255, 15. ἀχειροποίητος εἰκὼν II, 11, 12.

ἀχειροτόνητος: χειροτονίας ἐπισκόπων ἐποίει ἀχ. ὧν 110, 31.

ἀχλυώδης: nebula offuscatus. ἀχλυώδης ἥλιος τῆς σωτηρίας ἐπανατέλλει II, 26, 2.

ἄχρι: ἄχρις εἰς 196, 1; 199, 12. ἄχρι καὶ εἰς τὰ τείχη 8, 7.

Βαδική: Lect. corr. codd. pro βάδισις 277, 23.

βαθύκρημνος: λόχμη II, 7, 35.

βάϊον: palmae ramus, indeque dicta singula ludorum circensium certamina. ἐπάτησε τὸν τράχηλον αὐτῶν ἄχρις ἀπολύσεως τοῦ πρώτου βαΐου 375, 10. — βαΐων κυριακή dominica palmarum 449, 25 (alii κυριακὴ τῆς βαϊοφόρου).

βαλλίζω: tripudio. ψάλλοντες βαλλίζουσι Messaliani 63, 15.

βάλλω: aor. primi novitii exempla in omnibus codd. tradita ἐκβάλαι 326, 22. ἀναβάλας 353, 25. — ἐκβάλαι deteriores omnes 157, 30 ubi ἐκβάλει b. ὑπερβάλαι 12, 4 optimus cum dy. ἀντιβάλαι 183, 21 in solis y, quod re-

Genetivus: gen. absoluti praeter morem saepissime ponuntur a Theophane veluti 9, 20 *Κωνσταντίνου — διάγοντος, ὁρῶν τοῦτον ὁ Γαλλέριος.* 20, 11 *καταστήσαντος τοὺς παῖδας Καίσαρας ἀπήλαυσεν εἰρήνης.* 46, 1 *Μακεδονίου τὸν θρόνον κατέχοντος μετήγαγε τὸ σῶμα Κωνσταντίνου.* 72, 24 *τοῦ δὲ βασιλέως κατασιγήσαντος τὸν λαὸν ἱππικὸν γενέσθαι ἐκέλευσεν.* 97, 10 *τοῦ δὲ εἰσελθόντος ἔφη* similiterque 104, 23; 112, 33; 124, 24; 141, 3; 162, 2; 169, 7; 213, 27; 266, 33; 268, 9 al. locis plurimis; item II, 6, 21; 7, 22; 29, 5.

γεννητικός: *ἔδει ἐξ αὐτῶν τὸν τῆς θεοφανείας ἐπώνυμον γεννητικῶς ἀποστίλψαι φωστῆρα* II, 4, 14.

γεώδης: *γ. οὐσία* 404, 22.

γημάω: *Εὐδοκία κατὰ γνώμην Πουλχερίας γημᾶται Θεοδοσίῳ* 83, 21.

γηποvικός: *γηπονικῶς ζῆν* 487, 15. Dat. *γήρατι* II, 24, 18.

γῆρας: gen. *γήρους* by 74, 4 (*γήρως* xz). dat. *γήρει* in bdy 24, 32 et in b 48, 30 (rell. *γήρᾳ*).

γηροκομεῖον: 251, 17; 486, 31.

γηροτροφέω: *γηροτροφεῖσθαι ἐκ τῶν δημοσίων* 274, 13.

γιγαντιαῖος: *ἀνὴρ γιγ.* 314, 4.

γιγαντογενής: *γυνὴ γιγ.* 171, 29.

γίνομαι: Aor. primi *ἐγενάμην*, cuius apud recentioris aevi scriptoribus exempla plurima inveniuntur, certum omniumque codicum consensu confirmatum exemplum in Theophanis chronographia non extat. Semel optimus b 141, 2 *γεναμένης* ubi rell. *γενομένης*, bis codd. yz 177, 28; 248, 21, semel codd. hy 248, 24 similes formas tradunt, reliquis locis haud ita multis aut singuli codices, imprimis f (185, 2; 194, 8; 205, 2; 210, 13; 247, 9), d (51, 3; 337, 5), g (250, 20; 263, 5) aut singulae codicum familiae, y (368, 19; 456, 21), d e m (30, 22; 232, 29). Quam ob causam eiusmodi formas e textu scriptoris omnino removi.

γινώσκω: Aor. primi *ἔγνωσα* unicum exemplum in omnibus codicibus traditum habes 297, 15 *συγγνώσαντα.* 289, 11 *ἐπανέγνωσε* omnes praeter d, qui haud raro deterioris linguae menda correxit. 192, 25 *γνώσαντος* yz sed x *γνόντος* praebent.

γλυκολογία: 191, 13.

γλυκύτης: *ἡ σὴ γλυκύτης* in epistola Theodosii II imp. ad Eudoxiam filiam 101, 9.

γλωσσαλγεῖν: loquacem esse 23, 12.

γλωσσόκομον: *γλ. ἀργυροῦν* in quo sancta crux deponitur 26, 18.

γλωσσοκοπεῖν: *τινα* alicuius linguam recidere 341, 25; 369, 26; 468, 13 (ubi *γλωσσοτομεῖν* d).

γλωσσοτομεῖν: *τινα* eodem sensu 111, 17; 351, 20 (var. lect. *γλωσσοκοπεῖν* y); 416, 19; 496, 29. *γλ. τινα ἀπὸ τῆς φάρυγγος* 186, 29.

γνοφώδης: *γν. νεφέλη* 40, 1.

γνώμων: *ἔχειν τινὰ σύμβουλον καὶ γνώμονα τῆς κοινῆς σωτηρίας* 342, 19.

γογγυστής: murmurator II, 18, 15.

γοητικός: *γ. μαγγανεῖαι* artes magicae 15, 9; II, 24, 28.

γραμματοδιδάσκαλος: ludimagister 9, 34.

γραμμιστής: pictor 294, 20; 22.

γρῖπος: rete 437, 23.

γρονθίζω: pugnis caedo 246, 13.

γυναικομανέω: insano mulierum amore flagro 16, 33.

γυναικομανής: *γυναικομανέστατος* 12, 26.

γυναικόπαιδα (*τά*): *ἐκβαλὼν τὰ πλεῖστα γυναικόπαιδα* 388, 29.

γυρεύω: *γ. τὰς πόλεις* in urbibus circumvagari 171, 31.

Δαιμονιώδης: *δ. θυσία* 503, 11. *δαιμονιωδῶς ἀλλοτρίαις γυναιξὶν ἐκέχρητο* 108, 21.

δακτυλίδιον: annellus 224, 19.

δαμαλίς (gen. *-ίδος*): iuvenca *εὗρηκε τὴν δαμαλίδα ἁπαλήν* 283, 19.

δαπανάω: exhaurio. *νόσῳ μακρᾷ δαπανώμενος* 11, 17.

δαπάνη: victus, commeatus. *ὕπαρχος ὢν τοῦ στρατεύματος καὶ τῆς δαπάνης* 146, 23. *χρυσὸν εἰς ῥόγας πεμπόμενον καὶ ὅπλα καὶ δαπάνας ἐχειροῦτο* 157, 16. *οὐχ εὑρίσκειν δαπάνας* 317, 31, similiterque 384, 7; 397, 3; 14; 21; 419, 14; 15; 452, 12.

δαπάνημα: eod. sensu. *ἡ τοῦ δαπανήματος ἀρχή* 148, 6. *δαπανήματα ἀποστέλλειν τινί* 278, 19.

δαρμός: *δαρμοῖς καὶ ἐξορίαις καὶ δημεύσεσιν ὑποβαλεῖν τινα* 482, 29; 483, 28; 486 5.

δειλανδρία: ignavia 309, 31.

δειλανδρέω: paveo 407, 13; 467, 10 (sed *δειλανδρίσας* altero loco omnes altero plerique codd.).

δειλαίνω: *ἐκ θεοῦ δειλανθέντες* 86, 3. Item *δειλαίνειν* scribendum erat 212, 13 ubi *δειλιαίνειν* e codd. male recepi.

δειλιάω: timidum esse. *ἐδειλίασεν, δειλιάσας* absol. 208, 28; 310, 22; 349, 9; 351, 24; 447, 2; 3; 470, 18. Cum infin. *ἐδειλίασε προσβαλεῖν* etc. 305, 5; 333, 11. *ἐδειλ. τὴν ἐγχείρησιν* 270, 9. *τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ βασιλέως* 294, 25. *ὃν (τὸν Ἀβουμουσλὶμ) δειλιάσας* 429, 6.

δεκαετηρίς: decennalia imperatoris. *μετὰ τὴν πρώτην δεκαετηρίδα, τῷ δεκάτῳ τρίτῳ αὐτοῦ ἔτει* 32, 31. (*δεκαετερίς* codd. ut *εἰκοσαετερίς*.)

δεκαετής: 454, 13.

δέομαι: *δεόμενοι τῷ βασιλεῖ* 209, 28.

δέσποινα: Titulus Verenae uxoris Leonis I imp. 129, 2; 10. Constantinae uxoris Mauricii 293, 9.

δεσποτικός: imperialis *δεσποτικὸς οἶκος τῶν Μαρίνης* 240, 26. *δεσποτικὸν μοναστήριον* 298, 25 (*βασιλικὰ μοναστήρια* 486, 31). — *ἐκύρωσε πρὸς αὐτοὺς δεσποτικὴν εἰρήνην* 356, 7 cuius conditiones imposuit *ὡς δεσπότης*.

δήμαρχος: Circi factionum praeses 287, 22; 289, 3; 28; 293, 14; 294, 14; 17.

δημεύω: *τινα*, bonorum proscriptione mulcto 97, 5; 98, 23; 107, 17; 135, 1; 230, 14 al. Pass. *δημεύεσθαι* 36, 8; 51, 16; 185, 31; 186, 16 al.

δημιουργέω: *δημιουργοῦσι ξυλοπέδας* 255, 6.

δημοκρατέω: turbas factionum agere. *ἐδημοκράτησε τὸ Βένετον μέρος ταραχὰς ἐγείροντες καὶ . . φόνους ἀπεργαζόμενοι* 166, 26 (*ἠτάκτησε* Malalas).

δημοκρατία: *δημοκρατίαι* turbae factionum *ἐγένοντο κοσμικαὶ δημοκρατίαι καὶ φόνοι* 181, 17. — i. q. *ἀναρχία*. *τῇ γαμετῇ ἐσπούδαζε τὴν πολιτείαν περιποιήσασθαι ἢ δημοκρατίαν ἐγεῖραι Χριστιανοῖς ἐπὶ τοῖς προλαβοῦσι κακοῖς* 492, 27.

δῆμος: *δῆμοι* factiones circi. *συναχθέντων τῶν λαῶν καὶ τῶν δήμων* 72, 25. *ὁ στρατὸς καὶ οἱ δῆμοι* 165, 27. *τὰ στρατεύματα καὶ οἱ δῆμοι* 254, 7; 279, 20. *οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει δῆμοι* 170, 28. *ὁ δῆμος* (ambarum factionum *δημόται*) 184, 21; 185, 8; 19; 200, 3; 375, 11. *ὁ δῆμος καὶ οἱ ὄχλοι* 294, 21. *ὁ λαὸς πᾶς καὶ ὁ δῆμος* 441, 24. *οἱ δῆμοι* passim. *οἱ ἐπισημότεροι τοῦ δήμου* 289, 6. iidem *τὰ πρωτεῖα τ. δ.* 293, 15.

δημοσιεύω: *ἕκαστος ἐλεύθερος ὅπου θέλει ἀκινδύνως δημοσιεύει* 183, 1 in publicum prodit.

δημοτεύω: *ὁ βασιλεὺς ἐδημότευσε πολλοὺς καὶ ἔπεμψεν εἰς τὸ μακρὸν τεῖχος* 233, 12 multos e *δημόταις* armavit.

δημότης: Factionibus circi ascriptus. *οἱ οἰκοῦντες τὴν πόλιν συγκλητικοὶ καὶ ἐργαστηριακοὶ καὶ δημόται καὶ πᾶν ὀφφίκιον* 377, 29. cf. 184, 4; 185, 27.

δημοτικός: *ταραχὴ* 184, 3; 235, 30. *στάσις* 237, 6. a *δημόταις* facta.

δημώδης: *ταραχὴ* eod. sensu 165, 21.

διαβάλλω: evulgare. *ἵνα μὴ διαβληθῇ ὁ σκοπὸς ἡμῶν* 392, 21.

διαβεβαιόομαι: *διαβ. τινα περὶ βασιλείας* 368, 31. *ὅρκοις φρικτοῖς διαβεβαιοῦσθαί τινα περὶ πάσης εὐημερίας* 485, 31. *βαπτισθεὶς ὑπὸ Εὐδοξίου ὅρκῳ διεβεβαιώσατο αὐτὸν τὰ Ἀρείου φρονεῖν* 57, 5.

διαγελάω: *τὸ πρᾶγμα* 262, 25. Pass. *διαγελᾶσθαι τὸ εὐαγγέλιον παρασκευάζων* 10, 1.

διαγίνομαι: *τῆς νόσου* 282, 28 (sed *ἐκ τῆς νόσου* 417, 11).

διαδέχομαι: *τινά* in locum alicuius succedo 97, 29; 30; 119, 18; 381, 13. Sed *ὁ βασιλεὺς διαδέχεταί τινα* successorem alicui dat. 174, 24; 178, 18; 438, 23. cum gen. *διαδέχεσθαί τινα τῆς στρατηγίας* 262, 5. Pass. *διεδέχθη ὁ ἔπαρχος* 239, 6.

διαζωγραφέω: *τῶν ἀρετῶν τὴν κτῆσιν τῷ βίῳ διαζωγραφῶν ὡς ἀρχετύπῳ πίνακι* II, 14, 1.

διαζώννυμι: accingo. *ἐβάδιζον διεζωσμένοι* 221, 2. *τὸ παραμήριον ᾧ ἦν διεζωσμένος* 381, 4.

διαίρεσις: pars. *τὸν στρατὸν εἰς τρεῖς διαιρέσεις ἐχώρισε* 315, 12.

διακινέω: proficiscor. *σὺ σφάζεις καὶ διακινεῖς* 183, 14 (*πότε σφάζεις καὶ ἀποδημεῖς* 183, 13).
διάκων: *τὸν διάκονα* cod. b 48, 1. *τοῦ ἀρχιδιάκονος* 452, 30 codd. praeter d.
διαλαλιά: *ἐν ταῖς διαλαλιαῖς λόγιος καὶ ἐχέφρων ἐλογίζετο, ἐν δὲ ταῖς πράξεσι ἀσέμνως τὸν βίον διατελῶν ἀδόκιμος ἐδείκνυτο* 381, 28.
διαμαντεύω: *διαμαντεύσαντες ἑαυτοῖς.. εἰσῆλθον εἰς τοὺς οἴκους καὶ κατέκαυσαν ἑαυτούς* codd. xy *διεμαντεύσαντο ἑαυτοῖς.. καὶ εἰσελθόντες.. κατέκαυσαν ἑαυτούς* z 401, 25. (divinantes sibi . . domos introierunt et incenderunt semet ipsos Anast., unde et ipsum *διαμαντεύσαντες ἑαυτοῖς* legisse verisimile fit.)
διαμαρτυρία: *τέσσαρας διαμαρτυρίας συνέταξαν* 162, 14.
διαμεριμνάω: sollicitus sum 458, 24.
διανήχομαι: transeo, natandi notione prorsus sublata. *σχεδίας ποιήσαντες τὸν ποταμὸν διενήξαντο* 281, 29. Item *τὸν ποταμὸν διανήξασθαι* 273, 8.
διαπετάννυμι: *ἀετὸς τὰς πτέρυγας διαπετάσας* 104, 11.
διάπλασις: conformatio, species. *εἰς ἀκεφάλου ἀνδρὸς διάπλασιν τυπωθῆναι* 499, 8.
διάπρυμνος: *ναῦς* i. q. *δίπρυμνος* 234, 8, nisi *δίπρυμνος* restituere mavis.
διάπυρος: fervidus, vehemens. *δ. Ἀρειανός* 55, 4; 59, 16. *φίλος διάπυρος τῶν αἱρετικῶν* 488, 24.
διαπυρσεύω: *διαπ. τὰς λαμπηδόνας τῆς ἀρετῆς ἐπὶ πᾶσαν γῆν* II, 22, 25.
διαρκής: *ἡδονή* perdurans 334, 25.
διαρρήγνυμι: *οἱ Χάζαρεις διαρρήξαντες τὰς Κασπίας πύλας* 315, 26 per Caspias portas irruptionem facientes. (sed *διαρρήξαντες τὰς πύλας τοῦ δεσμωτηρίου* 345, 22 portas carceris infringentes.) — *διαρερηγμένος* plerique codd. 232, 28.
διάρρηξις: *τὸν χάρτην λαβεῖν ἐσπούδαζεν πρὸς διάρρηξιν* optimus cod. 155, 19. (rell. male *καὶ διαρρῆξαι* et *διαρρῆξαι*.)
διαρρήσσω: *διαρρήσσουσι τὰς σκηνάς* 485, 19 (*διαρρήξαντες τὸ σκηνοπήγιον* 260, 17).
διάρρινος: *διάρ. δέχεσθαι φάρμακον* 435, 31 per nares. (*διάρινον* codd.)
διασκεδάω: *τὴν βουλήν τινος* consilium alic. pervertere 396, 17; 474, 5.
διασκέπτομαι: *λίαν ὑπῆρχε διεσκεμμένος περὶ τὰ πολεμικά* 426, 11.
διάσκεψις: *νόμον ἐξέθετο τοῖς καταδικαζομένοις θανάτῳ προθεσμίαν λ΄ ἡμερῶν εἰς διάσκεψιν δίδοσθαι* 73, 2. ad rem retractandam.
διασκοπέω: *διεσκοπεῖτο* med. 206, 15.
διάστημα: *πολλοῖς διαστήμασι εἴσω χωρῆσαι τῆς χώρας αὐτὸν πεποίηκε* 146, 12 (*διάστημα* intervallum inter duas mansiones interpositum? sicuti *μονὴ* dicitur: *ἀπὸ τεσσάρων μονῶν τῆς θαλάσσης αὐλίζεσθαι* 190, 12).
διαστροφή: *πολλάς τινι διαστροφὰς ἐφευρεῖν* 158, 2. *διαστροφὴ γέγονε περὶ τὸ πάσχα* 225, 5.
διαταγή: *ἐκ διαταγῆς βασιλικῆς* ex mandato imperatoris 441, 11.
διάταξις: constitutio *αἱ Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου διατάξεις πρὸς Μιλτιάδην* 18, 2. *αἱ νεαραὶ διατάξεις* novellae constitutiones Iustiniani 177, 19.
διατέμνω: *χώραν*, depopulor 271, 4.
διατυπόω: in testamento constituo 357, 14.
διατυχέω: *τοῦ βουλεύματος* 263, 10.
διαφαύω: illucesco. *διαφαυούσης κυριακῆς* 229, 6; 236, 8. *διαφαύοντος σαββάτου* cod. g (i. e. z) 231, 14, ubi *διαφαίνοντος* xy.
διαφημίζω: famam spargo. *τὸν βασιλέα φεύγειν διαφημίσαντες* 359, 4. *διαφημίσαντες ὅτι ἀνέστη* 501, 11. *διαφημίσας τοῦτον ὡς ἐπίβουλον αὐτοῦ* 443, 17.
διάφορος: *διάφοροι ἄνθρωποι, τόποι* etc. „complures“ ubique fere a Theophane dictum sine ulla diversitatis vel praestantiae significatione. — *διαφορωτέρα ὁδός* brevior 312, 23. — *διαφόρως ἐπαίμνυτο* saepius 285, 3.
διαφρουρέω: *τὰ μακρὰ διεφρούρησε τείχη* 279, 19.
διδάσκω: cognitum reddere aliquid. *τὰ καθ᾽ ἑαυτὸν ἕκαστος Ἰουλίῳ ἐδίδαξεν* codd. omnes 38, 16, vereor ut recte. (*Ἰουλίῳ ἐγνώρισεν* Excerpta Barocc.)
διδασκαλικός: *μηδ᾽ ὅλως ὢν διδασκαλικός, ἄγριος δὲ καὶ ἀνήμερος* de episcopo 97, 30.
διδράσκω: Aor. 1 *ἀποδρᾶσαι* 397, 19. *διαδρᾶσαι* 387, 23; 479, 18.
δίδωμι: *διδ. τινι* i. q. *δίδωμί τινι πληγάς*. *δὸς αὐτῷ κατὰ κρανίου* 283, 22. *δέδωκεν αὐτῷ μετὰ δόρατος εἰς τὸ χεῖλος* 318, 22. *δίδωσι τῷ ἵππῳ τῇ μάστιγι* 350, 25. *λαβὼν τὸ κάδιον δίδωσι κατὰ κορυφῆς τοῦ βασιλέως* 351, 31. — *ἔδωκεν ἐπὶ τὰ ἀριστερά* sese convertit 388, 14. *νῶτα δοῦναί τινι* 218, 10;

306, 6. — E recentioribus verbi *διδόναι* formis Theophanes adhibet hasce: Aor. I coniunct. *ἵνα δώσῃς* 349, 11. *ἵνα δώσῃ* 363, 9. *εὐχαριστίαν ἀποδώσῃ καὶ ὑπερεύξηται* 4, 21. *ὅπως ἐνέγκῃ καὶ ἀποδώσῃ* 194, 6. *μὴ κακὸν ἀντὶ κακοῦ ἀποδώσῃς* 248, 23. *ἵνα ἐπαινέσῃ καὶ ἀποδώσῃ* 311, 2. *ἐὰν ὁ θεὸς ἀποδώσῃ* 373, 25. (*ὑπισχνεῖτο αὐτοῖς διδόναι εἰ καταπροδώσωσιν αὐτῷ Ῥωμαίους* plerique 195, 13) *ὅπως τὸ στράτευμα παραδώσῃ πολέμοις* 278, 34. *εἰ μὴ ποιήσητε καὶ παραδώσητε αὐτόν* 472, 12 (*συνέθεντο δοῦναι τὴν βασιλείαν εἰ προδώσῃ* cf. 116, 11 rell. *προδώσει*). *φοβήθητε τὸν θεὸν, μὴ προδώσητε ἑαυτούς* 388, 2. *ἀποστέλλει Ἀνδρέαν ὅπως μὴ συνδώσῃ τῷ ἀντάρτῃ* 349, 4. Aor. I partic. *ὑποκλεψάσης ἓν τῶν μειρακίων καὶ τὸ ἑαυτῆς ἐπιδωσάσης* 290, 8. (*δόσῃς* etc., *δοσάσης* haud raro in codd. scriptum). Formae a verbo *δίδειν* derivatae hae inveniuntur: Praes. *δίδει* 452, 24. *ἀποδίδει* 357, 1. Inf. *δίδειν* 152, 11 (*διδεῖν* ce) 158, 24 (*διδεὶν* cy) 412, 21 (*διδεῖν* cem) *παραδίδειν* 392, 14 (*παραδιδεῖν* cem). Partic. *δίδων* 335, 25 (*διδῶν* y *διδών* x). — 3 plur. praes. *δίδωσι* omnes 360, 31 ubi *δίδουσι* e coni. in textum recepi cum frequentissima esset in Theophanis codicibus literarum *ω* et *ου* permutatio. Item 104, 17 *δίδωσι* codd. praeter d, qui *διδόασι* tradit. Sed *δίδουσι* fort. scribere praestat. *διδοῦμεν* 393, 6 et *παραδιδοῦμεν* 392, 9 plerique codd. tradunt.

διεγείρω: excito 89, 17. *διεγ. τὰ στρατευματα* 428, 23. *τινὰ λόγοις παραινετικοῖς* 307, 2. *τὴν προθυμίαν τινός* 215, 31. *πάντας καὶ εὐέλπιδας παραινεῖν εἶναι* 503, 2. *διεγ. τινὰ εἰς ζῆλον* 59, 26. *εἰς ἐκδίκησιν* 496, 22. *διεγ. τινὰ κατά τινος* 79, 11; 265, 3; 424, 28. *διεγείρεται Ἠλίας* 378, 24. *διηγέρθησαν οἱ Ἄραβες* 360, 28.

διέγερσις: *διέγερσιν ἔχειν τοὺς στρατιώτας ἐδίδασκεν* 303, 15.

διειδής: limpidus. *κρῆναι διειδέσταται* 191, 21.

διεκφεύγω: 372, 30 codd. y (sed *ἐκφεύγω* xz).

διενθυμέομαι: considero II, 23, 35.

διευθετέω: *διευθετήσας τὰ κατὰ Ἀδριανούπολιν* 500, 7.

διευθύνω: *οὕτω τὰ τῆς ἀρχῆς τῷ Ἀβδελᾷ διευθύνεται* 429, 14 bene et solide constituitur principatus.

διήρης: *διήρεις εὐμεγέθεις κακκαβοπυρφόροι* 353, 21; 419, 23. *πυρσοφόροι* 384, 9. *σίφωνας πυρσοφόρους κατασκευάσας εἰς διήρεις τούτους ἐνέβαλεν* 397, 11.

διϊππεύω: *χρόνων ἱκανῶν διϊππευσάντων* II, 10, 21.

δικαιοκρίτης: iustus iudex deus 285, 13.

δικέρατον: duae siliquae 412, 21.

δικόρυφος: *δ. παιδίον* 272, 32.

διμηναῖος: 90, 8.

διοικέω: *προεφασίσαντο τὸν βασιλέα παραγεγονέναι εἰς τὸ πραιτώριον ἐπὶ τὸ διοικῆσαί τινας τῶν ἐκεῖσε ὄντων* 369, 6 ut de captivis statueret. — *τῷ δήμῳ παρενοχλοῦσιν, ἵνα ὁ Κρούκης διοικήσῃ* 287, 14 ut *διοικητοῦ* factionis circi munus susciperet. — De augmento cf. s. v. Augmentum.

διοικητής: administrator pecuniae publicae 367, 27; 412, 18, 21.

διορίζω: *τὸ διορίζον μεταξὺ Λιβύης καὶ Εὐρώπης* 426, 3.

διπλόη: *τὸ ἁπάσης διπλόης ἀμέτοχον τῆς πίστεως* II, 20, 18.

διχονοέω: *διχονοῆσαν τὸ πλῆθος ὥρμησαν κατ' ἀλλήλων* 185, 17.

διχόνοια: dissidium 91, 19; 106, 11; 147, 1.

διχοστασία: *ἔρις καὶ διχοστ.* 460, 6.

διψάω: c. acc. *τὴν τῶν διῃρημένων ἕνωσιν* 30, 5.

διώκω: expello (opp. *ἀνακαλεῖσθαί τινα* 66, 21) 58, 13; 137, 24; 153, 10; 389, 23; 466, 9. *διωχθῆναι* expelli 236, 15; 329, 8 cum gen. *τοῦ παλατίου* 47, 9. *τῆς ἐκκλησίας* 134, 20. *τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς* 215, 26. *τοῦ λιμένος* 370, 16. cum *ἀπὸ*: *ἀπὸ τῆς Περσίδος* 371, 21. — repello *Ἰωάννης τοῖς Οὐανδήλοις εἰσέβαλεν, ὁ δὲ Τζάτζων ἐδίωξεν αὐτόν* 195, 29. *ἐδίωξεν τοὺς βαρβάρους* 65, 28. — *ἐδίωξε μέχρι Συριῶν* profectus est 147, 3 (*ἐδῄωσε* v. l.). — *ἐδίωκε τὴν πατρίδα* patriam petebat 40, 12. — *διώκειν ὀπίσω τινός* 179, 20.

διωρία: occasio 471, 13 (v. l. *διορία*).

δοκέω: *Παῦλόν τινα δοκούμενον ὀρθόδοξον εἶναι ἐπίσκοπον προεβάλετο* 222, 17. *διὰ δοκουμένης εὐλόγου προφάσεως* 365, 20. — *τὸ δοκεῖν* adverbialiter positum. *παρέργως, τὸ δοκεῖν, ἔβλεπον. ἐποίησαν, τὸ δοκεῖν, εἰρήνην* etc. 221, 1; 418, 21; 436, 14; 480, 22; 495, 18.

δοκιμάζω: statuo, utile esse censeo: *δοκιμάσαντας κατὰ Φράγγων παρατάξασθαι* 403, 13. *Ἀρτάνασδος ἐδοκίμασεν ἀνοῖξαι τὰς πόρτας* 419, 19. Interdum eodem plane sensu ac *πειρῶμαι*. *φυγεῖν δοκιμάσας καὶ μὴ ἰσχύσας* 326, 25 similiterque *Ἑρμογένους τοῦτο πληρῶσαι δοκιμάσαντος ὁ δῆμος τὸν οἶκον αὐτοῦ ἐνέπρησε* 42, 28.
δολιόφρων: *φατριάρχης* II, 9, 25.
δολοφονία: 267, 12.
δοξολογία: *ἤρξατο ἡ δοξολογία τοῦ θεοῦ ὑψοῦσθαι* 455, 10 dei laudes ad coelum efferri coeptae sunt.
δουλεύω: *τὸν Ἄσπαρα* codd. by 95, 24.
δουλικός: *δουλικῶς χρᾶσθαί τινι* 489, 9.
δοχεῖον: cisterna 440, 15. — *θεοῦ καθαρώτατον δοχεῖον* II, 20, 14.
δοχή: *ἔδοξε τῷ βασιλεῖ μετὰ δοχῆς καὶ ὀργάνων εἰσελθεῖν* 383, 8 ubi fort. de comitatu procerum dictum. — *Τοῦ Τουδούνου τεθνηκότος οἱ Χάζαρεις εἰς δοχὴν αὐτοῦ ἀπέκτειναν τὸν τουρμάρχην σὺν τοῖς τριακοσίοις στρατιώταις* 379, 11 inferias afferentes interfecerunt. *δόχια* Turcarum lingua *τὰ ἐπὶ τοῖς τεθνεῶσι νόμιμα* vocari tradit Menander Prot. frg. 43 sub fin. Quare *δοχίν* i. e. *δόχιον* scribendum esse suspiceris. Ceterum *δοχήν* in solo cod. f traditum, reliqui *δογήν* s. *δουγήν*.
δραματουργία: *ἤλεγξεν αὐτοὺς Ἀλαμούνδαρος δραματουργίᾳ τοιαύτῃ* 159, 24 huiuscemodi commento.
δραπετεύω: *τινός*. *ἡ μακροῖς χρόνοις τῶν βροτῶν δραπετεύσασα καρτερία* II, 25, 14. *τί*. *δραπετεύειν τὸ χειραγωγεῖσθαι* II, 26, 26.
δράσσομαι: c. acc. *δραξάμενος τὸν τούτου τράχηλον* 381, 3.
δραστικός: efficax. *ἡ τοῦ ὑγροῦ πυρὸς δραστικωτάτη ἐνέργεια* 396, 14.
δρομαῖος: Adv. *δρομαίως* in plerisque codd. 107, 7; 471, 12.
δρόμος: *ἀστέρων* 186, 3.
δρόμων: navis longa pugnis navalibus gerendis apta. Expresse dicitur, *ἦσαν δὲ καὶ δρόμωνες διὰ ναυμαχίαν ἐνενήκοντα* 189, 18. (opp. *ναῦς ἀνὰ μυριάδας πέντε μεδίμνων χωροῦσαι*, naves onerariae). Similiter *κατῆναι σιτοφόροι* et *δρόμωνες* 396, 28 (cf. 396, 24). Dromonibus ignis Gregorianus vehitur 353, 22; 397, 11. Dromones inter maximas Byzantinorum naves fuisse vides 377, 26: *πᾶσαν ναῦν δρομώνων καὶ τριηρῶν καὶ σκαφῶν μυριαγωγῶν καὶ ἁλιάδων καὶ ἕως χελανδίων*, sed commemorantur dromones etiam in Istro flumine vehentes 276, 32. Dromonibus imperatores utuntur 184, 27; 288, 22; 358, 29; 417, 31; 444, 17 et praetores in provincias abeuntes 368, 21; 378, 27; 398, 18 (*δρόμων ἐξελαστικός*). — 384, 9; 424, 6.
δροσώδης: *ἀήρ* 307, 22.
δροῦγγος: caterva militum: *μετὰ πλήθους Βουλγάρων καὶ δρούγγου* si vera lectio 217, 27.
δύνω: *δύναντος ἡλίου* 281, 32.
δυσάντητος: *τὸ δυσάντητον τοῦ καιροῦ* 502, 17.
δυσειδής: *ἡ δυσειδὴς ὄψις τοῦ τυράννου* II, 29, 18.
δυσεξόδευτος: *τόπος* 256, 18.
δυσκίνητος: *τὰ προσόντα δυσκίνητα συνεπιφέρεσθαι ἠδυνάτουν* 486, 17 res immobiles quas possidebant.
δυσμάχητος: *τόπος ἀσφαλὴς καὶ δυσμάχητος* 358, 2.
δύσπιστος: *περὶ ὧν κατὰ μέρος διεξιέναι τοῖς μετέπειτα δύσπιστον* 492, 1 creditu difficile.
δυστροπία: morum perversitas 477, 17.
δυστύχημα: 290, 3; 13.
δυσφημέω: *τινα* probris incesso aliquem 293, 13; 305, 3.
δυσφημία: *εἰς δυσφημίαν καὶ λοιδορίαν ἐτράπησαν* 500, 17.
δυσφορέω: *κατά τινος* 118, 21.
δυσχειμέριος: *ἐκ τοῦ δυσχειμερίου τῶν τόπων* cod. b 148, 24. *χειμερίου* rell. *δυσχειμέρου* s. *δυσχειμερινοῦ* scrib.
δυσχέρεια: *ὄρος ἀπότομον καὶ πολλῇ δυσχερείᾳ κατεχόμενον* 206, 17. — *ὁδὸς δυσχερὴς καὶ ἀδιόδευτος* 282, 30.
δυσχωρία: *ἐπὶ τὴν δυσχωρίαν τοῦ ὄρους ἔφυγον* 206, 7. *αἱ δυσχωρίαι τοῦ Αὐρασίου ὄρους* 207, 16. *αἱ τῶν Οὔννων δυσχωρίαι* 310, 20. — 139, 5; 308, 10.
δωρέομαι: *τοὺς παῖδας . . χρήματα ἱκανὰ ἐδωρήσατο* 200, 9 (*ἐδωρήσατο τὴν*

ἀδελφὴν ἓν τῶν ἀκρωτηρίων codd. y 187, 15). οἱ δωρηθέντες ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἄρτοι 42, 33.
δωροδοκέω: muneribus datis corrumpo. δωροδοκήσαντες τοὺς τῆς βίγλας 471, 25.
δωροφορέω: δωροφορεῖσθαι τὰ κατὰ συνήθειαν καὶ ἀντιδιδόναι 403, 2.
δωροφορία: codicum lectio vitiosa pro δορυφορία 45, 2; 102, 9.
Ἐάν: cum ind. ἐάν ἐστιν ἐλεύθερος 183, 3 in verbis sermonem vulgarem plebis in circo vociferantis reddentibus. — ἐὰν pro ἂν positum 182, 9; 24 et fort. 403, 9, ubi codd. ὃ ἐὰν δύνηται praebent.
ἑαυτοῦ: ad primam et secundam personam relatum. ἡμεῖς τὴν ἑαυτῶν ἀμαθίαν οὐκ ἀγνοοῦντες 4, 3. συνεγραψάμεθα οὐδὲν ἀφ' ἑαυτῶν συντάξαντες 4, 13. ἕως πότε ἑαυτοὺς καταρᾶσθε 182, 18. ὁρᾷς ἑαυτὸν Ἰσοκάσιε 115, 13. οὕτω πρόσεχε πᾶσιν ὡς ἑαυτῷ 248, 27. θύσωμεν ἑαυτοὺς ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν 310, 28. μὴ προδώσητε ἑαυτούς 388, 2. ποῖον δοῦλον ἑαυτὸν ἀποκαλεῖς 394, 20. κατὰ τῆς ἑαυτοῦ κεφαλῆς τοῦτο ἐποίησας 406, 9. ἐμοῦ πρὸς τοῦτο ἀνάξιον ἑαυτὸν ἀποφηναμένου 458, 28. ἐπάρωμεν ἑαυτοὺς II, 5, 22. ἀσπίλους ἑαυτοὺς παραστήσωμεν II, 6, 2. σῶζε τὴν ἑαυτῆς ψυχήν II, 8, 27.
ἐάω: De augmento neglecto cf. s. v. Augmentum.
ἐγγόνη: neptis 92, 21; 118, 19; 168, 21.
ἔγγων: i. q. ἔγγονος, 108, 23. Gen. ἔγγονος 332, 1 codd. praeter d cuius in huiusmodi rebus nulla est auctoritas. Acc. ἔγγονα 119, 12; 341, 27 (praeter d). — ἔγγονα in quibusdam codd. 176, 12; 380, 20 alii ἔγγονον.
ἐγγράφω: οἱ τὰς ἱστορίας ἐπιμελῶς ἐγγράφοντες plerique codd. 272, 33, ubi aut cum codd. x γράφοντες aut e coni. συγγράφοντες scrib. videtur.
ἐγείρω: de aedificiis, extruo 233, 1 et var. lect. 234, 17. — ἐγείρομαι surgo e sella. τοῦ πατριάρχου ἐγερθέντος (ἀναστάντος interpretatur cod. d) 461, 26.
ἐγκαθορμίζομαι: πρὸς τὴν βασιλίδα πόλιν II, 23, 33.
ἐγκαινισμός: dedicatio 31, 12.
ἐγκαλέω: accuso, κατά τινος 140, 10; 489, 3. περί τινος: ἐγκαλούμενος περὶ τούτων 105, 26. Aliis locis commonendi vel vituperandi potius significationem habet μαθοῦσα Σοφία ἐλυπήθη καὶ ἐνεκάλεσε τῷ βασιλεῖ, ὁ δὲ μετεμελήθη 246, 15. πρέσβεις ἀποστείλας πρὸς τὸν Χαγάνον ἐνεκάλει περὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ γεγονότων ἀθέσμων 302, 16. ἐγκαλούμενος ὁ βασιλεὺς ὑπὸ Θεοδοσίου τοῦ πατρικίου, ὅτι πάντες καταβοῶσιν ἡμῶν, δέσποτα 489, 28.
ἐγκατάλειψις: οὐκ ἔστιν ἐγκατάλειψις θεοῦ ἐν τοῖς ἐπικαλουμένοις αὐτόν 398, 2.
ἐγκατοικίζω: ἐγκατοικίζομαι σεμνείῳ II, 18, 37.
ἐγκαυχάομαι: absol. pos. 491, 22. Cum ἐν 350, 15.
ἐγκρατής: περὶ χρημάτων κτῆσιν 10, 22. — ἐγκρατῶς μάχεσθαί τινι 271, 9.
ἐγκρίνω: ἐγκρίνεσθαι de somniorum interpretatione: τὸ εἶναί σε ἐν Θεσσαλονίκῃ (scil. in somnio) θὲς ἄλλῳ νίκην ἐγκρίνεται 346, 5.
ἔγκρυμμα: 253, 30; 313, 25; 394, 4; 7.
ἐγκύκλιος: παιδευθῆναι τὰ ἐγκύκλια artes liberales (opp. αἱ θεῖαι γραφαί) 75, 34. — ἐγκύκλιος ἐπιστολὴ concilii Nicaeni 22, 16.
ἐγχειρέω: πρὸς τὴν ἐπιβουλήν 259, 18. εἴς τι 4, 7 (cf. ἐπιχειρεῖν εἰς ἐπιβουλὴν 80, 17). — ἐγχειροῦσιν αὐτοῖς τὰ χαρτοθέσια 431, 2 corrupta lectio videtur ex ἐγχειρίζουσι nata, ut ἐγχειρῆσαί τινι ἀρχήν, πόλεμον 105, 13; 268, 6 ex ἐγχειρίσαι.
εἴδησις: ἄνευ τῆς βασιλικῆς εἰδήσεως 340, 9. χωρὶς εἰδήσεως τῆς βασιλείας 457, 17.
εἶδος: εἴδη res aromaticae, species. εἴδη Ἰνδικά, πεπερί τε καὶ φύλλον Ἰνδικὸν καὶ κόστον καὶ κασσίαν 278, 22. εὗρον εἴδη ἀπομείναντα, ἀλόην πολλὴν κ. τ. λ. 322, 3. σάχαρ τε καὶ ζιγγίβερ καὶ ἄλλα εἴδη πολλά 322, 6 eodemque sensu dictum videtur 230, 24 οἴνου καὶ λάρδου καὶ παντοίου εἴδους εὐθηνία ἦν, σίτου δὲ καὶ κριθῆς λεῖψις. 443, 18 ἐποίησεν εὐθηνῆσαι τὰ εἴδη.
εἰδωλικός: ναὸς εἰδ. 24, 2.
εἰδωλοθυσία: τῇ ἡμέρᾳ τῆς εἰδωλοθυσίας αὐτῶν 335, 16.
εἰδωλολατρέω: μεμφόμενος πάντας ὡς εἰδωλολατρήσαντας ἐπὶ τῇ προσκυνήσει τῶν ἁγίων εἰκόνων 406, 28.
* **εἴθοις**: cum indic. aor. i. q. εἴθε 182, 29; 183, 9; 346, 3; 457, 20. (vv. ll. εἴθυς, ἤθυς, ἴθοις, ἤθοις).
εἰκονικός: εἰκ. ἀνατύπωσις II, 11, 7.
εἰκόνισμα: εἰκονίσματα τῶν ἁγίων II, 23, 10; 25, 17.

εἰκοσαετής: 464, 18. — *εἰκοσαετηρίς* vicennalia imperatoris 21, 11; 22, 28 (*εἰκοσαετερίς* codd. ut *δεκαετερίς*).
εἰλέω: fornico. *κτίσας γέφυραν εἴλησε καμάρας φοβερὰς πέντε* 234, 17 scripsi e coni., cum *ἤλισε* codd. y, *ἤγειρεν* rell. praebeant. Locus sine dubio e Malalae chronographiae parte deperdita desumptus est, cui vocabulum *εἰλέω* hoc sensu dictum familiare.
εἰλύω: *ἐβάδιζον εἰλυόμενοι ὡς κυνηγετοῦντες* 221, 1.
εἰρηνεύω: c. acc. compello ad pacem. 77, 4; 170, 28; 239, 5; 242, 6.
εἰρηνοποιέω: pacifico, *στασιαστάς* 481, 8.
εῖς in fine vocabuli pro — *αῖοι*: *Ῥωμεῖς* omnes fere codd. 393, 19. *Μανιχεῖς* codd. y 182, 16.
εἰσπηδάω: *κατά τινος* 196, 3. — figur. *εἰσπηδᾶν εἰς τὸ τῆς ἱερωσύνης μέγεθος* 459, 16.
εἰσπράττω: *εἰσπράττομαι δίκην, λόγους τινα* 86, 8 (ubi *τοῖς Πέρσαις* codd. deter.) 242, 15.
ἐκ: *ἐκ παιδόθεν* pleonast. 261, 15. — *ἐξ αὐτῶν* similia om. voc. *τινές, πολλοί*: *βασάνοις αὐτοὺς ὑποβαλὼν ὡς καὶ ἀποθανεῖν ἐξ αὐτῶν* 50, 10. *ἐκ τῶν παλαιῶν κτισμάτων κατηνέχθησαν* 177, 26. *ἐρευνήσας, εἰ ἐσώζοντο ἐκ τῶν μετὰ Φωκᾶ στρατευσάντων, δύο μόνους εὗρεν* 300, 4. *πίπτουσιν ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν* 407, 12. *ἔμειναν ἐξ αὐτῶν εἰς οἶκον* 432, 3.
ἑκάτερος: *προσαγαγὼν ἑκάτερον τῶν σταυρῶν* de tribus crucibus dictum 26, 12.
ἐκβάλλω: educo *λιτὰς εἰς Ἱερουσαλήμ* 237, 11 dimitto *τοὺς κατεχομένους ἐν ταῖς φυλακαῖς* 326, 22; 23. *ἐκβαλὼν τὰ γυναικόπαιδα* e castello 388, 29. — *ποιεῖν παραδείσους καὶ ὕδατα ἐκβάλλειν* rivulos aquarum quoquoversus spargere, ut videtur 403, 27.
ἔκβασις: eventus, exitus. *ἐκαραδόκει τὴν ἔκβασιν* 291, 24.
ἐκβλήσκω: 184, 10.
ἔκγονος: pronepos. *Κωνσταντῖνος ἔκγονος Ἡρακλείου* (Constantis scil. Heraclii nepotis filius) 361, 23.
ἐκδαπανάω: *ταῖς καλλίσταις τῶν πράξεων ἐκδαπανήσας τὸ δύνασθαι* II, 27, 26 (*ἐνδαπανήσας* coni. L. Dindorf in Steph. Thes. s. v.)
ἐκδημέω: *πρὸς κύριον* i. q. morior 3, 26; II, 4, 23.
ἐκδίκησις: *ἐκδ. ποιεῖν τῶν φόνων* 166, 32. *τοῦ μάρτυρος* 279, 22. *κατελθεῖν εἰς ἐκδίκησιν Οὐαλεντινιανοῦ* 71, 7. *διεγείρειν τινὰ εἰς ἐκδίκησιν τῆς ἀληθείας* 496, 22.
ἐκζητέω: *τινὰ* ulciscor aliquem 176, 9. *τὸν φόνον τινός* 230, 13.
ἐκθαμβέω: *ἐκθαμβεῖσθαι ἐπὶ τῷ παραδόξῳ* 50, 6.
ἔκθαμβος: *ἔκθ. γενόμενος ἐπὶ τούτῳ* 50, 7.
ἐκκλησιάζω: *ἐκκλησίαζον* augmento neglecto 40, 31; 68, 10.
ἐκκοπή: *ἐκκοπαὶ μελῶν* 405, 9. — impedimentum II, 6, 7 sed corrig. vid. *ἐγκοπή*.
ἐκκόπτω: c. gen. *τινὰ τοῦ ζῆν* 32, 23. — *ἡ φωνὴ τοῦ ὁμοουσίου τῇ ἀντιθέσει τῶν ἐχθρῶν ἐκκόπτει τοὺς βαπτιζομένους* deterret 42, 11. — *ἐκκόπτειν τὴν ἀδικίαν* 478, 32.
ἐκκορακίζω: evello. *τοὺς ὀφθαλμούς τινος* 297, 25.
ἐκλήπτωρ: *τῶν δημοσίων φόρων* 385, 21.
ἐκλογή: *ἡ ἐξ ἀρχῆς τοῦ θεοῦ εἰς Μαρκιανὸν ἐκλογή* 104, 1. — electa manus militum *τὴν ἐκλογὴν Σαΐν τῷ στρατηγῷ παραδούς* 315, 4. *ἔχων ἐκλογὴν μονοζώνων στρατιωτῶν* 471, 22.
ἐκλύω: *τινά* profligare et dissolvere alicuius exercitum 425, 4.
ἐκμυκτηρίζω: irrideo. *τινὰ τῆς εὐηθείας τῶν λεγομένων* II, 24, 9.
ἐκνευρόω: enervo 309, 11; 491, 3.
ἐκνήφω: c. gen. *τῆς ἁμαρτίας* 362, 3.
ἔκνομος: Superl. *ἐκνομώτατος* 342, 17.
ἐκπληρόω: *ἑορτήν* 278, 20. *κέλευσιν* 460, 9.
ἐκπλήττω: *ἐκπληττόμενος τὴν θέαν καὶ τὴν φρόνησιν αὐτοῦ* 316, 12.
ἐκπλοΐζω: *ἐκπλοΐσαι* cod. c *ἐκπλοῆσαι* codd. dz 368, 24, ubi *ἐκπορῆσαι* em. *ἐκπορθῆσαι* f in *ἐκπορίσαι* corr. cf. *ἐκπορίζω*.
ἐκποδὼν γίνομαι: 82, 4; 107, 26; 165, 17 amoveor, pellor. (idem *ἐκ μέσου γίνομαι* 11, 19).
ἐκπορεύομαι: exporto. *φορτία* 141, 17 (sic byz *ἐμπορεύεσθαι* x). — *ἐκ-*

πορευόμενος πανταχόθεν τὰ τρόφιμα lect. vitios. codd. y 139, 4 ubi rell. *ἐμπορευόμενος*.

* **ἐκπορίζω**: *ἐκπορίζων ὁ στόλος κατελήφθη ὑπὸ χειμερίου ζάλης* 354, 8. *ἐν τῷ ἐκπορίζειν τὸν στόλον λαίλαψ εἰς αὐτοὺς ἐνσκήψας τούτους διεσκόρπισεν* 399, 7. Hos locos respiciens etiam 368, 24 scripsi *ἐν τῷ Ἰουλιανησίῳ λιμένι μεθορμίσας πρὸς τὸ ἐκπορίσαι τῆς πόλεως*, cum codd. plerique *ἐκπλοΐσαι*, nonnulli *ἐκπορῆσαι* s. *ἐκπορθῆσαι* praebeant. Tribus his locis *ἐκπορίζειν* (hoc sensu lexicis ignotum vocabulum) de navibus per Hellespontum in mare Aegaeum devectis adhibetur, quare hunc genuinum vocabuli usum esse statuo. Cuius rei luculentum testimonium praebet Georgius Monachus, qui p. 638, 5 ed. Muralt Theophanis narrationem p. 399, 5 sqq. secutus dicit: *οἱ μὲν ἐν Προικονήσῳ καὶ ταῖς ἄλλαις ἀκταῖς ἀπώλοντο, οἱ δὲ ἐξαβυδίσαντες . . ὑποβρύχιοι πάντες ἐγένοντο*, ubi *ἐξαβυδίζειν* (vocabulum et ipsum lexicis addendum) Theophanis *ἐκπορίζειν* reddit i. e. praeternavigantes Abydum in mare Aegaeum evaserunt.

ἔκπτωσις: abdicatio imperii 477, 29.

ἐκταγή: *ἀπαιτήσεις καὶ ἐκταγαὶ καὶ δημεύσεις* 367, 28 exactiones.

ἐκτήκω: *ἐκτετηκὼς τῇ τῶν δαιμόνων ἀπάτῃ ὡς μὴ ἀνέχεσθαί τινος γεύσασθαι ἄνευ μαντείας* 13, 1.

ἐκτίθημι: *ἐξέθετο νόμον, ὅρον, κανόνα, ἴδικτον, τύπον* 22, 27; 62, 19; 69, 15; 73, 1; 112, 2; 177, 15; 330, 21; 361, 30.

ἐκτιμόω: *ἐκτιμωθῶσι* v. l. pro *ἐκτιμηθῶσι* 487, 16.

ἔκτοτε: c. gen. *καιροῦ* 113, 27; *ἔκτοτε λοιπόν* 169, 12; 458, 5. *ἔκτοτε* absol. 294, 26; 367, 1.

ἐκτρέπω: *τὰς τένδας* tabernacula detendo 388, 27.

ἐκτρέχω: c. acc. *τὴν Ἀρμενίαν ἐξέδραμον* 161, 29. *ἐκδραμὼν τὰς πρὸς ἀνατολὴν διεξόδους* 313, 5. *τὰ πλησιάζοντα τῷ Δανουβίῳ ἐκτρέχει* 358, 14.

ἐκτύπωμα: *νεφέλη ὥσπερ σάλπιγγος ἐκτύπωμα ἔχουσα* 115, 2.

ἐκτύπωσις: *τῆς θεοτόκου μορφῆς* II, 11, 13.

ἐκτύφλωσις: excaecatio cod. d 472, 21.

ἐκφαντορία: *ἐκφαντορίαι δογματικαί* II, 3, 19.

ἔκφημι: *τὴν ἰδίαν δόξαν ἐκφάναι* 100, 21.

ἐκφόβησις: *εἰς ἐκφόβησιν βασιλέων* 411, 5.

ἐκφωνέω: *ἐκφωνεῖν τύπον περὶ τῶν ἐπισκόπων* 176, 20 similiterque *τὰ ἐκφωνηθέντα ὑπὸ τῆς συνόδου* 22, 24. *κιτατόριν μεταθεσίμου ἐκπεφώνηται* 384, 22. — *τρανῶς ἐκφωνήσας τὴν θείαν λειτουργίαν* (postquam lingua mutilata est) 416, 22. — *ἐκφωνεῖν τό· „ὁ γὰρ λαός σου ἱκετεύει σε"* 432, 10.

ἐκχέω: *ἐκχύσας* 421, 26.

* **ἐκχοέω**: *πολλὰ ἐδωρήσατο ὁ βασιλεὺς πρὸς τὸ ἐκχοηθῆναι αὐτούς* 216, 21 (*εἰς τὴν ἐκχόϊσιν* Malalas, unde sua deprompsit Theophanes; sed Malalae codex *ἐκχόησιν*, similiterque corruptum vocabulum legisse Theophanes indeque vocem *ἐκχοηθῆναι* pro *ἐκχοϊσθῆναι* sibi finxisse videtur.)

ἐκχοϊσμός: *Ἀλυπίου τὰ ἀφανῆ τῶν θεμελίων κατορύξαντος διὰ τὸν ἐκχοϊσμὸν* (per locum ubi fossa facta erat) *ἄνεμος ἐπιπνεύσας τὴν παρεσκευασμένην ἄσβεστον ἐξηφάνισεν* 52, 1. — *κεντηνάρια πέντε διδόναι πρὸς ἐκχοϊσμόν* (i. e. *πρὸς τὸ ἐκχοΐζειν*) 173, 8.

ἐκχωρέω: trado cedo. *Πουλχερία δωρεὰν ὑπέβαλεν ἀπαραλόγιστον ἐκχωροῦσαν πρὸς δουλείαν Εὐδοκίαν* 101, 15.

ἐκψύχω: morior 51, 7.

ἐμβατή: alveus balnei. *εἰ μὴ τὸ ὕδωρ τῆς ἐμβατῆς ἐν ᾗ εἰσῆλθεν Εὐνόμιος ἐκένωσαν* 59, 19 (v. l. *ἐμβάτης*).

ἐμβρόντητος: fulmine caesus. *θείῳ σκηπτῷ κεραυνωθεὶς ἐμβρόντητος γέγονεν* 164, 19.

ἐμμελετάω: propositum habeo. *γνώμῃ τοῖς ταπεινοῖς ἐμμένειν ἐμμελετήσασα* II, 19, 30.

ἐμπαιγμός: *κατ' ἐμπαιγμὸν ἔσυρον τὸν ἀνδριάντα* 49, 13.

ἐμπαίζω: c. acc. *με* var. lect. codd. y 389, 15; 390, 10. (Pass. *ἐμπαιχθῆναι ὑπό τινος* 161, 3; 395, 14.)

ἐμπαράσκευος: paratus 123, 24; 188, 31.

* **ἐμπεριάκτος**: vagabundus *ἕνα τῶν ἐμπεριάκτων ψευδερημίτην* 496, 27.

* **ἐμπλωΐζω**: conscendo naves. *ἐλθὼν ἐν Σηλυμβρίᾳ καὶ ἐμπλωΐσας φθάσας*

ἐν τῷ καστελλίῳ θνήσκει 448, 17 (v. l. ἐμπλοῖσας, ἐμπλοήσας, εὐπλοήσας. Eodem sensu ἐμπλώϊσις apud Mich. Attal. p. 223, 23; 224, 11 ed. Bonn. citat. a Cumanude).

ἐμπομπεύω: ἐνεπόμπευον τὸ λείψανον διὰ τῆς πόλεως lect. vit. codd. deteriorum 47, 18. ἐπόμπευον optimus.

ἔμπρακτος: qui dignitate fungitur. ἐμπράκτους καὶ απράκτους ἀπέκτεινεν 375, 6. — De imperatore cum sollemni obsequio incedente προῆλθεν ἔμπρακτος, similia 400, 8; 15; 447, 24.

ἐμπρήζω: τῆς δυσωδίας Οὐάλεντος ἐμπρηζομένου ἀντελάβετο 65, 21. alii codd. ἐμπριζομένου, neutrum ut vid. recte, sed ἐμπρηθομένου v. ἐμπυριζομένου scribendum esse vidit Classenus.

ἐμπτύω: c. acc. 327, 4; 8; 441, 25 (solus cod. c. 327, 8; 441, 25 αὐτῷ tradit). ἐμπτυόμενος καὶ ὑβριζόμενος ὑπὸ τοῦ λαοῦ 438, 1. ὑπὸ παντὸς τοῦ λαοῦ ἐμπτυσθῆναι τούτους ἐποίησε 438, 18.

ἔμπυρος: ναῦς 396, 8.

ἐμφάνεια: apparitio. θαύματα ἐγένοντο ἐξ ἐμφανείας τῆς θεοτόκου 67, 15. θείας ἐμφανείας ἠξιοῦτο 81, 15.

ἐμφανής: conspicuus, nobilis 26, 12; 367, 26; 369, 18; 378, 6; 387, 20.

ἐμφανίζω: indico, accuso. ἐμφανίσαι οὐ συγχωροῦμαι 183, 3. — ἐμφανίζομαί τινι comparere in iudicio. οὐκέτι ἐτόλμησε ἐμφανισθῆναι τῇ συνόδῳ 106, 6.

ἐμφορέω: repleo, satio ἐμφορηθῆναι τῆς ὁράσεως 280, 27.

ἐμφυσάω: pass. εἰ ἐμφυσηθῇ πταρμικῷ τινι 435, 26.

ἐναέριος: προῦπτος καὶ ἐναέριος φλὸξ 413, 27.

ἐναλλακτός: ἡ καθ᾽ ἡμέραν ἐναλλακτὴ ἐπωνυμία II, 3, 10.

ἐναποδείκνυμι: efficio ματαίας τὰς ἐλπίδας II, 16, 18. τὴν χεῖρα ἐλευθέραν μώλωπος II, 21, 19. ἐλεύθερα τὰ κτήνη τῆς λοίμης II, 25, 36. κῶφα τὰ βέλη II, 27, 17. λαμπρόν τινα παραστάτην τοῦ βήματος II, 27, 30.

ἐναπόκλειστος: 394, 20.

ἐναπομένω: εἰς οἶκον 487, 3. κατὰ τὴν Κύπρον 499, 30.

ἐναποτίθημι: τῇ φρουρᾷ 265, 6.

ἐνάρετος: ἀνὴρ 97, 29; 103, 12; 134, 30.

ἐνάστειος: τὰ ἐνάστεια καὶ προάστεια μνήματα codd. y 423, 25, sed τὰ ἐν ἄστει καὶ προαστείοις μνήματα legendum videtur. cf. var. lect.

ἐνασχολέομαι: ἐπὶ τὰ λάφυρα 255, 26.

ἐνδυτή: vestis ὑπαλλάξας τὴν ἐνδυτὴν 450, 4.

ἐνδύω: ἐνδύω τινὰ (scil. τὴν πορφύραν) 44, 6. ἐνδ. τινὰ Αὔγουστον 65, 30. — ἐνδυσάμενος τὴν παρακοὴν 193, 22.

ἐνεδρεύω: c. infin. ἐνήδρευσαν ἀνελεῖν Εὐφήμιον 139, 18.

ἐνεργέω: efficax sum. οὐδὲ αὐταὶ ἐνήργουν 318, 28.

ἐνευδοκιμέω: ἐν ἔργῳ τινί 221, 31. ἐν πολέμῳ 262, 8.

ἐνέχυρον: i. q. ὅμηρος 344, 23.

ἐνέχω: τινί succenseo alicui 98, 25; 407, 25.

ἐνηχέω: ἑορτὴν ἐξ ἑορτῆς ἐνηχούμενοι ἐπείγονται γέρας αἴσιον κελαδῆσαι II, 3, 10.

ἐνιδρύω: τινὰ τῷ θρόνῳ 69, 6.

ἐνισχύω: τινὰ κατὰ τῆς ἀληθείας 121, 14.

ἐνναυαγέω: ταῖς ἐλπίσιν II, 13, 9.

ἐννοήτωρ: v. l. codd. y 478, 15 pro εὐνοήτωρ.

ἐνοικία: domicilium II, 18, 21; 21, 24.

ἐνούσιος: dives. ἦν ἐνούσιος σφόδρα 328, 17. opulentus, splendidus γάμοι ἐνούσιοι 382, 24.

ἐνοχλέω: cum acc. rei. τοῦτο τοῦ λαοῦ ἐνοχλοῦντος 449, 26.

ἔντευξις: indoles. ποίας ἐστὶν ἐντεύξεως; 286, 5.

ἔντιμος: pretiosus. λίθοι ἔντιμοι gemmae 199, 21. μάργαρος καθ᾽ ὑπερβολὴν ἔντιμος 123, 8.

ἐντυγχάνω: ἄνδρας ὅσους ἐνέτυχον ἔκτειναν 196, 21 (sed ἔτυχον dz). ἐντυχὼν αὐτὴν b. 153, 3.

ἐνυβρίζω: cum acc. τὸ λείψανον 47, 18. τὸ σχῆμα τῶν ἐπισκόπων 177, 15.

ἔνυλος: materialis εὐχαὶ τῶν ἐνύλων εἰς ἅπαν ἀποκαθάρασαι II, 20, 11.

ἐνυπόγραφος: subscriptionem habens. λόγος 390, 12; 479, 22.

ἐξαγγέλλω: confiteor τὴν παρανομίαν 56, 5 celebro, τὰς πατρῴας ἀριστείας 264, 26.
ἐξάγκωνα: ἐξ. δῆσαί τινα 378, 9.
ἐξαγόρευσις: confessio rei arcanae. ἡ ἐκ τῶν ἐξαγορεύσεων προσγινομένη αἰσχύνη 443, 10.
ἐξαδέλφη: 451, 7 et ἐξαδέλφης plerique codd. 157, 18 ubi ἐξ ἀδελφῆς scribendum.
ἐξάδελφος: 84, 4; 125, 12; 418, 4; 421, 4.
ἐξάερον: atrium 464, 28.
ἐξαίρω: tollo, erado τὸ ὄνομα Φίλικος ἐξῆρε τῶν διπτύχων 132, 32 (ἀπήλειψεν 133, 17).
ἐξαναδίδωμι: τοὺς κληρονομήσαντας ἐξαναδιδόναι τῷ δημοσίῳ ἠνάγκασεν 487, 11.
ἐξαναστρέφω: funditus everto 487, 28.
ἐξανάστροφα: ἐξ. κάθησθαι 408, 16; 420, 30; 441, 22.
ἐξαργυρίζω: depeculor 487, 9.
ἐξάρτησις: navium instructio 345, 26; 385, 14 (quamquam nulla sit in codicibus varietas lectionis ἐξάρτισις s. ἐξάρτυσις scrib. esse suspicor).
ἐξαρτίζω: εὑρηκὼς ἁλιάδα ἐξηρτισμένην 373, 16. ἐξαρτίσαντες στόλον 353, 14 (sed ἐξαρτήσαντες codd. plerique).
ἐξάρχω: de praesidibus conciliorum 21, 18; 100, 10; 427, 31. ὁ πάντων ἐξάρχων 425, 24. ἐξάρχων τῆς διοικήσεως τῶν πραγμάτων codd. y 402, 25 sed rell. ἔξαρχος. οἱ ἐξάρχοντες τῆς πλάνης 430, 28.
ἐξαρχέω: στρατηγοῦντος τῆς ἕω καὶ ἐξαρχοῦντος αὐτῆς Ἀρεοβίνδου byz 145, 19. ἐξάρχοντος x sed ἐξάρχου ὄντος verisimilius.
ἐξαστράπτω: ὡραίως II, 6, 17 lucem splendidam emitto.
ἔξαψις: inflammatio τῆς πυρώδους ἐκκαύσεως 404, 21.
ἐξεδαφίζω: deleo ἐξ. πάντας ἕως οὐροῦντα πρὸς τοῖχον 378, 20. (p. 379, 20 codd. praeter duo, qui ἐδαφίσαι tradunt, ἐκδαφίσαι s. ἐκδαφῆσαι praebent, quod haud scio an infinitivus sit a Theophane ipso perperam ab indic. ἐξεδάφισε factus).
ἐξεικονίζω: imagine exprimo ἁρμονίαν II, 15, 15.
ἐξειλέω: i. q. ἐκφεύγω 218, 13; 227, 5; 236, 11; 299, 18; 320, 2; 424, 7.
ἐξελαστικός: δρόμων 398, 18.
ἐξιλεόω: placo ἐξιλεώσασθαι τὸν θεόν 492, 16.
ἐξογκόω: tumidum reddo. χειμὼν ἐξογκοῖ κύμασι τὴν θάλασσαν II, 21, 38.
ἐξομαλίζω: τὰ κύματα ἐξομαλίζουσι τὴν θέσιν τῶν τειχῶν πρὸς τὴν πτῶσιν 39, 21.
ἐξορύττω: metaphor. tollo, nego ἐξορύττει Χριστοῦ τῆς θείας σαρκὸς τὸ ὁμοίωμα II, 23, 8.
ἐξουθενέω: τὴν βίβλον 153, 5.
ἐξουσιάζω: μηδέν 464, 19.
ἐξουσιαστής: κύριος καὶ ἐξ. 367, 16.
ἐξυδατόω: ἐξυδατῶσαι πόλιν τῷ πρὸς αὐτῇ ποταμῷ 39, 18.
ἐξυπνίζω: τινὰ expergefacio 104, 13.
ἐξωνέομαι: ὀλίγων ταλάντων ἐξωνεῖσθαι τὸ Ῥωμαϊκὸν ἐκ τοῦ δυσχειμερίου τῶν τόπων 148, 23.
ἐπαίρω: Aor. II part. ἐπαρών 150, 16. ἔπαιρεν codd. x 224, 21. ἐπαίρετο omnes 439, 27.
* **ἐπαιχμαλωτεύω:** 482, 31.
ἐπακμάζω: ταῖς ἀρεταῖς II, 19, 25.
ἐπαλγέω: τινί condoleo 43, 14.
ἐπαληθεύω: i. q. ἀληθεύω II, 22, 5.
ἐπαμύνω: cum acc. τοὺς ἠδικημένους στρατιώτας plerique 204, 19 sed dat. restitui e codd. x.
ἐπαναγινώσκω: ἐπανάγνωθι Ἀναστασίῳ 162, 5. ἐπανέγνωσε τῷ λαῷ, ὅπως — ἀφίκωνται 289, 11.
ἐπαναγνωστικόν: scil. γράμμα. λαλῆσαι μὴ δυνάμενος ὁ βασιλεὺς δι' ἐπαναγνωστικοῦ τὰ συμφέροντα τῷ λαῷ κατάδηλα πεποίηκεν 252, 9.
ἐπαναζεύγνυμι: revertor 145, 13; 160, 28; 247, 11; 251, 14 al.
ἐπανακρίνω: percunctor 389, 26.

ἐπανατρέπω: subverto, refello. *ἀνατροπὴν Ἰουλιανὸς ἔγραψε τῶν εὐαγγελίων ἣν ὁ μέγας Κύριλλος . . ἐπανέτρεψεν* 52, 6.
ἐπανατρέχω: recurro 143, 24; 27; uterque locus e cod. b restitutus.
ἐπαοιδία: incantatio 488, 30.
ἐπαράομαι: c. acc. pers. *ἐπαρώμενοι τὸν στέφοντα καὶ τὸν στεφόμενον* 176, 26. *τοὺς τούτων ἄρχοντας* 502, 2.
ἐπαυγάζω: *αἰθρίας ἐπαυγασάσης* II, 13, 10.
ἐπεγείρω: *ἐπεγείρομαί τινι* assurgo alicui honoris causa 349, 8; 20; 23.
ἐπείκτης: praefectus opificibus ab imperatore constitutus, idem qui *ἐργοδιώκτης. Ἰουστινιανὸς ἔκτισε τὰ τοῦ παλατίου περιτειχίσματα καὶ ἐπέστησεν ἐπείκτην Στέφανον* 367, 15. *ἔστησεν (Ἀρτέμιος βασιλεὺς) ἐπείκτας καὶ ἤρξατο κτίζειν δρόμωνας* 384, 9.
ἐπείσακτος: *πλῆθος Περσικὸν καὶ ἐπείσακτον* caterva Persarum et mercenariorum 144, 25.
ἐπίβασις: *ἁρπαγαῖς καὶ ἐπιβάσεσιν λυμαίνεσθαί τινα* 500, 28.
ἐπιβεβαιόω: confirmo *τὰ προκεκυρωμένα δόγματα* 360, 3.
ἐπιβελτιόω: in meliorem statum proveho. *προεχειρισάμεθα Ζήνωνα βασιλέα ὥστε τὸ ὑπήκοον ἐπιβελτιωθῆναι* (*βελτίω θεῖναι* Malalas) 129, 15.
ἐπιβιόω: ultra vivo *ἑπταετίαν ἐπιβιούς* 137, 4.
ἐπιγράφω: inscribo c. acc. *ὧν τὰ πρόσωπα ἐπέγραψε μέλανι κεντητῷ „Ἀρμενιάκος ἐπίβουλος“* 469, 13. — *ἐπιγράφω τινί τι.* adscribo alic. aliquid *τῷ βασιλεῖ τὴν σωτηρίαν* 80, 3. *Εὐφημίῳ τὰς ἐπιβουλάς* 139, 13. *τῷ θεῷ τὰ τῆς νίκης* 490, 19.
ἐπιδέξιος: idoneus. *πεδίον ἐπιδέξιον πρὸς πόλεμον* 318, 14.
ἐπιδιορθόω: *ἐπιδιορθώσασθαι τὰς διαφωνίας* 3, 16.
ἐπιδιώκω: *ὀπίσω τινός* 359, 6 absol. 143, 25; 196, 20; 307, 29.
ἐπιζάω: ultra vivo. *ἐπέζησαν μῆνας δύο* 68, 19.
ἐπιθαλάμιος: *ἐπιθ. εὐωχία* II, 15, 18.
ἐπιθέτης: impostor 150, 13.
ἐπικαλλωπίζω: *στέμμα ἐπικαλλωπισθὲν διὰ μαργαριτῶν* 454, 25.
ἐπικάμπτω: flecto animum. *ἐπικαμφθεῖσα τοῖς ὀδυρμοῖς* 78, 25.
ἐπίκλην: cognomento. *Τιμόθεος ὁ ἐπίκλην Ἐλοῦρος* 110, 25. *Τιμόθεος ὁ ἐπίκλην Λευκός* 112, 9. *Ἰωάννης ὁ ἐπίκλην τῶν Βιγκομάλου* 114, 13. *Ἀθανάσιος ὁ ἐπίκλην Κηλίτης* 133, 30. *Ἰωάννης ὁ ἐπίκλην Ἡμοῦλα* 140, 30. *Ἰωάννης ὁ ἐπίκλην Καταίας* 340, 2. *Πατρίκιος ὁ ἐπίκλην Κλαυσῦς* 365, 26. *Βαάνης ὁ ἐπίκλην Ἑπταδαίμων* 372, 6. *Βαρδάνης ὁ ἐπίκλην Τοῦρκος* 479, 16. Aliis locis *τὸ ἐπίκλην* eodem sensu adverbialiter positum *Ἰωάννου τὸ ἐπίκλην Κυρτοῦ* 138, 8. *Τιμόθεον τὸ ἐπίκλην Λιτροβούλην* 155, 26. *Ἰωάννην τὸ ἐπίκλην Πιτζιγαῦδιν* 355, 16. *Στεφάνῳ τὸ ἐπίκλην Ῥουσίῳ* 368, 16. *Στεφάνῳ τὸ ἐπίκλην Ἀσμίκτῳ* 377, 24. *Γεώργιον τὸ ἐπίκλην Σύρον* 378, 27. *Μαῦρον τὸ ἐπίκλην Βέσσον* 379, 18. *Ἰωάννῃ τὸ ἐπίκλην Στρουθῷ* 380, 12. *Γεωργίου τὸ ἐπίκλην Βουράφου* 383, 12. *Σισίννιον τὸ ἐπίκλην Ῥενδάκιν* 400, 27. *Ἀλέξιον τὸ ἐπίκλην Μουσουλέμ* 466, 5. *Βαρδάνιον τὸ ἐπίκλην Ἀνεμᾶν* 482, 30. *Θεοδόσιον τὸ ἐπίκλην Σαλιβαρᾶν* 486, 2. Qua in re mirum est quod omnibus locis, quibus nomen casu recto positum sit, *ἐπίκλην* cum articulo casus recti coniunctum sit, reliquis locis *τὸ ἐπίκλην* omisso articulo adhibeatur. Unde suspiceris illud *τὸ* ex articuli formis *τοῦ, τῷ, τὸν* ubique esse corruptum, praesertim cum 100, 16 cod. b. *Χρυσαφίου τοῦ ἐπίκλην Τζουμᾶ* tradat, deteriores omnes *τό.* Sed ipse b 155, 26 cum reliquis *Τιμόθεον τὸ ἐπίκλην Λιτροβούλην* praebet et *τὸ ἐπίκλην* solum agnoscit Nicephorus patriarcha Theophanis aequalis (cf. Indicem edit. meae v. *ἐπίκλην*. Exemplum illius *τὸ ἐπίκλην* vel cum casu recto coniuncti habes 49, 5. *Γεώργιος τὸ ἐπίκλην Βούραφος*). — *ἐπίκλην* omisso articulo unicum exemplum habes *Ῥώμυλος ἐπίκλην Αὐγούστουλος* 119, 17.
ἐπίκλησις: invocatio. *δαιμόνων ἐπικλήσεις* 413, 23; 421, 31; 448, 24.
ἐπικλύζω: c. dat. *ἐπικλύσαντες οἱ Ἀλαμάννοι τῷ Κωνσταντίου στρατῷ* 8, 7.
ἐπικουρέω: c. acc. *ἔγραψε πρὸς τὸν Χαγάνον παρακλήσεις τοῦ ἐπικουρεῖν τὰ Ῥωμαίων πράγματα* 303, 7.
ἐπικρατής: *ἐπικρ. γέγονε τῆς Περσίδος* 360, 22.
ἐπικράτησις: *κομήτης προμηνύων τὴν τῶν Ἀράβων ἐπικράτησιν* 336, 23.
ἐπικτίζω: addo ad aedificium *ἐπεκτίσθη προσθήκη ἐν τῇ πύλῃ* 70, 10 (sic

optimus, rell. ἐκτίσθη). ἐπεκτίσθη μικρὰ βασιλικὴ ἐν τῇ παλαιᾷ 70, 11. instauro Δρεπάναν ἐπικτίσας ὁμώνυμον τῇ μητρὶ αὐτοῦ Ἑλενόπολιν κέκληκεν 28, 3. (Eod. sensu simplex κτίζειν 22, 13; 23, 26; 28, 23; 36, 11 al.)

ἐπικωμάζω: ingravesco. αἱ νόσοι ἐπεκώμαζον II, 25, 10.

ἐπιλαμβάνω: μελλούσης τῆς ἑβδόμης ἰνδικτιῶνος ἐπιλαμβάνεσθαι 29, 13. — ἐπιλαμβάνεσθαι τὴν βασιλείαν codd. (etiam b) 170, 25.

ἐπιλογή: electa manus militum. ἀποστείλας τὸν ἀδελφὸν μετὰ στόλου καὶ ἐπιλογῆς καὶ τοῦ στρατοῦ τῶν Οὐανδήλων 189, 7. ταύτην τὴν ἐκλογὴν τῷ Σαΐν παραδοὺς ἄλλας ν΄ χιλιάδας ἐκ τῆς φάλαγγος τοῦ Σαρβαρου ἐπιλογὴν λαβὼν τούτῳ συνῆψε 315, 6. (313, 3 ἐπιλογὴν plerique codd. pro ἴλην.)

ἐπιλυμαίνομαι: violo. τοὺς νόμους τῶν ἐγκωμίων II, 21, 25. τὸ κάλλος τῆς ἐκκλησίας II, 22, 33.

ἐπινέμησις: indictio 180, 11; 423, 5 et 178, 16 in z, ubi rell. ἰνδικτιών ut reliquis locis omnibus Theophanes.

ἐπίνευσις: approbatio 502, 22.

ἐπινεύω: assentior cum ἐπί. ἐπὶ τῇ αἰτήσει 460, 8.

ἐπινηστεύω: 446, 21.

ἐπινίκιον: τὸ ἐπινίκιον πανηγυρίζειν II, 25, 16; 27, 32 Theophanes ubique plur. τὰ ἐπινίκια. τ. ἐπιν. θριαμβεύειν 451, 27; 457, 5. ἐπινίκια εἱστία Ῥωμαίους 267, 9. — ἐπινίκια epistolae victoriam nuntiantes 228, 18; 237, 13.

ἐπιρρίπτω: impetum facio. absol. 178, 8; 179, 18; 335, 20 (ubi αὐτοῖς cum xy del.); 376, 22. cum dat. pers. 181, 1; 335, 20; 397, 18. cum κατά c. gen. 335, 15. τὰ χωρία ἐπιρρίπτειν καὶ αἰχμαλωτίζειν 359, 19.

ἐπισκέπτω: active τὴν παραβολὴν ἐπισκέψαντα 273, 26.

ἐπιστάζω: instillo. ἐκ τοῦ ζωοποιοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ τῷ μέλανι ἐπιστάξας 331, 20.

ἐπιστεγάζω: superne tego. ἐπεκτίσθη ἐν τῇ πύλῃ προσθήκη καὶ ἐπεστεγάσθη 70, 11.

ἐπιστήθιος: intimus amicus 466, 29; 473, 19; 490, 15.

ἐπιστηρίζω: defigo de oculis dictum. διὰ τί ὄπισθεν ἐπιστηρίζεις τὰ ὄμματα 273, 22. confirmo. τὴν ἐκκλησίαν λόγοις διδασκαλικοῖς 458, 16.

ἐπιστροφή: Conversio ad rectam fidem. κυριακὰ πρὸς ἐπιστροφὴν τῶν ἐθνῶν πεποίηκεν 20, 18. ἐπίπλαστος ἐπιστροφή 30, 23. ἐθέσπισεν ὁ βασιλεὺς ὥστε μὴ πολιτεύεσθαι τοὺς αἱρετικοὺς . . δοὺς αὐτοῖς προθεσμίαν πρὸς ἐπιστροφὴν 180, 21.

ἐπισυμβαίνω: insuper accido. ἐπανάστασις αὐτοῖς ἐπισυμβέβηκεν ἐθνική 148, 15.

ἐπισωρεύω: accumulo. τὸν στρατόν cet. 310, 11; 420, 5; 447, 19; 472, 7. passive. ἐὰν ἐπισωρευθῇ λαός 472, 5.

ἐπιταγή: 33, 14.

ἐπιτάφιος: ἑορτή 271, 19. ἐπιτάφια τιμηθῆναι ὑπὸ πάσης τῆς συγκλήτου 284, 6.

ἐπιτείνω: invalesco. τῷ ἐαρινῷ καιρῷ ἡ νόσος ἐπέτεινε μειζόνως 423, 19. ἐπέτεινεν ἡ ἔρις τῶν εὐνούχων 474, 12.

ἐπιτέμνω: in compendium redigo. οἱ ἐπιτετμημένα ζητοῦντες (opp. ἡ κατὰ μέρος ἱστορία) 488, 12.

ἐπιτοπίως: in ipso loco. ἐπιτ. ἐβυθίσθησαν 397, 13.

ἐπιτωθάζω: irrideo cum dat. 489, 4.

ἐπιφαίνω: ostendo explico. ἐπιφαίνειν τὸν σκοπόν 297, 19. (Sed cum Anastasius ὑφαίνειν vertat ὑποφαίνειν scrib. videtur.)

ἐπιφθάνω: advenio. ἐπιφθάσας ἐν τοῖς σταύλοις Σταυρακίου 473, 26.

ἐπιφορτόω: τὸν κολοσσὸν ὠνησάμενος ἐννακοσίας καμήλους ἐπεφόρτωσεν αὐτοῦ τὸν χαλκόν codd. z 345, 10. (ἐφόρτωσεν rell.).

ἐπιφωνέω: τινί τι succlamare alicui aliquid 121, 19.

ἐπιφώσκω: illucesco. ἐπιφωσκούσης ἡμέρας πρὸ τῆς τοῦ ἡλίου ἀναβάσεως 305, 19. ὥρᾳ νυκτερινῇ δ΄ ἐπιφωσκούσης ἡμέρας 476, 4.

ἐπιχειρέω: εἴς τι 80, 18.

ἐπίχειρον: i. q. ἐπιχείρημα. ἦν μέγα τῶν ἐπιχείρων τὸ κατόρθωμα 258, 13.

ἐπιχείρησις: molitio. ἡ πρὸς τὸν υἱὸν ἐπιχείρησις 11, 11.

ἐπιχέω: γαλήνης ἐπικεχυμένης πάντα τὰ πράγματα 108, 15.

ἐπιχιονέω: τοῦ πάγους ἐπιχιονηθέντος cum glacies nivibus tegeretur 434, 13.

ἐπιχόω: superinfundo. ὀρύξαντες τάφρον βαθεῖαν καὶ καλάμους ἐπιθέντες καὶ γῆν ἐπιχώσαντες 123, 1.

ἐπιχρίω: *χεῖρα ἀπομυρίσματι* II, 21, 18.
ἐπόζω: *ἐποζέσαι* 126, 5. *ἕως ἐπώζεσαν* 291, 4.
ἐποπτεύω: inspicere, de *ἐπόπταις* i. e. vectigalium et tributorum inspectoribus dictum. *ἐποπτεύειν καὶ ἀναγράφεσθαι τὰ τικτόμενα ἄρρενα βρέφη ἐκέλευσεν* 410, 14. *ἐπενόησε τρίτην κακόνοιαν ἐποπτεύεσθαι πάντας καὶ ἀναβιβάζεσθαι τὰ τούτων τέλη* 486, 27.
ἐποπτικός: *ἐπ. δύναμις* 50, 17.
ἐποχλέω: *Μαυρίκιος ἐπώχλει τῷ Πέτρῳ διὰ γραμμάτων περᾶσαι τὸν Ἴστρον* 286, 23.
ἐποψία: *ὕπαρχος τοῦ στρατεύματος καὶ τῆς δαπάνης καὶ τῆς ἐποψίας πάντων προεστηκώς* 146, 24. — *ἐποψίαι* eod. sensu quo *ἐποπτεύω* 488, 9.
ἑπταετία: 137, 4; 188, 2; 341, 22.
ἑπταμηναῖος: cod. b 54, 13 rell. *ἑπταμηνιαῖος*. cf. *διμηναῖος. τριμηναῖος.*
ἐπώδυνος: *τῆς ἥττης τὸ ἐπώδυνον* 188, 23.
ἐπωφελής: *ἐπ. διήγημα* 273, 14.
ἐράσμιος: *ὡς ἐρασμίως ἔχεις ποίει* 349, 15.
ἐργάζομαι: supero. *ἐλπίδα ἔχω τοὺς πολεμίους ἐργάσασθαι* 220, 9.
ἐργοδόσιον: officina fabrilis. 469, 3.
ἐργοδιώκτης: praefectus operarum. *ἐπέστησεν αὐτοῖς ἄρχοντας ἐργοδιώκτας καὶ ἕνα τῶν πατρικίων* 440, 23.
ἐρημικός: in desertis habitans. *ἐρ. Ἀμαλήκ* 332, 10 (superl. *ἐρημικώτατος* codd. y.)
ἐρημόννω: Lect. codd. y. 470, 12 rell. *ἐρημῶ*.
ἐρημόω: *ἐρήμωσαν* neglecto augmento omnes fere codd. 300, 1; 303, 30; 327, 3; 453, 3. sed *ἠρήμωσαν* omnes praeter h 65, 1. *ἠρήμωνται* omnes 484, 16. *ἠρημώθησαν* omnes 499, 25.
ἐρήμωσις: vastatio. *πάντων τῶν χριστιανικῶν λαῶν καὶ τόπων ἐρήμωσις* 332, 17. *βδέλυγμα ἐρημώσεως* e Daniel. proph. 339, 23.
ἐσθής: Dat. plur. *ἐσθήταις*. *πάντων λαμπραῖς γαννυμένων ἐσθήταις* II, 21, 4.
ἔσχατος: *τῷ β΄ ἔτει τῆς ἐσχάτης αὐτοῦ βασιλείας* de secundo Iustiniani II imperio 361, 29. — *ἐσχάτως* demum 77, 14.
ἑτοιμασία: apparatus. *ἐπέτρεψε Μανίας γενέσθαι ἐξόπλισιν μεγάλην τῶν πλοίων . . ἡ δὲ πᾶσα ἑτοιμασία ἐν Τριπόλει ἦν* 345, 18. (eod. sensu *ἀποσκευή* 345, 24.)
ἑτοιμοθάνατος: paratus ad mortem 183, 5.
εὔδρομος: *εὔδρ. σκάφη* 385, 7.
εὐημερία: *ἡ παρελθοῦσα εὐημερία — ἡ μέλλουσα δυστυχία* 477, 9. — *περὶ πάσης εὐημερίας ὅρκοις αὐτοὺς διαβεβαιωσάμενος* 485, 31.
εὐθύ: c. gen. *ἡ εὐθὺ τῆς ἐκείνου μονῆς τρίβος* II, 27, 7.
εὐθυβόλως: cito, apposite. *ἀποκρίνεσθαι εὐθυβόλως* 442, 5.
εὐκοσμία: splendor. *εἴ τι ἔργον ἦν εὐκοσμίας καὶ ἀνδριάντων καὶ χαλκοῦ καὶ μαρμάρου* 28, 28.
εὐμενίζω: placo. *εὐμενίζεσθαι τὸ θεῖον* 255, 18.
εὐμοιρέω: sortior c. gen. *καλῶν* II, 26, 13. *δέκα στομάτων καὶ γλωσσῶν* II, 27, 3. *τῆς αἰωνίου ἀπολαύσεως* II, 5, 24.
* **εὐνοήτωρ**: *πολλοὺς εὐνοήτορας παρελογισάμην* 478, 15. (mihi devotos vertit Anast. *ἐννοήτορας* codd. y.)
εὐνοϊκός: benevolus. *εὐνοϊκὴ δουλεία* 104, 13.
εὐπαιδευσία: *λόγων* 20, 13.
εὐποιΐα: *αἱ τῶν χριστιανῶν εὐποιΐαι* 49, 3. *εὐποιΐαις σχολάζειν* 158, 5.
εὐπορέω: *πεδία τὰς τροφὰς δαψιλῶς εὐποροῦντα* 309, 6. c. inf. *οὐκ εὐπορεῖτε κτίσαι τὰ τείχη* 412, 17.
εὑρίσκομαι: adsum. *εὑρεθεὶς ἐν τῇ συνόδῳ* 24, 27. *εὑρεθῆναι εἰς τὸν ἐγκαινισμόν* 31, 12. similiterque 37, 20; 57, 26; 62, 3; 4. aliisque locis permultis. — Augmentum huius verbi a Theophane omnino omittitur, quare etiam 52, 18 lect. cod. b *ηὑρίσκοντο* non recepi.
εὐρίπιστος: instabilis. *Θεοδόσιος ὁ βασιλεὺς ἦν εὐρίπιστος, παντὶ ἀνέμῳ φερόμενος* 101, 13.
εὔστερνος: pectorosus. *ἀνὴρ εὔστερνος* 280, 23, ubi codd. x addunt *εὔστολος*.
εὐσυμπάθητος: facile condolescens. *εὐσ. καρδία* 308, 22.
εὐτέλεια: *ἡ ἡμετέρα εὐτέλεια καὶ οὐθενότης* modeste de se dicit Tarasius patriarcha in sermone 459, 4.

εὐτελίζω: vilipendo. *τὴν κλίνην ἀπέστρεψεν εὐτελίσας αὐτήν* 253, 6. *παρουσίᾳ τῆς συγκλήτου εὐτέλισας τὸν δοῦλόν σου* 246, 24.
εὐτρεπίζω: Aor. pass. *εὐτρεπίσθη πολεμεῖν τῷ τυράννῳ* 70, 5. (Sed 305, 20 *εὐτρεπισάμενος πρὸς πόλεμον.*) Ut hic *εὐτρεπίσθη* in codd. sic 108, 6 *εὐτρεπίζετο*, augmento neglecto. 40, 12 *εὐτρέπισε* solus b, rell. *ηὐτρέπισε*, 195, 2 *εὐτρεπίζετο* xz, *ηὐτρεπίζετο* y. At 154, 16 *ηὐτρέπιζεν* bdy, *εὐτρέπιζεν* cz.
εὐφημίζω: faustis acclamationibus excipio. *μεγάλως εὐφημίσθη ἐπὶ τούτῳ ὑπὸ τῆς πόλεως* 242, 26.
εὐφυΐα: *ἡ περὶ τὴν παίδευσιν εὐφυΐα* 9, 23.
εὐχαριστέω: Passive. *μεγάλως εὐχαριστηθεῖσα ἐπὶ τούτοις τοῖς εὐεργετήμασιν* 475, 18.
εὔχροια: color probus. *κάλλος σώματος εὐχροίᾳ τε καὶ συμμετρίᾳ μελῶν προσγινόμενον* II, 15, 36.
ἐφάμιλλος: *ἔχειν τινὰ τῆς ἴσης ἀλογίας ἐφάμιλλον* 405, 3.
ἐφοδιάζω: viatico instruo. *οἱ ὄχλοι ᾤχοντο φιλοτιμίαις οὐκ εὐαριθμήτοις ἐφοδιασθέντες* 429, 13.
ἐφύβριστος: *ἐφυβρίστως κρεμάσαντες τὸ κρανίον* 47, 27.
ἔχω: cum inf. sensu futuri 4, 16; 127, 23; 270, 10; 326, 1; 3; 4; 6; 19; 349, 22; 381, 12; 15; 472, 13.
ἕως: c. acc. *ἕως τὸ ἅγιον πάσχα* 234, 3. *ἕως τὸ Σαμώσατον* 371, 27. *ἕως οὐροῦντα πρὸς τοῖχον* 378, 20. *ἕως τὰ Μύρα* 465, 14 (*ἕως πεντεκαιδεκάτην* nonnulli 422, 19 rell. *ιε´*).

Ζάξ: *ἔφυγεν ἀπὸ ζακὸς εἰς ζάκα* in stabulo 246, 18. Verbum dubiae significationis. "Latibulum, latebrae" Ducange. "Praesepe" Goar.
ζηλόω: *ζηλοῦν ὑπὲρ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως* i. q. *ἀγωνίζεσθαι* 159, 5.
* **ζηλώτρια**: *τῶν Μανιχαίων* 136, 14.
ζημιόω: *ζημιοῦν τινα χρήματα* 52, 26. *ἄρτους* 42, 33. *ζημιοῦσθαι πλεῖστα* 498, 29.
ζιγγίβερ: *εὗρον . . σάχαρ τε καὶ ζιγγίβερ καὶ ἄλλα εἴδη πολλά* 322, 6.
ζιζάνια: *Νεστοριανά* 92, 1. *ζιζάνια σπείρειν* 463, 11.
ζοφόω: *πρόσωπον ζεζοφωμένον* vultus trux 480, 27.
ζοφώδης: *κύματα ζοφώδη* II, 13, 8.
ζόφωσις: tristitia. *πάντας κατεῖχε ζ. καὶ ἀθυμία* 477, 12.
ζωαρχικός: *ὁμοούσιος καὶ ζ. ἐν μονάδι τριάς* 417, 3.
ζωγρέω: *ζ. ζῶντας* 255, 11; 305, 30.
ζώδιον: *χεῖρες ἀνδριάντων καὶ πόδες καὶ ἄλλα ζώδια* 150, 15.
ζώννυμι: *τμῆμα πάγους ἔζωσε τὴν πόλιν* 435, 1.
ζωογονέω: *ζ. τινα* vivum conservare 377, 31; 379, 21.
ζωόκαυστος: *ζωοκαύστους ποιεῖν* 372, 18 (v. v. l. l. *ζωοκαύτους. ζωκαύστους*).
ζῶσμα: *κατὰ τοῦ ζώσματος εἰς τὰ ψύα εἶχεν ἱμάτια* 244, 21, ubi non ipsum cingulum, sed ea corporis pars, qua cingulum ponitur, verbo *ζώσματι* exprimi videtur.

Ἤ: *ἤ* omisso praecedente comparativo. *συνεῖδε Μακεδόνιος τῇ προαιρέσει αὐτῶν καταλιπεῖν αὐτοὺς ἢ διωγμὸν ἐγεῖραι κατ᾽ αὐτῶν* 141, 28. *τούτοις ἢ τῷ τῆς βασιλείας ὄγκῳ μεγαλαυχούμενοι* II, 22, 22.
ἡβικός: *ἡβικὴ ἡλικία* aetas juvenilis II, 4, 22. (Hoc verbum nihili esse et *ἡβητικὴν* scribendum esse censet G. Dindorfius in Steph. thes. vol. IV col. 83 et 85.)
ἡδύνομαι: gaudio affici 316, 12; 492, 8.
ἠθικότης: *ἠθικότητι καὶ ταπεινοῖς λόγοις καταπραΰνειν τινα* 432, 14 (cf. p. 195, 18 ubi *λόγος ἠθικὸς* in nonnullis codicibus, qui aliis *πειθικός*).
ἠλέκτρινος: *τὰ ἀγάλματα ἐχώνευσεν, ἦσαν γὰρ ἀργυρᾶ καὶ ἠλέκτρινα* 176, 7 (accentum in ultima ponunt codd. plerique. *ἰλεκτριανά* v. l. codd. y).
ἡλικία: *γυνὴ ὑπερέχουσα τῇ ἡλικίᾳ πάντα ἄνθρωπον τέλειον* 171, 30. *θαυμάσας τήν τε ἡλικίαν καὶ τὰ μεγέθη τοῦ σώματος αὐτῶν* 269, 6.
ἡμερήσιος: *ἄρτοι ἡμερήσιοι* (qui quotidie distribuuntur) 42, 33.
ἡμικρανικός: *ἡμικρανικῶς κεφαλαλγεῖσθαι* 435, 24.
ἡνιοχέω: *τὴν βασιλείαν* II, 9, 19.

Θάλασσα: *ἡ θάλασσα ἀπέφυγε εἰς τὸ πέλαγος* 228, 2. *τὰ τῆς θαλάσσης πελάγη* 188, 21.

θαλάσσιος: πῦρ θαλάσσιον 354, 15; 17.
θάλπω: foveo. ἔθαλπε τοὺς Ἰουδαίους καὶ ἐτίμα 59, 1.
θανατικόν: pestilentia 222, 23; 235, 10; 296, 5; 353, 17; 361, 7; 371, 23 404, 14; 410, 19; 429, 23.
θαρρέω: θ. τινί τι committere alicui arcanum 211, 25; 213, 17; 214, 23; 289, 6; 392, 6. ἐθάρρησε Εὐφημίῳ ὡς εἰρήνης ἐφίεται 139, 6. ἐθάρρησεν Εὐσεβίῳ λέγων ὅτι 237, 25. θαρρήσαντος Φιλιππικοῦ τινι τῶν φίλων (accus. omisso) 381, 17. — θαρρεῖν τινι fidem habere alicui 211, 2; 272, 21; 448, 8. θαρροῦντες τῇ εἰρήνῃ 275, 15. θαρρήσας εἰς αὐτούς 366, 3.
θαρσοποιέω: θ. τὸν στρατόν 319, 23.
θαυμαστόω: admirabilem reddo. ὡς ἂν θαυμαστωθῇ ὁ θεὸς ἐν τούτῳ 454, 8 (ἐθαυμαστώθη v. l. codd. dg 59, 14 pro ἐθαυμάσθη).
θαυματουργία: II, 18, 13. θαυματουργίαι 82, 22.
θεανδρικός: θ. μορφή 255, 15; 303, 18.
θεάομαι: ἐθεάθησαν ἄνδρες ἔνοπλοι 65, 3. θεαθεὶς παρ' αὐτοῦ 465, 22.
θεμέλιον: τὰ θεμέλια 51, 30; 429, 1.
θεμελιόω: ἐκκλησία θεμελιωθεῖσα ὑπὸ Κωνσταντίνου 36, 30. ἡ ἐπὶ τὴν πέτραν Χριστὸν τεθεμελιωμένη ἐκκλησία 459, 19.
θεοβδέλυκτος: 390, 31; 496, 15.
θεόβρυτος: θ. χάρις II, 27, 6.
θεοβύθιστος: θ. στόλος 354, 9.
θεόγραφος: θ. τύπος 303, 21.
θεοδώρητος: θ. δίψους ἴαμα II, 18, 6
θεοκόσμητος: ξυνωρίς II, 18, 30.
θεόκταντος: θεόκταντον γίνεσθαι divino nutu interfici 53, 3; 489, 17.
θεόλεστος: θ. ἔθνος 499, 21.
θεομάχος: θ. ἀνήρ 61, 23. θ. αἱρέσεις 496, 9. θ. ψυχή 15, 26. θεομάχοι imperatores imaginum venerationem impugnantes 404, 29; 410, 9; 454, 11; 473, 12; 496, 20. Saraceni 353, 20; 25; 483, 13.
θεομηνία: ἔπαθεν ἡ πόλις ὑπὸ θεομηνίας de terrae motibus 168, 8; 172, 12; 33; 177, 23; 216, 17. θεομηνία ὑδάτων 171, 18. De grandine 399, 12. De pestilentia 423, 10. De subito terrore exercitui incusso 496, 6.
θεομίσητος: θ. πράξεις 413, 12.
θεοπνευστικός: v. l. pro θωπευτικός 407, 17.
θεόπτης: Μωσῆς 333, 7.
θεοπτία: II, 20, 14.
θεόσδοτος: θ. νᾶμα II, 18, 7. θ. τῶν χειρῶν ἐργασία II, 20, 1.
θεόσοφος: θ. Ephraim Syrus dictus 63, 3. θ. γλῶσσα Maximi confessoris 347, 10.
θεόστεπτος: Helena mater Constantini Magni 26, 4.
θεοσυνέργητος: De Constantino Magno 14, 26; 20, 10.
θεοφόρητος: θ. γύναιον II, 18, 22.
θεόφρων: Helena mater Constantini Magni 23, 18; 27, 17.
θεοφύλακτος: θ. καὶ βασιλὶς πόλις Constantinopolis dicta sollemniter 384, 25; 385, 1.
θεοχαρίτωτος: θ. λείψανον 439, 26.
θεοχόλωτος: 183, 26.
θερμά (τά): thermae. τ. θ. τῶν Πυθίων 186, 9; Προύσης 471, 12.
θερμέω s. **θερμίζω**: Aquis calidis uti. 186, 9; 471, 9 (θερμῆσαι et θερμίσαι codd.)
θερμοπνοέω: animo fervente agitari 467, 30.
θεσπίζω: edicere 28, 24; 93, 18; 100, 9; 153, 13; 180, 18; 360, 4; 399, 24.
θεωρητής: spectator II, 9, 11.
θεώριον: γενεθλιακόν 230, 19 spectaculum in die natali urbis Constantinopolitanae editum (γενέθλιον ἱππικόν plerumque dictum).
θεωρός: παραδείσου paradisi spectator 459, 10.
θηλύδριον: 350, 15 plerique codd. pro θηλυδρίαν.
θηριομαχέω: Γερμανος ἤκμαζε θηριομαχῶν πρὸς τὸν φερώνυμον Λέοντα 408, 20.
θηριώνυμος: Leo imperator II, 28, 27.
θλίβω: θλιβέντες 336, 1.
θνῆσις: ἐγένετο θνῆσις ἀνθρώπων 230, 16; 232, 13; 15.
θνήσκω: de perfecti pro aoristo usu cf. v. Perfectum.
θρασύδειλος: timidus qui ficta audacia timiditatem tegit 490, 11.
θριαμβεύω: τοὺς δεσμίους 140, 3. τινὰ τοῖς ὄχλοις 134, 24. τινὰ ἐπὶ πάντων

497, 1. *ἐθριάμβευσε ὁ βασιλεὺς τὰς νίκας Μαυρικίου* cet. 251, 32; 262, 14; 433, 11. *θριαμβεύειν τὰ ἐπινίκια* 451, 27; 457, 5. *θριαμβεύειν* i. q. evulgare: *θρ. τὴν πρόρρησιν τῶν δαιμόνων* 291, 26. *τὰ πάθη τινός* 438, 8.

θρυλέω: *ἐθρυλήθη τὸ παλάτιον* 234, 26 in omnium ore erat palatium, nisi mavis interpretari *θρύλος ἐγένετο ἐν τῷ παλατίῳ* (Mal. p. 407, 6) (v. l. *ἐθρυλλήθη*).

θυγατριδῆς: i. q. *θυγατριδοῦς* 11, 3; 18, 11 (18, 11 cod. b *θυγατρίδος* praebet, quare nescio an *θυγατριδός* restituendum. cf. *ἀδελφιδός*).

θύλαξ: Acc. *θύλακα* 421, 29.

Ἰάομαι: *ἰαθεὶς τὴν πληγὴν ἐφόρει καμελαύκιον* 128, 2.

ἰατρός: *ἰητρός* codd. plerique 435, 27.

ἰδιάζω: *Φλαβιανὸς ἰδιάζουσαν ἐπιστολὴν ἔγραψεν* 151, 19 (opp. *ἐπιστολὴ τῆς συνόδου*).

ἴδιος: tamquam pronomen possessivum positum 9, 27; 11, 6; 10; 13, 1 innumerisque aliis locis.

ἰδιόχειρον: *ἔλαβεν αὐτοῦ τὸ ἰδιόχειρον* 136, 10. *ἔγγραφα ἰδιόχειρα* 449, 32. *ἔγγραφον ἐξ ἰδιοχείρου* 493, 11. *λόγος ἐνυπόγραφος ἐξ ἰδιοχείρου αὐτοῦ* 479, 22.

ἰδιωτεία: rusticitas 406, 30.

ἱκανότης: *ἱκ. καὶ ἀνδρεία* 170, 25.

ἱλαρότης: 278, 20.

ἱματισμός: *ἤνεγκαν αἰχμαλωσίαν πολλὴν καὶ ἱματισμόν* 179, 26.

ἵνα: cum indic. *ἵνα μὴ ὑπεραίρεται* 283, 22, sed in verbis sermonem infimae plebis reddentibus.

Infinitivus: Inf. cum genetivo articuli imprimis post verba *προτρέπεσθαι* (43, 16; 88, 23; 127, 26; 175, 18; 385, 22), *παρακαλεῖν* (216, 10; 221, 22), *πείθειν* (250, 2; 399, 26), *κελεύειν, ἐπιτρέπειν, βιάζεσθαι, πέμπειν, ἀποστέλλειν, ὁρκίζειν, ὀμνύναι* alia 71, 7; 90, 30; 100, 14; 156, 14; 161, 7; 167, 10; 174, 15; 180, 25; 184, 11; 216, 23; 245, 2; 268, 30; 285, 5; 288, 8; 14; 289, 4; 293, 16; 297, 7; 301, 31; 303, 7; 340, 4; 348, 6; 352, 19; 389, 9; 394, 1; 415, 14; 418, 18; 449, 30; 450, 28; 456, 19; 457, 27; 458, 25; 460, 16; 464, 24; 465, 19; 466, 6; 25; 469, 25; 470, 26; 478, 14; 479, 6.

ἱππικόν: circus: 127, 27; 132, 17; 181, 31; 33; 185, 4; 23; 219, 12 al. l. ludi circenses 72, 25; 26; 97, 2; 125, 2; 140, 2; 147, 17; 186, 2 aliisque locis.

ἵππος: *ἡ ἀγελαία ἵππος* equorum grex 288, 3.

ἱστάω: *ἱστῶσι* 360, 31. *ἀποκαθιστᾷ* 41, 5. *ἀποκαθιστῶσι* 125, 24. *ἐπανιστῶσι* 424, 24 Impf. *καθίστα* 443, 2.

ἰσχύω: c. infinit. i. q. posse 3, 24; 64, 2; 74, 14; 93, 32; 99, 32; 121, 18; 140, 14; 155, 16; 188, 7; 205, 6; 301, 12; 326, 25; 347, 10; 441, 7; 478, 30; 479, 18.

ἰχθυοτροφεῖον: 272, 25 (v. l. *ἰχθυτροφεῖον* s. *-φίον* in plerisque).

Καβαλλαρικός: *τὸ καβαλλαρικόν* 359, 4; 447, 31; 448, 1. *τὰ καβαλλαρικά* 376, 17. *καβ. θέματα* 364, 8; 366, 5; 371, 11; 376, 14; 383, 30; 445, 25; 446, 30.

καβαλλάριος: eques. 319, 10 (Persae); 383, 7; 387, 13; 24; 25. (v. l. *καββαλλάριος. καβαλάριος*).

καβαλλικεύω: 387, 27; 388, 13.

καβαλλίνα: *καβαλλίνας ἀλόγου βάλλειν εἰς μανδῆλιν* 470, 12.

καβάλλιος: *καβάλλιαι κόπροι καὶ οὖρα* 413, 22.

κάδιον: sitellum in quo sapo conservatur 351, 31.

καθαίρεσις: *ἡ κατὰ τῶν σεπτῶν εἰκόνων καθαίρεσις* 404, 4.

καθαιρέτης: *τῆς εὐσεβοῦς παιδεύσεως* 405, 13.

καθαρίζω: *ἐκαθαρίσθη ὁ λιμήν* 228, 14 (*ἐκαθερίσθη* et *ἐκαθαιρίσθη* codd.). *ἐκαθάρισε λεπρούς* II, 11, 1.

καθαρότης: *ψυχῆς* 65, 22.

καθαρπάζω: *καθήρπαξαν τὰς ὑποστάσεις* 230, 10. *τὰ καθαρπαγέντα κτήματα* 487, 16. (Nota utroque loco codd. *κατήρπαξαν* et *καταρπαγέντα* tradere, cum aliis locis rarissimum sit mendum permutatarum *τ* et *θ* litterarum. Priore loco etiam Malalae (ex quo sua descripsit Theoph.) cod. Barocc. *κατήρπαξαν* praebet.

καθέδρα: *ἐκπαιδεύειν τινὰ εἰς καθέδραν* ad habitum sedentis recte compo-

nendum 81, 11. — *ἡ πρώτη συνέλευσις καὶ καθέδρα τῶν ἐπισκόπων* de consessu episcoporum ad concilium convocatorum 463, 4.

καθέζομαι: *καθεσθείς* 436, 11, 452, 12.

καθέλκω: deturbo de statuis. *ἀνδριάντες καθελκυσθέντες ἐκ τῶν βωμῶν* 291, 19.

* ***καθηγήτωρ:*** *τοῦ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ διδασκαλείου* 12, 18 not.

καθηλόω: *καθηλούμενος τῷ πρὸς θεὸν ἔρωτι* II, 21, 16.

καθίζω: *κεκάθικα* 425, 24.

κάθισμα: *τοῦ βασιλέως* in circo 185, 24. *τοῦ ἱπποδρομίου* 120, 5; 136, 22; 185, 10; 21; 235, 32.

καθολικός: *καθολικοὶ θρόνοι* iidem qui *οἰκουμενικοὶ* et *πατριαρχικοί* 427, 33; 457, 22. *καθολικὴ ἐκκλησία Δαμασκοῦ* cet., ecclesia cathedralis 375, 31; 432, 9; 463, 4. *καθολικὸν κοσμικὸν ἔτος* 46, 16. *καθολικοὶ ἔγγραφοι λόγοι* documenta pacis inter Romanos et Arabes compositae 355, 28. *δόγμα καθολικόν* constitutio Arabum principis de imaginibus evertendis 402, 3. Eodem sensu *γράμματα καθολικά* 421, 23. *ἀναρχία καθολικὴ* in imperio Arabum 499, 17. *ὅρκος καθολικός* 437, 11.

καθομολογέω: *εἰρήνην ἄγειν καθωμολόγησεν* 253, 13.

καθοπλίζω: *καθ. τινὰ πλήθει στρατιωτῶν* 351, 1. eodemque sensu *καθ. τινὰ* 264, 1. — *τῷ θυμῷ τὴν ἄνοιαν καθοπλίσαντες* 128, 22.

καθορμίζω: *καθ. τὴν ναυστολίαν* 344, 3.

καθυπογράφω: *ἐν λόγῳ τινί* 479, 24 subscribere.

καθυποτάττω: subicere 207, 28.

καθυπουργέω: *τινί* 503, 19. inservire.

καθυποφαίνω: *τὴν τῆς ψυχῆς ὡραιότητα τῇ τοῦ σώματος εὐπρεπείᾳ* II, 15, 7. *τὴν φυγαδείαν ἐν βουλαῖς οὖσαν* II, 17, 20.

καθυφαίνω: *τετράβηλα λαμπρῶς καθυφασμένα* 494, 30.

καινοτομία: *τῆς πίστεως* 47, 3.

καινούργιος: *νομίσματα καινούργια* 444, 8.

καίω: Aoristi passivi secundi formas Theophanes praefert *ἐκάη* 75, 15; 109, 18; 348, 24; 467, 4. *ἐκάησαν* 172, 7; 184, 15; 235, 9; 28; 404, 15; 412, 3. *καῆναι* 40, 11. *καείς* 244, 9. *κατεκάη* 50, 3. (*ἐκαύθη* 181, 27; 240, 18. *ἐκαύθησαν* 226, 17. *καυθείς* 29, 31.)

κακκαβοπυρφόρος: *διήρεις κακκ.* 353, 21; 419, 23.

κακοβουλία: malum consilium 495, 24. *αἱ οἰκεῖαι κακοβουλίαι* 490, 9. (*κακοβουλία* var. lect. 409, 4 ubi melius *κακοδοξίᾳ* ex uno cod. et Anastasio restitui.)

κακοδαιμονέω: *ἔφριττον δαίμονες τούτους ἐπανατέλλοντας θεᾶσθαι κακοδαιμονήσαντες* II, 25, 18.

κακόδοξος: male de fide sentiens. *αἵρεσις* 12, 18; 428, 8. *Οὐάλης* 61, 22. *γυνή* 124, 28.

κακόνοια: pravum inventum 486, 27 (*κάκωσις* 486, 24).

κακοπιστία: prava fides 88, 13; 26, 94, 14; 164, 1; 334, 10.

κακοποιέω: *τινά* 223, 7; 328, 17; 19.

κακοπραγία: malignitas 485, 18.

κακοσύμβουλος: prava consilia dans 497, 29. (501, 3 *κακοσυμβούλων* f *κακῶν συμβούλων* rell., ut *οἱ κακοὶ σύμβουλοι* omnes codd. 498, 19.)

κακόφρων: de haereticis dictum 31, 17; 56, 7; 136, 16; 359, 30. *κακοφρόνως* 33, 30.

κάκωσις: *ἡ περὶ τοὺς Χριστιανοὺς κάκωσις* 13, 6.

καλλίστιχος: *στρατηγία* var. lect. 305, 6.

καλλίτεχνος: *στρατηγία* 305, 6.

καλλοποιός: *ἡ τοῦ κτιστοῦ καλλοποιὸς ὡραιότης* II, 15, 30.

καλλωπίζω: *τὰς ἐσθῆτας χρυσίῳ* 9, 19. *ἐκκλησίαν* 267, 30 not.

καλοκαίριον: *διὰ τοῦ καλοκαιρίου ποιεῖν τι* 389, 24; 462, 21 anni tempus rebus gerendis idoneum.

καμάρα: fornix. *ἡ κ. τοῦ φόρου* 184, 16. *κ. γεφύρας* 234, 17.

κάματος: opus rusticum. *ἐξέρχεσθαι εἰς τὸν κάματον* 394, 5; 8.

καμηλαύκιον: tegumentum capitis 128, 3; 228, 22; 444, 13. (cum *η* scriptum in omnibus codd. 228, 22 in plerisque 444, 13. Contra 128, 3 plerique cum *ε* scriptum tradunt et nonnulli 444, 13.)

καμηλεύω: camelos educere 333, 25.

καμηλοπάρδαλις: 110, 23.

καταλυτής: καταλυτὴς τῆς τυραννίδος καὶ τῶν δογμάτων αὐτοῦ 9, 24. τῶν χριστιανῶν 498, 6 (ubi καταλύτου codd.)
καταμερίζω: καταμερίζεσθαι γῆν inter sese partiri 497, 13.
καταμηνύω: ἑαυτόν se ipsum iudici prodere 82, 32. ἐν τῇ ἐπιχειρήσει ὑπὸ τῆς θυγατρὸς καταμηνυθεὶς ἀναιρεῖται 11, 13.
* **κατάναγκον** (τό): i. q. ἡ κατανάγκη. τοῖς αὐτοῖς κατανάγκοις εἰς τοὐμφανὲς ἀγόμενοι II, 26, 19 de daemonibus miraculis sanctorum expulsis.
κατανοέω: contemplari. κατανοεῖν τινα ἐκ τῶν ὑπερῴων 104, 24. cognoscere. ἀνέτεμον αὐτὸν ζῶντα πρὸς τὸ κατανοῆσαι τὴν τοῦ ἀνθρώπου κατασκευήν 436, 20. ad cognoscendam corporis humani conformationem.
καταντάω: τούτων διαιρεθέντων καὶ ἐν βραχύτητι καταντησάντων 358, 6. cum ad exiguitatem redacti essent.
κατανύσσω: πρὸς ὀλίγον οἱ ἄνθρωποι κατενύγησαν λιτανεύοντες 229, 10; 232, 1. compuncti sunt, subiit eos poenitentia.
καταξηραίνω: exsiccare. κατεξηράνθη μηροὺς καὶ σκέλη 492, 14.
κατάξιος: condignus. μηδεμίαν καταξίαν εὐεργεσίαν εἰς αὐτὸν πεποιηκώς codd. 498, 9. ubi κατ' ἀξίαν conieci.
καταξιόω: καταξιωθεὶς τοῦ βαπτίσματος 33, 19.
καταπέμπω: νόμους 53, 33. ἴδικτον 241, 1.
καταπιστεύω: τινί τι committere τὴν τοῦ πολέμου διοίκησίν τινι καταπιστεύειν 148, 1. τὴν ἡγεμονίαν τοῦ πολέμου 266, 16.
καταπληκτικός: κατ. κτίσμα admirandum 322, 19. καταπληκτικὸς τὴν ὄψιν terribilis 280, 23.
καταπλουτέω: τοῦτον παιδοτρίβην πρὸς ἀρετὴν ὑπαλείφοντα κατεπλούτουν II, 20, 23. abunde eius disciplina fruebantur. τὴν Χριστοῦ ἐπιδημίαν κατεπλούτουν II, 16, 33.
καταπλουτίζω: dito τινά 494, 5; 11. δωρεαῖς ὑπό τινος καταπλουτισθῆναι 477, 3.
καταποντίζω: de flumine dictum. Μαξέντιος ἐν τῷ ποταμῷ καταποντίζεται 14, 9. Ἔδεσα κατεποντίσθη ὑπὸ θεομηνίας ὑδάτων τοῦ ποταμοῦ 171, 18. καταποντίζειν τινὰ εἰς βυθόν 378, 11; 396, 11.
καταπροδιδόναι: τινά τινι 195, 13.
καταπτοέω: perterrefacio. τινὰ διὰ πληγῶν 496, 25. καταπτοηθεὶς perterritus 485, 23.
καταπυκνόω: ἤνεγκε συμφαμίλους .. καὶ ἐποίησεν οἰκῆσαι τὴν πόλιν καὶ κατεπύκνωσεν αὐτήν 429, 25.
κατάρδω: τὸ τῆς ἐκκλησίας λήϊον δόγμασιν ὀρθοδόξοις καταρδόμενον II, 22, 21.
καταριπόω: deicio. ὁ ναὸς οὕτω κατεριπώθη 50, 5 (ubi plerique codd. κατερυπώθη).
καταρρέω: τὴν γλῶσσαν σαπεῖσαν κατέρρευσε καὶ τοὺς ὀδόντας ἀπέβαλε καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπηρώθη 48, 2.
καταρρίπτω: incursionem facere. τῶν Βουλγάρων λάθρα ἐπὶ τὸ Στενὸν καταρριψάντων (καταριψάντων codd.) 382, 22.
καταρρυπόω: contamino. τὸ τῆς παρθενίας καλόν II, 16, 15. τὸ δωρηθὲν ἀμφιβολίᾳ II, 18, 17. (κατερυπώθη v. l. codd. bcy 50, 5, rell. κατεριπώθη cf. καταριπόω.)
κατάρτιον: Malus nauticus. πλοῖα ἔχοντα ἐν τοῖς καταρτίοις κιβώτια 298, 17.
κατασήπω: γλῶσσα κατασαπεῖσα putrefacta 48, 2.
κατασιγάω: δωρεαῖς καὶ παραινέσεσι κατασιγῆσαί τινα 495, 27. τοῦ βασιλέως μακροθυμήσαντος καὶ τὸν λαὸν κατασιγήσαντος (κατασιγάσοντος d) 72, 24.
κατασκέπτομαι: explorare. ἔπεμψεν ἄνδρα κατασκεψόμενον τὸν στρατηγὸν καὶ τὸ στρατόπεδον 220, 15. Idem κατασκοπεῖν 282, 13.
κατασπάζομαι: amplector, consaluto. κατασπάζεται αὐτοῦ τὸν τράχηλον 316, 6. τὸ θαῦμα τεθεάμεθα καὶ κατησπασάμεθα 440, 10.
κατασπορά: ἤρξατο κτίζειν παλάτια καὶ κατασπορὰς ποιεῖν καὶ παραδείσους 403, 26.
καταστασιάζω: καταστασιάζουσι πρὸς ἄλληλα τὰ μέρη 289, 25.
καταστέφω: τῷ φίλτρῳ πάντων κατεστέφοντο II, 14, 37.
καταστηρίζω: confirmo II, 8, 23.
καταστορέω: sedare. τὸ τῶν παθῶν κλυδώνιον II, 13, 23.
καταστρατεύω: τινός bellum infero. Βονιφάτιος τῶν Οὐανδήλων κατεστράτευσε 95, 19.
καταστρατηγέω: τινὸς εὐβουλίᾳ callido consilio supero 270, 4.

καταϲφαλίζομαι: munimentis firmo. *τὰς τῆς χώρας εἰσόδους* 490, 31. *τὸ πλώϊμον* 396, 22. vinculis tradere. *ἐν τῷ ξύλῳ αὐτὸν κατησφαλίσατο σὺν τοῖς πάσχουσιν* 488, 19. confirmare. *ὁ στρατὸς ὅρκοις κατησφαλίζετο μηδαμῶς ὑπὸ Μαυρικίου βασιλεύεσθαι* 261, 1.
κατασφραγίζω: *κατασφραγίσασθαι τῷ σταυρῷ* signo crucis sese obsignare 162, 3.
κατατίθημι: *κατατίθεσθαι*, confiteri in iudicio 238, 10; 298, 1.
κατάτελμα: *τὰ κατατέλματα τῶν τάφρων* 39, 31.
κατατέρπω: *τινα* II, 18, 35.
κατατολμάω: *τοῦ ἔργου* 259, 16. c. inf. i. q. *τολμᾶν. κατετόλμησε τὴν μητέρα μαστιγῶσαι* 367, 19. *κατετόλμησαν ἀφανίσαι συνήθειαν* 460, 21.
κατατυπόω: *πάκτα εἰρήνης* 181, 11.
καταυγάζω: splendeo. *σημεῖον* (i. e. *κομήτης*) *καταυγάζον* 410, 24.
καταυλέω: *συντόμῳ τῇ διηγήσει χρησάμενος ἀμυδράν τινα τῶν αὐτοῦ κατορθωμάτων ὑπόληψιν καταυλήσω* II, 4, 9.
καταφθάνω: *τῶν ὑπάτων καταφθασάντων αὐτὸν εἰς Θεοδοσιανά* 390, 8.
κατάφρακτον: *κατάφρακτα νευρικά* 318, 28. *τὰ λωρίκια καὶ τὰ κατάφρακτα* 387, 15.
καταφύγιον: *καταφύγιον ἔχειν τὴν Ἀντιόχειαν ἐμελέτα* 426, 9. *μοναστήρια τῶν σωζομένων καταφύγια* 443, 2.
καταφωτίζω: illumino. *κατεφώτισεν ὁ Χρυσόστομος τὴν ἐκκλησίαν Κωνσταντινουπόλεως* 77, 5.
καταχράομαι: *καταχρᾶσθαι* 489, 11.
κατειρωνεύομαι: simulare. *κατειρωνευόμενος μὴ θέλειν* 289, 17.
κατεμπίπλημι: *κατεμπιπλῶσι ἡδίστης γαλήνης* II, 13, 24.
κατένεξις: *ἡ εἰς τὰς εἰκόνας γενομένη κατένεξις* subversio imaginum 424, 3.
κατεπαίρομαι: *τινός* superbe sese efferre in aliquem. *κατεπαιρόμενος τοῦ βασιλέως* 96, 20. *κατεπαιρόμενοι Ῥωμαίων* 279, 15.
κατευτελίζω: *τοὺς ἐν τέλει ἄρχοντας* 475, 24.
κατέχω: *μὴ κατασχὼν τῆς ὀργῆς* 76, 22. *κατέχειν γῆς* 101, 20.
κατηγορέω: *τινὰ ὡς παιδεράστην* 155, 10. *τινὰ ὅτι ἀνεθεμάτισεν* 156, 12. *κατηγόρησαν Βενιαμίν τινα τῷ βασιλεῖ ὡς κακοποιοῦντα* 328, 16. *κατηγορήθη Μακεδόνιος* 180, 13. *κατηγορηθεὶς ἐν φρουρᾷ χρόνους τρεῖς ἐποίησε* 368, 20. *κατηγορήθη ὑπὸ Γεωργίου ὡς πολλὰ λαλήσας* 237, 1. *Στέφανος κατηγορήθη ὡς Νεστοριανὸς ὑπὸ Πέτρου πρὸς Ζήνωνα* 126, 7. *κατηγορεῖται Κῦρος ἐπὶ τοῦ βασιλέως ὡς χρυσίον δούς* 338, 18.
κατῆναι: naves onerariae. *κατῆναι σιτοφόροι* 396, 28. *πολεμικαὶ κατῆναι* 395, 24 (scaphae sumptum vehentes Anast.). *κατῆναι* simpliciter dictae 396, 5; 397, 3; 7 (scaphae frumentum ferentes Anast.).
κατηχούμενα s. ***κατηχουμένια***: porticus superioris ecclesiae 415, 5; 450, 22; 461, 19 (Anast. codd. 415, 5 et 450, 22 catechumenia praebent, 461, 19 catechumenis et catechumeniis tradentes inter se differunt. Graeci codd. 450, 22 omnes *κατηχούμενα*, 415, 5 *κατηχουμενίοις* in d, 461, 19 in dh. reliqui his quoque locis *κατηχουμένοις* praebent).
κατορύττω: *τὰ θεμέλια* fodiendo perforare 51, 30; 428, 28.
κατοχυρόω: *τὰ κάστρα* 482, 19.
καυκοδιάκονος: *ἀπὸ καυκοδιακόνων σοφιστὴς γεγονὼς τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης* 382, 18.
καῦκος: poculum. *πάλιν εἰς τὸν καῦκον ἔπιες* 296, 27.
καυλοτομέω: *τινὰ* virgam pudendi recidere 177, 13 *καυλοτομηθέντες*.
κειμηλιαρχεῖον: *τῶν ἐκκλησιῶν* 430, 18.
κελαδέω: *ἑορτὴν ἐξ ἑορτῆς ἐνηχούμενοι χαρμονικῶς τῇ καθ' ἡμέραν ἐναλλακτῇ ἐπωνυμίᾳ ἐπείγονται γέρας αἴσιον κελαδῆσαι* II, 3, 11.
κέλευσις: 40, 31; 102, 14; 126, 8; 127, 8; 128, 18; 228, 4 al.
κενόω: effundere. *κενοῦν τὸ ὕδωρ τῆς ἐμβατῆς* 59, 19. *κενοῦν τὸν πλοῦτον ταῖς τῶν δεομένων χερσίν* II, 17, 2.
κεντητός: *ταβλὶν χρυσοῦν ἐν ᾧ ἐκ κεντητοῦ ἐνεκεχάρακτο ἡ εἰκὼν τοῦ βασιλέως* 168, 24. acu picta. *Τοῦρκοι ἐν τοῖς μετώποις τὸν τύπον τοῦ σταυροῦ διὰ μέλανος κεντητοῦ ἔχοντες* 266, 34. graphio inustum. *ἐπέγραψε τὰ πρόσωπα αὐτῶν μέλανι κεντητῷ "Ἀρμενιάκος ἐπίβουλος"* 469, 14.
κεραμοποιός: figulus 440, 22.
κεφαλαιώδης: *κεφ. τύποι τῆς συνόδου* 361, 19.
κεφαλαλγέομαι: med. e capite dolere 234, 27.

κεφαλή: τοῦ τείχους 259, 18. προεβάλετο στρατηγὸν καὶ κεφαλὴν αὐτῶν Ἰωάννην 385, 9. Μάνην τὸν στρατηγὸν κεφαλὶν ποιήσας εἰς αὐτοὺς 410, 7. ἐπιστήσασα αὐτοῖς κεφαλὴν Ἰωάννην τὸν σακελλάριον 455, 4.
κεφαλικός: κεφαλικὴ τιμωρία 45, 13; 495, 3. κεφαλικῶς τιμωρεῖσθαι 16, 19. κεφαλικοὶ φόροι 410, 10.
κεφαλιτιῶν: tributum capitis 482, 15 (κεφαλητιῶν v. l.).
κηπωρός: hortulanus. ἄγροικος κ. 54, 12. (v. l. κηπουρός.)
κηρέλαιον: 446, 8.
κηρουλλάριος: 487, 31.
κιβώτιον: arcula 298, 17.
κικλήσκω: II, 19, 7.
κιονάκιον: columella 380, 16.
κιονίτης: i. q. στυλίτης 343, 24; 430, 16.
κισσάω: ὅσην ἐκ προοιμίων ὁ παμμίαρος τὴν κακίαν ἐκίσσησεν 413, 27.
* **κίσσηρον**: pumex. κισσήρων ἐπιπολαζόντων γέμειν 404, 26.
κλασματίζω: in frusta concido. τοὺς ἐχθροὺς 397, 19.
κλαυθμυρίζω: eiulo. κλαυθμυριζόμενος de imperatore Nicephoro 480, 29.
κλητορεύω: invito. πρὸς ἀριστόδειπνον 375, 19.
κλυδώνιον: τῶν παθῶν II, 13, 23.
κνιπός: parcus 224, 25.
κνιπία: cf. σκνιπία.
κοινολογέομαι: τινί. consilium agito cum aliquo 153, 17.
κοινός: κοινὸς λαός (opp. οἱ ἐν τέλει) 468, 1.
κοινόω: κοινώσας τὸ τέμενος ἀρμαμέντον καὶ κοπροθέσιον ἐποίησε 440, 5. τὰ τῶν ἐκκλησιῶν ἱερὰ κοινοῦσθαι ἄξιον ἐδογμάτιζεν ὡς Ἰούδας τὸ δεσποτικὸν μύρον 489, 12. in aerarium publicum deferre, s. usui publico destinare. Eod. sensu κοινώσεις μοναστηρίων 448, 26. (cf. 445, 30 ἔπρασε πάντα τὰ μοναστήρια.)
κοινωνικός: ἱερεύς. in communionem ecclesiae receptus 89, 8.
κοίτη: alveus fluminis 234, 17. ἡ θάλασσα ἀπεκατέστη εἰς τὴν ἰδίαν κοίτην 228, 4.
κολάπτω: insculpo. γράμματα κεκολαμμένα ἐν τῷ λάρνακι 455, 15.
κολαστήριον: carcer 489, 7.
κολαφίζω: κολαφιζόμενος ὑπὸ τῆς πληγῆς. vulnere excruciatus 492, 5
κολοβόω: ῥόγας. stipendia minuere 498, 10.
κομβώνω: illudo 150, 16; 18; 21.
κονδός: ἐνδύσαντες αὐτὸν σηρικὸν καὶ ἀμανίκωτον κονδόν 441, 22 (breve vestimentum vertit Anast.).
κονταρέα: ictus lanceae. εἰς τὸν μηρὸν αὐτοῦ ἔλαβε κονταρέαν 318, 27. (Alterum huius vocabuli exemplum habes in Ioh. Antioch. frg. 218 f. ubi κονταραία scribitur. cf. σπαθέα.)
κοντάριον: lancea. κοντάριν 297, 14.
κοντός: lancea 132, 17.
κοπή: strages. πολλὴν κοπὴν ποιεῖν εἴς τινα 473, 31.
κοπιάω: μὴ κοπιάσῃς ἕως τῶν ὧδε i. e. ἐλθὼν ἕως τῶν ὧδε 470, 14.
κοπροθέσιον: sterquilinium 440, 5.
κόρδα: chorda. κόρδᾳ αὐτὸν ἀπῆγξεν 373, 13.
* **κορταλίζω**: ψάλλοντες βαλλίζουσι καὶ κορταλίζουσι. Sic omnes fere codd. tradunt 63, 15, ubi vereor ne temere e cod. g receperim κροταλίζουσι. cf. Stephani Diaconi Vit. Stephani Iunioris in Migne Patrol. Graec. Tom. C col. 1156 B ἀνακορταλίσαντες.
κοσμικός: ἔτος κοσμικὸν i. q. ἀπὸ κτίσεως κόσμου 46, 16. κοσμικαὶ δημοκρατίαι turbae per universum orbem terrarum motae 181, 17. κοσμικὴ θάλασσα II, 13, 5.
κοσμόλεθρος: Χοσρόης 308, 25.
κόστος: genus aromatis 278, 23.
κούκουρον: πέμπει αὐτῷ κούκουρον γέμον νομισμάτων 366, 18. (κούρκουρον v. l. marsuppium vertit Anastas.)
κουράω: ἐκούρασε πάντας 448, 9 (per medium omnes recidit Anast.).
κουρεύω: tondeo 381, 19; 398, 31; 415, 17; 451, 1; 453, 16 al.
κουρίσκος: tonsor 47, 12.
κόφινος: λαχάνων 132, 25.
κοχλίας: cochlea, scala. κ. τοῦ παλατίου 125, 10. κ. τοῦ ἱππικοῦ 127, 27; 293, 13.

κρανίον: τόπος τοῦ κρανίου i. q. Golgatha 23, 16; 26, 7; 499, 23. idem τὸ κρανίον 26, 20; 86, 29.
κράσπεδον: ἐκ τοῦ κρασπέδου τὸ ὕφασμα πρόδηλον κατὰ τὴν παροιμίαν 492, 1.
κραταιόφρων: γύναιον II, 18, 21.
κραυγικός: κραυγικῶς ἐπαπειλεῖν 378, 19.
κρέμασις: suspendium 232, 33.
κρεμνάω: σχοίνοις αὐτοὺς κρεμνῶν 367, 29.
κρεοπῶλοι s. **κρεωπῶλοι** codd. 225, 8 aperte corrupti.
κρημνίζω: ξέ χιλιάδας στρατοῦ ἐκρήμνισε (ἐκρήμνησε al. codd.) 157, 17, quod vertendum videtur: in praecipitem fugam convertit.
κροταλίζω: cf. κορταλίζω.
κροταφίζω: tempora percutio. ἐκροταφίσθη ἐν τῷ κυνηγίῳ 96, 16.
κροτέω: μάχην 208, 13; 318, 25. πόλεμον 20, 2; 95, 21; 97, 20; 126, 36; 209, 4; 250, 30; 251, 29; al. permultis locis. κροτεῖν σύνοδον 47, 21; 90, 4; 143, 12; 153, 12; 160, 24; 161, 2; 8; 217, 5; 462, 28; 481, 26. σελέντιον 409, 1 (συγκροτεῖν πόλεμον, σύνοδον rarissime usurpat Theoph.).
κρυσταλλόω: χιὼν κρυσταλλωθεῖσα in glaciei duritiem versa 396, 26.
κτέννω: κτέννει 341, 22. κτέννουσι 343, 26. ἔκτεννον 203, 5. (κτεννομένων xyz 83, 1 sed optimus b κτεινομένων. κτέννουσι cod. g 351, 8 sed reliqui κτείνουσι.) — ἀποκτέννει 335, 21; 361, 2. ἀποκτέννομεν 392, 23. ἀποκτέννουσι 392, 28. ἀποκτέννων 334, 21. ἀποκτεννόμενος 334, 21 (ἀπέκτενον z 301, 2 sed ἀπέκτεινον y ἀπεκτέννυον c). — In scribendo hoc verbo non sibi constant codices κτέννω et κτένω tradentes, κταίνω ubique fere cod h).
κτῆμα: vicus 178, 11; 12.
κτημάτιον: praediolum II, 19, 8.
κτηνοτροφέω: iumenta pasco 333, 19.
κτήτωρ: 296, 21; τοὺς ἄρχοντας καὶ κτήτορας τῶν θεμάτων ᾐχμαλώτευσεν 480, 2.
κτυπέω: δοκῶν αὐτὸν κτυπεῖν μᾶλλον διήγειρεν 89, 16 affligere.
κύησις: ὁ θεῖος λόγος ἄνευ σπορᾶς κύησιν ἤνεγκεν 303, 20.
κυκλόπους: calceorum species. ὑπερβὰς τὰς χιόνας μετὰ κυκλοπόδων 393, 21.
κυλίω: τροχὸς κυλιόμενος 273, 21.
κυλλόω: mutilo. πολλοὺς ἐφόνευσε καὶ ἄλλους ἐκύλλωσεν 227, 6.
κυμαίνω: ὁ πόλεμος κυμαίνει ἐπὶ τὴν Θρᾴκην 267, 33. γῆς κυμαινομένης de terrae motu dictum 93, 9.
κυριακόν: aedes sacrae 20, 18; 28, 16; II, 21, 35.
κύριος: κῦρις 436, 9; 447, 12; 448, 5; 467, 29; 470, 10. κυροῦ 357, 12; 447, 15. κυρῷ 467, 9. κῦριν 374, 2; 450, 12.
κωκύω: 196, 17; 213, 8.
κωμοδρόμος: qui per pagos vagatur 224, 16.

Λαῖλαψ: masc. λαίλαπος γενομένου μεγάλου 288, 26. λαῖλαψ . . ἐνσκήψας εἰς αὐτοὺς 399, 8. — ἄνεμος βιαιότατος σὺν λαίλαπι ἐπιπνεύσας 52, 1.
λάκτισμα: calcatus. ὠθισμοῖς καὶ λακτίσμασιν ἐκβαλλόμενος 100, 31.
λαλέω: c. acc. pers. persuadere. ἐὰν λαλήσῃς τὸν στρατὸν ἵνα δέξωνταί με 325, 28. εἴ τι δύναμαι λαλῆσαι ἔχω τὸν στρατόν. καὶ ἐλάλησα κβʹ κόμητας καὶ ἐποίησα αὐτοὺς τῆς γνώμης μου. 326, 6 (cf. προλαλέω).
λάρναξ: masc. 455, 13; 15 (sed femin. 439, 30; 483, 10).
λαρυγγοτομέω: guttur seco. δίκην προβάτου ἐλαρυγγοτόμησαν αὐτόν 380, 27.
λάτρης: cultor. Lectio dubia 495, 13, ubi δαιμόνων λάτρας ὑπάρχοντας plerique codd. Sed cum cod. g. λατρείας praebeat, λάτριας restitui
λαυρίζω: de navibus incensis. μέχρι τῆς Ὀξείας νήσου λαυρίζουσαι ἀπηνέχθησαν 396, 12.
λαφυραγωγέω: depraedor, diripio. τὸ τοῦλδον λαφυραγωγήσαντες 502, 1. τὰς σκηνὰς ἐλαφυραγώγησαν cod. c 306, 5.
λαφυρολογέω: eod. sensu, codd. plerique ἐλαφυρολόγησαν 306, 5.
λεηλασία: i. q. αἰχμαλωσία. περιτυχόντες Σκλαυινοῖς ἐπιφερομένοις λεηλασίαν Ῥωμαϊκὴν τούτους τρέπονται. οἱ δὲ βάρβαροι τὴν αἰχμαλωσίαν ἔσφαξαν 274, 19.
λείπω: λείπομαι cum acc. rei destituor aliqua re. λειφθέντες ἦσαν τὰ βρώματα 377, 9. λειφθέντων αὐτῶν τὰ πρὸς τὴν χρείαν 452, 13. — Aor. I exempla λειψάντων 197, 14. καταλείψας 74, 16; 106, 27; 109, 15; 118, 26; 184, 28; 418, 23. καταλείψωμεν 154, 13. ἐπιλείψας II, 22, 16.
λεῖψις: σίτου καὶ οἴνου 225, 4; 230, 25. ὑδάτων 237, 8; 239, 23.

λήρημα: *ἐλέγχουσα αὐτοῦ τὰ κατὰ τῶν πρεσβειῶν τῶν ἁγίων ληρήματα* 439, 32.
ληρώδης: *μάτην ληρωδῶς φλυαροῦσι* 361, 17.
ληρωδία: *ἡ ἑλληνόφρων Ὠριγένους ληρωδία* 228, 30.
λίαν: cum superl. coniunctum 286, 27; 371, 10.
λιβάδιον: pratum 388, 16; 503, 11.
λιθάζω: lapido 236, 6; 239, 11.
λιθασμός: lapidatio. *λιθασμοὺς καὶ φόνους ἀπεργάζεσθαι* 166, 27.
λιθέα: gemmae. *Ἱερουσαλὴμ ἔχουσα χρυσοῦ ἀναρίθμητα κεντηνάρια καὶ λιθέαν πολλὴν* 179, 6. *ἐν μαργαριτάριν καὶ πᾶσα ἡ λοιπὴ τοῦ στέμματος λιθέα ἐσώθη* cod. d 226, 21 (*θέα* corrupte rell.).
λιθολόγος: qui gemmas legit II, 4, 5.
λιθομανής: nimio gemmarum amore flagrans 453, 27.
λιμαγχονέω: *τινὰ* fame neco 327, 1; 3.
λιμός: fem. plerique codd. 125, 1 et nonnulli 419, 25 (masc. omnes 397, 23).
λινόχρυσος: *λιν. ἱμάτια* linea auro intexta 244, 22; 25.
λιτός: *στρατιώτης λιτὸς* 104, 2. *ἀφεῖλε τὸ ὠμοφόριον καὶ οὕτω λιτὸς εἰσῆλθε* 140, 24. *οὐ κατεδέξατο φορέσαι τὸ στέμμα ἀλλ' οὕτω λιτῶς προσῆλθεν μαντίον φορέσας* 173, 5.
λόγος: *λόγος δημόσιος* aerarium 16, 15; 27, 2; 36, 7; 410, 14; 497, 26. — *Εὐσεβίῳ τῷ Παμφίλου βίβλους κατασκευάσαι ὁ βασιλεὺς προσέταξε λόγῳ τῶν ἐκκλησιῶν Κωνσταντινουπόλεως* 27, 19. — *λόγον διδόναι* i. q. *τὰ πιστὰ διδόναι* 103, 13; 124, 31; 140, 22; 292, 29; 388, 18 al. *λόγον λαβεῖν* 97, 20; 140, 20; 340, 21; 387, 13; 390, 22 al. (*λαβεῖν λόγον ἐνυπόγραφον* 479, 22.) *τ. λ. φυλάττειν* 293, 2; 377, 13; 394, 25. *αἰδεῖσθαι* 479, 31. *λ. ἀπαιτεῖν* 379, 30 (*λόγον λαβεῖν ᾐτήσατο* 428, 26). *πέμπειν* 390, 6. *ποιεῖν* 390, 11 (*λόγος ἐνυπόγραφος* 390, 12). Addito genetivo *ἀπαθείας* 380, 32; 386, 11; 399, 2; 455, 31. *ἀσφαλείας* 339, 17. *σωτηρίας* 485, 10. *ἔλαβον λόγον τῆς ἑαυτῶν ἀπαθείας* 377, 11. *πέμψον μοι λόγον τῆς ἀπαθείας μου* 448, 7. *μετὰ λόγου προσκαλεῖν τινα* 467, 23. *λόγῳ τινὰ ἐξαποστέλλειν* 422, 13. *ἐξαγαγεῖν* 473, 17. *παραλαβεῖν πόλιν λόγῳ* 339, 16; 344, 13; 485, 6. *ὑπὸ λόγον* 377, 21; 453, 22; 469, 20.
λογχίζω: *λογχίσαι* var. lect. codd. em 503, 18. *λοχῆσαι* g (insidiari Anast.).
λοιδορέω: c. dat. 62, 31. *Ἰουστῖνος ἐλοιδορεῖτο εἰς Ναρσῆν* 244, 1.
λοίμη: pro *λύμη* codd. plerique 370, 26; II, 25, 36; 26, 18; 27, 31.
λουτήρ: baptisterium 369, 16; 21.
λουτρόν: *λοετρὸν* forma in cod. b 57, 2; in g 229, 7; in m 243, 21. *λουετρὸν* in x 229, 7; in ex 243, 21; in hy 249, 26; in h 250, 12. — *λουτρὸν* de balneo 57, 2; 150, 28; 176, 25; 229, 7; 239, 24 al. (cum adiect. *δημόσιον* plerumque coniunctum).
λοχίζω: *λοχίζων ἐν μυρίοις μονοζώνοις τὰ τῆς Ἀσιάτιδος γῆς μέρη* 411, 16. insidiosa irruptione infestans (quare nescio an melius scribatur 500, 3. *ἐμήνυσαν τῷ βασιλεῖ Κροῦμμον λοχίσαι σπεύδοντα τοὺς ἐν τῇ Θράκῃ ἀθρόως* ubi *λοχῆσαι* g *λοχῖσαι* em).
λοχισμός: insidiatio. *ἐνόμισε λοχισμοῦ τρόπον εἶναι τὴν φυγὴν τῶν Ῥωμαίων* 501, 33.
λυκάνθρωπος: *Λυκάονές τινες ἢ λυκάνθρωποι* 480, 16.
λυμαίνομαι: c. dat. *σφόδρα τοῖς πράγμασι λυμαινόμενοι* 120, 11 reliquis locis omnibus c. accus.
λυπέω: i. q. *βλάπτω*. *ἐκέλευσε παιδεῦσαι καὶ λυπῆσαι τοὺς ἁμαρτάνοντας* 76, 25. — *λυπεῖσθαι περί τινος* 101, 29. *ἔν τινι* 493, 27. *κατά τινος ἀνθρώπου* 99, 15; 475, 25; 479, 4.

Μαγαρίζω: de christiana fide ad alienam religionem descisco 399, 21; 22; 26; 452, 26. — Subst. *μαγαρίτης* eodem sensu 314, 14; 343, 9; 436, 17.
μαγγανικός: ad machinamenta bellica pertinens. *μαγγανικὴ τέχνη* 498, 12. *μαγγανικά* certa quaedam ut videtur machinamenta. *δεδωκὼς αὐτῷ πρὸς καστρομαχίαν κριόν, μαγγανικά τε καὶ πᾶσαν ἑλέπολιν* 379, 19. *στήσας τοξοβολίστρας καὶ τετραρέας καὶ μαγγανικὰ* 384, 12. *λίθος ἐκ τοῦ μαγγανικοῦ πεμφθείς* 406, 13. *μηχανήματα μαγγανικῶν καὶ ἑλεπόλεων* 498, 5.
μαγγανάριος: *ὁ τῆς πόλεως μαγγανάρις* 258, 23 machinis bellicis praefectus.
μαγγανεία: incantatio sing. num. *μαγγανείᾳ χρησάμενος* 109, 31. *ἐπὶ μαγγα-*

θαλάσσης φθάσας 251, 14. *μέσον τῆς γεφύρας προσέβαλεν αὐτῷ* 314, 5. *γέγονεν ἀνασοβὴ μέσον αὐτῶν* 346, 21. *μέσον τοῦ πυρὸς νῆσος ἀπεγεώθη* 404, 26. — *ἡ μέση* medium *ἐξελθοῦσα εἰς τὴν μέσην τοῦ ἐμβόλου* 450, 23. *τὸ σφάλμα τὸ ὂν εἰς τὴν μέσην ὑμῶν* 457, 25. — *τὸ μέσον* intervallum *μακρῷ* (s. *πολλῷ*) *τῷ μέσῳ παρατρέχειν τινά* II, 14, 32; 16, 11; 35; 19, 16; 22, 38. *ἀπολείπεσθαί τινος* II, 14, 9.

μεταθέσιμον: translatio episcopi ab altera sede in alteram 384, 22.

μετακαλέω: accerso med. *μετακαλεσάμενος ὁ βασιλεὺς Ἀθανάσιον* 30, 30. *τοῦτον ἐκ Θράκης μετακαλεσάμενος εἰς Βυζάντιον* 131, 5. act. mutato nomine appello *Τρασκαλισσαῖος ὁ μετακληθεὶς Ζήνων* 129, 14.

μεταμελέομαι: *ὅπερ πλεῖστα Κωνστάντιος μεταμελούμενος ἀπέδωκε τὸ πνεῦμα* 47, 2.

μέταξις: sericum. 179, 25; 322, 5 (*μέταξα* forma in solo cod. g).

μεταξύ: *εἰρήνη, πόλεμος, ταραχή, ἔχθρα γίνεται, ἐστὶ μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ Περσῶν* 126, 35; 151, 32; 167, 4; 169, 4; 12; 327, 19; 347, 16; 355, 26 (cf. *ἀναμεταξύ*). *μεταξὺ τῶν ἀγώνων ὄντες* 310, 14.

μεταποιέω: *μεταποιοῦμαι* i. q. *φροντίζω*. *οὔτε χρημάτων οὔτε τῶν φιλτάτων ὀδυρομένων μετεποιοῦντο* 196, 18.

μετατάττω: *μετατάττεσθαι ἐξ ἱερέως εἰς ὁπλίτην* 138, 6.

μεταχειρίζω: *μεταχειρίζομαι* c. acc. pers. *τοὺς ἀποκρισιαρίους μεταχειρισάμενος καὶ χρήμασι δελεάσας* 132, 21.

μετενθρονιάζω: *μετενθρονίασεν* (sic) codd. 128, 26.

* **μετεξορίζω**: ab altero in alterum locum relegare *μετεξώρισεν αὐτὸν εἰς Χερσῶνα* 112, 8.

μηδαμινός: *γεωργὸς μηδ.* 323, 8.

μηνιάω: *μηνιῶντα* 429, 2. *μηνιάσας* 294, 27 (166, 20 *μηνιόντων* plerique).

μηνύω: pass. *μηνύομαι* nuntium accipio *μηνυθέντος τοῦ ἄρχοντος καὶ ἐλθόντος* 369, 7.

μητρικός: *μητρικαὶ εἰσηγήσεις* i. e. *τῆς μητρός* 468, 14.

μηχανάομαι: *μηχανώμενον διαφθαρῆναι*, insidiis circumventum, ut vid. 147, 9.

μιαιφονία: plur. *μιαιφονίαι* 107, 11; 395, 7. *ἡ κατ᾽ ἀλλήλων καὶ ἡμῶν μιαιφονία* 484, 19.

μικροψυχέω: *μικροψυχῆσαι* animo deficere 154, 1.

μιμάς: mima. *ἡ πρώτη τῶν μιμάδων Ἀντιοχείας* 91, 28.

μιξοπόλιος: cuius pilis cani misceri incipiunt 280, 24.

μισάγαθος: *βασιλεύς* 446, 12.

μισαδελφία: plur. *μισαδελφίαι* 496, 12.

μισόχριστος: *οἱ μισόχριστοι* Arabes 342, 28.

μνησικακία: 377, 23. *μνησίκακος* 420, 18.

μνηστεύω: *ἐμνηστεύθη αὐτὴν* (*αὐτῇ* g) *παρανόμως* 470, 3 nuptias cum ea contraxit.

μοιχός: de episcopis qui vivo decessore sedem usurpant 222, 10; 408, 3.

μοναδικός: i. q. *μοναχικός*, sed nisi de vestimentis monachorum a Theophane non usurpatum. *μον. σισύρα* 114, 16. *σχῆμα* 386, 12; 420, 3; 446, 11; 458, 13; 496, 13. *στολή* 479, 28. (var. lect. codd. x 457, 16.)

μονόβιβλον: *ποιήσας μονόβιβλον* de Iustiniani novellarum collectione 177, 18.

μονόζωνοι: milites expediti 405, 28; 411, 16; 471, 22; 473, 25 (latrunculos vertit Anast.).

μονοκρατορέω: 47, 5; 347, 27; 471, 15.

μονοκράτωρ: *πάσης Ῥωμαίων γῆς* 16, 12; 46, 17.

μονομέρεια: *πρᾶξις κατὰ μονομέρειαν* actio cui unius tantum factionis indices intersunt 31, 26.

μονόπατον: *διὰ τοῦ μονοπάτου τοῦ καθίσματος τοῦ ἱπποδρομίου* 185, 21. (*μονοπόρτου* Chron. Pasch. quod ex eodem ac Theoph. fonte sua desumpsit.)

μονότειχος: *τὸ μονότειχος Βλαχερνῶν* 371, 1; 386, 4.

μορμολύττω: act. terreo. *μορμολύττεις ταῖς ἀπειλαῖς* II, 24, 19.

μόρος: *τὸν μόρον ποιήσει τοῦ Ἰούδα* 182, 12; 15.

μόρφωσις: formatio. *μόρφωσιν φέρειν ἄνευ γραφῆς* 303, 20.

μουρζοῦλιν: genus piscis 357, 5.

μουσεῖον: opus musivum. *εἰκόνας διὰ μουσείου* (*μουσίου* alii) *οὔσαι* 448, 24.

μόχλευσις: effractio portarum. *τὸ τῆς μοχλεύσεως δρᾶμα ἐξεῖπον* 501, 15.

μυθογραφία: *ἀνάθεμα Μουάμεδ καὶ τῇ μυθογραφίᾳ αὐτοῦ* 417, 12 (*ἡ Μουάμεδ μυθολογία* 417, 7).
μυκάομαι: *ἐμυκήθη ἡ γῆ* 80, 5; 96, 12 de terrae motu.
μυριαγωγός: *μυρ. σκάφη* cod. y 377, 27 rell. *μυριόβολα*.
μυροδοτέω: liquorem edo 439, 30 de area in qua corpus sanctae Euphemiae conditum erat.
μυστικός: *μυστικωτέρᾳ χειροτονίᾳ βεβαιοῦν τοὺς ὑπὸ Μελετίου χειροτονηθέντας* 22, 19. *τὴν ἄλυσιν μυστικῶς συνέστειλεν* cum mysterio 396, 19.
μύω: *μύσας τὰς αἰσθήσεις* II, 19, 37 sensus obtundens.
μῶλος: aedificium in portubus, quod nos molo dicimus 295, 8; 436, 17. (*μοῦλος* altero loco omnes, altero plerique, *μόλῳ* cod. h 436, 17.)

Νακοτάπητον: tapes villosus 322, 7.
νάρθηξ: vestibulum ecclesiae: *ἐκαύθη τὸ μεσίαυλον τῆς ἐκκλησίας καὶ μέρος τοῦ νάρθηκος αὐτῆς* 240, 22.
ναρκώδης: torporem iniciens. *φάρμακον ναρκῶδες* 435, 29.
ναυστολία: classis *καθορμίσας τὴν ἑαυτοῦ ναυστολίαν* 344, 3. *μετὰ πλείστης ναυστολίας τὴν Σικελίαν κατέλαβεν* 352, 5.
ναυτιλία: classis. *ἀποστέλλει Βώνοσον μετὰ ναυτιλίας* 284, 16.
νεοσύλλεκτος: *λαός*. exercitus recens collectus 315, 17.
νεουργέω: *τὸ παρ' αὐτοῦ νεουργηθὲν μοναστήριον* II, 10, 14 recens factum.
νεοφανής: *ἔθνος* v. 359, 24. *χάραγμα* 365, 10.
νεροφόρον: lavacrum 142, 14 (*νιροφόρον* b).
νευρικός: ex nervis bovinis factus v. *κατάφρακτα* 318, 28.
νευροκοπέω: nervos succido v. *τοὺς ἵππους* 376, 27.
νεφριτικός: *ἀσθενείᾳ παραδίδοται ἥτις ἦν νεφριτικῆς ἀκολουθίας σύμπτωμα* II, 29, 11.
νεφρός: pro *νεφρῖτις*. *νεφρῷ πολυχρονίῳ καὶ δυσουρίᾳ τρυχόμενος* II, 23, 27.
νεφύδριον: nubecula 48, 25.
νεωτερισμός: i. q. *τυραννίς*. *νεωτερισμοῦ γεγονότος ἐν Γαλλίαις ὑπὸ Ἀμάνδου καὶ Αἰλιανοῦ* 7, 30.
νεωτεριστής: rerum novarum studiosus 473, 11; 496, 25.
νηπιότης: aetas puerilis 35, 15 (de puero octo annos nato) 400, 9 (de puero infante qui baptizatur).
νικητικός: v. *στέφος* II, 25, 21.
νικοποιός: *σταυρός* v. 14, 14.
νοθεύω: adultero de libris *τὰ συγγράμματα Κυρίλλου ἐνόθευσεν* 111, 10. ad pravam fidem perduco *πολλοὺς ὑπὸ Νεστορίου νοθευομένους βλέπων* 91, 15. — de moris vitiatis *συκάμινα νενοθευμένα* 252, 6.
Nominativus: Nom. absol. haud raro pro genetivo absoluto positus veluti 79, 32 *Ἀρκάδιος γενόμενος ἐν Καρύᾳ . . καὶ εὐξάμενος, ὁ οἶκος κατέπεσεν*. 91, 25 *συνθέμενοι ἀμφότεροι, ἡνώθησαν αἱ ἐκκλησίαι*. 120, 9 *χαλεπῶς Ζήνων μεταχειρισάμενος τὴν ἀρχήν, ἐν προοιμίοις Μεσοποταμίαν Σαρακηνοὶ κατέδραμον*. 181, 32 *ἀνελθόντα τὰ μέρη ἐν τῷ ἱππικῷ, ἔκραξαν οἱ τῶν πρασίνων*. 186, 24 *Γόγδαρις ἐξ ἀνθρώπων γενόμενος, Γιζέριχος βασιλεὺς ἀναδείκνυται* similiterque 170, 18; 193, 29; 195, 23; 201, 26; 213, 17; 256, 15; 268, 10; 14; al.
νοσέω: *τὸ φιλόχρυσον, φιλαργυρίαν* 260, 2; 287, 1. *τὸ τῆς φιλαργυρίας πάθος* 477, 31.
νοῦς: Gen. *νοός* 4, 23; 20, 13.
νυμφεύω: *νυμφεύομαί τινά τινι*. despondeo s. nuptui do puellam viro *Λέων ὁ βασιλεὺς τὴν θυγατέρα τοῦ Χαγάνου τῷ υἱῷ Κωνσταντίνῳ ἐνυμφεύσατο* 409, 31. *Εἰρήνη πρέσβεις ἀπέστειλε πρὸς Κάρουλον ὅπως τὴν αὐτοῦ θυγατέρα νυμφεύσηται τῷ βασιλεῖ Κωνσταντίνῳ* 455, 21.
νύμφη: *ἡ νύμφη Ἀναστασίου ἐπ' ἀδελφῷ* 153, 1. (nurus. sicuti etiam *γαμβρός ἐπ' ἀδελφῷ* dicunt).
νύσσω: pungendo incito. *νυχθεὶς ὑπὸ τῶν Ἑλλαδικῶν* 473, 33.
νωτοφόρος: *ζῶα νωτοφόρα* 283, 4.
νωτοφύλαξ: de navibus. *νωτοφύλακες ἀπέμειναν μέχρι τῶν κ' κατηνῶν* 396, 4.

Ξενοτάφιον: coemeterium peregrinorum 106, 29.
ξενοφωνέω: inusitata voce percello *ξενοφωνηθεὶς ὁ βασιλεύς* 329, 29.

ξηρόλιθος: *περιτείχισμα στηθαίον διὰ ξηρολίθου* 395, 21.
ξηρός: ξηρά terra. *διὰ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης* 20, 1. *ὑπαναχωρησάσης τῆς θαλάσσης ἔμειναν ἐπὶ ξηρᾶς* 56, 14; 16. *διαβάντες διὰ ξηρᾶς* 84, 27. — 188, 22; 297, 8; 386, 26; 434, 15; 27.
ξιφοειδής: gladii speciem praebens. *κομήτης* ξ. 336, 24.
ξυλή: *κόπτειν ξυλὴν κυπαρισσίνην* 385, 6; 14.
ξυλογραφία: *εἰκόνας ἐκ ξυλογραφίας οὔσας* var. lect. 443, 25. alii *ἐξ ὑλογραφίας*.
ξυλοκούκουδον: *ἐποίησε παιδία ὡς τὸ ξυλοκούκουδον* 283, 20 incertae signif. vocabulum.
ξυλοπάνδουρον: *ξυλοπανδούροις σύρων τοὺς χειρωθέντας Βουλγάρους* 433, 12. vincula e ligno facta designari videntur.
ξυλοπέδη: ξ. *ἐκ ξύλου καὶ σιδήρου* 255, 6 compedes.
ξυλοπώλης: lignarius 183, 16.
ξυρίζω: *ἐπέτρεψεν Ἀβδελᾶς τοὺς πώγωνας αὐτῶν ξυρισθῆναι* 444, 12.
ξυστόν: genus piscium 357, 9.

Ὀδμή: Plur. *ὀδμαί* II, 3, 5.
ὁδοστατέω: insidiari in via, viam intercludere *ὁδοστατηθεὶς ὑπὸ τῶν Βουλγάρων* 364, 16.
οἴησις: nimia existimatio sui 499, 4.
οἰκειακοί: domestici imperatoris 373, 23; 385, 25; 400, 6; 455, 5; 461, 25; 467, 1.
οἰκεῖος: pronominis possessivi instar positum 76, 29; 90, 19; 91, 2 al.
οἰκοδόμος: caementarius 440, 20.
οἰωνοσκοπία: plur. *αἱ τῶν Ἑλλήνων οἰωνοσκοπίαι* II, 24, 30.
ὀκλάζω: vacillo *παραστάντες τῷ ἐπαρχικῷ βήματι καὶ περὶ τὴν μαρτυρίαν ὀκλάσαντες* 501, 15.
ὀκτάβιβλος: *τὴν ὀκτάβιβλον τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας Εὐσεβίου* codd. 7, 18 ubi restit. *τὴν η' βίβλον* (i. e. *τὴν ὀγδόην βίβλον*).
ὀκτάγωνος: octangulus *ὀκτ. κυριακόν* 28, 16.
ὀκταετής: octo annos natus 35, 15.
ὀλέσκω: *ὀλέσκων* optimus cod. 33, 28 ubi rell. *ὀλέσας*.
ὀλιγοστός: i. q. *ὀλίγος. βουλευσάμενος τοῖς οἰκείοις ἀνθρώποις ὀλιγοστοῖς οὖσιν* 464, 22.
ὀλιγότριχος: *τὸ οὖλον καὶ ὀλιγότριχον σχῆμα* 112, 32.
ὀλιγόω: diminuo. *ὀλιγωθέντων τῶν οἰκητόρων ἐκ τοῦ θανατικοῦ* 429, 22.
ὀλιγωρέω: animi deliquium patior *μὴ ὑποφέρων τὴν τούτου θέαν ὀλιγωρῶ καὶ πίπτω* 334, 9.
ὄλλυμι: Aor. pass. *διωλέσθη* 299, 17.
ὁλόκληρος: *ὁ στόλος συντριβεὶς ὁλοκλήρως ὤλετο* 354, 10.
ὁλοκοτίνιον: *ὁλοκοτίνιν* nummus aureus 412, 19.
ὁλόξυλος: totus ligneus. Bospor usnavibus coopertus erat, *ὥστε ὁλόξυλον φαίνεσθαι τὴν θάλασσαν* 397, 8.
ὅλος: *ὅλοι* pro *πάντες* 182, 18; 236, 5; 248, 29; 31; 283, 21. Linguae vulgaris proprium fuisse videtur, cum hi loci fere omnes ex iis partibus desumpti sint, quae plebis in circo vociferationes referant.
ὁλοσήρικος: totum sericum *ὁλ. ἱμάτια* 322, 7.
ὀλοφύρομαι: c. infin. *ὀλοφυρόμενοι ἁρπαγὴν πεπονθέναι* 194, 3.
ὁλόχρυσος: totus aureus 109, 3; 150, 19; 318, 7; 319, 14; 15; 16; 18.
* **ὄλυρον:** i. q. *ὄλυρα. τὰ ὄλυρα ἄνεφθα ἐσθίουσιν* 197, 16.
ὁμάς: *ἡ τῶν χρόνων* s. *χρονικὴ ὁμάς* 32, 30; 33, 3.
ὀμματόω: visum reddo. *ὠμμάτωσε τυφλοὺς* II, 10, 37.
ὁμόδοξος: eiusdem opinionis 60, 9; 136, 16. *τινός* 113, 23.
ὁμοιόφρων: cod. d pro *ὁμόφρων* 480, 17.
ὁμοπάτριος: eodem patre natus: *οἱ λοιποὶ Κωνσταντίνου παῖδες οἱ ὁμοπάτριοι Κωνσταντίνου* 10, 29.
ὁμοφρονέω: *τινί* 30, 5; 122, 23.
ὁμοφροσύνη: *ἡ πρός τινα ὁμοφρ.* 34, 31.
ὁμόφωνος: *ὁμοφώνως βοᾶν* 53, 31. *ὁμοφώνως τινὰ ἐπίσκοπον ψηφίζεσθαι* 60, 29 (*ὁμοφώνως* var. lect. 458, 17 ubi alii *ὁμοφρόνως* cf. 434, 4 not.). *ὁμόφωνον τὴν εὐχαριστίαν ἐνεργεῖν* II, 26, 31.

ὁμόχωρος: eiusdem vici (*χωρίον*) incola *προσέταξε στρατεύεσθαι πτωχοὺς καὶ ἐξοπλίζεσθαι παρὰ τῶν ὁμοχώρων* 486, 25.
ὁμόψυχος: concors. 460, 2.
ὄναγρος: asini feri, quorum greges in Perside aluntur 321, 9; 322, 12. — machina, qua in proelio elephantes occidunt 39, 30.
ὀνειδίζω: *ὀνειδιζόμενος μαλακίαν ὑπὸ Οὐάλεντος* 62, 11. — c. gen. *ὀνειδίσας αὐτοὺς τῆς δειλίας* 193, 9.
ὀνειδισμός: exprobratio 330, 20. plur. 274, 29.
ὀνειροκρίτης: coniector. 164, 7; 346, 3.
ὀνειροπολέω: *ὀνειροπολοῦμαι* med. somnio. c. inf. *ὀνειροπολούμενος βασιλεύειν* 372, 8. *ὀνειροπολεῖσθαι ἐνόμιζον* 477, 7.
ὀνησιφόρος: utilitatem afferens 4, 20.
ὄνομα: persona. *ὀνόματα ε'* 179, 12. *μετὰ τριάκοντα ὀνομάτων εἰσελθεῖν* 394, 24.
ὀνομάζειν: constituere *ἐπίτροπόν τινα ὀνομάζειν* 303, 8. — i. q. *λέγειν*. *ἡμεῖς λόγον ἔχοντες ὀνομάζομεν ἄρτι πάντα* 182, 27. — crebris appellationibus praedico *ὀνομασθεὶς ὑπὲρ τοὺς πρὸ αὐτοῦ βασιλεῖς* 44, 20.
ὀξύνω: acuo impropr. *ὤξυναν οἱ λόγοι σου τὰ ξίφη ἡμῶν* 307, 16. — *ὀξυνθεὶς* iratus 389, 19.
ὀξυπαθέω: violentis doloribus afficior *ὀξυπαθῶν ἐν ποδαλγίᾳ* 358, 28.
ὀξύς: gen. *ὀξέου* codd. 456, 27.
ὀπισθάγκωνα: brachiis retro versis *δεδεμένος ὀπισθάγκωνα* 115, 12 *δεσμῆσαί τινα ὀπισθάγκωνα* 326, 26.
ὀπίσθιον: *τὰ ὀπίσθια τῆς στολῆς πατῆσαι* 408, 8.
ὀπισθοτέλεια: redhibitio annorum praeteritorum *ὀκτὼ ἐτῶν ὀπισθοτελείας τοὺς τῶν ἀρχόντων οἴκους ἀπήτησεν* 489, 27.
ὀπισθοφανής: *ἐξέωσαν αὐτὸν ὀπισθοφανῶς τῆς ἐκκλησίας* 441, 18. gradientem retrorsum.
ὀπίσω: *ὀπίσω τινὸς ἀκολουθεῖν, ἕπεσθαι, διώκειν, ἐλαύνειν, ἥκειν* similia 179, 21; 206, 20; 304, 27; 308, 9; 310, 21; 311, 7; 18; 313, 15; 317, 28; 320, 3; 359, 6; 386, 27; 420, 7. (*ἐξοπίσω* 122, 4). *στῆναι ὀπίσω τοῦ στρατοῦ* 255, 17. — de tempore *μήτις ὀπίσω αὐτοῦ φορέσῃ τὸν μάργαρον* 123, 9.
ὁπλομαχῆται: var. lect. codd. y 411, 24. *που μαχηταί* rell.
ὅρασις: aspectus 280, 28. visio *ὅρασις νυκτερινή* 440, 1.
ὁράω: *ὁρῶντο* codd. 196, 16 (sed rell. locis omnibus *ἑώρων, ἑωρώμην* quare hic quoque *ἑωρῶντο* restitui). *τὰ ὁραθέντα* 164, 7. — *παρῄνει αὐτοῖς τὰ ὁρῶντα τῷ βασιλεῖ ἀποδιδόναι* 202, 22. *τὰ δοκοῦντα* interpretatur Classen, ego corruptum esse censeo.
ὄργανον: organum, instrumentum musicum *μετὰ δοχῆς καὶ ὀργάνων εἰσελθεῖν* 383, 8. *ἐπιφερομένη ὄργανα καὶ μουσικά* 457, 8 (quod organa et cetera genera musicorum vertit Anast.)
ὀργίζω: *ὀργίζομαι κατά τινος* 163, 15; 315, 23.
ὀρέγομαι: c. acc. *τὴν βασιλείαν* codd. 293, 11.
ὀρθοδοξέω: *ὀρθοδοξῆσαι* ad rectam opinionem reverti *ὀρθ. ἐκ τῆς κακοδοξίας* 416, 14.
ὀρθότης: *εἶναι ἐν ὀρθότητι μετά τινος* 294, 27.
ὁρκίζω: obsecro *ὁρκίζω σε κατὰ τοῦ θεοῦ* 246, 19. Eodem sensu *ὁρκῶ σε κατὰ τοῦ θεοῦ* 285, 22.
ὁρμάζω: med. mihi despondeo. *Ἡράκλειος ἦν ὁρμασάμενος Εὐδοκίαν* 298, 21.
ὅρμημα: i. q. *ὁρμή* impetus *φοβηθεῖσα τὸ ὅρμημα τοῦ λαοῦ* 466, 21.
ὀροφανής: *τμῆμα ὀροφανές* 434, 19 montis ambitum habens.
ὀρύγω: i. q. *ὀρύττω* omnes codd. praeter g 455, 13 *ὀρύγων*.
ὀρφανεύω: orphanum reddo. *θεὸς τὴν ὀρφανευθεῖσαν ὕψωσεν* 478, 5.
ὀρφανοτροφεῖον: locus alendis orphanis destinatus 244, 8; 486, 30.
ὀρχησμός: plur. 442, 29.
ὀστρακάριος: qui testas figulinas conficit 440, 21.
ὅταν: c. indic. 325, 14; 327, 15; 488, 25.
οὐθενότης: *ἡ ἡμετέρα οὐθενότης* modeste de se dicit Tarasius patriarcha 459, 4.
οὐρανομίμητος: *οὐρανομίμητον μοναστήριον* II, 10. 14.
ὀφειλή: debitum. *ὀφειλὰς ἀγαγεῖν τινι* 240, 15.
ὄχθα: acc. *ὄχθαν* codd. 276, 34 omnes et plerique 275, 30.

ὀχλαγωγέω: *ὁ Καρδαρίγας στρατολογεῖ ἰδιώτας μετὰ ὑποζυγίων καὶ ὀχλαγωγήσας στρατοπεδεύειν ἐκόμπαζε* 256, 13. cum vulgus hominum privatorum secum educeret.
ὀχλέω: c. dat. assiduis precibus compellare aliquem 99, 5; 7; 162, 7. — *ὀχλούμενος ὑπὸ Θευδερίχου* eod. sensu 160, 32.
ὀχλοποιέω: turbas populares moveo 134, 21.
ὀχυρόω: figurate confirmo animum alicuius *τῶν μοναχῶν ὀχυρωσάντων αὐτόν* 156, 21. *ὅρκοις τὸν Βαρὰμ ὀχυρώσαντες* 263, 30. Eod. fort. sensu *οἱ Ἴσαυροι τρίτον ἔτος ἤρκεσαν πολεμοῦντες ὠχυρωμένοι τῇ θέσει τῶν πολισμάτων τε καὶ φρουρίων* 138, 17.
ὀψίζομαι: sero aliquid facio. c gen. *τούτου τῇ διδασκαλίᾳ προσμείνας ὠψίσθη τῆς ὑποστροφῆς καὶ τῷ τυχόντι χωρίῳ ἐγκατέμεινε* II, 17, 30.
ὄψις: *ἐπ' ὄψεσί τινος* coram aliquo 10, 28; 60, 31; 170, 20; 245, 8; 265, 4; 290, 2.

Παγγενεί: cum universo genere 40, 22.
παγιόω: stabilio. *ἡ παγιωθεῖσα εἰρήνη* 364, 6.
πάγος: Gen. *τοῦ πάγους* a nomin. *τὸ πάγος* derivatus 434, 13; 18.
παγόω: gelo *γέγονε χειμὼν μέγας ὥστε παγῶσαι τὴν θάλασσαν* 297, 11.
παιανός: *κραυγήν τε πολεμικὴν καὶ παιανοὺς* (*παιάνους* g) *καὶ ἀλαλαγμὸν ποιήσασθαι ἐκέλευσεν* codd. p. 303, 15, ubi Tafel. corr. *παιᾶνας*. Forte *παιανισμούς* leg.
παιδαράστης: sic pro *παιδεραστὴς* codd. praeter d tradunt 155, 10; 177, 12.
παιδοτριβέω: instituo. *π. πρὸς τὴν τοῦ βίου καταφρόνησιν* II, 14, 2.
παίζω: illudo. Pass. *παίζεσθαι ὑπό τινος* 167, 15.
παίρνω: i. q. *ἐπαίρω* 224, 21 ubi *ἔπαιρνεν* scripsi, cum plerique *ἔπερνεν* tradant, alii *ἔπτερνεν* et *ἔπαιρεν*. (tollebat Anast.)
παλινδρομία: recursus II, 8, 15.
πάλμα: lectio vitiosa codd. pro *τέλμα* 358, 25.
παμμεγέθης: superl. *παμμεγεθέστατος* 104, 10.
παμμίσητος: omnibus exosus 103, 29.
παμπόθητος: ab omnibus expetitus *τὰ παμπόθητα κάλλη* II, 25, 12.
παμψηφεί: *π. ὁμοφρόνως* 111, 29.
πανεύπορος: cod. d 219, 23 *οἰκήτορες πανεύποροι.*
πανευσεβής: 18, 4; 22, 10, 22; 26, 15; 360, 6.
πανεύφημος: 21, 33; 26, 23, 29; 32, 2; 356, 1; 439, 28 (v. l. pr. *πανευσεβὴς* 360, 6).
πανηγύριον: nundinae. *τὸ κωμέρκιν τοῦ πανηγυρίου* 469, 31.
πανημέριος: *πανημέριον σχολάζων τῇ γραφῇ* II, 19, 17.
παννύχιος: *παννύχιον ἐκδημῶν πρὸς Χριστὸν τῇ προσευχῇ* II, 19, 19.
πανολέθριος: omnia perdens. *κυνὸς ἐπιτολὴ πανολέθριος* 490, 12.
πανσεβάσμιος: codd. plerique 22, 10, sed optimus *πανευσεβής*.
πανσέληνος: *νὺξ* (oppon. *νὺξ ἀφεγγής*) 305, 2.
πανστρατί: 122, 32.
παντεπόπτης: omnia cernens *π. θεός* 413, 13.
παντοδαπός: *παντοδαποὶ ὀργαί* codd. praeter f 47, 5.
πάνυ: cum superlat. coniunctum 482, 5.
παπᾶς: clericus 96, 19; 97, 6; 385, 10. at *πάπας* papa Romanus (duplici *π* in solo cod. g scriptum).
παππικός: ad avum pertinens *π. ὄνομα* 417, 18.
παραβλέπω: leve habere. *ἑκοντὶ τὴν ἀναχώρησιν παραβλέπειν* II, 3, 7. Forma media sperno *τὰ δοκοῦντα τερπνὰ παραβλεψάμενος* II, 3, 21.
παράβουλος: tyrannus *φύεται ἐκεῖσε παράβουλος ὀνόματι Σαβῖνος* 366, 28.
παραγκωνίζομαι: summoveo. *κατόπιν παρ. τινὰ* II, 14, 21.
παραδείσιον: hortulus 272, 25.
παραδοξοποιέω: miracula patro *τοῦ θεοῦ παραδοξοποιήσαντος* 503, 2.
παραδοξοποιΐα: *τὸ παράδοξον τῆς τοῦ θεοῦ παραδοξοποιΐας* 50, 6.
παραθαλάσσιος: *αἱ παραθαλάσσιαι* absol. posit. eodem sensu quo *τὰ παραθαλάσσια* s. *ἡ παραθαλασσία* ora maritima 487, 14.
παραθαρσύνω: 8, 12; 311, 3 (sed *παραθαρρύνω* 263, 8; 445, 24; 470, 19).
παρακαθέζομαι: iuxta assideo *ἔξωθεν τοῦ βήματος, παρακαθεζομένη* 380, 18.

obsideo c. acc. *τὸ Χλομαρῶν φρούριον παρακαθέζεται* 256, 12. *διὰ τί παρακαθέζῃ τὴν πόλιν* 387, 12. *τί παρακαθεζόμεθα τὰ τείχη* 388, 26. *οἱ Σαρακηνοὶ παρακαθέζονται τὴν βασιλεύουσαν πόλιν* 398, 8. c. dat. *τῇ Χαλκηδόνι παρακαθεζόμενος* 316, 25.

παρακάθημαι: iuxta assideo *ἐκεῖ παρακαθήμενοι ἔμειναν* 234, 2.

παρακαθίζω: obsideo cum acc. 38, 10; 258, 22; 339, 16; 390, 27; 441, 13; 452, 15, cum dat. 34, 33; 316, 21; 419, 10; 503, 25, cum *εἰς* plerique codd. 453, 21. Aliis locis ita variant codices ut quidnam scripserit Theophanes dignosci nequeat veluti 39, 14; 197, 13; 359, 3; 387, 4; 395, 18; 445, 17. — absol. pos. *παρεκάθισαν ἕως οὗ παρέλαβον τὴν πόλιν* 377, 8.

παρακονδακίζω: velitor adversus aliquem 359, 1.

παρακρατητά: lectio vitiosa codd. 322, 25, ubi *ἀπαρακράτητα* coniecit Combefisius.

παραλογίζομαι: parvi pendo *πολλοὺς εὐνοήτορας παρελογισάμην* 478, 15. *ὅσον τὸ μυθῶδες μακρὰν χαίρειν εἰπὼν παρελογίσατο πρεπόντως* II, 4, 21. *οὐ παρελογίσαντο αὐτόν* II, 10, 5.

παραλογιστής: impostor 479, 31.

παραμήριον: gladii genus 218, 13; 381, 3. (*παραμέριον* codd. 218, 13).

παραμονάριος: custos ecclesiae 223, 23.

παρανοθεύω: adultero, ad adulterinam fidem perduco 501, 24.

παραμονή: statio ad hostes observandos 376, 26.

παρανυμφεύω: *παρανυμφίος* sum, sponsum in sponsae domum comitor 252, 26.

παρασιγάω: silentio praeterire *τὴν τοῦ ὁμοουσίου φωνήν* 42, 4.

παρασιωπάω: eod. sensu *τὸ ὁμοούσιον* 36, 26. *τὴν σύνοδον* 151, 15. absol. silentium tenere. *οὐκ ἀνέχονται οἱ πατριάρχαι παρασιωπῆσαι οὕτω τεταραγμένων τῶν ἐκκλησιῶν* 89, 14.

παρασκευάζω: incito, auctor sum *π. τινὰ ποιεῖν τι* 32, 11; 57, 32; 78, 20; 89, 15; 100, 8; 153, 22; 155, 9; 438, 29.

παρασπονδέω: violo *τὴν γενομένην εἰρήνην* 144, 24.

* ***παρασυμβουλευτής***: qui prava consilia dat 498, 1.

παρασύμβουλος: eod. sensu 495, 24; 498, 17; 499, 4.

παρασυναγωγή: conventus illicitus 72, 6; 112, 7.

παρασφάλλω: pass. a proposito aberrare. *παρεσφάλη τοῦ ἐγχειρήματος* 258, 13.

παρατρέχω: transcurro, incursionem facio. *τὴν Ἀρμενίαν* 311, 10. At *παραδραμὼν τὴν Βιθυνίαν* 396, 30 Bithyniae oram legere. Similiterque 313, 10 *παραδραμὼν* secundum fluminis ripam proficisci.

παραφυλακή: custodia, praesidium 233, 29; 373, 7; 452, 9.

παραφύλαξ: *πάντες οἱ στρατιῶται τῶν παραφυλάκων τῆς ἐρήμου* 335, 18 (nisi mavis *παραφυλακῶν* scribere).

παρεκθέω: inordinate excurro *διεκώλυσεν αὐτοὺς ἀτάκτως παρεκθέειν* 313, 23.

παρευθύ: statim 44, 2; 51, 5. c. gen. *παρευθὺ τῆς ἀναγορεύσεως* statim post electionem II, 10, 22.

παρευνάζομαι: *γυναικί* 258, 28.

παρθένος: caelebs *ἀνὴρ εὐλαβὴς καὶ παρθένος* 223, 25.

παριππεύω: praetercurro de tempore dictum II, 18, 19; 20, 2.

παρίππιον: equus paraveredus *παρίππιν εὑρὼν ἐστρωμένον καὶ ἐπιβὰς αὐτοῦ ἔφυγεν* 414, 28.

παρρησιαστικώτερον: maiore cum libertate loquens. *π. ἐδίδασκεν* 67, 13.

πατέρες: patricii 104, 17; 105, 11.

πατερικός: *π. βιβλία* a patribus ecclesiae conscripta 446, 4.

πατριαρχία: patriarchae munus 362, 13; 20.

παύω: activa forma sensu mediae *μετὰ τὸ παῦσαι τὰ ὕδατα* 171, 25 (*παυθῆναι* Malalas). *οἱ ἐμφύλιοι πόλεμοι ἔπαυσαν* 365, 3. — *παύειν τὸ τάγμα ἐκ τοῦ Λιβάνου* 363, 7. — Aor. pass. forma *ἐπάην* cf. *ἀναπαύω*.

παχύς: *παχέως* stupide. *π. ἐκλαμβάνοντες τὰ παρὰ τῷ Δαβίδ* 63, 16.

πεδιά: acc. plur. *πεδιάς* pr. *πεδιάδας* corrupte codd. praeter d 206, 9.

πεζοβατέω: pedibus ingredior in aliquid *ὥστε τὴν θάλασσαν πεζοβατεῖσθαι ὑπὸ ἀνθρώπων καὶ ζώων* 434, 15.

πειθικός: *π. λόγος* codd. plerique 195, 18, ubi nonnulli melius *ἠθικός* praebent.

πειραστικός: *π. λόγους περὶ εἰρήνης ἐποιεῖτο* 503, 16 colloquium de pacis legibus inire tentabat.

πέλαγος: *τὰ τῆς θαλάσσης πελάγη* 188, 21. *ἔφυγε ἡ θάλασσα εἰς τὸ πέλαγος* 228, 3.
πέλεκυς: acc. plur. *πελέκυας* plerique 221, 3.
πέλμα: arena circi 185, 21.
πέμπω: *κομήτης ὃς εἶχεν ἀκτῖνα πέμπουσαν ἐπὶ τὰ κάτω* 166, 7.
πενθικός: lugubris. *πενθικὰ* sc. *ἱμάτια* 173, 7.
πενιχρός: perexiguus. *ἄρτον πενιχρὸν τούτῳ διδόντες ἐλιμαγχόνουν* 327, 1.
πενταετής: *χρόνος* 468, 19.
πεντάστεγος: domus quinque tabulata habens 172, 9.
πέπερις: acc. *πέπεριν* codd. plerique 278, 23 (v. l. *πίπεριν*, *πέπερ*, *πίπερ*). Sed *πίπερ* forma in omnibus 322, 5.
περαματίζω: fretum transeo 382, 24.
περάω: *τινὰ* transmitto *περάσας τὰ καβαλλαρικὰ θέματα εἰς τὴν Θρᾴκην* 376, 14. *ἐπέρασε τοὺς Σύρους ἐν τῇ Θρᾴκῃ* 452, 1.
περιδέξιος: *φίλος π.* ad omnes res agendas aptus II, 4, 32.
περίδοξος: illustris 262, 19.
περικεφάλαιον: i. q. *περικεφαλαία*. *τὰ καισαρίκια περικεφάλαια* 444, 4.
περιλογή: *οἱ τῆς πόλεως Χερσῶνος τούτοις περιλογὴν οὐκ ἐποίησαν* 379, 5 colloquium de pace. („treaty" Sophocles lexicon s. v.)
περιποιέω: *περιποιεῖσθαί τινι τὴν ἀρχὴν*, *τὴν βασιλείαν* 473, 22; 492, 27. *περιποιεῖσθαί τινι φυγήν* in fugam convertere 366, 20. *σκιὰν ἐπί τινι περιποιεῖσθαι* caliginem alicui circumfundere 104, 11. *περιποιεῖσθαί τινα ὡς ὁμόφρονα* fovere 88, 27. *περιποιηθεὶς πρὸς δουλείαν* conservatus et servituti addictus 378, 3.
περιπολεύω: circumvagor. 479, 19. *ἔξω τῆς πόλεως* 234, 7. c. acc. *τὴν Θρᾴκην* 500, 21. *τὰ τείχη* 503, 1.
περιπόλιος: *τὰ περιπόλια τείχη* 397, 22.
περιρέμβω: *περιρέμβων τοὺς βαρβάρους* circumvagari facio 270, 12 (*περιρεμβῶν* Simocatta quem Theophanes sequitur).
περισκέπω: circumtego *π. τι χώματι* 224, 20.
περίσκεψις: consideratio *χωρὶς ἀνακρίσεως καὶ περισκέψεως* 459, 15.
περισκιρτάω: tripudiare *περιεσκίρτων καὶ ἠγάλλοντο* 258, 7.
περιστατέω: circumdo. *περιστατηθείς* periculis circumdatus, in angustias adductus 388, 6; 498, 16.
περιστίζω: compungo *πενίᾳ περιστιχθείς* paupertate pressus II, 7, 20.
περιτυγχάνω: c. acc. 345, 12; 390, 15; 399, 17 et varia lectio codicum plerorumque 277, 24; 372, 20.
περίχωρος: *τὰ περίχωρα* regiones. *αἰχμαλωτεύσας πάντα τὰ περίχωρα ἐκεῖνα* 445, 26. *ὑπέστρεψαν αἰχμαλωσίαν εἰς τὰ περίχωρα ποιήσαντες* 470, 23.
περνέω: i. q. *περάω*. *ἀπαντῆσαι τοῖς βαρβάροις περνοῦσι* 234, 9 (*περνῶσι* sine dubio legendum).
Perfectum: Perfecti tertiae pers. plur. formae novitiae in *αν* desinentes *δέδωκαν* 218, 10; 15. *παραδέδωκαν* 398, 28. *πεποίηκαν* 294, 19; 21; 23; 352, 3. (*δέδωκαν* in codd. z 232, 6. *πεποίηκαν* in y 116, 8. *γέγοναν* in z 227, 10). — Perfectum pro Aoristo ponitur innumeris locis in verbis *γίνεσθαι διδόναι ποιεῖν θνήσκειν*, sed aliae quoque occurrunt formae veluti *πέπραχα* 54, 4; 134, 7; 485, 9. *γέγραφα* et *γεγράφηκα* 281, 2; 347, 14; 366, 3. *κέκληκα* 28, 4; 38, 8 al. *μεμάθηκα* 498, 7. *πέπονθα* 56, 1. *πεπλήρωκα* 53, 1. *τετελεύτηκα* 82, 25. *τεθανάτωκα* 495, 10. *τετίμηκα* 417, 14 aliaeque permultae.
πέτομαι: aor. pass. *πετασθῆναι* 430, 26.
πετροκίσσηρος: pumex 404, 23.
πετρόω: lapidibus obruo 491, 26.
πηδαλιουχέω: gubernare *π. τὴν ὁλκάδα* II, 13, 16; 22, 27.
πηδάω; c. acc. s. dat. de gallo gallinis insiliente 283, 20.
πῆξις: stabilitas *λογισμὸς πῆξιν λαμβάνει ἔν τινι* II, 16, 21.
πηρόω: debilito. de animo dictum *πεπήρωται τὴν ψυχήν* 417, 3.
πῆχυς: *ὁ πῆχυς τῆς ἀναβάσεως τοῦ Νείλου* 16, 24. (Genitivi formam corruptam *πηχός* omnes codd. praebent 444, 13).
πιθανολογία: oratio persuasoria. *πιθανολογίαις πείθειν τινὰ* 202, 28. *πιθανολογίαις καὶ παρακλήσεσι μεταστέλλεσθαί τινα* 429, 7. *ὅρκοις καὶ πιθανολογίαις τινὰ κατευνάζειν* 485, 24.

πιθανότης: argumentum persuadendi vim habens *ταύτῃ τῇ πιθανότητι τὸν λαὸν κατεπραΰνεν* 274, 15.

πικροθάνατος: acerbae morti subiectus *πικρ. ποιεῖν τινα* 375, 18.

πινσός: pila 232, 33; 233, 1.

πίπερ: cf. *πέπερι*.

πιπίζω: venenum haurire 180, 15.

πίπτω: Aor. I *ἔπεσα* exemplum ab omnibus codicibus traditum extat nullum, sed a plerisque exempla tradita habes 125, 30; 184, 6 item *ἐνέπεσα* 115, 15; 195, 16. *προσέπεσα* 309, 21; in nonnullis *ἔπεσαν* scriptum 177, 25; 184, 7. — Aor. pass. *ἐπτώθην* eod. sensu quo *ἔπεσον* 121, 11; 144, 10; 171, 16; 172, 14; 224, 12; 412, 8; 17; 439, 8. *κατεπτώθην* i. q. *κατέπεσον* 15, 2; 37, 19.

πλατύνω: passim spargo. *φήμη πλατύνεται* 294, 30; 455, 9. *ἐπλατύνθη ἡ αἵρεσις* 429, 21. *ὁ χριστιανισμός* 80, 23. — *στόμα πλατύνειν ἐν παραινέσεσι* 307, 15.

πλατύς: *εἰρήνην πλατεῖαν ποιεῖν* 355, 27.

πλειότερος: i. q. *πλείων*. *πλειοτέρα δύναμις* 370, 18.

πλέκω: caedo *τοὺς Βενέτους πλέκετε* 183, 20. (cf. Hesych. *πλέκεται: μαστιγοῦται συκοφαντεῖται*).

πληγόω: percutio, vulnero 236, 3; 318, 25, 319, 3; 503, 20.

πληροφορία: certitudo, persuasio certa. *πλ. προσλαμβάνειν εἰς χριστιανισμον* 85, 12. *ἐξώρισεν αὐτὸν εἰς τὸ θέμα τῶν Ἀρμενιάκων πρὸς πληροφορίαν αὐτῶν* 466, 28 ut iis satisfaceret. (*πρὸς πληροφόρησιν* d).

πληροφόρησις: cod. d 466, 28. cf. *πληροφορία*.

πληρόω: ad finem perduco *ὁ βασιλεὺς ἐπλήρωσε τὸ δημόσιον λουτρὸν ὃ ἤρξατο κτίζειν Ἀναστάσιος* 176, 25. *ἐκκλησία ὑπὸ Κωνσταντίνου θεμελιωθεῖσα, ὑπὸ Κωνσταντίου πληρωθεῖσα* 36, 31 similiterque 96, 2; 224, 13. cf. *ἀναπληρόω*. — *πληρῶσαι τὸν βίον* 53, 1. *ἱπποδρομίαν* 74, 15. *τὴν σύναξιν* 432, 12. *μετὰ τὸ πληρωθῆναι την σύνοδον* 69, 23. *τὴν ἑορτήν* 278, 25; 27.

πλησιάζω: c. acc. *πλησιάσας τοὺς προτρέχοντας* 258, 1 (*ἐπλησίασε τὴν Νισίβιν* nonnulli 253, 28) cum *ἐπὶ* 390, 1. — i. q. *πλησίον εἰμί*: *αἱ πλησιάζουσαι πόλεις* 177, 30. *ἡ πλησιάζουσα ἀκτή* 358, 20. *ἡ πλησιάζουσα αὐτῷ χώρα* 245, 3. *τὰ πλησιάζοντα τοῦ τόπου φρούρια* 245, 19. *ἐκκλησία πλησιάζουσα τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ* 248, 7. *τὰ πλησιάζοντα τῷ Δανουβίῳ* 358, 13. *οἱ πλησιάζοντες τῇ Καλαβρίᾳ Λογγίβαρδοι* 398, 22.

* **πλοιοποιΐα**: 345, 27 (*ναυπλοίας* z).

πλουμίον: opus plumarium. *στιχάριν ἔχον πλουμία χρυσᾶ* 168, 26.

πλοῦς: Gen. *πλούς* 426, 6. Dativ. *πλοΐ* 303, 9.

πλωΐζω: navibus veho. *σῖτον* 107, 2. (*πλοΐζω* plerique).

πλωΐματα: naves. *μετὰ πάντων τῶν Ῥωμαϊκῶν πλωϊμάτων* 370, 9 (*πλοϊμάτων πλοημάτων* plerique) *πάντα τὰ Ῥωμαϊκὰ πλωΐματα* 465, 14; (*πλοΐματα πλοήματα* nonnulli); (*πλωϊμάτων* s. *πλοϊμάτων* dy 447, 31; y 371, 5 ubi rell. *πλωΐμων* s. *πλοΐμων* praebent).

πλώϊμον: classis 376, 15; 16; 379, 17; 396, 23; 432, 30. navis: *τὰ πλώϊμα* 385, 12 (371, 5; 447, 31 cf. *πλωΐματα*); (v. l. frequens *πλόϊμον*).

ποδοκοπέω: pedes alicuius abscido 420, 24; 436, 18.

ποιέω: de tempore dictum, degere *ἐποίησε ἡμέρας ιδʹ ἐν τῇ Ῥώμῃ* 44, 22. *ποιήσας παρ' αὐτοῖς χρόνους ιεʹ* 104, 20. *ιϛʹ χρόνους ἐν τῇ Ἀφρικῇ ποιήσασα* 118, 20 similiterque 207, 30; 321, 10; 325, 9; 351, 28; 368, 20; 394, 30; 437, 8. — *ποιεῖν τὸν μόρον τοῦ Ἰούδα* 182, 12; 15. — *τέκνα σκώληκας ἐν τῇ ταλαιπωρίᾳ πεποιηκότα* 198, 2. — *πεποιημένος περὶ τοῦ κρατῆσαι τὴν βασιλείαν* 502, 5.

ποικάζω: *λειμὼν ποικίλοις ἄνθεσιν ποικαζόμενος* II, 3, 4.

ποιόω: inficio *ποιωθεὶς τοῖς Ἀραβικοῖς δόγμασιν* 402, 11.

πολεμέω: c. acc. 44, 12; 154, 10; 167, 10; 215, 23; 233, 5; 262, 26; 320, 23; 321, 3; 372, 25; 386, 1; 424, 17; 425, 1; 5; 431, 25; 452, 7; 456, 7; 469, 7; 501, 12; aliisque locis haud paucis plerique codices accusativum cum *πολεμεῖν* coniunctum praebent, cum pauci tantum dativum exhibeant. Quare minime Tafelium secutus sum dativum ubique scribentem etiam invitis codicibus.

πολεμικός: *τὸ πολεμικόν* = *οἱ πολέμιοι* 129, 19.

πολεμιστής: 421, 20.

πολιορκητικός: obsidionalis πολ. ὄργανον 259, 2; 269, 24.
πολυειδής: multifarius πολ. πεῖρα τῶν ἁγίων II, 3, 8.
πολυμήχανος: astutus 483, 26. τὸ πρὸς πᾶν εἶδος πλεονεξίας πολυμήχανον αὐτοῦ 487, 21.
πολύς: potens. πολὺς ἦν ἐν βίῳ καὶ λόγῳ 77, 36. Γιζέριχος πολὺς γενόμενος τῷ Οὐανδαλικῷ πλήθει 101, 18.
πολύσαρκος: carnosus 13, 9.
πολύστιχος: multos versus complectens πολ. ἐπιστολή 151, 13. βίβλος 152, 32.
πολύτιμος: pretiosus πολ. μάρμαρος 243, 14.
πολύτροπος: adv. πολυτρόπως multis modis πολ. ἐλεγχθῆναι 291, 10.
ποντίζω: mari submergo. Sed de flumine dictum ὁ ποταμὸς ἐπόντιζεν τοὺς οἴκους 171, 23. — ἠθέλησαν τὰς γυναῖκας αὐτῶν ποντίσαι 432, 4 quod interpretatur Goarius „ut in profundum ita in coenum stupri mulieres demergere". In pelagus iacere vertit Anastasius. — σκάφη ἐποντίσθησαν nonnulli codd. 375, 22 alii ἐποντώθησαν et ἐβυθίσθησαν. — ἐπόντωσεν ἑαυτὸν in mare sese coniecit 405, 22.
ποντογέφυρα: pons navibus constructus 323, 16; 324, 27; 326, 10.
ποταμόπνικτος: in fluvio suffocatus ποτ. ποιεῖν τινα 366, 29.
ποταπός: εἴθοις μηδὲ ποταπὸν ἐκάθισα ἐν τῷ θρόνῳ 457, 20 ne minimum quidem temporis spatium, omnino non.
πραγματεία: commercium 223, 9; 245, 7.
πραγματευτής: negotiator. 141, 15; 223, 3 sqq.; 392, 19.
πραγματευτικός: ad commercium agendum idoneus πραγματευτικὰ σκάφη 385, 29.
πραγματεύομαι: negotior 333, 21; 25.
πράνδιον: fascia 232, 9.
πρεσβεῖον: privilegium honoris. τῷ θρόνῳ Κωνσταντινουπόλεως πρεσβεῖα νέας Ῥώμης ἀπένειμεν 69, 16.
πρέσβις: Singulari nomine, πρέσβις invenitur in omnibus codd. vel certe in plerisque 178, 21; 221, 10; 244, 32; 273, 10; 280, 1; 291, 12, ubi πρέσβις et πρέσβιν scribere malui quam vulgatam lectionem πρέσβυς et πρέσβυν exhibentem retinere. Codices enim numquam fere neque πρέσβις neque πρέσβυς tradunt sed πρέσβης et πρέσβεις, quod non ex πρέσβυς sed ex πρέσβις corruptum esse facile unusquisque videt.
πρό: πρὸ τοῦ seq. coniunctivo πρὸ τοῦ ἐνωθῶσι αὐτοῖς οἱ τρισχίλιοι 318, 13 (similiter Malalas p. 447, 15).
προαγωγεύς: prostitutor πρ. ἐπ' αἰσχρουργίᾳ 51, 21 (v. l. προσαγωγεύς).
προαναβιβάζω: ad superiorem gradum provehere 326, 4 (προανεβιβάσθη v. l. codd. z 227, 3 ubi προεβιβάσθη rell.)
προαναγγέλλω: praedicere προανήγγειλε τὰ τούτῳ συμβησόμενα 283, 11.
προαναγορεύω: ante proclamo 55, 3 (v. l. προαγορεύω).
προαναρπάζω: ante eripio τινὰ τῶν ἐλπίδων II, 16, 18.
προάναρχος: qui ante omne principium est et principii expers. ὁ προάναρχος πατήρ (i. e. θεός) II, 12, 21.
προαπολύω: praemitto 318, 12 (v. l. προαποστέλλω).
προάρχω: ante imperium teneo 424, 14; 427, 13.
προάστειος: τὰ ἐνάστεια καὶ προάστεια μνήματα codd. nonnulli 423, 25, sed fort. cum aliis τὰ ἐν ἄστει καὶ προαστείοις μν. legendum.
προβασιλεύω: ante imperator sum 114, 23; 381, 25.
προβιβάζω: ad superiorem gradum perduco. προβιβάζειν τινὰ ἡγούμενον 158, 11. οἱ προβιβάσαντες αὐτὸν qui eum ad imperium promoverunt 477, 22. — προεβιβάσθη τὸ ὄνομα τοῦ πάπα ἐν τοῖς διπτύχοις (opp. κατεβιβάσθη) 227, 3 (v. l. προανεβιβάσθη).
προβολή: electio ἐπισκόπου 60, 24. ἐποίησε προβολὰς καὶ ἰδίους ἄρχοντας 398, 11.
* **προδιαγγέλλω**: ante renuntio II, 25, 24.
προεισέρχομαι: prior ingredior 400, 5.
προεξέρχομαι: prior ad pugnam procedo 465, 21.
προεξυπνίζω: pass. προεξυπνισθείς prior expergefactus 104, 8.
προεπιδείκνυμι: antea ostendo 290, 6 (e Simocatta et Anastasio restitutum, cum προσεπιδειξαμένου in codd. traditum sit).
προετοιμάζω: praeparo 395, 17.

προθυμοποιέω: alacrem reddo *παραθαρρύνει καὶ προθυμοποιεῖ τοὺς ἑαυτοῦ* 445, 24.
προκαθαιρέω: *προκαθῃρημένος ἐπίσκοπος* qui iam ante a sede depositus erat 125, 21.
προκαθίζω: *τινός*, superiore gradu sedeo *οὐ κατεδέξατο ὁ Ῥώμης ἐπίσκοπος ἕως προεκάθισε τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως* 169, 25. — *προκαθίζειν* autem in concilio non solum de praeside (ut 100, 18) dicitur, sed etiam de omnium episcoporum consessu. *προκαθίσαντες ἐν τῷ ναῷ τῶν ἀποστόλων ἤρξαντο τὰς ἁγίας γραφὰς ὑπαναγινώσκειν* 461, 17. *προκαθίσαντες οἱ βασιλεῖς σὺν τοῖς ἐπισκόποις ἐν τῇ Μαγναύρᾳ* 463, 6.
προκαίω: ante incendo 452, 11.
* **προκατοικέω:** prior regionem teneo. *τὴν Σπανικὴν ᾤκησαν ἔχοντές τινας προκατοικήσαντας αὐτόθι* 426, 5.
προκολάζω: ante punio 290, 2.
προκυρόω: ante sancio *τὰ προκεκυρωμένα ἐν ταῖς προλαβούσαις συνόδοις* 360, 2.
προλαλέω: pass. *οἱ προλαληθέντες τῶν ταγμάτων* 471, 31 et *οἱ προλαληθέντες* 472, 7 qui ante ad alicuius partes perducti erant. (cf. *λαλέω*).
προλαμβάνω: *προλαβών* antecedens. *οἱ προλαβόντες διωγμοί* 21, 15. *αἱ προλαβοῦσαι πέντε σύνοδοι* 360, 3. *τὰ προλαβόντα κεφάλαια* 413, 10. *τὰ προλαβόντα κακά* 492, 28.
προλάμπω: splendeo. *βίῳ καὶ λόγῳ* 408, 27.
προμαρτυρέω: med. cum dat. ante obtestor *προμαρτυρούμενοι τῷ βασιλεῖ τὰ μεθ' ὅρκων συμφωνηθέντα μὴ διαστραφῆναι* 366, 9 (*προμαρτυρόμενοι* v. l.).
* **προμαστίζω:** ante flagello, ante punio 423, 1.
προμνηστεύω: med. ante sibi despondere puellam. *ἣν ἦν προμνηστευσάμενος* 463, 26.
προμονάζω: ante monachus sum. *προμονάσας ἐν τῇ μονῇ τῶν ἀποσχιστῶν* deteriores codd. omnes et Anastasius 156, 16, sed *προσμονάσας* cod. b.
προνόμιον: privilegium 184, 10.
πρόοδος: processio ecclesiastica 162, 32. — Sed 180, 16 *ἐν προόδῳ ἐξητάσθησαν* de tribunali vel carcere dictum videtur cf. Ducange Gloss. Graec. s. v. (Eodem sensu accipiendi videntur *οἱ προόδων οἶκοι* a Nicephoro patr. p. 76, 19 ed. meae commemorata ac simile quid subesse videtur verbis Malalae 389, 10. *πρόοδον δεδωκότες παρὰ τῷ ἄρχοντι ἀπὸ διαλαλιᾶς ἀπεκεφαλίσθησαν*).
προοίμιον: plur. initium *εὐθὺς ἐκ προοιμίων* 98, 20; 413, 26; 29; *ἐν προοιμίοις* 120, 10. *τὰ προοίμια τῆς τοῦ θεοῦ ὀργῆς ἐπῆλθον τῇ πόλει* 172, 1.
προπηδάω: prosilio *ὁρῶντες τὸν βασιλέα παντὶ προπηδῶντα* 305, 12. *προπηδήσας πάντων ὁ βασιλεύς* 318, 18. (v. l. 318, 20).
προποιέω: *τινά*. anteverto 320, 17.
προπολεμέω: *τινά* i. q. *κατά τινος* 403, 11.
προπύργιον: propugnaculum *τὰ ἐν τῇ γεφύρᾳ προπύργια* 313, 19; 314, 3.
προσαγωγεύς: cf. *προαγωγεύς*.
προσαναρτάω: *προσαναρτήσαντες* v. l. codd. plerorumque 378, 8, alii recte *προσαρτήσαντες*.
προσαπαντάω: occurro 444, 19 (*προσυπαντάω* cod. d).
προσαπολογέομαι: insuper me excuso *τοῖς βασιλεῦσι ἀπελογησάμην καὶ ἐνώπιον ὑμῶν προσαπολογοῦμαι* 459, 5; 474, 18.
* **προσαρτίζω:** alligo. *τινὰ λίθοις* 442, 22.
* **προσατιμάζω:** insuper ignominia afficio 461, 26. (*προσητίμασαν* plerique; *προσητίμωσαν* codd. y).
προσγενής: cognatus. *Θεοφανὼ προσγενὴς Εἰρήνης* 483, 18.
προσεπιδείκνυμι: cf. *προεπιδείκνυμι*.
προσκιόνιον: atrium? porticus? *τὸ προσκιόνιον τῆς βασιλικῆς* 181, 29.
προσκυνητήριον: De Mohammedanorum aedibus sacris 339, 21.
προσλαλέω: colloquor cum aliquo *προσλαλήσας τῷ Φαρασμανίῳ* 394, 10. *τοῖς ἐν τῇ πόλει* 374, 18. *προσλαλεῖν καὶ ὑποσύρειν τοὺς ἄρχοντας* 471, 14. — *τὰ τῆς εἰρήνης* de pacis conditionibus tractare 384, 2.
προσμονάζω: cf. *προμονάζω*.
προσομοιόω: similem esse. *ἀνὴρ προσομοιῶν Μαυρικίῳ* 283, 16.
προσορμίζω: active appello naves de imperatore vel nautis dictum adiecto

accus. *τὰς ναῦς*, *τὸν στόλον*, *τὸ πλώϊμον* 190, 4; 353, 22; 358, 20; 376, 17 vel omisso accus. 190, 15; 299, 6; 370, 28; 395, 25; 396, 3; 15; 397, 1; 4. Ipsa classis *προσορμίσαι* dicitur, sed subintelliguntur nautae. *ὁ στόλος — τὴν ἐντολὴν φυλάξαντες ἔξω προσώρμισαν* 193, 22; 353, 26. Med. *ὁ στόλος προσορμίζεται* 189, 28; 190, 2. Pass. *πλοῖα προσωρμισμένα*, *προσορμισθέντα* 56, 11; 101, 23; 437, 21. Metaphorice *προσορμίζεσθαι τῷ κοιτῶνι* II, 15, 21.

προσπάθεια: affectio, amor *ἡ τῶν Βενέτων προσπάθεια* affectio qua Venetam factionem quis prosequitur 289, 8.

προσπαράκειμαι: adiaceo *ἔθνη προσπαρακείμενα* 433, 3.

προσρέω: *προσρυῆναι* partes alicuius sequi, societatem inire cum aliquo 174, 20; 27; 175, 12; 25; 229, 17; 239, 5; 348, 18. Aliis locis confugiendi potius v. transfugiendi significationem habet 202, 3; 218, 31; 326, 16; 381, 2; 405, 23 al. — *προσρυέντας παραλαβεῖν* opp. *τῷ ἐν πολέμῳ παραλαβεῖν* 364, 14.

* **προστρατηγέω**: ante praeturam gero. *προεβάλετο Ἐλπίδιον στρατηγὸν ἐν Σικελίᾳ ὡς καὶ προστρατηγήσαντα τῶν ἐκεῖσε* 454, 27.

* **προσυνδιατρίβω**: ante commoror cum aliquo. *βοήθειαν αἰτοῦνται δι' Εὐφίλα τοῦ Ἀρειανόφρονος προσυνδιατρίψαντος Εὐδοξίῳ καὶ Ἀκακίῳ τοῖς Ἀρειανοῖς* 64, 18 (*προσσυνδιατρίψαντος* plerique cum optimo, sed *προκατειλημμένος τοῖς Ἀρείου δόγμασιν — ἡνίκα Εὐδοξίῳ καὶ Ἀκακίῳ συνδιέτριψεν* Exc. Barocciana, quae Theophanes sequitur).

* **προσφιλόω**: in amicitiam redigere. pass. *προσεφιλώθη αὐτῷ* amicitia ei iungebatur 250, 1 (*προσεφιλιώθη* cod. d, cuius vocabuli alterum exemplum habes in lexico Sophoclis, alterum a Cumanude indicatum. Sed ut *φιλόω* recentiores pro *φιλιόω* interdum dixerunt (cf. Steph. Thes. s. v.) sic *προσφιλόω* retinendum duxi, cum codicis d librarius permulta genio indulgens mutaverit recentiorisque aevi linguae vestigia haud raro obliteraverit).

προσφυής: adv. *προσφυῶς* cohaerenter *ἰχθύος οὐρὰ προσφυῶς ὑπῆρχεν αὐτῷ* 268, 21.

πρόσφυξ: transfuga 245, 18; 305, 13; 314, 14; 367, 10; 497, 22.

προσφωνέω: increpo *κατά τινος ἐπὶ ἄμβωνος* 122, 24. compello *τὸν δεσπότην τοῦ ζώου προσφωνεῖ τὸν φόρτον ἀνορθῶσαι* 258, 15.

προσφωνητικόν: oratio compellatoria *διὰ προσφωνητικοῦ Μακεδόνιος ἀπελογήσατο τοῖς ζηλωταῖς* 155, 3 (sic cod. b. deteriores *προφωνητικοῦ* male).

προσψαύω: attingo c. gen. *τοῦ σώματος* II, 25, 34.

προσχώρησις: *ἡ τῶν Ἀρμενίων πρὸς Χοσρόην ἀνταρσία καὶ πρὸς Ἰουστῖνον προσχώρησις* 245, 18 i. e. qui Iustino imperatori sese sociaverant.

πρόσωπον: persona. *κληρονομεῖν ξένον πρόσωπον* 177, 21. *ἐξουσίαν τινὶ διδόναι κατὰ παντὸς προσώπου* 242, 5. *ξένοις προσώποις συνοδεύειν* 423, 13. — *πρόσωπον τῆς θαλάσσης* superficies maris 404, 25. — *ἐκ προσώπου τινὸς εἶναι* vices alicuius gerere 373, 9; 378, 4; 415, 3; 446, 25; 462, 22.

προτελευτάω: ante vitam finio. *ἦν προτελευτήσας ὁ Μουάμεδ* 335, 12.

προτερέω: prior venio *προτερήσαντες οἱ Οὐανδῆλοι τὸν λόφον καταλαμβάνουσι* 192, 26.

προϋπαντάω: prior accurro 414, 27.

προϋποστολή: sensu incerto *ἔπεσεν τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς προϋποστολῆς τοῦ ἁγίου θυσιαστηρίου καὶ συνέτριψεν τὸ κιβώριον* 282, 30.

προχειροτονέω: ante creo *Λέων τελευτᾷ Λέοντα βασιλέα προχειροτονήσας* 120, 3.

πρωτεῖον: *τὰ πρωτεῖα* principes, duces. *τὰ πρωτεῖα τοῦ δήμου τῶν Πρασίνων* 293, 15. De ducibus militum seditiosorum 352, 19.

πρώτιστος: cod. b. 149, 28 rell. *πρῶτος*.

πρωτοκαθεδρία: primus locus in consilio principis 163, 26.

πρωτοστάτης: primipilaris, antesignanus. Metaphor. *πρωτοστάτης τῶν προστατῶν τῶν σεμνείων* II, 22, 28.

πρωτοστράτηγος: Dux supremus. *πρωτ. τῶν Περσῶν* 180, 28.

πτεροφυέω: Pennis instruor. *πρὸς τὸν αἰθέρα πτεροφυήσαντα ἐπαναβαίνειν* II, 20, 17.

πτοέω: Act. terreo. *ἦλθεν ἡ φάσις πάντας πτοοῦσα* 499, 10. Pass. cum accus. timeo *πτοούμενοι τὸν πόλεμον ἀτακτοῦσι* 495, 28.

πτῶσις: De interemptis in pugna *ἑκατέρων τῶν μερῶν πτῶσις οὐ μικρὰ γέ-*

γονεν 418, 5. γίνεται πρώτη φοβερὰ πτῶσις τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στρατοῦ 332, 11. Similiter 489, 31 πάντες ἐπιχαρήσονται τῇ πτώσει ἡμῶν.

πτωχεύω: de equis dictum, inopia laboro. ἐπτώχευσαν τὰ ἄλογα αὐτῶν 452, 14 (exilia facta sunt Anastas.)

πυκνοτέρως: 368, 29; 379, 21.

πυλεών: vestibulum ἐργαστήρια καὶ πυλεῶνες 235, 29.

πυρακτόω: ignis instar splendere τῶν νεφῶν πυρακτούντων προφανέντων 119, 29.

πυριάλωτος: igne consumptus πυριαλώτους τὰς ναῦς ἐποίησεν 396, 9.

πύρινος: ignitus χάλαζα π. 399, 13. π. ποταμός 486, 7.

πυροφανής: igni similis π. καπνός 404, 22 (v. l. προφανής, προσφανείς).

πυρσοφόρος: igne Graeco repletus π. σίφων 397, 10.

Ῥάχις: gen. τῆς ῥάχης quasi a voc. ῥάχη factus 403, 6.

ῥέσκω: i. q. ῥήσκω. λόγους περὶ αὐτοῦ ῥεσκομένους 467, 26.

ῥέω: metaphor. de tempore dictum χρόνου τινὸς μεταξὺ ῥεύσαντος 145, 3.

ῥητορεύω: ῥ. τὰ πολλὰ δι' ὀλίγων II, 10, 7.

ῥινοκοπέω: τινά 341, 26; 352, 23; 369, 25; 371, 6; 399, 1; 442, 23. (ἐρινοκόπησα ubique codd., non ἐρρινοκόπησα). ῥινοκοπημένος 361, 30; 441, 26.

ῥινοκτυπέω: ῥινοκτυποῦντες τὰς παρθένους γυμνὰς περιῆγον 61, 2 (τὴν ῥῖνα σιμώσαντες ψόφον ἀσελγῆ διὰ τῶν μυκτήρων . . προχέοντες Theodoret Hist. eccl. IV, 22, quem breviter reddit Theophanes).

ῥινοτομέω: i. q. ῥινοκοπέω 401, 2.

ῥίπτω: σύνοδον 381, 11; 22 abrogo.

ῥιψοκίνδυνος: i. q. τολμηρός. ῥιψοκινδύνως εἰσέρχεται εἰς Βουλγαρίαν 490, 10.

ῥούσιος: ruber. ῥούσια τζαγγία 168, 27. ῥούσια χελάνδια 446, 29.

ῥυάκιον: ῥυάκιν rivulus 467, 8.

ῥύομαι: ῥύσασθαί τινα ἐκ τῶν τυράννων 188, 28. aor. pass. ῥυσθῆναι c. gen. 135, 5; 169, 8; 226, 7.

ῥύστης: servator, liberator 308, 24.

Σαγματόω: sarcina onero. ζῶα σαγματούμενα 423, 22. ὄνος σαγματωμένος 441, 22. (σαυματόω σακματόω codd. plerique).

σάκκος: saccus ἐν σάκκοις βάλλειν 297, 1; 375, 18. δεσμεῖν 442, 22. — cilicinum ἐπένθησε ἐν σάκκῳ 173, 3.

σαλιβάριον: frenum 26, 26.

σανδάλιον: ligamentum 429, 8.

σάνδαλος: linter οἱ τῶν κατηνῶν σάνδαλοι 397, 7.

σατανικός: σατ. ὑπόκρισις 339, 20. δόγμα 402, 7. σατανικῶς ὑποκρινόμενος 365, 13.

σάχαρ: saccharum 322, 6.

σεβασμιότης: τὸ εἴδωλον τῆς σεβασμιότητος τῶν Ἀράβων 364, 32.

σειρά: τὸν ἐπίβουλον τῇ λεγομένῃ σειρᾷ ἀνεῖλεν 139, 17. (Theod. Lect. II, 11 σέρᾳ sensu incerto utrumque dictum).

σειρά: genealogia: ἐκ σειρᾶς καὶ γένους πρωτοπολίτης 378, 5. κύριοι ἀπὸ σειρᾶς καταγόμενοι 432, 26.

σελήνιον: lunula ἐν σχήματι λαμπρῶν δύο σεληνίων 499, 7.

σεμνοπρέπεια: ἡ ὑμῶν σεμνοπρέπεια compellatio senatorum 342, 18.

σημάδιον: cautio debiti 242, 24 unde σημαδάριος factum ibid.

σημεῖον: i. q. κομήτης. ἐφάνη σημεῖον ἐν τῷ οὐρανῷ ὁ λεγόμενος δοκίτης 336, 22; similiterque 351, 11; 354, 23; 410, 24; 416, 17; 418, 14.

σημειοφόρος: i. q. θαυματουργός 112, 17.

σημειωτής: vexillifer. Lectio dubia 201, 23.

σηρικός: sericus 441, 21; 444, 18.

σίδηρον: sic gen. neutr. 269, 6.

σιδηροπέδη: compes ferrea 326, 26.

σιδηρόω: vinculis ferreis devincire. δείρας καὶ κουρεύσας αὐτὸν καὶ σιδηρώσας ἐξώρισεν 381, 19. ἐξώρισαν καὶ ἄλλους πολλοὺς σιδηρωμένους 156, 18.

σινδόνιον: mantile σινδόνιον σὺν ἐνδύματι ἐνδύσασθαι 339, 26.

σίτησις: σιτήσεις δημόσιαι annonae publicae militibus datae 286, 25.

σιτίζω: σιτίζεσθαι frumentari de militibus dictum 190, 22.

σιτοβολών: horreum 29, 18.

σιτομέτριον: certa frumenti copia *σιτομέτριον ταῖς ἐκκλησίαις ἐχαρίσατο κατὰ πόλιν* 29, 20.
σιτοπομπία: frumenti advectio 32, 9; 106, 32 (ubi *σιτοπεμψίαν* cod. b).
σιτοφόρος: *κατῆνα* navis frumentaria 396, 29.
σίφων: tubus quo ignis Graecus proiciebatur 397, 10; 499, 13.
σιφωνοφόρος: *δρόμων* navis qua tubi igni Graeco repleti vehebantur 353, 22.
σκανδαλίζω: *σκανδαλίζομαι εἴς τινα* 285, 1; 30.
σκαραμάγγιον: *τὸ σκαραμάγγιν αὐτοῦ ἤνεγκαν σὺν τῇ κεφαλῇ αὐτοῦ* 319, 17. pilei s. galeae genus esse videtur.
σκεπαστός: tectus. *ἱππόδρομος σκ.* 493, 7.
σκευαστός: *πῦρ σκ.* ignis Graecus 405, 21.
σκευή: insidiae, plerique codd. 99, 4 sed optimus *συσκευήν*.
σκευοφυλάκιον: locus vasis sacris custodiendis destinatus 77, 18.
σκέψις: insidiae 238, 9.
σκηνοβατέω: *ἐν τοῖς κρημνοῖς αἰγῶν ἀγρίων δίκην ἐσκηνοβάτουν* 305, 30 sic codd. z, sed alii *ἐσκηροβάτουν* et *ἐσηροβάτουν* e quibus *ἐσκηροβάτουν* haud scio an vera sit lectio, cum apud Hesychium *σκηρόν* idem esse dicatur ac *σκληρόν*.
σκηνοπήγιον: tentorium 251, 7; 260, 15; 17.
σκήνωμα: cadaver. *οἱ Πέρσαι ἵσταντο ἐπάνω τῶν σκηνωμάτων τῶν τεθνεώτων Περσῶν* 319, 11.
σκληρύνω: *ἐσκλήρυνε Χοσρόης τὸν ζυγὸν αὐτοῦ ἐπὶ πάντας ἀνθρώπους* 302, 25.
σκνιπία: inopia 296, 5 (ubi *σκνηπία, σκηπία, κνιπία* codd.)
σκοτίζω: cernendi facultatem demo *ἡ ἀκτὶς τοῦ ἡλίου ἐσκότιζεν τοὺς Πέρσας* 305, 23.
σκοτωματικός: *σκοτωματικῶς πληρούμενος* vertigine afflictus 435, 25 (ubi falso cum codd. scripsi *σκοτοματικῶς*).
σκυθρωπός: nebulosus, tenebricosus *σκ. κατάστημα τοῦ ἀέρος* 477, 15.
σκυτάλη: baculus, flagrum *σκυτάλῃ τὰ ἀγεννῆ μειράκια οἱ παιδευταὶ δειματοῦσι* II 24, 20.
σκωπτικός: *σκ. λόγοι* 441, 30.
σμῆνος: *τοῦ τῆς αἱρέσεως σμήνους σύμφρων* II, 4, 30.
σμικρός: 76, 21 et *σμικρότης* 459, 17. Rell. locis omnibus *μικρὸς* et *μικρότης*.
σμυρνίζω: myrrha imbuo, de cadavere *σμυρνισθεὶς* 345, 2. *ἐσμυρνισμένη* 427, 6. *σμυρνήσας* d 398, 30 ubi rell. *φουσκιάσας* et *φουσκίσας*.
σολαία: pars ecclesiae. *ἡ σολαία τῆς μεγάλης ἐκκλησίας* 441, 9. (*σολαίᾳ* codd. *σωλέᾳ* scribendum Reiskius docet ad Const. de caer. II, 102).
σπαθέα (*ἡ*): ictus gladii. *πολλὰς σπαθέας ἐν τῇ ὄψει ἔλαβεν* 318, 27 (v. l. *σπαθαία*. cf. *κονταρέα*).
σπαθίον: gladiolus 283, 8; 318, 7 (ubi *σπαθίν* s. *σπαθήν* plerique codd.) *σπαθία* 319, 14.
σπένδω: *Θεοδόσιος σπένδεται Γιζέριχον* codd. 102, 18 ubi *Γιζερίχῳ* s. *πρὸς Γιζέριχον* sine dubio emend.
σπλαγχνοσκόπος: extispex 51, 21.
σπουδαστής: qui partes alicuius studiose sequitur 121, 19; 130, 9.
στάμα: locus in circo 294, 18; 441, 28. — *ἐν ὅλῃ τῇ ἡμέρᾳ ἔσχε στάμα ὁ πόλεμος* 319, 21 statum habuit Anast. i. e. toto die ancipiti proelio dimicatum est, ut nos quoque dicimus: das Gefecht steht, kommt zum stehen.
σταυρίον: *ἐκκλησίαν ποιεῖν κατὰ σταυρίον* 244, 12 in crucis formam redigere.
στένοδος: *στένοδοι* angustiae viarum 338, 8 (*στενώματα* cod. d).
στενόω: ad inopiam redigere. *ἐγένετο σπάνις ἄρτου καὶ ἐστενώθησαν* 230, 18 (quod plenius *στενοῦσθαι εἰς τὰς δαπάνας* dicitur 419, 13). — Latiore sensu *στενούμενος* omni difficultatum genere pressus 122, 5. — diminuere. *τῶν οἰκήσεων στενουμένων αὐτοῖς καὶ τῶν χωρίων* 487, 5.
στένω: statuo, de tabernaculo dictum. *τοὺς παπυλεῶνας οὓς ἔστενεν ὅτε ἐν κάμπῳ ἠπλήκευσεν* 322, 10 (*ἔστεννεν, ἔστησεν, ἔτεμνεν* alii codd.)
στένωμα: *στενώματα* angustiae 321, 4 (et v. l. cod. d 338, 8).
στένωσις: *ἡ στένωσις τῆς γεφύρας* 314, 7.
στερεόω: *ἐστερεώθη τὸ Κορεῖον βαλανεῖον* 116, 23 solidati sunt eius muri.
στερέω: c. acc. rei *στερηθεὶς τὰς αἰσθήσεις* 436, 2.
στεφάνη: *τοῦ τείχους* 259, 13.

στεφανίτης: opponitur monacho. *στεφανίτην ἀντὶ μοναχοῦ γενέσθαι* 437, 16.
στέφανος: plur. *τὰ στέφανα τοῦ γάμου* 444, 25.
στεφανόω: *τινὰ μετὰ γυναικός* 284, 2; 470, 28; 484, 24. *τόπος στεφανούμενος ποταμοῖς* 358, 4. *στεφανοῦν πόλιν* sertis ornare 14, 13.
στηθαῖος: *περιτείχισμα στηθαῖον* 395, 21 vallum ad pectus pertingens. nisi forte *στηθέων* legendum. *στήθη* enim pali quos Palisaden vocamus.
στηθάριον: imago pectore tenus. *στηθάριον βασιλέως* in sigillo 245, 1.
στήκω: 342, 25.
στιβάς: herba. *αἱ ὀδμαὶ τῶν στιβάδων τοῦ λειμῶνος* II, 3. 5.
στίγμα: improprie de verbis pungentibus *ἔγραψε σάκραν στιγμάτων πλήρη* 89, 16.
στιχάριν: genus tunicae *στ. ἄσπρον* 168, 25.
στοιχέω: *μετά τινος*. pacisci aliquid cum aliquo *ὡς θέλεις στοίχει μετὰ Σεργίου* 349, 29. cf. 343, 27. sequente *ἵνα*. *στοιχοῦντες ἵνα ὅστις προλάβη βασιλεύση* 297, 9; cf. 482, 13. sequente infinitivo *ἐστοίχησε δοῦναι* 340, 3; 349, 24. *φόρους τελεῖν* 456, 20. *τὰ κάστρα μὴ κτισθῆναι* 482, 17. Sed plerumque addito accusativo rei. *πάκτα* 181, 20; 302, 20. *φόρους* 343, 27. *εἰρήνην* 387, 19; 482, 13. *τὰ δοκοῦντα* 350, 8. Pass. *ἐστοιχήθη ἵνα τελῶσι* 347, 16. *ἐστοιχήθη ἡ εἰρήνη οὕτως· ἵνα . . παύση* 363, 7. *αἱ στοιχηθεῖσαι σπονδαί* 497, 18. *τὰ στοιχηθέντα πάκτα* 181, 21. *τὰ στοιχηθέντα* 355, 26; 363, 13; (366, 10 plerique).
στοίχημα: pactum 338, 30.
στολίζω: amicio. *ἄγγελος λαμπρῶς ἐστολισμένος* 40, 6. *χελάνδια ἐστολισμένα σηρικοῖς παλλίοις* 444, 18.
στόμιον: de introitu terrae *τὰ στόμια τῆς ἐρήμου* 335, 24; 336, 2. de ostio fluvii 373, 21 similiterque *τὸ στόμιον τοῦ Πόντου* 126, 15. *στόμιον λιμένος* 424, 6.
στρατεύω: conscribo milites. *Χοσρόης νέαν ἐποιήσατο στρατείαν στρατεύσας ξένους καὶ πολίτας καὶ οἰκέτας* 315, 3. *ἐστράτευσε Χοσρόης πάντας τοὺς ἀνθρώπους τῶν ἀρχόντων αὐτοῦ* 324, 21. *Ἰουστινιανὸς ἐπελέξατο ἐκ τῶν μετοικισθέντων Σκλάβων καὶ ἐστράτευσε χιλιάδας λ′* 366, 1. *ὁ λαὸς ὃν Κωνσταντῖνος ἐστράτευσε καὶ ἐπαίδευσε* 462, 9. *στρατεύσας Ἄραβα ἔμπειρον μηχανικῆς* 498, 8. Sic interpretor p. 115, 4 *ἐστράτευσεν Ἀλεξάνδρεια ἄνδρας τρισχιλίους*. Pass. *προσέταξε στρατεύεσθαι πτωχοὺς καὶ ἐξοπλίζεσθαι παρὰ τῶν ὁμοχώρων* 486, 24. Similiter dictum videtur 175, 5 *προεβάλετο ὁ βασιλεὺς στρατηλάτην Ἀρμενίας Τζίταν . . ἐστράτευσε δὲ ὑπ᾽ αὐτὸν Ἀρμενίων πλῆθος ὡς εἰδότας τὰ μέρη Ἀρμενίας* i. e. conscripsit Armeniorum catervam et subdidit ei. (*αἰτησάμενος Τζίτας τὸν βασιλέα αὐτόχθονας στρατεῦσαι καὶ παρέσχεν αὐτῷ τοῦτο* Mal. 430, 2). — *στρατεύειν στρατηγὸν* ad bellum gerendum mittere 176, 14. — *στρατεύεσθαι* munere fungi 16, 17; 474, 27; 488, 15; 494, 9; 501, 18. *στρατεύεσθαι ἐν βασιλικαῖς ὑπηρεσίαις* 459, 14.
στρατηλατία: dignitas *στρατηλάτου* 124, 22 (*στρατηλατεία* plerique codd.).
στρατολογέω: *ἰδιώτας* 256, 12. *θυμὸν κατὰ τῶν δαιμόνων* II, 19, 21.
στρεβλότης: *στρεβλότητι ἀντεπεκκλῖναί τινα* II, 29, 27.
στρεβλωτήριον: tormentum II, 24, 21.
στρέφω: *τινὰ* reverti iubeo. *Βαάνην ἀπὸ Δαμασκοῦ εἰς Ἔμεσαν στρέφει* 337, 11 plerique, *κελεύει στρέφεσθαι* codd. z.
στρουθεών: struthio *στρουθεῶνες σιτευτοί* 321, 7; 322, 12 (*στρουθαιῶνες* codd. plerique ut *ἀπαταιών*, *λυμαιών*, *παπυλαίων* cet. corrupte plerumque in iis scriptum invenies. *στρουθίων* Tafelius scripsit).
στρώννυμι: *ἐστρωμένον παρίππιν* 414, 28.
στυγνάζω: sine splendore esse *ὁ ἥλιος ἀκτίνων χωρὶς τὴν αἴγλην ὥσπερ ἡ σελήνη ἐστύγναζεν* 202, 11.
στύφω: *στυφόμενος τοὺς πόδας* pedibus captus 247, 31.
συγγάλακτος: collactaneus 325, 22; 25; 326, 5.
συγγενής: Dat. plur. *συγγενεῦσι* codd. 473, 21 et nonnulli 98, 25 (sed *συγγενέσι* omnes 97, 31).
συγγινώσκω: conscius sum c. acc. rei *συνεγνωκέναι τὸ γεγονός* 128, 1. c. dat. rei *συγγνώσας τῇ ἐπιβουλῇ αὐτοῦ* 297, 15.
* **συγγόης**: *Νικολάου τοῦ Ἐξακιονίτου συγγόης*, eius *γοητείας* consentaneus 496, 28.
συγγράφω: *συγγράφομαι* med. i. q. *συγγράφω* 3, 14; 25; 4, 12; 34, 29;

87, 28; 347, 13; 490, 3. — ταῖς εἰκόσιν αὐτοῦ Δία καὶ Ἄρεα καὶ Ἑρμῆν συγγράφεσθαι Ἰουλιανὸς προσέταξεν i. e. Iuliani nomini Iovis addi iussit 49, 5.

συγκάθεδρος: assessor. καίσαρα καὶ συγκάθεδρον ἑαυτοῦ ἐποίησεν αὐτόν 124, 23. συγκάθεδρον αὐτὸν ἐποίησεν ἐν ταῖς ἱπποδρομίαις καὶ αἰσίαις ἡμέραις 247, 29.

συγκαθιερόω: una consecro πολλὰ ἦν ἃ τῇ μονῇ συγκαθιέρωσεν II, 19, 6.

συγκιρνάω: misceo συγκιρνᾶται ἡ θάλασσα τῷ αἵματι τῶν Ῥωμαίων 346, 8.

συγκοινωνέω: ut κοινωνέω sensu ecclesiastico, communionem habere cum aliquo 31, 27.

συγκοιτάζω: pass. concumbo γυνὴ συγκοιτασθεῖσα ἀνδρί 483, 19.

συγκοπή: caedes. πολλὴν συγκοπὴν αὐτοῖς ἐποίουν 313, 22.

συγκοπιάω: una laboro μὴ ὑποφέροντες συγκοπιᾶν τῷ βασιλεῖ 317, 15.

συγκρίνω: ταύτην τὴν ὁδὸν συγκρίνουσι πάντες 312, 25 praeferunt Anast.

συγκροτέω: σύνοδον 99, 33; 100, 9. πόλεμον 85, 29; 269, 18 cf. κροτέω. — συγκροτεῖν τινα sustinere, fovere aliquem συγκροτήσας αὐτὸν οὕτως ὡς ἀναίσθητον ποιῆσαι τῆς συμφορᾶς 137, 16. προαναβιβάσαι ὑμᾶς ἔχω καὶ συγκροτῆσαι 326, 4.

σύγκρουσμα: collisio. συγκρούσματα πρὸς ἀλλήλους ἐγένοντο 304, 7.

συγκρούω: πόλεμον i. q. συγκροτέω 233, 13.

συγχαρίκιον: munus congratulatorium 335, 11.

συγχειρίζω: una administro ἐξαπέστειλεν αὐτὸν ὁ βασιλεὺς πρὸς τὸ κάστρον συγχειρίσοντα. ἤδη γὰρ ἐκτίζετο II, 28, 24.

συλλαμβάνω: Forma media sensu activi 175, 21; 185, 25; 209, 21; 271, 20; 369, 26; 385, 29; 386, 9; 497, 9; 501, 13.

συλλειτουργέω: τινί sacrorum societatem habeo cum aliquo συνελειτούργησαν αὐτῷ 155, 5.

συλλιτανεύω: τινί una cum aliquo letaniam ago. τοῦ βασιλέως συλλιτανεύοντος τῷ λαῷ 217, 20.

συλλούω: συλλούομαι simul lavor. τὸν λαὸν συλλούσασθαι προτρεπόμενος 59, 18.

συμβάλλω: σ. πόλεμον μετά τινος 37, 20; 223, 13; 228, 19; 253, 16; 354, 12; 417, 30; 419, 20. συμβάλλω μετά τινος 364, 20. συνέβαλον κατ' ἀλλήλων 235, 11 (συμβ. πόλεμόν τινι, συμβ. πόλεμον, συμβ. τινί frequenter ut apud alios scriptores. συμβ. τινὶ εἰς πόλεμον 418, 1). — συμβάλλω τινὰ ὕβρεσι 154, 11. λόγοις 263, 28. — συμβάλλω τινὰ κατά τινος concito 464, 11.

συμβασιλεύω: μετά τινος 62, 8.

συμβουλεύω: Eod. fere sensu ac assentior. ὁ λαὸς οὐ συνεβούλευσε τοῦτο ποιῆσαι 309, 14 spernebat consilium Anast. (συνεβουλεύετο z, συνεβούλετο?). συμβουλεύεσθαι deliberare συμβουλευσάμενοι οἱ συνόντες αὐτῷ εἶπον πρὸς ἑαυτούς 472, 4.

συμμένω: habito cum aliquo. συμμεῖναι αὐτῷ ἐν τῷ ἐπισκοπείῳ 78, 13.

συμμορφόω: pass. conformis fio. συμμορφοῦται ἡ θάλασσα τῇ ξηρᾷ 434, 14.

συμμύστης: iisdem sacris initiatus. συμμύστης καὶ συναιρετικός 381, 32. II, 12, 3.

συμπαίζω: συνέπαιζον πρὸς ἄλληλα 70, 16.

* **συμπεράω**: simul transeo. μήπως ὁδὸς γένηται τοῖς ἐναντίοις συνελθεῖν εἰς τὴν γέφυραν καὶ συμπερᾶσαι 313, 24.

συμπλήρωσις: consummatio, finis: συμπλ. τοῦ Νοεμβρίου μηνός 181, 18.

συμποσιάζω: ἑορτὴν ἐπιτελοῦντες συνεποσίαζον 282, 15.

συμποσιασμός: κιθαρῳδίαις ἔχαιρε καὶ συμποσιασμοῖς 442, 29.

σύμπτωμα: ruina aedium 231, 29; 30.

σύμπτωσις: ἐγένετο σύμπτωσις ἐν τῷ θεάτρῳ 92, 33.

συμφλέγω: comburo. ἡ συμφλέγουσα αὔρα τοῦ πυρός II, 6, 28.

σύμφρων: τινός consentaneus 28, 10; 100, 2; 106, 31; 170, 16; 405, 25 al.

συμφωνέω: paciscor. συνεφώνησαν ἵνα ὁ Ἀντάλας ἄρχῃ 211, 11. ἀπέστειλε πρέσβιν ἐπὶ τὸ συμφωνῆσαι τὰ τῆς εἰρήνης 355, 19. συμφωνήσας αὐτοῖς πάκτα παρέχειν 359, 20. pass. συνεφωνήθη ἔγγραφον γενέσθαι λόγον εἰρήνης 355, 22. ἡ συμφωνηθεῖσα ἐγγράφως εἰρήνη 366, 4. τὰ μεθ' ὅρκων ἀναμεταξὺ αὐτῶν συμφωνηθέντα 366, 10. — ὅπως τοὺς Ἀβάρους Βουλγάροις συμφωνήσας κατὰ τῆς πόλεως χωρήσωσιν i. e. συμφώνους ποιήσας 315, 10.

συμφωνία: pactum. εἰ βούλοιντο τὴν προτέραν συμφωνίαν ὅρκοις βεβαιῶσαι 338, 32. γενομένης συμφωνίας καὶ ὅρκων ἀναμεταξὺ ἀλλήλων 455, 22.

σύμφωνος: pactus. *σύμφωνον ἐτήσιον πάκτον* 355, 23.
συμψηφίζομαι: med. sententiam ferre pro aliqua re. *ὁ βασιλεὺς τὸ δόγμα θεσπισθῆναι συνεψηφίσατο* 360, 5. pass. competitor sum *συνεψηφίσθη Παλλαδίῳ* (episcopo Antiocheno electo) *Ἰωάννης καὶ Ἀναστάσιος* 135, 23.
σύμψυχος: *τὰ σκάφη ἐνέπρησεν καὶ σύμψυχα κατέκαυσεν* 354, 16. *πολλὰ σκάφη ἐβυθίσθησαν σύμψυχα* 375, 22. Mit Mann und Maus, ut nos dicimus.
σύν: c. gen. *σὺν τῶν λαυράτων* 294, 15. *σὺν τῶν φονέων* 352, 6. *σύν τινων τῶν ἀνδρῶν* 369, 17. *σὺν τῶν τειχέων καὶ τῶν οἰκημάτων* 426, 19. *σὺν τῷ υἱῷ καὶ δυνάμεως πολλῆς* 457, 7. Haec in omnibus codicibus. *σὺν τῷ υἱῷ τοῦ βασιλέως καὶ τῶν λοιπῶν στρατηγῶν* y z 180, 29. *σὺν τῶν μεσιαύλων* 240, 22 et *σὺν τῶν στρατιωτῶν* 336, 18 et *σὺν τῇ χώρᾳ καὶ τοῦ στρατηλάτου καὶ τῶν Ῥωμαίων* 340, 22 in solis z. *σὺν κτηνῶν* 382, 28 in codd. y.
* ***συναιρετικός:*** eiusdem sectae assecla 381, 32.
συναιχμαλωτεύω: *αἰχμαλωτεύσας πολλοὺς συνηχμαλώτευσε καί τινα Περγαμηνόν* 411, 3.
συνακτήριον: de haereticorum aedibus sacris dictum *ἤρξαντο Θεοδοσιανοὶ καὶ Γαϊανῖται κτίζειν συνακτήρια* 241, 7.
συναλλαγή: sponsio. *τὴν πρὸς τοὺς Φράγγους συναλλαγὴν λύσασα* 463, 22. *ἀπέστειλε πρὸς τὸν βασιλέα τῶν Φράγγων περὶ εἰρήνης καὶ συναλλαγῆς εἰς Θεοφύλακτον τὸν υἱὸν αὐτοῦ* 494, 21 (utroque loco de futuri matrimonii promissione dictum).
συνάλλαγμα: foedus commercii causa. *τοῦ λοιποῦ μηκέτι συνάλλαγμα ποιεῖν μετὰ τῶν Περσῶν ἀλλὰ διὰ τοῦ Νείλου ἐπὶ τὴν Αἴγυπτον τὴν πραγματείαν ποιεῖσθαι* 245, 4. *συναλλάγματα* commercium *ἦν ἐν τῇ πόλει πολλὰ συναλλάγματα Ῥωμαίων καὶ Οὔννων* 176, 2.
συναναγορεύω: *βασιλέα* simul imperatorem appello 476, 17.
συνανασκάπτω: *τοῖς ἐχθροῖς συνανασκάπτων αὐτόν* una cum inimicis imperatoris depositionem flagitans 408, 17 (cf. *ἀνασκάπτω*).
συναντάρτης: rebellionis socius 289, 27.
συναντάω: pass. c. signif. activi *συναντηθέντες αὐτοῖς οἱ Μομψουεστεῖς* 446, 20.
συνάπειμι: una cum aliquo rebellionem facio *οὐ συναπῄει τῷ τυράννῳ* 350, 4.
συναπέρχομαι: eod. sensu *φύεται ἐν Περσίδι τύραννος καὶ συναπῆλθον αὐτῷ πολλοί* 401, 15. — Eodem tempore morior *νόσῳ τελευτᾷ συναπελθόντος αὐτῷ Ὀλυβρίου ἀρρωστίᾳ σωματικῇ* 118, 11.
συναποθνήσκω: una cum aliquo mori velle *τοὺς φίλους αὐτοῦ ὡς συναποθανόντας αὐτῷ τύψας ἐξώρισεν* 371, 8.
συνασπίζω: med. *σὺν πᾶσι τοῖς συνασπιζομένοις αὐτοῖς ἄρχουσιν* 375, 4.
σύναρσις: auxilium *ἐπὶ συνάρσει τινὸς ἀποστέλλειν τινά* 278, 28. *παραδοῦναί τινι πρὸς σύναρσιν αὐτοῦ σπαθαρίους δύο* 398, 15. *δοῦναί τινι σύναρσιν* 374, 3; 394, 1.
συνασκητής: qui una cum aliquo monasticam vitam sequitur II, 10, 17.
* ***συνδιατμήγω:*** una succido *τὰς χρηστοτάτας ἐλπίδας ὁ φθόνος συνδιατμήξας τοῦ ζῆν ἀπήλλαξεν* 342, 13.
σύνδρομος: socius, adiutor. *τινός* 185, 31. *φίλοι καὶ σύνδρομοι* 401, 2 (utroque loco de coniurationis sociis).
συνεκκλησιάζω: *τινί* una cum aliquo in concionibus adsum 122, 1.
συνέλευσις: conventus. *ἐγένετο ἡ πρώτη συνέλευσις καὶ καθέδρα τῶν ἐπισκόπων μηνὶ Ὀκτωβρίῳ ιαʹ* 463, 4.
συνεξορύττω: simul effodio, simul deleo *τὰ σεπτὰ εἰκονίσματα* II, 23, 9.
συνεξωθέω: simul expello II, 23, 6.
συνεπιφέρω: med. *συνεπιφέρομαι* mecum asporto 189, 21; 486, 17.
* ***συνευφημίζω:*** una acclamo. *συνευφημίζεται Εἰρήνη σὺν αὐτῷ* 467, 19 (*συνευφημεῖται* d).
συνθλάττω: confringo. *τῶν ἐθνῶν τὰ πατρῷα εἴδωλα συνθλαττόντων* 16, 24.
σύννευσις: *ἦν ἰδεῖν πρὸς φόνους συννεύσεις δίχα αἱμάτων* 304, 9 de exercitationibus militum proelii speciem praebentibus.
συννομοθετέω: simul leges fero 16, 16.
συνοικέσιον: coniugium 362, 9.
συνουλόω: ad cicatricem venire. *τοῦ τραύματος καλῶς συνουλώσαντος* 13, 14.
συνοψίζομαι: *τινί* convenio cum aliquo. *Πύρρος συνοψίζεται Μαξίμῳ* 331, 12.

ἠτήσατο τῷ τῶν Χαζάρων Χαγάνῳ συνοψισθῆναι 372, 31. *ἀπέστειλε πρὸς τὸν βασιλέα αἰτούμενος συνοψισθῆναι αὐτῷ* 436, 10.
συντακτήριος: vale dicens. *τὸν συντακτήριον λόγον Γρηγόριος ἐπιδειξάμενος ἑκουσίως τοῦ θρόνου τῆς βασιλίδος ὑπεχώρησεν* 69, 9.
σύρω: *ξίφος* 238, 2. *ὄχημα ἵπποις λευκοῖς συρόμενον* 474, 8.
συρφετός: adi. *συρφετὴ διαγωγή* II, 5, 23.
συσκευή: insidiae 60, 1; 99, 4; 242, 18; 244, 4. plur. 31, 16; 41, 4.
συσσήπω: *αἱ σάρκες συσσαπεῖσαι* 15, 24.
συχνάζω: *τινά* multum aliquo uti 102, 5; 464, 21.
σφαλίζω: claudo 239, 24.
σφενδόνη: circi pars extrema 185, 20; 296, 29 (ubi *ἐν τῷ σφενδῶνι* codd. plerique) 369, 25.
σφενδονίζω: *φακιόλιν ἐσφενδονισμένον*. 244, 25 tortum s., ut alii interpretantur, fimbria ornatum.
σφετερίζομαι: transferre, non in se sed in alium. *τὸ κράτος εἰς τὸν ἀδελφόν* 475, 32.
σφόδρα: cum superl. *σφόδρα ἐλλογιμώτατος* 75, 28.
σχετικός: ad statum, ad habitum pertinens opp. *τῷ φυσικῷ*. *σχετικὴ τῶν εἰκόνων προσκύνησις* 406, 22; 31. *σχετικῶς προσκυνεῖν* II, 11, 22.
σχηματισμός: imitatio. *σχ. πολέμου* 304, 8.
σχιστός: *σχιστά* (sc. *ἱμάτια*) vestimentorum genus 244, 22.
σῶκος: laqueus quo Bulgari in pugna hostes capiunt 218, 13 (v. l. *σωκός. σοκός*).
σωκίζω: laqueo irretire 218, 11. (v. l. *ἐσώκησαν*.)
σωλέα: cf. *σολαία*.
σώρευμα: concilium. *σώρευμα πεποιηκὼς τῶν ἀμηραίων καὶ κορασηνῶν* 355, 20.
σωρεύω: accumulo, colligo. *λαόν, στρατόν* cet. 372, 18; 415, 5; 465, 13; 470, 16. Pass. 297, 1; 321, 3; 376, 21; 383, 17; 392, 23; 449, 26.
Ταγίζω: pasco var. lect. codd. z 319, 9.
ταξιαρχία: *αἱ οὐράνιοι ταξιαρχίαι* 255, 19.
ταπείνωσις: lassitudo, defectus virium. *ἡ τῶν ἵππων ταπείνωσις* 286, 18.
ταπήτιον: tapetium 322, 7.
ταυρέλαφος: bestiarum genus 110, 24.
ταχυδρόμος: *πλοῖον ταχ.* II, 7, 31.
τεκνοποιέω: pass. *τεκνοποιεῖσθαι* adoptare 266, 13.
τέλεσμα: tributum. *ἐτήσια τελέσματα* 483, 1.
τερατούργημα: facinus miraculosum. *ὁ τῶν θαυμασίων θεὸς τὸν νεανίαν μεγάλῳ τιμᾷ τερατουργήματι* II, 17, 38.
τερατουργία: miraculorum patratio. *θεία τερατουργία* 501, 8.
τερατουργός: *ἐξαισίων θαυμάτων τερατουργός* II, 21, 23.
τετράεντον: *πᾶσα ἡ ἐκκλησία ἐκ τετραέντου κατηνέχθη* 184, 26 (sensu incerto. on four sides, all the four walls Soph. in lex. s. v. ex quadri — marmore vertit L. Dind. Chron. Pasch. p. 622, 1).
τετραετία: 207, 30.
τετρακάνθηλος: cf. *ὑποτετρακάνθηλος*.
τετρακέρατος: *δέδωκεν ἐπὶ τόκῳ τετρακεράτῳ τὸ νόμισμα* usura duo milliarensium 487, 18.
τετρακίων: *οἱ τετρακίονες* locus in circo ut videtur Constantinopolitano 294, 14.
τετραμερής: *τετραμερῶς* quadripertito II, 27, 8.
τετραρέα: machina bellica. *στήσας τοξοβολίστρας καὶ τετραρέας εἰς τοὺς πύργους καὶ μαγγανικά* 384, 11 (*τετραραίας* plerique codd.).
τετράστωον: atrium quattuor porticibus cinctum 114, 9 (ubi melius cum cod. h. *τετράστοον* scrib.).
τέφρωσις: *ὥστε τοὺς μετέπειτα ὁρᾶν τὴν τέφρωσιν τοῦ ναοῦ* 50, 5 de templo fulminis ictu concremato.
τεχνουργέω: artificiose conficio. *τεχνουργήσας σκόλοπας* 259, 12.
τεχνούργημα: machina artificiose composita. *μαθόντες οἱ βάρβαροι τὸ τεχνούργημα* 259, 3 (i. e. *τὸν κριὸν* 259, 2).
τζαγγάριον s. **τζαγγαρεῖον**: taberna sutrina 182, 4.
τζαγγίον: *τζαγγία* ocreae *ῥούσια* 168, 26. *ἀληθινά* (i. e. purpureae) 314, 17.
τίθημι: formae novitiae *ἐπιτίθειν* 423, 23; 25 (v. l. *ἐπιτιθεῖν*). *προσετίθουν* (= *προσετίθεσαν*) 154, 6.

τιμαλφής: pretiosus. λείψανον τιμαλφέστατον 439, 28.
τοκίζω: feneror 488, 11.
τοκισμός: feneratio. plur. τοκισμοί 488, 11.
τοξοβολίστρα: instrumentum bellicum 384, 11.
τοποτηρητής: vicarius de presbyteris patriarcharum vice in concilio fungentibus 100, 24; II, 9, 30. de praefecto praesidii 393, 29.
τότε: τότε δὴ τότε 269, 27; II, 9, 33; 23, 23; 26, 3.
τοῦλδον: impedimenta exercitus 251, 6; 255, 21; 262, 11; 263, 1; 267, 5; 310, 17; 318, 12; 377, 8; 468, 6; 473, 31; 485, 3; 501, 35.
τράνωσις: claritas. ἡ τῆς ὀρθοδοξίας Θεοφάνους τράνωσις II, 4, 2.
τραυματία: vulneratio. τραυματίας μεγίστης εἰς αὐτοὺς γενομένης 354, 7. μετὰ σφαγῆς τοῦ οἰκείου λαοῦ καὶ τραυματίας πολλῆς μόλις ἀντιπαρελθεῖν ἠδυνήθη 364, 17.
τραχεινός: τρ. ὄρος 319, 14.
τριακονταετηρίς: tricennalia 29, 37 (τριακονταετερίς plerique codd. sicuti εἰκοσαετερίς, δεκαετερίς).
τρίγαμος: qui ter uxorem ducit 443, 29.
τριετία: 149, 5.
τριήμερος: τρ. ἀναστὰς Χριστός II, 11, 2.
τριμηναῖος: 90, 8. (τρίμηνος 125, 16; 133, 8.)
τρίστεγος: οἶκος tribus contignationibus constans 97, 32.
τριχάλαστος: ἀλυσίδιον τριχ. triplex catenula 281, 18.
τριχίνιος: i. q. τρίχινος. τριχίνιον ἐπικάλυμμα II, 9, 12 si sana lectio.
τριχοραχάτης: qui pilos in spina habet 403, 6.
τροπεύομαι: dolum comminiscor 392, 9 (τροπευσάμενος var. lect. codd. z 346, 17 ubi τροπωσάμενος rell.)
τροπική: αἱ εἰκόνες τοῦ μεγάλου σεκρέτου τῆς τροπικῆς 443, 24 ubi aedificium quoddam s. aedificii pars significari videtur.
τροπόω: τροπόομαι eodem fere sensu quo τροπεύομαι decipio. ἐτροπώσατο αὐτοὺς ἐπαινέσας αὐτούς 352, 18. τροποῦται αὐτὸς θεραπεῦσαι αὐτὴν οὕτω λέγων 334, 7. ὁ δὲ βασιλεὺς οὕτω τροπωσάμενος (hunc dolum perficiens. τροπευσάμενος codd. z) σώζεται 346, 17.
τύπος: mandatum imperatorium 121, 5; 12; 26; 176, 20; 364, 7. constitutiones concilii universalis 361, 19 sqq.
τυραννέω: Ῥώμην 5, 5. οἱ Πέρσαι ἐτυράννουν τοὺς Ῥωμαίους 296, 10. τυραννεῖται ἡ ἀλήθεια 183, 21. ἡ ἐκκλησία 457, 21. — imperium usurpo 18, 15; 20, 20; 29, 29; 43, 32 al. seditionem moveo οἱ Μαυρούσιοι ἐτυράννουν 209, 12. κατά τινος 76, 10; 97, 17; 188, 1; 189, 2; 212, 8; 476, 5. τυραννεῖσθαι ὑπό τινος 363, 24.
τυραννίς: seditio, usurpatio 41, 13; 108, 30; 120, 9; 128, 12 al.
τύραννος: seditiosus, usurpator. 55, 34; 67, 31; 70, 5; 28; 72, 20 al.
τυφλώνω: i. q. τυφλόω 442, 23.
τύφλωσις: excaecatio 472, 21.

Ὑδεριάω: hydropicus sum 341, 13.
ὑδρεῖον: cisterna 237, 9; 239, 25; 503, 24.
ὑδροβαφής: aqua tinctus. ἕνωσις 330, 10.
υἱοποιέω: υἱοποιέομαι med. adopto 247, 29.
ὑλογραφία: εἰκόνες ἐξ ὑλογραφίας οὖσαι 443, 25 (alii ἐκ ξυλογραφίας).
ὑπαναγινώσκω: praelego 441, 12; 461, 18; 463, 7.
ὑπαναχωρέω: sensim recedo. τῆς θαλάσσης ὑπαναχωρησάσης 56, 14.
ὑπαντάω: ὑπήντουν codd. 206, 23 et omnes fere 274, 32. — Pass. sensu activi ὑπαντηθέντες οἱ Σαρακηνοὶ Λέοντι τῷ στρατηγῷ 489, 18 (cf. συναντάω).
ὑπατεία: sparsiones consulum et imperatorum in publicum procedentium. ὑπατείαν διδόναι 174, 17 (alii ποιεῖν); 400, 16. ποιεῖν 242, 11. ῥίπτειν 250, 5; 292, 6; 444, 7; 474, 11.
ὑπατεύω: τὸν Πέρσην ἀπέτεμεν· εἶτα τὴν κεφαλὴν ὑπατεύσας Ῥωμαίους θάρσους ἐνέπλησεν, 259, 19 ubi proiciens quasi munus consulare significare videtur.
ὑπεισέρχομαι: cum dat. pers. in alicuius gratiam sensim sese inducere 98, 31; 334, 1.

ὑπεκβαίνω: οὐχ ὑπεξέβη πρὸς μάχην 204, 17 ubi ἐπεξέβη emend. videtur, praesertim cum codd. y οὐκ ὑπεξέβη tradant.
ὑπεξέλευσις: poena, supplicium 486, 10 (vitiose scriptum pro ἐπεξέλευσις, ut videtur).
ὑπεξουσιότης: potestas, imperium. διέστησαν ἀπ' ἀλλήλων μετὰ τοῦ ἐν ὑπεξουσιότητι ἑκάστου αὐτῶν ὑποκειμένου λαοῦ 357, 18.
ὑπεράγαμαι: vehementer miror. cum dat. ὑπεραγασθέντες τῷ θαύματι 93, 18.
ὑπερακμάζω: abundo. παντοίοις ὑπερακμάσας κακοῖς οὐχ ἧττον Διοκλητιανοῦ 448, 27.
ὑπεραλγέω: ira incendi τινὸς adversus aliquem II, 17, 8.
ὑπεραποθνήσκω: c. dat. codd. cz 130, 20 (sed c. gen. omnes 450, 13).
ὑπερασπίζω: c. dat. ὑπερασπίζειν Ῥωμαίοις 349, 30. Forma media οὓς (οἷς alii) ὑπερασπίζετο ἡ μήτηρ τοῦ βασιλέως 471, 4.
ὑπερεύχομαι: c. dat. pers. ἡμῖν τοῖς ἁμαρτωλοῖς καὶ ἀμαθέσιν ὑπερεύξηται 4, 22.
ὑπερέχω: c. acc. pers. supereminco. γυνὴ ὑπερέχουσα ἡλικίᾳ πάντα ἄνθρωπον 171, 30. c. acc. rei τὸ ὕψος αὐτοῦ ὑπερεῖχε τὰ τείχη 435, 2.
ὑπερκινδυνεύω: τινός periclitor pro aliquo 409, 20.
ὑπερμαχέω: c. dat. τῷ Ἀρτεμίῳ 395, 8 (sed. rell. locis c. gen. 122, 22; 386, 16; 418, 21; 419, 1).
ὑπέρτιμος: pretiosissimus. στέμμα 281, 15. κτίσματα 322, 18.
ὑπερωμίας: humeris super ceteros eminens 139, 15.
ὑπήνη: barba. acc. plur. τὰς ὑπήνεις omnes fere codd. 446, 8.
ὑπηρετέω: Pass. εἰς ποταπὰ σκεύη ὑπηρετεῖται ὁ υἱὸς Μαρίας 50, 19.
ὑποβάλλω: i. q. ἐμβάλλω. ξυλοπέδας τοῖς Ῥωμαίοις 255, 7. — suggero ὑποβαλὼν τῷ στρατηγῷ πέμπει αὐτῷ κούκουρον γέμον νομισμάτων 366, 16 et pass. ὁ λαὸς ὑποβληθεὶς ἐκ τῶν οἰκείων ἀρχόντων ducum suggestionibus incitatus 461, 21. — ὑποβάλλω τινὰ βασάνοις, ἐξορίᾳ, αἰκίαις, ὕβρεσι. cet. afficio 50, 9; 51, 10; 315, 26; 362, 4 al.
ὑποβλέπω: forma media et cum dat. coni. ὑπεβλέποντο ἀλλήλοις 414, 21 (solus d ἀλλήλους).
ὑπογελάω: subrideo 273, 27.
ὑποδύω: ineo c. dat. ὑποδὺς τῷ ἄντρῳ 9, 31.
ὑποκαπνίζω: ἀχύροις αὐτοὺς ὑποκαπνίζων excruciandi causa fumo exponens 367, 29.
ὑποκλέπτω: τῇ κακουργίᾳ τῶν Ἀρειανῶν ὑποκλαπεὶς εἰς τὴν αἵρεσιν sensim abductus ad haeresim 42, 8.
ὑποκρύφιος: absconditus. τῇ ὑποκρυφίῳ δόξῃ II, 4, 13.
ὑπομειόω: imminuo. τὰς ῥόγας 263, 22.
ὑπομνήσκω: ὑπομνήσκων optimus cum aliis quibusdam codd. 89, 11.
ὑπομνηστικόν: sc. γράμμα. ἠπάτησεν ὁ βασιλεὺς τὸν Μακεδόνιον ὑπομνηστικὸν ποιήσας πρὸς αὐτόν 154, 26. Τιμόθεος (patriarcha) δι' ἐγγράφου ὑπομνηστικοῦ προσέταξεν 159, 10.
ὑπονοέω: Forma passiva sign. activa ὑπονοούμενος τὴν ἐκ τῶν ἐξαγορεύσεων προσγινομένην αὐτῷ αἰσχύνην 443, 10. οἱ ἐκ τῶν μαντειῶν ὑπονοηθέντες βασιλεύειν 62, 15.
ὑπόνομος: φυσικός de fistula urinali II, 23, 28.
ὑποπείθω: ὑποπ. τινὰ δώροις 127, 5.
ὑπορρέω: sensim sese subducere. οἱ Τοῦρκοι ἤρξαντο κατ' ὀλίγον ὑπορρέειν 317, 15.
ὑπόσπονδος: ὑπόσπ. εἶναί τινος subiectum esse alicui 141, 5.
ὑπόστασις: substantia, bona 82, 2; 170, 23; 176, 22; 184, 19; 230, 10; 236, 9; 446, 2; 456, 23; 480, 1; 486, 13.
ὑποστρώννυμι: τὰς ἀκοὰς II, 3, 15.
ὑποταγάδην: ἐρρίφησαν ὑποταγάδην αὐτῷ eius pedibus subiecti sunt 375, 9.
ὑποτετρακάνθηλος: ἐπενοήθη διὰ ζώων σαγματουμένων ὑποτετρακανθήλους σανίδας ἐπιτίθειν 423, 23 alii codd. ὑπὸ τετρακανθήλους voc. a κανθήλιον i. e. corbis derivatum.
ὑπότρομος: contremiscens 77, 16.
ὑποτύφω: ὑποτύφοντος τοῦ διωγμοῦ 8, 25 persecutione succensa.
ὑπουργικός: τὰ ὑπουργικά suppellex. ἦν τὰ λάφυρα ὅσα ὑπουργικὰ τῇ βασιλέως τάξει ἀνεῖσθαι εἰώθει 199, 19. πολυκάνδηλα καὶ ἕτερα ὑπουργικὰ σκεύη 303, 2 ubi de vasis sacris divino officio inservientibus dictum.

ὑφαπλόω: sterno. ὑφαπλώσαντες ἑαυτοὺς τῷ ἐδάφει II, 16, 38.
ὑφίστημι: ὑπέστη ἡ σελήνη 305, 4 (ἔκλειψιν ἔσχεν Georg. Pisida quem sequitur Theophanes).
ὑψοποιός: qui in celsum evehit. ὑψ. ταπείνωσις II, 20, 33.
Φαλβας: ἵππος φάλβας (i. q. φαλιός? albus) 318, 26.
φανεροποιέω: manifestum facio. τὸν οἰκεῖον σκοπόν 90, 28.
φαντασία: ostentatio. εἰσελθὼν μετὰ πολλῆς φαντασίας καὶ παρατάξεως 44, 20. παρεγένετο μετὰ μεγάλης φαντασίας 116, 23.
φασιανός: Phasianus avis 322, 12.
φάσις: nuntius. ἦλθεν ἡ περὶ τούτου φάσις 475, 8; 499, 9.
φασματώδης: monstro similis, imaginarius. ἔγραφεν (pinxit) φασματώδη ἀλλότρια τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἁγίων εἰκόνων 149, 31.
φατριαστής: i. q. φρατριαστής 407, 31.
φατριάρχης: i. q. φρατριάρχης. τοὺς αἱρεσιάρχας καὶ δολιόφρονας φατριάρχας (pro πατριάρχας positum) II, 9, 26.
φαῦλος: πάντα παρὰ φαῦλον τίθεσθαι omnia vilia habere II, 19, 32.
φείδομαι: c. dat. in plerisque codd. 213, 9; 472, 27 sed rell. locis omnibus omnes c. gen.
φερώνυμος: qui nomen sibi inditum iure accipit. ὁ φερώνυμος Μακάριος 26, 10; 30; 27, 5. θηριομαχεῖν πρὸς τὸν φερώνυμον Λέοντα 408, 20.
φεύγω: ἔφυγε τῆς πόλεως 59, 21. φυγὼν τοῦ ἰδίου δεσπότου 134, 13. — ἔφυγε ἡ θάλασσα ἐπὶ τὸ πέλαγος ἐπὶ μίλιον ἕν 228, 2.
φημίζω: famam spargere. pass. ἐφημίσθη ὅτι ἐτελεύτησεν ὁ βασιλεύς 234, 21.
φθάζω: i. q. φθάνω. φθάζεις εἰσελθεῖν εἰς τὸ διΐππιν 408, 9.
φθάνω: cum inf. πρὶν ἢ φθάσαι ἀπελθεῖν τὸν βασιλέα 44, 8. δόγμα φθάσαν ἀκουσθῆναι τοῖς πολλοῖς 402, 6. — pervenio absol. pos. 90, 3; 133, 12; 239, 18; 273, 4; 394, 6 al. πρός τινα 475, 27. ἔτη τριάκοντα 33, 2. τὴν βασιλεύουσαν 54, 24. τὰς Κασπίας πύλας 409, 27. ἐν Ῥώμῃ 44, 10. ἐν γήρᾳ βαθεῖ 48, 30 al. εἰς Χαλκηδόνα 86, 31. εἰς τὸ Δαρᾶς 180, 24 al. ἕως τοῦ ἁγίου Θωμᾶ 112, 21. ἕως τοῦ πραιτωρίου 172, 6 al. μέσον τῆς θαλάσσης 251, 13. ἐπὶ τὸ Ἀμώριον 386, 28. ἐπὶ τὴν πόλιν 434, 21 al. — Aor. pass. φθασθεὶς ὁ στόλος ἐν τῷ πελάγει 378, 14.
φθονέω: φθονέσαντας cod. b 69, 8 (sed φθονήσας omnes 94, 2; 98, 12).
φιάλη: aquarum receptaculum in loco publico positum 368, 3; 10.
φιλανθρωπεύομαι: Aor. pass. cum dat. coni. φιλανθρωπευθῆναί τινι 294, 26.
φιλόγαμος: nuptiarum amans II, 16, 10.
φιλόδικος: litium amans 264, 27 (φιλάδικος nonnulli codd. sed φίλερις Simocatta Theophanis auctor).
φιλοκαλέω: exorno cum studio. φιλοκαλουμένου τοῦ τρούλλου 232, 27.
φιλοκτίστης: aedificandi studiosus 241, 29.
φιλοσοφέω: φιλοσοφῶν τὸ δυστύχημα philosophorum more tolerans 290, 3.
φιλοτιμέομαι: munerari. τινά. ἐφιλοτιμήσατο τοὺς ζήσαντας 216, 22. φιλοτιμησάμενοι τοὺς ἱερεῖς ἀπέλυσαν 463, 10. φιλοτιμήσασθαί τινα πολλά 216, 11; 219, 7. μεγάλως 168, 11. τινὰ δωρεαῖς 342, 20; 494, 3. τινὶ τὸ ζῆν 258, 24. τῇ πόλει (sic optimus et d, rell. τὴν πόλιν) κεντηνάρια δύο 172, 10. — φιλοτιμηθῆναι pass. φιλοτιμηθεὶς ὁ μαγιστριανὸς ὑπέστρεψεν 363, 14. μηδὲν φιλοτιμηθέντες παρὰ τοῦ βασιλέως 469, 16.
φιλόφονος: caedem amans 264, 5.
φιλοφρονέω: activa forma c. acc. 106, 12; 265, 7. pass. φιλοφρονηθέντες ὑπ' αὐτοῦ 400, 23.
φιλόχρυσος: τὸ φιλόχρυσον νοσεῖν 260, 2.
φοβερός: ingens. καμάραι φοβεραί 234, 17. — peritissimus χυμευτὴς φοβερός 150, 12.
φόβητρον: terriculum. κεραυνοὶ καὶ φόβητρα ἐξαπεστέλλετο 13, 17.
φοιτάω: c. dat. τοῖς ἀρίστοις τῶν διδασκάλων 131, 3.
φονεύτρια: πίστις τῶν φόνων φονεύτρια 307, 7.
φονοκόπιον: caedes. plur. 239, 24.
φορεσία: cultus. ἡ λοιπὴ φορεσία τῶν Ἀβάρων ὁμοία τῶν λοιπῶν Οὔννων 232, 10.
φορέω: Aor. ἐφόρεσα ubique Theophanes 123, 26; 232, 2; 339, 28; 29 al. (φορήσῃ var. lect. 123, 9 in quibusd. codd.).
φορολογέω: τὴν Αἴγυπτον 338, 28. τὰς χώρας 363, 30. τοὺς μοναχοὺς 430, 17. pass. φορολογεῖσθαι ὑπό τινος 245, 23.

φορολογία: tributi exactio. *Χοσρόης ἐσκλήρυνε τὸν ζυγὸν αὐτοῦ ἐπὶ πάντας ἀνθρώπους εἰς αἱμοβορίαν καὶ φορολογίαν* 302, 26. *τὴν φορολογίαν ἐπέτεινε Χριστιανοῖς* 430, 15.
φορτόω: onero. *ἐνακοσίας καμήλους ἐφόρτωσε* (*ἐπεφόρτωσε* nonnulli) *τὸν χαλκόν* 345, 10. *τὸν λέοντα ἐν ἁμάξαις φορτώσας* 503, 24.
φροντίζω: curam gero c. acc. *ἕκαστος φροντιζέτω τὰς ἑαυτοῦ δαπάνας* 384, 7. *φροντίσωμεν ἄνθρωπον ὅστις δύναται ποιμᾶναι ἡμᾶς* 458, 15. pass. *οἱ ὑπ' αὐτοῦ φροντιζόμενοι λελωβημένοι* 63, 29.
φροντιστής: cum gen. studiosus. *στάσεων φροντιστής* 474, 17.
φυγαδεύω: in fugam converto 141, 9. pass. fuga labi 288, 13.
φυγοπόλεμος: bellum detrectans 65, 9.
φυλακίζω: in carcerem conicio. *ἐφυλάκισαν τὸν στρατηγὸν αὐτῶν* 468, 24 (*ἐφυλάκησαν* plerique).
φυλαρχία: praefectura tribus 240, 16.
φύσις: pudendum viri 296, 19.
φυτουργέω: plantas sero. *πᾶσα ἰδέα καλῶν ὡς ἐν παραδείσῳ φυτουργουμένη* II, 14, 5.
φωταγωγέω: illumino. *τινὰ ἀρεταῖς* II, 19, 29.
φωτοβόλος: lucem emittens. *φωτοβόλοις χάρισι πυρσεύουσα ἀρετή* II, 20, 20.

Χαλκεύω: cudendo affigo. *ἥλους εἰς τὴν περικεφαλαίαν* 26, 26.
χαλκόστεγος: aere tectus. *χ. εἴσοδος τοῦ παλατίου* 184, 20.
χαλκούργημα: signum aeneum. *στῆσαι χαλκουργήματα* 149, 11.
χαμερπής: humi repens. *νοῦς χ.* 4, 23.
χαόω: absorbeo. *ἐσχίσθη ἡ γῆ καὶ ἐχαώθη τὸ ἥμισυ τῆς πόλεως* 216, 18.
χαραγή: nota nummis incusa 365, 15.
χάραγμα: eod. sensu 365, 10.
χαρβάσιος: carbaseus. *καμίσια χαρβάσια* 322, 5 (chalbasia Anast.).
χαρμονικός: adv. *χαρμονικῶς* laetabunde II, 3, 10; 5, 20.
χάρτης: ὁ. charta, documentum. 32, 16; 101, 14; 155, 17; 441, 10; 12; 16.
χαρτιατικός: *χαρτιατικά* tributum pro chartis 486, 28.
χαρτοθέσιον: scrinium rationum 431, 1.
χάσμα: effusio. *ὕδατος πολύ τι χάσμα ἡ γῆ ἀνῆκεν* 190, 18 (sed Procopius cuius verba Theophanes reddit *χρῆμα* pro *χάσμα* scribit).
χαυνότης: animus demissus 358, 26.
χειμερία: tempestas, tempus procellosum *γέγονε χειμερία πολλή* 225, 4.
χειραλγία: manuum dolor 288, 29.
χειροκοπέω: manus abscido 351, 20; 420, 24; 436, 18.
χειροπέδη: manuum vinculum 292, 23; 311, 28.
χελάνδιον: genus scapharum 377, 27; 378, 10; 397, 21; 420, 13; 437, 20; 444, 17; 446, 28; 448, 19. *χελάνδια ἐπιφερόμενα ἀνὰ ιβ' ἵππων* 433, 1. *τὸ χελάνδιον τοῦ βασιλέως* 471, 32; 472, 14; 479, 27. *ῥούσια χελάνδια* 446, 29.
χελάνδουρος: *ἄλλους εἰς χελανδούρους προσδήσαντες εἰς βυθὸν κατεπόντισεν* codd. 378, 10 quod Anast. vertit: ad lora navis. quare *εἰς χελανδίου λώρους* Theoph. scripsisse verisimile est.
χιλιάς: *δέκα χιλιάδας ἐπιλέκτους λαβών* 263, 2. *ν' χιλιάδας δεσμίους ἔχων* 308, 22. *δύο χιλιάδες Ἄραβες* 451, 24.
χιών: Uno tantum loco (351, 6) omnes codices fem. gen. *χιόνος πολλῆς οὔσης* exhibent, reliquis aut plerique (178, 1; 312, 26; 393, 21) aut nonnulli (396, 26) masc. *ὁ χιών* et *οἱ χιόνες* tradunt.
χλοηφόρος: herbam viridem ferens. *πεδίον χλ.* 310, 7.
χολέω: *χολέσαντες* omnes codd. 176, 7. *ἐχόλεσεν* 97, 3 optimus b, cum Malala et Chronico paschali eandem rem iisdem verbis narrantibus, *ἐχόλανεν* rell. codd.
χορδαψός: genus morbi 427, 27.
χράομαι: Inf. *χρᾶσθαι* 489, 9 (cf. *καταχράομαι*). — *ἐχρῶντο τοὺς Λίβυας ὡς πολεμίους* plerique codd. 202, 27 (ubi alii *ἐχειροῦντο*; sed *ἐχρῶντο* c. dat. etiam Procopius quem descripsit Theophanes). *πολλὴν παρανομίαν ἐκέχρητο* codd. 108, 18.
χρῄζω: *πάντα ὅσα ἔχρῃζε τῷ Γελίμερι* 197, 26.
χρησμοδοτέω: oraculum edo. pass. *ὁ χρησμοδοτηθείς* qui oraculum accepit 323, 11 (v. l. *χρησμοθετηθείς*).

χρίστης: lineator 440, 20.
χριστιανίζω: christianus sum 39, 6; 64, 7.
χριστιανικός: χριστιανικὴ ἱστορία liber a Philippo Sidensi presbytero conscriptus 87, 27. χριστιανικοὶ λαοί 332, 17. χριστιανικώτατος βασιλεύς, cet. 11, 33; 21, 27; 54, 20; 73, 33; 114, 23; 360, 1; 365, 23.
* *χριστιανόφρων*: Constantius pater Constantini Magni 11, 20.
χρονικός: χρ. ὁμάς (i. q. ὁμὰς τῶν χρόνων 32, 30; 33, 2. Adv. χρονικῶς diu. χρ. αἰκίζειν τινά II, 10, 30.
χρονογραφεῖον s. *χρονογράφιον*: i. q. χρονογραφία 4, 9.
χρονοτριβέω: tempus tero 104, 5.
χρυσάργυρον: lustralis auri collatio 143, 17 (τὸ χρυσ. b τὸν χρυσ. rell.).
χρυσαυγής: in modum auri splendens. ἡ χρυσαυγὴς τοῦ πνεύματος χάρις 417, 16.
χρυσίων: aurificina 469, 4.
χρυσοκλαβάριοι: phrygiones 469, 3.
χρυσοκόλλητος: deauratus. χρ. ὄχημα 273, 17.
χρυσωρύχιον: aurifodina 179, 7 (περὶ τῶν χρυσορυχίων codd. praeter b, qui χρυσωρυχιῶν praebet).
χυμευτής: chymista 150, 12.
χόω: sepelio. ἀπέκτειναν καὶ ἔχωσαν αὐτούς 432, 5.
* *χωρικοβοήθεια*: auxilia rusticorum 377, 5.
χωρικός: rusticus. ἀνεχώρησαν τὰ πλήθη τῶν χωρικῶν 163, 3 (ubi male cum cod. b scripsi κληρικῶν. cf. Vales. ad Euseb. Hist. eccl. VI, 40 et ad Theodoret. Hist. eccl. II, 3).

Ψευδαββᾶς: falsus abbas 334, 14; 381, 21 (solus d ψευδοαββᾶς utroque loco).
ψευδεπίσκοπος: falsus episcopus 409, 14.
ψευδερημίτης: falsus eremita 488, 34; 496, 27.
ψευδηγορέω: mentior 361, 19.
ψευδοκατηγορία: falsa accusatio 95, 13.
ψευδοπροφήτης: de Muhamede 333, 2; 417, 5; 424, 15; 18; 429, 9. de astrologis 467, 31; 468, 6.
ψευδοσύνοδος: falsa synodus 381, 21.
* *ψευδόχρηστος*: qui probitatem simulat. δάκρυα ἃ τοῖς πολλοῖς τῶν φαύλων καὶ ψευδοχρήστοις προσεῖναι πέφυκεν 480, 31 (ubi plerique minus apte ψευδοχρίστοις tradunt).
* *ψευδοχρηστότης*: simulata probitas. ὑποκρινόμενος, ὡς ἦν αὐτῷ σύνηθες ψευδοχρηστότητα 477, 20 (solus g ψευδοχριστότητα).
ψευδόχριστος: qui Christum se esse simulat. ἀνεφάνη τις Σύρος ψευδόχριστος καὶ ἐπλάνησε τοὺς Ἑβραίους λέγων ἑαυτὸν εἶναι τὸν Χριστόν 401, 19.
ψευδώνυμος: falso titulo vocatus. ψευδ. μοναχοί 153, 29. θεοί 277, 11. μαθητής τινος 409, 12. πατριάρχης 415, 9; 24; 420, 29 al.
ψῆφος: electio. κωλῦσαι τὴν Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου ψῆφον 75, 21. — masc. gen. sensu computationis. τοῦτο τὸ ἔτος ἀπὸ Ἀδὰμ κατὰ τὸν ἀκριβῆ ψῆφον Ἀλεξανδρέων ͵εϡπγ´ 136, 19. Item οἱ ψῆφοι notae numerorum. ἐγχειροῦσι οἱ Ἄραβες τοῖς Χριστιανοῖς τὰ δημόσια χαρτοθέσια διὰ τὸ μὴ δύνασθαι αὐτοὺς γράφειν τοὺς ψήφους 431, 3. (cf. 376, 2 sqq.) (at 458, 19 οὐ δέχεται τὸν ψῆφον τῆς βασιλείας in solis codd. y.)
ψύα: αἱ ψύαι lumbi 244, 22.
ψυχή: persona. ἐγὼ τοὺς αἰχμαλώτους ἀποδίδωμι αὐτῷ κατὰ ψυχὴν νόμισμα ἓν κομισάμενος 280, 4; 6. ἐντειλάμενος αὐτῷ τὰ τείχη ἐδαφίσαι, μηδεμίαν δὲ ψυχὴν ζωογονῆσαι 379, 21.
ψυχόλεθρος: perniciem animis afferens. οἴησις ψ. 499, 3.
ψυχοφθόρος: eod. sensu. ἐπιτηδεύματα ψ. 413, 24.
ψωμίζω: cibo. ἐψώμισας τοὺς ἐχθροὺς 121, 20; 21.

Ὠθέω: ὤθησε 289, 28; 364, 13; 396, 7. ὠθήσαντες 282, 6. ἐξώθησεν 259, 14. ἐξωθήσας 381, 31 (ἐξέωσαν 331, 4; 441, 18). — ἐξεῶσαι 91, 16; 98, 28; 156, 14; 462, 8. ἐξεώσας 138, 30.
ὠθίζω: impello, trudo. ὠθίζοντες ἑαυτοὺς κατὰ κρημνῶν 201, 28.
ὠμοφόριον: superhumerale patriarcharum 140, 23; 409, 6; 441, 17. (ὠμόφορον plerique codd. 140, 23.)

Verba latina et graeco-latina.

Addenda et Corrigenda.

In volumine I.

P. 4, 19 fin.: *ὁ* articulus in finem versus 18 transponendus.
P. 11, 13 marg.: Cramer II, 90.
P. 22, 7—8: *Πτολεμαΐδος*.
P. 51, 7 not : *ἀλλ' ἐν τούτοις* bc.
P. 51 not. in versu paenultimo ante *τῶν Ἰουδαίων* add. 28.
P. 61, 15: dele *ἄν*.
P. 67, 31: *ἐφ' ἅρμα*.
P. 94, 25 not.: *Ῥῆνον* g m. 2 *Νῖνον* bcg A Const. (cf. Tom. II p. 440 not.).
P. 117 in notis add.: 28 *ἀδελφιδός*? cf. p. 126, 10. (cf. Ind. graec. v. *ἀδελφιδός*).
P. 118 not. versu antepaenult. ante *ἑαυτῆς* add. 25.
P. 122, 3: *ποιούμενοι, κατ' ὀλίγον ἐν τοῖς ὄρεσι δεξιᾷ*.
P. 123, 3: *καθεῖς* recipiendum erat, quamquam p. 206, 24. *καθ' ἕνα* Theophanes scripsit.
P. 136, 9: *βιαζομένης*.
P. 136, 21: *μηνὶ Ἀπριλλίῳ ια'*. cf. Muralt chronogr. byz. p. 109.
P. 137, 10 not.: *ἀπελθεῖν* gyA.
P. 137, 16: scribe *πεποιηκὼς αὐτῷ οἰκονόμος ὢν καὶ γυμνὸν*. coll. Euagr. Hist. eccl. III, 12, ubi conferas Valesii notam.
P. 139, 1 not. dele m.
P. 140, 23: *ὠμοφόριον*.
P. 144, 22 not.: *ἀπαιτεῖ* by.
P. 144, 24 marg. add. Malalas 398, 11.
P. 145, 17 marg. add. Malalas 398, 17.
P. 147, 7: corr. *τῇ Ἀρ. μάχῃ* coll. 102, 24; 127, 5.
P. 147, 31 marg. add. cf. Malalas 399, 5.
P. 155, 3 not.: *προσφωνητικοῦ* bd Rev.
P. 163, 3: *χωρικῶν* (cf. Ind. graec. v. *χωρικός*).
P. 166, 6 marg. add. Malalas 411, 11.
P. 170, 29: *αὐγοῦσταν*.
P. 174, 22 not.: e versu 25 sine dubio huc illatum.
P. 182, 29 not.: cf. p. 183, 9.
P. 204, 17: corr. *οὐκ ἐπεξέβη*. (cf. ind. graec. v. *ὑπεκβαίνω*).
P. 228, 30: *ληρωδίας*.
P. 231, 30: fort. scrib. *διεσώθησαν. μετὰ δύο καὶ τρεῖς ἡμέρας δὲ ἠκούσθη*.
P. 234, 8: *δίπρυμνα* coni. Sophocles in Lexico s. v.
P. 257, 23: fort. *ἐπιπεσών*.
P. 274, 24 not.: *ἁρμαμέντον* hm.
P. 274, 31: *οἱ δὲ τῆς πόλεως Ἀσήμου στρατιῶται*. (cf. ind. rerum v. *Ἄσημον*).
P. 275, 29 not.: p. 276, 1.
P. 280, 20 marg.: Th. S. 299, 21.
P. 298, 21 not.: *Ῥογάτου τοῦ Ἄφρου* Taf.
P. 300, 26: fort. scrib. *ἔγημε Μαρτῖναν τὴν ἀνεψιὰν αὐτοῦ ἀθέσμως καὶ ἀνηγόρευσεν* ex A: duxit inceste Martinam neptem suam uxorem.
P. 304, 5 marg. add. G. P. II, 130 sqq.
P. 319, 1 not.: *δέ* yA, *οὖν* xz.

P. 322, 7: scrib. ἄσημον.
P. 328, 11 marg.: A. M. 6120.
P. 329, 11 marg.: A. M. 6121.
P. 330, 3: τῇ βουλῇ e coni. Tafelii in textum recipiendum erat.
P. 332, 13: scrib. Δαθέμων coll. Joseph. Ant. XII 8, 1. Δάθεμα τὸ φρούριον.
P. 335, 20 not.: ἤμελλον z ἔμελλεν xy.
P. 336, 30: Βόστρα corr. ex A.
P. 336, 30 not.: παραλαμβάνει gA, παρέλαβεν xy.
P. 337, 8 scribe παραφωσεύει cum plerisque codd. Alterum huius verbi exemplum habes Malal. p. 469, 13.
P. 346, 6 not.: Dele verba: Equidem — crediderim.
P. 371, 6: Λεόντιον.
P. 374, 7 scrib. τῷ ἐχομένῳ χρόνῳ.
P. 377, 2 not.: per Marinianum A.
P. 382, 18: κναίστορα.
P. 384, 7 not.: tum ille praecepit.
P. 404, 22: παχύτητι.
P. 420, 29 not.: ἱππικοῦ hy.
P. 426, 26 scrib. τῷ δὲ ἐχομένῳ χρόνῳ.
P. 435, 25: scrib. σκωπτικῶς.
P. 439, 7: κϛ'.
P. 439, 23: fort. scrib. ἤκουε τῶν πρὸς ὑγείαν .. ἀνακειμένων καὶ .. τιμωμένων, quamquam etiam A. vertit: sicubi cuiusquam insignis audiebantur .. reiacere vel .. honorari.
P. 445, 19: scrib. Βάρδαν cum A. coll. p. 454, 17.
P. 446, 19 not.: Μομψιστεῖς (-ῆς f) y Mampsistenses A.
P. 447, 22: scrib. ἀπερισαλπίκτως.
P. 454, 18: τῶν ἐκσκουβίτων. cf. p. 438, 11; 491, 11.
P. 459, 31: ὁμολογοῦμεν. καὶ αἰτοῦμεν
P. 483, 25: κναίστορα.
P. 491, 11: τῶν — ἐκσκουβίτων. cf. p. 438, 11.

In volumine II.

P. 6, 7: Praestat ἐγκοπή.
P. 10, 6: ᾔδεισαν.
P. 17, 2: scrib.: κενοῦν ταῖς τῶν δεομένων ἐνεχείρουν χερσί.
P. 22, 5: scr. δεικνῦον.
P. 24, 2: corr. ἐξαιρομένης.
P. 27, 9: fort. ὤμοις ἐναιωροῦντες.
P. 366, 24: Verba: Zwei Randnotizen — gehen über diesen Rahmen hinaus, scribens erravi. De Mariae enim imperatricis, Constantini VI uxoris, patre synaxaria mensis Decembris die secunda agunt.
P. 417, 26 adde: In Folge einer ähnlichen aus dem zufälligen Gleichklange der Worte hervorgerufenen Ideenverbindung übersetzt er p. 269, 32 (= 415, 16) φίλους durch filios.